

СЛОВАРЬ
УКРАИНСКАГО ЯЗЫКА
ТОМЪ I.

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ЗІБРАЛА

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“

Упорядкував, з додатком власного матеріалу,

Борис Грінченко.

—
Т О М І.

—
А — Ж.

У КИЇВІ, 1907.

СЛОВАРЬ УКРАИНСКАГО ЯЗЫКА

СОБРАННЫЙ

РЕДАКЦИЕЙ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“

Редактировалъ, съ добавленіемъ собственныхъ материаловъ,

Б. Д. Гринченко.

Россійской Императорской Академіей Наукъ удостоенъ второй премии Н. И. Костомарова.

Т О М Ъ I.

А — Ж.

—

КІЕВЪ, 1907.

Надруковано з видання 1907—1909 рр. фотомеханічним способом.

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1958

ПЕРЕДМОВА

Словник української мови за редакцією Б. Д. Грінченка являє собою цінну лексикографічну пам'ятку. Цей двомовний — українсько-російський — словник (у своїй основі перекладного типу) має, до 68 тисяч реєстрових слів і є першим в українській лексикографії великим зібранням лексичних фондів української мови з перекладом включених до нього слів на російську мову (значно рідше — з тлумаченням значення слова російською мовою) і здебільшого з відповідним українським ілюстративним текстом до кожного з поданих значень слова. В реєстрі словника представлена лексика як літературної мови XIX ст. і фольклору, так і більшості українських діалектів. Словник досить широко подає українську фразеологію, часто з поясненням її походження.

Словник української мови за редакцією Б. Д. Грінченка становить зведення праці багатьох кореспондентів журналу «Киевская старина», кваліфікований добір матеріалів з творів художньої літератури та численних фольклорних джерел з частковим використанням попередніх словників такого ж типу і з значним доповненням записами діалектного і фольклорного матеріалу, зробленими самим редактором Словника. У редакторській переломові Б. Д. Грінченко подає огляд попередніх лексикографічних праць на Україні і докладно висвітлює історію збирання, систематизації і редактування матеріалів цього Словника. Словнику Б. Д. Грінченка, як відомо, була присуджена Російською Академією наук друга премія М. І. Костомарова «за лучший малорусский словарь».

Академік О. О. Шахматов у своєму розгорненому відзиві для визначення названої премії¹, вказуючи на такі недоліки Словника, як нерівномірне опрацювання словникового матеріалу окремих українських говорів, недостатнє використання названих у Словнику джерел, неповне охоплення української літератури до 1870 р. (межа, визначена редакцією «Киевской старины»), відсутність систематичного використання попередніх словникових праць, окрім випадки недостатнього розмежування різних значень слова і омонімів, та на деякі інші дрібніші недоліки, — цілком законно відзначає широту і глибину охоплення Словником живої мови українського народа.

¹ Див. «Отчет о присуждении премии Н. И. Костомарова за лучший малорусский словарь», журн. «Киевская старина», т. XCIII, 1906, май—июнь, стор. 191—230.

ду багатство поданого матеріалу з майже завжди точною його документацією. здебільшого точну передачу значень слів та різних іх відтінків.

Протягом 1924—1937 рр. вийшло з друку кілька українсько-російських словників обсягом від 8—10 до 15—25 тисяч слів з обмеженим ілюстративним матеріалом або й зовсім без нього. Ці словники стояли на дуже низькому науковому рівні і, не задовольняючи вимог суспільства, не мали успіху й швидко відійшли до архіву.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Академії наук УРСР працює над виготовленням великого чотиритомного українсько-російського словника, який повинен по можливості якнайповніше охопити багатства загальновживаної літературної лексики з зауваженням деякої частини найбільш поширених діалектизмів та з відповідною розробкою російської частини словника.

Словник української мови за редакцією Б. Д. Грінченка не може, звичайно, замінити згаданий нами вище чотиритомний українсько-російський словник і задовольнити потреби громадськості, бо в ньому, вже хоч би з огляду на час його видання, відсутня велика кількість слів, які за останні п'ятдесят років особливо в роки після Жовтневої революції, з'явилися і усталися в нашій літературній мові, відбиваючи бурхливий розвиток суспільного життя у всіх його галузях. Крім того, Б. Д. Грінченко уникав науково-технічної термінології і слів, запозичених з інших мов, внаслідок чого ця лексика, крім досить широко поданої ботанічної і ткацької термінології та дуже незначної кількості інших науково-технічних термінів, представлена у Словнику недостатньо; так, ми не знаходимо у ньому багатьох уже на той час поширених в українській мові загальнозвживаних слів і таких, наприклад, термінів соціально-політичного характеру, як пролетаріат, буржуазія, клас, революція, соціалізм і под., а також інших слів іншомовного походження. Багато слів вміщених до Словника за редакцією Б. Д. Грінченка, за п'ятдесят років розвитку і збагачення української мови змінили своє значення: або набули нових, чи, навпаки, втратили деякі з поданих у цьому Словнику значень. Цей Словник, зрозуміло, не може бути також надійним довідником щодо правописних норм сучасної української літературної мови. Усе це повинно бути певним застереженням для тих, хто буде користуватися даним перевиданням Словника української мови за редакцією Б. Д. Грінченка.

У 1927—1930 рр. була зроблена спроба здійснити «виправлене й доповнене» видання Словника Б. Д. Грінченка за редакцією С. Єфремова та А. Ніковського, в якому виявилися націоналістичні настанови цих редакторів. Словник «збагатився», наприклад, лише на букву **а** такими словами, як **абстинент** — воздержник, воздержний чоловік, **абстинентка** — воздержница, **абстиненція** — воздержание, **асекурашійний** — страховой, **асекурація** — страхование, страховка, **асекурувати** — страховать, такими формами, як **акварель** — акварель, — і все це з посиланням на націоналістичний словник того ж самого А. Ніковського. Відповідно були використані й інші джерела: так, цитую з М. Черемшини було підкріплene чуже українській мові слово **алярм** — тривога, з Ол. Левицького — слово **апарат**, для якого **«удосконалювачі»** словника знайшли лише одне значення невідоме українській літературній мові: церковная утварь, облачение (*Барзо веле... аппаратів церковних, лихтарів і інших рі-*

чей набрала). Такий самий характер мали і «виправлення», зроблені в Словнику.

Редактори згаданого перевидання Словника Б. Д. Грінченка не завжди позначали свої виправлення і доповнення, зроблені часто відповідно до їх націоналістичних настанов.

Природно, що таке «перевидання» Словника української мови за редакцією Б. Д. Грінченка було справедливо засуджене громадськістю і припинене на букві Н.

При перевиданні Словника, яке здійснюється тепер, прийнята наукова позиція, що ві «удосконалення» ні «сучаснення» його, як і всякої іншої історичної пам'ятки, не припустиме.

Словник української мови за редакцією Б. Д. Грінченка цінний як лексикографічна пам'ятка, як історичний документ, як широке зібрання матеріалів живої народної мови, поєднаних з даними літературних джерел і може бути дуже корисним у спеціальних лексических дослідженнях. І саме з урахуванням цього значення даного Словника постало питання про його перевидання фотомеханічним способом.

Склад Словника української мови за редакцією Б. Д. Грінченка в багатьох моментах далекий від наших сучасних вимог до праці такого типу.

Це, насамперед, стосується реєстру Словника. Тут є чимало брутальних і лайливих слів, а також слів, які відображають реакційну ідеологію або становлять неприпустимі образливі назви різних народів.

Друге, на що треба звернути увагу в цьому плані, — це ілюстративний матеріал. В ілюстраціях до того чи іншого слова знаходять своє відображення відзначенні вище недоліки реєстру; крім того, поряд з величезним, гипотетичним для цього Словника, матеріалом, що об'єктивно відображає різні сторони життя народу, його набуту віками глибоку мудрість, особливо у фразеології, є досить значна кількість тенденційно підібраних ілюстрацій, що відбивають чужу, а часом і ворожу нам ідеологію або становлять власне церковну проповідь.

Нарешті, цей Словник здебільшого не орієнтує того, хто ним користується, щодо сфери вживання того чи іншого слова, щодо принадлежності його до літературної мови чи діалектів, хоч, правда, останнє часто можна встановити з позначення джерела ілюстрації.

З дрібніших недоліків треба відзначити окремі випадки пропуску безсумнівних російських відповідників до українських слів, зокрема подачі до української видової дієслівної пари лише однієї видової форми в російській частині, невідповідності посилань від одного слова до іншого тощо.

При критичному використанні цього видання треба враховувати ідеологічні позиції Б. Д. Грінченка з проявом націоналістичних настанов.

При підготовці цього Словника до перевидання в ньому зроблено лише правки суто технічного порядку. Основні типи виправлюваних помилок: плютання українського и з російським и навпаки, пропуск юзделівих знаків у частині розробки слова (але не в ілюстраціях), перевернені тітери у курсиві (*проши замість проши*, *шобі замість тобі* і под.) та деякі інші.

Усі наявні у Словнику написання, типові для правопису кінця ХІХ — по-

чатку ХХ ст.. залишаються, звичайно без зміни напр.: позначення пом'якшення кінцевого р — *вівтарь*, *вівчарь*; закінчення и в родовому відмінку однини іменників жіночого роду на приголосний—*безневинність*, *-ности*, *безперечність*, *-ности*, *відомість* *-мости*; написання и на початку слова — *інший*, *іноді* а також у префікованих — *переиначити*, написання і замість и в словах типу *вимірати*, *відмірати*, *відпірати*, *відбірати* та ін Зберігається також літера г (*газда*, *гегекати*, *гигнути*), якої немає в сучасному українському алфавіті.

У Словнику, що перевидається, випала частина матеріалу між словами *захищатися* і *зацаринський*. У згадуваному вже нами перевиданні С. Єфремова та А. Ніковського цей пропуск (4 сторінки) відтворюється ніби за рукописом Б. Д. Грінченка. В рукописі Словника, що зберігається в Києві в Державній публічній бібліотеці УРСР, саме ця частина матеріалів тепер відсутня. Беручи до уваги дуже вільне поводження названих редакторів з матеріалами Б. Д. Грінченка та підробки, до яких вони вдавалися, готовуючи це видання, ми вважаємо за краще не поновлювати цього пропуску за таким непевним джерелом.

*М. П. Бажан, О. І. Білецький, І. К. Білодід, Л. А. Булаховський,
В. С. Ільїн, М. Т. Рильський*

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Начало української лексикографії¹⁾ должно бытъ отнесено къ 1596 г., когда «дидаскаль» Лаврентій Зизаній Тустановскій издалъ въ Вильнѣ книжку подъ заглавіемъ: «Наука ку читаню, и розумѣнню писма словенскаго: ту тыж о святой Троици, и о въчловененіи Господніи». Въ этой азбукѣ, на стр. 1—34 второй нумерациі, помѣщены: «Лексис Сирѣчъ Реченія Вѣкратцѣ събранны. И из словенскаго языка, на простый Рускій Діалектъ Истолкованы. Л. Z.»²⁾

Въ этомъ небольшомъ словарикѣ авторъ поясняетъ иѣсколько болѣе тысячи церковно-славянскихъ словъ словами тогдашняго книжного языка малороссовъ, въ составъ котораго входило множество народныхъ украинскихъ словъ, присутствующихъ и въ поясненіяхъ Л. Зизанія.

Гораздо большее значеніе имѣеть появившійся въ 1627 г. въ Кіевѣ. «Лѣвіконъ славеноросскій и именъ Тлькованіе... Тщаніемъ, вѣдѣніемъ и иждивеніемъ, малѣйшаго въ Іеромонасѣхъ Памви Берынды Протосунгела ѡрону Іероусалимскаго». Это большая книга въ четвертку, где словарь занимаетъ 475 столбцовъ. Іеромонахъ Памва Берында началъ свой словарь по собѣту ѡеодора Балабана, въ домѣ котораго онъ жилъ, и продолжаль его, занимаясь впослѣдствіи исправленіемъ и печатаніемъ книгъ во Львовѣ и Кіевѣ, где онъ и умеръ (1632) въ должностіи архитиграфа кіево-печерской лавры. Видя, что «широкій и великославный языкъ славенскій... трудности... словъ до вырозумѣнія темныхъ многіи въ себѣ маєть», Берында задался цѣлью облегчить чтеніе славянскихъ книгъ и составилъ «въ поощреніе искуснѣйшимъ и въ пользу спудеемъ» свой словарь, поясняя «славенскія» слова тогдашней книжной рѣчью малорусскихъ писателей. Рѣчь эта, въ объясненіяхъ П. Берынды, заключаетъ въ себѣ слова, свойственные славянскому и всѣмъ русскимъ нарѣчіямъ, затѣмъ слова польскія и, наконецъ, огромное количество народнаго українскаго матеріала. Этотъ матеріалъ

¹⁾ Историческая часть этого предисловія представляетъ извлеченіе изъ изслѣдованія автора подъ заглавіемъ: „Огляд української лексикографії“ (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. LXVI).

²⁾ Описаніе книги у Каракатаева: „Описаніе слав.-русскихъ книгъ“, I, 271—272. „Лексисъ“ перепечатанъ И Сахаровымъ въ 1849 г., во 2-мъ томѣ его „Сказаний русского народа“ (стр. 121—134).

и представляетъ въ словарѣ наибольшую цѣнность, заставляющу относиться снисходительно къ такимъ недостаткамъ словаря, какъ его наивная этимологія (напр.: «рука, ижъ рушається названа») и нѣкоторый грамматический беспорядокъ, который допускалъ лексикографъ, отступая во многихъ случаяхъ объясняній отъ грамматической формы объясняемаго слова (напр.: *тутно* переведено: *трумъ, перунъ*). При составленіи словаря П. Берында пользовался словарикомъ Л. Зизанія, а также сочиненіями Максима Святогорца, Мануила Ритора и иныхъ. Не смотря на то, что авторъ, какъ то видно изъ его предисловія, встрѣтилъ «много разорителей и хульниковъ» своего труда, словарь его удовлетворялъ имѣвшуюся потребность въ такихъ книгахъ и потому, «яко есть потребный и пожитечный многимъ», вновь былъ изданъ игуменомъ кутеинскаго монастыря, Юилемъ Трусевичемъ съ братію, въ 1653 г., появившись изъ типографіи того-же монастыря. ¹⁾

Третій извѣстный намъ словарь—«Синонима славеноросская»—остался въ рукописи и опубликованъ лишь въ 1888 г. П. И. Житецкимъ въ «Кievской Старинѣ». Рукопись найдена была въ библіотекѣ кіево-печерской лавры; она заключаетъ въ себѣ 185 листковъ и, повидимому, представляетъ черновую работу, предназначеннуя не для печати, а для личнаго употребленія. Ссылка на «Лексиконъ» Берынды указываетъ, что авторъ «Синонимы славеноросской» пользовался словаремъ этого послѣдняго и составилъ свой словарь не ранѣе 1627 г., а П. И. Житецкій, «судя по употребленію буквы *у*, а также *к* вместо *л* и по рѣшительному преобладанію *и* надъ *ы*», полагаетъ, что рукопись словаря относится ко второй половинѣ XVII в. ²⁾

Этотъ словарь имѣть уже иной характеръ: въ немъ слова книжной малорусской рѣчи пояснены славянскими словами. Не смотря на нѣкоторые неудачные лексические приемы, словарь представляетъ значительный научный интересъ какъ матеріалъ для характеристики тогдашняго книжнаго украинскаго языка. Шагомъ впередъ было и то обстоятельство, что здѣсь на первомъ планѣ стоялъ уже не «широкій и великославный славенскій» языкъ, объясняемый языкомъ простымъ, а самый этотъ простой языкъ признавался достойнымъ объясненія славянскою церковною рѣчью.

Однако дальнѣйшее развитіе лексикографической работы въ томъ направлениі, какое она приняла въ перечисленныхъ словаряхъ, совершенно затѣмъ обрывается, и въ XVIII в. мы не встрѣчаемъ ни одной подобной работы, что, конечно, въ достаточнай степени объясняется тѣмъ измѣнившимся направленіемъ малорусской письменности въ XVIII в., которое вообще прервало дальнѣйшее развитіе стараго украинскаго книжнаго языка, послѣ чего возрожденіе украинской литературы оказалось возможнымъ лишь на почвѣ вполнѣ народнаго языка. Первое крупное явленіе этого возрожденія — «Энеїда» Котляревскаго — даетъ намъ образецъ и украинскаго словаря, но словари уже не книжной, а живой народной рѣчи. Къ первому изданію пародіи Котляревскаго (1798) приложено было на 23 страницахъ «Собрание Малороссійскихъ словъ содержащихся въ Энеїдѣ и сверхъ того еще весьма многихъ иныхъ, издревле вошед-

¹⁾ Словарь Берынды также перепечатанъ во 2-мъ томѣ „Сказаний“ Сахарова и весьма неисправно.

²⁾ Киевская Старина, 1888, VIII, приложение, 4.

шихъ въ малороссійское нарѣчіе съ другихъ языковъ, или и коренныхъ Россійскихъ, но не употребительныхъ». Здѣсь соотвѣтствующими русскими словами кратко переведено около тысячи украинскихъ словъ.

Подобный же характеръ имѣть и «Краткій малороссійскій словарь», включеній въ «Грамматику малороссійскаго нарѣчія» Павловскаго (1818), заключающій въ себѣ 1130 словъ; но къ нему приложено также и объясненіе нѣкоторыхъ «фразъ, пословицъ и приговорокъ».

Въ обоихъ этихъ словаряхъ слова украинскаго народнаго языка не играютъ еще самостоятельной роли, являемъся дополненіемъ, необходимымъ для другихъ сочиненій¹⁾. Правда, вскорѣ послѣ этого былъ одинъ опытъ украинскаго словаря: „Собрание словъ малороссійскаго нарѣчія“ Ивана Войцеховича. Напечатанъ онъ въ книгѣ: „Сочиненія въ прозѣ и стихахъ. Труды Общества любителей россійской словесности при императорскомъ московскомъ университете“, ч. III, Москва, 1823 (стр. 284—326). Авторъ, по его словамъ въ предисловіи, хотѣлъ „представить... полнѣйшій и, если смѣю сказать, исправнѣйшій малороссійскій словарь“. Но въ словарѣ его всего около тысячи словъ при многихъ ошибкахъ въ объясненіяхъ, напр.: затирка—лапша, липицы—отвороты у платья, лолька—дѣтская колыбель, пасока—уха, песикъ—високъ и пр. Много словъ авторъ исказилъ, напр.: гай-домака съ поясненіемъ, что слово происходит отъ гай и домъ; гассать (гасити!), засвый (зайви!), заидики (заїдки!), ково-ра (ковдра!), куква (кухва!) и пр. Очевидно для самостоятельного украинскаго словаря не было еще собрано матеріаловъ. Въ дальнѣйшемъ развитіи украинской лексикографіи мы видимъ какъ накопленіе этихъ матеріаловъ, такъ и все улучшающіяся попытки составленія словаря, который охватилъ бы, по возможности, весь составъ языка. И подлежащая нашему дальнѣйшему разсмотрѣнію литература естественно распадается на два отдѣла: а) матеріалы для словаря, б) опыты словаря. Разсмотримъ каждый изъ этихъ отдѣловъ особо.

Насколько намъ извѣстно, наиболѣе ранней работой по собиранію матеріаловъ народнаго языка является статья „Слова и выраженія Остерскаго уѣзда“, напечатанная въ 1851, 1853 и 1854 гг. въ „Черниговскихъ губернскихъ вѣдомостяхъ“, представлявшихъ въ пятидесятые и шестидесятые годы XIX в. органъ, въ которомъ помѣщалось множество матеріала по языку, этнографіи и исторіи Украины. Авторъ записалъ народныя слова, показавшіяся ему интересными, и расположилъ ихъ въ алфавитномъ порядкѣ, удержавъ при начертаніи звуковъ мѣстную фонетику; объясняя слова по-рус-

¹⁾ Подобнаго рода словарики, игравшіе служебную роль при книгахъ иного содержанія, появлялись и впослѣдствіи; но мы не будемъ на нихъ останавливаться; отмѣтимъ лишь, что наиболѣе обширный изъ нихъ—объясненіе словъ, прилагавшееся къ каждой книжкѣ „Основы“ (1861—1862); меньшіе словарики были при слѣдующихъ книгахъ: „Опытъ собранія старинныхъ малороссійскихъ пѣсень“ Цертелева (1819), „Думки и пѣсни“ А. Могилы (1839), „Pieśni ludu Ruskiego w Galicji“ Паули (1840), „Чорна рада“ Кулыша (1857), „Ужинокъ“ М. Гатцука (1857), „Повістки“ М. Вовчка (1861), „Чумацька народна пѣсни“ Рудченко (1874), „Повісті“ О. Федьковича (Кіевъ, 1876), „В поті чола“ Франка (Льв., 1890) и пр. По старому книжному языку слѣдуетъ отмѣтить „Объясненіе невразумительныхъ словъ, встрѣчающихся въ лѣтописи Самовидца и въ приложеніяхъ къ ней“, составленное г. О. Левицкимъ и приложенное къ кіевскому изданію Самовидца 1878 г.

ски, авторъ приводить множество примѣровъ изъ народныхъ пѣсенъ, рассказовъ и пр. Статья обрывается на буквѣ о и, повидимому, осталась незаконченной.¹⁾

Подобного рода собранія, хотя большей частью и менѣе значительныя, продолжаютъ появляться и впослѣдствіи. Такъ въ „Основѣ“: „Мѣста жительства и мѣстныя названія русиновъ въ настоящее время“ (1861, I), «О дѣтскомъ языке» (со словарикомъ—1861, VIII), «Чабанський словарь» Кухаренка (1862, V), слова изъ бирючинскаго у. (1862, VIII) и пр.²⁾. Затѣмъ въ первомъ томѣ «Записокъ Юго-Западнаго Отдѣла Р. Географическаго Общества» помѣщенъ «Опытъ словаря народныхъ названій растеній» А. С. Роговича и «Списокъ растеній» Ф. К. Волкова, которые даютъ украинскіе переводы почти для тысячи латинскихъ названій³⁾. Наконецъ въ VII т. извѣстныхъ «Трудовъ» Чубинскаго появился (1877) собранные по особой программѣ діалектологическіе матеріалы, на основаніи которыхъ К. П. Михальчукомъ написана его важная работа о нарѣчіяхъ, поднарѣчіяхъ и говорахъ украинскаго языка.

Начиная затѣмъ съ 80-хъ годовъ, рядъ матеріаловъ даетъ журналъ «Кievская Старина»—между прочимъ много названій предметовъ народнаго быта (въ различныхъ статьяхъ), номенклатура рабочихъ воловъ г. Венгржиновскаго (1898, VII), словари спеціального языка лириковъ (г. Боржковскаго, 1889, IX) и шерстобитовъ (г. Николайчика, 1890, IV);⁴⁾ здѣсь также напечатана работа проф. Н. Ф. Сумцова: «Культурные переживания» (1889—1890), въ которой сдѣлано много важныхъ объясненій отдельныхъ словъ, какъ равно и въ четырехъ выпускахъ работы А. А. Потебни: «Къ исторіи звуковъ русскаго языка» (Варш. 1876, 1880, 1881, 1883). Нѣкоторые діалектологическіе матеріалы разбросаны были въ «Русскомъ филологическомъ вѣстнике»: г. Халанскаго изъ харьковской и курской губ. (1882, VII), Желеховскаго изъ сѣдлецкой губ. (1884, XI), Бѣлявскаго—изъ Глухова (1903, т. L), Ветухова—изъ старобѣльскаго у. Очень цѣнны: «Слова записанныя въ ... Екатериносл. губ.» и помѣщенные И. И. Манжурою въ его «Сказкахъ» (Харьк. 1890), а также «Опытъ толковаго словаря народной технической терминологии по полтавской губ.» г. В. Василенка (Харьк., 1902).

Въ Галиціи также происходило собираеніе лексическихъ матеріаловъ. Наиболѣе выдающееся мѣсто занимаютъ здѣсь труды г. Ив. Верхратскаго, издавшаго цѣлый рядъ записанныхъ отъ народа словъ вообще и нѣсколько словариковъ діалектовъ: «Початки до уложення номенклатури и терминалогії природописної, народнѣї» (Л., 1864—1879), «Знадоби до словаря южнорусскаго» (Льв., 1877); затѣмъ словарики при каждой изъ слѣдующихъ его работъ: «Говор замішанцівъ» („Записки наукового товариства ім. Шевченка“, т. III, 1894), «Про говор долівський» (ib., т. т. XXXV—XXXVI, 1900), «Зна-

¹⁾ См. №№ 44, 48 и 51—1851 г. №№ 6, 9, 27 и 34—1853 г. и № 8—1854 г. „Черниг. губ. вѣд.“.

²⁾ Намъ не пришлось видѣть, что представляеть изъ себя: „Słowniczek prowincjonalizmów Podolskich“, изданный въ Краковѣ въ 1870 г.

³⁾ Должно еще упомянуть о ботаническомъ словарѣ Н. Аненникова (новое изд. 1878 г.), заключающемъ, среди названій на разныхъ языкахъ, также и много украинскихъ названій.

⁴⁾ Словарь языка нищихъ см. еще во 2-мъ выпускѣ „Трудовъ Черниговской губернской архивной комиссии“, въ статьѣ г. Тиханова: „Черниговскіе старцы“.

доби для пізнання угорсько-рускихъ говорів» (ib., т.т. XXX, 1899 и XLV, 1902), «Про говор галицькихъ лемків» (Льв. 1902). Недостатками этихъ важныхъ работъ являются: нѣкоторая неясность объясненій и отсутствіе удареній. Болѣе мелкія собранія словъ разбросаны во многихъ галицкихъ изданіяхъ: М. Новицкаго (календ. «Львовянинъ» на 1861 г.), Л. Кобринскаго («Вечерниці», 1863, № 4), И. Огоновскаго («Правда», 1879, № 1—2), Миколаевича («Зоря», 1893, № 24), Макарушки («Записки наук. тов. ім. Шевченка», V, 1895); специальные словари языка нищихъ въ статьяхъ К. Вакторина («Дідівська [жебрацька] мова», «Зоря», 1886, стр. 237) и проф. К. Студинскаго «Лірники» (ib., 1894, съ № 14-го). Наконецъ, должно отмѣтить обширный трудъ г. В. Шухевича «Гуцульщина» (1899—1904), который хотя и не даетъ словаря¹⁾, но представляетъ очень богатый лексический материалъ, особенно по части техническихъ терминовъ. По языку угорскихъ украинцевъ слѣдуетъ отмѣтить: «Мадярськѣ слова у руськомъ языцѣ» І. Чопея (въ венгерскомъ филологическомъ журналѣ Nyelvtudományi Közlemények, т. XVI, 1881).

Рядомъ съ этими сборниками словъ и выражений живого народнаго языка появлялись и материалы для словаря старой книжной и письменной рѣчи. Материалы эти встречаются какъ части другихъ словарей, такихъ, напр., какъ «Словарь древняго актового языка съверо-западнаго края и царства польскаго» И. Горбачевскаго (1874), «Алфавитный указатель старинныхъ словъ, извлеченныхъ изъ актовъ, относящихся къ исторіи западной Россіи» И. Носовича, «Материалы для словаря древнерусскаго языка» Срезневскаго (съ 1890 г.) и пр.; затѣмъ должно отмѣтить: «Справочный словарь юридическихъ терминовъ древняго актоваго языка юго-западной Россіи» И. Новицкаго («Кievskia universitetskia izvѣstia» 1871, VIII, 1872, III) и маленький «Словарь малорусской старины» В. Я. Ломиковскаго, составленный еще въ 1808 г., но изданный А. М. Лазаревскимъ въ «Кievskoi Stariinѣ» лишь въ 1894 г.—въ немъ объяснены слова, относящіяся къ обычаямъ, воинской и гражданской службѣ, чинамъ и должностямъ.

На границѣ между материалами для словаря и словарями всего языка стоять опыты специальныхъ словарей научныхъ или техническихъ терминовъ. Хотя при составлении ихъ употреблялись и чисто народные слова и выражения, но сюда вошло и множество словъ не только образованныхъ различными писателями и пріобрѣвшихъ уже, въ большей или меньшей степени, право гражданства въ литературномъ языкѣ, но также и словъ, составленныхъ самими авторами словарей. Мелкие опыты такихъ работъ мы найдемъ еще въ «Основѣ»: «Замѣтка о русинской терминологии» М. Левченка (О. 1861, VII, 183) и «По поводу замѣтки г. Левченка»—П. Ефименка (О. 1862, VIII, 45)—въ обѣихъ дается рядъ научныхъ и другихъ терминовъ, какъ народныхъ, такъ и вновь составленныхъ. Затѣмъ въ Галиції этимъ занимался упоминавшійся уже нами г. Верхратскій—см. третій выпускъ его «Початків» (1869), а также: «Списъ важнѣйшихъ выражений зъ рускои ботанічнои термінології и номенклатуры зъ оглядомъ за школну науку въ высшихъ класахъ гімназій» (Льв., 1892). Въ 1849 г. австрій-

¹⁾ Впрочемъ, словарь обѣщанъ авторомъ для послѣдней, пятой, части сочиненія, но она еще не появилась.

ське правительство созвало комісію для складання славянської юридическої термінології, і української секції цієї комісії (Я. Головацький, Г. Шашкевич, Ю. Вислобоцький) въ 1851 г. издана була книга «Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs... Deutsch-ruthenische Separatausgabe» (Wien, XIII+294 стр.). Впослѣдствії термінологія ця оказалась устарѣвшою, і въ 1893 г. «Наукове товариство ім. Шевченка» іздало «Німецко-руський словар висловів правничих і адміністраційних», складений г. К. Левицкимъ. Этотъ томъ въ 528 стр. представляеть изъ себя алфавитный списокъ нѣмецкихъ терміновъ, которые г. Левицкій переводить то чисто народными словами, то искусственно создаными или заимствованными изъ другихъ славянскихъ языковъ. Къ сожалѣнію, і г. Верхратскій, і г. Левицкій не отмѣчаютъ—что собственно взято ими изъ народного языка, а что внесено изъ другихъ источниковъ, многія слова составлены самими авторами словарей і, кромѣ того, многимъ чисто народнымъ выраженіямъ придано иное значеніе (см. предисловіе г. Верхратского къ III-му выпуску его «Початків»); благодаря этимъ особенностямъ, термінологіческіе опыты обоихъ авторовъ носять слишкомъ личный характеръ, исключающій возможность пользоваться ихъ работами для словаря українського языка.

Обратимся тепер къ опытаамъ словарей, имѣвшихъ цѣлью не какой-либо отдѣль языкъ, а весь языкъ въ цѣлости.

Самой ранней работой является здѣсь «Словарь малорусского нарѣчія», составленный А. Афанасьевымъ-Чужбинскимъ, который начало издавать, въ 1855 г., II-е Отдѣленіе Академіи Наукъ. За исключеніемъ небольшого количества старыхъ словъ, всѣ слова взяты изъ живого народного языка и объясненія ихъ на русскомъ языке въ общемъ вѣрны; иногда приводятся примѣры, по большей части составленные самимъ авторомъ словаря. Къ сожалѣнію, работа остановилась на буквѣ З. ¹⁾)

Въ 1861 г. Н. Закревскимъ былъ изданъ въ Москвѣ «Словарь малороссійскихъ идиомовъ» (какъ 3-я книга его «Старосвѣтскаго бандуристы»). Составитель пользовался какъ старой литературой, начиная съ словаря Берынды, такъ и авторами XIX в., а также сборниками народныхъ произведеній, — всего въ его спискѣ указано 62 источника. Изъ нихъ онъ выбралъ 11127 словъ, при чёмъ «въ составъ словаря вошли только тѣ украинскія (малороссійскія) слова, кои отличны отъ русскихъ и составляютъ идиомы». (Введеніе, 253). Къ объясненіямъ на русскомъ языке дано много примѣровъ, часто съ отмѣткой автора, но безъ указанія заглавія цитируемаго сочиненія. Главнымъ образомъ потому, что Закревскій съ 1829 г. жилъ вѣдь родинѣ и успѣль вѣсколько забыть языкъ, многое въ словарѣ объяснено неправильно; кромѣ того, были внесены въ словарь неуклюжія слова, составленныя авторомъ «Ужинка», і пр. Благодаря этому, словаръ встрѣтилъ рѣзкую критику г. Ефименко. ²⁾)

Въ слѣдующемъ, 1861 г., появился въ Кіевѣ: «Опытъ южнорусского словаря. Трудъ К. Шейковскаго. Въ четырехъ томахъ. Томъ первый: А – З. Выпускъ первый: А – Б». Не смотря на это обѣщающее заглавіе, словаръ и закончился на первомъ выпускѣ, заключавшемъ въ себѣ 1087 словъ. Быть можетъ, отчасти была причиной этого

¹⁾ Перепечатанъ въ IX т „Собранія сочиненій“ А. С. Аф.-Чужбинскаго. Спб. 1892.

²⁾ Основа, 1862, X, 27.

очень неблагоприятная критика¹⁾, вызванная какъ совершенно неумѣстными въ предисловіи къ ученому труду нападеніями автора словаря на ненравящихся ему писателей (напр., съ крайней рѣзкостью на Кулиша), такъ и крупными недостатками работы: неудобнымъ правописаніемъ, увеличеніемъ недостаточнаго количества объясняемыхъ словъ при помощи включенія въ словарь всѣхъ извѣстныхъ автору фамилій и называемыхъ самыхъ незначительныхъ населенныхъ пунктовъ (селъ, хуторовъ и пр.); иногда слишкомъ краткими, а иногда слишкомъ растянутыми объясненіями (до поварскихъ рецептовъ включительно); излишествомъ въ привѣрахъ, доходящимъ до того, что, напр., при фамиліи *Андібер* авторъ приводить всю думу объ этомъ лицѣ, занявшую около 9 столбцовъ словаря, и т. п.

Слѣдующими по времени словарями были изданные въ Галиції: начало словаря М. Петрушевича и словарь О. Партицкаго. Первая работа, вышедшая въ Коломыѣ въ 1865 г., озаглавлена: «М. Петрушевича словарь русскій. Издалъ Ф. Бѣлоусъ. Выпускъ первый». Второе заглавіе такое: „Корнесловіе русскаго языка, основанное на историческомъ тѣмъ церковно-кириллскаго древнаго языка, съ толкомъ греческимъ, латынскимъ и нѣмецкимъ, во пользу языко-испытателямъ и учащейся молодежи“. Какъ видно изъ этого, авторъ желалъ дать словарь не народнаго языка, а той искусственной книжной смѣси, среди которой только изрѣдка попадаются народныя слова и въ то же время много словъ не существующихъ ни въ какомъ языкѣ: безпошибочный, безпрокій, величествіе, вельможедержаве и пр. Словарь не пошелъ дальше первого выпуска (A—Видно) на 74 страницахъ.

Послѣ этого во Львовѣ изданъ былъ въ 1867 г. «Нѣмецко-русский словарь черезъ О. Партицкого, учителя русскаго языка и литературы. Deutsch Ruthenisches Handwörterbuch». Онъ въ двухъ томахъ, гдѣ самый словарь занимаетъ 804 страницы, каждая въ два столбца. Исторія его такова: въ 1862 г. ученики львовской духовной семинаріи, подъ руководствомъ Ю. Лавровскаго, составили вчернѣ словарь, затѣмъ Партицкій дополнилъ его материаломъ изъ имѣвшихся въ его распоряженіи словарей и книгъ, а также изъ рукописныхъ сборниковъ народныхъ словъ, особенно изъ большого собранія свящ. Скоморовскаго. Списка своихъ источниковъ Партицкій не даетъ и нигдѣ не указываетъ, откуда имъ взято то или другое слово. Въ предисловіи помѣщена краткая грамматика украинскаго языка. Объясняются нѣмецкія слова кратко по-украински, но преимущественно словами изъ тогдашняго литературнаго языка галичашъ, благодаря чему въ словарѣ можно встрѣтить рядъ искусственныхъ и неудачныхъ словъ изъ такъ называемаго въ Галиції „язычія“, напр.: *Gegenwall*—противвалъ, *Gegenzeug*—противсвѣдокъ, *Griff*—возмлене, *Mannssucht*—парубочнѣсть, *Zweigespräch*—двороговоръ, *Schinder*—возмитель и пр. и пр. Кроме обилія подобнаго материала, словарь засоренъ также многими полонизмами, церковно-славянismами и пр., а элементы народнаго языка играютъ въ немъ второстепенную роль. Ударенія не отмѣчаются.

Въ 1873 г. издана въ Одессѣ „Словниця української (або Югової-Руської) мови, праця Фортуната Піскунова“. Эта тощая книжка, въ которой словарь занимаетъ 138 двухстолбовыхъ страницъ разгонистой печати, начинается безграмотнымъ предисловіемъ, не имѣющимъ ничего общаго съ наукой; затѣмъ слѣдуетъ украинская азбука,

¹⁾ Основа, 1862, Ш, 57; V, 52; VII, 68.

въ которой буквы переставлены по образцу латинского алфавита (а, б, ц, ч, д и пр.), а за ней уже словарь, состоящій изъ случайно откуда-то надерганныхъ словъ, дополненныхъ множествомъ словъ,- сочиненныхъ или самимъ составителемъ, или кѣмъ-то другимъ, а также безпричинными заимствованіями изъ другихъ языковъ,— все это безъ всякаго указанія источниковъ, съ нѣвѣрными объясненіями, опечатками и пр. Не смотря на очевидную негодность этого безграмотнаго издѣлія, оно не только разошлось, но даже появилось, въ 1882 г., вторымъ изданіемъ подъ громкимъ заглавіемъ: «Словарь живаго народнаго, письменнаго и актоваго языка русскихъ южанъ Россійской и Австро-Венгерской имперіи». Авторъ, по его словамъ, дополнилъ словарь до 15 тысячъ словъ; кромѣ того онъ силился придать ему научный видъ указаніемъ на источники, которыми онъ пользовался. Однако критикой (г. Шейковскаго въ „Русскомъ филологическомъ вѣстнику“ 1884 г.) было доказано, что дополненія Пискуновъ сдѣлалъ, списавъ ихъ со словаря Закревскаго, не пользуясь указанными ичъ источниками.

Совершенно иной характеръ имѣть появившійся въ 1874 г. въ Кіевѣ „Опытъ русско-украинскаго словаря“, Михаила Левченко. Словарь сдѣланъ безъ претензій на научность и не великъ: въ немъ всего 188 страницъ въ два столбца; но онъ составленъ знатокомъ языка, давшимъ материалъ высокаго качества. Источниками служили: собственный сборникъ словъ, записанныхъ отъ народа; такія-же слова, сообщенные А. К. Цавловымъ, также хорошо знавшимъ народный языкъ; словарь Закревскаго, „Труды“ Чубинскаго, сочиненія Котляревскаго, Левицкаго-Нечуя, лѣтописи Величка и Самовидца и пр. Не смотря на то, что авторъ только въ рѣдкихъ случаяхъ указываетъ печатный источникъ (да и то лишь краткой отмѣткой фамиліи автора) и нѣть возможности всегда опредѣлить откуда взято слово, знаніе составителемъ языка ясно изъ каждого объясненія, выборъ словъ, попавшихъ въ словарь, сдѣланъ съ очевидной добросовѣстностью, и поэтому словарь внушаетъ къ себѣ довѣrie, не смотря даже на то, что составитель взялъ нѣсколько словъ изъ «Словниці» Пискунова — тѣмъ болѣе, что всѣ эти слова онъ точно обозначилъ.

Необходимо пояснить одну особенность этого словаря, въ которомъ русскія слова объясняются украинскими. Онъ предназначался для украинцевъ, знавшихъ русскій языкъ и потому не нуждавшихся въ украинскихъ объясненіяхъ того небольшого количества русскихъ словъ, какое дано было Левченкомъ; словарь этотъ предназначался для изученія не русскаго, а украинскаго языка: при помощи своихъ познаній въ русскомъ языкѣ можно было находить отвѣты на вопросы—какъ должно выражаться по-украински въ тѣхъ или другихъ случаяхъ. Съ этой точки зрѣнія недостаткомъ словаря Левченка должно считаться не то, что онъ къ русскимъ словамъ помѣстилъ украинскіе примѣры вмѣсто русскихъ, а то, что этихъ примѣровъ дано было слишкомъ мало. Но все-же, не смотря на свою неполноту, словарь Левченка долгое время былъ единственнымъ хорошимъ пособіемъ для изученія украинской лексики и, по справедливому выраженію профессора А. Е. Крымскаго, „відслужив велику службу украинцямъ“. ¹⁾

Соблюдая хронологическую послѣдовательность, мы должны будеъ сейчасъ говорить о словарѣ, который появился безъ связи съ перечисленными выше работами

¹⁾ Зоря, 1896, стр. 358.

(за исключениемъ, впрочемъ, словаря Партицкаго) и при томъ въ уголкѣ, который и до сихъ поръ остается почти внѣ вліяній украинской литературы въ Россіи и Австріи,— это „Русско-Мадярский словарь“, составленный г. Ласловомъ Чопеемъ и появившійся въ 1883 г. въ Будапештѣ съ обозначеніемъ: „Мадярска корольска академія наукъ присудила сїй роботѣ на конкурсѣ премию Фекейшгазія“. Въ предисловіи авторъ указываетъ составъ своего словаря: ¹⁾ «1. Змагавъ емъ ся колыко лемъ можъ, много руськихъ словъ зобрati; 2) брати слова изъ церквяного языка, котрѣ щоденное уживанія мають». Источниками служили: извѣстный сборникъ пѣсенъ Головацкаго, «*Vergleichende Grammatik der slav. Sprachen*» Миклошича, грамматики Лучкая и Осадцы, «*Studien*» Огоновскаго, «Малорусскія нар. преданія и разсказы» Драгоманова, словарь Партицкаго, мѣстныя школьнія книги и собственные материалы по народному языку, а „слова церквяно-славянского языка“—говорить авторъ,—„черпавъ емъ изъ обрядовыхъ книгъ, што майчасто хоснують ся; сякѣ суть: Евангелие, Апостолъ и Псалтырь“. Послѣ этихъ объясненій въ предисловіи слѣдуетъ глава: „Рускій языкъ е самостоятельный, и не може ся держати нарѣчиемъ российскаго“, что доказывается собственными соображеніями автора и многими цитатами и ссылками на сочиненія различныхъ авторовъ ²⁾. Затѣмъ слѣдуютъ краткія свѣдѣнія о нарѣчіяхъ украинскаго языка, краткая грамматика его и, въ заключеніе, указывается цѣль словаря: «Сесь словарь... мае задачи въ *полегшити нашымъ руснакамъ научити ся помадярски*. Рускій народъ любить свою вѣру, но любить и Мадярскую краину и мадирѣвъ, и дуже ся радуе тому, кедъ и його сыны знаютъ помадярски». Самый словарь занимаетъ 440 страничекъ петита, въ два столбца, малаго формата (въ 32°). „Слова рускѣ“ кратко поясняются мадярскими, примѣровъ и указаній источниковъ при словахъ нѣть. Много словъ чисто книжныхъ, набранныхъ очевидно изъ того „мудрено зложеного языка“, которымъ пишутъ угorskіе книжники „руснаки“ и по сравненію съ которымъ г. Л. Чепей считаетъ (предисл. XLIV) свой языкъ болѣе чистымъ „рускимъ“, что, конечно, и спраедливо.

Въ 1884 и 1886 г.г. появились два выпуска новаго словаря г. Шейковскаго: „Опыт южно-русскаго словаря. Труд К. В. Шейковскаго. Том V. Т—Ю.“ Изъ предисловія составителя мы узнаемъ, что его 28-лѣтній трудъ по составленію украинскаго словаря былъ уничтоженъ въ 1878 г. во время пожара въ Мензелинскѣ, а нынѣ предлагаемая часть «есть только воспроизведеніе части прежняго труда по сохранившимся воспоминаніямъ», при чемъ такъ какъ авторъ послѣдней частью словаря занимался въ болѣе позднее время, то въ его памяти она болѣе удержалась, почему онъ и публикуетъ именно ее. Указанныя обстоятельства конечно не могли не отразиться на достоинствахъ словаря г. Шейковскаго. Не смотря на то, что въ спискѣ сочиненій, которыми пользовался составитель, находится семьдесятъ одинъ номеръ, все же огромное боль-

¹⁾ Цитаты даютъ понятіе какъ о языкѣ, такъ и о правописаніи составителя; замѣтимъ лишь, что *б = б = i*, а *њ = ђ = i*; слово *рускій* здѣсь, какъ и у галичанъ, = украинскій.

²⁾ Г. Чопей ссылается на Миклошича, А. Шлейхера, Малиновскаго, Костомарова, Ад. Богорича, П. Лавровскаго, В. Даля, А. Н. Пыпина, М. Максимовича, А. Потебню, П. И. Жигецкаго; ему извѣстны украинскіе писатели и ученыe: Котляревскій, Квитка, М. Вовчекъ, Кулишъ, Шевченко, О. Огоновскій, М. Осадца, О. Партицкій, Устяновичъ, Лучкай. Духновичъ.

шинство словъ осталось безъ указанія источника, а множество словъ производныхъ выведено очевидно самимъ составителемъ; если въ первомъ своемъ опыте 1861 г. г. Шейковскій грѣшилъ излишней обширностью примѣровъ, то здѣсь, наоборотъ, въ силу обстоятельствъ, примѣры почти отсутствуютъ, кромѣ того, составитель сохранилъ въ словарѣ фамильные прозванія, а также названія самыхъ мельчайшихъ мѣстностей, что лишь отягощаетъ словарь, тѣмъ болѣе, что выборъ здѣсь былъ совершенно случайный. Не смотря на отмѣченные недостатки, словарь этотъ, стоящій въ научномъ отношеніи несравненно выше первого опыта г. Шейковскаго, все-же полезенъ; къ сожалѣнію, онъ остановился на словѣ *хлівецъ*.

Наконецъ, появился болѣе обширный и доведенный до конца словарь, начавшій выходить выпусками еще въ 1882 г. и въ 1886 г. появившійся во Львовѣ въ двухъ большихъ томахъ, заключающихъ 1117 страницъ въ два столбца, подъ заглавіемъ: «Малоруско-нѣмецкий словарь. Уложили Евгений Желеховскій і Софрон Недѣльскій, ц. к професори гімназії в Станіславі». Изъ краткаго предисловія г. Недѣльскаго мы узнаемъ, что первый томъ (А—О) закончилъ и издалъ одинъ Желеховскій, а для второго собралъ и отчасти обработалъ материалъ, но умеръ въ 1885 г., а трудъ его закончилъ г. Недѣльскій. При предисловіи помѣщенъ списокъ сотрудниковъ (очевидно доставлявшихъ материалъ) изъ 92 лицъ, между которыми находятся имена нѣкоторыхъ известныхъ украинскихъ писателей. Въ списѣ источниковъ изъ 132-хъ номеровъ находимъ: сочиненія большинства выдающихся украинскихъ авторовъ XIX в.; нѣсколько украинскихъ журналовъ, изданія народныхъ произведеній Головацкаго, Драгоманона, Кольберга, Кулиша, Лукашевича, Метлинскаго, Номиса, Рудченка, Чубинскаго и др.; словари Закревскаго, Левченка, Пискунова, Шейковскаго; кромѣ того, различными сотрудниками доставлялись слова, записанныя непосредственно отъ народа. Критика источниковъ отсутствуетъ, благодаря чему въ словарь попали всякія слова, встречающіяся въ украинскихъ книгахъ, со включеніемъ какъ тѣхъ польскихъ или русскихъ словъ, которыхъ употреблялись авторами по незнанію украинскаго языка, такъ и различныхъ неудачныхъ иеологизмовъ, составленныхъ единичнымъ авторомъ и въ литературѣ не употребляющихъся. Поэтому совершенно справедливъ отзывъ П. И. Житецкаго о словарѣ Желеховскаго: «Это — простой перечень малорусскихъ словъ, составленный безъ всякой критики источниковъ»¹⁾). Встрѣчаются при словарѣ указанія источниковъ, но вообще слова не датированы; фразеология бѣдна, примѣровъ нѣть. Украинскія слова кратко объясняются по-нѣмецки, объясненія по большей части вѣрны, ошибки встречаются преимущественно при объясненіи словъ, употребляемыхъ исключительно въ россійской Украинѣ и потому галицкимъ авторамъ изъ живой рѣчи неизвѣстныхъ. При всемъ томъ словарь Желеховскаго явился въ свое время весьма цѣннымъ пріобрѣтеніемъ украинской лексикографіи, такъ какъ въ первый разъ свелъ въ алфавитъ и объяснилъ очень большое количество словъ и въ этомъ отношеніи до сихъ поръ не имѣлъ себѣ равнаго; кромѣ того, онъ и въ настоящее время является единственнымъ способомъ, при помощи которого европейскій читатель можетъ познакомиться съ украинскими языками и литературой. Для Галиціи и Буковины словарь имѣлъ значеніе еще въ

¹⁾ Кіевск. Старина. 1888. V. 176.

одномъ отношеніи: принявъ фонетическое правописаніе, впервые систематизированное Кулишемъ (въ «Запискахъ о Южной Руси» 1856 г.) и усовершенствованное послѣдующими украинскими писателями, Желеховскій вѣсколько примѣнилъ его (въ ущербъ фонетичности) къ галицкимъ навыкамъ, и въ такомъ видѣ оно, съ малыми измѣненіями, вошло теперь въ литературныя и научныя изданія галичанъ и буковинцевъ, а также въ ихъ учебныя заведенія¹⁾.

Въ 1893 г. началъ появляться и въ 1898 г. законченъ во Львовѣ печатаніемъ четырехтомный „Словарь росийско-український“, составленный М. Уманцемъ и А. Спилкою, т. е. М. Ф. Комаровымъ съ сотрудниками²⁾. Работая для кіевскаго словаря (рѣчь идетъ о предлагаемомъ словарѣ), г. Комаровъ сдѣлалъ изъ его материаловъ выборку для себя, эти материалы были дополнены словами изъ другихъ источниковъ, а также словами народными. Списокъ источниковъ довольно обширенъ; въ него входятъ: нѣсколько книгъ старой литературы (Величко, Самовидецъ, Статутъ великаго княжества литовскаго и пр.); затѣмъ много сочиненій различныхъ авторовъ XIX в., всѣ главныя изданія фольклорныхъ материаловъ, а также словари: Афанасьевъ-Чужбинскаго, ботаническій Анненкова, словарь XVII в., изданный П. И. Житецкимъ, словари Желеховскаго, Закревскаго, Партицкаго, Пискунова, Шейковскаго; для русской части взятъ былъ сперва новый „Словарь русскаго языка“, составленный II-мъ отдѣленіемъ И. Академіи Наукъ (Спб., съ 1891 г.), а затѣмъ старое изданіе академического словаря 1867—1869 гг. Слова русскаго словаря авторъ переводить украинскими, опуская: а) иностранныя слова, вошедшия въ оба языка, б) слова общія обоимъ языкамъ. Въ предисловіи къ словарю говорится, что словарь имѣеть цѣлью облегчить украинцамъ чтеніе произведеній русской литературы, но при разсмотрѣніи самого словаря оказывается, что цѣль его та-же, что и словаря Левченка: дать способѣ лицамъ, владѣющимъ русскимъ языкомъ, но плохо знающимъ украинскій. Въ этомъ убѣждаетъ совершенное отсутствіе примѣровъ изъ русскаго языка (какъ должно было бы быть, если-бы объяснялся этотъ послѣдній) и наоборотъ — богатство украинскихъ примѣровъ.

Недостатки словаря были своевременно указаны критикой: исключеніе изъ русской части словъ иностранныхъ и словъ, общихъ обоимъ языкамъ, благодаря чему явилась возможность предположить, что всѣ пропущенные слова имѣются въ такой же формѣ и въ украинскомъ языке, между тѣмъ въ дѣйствительности этого неѣть, такъ-какъ составителями опускались и многія иные слова, въ украинскомъ языке не существующія (напр. банщица, вмѣняемый, восторженный и пр.); неточность и неполнота многихъ переводовъ; отсутствіе во многихъ случаяхъ перевода русской фразеологіи; смѣщеніе словъ однозначныхъ и словъ со сходнымъ значеніемъ; введеніе, какъ украинскихъ словъ, многихъ испорченныхъ русскихъ, употребляющихся въ городскомъ

¹⁾ Ради полноты обзора упомянемъ еще, что въ 1882 г. въ книгѣ А. Старчевскаго: *La Russie polyglotte* (Спб.) между діалогами на языкахъ разныхъ народовъ Россіи приведенъ и украинско-французскій словарикъ и при немъ „*Phrases les plus usit es*“; а въ 1889 г. во II-мъ томѣ справочной книжки А. Старчевскаго: „*Наши сосѣди*“ (Спб.) между словарями западныхъ славянъ помѣщены также „*русинскій*“.

²⁾ Ісевдонимъ раскрыть въ статьѣ проф. А. Е. Крымскаго: „*Михайло Комар*“ (Зоря. 1896, стр. 258); тамъ же и подробности составленія словаря.

жаргонъ и пр.¹⁾ Къ этому слѣдуетъ прибавить, что составителъ слова я нигдѣ не дати руютъ ни словъ, ни примѣровъ къ немъ, ограничиваясь лишь отмѣткой автора или и еще болѣе общими указаніями, напр.: *н. к.* — народная сказка, да и то сдѣлано далеко не во всѣхъ случаяхъ.

Не смотря на отмѣченные недостатки, словарь даѣтъ богатый лексической матеріалъ со множествомъ примѣровъ употребленія словъ и, при нѣкоторомъ критическомъ отношеніи къ нему, можетъ приносить и приносить большую пользу изучающимъ украинскій языкъ.

Почти одновременно съ словаремъ г. Учанца (1897—1899) появился въ Киевѣ, двухтомный „Русско-малороссійский словарь“ г. Е. Тимченко²⁾ Въ краткомъ предисловіи указанъ способъ составленія словаря: «Въ мою задачу», — говоритъ г. Тимченко, — «не входило дать полный русско-малоруссій словарь, почему въ предлагаемомъ словарѣ помѣщены только слова общеупотребительного русского литературнаго языка, подробности же научной терминологіи, выраженія областнаго и архаическія опущены, предложенные поясненія малорусскими синонимами нѣкоторыхъ русскихъ словъ, по недостатку бывшаго въ моемъ распоряженіи малорусскаго лексического матеріала, не всегда исчерпываютъ всѣхъ значенія по-малорусски; по той-же причинѣ и русская фразеологія съ малорусскими поясненіями также далека отъ желаемой полноты... При поясненіи русскихъ словъ малорусскими синонимами я отдавалъ преимущество общепонародному малорусскому лексическому матеріалу, избѣгая, по возможности, малозвестныхъ провинциализмовъ, при чёмъ не счелъ себя въ правѣ выбросить нѣсколькихъ, можетъ быть, рискованныхъ неологизмовъ, но пока имѣющихъ право гражданства въ малорусской литературѣ и не замѣненныхъ иными, болѣе удачными выраженіями; ...при нѣкоторыхъ меиѣ известныхъ малорусскихъ словахъ и выраженіяхъ, поясняющихъ русскія, приведена ссылка на источники». Въ спискѣ источниковъ находится 30 сочиненій и рукописей М. Левченка со словами, записанными въ радомыльскомъ уѣзде кiev. г. Примѣровъ ни русскихъ, ни украинскихъ нѣтъ.

Наконецъ, въ 1904 г. въ Черновцахъ (Буковина) вышелъ „Руско-німецкий словарь“ г. Омеляна Поповича. Собственно словаря въ немъ 318 стр. въ два столбца. Въ немъ дается краткій нѣмецкій переводъ включенныхъ въ словарь украинскихъ словъ, безъ всякихъ примѣровъ и фразеологіи, при чёмъ обозначено „nicht bloss die Bedeutung, sondern auch die Declination und Konjugation der in dasselbe aufgenommenen Wörter“. Источниковъ не указано; словарь, очевидно, является учебнымъ пособіемъ.

Такова была, въ главнѣйшихъ чертахъ, исторія развитія украинской лексикографіи до настоящаго времени. Переходу теперь къ исторіи предлагаемой новой работы.

Въ первой книгѣ „Основы“ за 1861 г. (стр. 333) напечатана замѣтка „Объ изданіи украинскаго словаря“, подписанная П. Кулишемъ. Въ ней послѣдній заявляетъ о своемъ намѣреніи приступить въ февралѣ того-же года къ печатавію украинскаго словаря, просить о присылкѣ новыхъ матеріаловъ и сообщаетъ имена лицъ, оказыва-

¹⁾ См. Записки наук. товариства ім. Шевченка VIII (1895), 55.

²⁾ Г. Тимченко выпустилъ еще раньше брошюру въ 19 стр., заключающую въ себѣ первый выпускъ „Русско-украинскаго словаря“ на буквы А—В (Кievъ, 1892).

ющихъ ему въ этой работѣ содѣйствіе; таковыми были: А. М. Барвинокъ (г-жа Кулишъ), В. М. Бѣлозерскій, Н. И. Костомаровъ, А. В. Марковичъ, Н. Д. Мизко, М. Т. Номисъ, А. А. Пестржескій; Т. Г. Шевченко, М. Г. Щербакъ и др.

Всльдъ за этимъ, во 2-й книгѣ «Основы» того-же года, появилось слѣдующее письмо Кулиша: „Прочитавъ въ 9 № *Кіевской Телеграфа* письмо г. Шейковскаго о приготовляемомъ имъ для печати Южворусскомъ словарѣ, содержащемъ въ себѣ 35000 словъ, я пріостановился съ печатаніемъ Словаря, о которомъ было объявлено въ 1-й книжкѣ *Основы*. Можетъ быть Словарь г. Шейковскаго сдѣлаетъ мой трудъ излишнимъ; если же этого не случится, то, безъ сомнѣнія, онъ будетъ важнымъ для меня вспоможеніемъ при окончательной обработкѣ моего словаря. Во всякомъ случаѣ, отъ души радуюсь предпріятію г. Шейковскаго и дружески привѣтствуя его на новомъ для насъ обоихъ поприщѣ“ (Стр. 263).

Хотя г. Шейковскій ограничилъся лишь однимъ, и при томъ неудачнымъ, выпускомъ словаря, Кулишъ не возобновилъ, повидимому, оставленной имъ работы. Матеріалъ же, собранный имъ, былъ перевезенъ въ Харьковъ, гдѣ увеличенъ новыми выписками, а затѣмъ въ 1864 г. переданъ въ Кіевъ кружку мѣстныхъ литераторовъ и ученыхъ, предполагавшихъ составить украинскій словарь.¹⁾ Изъ присланнаго матеріала большую часть пришлось отбросить (это, конечно, не относится къ прекраснымъ матеріаламъ Кулиша) и заняться собираемъ новыхъ матеріаловъ. Съ этого времени и началась работа надъ словаремъ въ Кіевѣ, то затихавшая, то снова возобновлявшаяся, иногда по совсѣмъ новому плану. Главнымъ образомъ она состояла въ томъ, что изъ этнографическихъ сборниковъ и сочиненій авторовъ выписывались на карточки слова съ примѣрами къ нимъ и затѣмъ имъ давался переводъ. Эта работа производилась подъ руководствомъ П. И. Житецкаго. Къ добытымъ такимъ образомъ матеріаламъ присоединялись слова, записанныя прямо изъ устъ народа и полученные отъ сельскихъ жителей: учителей, священниковъ, землевладѣльцевъ и пр.; затѣмъ матеріалъ этотъ располагался по алфавиту.

Записанныя отъ народа слова доставили въ разное время слѣдующія лица (въ скобкахъ обозначена мѣстность, къ которой относятся матеріалы): *В. Л. Беренштамъ* (Черноморія), *Н. М. Бѣлозерскій* (Борзен. у.), *П. С. Ефименко* (Харьк. г.), *Г. А. Залюбовскій* (Новомосковскій у., Лебединск. у., Павлоградск. у.), *П. А. Кулишъ* (Борзенск. у.), *М. М. Левченко* (Радомильск. у.), *Н. В. Чисенко* (Кременчугск. у., Поздольск. г.), *М. Ф. Лободовскій* (Лебединск., Каневскій, Черкасск., Каменецк., Новградъ-Волынск., Павлоградск. уу., Донская область, Терская область), *И. И. Манжура* (Харьковск. и Екатериносл. гг.), *А. В. Марковичъ* (Черниг. г.), *П. Д. Мартыновичъ* (Лохвицк. у.), *К. П. Михальчукъ* (Бердич. и Житомирск. уу.), *Л. К. Павловъ* (Харьковская и Кіевская гг.), *Л. А. Русовъ* (Нѣжинск. у., Херсонск. г.), *А. П. Свидниц-*

¹⁾ Нижеслѣдующес изложеніе исторіи словарной работы съ 1864 до 1902 г. сдѣлано по сообщенію редакціи журнала „Кіевская Старина“. Списки участвовавшихъ въ работѣ лицъ составлены отчасти также и по отмѣткамъ на карточкахъ. Въ виду того, что сообщенія стоявшихъ у дѣла лица сдѣланы по воспоминаніямъ, въ спискахъ могутъ оказаться неизбѣжные пропуски.

кій (Подольск. и Полтавсь. гг.), М. Ф. Семеренко (Черкасск. у.), г. Ткаченко (Кіев. у.), г. Эрастовъ (Черноморія).

Особенно много и притомъ цѣнного материала было доставлено: известнымъ этнографомъ Г. А. Залюбовскимъ, богатыя записи которого выдѣляются своей обстоятельностью, М. Ф. Лободовскимъ и А. К. Павловымъ. Весь этотъ материалъ въ концѣ 70-хъ годовъ рѣшено было кружкомъ лицъ, интересовавшихся выпускомъ въ свѣтъ украинского словаря, перебрать для того, чтобы составить словарь въ болѣе скромномъ видѣ, какъ называли его тогда „украинскій Рейффъ“. Началась эта кружковая работа не по методу составленія научнаго словаря, а просто дѣжалось такъ: изъ обширнаго материала карточекъ словарныхъ выбирались на собраніи словарниковъ тѣ слова, которые признавались достовѣрными, тутъ же устанавливался переводъ ихъ и иногда давался примѣръ, чаще всего взятый по памяти, а то и просто изъ головы. Все это тутъ же писалось на карточки и передавалось вѣсколькимъ лицамъ для составленія черновой редакціи въ алфавитномъ порядкѣ на листахъ. Эту черновую редакцію вели: Ир. Ал. Житецкій, А. И. Лоначевскій-Петруняка, В. П. Науменко и А. А. Русовъ. Въ такомъ видѣ проработанъ былъ весь словарь и законченъ былъ въ концѣ 80-хъ годовъ. Кроме сейчасъ поименованныхъ лицъ, въ работѣ разновременно принимали участіе: А. А. Андріевскій, А. Д. Антоновичъ, В. Б. Антоновичъ, В. Л. Береништамъ, А. Т. Бѣлоусовъ, Ф. К. Волковъ, М. Н. Драюмановъ, М. О. Дуніна, А. А. Житецкая, М. Ф. Комаровъ, А. Я. Конисскій, О. П. Косачъ, И. С. Левицкій, Н. В. Лисенко, К. П. Михальчукъ, Ф. Г. Мищенко, Ф. Т. Паниченко, И. Я. Рудченко, С. Ф. Русова, М. Н. Старницкій, Е. К. Треугубовъ, В. И. Торскій, П. Н. Чубинскій и др.

Пока въ такомъ видѣ словарь доводился до конца, В. П. Науменко принялъ на себя редактированіе его въ чистомъ видѣ, при чемъ опытъ показалъ, что въ прежней системѣ редактированія оставить его нельзя, а необходимо придать словарю болѣе научную обоснованность, обставивши каждое слово примѣрами изъ авторитетнаго источника, для чего опять потребовалось обратиться къ словарнымъ карточкамъ. Первые опыты обработки вѣсколькихъ буквъ были представлены редакціи „Кievskoy Stariны“, которой словарь теперь уже принадлежалъ на правѣ полной собственности и которая систему обработки одобрила. Но такъ какъ В. П. Науменко, имѣя работу по редактированію журнала „Kievskaya Stariна“, не могъ продолжать начатой обработки словаря, то рѣшено было поручить дальнѣйшую сводку материаловъ для первоначальной редакціи Е. К. Тимченку, который и закончилъ эту работу, приведя весь словарь въ алфавитный порядокъ (въ тетрадяхъ), при чемъ приблизительно $\frac{9}{10}$ мѣстъ даны были объясненія съ присоединеніемъ въ большинствѣ случаевъ примѣровъ, взятыхъ изъ книгъ или записанныхъ непосредственно отъ народа; при примѣрахъ, въ большинствѣ случаевъ, отмѣчался авторъ (безъ указанія сочиненія) или мѣстность записи.

Редакція журнала „Kievskaya Stariна“ предполагала издать этотъ словарь въ видѣ приложенія къ журналу, о чёмъ и было объявлено печатно, и въ 1897 г. при журнале разосланы были первыя листы словаря на А—Б, кончая словомъ борожка, подъ редакціей В. П. Науменка. Но такъ какъ вскорѣ выяснилось, что словарь можетъ быть представленъ въ Академію Наукъ на соисканіе преміи Н. И. Костомарова, то печатаніе его простояніе.

14 февраля 1902 г. весь материалъ для окончательной обработки переданъ былъ редакціей „Кievской Старины“ составителю настоящаго предисловія, при чмъ еще заранѣе предрѣшено было, чтобы материалъ старого книжнаго языка былъ выдѣленъ въ особый алфавитъ и помѣщень въ видѣ приложения къ словарю живого языка. Въ виду краткости оставшагося до представленія въ Академію Наукъ времени эту часть труда пришлось отдѣлить для особаго лица и впослѣдствіи для этого приглашенъ былъ Е. К. Тимченко,—исполненная имъ работа, при представлениі Словаря въ Академію Наукъ, была помѣщена въ концѣ настоящаго словаря съ особымъ предисловіемъ. Нами же была принята на себя работа по словарю живого народнаго и литературнаго (начин-
ная съ Котляревскаго) языка.

Переданный намъ материалъ состоялъ: а) изъ карточекъ, на которыхъ были за-
несены слова: 1) записанныя отъ народа, 2) выписанныя изъ различныхъ книгъ, из-
данныхъ съ 1798 г. (годъ появленія «Энеиды» Котляревскаго) по 1870 г. включи-
тельно, а также изъ нѣкоторыхъ позднѣйшихъ изданий¹⁾, 3) не обозначенныя никакимъ источникомъ; б) тетради, въ которыхъ былъ сведенъ въ алфавитъ находившійся
на карточкахъ материалъ, давшій 49000 словъ.

Такъ какъ раньше предполагалось печатать словарь при „Кievской Старинѣ“, то, въ виду цензурныхъ ограниченій, принято было правописаніе, требовавшееся въ то время цензурой для всѣхъ издаваемыхъ въ Россіи украинскихъ книгъ; но правопи-
саніе это препятствуетъ правильному начертанію звуковъ языка, обозраживается виѣши-
ній видъ изображаемыхъ словъ частымъ употребленіемъ ѿ и, кроме того, противо-
рѣчитъ изданнымъ Академіею Наукъ правиламъ о присужденіи премії Н. И. Косто-
марова, — поэтому было принято то правописаніе, которое употреблено въ украин-
скихъ параллеляхъ въ «Словарѣ русскаго языка», составленномъ Вторымъ Отдѣленіемъ
Императорской Академіи Наукъ и въ то же время употребляется и въ научныхъ и
другихъ изданіяхъ „Наукового Товариства ім. Шевченка“ во Львовѣ. Въ виду этого,
конечно, пришлось поставить слова въ новомъ алфавитночъ порядкѣ.

Переданный намъ материалъ подвергнутъ былъ переработкѣ по всѣмъ буквамъ и
во всѣхъ отношеніяхъ: въ выборѣ словъ, объясненіяхъ, выборѣ и проверкѣ текста
примѣровъ, простановкѣ ссылокъ и пр. и пр. Затѣмъ нами предложено было редакціи
«Кievской Старины» дополнить этотъ материалъ новыми словами. Лицо произвести
выборку словъ, изъ книгъ редакторъ словаря не могъ, такъ какъ все его время уходило
на обработку материала; для выписки новыхъ материаловъ необходимо было приглаше-
ніе яныхъ лицъ; что, какъ связанное съ известными затратами, зависило, конечно, не-
отъ редактора. Такъ какъ такія лица приглашены не были, то редактору просто пре-
доставлено было право сдѣлать, че выходя изъ известныхъ границъ (о нихъ ниже),
дополненія изъ тѣхъ материаловъ, которые уже имѣлись готовыми въ моментъ изложенія

¹⁾ А именно: „Нар. пѣсни Галицк. и угор. Русії“ Головацкаго (1878), „Труды“ Чу-
бинскаго (части томовъ I, III, IV и томъ V-й), четвероевангеліе вѣнскаго изданія (1871),
„Повісті Івана Нечуя“ (Лвв. 1872), „Повісті Ів. Левицького“ (К. 1874), двѣ книжки „Роз-
мов“ Іванова-Комарова (1874—1875), „Марко проклятий“ Стороженка (1879) и „Повісті
О. Федьковича“ (К. 1876).

на это согласія редакціей „Кіевской Старини“. Матеріалы эти собраны были нами слѣдующимъ образомъ.

Во-первыхъ, рядомъ сочувствуяшихъ работъ лицъ сообщенъ бытъ намъ рукописный матеріалъ, состоявший изъ записей словъ и выражений, добытыхъ непосредственно отъ народа. Такіе матеріалы доставлены были слѣдующими лицами (въ скобкахъ обозначена мѣстность, къ которой относятся матеріалы): *А. П. Грищенко* доставилъ 408 карточекъ (Кролевец. у.); *П. В. Даниловъ* — 296 карт. (Нѣжин. у.); *В. ... Дорошко* — 1000 карточекъ (Лохвицк. и другіе уѣзды Полт. г. и Гуцульщины) и, кромѣ того, 1600 карточекъ именъ людей (Лохвицк. у. и изъ книгъ), всего 2600 карт.; *І. И. Житнецкій* передалъ матеріалы для украинской грамматики, собранные *Г. Я. Стрижевскимъ*, а также и другія рукописи, заключавшия въ себѣ лексическая матеріалы (*Г. А. Залюбовскаго* и др.). *К. В. Квитка* — 170 карт. (Кіев. г.); *И. С. Левицкій* — свои рукописныя тетради и замѣтки, изъ которыхъ извлечено было много словъ, записанныхъ въ Кіев. г.; *В. Н. Леонтьевичъ* — 151 карт. (Лубенск. у.); *А. Л. Майданческій* — 1205 карточекъ, записанныхъ покойнымъ *Г. А. Залюбовскимъ* (преимущ. Новомоск. у.); *С. ... Масловъ* — 520 карт. (Черниг. и Полтавск. г.); *Г. Я. Стрижевскій* — тетради своихъ записей, изъ которыхъ извлечено было значительное количество словъ (Таврич. г. и др.); *Д. П. Теремецъ* — 43 вававія частей во юной мельнице (м. Седневъ Черн. у.); *Д. Н. Эвартицкій* — 1515 карточ. (преимущ. Харьковск., Полтавск. и Екатериносл. гг.); *В. А. Яблоновскій* — 924 карточки (Херсонск. г., Хотинск. и Бого дух. уу.). Кромѣ того, по вѣсмолько дясятковъ словъ доставлено гг. *С. Викуломъ*, *А. Ф. Калитої* и *А. Кривицкимъ*. Наконецъ, у насъ лично имѣлось записанныхъ на ми и г-жею *М. Н. Гриченко* отъ народа въ Зміевскомъ, Сумскомъ, Богодуховскомъ, Харьковскомъ, Константиноградскомъ, Пирятинскомъ, Славяносербскому, Черниговскомъ, Кіевскомъ и Васильковскомъ уу. 1570 словъ.

Всего же — 10481 карточка, не считая многихъ словъ, извлеченныхъ изъ рукописей *И. С. Левицкаго*, *Г. Я. Стрижевскаго* и др.

Во-вторыхъ, предпринята была выборка словъ изъ книгъ.

Редакціей „Кіевской Старины“ поставлено было непремѣннымъ условіемъ, чтобы пользованіе печатными изданіями ограничено было выборкой матеріала лишь изъ слѣдующихъ книгъ: а) изъ собраній украинскихъ этнографическихъ матеріаловъ, когда бы то ни было изданныхъ, а также изъ тѣхъ земскихъ и другихъ изданий, въ которыхъ встречаются матеріалы по народной терминології; б) изъ напечатанаго на украинскомъ языке съ Котляревскаго и по 1870 г. включительно; в) изъ работъ украинскихъ писателей XIX в., начавшихъ свою дѣятельность не позже 1870 г., хотя бы работы эти появились и позже означенаго времени; г) изъ украинскихъ словарей; д) изъ сборниковъ словъ, записанныхъ отъ народа и опубликованныхъ въ печати. Программа эта имѣла характеръ чисто ограничительный: она указывала редактору предѣлы, за которые онъ не имѣлъ права выходить, но совсѣхъ не требовала, чтобы онъ использовалъ этотъ матеріалъ въ указанныхъ границахъ весь. Такого требованія даже и нельзя было поставить при помянутыхъ условіяхъ работы.

Не выходя изъ рамокъ этихъ ограничений, нами и г-жею *М. Н. Гриченко* произведена была выборка словъ съ примѣрами изъ книгъ на карточки.

Изъ переданныхъ редакціей „Кіевской Старинѣ“ матеріаловъ видно было, что нѣкоторыя книги, изданныя до 1870 года, были или совсѣмъ не использованы, или использованы не вполнѣ. Въ виду краткости времени приходилось дѣлать выборъ: важнѣйшая изъ книгъ, не использованныхъ совсѣмъ или использованныхъ недостаточно, были прочитаны вновь; на остаточное у редактора и его главнаго сотрудника по собиранію матеріаловъ уже не хватило времени...

То-же самое повторилось и съ этнографическими сборниками. Въ списокъ источниковъ отсутствуютъ, напр., сборники г.г. Булгаковскаго, Бобровскаго, Янчука, Бессарабы и др. Но редактору представлялась дилемма: что признать болѣе необходимымъ для полноты словаря: помянутыя работы или-же «Малорусскіе народныя преданія и разсказы» Драгоманова, «Історическія пѣсни малорусскаго народа» Антоновича и Драгоманова, «Записки Юго-западнаго Огдѣла Р. Географическаго Общества», «Народные обряды и пѣсни Лубенск. у.» Милорадовича, «Гуцульщину» Шухевича, «Сказки» Манжуры, «Етнографічний збірникъ», «Матеріали до укр.-р. етнольогії» и проч.? Высокая цѣнность этихъ работъ, безъ пользованія которыми прямо таки немыслимъ сколько-нибудь порядочный украинскій словарь, безусловно ставила прочтеніе ихъ на первый планъ, отодвигая всѣ иные на второй въ разсчетъ на то время, которое, быть можетъ, останется въ запасѣ послѣ использования главныхъ сборниковъ. А между тѣмъ времени и рабочихъ силъ было такъ мало, что осталось неиспользованнымъ многое даже изъ поставленного на первомъ планѣ, — наприм., нѣкоторые томы „Етнографічного збірника“...¹⁾)

Эта выборка дала 50650 карточекъ. Кромѣ того, по нашимъ отмѣткамъ, около 4000 карточекъ выписано было разными лицами, болѣе всего (болѣе трехъ тысячъ) А. П. Дудою-Дудзинскимъ; всего-же выписано изъ книгъ 54700 карточекъ. Прибавляя къ этому добытое непосредственно отъ народа, получимъ 63181 карточку и, сверхъ того, опять таки матеріалъ изъ рукописей г.г. Левицкаго и Стрижевскаго.

Кромѣ того, мы пользовались, безъ выписки на карточки, словариками Верхратскаго (угорскимъ, лемковскимъ, «Знадобами», «Початками»), Манжуры (въ «Сказкахъ»), Рудченка (при «Чумацк. пѣсняхъ»), ботаническими словарями Анисенкова, Роговича и Волкова (въ I томѣ „Записокъ Юго-Западн. Отдѣла Географ. Общества“), а также, въ указанной ниже мѣрѣ, и болѣе обширными словарями языка. Весь этотъ матеріалъ далъ очень большое количество примѣровъ и новыхъ значеній къ уже имѣвшимся въ алфавитѣ словамъ, доставилъ возможность объяснить необъясненные еще слова и исправить ошибки въ сдѣланныхъ уже объясненіяхъ, сильно пополнить фразеологію, а также далъ не менѣе 18500 новыхъ словъ и позволилъ, такимъ образомъ, увеличить *объемъ* словаря почти въ два раза. Въ настоящее время словарь заключаетъ въ себѣ около 68000 словъ, не считая матеріаловъ старого книжнаго языка, которыхъ собрано г. Тимченко тысяча двѣнадцать — тринадцать словъ.

¹⁾ Конечно, въ списокъ источниковъ находится нѣсколько книгъ, пользованіе которыми можно было бы, отнести даже и на третій планъ; но выписки изъ нихъ уже имѣлись готовыми, оставалось только применить ихъ къ дѣлу безъ затраты труда на добываніе ихъ.

Что касается *пользованиі источникаами*, список которыхъ приложенъ ниже, то мы на первомъ планѣ всегда ставили материалъ, добытый изъ этнографическихъ сборниковъ, какъ материалъ народный и, благодаря обилію опубликованныхъ записей, доступный повѣркѣ многими случаями употребленія слова, а потому наиболѣе достовѣрный и, кромѣ того, могущій быть обставленнымъ наиболѣе полными коммнтаріями. За нимъ слѣдуютъ слова, записанныя непосредственно отъ народа (изданныя или въ рукописи): при внимательномъ и опытномъ записывателѣ такой материалъ очень цѣненъ, хотя, конечно, не можетъ быть поставленъ наравнѣ съ словами изъ этнографическихъ сборниковъ, такъ какъ, за немногими исключеніями, такая запись даетъ намъ лишь одинъ случай употребленія слова, не могущій быть проverifiedнымъ и дополненнымъ другими случаями; кромѣ того, всегда возможно, что записыватель уловилъ не основное значеніе слова и даже, можетъ быть, значеніе, такъ сказать, мимолетное, приворованное лишь къ данному случаю, что такъ часто бываетъ въ бѣглой живой разговорной рѣчи. Хорошо, если другой материалъ даетъ возможность проверить такую запись; но если она однобка, а единственный при этомъ способъ проверки на мѣстѣ записи возможенъ, конечно, лишь какъ рѣдкое исключение, тогда составитель словаря всегда рискуетъ включить въ свою работу слово съ значеніемъ неточнымъ, слишкомъ частнымъ, не говоря уже о прямыхъ ошибкахъ. Всё это въ значительной мѣрѣ понижаетъ стоимость этого материала, заставляетъ быть съ нимъ очень осторожнымъ. Но какая бы степень осторожности не была примѣнена къ дѣлу, рискъ ошибки все-же не можетъ быть устраненъ¹⁾.

Въ виду только что высказанныхъ соображеній, сочиненія лучшихъ писателей могутъ быть поставлены ничуть не ниже этого послѣдняго рода материаловъ, а относительно возможности проверки и полноты комментированія даже и выше. Лучшимъ же для нашей работы писателями мы считаемъ тѣхъ, которые, болѣе или менѣе мастерски владѣя словомъ, въ то-же время черпали свой словесный материалъ непосредственно изъ народной рѣчи. Къ такимъ мы относимъ болѣе старыхъ писателей: Котляревскаго, Гулака-Артемовскаго, Івітку, Макаровскаго, Шевченка, М. Вовчка, Г. Барвінокъ, Симонова и затѣмъ И. Кулиша, особенно въ его произведеніяхъ пятидесятыхъ и шестидесятыхъ годовъ, часто очень удачно соединявшихъ чисто народный материалъ съ материалами старого книжного языка. Конечно, чистота лексики у этихъ писателей далеко не одинакова,—извѣстно, напр., что Котляревскій часто употреблялъ великоруссызмы и пр.,—но при некоторомъ критическомъ отношеніи это обстоятельство не можетъ имѣть особенно большого значенія.

Раньше составленными словарями мы старались пользоваться съ осторожностью, не смотря на всю соблазнительность мысли легко пополнить свою работу множествомъ словъ путемъ простого переноса ихъ изъ одного словаря въ другой. Изъ словарей Желеховскаго и Шейковскаго, по причинамъ, которые понятны послѣ сдѣланныхъ нами выше замѣчаній объ этихъ словаряхъ, мы брали только тѣ слова, въ существо-

¹⁾ Считаемъ нужнымъ предупредить, что слова тайныхъ языковъ нищихъ, шерстобитовъ и пр., въ нашъ словарь не включены.

вані и правильномъ объясненіи которыхъ были болѣе или менѣе увѣрены, а въ то-же время не находили ихъ въ карточкахъ. При этомъ редакторъ, конечно, сознавалъ, что выставленный здѣсь критерій слишкомъ субъективенъ, чтобы быть вполнѣ научнымъ. Конечно, слѣдовало бы поступить иначе. Принимая во вниманіе, что нѣкоторые составители словарей (Партицкій, Пискуновъ, Верхратскій, К. Левицкій) сами составляли слова для перевода тѣхъ или иныхъ словъ объясняемаго языка, и слова эти въ литературу не вошли, но за то ихъ включили въ свои словари авторы нѣкоторыхъ другихъ словарей (напр. Желеховскій); что нѣкоторые авторы (напр. авторъ „Ужинка“) также занимались составленіемъ подобныхъ словъ, никакъ изъ писателей не принятыхъ и даже ими самими впослѣдствіи оставленныхъ, и слова эти попадали въ нѣкоторые словари (Закревскій, Желиховскій); что составители словарей вносили въ нихъ иногда явные великоруссизмы или полонизмы, употребленные украинскими писателями по ошибкѣ или по недостаточному знанію языка,—принимая все это во вниманіе, составитель словаря долженъ быть-бы поступить такимъ образомъ: обслѣдовывать каждое слово *каждаго* словаря безъ исключенія, опредѣлить его источникъ и затѣмъ распорядиться словами въ зависимости отъ полученныхъ результатовъ. Слова явно чужія и не пріобрѣвшія правъ гражданства въ украинскомъ языкѣ лучше всего было-бы оставить въ сторонѣ; слова народного или литературного украинского языка подлежали бы внесенію въ словарь; что же касается словъ выдуманныхъ и не пошедшихъ далѣе одного автора или какого-либо словаря, то, если даже и прийти къ выводу о необходимости внесенія ихъ въ словарь, необходимо было каждое такое слово сопроводить соотвѣтствующимъ замѣчаніемъ о его происхожденіи, чтобы оно не могло быть принято за слово, явившееся результатомъ органическаго роста языка. Такой путь предстоялъ составителю словаря, и путь этотъ былъ-бы имъ пройденъ, если бы составитель имѣлъ въ своемъ распоряженіи для работы не два съ половиною года, а хотя-бы пять лѣтъ. При отсутствіи же этого послѣдняго условія ему оставалось одно: принять ту программу, какую онъ принялъ,—тѣмъ болѣе, что даже для выполненія только ея у него не хватило въ концѣ-концовъ времени...

Съ охотой брали мы слова у Афанасьева-Чужбинскаго и безъ всякихъ колебаній, изъ словаря Левченка; у Закревскаго взято лишь нѣсколько словъ; словаремъ г. Уманца мы воспользовались лишь для нѣсколькихъ примѣровъ или ссылокъ къ словамъ, уже бывшимъ въ словарѣ старой редакціи; словари Партицкаго, Пискунова, Поповича, Тимченка, Чопея оставлены нами въ сторонѣ; не пользовались мы также опытами словарей научныхъ и техническихъ терминовъ (гг. Верхратскаго, Левицкаго и др.)—по причинамъ, изложеннымъ выше въ своемъ мѣстѣ, не желая вводить въ свой словарь неологизмы, которые, въ большинствѣ случаевъ, быть можетъ, не пойдутъ далѣе словаря, для котѣраго выдуманы.

При пользованіи всѣми помянутыми источниками составитель поставилъ себѣ правило датировать значеніе каждого слова точною документальною ссылкою. Такого рода система даетъ возможность всегда провѣрить какъ точность перевода, такъ и приводимой цитаты, при чёмъ пользующійся словаремъ можетъ глубже и шире проникнуть въ значеніе слова и способы его употребленія, обратившись къ первоисточникамъ; собранный такимъ образомъ и провѣренный материалъ навсегда остается проч-

ной основой для научного словаря. Въ виду этого въ своихъ собственныхъ добавленіяхъ мы не вписали ни одного слова, не сопроводивъ его точной ссылкой съ указаниемъ автора, сочиненія, тома и страницы¹⁾ или же мѣстности, гдѣ было записано отъ народа слово. Подобными же данными мы снабдили и всѣ тѣ слова въ словарѣ старой редакціи, для которыхъ оказался соответствующій матеріалъ. Къ сожалѣнію, очень большое количество старыхъ карточекъ заполнено было безъ указанія даты и даже сочиненій, изъ которыхъ выписано слово,—вотъ почему въ словарѣ старой редакціи осталось нѣкоторое количество словъ совсѣмъ не датированныхъ; зная о существованіи этихъ словъ въ языке и вѣстѣ съ тѣмъ не располагая временемъ для подысканія къ нимъ даты и примѣровъ, мы не сочли себя въ правѣ исключить ихъ изъ нашей работы, надѣясь, что со временемъ и этотъ пробѣлъ будетъ пополненъ²⁾.

При нѣкоторыхъ словахъ и примѣрахъ стоитъ обозначеніе уѣзда или губерніи. Это значитъ, что слово или фраза записаны непосредственно отъ народа въ отмѣченной мѣстности; но отнюдь не указывается на территоріальное распространеніе слова. Для определенія этого послѣдняго обстоятельства мы не располагали ни данными, ни временемъ для добыванія ихъ и потому и не ставили себѣ этого задачей. Оттого и при словахъ, взятыхъ изъ сборниковъ народныхъ произведеній не стоитъ указанія мѣстности, къ которой относится слово. Впрочемъ, въ спискѣ нашихъ источниковъ мы при нѣкоторыхъ сборникахъ (гдѣ было возможно) сдѣлали отмѣтки мѣстностей, благодаря чему, обратившись съ стоящей у слова датой къ нашему примѣчанію при заглавіи источника, возможно опредѣлить мѣстность, гдѣ добыто слово. Нѣкоторые-же сочиненія уже въ самомъ своемъ заглавіи носятъ указанія на мѣстность (Милорадовичъ, Шухевичъ).

Сказанное уже до нѣкоторой степени опредѣляетъ составъ *предлагаемаго словаря*; онъ заключаетъ въ себѣ:

а) Слова народнаго языка—какъ собственныя, такъ и заимствованныя, но издавна принятые всѣмъ народомъ или частью его; сюда относятся слова изъ обращавшихся или обращающихся среди народа поэтическихъ произведеній, хотя-бы нѣкоторые изъ этихъ словъ и вышли въ настоящее время изъ народнаго употребленія. Относительно словъ изъ мѣстныхъ нарѣчій и говоровъ, вошедшихъ также въ словарь, должны замѣтить слѣдующее. Принявъ для словаря фонетику, употребляемую въ украинской литературѣ, начиная съ Котляревскаго, а именно фонетику такъ называемаго собственно-украинскаго нарѣчія, мы всѣ слова помѣщали именно въ этой фонетической формѣ, но въ тѣхъ случаяхъ, когда слово известно было намъ только въ одной мѣстной фонетической формѣ, мы его въ такомъ видѣ и вносили въ словарь; что-же касается примѣровъ изъ народной рѣчи, то они давались всегда въ той формѣ, въ какой были записаны. Благодаря этимъ правиламъ, у насъ въ алфавитѣ нѣть, напр., словъ съ покутскимъ лѣмѣсто дѣ (лівчина). Въ нѣкоторыхъ, однако, случаяхъ приходилось дѣлать исключения, а именно тамъ, гдѣ вариантъ съ мѣстной фонетической

¹⁾ Конечно, указаніе томовъ и страницъ не было сдѣлано для такихъ словарей какъ Желеховскаго или Шейковскаго, какъ излишнее въ данномъ случаѣ.

²⁾ См. еще примѣчаніе къ списку имёнъ людей,

формой являлся распространеннымъ въ литературной рѣчи, или-же въ тѣхъ случаяхъ, когда известная фонетическая вариація, отсутствуя въ данной мѣстности вообще, остановила однако свой слѣдъ въ одномъ-двухъ какихъ-либо словахъ съ ихъ производными, при чёмъ эти слова только въ такой формѣ въ данной мѣстности и употребляются; такъ, напр., не помѣщая въ словарь всѣхъ словъ, въ которыхъ (какъ, напр., у гуцуловъ) *t* замѣняется *k* (кегло=тягло, Шух. I. 255), мы внесли въ него слова *кісний*, *кісто* (рядомъ съ *тісний*, *тісто*), употребляющіяся во многихъ мѣстностяхъ Подольской, Волынской и Харьковской губ., гдѣ замѣнены *t* звукомъ *k* въ иныхъ случаяхъ не наблюдается. Само собою разумѣется, что подъ вышеизложенными правилами не подходятъ вариаціи одного и того-же слова, встрѣчающіяся иногда рядомъ на пространствѣ съ одной и той же фонетикой, — всѣ такія слова включены въ словарь. Наконѣцъ, при словахъ, употребленіе которыхъ представлялось намъ, на основаніи имѣвшихся материаловъ, ограниченнымъ, напр., одной пословицей или загадкой, мы дѣлали объ этомъ отмѣтку.

б) Слова, взятыя изъ сочиненій авторовъ. Въ большинствѣ случаевъ это тѣ-же народныя слова, но только въ имѣвшихся у насть материалахъ не оказалось для нихъ источника изъ народной литературы; затѣмъ — это слова, перешедшія изъ стараго книжнаго языка въ новый, часто съ приспособленіемъ къ современной, принятой въ литературѣ, фонетикѣ; далѣе — слова, заимствованныя изъ другихъ литературныхъ языковъ для выраженія понятій научныхъ, иѣкоторыхъ отвлеченныхъ и вообще понятій новѣйшей культурной жизни, и, наконѣцъ, слова, выработавшіяся въ литературномъ языке для обозначенія тѣхъ же понятій. Относительно заимствованныхъ словъ необходимо слѣдующее поясненіе. Мы вообще избѣгали включенія ихъ въ словарь, но когда случалось находить, что въ языке выработалось уже какое-либо выраженіе на основѣ заимствованного корня (см., напр., слово *стиграфувати*), тогда мы, приводя его, присоединяли къ нему и всѣ тѣ слова этого корня, которыя употребляются въ литературномъ языке. Иногда помѣщались также слова особо употребительный и къ которымъ въ то-же время былъ примѣръ. Конечно, выборъ словъ при этихъ способахъ былъ довольно произвольный, но мы оправдывали себя иѣсколько тѣмъ, что такая-же произвольность въ выборѣ такъ называемыхъ «иностранныхъ словъ» замѣчается и въ словаряхъ иныхъ языковъ; къ тому-же вообще количество такихъ словъ въ нашемъ словарѣ сравнительно невелико. Относительно же словъ, выработанныхъ самимъ литературнымъ языкомъ, мы держались того взгляда, что внесенію въ словарь подлежать лишь такія изъ нихъ, которыя болѣе или менѣе приобрѣли уже право гражданства въ литературномъ языке; во всякомъ случаѣ, при словахъ, встрѣченныхъ нами только у одного автора, мы дѣлали объ этомъ отмѣтку. Такимъ же образомъ поступали мы и съ тѣми словами изъ фальсифицированныхъ псевдо-народныхъ думъ и пѣсень, которыя (слова) были намъ известны только по этимъ послѣднимъ произведеніямъ.

Въ частности относительно состава словаря, распределенія въ немъ материала и метода изложенія необходимо сдѣлать еще слѣдующія замѣчанія:

1) Изъ географическихъ наименій въ словарь включены лишь названія націй, частей земли, государствъ, странъ и болѣе значительныхъ украинскихъ городовъ и

нѣкоторыхъ другихъ мѣстностей, а также встрѣченныя производныя отъ этихъ словъ.

2) Уменьшительныя и увеличительныя имена существительныя указывались нами обыкновенно при основныхъ, при чмъ если уменьшительное (или увеличительное) въ алфавитномъ порядке слѣдуетъ непосредственно за основнымъ, то оно, какъ и всѣ непосредственно слѣдующія за нимъ и другъ за другомъ уменьшительныя (или увелич.), отдельно въ алфавитъ не выставляется, въ противномъ-же случаѣ, для болѣе удобнаго нахожденія, уменьшительное (или увелич.) ставится на надлежащемъ мѣстѣ съ ссылкой на основное; если-же уменьшительное (или увеличительное) имѣло еще свое собственное значеніе, тогда оно лишь указывалось при основномъ, а подробно объяснялось особо на своемъ мѣстѣ. При этомъ, слѣдя раньше изложеному правилу о мѣстныхъ фонетическихъ варіаціяхъ, мы не отмѣчали нигдѣ уменьшительныхъ на *ейка* и *ейко* (*ручейка*, *лишайко*), такъ какъ *ейка*, *ейко*, всегда= *енька*, *енько* (*рученъка*, *лишенько*). Что касается уменьшительныхъ прилагательныхъ и нарѣчій, то въ алфавитъ вносились только тѣ изъ нихъ, которые представляли или особенности въ значеніи, или уклоненія отъ правилъ образованія; въ противномъ случаѣ они только отмѣчались при основныхъ. Такимъ же точно образомъ поступали мы и съ сравнительной и пре-восходной степенями прилагательныхъ и нарѣчій.

3) Изъ причастій помѣщены въ алфавитъ только тѣ, которые употребляются *такъ имена прилагательныя* или пріобрѣли особенности въ значеніи, или-же уклоняются отъ правилъ образованія.

4) Совершенные и несовершенные виды глаголовъ мы объясняли вмѣстѣ при несовершенной формѣ, а отъ совершенной дѣлали ссылку, если по алфавитному порядку она не слѣдовала непосредственно за несовершенной; исключенія были допущены для глаголовъ, которые, переходя въ совершенный видъ, принимали префиксъ и потому относились къ другой буквѣ. -- Во многихъ мѣстностяхъ харьковской, херсонской и екатеринославской губерній существуетъ смягченіе звуковъ *и* и *дж* въ 1-мъ лицѣ ед. ч наст. вр. и предѣль *увати*: *носю*, *ходю*, *викосювати*; но такъ какъ въ литературѣ болѣе принята несмягчаемая форма, то мы и ограничились лишь указаніемъ этой особенности здѣсь, не внося ее въ словарь

5) Въ виду того, что техническихъ народныхъ терминовъ собрано еще довольно мало и собранное къ тому же разбросано въ различныхъ изданіяхъ, часто имѣющихъ совершенно не филологическое назначеніе, мы приложили особое стараніе, чтобы собрать этого материала какъ можно больше. Изъ печатныхъ источниковъ самый богатый материалъ доставила „Гуцульщина“ г. Шухевича, затѣмъ упомянутый выше словарикъ г. Василенко, статья г. Браунера о рыболовствѣ и статьи гг. Вовка, Гнатюка и Могильченка въ «Матеріалахъ до укр.-р. етнолѣгії», а также VІІ-й томъ «Трудовъ» Чубинскаго. Кроме того, намъ удалось добыть описанія водяной мельницы (гг Грищенка и Теремца), а также записи Залюбовскаго и г. Стрижевскаго; наконецъ, мы располагали собственными записями по ткачеству и шерстобитству. При объясненіи названій частей машинъ и снарядовъ мы въ большинствѣ случаевъ поступали такъ: давали названія и описанія частей снаряда при его собственномъ названіи, а затѣмъ уже дѣлали ссылки на это полное описание; такой способъ, не представляя затрудненія.

вій для отысканія слова, значительно сокращалъ мѣсто и упрощалъ дѣло; въ нѣкоторыхъ случаяхъ, для ясности описанія, приложены рисунки.

6) Префиксъ *у*, какъ извѣстно, переходитъ въ украинскомъ языкѣ въ нѣкоторыхъ случаяхъ въ *в* и снова принимаетъ свой полный звукъ (см. обѣ этомъ въ самомъ словарѣ при предлогѣ *у*): *він уліз, вона влізла*; мы всѣ слова, начинающіяся этимъ префиксомъ, помѣстили на *у* безъ различія—быль-ли у насъ примѣръ съ *в* или съ *у*, а въ *в* сдѣланы въ соотвѣтствующихъ мѣстахъ ссылки.

7) Префиксы *од* и *від* также чередуются въ украинскомъ языкѣ въ одномъ и томъ же словѣ, въ зависимости отъ предыдущаго звука (послѣ гласнаго—*від*); всѣ слова, начинающіяся этими префиксами, нами помѣщены на *від*, а въ буквѣ *о*, въ соотвѣтствующихъ мѣстахъ, также сдѣланы ссылки.

8) Въ виду того, что звукъ *ф* у большинства украинского народа выговаривается какъ *хв* (передъ гласной, кромѣ *у*) или *х* (передъ согласной и передъ *у*), мы, составляя словарь на букву *ф*, помѣстили въ него лишь тѣ слова, для которыхъ въ нашихъ матеріалахъ не нашлось дубликата съ *хв* или *х*¹⁾; всѣ же слова, которые встрѣчены только съ *хв* и *х* или, рядомъ съ этими звуками, также и съ *ф*, помѣщены нами на букву *х*, примѣры-же къ нимъ, конечно, были оставлены съ тѣмъ изъ этихъ звуковъ, съ какимъ были встрѣчены. Если какое либо слово съ звуками *хв*, *х* имѣло одно значеніе съ зв. *ф*—другое, тогда оно, съ соотвѣтствующими значеніями, помѣщалось и на *ф* и на *х* со взаимными ссылками одного на другое. Незначительныя и немногія отступленія отъ этихъ правилъ обусловлены желаніемъ предоставить болѣе удобствъ въ пользованіи словаремъ и понятны безъ объясненій.

9) Въ украинскомъ языкѣ глаголы и нѣкоторыя имена имѣютъ часто впереди приставочное *ї* (по фонетическимъ причинамъ, а равно вслѣдствіе смѣшенія въ языкѣ префиксовъ *їз* и *з* (сь), отпадающее сейчасъ-же, какъ только прошла въ немъ нужда (*він іспік, ірвав, іззів, вона спекла, рвала, ззіла*)—всѣ формы съ такимъ начальнымъ *ї*, конечно, отсутствуютъ въ словарѣ, — ихъ слѣдуетъ искать тамъ, где они имѣютъ мѣсто безъ этого *ї*, и мы облегчили отысканіе общими ссылками въ соотвѣтствующихъ мѣстахъ. Въ иныхъ случаяхъ, также по фонетическимъ причинамъ, *ї* въ началѣ слова замѣняется звукомъ *й*: *хотіли його ймити, вона ймовірна, очії, що йграли як зірочки* (Квитка),—такія слова, наоборотъ, слѣдуетъ искать подъ буквой *I*. (Впрочемъ, и въ этомъ случаѣ есть ссылки).

10) Составленный нами списокъ крестныхъ именъ (онъ отсутствовалъ въ старой редакціи словаря) не включенъ въ общій алфавитъ какъ по примѣру другихъ словарей, такъ и потому, что народная форма именъ даетъ богатый матеріалъ для вопроса обѣ измѣненіи чужихъ звуковъ въ украинскомъ языкѣ и удобнѣе этотъ матеріалъ имѣть вмѣстѣ. Словарикъ этотъ составленъ нами по такой-же системѣ, какъ и весь словарь, при чёмъ мы особенно старались отмѣтить всѣ уменьшительные и ласкателіи имена, такъ какъ количество ихъ несомнѣнно указываетъ на степень распростра-

¹⁾ При этомъ принята была во вниманіе оговорка Номиса въ предисловіи къ его сборнику пословицъ, что онъ *ф* вездѣ, где оно у него встрѣчалось, замѣнялъ звуками *хв*.

ценности данного имени. Пользующийся словарикомъ навѣрное замѣтить, что многія имена, по формѣ уменьшительныя, поставлены нами какъ основныя, — этимъ мы хотѣли отмѣтить, что и среди народа онѣ употребляются именно какъ основныя, а не уменьшительныя (*Грицько, Харько, Химка*).

Способъ обработки отдельного слова былъ таковъ. Мы давали удареніе объясняемаго слова вездѣ, гдѣ оно было намъ извѣстно, но пришлось сдѣлать довольно много исключеній преимущественно для словъ изъ словариковъ г. Верхратскаго, систематически не проставившаго въ нихъ удареній. Если на словѣ обозначено нѣсколько удареній, это значитъ, что слово употребляется съ каждымъ изъ этихъ удареній отдельно. Объясняемымъ словамъ давалось грамматическое опредѣленіе (см. списокъ сокращеній). При существительныхъ отмѣчался родительный падежъ ед. ч., а при глаголахъ 1 и 2 лица настоящ. вр. ед. ч. Исключеніе составляютъ глаголы съ префиксомъ *по*, приставленными къ несовершеному виду, обозначающіе дѣйствіе, произведенное нѣсколькими предметами однімъ за другимъ: *хлопці похрипли, люде поперескакували черезъ рівчик*; при такихъ глаголахъ, чтобы отмѣтить ихъ, поставлены 1 и 2 лица во множ. ч., хотя должно не упускать изъ виду, что, употребленные съ собирательнымъ подлежащимъ или безлично, они имѣютъ и един. число: *челядь цілісінку піч колядує, аж похрипне* (0.1862. IV. 87). *Похрипло їх багато після того співу. Народъ поперескакував черезъ рівчик* и пр.

При объясненіи словъ мы старались подыскать наиболѣе близкій русскій синонимъ или нѣсколько таковыхъ; если же соотвѣтствующаго не могли найти или онъ казался намъ недостаточнымъ, — мы прибегали къ описательному способу; при этомъ старались исчерпать всѣ извѣстныя намъ значенія слова, подтверждая вездѣ, гдѣ имѣли къ тому возможность, свой переводъ примѣрами, обнаруживающими какъ значеніе словъ, такъ и способы ихъ употребленія, при чемъ примѣрамъ изъ народныхъ произведеній отдавалось преимущество; къ сожалѣнію матеріалъ, которымъ мы располагали, не всегда давалъ намъ возможность удовлетворить нашимъ собственнымъ въ данномъ случаѣ требованіямъ¹⁾). Недостаточностью матеріала объясняется и то обстоятельство, что, несмотря на всѣ наши старанія о возможно полной украинской фразеологии, многое осталось не включенными въ словарь.

Сомнительные переводы отмѣчены знакомъ вопроса. Слова, значеніе которыхъ намъ было неизвѣстно, оставлены безъ перевода, но съ примѣромъ или, по крайней мѣрѣ, съ точной ссылкой на источникъ.

Заканчивая свои поясненія, считаемъ пріятнымъ долгомъ выразить нашу глубокую благодарность *П. И. Житецкому* и *К. П. Михальчуку* за ихъ постоянную, во все время работы, помощь, выразившуюся какъ въ цѣнныхъ научныхъ совѣтахъ, такъ и въ просмотрѣ работы и указаніяхъ на ея погрѣшности, а *К. П. Михальчуку* еще и за добавленія многихъ словъ, сдѣянныя во время просмотра рукописи.

Приносимъ благодарность также всѣмъ поименованнымъ раньше лицамъ, безкорыстно принесшимъ свой трудъ на пользу словаря, доставивъ намъ свои записи изъ

¹⁾ Слова въ примѣрахъ, взятыя въ () и напечатанныя прямымъ шрифтомъ, вставлены редакторомъ съ цѣлью приданія примѣру большей ясности.

усть народа или выписавъ для нась на карточки слова изъ книгъ и рукописей, а также гг. *Вл. Гнатюку*, *Е. Х. Чикаленко* и *Вл. Шухевичу* за поясненіе многихъ словъ, значеніе которыхъ безъ этого могло бы остатся намъ неизвѣстнымъ.

Въ заключеніе позволимъ себѣ сказать, что мы не считаемъ предлагаемый словарь ни исчерпывающимъ богатства украинскаго языка, ни доведеннымъ до такой степени совершенства, которая могла бы удовлетворять хотя насъ самихъ, и находицъ себѣ оправданіе лишь въ томъ, что краткость времени, въ которое необходимо было сдѣлать всю работу, была въ этомъ случаѣ препятствіемъ, котораго не могло побороть самое крайнее напряженіе силъ работающаго. Мы считаемъ свой трудъ первой ступенью по пути созданія научнаго украинскаго словаря и, сознавая многіе его недостатки, все же решаемся выпустить его въ свѣтъ, чтобы дать точку опоры дальнѣйшей работѣ въ томъ-же направленіи.

Б. Гринченко.

Кіевъ.
11 ноября 1904 г.

СПИСОКЪ ИСТОЧНИКОВЪ, которыми пользовались при составленіи словаря.

Ад. = Историческія пѣсни малорусскаго народа съ объясненіями Вл. Антоно-вича и М. Драгоманова. Томы I и II (1-й вып.). К. 1874, 1875.

Алв. = Вовкулака, Українське повирье, розказ в стихах Стефана Александрова (Южный Русский Зборникъ А. Метлинского). Х. 1848. Авторъ — священникъ Изюмскаго у. Харьк. г. и писалъ языкомъ своего села съ примѣсью русскихъ выражений.

Анн. = Ботанический словарь... Составилъ Н. Анненковъ. Новое испр., пополн. и разшир. изданіе. Спб. 1878.

Аф. = Словарь малорусскаго нарѣчія. Собраніе сочиненій А. С. Афанасьеваго (Чужбинскаго). Подъ ред. П. В. Быкова. Томъ IX. Спб. 1892.

Бал. = Українські пісні. Видані коштомъ О. С. Балліої. Спб. 1863.

Башт. = Украинство на литературныхъ позвахъ зъ Московщиною. Написавъ И. Баштовый. Л. 1891.

Бор. = Байки й прибаютки Левка Боровиковскаго. К. 1852.

Браун. = А. Браунеръ. Замѣтки о рыболовствѣ на р. Днѣстрѣ и Днѣстровскомъ лиманѣ въ предѣлахъ Одесскаго у. Оттискъ изъ „Сборника Херс. Земства“.

Вас. = В. И. Василенко. Этнографические материалы, собранные по Полтавской губ. Опытъ толковаго словаря народной технической терминологіи по Полтавской губ. Отдѣль I-й, II-й и III-й. Кустарные промыслы, сельское хозяйство и земледѣліе, народныя поговорки и изреченія. (Въ т. 13-мъ „Сборника Харьковскаго Историко-Филолог. Общества“. Х. 1902).

Вх. Зи. = Знадоби до словаря южнорусскаго. Написав Иван Верхратский. I. Л. 1877. Былъ только первый выпускъ. Слова преимущественно изъ Галиціи и немногого изъ Буковины и Угор. Руси.

Вх. .Лем. = «Словарецъ», приложенный къ книгѣ И. Верхратскаго: «Про говор галицких лемків». Л. 1902.

Вх. Пч. = Початки до уложенія номенклатури и терминологіи природописної, народнѣй... Написавъ Иванъ Верхратський. I и II. Л. 1864, 1869.

Вх. Уг. = „Словарець“, приложенный къ статьѣ И. Верхратского: „Знадоби для пізнатиї угорско-рускихъ говорів“. (Записки Наукового Товариства імені Шевченка, т. XLV, 1902).

Г. Барв. = Ганна Барвинокъ (О. М. Кулишева). Оповидання зъ народнихъ усть. Зъ портретомъ авторки ї зъ передмовою Б. Гричченка. К. 1902. Слова выписаны только изъ однихъ разсказовъ Г. Б.

Глб. = Байки Леонида Глибова. К. 1904.

Гн. = Галицько-русські народні легенди. Зібрав Володимир Гнатюк. Тт. I и II. Л. 1902. (ХІІ и ХІІІ томъ «Етнографічного збірника» «Наук. Товар. ім. Шевч.»)

Гол. = Народныя пѣсни галицкой и угорской Руси, собранныя Я. Ф. Головацкимъ... Изд. Императорскаго О-ва Исторіи и Древн. Россійскихъ. М. 1878. Въ четырехъ книгахъ, которые обозначаются въ словарѣ римскими цифрами.

Гол. Од. = О народной одеждѣ и убранствѣ Русиновъ или Русскихъ въ Галичинѣ и съверо-восточной Венгріи. Я. Ф. Головацкаго. Спб. 1877.

Греб. = Сочиненія Е. П. Гребенки. Томъ пятый. Спб. 1862. Стр. 315—409. Малороссійскій отдѣль.

Грин. = Этнографические матеріалы, собранные въ Черниговской и сосѣднихъ съ нею губерніяхъ... Б. Д. Гринченко. Ч. 1895, 1896, 1899. Три тома.

Дещо. = Де-що про світ Божій. Виданне четверте..: К. 1882.

Драг. = Малорускія народныя преданія и разсказы. Сводъ Михаила Драгоманова. Изд. Ю. З. Отдѣла И. Р. Геогр. О-ва. К. 1876.

Е3. = Етнографічний збірник видає Етнографічна комісія Наукового Товариства імені Шевченка. Т. V. виданий під редакцією Д-ра Івана Франка. Льв., 1898. (Ініє томы этого изданія см. Гн. и Фр.). Мѣстности записей: стр. 1—24 преимущ. Кубанск. область, отчасти Воронежск. г., 24—40 — Галиція, 42—72 — Гуцульщина, 73—75 — Тернопольск. у. въ Галиції, 77—98 — Стрыйскій у. въ Галиц., 99—105 — Залуче надъ Збручемъ въ Галиц., 106—110 — Жидачевск. у. въ Галиц., 111—116 — Галиція, 117—120 — изъ записей Бодянскаго, 121—140 — Галиція, 141—159 — Буковина и Галиція, 161—233 — Галиція

Єв. (Єв. Мт.,—Мр.,—Л.,—І.) = Святе письмо нового завіту... Переклали вкупі І. А. Куліш и д-р И. П. Шулой. Л. 1880. Римскія цифры обозначаютъ главы, арабскія — стихи. Нѣкоторые цитаты сдѣланы по вѣнскому (1871) изданію четвероевангелія и не сравнены съ изданіемъ 1880 г.

Еф. = Сборникъ малороссійскихъ заклинаній. Составилъ П. Ефименко. Изд. И. О-ва Ист. и Древн. Росс. М. 1874.

Желех. = Малоруско-яїмецкий словарь. Уложили Е. Желеховскій и С. Недільский. Л. 1886. Два тома.

Закр. = Старосвѣтскій бандурист. Книга третя. Словарь Малороссійскихъ идіомовъ. Составилъ Николай Закревскій. М. 1861. — Нѣсколько цитать изъ пѣсенъ съ отмѣткою страницъ взято нами изъ первой книги „Стар. бандуристы“.

ЗОЮР. = Записки о южной Руси. Издаѧ П. Кулишъ. Спб. 1856 — 1857. Два тома.

ЗЮЗО. = Записки Юго-западного Отдѣла Императорского Русского Географического Общества. К. 1874—1875. Два тома.

Ив. = Игры крестьянскихъ дѣтей въ Купянскомъ уѣздѣ. Собралъ П. Ивановъ. (Съ предисл. проф. Н. Ф. Сумкова). Х. 1889.

ІГ. = Збірникъ творівъ Іеремії Галки. [Н. И. Костомарова]. Од. 1875.

К. Бай. = П. А. Кулишъ. Байда, князь Вишневецький. Драма. Спб. 1885.

К. Гр. Кв. = Григорий Квітка (Основ'яненко) и єго повісті Слово на новий виходъ Квітчинихъ побістей (П. Куліша). Сиб. 1858.

К. Грам. = Граматка. Спб. 1857. [Кулиша].

К. Дз. = Куліш Олелькович Панько. Дзвін. Староруські думи й съпіви. Ж. 1893.

К. Досв. = Досвітки. Думи и поэмы П. А. Куліша. Спб. 1862.

К. ДС. = Дівоче серце. Идиля П. А. Куліша. К. 1876.

К. Іов. = Іов. Переспів Павла Ратая [П. Куліша]. Л. 1869.

К. Кр. = П. А. Куліш. Крашанка русинам и полякам на великденъ 1882 року видана типом другим з додатком послідовья. Л. 1882.

К. МБ. = П. А. Куліш. Маруся Богуславка. Поема. (Літературно-науковий Вістник, 1899, кн. X, XI, XII; 1901, кн. II и III).—Въ ссылкахъ римскія цифры—номера журнала, арабскія—страницы.

К. МХ. = П. А. Куліш. Магомет и Хадиза. Поема. Л. 1883.

К. Оп. = П. О. Кулишъ. Оповидання. Зъ переднимъ словомъ М. Чернявського. Бахмутъ 1900.

К. ПС. = Кулишъ О. П. Драмована трілогія. Частина друга. Петро Сагайдачний. Х. 1900.

К. Псал. = Псалтирь або книга хвали Божої. Переспів український Павла Ратая. [П. Куліша]. Л. 1871.

К. Хм. = Хмельницьщина. Историчне оповідання П. Куліша. Спб. 1861.

К. ХП. = П. А. Куліш. Хуторна поезія. Л. 1882.

К. ЦН. = Кулишъ О. П. Драмована трілогія. Царь Налывай. Староруська драма. Х. 1900.

К. ЧР. = Чорна рада, хроніка 1663 року. Написавъ П. Куліш. Сиб. 1857.

Кв. = Сочиненія Квитки (выписки изъ разныхъ изданий, которые не были обозначены въ старыхъ карточкахъ).

Кв. П. = Сочиненія Г. Ф. Квитки. Малороссійскія повѣсти, разск. Грицькомъ Основ'яненкомъ. Подъ ред. А. А. Потебни. Х. 1887. Два тома (На это издание сдѣлано лишь нѣкоторое количество ссылокъ).

Kolb. = Pokucie. Obraz etnograficzny, skreslit Oskar Kolberg. I. К. 1882.

Ком. П. = Нова збирка народнихъ малоруськихъ приказокъ, прысливъивъ, по-мовою, загадокъ и замовлянь. Впорядкувавъ М. Комаровъ. Од. 1890.

Ком. Р. I. = Розмова про небо та землю А. Иванова. З деякими одмінами й додатками. Переклав на українську мову М. Комаров. К. 1874.

Ком. Р. II. = Розмова про земні сили А. Иванова. З деякими додатками та одмінами пореклав на українську мову М. Комаров. К. 1875.

Кон. Ар. = Арихметика або щотниця. Для українськихъ шкіль. Написавъ О. Конниссевий. Спб. 1863.

Кост. Ч. = Н. И. Костомаровъ. Черниговка. Быль второй половины XVII в. Спб. 1890.

Котл. Ен. = Виргиліева Энеїда, на малороссійскій языкъ переложенная И. Котляревскимъ. Х. 1842. Римскія цифры—части, арабскія—страницы.

Котл. Н. П., Котл. МЧ., Котл. Од. = «Наталка Полтавка», «Москаль чарівник», и «Ода до кн. Куракина» Котляревского по изданию: „И. П. Котляревский. Полное собрание сочинений на малороссийскомъ языке... подъ редакціей И. С. Левидкаго. К. и Од. 1890.

Коцип. = Пісні, думки і ліумки руського народу на Подолі, Волині, і Україні.. А. Коціпінський. Перша сотня. К. (1862?).

КС. = Кіевская Старина. Ежемѣсячный исторический журналъ. К. Съ 1882 г.. (Слова выписаны лишь изъ первыхъ двухъ годовъ журнала и изъ отдельныхъ статей послѣдующихъ годовъ).

Кух. = Сочиненія І. Кухаренка: «Черноморскій побит», «Пластуни», «Відві і чабани въ Черноморі» въ журналъ «Основа».

Лавр = Пісні українського люду. Пісні про кохання. Видавъ Д. Лавренко.. К. 1864.

Лв = Львовянинъ. Приручный и господарскій мѣсяцесловъ на рѣкъ звычайный 1861 (на стр. 96—102 списокъ галицкихъ народныхъ названий растеній).

Левиц. І. = Повісті Ивана Нечуя [І. Левицького]. Том. I. Л. 1872.

Левиц. Н. К. = Перші київські князі Олег, Ігорь, Святослав і св. Володимир і єго потомки. І. Левіцький. К. 1876.

Левиц. Кож. = На Кожумякахъ. Мищанська комедія на 5 дій. Друге виправлене видання. Ивана Левицького. К. 1877.

Левиц. КС. = Повісті Ив. Левицького. Томъ I. Кайдашева симя. Повистъ.. К. 1887.

Левиц. МБ. = Маруся Богуславка. Оперета на 4 дії. Друге видання. Ивана Левицького. К. 1887.

Левиц. ПЙО. = Иванъ Левицький. Шовильті й оповидання. Томъ I. Спб. 1899..

Левиц. Пов. = Повісті Ивана Левицького. К. 1874.

Левиц. Св. = Світогляд українського народа. Ескіз української міфології. Написав Иван Левіцький. Л. 1876.

Левч. = Опытъ русско-украинского словаря. Составилъ Михаилъ Левченко.. К. 1874.

Лис. = Збірникъ українськихъ пісень. Зібрали й у ноти завівъ М. Лисенко.. К. Шесть выпусковъ.

Лукаш. = Малороссійскія и червонорусскія народныя думы и пѣсни. [собраныя И. Лукашевичемъ]. Спб. 1836.

Люб. = Письма Антонія Любичъ Могильницкого. (Бібліотека «Зорѣ»). Л. 1885..

Манс. (1834). = Українські народні п'єсни, изданныя Михаиломъ Максимовичемъ. Часть первая. М. 1834.

Макс. (1849). = Сборникъ украинскихъ п'єсень, издаваемый Михаиломъ Максимовичемъ. Часть первая. К. 1849.

Маркев. = Обычай, пов'єр'я, кухня и напитки малороссіянъ. Извлечено изъ нынешняго народного быта и составлено Николаемъ Маркевичемъ... К. 1860.

МВ. I. = Повістки (народні оловідання) Марка Вовчка. Другимъ виданнямъ... Спб. 1861.

МВ. II. = Народні оповідання Марка Вовчка. Томъ другий. Спб. 1862.

МВ. III. = Оповідання Марка Вовчка. Спб. 1865.

МВ. (0.1862. I). = „Від себе не втечеш“ разсказъ М. Вовчка въ 1-й кн. Основы за 1862 г.

МВ. (0.1862. III). = „Інститутка“ разсказъ М. Вовчка въ Ш-й кн. „Основы“ за 1862 г.

МВ. (К. С)... = „Чортова пригода“, сказка М. Вовчка въ Х-й книжѣ „Кievской Старинѣ“ за 1902 г.

Мет. = Народная южнорусская п'єсни. Издание Амвросія Метлинского. К. 1854.

Мик. = Народні назви предметів дотичачих млина водяного—Якова Миколаевича. (Зоря, 1893, № 24, стр. 480—481).—Слова изъ с'єверної части Каменецкаго у. въ Галиції.

Мил. = В. П. Милорадовичъ. Народные обряды и п'єсни Лубенского уѣзда, Полтавской губ., записанные въ 1888—1895 г. (Х-й т. „Сборника Харьк. Ист.-фил. О-ва, 1897).

Мил. М. = Народная медицина въ Лубенскомъ уѣздѣ, Полтавской губ. В. П. Милорадовича. Оттискъ изъ журнала „Кievская Старина“. К. 1902.

Мил. Св. = Свадебные п'єсни въ Лубенскомъ уѣздѣ, полтавской губ. Собраль В. М[илорадовичъ]. Издание редакціи журнала „Кievская Старина“. К. 1890.

Мир. Пов. = Повія. Романъ въ трехъ частинахъ. І. Мирного. Чч. I и II. (*Pada*, альманахъ, двѣ части, К. 1883, 1884.—Римскія цифры—части альманаха, арабскія—страницы.

Мир. ХРВ. = Хиба ревуть воли, як јасла повні? Роман з народного життя П. Мирного та І. Білика. Ж. 1880.

Мир. Г. = Гарасько, або талан и в неволи. Повисть в стихах Мих. Макаровского. („Южный Русский Зборникъ“, издание А. Метлинского, Х. 1848).

Мир. Н. = Наталя або дви доли разомъ. Поэма Мих. Макаровского. (Ю. Р. Зборникъ, изд. А. Метлинского, Х. 1848).

Млак. = Данило Млака. (Ізидор Воробкевич). Над Прутом. Збірник поезій. Л. 1901.

Мл. л. сб. = Малорусский литературный сборникъ. Издалъ Д. Мордовцевъ. Саратовъ. 1859.

Миж. = Сказки, пословицы и т. п., записанныя въ Екатеринославской и Харьковской губ. И. И. Манжурою. (Второй выпускъ II тома „Сборника Харьков. Ист.—фил. О-ва). Харьк. 1890.

- Мог.** = Думки и пѣсни та іще де-шчо Амвросія Могилы. Х. 1839.
- Морд. К.** = Даныло Мордовець. Козаки и море. Поема. Спб. 1897.
- Морд. Ол.** = Д. Л. Мордовець. Оповидання. Спб. 1885.
- Морд. П.** = За крашанку-писанка П. Ол. Кулішеві. Написавъ Данило Сліпченко Мордовець. Сиб. 1882.
- Морд. Пл.** = Палій, воскресытель правобережной Украины. Историчне онови-дання. Напысавъ Даныло Мордовець. Спб. 1902.
- МУЕ.** = Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові. Материяли до українсько-руської етнольгії. Видання етнографичної комісії за редакцією Хв. Вовка. Л. 1899, 1900. т. т. I и III (иные томы см. *Шух*). Мѣста записей: т. I, стр. 33—52—Добруджа, 53—67—Черниговщина, 68—78—Галиція, 79—95—Черниговщина, 96—110—Галиція, 111—156—Гадяцкій у., 157—168—записи Максимовича. Т. III, стр. 12—26—Галиція, 27—32—Каменець. у. въ Галиції, 33—60—Старомиській у. въ Галиції, 70—173—Черниговщина.
- Ном.** = Українські приказки, прислів'я и таке иише. Збірники О. В. Марковича и других. Спорудив М. Номис. Спб. 1864.
- О.** = Основа, южнорусский литературно-ученый вѣстникъ. Сиб. 1861—1862.
- Ogon.** = Studien auf dem Gebiete der Ruthenischen Sprache von Dr. Emil Ogonowski. Lemb. 1880..
- Оп., Опат.** = Оповідання з святого писання. Зложив свящ. Ст. Опатович. Вип. перший... Друге вид. К. 1875.
- Павл.** = Грамматика малороссійского нарѣчія... Сочин. Ал. Павловскій. Спб. 1818.
- Pauli.** = Pieśni ludu ruskiego w Galicyi zebrat Pauli Ign Zegota. Л. 1839, 1840. Два тома.
- Поп.** = Черноморские козаки въ ихъ гражданскомъ и военномъ быту... [Ив. Попки]. Спб. 1858.
- Пот.** = А. А. Потебня. К исторії звуков русскаго языка. Варш. 1876—1883. 4 вып
- Пр., Правда.** = Правда. Письмо наукове и литературне. Л. 1867, 1868.
- Р. Дн.** = Русалка Днѣстровая. Будимъ, 1837.
- Рк. Макс.** = Рукопись Максимовича—записи народныхъ пѣсень.
- Рк. Левиц.** = Рукопись Левицкаго—записи народныхъ словъ, рассказовъ и пр., сдѣланія И. С. Левицкимъ въ Кіевской губ.
- Рудан** = Твори Степана Руданського. Том. I. Видання М. Комара. Л. 1895.
- Рудч. Ск.** = Народныя южнорусскія сказки. Издалъ И. Рудченко. 2 вып. К. 1869—1870.
- Рудч. Чп.** = Чумацкая народная пѣсни. И. Я. Рудченка. К. 1874.
- Св. Л.** = Анатоль Свыдныцький. Люборацьки. Семейна хроника. К. 1901.
- Св. П.** = Святе письмо або вся Біблія старого і нового завіту. Русько-українською мовою переложена. Л. 1869.—Переводъ П. Кулиша. Здѣсь не вся Біблія, а только первыхъ пять книгъ.

Сим. == Рассказы М. Т. Симонова. (Номиса). Издание „Киевской Старины“ К. 1900.

Слов. Д. Эварн. == Слова изъ рукописного собрания. Д. И. Эварницкаго.

Сніп. == Сніпъ, украинський новорочникъ. Згрутивъ Александръ Корсунъ. Рікъ первій. Х. 1841.

Стор. == Українські оповідання Олекси Стороженка. Спб. 1863. 2 тома.

Стор. МПр. == Марко Проклятий. Поэма на малороссийскомъ языке изъ преданій и повѣрій запорожской старины. А. П. Стороженка. Од. 1879.

СХО. == Сборникъ Харьковского Историко-филологического Общества. Харьб. Съ 1891 г., начиная съ т. Ш-го. (Иные томы см. **Мил.**, **Миж**).

Федък. I, II, III. == Поэзіи Іосифа Федъковича. Часть первая. Л. 1862. Поезії Юрия Городенчуга Федъковича. Випуск другий. Коломия. 1867. То-же, вып. III-й.

Федък. Пов. == Повісті Осипа Федъковича. З переднім словом про галицько-русське письменство Мих. Драгоманова. К. 1876.

Фр. (Желех). == Слова, записанныя отъ народа г. Ив. Франкомъ и помѣщенныя въ словарѣ Желеховскаго.

Фр. Пр. == Галицько-русські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко. Вип 1 (А – Відати) [т.Х-й „етнографічн. збірника“ Наук т-ва ім. Шевченка]. Л. 1901.

Хата. == Хата. 1860. Издавъ П. А. Куліш. Спб.

ХС. == Харьковский сборникъ. Литературно-научное приложение къ „Харьковскому Календарю“ Вып. I—VII. Харьк. 1887—1893.

Чг. == Малорусская бытовая пѣсни. Очерки изъ жизни провинціального захолустья. Павла Чугуевца. Х. 1889.

Чр. == Пѣсни изъ черниговской губ., напечатанныя въ книжкѣ: „Черниговская памятка. Карманная справочная книжка на 1896/7 годъ.“ Черн. 1896.

Чуб. == Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ западно-русскій край, снаряженной И. Р. Географическимъ Обществомъ. Юго-западный отдѣль. „Матеріалы и изслѣдованія, собранные д. чл. П. П. Чубинскимъ.“ Спб. 1872—1878 Семь томовъ.

Шевч. == Кобзарь Тараса Шевченка. (Типомъ четвертимъ). Коштомъ Д. Е. Кожанчикова. Спб. 1867

Шевч. II. == Т. Г. Шевченко. Кобзарь з додатком споминок про Шевченка Коствомарова і Микѣшина. У Празі, 1876.

Шейк. == Опытъ южнорусского словаря. Трудъ К. Шейковскаго. Въ четырехъ томахъ. Томъ первый: А—З. Выпускъ первый. А—Б. К. 1861

Шейк. == Опыт южно-русского словаря. Труд К. В. Шейковского Том V Т—Ю Выпуск 1 и 2-й. Т—Х. Москва, 1884—1886.

Шух. == Гуцульщина. Написав Проф. Володимир Шухевич. 2 части. Л. 1899. 1901 [Томы II и IV „Матеріалів до укр.-р. етнольогії“ Наук. т-ва ім Шевч.]

Щог. В. == Я. Щоголевъ. Ворскло. Лірна поэзія. Х. 1883.

Щог. Сл. == Я. Щоголевъ. Слобожанщица. Лірна поэзія. Х 1898.

Кромъ того, при взятыхъ случайно изъ нѣсколькихъ книгъ словахъ проставлены соотвѣтствующія заглавія (*Срезневскій*, Запорожская старина, *Гричченко*, Изъ усть народа и пр.).

Для русской части словаря мы пользовались слѣдующими пособіями:

Словарь русского языка, составленный вторымъ отдѣленіемъ Императорской Академіи наукъ. Спб. Съ 1891.

Словарь церковно-славянского и русского языка, составленный вторымъ отдѣленіемъ Императорской Академіи Наукъ. Второе изданіе. Спб. 1867—1869. Четыре тома.

Толковый словарь живаго великорусскаго языка В. И. Даля. Изд. О-ва любителей Росс. Сл. М. 1863—1866. Четыре тома.

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ.

- Безл. — глаголь безличный.
Бердич. у. — Бердичевский уездъ.
Богод. у. — Богодуховский уездъ.
Борз. у. — Борзенский уездъ.
Брацл. у. — Брацлавский уездъ.
Васильк. у. — Васильковский уездъ.
Галиц. — Галиция.
Гл. — глаголь.
Гуцул. — Гуцульщина.
Донск. об. — Донская область.
Екат., Екатер. у. или г. — Екатеринослав-
ский уездъ или Екатеринославская
губернія.
Ж. — имя существительное женского рода
Житом. у. — Житомирский уездъ.
Зміев. у. — Зміевский уездъ.
Зоол. — название зоологическое.
Камен. у. — Каменецкий уездъ.
Канев. у. — Каневский уездъ.
Кіевск. у.,-г. — Кіевский уездъ, — губернія.
Конст. у., Константиногр. у. — Константи-
ноградский уездъ.
Кременч. у. — Кременчугский уездъ.
Кролев. у. — Кролевецкий уездъ.
Ласк. — выражение ласкательное
Лебед. у. — Лебединский уездъ.
Лохв. у. — Лохвицкий уездъ.
Лубен. у. — Лубенский уездъ
- М — имя существительное мужского
рода
Меж. — междометіе.
Мирг. у. — Миргородский уездъ.
Міусск. окр. — Міусский округъ.
Мн. — множественное число.
Могил. у. — Могилевский уездъ Подоль-
ской губерніи.
Мѣст. — мѣстоименіе.
Нар. — нарѣчіе.
Насѣк. — насѣкомое.
Нескл. — имя несклоняемое.
Н Вол у. — Новградъ-Волынский уездъ.
Новомоск. у. — Новомосковский уездъ.
Н. П., Нп. — народная пѣсня.
Нѣжин у. — Нѣжинский уездъ.
Об. — имя существительное общаго рода.
О. в., Одн. в. — однократный видъ.
Одесс. у. — Одесский уездъ.
Павлогр. у. — Павлоградский уездъ.
Переясл. у. — Переяславский уездъ.
Пирят. у. — Пирятинский уездъ.
Подольск. г. — Подольская губернія.
Полт. г. — Полтавская губернія.
Посл. — народная пословица.
Пред. — предлогъ.
Пт. — птица.
Радом. у. — Радомышльский уездъ.

Раст.	— растеніе.	Ум.	— имя уменшительное.
С.	— имя существительное средняго рода.	Харьк., Харьк. у., Харьк. г.	— Харьковский уѣздъ, Харьковская губернія.
С. в., сов. в.	— совершенный видъ.	Херс. у., Херс. г.	— Херсонскій уѣздъ, Херсонская губернія.
Сз.	— союзъ.	Хот., Хотин. у.	— Хотинскій уѣздъ.
Славян. у.	— Славяносербскій уѣздъ.	Черк. у.	— Черкасскій уѣздъ.
См.	— смотри.	Черниг. у.,-г.	— Черниговскій уѣздъ,— губернія.
Соб.	— имя собираательное.	Черном.	— Кубанская область.
Сум. у., Сумск. у.	— Сумской уѣздъ.	Чис.	— имя числительное.
Таврич. г.	— Таврическая губернія.		
Терск. обл	— Терская область.		
Ув.	— имя увеличительное.		
Угор.	— Угорщина		

При именахъ прилагательныхъ отмѣткой, дающей грамматическое опредѣленіе слову, считаются буквы *a*, *e* или *я*, *е*, которые обозначаютъ окончанія женскаго и средняго рода.

АЗБУКА.

~~~~~

А, Б, В, Г, Г', Д, Е, Є, Ж, З, И, І, Ї
Ї, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х
Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, ЙО, Я.

Примѣчаніе. Въ выговорѣ *Г* = лат. *h*, *Г'* = лат. *g*,
Е = *э*, *Є* = русскому *e* или *ь*, *И* — среднее между
русскими *и* и *i*, *I* = русск. *И* или *I*, *Ї* = *ЇI*.

А.

А, сз. 1) А, же, но, напротивъ. *На гору йду — не бичую, а з гори йду — не галъмую.* Балл. 1. *Нехай думка, як той ворон, літає та кряче, а серденько соловейком щебече та плаче.* Шевч. 5. *Бог те знає, а не ми грішні* Ном. № 30. 2) Да.—*Течуть річки, а все кровавий.* Н. п. Я любив тебе, я кохав тебе а як батько дитину. Н. п. Въ началѣ предложенія часто означаетъ—да и: *A* жаль же мені та тї тополі, що на чистому полі. Н. п. 3) Въ началѣ предложеній вопросительныхъ и предложеній, служащихъ отвѣтомъ на нихъ, употребляется для усиленія рѣчи. *A* чи його звіри з'їли, а чи він втопився? Н. п. *A* був же ти в його вчора?—*A* був. 4) *A-ні, A-ні жé!* Даже не, ни, ничего. *На синьому небі a-ні хмариночки.* Левиц. I, 15. *Нікому ж про це a-ні жé!* 5) *A-ні—a-ні.* Ни-ни. *A-ні встати, a-ні сісти.* *A-ні до його заговорити, a-ні його спитати.* М. В. [О. 1862. III. 73]. *Не защебече тобі соловейко, не зацвітутъ тобі вишневії сади, не зазеленіє a-ні мяточка, a-ні руточки.* Г. Барв. 125. 6) Въ соединеніи съ междометіями для обращенія къ животнымъ выражаютъ желаніе удалить ихъ, прогнать: *А бир!* на овецъ; *а базь!* на ягнятъ; *а гуш!* на курь. Каменецк. у.; *а дзус!* *а кота!* на кошекъ; *а кур!* на индѣекъ. Колб. I, 66.. 7) *A-то.* См. *ятб.* 8) *A-чхи!* См. *Ачхи.*

A! меж. А, ахъ! *A,* яке лихо! Впрочемъ, чаще употребляется *ой!*

A-a и *a-áci*, меж. Дѣтск.: испражняться. *Ходім a-áci!*

A-a-a, меж. Колыбельный припѣвъ: *бай-бай!* *A-a-a, люлі!* *Налетіли гумі, стали думати-гадати,* як дитину годувати. Н. кол. п.

Аакати, каю, еш, ил. Говорить, выговаривая «о» какъ «а», по великорусски.

Нехай аакатъ вельможні з москалями, як цвенъкали та пшикали з ляхами. К. Дз. 34.

Аакуватий, а, е. Употребляющій великорусскую акающую рѣчь. *Аакувата Русь.* К. Дз. 100.

Абáзъ! См. союзъ *A*, 6. Шейк.

Абáхта, ти, ж. Гауптвахта, караульня. *Біжать до мене з абаҳти два москамі.* Стор. 105

Абéтка, ки, ж. Азбука. *Українська абетка.* Вистачив Микола Гаццук М. 1861. Ум. Абеточка.

Абéтний, а, е. Азбучный, элементарный. Шейк.

Абéточка, ки, ж. Ум. отъ абетка.

Абí и абí-б, сз. 1) Дабы, чтобы, лишьбы. *Я icroші дам, аби він зробив.* *Аби люде, а піп буде.* Посл. *Аби день до вечора.* Лишь-бы день прошелъ. *Я то зроблю, аби б було, як ви кажете.* *Абí-м, абí-х.* Чтобы, пусть. *Аби-м так здоров був!* *Аби-х так жила!* (Божба). Огон. 157, 7. Вх. Зн. 1. 2) *Абí-де.* Гдѣ бы то ни было, гдѣ-нибудь, гдѣ попало. *Та я аби-де захрону.* 3) *Абí-коли.* Когда-нибудь, когда-бы то ни было. *В Лубенщині... на дощ викидають помело і кочерги і викидають не тільки весною, а і аби-коли.* Ном. с. 282, № 576. 4) *Абí-куди.* Куда-нибудь, куда-бы то ни было, куда попало. *Неси сміття аби-куди!* 5) *Абí-то.* Лишьбы, какъ-нибудь, такъ себѣ, шутя. *Він усе робить аби-то.* 6) *Абí-хто.* Кто-нибудь, который-нибудь, всякий. *Та це і аби-хто зробить.* *Побитъ, то й аби хто знайдеться,* — от иное діло пожалувать. Ном. № 4072. 7) *Абí-чий.* Чей-нибудь, чей-бы то ви было. *Оттак чини, як я чиню, люби дочку аби-чию:* хоч попову, хоч дякову, хоч хорошу мужикову. Шевч. 183. 8) *Абí-шо.* Что-нибудь, кое-что, что-бы то ни бы-

ло. Та будеш там робити аби-що,—от, аби не гуляти. Нехай тобі аби-що! А чтобъ тебѣ! Ном. № 3257. Иногда употребляется какъ существительное въ значеніи: мадозначительная вещь, негодная вещь, человѣкъ, не заслуживающій вниманія,уваженія. *Дав-таке аби-що,—тільки на смітник викинути!* От, якесь аби-що! а величаеться мов яка ціля! 9) Абі-як. Какъ-нибудь, какъ попало. *Одружись! Чому ні?—А тому ні, каже Гриць, що любой пари не знайшов, а побратись аби-як нѣ то же.* МВ. I. 64. Ти все робиш тільки аби-як. 10) Абі-який. Какой-нибудь, какъ попало. Вельможна панська персона явилася перед Плутона не як аби-який харнак. Котл. Ен. VI. 44. 11) Съ отриданіемъ эти выраженія принимаютъ значение чего-то важнаго, не зауряднаго, напр.: *Це чоловік не аби-який, т. е. не изъ заурядныхъ. Це зовсім не аби-що, щоб про його так казати. Мірошик мав хороший млин. В хазяйствѣ не-аби що він.* Гліб. 82.

Абір! См. союзъ **А**, 6.

Абіщиця, ці, ж. Пустяки, мелочь. Це така абищиця, що не варт і казати Уман. Ш. 222.

Аблегат, та, и. Депутать (Галиц.). Голов. Ш. 261.

Абó, сз. 1) Или. *Нехай не зробить він, або хто інший. Не так пани, як підпанки, або: поки сонце зійде, то роса очі вийсть.* Шевч. 154. 2) Развѣ, нешто. *Або я знаю? Або ж і не жаль?* Драг. 143. 3) Або—або. Или—или, либо—либо. Або пан, або пропав.. Посл. *Або тобі, або мені та на світі не жити, або нашому розлушкину юювою наложити.* Чуб. III. 140. 4) Абб-що. Что-ли. *Ходи вже, або-що!* Поралось там коло печі, або-що, а він: „Чого це так довго, Парасю?” МВ. II. 22. 5) Або щб? Развѣ что? А почему? *Не йди до корчми!—Або що? от і піду!*

Абомбвня, ні, ж. Отголосокъ, эхо. Ударить слова з громами, від якихъ расходиться по всіхъ горахъ абомовня — відомін. Шух. I. 212.

Абрюкати, каю, еш, ил. = **Аврукати**. Шейк.

Абрюку, меж., выраждающее голубиное воркованіе. Шейк.

Абшйт, ту, м. Отставка. *Абшит дістрав.* Фр. Пр. 1.

Абшитваний, а, е. Отставной, уволен-

ный. Він ужсе від того *абшитованій*. Фр. Пр. 1.

Абшитувати, тую, еш, ил. Давать отставку, увольнять.

Ава, ави, ж. Родъ рыболовной сѣти двойной, при чемъ одна сѣть съ большими очками: сѣть ставятъ на нѣкоторое время въ воду, въ ней запутывается рыба. МУЕ. I. 47 [Добруджа].

Авдітор, ра, м. 1) Ученикъ, назначенный для выслушиванія уроковъ товарищѣй. Левиц. I. 152. 2) Авдіторъ. У Чернівцях въ кам'янції, въ широкій кімнаті, сидять штири офицери у білихъ кабатах — синій майор напереді, за столомъ авдітор. Федък. Ш. 146.

Авдітбрія, рії, ж. Аудиторія. К. Кр. 37. Студенти перескочали ходити на його лекції, а щоб авдіторія не була зовсім порожня, вони ходили по черзі, по п'ять фунт. Левиц. Пов. 52.

Авдіторство, ва, с. Пребываніе авдітором (въ 1-мъ знач.).

Авдіторський, а, е. Принадлежащий. свойственный авдітору.

Авдіторувати, рую, еш, ил. Заниматься выслушиваніемъ уроковъ товарищѣй.

Авдотъка, ки, ж. Видъ рыбы: *gobius barbatula.* Шейк.

Авжéж, нар. 1) Да, конечно, разумѣется. *Чи ти був там?—Авжем!* 2) Вѣдь. *Авжеж ти знаєш про це!* 3) Ироническое: какъ-разъ! *Дай табаки!—Авжеж!*

Аврúкання, ня, с. Воркованіе.

Аврúкати, каю, еш, ил. О голубахъ: ворковать. Желех.

Аврюшник, ка, м. Барашекъ-ягненокъ, годный въ будущемъ на авряна (см.). *Лояжий аврюшник—хай росте.* Миж. 175.

Авряк, ка, м. Баранъ, оставляемый на плодъ. Екатериносл. г. *Бач, який кучерявий баранчик,—треба на авряки кинути.* Миж. 175.

Австралія, лії, ж. Австралія. Желех.

Австраліський, а, е. Австралийский. Желех.

Австрія, рії и **Австрія**, рії, ж. Австрія. Желех.

Австріяк (и **австріяк**), ка, австріяка, ки, м. Австріецъ. *Ото австріяка живе.— Де ж він тут уязвся?—Зайшов відкілясь.* Славяносерб. у.

Австрійт, та, ил.=**Австріяк**. ЗОЮР. П. 40.

Австріяцький и **австріяцький**, а, е. Австрійский.

Австриячка и австріячка, ки, ж. Австрійка.

Автентичний, а, е. Достовѣрный, подлинный. Що більш довідуватимемось про неї (старовину українську) з аутентичних джерел, то все виразніше стоятиме вона перед очима нашого духа. К. Досв. [изд. 1876]. 3.

Автобіографія, фії, ж. Автобіографія. Не пишу я своєї автобіографії, а ті своїх мемуарів. К. Х. П. 41.

Автограф, фа, ж. Автографъ. В автографі моєму не знайшлося фальшованої приписки. К. Х. П. 31.

Авто-да-фё, с. несклоняемое. Автодафе, сожженіе инквизиціей еретика. Без ножа і авто-да-фё людей закували та й мордували. Шевч. 410.

Автор, ра, ж. Авторъ. Обидва автори брали собі спільні вистави поетичні, що, скажемо так, витали тоді на повітрі і були власностю кожного. К. Іов Передм. Х.

Авторка, ки, ж. Женщина - авторъ. Желех.

Авторство, ва, с. Авторство. Желех.

Авторський, а, е. Авторский. Желех.

Аву! меж. для выражения вон собаки, волка. Шейк.

Авул, ла, ж. Ауля. Тоді біжити (татарва) у свої авули, миттю орду скликас. К. Укр. 23.

Авурр! меж. выражющее ворчаніе собаки. Прийшовши вона (лисичка) взяла ту торбу з сучкою, підкіне її догори другом., до тая сучка: «авурр!» Рудч. Ск. I. 16.

I **Ага**, меж. А! Вотъ какъ! А что! Ага, попались. Рудч. Ск. I. 119.

II **Ага**, нар. 1)=Эге. А казав же він?— Ага! Шейк. 2) Ироническ.: какъ разъ! Зробив же він свое діло?—Ага!

Ага-га, меж. 1) Выражаетъ удивленіе. Ага-га, яка тут глибочінь! Шейк. 2) А, вотъ что!— Та се не мати йому дала, а сестра.—Ага-га! Ага-га! Це коли повний місяць буває, чи що б то? Ком. I. 47.

Агакало, ла, с. и ж. Только и отвѣчающей утвердительно: ага. От цей ще мені агакало! или: От це ще мені агакало!

Агакання, на, с. Постоянный отвѣтъ утвердительнымъ: ага.

Агакати, каю, еш, ил. Произносить: ага. Желех Чого ти все тільки агакати? казав би до діла!

Агарський и агарянський, а, е. Ту-

рецкій, магометанскій. А по Чорному морю супротивна хвиля встає, судна козацькі на три частини розбиває. Одну частину занесло. АД. I. 186. Въ вар.: В агарянську землю заносило. Ів. 190. Сине море не втопило, а в турецьку землю агарянську без корвил прибило. Шевч. 255.

Агарянин, на, ж. Магометанинъ. турокъ. Кулишъ.

Агарянка, ки, ж. Магометанка. турчанка.

Агел, ла, ж. Сатана, діаволь. Жиди як агели закричали: «Ай-вій!» Рудч. Ск. П. 129.

Агэл, лу, ж. Круглая небольшая загородка, составленная изъ отдѣльныхъ стѣнокъ плетній и кольевъ,— для помѣщенія части овецъ. [Кубанск.]. О. 1862. V. Кух. 36

Агет, та, ж. Мотъ, мошенникъ. Чуб. VII. 574.

Агі, агій, ыгі (на тёбе)! меж. выражющее порицаніе. Желех. Агу на тя, пропав бис! Фр. Пр. 1.

Агікати, каю, еш, ил. Кричать аги. Желех.

Агоб! Агось! меж. Означаетъ призывъ и откликъ: Ау! го, го! Эй! Послушай! Агу. старий!—Агу!—Чи Семену пак буде юдів з 20? — Ато ж. Морд. О. 1861. 20.

Агрес, су, ж.=Агрес. Драг. 71. См. агрес.

Агу! меж. 1)=Агоб. 2) Уже, вотъ, какъ вотъ. Агу, нашій Марусі трошки лишне стало. Кв. I. 45. Агу, її стало більше волі. Кв. I. 207. 3) Прочь! киши! (на гусей). Чи то не гуси, то пани! Дивися — в ірій полетіли.. Агу! шля!, до сатани!. Шевч. 520. 4) Подражаніе воркованію голубей. Каже голубка: «Агу! а ти забув, а другую здумав. Агу, а ти забув, а другую здумав!» Рудч. Ск. П. 125.

Агуш! меж. См. союзъ А, 6: Агуш на банта, агуш на сідало—крикъ на проходящихъ публичныхъ женщинъ. Каменец у. Ном. № 8839.

Ага, агій, ж. Старшина, начальникъ (турокъ, татаръ и пр.). «Хлоп'ята! обізвавась ага, отаман сивий. К. МХ. 23.

Агент, та, ж. Агентъ. Агенти нас подурими. ЕЗ. V. 239. Зачали агенти тут фальшиво писати, взяли в Галичині народ бунтувати. ЕЗ. V. 73.

Агрес, агрис, са, Агрист, та, Агрес, су, ж. Крыжовникъ. Rhamnus grossularia,

ЗЮЗО. I. 133. *Агрист* ужс достиг.
Шейк. *Нарви агрусу!*

Агрусівка, ки, ж. Наливка изъ крыжовника. Ум. *Агрусівочка.* *Агрусівочко*, нема над тѣбе наливи!

Агрусовий, а, е. Крыжовниковый. *Агрусовий* кущ.

Аг'у! *Аг'усі!* меж. Ласкательное обращение къ маленькимъ, преимущественно груднымъ дѣтямъ. *Агу, Іасю, агу, не плач!*

Ад, аду, м.=*Шекло.* *Пойде Ирод са чю аду Луциперу на пораду.* Чуб. Ш. 359:

Адамашка, ки, ж.=*Адамашук.*

Адамашковий, а, е. Сдѣланный изъ адамашка, шелковый, адамашковый. Желех.

Адамашок, шка, м. Адамашка, сортъ шелковой матеріи. *Дівчино моя, за твою ласку скажу тебе малювати на адамашку.* Гол. I. 318.

Адамів, мова, ве. Принадлежацій Адаму. **Адамова голова.** 1) Рисунокъ человѣческаго чёрепа подъ изображеніемъ креста — въ поминальныхъ *граматках*, на крестахъ, на дверяхъ (въ рисункѣ къ празднику Богоявленія и пр.). 2) Родъ паука. 3) Родъ мотылька: *Sphinx sarut mortuum.* 4) Раст. *Eryngium campestre* L. ЗЮЗО. I. 122. **Адамове реброб.** раст.: а) *Thysellinum pulstre.* ЗЮЗО. I. 138. б) *Valeriana dubia.* ЗЮЗО. I. 165. **Адамові вівці.** 1) Верблюды. 2) Стѣпной миражъ. **Адамові слізки.** Водка. *Чарочку-другу Адамових слізок, як казав було отець економ.* Шевч. 297.

Адде. 1) нар. Тутъ, здѣсь. Желех
2) меж. Смотри! Вотъ! Огон. 217.

Аддэ! меж. Сюда! Желех.

Адес, су, м. Одесса (городъ). Ном. № 749.

Аджé, Аджé ж, нар. 1) Вѣдь: *А адаси душу?* — *пита чорт.* — «*Тю, дурний!*.. Адже як я дам тебі душу, то тобі мені не тільки іроший, ай нічого не треба. Рудч. Ск. П. 21. *Адже ти бачила!* Шевч. 317. 2) Да, конечно. *Чи ти підеш туди?* — *Адже ж!*

Адвимка, ки, ж. Родъ хлѣба изъ не-квашенаго тѣста. Галиц. Вх. Зн. 1.

Адаус! 1) См. союзъ А, 6. 2)=*Дзуски*
Адвуски!=Дауски!

Аді, Адіт, Адітетко, Адітко (сокрапц. изъ а дивій, а дивіт). Смотри! смотриг! Желех.

Адрéса, си, ж. Адресъ. Желех.

Адресувáти, сўю, еш, іл. Адресовать. Желех.

Адтўй, нар.=*Звідти.* Адтуй гора, адтуй друга, аитам долиночка,—межи тима

двома гори моя любаночка. Гол. II. 455.

Адўзъ! меж. Крикъ на голубей, чтобы прогнать ихъ. Шейк.

Адукáт, Адукáнт, та, м. Адвокатъ. Желех. *Адукат, то такий пан, що помогає брехати.* Фр. Пр. 2. *Не обірайся мені за адвоката.* Фр. Пр. 2.

А-е, А-еќ, нар. Такъ. Галиц. Вх. Зн. 1.

Аэр, Аїр, ру, м.=*Гав’ар.* Мил. 35. ЗЮЗО. I. 109. Кролевец. у.

Аж, сз. 1) Такъ-что даже, ажно, даже. *Дурний, аж крутиться.* Посл. *А про-кинувся мій пустуничик — і гуком його в хаті, аж сохи движять.* МВ. II. 10. *Далекий шлях, панибрести, знаю його, знаю, аж на серці похолоне, як його згадаю.* Шевч. *Енай від неї одступався, поки зайшов через поріг, а далі аж не оглядався, з двора в собачу ристь побіг.* Котл. Ен. I. 34. *Аж чудно далебі мені!* Гліб. 71. *Грає кобзарь, виставус, аж лихо сміється.* Шевч. 51. 2) Передъ словами, обозначающими количество, указываетъ на значительность послѣдняго и переводится словомъ «цѣлыхъ»: *Аж три дні морочився з цією роботою, т е. цѣлыхъ три дня возился съ этой работой.* Коли чують: щось туркотить.—аж то гайдачани, аж дванадцять. Рудч. Ск. П. 181. *Аж три пари на радощах кумів назібрали.* Шевч. 103 3) Передъ словами, показывающими мѣсто или время, употребляется обыкновенно съ предлогами: до, за, на и пр. въ значеніи «самый», указывая на достиженіе отдаленного или крайняго предѣла. *Аж до моря Запорожци ступ широкий крили.* Шевч. 124. *Аж на вершичок з.нз на үрушу.* Аж під піл заліз, шукаючи. *Он приїхав Гамалія аж у ту Скутару.* Шевч. 61. *Нолинъ, полинъ, голубонько, аж в Київ зо мною.* Мет. 41. *Винеш, — біжки яко мога, що б там ні кричало, не оглянясь, поки станеш аж там, де прощалась.* Шевч. 16. *Аж до вечора сидів у його, — вже (мерком вернувся додому).* 4) Аж побки. До тѣхъ поръ пока. *Пробувайте в господі, аж поки вийдете звідтіля.* Ев. Mr. VI. 10. 5) Аж-агбсь, аж ось, аж ось де, аж осьдечки, аж от, аж от де. Вотъ, вотъ гдѣ; какъ вотъ. Миж. 175. *Де мішок? — «Аж ось».* Аж осьдечки опинився, ганявши за конем. *Тільки що випрягають коней, аж ось іде лейстровий городський козак Головко.* ЗЮЗО. I. 256. *Аж ось прилітає змій.* Рудч. Ск. I. 132. *Аж ось настає лод.* Рудч. Ск. П. 35.

Аж от перестріва його на дорозі становий. Рудч. Ск. II. 161. 6) **Аж** ось коли, аж от коли. Вотъ когда. **Аж** ось коли довідався, а то все не знат. 7) **Аж** он, аж ондечки. Вонъ тамъ. **Аж** ондечки він живе на тому краю села. 8) Какъ вотъ уже, какъ вдругъ. Лечу, дивлюся, аж світає, край неба палає. Шевч. 218. Дивлюсь, аж наші йдуть. Як послала мене мати в степ пшениці жати, аж там чумак воли пасе, став зо мною жартиувати. Мет. 21. Дивляться, аж там приковані три зміїхи. Рудч. Ск. II. 72. Тілько що поблагословившися їсти, аж та стріла так і встремилася у печено. ЗОЮР. I. **Аж** гульк! Какъ вдругъ. **Аж** гульк—з Дніпра повіринали малі діти, сміючись. Шевч. 28. 9) Ань; а между тѣмъ. Я думав так, аж воно інакше. 10) **Аж-аж-аж!** Показываетъ усиленное дѣйствіе, желаніе. Сидів, сидів (голодний вовк), так їсти аж-аж-аж!.. Рудч. Ск. I. 3) «Грійте окропу,— я миттєвся буду!» Мати нагріла такого гарячого, що аж-аж-аж! Гриц. I. 43.

Ажé=Аджe. Аже ти не зибув, Трохиме... О. 1861. V. Ніс, 66. Аже же і в тебе. тривай, була мати: не вовчица тебе на світ породила. К. ЧР. 246.

Ажéнь, сz.=**Аж.** Вх. Зн. 1.

Аз, азá, м. Названіе букви а, азъ. **Ка-**зав мені бакаляр промовити: «аз, аз!» А як же я не вимовив, він по пиці: раз-раз! Крикнув же він удруге: «А ну кажи: «Буки!» Ой ще ж бо я не вимовив,— попав в його руки. Закр. I. 122. **Ази.** Буквы. Як напис, моя мати, великий ази, аж поки я розібрала,— лягала три рази. Чуб. V 1188. **Азí** писати. Учиться писать азбуку по прописи Ум. **Азик.** Азика узяти. Получить отмѣтку объ отсутствіи въ классѣ. Шейк.

Азбúка, ки, ж. Азбука. I азбуку по кунштиках заходилась вчити. Шевч. 328. Приложися до азбуки, будут повні кишені і руки. Фр. Пр. 3.

Азбукóвий, а, е. Азбучный. Шейк.

Азик, ка, ж. Ум. отъ аз.

Азия, зні и **Азія,** зії, ж. Азія. В татарських піснях середньої Азії... Левиц. Правда, 1867, стр. 532.

Азіят и **азійт**, та, м. 1. Азіатъ. 2) Варваръ, жестокій человѣкъ. Харьк. Р.

Азіятка и **азіятка**, ки, ж. 1. Азіатка. 2) Варварка, жестокая женщина Харьк. г.

АЗІЯТСТВО и **АЗІАЦТВО**, азіятство и азіацтво, ва, с. 1. Азіатскіе народы. Варягоруська аристократія втеряла територию, которую осягла була правом обороны від хижого азияцтва. К. ХП. 115 2) Варварство, жестокость.

АЗІЯТСЬКИЙ и **АЗІАЦЬКИЙ**, азіацький и азіятський 1) Азіатскій. К. Кр. 28. Замчано кобзаря на край світу між азіацьку дичу К. ХП. 130. 2) Варварський, жестокий.

Аїр. См. аер.

І. Ай! меж. Ай, ахъ!— выражение испуга, боли. Ай-ай-ай! закричу, їй же то Богу закричу! Шевч. 306. Употребляется также для выражения похвалы. Я заслужив був собі лошака такого гарного, що й ай, а він наслав вовків, а вони й ззіли Рудч. Ск. I. 94.

ІІ. Ай! сз Да, но. Не любив бим дівчину, ай хороша вродя! Гол. IV. 459.

Айбо, сз.=**Альбо** [Угор.]. Ogon. 159.

Айвá, вý, ж. Айва, Cidonia vulgaris (фруктъ). ЗЮЗО. I. 120.

Ай-вéй! меж. Восклицаніе для насмѣшки надъ испугавшимся евреемъ;

Айвíвка; ки, ж. Наливка изъ айвы. Котл.

Ай-вíй, меж.=**Ай-вей.** Жиди як аили закричали: «Ай-вій, чоловіче!» Рудч. Ск. II. 29.

Айкало, ла, ж.=**Аййкало.**

Айкати, каю, еш, ил.=**Аййкати.** Желех.

Айно, нар. Да, такъ (Галиц. и Угор.). Ogon 158. Вх. Зн. 1.

Акадéмик, ка, м. 1) Академикъ, членъ академіи. 2) Студентъ академіи, университета. Желех.

Академíчний, а, е. Академической. Желех.

Акадéмія, мії, ж. Академія. Наші дуки великим коштом громадським академії да школи споряжали. Хата. VII

Акания, ня, с. Частое повтореніе меж. а.

Акати, каю, еш, ил. Часто повторять меж. а.

Акáхвист и **акáхтист**, та, м. Акафистъ По три акахвисти на день читаешь, а по человіку имаєши. Ном. № 859. Аж перехрестилася Ганна, длкуючи Богові, і дала собі зарок найняти акахтист і обміняти свічку. Левиц. I. 66. Акафисти наймиш. Чуб. II. 393.

Акація, ції, ж. Раст. Акація, Acacia. Е3. V. 246. Тільки де-не-де стоять дов-

гомия вишня, безлисті акація попід країми хатками. Левиц. I. 91. Жóвта акація. Caragana arborescens L. ЗЮЗО. I. 115. Біла акація. Robinia Pseudo-acacia L. ЗЮЗО. I. 134.

Аквареліст, та, ж. Акварелістъ. Тут треба малюра аквареліста. Шевч. О. 1862. III. 4.

Акварельний, а, е. Акварельный. Мені тепер дуже і дуже треба одну акварельну краску, називається вона сепія. Шевч. О. 1862. III. 4.

Акéц! меж. Крикъ на телятъ. Шейк.

Аксамít, ту, м.=**Оксамит**. Через улию перезва нам дороженьку перейшла; а все в злоті, в аксамиті і в червоних чоботях. Мет. 236.

Аксамítка, ки, ж.=**Оксамитка**.

Аксамítний, аксамítовий, а, е =**Оксамитний**. Чорна шовкова сукня, пообшивана чорними аксамитовими стрічками. Левиц. I. 429.

Акт, ту, м. 1)=**Дія** (въ драматическомъ сочиненіи). О. 1862. III. 52. 2) Акть, документъ. В наших церковных і монастырських прхивах усякі дієписні.. акти. О. 1862. VII. 62, 63.

Актóр и **Актóръ**, ра, и. Актеръ. Ввійшов Якимъ зовсім так, як от виступаютъ актори на сцену з-за декорацій Левиц. I. 478. Один актёр грав дуже погано... в партері почали сміятись. Левиц. Пов. 139.

Актóрка и **актóрка**, ки, ж. Актриса. Желех. Чи не була вона в актёрках в театрі? Левиц. I. 465.

Актóрський и **актóрський**, а, е. Актерскій. Желех.

Акурат, нар. Точно, какъ разъ. Буде акурат, як ти казав. Желех.

Акуратníй, а, е. Аккуратный. Желех.

Акуратність, ности, ж. Точность, аккуратность. Желех.

Акуратнісько, нар. Точнехонъко. Желех.

Акуратно, нар. Аккуратно.

Алé, сз. и меж. 1) Но, однако, впрочемъ. Не родить рімля, але Божа воля Ном. № 28. Єсть і біднійши од нас, а живуть же...—Запевне, що живуть; але яка жизнь їх? Котл. НШ. 370. Хотіла спати, але не спала. Шевч. 558. Нема нічого без але. Ном. 2447. 2) Алé ж, алé ж бо. Вѣдь, вѣдь; однако уже. Алеж і ти того не зробиш! Ой але ж бо козак Нечай на тоє не дбає, та й

з кумою із любою мед-вино кружас. Лукаш. 119. 3) Употребл. въ значеніи: Толкуй! рассказывай! Ну, вотъ! Відкіля се ти тут уявся?—Але, відкіля! Адже ти і зроду тут не бувши та прийшов, а я ї часто тут буваю. Кв. II. 291. «Мабуть підсудок?»—Ні!—«Так лев?»—Ні!—«Так мішок з дукатами?»—Ні, ні! «Так панорті цвіток?»—Але-ж!—Греб. 373. 4) Неужели? Однако! А по чим igrui?—По igrui. — Але! 5) Алé-алé! Алé-ж! Какъ бы не такъ! дожидайся! І мені ж даси меду, як піддереш?—Але-алé: «Годі вилежуватись, іди молотити!»—Але-ж!

Алéмбик, ка, м.=**Лембик**.

Алилúйкати, каю, еш, іл. Петь «аллилуя» Желех.

Алилúйко, ка, м. Насмѣшливое прозваніе дуловнаго лица. (Галиц). Желех.

Алилúя! с. Алилуя. Кат лютує, а ксьондз скijеним язиком кричить: Te Deum! алилуя! Шевч. 367.

Алýрник, ка, м. Любящій пользоваться чужимъ, алýрщикъ. Та вони (попи) всі алирники. Екатериносл. у. Слов. Д. Эвари.

Алкýр, ру, м. Отдѣленная перегородкой отъ большой світлиці комната, служаща спальней и дѣтской. Чуб. VII. 382. Ум. Алькирин. Ми сидимо в світлиці, а він і притаївсь у алькирику.

Алмáз, зу, м. Алмазъ, бриллантъ. Алмазом добром, дорогим сіяють очі молодії. Шевч. 428.

Алтýця, ці, ж. Ластовка, вставка подъ мышками гуцульской рубахи. Шух. I. 153.

Аль, сз.=**Але 1)**. Огов. 209.

Альбó, сз. Или, либо. Либонъ моїх братіків на світі немає: альбо їх порубано, альбо їх постреляно. АД. 116.

Альт, та, м. Альтъ (голосъ). Желех.

Альтáна, ни и **альтáнка**, ки ж. Бесѣдка садовая. Левиц. I. 494.

Альтембáс, су, м. Родъ парчи. Срібним альтембасом стін не обібю у труні. Щог. Вор. 58.

Альтóвий а, е. Альтовый. Її альтовый дзвінкий юлос. Левиц. Пов. 218.

Алю! меж.=**Аля!** Вх. Уг. 250.

Алýрний, а, е. Аккуратный, опрятный. А таки не алýрна дівчина! Зміев. у.

Алá! меж. Крикъ на свиней, чтобы отогнать ихъ. Аля! аля! аля ж, кажу! Вона ніби не чує. Що там вона риє свинячою мордою? Маркев. 61.

Аляр, ру, м. Крикъ, шумъ. В хоромах аляр і огні. Щог. В. 146.

Амбáр, ру и Амбáрь, ря, м. Амбаръ, отдельно отъ жилаго помѣщенія стоящая кладовая. Стор. Оп. 145. Шух. I. 106.

Амбítний и амбítний, а, е. Честолюбивый, тщеславный. Желех.

Амбíція и Амбíція, ції, ж. Амбиція, тщеславіе. Желех.

Амбóн, на и ну, м. и амбóна, ни, ж. Амвонъ. Поучали з церковной амбони рідних братів чужою мовою. К. XII. 122.

Амбрóсити, рбшу, єиш, и. Праздновать день св. Амвросія. Встрѣчается только въ анекдотѣ о лѣнивой женѣ, отговаривавшейся отъ работы праздниками, за что она была побита съ такимъ поучениемъ: «*Було не савити, не варварити, ні амбрóсити, але куделю було кундосити.*» Ном. № 4007.

Амéрика, ки, ж. Америка. Ком. I. 54. В Америці, коли правда тому, що пишуть, і вчені люде, і пани не цураються роботи. Левиц. I. 166.

Америкáнець, нця, м. Американецъ. Американецъ Франклін первый показавъ, що ірім буває од громовини. Ком. II. 66.

Америкáнка, ки, ж. 1) Американка. 2). Порода картофеля. МУЕ. I. 101.

Америкáнський, а, е. Американскій. Висіми тирллнди з ліян.. американських. Левиц. I. 508.

Амінь и амінь, нар. 1) Аминь. Чуб. Ш. 26. 2). Употребляется какъ существительное м. р. въ значеніи: конецъ, смерть. Фр. Пр. 4. Амінь тобі буде. Ном. № 3650. *Могчи, а то тут тобі й амінь!* Шевч. 300.

Амуніція, ції и амуніца, ці, ж.=Муніція. Зачав він [москаль] забивати цвяшки; де він ружжко повісить, де амуніцію. Чуб. I. 219. Як амуніцию спорядили і насушили сухарів. Котл. Ен. IV. 58.

Амфора, ри, ж. Амфора, родъ греческаго и римскаго кувшина. Жерці і ліктори стоятъ кругъ Капитолія—і хором співають гимн і куряте дим з кадил і амфор. Шевч. 607.

Аналóй, лóю, м Налой. Ум. Аналойчик. Грин. III. 516.

Анахтема, ми. 1) ж. Анафемствованіе. Сьогодня в церкви анахтemu співали. 2) об. Проклятый, отверженный человѣкъ, анафема: Употребляется какъ бранное слово. У Котл. также анахтем, ма: Анахтем

вічний Турн пропав. Котл. Ен. V. 39.

Анахтемський, а, е. Анафемскій, проклятый. Употребл. какъ бранное слово. *Що нам на світі робить з тими анахтемськими ляхами та козаками.* Стор. Мпр. 43.

Анація, ції, ж. Затруднительное положеніе, бѣда. *Попавсь небіжчик в анацію* Греб. 322.

Ангел, юнгол, ла и юнгель, ля, м.=Янгол. Рудч. Ск. I. 24. Був би ангел, коби не роги. Фр. Пр. 4. Над тим дитям три анголи дихали. Чуб. III. 326. Ум. Ангелочок. Да над домом ангелочки літали, Ісуса Христа в ризи сповивали Чуб. III. 323.

Ангельський и юнгольський, а, е=Янгольський. Хори ангельськїй а все зближають, преславному гласу пісні співають Чуб. III. 355.

Ангелá и юнголá, ляти, с.=Янголя. Ум. Ангел(о)лятко. Желех. Ангел(о)ляточко.

Ангелáн, на, м.=Англієць. Закр.

Ангелáнець, нця, м.=Англієць Закр

Ангелáнка, ки, ж. Англичанка.

Ангелáнський, а, е Англійскій. В каптанах ангелянського сукна дорогого. О. 1862. II. 56.

Англієць, лійця, м. Англичанинъ. Желех

Англійський, а, е=Ангелянський. Желех,

Англія, лії, ж. Англія. *То було в Англії.* Гн. I. 47.

Андарак, ка, м Родъ юбки у полѣсскихъ женщинъ изъ полосатой шерстяной матеріи. Чуб. VII. 429.

Анде, юндека=(он де), нар. Вонъ, вонъ тамъ. (Угор). Огор. 217.

Андрієць, йця, м. Раст. Delphinium Ajacis. Вх. Пч. II. 31.

Андріяк, ка, м. Опіумъ. Щоб дитини заснула, треба їй дати андріяк у молочі—воно темне та пеначе маком пахне; беруть його у аптекі. Кіев.

Ані! сз. См. союзъ А.

Аніж, сз. Нежели, чѣмъ. Лучча рілля рання, аніж тая пізнала. Н. п.

Анкéр(ъ) и юнкýр, ру (рю), м.=Алькир. Де же ти будеш спала?—В анкерю, в прю. Гол. I. 126.

Анб и Ано-лем, сз. Но, только, но только. Тогда не было неба пі землі, ано-лем было синос море. Гол. II. 5.

Антаба, би, ж. Рукоять, рукоятка, руч-

ка. Ум. Антабка.

Антабка, ки, ж. 1. Ум. отъ Антаба. Вх. Зн. 1. См. еще шкафа МУЕ. I. 72. 2. Железнная скоба для скрепы. Звенигород. у.

Антак, нар. Такъ. Угор.

Антал, лу, м. Боченокъ въ 60 бутылокъ. Закр.

Анталюз, за, м. Серебряная монета, получившая, путемъ особыхъ приемовъ владѣльца ея, чудесную силу возвращаться къ хозяину (въ нар. повѣряхъ). Чуб. Ш. 23. См. інклуз.

Антам, нар. Вонъ тамъ. Гол. III. 455.

Антиміяс, са, м. Антиминсъ Узявлядський аптиминс із церкви та й приїзд до преосвященнаго. ЗОЮР. I. 263.

Антіпка, ки, ж. Раст: вишня душистая, *Prunus mahaleb* L. ЗЮЗО. I. 132. АНН., 276.

Антіпко, ка, м. Чортъ, которому дверью отбито пятки. отчего онъ хромаетъ. Вх. Зн. 1. Драг. 52. Антипко (хованець) виклювусся з курячого зноска. ЕЗ. V. 210. Якож антипка кричиш? Фр. Пр. 7.

Антіповий, а, е. Сдѣланный изъ антипи, принадлежащий ей. Желех.

Антіпцо, ця, м. — Антипко. Вх. За. 1.

Автонівка, ки, ж. Родъ яблони и яблокъ: восковое яблоко

Ану! меж. Ну-ка; ну-лишь, попробуй! **Ану лиш, юди тобі лежати!** Ану вдарь! Ану ще слово скажи, то так і вилетиш із хати! Харьк. **Ану-ну!** Попробуй только!

Анциболовт, та, анциболовтник, ка и **анциболовт, ла, м.** Болотный чортъ: Употребляется какъ бранное слово. О. 1862 V. 80

Анциболовтський, а, е. Чертовскій. *A щоб ви показилися анциболовтські [жаби]!* Грин. II. 333.

Анцихрист, та, м. Антихристъ. Употребляется какъ бранное слово. *При кінці світа покажеться анцихрист.* Гн. II. 79. **Анцихрист то знає!** Чортъ его знаетъ! Фр. Пр. 7.

Анциаш, ша, м. — Анцихрист. Бодай тя анциаш побіл! Вх. Уг. 245.

Апелювáння, на, с Апелляція, апеллированіе.

Апелювати, любю, еш, іл. Апеллировать. Стор.

Апостол, ла, м. 1) Апостолъ, одинъ изъ двѣнадцати учениковъ Христовыхъ. Ученіківъ называли апостолами. Ев. Л. VI. 13. *I походились апостоли до Ісуса.* Ев. Мр. VI. 30. *Подибує він раз янгола, чи*

апостола. Гн. II. 69. 2) Учитель, проповѣдникъ истины. *I день іде, і піч іде і, голову склонивши в руки, дивується, чому не йде апостол правди і науки.* Шевч. 659. 3) Книга дѣяній и посланій св. апостоловъ. *То було по великихъ празникахъ народ приходив до Дороша, іначе до церкви, отъ він і читав їмъ Євангеліо, Апостола і Псалтирь.* Стор. 57.

Апостолувáння, на, с. Апостольство, пребываніе апостоломъ. *Коли іншимъ я не апостол, то все ж вамъ ви бо печать апостолування моого в Господі.* I Посл. св. ап. Павла до Корине. IX. 2.

Апбстольство, ва, с. 1) Апостольство. *Апостольство любови до близьного доходило в ній до ентузіазму.* К. XII. 8. 2) соб.: апостолы. *Вельми часто посылали хисти до українського апостольства.* І. ХІІ. 10.

Апбстольський, а, е. Апостольский. *А на апостольськімъ престолі чернець іодований сидить.* Шевч

Апробація, цї, ж. Проба, одобрение. *Я привезу вам бров на апробацію.* Отъ крест. изъ с. Голубичъ Черниг. у. Б. Г.

Аптéка и **антíка,** ки, ж. Аптека. Желех.

Аптé(й)карка, ж. Аптекарша. Желех.

Аптé(й)карський, а, е. Аптекарской. Желех.

Аптé(й)карство, ва, с. Аптекарское искусство, фармація. Желех.

Аптé(й)карь, ря, м. Аптекарь. *Не здуриши аптекара купервасом.* Ком. II. № 833.

Апте(и)карювáння, на, с. Занятіе аптекарскимъ искусствомъ.

Апте(и)карювати, рюю, еш, іл. Заниматься аптекарскимъ искусствомъ, быть аптекаремъ.

Араб, ба и арабин, на, м. Арабъ. АД. I. 134. *Зробивсь він* (Магомет) *першимъ чоловікомъ між арабами.* К. МХ. 5. *Ой бо вже я їду полем та все лісом зелененькимъ, ти з турчиномъ молоденькимъ чи з турчиномъ, арабиномъ, чи з невірнимъ татариномъ.* Чуб. V. 948.

Арабець, бця, м. — Арабъ. Встрѣчено только у Щоголева, въ приложении къ коню: *Кінь арабець, кінь огняний.* Щог Сл. 141.

Арабин, на, м. см. араб.

Арабія, бїї, ж. Аравія. Желех.

Арабка, ки, ж. Арабская женщина. Желех.

Арабський, а, е. Арабскій. Картина

була невимовно ефектна й чаруюча, не-
наче взята з арабських казок «Тисячі й
одній ночі». Левиц. Пов. 139. Гаруна Аль-
Рашида він праправнук, премудрою арабсь-
кого калифа. К. Бай. 74.

Арабщина, ни, ж. Арабські языки и ли-
тература, такоже вообще что-либо арабське.
Такъ, къ заглавию одного изъ своихъ сти-
хотворений Кулишъ прибавляеть: *Вздромъ
арабщини*, т. е. подражаніе арабскому.
К. Дз. 230.

Аранда, ди, ж. и пр. См. оранда и пр.

Арап, па и арапин, на, м. 1) Аравитя-
нинъ, арабъ. Желех. 2) Негръ. 3) Человѣкъ
со смуглымъ цвѣтомъ лица. 4) Грязный,
запачканный человѣкъ.

Арапій, пія, м.—Гарапник. Стала баба
чаряпкатися на дерево, а він її арапієм.
Грин. II. 231.

Арапський, а, е. 1) Арабський. 2) Негри-
тянський.

Араші, шів, м. мн. Дышло воловые у
двухколесной арбы. Кубан. О. 1862. Кух.
V. 36 См. II Ариш.

Аргат и аргат, та, м. 1) Работникъ,
наемникъ. Пот. III. 15. 2) Рабочій на за-
порожскихъ рыбныхъ ловляхъ, большою
частью бездомный бродяга. Рудч. Ч. П.
245, отчего—3) Бездомный бродяга. Же-
лех.

Аргонія, аргонія, нії, ж.=Жоржина.
Кiev. у.

Ардалъ, лі, ж. Трансильванія. Федьк.
Поез. I. Слово отъ изд. XV.

Ардан, ну, м.=Ордань 2. МУЕ. III. 39.

Арена, ни, ж. Арена, поприще, мѣсто
для состязанія. Арена звірем заревла, а
син твій гордо на арену, псалом співаю-
чи, ступив. Шевч. 613. Въ переносномъ
смыслѣ—мѣсто, поприще дѣятельности.
Виступає... горопаха русинъ на арену
публицистики і як же ви думаете він по-
чувається посеред широкої вольної арени
слова? К. Кр. 35

Арёнда, ди, ж. и пр.=Орёнда и пр. Фр. Пр. 8.

Арешт, ту, м. 1) Арестъ. Въ холодній
під арештомъ сиділо юще кілька жидківъ
злодіїв і конокрадів. Левиц. I. 320. На
арешт ю засудили. Фр. Пр. 8. 2) Помѣ-
щеніе для арестованыхъ, арестантская,
тюрьма. До арешту ю посадили. Фр.
Пр. 8. Арешт, то дім плачу. Фр. Пр. 8.
Арешти собі витирати—быть въ тюрьмѣ,
подъ арестомъ. Фр. Пр. 8.

Арештант, та, м. Арестантъ. Над бід-
ним арештантомъ кождий сі збиткує.
Фр. Пр. 9.

Арештантка, ки, ж Арестантка.
Желех.

Арештантська. Мѣсто заключенія, аре-
стантская.

Арештантський, а, е. Арестантскій.

**Арештовувати, вую, еш, сов. в. ареш-
тывать, тую, еш, гл.** 1) Arrestovывать,
арестовать. 2) Забастовать (въ карточной
игрѣ). Шейк. 3) Въ думѣ «про Самійла Кіш-
ку» употреблено въ значеніяхъ: вооружать и
приготовлять къ стрѣльбѣ: Ой із города
Трапезонта виступала галера... гарма-
тами арестована. АД. I. 208. Тогді ко-
заки собі добре дбали: сім штука гармат
собі арештували, яссу возвдавали. АД. I
217.

Арештування, на, с. Arrestованіе.

Арештувати. См. арештовувати.

Арихмѣтика, ки, ж. Ариометика. Арих-
метикою або щотицею звуться така
наука, що на час без помилок щитати
(містити). Коп. Ар. 1. Ум. Арихмѣтичка.
Арихметичка трудна мені здалася. Г
Барв. 403.

І. Ариш! меж. Окрікъ на овецъ. Миж
175.

П. Ариш, ша, м. Дышло воловые въ
арбѣ. Екатериносл. Миж. 175. См. араші.

Арідник, ка, м. Чортъ. Шух. I. 36.
Арідник го знає!—Чортъ его знаетъ. Фр.
Пр. 9.

Аркан, на и ну, м. 1) Родъ гуцульского
танца мужчинъ. Желех. Арканá танцювати.
Фр. Пр. 9. 2) Арканъ. Сказав та й за-
шморнув на ший він аркан. Г. Арт. О.
1861. Ш. 84. Еней і сам так росходив-
ся, як на аркані жеребець. Котл. Ен.
Аби-сте мні арканом тіми, то не піду.
Фр. Пр. 9.

Аркуш, ша, м. Листъ бумаги, жести.
Куплю папсу аркуш і зроблю маленьку
книжечку. Шевч. 376. Ум. Аркушник.

Аркушевий и аркушовий, а, е. Листо-
вой. Желех. Аркушеве вікно. Okno со стек-
лами? Ой іляну я, іляну в аркушове вікно.
Чуб. V. 616. Що у мене двори коштювний,
що у мене вікна аркушовий. Чуб. V. 1021.

Армата, ти, ж. 1)=Гармата. Закр.
2) Артилерія. Рятуйте, браття! Війсь-
кова гармата і золото, що ми наплінду-
вали, по пристанях у турка-супостата,
з істманськими клейнодами пропали. К.
Бай. 91.

Арматний, а, е. 1) = Гарматний. 2) Артилерійскій.

Армаш, ша, м. = Гармаш.

Армён, на, м. = Вірмен. Чуб. I. 179.

Армénський, а, е = Вірменський. Шевч. 309.

Арнаутка, ки, ж. Сортъ пшеницы: арнаутка, бѣлотурка. ЗОЗО. I. 139.

Арніка, ки, ж. Раст.: баравникъ горный, Arnica montana. Шух. I. 21.

Артикул, ла, м. Статья, уставъ, артикуль. Да отамане батьку, ми знаем артикули. Лукаш. 30. Артикули в статуті. Котл. НП. 343. Артикули гнуті. Крючкотворствовать. Шейк.

Артист, та, м. 1) Артистъ, художникъ. 2) Актёр. Публика тобі живому квітки кноала як солому, а вмер, артисте — небораче, то й байдуже. (Изъ эпитафії Соленика). О. 1861. II. 176.

Артистичний, а, е. Артистический, художественный. Желех. Як її (Книгу Іова) написано, не була вона книгою канонишньою, та й навпослі довю вважали її, здається, за твір артистишний і мирський. К. Іов. Передм. XV.

Артистка, ки, ж. 1) Артистка, художница. Желех. 2) Актриса.

Артіш, ша, м. Раст.: козачій можевельникъ; артышъ, арца; juniperus sabina.

Артель, лі, ж. Артель Рудч. Ск. II. 172. Рудч. ЧП. 32

Артельний, а, е. Артельный.

'Артус, са, м. Артось. Желех.

Архангол, ла, м. Архангель. Бачить же Бог, бачить Творень, що мир потибає, архангела Гавриїла в Назарет посилає. Шевч. 290.

Архангольський, а, е. Архангельский.

'Архва, ви, ж. Арфа.

Архв'янка, ки, ж. Арфистка.

Архів, ва, м. и архіва, ви, ж. Архивъ В наших церковных і монастырских архивах усякі дієнисні... акти О. 1862. VII. 62, 63.

Архівний, а, е. Архивный.

Архівія́въ, вя, м. Эрцгерцогъ (Галиц.). Желех.

Архимандрít, та и архимандрýта, ти, м. Архимандритъ. З монастыра святою у золоті, аж сяє, сам архимандрит вихожас. Шевч. 233. Ось ходімо лиш до архимандрита, до нашого порадника. К. ЧР. 131.

Архимандрítство, ва, с. Мѣсто, дол-

жность или званіе архимандрита. К. МБ. П. 121.

Архимандрічий, а, е. Архимандритскій. Всійшов архимандрит. На його грудях заблизьшав архимандричий хрест. Левиц. Пов. 317. Архимандрича ряса. Морд. П. 92.

Архімник, ка, м. Шарлатанъ, плутъ. Та й остигидили мені оци трикляті дурисвіти, чи то пак—архимники, що знай нашого брата дурятъ та під монастир підводять. Харьковъ.

Архімницький, а, е. Шарлатавскій, плутовской.

Архімниця, ці, ж. Шарлатанка. Харьковъ.

Архирéй, рея, м. Архіерей.

Архирéйський, а, е. Архіереискій.

Архистратíг, га, м. Архистратигъ. Не плачте, братія: за нас і душі праведних, і сила архистратига Михаїла. Шевч. 161.

Архітектурний, а, е. Архитектурный. Архітектурні дивá собї будуйте. К. (О. 1861. II. 23).

Арцій. Архи. Прибавляется къ нѣкоторымъ словамъ для усиленія значенія, напр. арцибіскуп—католический архіепископъ, арцирабин—главный раввинъ; иногда и ради насмѣшки, напр: арцидуремъ.

'Арчик, ка, м. Съдло. Морд.

Аршин, на, м. 1) Аршинъ. У нас на спідничу вісім аршин набирається. Васильк. у. 2) Въ Полт. губ. при изиѣреніи земли—погонная сажень по ширинѣ десятины, а въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ Миргород. и Хорольск. уу. въ десятинѣ считають 20 аршин, слѣдовательно аршин=120, кв. саж. Вас. 145. 3) Стати, пітій під аршин. Быть взятымъ въ солдаты. Ой у вдови один син, та й той пішов під аршин. Н. п.

Арши́нний, а, е. Аршивный, длиною въ 1 аршинъ. Вас. 145.

Арши́нник, ка, м. Мышиакъ Шейк Аршиннику—отрути випив і пропав на місці. Драг. 204. Якого ті аршиннику дам? Нечего миѣ тебѣ дать (Бранное выражение). Фр. Пр. 9.

Аря! меж. Крикъ для отогнанія овецъ или свиней. Шейк. Молодиця спершу одгонила (свиней)... крикомъ: „аря, гладкі, аря! Мир. ХРВ. 9.

Ар'ян, на, м. Кислое козье молоко. Кубан. О. 1862. Кух. V. 36

Ар'аниця, ці, ж. Боченокъ для кислого козьяго молока. 1862. Кух. V. 36.

Аса! и аса—ля! меж. Крикъ для отогнанія свиней. Шейк.

Асавула, ли, м.=Осавула.

Асесор, ра, м. Становой приставъ. (Правобер.). *Повернувся я з Сібіру,—нема ж мені долі... Асесори і справники за мною вганяють.* Грин. III. 618.

Асесорський, а, е. Свойственный, принадлежащий становому приставу.

Асесорувати, ру́ю, еш, гл. Занимать должность становаго пристава.

Асистенція, ції, ж. Свита. *Прибув зо всею своєю асистенцією.*

Ассрафт, ту, м. Ассафетида (*Asa foetida*), затвердѣвшій млечный сокъ корня *Ferula Scorodosma* Benth. et Hook и *Ferula Northex* Boiss. *Під ніс її (хворій) клали ассрафту і теплую на пуп сервету.* Котл. Ен. IV. 45.

Астроном, ма, м. Астрономъ. Ном. № 6540. *Один був астрономом і небо добре знов і зорі так лічiv, як той вівчар отару.* К. Дз. 141.

Астрономічний, а, е. Астрономический. К. Іов. Передм. V.

Астрономія, мії, ж. Астрономія. Шевч. (О. 1862. VI. 23). *Наука про зорі зветься астрономія.* Ком. I. 58.

Астраб, ба, м.=Яструб. Вх. Пч. II. 8.

Ат! меж. для выражения нетерпѣнія, неудовольствія: ахъ, оставь! Перестань! Та ну до расскази!—*Ат, одченись!*

Атака, ки, ж. Атака, нападеніе.

Атаковувати, вую, еш, сов. в. атакувати, кую, еш, гл. Атаковывать, атаковать, нападать. *Нас і кошового і всю славну Січ атакував.* Скальковск.

Атаман, на, м., и др.=Отаман и др.

Атась! меж. См. тась.

Атеринка, ки, ж. Родъ рыбы, красноперка. Новорос.

I. Ато, сз. 1) А, но, а не то, а между тѣмъ. *Ой не жаль би мені воза, коли б дівка була гожа; а то руда і погана—мені воза поламала.* Н. п. Як би сама,--щe б нічого, ато ї стара мати, щo рожила на світ Божий, мусить погибати. Шевч. 65. 2) Кромѣ того, еще. *Його два сині, ато взяв п'ять хлопців сиріт.* Кв. II. 20.

II. Ато и атож, нар. 1) Какъ же, разумѣется. Чи ходив ти въ поле?—*Ато!* „Бачив ти його?—Атож ні? 2) Отрицательно: какъ разъ! нѣтъ!

Атрамент, ту, м. Чернила. Желех. Па-

пір, атрамент, перо. Гн. I. 195.

Атраментовий, а, е. Чернильный.

Аула, ли, ж. Шумная толпа, сбоще. *Там коло волости така аула.* Мнж. 175.

'Афини, фин, ж. мн. Раст.: черника. *Vaccinium myrtillus* (ягоды). Шух. I. 20.

'Афинник, ка, м. Кустъ, стебли чернины, само растеніе, *Vaccinium myrtillus* Гуцул.

Афиняк, ка, м. Наливка на черникѣ, Гуцул.

Афинянка, ки, ж. Супъ изъ черники. Гуцул.

'Африка, ки, ж. Африка.

Африканський, а, е. Африканскій. Левиц. I. 508.

Ах! меж. Ахъ! *А вона не хоче, бо я не багатий,—ах я нещасний,—що ж маю діяти?* Коцп. I. 5.

'Ахати, хаю, еш, сов. в. ахнути, ну, неш, гл. Ахать, ахнуть. *Гості ахали, дивувались, хвалили книжки.* Левиц. I. 483. *І багата, і хороша, хто погляне—ахне.* Чуб. V. 37.

Ахý! меж.=Кахи. Щось кашлянуло: „*Ахи, чорнявий, озирнись ба, лукавий!*” Грин. II. 276.

'Ахати, каю, еш, гл.=Ахати. Желех.

'Ахиути, ну, неш, гл. Ахнуть. Як устала царівна, так і ахнула, що не має перстіння. Грин. I. 77.

Аціба! меж. Крикъ, чтобы отогнать свиней, собакъ. Шейк.

Ацю! меж.=Аса! Шейк.

Ацá! ацá! меж. Крикъ, чтобы созвать свиней. Звенигор. у.

Ач! меж., сокращенное изъ бач! Ишь, виши. Ач який гарний!

Ачéй, нар. Авось, можетъ быть. *Струни мої, струни золотії, заграйте мні стиха, ачей козак нетяжисце позабуде лиха.* ЗОЮР. I. 316. *Вийди, вийди, дівчинонько, вранці по водицю, ачей же я надивлюся на плахту-дрібницю.* Н. п.

Ачú, меж.=Аци.

Ачхи! меж. Чихъ! (Подражаніе чиханію). Хоч табаки понюхаю!—... *Нюхнувши—ачхи!* Рудч. Ск. I. 4.

Ая, нар. (Сокращенное а як же). Да, какъ же, разумѣется. Гуцул.

Айй, меж. Ай! Желех.

Айкало, ла, м. 1) Пронзывающій: айй, стонущій. Желех. 2) Трусъ, мнительный человѣкъ. Желех. *Він таке (такий) айкало.*

Айкання, на, с. Вскрикиваніе: ай-ай.

Айкати, каю, еш, гл. Кричать ай-ай.

Б.

I -В. См. Ви.

II. 'В. См. об.

Ва! меж. какъ сокращ.. бач. 1) Виши, видиши, смотри-ка. **Бá який!** Морд. Он ба де він ходе, а тут його шукають! Харьк. **Чи ти ба,** яка моторна,—вже й зробила. 2) Вотъ, а вотъ. Став дохтором і пішов угору. **Ба** вже його й до панів стали прикладати, ба вже він і почом став їздити, ба вже й сам став паном. Шейк. Б П. II. 67. 3) Употребляется чаще въ концѣ рѣчи въ формѣ: **та ба!** що ба! **Пішов би,** **та ба!** Пошель-бы, такъ вотъ видишь! (Предполагается, что есть какое-то препятствіе). **І не счуєшся,** як і оставсь сам собі на світі: хоть і з людьми, і проміж людей, **та ба!** усе тобі не такі приятелі, яких поховав. Ів. I. 1. Тяжко серденьку, як вдума, **та ба!** не склався. Шевч. Череваниха ї боялась, щоб лукавий не підкусив паливод (запорожців) на яку пакость. Аж ось стали наздоганять своїх. Запорожці бачать тоді, що ба! да й зникли з очей. К. ЧР. 96. 4) Въ началѣ отрицательного отвѣта служить усиленіемъ въ значеніи: да, да нѣтъ, вотъ-же. **Знаєш це?**—**Ба ні!** Питається у хлопчика: „Що, ти таря вбили?—**Ба ні,** дядьку; батько казав, що його спалили. Шевч. 175. Питається його: „А що, нічого не вилазило? А він каже: **Ба ні!** лізла гадюка. Рудч. Ск. I. 146. **А не зробиш цього!**—**Ба зроблю!** 5) Какъ союзъ, употребляется въ значеніи: даже, мало того, да и. Родився на Підгір'ї, ба і ріс в Підгір'ї. Федък. Поез. I. 31. 6) **Тим бо й ба!** Въ томъ то и дѣло! Він хтів би коняку купити, **та тим бо й ба!**—грошей нема. 7) **Ба-ле. ба-ле-ба!** (изъ ба але). Смотри-ка! вотъ удивительная вець! Вх. Лем. 389.

Вáба, би, ж. 1) Женщина, баба (нѣ-

сколько пренебрежительно). **Де баб сим,** там торг зовсім. Ном. № 9805. **В баби** язик—як лопатень. Ном. № 9082. **Господи,** благослови стару бабу на постоли, а молоду на кожанці. Ном. № 8663 2) Старуха. Сто баб—сто немочей. Посл. Возрадуються дітки маленьки і баби стареньки. Чуб. Ш. 110. Як був собі дід та баба, та була у їх курочка. Рудч. Ск. I. 19. **Нехай він знає,** як лаяти старих бабів. Алв. 87. Общепринятые формы сельской вѣжливости требуютъ каждую старуху называть бабою, но это обязательно только для лицъ, которыя лѣтами гораздо моложе старухи, къ которой обращаются Чуб. VII. 355. 3) Бабка, бабушка, мать отца или матери. 4) Повивальная бабка, акушерка; чаще съ эпитетомъ: **бáба-спови туха,** **бáба-пупорѣзка.** 5) Нищая. **Баба** в торбу візьме (пугаютъ дѣтей). Ном. № 9272. 6) Знахарка. Порадились між собою, казали (до хворої) бабу привести. Прийшла старенька бабуся, аж біла; роспіталась, подивилась, та й похитала головою: „Дитино моя нещаслива! каже.—**твій вік** уже недовгий“. МВ. I. 77. Як Бог поможетъ, то й баба поможетъ. Ном. № 8415. Сто баб—сто лік. Ном. № 8420. 7) **Бáба-ягá.** См. яга. 8) **Діка бáба=Літавиця.** Літавиця називається також перелестниця або дика баба. Гѣ. II. 5. 9) **Кіці** (кўці, кўца, ціці)-баба. Игра въ жмурки вообще, а въ частности тотъ изъ играющихъ, который, съ завязанными глазами, долженъ ловить другихъ. КС. 1887. VI. 481. 10) **Тіснá бáба, кіснá бáба.** Преимущественно дѣтская игра, въ которой сидящіе на краяхъ скамьи начинаютъ тѣснить внутри сидящихъ къ срединѣ ея, т. ч. тѣ оказываются какъ бы въ тискахъ. КС. 1887. VI. 480. 11) **Бáбу перевозити.** Дѣтская игра: бросаютъ камешки или че-

репки такъ, чтобы си пошли по водѣ рикошетомъ; сколько камень или черепокъ сдѣлалъ скаковъ, столько бросавшій перевіз баб. КС. 1887. VI. 479. 12) Каменій истукањъ, находимый въ степи, большою частью на курганахъ. КС. 1890. VII. 68. 13) Истукањъ, слѣпленный изъ снѣгу. *Качати бабу з снігу.* Шейк. 14) Высокій конусообразный сугробъ, бугоръ снѣга. *Вулиці забиті, замежені; по осорах, врівень з хатами, стоять страшенні снігові баби,—і тільки вітер куйовдить їх гострі голови.* Мир. Пов. I. 212. 15) Колода, чурбанъ съ рукоятями для вбиванія свай или утрамбовки земли. *Тягнуть оце за лізну бабу, щоб убивати пали.* ЗОЮР. I. 75. 16) Пучекъ сѣна, который кладется подъ столъ на сочельникъ. ЕЗ. V. 91. 17) Въ крабснах то-же, что сука въ варстati. См. навій. МУЕ. III. 25. 18) Большой шарообразный комокъ горшечной глины, образованный для перевозки глины съ места добыванія еъ мастерскую горшечника. Шух. Г. 260. 19) Родъ кушањъ, испеченаго изъ кукурузного тѣста, соленины, масла, яицъ и пр. Шух. I. 144. Колб. I. 52. 20) Баба-шарпанина. Родъ постной баби (см. 19) изъ пшеничнаго тѣста, рыбы, коноплянаго масла и пр. Маркев. 151 21) Родъ пасхи. МУЕ. I. 108. *Хазяїновита хазяїна (напече)... пасок і всякої всячини: пани і панийки, папушиники там, баби, пундики.* Сим. 205. 22) Птица пеликанъ, Pelecanus crispus Шейк. Съ измѣн. удар.: баба. Одес. у. 23)=Соя, Corvus glandarius. 24)=Бабець. Вх. Пч. II. 19 25) Родъ грибовъ: agaricus procerus. Морд. 26) Родъ большихъ грушъ. Шейк. 27) мн. **Баби.** Созвѣздіе Плеядъ. Шейк. Ум. Бабка (см.), бабонька, бабойка (галиц.), бабочка, бабуня, бабунечка, бабуся, бабусенька, бабусечка, бабця. За исключениемъ бабки и бабочеки, всѣ остальные употребляются преимущественно: въ знач. 3-мъ какъ ласкательный имена, даваемыя внуками бубушкѣ, также когда говорятъ вообще старухѣ (знач. 2) съ симпатіей къ ней; въ 4—6 значеніяхъ, употребляются главнымъ образомъ какъ слова обращенія. *Добре вам, бабуню, було тут жити.* МВ. (О. 1862. III. 36). *Чи вже ж отсе, бабуню, Чаплі?—спитала Маруся у однієї старої баби.* Левиц. Пов. 371. *Одна буде та й за кумочку, друга буде за бабунечку.* Грин. Ш. 487. *Взяла зілле, поклонилася: Спасибі, бабусю!* Шевч. 16. *Прибігла мати,*

чоловік і ще кілька бабусь. Стор. МПр. 59. *Принесіть мені, бабусю, вишневу квітопику... принесіть, бабусенько!* МВ. I. 78. Як поїхав королевич до бабусеньки: „*Бабусенько, голубонько, одгадай сей сон!*“ Чуб. V. 767. *Ой бабусю—бабусечко, що будеш робити?* Як приїде дід із лісу—буде бабку бити. Чуб. V. 1131. *Бабка и бабочка употребляются по отношению какъ къ молодымъ, такъ и старымъ женщинамъ; послѣднее—ласкательное.* Ув. *Бабега, бабисько, бабище.*

Бабайка, ки, ж. Большое, прикрепленное къ лодкѣ весло. МУЕ. I. 35, 39. На бабайку! На весла! (команда кормчаго).

Бабак, ка, м. 1) Байбакъ, сурокъ. *Питав лисицю кум бабак.* Гліб. *Бабак свіснув.* Началась весна. (По нар. новѣрью 1 марта Б. просыпается и свищеть, — это первый признакъ весны). Чуб. III. 9. 2) Переносно: лѣптяй, лежебока. *Хто б сподівавсь, що Турн—бабак.* Котл. Ен. 3) Мѣховая тесьма, опушка, которой обшивается крестьянская шуба. Чуб. VII. 432. *Кожух білих смущків під тяжиною і бабаком обложеній.* Кв. I. 132. Ум. *Бабачок.* Ув. *Бабачище.*

Бабаковый, а, е. Принадлежащий, относящийся къ сурку; сурковый.

Бабана, ни, ж. Старая овца, негодная для случки. Херс.

Бабарунка, ки, ж.=Бабруна. Вх. Уг 225.

Бабах! межд. Звукоподражаніе выстрѣлу, удару, паденію. *Бабах у воду!* Шейк.

Бабахати, хаю, еш и бабахкати, каю, еш, одн. бабахнути, ну, неш, гл. 1) Стремлять. *Десь далеко хтось бабахає.* 2) Только одн. Упасть, шлепнуться. *Так і бабахнув у воду.*

Бабача, чати и бабаченя, няти, ср. Дѣтинышъ сурка. Шейк.

Бабачище, ща, ж. Ув. отъ бабак.

Бабачок, чка, м. Ум. отъ бабак.

Бабега, ги, ж. Бабище. Ув. отъ баба. Константиногр. у.

Бабедъ, бдя, м. Рыба Cottus, бычекъ, головачъ. Вх. Пч. II. 19. См. *Головач, баба 24.*

Бабешки, шок и шків, ж. мн. Внутренности животнаго, потроха. *Я ниньки варила вареники з ссннячими бабешками* Шейк.

Бабизна, ни, ж. Наслѣдство отъ бабки. Ця хита ше моя бабизна.

Бабин, на. не. Принадлежащий бабі,

бабинъ. Танцювали миши по бабиній хаті. Чуб. V. 515. 2) Бабине літо. Бабье лѣто. Теплые дни осенью, когда летаетъ паутина, которую тоже называютъ бабине літо. 3). Бабин пес. Зоол. Phalaena сая, медвѣдица. Вх. Лем. 425.

Бабинець, иця, м. Отдѣленіе въ церкви, въ которомъ стоять женщины,—обыкновенно первое послѣ входного. Шух. I. 115. Въ церкві було повнісінько. Въ правім притворі стояли чоловіки та парубки, въ лівім діди, на середині—малі хлопці, а въ бабинці—молодиці та дівчата. Левиц. I. 13.

Бабинка, ки, ж. Ум. отъ баба? Встрѣчено въ слѣд. однокуплетной пѣснѣ: *Ой нікого такъ не люблю, якъ свою бабинку, та даю їй сїна їсти въ сїньохъ за драбинку.* Гол. IV. 496.

Бабинський, а, е.—**Бабський** 1. Розум дитинячий переважив бабинській розум. Гн. II. 229.

Бабісько, ка, с. Ув. отъ баба,

Бабити, блю, биш, гл. Быть повівальної бабкой, принимать дѣтей. *Свекруха моя въ його сина бабила.* Рудч. Ск. I. 77.

Бабитися, блюся, бишся, гл. Уподобляться женщинѣ, бабиться, изнѣживаться

Бабиць, ця, м. Раст. *Alissum incanum.* Лв. 96.

Бабиця, ці, ж. 1) Баба, старуха. *Усім хлопцям по дівчині, мені бабицю стару.* Грин. III. 646. 2) Раст. *Alyssum campestre.* Желех. 3) Так же и во мн. Бабиці. Боль, колики въ животѣ. ЕЗ. V. 42. Кіевлянинъ. 1867 № 82 и 83. Дѣтская болѣзнь. КС. 1893. VII. 80. (Відьма) що пропасницю, студінь і горячку зелом відміє—на ліси відмовит, бабиці люті піоном відвѣрит. Люб. 59.

Бабич, ча, м. 1)=**Бабій.** 2) Самецъ стрекозы. Шейк.

Бабішник, ка, м. Раст. *Berteroa incana.* ЗЮЗО. I. 114.

Бабище, ж. Ув. отъ баба.

Бабівщина, ни, ж.=**Бабізна.** Волч. у.

Бабій, бія, м. 1) Любитель женскаго пола, волокита, ловеласъ. 2) Нѣженка, уподобляющійся женщинѣ. Желех. 3)=**Бабечъ.** Вх. Пч. II. 19.

Бабінка, ки, ж. Узкая разноцвѣтная тесьма, для обшивки теплыхъ платковъ, передниковъ и т. п. Звенигород. у.

Бабіти, бію, еш, гл. 1) Дѣлаться же-

ноподобнычъ, бабиться, изнѣживаться. См. бабитися. Желех. 2) Набрякатъ, отекать. Мин. 175. 3) Сморщиваться отъ долгаго пребыванія въ водѣ (о человѣч. тѣлѣ). *Руки бабіють, якъ довго въ воді бовтаєшся.* Богод. у. Славян. у.

Бабка, ки, ж. Ум. отъ баба. 1) Употребляется какъ ум. отъ баба 2. Старій бабці добрѣ і въ шапці. Ном. № 8673. Сидить бабка на печі, въ головку ся скрепче. Чуб. V. 1130. 2)=**Баба** 3. Промовила бабка до... своего внука. Гн. I. 182. 3)=**Баба** 4. 4)=**Баба** 6. До ста бабок піди,—сто немочей скажуть. Посл. 5) Бабка, игральная кость изъ стуции животнаго. Шейк. 6) Игральный камешекъ при игрѣ въ бабкі,—то же, что креймах. Шейк. 7) Застежка, проволочная петля изъ одежды, которой застегиваются за гаплик. Шейк. 8) Маленькая наковальня, на которой отбиваютъ косу. Шейк. Состоитъ изъ желѣзной бабки и деревянаго обрубка, бабчера, въ который вставлена металлическая часть. Шух. I. 169. Въ Константиногр. у. различается бабка отъ наковальни (см.): въ первой металлическая часть имѣеть скобу видъ ромба, во второй—треугольника. Б. Г. 9) Въ заговорѣ: соринка, попавшая въ глазъ: поднявъ за рѣсницы вѣко, го ворять: *Виплинъ, бабко, дамъ тобі яблоко.* Ном. № 8408. 10) Камепекъ, комокъ чего либо, пускаемый по водѣ рикошетомъ. Бабкі пускати, перевозити. См. бабу перевозити. Шейк. 11) Родъ кушавъя, испеченаго изъ муки, картофеля, пшена съ яйцами и пр. Шейк. Маркев. 150. Картбліана, пшоняна бабка. 12) Зоол. Стрекоза. У лузі маківка весною зацвіла, промеж другихъ квітокъ якъ жаромъ червоніла; до єї раз-у-раз літа бджола, бабок, метеликів над нею грає сила. Греб. 370. 13) Зоол. Рыба: а) *Aspro.* ЕЗ. V. 171; б)=**Бабець.** Вх. Пч. 19; в) *Gobius.* Шух. I. 24. 14) Родъ гриба: *Boletus scaber.* ЗЮЗО. I. 114. *Agaricus procerus.* *Гайку, гайку! дай намъ гриба ѹ бабку!* Ном. № 340. 15) Раст.: а) Подорожникъ, *Plantago major.* Вх. Пч. I. 12; б) во мн. ч. Цвѣтокъ *Nuphar luteum.* ЗЮЗО. I. 129; в) *Salvia dumetorum.* ЗЮЗО. I. 135; г) *Salvia pratensis.* ЗЮЗО. I. 135; д) *Centaurea mollis.* Лв. 97; е)—смердяча. *Scrophularia nodosa.* Лв. 101.

Бабкуватий, а, е. 1) Старообразный, морщинистый. *Він став зовсім бабкуватий.* Н.-Волын. у. 2) Бабкувата. Немного

занимающаяся знакоарствомъ. *Вона инколи помогала людямъ од хвороби—бабкувати, значитъ, була.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Бáблятися, ляюся, ешся, гл. Копаться руками въ чемъ-либо жидкотъ, напр. въ тѣстѣ; пачкаться. *Баблятися з діжкою од самого ранку, не наче дитина пічки копає.* Левиц. КС. 111. См. бабратися.

Бабийк, ка, м. 1) Сосудъ, въ которомъ некутъ баби. См. баба 21. 2)=**Бабинець.** Подольск. г. Шейк.

Бабодур, ра, м. Волокита, ловеласъ. Левч. 14. См. бабій 1.

Бáбойка, ки, ж. Ум. отъ баба.

Баболюб, ба, м.=**Бабій.** I. КС. 1883. XI. 502.

Бабоніти, ню, нýш, гл. Ворожить. Вх. Уг. 225.

Бáбонька, ки, ж. Ум. отъ баба.

Бабота, ти, ж. соб. Бабье. Волч. у.

Бáбочка, ки, ж. Ум. отъ баба.

Бáбрания, ня, с. Занятіе грязной работой, лачкотня. *Остогидло мені оце бабрання коло хати.*

Бáбрati, раю, еш, гл. Пачкать, марать. Вх. Лем. 389. *Не бабрай руками!*

Бáбратися, раюся, ешся, гл. Копаться въ нечистотѣ, заниматься грязной работой. *I чого ти бабраєшся там коло багна?* См. баблятися.

Бабріська, ки, ж. Насѣк.=**Сонечко, Coccinella.** Вх. Пч. II. 26.

Бáбрóш, ша, м. Пачкунъ. Угор.

Бабру́ля, лі, ж. Неопрятная женщина. Вх. Лем. 389.

Бабру́н, на, м.=**Бабріська.** Вх. Пч. II. 26.

Бабру́на, ни, бабру́нька, ки, ж.=**Бабріська.** ЕЗ. V. 18, 171. Вх. Пч. II. 26. Ум. Бабруночка. ЕЗ. V. 171.

Бáбство, ва, с. соб. Бабье. См. бабота. *Тут ужже баби як попали мене въ свої лапи... Коли б не Божий чоловік, то довелось бы з нудьги пропасті між плачесивим бабством.* К. ЧР. 238.

Бáбський, а, е. 1) **Бабій, бабскій.** Це бабське діло. 2) **Бабські забубони.** Различные примѣты, обычаи и пр., соблюдаемые женщинами въ ихъ хозяйственныхъ и др. дѣлахъ. Ном. № 253 и слѣд. 3) **Бабське літо=Бабине літо.** 4) **Бабські пробводи.** Понедѣльникъ юминой недѣли, когда поминаютъ усопшихъ однѣ бабы. Чуб. III. 29. 5) **Бабські свята.** Народные праздники,

празднуемые исключительно женщинами. О. 1861. XI. Св. 59.

Бабувáти, буjo, eш, гл.=**Бáбити.** Бабувала у його жінки. Рудч. Ск. II. 92.

Бабу́нечка, ки, ж. Ум. отъ бабуя.

Бабу́ня, ні, ж. Ум. и ласк. отъ баба. Бабушка. Чуб. II. 313. Ум. Бабунечка.

Бабусенька, бабусечка, ки, ж. Ум. отъ бабуся.

Бабусин, на, не. Принадлежащий старушкѣ, бабушкѣ. *Як побіжити королевич до бабусина двора.* Чуб.

Бабуся, сі, ж. Ум. отъ баба. Бабушка. Ум. Бабусенька, бабусечка.

Бабухáтий, а, е. Пузатый, брюхастый. Вх. Лем. 389.

Бабчáр, ра, м. Деревянный обрûбокъ, въ который вставляется маленькая наковалня для отбиванія кость. См. бабка 8. Желех. Шух. I. 169.

Бáбчин, на, не. Принадлежащий бабці, относящейся къ ней. Желех.

Бабчúк, ка, м. Раст. *Amygdalus nappa*. L. ЗЮЗО. Г. 111.

Бабюк, ка, м.=**Бабéць.** Вх. Пч. II. 19.

Бáб'ячий, а, е. 1) Принадлежащий, свойственный бабѣ. *Баб'ячі звичай.* 2) По баб'ячий, по баб'ячому. *Він чисто по баб'ячий тупця по хаті.* Левиц. I. 478.

Бáва, ви, ж. Встрѣчено только уменыш. отъ этого слова: **бáвойка.** Употреблено въ значеніи: гостепріимная хозяйка, задерживающая гостей: *Ой буде ж нам ся, буде: забавили нас. люде, забавила нас бáвойка—Ганнусина матінайка при п'яній горілойці, при любій розмовайці.* Раці. I. 84.

Бáвина, ни, ж.=**Бáвовна.** КС. 1883. XI. 50. Маж. 175.

Бáвити, влю, виш, гл. 1) Забавлять, развлекать. *Сивий дід коло хатиночки, і бавить хороше та кучеряве свое маленькес внуча.* Шевч. 424. 2) Удерживать, задерживать. *Не бавте нас, не бавте, хутко виправляйтے.* О. 1862. IV. 27. 3)=**Бавитися 2.** *Три тиждні бавила я в дорозі.* Каменец. у. *Де ти бавиш, біловусе, де ти. ясний світє?* Федьк. Поез. I. 25.

Бáвітися, влюся, вишся, гл. 1. Забавляться, играть, развлекаться. *Що-дня, що-вечора з нею бавились.* МВ. II. 33. **А в чим тес дитя?**--*У сріблі та в злоті...—Чим воно ся бавить?*—Золотим яблучком. Чуб. III. 39. 2) Мѣшкать, мудлить, тратить время. *Ой їдь, милий, та не бався, бо ти мені сподобався.* Чуб.

V. 12. Не бався тут, іди швидче!—Поспімо ще з козами на торг! Шевч. 306. **Iди ж хутчий, не бався.** О. 1861. III. Г.—Арт. 84. **Не бавмося, та ходімо швидче додому.** Канев. у.

Бавіння. вя, с. Медленность, мъшканіе. Левч. 69. См. **бавлення.**

I Бавка, ви, ж. Развлеченіе. Желех.

II Бавка, ви, ж. Сухая ложбина (Галиц.). Желех. Русло высохшей рѣки. Вх. Зн. 1. См. **балка.**

Бавлення, вя, с. 1) Забава, развлече-
ніе. 2) Промедленіе, мъшканіе. Яке там
бавлення, як постояв з чоловіком хвилин
зо дві. Черк. у.

Бавна, ни, ж.=Бавовна. Желех.

Бавний, а, е. 1) Требуюцій много вре-
мени. Желех. 2). Медлительный. Желех.

Бавниця, ці. ж. Красныя шерстяныя
нитки, красный гарусь. Kolb. I. 38.

Бавно, нар. Медленно, медлительно.

Бавнайший, а, е. Хлопчатобумажный;
ватный, ваточный.

Бавовна, ни, ж. Хлопчатая бумага,
вата. Рани мої смертельній промивав,
м'якенькою бавовною закладав. АД. I. 250.

Бавовник, ка, м. Раст. хлопчатникъ.
Gossypium herbaceum L. Желех.

Бавовнайший, а, е.=Бавниайший.

Бавовнянка, ви, ж. Хлопчатобумажная
ткань. Желех.

Бавойка, ви, ж. См. **Бава.**

Баволна, ни, ж., баволнайший, а, е=
Бавовна, бавовнайший.

Бавуна, ни, ж., бавунайший, а, е=
Бавовна, бавовнайший. Шейк.

Багамéл, лу, м. Шутливое название
палки, посоха. Миж. 175.

Багáт, та, те. Кр. форма отъ **Багатий.**
Мужик **багат,—йому** ж добро. Ном.
№ 1372 **Дівчино ж моя,** колись тебе
любив я, а тепера **багат** став, любить
тебе перестав. Грин. Ш. 254.

Багáт-вечíр, чора, м. Канунъ Рожде-
ства. Убогий на **багат-вечір** поніс вечерию
до **багатого.** Грин. П. 83.

Багатéнний, а, е. Очень богатый. Же-
лех.

Багатéнъкий, а, е. Ум отъ **багатий.**
Довольно богатый. **Був собі один чоловік**
багатенький, мав собі корів доволі. Рудч.
Ск. I. 167. **Ой коли б ти,** дівчинонько,
трошки **багатенька,** то взяв би тебе до
себе, до **свого батенька.** Чуб. V. 115.

Багатéнъко и багатéчко, нар. Ум
отъ **багато.** Довольно много.

Багáти, бажу, жиш, гл.=Бажати. Же-
лех.

Багáтий, а, е. 1) Богатый, обладающій
богатствомъ. **Багатому чорт діти колише,**
а вбогий і няньки не знайде. Ном № 1420.
Дурень багатий, так і слово його в-лад!
Ном. № 1428. **Тяжко-важко нам убо-**
гим багатих любити. Мет. 64. **Скачи,**
враже, як пан каже: **на те він багатий.**
Шевч. 10. **Багатий на щб.** Богатый чѣмъ,
им'ющій много чего. **Він багатий на**
воли: шість пар має. — **Нащо йому**
доля? Треба закопать: **він і так ба-**
гатий...—Багатий на лати та на дріб-
ні слози — бодай не втирать. Шевч.
134. **Либонь же ти на розум не бага-**
тий. АД. I. 170. **Багатий на слово.** Слово-
охотливый. **Настя така багата на слово,**
що я не мала часу ніколи й промовити
до бабусі. Г. Барв. 224. 2) Богатый,
цѣнныій. Як виїхав Ревуха на коні гу-
ляти, перевісив через плече сагайдак
багатий. КС. 1892. III. 377. 3) **Багатий**
вечір,—та кутя=Багат-вечір. Чуб. Ш. 262.
ХС. I. 79. Ум. **Багатенький.**

Багатинá, ні, м. Богачъ. Чуб. П. 399.
Він такий багатиня, що не зна, куди
гроши ховати. Константиногр. у. **Та він**
більш од тебе надавав,—дарма, що бідний,
а ти **багатиня.** Богод. у.

Багатирéвій, а, е Полн. фор.=**Багати-**
рів.

Багатирів, рева, ве. Принацілежашій
богачу. **Бажав годуватись окрушинами,**
що падали з стола багатиревого. Ев. Л.
XVI. 21. **Багатирéва.** Жена богача. **Умер**
багатир... Багатирева перебралась ув
одну хату. Рудч. Ск. II. 148.

Багатирство, ва, с. Богатство. **Нехай**
йому з його багатирством! Мир. Пов I.
158 б.

Багатирський, а, е. 1)=**Багатирів.**
Г. Барв. 189. 2) Богатирскій. **Та згинь!**
не хочу покаляти честь багатирськую
свою. Котл. Еп. 231.

Багатиръ, ря, м. 1) Богачъ. Такий
багатир, що не знає щб то нема. Ном.
№ 1343. **Багатир був, а жив,** як убогі
люде живуть. МВ. II. 21. **Багатир був'**
Щб було в його поля, худоби, що всякого
добра! МВ. I. 35. **Умер багатир,** то йде
за ним увесь мир, а вмре харпак—тіль-
ки піп та дяк. Посл. 2) Богатиръ. **Були**
вони багатирі: велику силу мали. Чуб.
II. 130. **Портрети всіх багатирів:** як

Багатирька, ки, ж. Богачка. Моя дівка—багатирка: в буддень ходить в сріблі, в злоті, в свято ходить в оксамиті. Чуб.

Багатитися, чуся, тýшся, гл. Обогащаться. К. ХІ 46. Коли б еси над тим перебрехом знялась, котрім письменство в нас що-року багатитися. К. Дз. 90.

Багатіння, ия, с. Обогащеніе.

Багатіти, тјю, еш, гл. Богатіть, обогащаться. Як задумав Харько, задумав Захарченко, задумав багатити. Чуб. V. 1048.

Багатітати и багатішати, шаю, еш, гл.=Багатіти.

Багато, нар. 1) Богато. Старша дочка її дуже багато живе. Богодух. у. 2) Много. Де багато господинь, там хата неметена. Посл. Багато в його грошей. Багато книжок попрочитував. Він же вийшовши, почав проповідувати багато. Ев. Mr. I. 45. Нам сього вина треба багато. Чуб. Ш. 402. В селі довго говорили дечого багато. Шевч. 115. Не багато Луговський гетьманував: півтора года булаву держав. АД. II. 124. 3) Очень, сильно. Вона багато скідається на його. Кролев. у. Ой вона багато гордзе. Нп. Ум. Багатéнько.

Багатолістий, а, е. Густолистенный. Тропічні ліси з багатолистими деревами. Щог. Сл. 5.

Багатство, ва, с. Богатство. Бідность, багатство—єсть то божа воля. Мет. 71. Нашо мені багатство, нашо мені гроши? Чуб. V. 117.

Багаття, тя, с. 1) Огонь. Крешіть, дядьку, багаття! Велів багаття розводить... казав троянський флот спалити. Котл. Ен. V. 33. 2) Горящіе угли. 3) Костеръ. Наймит роспалив багаття, повісив на вагани казанок і почав варити куліш. Левиц. Шов. 109.

Багатшати, шаю, еш, гл.=Багатіти.

Багатший, а, е. Справн. ст. отъ багатий, то-же, что и багатший. Не по правді, молодий козаче, зо мнюю живеш: до багатшої, та до паганиої що-вечора йдеш. Чуб. V. 396.

Багатшити, шу, шиш, гл. Осушать. Багатого скрізь багатши. Грин. 232.

Багатю́щий, а, е. Чрезвычайно богатый, богатейший. Один по одному спішати (убогі), щоб з багатющими поспать. Щог. В. 134.

Бага́цтво, ва, с.=Багатство. Журба світу сього і омана багацтва і інші жадоби входять і глушиять слово. Ев. Mr. IV. 69. Пошли ж, Боже, нашим молодим щастя і багацтва. Шевч. 290. Багацтво дочасне, а лихо довічне. Ном. № 1450.

Бага́цький, а, е. Принадлежащий богачу. Панське та багацьке нігде не проходить і тільки сіромацьке—хто йде, то скубне: Посл. Багацький син. Фед'к. Ноез. II. 70. Багацька дівчинонька шмат коралів має. Грин. Ш. 530.

Бага́цько, нар.=Багато. У Бога багацько, то й нам дастъ. Ном. № 57. По світу як іще побіга (Еней),—чижсь багацько вилле сліз. Котл. Ен. I. 8. Не ляжайся нас, пане, не багацько нас стане: тридцятеро й троє. Чуб. Ш. 244.

Бага́ч, ча, м. Богачъ. Прийшов багач, прийшов дунач та в порога став, із нашої голотонки сміяться почав. Рудч. Чп. 107. Багач великий, Данило Гурч. Він таки з козаків був, та жив собі паном, мав свій хутрі i степи й поле. МВ. I. 151.

Багачів, чéва, ве. Принадлежащий богачу. Прийшов до їх багачів син. Чуб. V. 1016.

Багачка, ки, ж. Богачка. Зисвата в євогу дівку,—хай багачка плаче, бо багачка, вража дочка, не хоче робити. Чуб. V. 113. Сину мій, сину, каже,—не бери тій багачки: буде вона дуже гордувати. МВ. I. 122.

Багачнá, нí, м.=Багатіня. Пирят. у. Слов. Д. Эварн.

Багаччати, чаю, еш, гл.=Багатшати.

Багаччий а, е=Багатший. Зробився ще багаччим од брата. Чуб. I. 217. Багачча од північної українська природа. Левиц. Пов. 5.

Багва́, вý, ж. Болотистая низменность, топъ. Кіев.

Багдалъ, (лю? м.) Сафьянъ изъ козловой кожи. Вас. 158.

Багла́, ів, м. мн. Лéнь. Употребл. въ выраж.: баглаї напали—лéнь одолѣла. Ном. № 10939 то же, баглаї вмінулись. Баглаї скинулись, таї робити не хочеться: Волч. у. Баглаї бýти. Быть празднымъ,

ничего не дѣлать, бить баклуши. № 10940. К. ЧР. 191.

Багністий, а, е. Болотистый, топкій, тинистый, илистый.

Багністо, нар. Болотисто, топко, грязно. *Тут дуже багністо,—не можна проїхати.* Полт.

Багнісько, ка, с. Ув. оть багно.

Багніти, нію, ніш, гл. Грязнить, пачкатъ: *У цьому ставку мити,—тільки шмаття багнити.*

Багнітися, нібся, нішся, гл. Загрязняться, пачкаться.

Багніця, ці, ж. Раст. *Salix caprea.* Вх. Лем. 389.

Багніще, ща, с. Болото, болотистое мѣсто. *У долині, мов у яні, на багніщі город мріє.* Шевч. II. 20.

Багніт, ту, м. Штыкъ. Подольск. г

Багніти, нію, еш, гл. Дѣлаться болотистымъ, тинистымъ, толкимъ.

Багнітка, ки, ж. Сережка дерев. Вх. Пч. II. 37.

Багнітувати, тую, еш, гл.=**Багнити.** Кіев.

Багнó, на, с. 1) Болото, топъ, глубокая грязь. *Як іхав, то й попав у саме багно, кобила загрузла по саме стегно.* Грин. Ш. 614. *Кобила ізблудила і попала у багно і застряла по стегно.* Чуб. Ш. 426. *Загруз у болоті і ніяк з багна і очертяного коріння не вилуптається.* Стор. II 69. *В крові так, мов в багні, бродив.* Котл. Ен. VI. 72. 2) Грязь. *Умийтесь, образ божий багном не скверніте.* Шевч. 3) Раст. *Ledum palustre.* Вх. Пч. II. 32. ЗЮЗО I. 126. См. багонник. Ув. Багнище, багнисько.

Багновіця, ці, ж. 1) Болотное топкое мѣсто. *Туди й тягтиме холодний вітер з болот та багновиць.* Дешо. 2) мн Раст. *Oxycoccus.* Шух. I. 22.

Багнути, ну, неш, гл. Сильно желать, хотѣть. *Мій син багне йти до школи так, що ну!* Каменец. у.

Багнюк, ка, м. Родъ гриба изъ породы *Boletus.* Радом у.

Багнюка, ки, ж.=**Багно.** Так лаяти болото почала: „*Отце поганая багнюка!*“ Греб. 369.

Багнá, нати, с.=**Багнітка.** Вх. Лем. 389.

Багнáвій, багнáний, а, е.=**Багністий.** Желех.

Баговіння и баговіння, на, с. Родъ водорослей. *I рибалка випливає, несе на сорочку баговіння зеленого.* Шевч. *Витягли повний волок баговиння, карасіє, линів, раків і жаб.* Левиц Пов. 109. У Вх. Пч. II. 30: *Conferva rivularis.*

Багонка, ки, ж. Лужа. См. „Гной душа въ господарствѣ“ (1843), стр 57 (Желех.).

Багонник, ка, м. Раст. *Ledum palustre.* Вх. Пч. II 32.

Багор, гра, м. 1) Пурпурный цветъ. *Далі, далі, онде небо багром рум'яніє.* Федък. I. 26. 2) Косякъ, часть составного обода колеса. Вх. Зн. I.

Багрець, ця, м. Яркий багровый цветъ. МВ. Ш. 81.

Багрівій, багрій, а, е. Темнокрасный Желех.

Багріна, ни, ж. Болото, богатое родниками мѣсто Желех

Багрініти, нію, еш, гл. Окрашиваться въ багровый, пурпурный цветъ. Млак (Желех.).

Багріти, рю, риш, гл. 1) Окрашивать въ багровый цветъ. 2) Дѣлать косяки въ колесахъ. Угор.

Багрій, рія, м. Название сѣребряного вола. Шейк.

Багріти, рію, еш, гл. Багровъ.

Багрó, ра, с.=**Багор 2.** Угор.

Багровій, а, е Багровый, яркокрасный. Рожа моя повна червона, багрова. Чуб. Ш. 432. Зелене винце... багрове пивце. Гол. IV 545. Уч. Багровенький. Чуб. Ш. 314.

Багрúля, лі, ж. Порода раннихъ пурпурно-красныхъ сливъ. Желех.

Багря, рі, ж. Название буро красной коровы. Желех.

Багрýний, а, е=**Багровий.**

Багряніця, ці, ж. Царская пурпурная мантія, багряница. *Собі багряницю пошив жилами твердими.* Шевч. *Вони одягли його в багряницю.* Ев. Мр. XV. 17.

Багтý, бажý, жýш, гл.=**Багати.** Желех.

Багўл, ла, м. Тюкъ *Отсюди положіть два багули.* Шейк.

Багўн, на, А. Раст. *Ledum Palustre L.* ЗЮЗО. I. 126. См. багно. То же значеніе: душистий багун. ЗЮЗО. I 126.

Багчý, бажý, жýш, гл.=**Багти**=**Багати.** Желех.

Бага, ги, ж. Гарь изъ чубука. Вх. Зн.. I. Вх Уг. 252. См. Мочка 2.

Вáгари, мн. Широкій кожаный поясъ.
Желех.

Вадвáк, кá, м. То же, что лемко, но выговаривающей л вмѣсто в, напр.: я бил, я гварил (изъ мѣстности около венгерской границы). Вх. Лем. 389.

Бадéня, ні, ж.=Вакай. Вх Зн. Лем. 35.

Бади́на, ні, ж. Стебель, трость, былинка. Ном. № 8120 Мил. М. 26. (Соло-вейко) сидить на деревинѣ, співає, аж бадина під ним гойдається. Левиц. I. 113. Ум. Бади́нка. Ув Бадиляка.

Бади́лля и **баділля**, ля, с. соб. Стебли, былинки, ботва. Грин. II 86. От во-ни викопали картоплю, а йому остави-ли саме бадилля. Рудч. Ск. I. 52. Ум Бади́ллячко.

Бади́яка, ки, ж. Ув. отъ бадина
Бáдіка, ки, м. Названіе старшаго по лѣтамъ мужчины, брата и пр. Желех. Ум Бадічка, байдічко.

Бадóня, ні, баду́ня, ні, ж.=Баденя Вх. Лем. 389. Ум. Баду́нька.

Бáдьо, дя, м. Батя. Эгимъ именемъ называютъ также въ нѣкоторыхъ мѣстахъ всякаго старшаго по лѣтамъ мужчину. *Бадю!* возьміт мене на віз! Шейк.

Бадъбр, ру, м. Бойкость, проворство.

Бадъористий, а, е. Бойкій, лихой, молодецкій. Чуб. I. 230. Г. Барв. 44. Сам був таїй бадъористий: козаки... казали проміж себе — орел! Сгор. М. Пр. 149.

Бадъористо, нар. Бойкo, лихо.

Бадъоритися, рюся, рýшся, гл. Бод-риться, молодиться, молодечествовать. Левиц. Пов. 34. А диво царица, мов та чапля між птахами, скаче. бадъориться. Шевч.

Бадъорний, а е=Бадъористий. Ум. Бадъорненький.

Бадъорно, нар.=Бадъористо. Ум. Бадъорненько.

Бадя, (ді, м.?) Лѣнивый воль КС. 1898. VII. 46.

Баéвий, а, е. Сдѣланный изъ баї (см. бая). Приходила і ся сюди в червоній юпочці баевій. Котл. Ен. I. 19

Бáечка, ки, ж. Ум. отъ байка.

Бажáний, а, е. Желанный, жданный. Шейк.

Бажáння, ня, с. Желаніе. Бажання до-сягти до того, про що марила. Левиц. I. 300.

Бажáти, жаю, еш, гл. Сильно желать, хотѣть. Котл. Ен. II. 10. Хиба ж душа-

моя з лопуцька і не бажа того, що ї людська? Ном. № 1588. *Проси в мене чо-го бажаєши.* Ев. Мр. XV. 22. *Хорітимеш, болітимеш, смерти бажатимеш.* Мет. 107.

Бажатися, жається, гл. безл. Хотѣться. Все йому бажається долі. Вже ста-лося, як йому бажалося. Левиц. Пов. 41.

Бажáти, жу, жиш, гл. Жаждать, силь-но желагь. Желех. В Чорногорі Роман лежит, стушеної води бажит. Гол. I. 159.

Бажáтися, жи́ться, гл. безл. Хотѣться. Най ся тобі не бажить печеного ра-ка. Ном. Най тобі ся того не бажить, чого ся дома не держить. Ном. № 2686.

Базалá, лý, об. Мямля, неповоротли-вый. Цирят. у. Слов. Д. Эварн.

Базалúчча, ча, с. соб. Разный хламъ. Аф. 291. Там лежало старе залізо, мо-тузки і усяке базалучча.

Базár, ру, м.=Базарь.

Базарíнка, ки, ж. Подарокъ, взятка. Мкр. Г. 19. *Ти базаринку любиш брати, а людям в нужді помагати не дуже, бачу, поспішивсь.* Котл. Ен. II. 31. *Ти думаєши, та сука тебе любить?* Базаринки твої любить; завернися, бо тя згубить. Федък. Ум Базаріночка.

Базарíсько, ка, с.=Базаріще. Желех.

Базáрище, ща, с. Мѣсто, гдѣ собира-ется базарь. Як пішов дідище та на ба-зарице. Чуб. V. 842.

Базаркóвый, а, е.. Базарный, рыноч-ный. Рядовина базаркóва. См. рядовина 1. Вас. 168.

Базáрний, а, е. 1) Базарный, торговый, рыночный. Завтра день базарний. Мир. Пов. II 55. 2) Какъ существ. Торговый надзиратель Шейк. Сьогодня базарний приходив. Мир. Пов II 54.

Базарувати, рюю, еш, гл.=Базарю-вати.

Базárь, рю и **базáр**, ру, м. 1) Базарь, рынокъ. Утоптала стежечку через яр, через гору, серденько, на базар: продавала бублики козакам. Шевч. 2) Базарный день. У базар то й чоловіка попадеш, бо в базар людей найбільше. МВ. I. 115.

Базарювати, рюю, еш, гл. Быть на базарѣ съ тѣмъ, чтобы торговать, поку-пать или продавать что нибудь. Чи ви добре сьогодня базарювали? Полт.

Бázі, зів, м. мн. Разговоръ, рассказъ. Пора ї за роботу, а у його все базі та базі. Екатериносл.

Базіка, ки и базікало, ла, об. Болтунъ, балагуръ. *I* чого цей (ци) базіка все язиком меле? *Оце ще мені базікало!*

Базікання, ня, с. Болтовня. Та ти не тільки говори, а й руками роби. *А то діла нема, а саме базікання.* Харьк. г.

Базікати, каю, еш, гл. Болтать, балагурить, калякати. Котл. Ен. Ш. 50. *Годи не знать що базікати!* Шевч. Проміж себе дещо базікають, мов вода на лотоках шумить. Кв.

Бázічка, ки, ж. 1) Ум. отъ базя. 2)=
Багнітка. Вх. Уг. 226.

Базник, ка, м. Раст.:а) собачья бузина, *Sambucus Ebulus L.* Шейк. Вх. Пч. II. 36; б)—ярий. *Syringa vulgaris.* Вх. Пч. I. 13.

Базувати, зую, еш, гл. Играть на контрабасѣ. МУЕ. III. 57.

Базувір, ра, м.=**Вузувір**. Шейк. Недовірки, базувіри. Черниг. у.

Базь-базь! меж. Призывъ для ягнятъ. Шейк.

Бáзька, ки, ж. 1) Дѣтск. ягненокъ. Шейк. 2)=**Багнітка**. Шейк. Вх. Пч. II. 37.

Базьочкі, чоекъ, ж. мн. Раст. *Plantago major.* Вх. Пч. I. 12.

Бáзя, зі, ж. Дѣтск. овца, ягненокъ. О. 1862. IX. 118. Ум. Базька, базічка.

Бай, бај, м. Сказочникъ. *Був собі бай, зніс копу яй: всім по яйцеві, тобі зносок.* Если къ кому пристаютъ съ просьбой рассказывать сказки, то онъ этой поговоркой желаетъ отдѣлаться. Шейк.

Байбак, ка, м.=**Вабак**. Вх. Пч. II. 5.

Байбара, рі, ж. Длинный кнутъ у пастуховъ. Екатериносл. Левч. 58.

Байбара, ка, м. 1) Верхняя одежда у гуцоловъ: родъ суконного полукафтанья. Шух. I. 126. Гол. Од. 68. 2) Родъ крытой женской шубки, крытаго овчинаго тулупа. Канев. у. Борз. у. *Заробила в мене грощенят на байбара*. Г. Барв. 251.

Байбарзо (т. е. ба і барво,— подобно байдуже). И очень. Встрѣчено въ выраж.: *Він мя має за байбарзо*, т. е. онъ мнай пренебрегаетъ. Фр. Пр. 19.

Байбарис, су, м. Раст. барбарисъ: Константиногр. у.

Байбарисовий, а, в. Барбарисовый.

Байды, ди, об. 1). Гуляка, безпечный человѣкъ, байди бити. Бить баклуши. 2) ж. Прозвище неулюжей женщинъ. Ном. № 13618. 3) ж. Краюха, ломоть хлѣба. *Байди хлїба.* Фр. Пр. 19.

Байдак, ка, м. 1) Родъ большого рѣчного судна. Рудч. Ск. II. 28. *А нутре, хлоп'ята, на байдаки!* Море грас—ходім погуляти. Шевч. *Великий тяжко був пожар*,—човни і байдаки палали. Котл. Ен. II. 29. 2) мн. **Байдаки**. «Селезни, сбившіесь въ стаи тогда, когда матки водять выводки». Ниж. 176. 3) **Байдаки** гонити (Бѣл.-Нос.) и **байдаки бити** (Левиц.)=байдики бити. Ум. Байдачок. Ув. Байдачище.

Байдара, ри, ж. Родъ судна. *Посунули по синій хвилі, поміж кугою в Сир-Дар'ю байдару та баркас чималий.* Шевч. (1883) 298.

Байдати, даю, еш, гл. Болтать вздоръ, говорить чепуху. Вх. Уг. 226.

Байдачище, ща, м. Ув. отъ байдак.

Байдачний, а, е. Принадлежащій, свойственный байдаку.

Байдачник, ка, м. Рабочій на байдаку.

Байдачок, чка, м. Ум. отъ байдак.

Байдé! Сокращ. байдуже. *Байде нам се!* КПС. 11. *Да хоч чужа хата—гірка хата,—я байде.* Г. Барв. 433.

Байдиги, диг, ж. мн. Въ выраж: байдиги плесті. Говорить вздоръ. Желех.

Байдики, ків, мн. Баклуши; употребл. только въ формѣ байдики бити бить баклуши, баклушничать. Ном. № 10872. *Тобі б тільки лежати та байдики бити.* Левиц. I. 423.

Байдикування, ня, с. Ничего недѣланіе, баклушничанье *I не докучило тобі байдикування?* *Не змогла б я отако байдикуючи день-у-день без роботи жити.* Харьк. г.

Байдикувати, кую, еш, гл. Ничего не дѣлать, баклушничать АД. I. 152. *Він нічого не робив, тільки байдикував.* Волын. г. *Байдикують собі дома при батьку;* звісно, ні косить, ні жать не підуть. Драг. 146.

Байдрак, ка, м.=**Вудник**. *Carduus.* Вх. Пч. II. 30.

Байдужé, нар. Безразлично, нужды нѣть, и горя мало, все равно. *Недоля жартує над старою головою, а їому байдуже.* Шевч. *Байдуже паски, аби порося!* Ном. № 7280. *Умер батько—байдуже, вмерла мати—байдуже, умер милий чорнобривий, —та й стїло жаль дуже.* Н. и. Ум. **Байдужки**, байдужечки. *А мені про те й байдужечки.* Кролев. у. *Товкачисі радість: Бог дав сина.., а Товкачеві й байдужки* Морд. Оп. 1.

Байдужен, жна, не. Кратк. форма отъ

байдужний. *Ніхто мене не жде і парубок мій байдужен.* Г. Барв. 337.

Байдужечки, нар. Ум. отъ байдуже.

Байдужий, а, е. Безразличный, равнодушный, индифферентный. *Погляд її очей був недбалий.. байдужий.* Левиц. Пов. 297.

Байдужість, жости, ж. Безразличіє, индифферентизмъ, равнодушіе. Левиц. I. 330. *Потребно великої праці, щоб зв'язати те, що порвала наша недбайливість та стидка українська байдужість.* Левиц. Пов. 279. *Байдужість про закони природи.* К. ХП. 122.

Байдужки, нар. Ум. отъ байдуже.

Байдужливий, а, е = **Байдужий.** К. Кр. 35.

Байдужливо, нар.= **Байдужно.** *Байдужливо прийняла вдова вмову дурнєву,— не виявляла вона ніколи ні радощів, ні смутку.* Г. Барв. 307. *Вона й привіталася, і снідання подала, і щось промовила, і про щось поспітала, і глянула, і подякувала, та усе наче недбайливо, якось байдужливо.* МВ. Ш. 105.

Байдужний, а, е = **Байдужий.** К. Кр. 17. Г. Барв. 20.

Байдужно, нар. Равнодушно, безразлично, индифферентно. *Дивиться байдужно з високості.* К. ЦН. 291. *Роспітували я селян про неї, але мені одказувано байдужно, мов про аби що.* Г. Барв. 373.

Байдур, ра, м. Волокита, ловеласъ? „Де ж їх будеш прала, Галенъко единай?—На тихим Дунам, козаче-гультаю!— „Де будеш сушила, Галенъко единай?—На єдвабном снуре, козаче-байдуре.—Гол. II. 722, 723.

Байка, ки, ж. 1) Басня. „*Кажи казки!*”—*Не вмію.— „Кажи байки!“ — Не смію.— „Кажисякої-такої небилици!*” Чуб. I. 214. *Не все те правда, що байка каже.* Чуб. I. 232. **Байки** Л. Глібова. Як тин лягає спати, то він йому каже байки. Рудч. Ск. I. 191. 2) Бездѣлица, шутка, пустяки. *Лайка—байка, а битва—молитва.* Ном. № 3807. *Байка плавати, але як би казали нурка дати.* Фр. Пр. 19. 3)= **Бая.** *На дівочках плаття—всеклини та китайка та зеленая байка.* Чуб. Ш. 38. Ум. **Баечка.** Я вигадав, лежачи на печі, для вас свою баечку, паничі. Гліб.

Байкарь, ря, м. Баснописець. Желех.

Байкий, а, е. Говорливый, словоохотливый. Левч. 27.

Байковий, а, е.= **Баєвий.** У байковій юпці вона мені все на думці. Чуб. V. 405.

Байлó, лá, с.? Какъ бранное слово: *Позирни, байлó!* К. ПС. 57.

Байлбва, ви, ж. Выносное дышло въ плужной запряжкѣ. Черк. у.

Байлбва, ки, ж. 1)= **Байлова.** Аван. у-2) Шесть, посредствомъ которого поднимаютъ якорь на дуб, большую днѣпровскую лодку. Миж. 180.

Байлбга, ги, ж.= **Байлова.** Херс.

Байлувати, лўю, еш, гл. Припрягать вторую пару воловъ и встаскивать возъ на гору. Рудч. Чп. 245. *Ой на гору, гору будем байлувати.* Рудч. Чи. 113.

Баймуд, да, м. Дуракъ, осталопъ, болванъ. Желех.

Байбвий, а, е = **Баєвий.** Чуб. VII. 430. *Зелена байова керсетка.* Мир. ХРВ. 9.

Байор, ра, м.= **Крайка.** Kolb., I. 45.

Байорисько, ка, с. Ум. отъ байоро.

Байбрка, ки, ж. 1) Снурокъ цвѣтной. Шух. I. 122. 2) Каждая изъ четырехъ обвитыхъ канителью струнъ торбана. КС. 1892. Ш. 383, 384.

Байоро, ра, с.= **Ваюра** 1. Вх. Лем. 389. Ум. **Байорисько.** Вх. Лем. 389.

Байброк, рка, м. 1) Золотая проволочная нить. Желех. 2)= **Байорка** 2. Желех.

Байрак, жа, м. 1) Лѣсокъ въ оврагѣ; буеракъ. Такі були здоровенні та глибокі байраки, що Боже світе! Грин. II. 169. *Ой не шуми, луже, зелений байраче!* Мет. 92. До зеленої неділі в байраках біліли сніги. Шевч. 2) Мундштукъ при уздечкѣ. Сідло черкеське, з пітникомъ, уздечка новісінька з байракомъ. Изъ пѣсні, приведенной въ „Истор. Новой Сѣчи“ Скальковскаго. Ум. **Байрачок,** байраченко.

Байрака, ки, ж.= **Байрак** 1. *Не з-за гори, з-за байраки, відтіля ідуть гайдамаки.* Мет. Форма эта, вѣроятно, явилась только для риѳмы.

Байраченко, жа, с. Ум. отъ байрак.

Байрачний, а, е. Принадлежащій, относящийся къ байраку 1, буeraчный, овражистый.

Байрачок, чка, м. Ум. отъ байрак.

Байсаміна, ни, ж. Родъ растенія. О. 1861. XI. Св. 29.

Байстер, ра, м.= **Байстрюк.** АФ. 292.

Байстрюк, жа, м. Внѣбрачный, побочній сынъ. Котл. Ен. IV. 67. *Не бай-*

стрюкові гріх, а батькові. Посл. Ум. Байстрючон. Ув. Байстрючище.

Байстрюченя, ияти, с. = Байстра.

Байстрючка, ки, ж. Внѣбрачная, побочная дочь.

Байстрючок, чка, м. Ум. отъ Байстрюк.

Байстра, ряти, с. Внѣбрачное дитя. Салдатка йде, байстра несе. Кв. З байстрям шкандинбає. Шевч.

Байтала, ли, об. Неуклюжий человѣкъ, дубина. Вх. Зн. 1.

Байтало, ла, с. Неработящий человѣкъ, безъ дѣла болгающійся, шляющійся. Черк. у.

Байталуватий, а, е. 1) Неловкий, неуклюжий. Вх. Зн. 1. 2) Неработающій, лѣнивый. Черк. у.

Еайчар, ра, м. Болтунь, сплетникъ. Вх. Лем. 389.

Байцарка, ки, ж. Часть ткацкаго станка. См. Начиня З. Константиногр. у.

Бак, сэ. = Пак. Кв.

Бакайстий, а, е. 1) О рѣкѣ или прудѣ: обилующи ямами. *Не ходи туди, бо там дно дуже бакайсте.* Екатериносл. 2) Ухабистый, выбоисгый. *Там шлях дуже бакайстий.* Кіев. у. См. Бакаюватий.

Бакай, кая, м. 1) Глубокая яма въ рѣкѣ, прудѣ. Сим. 145. Екатериносл. 2) Грязный, наполненный водою ухабъ на дорогѣ, выбоина, ложбина, посрединѣ которой лужка. Константиногр. у. Миж. 176. Кіев. у. *Поїхали вони раз колодки возити... та і загрюзились у бакай.* Миж. 9. См. Баюра, банджюр.

Бакалійний, а, е. Бакалейный. Мкр. Н. 31.

Бакалійник, ка, м. Торговецъ бакалейными товарами.

Бакалійница, ці, ж. Торговка бакалейными товарами.

Бакалія, лії, ж. 1) Бакалейные товары. *Щоб де було свій крам складати та всяку бакалію ховати, він у дворі комору збудував.* Гліб. 2) Мелкій товаръ (глангерейный, игольный, ножевой и пр.), которымъ торгуютъ въ разносъ щетинники. Вас. 190.

Бакаль, ля, м. Озеро. *Бакаль (озеро) такий, що ніт його переплисти, ніт його перейхати.* Чуб. II. 256.

Бакалár, ра, м. 1) Ученикъ, школьнъ. *Єзуїти цъкували народ шляхтою і своїмъ бакалярами.* Стор. I. 249. 2) Учитель дѣтей. Шейк. 3) Дьячекъ. Чуб. I. 231.

Бакалáрство, ва, с. 1) Должность учителя дѣтей. Желех. 2) соб. Учителя дѣтей, школьеры.

Бакалáрський, а, е. Принадлежащий, свойственный бакалару.

Бакáн, ну, м. Родъ красной краски. Шейк.

Бакати, каю, еш, гл. Говорить: ба. О. 1862. I. 73.

Бакаюватий, а, е = Бакайстий. Бакатвата дорога. Черк. у.

Бáки, ків, м. мн. Употреб. въ выраженияхъ: 1) Забивати, забити бáки — сбивать, сбить съ толку, одурачить, обморочить. Фр. Пр. 20. Драг. 171. Забили мені бáки. Ном. № 2088. 2) Вýбанчти бáки — вытаращить глаза. Білецк. Нос. 3) Бáки світити. Подольщаться къ кому, показывать кому пріязненный видъ. Фр. Пр. 20.

I. Бакайр и бакайръ. Употр. въ выраженіи: на бакайр — на бекренъ. *Не їди, доною, за такого, що на бакайр шапка.* Чуб. V. 1092. *Хто на бакайр шапку носить, — господарь не буде.* Грин. Ш. 209. Ми з собоў на бакайр стоймо. Мы между собой въ ссорѣ. Фр. Пр. 21. *Пішлó ми на бакайр.* Потерпѣль убытки, пришелъ въ убытокъ, обезсилѣль. Фр. Пр. 21.

II. Бакайр, ру, м. Котель, преимущественно медный. Екатериносл. у Слов. Д. Эварн.

Баклаг, га, м. и баклага, ги, ж. = Воклаг. Вас. 145. *Бери баклаг і барилу.* Чуб. V. 1094. Ум. Баклажок, баклажка.

Баклажáн, па, м. Раст. Solanum lycopersicum, баклажанъ, помидоръ. ЗЮЗО. I. 127.

Баклажка, ки, ж. Ум. отъ баклага.

Баклажóк, жка, м. 1) Ум. отъ баклаг. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379.

Баклб, лá, с. = Баклаг. Як із річки. із ковбані води принести: відрà не було, бакла не случилося. КС. 1883. II. 288.

Бакомпáрт, та, м. Бакенбардъ. Вх. Уг 226.

Бакун, на, м. Nicotina rustica L. ЗЮЗО. I. 129. Очень крѣпкій курительный табакъ, простой табакъ. *Спасибі за тютюн, бо се турецкий, не бакун.* Ком. П. № 424. Ум. Бакунечъ, бакунчикъ. Ув. Бакуніще. бакуняка, бакунісько.

Бакунóвий, а, е. Относящийся, свойственный бакуну.

Бакунт, ту, м. Томпакъ. Шух. I. 277.

Бакунтóвий, а, е. Томпаковый. Шух. I. 275, 277.

Баку́чик, ка, м. Ум. отъ бакун.
Бакуна́ка, ки, м. Ув. отъ бакун.
Бакуна́р, ра, м. Контрабандистъ, не-
 переносящій табакъ. Желех. См. бакун.

Бакханалія, лії, ж. Бакханалія. Я
 зустрів на улиці весілля, що ходили з
 добриднями; все те було дуже вже на
 підпитку; хто в скоки, хто в боки,—
 нестеменна бакханалія. Ном. № 11734.

Бакхичний, а, е. Вакхический. Левиц.
 I. 520.

Бакша́, ші, ж.=**Баштан.** Сама пійде
 бакшу полоти. Кв. Оцей дощик добрий
 на бакши. Богод. у.

Бал, лу, м. Балъ. Рудч. Ск. I. 9. Ум.
 Балóк. Бувають у нас і балки, то в гос-
 поду замликають музику. О. 1862. IV: 90.

Бáла, ли, м. Дубина, пентюхъ. Желех.
Балабáечка, ки, ж. Ум. отъ балабайка.
Балабáйка, ки, ж. Балалайка. Рудч.

Ск. I. 18. Мкр. Н. 16. Грати у бала-
 байку. Ум. Балабаечка.

Балабáн, на, м. 1) Родъ хлѣбнаго пе-
 ченья. Подай лиши отам з запічка бала-
 бани гарячі, тетерю та підїмо хоч тро-
 хи. О. 1861. XI. Кух. 27. 2) Родъ расте-
 нія. ЕЗ. V. 246. 3) Птица: разновидность
 сокола. У Вх. Пч. II. 19: Gentilis (Falco
 nobilis).

Балабáнка, ки, ж. Очень крупный
 сортъ картофеля. Богод. у.

Балабáнський, а, е.? Ус балабанський,
 чуприна, черкесъка. Ном. № 8589.

Балабій. Употребляется пастухами овецъ
 въ призывѣ для козловъ. Отара на тир-
 лі або въ роспаш; виходить личман впе-
 ред, кличе цапів так: гей ѿ! балабій!
 ѿ, ѿ! балабій! ѿ!—Цапи, де б не були,
 ідуть до личмана, вівці за цапами. О.
 1862. V. Кух. 35.

Балаболька, ки, ж. Бубенчикъ. Шейк.

Балабон, на, м. Бубенчикъ, погремуш-
 ка. Подольск. г. У нашої попаді балабо-
 ни на заді; не багато—тільки п'ять, ку-
 ди іде—брязкотянь. II. II. Ум. Балабон-
 чик. Г. Барв. 513.

Балабонити, ню, ниш, гл. Звонить,
 бренчать (напр., бубенчиками, погремуш-
 кой).

Балабонка, ки, ж. Родъ растенія съ
 клубнями на корнѣ, похожими на карто-
 фель (употребл. для настойки). Херс.

Балабончик, ка, м. Ум. отъ балабон.

Балабонити, шу, шиш, гл. Болтать,
 говорить. Та це діти у нас так балабо-

шать, а чи воно таекчи,—хто же його
 зна. Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Балабу́ла, ли, ж.? Чуб. III. 105.

Балабурка, ки, ж.=**Картопля.** Далі
 ж єї балабурок нелуплених їсти. Гол.
 I. 199. См. Бараболя

Балабу́х, ха, м. 1) Небольшая булоч-
 ка, испеченная или сваренная въ водѣ.
 Употребляется въ пищу, а также для га-
 данія подъ праздникъ Андрея Первозван-
 наго. 2) Комъ, комокъ. Шейк. *Балабух*
 глини. Ум. Балабушок.

Балабу́ха, хи, ж. 1)=**Балабух** I.
 Шейк. 2) Шишка. Під плечем така ба-
 лабуха. Зміев. у. Ум. *Балабушка*, балабу-
 шечка. Чуб. III. 258. О. 1862. IV. 13.

Балабу́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ бала-
 буха. Маркев. 22. 2) Комокъ помета. Не-
 хай він пом'янетися на кінську балабуш-
 ку. Ном. № 8363.

Балабу́шок, шка, м. Ум. отъ балабух.

Балагу́ла, ли, ж. 1) Крытая дорожная
 повозка, на которой Ѵздята евреи. Левиц. I.
 504. 2) Еврей-извозчикъ на такомъ эки-
 пажѣ. 3) Въ юго-западн. краѣ: народникъ
 изъ польскихъ помѣщиковъ 1830—50. гг.,
 членъ особаго народническаго общества въ
 то время.

Балагульський, а, е. Огносящийся къ
 балагулъ. *Балагульський віз*. Грин. I. 55.

Балагу́вати, гу́ю, єш, гл. Жить въ
 праздности. Вх. Уг. 226.

Балай. Употребл. въ выраж.: галай-ба-
 лай. См. галай 3.

Балакайло, ла, м. Болтунь, говорунъ,
 пустомеля. Желех.

Балаканка, ки, ж. Болговня. Желех.

Балакання, ня, с. Разговоръ, каля-
 канье. Нам не треба балакання, не тре-
 ба слів, а треба діла. Левиц. Пов. 162.

Балакати, каю, єш, гл. 1) Бесѣдоватъ,
 болтать, калякатъ, разговаривать. Звичай-
 но за слівцем балакали по слову. Грѣб.
 За рученьки біленьки взявшись, балака-
 ли то сяк, то так. Котл. Ен. I. 18.
 Балака таке—не свое. Говорить вздоръ.
 Зміев. у.

Балакатися, гл. Употребл. безлично:
 балакаетися, балакалось. Говорится, гово-
 рилось. Чого же ви мовчите?—Та якось
 не балакаетися.

Балаки, лак, ж. мн. Разговоры. ЗОЮР.
 I. 277. Другий підходе з такою розмо-
 вою до короля, як і перший... Третій
 підходе до короля з тими ж самими ба-
 лаками. Чуб. III. 46.

Балаклівій, а, е. Разговорчивий, говорливий, словоохотливий. Чуб. I. 231. **Веселій**, ручий молодик, письменний, смілий, балакливий. Мкр. Г. 7. **Панночка така весела, балаклиза**. МВ. (О. 1862. Ш. 48). Ум. Балакливенький. Така в вас балакливенька оця дівчина. Черніг. г.

Балаклій, лія, м. Говорунъ, болтунь. Черніг.

Балакнія, ні, ж. Разговоры, болтовня. Це буде на два годи балакні. Біля корчми така балакня. Міус. окр.

Балакуватий, а, е = **Балакливий**. Вони обидва однаково балакуваті. Новомоск. у.

Балакун, на, м. Говорунъ, болтунь. К. Дз. 96.

Балакучий, а, е = **Балакливий**. Там така приязна та балакуча жінка. Кобел. у. Аби були слухачі, а наш Круглий оповідач дуже балакучий. Ком. II. 68.

Балам! балам! меж. Подражаніе удара мъ колокола. Шейк.

Баламкati, каю, еш, гл. Протяжно звонить въ одинъ колоколъ. Шейк.

Баламут, та, -м. 1) Возмутитель, нарушитель душевного покоя, обольститель. Чуб. V. 398. *Баламуте всього світа, баламутиш мої літа: як приїдеш, мене любиш: як пойдеш, то й забудеш.* Ни. 2) Зناхарь. Чуб. Ш. 193. 3) Рыба: макрель, Scombrus scombrus. Черном. Вх. Пч. II. 21.

Баламута, ти. 1) м.=**Баламут** 1. Шейк. 2) ж. Затрудненіе, замъшательство. Угор.

Баламутите, чу, тиш, гл. 1) Мутить, возмущать. то же, что и каламутити; 2) Смущать, нарушать покой. Чуб. V. 106. *Нишипорити усюди по Вкраїні да баламутить голови поспольству.* К. ЧР. 107.

Баламутка, ки, ж. 1) Нарушительница покоя, обольстительница. Чуб. V. 405. *Масляниця баламутка: обіщала масла й сиру, та не хутко.* Ном. № 526. 2) Неурядица, нестроеніе: споръ. Ни, за ту землю баламутки не було. Черніг. 3) Водка, въ которой вымоченъ табакъ. Желех.

Баламутний, а, е. 1) Мутный, нечистый (о жидкостяхъ), то же, что и кала-мутний. 2) Непокойный, тревожащий.

Баламутно, нар. 1) Тревожно, неспокойно. 2) Несправедливо. *Декуди говорять: скривився, як середа на п'ятни-*

ци,—але то вже баламутно, бо середа не має чого кривитися на п'ятницю, бо обі однаково пісні.

ЕЗ. V. 209. **Баламутство**, ва, с. Возмущеніе, смущеніе; обманъ. Іх обман, їх криту золотом і баламутством правду. К. Дз. 37.

Балан, на, м. Бѣлый воль. КС. 1898. VII. 41.

Баланда, дія, об. 1) Медлительный, не-поворотливый, неловкій человѣкъ. Желех. 2) Вздорный болтунь. Желех.

Баландати, даю, еш, гл. Качать туда и сюда. Желех.

Баландіти, джу, диш, гл. Болтать, говорить пустяки. Желех.

Балахрестити, щу, стиш, гл. Шалить, шутить, балагурить. Угор.

Балачка, ки, ж. Разговоръ, бесѣда; болтовня.

Балбера и **балбира**, ри, ж. Родъ рыболовного снаряда: рядъ крючковъ на веревкѣ, съ поплавками. Черном.

Балбёрка, ки, ж. Поплавокъ въ рыболовныхъ сѣтяхъ. Ум. Балберочка. Черном.

Балберний и **балбірочный**, а, е. Употребл. въ выраж.: балберна или балбочна снасть = балбера Черном.

Балбірка, ки, ж. Ум. отъ балберка.

Балбірочный. См. балберний.

Балда, дія, ж. 1) Большой топоръ. Вх. Зя. 1. 2) Неуклюжая, неповоротливая женщина. Ном. № 13951. 3) Въ загадкѣ: далда-балда—свинья.

Балега, г'я, ж.=**Велега**. Вх. Зя. 2.

Балець, лъця, м. 1) Головное покрывало, головной платокъ женщины (во время свадебного обряда?) Желех. **Балець**, матінко, балець, на сім мір та ї на палець; що буде завивати, то буде споминати: „то невісточка дала, бодай щастє мала. Гол. IV. 321. 2) Родъ свадебного хлѣба. Гол. IV. 369, 395.

Бали, лів, м. мн. Разговоры, расскази. Тільки і балів на селі, що про мене безщасну. О. 1862. VII. 42. *Росклався з своїми балами—і до вечора тебе не переслухаєши.* Полт. Всі ж не з балами стояли, всі були по ділу тут. Котл. Од. 490. Це вже бали! Дудки! Це вже бали, щоб я йому дала. Харк. у. Ни, це вже бали! Грин. I. 240.

Балік, (ка?) м. Балыкъ. МУЕ. I 48 (Добруджа).

Балище, ща, с. Степной оврагъ, узкая и длинная долина. По тих степахъ, по

горах Дніпрових, по балицах і лугах низових живе його слава від віку до віку. К. Досв. 4. Везуть у балище на водопійло. К. МБ. Х. 17. См. Балка..

Балія, лії, ж. Родъ низкой и широкой кадки для мойки бѣлья. Шейк. Червиг. у. У нас нема балії, ми в ночвах сорочки оджимаем. Киев. у. Ум. Балійка.

Балка, ки, ж. Степной оврагъ. Вовки по тернах, по балках животу кість жували. Дума. Вийшов в поле геть од шляху, у балку спустився. Шевч. Ум. Балочна.

Балмус, су, м. Густая жидкость. Балмусом звутъ, як що небудь дуже густе, що б то не було. Драг. 191.

Балоїк, лка, м. Ум. отъ бал.

Балта, ти, ж. 1) Топоръ. Вх. Зн. I. См. Балда. 2) Жидкая грязь. Шух, I. 81.

Балтіна, ни, ж.=Балта 1. Желех.

Балу. Употребл. въ выраженихъ: балубалу, галу-балу, тару та балу—болтать. Галу-балу, а свині в ріпі. Ном. Я тут балу-балу, а тісто біжит по столу. Фр. Пр. 21.

Балування, ия, с. Препровожденіе времени въ балахъ, пиршество. Чуб. III. 5.

Балувати, лую, еш, гл. 1) Проводить время въ балахъ, пировать. Мил. Св. 61. О. 1861. X. 38. МУЕ: Ш. 161. 2)—чим. Заниматься чѣмъ, быть опытнымъ въ чемъ. Вх. Уг. 226. Він тим балує. Хто чим балує, від того, ѹ гине. Фр. Пр. 21.

Балух, ха, м.=Балуша. Вх. Лем. 389.

Балухатий, а, е=Банькатий.

Балухи, хів, мн. 1) Выпученные глаза. 2) Заячий глаза. Вх. Пч. II. 6.

Балуша, ші, ж. Пирюшка, препровожденіе времени въ гостяхъ. При балуші, як да же весіля або кстини, приходять на мисель размайти співанки. Вх. Лем. 389.

Балхва, вій, ж. Цвѣтная полоска въ ткани. Волын. г.

Балцанка, ки, ж. Банка или бутыль, оплетенная лозой. Миж. 176. См. Бальзанка.

Баль, лю, м.=Бал. Отто буде круглый баль! Вотъ будетъ драка! Фр. Пр. 21. Справлю я ті баль! Буду бить такъ, что подпрыгивать будешъ. Фр. Пр. 21.

Балъувати, вую, еш, гл. Сцѣплять, связывать одно съ другимъ. Лубен. у.

Балъянка, ки, ж. Жестянка стъ горшкомъ и носкомъ для храненія жидкости,

тей, напр. керосина. Славяносер. у. См. Балцанка. Ум. Балъяночка.

Бальо, ля, с. Дѣтск. 1) Барапокъ. Шейк. 2)=Гостинець. Желех.

Бальбій, а, е. Бальний. Левиц. I. 451.

Бальоѓа, ги, ж. Лѣвша. Угор.

Бальок, лъка, м. Балка. Шейк.

Балювання, ия, с.=Балування.

Балювати, любю, еш, гл.=Балувати 1. Рудан. I. 64, 92. А ти гуляєш, а ти балюєш за чужі нечесні гроши. Левиц. I. 529. Зізвав багато царевичів і почали балювати. Чуб. II. 217.

Балюра, ри, ж.=Баюра. Сим. 32. Чезрез балюру стрибатиме. Г. Барв. 453. Ямка въ земляномъ полу, на печномъ шесткѣ, въ печи. О, якъ в долівці балюра,—треба замазати. Константиногр. у. Чому таки ти печі не вимажеш? Самі балюри, ніде ѹ горщики поставити.

Балякati, каю, еш, гл.=Балакати. Чую, балякає з кимсь. О. 1862. VII. 38.

Балаки, лак, ж. мн. 1)=Балаки. О. 1862. VII. 35. 2) Балаки підпускати. Обманывать. Гатц.

Балявдраси, сів, м. мн. Разглагольствованія, рассказни, турусы на колесахъ. Котл. Ен. I. 20. К.ЧР. 137. Баляндраси роптускає, буцім то він усс знає. Ни. Хазайка кишки порве од її баляндрасів. Кв. Баляндраси точити. Балагурить, болтать.

Баляндрасити, шу, сиш, гл. Болтать, балагурить, рассказывать смѣшное. Та як стануть баляндрасить, то ѹ мертвий би розреготався. Стор. I. 133.

Баляндрасник, ка, м. Балагуръ. Що за баляндрасник отсей прудиус!—каже сміючись Сомко.—Мабуть у вас у Сіці тілько ѹ роботи, що потішать один одного вигадками. К. ЧР. 128.

Балас, су, м. Шумъ. Шейк.

Баласи, сів, м. мн. 1)=Перила. Шейк. 2)=Баляндраси. Точила всякий баласи. Котл. Ен.

Баласник, ка, м. Балагуръ, болтунь. Ком. II. 37.

Баласница, ці, ж. Балагурка, болтунь.

Баласувати, сую, еш, гл. Шумѣть. Шейк. Болтать, балагурить? Побігла доплюбовника да там з веселости і давай баласувати да хвалиться, що вже чоловіка нема на світі. Рудч. Ск. I. 172.

Бам-бам! меж. Подражаніе звуку колокола. О. 1861. XI. Св. 37. Подражаніе

звуку струнного инструмента. На цимбали бам-бам! Гол. IV. 448. См. Балам.

Бамбара и бамбера, ри, ж. Ягода. Вх. Лем. 389. Ум. Бамбárка, бамбérка.

Бамбілати, ляю, еш, гл. Слабо звонить. Желех.

Бамбúла, ли, м. Неповоротливый, неуклюжий человекъ, животное; неповоротливый волъ. КС. 1898. VII: 46.

Бамбúлька, ки, ж. Круглая ягода (на ботинок картофеля). Вх. Уг. 226.

Бамбúх, ха, м. Желудокъ. Вх. Лем. 389: желудокъ коровы. Вх. Уг. 226.

Бамкati, каю, еш, гл.=**Валамкati.** Шейк.

Баналюки, люк, ж. мн.=**Банелюки.** Фр. Пр. 21.

Бáнда, дi, ж. 1) Гурьба, ватага, группа. Драг. 271. *Пішли цілою бандою.* Шейк. 2) Капелла. *Цісарь...* сказав їм зробити великий балль, банда їм грала. Гн. I. 161.

Бандаж, жа, м. 1) Чорная лента, употребляемая для повязки башмаковъ. Шейк. 2) Бинтъ. Шейк.

Бандажований, а, е. О башмакахъ: подвязанный лентами. *Бандажовані черевики.* Шейк.

Бандажувати, жúю, еш, гл. 1) Подвязывать башмаки лентами (см. Бандаж.). 2) Бинтовать, налагать повязку. Шейк.

Бандáзка, ки, ж.=**Бандаж.** Галиц.

Бандажкований, а, е =**Бандажований.** Галиц.

Банджюр, ра, м.=**Бакай 1.** Вх. Уг. 226. См. Баюра.

Бандз, дзу, м.=**Картопля.** Вх. Пч. I. 13.

Бáндина, ни, ж. Большая компания. Васильк. у.

Бáндур, ра, ж. Содержатель публичного дома. Желех.

Бандúра, ри, ж. 1) Музыкальный инструментъ въ родѣ гитары. Части: ручка—грифъ; спідняк—выпуклый овалъ; верхняк—вибрирующая поверхность, дека; голосник—отверстіе въ декѣ, пристрùнник—планка, на окружности овала, къ которой прикреплены струны; кобилка—порогъ, черезъ который перекинуты струны. Струнъ отъ 12 до 30 и болѣе; шесть большихъ струнъ наз. бунти, первыя три, басы—нишкови, 4-я—дротова, 5-я—прийма, 6-я—терція; шесть короткихъ струнъ назыв. пристрùнки. КС. 1882. VIII. 281—282. 2)=**Картопля.** Вх. Лем. 389. *Бандури душені.* — Растер-

тый картофель. Вх. Лем. 412. Ум. *Бандурка, бандуронька, бандурочка.* Од там козак похожае, у бандурку *виврає*. Мет. 73.

Бáндuri, дур, ж. мн. Внутренности, преимущ. животнаго. Миж. 36. *Знайшов там десь задріпане теля, облутив його, бандури випустив.* Миж. 13. *Гляди, щоб він не випустив тобі бандур.* Черном.

Бандúрка, ки, ж. 1) Ум отъ бандура. 2)=**Картопля.** Вх. Пч. II. 36.

Бандурний, а, е. Приналежащий, относящийся къ бандурѣ. *Бандурна струна.* К. Іов. 65.

Бандурник, ка, м. 1) Мастерь, дѣлающій бандуры. 2)=**Бандуррист.** *Дума „про смерть козака бандурника“* Мет. 443.

Бандуронька, бандурочка, ки, ж. Ум. отъ бандура.

Бандуруватий, а, е. Неповоротливый? неуклюжий? *Був* (хлопецъ)... *несміливий, бандуруватий.* Св. Л. 244.

Бандурчаник, ка, м. Родъ лепешки изъ растертаго картофеля. Вх. Уг. 226.

Бандурчанка, ки, ж. Стебли и листья, ботва картофеля. Вх. Лем. 389.

Бандурчина, ни, ж.=**Бандурчанка.** Вх. Уг. 226.

Бáндурша, шi, ж. Содержательница публичнаго дома.

Бандурянка, ки, ж.=**Бандурчанка.** Вх. Лем. 389.

Бандурята, рат, с. мн. Картофель. Вх. Уг. 226.

Бандюра, ри, ж.=**Бакай 1** =**Баюра 1.** Вх. Уг. 226. См. Банджюр.

Банелюки, люк, ж. мн. Унотр. въ выражениі: *банелюки плесті*—молотъ вздоръ, городить чепуху. Ном. № 13029. *Що ти мені банелюки плетеши?* Фр. Пр. 21.

Баник, ка, м. Родъ ватрушки. Вх. Уг. 226.

Баніта, ти, м. Изгнаникъ. *Король мене банитою вигнанцем, оголосив по Польщї і Вкраїні.* К. Бай. 69.

Баніти, ню, ниш, гл. 1) Мыть, вымывать, выполаскивать. *Була въ березі, діжку банила.* Лубен. у. *Стала вона банити ложечки.* Миж. 32. *Приходе до річки попова дочка тарілок банити.* Миж. 6. *Банити рибу.* МУЕ. I. 49. (Добруджа). 2) Полоскать. *У горлі боліло, так лікарь давав чимсь банити.* Харьк. у. 3) Бить (человѣка). *Сусід Кіхотъ із жінкою моєю...*

жі! ім' не вам кажучи, пані... а свою-
бакить що-дня. Г. Барв. 334.

Банитися, и́юся, нишся, гл. Мыться,
вымыватьсь.

Завітувати, тýю, еш, гл. 1) Шельмо-
вать, бранить послѣдними словами. 2) Му-
читъ. Лубен. у. 3)—рбзумом=Баламутити 2.
Желех.

Банка, ки, ж. Гульденъ. Вх. Зн. 1) Ве-
ліка банка. Десять гульденовъ. Шух. I.
85 Ум. **Баночка**.

Баакас, са, м. Желѣзный съ насѣчкой
на верхнемъ концѣ шпень, вставляемый
въ одну изъ дыръ столярного станка для
того, чтобы удерживать имъ доску, когда
ее строгаетъ столяръ. Слов. Д. Эварн.

Банкет, ту, м. и пр.=Бенкет и пр.

Банкрут, та, м. Банкротъ. Желех.

Банкрутство, ва, с. Банкротство. Же-
лех.

Банкрутувати, тýю, еш, гл. Банкро-
титься. Желех.

Банність, ности, ж. Печаль, грусть;
тоска. Желех. *Доки ми ся та й любили—
стіхи та радости, а як ми ся залиши-
ли—жалю та бандости.* Гол.

Банно, нар. Грустно, тоскливо, жаль
чего. Гол. Ш. 215. Чуб. V. 280. *Ні за-
чим мені так нè банно, як за моєю кре-
санкою.* Федък.

Баночка, ки, ж. 1) Ум. отъ банка.
2) То же, что и банка 1, 1 гульденъ въ
тѣхъ мѣстностяхъ, гдѣ велика банка=
10 гульд. Шух. I. 85.

Банта, ти, ж. 1) Поперечное бревно
между стропилами, перекладина. Kolb. I.
55. *Кури сплять на бантах.* Подольск. г.
О животныхъ: *літій на банти*—издохнуть.
Кінь пійшов на банта, т. е. содранная съ
коя шкура повѣшена на бантах. Ном.
№ 14023. 2) мн. **банти**=Вергуни. Сим. 192.

Бантина, ни, ж.=Банта 1. *Стріха*
держить на кроквах, зв'язаних знизу
бантинами. МУЕ. I. 88. (Черниг.).

Бантия, на, с.=Банта 1. Шух. I. 91.

Бантувати, тýю, еш, гл. 1) Безпоко-
итъ; толкать. Вх. Зн. I. 2) Уничтожать.
Вх. Лем. 389.

Банувати, нýю, еш, гл. 1) Тужить,
жалѣть. ЕЗ. V. 97. *Не дуже за ним ба-
нували і швидко забули про него.* ЕЗ.
V. 194. *Не бануй, мамко, за мнов, не
беру вишитко з собов.* Гол. IV. 406. Ци
не будеш, моя рибко, зà мнов *банувати?*
Гол. Ш. 116. 2) *Банувати на очі*—болѣть
глазами. Брадл. у.

Бануш,ша, м. 1) Супъ говяжій Шух.
I. 215. 2) Кушанье; кукурузная мука,
смѣшанная со сметаной и свареная. Шух.
I. 140.

Бануша, ші, ж.=Яешня. ЕЗ. V. 43.

Банька, ки, ж. 1) Ум. отъ **баня** 1.
*А на нашій церковці що за банька хо-
роша!* 2) Шаръ. *Місяць має вид опуклий,
се б то як банька.* Дещо. 3) Стеклянный
шаръ для глашенія (вместо утюга). См.
Гало. 4) Глиняный или стеклянный узко-
горлый сосудъ. Кіев. *Банька на слії,*
Шух. I. 264, 270. 5) Шузырь водяной.
Чоловік на світі, як банька на воді. Ном.
№ 8260. 6) Бѣлокъ глаза. Константиногр. у.
Хрусталикъ глаза (у вола). Рудч. ЧП
254. *Мн. баньки.* Выпученные глаза. Греб.
373. *Чого ви, братця, так баньки почи-
трящали?* Греб. *Баньки вивалив, мов ба-
рани.* О. 1861. XI. Кух. 34. *Коли б мені
не засліпило так твою горілкою банькою,
то може б я і втратив додому.* Грин. II.
179.

Банькатий, а, е. Им'ющій глаза па-
выкатѣ, пучеглазый. Стор. МПр. 156. См.
Балухатий.

Банькач, ча, м. Человѣкъ, им'ющій
глаза па выкатѣ, пучеглазый. Шейк.

Банюра, ра, м. 1)=**Банюра**=**Ваюра** 1.
Вх. Лем. 390. 2) Глубоко размытое мѣсто
въ рѣчномъ берегу. Вх. Уг. 238.

Банюра, ри, ж.=**Баюра** 1. Вх. Лем.
390.

Баня, ні, ж. 1) Куполь на церкви,
вообще па строеніи. Сим. 17. *На самому
шпилечку стойть, як лялечка, біла цер-
ковця і неначе хитається, слюни золо-
тим хрестом і баниями.* Мир. Пов. I. 166.
*Ой не, видно його дому, тільки видно
баню.* Мет. 6. 2) Солеварня, солеварный
 заводъ. Шух. I. 16. *Ой чумаче, де ти
йдеш?.. на баню по кримку йду.* Гол. I.
177. 3) Минеральный пѣлебный источ-
никъ. Вх. Лем. 390. Ум. **Банька**.

Баняк, ка, м. Чугунный котель, метал-
лическій горшокъ. Волын. г. *Баняк* роз-
бився і вода вилялася. Гн. II. 92.

Бар, ру, м. Мокре мѣсто между хол-
мами. Вх. Зн. I.

Барабан, ну, м. Барабанъ. ЗОЮР. I.
114. Чуб. I, 219; V. 151. *В барабани*
вибивають. Драг. 198.

Барабанити, ню, ниш, гл. Барабанить.

Барабанський, а, е. Принадлежаній,
относящийся къ барабану Употребл., ка-
жется, только какъ брань въ выражениі:

шкұра барабанъска—потаскуха, публичная женщина и вообще скверная женщина.

Варабанчикъ, ка, м. Барабанщикъ. *Ой іде, іде барабанчикъ, путкувками креще Гол.* I. 309.

Вараболиння, на, с. соб. Стебли картофеля. Правобереж.

Вараболисько, ка, с. Мѣсто, гдѣ росъ картофель. Вн. Зн. 1.

Вараболінникъ, ка, м. Пирогъ съ картофелемъ. МУЕ I. 102.

Вараболя, лі, ж.=Картопля. Вх. Пч. I. 13. ЗЮЗО. I. 137. *Наварила бараболі.* Чуб. V. 3. Ум. Бараболька, Гриц, III. 517.

Варабосити, шу, сиш, гл. 1) Болтать, балагурить, калякать. Лохв. у. 2) Бить ладонями по спинѣ въ игрѣ въ ярки. Ив. 34.

Варан, на, м. 1) Баранъ, самецъ овцы. Вас. 197. Чуб. I, 129 *Овечку стрижутъ, а баран дріжитъ.* Посл. 2) Название вола съ загнутыми назадъ рогами. КС. 1898. VII. 44. 3) Родъ игры въ мячъ. КС. 1887. VI. 462. 4) Седьмая фигура при игрѣ въ мячъ, называемой стінка. КС. 1887. VI. 462. 5) Цилиндръ въ воротъ, барабанъ, на который наматывается канатъ. Лубен. у. МУЕ I. 45. 6) Пѣнистая волна, вздымающаяся въ узкомъ мѣстѣ рѣки. Вх. Пч. II. 25. 7) Кудреватые гребни наметенного снѣга. *Вітер рве й перекидає сніг через осело; а на димарі повикручувало такі кудлаті барани...* Мир. Пов. I. 113. Ум. Баранецъ, барапчикъ. Ув. Баранище.

Варанецъ, наця, м. 1) Ум отъ барана. Небольшой баранъ. Рудч. Ск. II. 129. Вас. 197. *Понесла на посвященіе паску, баранця печеного.* Кв. Чи всі вівці покотилися, чи баранці породилися? Чуб. Ш. 454. 2) Колодка, на которую навивается веревка въ плотницкомъ инструментѣ, называемомъ шнур. Черниг. 3) Желѣзная палочка у удиль, застегивающаяся въ колечко отъ уздечки. Міусск. у. 4) Бекасъ. Полт. Вх. Пч. II. 14. См. Вівчарик 3, Барановъ, барапчикъ. 5) Раст. *Lycopodium complanatum* L. ЗЮЗО. I. 127. 6) мн. Баранцъ. Легкія тучи, перистыя облака, пѣнистыя волны.

Варанина, на, ж. Баранина. *Приніс Хвесько додому баринину та й кинув її на долівці, а собаки доюхались та й ззіли.* Стор. I. 27. *Наварила борщу з барапиню.* Черниг. у. Ум. Баранинка. От вам стегно барапинки. Стор. I. 27.

Вараниця, ці, ж. Овчина для укутыванія ногъ зимою въ дорогѣ. Кіев. г. (Лободов.).

Варанище, ща, м. Ув. отъ барана.

Варанка, ки, ж.=Вівця? Чужі жінки баранки. *Мелашка ведмедка* (изъ заговора). Мил. М. 40.

Варанковий, а, е. Баражковый. Шейк.

Варанникъ, ка, м. Пастухъ бараповъ. О. 1862. V. Кух. 36.

Вараннá, на, с. Грязь, налипающая на спицахъ колеса. *Бараннem колесся взялось, і повнi маточини наперло грязi.* Борз. у.

Варанокъ, ика, м. Бекасъ, *Gallinago gallinula.* Вх. Уг. 226. См. Баранецъ 4.

Варанта, ти, ж. Стадо овецъ. Черном.

Варанча, чати, с. Барапешекъ. Сим. 209

Варанчикъ, ка, м. 1) Ум. отъ барана. *Пасуться три баранчики.* Рудч. Ск. I. 8. 2) Бекасъ. Полт. 3) Хвостикъ арбуза. *Узяв кавуна, держачи його за баранчика.* Ком. I. 33. 4) Одно изъ колесъ въ плугѣ безъ обода. 5) При игрѣ въ лани: каждый изъ стоящихъ на крайнихъ ямкахъ двухъ мальчиковъ, катящихъ мячъ. Ив. 34. 6) Часть уздечки. См. Гнузда. 7) мн. Баранчики. Раст. первоцвѣть, *Primula officinalis.* Ум. Баранчикочекъ.

Варанчукъ, ка, м.=Баранецъ 1. Же лех. Въ нѣкоторыхъ пѣсняхъ употребляется какъ припѣвъ: *Гоп, чук, баранчук, а на боці дудка!* Кедъ би мені не миленька, не бує би я тутка. Гол. IV. 512.

Вараня, наця, с.=Варанча. Шейк. Ум. Бараняtko, барапяточко.

Вараняръ, ра, м. 1) Торговецъ барапами. Желех. 2) Воръ, крадущій бараповъ. Желех.

Вараняtko, барапяточко, ка, с. Ум. отъ бараня.

Варанячий, а, е. 1) Барапій. *Баранячий смух.* 2) Барапячий праѣник. День 26-го ноября (въ этотъ день совершаются случка бараповъ съ овцами). Новомоск. у.

Варасулі, суль, ж. мн. Большая стеклянная желтая бусы. Шейк.

Варашкувати, кую, еш, гл. Болтать, растабаривать. Вх. Зн. 1.

Варбачія, чі; ж. Пт. *Galerita cristata*, хохлатый жаворонокъ. Вх. Лем. 390.

Варбольки, лъокъ, ж. мн. Раст.: а) *Fissaria ranuncoloides.* Вх. Пч. II. 31. б) *Scrophularia nodosa.* Вх. Пч. II. 36.

Варболя, лі, ж.=Вараболя. Вх. Пч. II. 36.

Барбос, са, м. Кличка собаки. За хатою коло воріт забрехав барбос наче на вонка. Левиц. I. 30.

Барбосів, сова, ве. —Принадлежащий, свойственный барбосу. Ганна побачила через тин барбосову морду з роззявленим ротом, з виширеними зубами, з лютими очима. Левиц. I. 31.

Барбұля, лі, ж. Порода рыбы: *tullus barbatus*. Вх. ІЧ. II. 20.

Барбун, на, м. —**Барбуля.** Вх. ІЧ. II. 20.

Барва, ви, ж. 1) Краска, цветъ. Гол. II. 520. Стіни були помальовані ясно-жовтою барвою. Левиц. Пов. 19. 2) Ворса на сукнѣ. Н Волын. у. 3) Форменная одежда. Козацьку барву прибирає, зброю наряжає. Гол. I. 10. Ливрея. Слуги в барвах позлотистих гуляють по ринку. К. Досв. 21

Барвистий, а, е. Цвѣтной, разноцвѣтный, цветистый. Дорогі, пишно барвисти шати К. МБ XI. 162. Барвисті маки К. Дз 79.

Барвисто, нар. Цвѣтно, разноцвѣтно, цветисто. Рай земний, едем барвистопиший. К. Бай. 22.

Барвити, влю, виш, гл. 1) Окрашивать, красить. Желех. 2) Наводить ворсу. Шейк.

Барвін, ну, м. —**Барвінок.** Барвін процвіте. Млак. 90. То же: барвін-листок. Ходжу, блуджу по-над лози, а в тих лозах барвін-листок,—щипну, вирву, вінець сплесту. Чуб. III. 37.

Барвінець, нця, м. —**Барвінок.** Під худерним деревцем, під зелененьким барвінцем. Ни. Пішла в городець, рвала барвінець. Чуб. III. 301. Вінець-барвінець. Вѣнокъ изъ барвінку. Грин. III. 524.

Барвініна, ни, ж. Одно растеніе барвінок, одинъ стебель барвінка. Иногда просто барвінок. Перва зелина—любисточек, друга зелина—барвіника, третя зелина—vasilechok. Ни

Барвінковий, а, е. Принадлежащий, относящийся къ барвінку, сдѣланный изъ него. Вінок барвінковий. Гол. Од. 50.

Барвінок, нку, м. 1) Раст.: могильница, гробъ-трава, *Vinca minor* L. Аян. 380, ЗЮЗО. I: 141. Ой не стелися, хрещатий барвінку, та по крутій горі! Ни. Обычные эпитеты: барвінок зеленій, хрещатий, крачастий. Какъ ласкательное название для любимаго мужчины: Ой ти, козаче,

зелений барвінку, прийди до мене хоть у недільку. Мет. 43. Употребляемый на свадьбѣ, въ світілчиній шаблі барвінок означаетъ—душевную склонность, пріязнь. МУЕ. Ш. 94. Барвінок рвáти—означаетъ часто идти на любовное свиданіе. Мал. л. сб. 288. Пусти ж мене, мати, барвіночку рвати, а вже ж наші вороженьки полягали стати. Мет. 288. Ночувати в барвінку. Переочевать съ милымъ. 2) Раст.: а)—дикій. *Lysimachia nummularia*. Лв. 100. б)—степовий. *Vinca herbacea* Waldst et Kit. ЗЮЗО. I. 141. 3) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 200. Ум. Барвіночко, барвіночок, барвінчик, барвінчикон. Дівчинонько, сіра утко, чи сватати хутко?—Козаченъку, барвіночку, хоть і в неділечку. Мет. 8. Та прийди до мене, хрещатий барвінчику! Нп.

Барвний, а, е. Цвѣтной. Желех.

Барв'як, ка, м. —**Вайрак?** Ой їхав ко-зак в зелений барв'як, став коня попа-сати. Гайсин. у.

Барда, дій, ж. 1) Краюха хлѣба. Шейк. 2) Топоръ особой формы. Въ Хотин. у. и у гуцоловъ: родъ плотяцкаго топора съ широкимъ лезвіемъ. Шух. I. 87. Казала йому хату ставити без барди і сокири. Чуб. V. 819. А кедрина не калина, я сам їй тесав, що зарубав яснов бардов, як в серденъко тяв. Федък. Ш. 168. Ум. Бардичка, бардочна. Як затну бардичку до бука. Федък. I. 97.

Бардадім, ма, м. Крупной комплекціи человѣкъ, верзило.

Бардаш, ша, м. Большой топоръ. Каменец. у. Вх. Зн. 2.

Барда, бардзо, нар. —**барз.** Грин. III. 32.

Бардига, ги, ж. Большая краюха хлѣба. Шейк.

Бардина, ни, ж. —**Барда 2.** Сам не знаю, чи полицю тесати, чи до дівчини на всю ніч махати. Закину я вражу бардинку, сам до дівчини на всю ніч двину. Чуб. V. 172. Ум. Бардінка, бардіночна.

Бардичка, -ки, ж. Ум. отъ барда.

Бардочка, ки, ж. Ум. отъ барда.

Барже, нар. Сравн. ст. отъ барзо. Вх. Лем. 390.

Барз, барзо, барво, нар. Очень. Вода барз нечиста. Гол. IV. 522. І старшу сестру барзе зневажав. О. 1862. VIII. 23. Та ще у неділю, барзо рано-пораненку.

не сива зозуля закували. Дума. А в мене шапка барзо дорога. Чуб. V. 161.

Барзій (барвій?), барза. Черный козелъ, черная овца, но грудь у которой бѣлая. О. 1862. V. Кух. 36.

Барзки, нар.=**Барво**. Вх. Лем. 390.

Барзо, нар. См. **Барз**.

Бари, мн. нескл. Рассказы, болтовня. Употребл. въ выраж.: та́ри та бáри. *Тари та бари, завтра Варвари.* Ном. № 19335.

Барівка, ки, ж.=**Барилка**. Вх. Лем. 390. Ум. **Барівочка**.

Баривчина, ни, ж.=**Барильчина**. МУЕ. I. 100.

Барілечко, ка, с. Ум. отъ барило.

Барілка, ки, ж. Боченокъ. Гн. II. 36. *Везе нам горілки чотири барилки.* Чуб. III. 382. *Носив... барилку тисовую з добрым вишняком.* Млак. 84. Ум. **Барілочка**. *Дайте нам горівочки з нової барилочки.* Грин. Ш. 50.

Барілко, ка, с. Ум. отъ барило.

Баріло, ла, с. Боченокъ. Вас. 145. Ном. № 8007. *Вина з Царіграду відер троє у барилі.* Шевч. 116. Ум. **Барілко**, барілечко, барілочко, барильце. Котл. Ен. IV. 20. *Набрала повнісіньке барильце (вина) додому.* Рудч. Ск. II. 57. Ув. **Баріліна**.

Барілочка, ки, ж. Ум. отъ барилка.

Барілочко, ка, с. Ум. отъ барило.

Барилькуватий, а, е. О человѣкѣ: толстый, пузатый. Желех.

Барильний, а, е. Принадлежащий боченку, боченочный. *Барильний обруч.*

Барильце, ця, а, 1) Ум. отъ барило. 2) мн. **Барильця**. Родъ растенія. О. 1862. IV. 72.

Барильчина, ни, ж.=**Барило**. Гн. II. 36. *Ой пійду я в комірчину та загляну в барильчину.* Чуб. V. 1094.

Бариляка, ки, ж. Ув. отъ барило.

Барити; рю, риш, гл. Замедлять, задерживать. *Ой одчиняй, не бари, бо кусають комарі.* Ни. *Ой нуте, робіть, себе не баріть!* Чуб. Ш. 231.

Баритися, рюся, риша, гл.. Медлить, мѣшкатъ. *Неси, дою, не барися.* Чуб. V. 69.

Баріш, шу, м. Прибыль, выгода, барышъ. *Як уродиться, без баршу не обходиться, і як умре, то все тіп дерє.* Посл. Ум. **Барішок**. I *Турн получить з барішком.* Котл. Ен.

Барішівні, яго, с. Плата за факторство, маклерство. Вх. Зн. 2. Фр. Пр. 23.

Барішівник, ка, м. Посредникъ при покупкѣ, факторъ, маклеръ. Шух. I. 85. Фр. Пр. 23.

Барішник, ка, м. 1) Торговецъ лошадьми. 2) Торгашъ, барышникъ.

Барішництво, ва, с. Барышничество, торгашество.

Барішницький, а, е. Принадлежащий, свойственный барышнику. барышнический.

Барішо, шку, м. Ум. отъ барыш.

Барішування, на, с. Торгашество, барышничанье.

Барішувати, шу, еш, гл. Торговать, барышничать. *Він барішував: купував скот, випасував, продає.* Грин. II. 257.

Барівка, ки, ж.=**Барилка**. Вх. Зн. 2.

Баріння, на, с. Замедленіе, остановка. *За вашим барінням, то й не впораємось сьогодня помолотити.* Полтав.

Барка, ки, ж. Плоскодонное рѣчное судно для грузовъ: барка. *За ним Азилас плив на барці.* Котл. Ен. VI. 17.

Барка, на м. Досчатый заборъ, то-же, что и паркан. Грин. II. 180. *Золотий сад і золотим барканом обгорожений.* Рудч. Ск. II. 94. *З одного боку двора коло баркана росли рядомъ тополі.* Левиц. Пов. 21. Ум. **Барканин**. Ув. **Барканище**

Баркас, су, м. Баркасъ, наибольшее гребное судно. *Посунули по синій хвилі поміж кугою в Сир-Дар'ю байдару та баркас чималий.* Шевч. (1883) 298. Ум. **Баркасик**. *Справив баркасик і давай у морі рибалчими.* Мнж. 40.

Барки, ків, м. мн. 1) Плечи. 2) **Взяти за барки**. Взять за грудь (во время драки).

Баркіцнути, на, неш гл.=**Веркицнути**.

Барліг, логу, м. 1) Логовище, логово (медвѣжье). *Упала у ведмедячий барліг.* Грин. I. 181. 2) Логово свиное, также подстилка въ свиномъ хлѣву. Чуб. VII. 395. *Заглянув в хлів,—там поросята нема нічого барлогу.* Алв 70. 3) Грязная лужа; грязь. Котл. Ен. III. 14. *Валяється як свиня в барлозі.* Ном. № 11344. *Гнав свиню; та в барліг, а він за нею, — та спіткнувсь, упав і викачавсь в барлозі.* Мнж. 129.

Барлій, лія, м. Раст.=**Барлян**=**Віждерев**. Вх. Пч. I. 8.

Барложитися, жуся, жиша, гл. Валяться въ грязи. *Барложитися, як свиня в солоді.* Ном. № 12267. *До колодязя по-*

гано й досступитися. не висихає ніколи, а свині й барложаться. Богод. у.

Бáрма, ми, ж. Мундиръ, ливрея. Гол. I. 150. См. Барва. 2) Накиль, п'янка при варкѣ меду, вареня и пр. Кіев. Як з ви-
шень варення варгич, так барми багато.
Харьк. г. 3) Глина съ примѣсью желѣз-
ної руды. Ум. Барміця, бармічка. Черк. у.

Бармувати, мýю, еш, гл. Собирать на-
киль, п'янку. Канев. у. См. Барма.

Бармуватися, мýюся, ешся, гл.—під
кого. Поздблювальсь подъ кого, подражать
кому. Наші пластуни одягаються в чер-
кеску одежду і, під їх бармуючись, запу-
скають бороди хто хоче. О. 1862. II. 65.
*Пластун в плавні держить похід тій
звірини, під котру бармується.* О. 1862.
II. 63.

Барна́, ві́, м. Темносѣрый воль. Фр. Пр. 23. Темно-красно-бурий воль. Вх. Лем. 390.

Барнáвий, а, е. Бурый. *Куропатва барнава.* Вх. Лем. 390.

Барнáк, ка. м. Загнутий ковець гир-
лиги, ея деревянный крюкъ. О. 1862. V
Кух. 36. Миж. 176.

Барнáстий, а, е.=**Барнáстый**. Желех

Барник, ка, ж. Родъ птицы. Вх. Лем.

390.

Барнбха, хи, ж. Корова темносѣрой
масти. Желех.

Барнúля, лі, ж. Корова краснобурой
масти. Вх. Лем. 390.

Барнáвий, а, е.=**Барнавий**. Вх. Лем.
390.

Барнáстий, а, е. Бурый, коричневый,
каштановый. *Барнсты ма волоси.* Вх.
Лем. 390.

Бáрок, рку, м. Поперечная палка для
привязыванія постремокъ къ запряжкѣ;
валекъ.

Бáртка, ки, ж. Верхняя часть топірця,
имѣющая форму топора. Части ея: обух и
плос съ вѣстрямъ. Шух. I. 289.

Бару́ля, лі, ж. Берлога. *Вовк старий
в барулі здох.* Бор. 21.

Бархáн, ну, м. Бумазея.

Барханóвий, а, е. Бумазейный. Шейк.
Баршан, ну, м.=**Оксамит**. Вх. Уг. 227.

Баршановий, а, е.=**Оксамитовий**. Вх.
Лем. 390. Змія баршанова. Гадюка обык-
новенная, *Pelias berus.* Вх. Лем. 390.

Бáс, сá, м. 1) Басъ. Еней зарюмав ба-
сом сам. Котл. Ен. *Співати басá.* Пѣть
басомъ. Він у церкві баса співає. Харьк. г.
Говорити басá. Говорить басомъ. Св. Л.

130, 279. 2) Музикальный инструментъ:
контрабасъ, віолончель. Да винесла жри
скрипочки, а четвертий бас. Чуб. V. 1117.
На улиці скрипка й бас, пусты, мамо,
хоть на час. Нп. 3) На бас брати когд.
Поднимать на смѣхъ кого. Фр. Пр. 23.
4) Басом дивитися, поглядати. Непріязнен-
но смотрѣть, посматривать. Фр. Пр. 23.
*Я на тїй бараболі басом поглядаю, на
полиці варениці очима приймаю.* Чуб.
V. 653. Ум. Басик, басик. Дівчата спі-
вають і він басика тягне. Кіев. Ув. Ба-
сисько, басище, басюка, басюра. От у Се-
мена басюра: як ревне, так аж шибки
брояжчатъ. Харьк.

Басавріонок, ику. м.=**Басаринок** 1.
О. 1862 V. 109

Басамáн, ну, м. 1) Полоска, напр. въ
матеріи. Хустка в басамáни. Полосатый
платокъ. Шейк. Спідниця в басамани. Вх.
Зн. 2. 2), Полоса на тѣлѣ отъ удара.
*Прииди, прииди, щось тї дам, через пле-
чи басаман.* Шейк. 3) Галунъ, позументъ.
Шух. I. 122, 275.

Басамáнити, ню, ниш, гл. Дѣлать по-
лосы (ударяя). Желех.

Басамáння, ия, с. Домашняя утварь,
рухлядь. Чи ти вже повиносив горшки,
кочерги—усе басамання, щоб мазати ха-
ту? Могил. Подол.

Басамónка, басамúнка, ки, ж.=**Край-
ка**. Вх. Лем. 390.

Басамúга, ги, ж.=**Басаман** 2. *Баса-
муги по мені поробив.* НВолын. у

Басáн, ну, м. Обшивка около платья
Поняв собі дівку туркеню-чужоземку, у
зеленій сукні з білими басанами. Лу-
каш. 45

Басанúнка, ки, ж.=**Басамонка** Вх.
Лем. 390.

Басанунчá, чати, с. Маленькая крайка.
Вх. Лем. 390.

Басáнь, ві, ж. Крытая галлерей во-
кругъ церкви. ЗЮЗО. II. 143. См. **Она-
сання** 2.

Басарáбець, бця, м. Бессарабець. О
писали басарабці та до наших хлопців
листи: „ой ідіть, полтавці, та до нас
риби їсти“. Грин. Ш. 563.

Басарáбія, бії, ж. 1) Бессарабія. Три
парубки пішли на Басарабію зароблять.
Рудч. Ск. I. 198. 2) Ії на Басарабію, кро-
мѣ прямого значенія: быть бродягой, на-
ходиться въ бѣгахъ. Шейк.

Басарáбський, а, е. Бессарабскій. Ле-
виц. Пов. 217.

Басарімок, мк., м.=**Басаринок** 1. *Дітям усього понавозив—усяких басаримків.* Рудч. Ск. II. 143.

Басарінка, ки, ж. и **басарінок**, нку, м. 1)=**Базаринка**. Чуб. I. 231. 2) Прибавка къ платѣ. „Запродайте мені свою землю“.—*Та я вже запродав.*—„*Та я вже вам басаринку карбованцій наділю*“. Хорольск. у. 3) Отработокъ, помощь работою, доставляемая половицами. Борз. у. *Б тут з наших заможна козачка, оре восьмериками. Багацько в ней косарів, женців становиться, басаринок одробляють.* Г. Барв.

Басарунок, нку, м. Сѣно или трава, которое даютъ коровѣ въ то время, когда ее доятъ. Шух. I. 170, 188, 193.

Баси, сів, мн.=**Басамани**. Баси по мені поробив. НВолын. у.

Басик, ка, м. Ум. обѣ бас.

Басиста, ти, м. Играюцій на контрабасѣ. *Казав басиста, що бачив цимбалиста.* Ком. Ц. № 782.

Басистий, того, м.=**Басиста**. „*А добре горобці в молоці!*“—*Чи ти ж їв?*—„*Ба ні!* казав басистий, що бачив цимбалистий через дірочку, як жиди їли“ Ном. № 7809.

Басісько, ка, м. Ув отъ бас.

Басити, шу, сиш, гл. Издавать звукъ баса, басить.

Басище, ща, м. Ув. отъ бас.

Баскаличитися, чуся, чищся, гл. Артачиться, сопротивляться. *Не баскаличивсь би та йшов.* Котл. Ен. Ш. 31. *Не баскаличися, бери те, що дають; може пересердяться, дадуть і більше.* Уман. у.

Баскій, а, є. Рѣзвый, ретивый, ръяный. *Поїхала в своїм ридвані баскими конями як звір.* Котл. Ен. II. 39.

Басовий, а, є. 1) **Басовой**. Басова но-та. Левиц. I. 435. 2) Контрабасный. **Басова струна**. 3) **Басбве ўхо**. Родъ орнамента въ писалкѣ, напоминающаго конецъ грифа въ контрабасѣ. МУЕ. I. 194.

Басок, скá, м. 1) Ум. отъ бас. Очеретаний басок? *Високий таранкуватий паламарь, насупившиесь, гув очеретяного баска.* Мир. Пов. II. 60. 2) **Басовая струна**. Нижнее до (въ кобзѣ, торбанѣ). КС. 1892. III. 383.

Басоля, лі, ж. Віолончель. *Тепер мені не до соли, коли грають на басолі.* Тѣльє мнѣ не до того. Чуб. II. 678.

Бастрюк, кá, м.=**Байстрюк**.

Бастра, рати, с.=**Байстра**.

Басування, вя, с. Дѣйствіе того, кто басує.

Басувати, сўю, еш, гл. 1) О лошади: рѣзвиться, подыматься на дыбы, скакать, идти въ галопъ. *Кінь басує... от-от річку, от-от перескочить.* Шевч. 2)=**Мурчати**. *Кінь басує.* Вх. Лем. 390. 3)—кому Поддакивать кому. подольщаться, къ кому Фр. Пр. 23.

Басурман, на, м. и пр.=**Вусурман** и пр. Мет. 77.

Бастька, ки, ж. Название овцы. Колб. I. 65. См. Базька 1.

Басюка, ки, м. Ув. отъ бас. *А басюка на увесь двір,—мов той бугай гуде у болоті.* Стор. II. 29.

Басюра, ри, м. Ув. отъ бас.

Баталев, ва и баталéй, лея, м. Мутовка въ маслобойнѣ. Вх. Зн. 37.

Баталійон, ну, м. Баталіонъ. *Три баталіони війська.* Гн. I. 54.

Баталія, лії, ж. Сраженіе, битва. ЗОЮР. I. 123. *Климовський...* служив въ полку пана Кочубея на баталії з шведами. Котл. НП. 398. *Треба було царуйти на баталію.* Чуб. II. 215.

Батеньків, кова, ве. Принадлежащий отцу; батюшкѣ. Чуб. II. 18. *Первий же двір—свекорків, другий же двір—батеньків.* Маркев. 139.

Батенько, батечко, ка, м. Ум. отъ батько. Батюшка. Чуб. Ш. 290. Рудч. Ск. II. 183. *Його батечко питает:* що ти, синочку, гадаеш? Чуб. Ш. 203. *Да нема роду ріднійшого над батечка.* Чуб. V. 439. Употребляется какъ слово обращенія къ старшему человѣку. *Батечку мій!*—выраженіе удивленія: *Боже мой! батюшка мой!* Яких то цвітів там не було! *батечку мій, та й годі!* Кв. Часто во мн. ч. **Батечки!** Батюшки! *А худоби-худоби, так батечки!* свій хутрі, лісок, винничка, млинок. Кв.

Батівнá, ві, ж.=**Батова** 1. (Хан) з батівнею втіка проклятий. К. (Правда. 1868, 320).

Батіг, тога, м. 1) Кнутъ, плеть. *Хвистнув батогом по конях сухих, як тріска.* Левиц. Пов. 98. 2) Рычагъ въ ступѣ для толчевія пшена, на который надавливаютъ ногой. Черк. у. 3) Раст. *Scorzonera rosea.* Лв. 101. 4) мн. **Батогі** а) Стелющіеся стебли, усы у огурцовъ, дынь. *Кавуни дуже далеко погнали батоги.* Золотон. у. б) Раст. *Chondrilla juncea* L. ЗЮЗО. I. 116. 5) **Петрбі батогі**. Раст.:

а) Cichorium Intybus L. Ани. 98. Мил. М. 38; б) Cichorium officinale. Мил. М. 93. Ум. Батіжок. Ув. Батожище.

Батіжок, жка, м. 1) Ум. отъ батіг. 2) Батіжки св. Івана=Петрови батоги. Вх. Пч. I. 9.

Батіночко, ка, м.=Батенько. Батіночку рідненкій, матіночко, мої голубочки! рятуйте! Кв.

Батова, ви, ж. 1) Запорожскій обозъ вьючныхъ лошадей. 2) Отрядъ, партія. Аж онде яка батова од шинку йде. Ка-нев. у. 3) Нѣсколько шаръ воловъ цугомъ. Черк. у.

Батовій, а, е. Вьючный. Научитьъ усіким добромъ батовихъ коней. Вас. 210.

Батожжя, жя, с. соб. Кнуты, плети. Було ні за що батожжямъ одіжварить. Рудч. Ск. II. 204. Діжка, діжка! треба тобі віхтя та ножа, а хазяїці батожжа! Грин. I. 77

Батожильно, на, с. = Пужално. Желех.

Батожистий, а, е. О склующемся, вьющемся растеніи: съ длинными стеблями. Батожиста квасоля. Рк. Левиц.

Батожисько, ка, с.=Батожильно Вх. Лем. 390.

Батожити, жу, жиш, гл. Бить кнутомъ.

Батожище, ща, с. Ув. отъ батіг.

Батонько, ка, м.=Батенько. Въ дат. пад. употребл. иногда форма женск. склон. батоньці. Дайте, слуги, то батонці зна-ти. Чуб. I. 174.

Батошки, мн. Раст. Scabiosa arvensis. Лв. 101. См. Більмачок.

Батувати, тую, еш, гл. 1) Связывать поводьями лошадей. Аф. 2) Рѣзать большими кусками. Сідайте, дружечки!... а ти, старосто, їм батуй. Кв.

Бату́га, ги, ж.=Батюга=Батура. Аф. 295.

Бату́ньо, ная, м. Ум. отъ батько.

Бату́ра, ри, ж. Большой кнутъ, кнутыще, плеть. Звелів кучерові стъобонути цигана батурою. Чуб. II. 583. Убивав ти мене та й батурою, називав ти ме-не волоцюгою. Нп.

Бату́рінка, ки, ж. Родъ верхней женской одежды (по батуринскому образцу). О. 1862. VIII 33. Юпки батуринки з Чернігова перейшли у Конотоп. О. 1862. VIII. 34.

Батурмén, на, м.=Батура. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Бату́сьо, ся, м. Ум. отъ батько.

Ба́тьків, кова, ве. Отцовскій, отчій.

Батьковій роскошеньки по-минулися. Мет. 139. Батьків син. Порядочпый сынъ порядочнаго отца, любимчикъ отца.

Ба́тьківський, а, е=Ба́тьків. При-блудився къ батьківському двору. Чуб. I. 174. Батьківські. Ноги. Говорять въ на-смѣшку: приїхав батьківськими (кіньми). т. е. тѣми, которыя получиль отъ отца=погами. Батько приїхав троїжкою коней і бричка.—Хиба батьківськими? сме-тися дядько. Грин. I. 115.

Ба́тьківщина, ии, ж. 1) Наслѣдство отъ отца. Попропивав усю батьківщину. Кв. Нам батьківщини не ділити. Намъ не изъ-за чего ссориться. Ном. № 3313. 2) Родовое имущество. Переносно. наслѣдие отъ предковъ. ЗОЮР. I. 80. Гине слава, батьківщина. Шевч.

Ба́тько, ка, м. 1) Огецъ. Єсть ч ме-не батько і рідная мати. Мет. 94. Я любив тебе, я кохав тебе а як батько дитину. Мет. 12. Батько-мати. Родители. Жила я в батька-матері. МВ. II. 33. Не при батькові-матері зросла, живу у чужій сесмї. МВ. II. 105. Головатий ба́тько. Отецъ на свадьбѣ. Маркев. 101, 108. Грин. III. 451, 454. Вечернішний батько. Хозяинъ хаты, въ которой бывають ве-черниці. Грин. I. 285. Брехали твого бать-ка дочки (сини). Ты врешь. По ба́тькові. По отчеству. Уман. у. В ба́тька ляти. Бранить, задѣвава бранью огца, напр.: біс твоєму ба́тькові! 2) Употребл. какъ поч-тительное привѣтствіе пожилому человѣку. Добре єси, мій кобзарю, добре, ба́тьку, робши. Шевч. Ум. Батьо, батусь, батуньо, батусо, батенько, батечко, батонько.

Ба́тькувати, кую, еш, гл. 1) Бранить, задѣвава бранью отца. Вона як подивилася, давай його батькувати: „Ти, каже, сякий-такий сину!..“ Рудч. Ск. II. 7. 2) Быть отцемъ. Мил. 210. Быть посажен-нымъ отцемъ. 3) Быть начальникомъ; дѣй-ствовать въ качествѣ отца. Ба́тьку ко-зацький, славний лицаре! Доки тобі ту-та пустувати? Час пора йти на Вкраїну батькувати... ЗОЮР. I. 320.

Ба́тьога, ги, ж.=Батура. Св. Л. 51. Що впраде нитку,—то то на калитку. Що впраде другу,—то то на батюгу. Шейк.

Ба́тьушечка, ки, м. Ум. отъ батюшка.

Ба́тьушка, ки, м. Священникъ, батюш-ка. Ум. Батюшечка.

Ба́тьшин, на, ве. Священицій, ба-тишкинъ. Ба́тьшин двір. Левиц. I. 446.

Бáтя, ті, м. Ум. и ласк. отъ батько. Батя, батюшка. Гей Богдане Хмельницкий, батю наш, Зінов Богдане чигиринский. Дума.

Баус, са, м.=Ус. Вх. Лем. 390.

Баусатий, а, е.=Усатый. Вх. Лем. 390.

Бах! меж. Звукоподражаніе шаденію. выстрѣлу. Летів птах, на воду бах. Ном. стр. 292, № 63.

Бахати, хаю, еш, гл.=Бабахати.

Бахмат, та, м. Верховой конь (боевой?). К. Бай. 20. Сідайте на свой бахмати довгогриві і їдьте назирцем за Магометом. К. МХ. 23

Бахматий, а, е. Мышковатый, отдувающийся (объ одеждѣ). Уман. у.

Бахмутка, ки, ж. Поваренная соль, добывающаяся въ копяхъ бахмутского уѣзда. Маркев. 162. Пиріг завдовжки із аршин і соли кримки і бахмутки Котл Ен. IV. 27.

Бахнути, ну, неш, гл. Одн в. отъ бахати. Зараз з пистоля вола і бахне. Миж. 133.

Бахта, ти, ж.=Башта. Як поїхав та пан Нечасенко та од бахти до бахти Мет. 404.

Бахтарма, мý, ж. Изнанка кожи

Бахтати, таю, еш, гл. Буйно рости. Полоцк. г.

Бахур, ра и бахурь, ря, м. 1) Волокита, ловеласъ, развратникъ. Котл. Ен. I. 36. Квартал був цілий волоцюг, моргух, мандрюх, ярижниць, п'янинць і бахурів на цілий плуг. Котл. Ен. 2)=Байстрюк. Шух. I. 32. 3) Мальчуганъ, ребенокъ. Желех. 4) Еврейскій ребенокъ. Ти не будеш, я не буду, а хто же будет пити? А хто же будет на жидовські бахурі робити? Грин. III. 205.

Бахурка, ки, ж. Развратница.

Бахурна, ні, ж. соб. Дѣти, дѣтвора, ребятишки. Бахурня его в школах. Гн II. 28.

Бахурувати, рўю, еш, гл. Прелюбодѣйствовать. З другими бахурутъ, свой же жінки нехай горюютъ. Котл. Ен. II. 28.

Бахуруватий, а, е. Охотникъ до чужихъ женъ, ловеласъ. Черк. у.

Бахурча, чати, с—Бахур 2, 3.

Бахурь. См. Бахур.

Бахусуватий, а, е. Имѣющій слѣды пьянства. На виразнім хотъ і бахусуватим виду його захевріла обида. К. Хп. 24.

Бацькати, каю, еш, гл. Толкать, тыкать. Желех.

Бацькатися, каюся, ешся, гл. Столкнуться рогами. Бацкают ся барани. Вх. Уг. 227.

Бацькун, на, м. Прозвище бѣлорусса. Ном. № 743.

Бацьнути, ну, неш, гл. Ударить, участь съ шумомъ. Бацне астрайбік на воробля. Вх. Уг. 227.

Бачити, чу, чиш, гл. 1) Видѣть. За дрібними слізоньками світонька не бачу. Метл. 21. Бач! Виши, вогъ. Бач, який добрий! Ми всі, як бач, народ хрещений. Котл. Ен. I. 16. 2) Думать, полагать. Угор.

Бачитися, чуся, чишся, гл. Видѣться, встрѣчаться. Бо вже ж мені та з милим не бачитися. Чуб. Бачиться, сокр. бачня. Кажется, кажется, какъ видно. От мерщій і одвернутися одно од другого і. бачиться, і не дивляться. Кв. Ой, бачиться, не журуся, в тугу не вдаюся, а як вийду за ворота,—од вітру валюся. Чуб. V. 211 Світ, бачня, широкий, та нема де прихилитись в світі одиноким. Шевч. 75.

Бачеб, ка, м. Имя собаки. Деї собаки чуйко і бачко. Чуб. II. 154.-

Бачний, а, е. Предусмотрительный. Догадався бачний дяк,—вікном утікає Гоз Ш. 476. См. Обачний.

Бачність, ности, ж. Предусмотрительность. До права треба мати два мішки. один грощей, а другой бачності. Ном. № 11446. Мати на бачності. Ичѣгъ въ виду Матися на бачності. Быть за сторожъ, быть осорожнымъ. См. Обачність.

Бачно, нар. Предусмотрительно. . ,

Бачучий, а, е. Зоркій, им'ююцій острое зрѣніе. Лисиця—то бачуча вражса! одразу побачить, де сидиш. Кавев. у. На бріхано про дівку, що вона підсліпа, а вона дуже бачуча. Грин. I. 126. Бачучі очі. Константиногр. у.

Бачучий, а, е=Бачучий. Даї, Боже. щоб дитина була бачуча, видюща і пам'ятуща, зірка і швидка Мил. 27.

Бачця. См. Бачитися.

I. Баша, ші, м. 1) Паша. Баша турецкий басурманський, недовірок християнський. Дума. Ум. Башенько. Ой миленька, миленька, відсунься від башенька. АД I. 164. 2) Опьяняюшій напитокъ изъ молотаго проса. Лебед. у.

II. Баша, шати, с. Сывъ паша, молодой паша. По Чорному морю молоде паня. турецке баша, глярою гуляє... I до дівки Санджаківни прибувало. КС. 1882. Хп. 505.

Вашёнъко, ча, ч. Ум. оть баша 1.
Вашмармак, ча, ч. Родъ трезубыхъ съ плоскими зубьями граблей, которыми при молотьбѣ отдѣляется солома отъ зерна. Меж. 176.

Вашта, чи, ж. 1) Башня. Лукаш. 110. Змурував високу башту. Грин. I. 128. Михайлік—лицарь був, да як зійшов на башту, да пустив з лука стрілу. ЗОЮР. I. 3. 2) Старая толстая ель. Шух. I. 177. Ум. Баштонька, башточка.

Ваштайн, на, м. 1) Бакша. Як уродив же той баштан! То кавуняччя оттаке, а дині оттакі!... Рудч. Ск. II. 9. 2) Родъ игры. О. 1861. XI Св. 37. Ум. Баштанчик.

Ваштанище, ща, с. Поле, бывшее подъ башней.

Ваштаний, а, е. 1) Принадлежащий, относящийся къ бакшѣ. 2) Баштаний дід. а)=Баштанник 2. б) Чучело на бакшѣ для отпугивания птицъ.

Ваштаник, ка, м. 1) Хозяинъ бакши. Рудч. Ск. II. 11. Старший брат пішов служити до молодого заможного хазяїна баштанника. МВ. Ш. 103 2) Сторожъ при бакшѣ. 3) Баштанник. Боръ изъ старыхъ толстыхъ елей. Шух. I. 177. См. Башта 2.

Ваштаница, ці, ж. 1) Хозяйка бакши. 2) Работница при бакшѣ.

Ваштаний, а, е=**Баштанник.**

Ваштаник, ка, м. Ум. оть баштан.

Ваштобій, а, е. 1) Башенный. Аф. 295. **Баштова гарната.** 2) Употребл. какъ сущ.: сторожъ на башнѣ.

Баштонька, башточка, ки, ж. Ум. оть башта.

Ваюра, ри, ж. 1) Большая, глубокая лужа. Там у лісі такі баюри, що й маточини покрива. Аф. Іде школляр на сухе, мужик у баюрі. Рудан. I. 113. Перевези мене, чоловіче, без баюру. О. 1862. IX. 35. 2) Ямка въ земляномъ полу. В хаті... усюди баюри під ногами,—уже й не за знать, коли долівку мазано. Г. Барв. 31. Ум. Баюрище.

Ваюристий, а, е. О дорогѣ: обильный лужами, грязный. Баюриста дорога.

Ваюрище, ща. Ум. оть баюра.

Ваюс, са, м.=**Ваус.** Вх. Лем. 390.

Ваюсатий, а, е.=**Ваусатий.** Вх. Лем. 390.

Вая, баї, ж. Родъ сукна. Я зробив собі плащ з баї. Шейк.

Ваяння, ня, с. 1) Разказываніе (сказки). 2) Ворожба, шарлатанство. Угор.

Ваяти, баю, еш, гл. 1) Разказывать. Фр. Пр. 26 Казали б казку, баюли б байку до самого світу. Рудч. Ск. 2) Ворожить сувѣрнымъ способомъ, шарлатанить. Угор.

Вгáйниця, ці, ж. Женщина, дѣлающая изъ тѣста свадебные хлѣбы. МУЕ. I. 116. (Полт.). См. Бгати.

Вгáльня, ві, ж. Дѣвъ вбитыя въ землю колоды для выгибания санныхъ полозьевъ. Сумск. у.

Бгáний, а, е. Сложенный, свернутый. Бгáний ніж. Складной ножъ. Шух. I. 120, 291. Бгáний замбк. Деревянный замокъ въ дверяхъ. отираемый деревяннымъ складнымъ ключемъ—бгáним ключéм. Шух. I. 94.

Бгáнка, ки, ж. Складка. Треба перевачати рушник, а то довго лежав згорнутий та он які бганки поробились. Пирят. у.

Бгáти, бгáю, еш, гл. 1) Складывать, свертывать, вить. Ой не бгай гнізечка при дорозі. Нп. 2) Втискивать, впихивать, комкать. Смирний, хоч у вухо бгай. Посл. То свитинку куплю за її гроши, то запаску, то те, то се, та все в скриню і бгаю Г. Барв. 292. 3) Дѣлать изъ тѣста пироги, коровай и пр. Да чи мені да воду брати, а чи мені коровай бгати. Лукаш. 98. Бгайте, коровай, молодиці! Мил. Св. 24. Бгати пироги. Г. Барв. 156. 4)—ковбки. Разбирать, сортировать срубленные стволы деревъ. Шух I. 180.

Бгáтися, бгáюся, ешся, гл. 1) Складываться, свергнуться. 2) Скорчиваться, съеживаться. Хома в кутюку бгавсь. Бор. 26.

Бгачкій, а, е. Гибкій. Желех.

Бдже́лка, ки, ж. Ум.. оть бджола.

Бдже́лонька, бдже́лочка, ки, ж. Ум. оть бджола.

Бдже́ла, лі́, ж. 1) Пчела. Употребл. также въ знач.: пчелы. Настане було літчко святе: старий коло бджоли, спра з донкою в господі. О. 1861 VШ. 17. 2) мн. Родъ игры. Ив. 48. Ум. Бдже́лка, бдже́лонька, бдже́лочка. Люде до церкви йдуть, як бдже́лки гудуть. Чуб. V. 469.

Бдже́ленята, нят, с. мн. Ласк. Пчелы. У нас і бдже́ленята тих тришечки. Кременч. у.

Бдже́лійний и бдже́ляний, а, е. Пчелиный. Аф. 296.

Бдже́ловé, вóго, прил. въ знач. сущ. Подать съ улья (въ прежнее время).

Бджоляний. См. Бджолиний.

Бджоляник, ка, м. Погребъ, гдѣ зиждомъ держать ульи съ пчелами, омнаникъ. Сич. 139.

Бджолянкувати, к҃ю, еш, гл. Заниматься пчеловодствомъ. Харьк.

Бджолята, лят, с. мн.—**Бджоленята.** Два млини, три плуги добре і бджолята має. Мкр. Н. 32.

Бé, меж. 1) Дѣтск. Выражаетъ гадливость. *Не руши того, бо то бе!* Какъ существительное: все нехорошее. О. 1862. IX. 118. 2) Подражаніе крику овцы. 3) *Ні бе, ні ме.* Ничего не понимаетъ. *Що хочкажи йому, а він ні бе, ні ме.*

Бe! базю-бе! меж. Призывъ для овецъ Вх. Лем. 390.

Бебевхнути, ну, неш, гл.—**Бебехнути.** Кінь бебевхнув в пропасть. Гв. II. 26.

Бебéсі, меж. Дѣтск. Унасть, повалиться.

Бебéх! меж. Звукоподражаніе паденію или удару по чему-нибудь мягкому. От-от догнав... *I бебех в могилу!* Шевч.

Бéбехи, хів, ж. мн. 1) Перина, подушки (преимущественно о еврейскихъ). *Жидівські бебехи.* 2) Внутренности *A сто дідьків у твої бебехи та печінки!* (Брань). Бебехи відбити, надсадити. Отбить бока. *Сюди на кулаки лиши близче,—я бебехів вам надсажу.* Котл. Ен. II. 15. 3) Удары *A Хома* зніп його бебехами годую. Кв.

Бебéхнути, ну, неш, гл. 1) Бросить сильно (о массивномъ). *Як бебехнув його об землю!* 2) Ударить. *Ти, хае, бив середнього, а я ще крайнього! та уп'ять таки цигана як бебехне!* Драг. 127. 3) Упасть, броситься съ шумомъ (о массивномъ). Мнж. 113 *Погасив світло та й бебехнув на ліжко.* Кв *Попадя і бебехнула з горища.* Мнж. 77. 3) Выстрѣлить. Драг. 201. *Як напне стрілець тепівку, як бебехне—устрелив.* Рудч. Ск. II. 83.

Бебéхнутися, нуся, нешися, гл. Унасть, шлепнуться. *Він як бебехнетися об по-ліст, так і брязнув, і задзвенів* Стор. I. 66.

Бебряний, а, е. Бобровый. Рукав бебряний омочу в ріці Каялі. Шевч. (Подражаніе подлиннику Слов. о Шолк. Игор., гдѣ стоитъ: „омочу бебрянъ рукавъ въ Каялѣ рѣцѣ“).

Бебуля, лі, ж. Толстая синяя бумага, въ которую заворачиваютъ сахаръ. Мил. М. 99. См. Бібула.

Бев! меж. Подражаніе протяжному удару колокола.

Бéвзень, зня, ж.—Бевзъ. *Бевзni! нік-чесники!* пеньки головаті! — закричить. Мир. ХРВ. 87.

Бевзъ, зя, м. Олухъ, болванъ, простофия. Який бо ти бевзы! Шевч.

Бéвка, ки, ж. 1) Пойло для скота, собакъ, болтушка изъ муки, разведенной въ водѣ. Шейк. 2) Колонна? См. Белька. *Ой піду я до церковці та стану за бевку; позираю раз на попа, а тричі на Євку.* Гол. IV. 493.

Бéвкания, зя, с. Звонъ въ одинъ колоколъ (раздѣльный). Харьк.

Бевкati, каю, еш, гл. 1) Звонять раздѣльно въ одинъ колоколъ. *Ходім до церкви, бо вже почали бевкати* 2) Пороть дичь, говорить чепуху. Чорт зна, що ти бевкаєш.

Бевкнути, ну, иеш, гл. одн. в. отъ бевкати. *Пійду, по його душениці бевкну* хоч раз. Маркев. 56. *Первий дзвін до сповіді бевкнув.* Мнж. 105.

Бевхати, хаю, еш, гл. Ударять глухо. Вх. Лем. 390.

Бевхнути, ну, неш, гл.—**Бебевхнути** Він її тоді тісю паляницею як бевхне по плечах. Драг. 173.

Беговатий, а, е. Ворчливый, сварливый, грубый. Вх. Зн. 2.

Бéга, ги, ж. Клевецъ, родъ кирки для тесанія камней. Вх. Зн. 3. Желех

Бéгар, ра, м. Палка Вх. Зн. 3. У м. Бегарик. Шух I. 100. См. Бигарь.

Бегáрник, ка, бегáрош, ша. м. Вроцяга. Желех.

Бегáс, са, м. Безпутникъ, ягодникъ Желех.

Бегéра, рі, ж 1) Большая пастушья палка. Кіев. См. Бигарь. 2) Бранное: говорится о высокихъ ростомъ, но глупыхъ Кременч. у.

Бегéчати, чаю, еш, гл. Петь возмущеннымъ голосомъ Желех.

Бегоніти, ию, ийш, гл. Мычать, блеять. Желех

Бéдзвін и бéдзмін, на, м. Безмънъ. Кременчуг. у. Канев. у.

Бедрак, ка, м. Личинка майского жука. Вх. Лем. 390.

Бедратий, а, е. Широкобедрый, съ развитыми бедрами. Рудч. Чп. 255. *Ідуть воли дорогою та все бедратий.* Мет. 455.

Бéдрік, ка, м. 1) Значеніе ясноято; употребл. въ щедрівці: *Щедрік-бедрик!* дайте вареник. Чуб. Ш. 477. См. въ

томъ же значеніи ведрик. 2) Дай Боже й на бедрик! Дай Богъ и въ будущемъ. Сквир. у. 3) Насѣк.=Сонечко, Coccinella. См. Бездрик.

Бедрінець, іця, м. Раст.:а) Rimpinella Saxifraga. ЗЮЗО. I. 131 Вх. Іч. I. 12; б) Peucedanum Cervaria cusson. ЗЮЗО. I. 131 Гнав пінную на курдимон, любисток, пижмо і бедринець. Мкр Г. 69.

Бедро, рâ, с. 1) Бедро. Посаджу тя за бедрами, обв'язжу тя тороками. Гол. I. 120. 2) Їхати на бедра ве́рхи. Вдвоемъ єхать верхомъ на одной лошади. Подольск.г.

Бé-е! меж. Подражаніе крику овцы, козы. Чуб. Ш. 84.

I. Без, зу, м. Сирень. Як гарно зацвів без. Шейк.

II. Без, пред. 1) Безъ. Як рибі без води, так чернцю без монастиря. Ном. № 206. Без нічого. Ни съ чѣмъ. Так і зосталась без нічого. 2) Чрезъ. Кіт вискочив без вікна. Волын. г. Ведут мене без села. Гол. I. 143. Ой втікала Бондарівна без вишневі сади. Гол. По причинѣ, благодаря, изъ-за. Ой вронила я віночок, без свїй дурний розумочок. Чуб. V. 335. Без дощ орати не можна. Каменец. у. Въ про-долженіе, въ теченіе. Без два рочки го чекала. Гол. I. 83. Без літо моя дочка була у наймах. Каменец. у.

Безбáрвий, а, е. 1) Безцвѣтный. 2) Не имѣюцій ворсы (о сукнѣ). Волын. г.

Безбáтченко, ка, м. Внѣбрачный синь. К. Досв. 160. А ти гріх мій спокутуєш в людяхъ сиротою, безбатченком. Шевч.

Бéзбач, нар. Без цѣли, какъ попало, въ безпорядкѣ, въ разбродъ.

Безберéгий, безберéжний, а, е. Безбрежный. Він десь блукав....на безбереж-нім морі. Левиц. I. 198.

Бéзбеш, нар.=Безбач. Череда пішла безбеш. Меж. 176.

Безбйтниця, ці, ж. Употребл. въ бранномъ выраженіи: щоб тебе безбитниця побила!

Безбідний, а, е. Безбѣдный.

Безбідно, нар. Безбѣдно.

Безбілéтий, а, е. Безпаспортный. А писарь маленький.... по четвертні з бурлак взище, бо всі безбілетні. Чуб. V. 1012.

Безбожний, а, е. Безбожный, жестокій, злой, не боящийся Бога. Безбожні басурмані набігали. Дума. Безбожні ушкали налетіли. Дума. Ірода безбожного не виділи. Чуб. Ш. 342.

Безбóжник, ка, м. Безбожникъ, не признающій Бога. К. Псал. 59.

Безбóжницький, а, е. Принадлежацій, свойственный безбожнику. І стали робом їх безбожницьким ходити: служили ідалам... К. Псал. 246.

Безбóжництво, ва, с.=Безбожність. То я ваших гріхів на світі пай не беру и не приймаю: черезъ ваше безбожництво славу лицарську теряю. К. МБ XII. 277.

Безбóжница, ці, ж. Безбожница. МВ. II. 142.

Безбóжність, ности, ж. 1) Безбожіе. 2) Жестокость, злость, немилосердіе. Війна в кровавих ризах тут, за нею рані, смерть.... безбожність... Котл. Ен.

Безбóжно, нар. Безбожно, жестоко.

Безбóкій, а, е. Не имѣюцій бока. Пройди лишень, Іване, по хаті—чи не кривий да не горбатий, чи не сліпий да че безбокий. Чуб. IV. 60.

Безблісний, а, е. Безжалостный, нечувствительный. Там таکий безблісний чоловік, що йому до чужого лиха байдуже.

Безборóдий, а, е. Безбородый.

Безборбóдко, ка, м. Человѣкъ не имѣюцій бороды.

Безбоáзяя, зя, с. Безстрашіе, отвага, безбоязненность.

Безбоáзний, а, е. Безстрашный, отважный, безбоязренный.

Безбоáзно, нар. Безстрашно, безбоязненно.

Безбулáвний, а, е. Не имѣюцій, лишенный булавы. Якого,—кажуть,—чорта чекатимем, поки нас візьмуть шаблею з безбулавним нашим гетьманом. К. ЧР. 345.

Безвáртний, а, е. Не имѣюцій цѣнности. Желех.

Безвáртність, ности, ж. Отсутствіе цѣнности. Желех.

Безвérхий, а, е. 1) Не имѣюцій вершины. 2) Не имѣюцій крыши. Тяжко матір покидати у бзвверхій хаті. Шевч. 3) О зданії: не имѣюцій трубы. Аф.

Безвérшки, ків, м. мн. Раст. Veronica Chamaedrys L. ЗЮЗО. I. 141.

Безвесельний, а, е. Лишенный веселья. Безвесельні галери. К. МХ. 15.

Безвíводно, нар. Постоянно, безпрерывно. У нашого кравця безвиводно робота є. Волч. у.

Бéзвинни, вин, ж. мн. Дикія, незаселення мѣста Каменец. у.

Бeзвійний, а, е Невиновный, неповинний. К. Псал. 21. *Не несе Бог нікого, хто б свидітєм був моєї безвинної смерти* Кв. *Погибає безвинна людина.* Гриц. I. 68.

Бeзвійність, ности, ж. Невиновность, невинность, неповинность. Левиц. I. 541

Бeзвійно, нар. Безъ вины, неповинно. *Безвинно гнали мене дуки.* К. Псал. 286. *Кров християнську безвинно проливав* АД. I. 179.

Бeзвіходно, нар. Не выходя, безвыходно. *Там я безвиходно й сидів.* Кв

Бeзвіддя, дя, с. Бездовіде, недостатокъ воды. *Бо як тяжко на безвідді рибі пробувати, так тяжко на чужині безрідному проживати.* Нп *Припало на безвідді, на безхлібі пропадати.* АД. I. 118.

Бeзвідній, а, е. Безводный. *Хиба росте папірус уз болото і рогоза в безвідній суші?* К. Іов. 18. *Побило мене в полі три недолі: перва доля безхлібна, друга доля безвідна.* АД. I. 111.

Бeзвідхóдний, а, е. Безотлучный
Бeзвідхóдно, нар. Безотлучно.

Бéзвік, ку, м Вѣчность. Употребл. въ формѣ: на безвік на вѣчныя времена. *Пішов десь на безвік.*

Бeзвікій, а, е. О сосудѣ: безъ крышки. *Безвіка бодня.*

Бeзвілля, ля, с. Угнетеніе, неимѣніе свободы. *Се пряме безвілля.* Ном. № 1330

Бeзвільний, а, е. Угнетенный, лишенный свободы.

Бeзвільно, нар. Не имѣя свободы. *Безвільно їй було і за ворота вийти.*

Бeзвір'я, р'я, с. Безвѣріе. *Віра і безвір'я.* Щог. В. 109.

Бéзвісти, нар. Неизвѣстно гдѣ. *Пропав чоловік безвісти* Олень безвісти пропав. Щог. Сл. 67.

Бeзвістний, а, е. Безвѣстный, неизвѣстный, невѣдомый. Мир. Пов. I. 153.

Бeзвісто, нар. Безвѣстно, невѣдомо. *Десь дівся безвісто.* Волч. у.

Бeзвість, ти, ж. 1) Неизвѣстность. 2) Неизвѣстная мѣста, невѣдомыя мѣста. *Смерте, смертел іди на ліса. іди на безвість, іди на море.* Чуб. III. 180. *Забіг у безвісти.* Фр. Пр. 37. *Щезни, бідь. в безвісти.* Фр. Пр. 51. *Знай: пропаде без-*

вістями вся журба Млак. 55. *Сила й воля, правда й сила в безвістях пропали.* Млак. 121

Бeзвітря, ря, с. Безвѣтре, затишье, штиль Ком. I. 41. *Настало безвітря:* млини не мелять — і борошина немає Полт.

Бeзвічний, а, е. Вѣковѣчный, бесконечный. *Твої сеетри — зорі безвічній по-під небом попливуть, засяють.* Шевч

Бeзвічно, нар. Вѣковѣчно.

Бeзвладний, а, е Безсильный, слабый, немощный. Желех.

Бeзвладність, ности, ж. Безсиліе, слабость, немощность Желех.

Бeзводній, я, е. Безводный. *Нужу світом в киргизькім безводнім і безлюднім степу.* Шевч. (О. 1862. X. 5).

Бeзволосий, а, е. Безволосый.

Бeзвтішний, а, е. Лишенный привлекательности, неспособный дать удовольствіе. *Що нове,—то заклопоче тільки спершу, а що старе. то вже таке старе буде. таке знайдеме та безвтішине.* МВ. II. 197.

Бeзвусій, а, е Безусый, не имѣющій усовъ.

Бeзвухій, а, е. 1) Не имѣющій одного уха или обоихъ. *Чого це ваша собака безвуха?* Полт. 2) О посудѣ, иголкѣ: не имѣющій ушка *Безвухий горщик.* *Безвуха голка.*

Бeзглáсний, а, е Безгласный. *Був нічий я і безглазний.* К. Псал. 10.

Бeзглúздий, а, е. Безтолковый, безмозглый, безмысленный. Левиц. I. 257. *Безглаздий як синиця.* Посл.

Бeзглúздіти, дію,вш, гл. Глупѣть, дурѣть. *Що-разу він усе безглаздіє.*

Бeзглúздя, дя, с. Безтолковость, глупость, не понятливость. *Напало на їого таке безглаздя, що нічого не вітропає.* Полт.

Бeзгодівля, лі, ж. Безкорыца. Харьк.

Бeзголбій, а, е. 1) Не имѣющій головы. 2) Безумный, безмысленный. *Мовчати б вам. то ї то б уже був розум:* здавалось би, що ї ви не безголові. К. Іов. 28.

Бeзголовя, в'я, с. 1) Бѣдствіе, несчастье, горе, погибель. *Безголов'я та короткий вік на телес.* Ном. № 3704. *Нам на здоров'я, а тобі на безголов'я.* Ном. № 3703. *Нехай він лютус...* Покиц без-

голов'я ворон прокричить. Шевч. 2) Июогда въ видѣ шутки называютъ шапку безголов'ямъ: Десь тут було мое безголов'я. Шейк. Ум. Безголов'ячко. МВ. (О. 1862. Ш. 42).

Безголосій, а, е. 1) Не имѣющій голоса, безголосый. О. 1862. V. 26. Де там йому співати—він зовсім безголосий.

2) Безгласный.

Безгоміння, ня, с. Безмолвіе. На місяцеві спокон-віку безвітра. безгоміння. Ком. I. 41.

Безгрівий, а, е. Не имѣющій гривы, безгривый.

Безгрішний, а, е. 1) Безгрѣшный. Левиц. I. 540. 2) Не имѣющій денегъ, безденежный. Ми зовсім безгрішні: ні гріхів, ні грошей не маємо. Лубен. у.

Безгрішша, шя, с. 1) Безгрѣшие, безгрѣшность. 2) Безденежье. Чуб. I. 232. Безгрішша прокляте. Шевч. (О. 1861. X. 46).

Безгрошев'я, в'я, с. Безденежье.

Безгубий, а, е. Не имѣющій губъ.

Безгуйй, а, е. 1) Безхвостый (о птицахъ). 2) Хата безгуза. Хата безъ сѣней. Мирг. у.

Безгрунтий, а, е. 1) Не имѣющій усадебной земли. 2) Безземельный.

Безгрунтовний, а, е. Безпочвенный, неосновательный.

Безгрунтовно, нар. Безпочвенно, неосновательно.

Бездінний, а, е. О посудѣ: не имѣющій дна, бездонный. Безденний горщик; бездenna миска. Канев. у.

Бездзвінний, а, е. Не имѣющій колоколовъ. Андріївська церква въ Київі бездзвінна. 2) Безъ колокольного звона. Рання служба по деяких лісцях буває бездзвінна.

Бездзвінно, нар. Безъ звона колоколовъ. Його поховано бездзвінно.

Бездиханий, а, е. Бездыханный. Кругомъ тебе простягнулась трупомъ бездиханим помарніла пустиня. Шевч.

I. Безділля, ля, с. 1) Бездѣліе, праздность. 2) Лѣтній, лѣтняка. Грин. III. 61. Доно ж моя, доно, да яке ти лedaщо.... да яке ти безділле! Чуб. V. 905. Не смійся ти, лedaщо, не смійся ти, безділля. Мил. 74. 3) Мелкія пустячныя вещи, пустяки, бездѣлица. Мкр. Н. 4. Оснівочку пропила, клубки на похмілля.—

нехай тес не лежитъ у скрині безділля. Н. п. Убрав бабу въ усяке безділля. Грин. Ш. 342. Всяке зілля безділля. Мил. М. 63.

II. Безділля, ля, с. Бездолье, несчастье (отъ слова доля). Як твоя, доно, доля, то накутить чоловік і поля, а як безділля, то продастъ і подвір'я. Ном. № 1661. Ой піду ж я по подвіррю та заплачу по безділлю. Балл. 12.

I. Бездільний, а, е. Лѣнивый. Я думала: дожду доњки собї помочницї; я тебе дождала єдну, да й ту бездільную. Чуб. V. 1202

II. Бездільний, а, е. Несчастный, бездольный. Ой зійду я на гіроньку та гляну по поділлю, що усім людям хороше живеться, тільки я молод бездільний. Чуб. V. 1016.

Бездільник, ка; м. Лѣнтяй; бездѣтельный. Желех.

Бездільність, ности, ж. Бездѣтельность. Желех.

Бездітний, а, е. Бездѣтный. Ном. № 1620. Плач, Вкраїно, бездітна вдовиця. Шевч. Тітка була бездітна. МВ (О. 1862. Ш. 43).

Бездітник, ка, м. Бездѣтный человѣкъ. Вх. Зн. 2.

Бездітница, ці, ж. Бездѣтная женщина. Вх. Зн. 2. К. Бай. 15.

Бездітність, ности, ж. Бездѣтность. Желех.

Бездіяльний, а, е. Бездѣтельный. Башт. 159.

Бездоганний, а, е. Безупречный. Желех.

Бездоганність, ности, ж. Безупречность. Желех.

Бездоганно, нар. Безупречно.

Бездоблець, лъця, м. Несчастный человѣкъ. Желех.

Бездоблля, ля, с.—II. Безділла. Усім людям хороше живеться, а я плачу по бездоллі. Чуб. V. 525.

Бездольний, а, е = Бездільний. Ой вийди, вийди, дівчино бездольна! Чуб. V. 696. Бездольна година. Бѣдствіе, несчастіе. Буяли колись престрашні злигодні, бездольні години. Макс.

Бездольник, ка, м. Несчастный, безтаяній человѣкъ.

Бездольница, ці, ж. Несчастная, безтаянная женщина. Ум. Бездольничка. Моя

дочка — безталаанночка і бездольничка. Чуб. V. 753.

Бездольність, ности, ж.=Безділля 4. Желех.

Бездомок, мка, м. Бобиль, безпріютний чолов'къ.

Бездонний, а, е.=Бездовій. Над Летою бездонною та паламутною. Шевч Умотила в бездонну чиницю. Чуб.

Бездоріжжя, бездорожжя, жя, с. Отсутствіе дороги. бездорожье, распугица. (Бѣглцу въ степи)—одно безпиття, друге безїжжя, третє—бездорожжя. АД. I 335. Пішов та й устілки погубив у грязі—таке бездоріжжя. Черк. у.

Бѣздрик, ка, м. Насѣк.=Сонечко. Soscinella septempunctata. Вх. Пч. I. 5. См Бедрик.

Бездрів'я, в'я, с. Отсутствіе, недостатокъ дровъ. Зміев. у. Въ харьк. у. бездрбня, с.

Бездухий, а, е. 1) Не им'юцій запаха 2) Малодушный.

Бездушний, а, е. Неодушевленный, безыханий, безжизненный. Чуб. II. 245. Я ж мов дерево бездушине, мов глухий не чую. К. Псал. 93. I Ремула по лобу хвись! Хвастун бездушиніт повалився. Котл. Ен.

Беземстний, а, е. Не мстящій, не мстительный. Славим Бога беземстного, що народився для нас многих. Чуб. III. 374.

Безе́цний, а, е. 1) Безстыжій. безсовѣстный. Otto вже бazeцна дівка,—никого не стидається. Брацл. у. 2) Похабный. Базецні пісні.—Як побачите, що вона дуже бazeцна.... то не давайте дрюкувати. Шевч. („Україна“, 1907. II. 145).

Безе́цник, ка, м. Безстыдникъ. A ти, бazeцнику, не стидаєшся й дівчат. Брацл. у.

Безе́цість, ности, ж. Безстыдство.

Безе́цно, нар. Безстыдно.

Безжалісливий и безжалісний, а, е. Безжалостный, несосаждательный, не им'юцій сожалѣння.

Безживний, а, е. Безжизненный, мертвый. Краса безжизвна. Щог. В. 64.

Безживність, ности, ж. Безжизненность. Желех.

Безжурний, а, е. Безпечальний, веселый.

Безжурно, нар. Безпечально, весело. Весело мені жилось, безжурно. Г. Барв. 526. Цікаво їй було, з чого так безжурно, так весело молотники сміялися. Г. Барв. 308.

Беззаконний, а, е. Беззаконный. Чуб. I. 85. Укажу я беззаконним твої праведні путь. К. Псал 16

Беззаконник, ка, м. Беззаконникъ преступникъ. Зараз же бумагу посилає, щоб беззаконника такого то скопити Глб.

Беззаконно, нар Беззаконно.

Беззаконня, ня, с.=Беззаконство. I рождає беззаконня на громадське безголов'я. К. Псал. 13.

Беззаконство, ва, с Беззаконіе. Держишся ти старого беззаконства, ти думаети, як думали поганці. К. Іов. 49.

Беззахистний, а, е. Безпріютный. Беззахистні люде, що з голоду мрутъ. Мир. ХРВ. 348.

Беззащитний, а, е. Бесспітний. Даї пригніченому радість, беззащитному одраду. К. Псал. 171.

Беззбройний, а, е. Безоружный. Желех.

Безздоровний, а, е. Болѣзневный, хилый, не им'юцій здоровъя, безсильный.. Таке безталаанне та безздоровне. Чигир. у. Вона така безздоровна: ніякої роботи важкої не може робити. Козелец. у.

. **Безздоров'я, в'я, с.** Огсутствіе здоровъя, без силіе, хилость Оттак то, —каже (втікач з Азова).... в чистому стenu одно безхліб'я, а друге безвіддя. а третє безздоров'я. КС. 1882. XII. 502.

Безземельний, а, е. Безземельный Шевч.. (О. 1862. VI. 19).

Безземельник, ка, м. Челов'къ, не им'юцій земли. Г. Барв. 448, 455.

Беззубий, а, е. Беззубый, не им'юцій зубовъ. Ном. № 6667. Сіда, ряба, беззуба, коса, розхристана, простоволоса. Котл. Ен.

Безіменка, ки, ж. Доска толщиною менше вершка, во толще шалевки.

Безіжжя, жя, с. Отсутствіе пици, голодъ. Одно безпиття, друге безїжжя.. АД. I. 335.

Безкарний, а, е. Безнаказанный. Безкарні боги. О. 1861. I. 94.

Безкарність, ности, ж. Безнаказанность. Желех.

Безкарно, нар. Безнаказанно.

Безкеботний, а, е. Неспособный, неумълый. Він зовсім безкебетний чоловік. Кіев. у.

Безкебоття, тя, с. Неспособность.

Безклепкий, а, е. Безтолковый, при-

дурковатый. Він якийсь безклепкий,— сказано, десятої клепки в голові нема.

Везклопотний, а, е. Не им'ючій заботь, неозабочений, беззаботний.

Везклопотя, тя, с. Отсутствіе заботъ, хлопотъ. Несподівана роскіш, безклопоття і спокій заколихали її як малу дитину. Левиц. I. 227.

Везклубий, а, е. Им'ючій слабо развитыя или поврежденныя бедра. *Везклубий віл.*

Везклірний, а, е. Бессвѣтный.

Везконечне, нар. Безконечно.

Везконечний и безконешний, а, е Безконечный. *I* немає злому по всій землі безконечній веселого дому. Шевч. Безконешна писанка=Безконечник 2. Сим. 233.

Везконечник и безконешник, ка, м. 1) Родъ узора на писанкѣ—спираль. 2) Писанка съ такимъ узоромъ. КС. 1891. VI. 370. 3) Писати безконечникомъ: а) Разрисовывать писанку узоромъ въ видѣ спирали; б) Писать безконечно. Коли б я була письменни. я б до тебе безконечникомъ листи писала, що дня посылала. МВ. I. 50.

Везконечниця и безконешница, ді, ж. 1)=Безконечник 2. 2) Сказка, безконечно повторяемая черезъ соединеніе конца ея съ началомъ.

Везкоровайний, а, е 1) О свадьбѣ: безъ соблюденія свадебныхъ обрядовъ. 2) О лицѣ: вступившій въ бракъ безъ свадебныхъ обрядовъ. 3) О дѣтяхъ: зачатый до брака. Ном. № 8832.

Везкоровайчук, ка, м.=Везкоровайний 3. Ном. № 8832.

Везкосий, а, е. Не им'ючій кось. Шейк. Безкоса дівка.

Везкостий, а, е. Не им'ючій костей, безкостный Чуб. I 314. Говорить язик безкостий та договориться до одного конця. Ном. № 1123. Бугай безкостий перепливє Дунай безностий. (Заг. п'явка).

Везкрай, я, е. Безпредѣльный, безграничный. Згадаю те лихо, степи ті безкрай. Шевч. I тепер мені так і сниться широкий степ безкрай. МВ. I. 61

Везкрайний, а, е.=Везкрай. Степ безкрайний топне в млі. Щог. В. 151.

Везкрайність, ности, ж. Безпредѣльность, безграничность. Желех.

Везкриль, а, е. Не им'ючій крильевъ, безкрылый.

Везкритичний, а, е. Не провѣренный критикой, лишенный критики. К. Кр. 34.

Везакритичність, ности, ж. Отсутствіе критики. К. Кр. 13.

Везладд, ду, м=Везладдя. Природа не змогла з недугою боротись, із безладом духовним і тілесним. К. МХ. X. 39.

Везладдя, дя, с. Безпорядокъ, разладъ, несогласіе, неурядица, анархія К. ЧР. 9. У нас безладдя було таке що й Боже^р Лебед у. У товариства лад,—усяк. тому радіс; дурне безладдя лихо діє. Гліб. 4.

Везладдний, а, е и безладдний, я, е. Безпорядочный; не им'ючій порядка, анархіческій.

Везладно, нар. Безпорядочно, въ беспорядкѣ.

Везлапий, а, е. Не им'ючій лалъ. Шейк. 216.

Везлистий, а, е. Не пущаючій листьевъ, безлистный. Садок вже безлистий. МВ. II. 131. Безлиста акація. Левиц. I. 91.

Везлистявий, а, е=Везлистий. Бузина безлистява. Харьк.

Везличний, а, е. Безстыжій, исприличный. Шейк.

Везличник, ка, м. Безстыдникъ. Шейк

Везлік, кау, м.=ІІ. Везліч. Везлік во-дяних тварин. Щог Сл. 91. Безліки пташи. Щог. Сл. 67

Везлісий, а, е. Безлѣсный. Безліса сторона. Золотон. у.

Везлісся, ся, с. Безлѣсная страна, безлѣсце. А тут починається вже скрізь. Безлісся. Золотон. у.

Везлітний, а, е, безлітий, я, е. 1) Вѣчный. Чуб. III. 11. 2) Неизвѣстной давности, очень старый. Безлітний дід.

I. Везліч, нар. Множество, безъ счету. Ось море въ тебѣ широко-просторе, таж безліч гаду, безліч риботвору. К. Псал. 237.

ІІ. Везліч, чі, ж. Множество, безчисленное множество. Літа його—безліченная безліч. К. Іов. 81. От і лічи таку безліч! Ком. I. 50. Як нам назвати тиу безліч усяких мук, що в нас приїмали мученики ѹ мучениці за свое рідне слово? К. Хп. 126.

Везлічно, нар. Въ безчисленномъ множествѣ. Велике він і несказанне творить, він безлічно дива своїя являє. К. Іов. 12.

Везлуский, а, е. Не им'ючій чешуи. Безлуска риба в'юн. Кіев.

Везлюддя, дя, с. Безлюдіе, отсутствіе

людей. Ном. № 9798. *На безлюдді ѹ Хома чоловік.* Посл. *Покинь їх хотъ на страсть, хотъ на чужім полі на безлюдді.* Шевч.

Безлюденъ, дна, м.=Безлюдъко.

Безлюдний, а, е. Безлюдный. К. Досв. 103. *В степу безлюднім Шевч.*

Безлюдник, ка, м. Отшельник. К. МХ. 17.

Безлюдніти, ню, еш, гл. Лѣваться безлюднымъ. Желех.

Безлюдно, нар. Безлюдно.

Безлюдувати, дую, еш, гл. Быть безлюднымъ. *Верхній город після хмельницких безлюдував.* К. ЧР. 63.

Безлюдъко, ка, м. Нелюдимъ. *От безлюдъко! не хоче з людьми ні випити, ні ззісти.* НВолын. у.

Безмаль, нар. Безъ малаго, почти. *Безмаль не двадцять.* Шейк.

Безмáстий, а, е. Безцвѣтный (о лошадяхъ). *Ця коняка від старости стала якась безмasta.*

Безматень, тня, м. Рой пчель безъ матки. Полт.

Безматерній, я, е. Лишенный матери, сирота безъ матери. *I не одну безматернюю дитину від болести лихой рятувала, збирала сирот в затишну хатину.* К. Бай. 138.

Безматвій, я, е. Не имѣющій матери. *З тїй насіки мало добра: вуліки все безматні.* Лохв. у.

Безматок, тка, м.=Безматень.

Безмежний, а, е. Безграничный, безпредѣльный. Желех.

Безмежність, ности, ж. Безграничность, беспредѣльность. Желех.

Безмін, на, м. Безмѣнь. *Безмін да зтерези.* К. ЧР. 71. Ум. *Безмінчик.* Ув. Безмінище, безмініака.

Безмір, ру, м.=Безмір'я. Желех.

Безмірний, а, е. Безмѣрный, неизмѣримый, безпредѣльный. Стор. М. Пр. 166. *Небо безкрає та безмірне.* Ком. I. 20. *Безмірна далечінь.* Ком. I. 51.

Безмірно, нар. Безмѣрно, неизмѣримо, безпредѣльно.

Безмір'я, р'я, с. Неизмѣримость, безпредѣльность, безграницность. Щог. В. 109. *У блакитному безмір'ї сонце плине і палає.* Щог. В. 40.

Безмісячний, а, е. Безлуинный. *Безмісячна ніч.*

Безмлів'я, в'я, с. Время безработицы на мельницѣ. Як безмлів'я хиба, тоді ниніком од пана змелем людського Черниг. Оце в нас безмлів'я: вітру немає. Пирят. у.

Безмовий, а, е. Нѣмой. Син його, недоросток безмовий. К. ПС. 61.

Безмовний, а, е. Нѣмой, бѣзмовный; молчаливый. Воли.. безмовні. К. Дз. 193. Нічого не мовить, як мрець безмовний. Г. Барв. 535. *Шле на перед робить своїх безмовних.* К. МВ. XII. 269. Вона показалася зовсім не таюю тихою і безмовною, якою вона вдавала себе. Левиц. I. 294.

Безмовно, нар. Молча. *Безмовно сидили.* МВ. III. 32.

Безмозкий, а, е. 1) Не имѣющій мозга. *Безкосте, безмозке усе море виплаває.* (Заг. пьявка) Ном. № 98, сгр. 293. 2) Безмозглый, глупый. *Плюгаш безмозкий* (брانь). МВ. (КС. 1902. X. 152).

Безна, ни, ж. Запущенное поле, дурное неудобное мѣсто. Ковел. у. Отсюда: забезнити поле—запустить ниву.

Безнадійний, а, е. Безнадежный *Безнадійна незоля.* К. Кр. 31.

Безнадійність, ности, ж Безнадежность.

Безнадійно, нар. Безнадежно. Ком. I. 54

Безнадія, дїї, ж.=Безнадійність Св. Л. 128. *В очах безнадія світиться.* Св. Л. 215.

Безнапасний, а, е. Не знающій горя, напасти, счастливый. Як то слухати легкі речі безнапасного щасниці при своїй лихій годині. МВ. II. 135.

Безнапасно, нар. Не зная горя, счастливо.

Безнащадний, а, е. Не имѣющій потомства, беспогонный. См. *Нащадок.*

Безневинний, а, е. Невинный, неповинный, невиноватый. *Безневинних б'ють.* Мир. ХРВ. 202. *На мене молоду, безневиннуу неслава.* Чуб. V. 279.

Безневинність, ности, ж. Невинность, неповинность, невиновность. *Xто вже був у бувальцях, то зараз і зробив тан, не вповаючи на безневинність свою.* МВ. II. 191.

Безневинно, нар. Невинно, безъ вины. Мир. ХРВ. 278. *Близьких сусідів хліба ѹ соли безневинно збавляв.* АД. I. 187. Въ слѣдующей пѣснѣ нарѣчіе это употреблено, кажется, въ значеніи: не безъ ви-

ны, не невинно, какъ и должно быть, судя по составу слова: *Стали отцеву й ненчину молитву забувати, тоді їх став Господь безневинно парати.*

Безнемірний, а, е. Безмѣрный Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Безнемірно, нар. Безмѣрно. Він безнемірно пив. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Безногий, а, е. 1) Безногій, не имѣюшій одної или обѣихъ ногъ. Чуб. V. 65. 2) О лошадяхъ: слабый на ноги. *Безногий кінь.*

Безносий, а, е. Не имѣюшій носа. беспосып. *Де багато баб, там дитя безносе.* Ном. № 6667.

Безносько, ка, м. Человѣкъ, не имѣюшій носа.

Безоборонний, а, е. Беззащитный. К. МБ. XII. 266. *Обороняв сиріт безоборонних.* К. Іов 61.

Безоборонність, ности, ж. Беззащитность. Желех.

Бездголосний, а, е. Беззвучный.

Бездголосно, нар. Беззвучно. Я ледви дочула: безодголосно таекчи вона гомонила. МВ. II. 199.

Бездмовний, а, е. Бездотвѣтный.

Бездмовність, ности, ж. Безотвѣтность. Усе хлопчик приймав мовчки. Здається, то тая безодмовність дражнила хазяїна ще більш. МВ. III. 80.

Бездрадісний, а, е. Безотрадный. Христя мовчала, слухаючи безодрадісне материне зітхання. Мир. Пов. I. 121.

Безокий, а, е. Безглазый. *Безокая фортунка.* Котл. Ен.

Безосновний, а, е. Необоснованный. Галиц.

Безбстий, а, е. О колосьяхъ: безъ оостей, безъ усовъ. *Безостія пшениця.*

Безосяжний, а, е. Необъятный (огъ глагола сягати).

Безощадний, а, е. Безпощадный. К. Бай. 81. *Безощадна, вовік ненаситна орда.* К. Дз. 81.

Безощадність, ности, ж. Безпощадность. К. МБ. II. 118.

Безощадно, нар. Не щадя живота, нещадно. *Замолоду безощадно пив горілку.* Харьк.

Безпалок, лка, м. Черниг. и безпалько, м. Шейк. Человѣкъ; не имѣюшій одного или нѣсколькихъ пальцевъ; безпалый. Аф.

Безпальчий, а, е. Безпалый. Аф. 297.

Безпам'ятний, а, е. 1) Имѣюшій слабую память, беспамятный, забывчивый. Шейк 2) Находящійся въ беспамятствѣ. *Гаркуша висажує у вікно безпам'ятну сотничиху і сам счеза.* Стор. П. 241.

Безпам'яття, тя, с. Беспамятство, забывчивость. *На його, як коли, безпам'яття находитъ.* Черниг.

Безпам'ятько, ка, м. Человѣкъ, имѣюшій слабую память, забывчивый. Полт.

Безпарий, а, е. 1) Не имѣюшій пары, безпарный. *Безпарий віл.* 2) Неженатый.

Безпашпортий, а, е. Безпаспортный. Грин. III. 569.

Безпека, ки, ж. 1) Безопасность. 2) Для безпеки. Для прочности. Шух. I. 277.

Безпереводний, а, е. Неистощимый, неизсякаемый; постоянный. Лебед. у.

Безпереводно, нар. Неистощимо, постоянно. У жида гроті безпереводно бувають. У тіші пущі безпереводно вовки с. Волч. у. См. *Безвиводно.*

Безперемінно, нар. Непремѣнно. Уночі безперемінно буду. О. 1862. VП. 43.

Безпересталь, нар. = *Безперестанку.* Косили безпересталь сім день. Миж. 83.

Безперестанку, безперестанно, безперестану, безперестанці и безперестань, нар. Непрерывно, безпрерывно, постоянно. Панни безперестанку реготались. Левиц. I. 286. Цось вило там безперестанно. Котл. Ев. Ш. 20. Обоє плакали безперестанно. Кв. Ходив по хаті, безперестану човгаючи. Левиц. Пов. 6. *Горять світі безперестанці.* Нп. Вода лилась безперестань. Ком. II. 75.

Безпереч, нар. Безпрестанно, постоянно. Бліскавка безпереч усю ніч. Волч. у. Я безпереч сижу дома. Лебед. у. 2) Безпрекословно. Галиц.

Безперечний, а, е. Безспорный, несомнѣнnyй. Галиц.

Безперечність, ности, ж Безспорность, несомнѣнность. Желех.

Безперечно, нар. Безспорно, несомнѣнно.

Безперій, а, е. Не имѣюшій перьевъ. неоперившійся. Коли б тільки який гаспид не приніс того горобця безперого. Шевч. Та десколи яструб на камінь сідає, щоб гадину діткам безперим пійтмати. Морд. К. 18.

Безпечати, чаю, еш, гл. = *Убезпечати.*

Безпечен, чна, не. Кратк. форма отъ *безпечний.* *Безпечен про небезпеку бував.* К. Байк. 99.

Безпéчiti, чу, чиš, гл. Обезпечивать, гарантировать.

Безпéчne, безпéчno, нар. Безопасно. Алкане-паша, Трапезонське княжа! безпечно гуляй. АД. I. 212. Там собі безпечно дев'ятого дня спочивок мали. АД. I. 117.

Безпéчний, а, е. 1) Безопасный. Безпéчна·дорога. 2) Вýрний, несомнéнний. Як приїдеш звечора — вечеронька безпечная, як приїдеш опівночи — розмовонька сердечная. Чуб. V. 86.

Безпéчність, ности, ж. Безопасность. К. Іов. 11. В безпечності не сподівались ні од кого ніяка зла. Котл. Ен.

Безпéчно. См. Безпéчne.

Безпéшний, а, е, безпéшність, безпéшно = безпечний, безпечність, безпечно. КС. 1882. XI. 494. Пішов собі безпешно додому. Рудч. Ск. I. 4.

Безпíсмéнница, ни, ж. Безграмотность. К. (О. 1862. I. 58).

Безпítтя, тя, с. Отсутствіе воды. Одно — безпítтя, друге — без'їжжя. АД. I. 335.

Безпíдстáвний, а, е. Неосновательный; беадоказательный. Желех.

Безплáтний, а, е, безплáтній, я, е. Безплатный Левиц. Пов. 135. Недíльна безоплатна школа. Ковис. (О. 1861 I 321).

Безплемíнний, а, е. Безродный, безъ племени, безпотомственный. Хведíр безрídний, безплемінний. АД. I. 249.

Безпéдобний, а, е = Неподобний. Матíр лаč безподобними словами. Мил. М. 45.

Безпомóчний и безпомóшний, а, е. Безпомощный. Се вдови бідні безпомочні. Котл. Ен. Ви ж нам безпомошним зашита. Кв. Мити журиться, що сама безпомошна зостається дома. Мир. Пов. II. 43.

Безпосáжна, прил. ж. Безъ приданиаго. — дíвка Безприданница.

Безпосéрéдний, а, е Непосредственный. Желех.

Безпосéрéдність, ности, ж. Непосредственность. Желех.

Безпотríбний, а, е. Ненужный, излишний.

Безпотríбно, нар. Безъ надобности. Н Волын. у. Нікчемно й безпотrібно порубавши свíй ліс. О 1862. Ш. 35.

Безпоясниця, цí, ж. Цисанка съ по-перечной линіей вокругъ КС. 1891 VI 346.

Безпráвний, а, е Беззаконный Ном № 8283.

Безпráвно, нар. Беззаконно.

Безпráвство, ва, с. Беззаконіе, безправіе. (Запорожці) відбивалися від ляха і його безправства. Млак. 122.

Безпréмíнний, а, е. Непремѣнnyй.

Безпréмíнно, нар. Непремѣнно. Хтось безпремїнно буде в гості. Чуб. I. 58.

Безпriпорíй, а, е. О волѣ: не имѣющій возвышенія въ концѣ шеи, на которое упирается ярмо. См. Припíр. Безприпорий віл, Волч. у.

Безпрítomníй, а, е. Безчувственный. З вечора до сего ранку під комором безпритомний лежав.... Непив би горілки! МВ. (КС. 1902. X. 144).

Безпрíтульний, а, е. Безпріютный. Шейк. АФ. 297.

Безпriхíльний, а, е. Безпріютный, одинокій. За батька був убогим, безприхильним. К. Іов. 62.

Безпriчáльний, а, е. Безпріютный, одинокій. Оттак живу я сама безпричальна — ні роду, ні чоловіка. Павлогр. у.

Безпriчáсний, а, е. Безучастный, холдный. На дух, мару вона походила з своїм поглядом безпричастним. МВ. П. 199.

Безprobúдний, а, е. Непробудный. Опочивав сном тихим, безпробудним. К. Іов. 8.

Безпросвítний, а, еи, безпросвítній, я, е. Непроглядный, безпросвѣтный. Усе небо блакитнее покрива темнота, безпросвїтня, нерозумна давняя дрімота. Безпросвїтна доля — безотрадная жизнь.

Безpúпий, а, е. Не имѣющій пунка. Де багато баб, там дітя безpúпе. У семи чищеckъ дитя безъ глаза. Посл.

Безnýтний, а, е и безpúтній, я, е. Безпнутный, непорядочный. I так люде зовуть уже безпутною

Безpúтство, ва, с. Безпутство. Напротивъ його безпутства поставив тутъ людей трудающихъ К. Гр. Кв. 29.

Безpúття, тя, с. Бездорожье, безпутица. Шейк.

Безp'áтий, а, е 1) Не имѣющій пятъ, безпятый. Панич маленький въ курточці, безp'атий Чуб. I 19 2) Употребл. какъ сущъ чортъ.

Безp'áтко, ка, м. Чортъ

Безráдісний, а, е. Безотрадный.

Безрахúбний, а, е. Неразчетливый. Так гроши й кида безрахубний. Константиногр. у. Порубав старий віз, а тепер

новий поганий—безрахубний. Константиногр. у.

Везрібрій, а, е. Не им'юцій реберъ. Шейк. *Безкосце, безребре, хоч яке море перепливе.* (Заг. п'явка). Ном. стр. 293, № 98.

Везріб'я, б'я, с. Недостатокъ рыбы, безрыбье. *На безриб'ї і рак риба.* Ном. № 9799.

Везрідній, а, е. Безродный. АД. I. 249. *Вийди до чене, дівчино ти безрідная.* Мет. 80. *Тяжко на чужині безрідному проживати.* Макс.

Везрідник, ка, м. Безродный человѣкъ. *Сирота безхатник і безрідник.* Г. Барв. 243.

Везрік, нар. Употребл. въ выраж. на бѣзрік—безсрочно, иронически: никогда. Віддасть на-бѣзрік, т. е. никогда. Ном. № 10634. *Хиба на-безрік діжесмо цього.* Волын. г.

Везробітній, я, е. Нерабочій (о времени). *Безробітній час.* Левиц. I. 286.

Везробіття, тя, с. Безработица. Желех.

Везробга, ги, ж. Свинья. Подольск. г. Галиц.

Везробгій, а, е. Безрогій. Рудч. Чп. 255. *Мали тато дві кози, та обидві безрогі.* Чуб. V. 1156.

Везробда, ді, об. Безродный человѣкъ. *Був він безродда та й пристав до нас доглядати двору.* О. 1862. VIII. 15.

Везробумний, а, е. Безумный, лишенный разума. *Гляний і безрозумний.* ЗОЮР. П. 297, 298. *Вгамується безрозумне захваття.* К. ЦН. 206. *I безрозумна темнота до Дніпра прохожого линс.* К. МБ. III. 243.

Везротній, а, е. Безрогый. Аф.

Везрукавка, ки, ж. Родъ женской одежды безъ рукавовъ. Подольск. г.

Везрукий, а, е. Не им'юцій руки или руку. К. Досв. 16. *To старець убогий, він безрукий, безногий.* Чуб. V. 671.

Везсед, да, м.=Вескед. *В темних пущах і безседах на горі високій.* Мкр. Н. 27.

Везсердечний, а, е. Безсердечный, жестокосердый. *Людські п'явки безсердечні.* К. Досв. 213.

Везсердечність, ности, ж. Безсердечие, жестокосердіе. К. Кр. 17.

Везсердій, а, е.=Везсердечный. Безсерді злюки. К. ПС. 61.

Везсердний, а, е.=Везсердий=Везсердечний. О, дайте під сі пазурі султана, прізвового безсердого тирана. К. МБ. Ш. 260.

Везсильний, а, е. Безсильный. МВ. (О 1862. I. 85).

Везсильти, лію, еш. гл. Слабѣть, терять силу.

Везсилька, ки, ж. Безсильная женщина. Ум. *Безсилочка.* Чи то ж не диво, що така безсилочка прогнала ї настражала ведмідя страшного? МВ. Ш. 144.

Везсильля, ля, с. Безсиліе, отсутствіе силь. *Дай мені моє безсилля і мизерність зрозуміти.* К. Псал. 95.

Везсильок, лка, м. Безсильный человѣкъ. Г. Барв. 173. *Тепер люде маленькі й безсилки.* Г. Барв. 423. *Безсилок і потужній слухав.* К. ПС. 26.

Везсильочка, ки, ж. Ум. отъ безсилка.

Везсильний, а, е=Везсильй. Дужий безсильного давить. Котл. НП. *Вода безсильна.* Сказочная вода, отнимающая силу у пьющаго ее. Як він з ким небудь б'ється, то сам п'є силну воду, а другому дас безсильну. Чуб. II. 208. *Камень безсильний играєть ту же роль: если его лизнуть, скла пропадаетъ.* Чуб. II. 209, 210.

Везкоромник, ка, м. Постникъ. Конотоп. у.

Везславний, а, е. Безславный, обезславленный. *Безславному тяжко сей світ покидать.* Шевч

Везславно, нар. Безславно.

Везслідний, а, е. Безслѣдный. *Безслідний вітер в полі.* К. Псал. 180.

Везслідво, нар. Безслѣдно. Конис. (О. 1861. I. 321). *I безслідно, мов та жрія, низіки пропали.* Млак. 92.

Везслізний, а, е. Безъ слезъ, безслезный. *Сороочку тулила вона до лиця, до сухих безслізних очей.* Левиц. I. 37.

Везсмертки, ток, ж. мн. Раст.: а) *Xeranthemum radiatum* Lam. ЗЮЗО. I. 142; б) *Xeranthemum inapertum* Walld. ЗЮЗО. I. 142.

Везсмертний, а, е.. Безсмертный. І хоть единую слезину в очахъ безсмертихъ показжи. Шевч. *Безсмертної землі нема.* Ном. № 8283.

Везсмертник, ка, м. Раст.: безсмертникъ, *Helychrisum arenarium*. Дс. Анн. 163. Вх. Пч. II. 32.

Везсмертність, ности, ж. Безсмертіе.

До ясних бессмертності осель. К. Дз. 52.

Безсонний, а, е. Безсонный. *Беъсонна ніч.* Левиц. Ісок. 260.

Безсонниця, ці, ж. безсоння, ня, с. Шейк. Безсонница. *Прийшла я до вас з крикливицями і безсонницями.* Чуб. I. 141.

Безкоромітний, а, е. Безстыдный, безстыжий.

Безкоромітно, нар. Безстыдно. *Безкоромітно лайливий.* О. 1862. VIII. 23

Безкоромний, а, е. Безстыдный. Щог. В. 19.

Безкоромність, ности, ж. Безстыдство. Желех.

Безкоромно, нар. Безстыдно.

Безстатечно, нар. Неблагоразумно, непорядочно. *А чоловік завжде грішить та й безстатечно.* КС. 1883 II. 470.

Безстідний, а, е.—**Безкоромний**. Які справді безстидні оці городські козаки. Шевч. 305.

Безстідник, ка, м. Безстыдникъ.

Безстідниця, ці, ж. Безстыдница. Левиц. I. 309.

Безсторонний, а, е. Безпристрастный, непартійный. Желех.

Безсторонність, ности, ж. Безпристрастіє. Желех.

Безстрашний, а, е. Безстрашный. Такий безстрашний, що стілко вже він не вовав, ніколи страху не зінав. Миж. 60.

Бéзсуд, ду, м.—**Бeзсуддя**. Столітній безсуд і тяжке насильство. К. Дз. 51.

Безсúддя, дя, с. Огутствіє законності, беззаконіє. К.

Безсúдний, а, е. Беззаконный. К. ЦН. 291. *Поганого, безсудного, безбожного Гро-да.* Чуб. III. 384.

Безсúдниця, ці, ж. Беззаконница? К. Дз. 98.

Безсúдно, нар. Безъ суда; беззаконно. В темниці сконае безсудно. К. Дз. 51.

Безсумлівний, а, е. Безсовѣстный. Св. Л. 248. НВолын. у.

Безсумлінник, ка, м. Безсовѣстный человѣкъ. НВолын. у.

Безсумлінність, ности, ж. Безсовѣст-ность. Желех.

Безсумлінно, нар. Безсовѣстно.

Безсúмний, а, е. Безпечальний, безза-богний. Пригадали її дівочі безсумні ча-си. МВ. II. 179. Усякий би пізнав по

їого безсумному погляду, що не ввірився їйому світ. Стор. М. Пр. 3.

Безсúмно, нар. Безпечально, весело. Не хотілось кидати її, таким безсумно молодим, те, що любилося на землі. Щог. Сл. 90.

Безсуперéчний, а, е. Безспорный.

Безсуперéчно, нар. Безспорно.

Безсчастя, тя, с. и пр.=**Безщастя**.

Безталáнний, а, е. Несчастный, бѣз-таланый. А ти, моя Україно. бѣзталанна вдово. Шевч. *Мої безталанні діточки.* Стор. I. 20. *Коли мене уродила бѣзталанна мати.* Чуб. V. 186.

Безталáнник, ка, м. Несчастный че-ловѣкъ, горемыка, неудачникъ.

Безталáнниця, ці, ж. Несчастная жен-щина, горемыка. *Доню одинице та й бѣзталанніце!* Чуб. V. 744. Ум. **Безталáнничка**, безталанночка. *Моя дочка бѣзталаннічка і бездольничка.* Чуб. V. 753. *І вона, бѣзталанночка, поклонилася.* МВ. I. 71. *To ж ваша дочка бѣзталанночка, що без долі вродилася, без щастя зросла.* Чуб. V. 752.

Безталáння, ня, с. Несчастье, горькая судьба. Рудч. Чп. 220. Котл. НП. 393. *І талан і бѣзталання—все, каже, від Бога.* Шевч. *Усім людям щасце, доля,—мені ж бѣзталанне.* Мег. 306. Ум. **Без-таланнячко.** МВ. II. 122.

Безтільний, а, е. Безплотный. Вона здавалася піжним безтільним духом. Левиц. I. 332.

Безтолобчний, а, е. О землѣ: не бы-ваюцій подъ паромъ, не идуцій въ то-локу. Черниг.

Безтравиця, ці, ж. Недостатокъ травы.

Безтравний, а, е. Лишенный травы. Степ безтравний і безводний.

Безтамний, а, е. 1) Безмысленный. Желех. 2) Несообразительный, непонятли-вый.

Безтамність, ности, ж. 1) Безмыслен-ность. Желех. -2) Несообразительность, не-понятливость.

Безубитно, нар. Черезчуръ, чрезвычай-но, чрезмѣрно. Миж. 176. *Їла, безубитно їла, як із голодного села пани узяли ме-не в город.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Безуважний, а, е. Невнимательный.

Безуважно, нар. Невнимательно.

Безувір, ра, м. 1) Невѣрный, басур-манъ. К. ЦН. 271. 2) Злой, безсердечный человѣкъ. См. **Бузувір**.

Везувірів, рова, ве. Приналежапцій безувір'у. См. Бузувірів

Везувірка, ки, ж. 1) Невірная, басурманка. 2) Злая, безсердечная женщина. См. Бузувірка.

Везувірний, а, е. 1) Невірный, басурманський. Оддав його в ярмо поганцям безувірним. К. Псал. 247. 2) Злой, безсердечный. См. Бузувірний.

Везувірство, ва, с. 1) Неправовіріс, нехристіанська віра, преимущ. мусульманство. Гайдеке, поганське, темне безувірство. К. ЦН. 296. 2) Жестокость, безсердечіс.

Везувірський, а, е = **Безувірний.** Я дав ім зайнища на землях безувірських. К. Псал. 242.

Везугáвний, а, е. Безостановочный, неугомонный.

Везугáвно, нар. Безостановочно, безъ отдыха. Тут безугавно день і ніч вода біжить. Харк.

Бéзум, му, м. Безуміє. К. МХ. 41.

Безумáн, на, м. Безумець, глупий. Туман танчик виводе.. Не ставай край тумана, бо тог туман—безуман: білі ручки полама, перстенечки позніла. Александров. у. Нп.

Везумíрний, а, е Чрезмірвый. Миж. 176.

Везумíрно, нар. Чрезмірно. Миж. 176.

Везуміти, мію, еш, гл. Безуміть. сходить съ ума.

Везумний, а, е. Неразумный, глупый, безумный. Дурна тая. безумная дівочна, що полюбила п'янинченку співаго. Чуб. V. 599.

Везумниця, ці, ж. Женщина неразумная, глупая, безумная. Въ п'ясняхъ какъ зпитеть слову улиця. (Мѣсто увеселеній молодежи). Ой ти, улице, ти, безумница, що по тобї ходити? Грин. III. 175.

Безумно, нар. Неразумно, глупо, безумно.

Безумовний, а, е. Безусловный.

Безумовно, нар. Безусловно. Желех

Везумство, ва, с. Неразуміє, глупость, безуміє. Не покараю я вас за безумство ваше. К. Іов. 95.

Везупінний, а, е. Безостановочный, безпрерывный.

Везупіяно, нар. Безостановочно, безпрерывно.

Бéзус, са, м. Чоловѣкъ, у которого нѣтъ усовъ.

Безусий, а, е = **Безвусий.** Аф. 298.

Безуставичне и безуставично, нар. Безпрестанно, постоянно. Він так безуставичне робить. Безуставично до ма сидить. Черк. у.

Безуставичний, а, е. Безпрестанный, постоянный. Вас. 205.

Безуставично. См. Безуставичне.

Бéзух, ха, .и. 1) Чловѣкъ, не имѣющій уха или ушей. 2) Собака, у которой обрѣзаны уши. Канев. у.

Безу́хий, а, е. = **Безвухий.** Левиц. I. 244.

Безушчá, чати, с. Горшечокъ съ оторваннымъ ухомъ. Вх. Зн. 30.

Безхáтник, ка, м. Бездомный чоловѣкъ, бобыль. Сирота безхатник і безрідник. Г. Барв. 243.

Безхáтній, я, е. Бездомный. Розлетілось по Вкраїні безхатнє птаство,— затрусилося по будинкахъ вельможнє панство. К. Досв. 14.

Безхáтъко, ка, .и. = **Безхатник.** Харьк. г. Слов. Д Эварн.

Безхвóстий, а, е. Безхвостый. Рудч. Ск. I. 6. Сама ти стара сорока безхвоста. Шевч.

Безхйтрий, а, е. Безхитростный, наивный.

Безхлібний, а, е. Безхлѣбный. Серед степівъ безвідніх і безхлібніх. К. Іов. 63. Побило мене в полі три недолі: перва доля — безхлібна, друга доля — безвідна. АД. I. 111.

Безхліб'я, б'я, с. Недостатокъ въ хлѣбѣ, безхлѣбье. Одно—безвіддя, друге—безхліб'я. АД. I. 117. Припало на безвідді на безхліб'ї погибаши. АД. I. 118. Ум. Безхліб'ячко.

Безхмарний, а, е. Безоблачный. Близищать над ними небеса безхмарні. К. XII. 95.

Безхмарно, нар. Безоблачно.

Бéзцін, ну, .и. = **Безцінь.** Чаще съ пред.: за безцін. Желех. Хоть продаси часомъ для потреби і останній хлібець, да за безцін. О. 1852. ІУ. 105.

Безцінний, а, е. Не имѣющій цѣнности. Желех.

Бéзцінь, ні, ж. Безцівокъ. Уногребли. Чаще всего съ предл: за: за бѣзцінь—за безцівокъ. За бѣзцінь поїдає мещанаж здобичи. К. ЦС. 103. Овсячати, свині, корови—все за бѣзцінь пішло. Мир. Пов. I. 111.

Безчасу́, нар. Прежде временно, несвоев-

временно. *Безчасу вмсрли діти НВолын у. Вона без часу дитину привела. НВолын. у.*

Безчоревий, а, е. Безбрюхий. За горою хам'яною безчорева сучка бреше. (Загадка: терница). Грин. I. 250.

Безчорежний, а, е. Не очередной, не соблюдающий очереди. Стій ти. безчорежна! Лохв. у.

Безчесний, а, е. Безчестный. К. Кр. 22.

Безчестити, щу, стиш, гл. Безчестить, бранить. Одна другу безчестять. ганять. Котл. Ен.

Безчестъ, ти, ж. Безчестье, посрамление. Я не хочу таксії безчесті. НВолын. у.

Безчестя, тя, с. Безчестіе, посрамленіе. К. Бай. 114. Лучче честь, ніж безчестя. Ном. № 4445. Нехай вона заплатить за безчестя. Кв. Селу безчестя не роблять. Котл. Ум. Безчестячко.

Безчісна, прил. ж.—мережка. Такая мережка, въ которой нѣть чисницъ, т. е. всѣ нитки утка выдернуты. Лебед. у. (Залюбовск.).

Безчутственний, а; е. Лишившійся чувствъ. Настя безчутствна теж лежить. Кв.

Безчуття, тя, с. Безчувствіе, безсознательность. К. ПС. 55.

Безшабельний, а, е. Не имѣюцій сабли. Треба цім безшабельним гевалам збити трохи пихи. К. ЧР. 226.

Безшлюбний, а, е. Безбрачный.

Безштанько, ка, м. 1) Малолѣтокъ, мальчишка, не посящій еще штановъ. Ой вийдіть, безштаньки, співати веснянки, а ви, у штанях, співайте з нами. Грин. III. 58. 2) Бѣднякъ, не имѣюцій штановъ. Я, грабя Потоцький, коронний гетьман... і в мене є голка, щоб—часом розрвесться—защити, а ти ланець. безштанько, і в тебе нема? Стор. I. 185.

Безщадний, а, е. Безпощадный.

Безщадно, нар. Безпощадно. Безщадно кров рутульську лютъ. Котл. Ен.

Безщасний, а.. е. Несчастный, обездоленный, не имѣюцій удачи. Така твоя доленька безщасна. Ип У три ряди бідних безщасних неволиників посажено. АД. I. 90.

Безщасниця, ці, ж. Несчастная женщина, обездоленная, неудачница. Грин. Ш. 559. Ой десь наша безщасниця на чужій стороні. Чуб. V. 473.

Безщастя, тя, с. Несчастье. МВ. I. 44. Ой подумайте, мислі, по моїм безщастю. Лукаш. 82.

Бѣзя, зі, ж.=Вуз. Переясл. у.

Без'язікій, а, е. 1) Не имѣюцій языка. *Без'язика коняка*. Рудан. I. 69. 2) Нѣмой, безсловесный. I всі у ряд поставали. наче без'язики. Шевч. Дружки без'язики. КС. 1883. II. 392. Шевченко, вийшовши дивом якимся із тай темноти притоптаної, похилої, без'язикої. К. (О. 1861. IV. 30).

Без'язичник, ка, м. Раст. Ophioglossum vulgatum L, плодоясная вая. ЗЮЗО. I. 130. См. Язичник.

Бейбас, са, м.=Бельбас. Умієте загадувати, а разгадати так не вмивались. Та й куди вам, такими бейбасам. Кост. (О. 1862. VI. 52).

Бейдак, ка, м. Глупецъ, болванъ. Вх. Лем. 391. См. Бейла.

Бейдуля, лі, ж. Дура, глупая женщина. Вх. Лем. 391.

Бейкання, ня, с. Крикъ на звѣря: „абий!“ съ цѣлью прогнать его. Желех. См. Тюкання.

Бейкати, каю, еш, гл. Кричать на звѣря. См. Тюкати. Вх. Зн. II.

Бейкатися, каюся, ешся, гл.=Бекатися. Зміев. у. Сиділа б ти лучче дома, чого його по грязі бейкатися. Богод. у.

Бейла, ли, м. Дурачина, остолопъ, болванъ. Бердич. у.

Бека, ки, ж. Дѣтск. Гадость. См. Беку, бециати.

Бекання, ня, с. Блеяніе.

Бекас, са, м. Бекасъ. Вх. Пч. II. 14. Ум. Бекасик.

Бекати, каю, еш, гл. 1) Кричать по овеччи, по козы, блеять. Ціла отара овець та кіз, ягнят, козенят мекала та бскала. Левиц. I. 126. 2) О дѣтяхъ: ревѣть.

Бекатися, каюся, ешся, гл. 1) Тащиться, съ трудомъ идти. Верстов десять ішли — бекались, бекались. Зміев. у. 2) Таскаться. Скільки не бекається, бац, у чужих селах,—а п'яний не буде. Зміев. у.

Бекет, та, м. Военный пикетъ, стража. Округи тabora жадних бекетів. К. ЧР. 308. Скрізь по сей бік стояла на бекетах стража польска. ЗОЮР. I. 263.

Бекеша, ші, ж. Родъ верхней одежды: крытая сукномъ овчинная шуба съ таліей. Гол. Од. 17, 51. Поздирали з неї дорогі коралі і бекешу. Рудч. Ск. I. 209. Ходив.... у плисовых чорних штанях і в голубій бекеші. О. 1861. X. 33. Ум. Бекешка, бекешечка.

Векешка, ки, ж. 1) Ум. отъ бекеша.
2) Глыба земли. Ромен. у.

Веку (несь?) Дѣтск. Гадость, дермо, трязь. Вх. Лем. 391: См. Бека.

Вёлбас, са, м.=**Вельбас.**

Велебенити, ню, иш, гл. Болтать, баять. *Баби белебеняты, що реп'яники від зубів би то помагаютъ.* Черниг.

Вёлебень, беня и бня, м. 1) Возвышенное и открытое место. Употребляется чаще въ выраж.: на белебні—на юру. *Хата стойть на белебні. Тут заверюха б'є, а наши чумаки стали валкою на белебні.* Екатериносл. *Розумна голова: на белебні затишку хоче.* Ком. Пр. № 409. 2) Глубокое место въ водѣ. Угор.

Вёлега, ги, ж. Экскрементъ коровы. Вх. Зн. 2. Также во мн. ч. белёги. Шух. I. 24.

Велёй, лёя, м. 1) Личинка майского жука. Вх. Лем. 291. См. Бедран. 2) Пенюхъ; болванъ. Вх. Лем. 391.

Велелюга, ги, ж. Сукровица. Желех.

Велендіти, джў, диш, гл.=**Валандіти.** Вх. Зн. 2.

Вёлечка, ки, ж. Овца. *Ой овечки, ой белечки.* Шух. I. 198.

Вёльбас, са, м. Балбесъ, здорованъ, неулюжій человѣкъ. Здоровий бельбас, а такий дурній.

Вёльбахи, бёльбехи и бёльбухи, хів, м. ин. Внутренности. Так йому бельбахи повідбивають. Кв. См. Тельбухи.

Вёлька, ки, ж. 1) Балка, колонна. 2) Напивсь як белька. Пьянъ, какъ стелька.

Вёлькнуты, ну, веш, гл. одн. в. отъ белькотати. Сболтнуть, сказать что либо необдуманно. *Язик белькне та в кут, а спину виставлять — б'ютъ.* Ном. № 1122.

Вёлькот, ту, м. Болтовня, лепеть. Аф.

Велькотання, вя, с. Болтаніе, лепетаніе, бормотаніе.

Велькотати, чу, чеш, гл. Лепетать, невнятно говорить, бормотать. Язик.... белькотав. Ен. V. 58. *Показує ручкою і белькоче: мамо.... Бозя!* Кв. „Тату!“ белькотали—*тату, тату! ми не ляхи“.* Шевч.

Велькотіння, ня, с.=**Велькотання.**

Велькотіти, чу, чеш, гл.=**Велькотати.** Засідатель обмахуетъся та белькотитъ. Стор. I. 236.

Велькотія, ні, ж. Болтовня, лепеть. Велькотун, на, м. Лепетунъ, болтунь.

Велькотуха, хи, ж. Болтуња.

Вёльок, лъка, м.=**Велька.** Волын. **Веляха, хи, ж.** Сортъ плахти. Черниг. у. **Вёмба, би, м.** Остолопъ, болванъ. Вх. Уг. 227.

Вембух, ха, м.=**Вамбух.** Вх. Лем. 391. **Бёмкati, каю, еш, гл.** 1)=**Вамкati.**

2) Метаться въ разныя стороны. Вх. Зн. 2.

Вёмул, ла, м. Дуракъ, болванъ. *Ото з тебе бемул!* Ном. № 6273.

Бендзъ, меж. выражющее падение—бухъ! *Милий іде з дороги, а я йому бендзъ у ноги.* Грин. Ш. 326.

Бенджога, ги, ж. 1) Бенджога=Ломака=Дрюк. Як скопилась буря, так я бенджогу виламав та давай скоріше хату вкривати. Мирг. у. Слов. Д. Эвари. 2) Бревно, посредствомъ котораго вѣтряная мельница поворачивается. Харьк. (Залюбовск.). 3) Каждая изъ жердей, которыхъ кладутъ на возъ для укладки на нихъ споловъ: двѣ вдоль, а двѣ поперегъ. Харьк. у. 4) мн. Бенджоги. Родъ простой повозки, ломовые распуски. Шейк.

Бенджогина, ии, ж. 1)=**Бенджога 1—3.** Мирг. у. Слов. Д. Эвари. 2) Проститутка, развратница. Волын. г. Слов. Д. Эвари.

Бенджожний, а, в. 1) Относційся къ распускамъ. 2) Скверный, нечестный. Ходить як бенджона. Ходить какъ безчестная, распутная женщина. Шейк.

Бенджожник, ка, м. Ломовикъ, ломовой извозчикъ. Херс.

Бенджох, ха, м. 1) Брюхо. Угор. 2) мн. Бенджох=Колішня. Шух. I. 165.

Бенебера, рі, ж.=**Бенеря.** Куди тебе бенебера несе? Золотонош. у. Слов. Д. Эвари.

Бенеря, рі, ж? Неясное слово,—видимому какая то болѣзнь. Не чума ли? Сравн. бендерська чума; быть можетъ бенеря испорченное бендеря? Бенеря його принесла. (Екатериносл. у. Слов. Д. Эвари.) аналогично выраженію: холера його принесла! Куди тебе бенеря несе? Ном. № 14235. Б'є його бенеря забрати в мене ту десятину. Лубен. у. См. Бенебера.

Бенкёт, бенкет, ту, м. 1) Пиръ, прішество, банкетъ. Рудч. Ск. II. 102. Шевч. 8. Одно одного на здоров'я питає, одно одного на бенкет зазиває. Нп. На хліб, на сіль, на бенкет зазивали. Нп. Що день бенкети, мов весілля. Котл. Ен. I. 24. 2) соб. Пирующіе. В корчму іде—вигукую, додому йде,—бенкет веде. Грин. Ш. 381. Ум. Бенкеток. К. Дз. 118.

Бенкетарь, бенкетаръ, ря, м. Гуля-

ка, любитель пиць. *Панц* поробились демонтарями, банкетарями. К. Гр. Кв. 10.

Бенкетний, бенкетний, а, е. Относящийся къ пиру, банкетный. К. ЧР. 373. Запросила гостей до себе: *и гостей, и детей, и близких приятелів* на банкетный день. Pauli. II. 103.

Бенкеток, тка, м. Ум. отъ бенкет.

Бенкетування, бенкетування, на, с. Пирование.

Бенкетувати, бенкетувати, тую, еш, гл. Пировать, гулять. *Де наші панують? Де панують, бенкетують?* Шевч. Оттак Еней жив у Дідони.... пустився все бенкетувать. Котл. Ен. I. 25.

Бентег, га, м. Послушникъ. Доволі вибув послушникомъ бентегомъ! З бентега вийшов не один козак.... ще в ченці не постригсь, не зрікся миру, — пійду прогулю за християнство крів. К. ПС. 69.

Бентежити, жу; жиш, гл. 1) Смущать, обезкураживать, сбивать съ толку. 2) Тревожить, волновать. По світах свою силу показувати, людей дивувати та людський спокій бентежити. Грин. I. 193. *I нас новий бентежити Наливай.* К. ПС. 31. 3) Ругать, срамить, безчестить; покрывать срамомъ, безчестіємъ. Я гетьманом двадцять літ.... і я — тепер нікчемний дід — коверзував би ще про зраду? Глянь, що не вимудрує зло? На що мені бентежити славу? Греб. 329.

Бенкюга, ги, ж., и пр.=Бендюга.

Бенкет, ту, м., и пр. См. Бенкет и пр.

Бер, ру, м. То же, что и кладка. Вх. Зн. 2. Небольшой мостикъ изъ бревенъ, шириной въ два брёвна. Шух. I. 80.

II. Бер! меж =Варь. Вх. Зн. 2.

Бербениця, ці, ж. Боченокъ (чаще всего для сыра и др. молочныхъ продуктовъ). Шух. I. 250, 251. ЕЗ. V. 63. Пропилисьте молодицю за паленки бербеницю. Гол. IV. 441. Сім бербениць сиру. О. 1862. IV. 13. Лежать в бербеницах червінці без чицла. Млак. 82.

Бербівка, ю, ж. Родъ деревянного суда. Угор.

Берва, ви, ж.: 1) Перекладина, мостицъ. Желех. 2) Вѣтка? Лежали берви бервіновий, благослови, Боже, і ти, Божая Мати, деревце убирати. Гол. II. 99 (Свад. пѣсня).

Бервенб, ма, с. Бревно, колода. Лохв. у. У людей бачиш запороху в очі, а в себе і бервена не бачиш. Чуб. I. 273.

Бервения, вя, с. соб. Бревна; стволы и сучья деревъ, наносимые водой. Вх. Зн. 2.

Бервенчастий, а, е. Срубленый изъ бревенъ, бревенчатый.

Бервина, ни, ж. Въ ткацкомъ станкѣ для ковровъ: попечная связь (ихъ двѣ: вверху и внизу) стоекъ, играющая роль навоя. Вас. 171.

Бервікбвий, а, е. Относящийся къ барвинку. барвинковый. *Ой лежать берви бервікові.* Гол. IV. 437.

Бервінок, ику, и.=Барвінок. ЕЗ. V. 96.

Бергамота, ти, ж. Родъ грушъ: бергамотъ.

Берда, ди, ж. Стража. Желех.

Бердечко, ка, с. Ум. отъ бердо.

Бердінка, ии, ж. Маленький топоръ. Побіг я до мельника, позичис бердинки, прорубав дупло. Чуб. I. 215.

Бердін'я, в'я, с. соб. Берда? Свята пречиста закляла каміня, бердів'я. МУЕ. Ш. 53.

Бердник, ка, м. Мастерь, дѣлающій берда. Ситник берднику не товариши. Ном. № 1026.

Бердо, да, с. 1) Бердо, ткацкій снарядъ: родъ гребня въ рамкѣ, сквозь зубья котораго проходятъ нити основы. МУЕ. Ш. 24. Вх. Уг. 247. Части: горизонтальные планки рамки — листві, зубья — троща, промежутки между зубьями — комірки. Шух. I. 256. То же, что и блят. 2) Пропасть. Вх. Зн. 2. Ум. Бердечко. Тобі, мати, ни-ти й бердечко, мені давай полотенечко. Мет. 212.

Бердо! меж. Крикъ сельскихъ сторожей ночью, въ родѣ: слушай! Шейк.

Бердов, ви, бердбва, ви, ж.=Берда. Желех.

Бердулець, льця, м. Раств. Rhododendron. Вх. Шч. II. 35.

Берег, га, м.; во мн. ч. берега и береги. 1) Берегъ. *Ой пійду я, пійду не берегом — лугом.* Мет. 94. Богу молись, а до берега гребись. Посл. *На березі Ганна роздяглась.* Шевч. Берегами. По берегамъ. Берегами глибокий пісок. Св. Л. 94.

2) Край, бортъ. Глибока миска з крутизами берегами. Конот. у. 3) Кайма. *Принесу хвартух дорожий — золотій береги.* Лукаш. 144. 4) Обрѣзъ въ книгѣ. Книжка з золотими берегами. 5) Пуститися берега — отдаться на произволъ судьбы. Аф. 6) Держатися берега означаетъ въ прямомъ значенїи плыть подъ берега, а въ переносномъ — быть осторожнымъ. Аф. 7) Берега дати — положить предъль, конецъ.

Треба тобі берега дати, бо щось дуже
вже роспустився. Харьк. Ум. Бережок;
бережечок, береженько. На бережку у
ставка. Нп. Ой у тихого Дунаю, у кру-
того бережжу. Чуб. Тиха вода бережень-
ки зносить. Чуб. V. 344.

Берегівка, ки, ж. Пт. стрижъ, Hirundo
riparia. Вх. Уг 227.

Береговий, а, ё. 1) Береговой. Берего-
вий вітер, т. е. дующий съ берега. 2) При-
брежный. Хиба у нас береговий огород,
що і досі б мокро було. Лебед. у. 3) Упо-
требл. какъ сущ. въ значеніи—береговой
надзиратель. Ходім до берегового—він нас
розсудить. Кіев.

Береговицько, ка и береговище, ща, с.
Прибрежье.

Берегою. Творит. пад. отъ берег. Фор-
ма эта встречается въ пѣснѣ: *Пливе ві-
ночок краем Дунаєм, а вона за нею* (вм.
за ним) все берегою. Чуб. Ш. 304.

Берегтій, жу́, жéш, гл. Беречь, хра-
нить. Береженої і Бог береже. Посл.

Берегтіся, жуся, жéшся, гл. Беречь-
ся, остерегаться. Бережтися, хлопці!
Кв. Тільки одної слави бережися. Чуб.
V. 474.

Берегулька, ки, ж. Ум. отъ берегуля.

Берегуля, лі, ж.=Берегівка. Hirundo
riparia. Вх. Пч. II. 12. Ум. Берегулька.

Бережак, ка и бережан, на, ж. При-
брежный житель.

Бережёнъко, ка, бережечок, чка, ж.
Ум. отъ берег.

Бережина, ни ж. 1) Прибрежье, по-
бережье. Берегом, берегом, бережиною ой
хто же то приходив вечориною? Чуб. V.
92. 2) Бережина. Береговая трава, берего-
вое съно. Підем бережину поскідаємо.
Харьк. у.

Бережистий, а, ё. Съ высокими бере-
гами. Оберне ѹ степ сухий в озера бе-
режистi. К. Псал. 251.

Бережити, жу́, жéш, гл.=Берегти.
Хто будеть на світі правду бережити,
тому шлеть Бог з неба довго в світі
прожити. КС. 1884. I. 48.

Бережиння, ня, с. Бережливость, охран-
ность. Бережиння лучше ворожиння. Посл.

Бережжій, ків, м. мн. Металлическая
обдѣлка краевъ у ножеваго черенка. НВо-
льн. у.

Бережжій, а, ё. Осторожный; берегу-
щіся. Бережжий чоловік не піймається

в лісі. Міус. окр. Дика вутка бережска.
Волч. у.

Бережний, а, ё =Бережжий. Ум. Бе-
режненський.

Бережний, а, ё. Прибрежный. Береж-
ні піски; бережні буряки. Чигир. у.

Бережність, ности, ж. Осторожность.
Бѣл.-Нос.

Бережно, нар. Бережно, осторожно. Ум.
Бережненъко.

Бережнáк, ка, м. 1) Вѣтки и куски
дерева, валяющіеся на берегу рѣки, вы-
брошенные водою. 2) Заросль на берегу
рѣки.

Бережок, жка, ж. Ум. отъ берег.

Береза, зи, ж. 1) Береза, Betula alba
L. ЗЮЗО. I. 114. Під білою березою ко-
зачинка вбито. Мет. 102. 2) Парень (у
дѣвушекъ—дѣвушка), избираемый распоря-
дителемъ во время вечерниць, пїнія коляд-
ок и пр., запѣвало, заправитель хора.
КС. 1887. VIII. 772. Г. Барв. 120. МУЕ.
III. 58. А хто, хлопці, буде в нас за бе-
резу? Херс. Настя-береза завела, а за
нею всi. Г. Барв. 221. Ум. Бéрэзка, бе-
різка, березочка, березонька, берізочка, бе-
різонька.

Березень, зня, м.=Березіль. 22 бе-
резня 1838 року я глянув із неволі на
світ божий. Шевч. (О. 1862. VI. 15).

Березина, ни, ж. 1) Березовое дерево.
Грин. III. 499. Осічено, березино! чом
не гориш, тільки куришся? Чуб. V. 548.
2) Березовая вѣтка, розга. У' три бере-
зини потягали. Нп. 3) Березовый лѣсъ.
Шейк. А в березині грибів, грибів!—Кува-
ла мi зазулечка в густiй березинi. Шук.
I. 201. Ум. Березинка.

Березівка, ки, ж. Настойка водки на
молодыхъ березовыхъ листочкахъ или поч-
кахъ (употребл. при лѣченіи ранъ). Мар-
кев. 171. Чуб. VII. 447.

Березіль, ля, м. Мѣсяцъ мартъ. О.
1862. Ш, заглавный листъ.

Березінь, зня, м.=Березіль. Гн. II. 211.

Березка, ки, ж. 1)=Берізка. Очерт,
повитий березкою. О. 1862. VIII. 16.
2)—болбяна. Betula humilis Schrank. ЗЮЗО.
I. 114.

Березник, ка, ж. Березовый лѣсъ, ро-
ща. А тут йому з березника на зустри-
ці шкандине рижка нобила. Кв. Ум.
Березяничок. Бігла теличка з березничка.
Чуб. III. 479. Їздили ми по горах і по
ярах, і по дубничках, і по березничках.
Грин. III. 543.

Березни́ця, ці, ж. — **Березник.** *Бігда телиця та з березници.* Х. Сб VII. 444.

Березни́к, ка, м. — **Березник.** *Їде березняком дівчина.* Щог. Сл. 105. Ум. Березнячок. Чуб. Ш. 429. *Стойть він в гарному частеніку березнячку.* Драг. 119.

Берéзовий, а, е. 1) Березовый. *На тоді листя березове.* Чуб. V. 589. *Поплавці з березової кори біліли разками по лозах.* Левиц. I. 98. 2) Какъ эпитетъ при иѣкоторыхъ сущ. означаетъ: розги. *Хведько не вчивсь і скуштував березової кашки.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 109). *Дати березової каші.* Фр. Пр. 26. *Березовим пером вписувати.* *Березової дам при парки.* Котл. Ен. *Уже не ѿсть березової каші.* Уже выпелъ изъ школьныхъ лѣтъ Фр. Пр. 26.

Березо́йл, збла и березо́иль, золя, м. — **Березіль.** Бѣл.-Нос.

Берézonька, берéзочка, ки, ж. Ум. отъ береза.

Берéка, ки, ж. Раст. *Pyrus terminalis* Ehrh. ЗЮЗО I. 133.

Берéмо́к, мка, м. — **Оберемо́к.** Бѣл.-Нос.

Бересклéн, ну и бересклéт, ту, м. Раст. *Eponimus verrucosus* Scop. ЗЮЗО I. 123.

Бéрест, та, м. 1) Берестъ, *Ulmus campestris* L. ЗЮЗО. I. 140. 2) — **білий** = **Береза,** *Betula alba*. Вх. Лем. 392. 3) Верхняя кора березы, годная для гонки дегтя. **Березовий берест.** НВолын. у. Ум. **Бересток, берестонько, бересточек.** *Проїхав ко-зак лугом берегом, прив'язав коня до берестонька.* Мет. Ув. **Берестище, берестяка.**

Берестíна, ни, ж. Берестовое дерево. *Црючки держали з берестини.* Котл. Ен. *На берестині ворон крюка.* Щол. Сл. 59. Ум. **Берестинка.**

Берестíще, ща, м. Ув. отъ берест.

Берестníк, ка, м. Берестовый лѣсъ, берестовая роща. Аф. Ум. **Берестничок.**

Берестnáк, ка, м. — **Берестник.** Аф. Ум. **Берестнячок.**

Берестóвий, а, е. Принадлежашій или относящийся къ бересту; сдѣланный изъ береста. *Шахва гарна, берестова.* Харьк.

Бéрестоб, тка, берéстонько, ка, берестóчок, чка, м. Ум. отъ берест.

Берестю́к, ка, м. — **Берест.** *Там виріс берестюк крислатий.* Грин. І. 118.

Берестя́ка, ки, м. Ув. отъ берест.

Берестя́нка, ки, ж. 1) Коробка изъ березовой керы. 2) Грибъ, растущій на

берестовыхъ пенькахъ. *Галушки з берестянками.* Канев. у.

Беречí, жу, жéш, гл. — **Берегти.**

Бержúлочка, ки, ж. Встрѣчено въ пѣснѣ (Чуб. V. 1088, № 232) съ испорченнымъ текстомъ; если не искаженіе, то — название коровы?

Бері́вка, ки, ж. — **Барівка=Барилка.** Шух. I. 307. Гн. II. 175. Ум. **Берівочка.** Шух. I. 250, 251.

Бéріг, рега, м. и пр. — **Берег и пр.** *Пливе дараба, а керманич на беріг поглядає.* Млак. 4.

Бері́вка, ки, ж. 1) Ум. отъ береза. 2) Раст.: а) Вьюнокъ. *Convolvulus arvensis* L. Вх. Пч. П. 30; б) *Cuscuta epithymum.* Вх. Пч. П. 31.

Бері́зонька, ки, ж. Ум. отъ береза.

Беркíй, а, б. 1) Липкій, клейкій. *Після дощу кал рідкий, то він не беркій, не чіпляється за колеса.* Волч. у. 2) — до роботи. Съ энергией работающій, ретивый, рьяный въ работѣ. *Я таки була берка до роботи.* Г. Барв. 359. *Берка і здібна дівчинѣ до всього.* Г. Барв. 384.

Беркíцы! меж. Для означенія момента паденія: кувыркы! шлепы! **Беркіць у яр!** Рудч. Ск. I. 2. **Беркіць обидва під лаву.** Миж. 92.

Беркíцьнуты, ну, неш, гл. Кувыркнуть, повалить, бросить, шлепнуть, опрокинуть, повалить кого. Шейк. *Так і беркіцьнув його на землю.*

Беркíцьнутися, нуся, нешся, гл. Шлепнуться, кувыркнуться.

Беркúт, та, м. Беркутъ. *Aquila fulva.*

Берлін, на, м. Карета. Їде шляхом до Кийва берлин шестернею. Шевч. Так розжився, що було берлином їздить. *Будка з вікнами і коні в простяж.* ЗЮЗ. I. 266.

Берліна, ни, ж. Рѣчное судно: берлина, барка (по Днѣпру). О. 1861. XI. 109. Ум. **Берлінка.** *Кілька дубів і берлинок з кавунами бичувалося по Дніпру.* Левиц. Пов. 273.

Берліг, логá, м. — **Барліг.** *На тім то берлозі свиноти іди построить Албуград.* Котл. Ен.

Бéрло, ла, с. Скипетръ. *Падишах свої царici берло довіряє.* К. МБ. XII. 274.

Беру́лька, ки, ж. — **Ягня.** Вх. Пч. II. 6.

Беру́чий, а, е. — **Беркий 2.** *У нас діти беручі до письменства.* Харьк. З його

був би добрий маляр, бо воно хлоп'я до всього беруче. Шевч. (КС. 1883. II. 404).

Беру́чкий, а, є. 1=Веркий 2. 2) Липкій, ціпкій, вязкій.

Берфóла, ли, ж. и берфóлб, ла, с. части вержлюга. Вх. Зн. 2. См. Верклюг. Шух. I. 109. 186.

Берца, ци, ж. 1)=**Вер-Кладка.** На тій пропасті був перехід через малу берцуз. 2) Бéрци. Часть плуга (какав?) ЕЗ. V. 58.

Берцó, цá, с. 1)=**Берца 1 = Вер-Кладка.** Желех. 2)=**Орчик.** Вх. Лем. 391.

Бéсаг, га, м. Чаще во мн. ч. бéсаги. 1) Мъшокъ. То бесаги мельникові стояли з пшеницев. Гол. III. 225. 2)=**Сакви,** дорожный двойной мъшокъ. Кол. I. 69. КС 1891. VI. 380. Шух. I. 77. **Парубки** кладуть калачі в бесаги. Федък. 3) Писанка съ изображеніемъ бесагів. КС. 1881 VI. 380.

Бéседа, ди, ж. 1) Разговоръ, бесѣда, рѣчъ. Іде між нами своя весела беседа. Г. Барв. *А у беседі частісінько і пін не знов, що против його говорити.* Кв. 2) Пиръ, пирушка. Чи у беседі була, медгорілку пила? Балл. 11. 3) Общество гостей. Там у покоях сидить царська чесна беседа. Рудч. Ск. Ум. **Беседонька.** Веселая беседонька, де мій милий п'є. Чуб. V. 805.

Бесéдка, ки, ж. Лавка для гребцовъ въ большой днѣпровской лодкѣ, называемой дуб. Миж. 179.

Бесéдоњка, ки, ж. Ум. отъ беседа.

Бесéдувати, дую, еш, гл. Бесѣдоватъ, разговаривать. А хлопецъ знає, що дома пін беседує. Рудч. Ск. I. 170. *I пийте, і їжте, і беседуйте.* Чуб. V. 149.

Бесéрмéн, на и пр.=**Вусурман** и пр. **Бесéкýр, ра, м.** Родъ растенія. Вх. Зн. 2.

Бесí, меж. Дѣтск.=**Бебесі.**

Бесíда, ди, ж.=**Беседа.** Бесїди богато, а розуму мало. Фр. Пр. 27. *Ой чия ж то бесїда тут вечеряє весела.* Х. Сб. VII. 425.

Бесíдливий, а, є. Разговорчивый, словохотливый. Желех.

Бесíдувати, дую, еш, гл. 1)=**Беседувати.** Турок до них бесїдує. Гв. I. 63. 2) Говорить, произносить. *Маштер бесїдує 24 разів „Отче наш“.* МУЕ. III. 55.

Бесíжник, кá, м. Раст.: а) *Paris quadrifolia.* Желех.; б) — огорбдний. *Malva.* Вх. Зн. 2.

Весіт, [ту?], м. Раст. *Epilobium angustifolium.* Лв. 98.

Бéскed, ду, м. бескéда, ди, ж. Крутізна, обрывъ, непроходимый оврагъ. Бережно провів проміж рівчаків і бескедів. Стор. II. 194. З високої скелі в глибокий бескед. Стор. М. Пр. 40.

Бескéдина, ни, ж Крутой горный обрывъ. Желех.

Бескéт, ту, м.=**Бескед.** Довго крутилась, ходила по бескетах та по ярках. О. 1862. IV. 88.

Бескéття, тя, с. соб. Обрывъ, обрывы, овраги. Он дивиться, яке бескеття ліворуч від дороги. Пирят. у.

Бескід, ду, м. 1) Гора. Желех. 2) Так же во мн. **Бескidi.** Часть Карпатъ отъ Яблонки до источниковъ р. Сtryя на съверномъ и р. Латорицы на южномъ склонѣ. Гол. I. Геогр. оч. 558.

Бескідський, а, є. Относящийся къ бескидам. Желех.

Бескідувати, дую, еш, гл. Пасты скотъ на горахъ, въ бескідах. Желех.

Бестія, тїї, ж. Бранное: скотъ, бестія. Завзята бестія. Шевч. Ув. **Бестіяка.** Сим. 214.

Вестіянський, а, є. Собачій, скотскій. Ах він бестіянський син. КС. 1883. VII. 501.

Бéсур, ра. м.=**Вусурман.** Триваї, бесурел я тебе віду'ту до чужих дівок залиятися. О. 1861. XI. Кух. 16.

Бесурів, рова, ве. 1)=**Вусурманський.** 2) Вражій, чортовъ. **Бесурів** син.

Бесурман, и бесурмéн, на, м.=**Бусурман.**

Бусурмáнський, и бесурмéнський, а, є=**Вусурманський.** К. ЧР. 23. *Bіра бесурманська.* АД. I. 334

Бесурмлянин, на, м.=**Вусурман.** Злі бесурмляне з міста рушали. КС. 1884. I. 47.

Бесурмлянський, а, є=**Вусурманський.** КС. 1882. VII. 275.

Бетéга, ги; ж. 1) Болѣзнь. Вх. Зн. 2. 2) об. Ни къ чему негодный человѣкъ. Вх. Лем. 391.

Бетегóта, ти, об.=**Бетега 2.** Вх. Лем. 391.

Бетéжний, а, є. Больной. Вх. Зн. 2.

Бéтлах, и бéтлих, ха, м. Мусоръ, крупный соръ? Мале сміття я і сам винесу, а цього бетлиха хиба возом винести. Могил. Подол.

Бетоніка, ки, ж. Раст. *Betonica officinalis*. Вх. Пч. II. 29.

Вефель, ля, м. Приказъ. *А вахмайстер попереду бефель їм видає.* Гол. I. 145.

Вех! меж. 1) Бухъ! (о паденії). 2) Бацъ! (о вистрѣлѣ). ЗОЮР. I. 284.

Вех, ха, м. 1) Раст. *Cicuta virosa L.* ЗЮЗО. I. 116. 2) Въ заклинаніяхъ употребл. какъ болѣзнь, родственная съ бешихою. *Богородице Діво! прошу тебе вишептать і вимовити бех і бешиху.* Чуб. I. 115.

Вѣхати, хаю, еш, одн. в. бѣхнути, ну, неш, гл. Дѣлать что нибудь съ шумомъ: стучать, падать, бить, стукнуть, упасть, ударить. *Кого по пиці бехає, кого у груди тасує.* Кв. Так і бехнув з горища. Миж. 113.

Вѣхатися, хаюся, ешся, сов. в. бѣхнутися, нуся, нешся, гл. Падать, упасть съ шумомъ, грохнуться. Як би не вона, бехнулась би перед усіма. Г. Барв. 398.

Вѣцман, на, м. Неповоротливый человѣкъ, увалень, дубина, балбесъ. Який бецман, а нічого не вгоден робить. Аф.

Вѣцманка, ки, ж. р. отъ бецман.

Вець, ця, м. Родъ большого хлѣба? *Беца їм спечу.* Миж. 98.

Вецьком, нар. — поснуты. Крѣпко заснуть. Желех.

Вецяти; цяю, еш, гл. Дѣтск. испражняться. Вх. Лем. 391.

Вѣчка, ки, ж =Торох 2. МУЕ. III. 25.

Вешёги, шег, ж. мн. Заразительная болѣзнетворная венцества. *Заніс бешеги до нашого села.* Вх. Зн. 3.

Вешённик, ка, м. Раст. *Paris quadrifolia*. Шух. I. 20, 46, 22.

Вешіха, хи, ж. Болѣзнь: рожа, рожистое воспаленіе. Чуб. I. 116. Х. Сб. VІІ. 416. Мил. М. 95. Ув. **Бешишище.** Мил. М. 96.

Вешішник, ка, м. 1) Раст. *Chenopodium hybridum L.* ЗЮЗО..I. 116. Мил. М. 96, 11. 2)=Бешиха. Драг. 27, № 11, статья 4.

Бешкет, ту, м. 1) Скандалъ, безчестіе, посрамленіе. Се ще йому стиднійш буде, що при людях такий бешкет йому зробили. Кв. 2) Шумъ, смятеніе. Шейк.

Бешкѣт, ту, м. =Бескет. *Київ усе по бешкетах та по кручах.* Зміев. у.

Бешкѣтний, а, е. Скандальний, скандалезный.

Бешмѣт, та, м. Особый родъ верхней

одежды, бешметъ; кафтанъ, носимый подъ черкескою. Стор. П. 18. ЕЗ. V. 6. (Черном.).

Бѣшпет, ту, м.=**Вѣшкет.** Цю ніч вони мені бешпет зробили, усі копи побили. Сумск. у.

Бешпѣти, чу, тиш, гл. Пачкатъ, гадить. *Мухи бешпетять стіни.*

Бѣштання, ия, с. Брань, нагоняй.

Бѣштати, таю, еш, гл. Бранить, срамить, давать нагоняй. Якого вже добре бештав. Шейк. *Бештає за гріхи вдівця молодого.* Рудан. I. 158.

Бещад, да, м.=**Вескід** 2. Вх. Уг. 227.

Вждирика, ки, ж. Рыба *Phonixus vulgaris*. Вх. Пч. II. 20.

Вжів, ва, м.=**Чміль.** Вх. Пч. I. 5.

Вжілка, ки, ж.=**Вджілка.**

Бжола, лій, ж. бжолянік, ка, м. и пр.=**Вджола,** бджоляник. и пр.

Бжоляникувати, кую, еш, гл.=**Пасішникувати.** Волч. у. (Лободовск.).

Вжук, ка, м. Навозный жукъ, *Scarabaeus stercorearius.* Вх. Пч. II. 27.

Вжуя, на, м.=**Вжук.** Желех.

Вжуяти, яю, яиш, гл. Жужжать. Желех.

Вздікати, каю, еш, гл.=**Вздіти.**

Вздикнuty и бздиконутi, ну, неш, гл. Одн. в. отъ бздикати.

Вздила, лій, ж. Жукъ вонючка, *Blaps.* Миж. 176.

Вздіни, бздин, ж. мн. 1) Газы въ желудкѣ. 2)=**бздюха** 1? *Рветься як бздини.* Шейк.

Вздіти, бздю, бздиш, одн. в. бзднутi, ну, неш, гл. Бздѣть, испускать, испустить вѣтры. Ном. № 12577. *Дід перднун, баба бзднула—ї хата потонула.* Нар. сказка. *Не бзди гостро, бо уріжешся.* Посл. Канев. у.

Вздо, да, с. Газы въ желудкѣ, вѣтры.

Вздун, на, м. Часто испускающій вѣтры (см. Бздо); говорятъ преимущественно о старикахъ. *Старий бздун.* Ув. Бздуняка. *Оце ще бздуняка: начхурів і дихати не можно.* Кременч. у.

Вздюха, хи, ж. 1) Родъ гриба: дождевикъ, *Lycoperdon Bovista L.* 2) Насѣкомое: вонючка. Ум. Бздюшка.

Взина, ни, ж.=**Вузина.** Желех. Шух. I. 18. ЕЗ. V. 89.

Взинбий, а, е =Вузиновий. ЕЗ. V. 89.

Взичати, чу, чиш, гл.=**Дзичати.** Вх. Лем. 391.

Вік, ка, м.=Вузина. Вх. Лем. 391.
Ваюк, ку, м. Раст. *Sambucus Ebulus*
 L. ЗЮЗО. I. 135.

Ви, сокращ. б. 1) Частица, прибавляемая къ слову для выражения условности: бы, бъ. *Я ж би тую Україну кругом облітала.* Нп. *Дурним би назвали, од себе прогнали.* Шевч. *Як би він не лях, то не звав би ся Стасем.* Литин. у. Би б. Былъ бы. *Не рад би б ти моєму братіку, як би в гости прийшов?* Рудч. Ск. I. 85. Би-м. Выражается условность въ 1-мъ лицѣ. *Від чорта би-м ся від хрестив, а від тебе ні від хрещусь, ні відмолюсь.* Ном. № 2806. *Дала би-м білу ручку, та нема кому.* Чуб. V. 1. *Ой рада би-м, мій синоньку, листок написать.* Федък. I. 37. Также точно для 2-го лица ед. ч.— би-сь. *Не волів би-сь, милій синку, йти з ягнятком на толоку.* Федък. Для 1-го лица мн. ч. би-сьмо; для 2-го лица мн. ч. би-сьте. 2) Сз. Дабы, что-бы. *I над ним і коло него хрестик Божий пише, би уроки, би злі духи там не приступали.* Федък. I. 3.

Бибак, ка, м. Вередъ. Угор.

Бібка, ки, ж. Шишка овечьихъ эскрементовъ. Мил. М. 25. См. **Бібка.**

Библійний, а, е. Библейский.

Библіотека, ки, ж. Библиотека. *Скрізь як у дзвін дзвонять,—говорять за школи і библіотеки.* О. 1861. Х. 150. *Які все чудні книжки в библіотеці моого батька.* Левиц. Пов. 128.

Віблія, лії, ж. Библія. *Розумний, по коліна в Библії.* Ном. № 5694.

Бигаръ, ря, м.=Вегар. Угор.

Вігасень, сня, м. Дубина, болванъ, олухъ. Желех.

Виги збивати= Вайдики бити. Желех.

Відзатися; дзаюся, ешся и бідзка-тися, каюся, ешся, гл.=Гедзатися. Желех.

Відзенъ, дзия, м.=Гедзенъ. Желех.

Відзъкавка, ки, ж. *Nastrus*, оводъ. Вх. Зн. 3; б) *Hippobosca equina*. Вх. Зн. 3.

Відліна, ни, ж. Единич.: скотина, одна штука скота. См. **Товарина, товаряка.**

Відло, ла, с. 1) Рогатый скотъ. *Май—бидлу дай, а сам на піч утікай.* Ном. № 447. *В тій оборі повно бидла.* Чуб. П. 232. 2) Бранное: скотъ, скотина. *Aхти, бидло погане!* 3) Падаль. Ув. **Бидлю-га, бидлюка, бидляка, бидлятина.**

Відлія, ляти, с. Одна молодая скотина, одна скотина. Чуб. Ш. 374.

Відлік, ка, м. Бранное: скотъ, скотина.

Відліка,..ки и бидлятина, ни, ж. Ув. отъ бидло.

Відлічий, а, е. Скотскій.

Відлічка, ки, ж. Экскрементъ рогатой скотины. Вх. Лем. 391.

Візівний, а, е. Вѣрный, надежный, несомнѣнныи. Угор.

Візівно, нар. Несомнѣнно, навѣрно. Вх. Зн. 3.

Візуувати, зую, еш, гл.=Візувати. Вх. Зн. 3.

Війстрік, ка, м. Быстрое теченіе въ рѣкѣ. Киев.

Вік, ка, м. 1) Быкъ (молодой, кастрированный). *До чого бик навик, того і волом схоче.* Фр. Пр. 27. *Міняй бики на воли, аби дома не були.* Чуб. I. 272. 2)—дікий=Олень. Вх. Пч. П. 6. 3) Насѣк. *Lucanus cervus*, жукъ олень. Вх. Пч. П. 27. 4) Прочный треножникъ, съ помощью котораго поднимаются мельничный камень. Чигир. у. 5) Родъ неподвижныхъ кандаловъ. КС. 1882. VIII. 263. 6) Родъ дѣтской игры. Ив. 47. Ум. **Бичок, бичечок.** Ув. **Бичисько, бичище.**

Віленъ, льня, м.=Вич. 2. Шух. I. 166.

Вілёт, та, м. 1) Билетъ. 2) Паспортъ. 3) Отпускной солдатскій билетъ. *По дорозі йшов молодий москаль додому по билету.* Левиц. I. 1. 4) Двадцатипятирублевая ассигнація. *А що за цю коровку?*—*Билет.* Золотон. у.

Вілець, льця, м.=Віленъ=Вич 2. Kolb. I. 64.

Віліна, ни, ж. Стебель полеваго злака, травка, былица. *Ой у полі билина, ії вітер колише.* Мет. 78. *Сам зостався на чужині, як билина в полі.* Мет. 11. Ум. **Билинка, билиночка, билиночка.**

Вілісько, ка, с. Мѣсто, заросшее травой, стеблями растеній. *Приїдь, приїдь, Кострубоньку! Стану з тобов до шлюбоньку на травнику-билиську і в подергтім сірачиську.* Pauli, I. 22.

Віліця, щі, ж. 1) Быль, былое. *Бо се не казка, а билиця, або бувальщина, сказати.* Шевч. 2)=**Билина.** *Інших билапалицов, мене с била билапализов.* Гол. I. 211.

Вілка, ки, ж. 1) Родъ игры въ мячъ.

Полтав. 2) Стволъ дерева толщиной въ руку. Павлогр. у.

Би́лля, ля, с. соб. Быліе. *Ой Васильку, сиди в биллю, а я в черемшині.* Рали, II. 189.

Би́ло, ла; с. 1) Доска, употребляемая вместо колокола въ монастыряхъ; то же, что клепало. *Я йому як у било б'ю: женинсь та женинсь,—так ні та ї годі.* Лебед. у. *Говорили, як у било били, а йому ї не в догадки.* 2) Крылья или отводы въ саняхъ, предназначенные для того, чтобы сани не опрокидывались. Сумск. у. Ум. **Бильце.**

Билб, ла, с. 1) Стебель растенія (кононли), стержень кукурузы. Шух. I. 147. *Торік добрі були кукурози: на їднім билбі по два стрюки було.* Каменец. у. 2) Часть друлівника (см.). Шух. I. 277. 3) Верхнія боковыя перекладины, соединяющія передокъ и задокъ воза. Черниг. Ум. **Бильцé.**

Би́лька, ки, ж. Стебель картофеля. Вх. Уг. 227.

Бильник, ка, м. 1) Черешки въ листвѣ. *Поїла проклята кузявка капусту,—тільки бильник один стирчить.* Черниг. 2) Раст. чернобыльникъ, *Artemisia vulgaris.* *Небом накрите, а билником огорожене.* Волынск.

Бильцé, ця, с. 1) Ум. отъ било. 2) Рамы у люльки. Чуб. VII. 386. *Шовковій вервечки, золотій бильця, срібні колокільчики, мальовані колисочки.* Мет. *Колихала цілу ніч і бильця з рук не пускала.* Черк. у. 3) Часть ткацкаго инструмента, называемаго блят (см.). Константиногр. у. 4) Часть витушки (см.). Вас. 202. 5) Палочка въ ульѣ, къ которой пчелы прикрепляютъ восчину. Шух. I. 111. 6) Часть лозовой корзины: „продольный брусокъ вверху и внизу корзины“. Вас. 147. 7) Одна изъ частей воротъ. Шух. I. 87. 8) Брусъ въ боронѣ, въ которомъ укреплены зубья. *Треба було розбріати двое бильців у бороні.* Чуб. II. 561. 9) Обручт. въ рыболовномъ снарядѣ, называемомъ хватка. Браун. 14. 10) Часть крыши оборога (см.. оборіг 1)—половинка стропиль. Вх. Зн. 42.

Бильчáк, ка, м. Бревно изъ цѣльного дерева, деревянный брусъ.

Би́лянка, ки, ж.=Бандурчанка. Вх. Лем. 391.

Би-м. См. **Би.**

Би́да, ди, ж. 1) Лента. Гол. Од. 26. Чуб. VII. 423. О. 1861. XI, Св. 29. *Дти*

же менi, моя мати, ще й червону бинду. Грин. Ш. 385. *У біндах ходити.* Быть дѣвшкой. Шейк. Ум. **Биндошка.** Чуб. Ш. 210.

Бинджúк, ка, м. *Левятай,* лежебокъ. Желех.

Биндовий, а, е. Ленточный.

Биндо́кий, а, е.=Влиндоокий.

Біндошка, ки, ж. 1) Ум. отъ бинда. 2) Косоплетка. Гол. Од. 50.

Біндо́ковий, а, е. Относящійся къ ленточкѣ. *Біндошковий кісник.* О. 1861. XI. 28, 29.

Біндюгí, гів, м. мн.=Бендюги.

Біндю́к, ка, м.=Чміль. Вх. Пч. II. 26.

Біндо́читися, чуся, чишса, гл.=Бундо́читися.

Біненька, ки, } ж. Ум. отъ биня.

Бінечка, ки, } Ум. отъ биня.

Бінч, ча, м. Трутень. Вх. Лем. 391.

Біничати, чу́, чиш, гл.=Двичати. Хрущ бинчит. Вх. Лем. 391.

Бінь-бінь! меж. Призывъ для коровъ. Шейк.

Бінька, ки, ж. Ум. отъ биня.

Бінькати, каю, еш, гл.=Винчати=Взичати. *Бінькала бчілка на цвіту.* Гол. IV. 349.

I. **Біньо, ня=Binya.** Желех.

II. **Біньо, ня, м.** Плакса. Желех.

Біньця, ці, ж. Ум. отъ биня.

Біня, ні, ж. Дѣтск. название быка, коровы. О. 1862. IX. 118. Ум. **Бінька, биньця, биненька, бинечна.** *Плаче коло бінків:* „бинейки мої, бинейки!“ Гн. II. 162. См. **Биця.**

Бир! бирр! меж. Крикъ, которымъ гоняютъ овецъ. Kolb. I. 65. Шух. I. 210.

Бірва, ви, ж.=Брова. Желех.

Біренька, біречка, ки, ж. Ум. отъ биря.

Бірів, рова, м. Сельскій староста, сельскій судья. Угор. *От бирова утікайте.* Гол. Ш. 237.

Бірка и бірька, ки, ж. 1) Овца. 2) Шкура овчія, мерлушка. Гол. Од. 17.

3) **Шапка-бирка.** Шапка изъ овчины. *А ще на козаку бідному нетязі шапка-бирка, зверху дірка.* Мет. 377. 4) Палочка, на которой нарѣзываютъ счетъ чего нибудь, бирка; то же, что карбіж. КС. 1893. V. 277. 5)=**Багнітка.** Вх. Лем. 391. 6) Сосновая шишка. Харьк. у. Борз. у. 7) Родъ дѣтской игры. ЕЗ. V. 135. 8) Животное: стоногъ, тысячелогъ. Вх. Лем. 391.

Біркастий, а, е. О шерсти овецъ: въмелкихъ завиткахъ. *Вівці біркасти.* Вх. Лем. 391.

Віркати, каю, еш, гл. Созывать овець. *Вівчаръ вівці наганяє, на ягнята биркат.* Гол. Ш. 394.

Виркувати, кую, еш, гл. Отмѣтить, дѣлать помѣтки, нарѣзки. См. Бирка 4.

Вирнак, вѣа, м. Палка съ крючкомъ, которую ловятъ овець.

Вировити, влю, виш, гл. Быть сельскимъ судьей. Угор.

Вірочка, ки, ж. Ум. отъ биря.

Вірса, си, ж. 1) Сильный вѣтеръ, ураганъ, буря, порывъ вѣтра. *Як набіжить бірса, то ї млин повалить.* Кіев. 2) Эпилепсія, падучая болѣзнь. Канев. у.

Вірсуватися, сѹся, ешся, гл. Артагаться, бѣситься. *Спершу кінь бірсується, а далі оговтається.* Черк. у.

Вірувати, рю, еш, гл. Мочь, быть въ силѣ. Угор.

Вірфи, бірф, ж. мн. Ступеньки въ передвижной лѣстницѣ. То же, что и щаблі. Вх. Зн. 3.

Вірь-бірь! меж. Призывъ для овець. **Вірька.** См. Бирка.

Віря, рі, ж. Дѣтск. овца. О. 1861. VIII. 8. *Як піду я яром по долині своїй бірі гукати.* Чуб. Ум. Биренька, биречка, бирочка.

Вісаг, га, м.=Бесаг.

Віскун, па, м. Римско-католический епископъ, бискупъ. К. ЧР. 10.

Віскунляний, на, м. Крестьянинъ, живущій на извѣстныхъ обязательствахъ на земляхъ епископства. К. ПС. 110.

Віскунство, ва, с. Епископство.

Віскунський, а, е. Епископский, бискупской.

Віскунщина, ни, ж. Епископская власть.

Вістренъ, на, м. Потокъ, быстрый ручей. *Брати мої невірні, як той бистренъ, що дзюркотить на провесні в долині.* К. Іов. 14.

Вістрій, а, е. 1) Скорый, быстрый, стремительный. *Перебреду бистру річку.* Мет. 83. *Підмила корінь бистра вода.* Нп. 2) Проворный. *Повибігали якіс панночки нуці та бистрій як сороки.* МВ. I. 112. *I бистрим біgom все колише, не наче в гніві сам Зевес.* Котл. Ен. 3) **Бистрий** на очі. Быстроглазый, шустрый. *Була у нас жінка,—знаете, всѣ бісики пускала—така собі бистра на очі.* Волч. у. *Дивитися бистрим оком.* Внимательно смотрѣть. МВ. II. 107. 4) **Бистрий** на рбзум

Сметливый, сообразительный. Ум. **Бистреній**, бистресенький.

Вистрина, ній и **бистриня**, ні, ж. Быстра, быстрое, стремительное теченіе воды. *Люблять прать на самій бистрині.* К. (ЗОЮР. II. 205). *Один з плотів, збившиς з бистрини, трапив тіж каміня.* Стор. II. 122.

Вистріти, рю, риш, гл. Быстро, стремительно течь. *Вода бистрить.* Радом. у.

Вістріца, ці, ж. 1) Быстрый и шумный потокъ. Желех: 2) Название многихъ рѣкъ. Желех. 3) Порода длинныхъ сливъ. Вх. Лем. 391.

Вистрінь, ні, ж.=**Вистрина.** Як же повідь настала, наперла бистрінь на будинокъ той. Ев. Л. VI. 48.

Вістро, нар. Скоро, проворно. **Бистро** очима стрижé. Бойко смотритъ. Шейк. Ум. Бистренко, бистресенько.

Вистроводний, а, е. Стремительно текущій. *Потоки бистроводні.* К. Псал. 32.

Вистрошокий, а, е.? Чого прийшов, бистрошокий? Грин. Ш. 680.

Вистря, рі, ж.=**Вистрина.** Червона хустка пішла бистрею, довга хоса роспustилася по воді. МВ. I. 158.

Вистряк, ка, м. Накожный саль. Волын. г.

Вистрянка, ки, ж. 1) Раст. *Alburnus baldneri.* Шейк. 2) Быстрая и глубокая рѣчка. Ум. **Бистрянка.** *Течуть річки бистряночки, що ї не перескочу.* Чуб. V. 577.

Би-сь. См. Би.

Вит, та, м. Драка. Такий меж їми був бит, що обидва на місті зістались. Черном.

Вітва, ви, ж. Битва, бой. Ої не находъ, Литва, буде з нами битва. Мет. 215. *Лайки — байки, битва — молитва.* Ном. № 3807.

Вітельня, ні, ж. Станокъ для трепанія конопли. Левиц. I. 2.

Вітєць, тця, м. Каменоломщикъ. Міусокр.

Віти, бю, б'еш, гл. 1) Бить, наносить удары. *Дурного і в церкві б'ютъ.* Посл. За що мене, мужу, б'еш, за якї вчинки? Нп. *Орлом сизокрилим літає, ширяє, аж небо блакитне широкими б'є.* Шевч. *Не по чім і б'є, як не по голові.* Въ томъ то и бѣда, въ томъ то и. дѣло. Ном. № 7367. 2) О лошадяхъ: лягать. *Кобила б'є.* 3) Вколачивать. *Бити палі*

4) О водѣ, волиѣ и пр. Бить стремительно, литься, течь. *Вода так і б'є. Ой не ходи коло води, буде хвиля бити.* Мет. 70. *Піна била з рота.* Стор. М. Пр. 19
5) О часахъ, колоколѣ и пр. Звонить, бить. *В усі дзвони б'ють.* Грин. Ш. 275. *У дзвони дзвонять, в гармати б'ють.* О. 1862. II. 59. 6) Разбивать, бить. *Бити вікна.* На мою невісточку не настачишся горшків та мисок: так б'є, хоч що тиждня нові купуй. Харьк. 7)—на кого. Нападать, наступать на кого (во время войны). *I хоче ворогом на тебе бити.* К. ЦН. 172. *Приїшов чужоземець татарин і ото вже на Вишгород б'є.* АД. I. 50. 8) О вѣтрѣ, метели: вѣять, нести. *Б'є вітер на чистому.* Новомоск. у. *На Миколи перестало бити, за те ушкварив мороз.* Мир. Пов. I. 113. *Завірюха б'є.* Грин. II. 97. 9) Корчить въ эпилепсіи. *Бодай тебе било до землі, аби з ті дух вибило.* (Проклятие—пожеланіе смерти отъ эпилепсіи). Фр. Пр. 31. 10) Олю бити. Выжимать постное масло. 11) Бити третяка. Танцевать. *Під дудку била третяка.* Котл. Ен. 12) Байдики бити. Ничего не дѣлать, бить баклуши. Ком. II. 17. 13) Бити на забій. Бить на смерть. *Б'є жінку на забій.* НВолын. у. 14) Поклони бити. Бить поклоны. *Прийшли в каплицю перед Феба, Еней поклони бити став.* Котл. Ен. 15)—вбиву, повсті. Перебивать шерсть, дѣлать войлоки. ЗОЮР. I. 48. Сим. 197. 16)—телефрам. Посыпать телеграмму. Лохв. у. 17)—шила. Родъ игры у парней. О. 1861. XI. Св. 31. 18)—чолобм. См. Чоло. 19) Бодай тя на сон било! Чтобъ ты не могъ заснуть. Фр. Пр. 29.

Бітний, а, е. 1) Битый. Каже дитина, що бита, та не каже за що. Посл. *Битий ходиш.* Вотъ вотъ будешь побить. *Битий ходиш.—от-от-от попоб'ють.* Ном. № 3610. Я в тім не битий. Я этому не ученъ, я этого не знаю. Фр. Пр. 35. 2) О дорогѣ: торный, укатанный. *Ой як бійдеш на битий шлях, слізоньками змитися.* Ни. *Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при битій дорозі.* Нп. 3) Печатный. *Я розбираю тільки бите письмо, а скорописі не вмію.* Павлогр. у. (Залюбовск.). 4) О монетѣ и металлѣ: чеканенный, кованый. *Битій таляри.* Гол. I. 19. *При боці шабля у Дамашку бита.* Федък. I. 132. *Без битої голої копійки.* Котл. 5) Бита підлба. Полъ изъ

бревенъ. Шух. I. 174. Ум. *Битенький.* Чуб. V. 943.

Бітися, б'юся, б'ється, гл. 1) Биться, драться, сражаться. *Бийтесь, не виляйте, настав тепер то січі час.* Котл. Ен. VI. 24. *Господарю Волоський, чи будеш зо мною биться?* Нп. *Бийте, поки б'ється.* Шевч. 2) Биться, трепетать. *Ти не знаєш, моя мати, за ким серце б'ється.* Мет. 50. *Жила б'ється.* *Плаче, плаче та ридає, як рибонька б'ється.* Нп. *Сокіл.... і давай перед нею биться, наче підбитий.* Мяж. 4. 3) Биться обо что. *Будеш плакать, в землю битись, долю проклинати.* О. 1862. II. 82. 4) Стремиться, биться. Грин. II. 88. *Б'ється, як риба об лід.* Посл. *Настя ночі не поспить, усюди старається, б'ється, достає.* Стор. 5) Бить, ударять. *Ходить дівка по бережжку та все в груди б'ється.* Мет. 19. 6) О кобылѣ: имѣть случку. Угор. 7) *Бітися навбитки.* Особый родъ игры яйцами на свѣтлый праздникъ: бить одно яйцо объ другое, и чье разбьется, тотъ и считается проигравшимъ. 8) *Бітися об заклад.* Держать пари, биться объ закладъ. 9) *Бітися лунбо.* Отдаваться эхомъ. *Стукотіння од коліс билось луною в обидва боки того яру.* Левиц. Пов. 272

Бітка, ки, ж. 1)=*Вабка* 5. 2) Разбитое яйцо (см. *Битися навбитки*). У мене є з двадцять биток. Чёрк. у. 3) Драка; битье. Гн. I. 65. Вх. Лем. 392. *На ярмарку зчинилася межи людьми битжа.* Бердич. у. 4) Ударъ въ игрѣ латца. Ив. 47. 5) Шило, которое отыскиваютъ другъ у друга играющіе въ игру: *шила бити.* О. 1861. XI. Св. 31. 6) То же, что и терница, но съ болѣє широкой щелью для мечика. Вас. 200.

Бітливий, а, е. Драчливый. Мнж. 176. Такий битливий,—зара з кулаком. Константиногр. у. *Чоловік битливий буде.* Славянос. у. 2) Бодливый. Така корова маленька, а битлива. Черк. у. *Битлива,* корова наша. Канев. у. 3) Сильно ударяющій. *Град битливий.* Міус. окр.

Бітниця, щі, ж.=*Ветельня.* Кобел. у. Кіев. у.

Біттá, тя, с. Битье; драка. *Махання за биття не рахується.* Ном. № 3884. Як би знайшовся таکий чоловік, щоб не биттям, а поважним словом зробив з неї роботячу людину. Стор. I. 10:

Біцінька, ки, ж. Ум. оть *біця.*

Біць-біць! меж. для призыва телять-

Віцька, ки, ж. Ум. отъ биця.

Віцю-біцю! меж.—биць-биць!

Вицюня, ні, ж. Ум. отъ биця.

Віця, ці, ж. Дѣтск. корова, теленокъ и вообще рогатый скотъ. О. 1861. VIII. 8. Зійшли біці на кіці. Хозяйство пришло въ упадокъ. Фр. Пр. 27. Ум. Бицька, бицінка, биционя. См. Биня.

Вич, ча, м. 1) Палка. КС. 1883. IV. 773. *Не біжить собака від калача, але від бича.* Чуб. I. 279. *Добрий бич запарив.* Миж. 105. 2) Било, короткая часть цѣпа, которую молотятъ. *Кий запорожські—паличка не дуже довгі, неначе бичі у ціпів.* Стор. II. 193. 3) Часть сукновального песта, при помощи которой онъ поднимается. Мик. 481. Ум. Бичик.

Вича, чати, с. Бычекъ. Чапце во мн. ч. бичата. Їде чоловік бичатими маленьками. Гн. I. 96.

Вичак, ка, м. Ножъ съ небольшимъ черенкомъ. Угор.

Вичечок, чка, м. Ум. отъ бичок. У тебе дві корови телилося, два бичечки родилося. Чуб. *Запряжи бичечки.* Грин. II. 69.

Вічий, а, є. Бычій. Вас. 163.

Бічик, ка, м. Ум. отъ бич.

Вічіява, ни, ж. 1) Отъ бик. Говядина. Константиногр. у. 2) Отъ бич 1. Палка. Рудч. ЧП. 233.

Вічісько, ка, м. Ув. отъ бик.

Вічітися, чуся, чиша, гл. О коровѣ: имѣть слущку. *Гарно бічитися, та погано телитися.* Ком. П. № 446.

Вічіще, ща, м. Ув. отъ бик.

Вічівка, ки, ж. Веревка, бичевка. О. 1862. IX. 61. Ум. Бичівочка.

Вічівник, ка, м. Въ дышловомъ возу: жердь, служащая для припряжки третьей лошади. *Кінь па бічівнику.* Вх. Зн. 3. Ум. Бичівничок.

Вічка, ки, ж.—**Вагнітка**. Вх. Пч. II. 37.

Вічній, і, ж. 1) Стадо воловъ. 2) Затонь для воловъ. *Звелів з бічні волів пригнати.* Котл. Ен. Ш. 22.

Вічовава, ві, ж. Припрягиваніе добавочныхъ лошадей или воловъ. Шейк.

Вічовий, а, є. Припряженный въ добавленіе. См. Бичувати 1.

Вічок, чка, м. 1) Ум. отъ бик. Бичок третячок. Воль. трехътрокъ. Чуб. Ш. 346. 2) Рыба: а)=**Бабець**. Вх. Пч. Ш. 19; б) *Gobius.* Браун. 27. 3) Печной боровъ? *Xa-*

та въ його з рундучиком і пів не з бовдуrom, а так, як у панів, з бичком. Г. Барв. 424. 4) Мѣра водки, равная $\frac{1}{2}$ четверти. Радом. у. 5) Мѣра лучины: два кубическихъ аршина. Радом. у. 6)=**Сичин 2.** 7) Родъ танца. Алв. 32.

Вичування, ня, с. Отглагольное сущ. отъ бичувати.

Вичувати, чую, еш, гл. 1) Припрятать къ одной парѣ лошадей или воловъ еще одну или несколько впередъ, когда тяжело везти. Ком. П. № 114. *На гору йду—не бичую; а з гори йду—не гальмую.* Мет. 460. 2) О судахъ: тащить на бичевѣ. Киев.

Вичуватися, чуюся, ешся, гл. 1)=**Вичувати** 1. *Ми раз у раз бичуємо, їдучи на цю гору.* Подольск. г. 2) Быть тащиму на бичевѣ, идти на бичевѣ. *Кілько берлинок і дубів з кавунами бичувалася по Дніпру.* Левиц. Пов. 273.

Вичусь, бичуш, бичушка. Клички быка.

Вишак, ка, м. Сортъ крупныхъ астраханскихъ сельдей. Харьк. Миж. 176.

Вишва, ві, ж. Въ кожевенномъ производствѣ: кадка, родъ ушата, въ которомъ уши вытянуты высоко вверхъ, а на продѣтой сквозь нихъ палкѣ вѣшается вымоченная кожа. Вх. Зн. 3.

Вишіха, хи, ж. и пр.=**Вешиха** и пр.

Вішкі! меж. Окрікъ на телятъ. Миж. 176.

Бляк, ка, м.=**Вич 2.**

Ві, сокращ. Віг, употребл. въ сложныхъ словахъ: помагай-бі. Помогай Богъ! Спаси-бі! Спасибо! Дасть-бі! Богъ дасть. Дале-бі! Проб-бі!

Віб, бобу, м. 1) Раст. Бобъ, *Vicia faba* L. Чуб. V. 1157. 2) Даги бобу. Задать, поколотить. *Як дам тобі бобу, то й крикнеш "пробу!"* [вмѣсто «про-бі»] Ном. № 3633. Взяв доброго бобу. Быль сильно побить. Чуб. П. 524. Дав йому бобу залізного ззісти. Застрѣлиль? Задалъ непосильную задачу? Ном. № 4186. Ум. Бібик, бобик, бобок, бобичок. Ув. Бобище. ЕЗ. V. 149.

Вібка, ки, ж. 1) Пометъ въ шарикахъ: овечій, заячій, козій. Миж. 176. См. Бибка. 2) Шарикъ маленький. Ум. Бібочка.

Віблиця, ці, біблля, лі, ж. Родъ рыбы. Киев. Ум. Біблична.

Віблля и пр. См. біблля и пр.

Вібнік, ка, м. Трилистникъ.

Вібок, ка, м.=**Вібка**. Черк. у.

Вібр, бобра, м. Бобръ. Желех.

Вібұла, ли, ж. Оберточная бумага. См. **Бебұла**.

Вібулайстій, а, е. Похожий на бібулу. Желех.

Віб'яшок, шка, ж. 1) — **Вібка**. 2) Древесная почка. Чигир. у.

Вівпұшок, шка, ж. Раст. *Tussilago farfara*. Вх. Лем. 392.

I. Біг и Бог, Бóга, м. 1) Богъ. Чоловік стріляє, а Біг кулі носить. Ном. № 83. Біг Богом, а люде людьми. Посл. Як ось знечев'я вбіг Меркурій засапавшися до богів. Котл. Ен. II. 20. Жив у лісі такий бог лісовий. Грин. I. 44. В се врем'я в рай боги зібрались к Зевесу в гості на обід. Котл. Ен. II. 19. 2) Икона, образъ. Чуб. VII. 384. Поцілуvala на божнику бога. Г. Єарв. 239. Батько ѹ мати беруть богів, хрестять богами молодих і oddаютъ їм у руки. Молода oddає свого бога молодому. Грин. Ш. 440. 3) Старий бог. Вона іде, іде, — мов старий бог з двору сходить... Вже до воріт, за двері... — говориться о важности ухода уходящаго лица. Сим. 228. 4) Скляний бог. Водка, штофъ съ водкой. Тоді то ѹ зазналася я із сим скляним богом. О. 1862. VII. 42. Прихилася до скляного бога, привчався горілочку вживати. Мир. ХРВ. 203. 5) Біг-ма, Біг-має. Нѣть, не им'ється. Діточок у їх Біг-ма. Шевч. А іще на козаку нетязі шапка-бирка, зверху дірка, хутро голе, околиці Біг-має. ЗОЮР. I. 6) Біг-ме. Ей Богу; право. Біг-ме на щотах не училася. Котл. Ен. IV. 19. Біг-ме, я не брав твоєї сокири. Каменец. у. 7) Біг дав. Есть, им'ється. Галиц. 8) Бігу робити. Июсказ, сидѣть въ тюрьмѣ. Повѣсть «Мамай» Скальк. 9) Знати Богу. Знать молитвы. О. 1862. IV. 9. 10) Бог відь. Богъ вѣсть. Отъ скільки очима скинеш, Бог відь колишні степи. Конот. у. 11) Своимъ ббгом зробити, пітій. По своему сдѣлать. Св. Л. 287. См. Зробити. З сього часу пішла своїмъ ббгом коло всього. Св. Л. 114. 12) Ніякимъ ббгом не допросишся. Ніякимъ ббгом не допросишся було, щоб хотъ в двері до тебе заглянули. Сим. 222: 13) За малымъ ббгом: Едва. За малимъ ббгом слави ѹ чести казацької братерськимъ ббсем не занапостили. К. ЦН. 221. За малимъ ббгом Криму... не опанував. К. ЦН. 219. 14) За невійниого бога (побито, взято). Ни за что (побить, арестованъ и пр.). Миж. 163: 15) Спасеть же Біг тебе! Выраженіе благо-

дарности. Котл. Ен. II. 29. 16) Коли вже те у Бога і діялось! Бог знаетъ, когда это и было. Сим. 223. 17) У Бога. Восклиданіе въ досадѣ, если чего нибудь не находишь. Де тi ключi у Бога! Сквир. у. 18) См. Бі. Ум. Богонько, Богочко, Біженько, Біжечко, Божок. Ей, Богочку, таточку, дай погоду! Пр. Пр. 77. Ішов Божок дорогою, зострів дівку із водою: «Ой дай, дівко, води пити, смажні уста закропити!» — Не дам, старцю: води пити, бо вода есть нечиста... «Ой ти, дівко, сама нечиста, а вода есть завжди чиста.» Стала дівка, ізлякалась, перед Богом заховалась. Млр. Л. Сб. 237.

II. Біг, гу, м. Бѣгъ. I бистрим бігом все колише, неначе в гніві сам Зевес. Котл. Ен.

Вігá, гý, ж. 1) Бѣгъ, побѣжка. Екатериносл. у. 2) Бігю. Рысью. Кінь бїжитъ бігю. Канев. у.

Вігавка, ки, ж. Понось.

Вігани́я, ни, ж. Бѣготня, суматоха, Левиц. I. 318. Нарабив спрavник віганини. Каменец. у.

Бігания, ня, с. Бѣганіе. I піднявсь був.... гомін, бігання, крик, галас. Кв.

Вігárь, ря, м. Палка. Візьму бігарь на плечі -- вся моя худоба. Гол. IV. 513. См. **Бігарь**.

Вігати, гаю, еш, гл. 1) Бѣгать. Бїгас по луці. Въ повел. накл. употребл. иногда бігай вм. бїжі. Бїгай, коню, бїгай, коню, бо вже вечеріє. Мет. 98. Употребл. оно также тавтологически: Ой бїгайте-бїжіть шляхом да наїсените Касю з ляхом. Чуб. V. 908. Бїгай; хлопче! Бїгаймо у великий гай! Бїгаймо, кажу. МВ. П. 112. 2) О коровахъ: слушаться. Угор.

Вігатися, гл. О животныхъ: быть въ периодѣ. слuchki, слuchаться.. Шух. I. 211.

Віглій, а, е. Бѣгущій. Бїгому една дорога, а погонцеві десять. Пр. Пр. 37.

Вігмати́ся, маюся, ешся, гл. Божиться. Пр. Пр. 36. Та же бїгмайся, бо гріх. Шейк.

Вігнути, ну, неш, гл. = **Вігти**. Драг. 267. Бїгнутъ, пливуть човенцями. АД. I. 246.

Вігови́сько, ка, с. Ристалище. Шейк.

Вігомъ, нар. Бѣгомъ, скоро. Та бїжи мені бїгомъ, щоб одна нога тут, а друга там. Ном. № 11020.

Вігота́, тý, ж. Название кошки въ сказкѣ. Миж. 122.

Вігти, біжу́, жіш, гл. 1) Біжать. *Гріх по дорозі біг та до нас плиг. Ном. № 96. Туди ж бігла да дівчинонька. Мет. 87. Ворон коню, біжиши швидче!* Мет. 74. *Біг так, що сам себе не чув—изо всіхъ силъ бѣжалъ. Котл. Ен. Ш. 21.* 2) Быстро їхати, плыть на суднѣ. *Щось біжитъ з дзвоником.* О. 1862. V. 78. Човном біжить по під берегом. Харьк.—вёрхи. Їхати верхомъ.—з копита; у чвал. Їхати, бѣжать галопомъ. НВолын. у.—в клус. Бѣжать рысью. 3) О водѣ, жидкостяхъ и времени: течь. *Біжитъ річка-млинівочка, камені руйнує.* Pauli. Молоко біжити. Борщ біжити. Час біжити. Літа мої біжати як скороходець. 4)—з блеску. Бѣжать со свѣта. *Як росходилася стара моя,—батюшкій, хоч з блеску біжи!* Харьк.

Вігун, на́, м. 1) Бѣгунъ, быстро бѣгающій, скороходъ. Олінь лісний—бігун бистрий, а людей бойтесь. Гол. I. 376. 2) Ось, на которой ходить дверь, ворота и пр.: верея. КС. 1893. VII. 78. Чуб. VII. 383. Kolb. I. 60. Двері спали з бігуном. Шейк. 3) Верхній двигающійся жерновъ въ мельницѣ. Вас. 183. 4) Полюсъ. *Най теплійше на землі по під рівноденником, а най холоднійше коло. бігунів.* Дещо. 5) Извилистый узоръ, зигзагъ. Волын. г.; Славяносерб. у. 6) Родъ колбасы. Желех. 7) Ленъ. Вх. Уг. 227. Ум. *Бігунець, бігунчик.*

Вігунець, іця́, м. 1) Ум. отъ бігун. 2) Дитя, уже начинающее бѣгать. *Ростуть вони не по дням і не по часам, а ростуть по минутам:* уже такі бігунці гарні. Рудч. Ск. I. 116. 3) Родъ вышивки. Славяносерб. у. Ум. *Бігунчик.*

Вігунка, ки, ж. 1)=**Вігавка.** Чогось бігунка напала. Кіев. у. 2) Трехлѣтня телка, вошедшая въ періодъ половой зрѣлости. 3) Пуля малаго калибра. Вх. Уг. 227.

Вігункі́, єів, м. мн. 1) Бѣговыя дрожки. 2)? Чуб. VII. 396.

Вігунці́, ців, м. мн.=**Вігунки 1.**

Вігунчик, ка, м. 1) Ум. отъ бігунець. 2) мн. Въ загадкѣ: сани. *Бігунчики біжать, ревунчики (=воли) ревуть, сухе дерево (труну) несуть:* Чуб. I. 313.

Вігуха, хи, ж.=**Вігавка.**

Вігучий, а, е. О водѣ: текучій, проточний. Грин. II. 284. *Тут водиця бігучая—трохи покупається.* Грин. III. 340.

Вігучка, ки, ж.=**Вігавка.**

Вігцем, нар. Бѣгомъ. А він бігцем, бігцем з кіньми. Каменец. у.

Вігці, нар.=**Вігцем.** В бігці бічи. Быстро бѣжать. Желех.

Вігчи, бічи, біжу́, жіш, гл.=**Вігти** Желех.

Вігаръ, ря, м.=**Вігарь=****Вигарь.** Га I 89.

Вігос, су, м. Кушанье: жареная капуста съ колбасой, саломъ. Шейк.

Віда́, ді́, ж. 1) Бѣда, несчастье, горе. *Від біди поли вріж та тікай.* Посл. I грім біди не бѣ. Посл. Вім є на біді. Онь въ бѣдѣ. Фр. Пр. 44. *Тягти біду за хвіст.* Бѣдовати, бѣдствовать; жигъ съ горемъ и нуждою. *На біду зійті.* Обѣдяťть, впасть въ несчастіе. Фр. Пр. 48. *Біду бідувати.* Переживать бѣду. *Уже ж мені та докучило сю біду бідувати.* Чуб. V. 938. Од біді пхáючи. Пополамъ съ бѣдой. Фр. Пр. 42. 2) Бѣсь, бѣсовская сила, нѣчто страшное. *Була у царя доњка, біда ту доњку вкрала.* Гн. П. 58. Забіліло ніби кіт. Він, мавши нагайку добру, підїхав: як вдарить, то щоби кіт, то перервав би його, а то біда стала так висока, як верства, давай скакати на нього. Драг. 47. 3) Плохой, недостойный уваженія человѣкъ. Фр. Пр. 46. Строптивый, злой, лѣнивый человѣкъ. *Біду свари, біду ганьби і бій і на біду весь ліс виломи,* то біда все бідов. Фр. Пр. 43. 4) Телѣжка о двухъ колесахъ. Ум. *Бідка, бідоњка, бідошка.* Ой не плач же..любко люба, та не бідкуй, бідко. Шух. I. 199. *Ой коли б тобі да так як мені бідоњка за бідою.* Нп.

Відáга, ги, об.=**Відаха.**

Відáк, ка, м. Бѣднякъ. *Була на всю губу господинею, що й бідакові у неї єсть заробіток.* Г. Барв. 308.

Відáка, ки, об.=**Відаха.**

Відáха, хи, об. Бѣдняга, бѣдняжка, горемыка. Г. Барв. 76. *Ігостя (цапа) в тришия в кошару мусить гнатъ.* Прийшлось бідасі пропадать. Греб. Ум. *Бідашка, бідашечка.* Шух. I. 198. ЕЗ. V. 145.

Відáцький, а, е.=**Відашний.** Желех.

Відáцьство, ва, с. Бѣдность. *Довше мое бідацтво, ніж його багацтво.* Фр. Пр. 52.

Відáшечка, бідашка, ки, ж. Ум. отъ бідаха.

Відáшний, а, е.=**Відолашний.** Трава сніжечком біленьким припала, бідашний степ став сумувати. Греб. 387.

Відвіннячко, ка, с.? Ходін до него колядувати. Чим же він нам дастъ? *Бідвіннячко на насіннячко.* Чуб. III. 421.

Відіти, дж́у, диш, гл. Бѣдствовать. Гн. II. 188. *Дрібні діти мати та отак бідити.... а Господи милосердний! Камен. у. Бідів дід, як баба жива була, та й тепереньки бідить.* Каменець. у. *Нарід дуже з голоду бідів.* Гн. II. 189.

Відка, ка, ж. 1) Ум. отъ біда. 2) Тележка о двухъ колесахъ. Запіг бідку. Грин. II. 331.

Відкання, на, с. 1) Бѣдствованіе. Як побачиш мою муку, мое бідкання щоденне. К. Псал. 69. Як де заведуться злідні, то отам не переводиться бідкання, аж поки злідні сами не перейдуть куди и ніде. Чуб. II. 398. 2) Жалобы на судьбу, гореванье. Хвedor уязвя обома руками за голову і замість бідкання дрібно і весела зареготався. Левиц. I. 179. Чи чує він наше бідкання за ним, чи баче наші сліози? Мир. Пов. I. 123.

Відкатися, каюся, ешся, гл. 1) Бѣдствовать; горевать. Нехай, коли досі бідкались, нехай до старості у роскоші поживе. Кв. Бідкається тепер з волами в таку лиху годину. Черк. у. Клопочуся, бідкається з ночі до ночі, ніколи гаразд і діточками втішатись. МВ. II. 7. Ніколи чужим лихом бідкатись. МВ. I. 47. 2)—чим. Нуждаться въ чемъ. Козаки бідкаються пасовищами. К. Бай. 41. 3) Жаловаться на судьбу. Чого вони все бідкаються? хиба вже справді їм. так погано? Полт. Ой, лихо з вами та й годі! бідкалась пані Макуха, важко зітхаючи. Левиц. Пов. 171.

Відко, ка, м. Pt. Accesor alpinus. Вх. Уг. 227.

Відкувати, кўю, еш, гл. Печаловаться о комъ, о чемъ. А той щедрий та; роскішний все храми мурує, та отечество так любить, так за ним бідкує. Шевч. II. 12. Ой не плач же, любко люба, та не бідкуй, бідко. Шух. I. 199.

Відкуватися, кўюся, ешся, гл.=Відкатися. А я так бідкуюся—чи вже вони поїхали, чи й досі ні. Пирят. у.

Відний, а, е. 1) Бѣдный, неимущій. Роди, Боже, на всякого долю—бідного і багатого. Чуб. Ш. 229. 2) Несчастливый, горемычный, бѣдный. Бідна моя головонька, доленька несчасна. Мет. Помер отець-ненъка—я журюся: до кого ж я, бідна, пригорнуся? Чуб. V. 50. Ум. Бідненький,

біднесенький. Жив тоді бідненький чоловік із жінкою. Грин. I. 71.

Відник, ка, м.=Відак. Вх. Уг. 227. Відніти, ню, ніш, гл. Дѣлать бѣднимъ. Біднили нас постяями. К. Досв. 115.

Віднитися, нюся, нишся, гл. Прикидываться бѣднымъ. Та вони зовсім не такі! вони тільки бідняться, а в їх грошей до чорта! Полт.

Відинця, ці, ж. 1) Бѣдная, бѣдствующая, бѣдняжка, несчастная. Шейк. 2) Пустячная вещь? малое количество? ничтожество? Устану я у п'ятницю, помотаю сю бідницю: сюди, туди помахнула та нічого не вмотнула. Грин. Ш. 494. Із мишачу бідницю. Очень мало. Ном. № 7696.

Віднівство, ві, с. Бѣдная семья, бѣдное хозяйство. З біднівства (приимак) пристав. Пр. Пр. 55.

Віднійшати, -шаю, еш, гл. Бѣднѣть, дѣлаться бѣднѣ, приходить въ нищету. Землі менчає і люде біднійшають, бо ні з чого потягти. Черниг.

Віднісінький, а, е. Совершенно бѣдный.

Відність, ности, ж. Бѣдность, убожество, нищета.

Відніти, нію, еш, гл.=Віднійшати.

Віднішати, шаю, еш, гл.=Віднійшати.

Відно, нар. Бѣдно, убого. Ум. Бідненько, біднесенько. Жив чоловік бідненько. Грин. II. 163.

Віднота, ти, ж. 1) Бѣдность, убожество. 2) соб. Бѣдные люди, бѣдняки. Там живе усе така біднота, що страх і дивиться.

Відночія, чї, ж.=Віднота. Желех.

Відня, вяти, с. Бѣдняжка. Там онде блудить сплакана дитина, без тата, мами бідна сиротина; нічо не єло, душечка му мліє, і хоче в хату бідня повернути. Федък. I. 21. А я тебе, любко, люблю, за ручку поведу. Веду біднє за рученьку, біднє не веде сі. Шух. I. 202. Іде біднє в полонинку. Шух. I. 201. Бідната. Бѣдные люди. Вх. Уг. 227.

Відняга, ги, об. Бѣдняга. Пропав на вік сей Маг, бідняга, порхне душа на другий бік. Котл. Ен. Ум. Бідняжка, бідняжечка. Боровсь з своїм, сёрдега, горем, слізми, бідняжка, обливавсь. Котл. Ен.

Відняк, ка, м. Бѣднякъ, неимущій че-

лов'єкъ. А потім бачиш: той біднякъ, хто його знає коли й якъ, землі накупить, хазяйнус. Гліб.

Бідняка, ки, об.=Відняга. Кричить бідняка: нічого сам не зробить. Рудч. Ск. I. 144. Так і видно, що бідняка вареників хоче. Рудан. (КС. 1882. VI. 557). Серця не раньте дівчині бідняці. Рудан. I. 36. Ум. Біднячка. Іде качка і маленські наченята веде. Маленькі біднячки поприставали. Чуб. II. 302.

Відняство, ва, с.=Відність=Віднівство. Дома він кинув таке бідняство, а застав—уже ї всьо. Гн. II. 174.

Біднáчка, ки, об. Ум. отъ бідняка.

Відолáга, ги, об.=Відолаха. Драг. 212. Грин. II. 169. Побила його бідолагу. Чуб. I. 254.

Відолáжній, а, е.=Відолашній. Стор. М. Пр. 39.

Відолайчик, ка, м. Бѣдняжка. Встрѣчено въ пѣснѣ какъ эпитетъ зайца: Ойти, зайчику бідолайчику. О. 1861. XI. Св. 46.

Бідолáх, ка, м.=Відолах. Вх. Зн. 3.

Бідолáка, ки, об.=Відолаха. Маятись їому одиночому бідолаці. МВ. II. 143.

Бідолáх, ха, м. и бідолáха, хи, об. Бѣдняга, бѣдняжка, горемыка. Приайде який небудь бідолах. МВ. II. 32. Трохи одпочини позволяю бідолахам. Шевч. Він бідолаха і біжить у ліс. ЗОЮР. II. 35. Ум. Бідолашка, бідолашечка. Сумують обидві бідолашечки. Г. Барв. 455. Як вона тут, бідолашка, повертається? Мир. ХРВ. 55.

Відолáшній, а, е. Горемычный, бѣдный, несчастный.

Бідонька, ки, ж. Ум. отъ біда.

Відорáка, ки и бідорáха, хи, об.=Відолаха.

Відóта, ти, ж. 1)=Відиота 1. Коли ко-го вбачав я без одежі, на холоді та на дощі в бідоті. К. Іов. 67. 2)=Біднота 2. Сим. 235.

Відочка, .ки, ж. Ум. отъ біда.

Відувáння, ия, с. Бѣдствованіе. Не гайся до мене озватись під час тяжкого бідування. К. Псал. 230.

Відувати, дýю, еш, гл. Бѣдствовать, терпѣть несчастье. І'є п'яниня неділю.... п'є п'яниня другую, а я бідна бідую. Чуб. V. 585. Лучче мені жінку мати, як самому бідувати. Чуб.

Відúля, лі, об? Уже мене обрехали білецькі бідулі. Гол. III. 388.

Відáга, ги, об.=Відолаха. Черк. у.

Біець, бійця, м. Боець, борець. Дивитись на бійців хватались. Котл. Ен.

Віжак, ка, м. Степная узенькая тропинка. Новомоск. у.

Віжачий, а, е=Вігучий. Голосочек був у неї наче струничок прудко біжачий. МВ.

Віжбá, бý, ж. Божба. Кв. (Желех.).

Віждерев, ва, м. Віждерево, ва, с. Раст. Artemisia campestris. Вх. Пч. I. 8. Ум. Біждеревочок. Шейк.

Віжка, нар. Бѣгозъ. Біжка добіг би, не то що ходою. Зміев. у.

Віжний, а, е. Біжний кінечъ нѣвода. Та сторона невода, которую забрасываютъ, заводятъ. Черном.

Віжнік, ка, м. Полочка для иконъ. Константиногр. у.

Віжніця, ці, ж. 1)=Вожниця. 2) Храмъ. Соломон біжницию ставив. Гн. I. 51.

Віз, бόзу, м.=Вуз. Владим. у. Волын. г.

Візуувати, зўю, еш, гл. 1) Ручаться, утверждать. Желех. 2) Быть въ состояніи. Ёагато їх маєш, мабуть,—та не бізущеш годувати. Федък. 3)—дарабою. Управлять плотомъ. Желех.

Візууватися, зўюся, ешся, гл. Братясь за что. Вх. Зн. 3. Не найшли нікого, хто би ся бізував відмолодити царівну. Гн. I. 107.

Візўн, на, м. 1) Нагайка, арапникъ. К нему прибігає бізуном го затинає. Гол. I. 7. Голий, як бізун. Совершенно голий. Ном. № 1524. 2) Шлотовщикъ; рулевой. Желех.

Візцéм, нар.=Вігдем. Каменец. у.

Візъдерево, ва, с.=Вузъдерево. Вх. Пч. I. 10.

Вій, бóю, .и. 1) Бой, битва. Хто не має зброй, най не йде в бої. Ном. № 4208. Ббем увійті. Вооруженной силой войти. У Київ мусив босм увійті. К. ПС. 133. 2) Битье, побои. Бою більш не буде, а за велику провинність під арешт сажати-муть. О. 1862. V. 108. Жінка од бою вмерла. Харьк. г. 3) Убой (скота). Та мовчки як іти на плаху, мов у різницях віл на бій. Греб. 4) Боязнь, страхъ. Має ббя. Бойтся. Фр. Пр. 114.

Війзъко, нар.=Війно. Серце у мене як не вискочить, і бійзъко, і якось весело. О. 1862. VII. 41.

Війка, ки, ж. Драка. *Лайка — не бійка: в боку не болить.* Посл.

Війкуватий, а, е. Драчливий. Нѣжин. у.

Війно, нар.=Воязко. Шух. I. 81. *Бійно було; бо ї спізнав, що то пекло.* Гв. II. 72.

Війство, ва, с.=Війка. *П'янство, бійство завелось таке, що її Боже!* Лебед. у.

Вік, ббку, м. 1) Бокъ, часть тѣла. *Узяєсь під боки та її думає, що пан.* Посл. *Тому козакові, що шабелька при бокові.* Чуб. 2) Бокъ, сторона предмета, напр. сундука, лодки и пр. Вас. 150, 151; сторона. *I по сей бік гора, і по той бік гора.* Мет. 34. 3) Берегъ, сторона рѣки, озера. *Ой плавали утенята по тім боківі ставу.* Мет. 83. *Tи по тім бокі, я по сім бокі,— передайся до мене.* Нп. *По тім бокі— моя доля, по сім бокі— горе.* Шевч. 4) Вилазити ббкомъ. Даромъ не проходитъ. *Вилізуть тобі боком оци гроши.* Полт. См. Бокомъ. 5) У бокі, у боку буті, зостатися. а) Остаться въ сторонѣ, непричастнымъ. *Семен зостається у бокі, а Іван одвічай за все.* Зміев. у. б) Сойти на второй планъ. *Що за город Ніжен,— вже ї гарний! а ввійшла у Козелець,— так і в боку; а як у Київ, так і поготив.* Г. Барв. 37. 6) На другий бік (видужав, поправився). Еще хуже (заболѣль, сдѣлалъ). Фр. Пр. 56. 7) I ні в той бік. Все равно, безразлично. Галиц. 8) Боками робити. Тяжело дышать. Фр. Пр. 55. 9) З боку го заїхав. Хитростью поддѣль. Фр. Пр. 55. Ум. Бочок, боченько, бочечок. *На бочайках мат кований пояс.* АД. I. 43. *Сіделечко в головочкі, стременочки у бочечки.* АД. I. 138.

Вілавій, а, е.=Віявій. Галиц.

Вілавка, ки, ж. 1)=**Віявка.** 2) Раст. *Bellis perennis.* Вх. Пч. II. 29. Ум. **Білавочка.** *А зложмосі, пане брате, та зложмосі, зложмо, та до однай білавочки на зальоти ходьмо.* Pauli.

Вілан, на, м. 1) Блондинъ. *Білан який з тебе, хлопче.* Зміев. у. 2) Названіе бѣлаго вола, собаки и пр. 3) Бѣлы хлѣбъ? *А ну лишім, люде добрі, горілочку пити, бо будемо в Бовцатулі білани кочити.* Гол. III. 224. Ум. **Біланчик.**

Віларапський, а, е. Употребл. въ думѣ для обозначевія какой то, вѣроятно, фантастической земли: (*Буря*) судна козацькі-молодецькі на три части разбиває:

перву часть ухопило—у біларапську землю занесло. АД. I. 177.

Вілас, са, м. Раст. *Boletus edulis.* Вх. Лем. 392.

Віластий, а, е. Бѣловатый, облесоватый. Черк. у.

Віаш, ша, м. Бѣлы хлѣбъ (у нѣщихъ). *Чорниш у комиш, білаш у кармаш.* Ном. № 4643.

Віленій, а, е. 1) Выбленный. *I сурове полотно, і білене.* Чуб. II. 449.

2) Луженый. Білена посуда. Херс. у.

Віленник, ка, м. Выбленная юбка. Желех.

Віленце, ця, с. Холстъ, полотно. Галиц. *Ох я там на річці біленце білила, ох там же я, мата, віночок згубила.* Гол. I.

Віленъкій, білесенькій, а, е. 1) Ум. отъ білий. 2) Біленъка неділя. Страстная недѣля. *Похвала похвалиться, а вербна поставиться, а біленъка ї побілить.* Ном. № 424. 3) **Біленъка нѣхворощ.** Раст. степная полынь, *Artemisia pontica*.

Вілёт, та, м.=Вілет. 1) *Білети продаватимуться... у театрі.* О. 1862. Ш. 73. 2) О. 1862. IX. 111. 4) *Схотів розмінятъ білем.* О. 1861. X. 146.

Вілечка, ки, ж. Ум. отъ І. Біль.

Вілізна, ии, ж. 1) Бѣлье. *Прийшов він до річки, поскідав з сїбе білизну.* Чуб. II. 401. 2) Рыба, *Aspius garax.* (Agas). Браун. 28.

Вілізнина, ии, ж.=Вілизна 1. Вх. Уг. 227.

Вілий, а, е. 1) Бѣлы. *Червоная калинонка, білее деревце.* Мет. 64. *Під білого березою козаченька вбито.* Мет. 102. *Причарувала біле личенько.* Мет. 84. 2) Чистый. Я матери догожу,—постиль білу постелю. Нп. *Взяв білу сорочку.* Драг. 4. 3) Білий світ. *Міръ Божій, бѣлы свѣтъ.* Хведір умер, сама осталась на білому світі. *Нудити білим світом.* Томиться, тосковать. *Не співає; як сирота білим світом нудить.* Шевч. 4) Білий день. Полный разсвѣть. *Прокинувся я, аж дивлюсь—білий день на дворі.* 5) Білий тиждень. Страстная недѣля. Чуб. III. 13. Маркев. 4. 6) Біла челядь. Женскій полъ. *Коли турки воювали, білу челядь забирали.* Гол. I. 49. *Ні в чім буде між білу челядь піти погуляти.* АД. I. 109. 7) Біла рядовина. См. Рядовина 1. Вас. 168. 8) По білому співати. ПѣТЬ по церковному.

Як би вони (шалопути) по білому співали, то й нічого,— я пізнав би, щоб співають. Новомоск. у. 9.) **Біла білява.** Въ загадкѣ: береза. **Біла білява перед Богом стояла.** Ном. 10.) **Біла.** О моветѣ: десяти-крайцеровая монета. Галиц. Ум. **Біленький, білесенький.**

Вілік, ка, м. 1) Стальнай двуручный рѣзецъ для очистки кожъ. Сумск. у. 2) Са-менцъ бѣлки.

Вілілечко, ка, с. Ум. отъ білило.

Віліло, ла, с. 1) Бѣлая краска, все чѣмъ можно бѣлить, убѣлять. **Та й купилі білила.... дідам бороди білити.** Грин. Ш. 95. **Дівкам чорнило, парубкам білило.** АД. I. 39. 2)=I. **Біль 1?** Ой десь же ти, дівчинонько, з китаечки звита, що ти мене задержала з вечора до світа. „Ой з китайки, не з китайки, з білого білила“. Мет. 45. Ум. **Білилечко.** Чуб. IV. 70.

Вілина, ні, ж. Бѣлизна. Чорний вуаль затуляв її білий лоб і прибільшав білину її лиця. Левиц. I. 272.

Віліти, лю, лиш, гл. 1) Бѣлить; окрашивать въ бѣлый цветъ. У суботу білю хату. МВ. **Шити-біліти**—завтра Великденъ. Посл. Значитъ то же, что русское: коли ва охоту єхать, тогда собакъ кормить. **Біліти шкіру.** При выдѣлкѣ кожи: натирать мѣломъ. Шух. I. 254. 2) О полотнѣ: дѣлать бѣлымъ, бѣлить (на солвцѣ). **Я вас пряла, начей не досипала, білила вас в зеленіи лузі.** Левиц. I. **На тихім Дунай під крутими берегами там господиня різи білила..** Чуб. **Біль біліти.** См. I. **Біль.** 3) Убѣлять (умывая). **Дівка Катерина личенько білила.** Чуб. V. 574 4) Лудить. Херс.

Вілітися, люся, лишся, гл. 1) Бѣлиться. **На траві білиться три шматки полотна.** 2) Убѣляться (умываясь). **Встала дівчина раненько, біглася біленько.** Чуб. V. 1082.

Віліця, ці, ж. 1)=**Вілка.** Вх. Пч. II. 7. Вх. Зн. 43. 2) Непостриженная монахиня (въ противоположность черницѣ). 3) Бѣлое просо. 4) Раст. *Thlaspi arvense*. Вх. Пч. II. 36. 5)=**Опій,** *Aspidus lucidus*. Вх. Пч. II. 18. См. **Біюга.** 6) Мѣловая почва. Желех. Ум. **Біличка.**

Вілічка, кі, ж. 1) Ум. отъ білиця. 2) Имя бѣлой собаки. Вх. Зн. 68.

Вілісінський, а, е. Совершенно бѣлый. Стара Хомишина хата притулилась

позад новісінської білесінської хатки: Левиц. I. 22.

Вілісінсько, нар. Совершенно бѣло.

Вілість, лости, ж. Бѣлизна. Желех.

Віліти, мію, еш, гл. Бѣлѣть, бѣлѣтися. **Лечу, лечу, а вітер віє, передо мною сніг біліє.** Шевч. **На синові явір звленіє, на невісточці береза біліє.** Чуб. V. 712.

Вілітися, ліюся, ешся, гл. =**Віліти.** Уже въ моего Іванечка і своя хатка кінець, села білітися. Федък.

Вілка, ки, ж. 1) Бѣлка. 2) Раст. *Juglans cyanoides* Dec. ЗЮЗО. I. 125. Ум. **Білочка.**

Вілкатий, а, е. Имѣющій большие бѣлки въ глазахъ. Шейк.

Вілкó, ка, м. Кличка собакъ бѣлой масти. Грин. I. 33.

Вілля, ля, с. 1) Бѣлила. **Нá тобі, дівчино, таляра на білля, а сто злотих на мило.** Подольск. г. 2) **Бѣлье?** *Іди, бабо, уберися, візьми своє білля,— хочу тебе повести хоч раз на весілля.* Грин. Ш. 340. См. **Набілля.**

Біло, нар. Бѣло. **Катря біло збліліа.** МВ. Ш. 122. Ум. **Біленько, білесенько.** Умилася біло-біленько. Чуб. V. 704.

Вілобóкий, а, е. Съ бѣлыми боками. **Біг гінь білобокий** через яр глибокий. Грин. I. 248. Чаще всего служить эпитетомъ къ слову сорока. **А сорока білобока на скрипичку грає.** Чуб. V. 1145. Ум. **Білобоненький.**

Вілоборóдий, а, е. Съ бѣлой бородой, бѣлобородый. Ум. **Білобороденький.**

Вілобрівка, кі, ж. Имѣющая русые брови.

Вілобрóвий, а, е. Съ русыми бровями, бѣлобровый. Ум. **Білобровенький.**

Вілоберба, би, ж. Раст. *Salix alba* L. Вх. Зн. 3.

Вілові́дий, а, е. Бѣлоницый. Ум. **Біловиденький.** О. 1862. IV. 75.

Вілові́ники, ків, м. мн. Родъ зимнихъ яблокъ. Галиц.

Віловолбóсий, а, е. Бѣловолосый. Ум. **Біловолосенький.**

Вілобус, са, м. 1) Человѣкъ съ русыми усами. **Де ти бавиш, біловусе, де, мій ясний світе?** Федък. I. 25. 2) Человѣкъ съ сѣдыми усами.

Віловусíй, а, е. Съ бѣлыми, свѣтлыми усами. Ум. **Біловусенький.**

Вілоголбва, вої, ж Жевщина Сим 5
См. **Біла челядь.**

Вілоголбвець, вія, м. Раст. *Bellis perennis*. Вх. Пч. 29. См. **Білавка.**

Вілоголбвий, а, е. Съ русой или съ дой головой. Ум. **Білоголовенький.**

Вілоголбвка, ки, ж. О предметѣ (чаще о растені), имѣющемъ бѣлую головку. Ум. **Білоголовочка.** *Макіочки-білоголовочки, чи зи поспіли?* Шейк.

Вілоголбвник, ка, м. Раст *Archillea millefolium* L. ЗЮЗО. I. 109.

Вілогорбдов, дка, м. Употребл. въ загадкѣ: хата. *Був на білогородку, та поїхав на чиногородок.* (Котъ бытъ въ хатѣ да забѣжалъ яа печь). Ном. стр. 294. № 128.

Вілогрбцький, а, е? В чистил полі при долині, при широкій доріженьці лежить козаченько молоденький білогрецький. Мет. 448.

Вілогрбвець, вія, м. 1) Конь съ бѣлою гривой. 2) Птица *Turdus torquatus*, дроздъ ошейниковый. Вх. Пч. II. 15.

Вілогрбвий, а, е. Съ бѣлою, свѣтлой гривой. Чр. 44. *Ой куїнь білогрбвий, ко-закъ чорнобривий.* Грин. Ш. 245. Ум. **Білогривенький.**

Вілогруд, да, м. 1) Имѣюцій бѣлую грудь. Желех. 2) Пт.: а) *Sterna minuta*. Вх. Пч. II. 14; б) *Cinclus aquaticus*. Шух. I. 23. Ум. **Білогрудник.** Вх. Зн. 3.

Вілогрудець, дця, м.=Вілогруд 2 а. Вх. Пч. II. 14. Ум. **Білогрудчик.** Вх. Зн. 3.

Вілогрудий, а, е. Имѣюцій бѣлую грудь, бѣлогрудый. Шейк. Ум. **Білогруденький.**

Вілогрудик, ка, м. Ум. отъ **білогруд.**

Вілогрудчик, ка, м. Ум. отъ **білогрудець.**

Вілогубий, а, е. 1) Съ бѣлыми губами. 2) Молодой (у котораго молоко на губах). *Отой блазень? Білогубе щеня?* О. 1861. XI. Кух. 20.

Вілогузка, ки, ж. *Saxicola oeana*. Вх. Лем. 392.

Віловбрець, рця, м.=Віловбрець. На синім морі, на білому камені, там сидить ясен сокіл **біловбрець.** АД. I. 190.

Віловбр, зора, м. 1) Красавецъ, милый? *Мій біловбр на поріг, я йому на талірку періг.* Лебед. у. 2) Эпитетъ мѣсяца. *Місяцю-біловбуру, зайди за комору.* Грин. Ш. 242.

Віловбрець, рця, м. Эпитетъ сокола?

Порода сокола? Там сидить ясен сокіл **біловбрець.** АД. I. 194.

Віловбрка, ки, ж. 1) Красавица, милая. 2) Одивъ изъ видовъ крымской соли. Сумск. у. Ум. **Біловброчка.** *Моя панночко, моя дівочко, моя непорочная біловброчка.* Мет. 122. Какъ эпитетъ перепелки: *Тут була перепілочка... тут була біловброчка.* Чуб. Ш. 64.

Віловбр, ра, біловбрець, рця, м. 1)=
Віловбр, біловбрець. АД. I. 190. *Козаченьку-біловбуру, говори зо мною!* Грин. Ш. 296. 2) Только **біловбр.** Раст. *Parnassia palustris*. L. ЗЮЗО. I. 130.

Віловбрний, а, е. Имѣюцій свѣтлые глаза. **Біловорий кінь.** Шейк. Ум. **Біловоренький.**

Віловбуй, а, е. Съ бѣлыми зубами.

Вілбк, лка, м. 1) Бѣлокъ глазной. Чого ти білки витріщив? Ном. № 6600-2) Бѣлокъ яичный. Шейк. Ум. **Білочок.**

Білокопітій, а, е. Съ бѣлыми копытами, бѣлокопытый. **Кінь білокопитій.** Гн. I. 464. Ум. **Білокопитецький.**

Білокост, ту, м. Матерія красная съ червымъ. Константиногр. у.

Білокрілець, льця, ж.=Лущ. Вх. Пч. II. 10.

Білокрілій, а, е. Съ бѣлыми крыльями. „Чи не бачили голубки поміж голубами?—Хоч бачили, не бачили,—не знаєм якай.—Сама сиза, білокрила, личико як калина.“ Чуб. V. 173. *Лебеді білокрилі.* К. Досв. 41. Ум. **Білокріленський.** Грин. Ш. 542.

Біоліцій, а, е. Съ бѣлыми лицомъ, бѣолицій. *Біоліця, кароока і станомъ висока.* Шевч. 2) Употребл. какъ эпитетъ къ слову мѣсяцъ, замѣняя его. *Світить біолицій на всю Україну.* Шевч. Ум. **Біолиценський.**

Вілоніг, нбга, м. Раст. *Herniaria glabra*. Вх. Пч. II. 32.

Вілоніжка, ки, ж. Съ бѣлыми ногами, бѣлоножка (чаще о лошади). Шейк.

Білоногій, а, е. Бѣлоногій. Ум. **Білоногенький.**

Вілобк, ка, м. Рыба. *Abramis Sarat.* Вх. Пч. II. 18.

Вілонілічий, а, е. Съ бѣлыми плечами. Желех.

Вілоріз, за, м. Встрѣчено въ заговорѣ какъ эпитетъ камня: *В окіян-море під білоріз камінь ключі закидаю.* КС. 1883. VII. 586.

Вілоріпа, пи, ж. Раст. Brassica гардн. Вх. Зн. 59.

Вілорогий, а, е. Съ бѣлыми рогами. Ганялись наши батьки по Низових степах за білорогими сугаками. К. ЧР. 213.

Вілорукій, а, е. Бѣлорукій. Себе сама і білоруких городян хлібом годуємо. К. (О. 1861. I. 311).

Вілорум'яний, а, е. Бѣлый и румяный. Личко білорум'яне. Мир. ХРВ. 8.

Вілоручечка, ки, об. Ум. оть білоручка.

Вілоручка, ки, об. Малоработающей чедовѣкъ или малоработающая женщина: бѣлоручка. Шейк. Ум. Білоручечка.

Вілослива, ви, ж. Порода сливъ—съ бѣлыми ягодами. Желех. Шух. I. 109.

Білотарчик, ка, м.? Герой пѣсни, поюшайся въ игрѣ того же имени. *Біло, білотарчику, поплинъ, поплинъ по Дунайчику* и т. д. Гол. IV 156. У Чуб. игра съ той же пѣсней называется **Володарь**. Чуб. III. 39.

Вілотурка, ки, ж. Родъ яровой пшеницы.

Вілоусий и пр.=**Віловусий** и пр.

Вілохатий, а, е. Съ бѣлыми хатами. Оглав білохатий. Шевч. 492.

Вілохвостий, а, е. Съ бѣлымъ хвостомъ. **Біофста**. Название овцы. Колб. I. 65.

Вілочка, ки, ж. Ум. оть білка.

Вілочник, ка, м. Раст. Potentilla anserina. Вх. Пч. II. 34.

Вілопка, ки, ж. 1) Порода бѣлыхъ круглыхъ сливъ. Вх. Лем. 392. 2) Шутливо: кофе съ молокомъ. *Засолодити вам білошику?* Вх. Зн. 3.

Вілтоб, тка, м. Бѣлокъ яйца. Вх. Лем. 392.

Вілування, на, с. 1) Сниманіе кожи съ убитаго животнаго. См. **Білувати**. 2) Въ свадебн. пѣсняхъ: покрывало (намітка) для новобрачной. *Біле білування, вічне покривання*. Мет. 207. 3) Досчатый заборъ. Чернig. у.

Вілувати, лу́ю, еш, гл. 1) Снимать кожу съ убитаго животнаго. *Найти козла.... білував*. Рудч. Ск. II. 150. Зарізав чоловік ягня, тільки що зібравсь білувати. Маж. 134. 2) Бѣлить (стѣну). *Ми ще хати не білували, тільки посеркували*. Но-вомоск. у. (Залюбовск.).

Вілуватий, а, е. Бѣловарый. *Снігову хмару можно зараз примітити, бо вона білувата*. Дещо. *На небі ходять круглі білуваті хмари*. Грин. II. 21.

Вілуватися, лу́юся, ешся, гл. Принаряжаться, прихорашиваться. *Вийду в чорному—скажутъ: лінуеться; вийду в білому—скажутъ: білується, за своїм мілим ні кришки не журитьса..* Чуб. V. 862.

Вілуга, ги, ж. Вѣлуга, Asipenser Huso. Рудч. Ск. II. 172. Ум. **Білужна**. Ув. **Білужище**.

Вілужий, а, е. Бѣлужий.

Вілужина, ни, ж. Бѣлужье мясо, бѣлужина.

Вілуха, хи, ж. Бѣлолицая, бѣлая какъ снѣгъ женщина, блондинка. Шейк. Ум. **Білушка**.

Вілченя, на́ти, с. Дѣтенышъ бѣлки. Черк. у.

Вілш и пр.=**Вільш** и пр.

I. **Віль**, білі или белі, (зват. п. біле и бѣле), ж. 1) Бѣлые нитки для шитья. Чуб. VII. 574. *Під вербою над водою Катерина біль білила, із своею біллю говорила: «ой бѣле моя, тонка бѣле!* Нп. Стоять намети як біль біленькі. Чуб. III. 275. *Шиє вона шовком-біллю свому милому на неділю*. Нп. *Всю ніч не спала, біль сукала*. Мет. 313. *Я з тебе, біле, плахту витчу*. Мил. 84. 3) Часть дерева, слѣдующая непосредственно за корой. НВолын. у. 4) Бѣлизна. Полюби мене в чорні, а вже в білі полюбить і аби хіо. Ном. № 2317. Полюбите насъ чорненькими, а бѣленъкими настъ всякий полюбить. 5) Сало. Вх. Лем. 392. Ум. **Білечка**. Забери собі біль-білечку. Чуб. Ш. 470.

II. **Віль**, лю, м. Бѣлая краска, бѣдило. *Ой у полі кориша дильом дильована, дильом дильована, більом більована..* Нп. (Бердич. у.).

III. **Біль**, болю, м. Боль, страданіе. Чужий біль нікому не болить. Ном. № 2344.

Вільмак, ка, м. Імѣющій бѣльмо на глазу. Шейк.

Вільмач, чá, м.=**Вільмак**. Желех.

Вільмачок, чка, м.=**Ватошки**. Лв. 101.

Вільмо, ма, с. Бѣльмо. Бѣльмо окові нічого не шкодить, але не бачить. Ном. **Більмо із ока зганяти**. Мил. М. 35. *А більмом би ти очі зайшли!* (Брань). Фр. Пр. 56.

Вільмовій, а, е. Съ бѣльмомъ. Бѣльмове око. ЕЗ. V. 156.

Вільовій, а, е. Изъ бѣлыхъ нитокъ. Це бѣльова лиштва, а не заполочна. Чернig. у.

Вільчок, чка, м.=Вілток. Вх. Уг. 227.

Вільш, нар.=Більше. Більш копи ліха не буде. Посл. **Більш-менш.** Бол'є или мен'є. Пекарні в панотців тісні, то на кожну більш-менш велику оказію вже страву готовлять на дворі. Св. Л. 202.

Більшати, шаю, еш, гл. 1) Дѣлаться большимъ, увеличиваться. Град все більшає, падаючи крізь хмару. Дещо. Виростають у тебе що-дня крила, більшають, ширшають. К.ДС. 27. 2) Подростать. Дити більшають—більшають і клопоти. Дѣти зупранстяють—увеличиваются и хлопоты.

Вільше, сравн. ст. отъ нар. **багато.** Больше. **Більше Бог має, як роздав.** Ном № 58. Ум. **Більшенко**

Більший, а, е. Сравн. ст. отъ прил. **великий.** 1) Большій. **Мабудь Господь так світ создав, що менший там не втне,** де більший геть то зможе. Греб. 381. **Він (дощ) ще більший піде.** Чуб. Ш. 107 2) Старшій. **Більший брат; більша сестра.** Шейк. Ум **Більшенкий.** **Більшенкій шматочок.** Гліб. **Діточки.... которе орішками пересипає, а більшенкі новими чобітками рипають.** МВ. I. 48.

Вільшинá, ні, ж. 1) Величина. **Бѣл.-Нос.** 2)=**Більшість.**

Вільшити, шу, шиш, гл. Увеличивать.

Більшість, шости, ж. Большиство. **Більшість була на моїй стороні.**

Вілюга, ги, ж.=Оклій, Aspius lucidus Вх. Пч. II. 18. См. **Білиця 5.**

Вілюх, ха, м. Насѣк. Pieris. Вх. Пч. I. 7.

Вілющій, а, е. Очень бѣлый. **Дівчата все в білющих сорочках та в квітках.** Св. Л. 192.

Біля, нар. Подлѣ, возлѣ, около. **Ліг біля моря одпочить.** Шевч. **Будем ми старих людей біля його держати, будуть вони його научати.** Дума.

Білявий, а, е. Бѣлокурый, блондинъ. Рудч. ЧП. 214. **Чорнявую з душі люблю, з білявою женіхаюся.** Ні. Ум. **Білявенкій.** Своїм личком та білявенкім все підманює. КС. 1883. I. 217.

Білявина, ни, ж.=Білявка. Через тогу білявину дома не ночую. Гол. IV. 463.

Білявиця, ці, ж.=Білявина. Гол. IV. 508. **Та де ж моя білявиця, що і не видаю.** Pauli, II. 187.

Білявіти, вію, еш, гл. Становиться бѣлокурымъ, бѣлокурымъ.

Білявка, ки, ж. Бѣлоніца, бѣлокурая, блондинка. Гол. II. 432. **Ой не піду до білявки, не піду.** Pauli. II. 189 Ум. **Білявонька, білявочка.**

Білявша, ші, ж. Насѣк. Libellula, стрекоза. Вх. Пч. I. 6

Біляк, ка, м. 1) Бѣлый по масти, одѣтый въ бѣлое. **На ставі пишно лебеди, плив, а гуси сірї край його поринали.— „Хиба отцей біляк вас зглузду звів?”**—один гусак загомонів. Греб. 362. 2) Родъ грибовъ. **Як загадав боровик.... ой тим білякам да на войну йти.** Чуб. V. 1183. 3) Бѣлякъ-заяцъ. Шейк. 4) Родъ черешень. Уман. у. 5) Встрѣчено только въ думѣ „Про Самійла Кішку“ (Паювали) златосиній киндяки на козаки, златоглави—на отамани, турецькую білу габу—на козаки на біляки. АД. I. 219. Значеніе неясно. АФ. (310) переводить: „козаки, не вступившіе еще въ товариство, т. е. не посвященные въ званіе лицаря славного войска запорожскаго“; Шейк. (65) „козаки, ходившіе въ бѣлой одеждѣ“. Кулишъ понимаетъ это слово въ смыслѣ „простой, рядовой козакъ“ „Лейстровик чи охочий?—Лейстровий, мосци-пане.—Біляк, чи отаман?“—З отамання. К. ЦН. 310. 6) Горшокъ безъ глазури изъ бѣлой глины. Вх. Лем. 392.

Біляний, а, е. О полотнѣ: бѣленый (холстъ). **Це сирозве полотно, а то біляне.** НВолын. у.

Білянка, ки, ж. 1) Бѣлизна лица (въ противоположность веснянка—веснушка). По народному повѣрю, имѣющи веснушки на лицѣ долженъ весною, увидѣвъ ласточку, сказать: „**Ластівко, ластівко! на тобі веснянки, дай мені білянки!**“ Ном. № 226. Чуб. I. 59. 2) Раст. Agaricus subdulcis Bull. ЗЮЗО. I. 110. 3) Порода бѣлыхъ сливъ. Вх. Уг. 227.

Біляр, ра, м. Бѣлильщикъ. **I** стала одежа його осяйна, вельми біла, мов сніг, якої біляр на землі не може вбілити. Ев. Mr. IX. 3.

Білястий, а, е. Бѣловатый, бѣлѣюЩій.

Білячий, а, е. Бѣличій. **Білячий хвостик.** О. 1862. VIII. 33.

Бім-бім! **меж.** Звукоподражаніе дѣтской забавы, когда дѣти пальцемъ прикасаются къ нижней губѣ.

Бімбувати, бую, еш, гл. (См. **Бім-бім!**)

1) Ничего не дѣлать, праzdно время проводить. **Бімбує, як жид у шабаш!** Посл.

Ліпов. у. 2) Гордиться, чваниться. *Бімбуе, як Берко в колоді.* Ном. 3) Говорить подъ носъ. Шейк.

I. Вір, бору, м. Сосновый лѣсъ, борь. АД. I. 83. Закотилося сонечко за зелений бір, ми підемо вечеряти у багатий двір. Нп. Ум. Бірок, борочок. Чуб. V. 484. Ув. Борище, боряка.

II. Бір, біру и бору, м. Сборь, налогъ. Небагато я вже мала доплочувать громадського біру: вісім левів ще й скілько там. Федък.

Віржа, жі, ж. 1) Биржа, мѣсто стоянки городскихъ извощиквъ. 2) Городскія извощицы дрожки, сани. Ми приїхали біржю. Полт.

Біржак, біржанік, біржовик, ка, м. Біржевой извощикъ. Багацько народу зібралось; біржаники стоять і музика грас так що ну! Кв.

Вірмак, ка, м. Трезубыя вилы. Херс.

Вірник, ка, м. Мелкій сосновый лѣсъ, сосновая роща. Зміев. у.

Вірбк, рка, м. Ум. отъ бір.: сосновый лѣсокъ. В бору, в бору, в бірку та й будує мій миленкій комірку. Чуб. III. 146.

Вірувати, рую, еш, гл. Мочь, быть въ состояніи. Вх. Лем. 392.

Вірше, нар.=Більше. *Ти три тисячі народу бірше від мене маєш.* Гн. I. 59.

Біс, біса, м. 1) Бѣсь, діаволь. Чорт чорний, а біс рябенький. Ном. № 193. 2) До біса; до сто-біса. Процать, множество. *От їх до сто-біса!* Шевч. 3) З-біса. Очень, сильно. Ставится при прил. для обозначенія усиленной степени качества. *Моторні же з біса!* Стор. МПр. 45. З-біса швидка! Бѣл.-Нос. *О, хитра з-біса!* Котл. 4) К бісу! Къ чорту, прочь, долой! *Оттуди їм і дорога к бісу!* К бісу це сміття! Золотон. у. 5) Бісом дивитися. Сердиго смотрѣть, косо поглядывать. Фр. Пр. 57. *Вже море так йому огидло, що бісом на його дививсь.* Котл. Ен. 6) Один біс!. Все равно, безразлично, одинаково плохо и то, и другое. Фр. Пр. 58. 7) Біс твоему батькові или матері! Бранное желаніе. 8) На біса; якого біса. Зачѣмъ; на кой чортъ. Якого біса ти тут по підгином валяєшся? Полт. *На біса ти це зробив?* Полт. 9) Біса з'сти. Ничего не получить. Бѣл.-Нос. 10) Біса вхопити. Ошибиться. Бѣл.-Нос. 11) Йому сам біс діти колише. Ему все удается. Бѣл.-Нос. 12) Хай

тобі біс! Бранное желаніе. 13) Біс батька зна! Чортъ знаетъ. *Мабуть біс батька зна, який череп на дяковій голові.* Левиц. Пов. 348. 14) Біс-ма, біс-має. Нѣть, не имѣется. *Оступись, в тебе хисту біс-ма.* Чуб. V. 176. 15) Біс-дерево. Раст. *Datura stramonium.* Шейк. Вх. Пч. II. 31. Ум. Бісик. Ув. Бісяка.

Бісдерево, ва, с. См. Біс.

Вісеня, нати, с. 1) Бѣсенокъ. Дід рассказував, що бісенята, поки ще молоді, то зелені, як осіння. Стор. I. 111. 2) Бранное: чертенокъ, бѣсенокъ.

Бісик, ка, м. 1) Ум. отъ біс. 2) Бісики пускати. Строить глазки, ухаживать; строить куры; разсыпаться мелкимъ бѣсомъ. Ном. № 8797. *Полюбитися її віномосці і буде бісики пускати.* Котл. Ен. I. 14. З парубками вже не та: зуби до їх скалить, бісики пуска. Стор. I. 53. *Послала йому бісика очима.* Мир. ХРВ. 63.

Бісійний, а, е. Бѣсовский. Аф.

Бісів, сова, ве. 1) Бѣсовскій, бѣсовъ, діавольскій. Чаще всего употребл. какъ бранное эпитетъ: бісів син, бісів батько, бісіві діти, бісіва худба, бісіва тіснота и пр. *Не йди туди, бісів сину, де голота не є.* Чуб. V. 1016. 2) Бісіве ребраб. Раст. *Valeriana officinalis L.* ЗЮЗО. I. 140.

Бісіянський, а, е = Вісовський. Какъ бранное слово встрѣчено въ народ. разсказѣ: *Ну, та ї утяла ж бісіянська віра!* так гуля й набігла. Грин. II. 207.

Біскун, па, м. и пр.=Бискуп и пр.

Бісма, нар. См. Біс.

Бісний, а, е.=Віснуватий, Фр. Пр. 59.

Бісновістий, а, е. Бѣсноватый. Екатериносл.

Біснуватий, а, е. 1) Сумасшедшій, бѣсноватый. Ном. № 6426. 2) Употребл. какъ эпитетъ въ значеніи переносномъ: сумасшедшій. *Вже ж і Січ їх біснувата жидовою поросла.* Шевч. *Ой, дівчино, люблю тебе, не їж хліба—візьму тебе....* *Ой козаче біснуватий, нехай не ѿсть твоя мати.* Чуб. V. 482. *Осадив назад біснувних коней.* Левиц. I. Ум. *Біснуватенький.*

Біснуватися, нуяся, ешся, гл. Бѣситься, бѣсноваться, сумасшествовать. Бѣл.-Нос.

Вісбовський, а, е. 1) Дьявольский, бѣсовский: *Сила бісова і та одступає.* Чуб. I. 164. 2) Употребл. какъ эпитетъ

бранный: Бісбська мага, бісбська дочка. Як побачив я твою бісовську гагару, то вона мені здалась страшніш од самісенького чорта. Стор. II. 76.

Бісовщина, ни, ж. Чертовщина. З тою бісовчиною: з ворожками, та з знахарками не водись. Кв.

Бісота, ти, ж. Власть нечистої сили; волшебство, колдовство. Бъл.-Нос.

Бісурка, ки, ж. 1) Бранное: чертовка, злая женщина. Подольск. г. 2) и. Пренебрежительно: бѣсъ. Його зараз узяв за бороду.... той бісурка. Рудч. Ск. I. 116.

Бісурман, на, м., и пр. = **Вусурман** и пр. Буде ж слава козаченкам, бісурманам—горе.

Бісурманець, нця, м. = **Вісурман.** На розсвіті, на за-ранці, іще спали бісурманці. П'єсня.

Бісіка, ки, м. Ув. оть біс.

Бі хреса, си, (м.?) Родъ бѣса, живущаго въ лѣсу и похожаго на мужика въ красной шапкѣ. Вх. Лем. 392.

Бічечок. См. Бічик.

Бічи, біжуй, жиш, гл. = **Вігти** Не можу бічи. Фр. Пр. 37.

Бічко, ка, (с.?) = **Клюсак.** Вх. Зв. 26.

Бічний, а, є. Боковой. Желех.

Бічок, бічечок, чка, м. Ум. оть бік. Миж. 28. А я піду на той бічок, де дівчина моя мила. Чуб.

Біючий, а, е. Бьющийся. Біюча жила. Артерія.

Біяк, ка, м. 1) Большой молоть, служащий для пробиванія мельничныхъ каменьевъ, для раскалыванья дерева и пр. Біяком дуби в лісі то-що б'ють. Черк. у. 2) = **Бияк.** Ой біяк черешневий, капиця за-лізна; як мя попер мужик цілом, аж мі шкура злізла. Чуб. V. 1081. Ум. Біячок. Ув. Біячисько.

Біяти, бію, еш, гл. = **Вити.** Ой про що він ії біяв, з якої причини? Гол. I. 197.

Блават, ту, м. 1) Голубая шелковая матерія. К. ЧР. 423. Має вона сукні, має і блавати. АД. II. 60. 2) = **Волошки,** Септимея Cyanus. Вх. Іч. I. 9.

Блаватас, су, м. = **Блават 1.** В блаватасах да саєтах будемо ходити. К. Дз. 122. Ой де ж твої, Нечаєнку, сукні блаватаси? АД. II. 79.

Блаватний, а, е. Шелковый.

Блаватус, су, м. = **Блаватас.** К. МХ. 15.

Блавучити, чу, чиш, гл. Сидѣть праздно, лѣниться. Желех.

Благаний, а, е. Желанный, просимый.

Благання, на, с. Мольба, моленіе. Господеві моя дяка, що почув мое благання. К. Псал. 63.

Благати, гаю, еш, гл. Просить, молить, умолять. Пані-матку до свого дому благає. Мет. 350. Коли зле гадаєш, чом же Бога благаєш. Ном. № 87. **Благати на поміч.** Просить помощи.

Благатися, гається, гл. безл. Умоляться, проситься. Благається, благається. Просится, просилося. Скільки благалося благословення. МВ. II. 181.

Благач, ча, м. Проситель, молитель.

Благачий, а, е. Умоляющій. Не заважив і не чув слова її благащого. МВ. II. 117.

Благай, а, є. 1) Благой, блаженный. Отець Андрій.... устав та: „Боже благай, Боже мій милостивий!“ наже. МВ. I. 133. 2) Плохой. Коли хліб благай, то його не жнуть, а косять. Радом. у. 3) Ветхій. Благенькі сорошечки, драночки. 4) Немощный, слабый. Ум. Благенъкий, благонъкий, благесенъкий. Віз у його благенъкий. Драг. 118.

Благо, га, с. Благо, єбро (заимствовано изъ церк. языка и въ нар. рѣчи не употребляется). Заспіваю Господеві за всі Його блага. К. Псал. 7.

Благовірний, а, е. Благовѣрный. Прийди, слухо благовірний: Чуб. I. 177.

Благовісний, а, е. 1) Благовѣщенскій. Із благовісного теляти добра не ждати. Ном. № 420. 2) Полумный, сумасшедшій. Благовісний, мов у петрівку теля. Ном. № 13795.

Благовісник, ка, м. 1) Благовѣститель. Чуб. Ш. 12. 2) = **Благовіщення.** Благовісник старший від Великоднє. Фр. Пр. 59. То же значеніе и въ записяхъ Залюбовск., а въ ХСб. I. 74—праздникъ: соборъ архангела Гавріила 26 марта.

Благовіст, ту, м. Благовѣсть. Левиц. I. 378.

Благовістити, щу, стиш, гл. 1) Благовѣщать. Та йдучи в Рим благовістити, зайшов у гай веди напишись. Шевч. 2) Благовѣстить. Ком. Пр. № 484. Уже тату, до церкви благовістять. Грин. I. 47. Чи вже благовѣстили до церкви? Стор. I. 223. 3) Разносить, разглашать. Уже Мелашка бігає по хатах, мабуть якусь новину благовістить.

Благовіщення, на, с. Благовіщеніє (праздникъ 25 марта). ХСб. I. 74. *На Благовіщення й птиця гнізда не в'є. Ном. № 418.*

Благовіщний, а, е. Благовіщенський. *На благовіщнім тижні вдовин плуг. Ном. № 419.*

Благодар, ря, ж. Благодітель. Вх. Лем. 392. См. Добродій.

Благодатний; а, е, благодатній, я, е. Благодатный. *Прийшла молодиця на той хутір благодатний у найми проситься. Шевч. Життя тоді наше було.... таке ж то любе, таке ж то благодатне.* МВ. (О. 1862. Ш. 76).

Благодатно, нар. Благодатно.

Благодать, ті, ж. 1) Благодать. *Усюди Божа благодать і в серці, і в хаті.* Шевч. 2) Божа благодать. Раст. *Gratiola officinalis L.* ЗЮЗО I. 124..

Благоподобно, нар. Надлежапимъ об разомъ, какъ слѣдуєть, благолѣпно. Треба тільки мені вивірити на свої очі, що темний сліпець благоподобно службу божу одправляє. МВ. I. 16.

Благополучний, а, е. Благополучный, здоровый. *Була звечора благополучна, а вночі і занедужала.* Лебед. у.

Благополучно, нар. Благополучно. Стор. 5.

Благородний, а, е. 1) Изъ привилегированныхъ сословій. *Благородні—хліба голодні.* Ном. № 953. *Благородна, як свиня огородна.* Ном. № 953. 2) Благородный. *Болота засипав благородними кістками.* Шевч.

Благородність, ности, ж. Благородство. Желех.

Благословенний, а, е. Благословенный; благословленный. *Онопріє, святий, благословенний.* Чуб. *Курка вся благословенна їсті, тілько ноги не благословені, бо вона греbe усяку нечисть.* Миж. 155.

Благословення, на, с. 1) Благословеніє. *Добрий піп, добре ѹ благословення.* Ном. № 7108. 2) Славословіє, восхваленіє. Ум. *Благословеннячко.* Молода Гапочка у свого батенька благословеннячка просе. ХСб. VII. 427.

Благословенство, ва, с. = Благословення 1. *Хто йде, під благословенство підійде.* Св. Л. 10.

Благословити, ся. См. Благословляти, ся.

Благословляти, ляю, еш, сов. в. Благословити, влю, виш, гл. 1) Благословлять, благословить, давать, дать благословеніє.

Чуб. I. 70. *Владика благословляє нас на рушення.* Стор. МПр. 51. *Благослови же мене, та май батеньку, на сім посаді сісти.* Нп. 2) Славословити, восхвалять, величать. *I Господа благословляла за долю добрую твою.* Шевч. *Благословив Бога.* Св. Л. II. 28.

Благословлятися, ляюся, ешся, сов. в Благословитися, влюся, вишся, гл. 1) Получать, получить благословеніє. *Благословилась Марусенька у свого татка на посад сісти.* Нп.—до кого, у кого. Получать благословеніє отъ кого. (*На весіллі*) посланії тричі благословляться до старости. О. 1862. IV. 16. *Йди до попа благословиться.* АД. II. 21. *Вона благословиться у батька ѹ у матері.* Грин. III. 428. 2) На світ благословилося. Разсвѣло. *Осійничка утікла, мов стало розсвітать, мов почало на світ благословлятись.* Греб.

Благостинний, а, е. Милостивый, добрый. *Ти послав йому назустріч слово благостинне.* К. Псал. 47.

Благостіня, ві, ж. Доброта, милость, благодѣяніе. *Слава ж тобі, чернче, твоїй благостині.* Чуб. V 1167. *До кого мені сковатись, де шукати благостині?* К. Псал. 11.

Благоство, ти, ж. Благость, доброта. *Великі скарби своєї благости розсипав Бог у свою красному мирові.* К. Гр. Кв. 22.

Благочестівий, а, е. 1) Православный. *Графиня благочестива була і не ходила в успенську церкву до уніята.* Скоро потім настало благочестіє, успенська церква на самий перед стала благочестивою. КС. 1884. VIII. 724. *Стали гонити благочестіє і на попів благочестивих.* ЗЮЗР I. 138. 2) Благочестивый, релігіозный. *А людей благочестивих добре поважає.* К. Псал. 8.

Благочестя, тя, с. Православіє. ЗЮЗР. I. 69. КС. 1884. I. 166. *От ѹ Троїці благочестіє, а в нас унія.* ЗЮЗР. I. 262.

Благочинний, ного, м. Благочинный. *Молітесь, братія, молітесь,—так благочинний начина.* Шевч. *Коли б нашій попаді та попова борода,—давно б благочинним була.* Ком. Пр. № 899.

Благочинник, ка, м. = Благочинний. Шейк. *Прийшов указ від благочинника.* Св. Л. 8.

Благуватий, а, е. Малоумный. *Благувата трохи.* Вас. 209.

Благу́знити, ню, ниш, іл. Поговаривать, болтать. *Благузнятъ люде, що у Кийв царь прийде.* Кавев. у.

Благу́нка, ки, ж.? Встрѣчено въ заговорѣ. *Коровки благунки спали собї у своїю газди в кошарах.* ЕЗ. V. 62.

Благу́щий, а, е. Умоляющій.

Блаже́нний, а, е. Блаженный. *Блаженний муж на лукаву не вступає раду.* Шевч.

Блаже́нство, ва, с. Блаженство, счастье. Св. Л. 22. *Не доймаємо віри ніякому блаженству на землі.* К. Гр. Кв. 23.

Блажи́тися, жуся, жи́шся, іл. Соглашаться. *Оттой блажитися іхатъ, а ци то не хотятъ.*

Блажчий, а, е. Сравн. ст. оть благий. *Кость блажчий за Григора.* Каменец. у.

Блазе́н, зна, м.=Блазень. Ном. № 1327.

Блазе́нство, ва, с. Шутовство, дурачество. Ном. № 8108. *Йому все блазенство в юлові. Гордуети хирною ума блазенством.* К. Дз. 21.

Блазе́нський, а, е. Шутовской, дураческій. К. Дз. 175.

Блазе́нь, зна, м. 1) Молокосось; дурачъ, дурачина, глупецъ, олухъ. *I морду на плем'я скиливши, як блазень цикавсь та лизавсь.* Котл. Ен. VI. 35. Чи не сором такому блазневі горілку пити? *Блазень який, ще він тут іврінка.* Черк. у. 2) Шутъ. Ум. **Блазник.** Вх. Лем. 392.

Блазе́нъ, на́ти, с. Избалованный ребенокъ. Ум. **Блазенятко.**

Блазник, ка, м. Ум. оть блазень.

Блазни́ти, ню, виш, іл. Соблазнять, вводить въ соблазнъ. *Коли блазнить тебе рука твоя,—відотни її.* Ев. Мр. IX. 43.

Блазни́тися, нюся, нýшся, іл. 1) Ребячиться. шалить. 2) Соблазняться. Як настане юре. *зараз блазняться.* Ев. Мр. IV. 17.

Блазнува́ти, нюю, еш, іл. Дурачиться Желех.

Блазни́юк, ка, м.=**Блазень.**

Блазни́ха, хи, блазни́чка, ки, ж. Небольшая дѣвочка, молокососка; дурочка.

Блазни́я, на́ти, с.=Блазеня.

Блаки́т, ту, м.=Блаки́ть 2. А зорі на небі з блакиту виринають. К. Дз. 145. *Блакит на небі був такий, що й написать його не можна.* Щог. Сл. 69.

Блаки́тний, а, е. Голубой; лазурный. Котл. Ен. Ш. 14. *У нас червоні (стъонжки), а тут—дивись—усе блакитні.* К. ЧР.

334. *Орлом сизокрилим літає, ширяє, аж небо блакитне широкими б'e.* Шевч.

Блакитніти, ию, еш, іл. Голубѣть. Жита колосіють, волошки блакитніють. Г. Барв. 352. *Небо блакитнє.* О. 1862. IX. 112.

Блаки́ть, ті, ж. 1) Голубой цветъ. 2) Синева, лазурь.

Блам, му, м. Мѣхъ. Гол. Од. 28. Треба було Орисі футро справити—ще й не справити, а верх набрати, бо блам був готовий з *Масіного футра.* Св. Л. 183. См. **Шлям.**

Бламанка, ки, ж.=**Ласощі.** Аби думки не мучили, а без бламанки (без ласощів) засну. Ком. Пр. № 545.

Блани́ний, а, е. Опущенный баражкомъ. *На нему сардақ чорний бланений.* Федък.

Блани́я, ні, ж. Мѣхъ. Галиц. *Бо мое серце, браття, сардақом ся крило, під бланев ся ховало, під ременем крило.* Федък. I. 32.

Бланя́р, ра, м.=Скляр. Вх. Лем. 392.

Блатна́рь, рá, м. Гвоздь. *Так ю (Христа) тяшко ростыали на крест і блатнар'ями прибивали.* Гн. I. 65.

Блеві́т, ту, м.=Блакат 2. Вх. Пч. I. 9.

Блеву́зни́ти, ню, ниш, іл.=**Влягузати.** *Що на рот налізе блевузнить.* Ном. № 13047.

Блези́но, на, с. Изъянъ въ ткани отъ неправильности при тканьѣ. *Полотно та же, що блезно на блезні, самі блезна.* Черк. у.

Блéйвас, су, м. Свинцовыя бѣлила, бѣлила. *Бо ироки терли манію. а блейвасом і нїс, і лоб.* Котл. Ен. Ш. 49.

Блейвасовий, а, е. Бѣлильный.

Блекі́тець, тця, м. Раст. *Euphorbia esula.* Лв. 98.

Блекі́т, коту, м. Раст.: а) *Цикута*, бѣшеница, Сісуга. Угор.; б) *Conium maculatum.* Вх. Пч. I. 9.

Блеклий, а, е. Поблекший, увядший.

Блекнути, ну, неш, іл. Блекнуть, увядать.

Блекот, ту, м. Раст. *Hyoscyamus niger L.* белена. Васильк. у. ЗЮЗО. I. 125. *Од зубів блекотом підкурюють.* Грин. II. 317.

Блекота́, тý, ж. Раст.: а) *Conium maculatum.* Шейк.; б)=**Блекот.** ЗЮЗО. I. 125.

Блекотати, чу, чеш, м. 1)=**Велькотати.** 2) Клокотать. *Беру воду з переводу, а вода блекоче.* Гол. I. 176.

Влекотиця, ці, ж.=Влекот. Вх. Пч. II. 32.

Влекотбра, ри, блекотря, рі, ж. 1) Доная матка съ сосуномъ. Вас. 198. 2) Ягненокъ, родившійся весною. Лохв. у.

Влёндати, даю, еш, ил.=Плантати. Ледво блендала ногамъ. Ги. II. 27.

Влеск, ву, м.=Вліск. Драг. 263. Шоб ти блеску світа Божого не бачив. Кіев. у. Пішов з блеску світа. Ісчезъ. Ном. № 11041.

Влескітка, ки, ж. Блестка.

Влескотіти, чу, тиш, ил. Сверкать, блестѣть. Блескотючи кругом очима, обзирює козацький стрій. Греб.

Влеснүти, ву, нёш, ил.=Вліснути. Блеснули мечами, як сонце з хмари. Чуб. III. 291.

Влехувати, хую, еш, ил.=Вліхувати 2. Та Штолюка молодого в кайдани блехуют. Гол. III. 60.

Влешній, ні, ж. Родъ удочки для крупной рыбы; крючекъ у этой удочки прикрепленъ къ небольшой металлической рыбкѣ. Вас. 186.

Влеші, щів, м.=Влещня. Лебед. у.

Влєяти, блёю, їш, ил. 1) Блеять. Реве маржина, блектъ вівці. Шух. I. 197.

2) Баять, говорить, болтать. Блеяй, блей; пане Свириде, зобачим, що з того вийде. Ном. № 13026. А народ блес та й блес, що москаль замовив дощ. Черниг. т.

Влігай, а, е=Влігомий. А тепер плектайся до Гудзя!.. Блігай, бац, світ! Мир. Пов. I. 116.

Влігом, блігомий, а, е. Близкій. Близомий світ! Близкій свѣтъ! Ном. № 11424. Блігомий світ, щоб туди йти.

Вліжній, я, е. Ближній, близкій. Своїм близнім зла не койть. Стор. Люби близнього твого. Ев. Mr. XII. 31. Близні приятелі. МВ. II. 95.

Вліжчати, чаю, еш, гл. Приближаться, дѣлаться ближе.

Вліжче, нар. Сравн. ст. отъ близъко. Ближе. Ум. Близченко. Сядьте близченко, мамо. МВ.

Вліжчий, а, е. Сравн. ст. отъ близъкій. Душа твоя стане через те близчча до Бога. Кв. Ум. Близченкій.

Вліз, ву, м. Близость. Употребл. только въ выраженияхъ: Коло близу. Вблази. Коло близу пошукав коня. Лебед. у. Приступити до близу. Приблизиться, подойти

ближе. **Приступій, царенку, до близу,** уклонись царівні до низу. Чуб. III. 159.

Влізеній, а, е=Влігомий.

Влізень, зня, м. Близкое разстояніе.

Влізенький, близасенський, а, е. Ум. отъ близъкій. Чуб. III. 120.

Влізенько, близасенсько, нар. Ум. отъ близъко. **Приступи близенько.** Чуб. III. 45.

Влізеньць, здя, м.=Влізнюк 1. Она мава блісъци (два хвопці). Гн. I. 122.

Влізиня, ні, ж. Близость. Яка то близиня, як од села до села верстов. сорок. Екатериносл. г..

Влізити, жу, зиш, гл. Приближать. Все, здається, близило мене до щастя. Котл. III. 393.

Влізитися, жуся, зишся, гл. Приближаться. Вх. Зн. З. Здавалося, неначе близився до покійника. Стор. II. 143.

Влізісінький, а, е. Совершенно близкій, близехонькій.

Влізісінько, нар. Совершенно близко, близехонько.

Влізна, ни, ж. Рана, рубецъ отъ раны. Желех.

Влізнити, ню, виш, гл. Рожать близнецовъ. Два годи близнила, а на третій змилила. Черк. у.

Влізнийця, ці, ж. Близнецъ женского пола. Вирости, мов дві близниці, ніжні і хороши. Млак. 105.

Влізно, на, с.=Влізно. Черк. у.

Влізнувати, а, е. Покрытый рубцами. Желех.

Влізнюк, єй, м. 1) Близнецъ. 2) мн.=Близната. 3) Воль, очень похожій на того, съ которымъ онъ въ парѣ. КС. 1898. VII. 46. 4) мн.: а) Двойчанки, два соединенные вмѣстѣ одной ручкой горшка. КС. 1882. IX. 459, 461; б) Двѣ деревянныя посуды, тоже такимъ образомъ соединенные. Шух. I. 251. Ум. Близнючок.

Влізня, няти, с. 1) Ребенокъ близнецъ. 2) мн. Близната. Двойни. Дівка не повинна їсти усного близната—яблука там чи що, бо буде вагоніть усе близната. Ном. № 286. 3) мн.=Близнюк 4. а. Kolb. I. 51. Ум. Близнятко, близнаточко. ЗОЮР. I. 34.

Влізомий, а, е=Влігомий. Близомий світ! Ном. № 11424.

Влізці, ців, м. мн. То же, что и близната, дѣти-двойни; также два горшка вмѣстѣ. (См. Близня 3). Вх. Лем. 392.

Влізче, близчай=Вліжче, близчий.

Блізчитися, чуся, чишся, гл. Становиться ближе.

Блізький, а, е. 1) Близкій. *Сусіди блізькії, вороги тяжкії.* Мет. 92. Близький родич. Грин. Ш. 531. Ум. **Близенький**, блізесенький.

Блізькість, кости, ж. Близость. Желех.

Блізько, нар. 1) Близко. *Близько—слизько, далеко—легко.* Посл. *Ні блізько! И не подходит!* *Вони ну благаюти пана, а він—ні блізько!* О. 1862. I. 61. 2) Употребл. какъ предл. съ родит. пад.: *воздѣлъ, подлѣ.* Чуб. Ш. 291. *Росла калина блізько озера.* Чуб. V. 148. Ум. **Близенько**, блізесенько.

Влик, меж.=**Влим**. *Передо мною усещось блик та блик!* коли я придувляюсь, аж то гроши горячъ. Шейк.

Блікання, ная, с. 1)=**Влимання** 1. 2)—**очима**=**Влимання** 2.

Блікати, каю, еш, гл.=**Влимати** 1. *Головешка ота довго буде блікати.* НВолын. у. 2)=**Блимати** 2. *Так блікає на мене очима.* О. 1862. V. 32. Чого ти своїми більмами так блікаєш? Канев. у.

Блікнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ **блікати**=**Блимнути**. *Блікнув очима на мене скоса та й пішов.* Черк. у. *Блікнув на жінку і одвернувся до стіни.* Мир. Пов. II. 77.

Вликотбря, рі, ж. Дойная коза. О. 1862. V. Кух. 36. См. **Блекотора**.

Влим, меж., выражющее мерцаніе, появленіе и исчезновеніе свѣта, миганіе, сверканіе глазами.

Блімавка, ки, ж. Блуждающій огонь. Желех.

Блімання, ная, с. 1) Мерцаніе, мельканіе, то вспыхиваніе, то погасаніе (объ огнѣ). 2)—**очима**. Бросаніе взгляда, миганіе глазами, хлопаніе глазами.

Блімати, маю, еш, гл. 1) Слабо, тускло свѣтить, мердатъ, то вспыхивать, то потухать. *Каганець блімав у запічку.* Берд. у. 2) Мигать глазами, хлопать глазами, бросать взгляды. *Тільки очима бліма.* О. 1862. I. 36.

Блімнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ **блімати**.

Влінда, дій, ж. Сильная иакожная сыпь. Вх. Зн. 3.

Бліндарь, рі, м. 1) Воль, косящій ногами. КС. 1898. VII. 46. 2) Нищій. Желех.

Влінѣць, відъ, м.=**Млінець**. Рудч. Ск. I. 35.

Бліск, жу, м. 1) Свѣтъ. А вже пізно, всі полягали, ніде їй бліску не побачиш. Кіев. у. 2) Блескъ. *Панна.... в золотім колосю, така—аж бліск од неї б'є.* Драг. 268. *Бліск їх сяяв так, що очі засліплялись.* Щог. Сл. 70.

Бліска, ки, ж. Трясогузка, Motacilla rіprivaga. Вх. Уг. 227.

Бліскавець, відъ, м. Насѣк. Свѣтлякъ, Lampiris noctiluca. *Бліскавці літают.* Вх. Лем. 392.

Бліскавій, а, є. Блестящій, сверкаючій. Як замахнувся бліскавкою шаблею,—тільки кров тепла зчервонила сиву хвилю Дніпрову. МВ. I. 158.

Бліскавиця, ці, ж. 1) Зарница. 2)=**Бліскавка** 1. Ном. № 336. *Грім, бліскавиця, вихор....* ЗОЮР. II. 40. *Бліснули шаблями як бліскавиця.* АД. I. 23.

Бліскавічний, а, є. Молнійный, подобный молніи. *Бліскавичне сяево.* К. Хп. 129.

Бліскавка, ки, ж. 1) Молнія. Ном. № 336. Мет. 452. *Тая буря не унимала, а все злійши громом по небу таращата, да бліскавкою між хмарами бліскала.* Макс. 2)=**Блісканка**. Вх. Пч. II. 13. 3) Рыба Abramis (Blicca) argyroleuca, а также вообще каждая рыба, выбрасывающаяся часто на поверхность воды. Вх. Пч. II. 18. 4) Серебряная монета въ 10, крейцеровъ. Вх. Зн. 3. 5) мн. Блестящія бусы серебрянаго и золотого цвѣта. Гол. Од. 71.

Бліскавконбгий, а, є. О лошадяхъ: съ ногами, быстрыми какъ молнія, быстроюгій. К. МХ. 16.

Бліскавчин, на, не. Принадлежацій молніи. Встрѣчено въ заговорѣ противъ *переполоху*: *Він есть батьків і материн, і тітчин, і дядків, і дівчачий, і спріятній, вітряний і громовий, і бліскавчин.* Мил. М. 48.

Бліскалка, ки, ж. Раст. Nuphar luteum. Вх. Уг. 227.

Блісканка, ки, ж. Птица. Motacilla. Вх. Пч. II. 12.

Бліскання, ная, с. Сверканіе.

Бліскати, каю, еш, гл. 1) Сверкать. *Ніч темна, темна, тільки бліскавка бліскає.* МВ. I. 141. *Ідощ не йде, і хмар нема, тільки бліскає.* Грин. Ш. 308. *Йдуть (косарі) мовчи, тільки коси бліскають.* Греб. 401. 2) Бить задомъ, лягать. *Та бий її, нехай не бліскає бісова худоба.* Канев. у.

Бліскітка, ж, ж. Блестка.

Блісковий, а, е=Бліскавчик? *Переполохи.... бліскові* (заговоръ). Мил. М. 50.

Блісконуті, ну, неш, гл. Сверкнуть сильно. *Грим як гржне, а бліскавка як блісконе!* Полт. Як здигнє старий брови, стисне уста тонкі та блісконе оком своїм чорним—ми вже з паніматкою ледві. дишемо. МВ. II. 76.

Бліскотіти, чу, тищ, гл. Блестѣть, сверкать. *Річка ледві бліскоче.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Бліскотливий, а, е. Сверкаюшій, блестящій. Желех.

Бліскучий, а, е. Блестяшій. К. Досв. 26. *Очі поночі: блищасть бліскучі.* МВ. II. 176.

Бліснути, ну, неш, гл. 1) Блеснуть, сверкнуть. *Бліснем шаблями, як сонце в хмарі.* Чуб. Ш, 277. *Блісне булавою—море закипить.* Шевч. *Танцюючи, бліснула оком на Антося,—ще й так любенько.* Св. Л. 205. Лиш бліснув та й уже то нема. На мигъ показался и ужъ нѣтъ его. Фр. Пр. 60. 2) Упасть. *I дівка бліснула в подушки зовсім, мовляють, як мерця.* Греб. 343. Як упала, то так і бліснула на цілу хату. Ном.

Блісь, меж., выраждающее блескъ, сверканіе. Ось разгулялося і сонце з хмарі блісь! Греб. 376. Вона сердешна туди, сюди, блісь, блісь очицями. Греб. 403.

Бліхавити, влю, виш, гл. Тратить попусту времѧ. Желех.

Блишавка, ки, ж. *Phoxinus rivularis.* Вх. Уг. 227.

Блища́к, ка, м. Свѣтлякъ, *Lampyris noctiluca.* Вх. Цч. II. 27. (Шейк.).

Блища́ти, щу, щищ, гл. Блестѣть. Що не вітронки щумлять, ні водоньки блищасть. Чуб. V. 852.

Блища́тися, щуся, щищся, гл. Свѣтить, блестѣть. Чуб. V. 39. *Того рубля (срібного) положив на верха, щоби блищається.* Чуб. II. 558. *Ой у полі криниченька; в ні вода блищиться.* Рудч. Чи. 88. *Топірці блищається на сонці.* Федък.

Блища́чий, а, е=Бліскучий. О. 1861. XI. Єв. 28, 29. *Сю ніч у сні бачив я на небі хрест золотий ніби та блищачий.* Каменец. у.

Бліщник, ка, м. Блестка. Балт. у.

Блідий, а, е. Блѣдный. МВ. II. 12, 25. *Біда, в кого жінка бліда, а в кого як жалина, то й то лиха година.* Посл. Ка-нев. у. Ум. Бліденький, блідесенький.

Блідість, дости, ж. Блѣдность. Желех.

Блідний, а, е=Блідий.

Бліднути, · ну, неш, гл. Блѣднѣть. *Батько наче не добачав, як мати блідла, як Катря плакала.* МВ. II. 110. *Зося то червонила, то блідла.* Левиц. I. 304.

Блідолі́цій, а, е. Блѣднолицій. Желех.

Блідота, ти, ж. Блѣднота, блѣдность.

Блідувати, а, е. Блѣдноватый. Левиц. Кс. 3. *Листя дрібчасте, як на ясенові, тільки блідуватіше.* Константиногр. у.

Вліх, ха, м. 1) Бѣленіе (полотна и пр.). Вх. Лем. 392. 2) Бѣлильня. Желех. *Мали сад заводить за старим бліхом.* КС. 1884. VIII. 723.

Вліхарь, ря, м. Бѣлильщикъ (полотна). Вх. Лем. 392.

Вліховня, ні, ж.=**Вліх 2.** Желех.

Вліхування, на, с. Бѣленіе (полотна и пр.). Желех.

Вліхувати, ху, еш, гл. 1) Бѣлить (лесть, полотно). 2) Заковыгавъ въ кандалы. *Але Штолу молодого в кайдани бліхуют.* ЕЗ. V. 230.

Влішити, шу, шиш, гл.=**Вліхувати 1.** Вх. Лем. 392.

Влішка, ки, ж. Ум. отъ блоха.

Вліяти, лію, еш, гл.=**Влеяти.** Там геть за лісом череда десь бліє. Федък. I. 18.

Влоні́ця, ці, ж. Крупъ (болѣзнь). Галиц.

Влобня, ві, ж. Часть поля. Желех.

Влоска, ки, ж.=**Влещиця.** Желех.

Влохá, хі, ж. 1) Блоха, *Polex irritans.* Блоха кусає, а за що—не знає. Ном. № 3118. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 54. Чуб. IV. 40. 3)—консисторська. Консисторскій чиновникъ. Св. Л. 134.

Влоховник, ка, м. Раст. *Mentha Pulegium L.* ЗЮЗО. I. 128.

Влоховбница, ці, ж. Имѣющая на себѣ много блохъ (преимущественно о кошкѣ, собакѣ). Лохв. у.

Влошанка, ки, ж. Ночная рубашка.

Влошнá, ні, ж. Соб. Блохи.

Влощи́нник, ка, м. Раст. *Ledum pulchrum.* Лв. 99. См. Блошичник.

Влощи́ця, ці, ж. Клопъ. *Ладона сплющив як блошицю.* Котл. Ев. VI. 27. Ум. Блошичка.

Влощáчий, а, е. Принадлежащий, свойственный клопу. Сим. 130.

Влощи́чка, ки, ж. Ум. отъ блошици.

Влощи́чник, ка, м.—**Влошиник.** Лв. 99.

Влуд, ду, м. 1) Блужданіє. Блудом ходити. Блуждать; не знать, куда идти, что делать. Тра, щоб у селі були такі, котрі перед ведуть, а без їх блудом люди ходять. Каменець. у. У блуд піті. Щойти блуждать. *А третяя дочка у блуд пошла, приблудилася да її у луг темний.* Чуб. V. 913. 2) Нечистая сила, сбивающая съ дороги. Як кого нападе блуд, не хай згадає, в який день було Різдво, візьме землі з під ніг і посипле собі на голову. Ном. № 284. Як на чоловіка блуд нападе, то серед сели дороги не найде. Фр. Пр. 61. Блуд мі сі вцепив. Фр. Пр. 61. Чи ті блуд напав? Ты съ ума сошелъ? Фр. Пр. 61. 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 27, 4) Блудъ, прелюбодѣяніе. *А вслід летьтъ янголь його, а його веіщає, на гріх, на блуд, на розбоїство не допушає.* Гриш. III. 141.

Влуде́ць, ддá, м. Заблудившійся. Kolb. I. 107. *А в лісі, лісі, лісі недоборі блудило блудців сімсот молодців.* Чуб. Ш. 419.

Влуди́ти, джú, диш, гл. 1) Блуждать; сбиватьсь съ пути. Не ходи, не блуди понад берегами. Мет. 17. Ляше, он блудиши!—Єднаково їздити. Ном. № 875. Ми блудили цілий ліс. Харьк. у. 2) Заблуждаться, ошибаться. Ой блудиши, зле судиш, ляшеньку любиш, тримаю, ховаю для тебе шлюби. Чуб. V. 137. 3)—словами. Говорить, не сознавая что; бредить. Ой ти, дівчинонько, ти словами блудиши, ти сама знаеш, кого вірно любиш. Мет. 78. Як блудить словами хворий, то знак тому, что време. Каменець. у.

Влуди́тися, джúся, дишся, гл. = Влудити 1. Ой я в лісі не блудилась і у полі не пізнилась. Бал. 12.

Влудни́й, а, е. 1) Заблудшій, блудный. Блудна вівця. Фр. Пр. 62. Вернися, дівко блудна, додому. Чуб. V. 394. 2) Блудна дорога. Не та дорога, какой нужно. Блудними дорогами пішов. Сбился съ пути (правственно). Фр. Пр. 62.

Влудни́к, ка, м. Блудникъ. Желех.

Влудни́ця, ці, ж. Блудница. Вона була всесвітня блудница з малих літ Драг. 132.

Влудство, ва, с. Блудъ, блудодѣяніе. Тогда они зробили гріх, блудство. Гн. II. 218. Грішиши, горівкою п'янчиши, блудство провадили. Гн. II. 72.

Влудя́га, ги, об. Бродяга. От волоцюга, блудяга. Мир. ХРВ. 18. Як же ти без пашпорта ходиш? Ти блудяга якийсь.

Рудч. Ск. II. 161. *Пішла в блудяги.* Рудч. Ск. I. 175.

Влудя́жка, ки, ж. Потаскушка. Честь тоді святилась дуже, накриток карабли, коси різали блудяжкам, в погріб запірали. Мкр. Н. 35.

Влудя́щий, а, е=**Влудний** 1. Блудящий син. Грин. Ш. 141.

Влукани́на, ни, ж. Блужданіє, постоянное блужданіе; скитальничество.

Влуканка, ки, ж.=**Влукання**. Желех.

Влукання, ня, с. 1) Блужданіе. 2) Скитальничество. Ти злічив моє блукання, як обходив я запеклих. К. Псал. 129.

Влукати, ся, каю, ся, еш. ся, гл. Блуждать, скитаться, ходить безъ цѣли. Рудч. Чп. 236.

Влуква, ви, ж. Мѣсто для пастьбы, выгонъ. Мин. 176.

Влукка, ки, ж.=**Волічка**. Желех.

Влювак, ка, м. Родъ ядовитаго гриба. Вх. Лем. 392.

Влювака, ки, об. Страдающей рвотой.

Влюваки, вак, ж. мн. Блевотина.

Влювания, ня, с. Блеваніе, рвота.

Влювати, блюю, єш, эл Блевать, рвагъ. Багацтво він чуже пожер і зверgne, бо повелить йому Господь блювати. К. Іов. 44

Влювачка, ки, ж.=**Влювання**. Желех.

Влювота, ти, блювотиава, ни, ж.=**Влюваки**.

Влюдо, да, с=**Кубка**. Вх. Зн. 30.

Влюзник, ка, м. Богохульникъ, кощунъ. Балт. у.

Влюзнати, ню, нýш, гл. Богохульствовать, кощунствовать.

Влюзні́ство, ва, с. Кощунство, богохульство. Левч. 61

Влюзні́ський, а, е. Кощунскій, богохульный.

Влюзнути, ну, неш, гл. 1) Брызнуть. Як го взяла межи очі, аж кров вся блюзнула. Гол. Ш. 20. 2) Сболгнуть. Отой вже як блюзне, то по всі очі повитріщають на нього. Брацл. у. 3) **Блюзну́в** му в очі. Сказаю нѣчто дерзкое, скорбигельное. Фр. Пр. 63.

Влюхави́на, ви, ж. То же, что и слота, нечастная дождливая погода. Вх. Уг. 228.

Вля, пред. 1)=**Для**. 2)=**Віля**. Світилка.... стоять бля порога. Грин. Ш. 544.

Влявкати, каю, еш, гл. Говорить вздоръ. См. **Блякати**.

Влявкнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ блявкати Сболтануть. К. ЧР. 313. Отъ

Іванець і собі до гурту.... да щось і блягнув з простоти. К. ЧР. 28

Блягúзати, каю, еш, гл. Молоть вздоръ, болтать.

Блягúзиця, ці, ж. Женскій половой органъ. Павлоград. у

Блякati, каю, еш, гл. Болтать, вратъ, сплетничать. Миж. 176. См. **Бляквати.**

Блякнути, ву, неш, гл.=Блекути
Паростки манньолій блякнули і жовкли.
ІЦог. Сл. 6.

Блякувати, кую, еш, гл. Линять.

Бляск, ку, м. Блескъ, сіяніс. *Ясний місниць заглянув в віконця.... пішов бласк по всій хаті.* Левиц. I. 8

Блят, ту, м. 1) Пластишка (металлическая); доска деревянная для писанія на ней масляными красками. Приснівся мені сон, щоб змаювати три икони.... Купить дерева та повезти до столярів, щоб поробили бляти, а мій брат.... помалює. Драг. 137. 2) То же, что и бердо 1, ткацкій снарядъ, вставляемый въ яду, сквозь который проходятъ нити основы. Вас. 152, 166, 176. Kolb. I. 68. Части: двѣ горизонтальныя планки рамки—бильца, зубья—тростки. Константиногр. у. Б. Г. Въ Галиції зубья называются—сказівки, щели между ними—комірки. МУЕ. Ш. 18. 3) Составная часть внутренняго колеса мельницы—часть обода (4—6 такихъ частей составляютъ полный ободъ), въ который вставляются кулаки. Черниг. у. Мик. 480. Ум. **Блятик.**

Бляха, хи, ж. 1) Металлическая пластишка, металль въ листахъ. Шух I. 277 *Труну збудували, срібними бляхами обкували.* Грин. Ш. 666. *Всі покрите срібнов бляхов.* Федък. I. 26. 2) Жесть Въ томъ же значеніи: біла бляха. *Дах, критий білою бляхою.* Св. Л. 25. *На кожнім (піддашку) хрест, білою бляхою обкований.* Св. Л. 25. 3) Кровельное желѣзо. Левиц. ПЙО. I. 476. 4) Родъ четырехугольной сковороды изъ листового желѣза, противень. Владим. у Черниг. у. *Печено... вкладають на бляху, вливають трошки води, щоб не припалилася і печуть.* МУЕ. I. 106. *Прахати горох на блясі.* МУЕ. I. 99. 5) Бляха, знакъ (у сотского и пр.). *На грудях з бляхою лядунка.* Котл. Ен. Ум. **Бляшка, - бляшечка.** Соцький ... з мідною бляшкою на свиті. О. 1862. IX. 63.

Бляхáрня, ві; ж. Жестяной заводъ.

Бляхáрство, ва, с. Ремесло жестяника. Желех.

Бляхáрський, а, е. Приналежацій, свойственный жестянику. Желех.

Бляхáрь, ря, м. 1) Жестяникъ, жестяныхъ дѣль мастеръ. 2) Кровельщикъ. Могилев. у

Бляхівка, ки, ж. Жестяника смкостью въ одинъ лигрь. Шух. I. 101.

Бляхман, на, ж. Туманъ передъ глазами. **Бляхмана** пускати, бляхманом очі занести кому. Одурачить, обмануть кого,пустить кому пыль въ глаза. Желех

Бляхувати, хую, еш, гл. 1) Цокрывагъ жестью. 2) Украшать металлическими пластишками. *Вуздечки були не прости, а циганські, бляховані.* Єкатериносл. у. 3) У Котляревскаго употреблено въ значеніи: чеканить, выковывать изъ металла. *Вокруг жв щита на заломах найлуччі лицарські діла були бляховані в персонах.* Котл. Ен. V. 27

Бляшаний, а, е 1) Жестяной. 2) О крышѣ. желѣзный. *Цалати... з бляшаною покривленю.* Мир. ХРВ. 103.

Бляшанка, ки, ж. 1) Жестяника. 2) Мѣра для водки: осьмушка. Брацл. у. *Випиши пів бляшанки.* Рудан. I. 68. *Випий, Іване, бляшанку, а за дві заплати.* Фр. Пр. 180. Ум. **Бляшаночка.**

Бляшечка, ки, ж. Ум. отъ бляха

Бляшка, ки, ж. 1) Ум. отъ бляха. 2) Головной уборъ невѣсты. Kolb. I. 43

Во, сз. 1) Потому что, ибо. *Не завдавай серцю жалю, бо я в чужім краю.* Нп. 2) Же. *Чи ж бо я на світі одна?* Нп. *Годі бо! Та йди бо швидче!* Кв.

Бобалька, ки, ж. Клецка, родъ галушки Вх. Лем. 393.

Бобальчакій, ків, м. мн.=Бобалька. Вх. Лем. 393.

Бобачик, ка, м. Раст. *Gallium verum.* Лв. 98.

Бобéр, бра, м. 1) Бобръ. *Castor fiber.* Грин. III. 135. *Чорні бобри на шубойку.* Чуб III 474 2) Родъ дѣгской игры. Чуб. IV. 40. Ив. 60. Ум. **Бобрик, бобричок.**

Бобік, ка, м. 1) Ум. отъ біб. 2) Раст *Medicago Sativa.* МУЕ. I. 99

Бобіна, ни, ж. Одно зерно боба. Ум. **Бобинка, бобиночка.**

Бобирéць, рдя. бобирчик, ка, м. Ум. отъ бобиръ

Бобиръ, ря, м. Рыба: *Acerina rossica* Pall., ершъ. Шейк. Вх. Пч. II. 18. Ум. **Бобирець, бобирчик.**

Бобіще, ща, м. Ум. отъ біб. ЕЗ V. 149.

Бобівнік, ка, м. Раст.: а) *Trifolium*

fibrinum, бобовникъ, вахта; б) *Butomus umbellatus*. Лв. 97.

Бобковець, відм. м. Раст. Лавръ. Желех.

Бобковий, а, е. Лавровый. Желех. Бобкове листя. МУЕ. I. 109.

Боббий, а, е. Бобовый. *Ой бо мої кучерики як бобові струки.* Чуб. V. 36.

Бобовиння, ня, с., бобовиця, ці, ж. Стебли бобовъ. Ум. Бобовиннячко.

Бобовник, ка, м. Раст. *Menyanthes trifoliata* L. ЗЮЗО. I. 128.

Боббих, меж.=Шубовсть. *Бобовх у воду*

Бобов'янка, ки, ж.=Бобовиння. Вх. Лем. 393.

Бобо́к, бка. м. Ум. отъ біб.

Бобору́нка, ки, ж.=Бобрунка. Вх. Уг. 228.

Бобрик, ка, м. 1) Ум. отъ бобер. 2) Родъ мѣдной пуговицы; такія пуговицы сцулуы изготавляютъ сами, употребляя ихъ для украшения кожаныхъ поясовъ, кож. сумокъ и пр. Шух. I. 126, 127, 278

Бобричок, чка, м. Ум. отъ бобер.

Бобрб, бра, м.=Бобер 1. Харьк. у.

Бобровий, а, е. Бобровый. *Мій кожух новий, ковнір бобровий.* Нп. Боброва шапка. Чуб. Ш. 294.

Бобровик, ка, м.=Бобровникъ

Бобровник, ка, м. Охотникъ на бобровъ, бобровый промышленникъ.

Бобруни́ца, ці, ж. Насѣк.=Сонечко, *Coccinella*. Вх. Пч. II. 26.

Бобру́нка, ки, ж.=Бобруница. Вх. Лем. 393.

Боб'ястий, а, е. О смушкахъ: съ крупными слабыми завитками. Вас. 198.

Бов! меж. Подражаніе удару колокола.

Бов, бов по московські брехні. Ном. № 848

Бованіти, вію, еш, гл. Виднѣться вдали. *На небі чистому ген хмара бованіє.* Греб. 367.

Бованячи́ти, чу, чиш, гл.=Бованіти. *Дивлюсь—щось бованячити під селом.*

Бовва́н, на, м. Идолъ, кумиръ, истуканъ.

Боввáнський, а, е. Иольский.

Бовгár, ра, м. Болгаринъ. К. МБ. XI. 154.

Бовгárка, ки, ж. Загонъ для скота, то же, что и загорода. Шух. I. 186.

Бовгárь, рá, м. Пастухъ рогатаго скота у гуцоловъ. Шух. I. 189.

Бóвдур, ра, м. 1) Дымовая труба. Чуб.

VII. 380. *Повна хата (відъом) назбіралась. Вийняли вони із печі черепок чогось та й стали мазать ним під руками. Помаже оце під руками та й полетить у бовдуру.* Грин. I. 60. Темним стовбом дим пішов з його бовдура. 2) Густой клубъ дыма, густая туча. Фр. Пр. 63. 3) Шесть, жердь у рыболововъ. 4) Болванъ, чурбанъ, неотеса. Фр. Пр. 63. Стирчить мов ббвдур. Стоить, какъ болванъ. Ум. Бовдурéць, ббвдурчик.

Бóвкало, ла, с. 1) Языкъ у колокола. 2) Глупый болтунъ.

Бóвкання, ня, с. Отрывистый звонъ въ колоколь.

Бóвкати, каю, еш, гл. 1) Звонить отрывисто; ударять (въ колоколь). *Бовкає дзвін у неділю.* О. 1861. X. 148. Чуємо, що бовка дзвін, та не знаємо, де він. Ном. № 13827. 2) Говорить необдуманно. *Нехай хоч жінки ледачі посoramляться, а то ще й при йому інший таке пробовкне, щоб іх лиха година бовкала.* Г. Барв. 152.

Бóвкнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ бовкати. *Тільки бовкне в дзвін, Ганна поперед усіх вже і в церкви.* Левиц. I. 43.

Бовкун, на, м 1) Воль, запряженный въ одиночку. Чуб. VII. 407. Ном. № 1555. Котл. Ен. IV. 10. Іде чоловік бовкуном. ЗЮР. II. 31. *Нізащо й вола другого купити: бач, бовкуном іде.* Козел. у. 2) Большой снопъ камышу. Лубен. у. 3) Танцевати бовкуном. Танцевать одному. О. 1861. X. 61. Ум. Бовкунець, Чуб. II. 543, бовкунчик.

Бовкунчик, ка, м. 1) Ум. отъ бовкун. 2) Привѣска у серги.

Бовкунчá, чяти, с. Маленький бовкун. (См.).

Бовт, та, м. 1) Ботъ, ботало, снарядъ, которымъ вспугиваютъ рыбу: длинный шестъ, на концѣ котораго прикрепленъ полый внутри конусъ со срѣзаннымъ верхомъ,—отъ удара въ воду этимъ конусомъ получается сильный звукъ. Иногда вместо конуса просто утолщеніе на концѣ шеста. Браун. 13. Вх. Пч. II. 26. Фр. Пр. 63. Ном. № 7633. *Закинув рибалка сітку.... і почали бовтами положати рибу.* Левиц. I. 108. *Вдарю бовтом раз і вдруге, сонну рибу сполохну.* Щог. В. 91. 2) Памка, лопатка для мѣшанія растворенной извести (у каменщиковъ) или жидкости для дубленія кожи (у кожевниковъ). Волч. у.

Бóвтати, чаю, еш, гл. Взбалтывать.
Бóвтатися, таюся, ешся, гл. Плескаться. Кільки пак років, як ви, діду, бовтаєтесь опут за рибою? Левиц. ПЙО. I. 480. Вода бовталась в криниці. Левиц. Пов. 374. Бовтиштесь у воді.

Бовтáч, чá, м.=Бовт 1. Вх. II. 26. **Бóвтиця, цí, ж.** 1) Подвіска къ серпъгъ. Ковтки з бовтицями. Гол. Од. 60. 2) Кисть на снуркѣ для украшения гуцульской шляпы или верхней одежды. Гол. Од. 69, 46. 3) Металлическая цѣпочка, украшающая кожаный пояс гуцула. Шух. I. 127. 4) Мѣдный кружекъ, родъ пуговицы, употребляемый (во множествѣ) для украшения гуцульскихъ кожаныхъ сумокъ, ремней, сбруи и пр. Шух. I. 279, 293.

Бóвтнути, иу, иеш, гл. 1) Бултыхнуть, упасть въ воду. Левиц. I. 495. Бовтнув, як дурень у воду. Посл. Вона так і бовтнула в гарячу смолу. ЗЮР. I. 308. Бовтнуло би тобов у безодню! (Брань). Фр. Пр. 63. 2) Болтнуть. Язиком бовтне та не доведе, а по спині є. Ном. № 1122. От і бовтнув чорзнати що! НВолын. у.

Бовтúн, иá, м. Испорченное лицо. НВолын. у.

Бовть! меж. 1) Бултыхъ! Бовть у воду! Чуб. II. 443. 2) Звукоподр. плеску воды.

Бовтюк, ка, м.=Бовтун. Ум. Бовтючок. Бог, га, м. 1) См. Біг, Бога. 2) Рѣка: Южный Бугъ. Левч. 187. Ой за Богом, за рікою, при турецькій границі, там стояли пікінери. О. 1862. VIII. 28. (Ни.).

Богад, ду, м. Въ свадебномъ обрядѣ то же, что и посад, место для новобрачныхъ. Чуб. ІУ. 143.

Богарадити, джу, диш, гл. Помогать материально, благодѣтельствовать. Я цих людей ніколи не богарадив. Екатериносл. г.

Богатий, а, е, богатіти, тію, еш, гл. и пр.=Багатий, багатіти и пр.

Богдай, сз. Дай Богъ! Богдай ніхто такого не діждав. МВ. I. 73. См. Бодай.

Богданка, ки, ж. Данная Богомъ. До-ню моя люба, моя богданко! коли ж ми тебе у хрест введеніо? Сумск. у.

Богила, лі, ж.=Бугила. I твій барвінок хрещатий заріс богилою. Шевч.

Богіин, на, ве. Приналежащий богинѣ. К. МВ. II. 137.

Богіня, ні, ж. 1) Богиня. Юнона, як богиня, знала, що Турну прийдеться про-

настъ. Котл. Ен. 2) Употребляется какъ-название обожаемой. Не розстану, бо тя люблю серцем і душою, буду тобї вікомъ служив, тілько будь моєю. Ой як би ся прийшло з тобою розстати, богине, буду жити в густім лісі і в темній пустині. Чуб. V. 250.

Богів, гова, ве. Божескій, Богу принадлежащий. Миж. 76. Чуб. III. 106. Чуб. V. 1125. Богів шлях. Млечный путь. Черном. Ббгова корбва. Жукъ олень, Lucanus cervus. Вх. II. 27.

Богмитися, млюся, мишся. гл.=Божитися. Вх. Лем. 393.

Богобійний, а, е. Богобоязливый.

Богобійність, ности, ж. Богобоязливость.

Богобійно, нар. Богобоязнино

Богобоязливий, богобоязний, а, е= Богобійний. Г. Барв. 457. А той тихий та тверезий богобоязливий. Шевч. Правдива душа, навіки чесна і богобоязна. Стор. II. 75.

Богобоязливо, богобоязно, нар.=Богобійно.

Богобоящий, а, е=Богобійний. Які люде стали не богобоящи: у великий піст п'ють. Лебед. у. Буде зверху хороше убрання, а душа буде негарна, не богобояща. О. 1862. VIII. 29.

Богоугодница, ці, ж. Богоугодница, Богу угоджающая. Яра пчілонька—богоугодница. Грин. III. 38.

Богодавець, вія, м. Данный Богомъ (въ сказкѣ). Родився він, охрестили його і дали йому ім'я Іван Богодавець. Богдав і Богодавцем назвали його. Чуб. II. 239.

Богодухновеній, а, е. Богодухновенный. Псалми.... богодухновенный Давид оставил нам у Псалтирі. К. Гр. 20.

Богознева́га, ги, ж. Кощунство, богохульство. Коли б тінь Бога, наши падишах, почув таку богозневагу, то повеліс би тут же перед нами язык проклято му джавуру вирвати. К. Драмов. Трил. Байда. 143.

Боголюбець, бця, м. Боголюбець.

Боголюбний, а, е. Боголюбивый.

Боголюбно, нар. Боголюбиво. Чуб. I. 176.

Богома́з, за, м. 1) Иконописецъ. А в тій слободі щонайлучші богомази. Кв. 2) Шлойх живописецъ, маляръ. Послав.

гінця до. богоаза, щоб малювання накупити. Котл. Ен.

Богома́зів, зова, ве. Относящийся къ иконописцу, къ плохому живописцу, принадлежащій ему.

Богома́ти, Богома́тір, тері, ж. Богоматерь. Чуб. I. 165.

Богомілець, лъця, м. Богомолецъ.

Богомілка, ки, ж. Богомолка.

Богомілля, ля, с. 1) Богомолье. К. Кр. 12. 2) Жидівське богомілля. Всѣ предметы, употребляемые свреями при молитвѣ.

Богомільний, а, е. Набожный, бого-мольный. Грин. I. 49. *Був собі чернець і такий богоомільний.* Рудч. Ск. II. 200.

Богомільниця, ці, ж. Молельня, молитвенный домъ. *А як то був юїд Ян-кель, то він коло школи похожає, та по школі плаче-ридає: „Школа наша, богоомільнице!“* АД. II. 28.

Богоненавидник, ка, м. Ненавидящій Бога. К. (Желех).

Богоносець, сця, м. Носящий Бога. Въ загадкѣ—осель, везшій Христа. *Родився, не хрестився, а до смерти не моловся і був богоносець.* Ном. стр. 293. № 118.

Богонько, ка, м. Ум. отъ Біг, Бог.

Богоприятій, а, е. Любезный Богу, угодный Богу. *Моя квіточко, моя зоринко богоугодна, богоприятна.* (Изъ молитвы нищихъ). ЕЗ. V. 242.

Богородицький, а, е. Богородичный. **Богородицька трава.** Раст. Thymus Serpyllum L. ЗЮЗО. I. 138.

Богородиця, ці, ж. 1) Богородица. *Народився із Марії дівиці, із святої Богородиці.* Чуб. Ш. 325. 2) Молитва къ Богородицѣ: *Богородице Діво. Говори, Грицию, Богородицю, а я буду Оченаш,—буде легше для нас.* Ном. № 12961. Кўца Богородица. Короткая молитва. 3) Второй день. а) Рождества Христова; б) Пасхи. ХСб. I. 75. 4) Капюшонъ въ плащѣ, свитѣ, буркѣ. Чуб. VII. 419. Гол. Од. 9, 45. КС. 1893. V. 279. *Ти б накрив голову богородицю, а то дощ хляє як з решета.*

Богородичний, а, е=Богородицький, Богородичний чéпчик. Раст. Thymus Serpyllum L. ЗЮЗО. I. 138.—Богородична коса. Раст. Astragalus Cicer L. ЗЮЗО. I. 113

Бо́ргнік, ка, м. Раст. Pyrus tortuosa L. ЗЮЗО. I. 133.

Богослів'я, в'я, с. 1) Богословіе. 2) Послѣдній классъ духовной семинаріи. Сим. 175.

Богослов, ва, м. 1) Богословъ. Богослов, та не однословъ. Ном. 2) Воспитанникъ послѣдняго класса духовной семинаріи. Сим. 175. *Один хвилозоф чи й богослов казав промову над якимсь помершим паном.* Грин. I. 230.

Богословити, влю, виш, гл. Вести рѣчь о Богѣ.

Богословський, а, е. 1) Богословскій. К. Кр. 8. 2) Относящийся къ послѣднему классу духовной семинаріи. *Богословський клас.* Левиц. I. 153.

Богоугодний, а, е. Богоугодный. К. Кр. 8. ЕЗ. V. 242.

Бо́гочко, ка, м. Ум. отъ Біг, Бог.

Богувати, гую, еш, гл. Быть Богомъ. Шейк. Чуб. I. 235. Гол. II. 225. *Ой Боже наш, Боже, а ми твої люде, над ким будеши богувати, як нас тут не буде.* Грин. II. 302.

Богумілля, ля, с.=Богомілля. Ум. Богуміллячино. *Птила лисичка-сестричка на богуміллячио.* Миж. З.

Богун, на, м. 1) Горизонтальная жердь, перекладина, на которой развѣшиваются сушки рыбы. Азовск. море (Стрижевск.). 2) Желудокъ, первый желудокъ жвачныхъ животныхъ, гутен. Желех.

Бодай, сз. Дай Богъ, о если бы,—то же, что и **богдай.** *Бодай тебе, мій милений, ворота прибили!* Нп. *Бодай тебе гречъ зламав!* Ном. *Бодай тебе, бодай вас!* Употребляется въ видѣ добродушного неодобрения, порицанія. *Бодай тебе: який ти дурний!* Ном. *А бодай вас. та цур же вам.* Шевч. *Бодай не кáзати.* Лучше бы не говорить.

Бодак, ка, м. Раст. Cirsium palustre. Вх. Пч. I. 9. Ум. **Бодачок.**

Бодачок, чка, м. 1) Ум. отъ бодакъ. 2) Раст Cirsium pannonicum. Лв. 97.

Бодавка, ки, ж. Продолговатый шаплик (см.). Вх. Уг. 228.

Боденька, ки, ж. Ум. отъ бодакъ.

Боденьча, чати, с. Посуда, въ которой пахтаютъ масло. Вх. Лем. 393.

Бодлак, ка, м.=Вуда? Казав, що-м сі у бодлак уколов. Гн. II. 4. *Ой, то в гору, то в долину, то в бодлаки, то в кропиву.* Гол. II. 182.

Бодлачча, ча, с. Соб. отъ бодлакъ. *Ой, Василю, сиди у бодлачу.* Pauli. II. 188

Бодлак, ка, м.=Бодлак. По терлю

і бодляках накололи собі ноги доволі.
Гн. I. 169.

Боднарь, ря, ж. и пр.=Бондарь и пр.
Шух. I. 249.

Бодня, ні, ж. Кадка или родъ улья съ
крышкой и замкомъ. Мет. 213. Шух. I.
106. Чуб. VII. 383, 388. Рисунокъ: Шух.
I. 250. Ум. **Боденька**. Впала боденька з
гори. Ном. № 70, стр. 292.

Бодренно, нар. Бодро. Як хто сто-
їть бодренно, а як хто ласий на сон,
то і дріма. Павлогр. у.

Бодрий, а, е. Бодрый. Котл.

Бодрити, рю, риш, гл. Выпрямляться,
бодриться. Чом бо ви, паничу, не бодри-
те собї?, а то увесь у сотулу. Харьк. г.

Бодритися, рюся, ришся, гл.=Бод-
рити. Котл. Кв.

Бодро, нар. Бодро. Кв.

Бодрок, ка, м. Имя собаки. Вх. Лем.
393.

Бодага, ги, ж. Рѣчная губка (водо-
росль), *Spongia fluviatilis* L. ЗЮЗО. I. 137.

Бодак, ка, м. Раст.: а)=**Будяк**. **Бодя-**
ки замісъ ячменю родять. К. Іов. 69;
б) *Oporoda acanthium*. Шух. I. 21. Ум.
Бодячок.

Бодайн, ну, м. Раст. *Amisum stellatum*. Або горілочку пили.... настояную
на бодяні. Котл. Ен. Ш. 63.

Бодянівка, ки, ж. Водка, настоящая
на бодяні. Сим. 143.

Бодячий, а, е. Бодливый. **Бодячий бик**.
Вх. Лем. 393.

Бодячок, чка, м. 1) Ум. отъ бодяк
2)—польский. Раст. *Eryngium planum*.
Лв. 98.

Боєць, бойця, м. Боець. Там стріль-
ці-бойці вдарили козу. Грин. Ш. 54. **Одда-**
леку він чує бій крізваий і крик бойців,
ї голос отамання. К. Іов. 90.

Божатися, жаюся, ешся, гл. ? Божай-
ся, Боже! Волынь.

Божба, бі, ж.=**Божиня**. Я ж тобі
ї без божби вірю. Кв.

Бождеревок, вка, м. Раст *Hupericum perforatum*. Лв. 99.

Божевілля, ля, с. Сумасшествіе.

Божевільний, а, е. Сумасшедший, по-
м'шаний. Котл. Ен. II. 28. Чуб. Ш.
133 Та одцепись, божевільний! Шевч. 494.

Божевільник, ка, м. Сумасшедший че-
ловѣкъ, безумецъ. Желех.

Божевільно, нар. Безумно, какъ су-

масшедшій. **Божевільно** встремила очі у
сірі шибки. Мир. Пов. I. 123.

Божевільня, ні, ж. Больница или домъ
для умалишеныхъ. Шейк.

Божеволіти, лію, еш, гл. Сходить съ
ума. Єв. I. X. 20.

Боженькатися, жаюся, ешся, гл.=
Божитися. Желех.

Боженъко, ка, м. Дѣтск. Богъ. **Бо-**
женъку мій милій, дай їмъ хоч поши-
маточку хліба! Стор. I. 18.

Божественний, а, е. Божественный
Усю утреню божественную вислухає.
Чуб. V. 848.

Божество, вѣ, с. Божество. К. МХ. 10.
Ольга тепер здавалась йому божеством
Левиц. Пов. 284.

Божечко, ка, м.=**Боженько**. Вх. Уг.
228.

Божечок, чка, м. Крестикъ нагельный.
Мил. М. 60.

Божидерев, ва, м.—дікий=Віждे-
рев. Вх. Пч. I. 8.

Божий, а, е. 1) Божій, божескій. **Божа-**
воля, **Божа й сила**. Ном. Усе Божеє,
тільки гріхи наши. Ном. № 9. 2)—дім.
Церковь. Г. Барв. 424. **Завтра Голово-**
сіка—треба йти до Божого дому. Харьк. г
3) **Божа маті**. Богоматерь. 4) **Божий дар**
Причастіє. До Божого дару з чортовими
ногами. Ном. № 136. 5) **Боже дреово**=
Біждерево. 6) **Божа постіль**. Смертный одръ.
Скоро мати старая, лежачи на Божій
постелі, сина вздріла, на своє лицце хрест
собї положила. Дума. 7) **Божа пташка**.
Пчела. Ном. № 409. 8) **Божа роса**. Модо-
ко. О. 1862. IV. 89. За Божую росу не
беруть грошей. Борз. у. 9) **Божа ручка**.
Раст. *Primula officinalis* L. ЗЮЗО. I. 132.
10) **На Божій дорбзі**. При смерти. У три
дні занедужала, а вже ї на Божій до-
розі. Кв. 11) **Божу хвалу** за хвіст тягти
Звонить въ колокола (насмѣшл.). 12) **На**
Боже дати. Дать на службу церковную, на
молебенъ. Фр. Пр. 100. **Тра занести до**
церкви на Боже, **Миколаю** **Дала на**
Боже **карбованця**. НВолын. у. 13) **Іди** ж
ти въ Божу путь. Іди съ Богомъ Мет. 15
14) **Святий та божий**. Говорится о человѣ-
кѣ, прикинувшемся кроткимъ и добродѣ-
тельнымъ. Левиц. Пов. 314.

Божитися, жуся, жиша, гл. Божить
ся. А я ж тобі божилася, що люблю як
душу. Мет. 62. **Ти божився**, присягався:
не покину я тебе. Мет. 15

Божиця, ці, ж.=Богиня. Шейк. Каже одуд до Бога: „Зроби, Боже, так, щоб я став богом, а моя одудиця стала божицею. Рк. Левиц.

Божище, ща, с. Идолъ. К. МХ. 13. Велик Господь, велик і хвален; страшніший над усі божища; бо зсі боги—німі статуй, Господь же сотворив вселенку. К. Псал. 221.

Божіння, ия, с. Божба. Борз. у. Божіння тобі нічого не поможе. НВолын. у.

Божка, ки, ж.=Божіння. Шух. I. 41.

Божкарь, ря, м. Ханжа, святоша. (Галиц.). Желех.

Божкодайло, ла, м.=Божкарь. (Галиц.). Желех.

Божкородіти, джу, диш, гл. Фокусничать. (Галиц.). Желех.

Божкувати, кую, еш, гл. Постить. Желех.

Божник, ка, м.=Віжник. Чуб. VII. 384. Божник із шитим рушником округи. К. ЧР. 38. 2) Рушник-божник: Полотенце для украшения иконъ. Вас. 168. 3) Продавецъ иконъ. *A в нас тоді саме божник почував, отої, що ікони возить продавати, і плахти, й полотно і рушники—усячину.* Пирят. у. Ум. Божничок Рудч. Ск. II. 27.

Божниця, ці, ж. 1)=Божник. Мил 170. 2) Храмъ, церковь. *Під каже: „Ідімо до божниці, а п'яниня каже: „ідімо до коримиці“.* Ном. № 11728. Чаше: иновѣрческий храмъ. „*Підем до костюла*“.—*A не до церкви?*—поспітала Мася.—„*Так і видно, що хамка!*... *Щоб ти мені і бровою не моргнула в ту сторону, де хамська божниця стоїть*“. Св. Л. 86. Як ішва ф суботу до божниці, до святині, то й Савамон хотів з ньов піти. Гн. I. 41. Ум. Божничка.

Божничок, чка, м. Ум. отъ божник.

Божко, нар. 1) По божьему. 2) О душевномъ состояні: хорошо, пріятно, сладостно. *Так тихо, божко на душі.* Сим. 235.

Божко, жка, м. 1) Ум. отъ Біг, Бог. Фр. Пр. 101. 2) Идолъ, кумиръ. 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 4)—свінний. Свиной желудокъ. Вх. Зн. 3. См. Богун 2.

Боз, зу, м.=Бузина. Вх. Пч. II. 36. *Під бозом сидить нечистий.* ЕЗ. V. 246. *Від бозу болить голова.* ЕЗ. V. 246.

Бозівка, ки, м. Ум. отъ Бозя.

Бозкий, а, е. Божескій. Да везуть ца-

ря до Господа, да везуть царя—бозке тіло. Млр. л. сб. 347.

Бо-зна=Біг зна. Богъ знаетъ. Завелися, як той казав: багатий за багатство, а убогий—бо-зна и за віщо вже. Ном. № 3515. **Бо-зна-колишній.** Очень давній. Хліб черствий, бо-зна-колишній. Рк. Левиц. **Бо-зна** що: а) Богъ вѣсть, что; б) Пустяки. Не говорить бо-зна чого Левиц. Пов. 289.

Бозулка, ки, ж. Ум. отъ бозуля.

Бозуля, лі, ж. Шишка (на дѣлѣ). желвакъ, то же, что и гуля Вх. Лем 393. Ум. Бозулька.

Бозісъо, ся, м.=Бозя. Дѣтское ласкательное отъ Бога О, Бозюсю! Вх. Лем. 393.

Бозя, зі, м. 1) Богъ (дѣтск.). О. 1861. VIII. 8. 2) Бозя калачі везе. Такъ говорять дѣтямъ, когда громъ гремить. То же значеніе: Бозя свариться. Ном. № 564. 3) Піти до Бозі. Пойти въ церковь. Черк. у Ум. Бозінька.

Боїсько, ка, с.=Тік (у стодолі). Колв. I. 59. Вх. Лем. 393.

Боїти, бою, іш, гл. О молокѣ: кипѣть. Про молоко не можна казати, що воно кипить, лише бойти. Шух. I.. 214

Боїще, ща, с. 1) Битва, бой. Хоч і не одб'ється вже, так боїщем навтішається. МВ. II. 81. *Ivasь кидає свої боїща та руйнування.* Мир. ХРВ. 84. 2) Мѣсто битвы. *Пішли ся брати (=битися) на олов'яне боїще.* Драг. 262. Или здѣсь просто=тік? См. Боїсько.

Бойс? меж. Да? въ самомъ дѣлѣ? Вх. Зн. 3.

Бойка, ки, ж. Малоросска-галичанка. жительница Бойківщини Желех

Бойкатися, каюся, ешся, гл.=Боятися. Вх. Уг. 228

Бойкий, а, е. Хорошій. Чуб. VII. 574. Славяносерб. у. *Їж кашку,—вона бойка.* Зміев. у. *Бойка дівчина.* Зміев. у.

Бойкіня, ні, ж.=Бойка. Желех.

Бойківський, а, е. Къ бойку относящійся, ему принадлежащій. Желех.

Бойківщина, ии, ж. Мѣсто жительства бойковъ—погорье стрыйскаго и самборскаго уѣздовъ въ Галиції. Гол. I. Вступл. 712.

I. Бойко, нар. Хорошо. Зміев. у. Славяносерб. у.

II. Бойко, ка, м. Горецъ-малороссъ изъ Галиціи, житель погорья стрыйскаго

и самборского уѣздовъ. Гол. I. Вступл. 712. *Дала мене мати за бойка, за бойка, буде мені ще за бойком голова гладоїка.* Pauli. II. 108.

Во́йло, ла, с. Битье. *Матчино бойло не болитъ.* Грин. I. 238.

Во́йний, а, е. О зарядѣ: боевой. ЗОЮР. I. 70. *Бойний патрон.*

Во́йниця, ці, ж. Бойница. К. Бай. 71.

Во́йня, ві, ж. Драка. *Дивись, яка онде бойня.* Кіев. г.

Во́йовій, а, е. Боевой; военный. *Хто на вози бойовий, хто на коні уповає.* К. Псал. 46. *Ми стоймо на бойовому праві.* К. ПС. 101.

Во́йови́сько, ка, с.=Во́йовище. Федък. I. 134.

Во́йови́ще, ща, с. Поле битвы. К. ЧР. 173.

Во́йови́чий, а, е. Свойственный бойцу. Шейк.

Во́йській, а, е=Во́йківській. Желех.

Во́йчак, ка, м. ? Да якийсь бойчак заглишив кизяк, влітків кизяком, аж гудзь під оком. Грин. III. 54.

Во́йчиха, хи, ж. Жена бойка. Желех.

Во́йчук, ка, м. Молодой бойко. Желех.

Во́ка, нар.=Бо́ком. Стойть коло лавки бока. Г. Барв. 512. *Курчатки чепурненькі, що цілій день греблись в городі по грядках і бока в ямочці лежали коло ненъки.* К. Дз. 146.

Во́кáнь, ня, м. Полнобокій, бокастый. Желех.

Во́каса, нар. Бокомъ, бочкомъ. *На дуби спиниться та гривою мотає, то піде бокаса, то б'ється і кусає.* Греб. 382.

Во́ката, ти, ж.=Ву́ката Желех. Ум. Бокатка.

Во́катий, а, е. Бокастый. *Бокатий горщик.* Волч. у. *Стіг бокатий.* Волч. у.

Во́ківня, ні, ж. 1) Судакъ короче девяти вершковъ. 2) 500 штукъ уложенной вчѣстѣ рыбы. Желех. 3) Утятіи боківні. Упасть на бокъ.

Во́кла, ли, ж.=Во́клаг. Новомоск. у.

Во́клаг, га, м., боклаг, ги, ж. Плоскій боченокъ. Ном. № 3004. Шух. I. 251. *Потяг Охрім з двома боклагами до криниці.* Кв. Хм. Бонлажбк.

Во́клажбк, жка, м. Ум. отъ боклаг. 2) Головастикъ. Вх. Пч. II. 17. 3) Порода яблокъ. Вх. Зн. 4.

Во́клак, ка, м.=Колач З. Kolb I. 48, 70.

Во́клатий, а, е. Пузатый, брюхастый. Желех.

Во́кло, ла, с.=Во́клага. Брацл. у.

Во́ковій, а, е. 1) Боковой. *Боковій двері.* Левиц. I. 231. Боковий вітер. Вѣтеръ, дуюцій въ бокъ судна. Миж. 148. 2) Сторонній. З бокових мирського збору берут більш, бо вони жадної повинності не одбувають. НВолын. у. 3)—кінь. Пристяжная лошадь. 4)—вá сестра. Шутливое название жены, а чаще—жены невѣнчанной, которая выдается за сестру. Фр. Пр. 103.

Во́ковіна, ни, ж. 1) Одна сторона предмета. 2) Полевая доска у плуга. Херс. Ум. Боковінка.

Во́козійник, ка, м.=Зизоокий. Шух. I. 33.

Во́ком, нар. Бокомъ. Боком ті то вилізе. Сильно за это поплатишься. Фр. Пр. 55. Боком сі держит від мене. Сторонится меня. Фр. Пр. 55.

Во́кóр, ра, м. Плоть. Угор.

Во́корвáн, на, м. Карбункуль, огневикъ. Угор.

Во́кре́йда, ди, ж. Букетъ искусственныхъ цвѣтовъ, или павлинье перо, даримые невѣстой и дружками жениху и шаферамъ. Гол. IV. 400, 368.

Во́кувати, ку́ю,вш, гл. 1) Сидѣть бокомъ. *Не бокуй, Марусенько, не бокуй:* сядь собї прямесенько. Pauli. I. 101. 2) Сторониться, обходить стороною. *Бокує чогось від мене.* Фр. Пр. 103.

Во́кури, мн. Кожаный поясъ. Желех. См. Букурія.

Во́кша, ші, ж. Корова такого же цвѣта, какъ и бокшій. Желех.

Во́кшистий, а, е. О масти: съ бѣлыми пятнами на бокахъ. Желех.

Во́кшій, шія, м. Волъ черный или сѣрый съ бѣлыми боками или бѣлый съ черными или сѣрыми боками. Желех.

Во́ла, лі, ж. Тяжелая болѣзнь, эпидемическая болѣзнь. Желех. *Бола по людях* ходе якась; з боли люди мрутъ. Каменец. у.

Во́лбóт, та, м. Болтунъ. Левиц. I. 257.

Во́лботати, чу́, чеш, гл. 1) Болтать. Вх. Зн. 4. 2) Неотчетливо говорить. Вх. Зн. 4.

Во́лботлівий, а, е. 1) Болтливый. Вх. Зн. 4. 2) Неотчетливо говорящій. Вх. Зн. 4.

Во́лгар, ра, м. Болгаринъ. Желех. См. Бовгар. Ув. Болгарище. Левиц. Пов. 143.

Во́лгарка, жи, ж. 1) Болгарка. 2) Родъ шапки. *Пришию квіточку іж зеленою*

барвіночку, ік шапці болгарці. МУЕ. III. 98. См. **Бовгарка**.

Болгáрський, а, е. Болгарский. Желех. *Шо у тім болгарськім краю за Дунаем май чувати.* Федък. I. 122.

Болгарщина, ни, ж. Болгарія. Желех.

Волдýга, ги, ж. Каменная глыба. Міус. окр.

Вóле, нар. Хорошо. *Боле, що я зарані пішов, а то замело б снігом дорогу.* Каменець. у.

Бóлезний, бóлесний, а, е=Болісний. Плач.... болезний. МВ. I. 100. *Не болезне, то и не любезне.* (Мачиха говорить ѿ пасынкѣ или падчерицѣ). Фр. Пр. 103. *До Матері сі пречистої, до святої сі Матері болезній помолю.* ЕЗ. V. 108.

Бóлезність, ности, ж. Болѣнь. Драг. 29.

Бóлезно, бóлесно, нар.=Болісно. *I росло ж воно трудно та болезно,—усе нездужас та квилить.* МВ. II. 48.

Бóлещ, щі, ж. Болѣнь; переносно: скорбь, огорченія. *Ви, любоці, ви, немоці, хуже твої ви болещі: од болещі зілле маю, од любоції упираю.* Чуб. V. 58. Чаше во мн. ч.: болещі. *Все у їх вкупі: болещі і радоці.* МВ. II. 172.

Бóлýголов, ва, м. Раст.: а)=Бугила; б) Conium maculatum L. ЗЮЗО. I. 119.

Волíбрюх, ха, м. Пт. Emberiza millia-gia. подорожникъ. Вх. Пч II. 10.

Бóлізний и **бóлісний**, а, е. 1) Болѣз-ненный, мучительный. *Був собі якийсь ма-лій пуздракуватий та болізний.* Мир. ХРВ. 53. 2) Скорбный, горестный. Ятут,— почувся її тихий болізний голос Мир. Пов. II. 77.

Бóлізно, бóлісно, нар. 1) Болѣзенно, мучительно. 2) Скорбно, горестно. *Віла-біла, як крейда, позирала на всіх пал-жими очима та болізно всміхалася.* Мир. Пов. II. 69.

Бóлізъко, нар.=Болізно. *Не знають, що серденько мое мені каже; а в йому так тобі і болізъко, і любо.* Г. Барв. 68.

Бóлісний, бóлісно. См. Болізний, болізно.

Бóлість, ти, ж. 1) Болѣнь. Чуб. V. 1203. *Очисть мене від всього злого: болісти і слабости.* Чуб. I. 43. *Бога блага-ла, од всякої болісти помогала.* Мил. М. 7.—чбрина. Эпилепсія. Грин. II. 35. 2) Боль, огорченіе, печаль, скорбь.

Воліти, лію, еш, гл. 1) Болѣть. *Хори-тишеш, болітишеш, смерти бажатишеш.* Мет. 107. *Щось дуже мене ноги болять.*

Св. Л. 320. *Тя болит головонька.* АД. I. 134. *Татка очі болять.* Св. Л. 100. 2)—сéрцем. Скорбѣть, печалиться. *Доки буду моїм серцем день і ніч боліти.* К. Ісал. *Один веде за рученьку, другий за рукав, третій стоїть, серце болить,— любив, та не взяв.* Лукаш. 80.

Волітцé, цá, с. Ум. отъ болото.

Вóлко, нар.=Болько. *Болять очі бол-ко.* Волч. у.

Болóна, ни, ж. 1) Плева, оболочка, перепонка. Желех. 2) Оконное стекло: 3) Ворота? калитка? *Да прибіжи, коню, додому, да ударъ копитом в болону.* Нп. Ум. **Болбнка**, болонка. *Ой як гляне у його болоночку, аж усі ляхи в місті.* АД. II. 91. См. Оболона.

Болонка́рь, рý, м.=Склар.

Болónня, ня, с.=Оболовъ. Гн. II. 68. *Пасуть вівці по дубрівці, кози по болоню.* Гол. II. 453. Ум **Болонячко**, болоняченько. *В чистейкім полю, в болонічайку.* Гол. II. 58.

Болоночка, ки, ж. Ум. отъ болона

Болотавка, ки, ж.=**Влисканка**. Вх. Пч. II. 12.

Болотечко, ка, с. Ум. отъ болото.

Болотíй, а, е. Болотистый. *Та й Вор-скла не дуже гарно тече: є місця боло-тиї.* Лебед. у.

Болотíна, ни, ж. Высохшее болото. Лебед. у.

Болотíсько, ка, с.=Болотище.

Болотíще, ща, с. Мѣсто, гдѣ было бо-лото. Черк. у.

Болотníй, а, е. Болотный, болотистый. *Болотня вода не погожа.* Дешо.—соловѣко. Шутливо: лягушка. Волч. у.

Болотñина, ни, ж. Торфъ. *Пишеться в книжках ще й про те, як розводити ліс і доглядати його, щоб хутко ріс, та чим можна палити у печах замість дров, як от кам'яний вуголь або болот-нина е.* Дешо. (вид. 4-те), 10.

Болотнівка, ки, ж. Болотная трава. Змiev. у.

Болотняний, а, е=Болотний. *Води калужі болотнянії.* АД. II. 39.

Болóто, та, с. 1) Болото. *Насміяласъ верша болоту, аж і сама в болоті.* Ном 2) Грязь. *Не ходи туди, де ликом зав'язано і болотом замазано.* Рудч. Ск. I. 111 3) Збив го на болото. Избиль его до без-памятства. Фр. Пр 105. Ум. **Боліце**, бо-лотечко. *Доріжку проложив аж до того*

болітця, *шо коло мостка*. Драг. 222.

Болотюга, *ги*, *ж.* Ув. отъ болото.

Болотяний, *а, е. 1)* Болотный. Сидять.... жаби на маленьких болотяних острівцях. Левиц. I. 91. Хоть болотяною водою промочу горло, коли нема криничної. Чуб. II. 138. 2) Болотистый, грязный. Калюжі болотяний.

Болотянік, *ка*, *м.* Чортъ, живущій въ болотѣ. Чуб. I. 193.

Болотянка, *ки*, *ж.* Стрекоза съ темносиними крыльями. Миж. 176.

Болотяник, *нка*, *и.* Раст. Caltha rusticis, куроствѣръ болотный. Константинофр. у.

Больба, *би*, *ж.* Полба. Миж. 176.

Болько, *нар.* Больно. Болить болько моя головонька. Чуб. V. 442.

Боляс, *са*, *м.* Катышокъ, шарикъ. Боляс воску. Борз. у. Боляс хліба. Борз. у. Слов. Д. Эварн.

Болях, *хá*, *м.* Болѣнь? Ти болюх болющий (изъ заговора отъ испуга). Мил. М. 48. Ув. Болюшыше. Мил. М. 11.

Болячий, *а, е.* Болящій. Яку велику і болючу ношу у серці рану. К. Псал. 210.

Болячий, *а, е*=**Болячий**. Чуб. I. 122. Болить вено (серце) рівно, однаково болем болюшим. МВ. (О. 1862. I. 81). Болях болющий. Мил. М. 48. Болящі зуби. Г. Барв. 35.

Боля, *лі*, *ж.* Дѣтск. Картофель. О. 1862. IX. 118.

Боляк, *ка*, *м.*=**Болячка 2.** МУЕ. III. 55. Болік як кулак. Фр. Пр. 106. Обметало го боліками. Фр. Пр. 106.

Боляти, *(ляю, еш? лю, лиш?)* гл.=**Боліти**. Встрѣчено въ заговорѣ: Сояшниці вітрові.... тут вам не стояти і не боляти. Мил. М. 82.

Болячо, *нар.* Больно. І тут боляче, і там гаряче (о безвыходномъ положеніи). Фр. Пр. 106.

Болячечка, *ки*, *ж.* Ум. отъ болячка.

Болячий, *а, е*=**Болячий**. Левиц. I. 4.

Болячище, *щи*, *ж.* Ув отъ болячка.

Болячка, *кн*, *ж.* 1) Нарывъ, чирей, язва. Чуб. V. 1179. А сто крот болячок въ твої печінки. Ном. Енеєві так як болячci, або лихiй осiннiй трясci годила панi всякий день. Котл. Ен. I. 24. 2) Переносно: язва. Найвірніший друг народу той, хто не бойтесь правди і сміло роскриває його болячки. О. 1862. IX. 29. 3)—на серцi. Сердечная боль, горе. Може въ його є яка болячка на серцi. Г. Барв.

273. 4)—на дубi. Раст. Loranthus europaeus L., омела. Вх. Пч. II. 33. Ум. Болячечка. Ув. Болячище. Мил. М. 97.

Болячкуватий, *а, е.* Покрытый нарывами, чирьями.

Болячий, *а, е.* Больной, болѣюшій. Боляща стогнала. Мир. Пов. II. 99. Катерина з болячої і очей не зводить. Шевч. 115.

Бом! меж., выражающее ударъ колокола. Бом, бом, бом!... на службу божу дзвонять. Григ. II. 112.

Бо-м. Сложное слово: бо и окончаніе 1-го лица ед. ч. отъ глагола бути: єсьм. Галиц. Спочивайте, милі братя, бо вам добрe спочивати; але я—о ні! ніколи, бо-м в кайданах, бо-м в неволі. Федък.

Бомага, *ти*, *ж.*=**Вумага**. Ум. Бомажка. Вас. 190.

Бомба, *би*, *ж.* 1) Бомба, ядро. Ой леть бомба з московського поля та посеред Січі впала. ЗОЮР. II. 256. 2) Дѣтск. церковь. Вх. Лем. 393.

Бомбарь, *ря*, *м.* Насѣк. Melolontha vulgaris, майскій жукъ. Вх. Пч. II. 27.

Бомбовка, *ки*, *ж.* Ягоды на ботвѣ картофеля. Вх. Лем. 393.

Бомбувати, *бóю, еш, гл.* Бомбардировать. Шейк.

Бомбулька, *ки*, *ж.* 1)=**Бомбовка**. Вх. Уг. 228. 2) Часть одежды. (Какая)? Вх. Уг 225

Бомкати, *каю, еш, гл.* Болтать, рассказывать не очень правдоподобное. Щось там люде бомкают. Фр. Пр. 107.

Бомок, *мка*, *м.* 1) Слѣпень бычачій, Tabanus bovinus. Вх. Пч. I. 7. 2) Бомки бити, стріляти. Брать глину или грязь на палочку и бросать ее вверхъ; въ цереноносномъ значеніи: ничего не дѣлать, баклушичать. Шейк. Ниньки святой Домки: *хто не хоче робити, той стріляє бомки*. Ком. II. № 1067. Бомка люде пустили за вас. Распустили о васъ слухъ. Фр. Пр. 107. Що ти ми пуцьоєш бомки? Зачѣмъ ты врешь, обманываешь? Фр. Пр. 107.

Бондаренко, *ка*, *м.* Сынъ бочара.

Бондаренчиха, *хі*, *ж.* Жена сына бочара.

Бондарець, *рця*, *м.* Ум. отъ бондарь.

Бондарик, *ка*, *м.* Ум. отъ бондарь.

Бондарісько, *ка*, *м.* Ув. отъ бондарь.

Бондаріха, *хі*, *ж.*=**Бондарка**.

Бондаріще, *ща*, *м.* Ув. отъ бондарь.

Бондарівна, ни, ж. Дочь бочара. Ном. № 8443. Чуб. V. 428.

Бондарка, ки, ж. Жена бочара. *А старая да бондарка в шинку загуляла.* Грин. III. 615.

Бондарня, ні, ж. Бочарня, мастерская бочара.

Бондарство, ва, с. Бочарное ремесло. **Бондарський, а, е.** Бочарский.

Бондарча, чати, бондарченя, наяти, с. Ребенокъ бочара. Ум. Бондарченято, бондарчатко.

Бондарчукъ, ка, м. Подмастерий бочара.

Бондарь, ря, м. Бочаръ. *Покинь, пожинь, старий бондарь, по дочці плакати, покинь відер набивати—будеш панувати.* Чуб. V. 428. Ум. Бондарецъ, бондарикъ. *На дворі погребецъ, на погребці бондарецъ: „ой бондаре, бондарику,—набий мені бочку“.* Чуб. V. 1174. Ув. Бондарисъко, бондарище, бондарюга.

Бондарювання, ная, с. Занятіе бочарствомъ.

Бондарювати, рюю, еш, гл. Заниматься бочарствомъ.

Бондарюга, ги, м. Ув. отъ бондарь. Левиц. „Голодному і оп. м'ясо“, 26.

Бондаря, ряти, с.=Бондарча.

Бонтожокъ, жка, м. Часть одежды (ка-кая?) *А на моїй дівчині жовті черевички і чорний бонтожокъ.* Чуб. IV. 534.

Бонюхъ, ха, м. Навозный жукъ. Фр.: Пр. 107.

Бонякъ, ка, м. Раст. Tagetes patula. Вх. Пч. II. 36.

Бор, ру, м. Раст.: а) Setaria viridis Beauv. ЗЮЗО. I. 136; б)—зілля. Lycopodium complanatum L. ЗЮЗО. I. 127.

Бора, ри, борва, ви, ж.=Ворвій. *Величні й моря береги, коли їх борви не холишуть.* Щог. Сл. 5.

Ворвій, вія, м. Сильный вѣтеръ, буря, ураганъ. Такий сильний та шкодливий вѣтер называютъ бурею, а ще иначе борвіем (ураганом). Дешо. (4-те вид.), 91.

Борг, гу, м. Кредитъ, долгъ. *Борг умер, зачекай не живе: хто не має грошей, най не п'є.* Ном. № 10615. Боргомъ. Въ долгъ. *Боргом мені жид дастъ тютюну.* Каменецъ. у. *На борг брати=Нáбр брати. Бо вже на борг хлоп не хочет горілоньку брати.* Гол. III. 212.

Борговій, а, е. Взятый въ долгъ. *У мене борговий один віл був,—тільки недавно виплатив.* Славянос. у. Ум. Борговій. Як задумав Харько, задумав За-

харченко, задумав багатіти, зібрав Харько воликів борговських. Чуб. V. 1048.

Боргувати, гую, еш, гл. 1) Давать въ долгъ; кредитовать. К. ЦН. 219. *Як ста-неш усім боргувати, то прийдеться без сорочки ходити.* Ном. № 10617. Сидить багач та й дивує, що убогому жид боргует. Чуб. V. 1094. 2) Брать въ долгъ. *Пішов чумак до жидівки боргувати мед, горівку.* Грин. III. 575.

Бордюг, га и бордюж, ха, м. 1) Кожа, снятая цѣлою съ козы (или теленка), выдѣланная, завязанная въ тѣхъ мѣстахъ, гдѣ были ноги и хвостъ, а въ томъ мѣстѣ, гдѣ была голова, стягиваемая ремешкомъ,—служить какъ мѣшокъ. *Бордюж повний муки.* Шух. I. 84. Вх. Зн. 4. См. Бурдюг. *Облупив (козу) бордюгом і дав їму шкуру.* Гн. II. 222. 2)=Кендюх. 3) Мочевой пузырь у животныхъ. Каменецъ. у.

Бореаль, рдя, м. 1) Борецъ, ратоборецъ. *Ходите битися чи боротися! бо я борецъ.* Шевч. 2) Aconitum Napellus L. ЗЮЗО. I. 109.

Борецький, а, е. Принадлежацій борцу. *Ми борецького роду.* Г. Барв. 420.

Боржій, нар. Скорѣе. *Коби боржій тра-ва росла.* Гол. IV. 494. *Давай мені бор-жій коня.* К. ЧР. 352. *Він потяг бор-жій на базар.* Федък.

Борзай, а, е. Быстрый, скорый. *Та як же ти найшов мені ба такій лік бор-зай.* Гол. II. 470. Ум. Борзенький.

Борзити, жу, зиш, гл. Торопить. Бѣл.-Нос.

Борзитися, жуся, зишся, гл. Торопи-тися. *Не борзися, з повагом.* Бѣл.-Нос.

Борзо, нар. Скоро, быстро. *Донька не стерпila, борзо прилетила.* Гол. I. 195. *Не так то борзо діялося, як кажеся.* Гн. II. 29. *Борзо йди,—біду найдеш, по-малу йди,—біда тебе найде.* Фр. Пр. 107. Ум. Борзенько. Гн. II. 91. *Ой підемо до вінчаня борзенько.* Гол. IV. 300.

Борйвітер, тра, м. Пустельга, Falco tinunculus. Вх. Пч. II. 10.

Борикати, 1) каю, еш, гл. Рыть рогами. *Сам бик землю борикає і на себе кидає.* Фр. Пр. 28. *Киртиця борикат землю.* Вх. Лем. 393. 2) чу, чеш, гл. Мычать. *Ходить волик понад Дунай, сум-ненько бориче.* Лукаш. 140.

Боріг, рога, м.=Оборіг. *В тебе воли як стодоли, а корови як бороги.* Гол. IV. 552.

Ворідка, ки, ж. 1) Ум. оть борода. Левц. Пов. 179. Його брівоньки — так, як шнурочок, його борідка — золотенька. Чуб. Ш. 208. Здурів скажений цап, ріжки назад загнувши, замекав, заскакав. Греб. 362. 2) Нижаяя или задняя часть лезвея топора. Сим. 24. Шух. I. 175. 3) Щетка на ногѣ лошади. В пісок ногами по борідки врився (кінь). К. МХ. 24. 4)=**Бородиця 4.** Гол. Од. 36. 5)—царська. Раст. *Mirabilis jalapa* L. Анн. 217. Од причілка цвіт кущ панської рожі, цвіли всякі квітки — їй гвоздики, їй чорнобривці, їй царська борідка, їй кручени паничі. Левц. V. 23.

Ворідоњка, борідочка, ки, ж. Ум. оть борода.

Ворікати, каю, еш, гл. Бодать. *Борікає рогами.* О. 1861. I. 94.

Ворікатися, каюся, ешся, гл. Бороться. Лучче з медведем борікатися, ніж з паномъ рахуватися. Ном. № 1207.

Ворінка, ки, ж. Ум. оть борона.

Ворінний, а, е. Относящийся къ боронѣ. Залзо борінне. Желѣзо, употребляемое для зубьевъ бороны. Вас. 198.

Ворінник, ка, ж. Работникъ при боронѣ. НВолын. у.

Боркання, ня, с. 1) Подрѣзываніе крыльевъ (у птицъ). 2) Усмирение, прибираніе къ рукамъ кого.

Боржати, каю, еш, гл. 1) Подрѣзывать крылья (птицамъ). 2) Смирять кого, прибирать къ рукамъ.

Боркоњ, ня, Раст. *Melilotus officinalis*. Лв. 100.

Боркотати, кочу, чеш, гл.=**Вуркотати.**

Боркотун, на, м.=**Вуркотун.**

Борляк, ка, м. Адамово яблоко, ягуних Вх. Зн. 4.

Борланка, ки, ж.=**Борлак.** Вх. Зн. 4.

Бормотати, чу, чеш, гл. и пр.=**Бурмотати** и пр.

Бормотіти, чу, тиш, гл. О евреяхъ: то-же, что и джерготаи. *Жиди бормотили.* Рудан. I. 56.

Ворня, ні, ж. Борьба. Левч. 6.

Боровій, а, е. Боровой. Ой сосно, соно борова. Грин. Ш. 473. *Боровая ягода* вельми солодка, а луговая калина вельми горка. Чуб. V. 484. 2)? *Стану, гляну у долиноњку, а в долині все трава борова.* Грин. Ш. 389. *Житечко цвіте боровим цвітом.* Грин. Ш. 13.

Боровік, ка, м. 1) Житель бора. 2) Раст.: а) Бѣлый грибъ, *Boletus edulis*. ЗЮЗО. I. 114. Як загадав боровик, на всі гриби полковник. Чуб. V. 1183; б) *Daphne mezereum* L. ЗЮЗО. I. 121; в) *Chimaphila umbellata* Nutt. Анн. 95; г) *Pyrola minor* L. ЗЮЗО. I. 133. Ум. Боровичок.

Боровіна, ни, ж.=**Вір.** Ой бором, бором, боровинкою, ой хто ж то їде вечориною? Чуб. IV. 596.

Боровіця, ці, ж. 1) Черника, *Vaccinium myrtillus*. 2)=**Боровина.** Чуб. IV. 389.

Боровічний, а, е. Черничный.

Боровичок, чка, м. Ум. оть боровик.

Боровни́ця, ці, ж.=**Борвиця.** Вх. Уг. 228.

Бородá, ди, ж. 1) Борода. Ой не піду за старого — бородою коле. Чуб. V. 490. Задéр бороду. Грубо: умеръ. Фр. Пр. 109. 2) Подбородокъ, нижня челюсть. 3) Лядська бородá. Трава, которую не можетъ захватить коса. 4) Спáсова бородá. Кустъ ржи, оставляемый на нивѣ въ концѣ жатвы. 5) Бородá лісовá. Раст. *Usnea barbata*. ЗЮЗО. I. 140. 6)—чортова. *Vincetoxicum officinale* L. Mœnch. ЗЮЗО. I. 141. Ум. Борідка, борідоњка, борідочка. Мил. 106.

Бородавка, ки, ж. 1) Бородавка. Ніс.... з чорною бородавкою на кінці. Мир. Пов. II. 46. 2) Слѣдъ отпавшаго листа на стеблѣ. Шух. I. 19. Ум. Бородавочка.

Бородавка, ні, ж.=**Ропавка.** Желех.

Бородавник, ка, м. Раст.: а) *Clematis Vitalba* L. ЗЮЗО. I. 119; б) *Psilonema calycinum*. ЗЮЗО. I. 133; в) *Scleranthus annuus*. Вх. Пч. I. 12.

Бородавочка, ки, ж. Ум. оть бородавка.

Бородай, дај, м.=**Бородань.** Вх. Зн. 4.

Бородань, ня, м. Бородачъ. Міус. окр.

Бородатий, а, е. 1) Бородатый. *Максим старий бородатий вийшов з хати.* Чуб. Ш. 342. 2 — та травá. Раст. *Andropogon ischaemum* L. ЗЮЗО. I. 111.

Бордиця, ці, ж. То-же, что и бородатица. капюшонъ, пришитый къ верхней одеждѣ. Гол. Од. 36.

Бороздити, джу, диш, гл. — кому що. Дѣлать кому на перекоръ, мѣшать кому. Фр. Пр. 109.

Борозенний, а, е.—віл. Быкъ, во время паханія ходящій съ правой стороны, т. е. по бороздѣ. Ном. № 10015. *Купити, бач,* треба до п'ятої пари борозенного та дійну корову з телям. Кв.

Борозенъка, ки, ж. Ум. оть борозна.

Борозка, ки, ж. Ум. оть борозна.

Борозна, нý, ж. Борозда. Чуб. V. 341. Старий віл борозни не псує. Посл. Ум. Борозенька. Грин. Ш. 660, борознійка, борозка. А я жита не жала, в борозніці лежала. Гол. I. 311. Ти будеш, молода дівчина, жити зажинати, я буду у борозках лежати. Мет. 365.

Борбзний, а, е=Борозенний. КС. 1898. VII. 44. Запріг хлопець п'ять волів,— нема шостого колішенного, борозного. Рудч. Ск. I. 182.

Борозністий, а, е. Дѣлаюшій большу борозду (о плугѣ). Черк. у.

Борознувати, нýю, еш, гл. Бороновать. Сем синов оре, сем борознue. Чуб. V. 821.

Борознюк, кá, м.=Борозняк. Желех.

Борозняк, кá, м. Личинка майскаго жука. Вх. Пч. I. 7.

Борóло, ла, с. Разсѣлина въ скалѣ, ущелье. Вх. Зн. 20.

Борбна, ни, ж. Защита.

Борона, нý, ж. 1) Борона. Части ея: деревянные валки, въ которые вставлены зубья; каждый валок обоями концами укрепленъ въ двухъ глиняхъ. Чуб. VII. 401. Части гуцульской бороны: Борона має два довші крайні і два коротши середуши хребтники; впоперек хребетників переходить шість тоншихъ єстиків; там, де єстики перехрещаються з хребетниками, задобані через нихъ обохъ зелізні чопи. Шух. I. 165. Під брону сяти. Сять по живилю безъ вспашки, задѣльвая только бороной. Вас. 196. Брону затігати за ким. Подольщаться къ кому. Фр. Пр. 109. Ум. Борбна, борбночка.

Боронéння, на, с. 1) Защита. 2) Запрещеніе. 3) Обработка бороной.

Борбнеч, иця, м. Защитникъ.

Боронити, нýю, нýш, гл. 1) Оборонять, защищать; хранить. К. ЧР. 358. В морі не втопила, од смерти боронила. Макс. (1849) 51. Предки наші славні боронили волю. К. Досв. 27. Нехай мене Бог боронить від лихої напасти. Ном. № 152. 2) Запрещать. Оженися, сину, я не бороню, та не бери вдови, бо я не велю. Чуб. V. 880. Ой прошу вас, гости милі, не бороньте того. Грин. Ш. 648. 3) Бороновать. Оре плугом, кіньми боронить. Чуб. V. 199.

Боронитися, нýся, нýшся, гл. Защищаться. Узявся я і буду боронитись, бо всякий день теориз я Божу правду. К. Іов. 57.

Борбння, на, с. Борьба. „Давай боро-

тись!“....—К нечистому з бороняям!— важко дишучи каже запорожець. К. ЧР. 168.

Боронувати, нýю, еш, гл.=Боронити З. Старими жидами орав, а юдівками боронував. АД. II. 28.

Боросквá, вý, ж. Абрикосъ. Угор.

Боростатися, таюся, вшся, гл. Возиться въ грязи, сilitся выбраться изъ грязи. Загруз бідолага, боростається собі в грязі. О. 1861. XI. 2.

Боротати, таю, еш, гл. 1) Очищать отъ шелухи (просо). 2) Тормошить? Сбивать съ толку? Ви мене заборотаете, як от будете хапати та з одного, та з другого боку! Вас багато, а я один,—де же мені вас усіх поділити?—Та ви сами себе боротаете. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Борбти, рю, реш, гл. Бороть, одолевать. О Боже мій несконченнй! дивитися горе, що тепера на сім світі віра віру боре. Нп.

Борбтися, рюся, решся, гл. Бороться. Боровсь з своїм сердега горем. Кетл. Ен.

Вороттá, тя, с. Борьба. З бороття руки повібивав.

Боротьбá, бý, ж. Борьба. К. Кр. 31. Боротьба з зими духами. Левиц. Пов. 22. Бувши в смертній боротьбі, молився. Ев. Л. ХХII. 44.

Борочок, чка, м. Ум. отъ бір.

Борошненій, а, е. Мучной. Левч. 72. Борошнена комора.

Борошнце, ця, с. Ум. отъ борошно.

Борошнити, нýю, нýш, гл. Обсыпать мукой, запачкать мукой.

Борошнйтися, нýся, нýшся, гл. Пачкаться въ муку.

Борошно, на, с. 1) Мука. Де борошно, там і порошно. Ном. № 9875. 2) Окисленный свинецъ въ видѣ порошка. Вас. 183. Ум. Борошнце. Чуб. II. 98. Драг. 192. Нагліттай у засіці борошнця та спечи мені колобок. Рудч. Ск. II. 2.

Борошній, а, е=Борошненій.

Борс, су=Борть? А мої сини, у чистому полі, борси борсають, рої збирають. Гриц. Ш. 9.

Борсання, на, с. Метаніе въ разныя стороны.

Борсати, саю, еш, гл. ? См. Борс.

Борсатися, саюся, ешся, гл. Метаться въ разныя стороны, возиться, баражаться. Пружався, борсався, дріжав. Мкр. Г. 21. Зашелестіло жито, заколихалося, немов

у йому щось борсалось, биглось. Мир. ХРВ. 6.

Борсук, ка, м. Барсукъ.

Борсуків, кова, ве=**Борсучий.** Борсукове сало. ЕЗ. В. 171.

Борсучий, а, е. Барсучай. Собаки ма-
буть натрапили на борсучий слід. Стор.
МПр. 112.

Борсюк, ка, м.=**Борсук.** Вх. Пч. II. 6.

Борт, та, м.=**Бортъ.** Вх. Зн. 4.

Бортавий, а, е. О деревѣ: трухлый
въ срединѣ. Шух. I. 88, 178.

Бортак, ка, м. Болванъ, пентюхъ, осто-
лонъ. Вх. Лем. 393.

Бортник, ка, м. Бортникъ, ичеловодъ.
Ледаякого бортника і мед ледачим пахне.
Ном. № 7160.

Бортняк, ка, м. Эпитетъ медвѣдя. *Ши-
роко ступав він, неначе ведмідь-бортняк.*
Стор. М. Пр. 109.

Бортуля, лі, ж. Глупая женщина. Вх.
Лем. 394.

Бортъ, тя, м. Бортъ, улей въ деревѣ.
Чуб. Ш. 392.

Бортяній, а, є. Имѣющій бортъ (о де-
ревѣ). К. (Желех.).

Бортянік, ка, м.=**Бортник.**

Борух, ха, м. 1) Еврейское имя Борухъ.
2) Борухи·справляти, відмовляти, спі-
вати. Молиться (о евреяхъ). Рудан. I. 47.
Жид борухи відмовляє. Ном. № 12157.

Борушкастися, каюся, єшся, гл. Ба-
рахтаться, бороться. *Січі.... борушкають-
ся вдвох, а опісля й покотються аж до-
долу.* Грин. I. 255. *Підуть боруничатися
по вгороду.* Верхнеднѣпр. у.

Борш, нар.=Боржій. Хто борше на-
сипле, той борше змелє. Ном. № 7194.

Боршевка, ки, ж. Раст. *Couium macu-
latum.* Шух. I. 21.

Борщ, щу, м. 1) Борщъ. *Наша пані
чорнобрива, борщу-кашії наварили.* Чуб.
Ш. 247. 2) Квасъ изъ бураковъ, изъ ко-
тораго приготвляютъ борщъ. О. 1862.
IV. 32. МУЕ. I. 100. 3) Раст.: а) *Chaet-
ophyllum aromaticum.* ЗЮЗО. I; б) *Nerac-
leum sibiricum L.* ЗЮЗО. I. 124. См. Бор-
щівник. Ум. Борщик, борщичок. *Ой косо ж
моя русява, не рік же я тебе кохала, в
червонім борщику вмивала.* Грин. Ш. 509.
Ув. Борщівсько, борщіще. Отам, каже,
борщівсько стойть вранішній під опічком.
Чуб. II. 383.

Борщевий, а, е. Относящийся къ борщу.

Борщик, ку, борщичок, чку, м. Ум.
отъ борща.

Борщівний, а, є. 1)=**Борщевий.** 2) Лю-
битель борща. Який бо ти борщионий.

Борщівник, ка, м. 1) Раст.: а) *Anthris-
cus sylvestris Hoffm.* ЗЮЗО. I. 111; б) *He-
racleum sibiricum L.* Апп. 165. См. Борщ.
2) Горшокъ, въ которомъ варятъ борщъ.
3) Любитель борща. Ум. **Борщівничок.**

Борщівниця, ці, ж. 1) Торговка, про-
дающая борщъ. 2) Любительница борща.
Ум. **Борщівничка.**

Борщівничити, чу, чиш, гл. Торго-
вать борщемъ.

Борщівничка, ки, ж. Ум. отъ борщів-
ници.

Борщівничок, чка, м. Ум. отъ бор-
щівника.

Борщовій, а, е=**Борщевий.**

Борщувати, щу, єш, гл. Єсть борщъ.
Будем борщувати, коли дали борщу.
Змів. у.

Борюкатися, каюся, єшся, гл.=**Ворі-
катися.** Годі вам борюкатися, *ехаме-
нітися.* Полт.

Босака, нар. Босикомъ. Як ось летить
школяр один—невеличкий, обдергтий і бо-
сака. Св. Л. 139. Босака вчистити, втяти
Цобъжать босикомъ. Ум. **Босачка.**

Босем. Употребл. въ тавтологическомъ
выраженіи: **Босем,** боссінъкій. Совершенно-
босой. Там такий: голем голісінъкій, бо-
сем боссінъкій. Харьк.

Босій, а, е. 1) Босой, необутый. *Пан
в чоботях, а босі сліди знати.* Ном.
№ 1183. 2) Неподкованный, неокованный.
Босі коні. Фр. Пр. 112. *Босі колеса.* Ка-
менец. у. *Босий віз.* Фр. Пр. 112. *Гар-
мати да ковані вози в поход ришичу,
а босими возами загороде тіснину в не-
трах.* К. ЦН. 242. 3) О собакѣ: темной.
шерсти съ бѣлыми лапами. Вх. Зн. 68.
Миж. 85. О быкѣ: съ бѣлыми копытами.
КС. 1898. VII. 42. 4) Чоловік з ббою гу-
ббою. Человѣкъ безъ усовъ. Ейскъ. Ум. **Бо-
сéнькій, босéсенькій.** *Ніжки босенькі мер-
знутъ.* Морд. Пл. 91.

Босіни, сін, ж. мн. 1) Еврейскій
праздникъ: Судный день, когда евреи хо-
дятъ только въ чулкахъ. Шейк. *Жидівські
босини.* 2) Трауръ у евреевъ, когда они,
послѣ похоронъ, восемь дней должны быть
босыми. ЕЗ. V. 200. 3) Босіни справляти.
Шутливо: быть безъ обуви, ходить боси-
комъ. Ном. № 11234.

Боссінъкій, а, е. Совершенно босой.
Там такий голем голісінъкій, босем бо-
сісінъкій. Харьк.

Восіти, сію, еш, гл. Дѣлаться босымъ.
Воска, ки, ж. Проститутка. Полт.

Воскó, ка, м. Собака съ бѣлыми ногами (до колѣнъ). *Боско* через увесь вік босий бігає. Ном. № 11231.

Во́со, нар. Босыми ногами. Чуб. IV. 225. Ходить босо. ЕЗ. V. 179. Ум. Босенько. *Бігай босенько*, — тепер тепло. Полт.

Восніж, нар. Босыми ногами, босикомъ. *Бігли босоніж дівчата*. К. Чр. 41.

Восоніжка, ки, ж. Босоножка. *Білявенька, русявенька босоніжка, Михайлова маленька сестричка Мелася*. МВ. Ш. 135.

Восніч, нар.=**Восніж**. Позичка босоніч ходить. Ном. № 10618.

Восоногий, а, е. Босоногий. Боги, богині і півбоги, простоволосі, босоногі. Котл. Ен.

Восбрка, ки, ж. 1)=**Восорканя**. Желех. 2) Лягушка, жаба. Вх. Уг. 228.

Восорканя, ні, ж. 1) Вѣдьма, колдунья. Гн. II. 182, 252. 2)=**Ропавка**. Желех.

Восоркун, на, м. Унырь. Жедех.

Востій, боду, деш, гл. Бодать. Угор. Бик боде. Вх. Лем. 394.

Восувати, сую, еш, гл. Ходить босикомъ. *Що се ти босуєш?* Лохв. у.

Восіжник, ка, м. Родъ растенія. Вх. Уг. 228.

Весак, ка, м. Босякъ; оборванецъ, безпріютный пролетарій. *Сам став за босяка на поденну*. Грин. II. 258. У якономії усяка наволоч і босяки бувають. Г. Барв. 511.

Восятник, ка, м. Родъ растенія. Желех.

Вот, та, м. Сапогъ съ короткимъ голенищемъ. *Боти сап'янові несе; на його козацькі ноги надіє*. ЗОЮР. I. 207. Та на козаку боти, та на козаку нові та німецької роботи. Грин. Ш. 286. Ум. **Ботик**.

Вотвіна, ни, ж. Свекловичные листья. Ой через тин да в манастир стежечка в ботвину. Нп. *Нарвала ботвини свині*. Черниг. у.

Воте́й, тёю, м.=**Отара**. Шух. I. 195, 198. *Цілий ботей овець іде за двома вівчарами*. Шух. I. 210.

Вотелев, ва, м. Мутовка для пахтанья масла; состоять изъ ручки (держивно), на концѣ которой прикреплены накресть две пары брусковъ (крила), сквозь концы которыхъ проходитъ два кольца, свитыя изъ тонкаго корня смереки (роскрутці). Шух. I. 214, 141, 106.

Воти, мн. (ед. ч. бота?) Дубовые доски для лодокъ. Браун. 19:

Ботик, ка, м. 1) Ум отъ бот. 2) Башмакъ, ботинокъ. *Ботики з очіма*. Башмаки съ металлическими пистонами для снурковъ. Вас. 162.

Боток, тка, м. Ботинокъ, полусапожекъ. *На тім паняті (дівчині) рудая сукня, на ножейках має шнуровані бітки*. АД. I. 43.

Ботюк, ка, м. Стволъ дерева, предназначенный для распилки на доски. Желех. Вх. Зн. 4. *Ялиця стогне й шелестить.... "Мене підтяли й ботюка до трачки покотили"*. Млак. 108.

Ботя, ті, ж. Кокора въ срединѣ лодки, полубодъ, поперечный выгнутый деревянный брусокъ, къ которому снаружи пришиваются доски. Вас. 151. Мнж. 179.

Бухало, ла и пр.=**Бухало** и пр.

Бохон, на, бохунéць, нця, м., и пр.=**Бухан**, буханець. *Хліба бохунець*. Рудан. I. 67.

Боцюн, боцян, на, м. Аистъ, Ciconia.

Бочалка, ки, ж. Небольшой боченокъ. *Де там барилко, то таки ціла бочалка: відер з п'ять або й більш трохи туди влізе*. Брацл. у.

Бочанéць, нця, бочанин, на, м. (мн. бочане). Житель противоположного берега рѣки.

Бочастий, а, е. Толстобокій. *Сиві воли поздихають і бочасті корови*. Гол. I. 314.

Бчченко, ка, м. Ум. отъ бік.

Ббчечка, ки, ж. Ум. отъ бочка.

Бочечок, чка, м. Ум. отъ бік.

Бочистий, а, е= **Бочастий**. Коцишинский, I. 23.

Бочити, чу, чиш, гл. 1) Сбочивать, щать въ сторону. Шейк. 2) Смотрѣть въ сторону.

Бочитися, чуся, чышся, гл. Косо, не-пріязненно смотрѣть, сердиться. Вх. Зн. 18. *Бочит сі на мене, як бим му маму зарізав*. Фр. Пр. 112.

Бочище, ща, с. Ум. отъ бік. *Дурне мужичинце взялось у бочище*. Грин. Ш. 327.

Бочій, чій, м.=**Бокшій**. Желех.

Бочка, ки, ж. 1) Бочка. Шух. I. 250. *Горілочки бочка*. Чуб. Ш. 243. 2) Родъ детской игры. Ив. 46. Ум. **Ббчечка**. Чуб. Ш. 456.

Бочковий, а, е. Бочечный. *Бочкова оля*. Полт. г.

Бочкори, (рів? м.) мн. Родъ кожаной.

обуви, то же, что и постоли. Гол. Од. 82. Вх. Уг. 226.

Бочкуватий, а, е. Бочкообразный.

Бочкур, рá, м.=**Очкур**. Kolb. I. 35.

Бочкі, чка, м. 1) Ум. отъ бік. 2) мн. **Бочки**. Стѣнки лагунки (для дегтя). Рудч. Чп. 250.

Бочонок, яка, м.=**Варилло**.

Бочуля, лі, ж. 1) Толстобрюхая корова. Желех. 2) Корова съ бѣлыми боками. Желех. Ум. **Бочуличка**. Да прийду ж я, гою, на твою обору, ой зайду ж я бочуличку до свойого дому. Чуб. V. 1088.

Боюн, на, м. Трусь. К. IIС. 66.

Боягуз, за, м.=**Боюн**. Св. Л. 219. Ой ти, боягузе! своей тіни боїшся. Фр. Пр. 113.

Боязкий и **боязький**; ё, ё. Боязливый, робкий. Замучена молодиця, печаловита, боязка. МВ. I. 49. Ум. **Боязнењкий**.

Бязко и **боязко**, нар. 1) Страшно. Собаки не боязко, та дзвяги його. Ном. № 7253. **Боязко мені**, бо тоді вони мене всі покинули. Г. Барв. 352. 2) Боязливо, робко. Усі боязко дивились на Зіньку. Стор. М. Пр. 58. Ум. **Боязнењко**, боязнењко.

Боязливий, **боязний**, ё, ё= **Боязкий**. К. МХ. 17.

Боязливо, боязно, нар.= **Бязко**. Так мені чогось сумно ѹ боязно, аж мое серце мре. МВ. I. 17. I сторож боязно кричить, щоб злого пана не збудити. Шевч.

Боязький, боязко. См. **Боязкий**, боязко.

Боярій, а, е= **Боярський**. Уже коні на стану гогочуть, буяре до коней не хочуть, буярої чести не знають. Грин. Ш. 550.

Боярин, на, м. 1) Бояринъ. 2) Шаферъ (на свадьбѣ). МУЕ. I. 123. 3) Раст. Aster Amellus L. Вх. Пч. II. 29. Ум. **Бояронько**, боярочко. Чуб. V. 939. **Не смутиться та боярочки**, що короткі та подарочки. Мил. Св. 39.

Бояринування, ня, с. Шаферство.

Бояринувати, ную, еш, гл. Быть шаферомъ.

Бояронько, боярочко, ка, с. Ум. отъ боярин.

Боярство, ва, с. Боярство, бояре. Греб. 328.

Боярський, а, е. 1) Боярский. 2) Шаферский. Бере старший боярин боярські шапки і несе їх у хату. МУЕ. I. 123.

Боярчик, ка, м.= **Боярин** 2. Буває два або ѹ три боярчики, бо часом іде ѹ

третій, що зветься „писарь“, що записує кватеру для молодого. На другий день, у неділю, як ідуть до шлюбу, він буває хорунжим. О. 1862. IV. 17.

Боясть, ти, ж. Боязнь. Левч. 6.

Боятися, боїся, ішся, гл. Бояться. Вовка бояться, то і в ліс не йти. Ном. № 4231. Не бойсь слави, не бойсь слави, не бойсь поговору. Мет. 105. Ідіть, душі, та ѹ бояйтесь (вм. бійтесь). Грин. III. 147.

Бра=**Брате**. Сокращ. зват. пад. отъ брат. Дивись, бра, перший раз на своїм віку бачу.... що в полі виорують лина. Рудч. Ск. I. 165.

Бравий, а, е. Хорошій, красивий. Жив там веселій бравий чоловік. МВ. (О. 1862. I. 93). Пугаченку бравий, наша доля рівна: в тебе нема жінки, в мене чоловіка. Балл. 94. Ум. **Бравенький**, бравесенький. Писарець маленький, на личку бравенький. Нп.

Браво, нар. Хорошо, красиво. Казав москаль „право“, та ѹ збрехав браво. Посл. Ум. **Бравенько**, бравесенько.

Брага, ги, ж. 1) Брага, родъ напитка (изъ просяянаго солода). Маркев. 170. Чуб. VII. 447. Лемішку і куліш глитали і брагу кухликом тягли. Котл. Ен. I. 11. I кубками пили слив'янку, мед, пиво, брагу, сирівець, горілку просту і калганку. Котл. Ен. I. 19. 2) Брага, спущенный заторъ,—имъ кормять скотъ. Пили, як брагу поросята, горілку так вони тягли. Котл. Ен. II. 15. Ум. **Бражка**. АД. II. 33, бражечка. А що їли?—Кашку. А що пили?—Бражку. Чуб. III. 106. Браго ж моя, бражечко медовая, з ким я тебе пить буду, молодая? Чуб. V. 51.

Браговар, ра, м. Заторный чанъ. Шейк.

Бражечка, бражка, ки, ж. Ум. отъ брага.

Бражний, а, е. Откориленный брагой. Бражна корова. НВолын. у.

Бражник, ка, м. 1) Чанъ для браги. 2) Продавецъ браги.

Бражниця, ці, ж. Продавщица браги.

Бражуха, хи, ж.= **Брага**. Насіяла грешухи, наробила бражухи. Чуб. V. 1136.

Бразилія, лії, ж. Родъ цвѣтка. См. **Бразолі**. По під гору високую росте бразилія. Гол. II. 734.

Бразолійний, а, е. Имъющій цвѣть синяго сандала или окрашеный синимъ сандаломъ. Крашанки бразолійні. Сим. 283.

Вразолійник, ка, м. Горшокъ, въ которомъ варять сандаль.

Вразолія, лії, ж. Темносиній сандалъ, древесина дерева *Caesalpinia brasiliensis*. МУЕ. I. 175.

Вразбля, лі, ж. Родъ цвѣтка. См. Бразилія. *Дівчата.... в квітках і широченних стрічках, наче ті бразолі, маки та лелії.* К: ДС. 24.

Брай, брая, м. Инструментъ, которымъ бьютъ бриндзу при ея приготовлениі: толстый буковый колъ, съ одного конца цилиндрическій, а съ другого четырехгранный, съ зарубками на граняхъ. Шух. I. 214.

Брак, ку, м. 1) Бракъ, негодное. *Сам брак ми (=ми) лишили.* Фр. Пр. 116. 2) Недостатокъ, неимѣніе. *Купив би всього, та брак грошей.*

Бракнути, не, гл. безл. Недоставать. *Бракне копійки.*

Бракувати, кую, еш, гл. 1) Пренебрегать, отбрасывать. *Єден бракує, другий пакус.* Фр. Пр. 116. 2) безл. Недоставать. *Коли у тебе бракує того насіння, позич його.* Стор. МПр. 24. *Чого вам бракує, то си докупіт.* Фр. Пр. 116.

Бральниця, ці, ж.=Бралля. Желех.

Бралля, лі, ж. Работница, собирающая, дергающая коноплю. Желех.

Брам, му, м. Узкія полоски смушекъ, мѣха для обшивки краевъ тулузовъ, шубъ. Харьк.г.

Брама, ми, ж. 1) Ворота. Мет. 407 *А в нашім двору гірше як в неволі, вийди за браму, наплачся доволі.* Чуб. V. 344. *Вашу дівчину мов за золоту браму зачинено: і в вічі її не побачиш.* МВ. I. 71. 2) „Опушка изъ сафьяна, плиса (вольвета) или смушка“. Вас. 155. См. Брам. Ум. *Брамка, брамочка.* Чуб. V. 896.

Брамний, а, е. 1) Относящийся къ воротамъ. 2) какъ сущ. Привратникъ. Желех.

Брамурний, а, е.—камінь. Азотная окись кобальта. Вас. 182.

Брандзя, зі, ж.=Вур'ян. Вх. Лем. 394.

Брандущі, шів, м. мн. Раст. родъ подсъжниковъ. *Crocus reticulatus L.* ЗЮЗО. I. 120.

Брандущки, шок, ж., мн. Раст.:а)=Брандущі. ЗЮЗО. I. 120; б)—білі. *Ornitogalum umbellatum L.* ЗЮЗО. I. 130.

Бранець, наця, м. 1) Плѣнникъ, военнопленный. 2) Рекрутъ. Желех. *Бранець на стойці.* Федък. Ш. 45. 3) Нанятый человѣкъ для выдергиванія конопли; чаше во мн. ч. Бранці. Волч. у

Бранка, ки, ж. 1) Плѣнница. *Дівка бранка, Маруся попівна Богуславка.* ЗЮЗО. I. 210. 2) Наборъ (рекрутовъ). Я пішов до бранки, та не здавсі. Шух. I. 317. *Стережіться, парубочки, бо либонь бранка буде.* Гол. I. 139. 3) Родъ рыбы: *Barbus fluviatilis.* Вх. Лем. 394 Ум. *Браночка.*

Браннá, на, с. 1) Бранье, дѣйствіе берущаго. *Браньом не збіднієш.* Фр. Пр. 116 *Солодіше брані, як давані.* Фр Пр. 116. 2) Выдергиваніе, вырываніе льва (при уборкѣ). *З ким мені лyon брати?.. а з свекорком брання—тільки воркотання* Грин. Ш. 82.

Браночка, ки, ж. Ум. отъ бранка.

Брань, ні, ж. Извѣстно только изъ анекдота о лѣнивой женщинѣ. „*Шо ти, жінко, робиш, шо роботи твоїї невидно?*“—*Та шо роблю? я—каже,—чоловіче, брань беру.—А він то ї дума: „шо ж то таке—брань беру?“ Поліз на горище, сидить, дожидає, поки вона буде брань брати. Вона встала, напрягла ороху, прослала ряддину, насипала туди ороху; взяла, лягla черевомъ на землю і бере ротомъ орох той, єсть....* Грин. II. 163.

Брат, та, м. 1) Братъ. *Нема.... ні брати, ні сестри.* Чуб. V. 18. *У ляхів—пани, на Москві—реб'ята, а у нас—брати.* Ном. № 796. Употребл. какъ слово обращенія къ мужчинѣ-пріятелю. *Товаришу, рідний брате, виклич мені дівча з хати.* Мет. 69. 2)—у пѣрших. Двоюродный братъ. 3)—у дрѹгих. Троюродный братъ. 4)—чоловій. Собутыльникъ. Млак. 85. 5) **Старший брат.** Въ цехѣ: начальникъ надъ подмастеріями. Козел. у. 6) **Молодший брат.** Въ цехѣ: лицо, служащее для посылокъ. Козел. у. Ум. *Братець, братік, братічок, браткъ, братбок, братонько, братечко, брату́ньо, брату́сь, брату́сик.* Ой приїхав братець до сестриці въ гості. Чуб. V. 764. Въ живой разговорной рѣчи употребляется преимущественно во мн. ч.: братці, братца. *Хвалите, крикнув, братця, Бога.* Котл. Ен. Очень любимо въ употребленіи нѣжно-ласкателъное братік, братічок. Особенно любятъ употребленіе его женщины какъ по отношению къ брату, такъ и ко вся кому любимому молодому мужчинѣ, также при просьбахъ и пр. *Ти-міш зібрає парубків:* „*Братіки мої, товариші мілі, помогіть мені!*“ МВ. I. 132. *Посію я рожу, покладу сторожу-братіка рідного* Чуб. Ш. 207 *Мій ба-*

течку, мій братіку, хоч ти не цурайся! Шевч. 86. *Се ж мій братічок ріднесенький!* МВ. I. 30. *Братічок помре,— я й загину.* Чуб. V. 439. *Тепер мій братко із вуїська приїхав.* Чуб. III. 316. *Братоньку милий, прибудь до мене.* Чуб. V. 469. 7) *Брат і сестра.* Раст. Melastrum nemorosum L. Вх. Пч. I. 11. 8) *Брат-сестриця.* Раст. Melastrum arvense L. Шух. I. 21. 9) *Три брати.* Раст.: а) Euphrasia lutea L. Шейк.; б) Trifolium medium L. Шейк.

Братан, на, м.=Братанич. Желех.

Братанець, иця, м.=Братанич. Желех.

Братанич, ча, м. Племянникъ (сынъ брата). Чуб. VI. 292. НВолын. у., Каменецъ. у. Опат. 24. Ум. Братаничик.

Братаница, ці, ж.=Братанка. Желех.

Братаничка, ки, ж.=Братанка. НВолын. у.

Братання, на, с. Братанье.

Брататися, таюся, єшся, гл. Брататься, дружиться, входить въ дружбу. *При добрий годині й чужі братаютися, при лихій годині й свої цураються.* О. 1861. IV. 94. Нп. *Батько мій не братався з панами.* Лебед. у. *Того ж батька, такі же діти,— жити б та брататься.* Шевч.

Браташня, шя, с. соб. Братцы. Употребл. преимуществъ какъ слово обращенія. *Якої же вам, браташня, заспівати?* К. Бай. 121.

Братерній, я, в.=Братерський. *Пийте братернюю кров* Костом. (О. 1861. III. 31).

Братерство, ва, с. 1) Братство, братскѣ родство. 2) Братство, братское дружество. Шевч. 211. *Розбитъ те гемонське братерство ляхів з козаками.* Стор. МПр. 44. 3) Соб. Братъ и его жена.

Братерськи, нар. Братски, по братски. Котл. Ен.

Братерський, а, е. Братскій. *Братерська наша воля.* Шевч. 368. По братерськи. По братски. *Жили чесно, по братерськи.* Стор. МПр. 40.

Братець, тця, м. Ум. отъ брат.

Братецьки, нар.=Братерський. Вони братецьки мов жили. Греб. 325.

Брати, беру, реш, гл. 1) Братъ, принимать. *Бере коня за поводи.* Мет. 31. *Ой не хочу, дівко, я од тебе плати брати.* Мет. 101. *Бере як не своїми руками.* О лѣнивомъ, вяломъ работникъ или неловкомъ. Фр. Пр. 118. 2) Братъ, набирать. *Вийшла мати води брати.* Мет. 72. *Бере як віл на роги.* Набираєть на себя

иелосьльно много работы, обязанностей. Фр. Пр. 118. 3) Собирать. *Дівчата брали гриби в лісі.* 4) Рвать, дергать. *Ой там за яром брала дівка льон, та забула пов'язати.* Нп. *Вмер він уже тоді, як плосконі брали.* Грин. I. 33. *Брати зуби.* Рвать зубы. Вх. Лем. 394. 5) Получать (вознаграждение, плату). *Нанялася до пана, бере по п'ять рублів на місяць.* Харьк. 6)—(дівчину). Жениться. *Не веліла мати вдовиной дочки брати.* Мет. 81. 7) Заемствовать, занимать, брать въ долгъ. *Планиди ці.... беруть свій світ від сонця.* Дешо. *Бере гропі на відробіток.* Берѣ на зеленій овес. Береть въ долгъ въ счетъ сомнительныхъ будущихъ благъ. Фр. Пр. 118. 8) Объ инструментъ, орудіи: хорошо дѣйствовать, братъ. *Коса тільки шелестъ! шелестъ! під самий корінець бере.* О. 1861. IV. 34. *Мушкетом бере, аж серце в'яне, а лях од страху вмірає.* АД. II. 40. *Його ніяка ні куля, ні шабля не бере.* Грин. I. 184. 9)—баса. Шѣть басомъ. 10)—вліво, лівбруч. Поворачивать вліво, держать лівше. 11)—город. Братъ городъ (на войнѣ). Тоді же ото і Очаків брали. Шевч. 12)—дитину. Принимать (объ акушеркѣ). *Баба Оксана у мене усіх дітей брала.* Чернig. *Оце баба, що брала моего Йоана.* Лебед. у. 13)—завичку. См. Завичка. 14)—контракт. Заключать условіе, контрактъ. *Ніхто з Богом контракту не брав.* Нои. № 36. 15)—ланцюгами. Заковывать. *Ланцюгами за поперек втрое буду тебе брати.* АД. I. 212. 16)—за ліб, яоб. Братъ за чубъ, за вихоръ. Грин. III. 565. *Сіх дуків-сріблляніків за ліб, наче волів, із за стола вивождайте.* ЗОЮР. I. 209. 17)—мірку. Снимать мірку. 18)—на мукі. Пытать. *Як його взяли, на муки брали.* Чуб. III. 349. 19)—на сеbe. Надѣвать. АД. I. 7. *Що неділі бере білу сорочку.* 20)—на спіток. Испытывать. 21)—на спбвідь. Исповѣдывать. 22)—на ум. Понимать, замѣтать. *Нам скаже на глум, а ми беремо на ум.* ЗОЮР. I. 13. 23)—бч. Привлекать, притягивать, останавливать внимание. Та й сорочка ж: аж на себе очі бере. Кобел. у. *Його хата сяла тілько рушниками.... та хорошио, як божий рай, дівкою, що всім брала очі красотою.* К. МВ. X. 3. 24)—під главу. Угождать, подчиняться. За віщо же її нам під главу братъ? Вона же таки менша, а мій чоловік старший. Новомоск. у. 25)—під ноги кого. Первоначально: топтать, а пе-

реноносно: одолівать. *Бери вороги під ноги.* Фр. Пр. 118. 26)—розлуку. Разлучаться, разставаться. *Треба брати з миленьким розлуку.* Грин. Ш. 302. 27)—шлюб. В'янчаться. *В неділю уже іде до церкви брати шлюб.* Грин. Ш. 515. *Шлюб брала, шлюб шлюбувала перед попом і перед дяком з Юрком козаком.* Нп. 28) **Берé** кого що: а) Ему хочется чего. *Щоб його не брала ні їжа, ні робота, ні до інчої охоти.* Грин. II. 323. *Пусти на улицю, бо й плач бере.* Мил. 87; б) *Дріжакі беруть.* Дрожить кто. *А мене тільки дріжаки беруть, наче у лихоманці.* О. 1862. X. 12. **Жаль** берé. Становится жаль. *Сум, журбá берé.* Становится грустно. Уроки... колючками брали. Отъ слаза сдѣвались колики. Миж. 152. Прич. *Бráний и бráтий.* *Де вона брана?* *В неньки в коморі.* АД. I. 7. *У їх невістка молода, торік брата.* Г. Барв. 51.

Братíм, ма, м.=Побратим. Да брати ж мої, братими, горілки нап'ються Чуб. V. 1019.

Братíство, ва, с.=Побратимство.

Братíна, ни, м.=Братуха. О 1862. VШ. 25.

Братися, беруся, рéшся, гл. 1) Браться; приниматься. *На Гліба-Бориса до хліба берися.* Ном. № 451. *Вийшов козак із сіней, за серце береться.* Мет 90. *Хмари беруться із землі, а більше із води.* Чуб. I. 24. *Тобі живéтесь—і на скіпку береться.* Тебѣ во всемъ удача. Г. Барв. 312. 2) Идти, направляться, всходить, взбираться, взлѣзать. *Як приїду в город, то все берусь ночувати в кума.* Зміев. у. Раденька вже, як хто навстріч мені береться. МВ. I. 14. *Що мені робити?* Чи додому, чи до тестя братись. Г. Барв. 211. *Хтось за ворітми почав кашляти, і стало чути, як щось, або старе, або недуже, береться в башті по сходах до віконця.* К. Чр. 5. *Дід, зігнувшись з холоду, береться на піч.* Г. Барв. 160. *Недалечко слива була рясна: Дивлюсь, щось береться на ней і трусить.* Г. Барв. 361. 3) Набираться *Ой я в бору воду беру,—вода не береться.* Мет. 50. 4) Собираться, готовиться. *Стріляй швидче, бо вже беруться лєтіть качки.* НВолын. у. *Мати поседіла, беретьсяйти.* Драг. 10. *Посиділа я в них та й додому беруся.* МВ. II. 24. 5) Приближаться (о времени), подходить, доходитъ. *До сорока год вже мені береться.* Зміев. у. *Вже до двох ти-*

сяч років береться, як вони її (правду) затуманюють.

К. (О. 1861. II. 229). *Бралося вже до півночі.* Мир. Пов. II. 55. *Уже й пуд обіди береться.* Чуб. II. 346

6) Биться, дратися. *Пішли ся брати на олов'яне бойще;* як том утяв *Покотигорошком,—по кістки;* *Покотигорошок проклятим як вдарив,—по коліна.* Драг. 262. 7)—в ноги Уб'ять, б'ять. *Береся в ноги і втіче.* Вх. Лем. 394. 8)—до чого: а) Браться, приниматься за что, дѣлать какое-либо дѣло. *До книжки він береться охочо.* К. (О. 1861. I. 310). *До французької мови і до музики добре й я бралась, до танців тож.* МВ. (О. 1862. Ш. 36). Въ томъ же значеніи безъ предлога. *Воно гарненьке, не аби яке, і граматки береться.* Г. Барв. 482; б) Липнуть, приставать къ чему. *Болото береться до коліс.* Хотин. у. 9)—з ким. Вступить въ бракъ. *Нашо мені женитися? нащо мені братись?* Шевч. *Любилися, кохалися, чому не беремся?* Чуб. V. 97. *Коли син женивсь козацький, доня замуж бралась,—той в жупан, а ся у кунтуши любо одягалась.* Мкр. Н. 34. 10)—за кого. Приниматься за кого. *Нікого й соромитись: нас двоє; що днія вже за мене береться.* Г. Барв. 273. 11)—чим. Превращаться во что. *Вгорі дуже холодно, як у нас зімою, через що пара та, що йде од землі з теплим воздухом.... береться маленькими бульбашками.* Дешо (4-те вид.), 99. 12)—на силу. Чувствовать себя въ силахъ. *Ой коню мій, коню вороний!* чи берешся на силу? Млр. л. сб. 13) Береться свárка. Происходить ссора. *Між челядю бересі сварка найбільше із за курей та любасів.* Шух. I. 35. 14) Не береться сон. Не хочется спать. *Хата біла, постіль мила, а сон не береться:* чорні брови, біле личко на думці снується Грин. Ш. 220. 14) *Мороз береться Морозить.* *Береться світом мороз Константиногр. у.*

Братíтелі, лів, мн. Двоюродные братья и сестры

Братíха, хи, ж.=Братова. НВолын. у.

Братíща, тищ, м. мн. Соб, Грубо-ласкателльно: братья, братцы. *Що ж, братища,—кажуть інши,—рушаймо панських добром ділитись* К. Чр. 352.

Братів, това, ве. Братовъ, принадлежащий брату. Змелють у братовім млині. Рудч. Ск. II. 12. *Ой заплачутъ братки*

по братовій голові: що братова голова в чужім краї полягla. Рудч. Чп. 170.

Братівство, вá, с. соб. Братя. Желех.

Братіечко, ка, м. Ум. отъ братій

Братій, тій, м.=Брат. Желех. Ум. Братіечко. Желех

Братік, ка, м. 1) Ум. отъ брат. 2) мн. Раст.: а) *Melampyrum nemorosum* L. Борз. у. Лв. 100; б) *Viola tricolor* L. ЗЮЗО. I. 141

Братічок, чка, м. Ум. отъ брат.

Братія, тій, ж. Братія. *Ігумену діло, а братій зась.* Ном. № 1004.

Братка, ки, ж. 1) Взятка (въ карточ. игрѣ). *По віщо ти зняв?—По тузу.— Ну, ото й гаразд: е вже братка.* Лубен. у. 2) мн. Раст. Иванъ-да-Марья, *Viola tricolor*. Чуб. I. 82. Литин. у. Канев. у

Браткій, ків, м. мн. Іципцы для углей.

Браткó, ка, м. 1) Ум. отъ брат. Грин. Ш. 307. ЗЮР. I. 72. *Да накажу своїму милому хотъ рідним братком.* Грин. Ш. 166. Мн. ч. Братній и братківе. Промовив до всіх монархів: „*Мої братя (браткове), я би м хотів стару віру зоставити, а іншу прияти.* Гн. I. 183. 2) мн. браткій: а) Родъ хлѣбнаго печенья? Чого то з съого святого хліба не зробиш? Усячину: діда, братки ... каленика. О. 1861. Кух. XI. 27; б) Раст.=Братік 2. Борз. у.

Братній, я, е. Братній, братнинъ. З думки мені не йде братня біда. МВ. В братніх (чоботах) не бував, бо·без пришов і халяв. Чуб. V. 1126.

I. Братова, вóї, ж. Жена брата. „*Діверю мій, пожалуй мене, як твій брат буде бити мене!*”—Братова моя, того не вчиню, як мій брат буде бити, я й двері зачиню. Чуб. V. 1096

II. Братовá, вý, ж. соб. Дружная компания. Братова зібралась та й гуляють. Черк. у. Братовою зібралися собі та й гуляють. Черк. у

Братовбівство, ва, с. Братобівство.

Братовбійця, ці, об. Братобійца.

Братовбівчий, а, е. Братобійственный.

Братовізна, ни, ж. Наслѣдство послѣ брата.

Братóк, тка, м. 1) Ум. отъ брат. 2)—лісовий. Раст. *Viola sylvestris* Lam. ЗЮЗО. I. 141.

Братолюбій, а, е. Братолюбивый. Братолюбний подвиг. К. (О. 1862. Ш. 23).

Братолюбність, ности, ж. Братолюбіе,

любовь къ ближнему. У братолюбності треба жити. Міус. окр.

Братолюбно, нар. Братолюбиво. Людям треба жити братолюбно. Міус. окр.

Братолюб'я, б'я, с. Братолюбіе.

Братонько, ка, м. Ум. отъ брат.

Братóчок, чка, м. Ум. отъ брат

Братство, ва, с 1) Братство. Добре братство краще за багатство. Посл. 2) Духовное общество, церковное братство. О. 1862. IX. 47. *Тут ще пішов і братчики Кирик загодити, щоб братчики ізвелили на братство дзвонити.* ЗЮР. II. 90.

Братський, а, е. Братскій.

Браття, тя, с. соб. Братя. К. Псал. 77. *Браття любе, браття миле!* Ад. I. 114.

Братúга, ги, м.=Братуха. О. 1862. IV. 74.

Братунин, братусин, на, не. Приналежацій братцу.

Братунок, нка, м.=Братанич. Вх Лем. 394.

Братуньо, на, братусь, ся, м. Ласк. отъ брат. Їж, братуню, покль сестра перед очима. О. 1862. VIII. 17.

Братуха, хи, м. Увелич. и ласкат. отъ брат. Був їй братуха в другихъ. О. 1862. II. 59. *Не псуй шкури, мій братухо!* Чуб. V. 1173

Братчик, ка, м. 1) Братъ Братчику мій любий, вечеряй ти з нами. Федък. I. 13. Було там багато нашого братчика. 2) Членъ братства (церковного и пр.) Чуб. Ш. 28. О. 1861 XI. Св. 68. О. 1862, IX. 47. 3) Членъ Січі. Понаходило таки чимало братчиків-січовиків. Стор. МПр. 60. 4) Мв. Раст. *Melampyrum nemorosum*. Вх. Пч. II. 33. См. Братік, братко, брат. 5) Братчик і сестрічка. Раст. *Viola tricolor*. Вх. Пч. II. 37.

Браха, хи, об. Берущій, берущая. Будеш даха, будеш і браха. Чернig. у.

Брацár, rá, м. Обшлагъ рукава сорочки. Шух. I. 153, 160, 161.

Брацтво, ва, с.=Братство.

Брацький, а, е=Братський.

Брачка, ки, ж. 1) Ухватъ. Козел. у. 2) Требованіе на продуктъ, покупаніе. Добре торгуєте грушами?—Кий біс! Така брачка, що вдруге вже не привезено,—купують мало. Верхнеднѣпр. у. (Залюбовск.).

Брачкій, а, е. Любящій братъ, взяточникъ. У нас піп брачкій, за хрестини править по п'ять карбованців. Валков. у.

Бре и брей, меж. Пригбвъ въ пѣсняхъ,

безъ особаго значенія, заимствованный изъ сербскаго языка и встрѣчающійся вмѣстѣ съ такимъ же восклицаніемъ море. Ходить турчин по риночку. Гей, море бре! Ад. I. 275. Ходить сербин по базарѣ. Брей море, брей! Та торгує дівчиноньку. Брей море, брей! Ад. I. 279.

Бреверія, рѣ, ж. Споръ, соора. Вх. Лем. 394. Робити бреверію=Збивати бучу. Вх. Лем. 394.

Бревкало, ла, с. Обжора. Подольск. г. Бревкання, на, с. Жранье.

Бревкати, каю, еш, гл. Жратъ. Желех. Бревко, ка, м.=Бревкало. Подольск. г.

Бревтій, тія, м.=Бревкало.

Бредень, дня, м. Короткая рыболовная сеть отъ 3 до 6 саж. длиною. Браун. 39.

Бредець, дця, м. Тотъ, кто бродить или ходить въ бродъ. Наші хлопці стрельці-бредці. Грин. Ш. 102.

Бредзелія, лії, ж.=Брезелія. МУЕ. Ш. 43.

Бредня, ні, ж. Бредни, врачи, вздоръ. Усе бредня, що люде кажуть. Ном. № 5323.

Бредулéць, льця, м. Раст. *Ledum pulustre* L., багульникъ. Вх. Зн. 4.

Брез, пред. 1)=Через. Ішов ем брез сіни. Гол. Ш. 407. 2) Безъ. Вх. Лем. 394.

Брезелія, лії, ж.=Бразолія. МУЕ. I. 175.

Брезкій и брезъкій, а, е = Брезкій 1. Миж. 176.

Брэзкій, а, е. 1) Обрюзгшій. 2) О деревѣ: сырой. Шух. I. 88.

Брэзкнуты, ну, иеш, гл. Брюзгнуть.

Бревкулька, ки, ж. Бубенчикъ, привѣшиваемый къ ушамъ лошадей. Коли чує, то рохтитъ щогъ ззаду з дзвониками да з брезкульками. Рудч. Ск. I. 74.

Бревулéць, льця, м.=Бредулець. Вх. Зн. 4.

Брейца, ри, ж. «Желѣзное кольцо, которымъ прикрепленъ къ герлигѣ барнакъ». Миж. 176.

Брекекéкати, каю, еш, гл. Квакать (о лягушкахъ). Харьк. у. Александров.. у. Слов. Д. Эварн.

Брендúша, ші, ж. Раст. *Crocus sativus*. Шух. I. 21. См. Бриндуша.

Бреніти, ню, нýш, гл.=Бриніти. Гол. Ш. 313.

Брёнчка, ки, ж. Раст. *Rhinanthus crista galli*. Вх. Уг. 228.

Брень, меж.=Бринь.

Брёнкания, на, с.=Бринькання. Левиц. I. 267.

Брёнкати, каю, еш, гл. 1)=Бринькати. Рудч. Ск. I. 18. 2)=Брехній завдавати. Св. Л. 288.

Брёнкач, ча, м. 1) Плохой музыкантъ. 2)=Бринькач. Ум. Бренькачик.

Брёнкіт, хоту, м.=Бринькання. Желех.

Брёнкнуты, ну, иеш, гл. Одн. в. отъ бренькати. Ном. № 9766.

Бренькотіти, кочу, тýш, гл.=Бринькотіти. Веретено бренькотіло. ЕЗ. V. 38.

Бреньчата, чу, чиш, гл.=Бриньчати. Левиц. Пов. 49.

Брескінка, ки, ж. Ум. отъ брескиння.

Брескіновий, а, е. Абрикосовый. Цвітутъ сади брескінові та виноград має. Вінок. 114.

Брескіня, ні, ж. Абрикосъ, *Passica vulgaris*. Гол. II. 701. Ум. Брескінка.

Бресті, бреду, дёш, гл. 1) Переходить въ бродъ. Брести тобі дві річенки, а третій Дунай. Мил. 135. Ой коли ж ти мене любиш, бреди через воду. Мет. 84. Царівна пішла якось на річку купатись, та брівши у воду й не перехрестилася. Рудч. Ск. II. 29. 2) Брести, медленно идти. Чужі жінки з базару йдуть, моеі немає. А ось перегодом, бреде огорodom. Чуб. V. 664.

Брестіся, деться, гл. безл.: Взбредать. Що на яву бредеться, то і во сні верзеться. Ном. № 11348.

Бретваник, ка, м. Раст. *Trollius europaeus*. Лв. 102.

Бретналь, ля, м. 1) Кровельный гвоздь. Подольск. г. 2) Костыль желѣзный, гвоздь.

Брэус, са, м. Человѣкъ большого роста и неуклюжій, неповоротливый. Чуб. VII. 575.

I. **Брех**, ху, м. Лай. Тотъ пес має великий брех. Вх. Лем. 394.

II. **Брех!** меж. отъ гл. брехати. Брех стара на покуті. Ном. № 6932.

Брэха, хи, об. Лгунъ, лгунья. А брехо, брехо! — говорять сказавшему неправду. Фр. Пр. 121.

Брехака, ки, об. 1)=Брехун, брехуха. 2) Эпитетъ собаки. Собака злющий на ланцюзі, брехака невгавущий. К. Дз. 51. Ум. Брехачка.

Брехало, ла, м. Врунь.

Брехання, на, с. 1) Лганье. 2)=Гавнання.

Вреха́ти, шу́, шеш, гл. 1) Лгать, врать. *Брешиш, дівчино, неправда твоя.* Чуб. V. 81. Иногда во 2 л. ед. ч. наст. вр.: бреха́ш: *Брешиш, дівчино, бреха́ши: що-вечора на улицю махаєши.* Мил. 104. *В живі очі тобі бреше, як шовком шиє—хоч би когнув вражий син.* МВ. (КС. 1902. X. 142). *Бреше, аж не постережеться.* Ном. № 6947. *Бреше на всі заставки.* Посл. Щільно бреше. Хорошо, складно вреть. 2) = Гавнати. *Собака бреше,—вітер несе.* Ном.

Вреха́ч, ча. м.=**Брехун.** Стор. МПр. 170. *Во Студенім добрі люди, лиши брехачів много.* Гол. II. 418.

Вреха́чка, ки. 1) об. Лгунъ, лгунішка, лгунья. *А всі дівки як панянки, лиши одна брехачка.* Гол. IV. 445. *Старая собачка панськая брехачка.* Котл. Ен. VI. 16. 2) ж. Раст. Bellis perennis. Вх. Пч. II. 29.

Врехе́нька, ки, ж. 1) Ум. отъ брехня. 2) Побасенка, небылица. *Хто вміє красти, той вміє і брехеньку скласти.* Ном. № 6814.

Вреха́йт, хоту, м. Лай. Желех. См. I. Брех.

Врехлі́вий, а, е. 1) Лживый. Здається, був ти не брехливий, таким тебе зна наша Січ. Котл. Ен. VI. 53. 2) Любящій лаять. *Брехливу собаку дальше чути.* Ном. № 6818.

Врехлі́вість, вости, ж. Лживость. Желех.

Врехлі́во, нар. Лживо.

Врехля́, лі, ж.=**Брехуха.** Желех.

Врехнúти, ну́, нéш, гл. Одн. в. отъ брехати. 1) Сорвать. *Можна і брехнути.* Котл. НП. 358. 2)=Гавнугти. Телята ревнули, собаки брехнули. ХС. II. 195.

Врехнá, нí, ж. Ложь, вранье. *Брехнею світ пройдеши, а назад не вернешся.* Ном. № 6804. **Брехню́ точити.** Брать. *Брехню завдавати.* Обвинять во лжи. *Не завдавай мені брехні, бо я зроду не брехала.* Харьк.

Врехтя, ті, ж.=**Брехуха.** Там така брехтя! З неї всі брехні виходять. Харьк.

Вреху́н, на́, м. Лгунъ. *Брехун брешие, а дурень віри йме.* Ном. № 6405. *Брехун на всі заставки.* Ном. № 6951: *В брехуні пошйтися.* Сдѣлаться лгуномъ. О. 1862. X. 32. Ум. **Бреху́нчик.** Ув. **Бреху́нка.** Драг. 167.

Врехунéць, ні́, ж. 1) Ум. отъ брехун. 2) Адвокатъ (насмѣшиво). *Брехунець в судах забреша.* Щог. В. 54.

Вреху́нівка, ки, ж. Имя вымышленной деревни, въ которой будто бы живутъ один вруны. Поэтому: *А си часом не з Брехунівки?*—значить: а вы не лжете?

. **Вреху́нка, ки, ж.** 1)=**Брехуха.** Желех. 2) Пучекъ волосъ и углубленіе на задней части шеи. Подольск. г. Ум. **Бреху́ночка.**

Вреху́нчик, ка, м. Ум. отъ брехун.

Бреху́нка, ки, м. Ув. отъ брехун.

Бреху́ха, хи, ж. Лгунья. Котл. Ен. IV. 33. *Жаль мені на дівчину, на ту сучу брехуху.* НП. Ум. **Бреху́шка.**

Брещкó, ка, м. 1) Лгунішка. Желех. 2) Laющая собака.

Брид, ду и да, м. 1) Род. и.—ду. Гадость, мерзость. 2) Род. и.—да. Гадкий, безобразный человѣкъ. *Да не давай стиду-бриду цілувати своего виду.* Чуб. V. 540.

Бридáк, ка, бридáль, ля, бридáс, са, м. Безобразный человѣкъ. Вх. Лем. 394. См. Брид 2, бридій.

Бридéнька, ки, ж. Ум. отъ бридня.

Бридити, джу, диш, гл. 1) Внушать отвращеніе, отвращать. 2)=**Бридитися.** Чого ти став такий вередливий? усім бридити. Подольск. г. *Чи ти бридиш, куме?* МВ. (КС. 1902. X. 145).

Бридитися, джуся, дишся, гл. Брезгать, чувствовать отвращеніе, гнушаться. **Бридитися, як кіт салом.** Ном. № 5010. Убогими не гордились, сиротами не бридились. Драг. 169. *Тим сі бриджу, що коло бридкого сиджу.* Фр. Пр. 125.

Бриді́й, дія́, м.=**Брид 2.** Та я за цим бридієм усі (пісні) позабувала. О. 1862. VI. 31.

Бридкíй, а, е. 1) Мерзкій, гадкій. 2) Безобразный, некрасивый. Чуб. V. 421; I. 235. *Ой до старого, ой до бридкого серденъко не пристане.* Мет. 67.

Бридкість, кости, ж. 1) Мерзость, гнусность. 2) Безобразіе, дурнота.

Бридко, нар. 1) Мерзко, гадко. Ном. № 2014. 2) Безобразно.

Бридлі́вий, а, е. Брезгливый. Левч. 6.

Бридно, нар. Противно, гадко. *Бридно тверезому межи п'яними сидити.* Каменец. у.

Бриднугти, ну, нeш, гл. становиться безобразнѣе, дурнѣть.

Бриднá, нí, ж.=**Вредня.** Не що дня бридня. Ном. № 5330. Ум. **Бридéнька.** Кургихали все пісеньок: козацьких, гарних

запорозьких, и які знали, то московських вигадували бриденьок. Котл. Ен. III. 6.

Бридуля, лі, ж. Безобразная жевщина. Вх. Лем. 394.

Бридь, ді, ж.=Брид 1 Там така бридь, що й плюнути не варто. Фр. Пр. 126.

Брида, ді, ж.=Бридь. Вх. Уг. 228.

Брижі, жі, ж. 1) преимущ. во мн. ч. Брижі. Сборки въ одеждѣ, напр. у ворота и на рукавахъ рубахи. Гол. Од. 20. У нашої баби золотій брижі. Чуб. Ш. 429. Ой на молодий Теклі високій брижі. Гол. I. 52. Брижка набіга. Образуется складка. За брижі схопити, держати. Схватить, держать сзади за шею. Ай! скрикнув Антосьо. Та не зміг і оглянуться, чия то рука так цупко схопила його за брижі. Св. Л. 140. Все держить його за брижі, аж йому в'язи затерпли. Св. Л. 172. 2) мн. Складки на голенищѣ сапога. Вас. 161. 3) Морщина. На виду у неї чимало брижів, але ще байдорна. 4) Оборочки возлѣ тонкихъ кишечкъ, Mesenterium. 5) Зыбъ (на водѣ). 6) Гудокъ у бумажного змія. О. 1862. VII. 75. Ум. Брижка, брижечка, мн. бриженята, бриженятка. Захотіла дідча мати начепуритися, поставила-сь бриженята,—ні притулитися. Гол. I. 252.

Брижатий, а, е. О сапогѣ: со складками на голенищахъ. Чоботи брижаті. Вас. 161.

Бриженята, нят, бриженятка, ток, с. мн. Ум. отъ брижі.

Брижечка, ки, ж. Ум. отъ брижа.

Брижик, ка, м. 1) Морщина, морщинка. У старшої дочки почали вже в куточкахъ коло очей окладатися ледві пригнітні брижики. Мир. ХРВ. 109. 2) Неровность въ верхней части свеклы послѣ отпавшихъ сухихъ листьевъ. Черк. у.

Брижитися, жуся, жиша, гл. Морщиться, образовать складки. Борз. у.

Брижі. См. Брижа.

Брижка, ки, ж. Ум. отъ брижа.

Брижнастий, а, е. 1) Отороченный оборкой. 2) Морщинистый.

Брижувати, жую, еш, гл. Украшать сборками, складками. Вх. Лем. 394.

Брижуватий, а, е=Брижнастий.

Бризка, ки, ж: Брызга. Вода кипіла під кладкою, кидаючи бризками мені під ноги. Левиц. I. 397. Бризка, кинута на жарину, заскварчить і зникне. Мир. ХРВ. 266.

Бризкалка, ки, ж. То, чѣмъ брызгаютъ.

Бризкання, ня, с. Брызганіе

Бризкати, каю, еш, гл. Брызгать. Дощик бризка. Чуб. Ш. 218.

Бризкатися, каюся, ешся, гл. Брызгаться.

Бризкіна, ни, ж.=Бризка. Миж. 176.

Бризлеліна, ни, ж. Evonimus verrucosus Scop. ЗЮЗО. I. 123. См. Бруслина.

Бризнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ бризкати. 1) Брызнуть. Навіть дощ ніколи не бризне на цей великий пісок. Де-шо. 2) Упасть (въ воду). Росхитавшиесь, бризнув въ воду. Котл. Ен. II. 42. 3) Ударить. Бризнула невістку по зубах. 4) Бризнув. му въ живі очі. Сказаль ему рѣзко правду, сказалъ дерзость. Фр. Пр. 126.

Бризнутися, нуся, нешся, гл. Одн. в. отъ бризкатися. 1) Брызнуть. 2) Броситься, упасть. Так і бризнулася Івга губернаторові въ ноги. Кв.

Бризь! меж. 1) Выражаетъ брызганіе. 2) Трахъ! Я ударив коня, а він бризъ об землю. НВолын. у.

Бризястий, а, е. Черный съ бѣлыми полосами. Бризяста корова. Вх. Лем. 394.

Брик! меж., выраж. ляганіе, толчекъ ногой. Ої чук-брик з рогом бик. Нп.

Брика, ки, ж. Фура. Приїздитъ напакованая брика збіжем, муковою, солониною. Гн. II. 26. Золоті брики посправлявато для тії краківни-війтівни. Чуб. V. 1085.

Брикайло, ла, м. Имѣющій привычку лягаться.

Бриканець, вця, м. Лошадиный прыжокъ. Шейк.

Брикання, ня, с. 1) Ляганіе. 2) Сопротивленіе, барахтанье противъ кого.

Брикати(ся), каю(ся), еш(ся), гл. 1) Лягаться. Знай, кобило, де брикати. Ном I все кобилок поганяє, що оглобельна аж брикає. Котл. Ен. I. 28. Старій кобилі не брикатися, сивій бабі не цілуватися. Ном. № 8888. 2) Артачиться; капризничать, зазнаваться. Пархоме! въ щасті не брикай: як більш нема, то й так нехай. Посл.

Бриклівий, а, е. 1) Лягаюшій. 2) Своенравный, капризный. Ти, кажуть, дівка не брикліва, але од старости сварліва. Котл. Ен. V. 63. Ум. Бриклівенький.

Бриклівість, вости, ж. Своенравность.

Брикнуті, ну, неш, гл. Одн. в. отъ брикати. 1) Лягнуть. Кобила брикнула ногою. 2) Упасть, бувиркнуться.

Брикси (бриксі), ж. Женский праз-
дникъ 29 іюня. Чуб. III. 223.

Брику, меж.=Брик. Встрѣчено въ со-
един. съ словомъ стрику: *А кізочка стри-
ку-брику*. Рудч. Ск. I. 50.

Брикун, на, м. 1) Рѣзвая лошадь.
2) Шалунъ, рѣзвый мальчикъ. Левч. 178.
3) Своенравный человѣкъ. Ум. Брикунечъ.
Брикунчикъ.

Брикуха, хи, ж. 1) Шалунья, рѣз-
вушка. Левч. 178. 2) Своенравная.

Брикучий, а, е=Бриклий. 1) Ко-
била.... брикуча. Кс. 1882. X. 18. 2) Се-
біс, а не дівка! бац, яка брикуча. О. 1861.
XI. Кух. 20.

Бріла, ли, ж. Глыба, большой кусокъ
Гв. I. 120. *Брила снігу, соли, льбду.* О,
се мабуть дуже сухо було, як горав; які
бріли повивертов: тут ні ралом, ні бо-
роною нічого не вдієш. Липов. у. Ум.
Брілка брілочка.

Брілнець, лъця, брілик, ка, бріли-
чок, чка, м. Ум. отъ бриль.

Брілів'є, в'я, с. соб. Крупные камни
Желех.

Брілка, ки, ж. Ум. отъ брила.

Брілкастий, а, е. Въ комкахъ, крушно-
зернистый Вх. Лесм. 394.

Брілочка ки, ж. Ум. отъ брила.

Бріль, лъя, м. Шляпа. Чуб. VII. 413
Старий сидів в сорочці білій на приспі
Шевч. *На голову бріль наложив Котл.*
Ен. I. 27. Прѣстий бріль Соломенная шля-
па, сшитая изъ гладкой, не зубчатой со-
ломенной тесьмы. Чуб. VII. 413. Ум. Брі-
лик, бріличок, брілнець.

Бріндза, дзи, бріндза, дзи, ж. 1) Со-
леный овечій сыръ. 2) **Бріндзю** бýти:
а) Дѣлать овечій сыръ (бріндзю). Вх. Зн.
4; б) Перебиваться кое-какъ со дня на
день. *Бий бріндзю в діраву діжу.* Ном.
12798.

Бріндзити, джу, дзиш, гл. Дѣлать
бріндзу. Вх. Зн. 4. См. Бриндза

Бріндзя. См Бриндза.

Бріндзянік, ка, м. Лепешка съ бринд-
зою. Вх. Уч. 228.

Бріндзянка, ки, ж. Небольшая бер-
беница для храненія бриндзи. Шух I 214,
206.

Бріндуватися, дуся, вшся, гл. На-
ряжаться, одѣваться. „*Ой почекайте ико-
годинонку малую,—нехай я ся в краину*
сорочечку вбріндую!“—*Ой мала ж ти*
час-годинонку ся бріндувати. Гол. II. 143.

Бріндуша, ші, ж. Раст. *Crocus* үег-

пиз. Желех. *Росте дрібна густа брин-
душа.* Шух. I. 215. См. Брендуша.

Бриндюнік, шік, ж. мн. Раст. *Cro-
cus banatus.* Шух. I. 20.

Бриніти и бревіти, ию, иши, гл.
1) Звучать, звенѣть, дребезжать, издавать
звукъ,—преимущественно о струнѣ и о по-
добныхъ струнномъ звукахъ. *Струна бре-
нить.* Пісня стихла, тільки одна луна
її бреніла ще. Мир. ХРВ. 6. *Полотно*
міцне, аж бринить. Черк. у. *Аж губа*
бринить, та страшно казати. *Губи так*
бринять од холоду. Ном. № 652. *Шоб*
чобітки не рипили, щоб підківки не бре-
ніли Грин. III. 170. *Так так грали му-
зики і гуляли святі, аж шиби бреніли.*
Гн. II. 69. 2) Жужжать. Ярі пчілоньки,
не бриніть рано. Гол. III. 30. *Бо му ко-
маръ в ухо бренить.* Чуб. V. 1087. 3) Жур-
чать, струяясь. З криничоїни· вода бри-
нить. НВолын. у. *А в Переїму річки бі-
жать, бігли ж вони, аж бриніли.* Чуб.
III. 220. 4) Цвѣсть, красоваться. *Ой за-
цвіла маковочка, зачала бриніти.* Чуб.
V. 53. *Бринять всюди паняночки як ко-
ролів цвіт.* О! 1862. X. 12. 5) Блестѣть,
переливаясь *Капками роса бренить та*
миготить. Св. Л. 295. 6) 1 и 2-е л.:
бриніє, єш, гл. Дѣлаться, быть едва замѣт-
нимъ. *Орел під хмарою тільки бриніє.*
Сніг бриніє. Мелкий, едва замѣтный снѣгъ
моросять. Нѣжин. у. 7) В голові Йому вже
дбре бренить. У него уже порядочно шу-
мить въ головѣ. МВ. (КС. 1902. X. 146).

Брінталік, ка, м. Ум. отъ брінталь.

Брінтало, ла, с.=Бретналь. Желех.

Брінталъ, лъя, м.=Бретналь.

Брінчок, чка, м. Звонокъ, бубенчикъ.
Вх. Уг. 228.

Брінь! меж., выражаютее звукъ струны.
Брінь бандура та й замовкне. К. Досв

Брінькання, на, с. 1) Звуки стру-
наго инструмента. 2) Плохая игра на струн-
номъ инструментѣ.

Брінькати, каю, єш, гл. 1) Налігри-
вать на струнномъ инструментѣ. 2) Плохо
играть, бренчать. 3) Дергать за струну.

Брінькач, ча, м. Звонкая монета. Де-
брінькачи (громі), там і служачі. Фр.
Пр. 126. См. Побрязкач.

Брінькнути, ву, неш, гл. Одн. в. отъ
брінькати. Хоч одна струна по людській
на рідній бандурі брінькнула. К. (Хата, 2).

Брінькотіти, чу. чеш, гл.=Брінь-
кати.

Бриньчати. чу, чи́ш, гл. Бренчать. *Бандура горлиці бринчала.* Котл. Ен.

Бріннявий, а, е. О срубленной пихтѣ: перестоявшій, начавшій уже краснѣть. Шух. I. 88.

Брись, ся, и. Имя собаки. Kolb. I. 65.
Брисько, ка, и. Имя собаки. Вх. Лем. 394.

Бріта, ти, ж. Полотнище. Шейк.

Британ, на, м. Бульдогъ, порода большихъ собакъ. Левч. 151. О. 1861. XI. 133.

Британський, з, е. Британскій, англійскій. Левиц. Пов. 125. О. 1861. XI. 105. Шевч. 606. Сей лист найдений був в землі британській. Драг. 168.

Брітва, ви, ж. Брітва. Голий як бу́бон, а гострий як брітва. Ном. № 1523. Хто потопає, той ся брітви хапає. Утошаючій хватается за соломинку. Чуб. I. 263. Ум. Брітвочка, брітовка.

Брітваль, ля, ж. У горшечниковъ: тигель, горшокъ для плавки олова. Канев. у.

Брітвати, ваю, еш, гл.=**Бріти=Голити.** Вх. Зн. 4.

Брітвочка, ки, ж. Ум. отъ брітва.

Брітв'яний, я, е. Бритвенный. Гол. II. 95.

Бріти, брію, еш, гл.=**Голити.**

Брітовка, ки, ж. Ум. отъ брітва.

Брітвниця, ці, ж. Брітвенница.

Бріця, ці, ж. Раст. Setaria glauca Веач. ЗЮЗО. I. 136. Бриця в пашні помінниця. Ном. № 10136. Торох, торох, сію горох, а вродиться бриця. Нп.

Брич, ча, м. 1) Брітва. Вх Зн. 4. Ще я тебе щербатим бричём віголю. Будешъ чи еще меня знать, я тебѣ еще задамъ. Фр. Пр. 127.

Брічка, ки, ж. Бричка. Чуб. I. 106. Грин. III. 653. Отъ бісової віри бричка, — ніяк не вілізу, така висока. Грин. II. 57.

Брішкання, на, с. Заносчивость, чванство.

Брішкати, каю, еш, гл. Заноситься, чваниться, важничать, фуфыриться. Та ти не бришкай так! визвірився Грицько. Мир. Пов. II. 118. Нікуди вже бришкати, усе пропив, що було. Ае. Тоді вже ніколи було гуляти та бришкати. Федък.

Брівка, брівонька, ки, ж. Ум. отъ бровы.

Брід, бріду, м. 1) Бродъ. Не стітавши бріду, не лізъ у воду. Посл. 2) Ручей. Розлилися води на чотирі бріди. Чуб. Ш. 142. Ум. Брідок, брідчик. Отам

у мене за хатою тече брідочок. Лебед. у.

Бріднáвий, а, е. Грязноватый. Чи близький день, чи далекий, дорога бріднява. Вінок, 94.

Брідóк, дка, м. 1) Ум. отъ брід. 2) курячий. Родъ вышиванья.

Брідóчок, чка, м. Ум. отъ брід.

Бріх, (ха?), м.=**Живіт.** Вх. Лем. 394.

Бріхатий, а, е=Пузатий. Вх. Лем. 394.

Бріхач, ча, м.=Черевань. Вх. Лем. 394.

Бріч, броchá, м. Раст. Genista tinctoria. Вх. Пч. I. 10.

Бровá, вý, ж. 1) Бровь. Не так очі, як ті брови, любі, милі до розмови. Мет. 10.

Брівни на шнурбочку. Узенькія ровныя красивыя брови. 2) Мясистый наростъ надъ глазомъ тетерева. Шух. I. 238.

3) Клишка вола съ чорными бровями. КС. 1898. VII. 42. Ум. Брівка, брівонька, брівочка, бровеня, бровеняtko, бровеняточко. Брівками моргає. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 109). В мене чароньки—чорні брівоньки, в мене принада—сама молода. Нп.

Бровáнь, на, м. Ім'ющій большія брови.

Бровар, ра, м.=**Броварь.** Рудч. Чп. 245.

Броварія, рії, ж. Скора, драка, шумъ. Щоб не було броварії, то я за чуба хлонців. НВолын. у.

Бровárний, а, е. Пивоварный.

Бровárник, ка, м. 1) Пивоваръ. 2) Рабочій на пивоваренному заводѣ. Ей винники, броварники! годі вам по запічках валяться, по броварнях пиво пити, по винницях горілок курити. Мет. 414.

Бровárниця, ці, броварня, ні, ж. Пивоварня. Міждо винниці, міждо броварниці пробігає. Мет. 414. Годі вам у винницях горілок курити, по броварнях пиварити. Лукаш. 37.

Бровárство, ва, с. Пивоварство.

Бровárський, а, е. Пивоварскій.

Бровárь, ра, м.=**Броварница.** До броваря дрова таскати. Котл. Ен. IV. 10.

Броварюáти, рюю, еш, гл. Пивоваричати.

Бровáтий, а, е. Ім'ющій большія брови. Морд. Пл. 124.

Бровенá, нати, бровеняtko, ка, бровеняточко, ка, с. Ум. отъ брова.

Бровíна, на, ж.=**Брова 1.** Писав дві дні та дві годині, поки списав дві бровини. Грин. Ш. 243.

Бровíця, ці, ж. Бровь, бровка Гочиці. і бровинці. КС. 1884. VI. 357

Бровище, ща, с. Ув. оть брова. Левиц. I. 441.

Бровко, ка, м. Кличка собаки съ большими бровями. Колб. I. 65. *Побачила, що ось лежав у бур'яні бровко муругий. Котл. Ен. III. 38. Отари стережуть бровки пудлаті, гавкущі, злющи.* К. МБ. II. 119.

Бродісько, ка, м.=Брід I. Вх. Лем. 331.

Бродити, джу, диш, гл. 1) Бродить. Смутен, смутен нац отаман по табору бродить. Чуб. V. 1052. Да ѹ зірочка по хмарочці як бродить, дак бродить. Чуб. III. 179. 2) Иди въ водѣ. *Бродила по річці.* Мил. 21. *Оттак я вигадав: не бродячи, кашку піймав.* Ном. № 1648. 3) Ловить рыбу бреднемъ. З щастям по гриби ходить, з щастям в рибу бродить Ном. № 1670

Броїти, брою, їш, гл. Кураlesить, проказничать.

Броїтися, їться, гл. безл. Мерещиться. Це тобі броїться. Шейк.

Брондза, дзи, ж. Бронза. I. майстрові для кувати із брондзи кесаря. Шевч. 608.

Брондзовий, а, е. Бронзовый. Шевч 608.

Броня, ні, ж. Оружіе, броня. Стор. М. Пр. 4. *Хто тебе наділив конем і бронею?* Стор. I. 75. *Вивели юному коня в броні.* Чуб. III. 296. *До броні! Къ оружію!*

Брослива, ви, ж. Персикъ. Шух. I. 109.

Броснатий, а, е. О деревѣ: имѣющій много почекъ. *Броснате дерево.* Черк. у.

Брост, ту, м.=Бростъ Обтичуть всіякими бростомъ. Федък.

Бростатися, таюся, єшся, гл. Пускать отпрыски. распускаться, выбрасывать почки. Шейк.

Бростина, ни, ж. Древесная почка.

Броститися, щуся, стішся, гл.=Бростатися.

Бросток, тка, м. Отпрыскъ, отростокъ. К. (Желех.). Ум. Бросточек.

Бростур, ра, м. Родъ растенія. Вх. Лем. 394

Бростъ, ти, ж. 1) Почка на деревѣ, цвѣточная почка на деревѣ. *До тебе вѣрну, як вбересь у бростъ-листок діброза.* Млак. 58. *На тій яблоньці, що в ярку, та ѹ бростъ є.* Полт. *Пожену на бростъ пасті воли.* Як було походять по брості воли, то такі гарні. Черк. у. 2) Зелень на деревѣ, вѣтви. *Мостила мости з зеленої бростини.* Чуб. V. 509.

Бробстя, тя, с. Соб. оть бростъ. Желех.

Брочник, ка, м. Раст. *Gallinum molugo.* Лв. 98.

Броякій, ків, м. Названіе пороговъ на Днѣстрѣ и Бугѣ.

Брувіна, ни, ж. Шентала. Ум. Брувінка.

Брувінячий, а, е. Изъ шепталы.

Бруд, ду, м. 1) Грязь, нечистота. Якби знала, мій миленький, що я твоя буду, випрала би-м сороченьку з чорного бруду. Чуб. V. 332 2) Околоплодная жидкость у роженицы, вытекающая передъ появлениемъ младенца. *Попереду бруд одійде, тобі дитина родиться.* Черк. у. У Мил. 21: послѣродовое очищеніе. 3) Гной изъ нарыва, раны. *Оце палець як обриває, так скільки з його бруду попоїшило.* Чернинг. 4) Поросль волосъ у брѣющагося человѣка. Який у тебе бруд великий по ріс. Полт. г

Брудити, джу, диш, гл. Грязбтъ, пачкатъ; загрязнять. *Не брудь криниці, бо схочеш водиці.* Мирг. у. Слов. Л. Эварн.

Брудній, а, е. Грязный. *Дай, братіку, мені хусточку:* вона брудна, я піду та виперу тобі. Рудч. Съ I. 121. Ум. Брудненький.

Брудніти, нію, єш, гл. Грязниться, становиться грязнымъ.

Брудно, нар. Грязно. Ум. Брудненько.

Брудумент, ту, м. Позументъ. О. 1862: VІІІ. 19. Одяг червоний жупан з вильотами, що пообшивани брудументами. Стор. I. 219.

Брук, ку, м.=Бурок Желех.

Брукати, каю, єш, гл. Ворковать. Шейк. Голубка ... брукас. Pauli. II. 115.

Бруква, ви, ж. Раст. Брюква, *Brassica oleracea.* Вх. II. 29. Шух. I. 142. *Їдять брукву, а лушпайки підають.* Чуб. II. 250. Ум. Бруквка, бруквичка.

Брукуй! меж., выражющее воркование голубя. Глянь, як голубка в парі брукас: бруку-бруку, бруку-бруку, бруку-ку! Раулі. II. 115.

Брукувати, кую, єш, гл. Мостить камнемъ (улицу). Желех.

Брунат, ту, м. Смуглый, темный, каштановый цвѣть.

Брунатний, а, е. Смуглый, темный.

Брундішка, ки, ж. Раст. *Bulbosodium rithenicum.* Апп. 72.

Брунду́к, ка́, м. Веревка оть кормы судна на берегъ къ колу. Азовск. море. (Стрижевск.).

Брунёлька, ки, ж. *Brunella vulgaris* Benth. ЗЮЗО. I. 115.

Брунёт, та, м. Брюнетъ. Два дончики и молоді й да обидва брунети. Чуб. V. 922.

Брунечка, ки, ж. Ум. оть брунька.

Брунитися, нюся, нишся, гл. Пускатъ почки. Дерево бруниться. Кролев. у.

Бруніти, ню, ниш, гл.=Бриніти 2.=Брунчати. Пчола брунит, хруші брунит. Вх. Уг. 228.

Бруничати, чу, чиш, гл.=Дзвичати. Пчола брунчить. Вх. Лем. 391.

Брунь! меж.=Бринь. Зачепив бруньку за пакілець та брунь, брунь, сміка її. Миж. 109.

Брунъка, ки, ж. 1) Древесная почка (листевая). Миж. 176. На весні береза брунъки наганяє. Чуб. I. 130. Погнати вівці на брунъкій. Выгнать овець пастись въ лѣсъ, когда еще нѣть листьевъ на деревьяхъ. Харьк. г. 2) Смычекъ у шерстобита для битъя шерсти. Миж. 176. Знайшов шапувала, ходе той з своею брунъкою. Миж. 109. Ум. **Брунечка**.

Брунъкати, каю, еш, гл.=Бринъкати 3. Шапувал давай брунъкатъ. Миж. 109.

Брунъкувати, кую, еш, гл. Съѣдать древесные почки. Вівці у лісі брунъкують, як трави нема. Харьк. г.

Брус, са, м. 1) Кусокъ, отрѣзокъ въ формѣ параллелепипеда. *Брус мила*. 2) Оселокъ, брусоқъ. Шух. I. 169 3) Четырехугольное бревно. МУЕ. Ш. 29 Ум. **Брусоқ**, брусиқ. Ув. Брусище, брусяка.

Бруса́ни, син, ж. мн. Вода изъ подъ точильного камня. Угор.

Бруса́ти, шу, сиш, гл. Точить камнемъ. Угор.

Бруси́ще, ща, м. Ув. оть брус.

Брусліна, ни, ж. Раст. *Eryngium europaeum* L. ЗЮЗО. I. 123. См. Бруслина.

Брусквіна, ни, ж. Раст. *Persica vulgaris*. Шейк. Ум. **Брусквінка**

Бру́сла, ли, ж. Родъ длинной кофты безъ рукавовъ. Борз. у. См. Брусля.

Бруслéвина, бруслéвина, ни, ж. Раст. *Eryngium verrucosum* Scop. ЗЮЗО. I. 123.

Бру́слик, ка, м. Родъ жилета. Гол. Од. 75, 76.

Бруслíна, ни, ж. 1) Раст.: а) *Eryngium europaeum*. Вх. Пч. II. 31; б) *Eryngium verrucosum*. Ани. 142. Сам було ви-

ріже нам удлища довгі та гнучкі із бруслини. Морд. Оп. 31. См. Бруслена. 2) Вода изъ подъ точила. См. Бруслини. 3) Окалина, шлакъ.

Бруслінний, а, е. Относящийся къ бруслинѣ.

Бру́сля, лі, ж. Короткий туличикъ безъ рукавовъ. Вх. Зн. 4. См. Брусля.

Брусліна, ни, ж.=Бруслена. Вас. 161.

Брусліця, ці, ж. Раст. *Vaccinium vitis-idaea* L. ЗЮЗО. I. 140.

Брусланий, а, е. 1) О деревѣ: обтесанный, на четыре грани. Шух. I. 88. 2) Сдѣланный изъ четырехгранныхъ бревенъ. *Бруслана хата*. Шух. I. 89.

Брусо́к, скá, м. 1) Ум. оть брус. Въ 1 и 2 знач. употребляется чаще, чѣмъ брус. *Мила брусоқ*. Чуб. V. 667. *Достав Панас сокиру та брусоқ*. Гліб. 2) Часть полудрабика: каждая изъ двухъ горизонтальныхъ жердей, соединенныхъ щаблями. Рудч. Чп. 250.

Бру́сся, ся, с. Соб. оть брус.

Брусува́ти, сую, еш, гл. Ёсть что либо не жидкое. *Сідайте, дружечки, мої голубочки, та без сорома брусуйтте, а ти, старосто, їм батуй!* Кв. 2) «Размягчать и разминать кожу при посредствѣ бруса изъ точильного камня» (у кожевниковъ). Вас. 157.

Бруса́ка, ки, м. Ув оть брус.

Бруса́чча, ча, с. Соб. увел. оть брусся.

Брухатій, а, е. Брюхатый.

Бру́хо, ха, с. Брюхо. *Бодай тобі, муҳо, розсілося брухо*. Чуб. Ш. 247.

Бруховéшина, ни, ж. Время гетманства Брюховецкаго. К. Хмельн. 6.

Брушлáк, ка, м.=Брусля и Брусля. Вх. Лем. 394. Ум. **Брушлябк**.

Бру́штин, на, м. 1)=**Вурштин**. 2) мн. Желѣзные обручи на колесахъ возлѣ спицъ, чтобы не раскололась колодка. У мастеровъ они употребляются, когда спицы забиваются въ колодку. Канев. у.

Бру́я, бру́ї, ж. 1) Быстрое теченіе въ рѣкѣ. *Виїхає човном на річку, саме на брую*. Кременя. у. 2) Сквознякъ. *Воли за слабли, бо їх поставили в теплій хошарі саме на бруї*. Кременч. у.

Бръохати(ся), хаю(ся), еш(ся), гл. 1) Шлепаться, ударять объ воду. 2) Плескаться въ водѣ. *Пірнає, брохаетися, хлюпається*. Левиц. I. 63.3) Идти по водѣ или по жидкой грязи. *Так і брохав по*

воді. Харк. у. *Пішов.. брьохатися осо-
жою та очеретами.* Сим. 199.

Брьбхнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ
брьохати. 1) Упастъ, шлепнувшись. Так і
брьохнув у воду. Черк. у. *Об землю брьо-
хнув, засовав ногами і пропав.* Ез. V. 17.
2) Швырнуть, бросить, ударивъ обо что.
Брьохнув оберемок об. землю. Сим. 200

Бряжчати, чу, чиš, гл. = **Брязчати**.
Брязк, ку, м.= **Брязкіт**.

Брязкало, ла, с. 1) Побрякушка, по-
гримушка. Левиц. Пов. 156. 2)= **Било**?
Ударивши (при церкви—сторожъ) *в бряз-
кало.* Мир. Пов. I. 162. 3) Тотъ, кто бря-
каетъ, брякаетъ, бренчитъ.

Брязкальце, ця, с. = **Брязкало** 1.
Скрізь будуть брязкальця дззінкі Котл
Ен. V. 19

Брязкання, ня, с. Бряцаніе Левиц.
Цов. 156.

Брязкати, каю, еш, гл. Бряцать, зве-
неть, звякать. *Кайдани брязкають.* Шевч
А *Ієнашко до дівчини підківками брязка*
Нп.

Брязкач, ча, м. Звонкая монета.

Брязкити, кит, ж. мн. Бренчалки, по-
гримушки. Встрѣчено только въ фальсифи-
цированной думѣ о походѣ князя-языч-
ника въ христіанскую землю. *У дудки*
грали і в брязкити бряжчали ЗОЮР.
I. 178.

Брязкілка, ки, ж. = **Брязкальце**.
Желех.

Брязкіт, коту, м. Звукъ отъ металли-
ческихъ вещей, звонъ, бряцаніе, бренча-
ніе. *Наробив брязкому, а він і прокинувсь.*
НВолын. у.

Брязкітка, ки, ж.= **Брязкальце**. Ум.
Брязкіточка.

Брязкотало, ла, с.= **Брязкало**. Желех.

Брязкотівня, ня, с. = **Брязкіт**. Желех.

Брязкотіти, чу, тиш, гл.= **Брязчати**.
Ком. II. 53. *А він собі як став грошима*
брязкотити. *Я брязкотів кайданами важ-
хими.* К. ХП. 51.

Брязкотнá, ні, ж. Бряцаніе, звонъ.

Брязкун, на, м.= **Брязкало** 2. *К ді-
яволу кармазинів!*—загукала громада...—
Вони тільки вміють бряжчати шабля-
ми, а тоді де були ці брязкуни, як без-
божний Радивил загуркотав із гармат?
К. Чр. 68.

Брязкутка, ки, ж.= **Брязкало**? Въ
пѣснѣ ум. брязкуточка является собствен-

но вмѣсто слова *нагаечка*. *Тріщатиме*
руса коса в мене під ногою, брязчатиме
брязкуночка услід за тобою. Чуб. III. 112.

Брязкучий, а, е. Бряцающій, звеня-
щій. Левиц. Пов. 310.

Брязнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ
брязкати. 1) Ззвенѣть, звякнуть. *Брязну-
ли ключі од комори йдучий.* Нп. *Эдорова*
була, дівчинонько! — як на струні бряз-
нуло обік мене.

МВ. (О 1862. III 54). *Брязнув гаманом на стіл.* Г. Барв. 211.
Ось і у всі дзвони брязнули. Г. Барв. 158.
2) Упастъ, ударяясь о земль. *Горщик як*
брязне об піл. Г. Барв. 225. *Мати зро-
билась як крейда біла, так і брязнула*
об землю. Г. Барв. 402—403. *На яку ко-
ніяку не покладе руку, вона з усіх чоти-
риох і брязне.* Миж. 22. 3) Ударить. *Бряз-
нула невістку по зубах.* НВолын. у.

Брязок, зка, м. Употребл. въ выраж.:
на брязкү—вотъ-вотъ, сейчасъ. Миж. 168.

Брязчати, чу, чиš, гл. Бряцать, зве-
неть. Чуб. III. 35, 112. *Козак, мамцю,*
гуляє, брязчать в його гроши. Нп. *Коли б*
у шинкарки, то б брязчали чарки.

Чуб. V. 831. *Сам до мене босий чеше, щоб*
підківки *не брязчали.* Мёт. 27.

Брязъ! меж., выраж. звукъ металла или
стекла. *Перстень брязъ!* Чуб. II. 94. *Стук,*
брязъ в віконечко: *вийди, вийди, коханоч-
ко!* Чуб. V. 207.

Бряк(ну)ти, ну, неш, гл. Разбухать.

Бряма, ми, ж. = **Врама**. *Вийшло (вій-
сько), брями облягло та й взялось вою-
вати.* Чуб. 162.

Брямчати, мчу, чиš, гл.= **Брязчати**.
Вх. Лем. 394

Брячка, ки, ж. Пряжка. Вх. Лем. 481.

Буба, би, ж. Дѣтск. 1) Зерно гороху,
бобовъ (размякшее). О. 1861. VIII. 8.
2) Ягода. О. 1862. IX. 118. 3)= **Бублик**.
О. 1861. VIII. 8. *Бийте кота в зуби,*
щоб не просив буби. Мил. 44. 4) Рана,
нарывъ. слѣды удара. Вх. Зн. 4. *Не йди*
туди, бубу зробиши. Шейк. Чи собою в
пень, чи собою в дуба, а все собі буба.
Ном. № 8023. *Бубу зробити.* Ударить, пры-
чинить боль. Фр. Пр. 12.7

Бубарчук, ка, м.= **Вайстрюк**. Желех.

Бубарь, ря, м.= **Бубарчук**. Желех.

Бубачка, ки, ж. Нарывъ Вх. Зн. 4.
См. **Буба** 4.

Бубленица, ці, бубленица, ці, ж.
Пекущая бублики и торгующая ими. Котл.
Ен. VI. 14. *Піднялись на місто йти*

бублейниці, палянишиниці. Кв. *Була у нас на селі бублейниця.* МВ. II. 195.

Бўблик, ка, м. Бубликъ, барабанокъ. Чуб. VII 445. Чудний як бубликъ: кругом об'єси, а в середині нема нічого. Ном. № 7827. Ум. *Бўличок.*

Бўбликів, жова, ве = **Бублишний.** Драг. 173.

Бўблиця, ці, ж. Родъ рыбы. *Leuciscus rutilus* L. Шейк.

Бўличок, чка, м Ум. отъ **бублик.**

Бўблишний, а, е. Бубличный, барабаночный. Рудч. Ск. I. 188.

Бўблишница, ці, ж. = **Бублейница.**

Бублій, ліа, бублійник, ка, м. Некущій и торгующій бубликами.

Бублійница, ці, ж. = **Бублейница.**

Бўлахи, хів, м. Съянные плоды картофеля. НВолын. у.

Бўна, ни, ж. Гуля. Черном.

Бубнарти, рю, риш, гл. = **Бубнити** I. Цей бубнарь (на весіллі) гарно бубнарить. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Бубнарь, ря, м. Музикантъ на бубнѣ. См. **Бубнарти.** Новомоск. у. (Залюбовск.).

Бўник, ка, м. Ум. отъ **бубон.**

Бубніло, ла, с. Барабанъ (шутливо?) Одкрила барабанъ і вимазала у середині кістомъ. Уже у труби заграли солдатамъ іти в поход. Солдат і каже: „Прощай, бабушка! не погнівайся, що я тобі мички перелив“. — Не погнівайся, — каже баба, що я тобі бубнило набила. Грин. II. 200.

Бубнити, ню, нýш, гл. 1) О бубнѣ: издавать звукъ; играть на бубнѣ. *Бубни бубнять.* Рудч. Ск. II. 5. *Бубон бубнить,* скрипка грає. Ком. II. № 529. 2) Разглашать, разносить. *Грицько вгору іде, шумить, бубнить, куди йде.* що в великомъ щастю. Pauli. II. 104.

Бубній, віа, м. 1) Играющій на бубнѣ. 2) Безъ умолку болтающій.

Бубніти, нію, еш, гл. Разбухать, взбухать. *Бубніє пашия, як на дворі локро.* НВолын. у.

Бувувати, нýю, еш, гл. = **Бубнити.** Угор.

Бубнáвий, а, е. Разбухшій.

Бубнáвіти, вію, еш, гл. Бухнуть, разбухать.

Буббник, ка, м. Раст. *Khinanthus major* Ehrh. ЗЮЗО. I. 134.

Бўлон, бна, м. Бубенъ. Чуб. III. 268; VII. 450. Слаєні бубни за горами, а

зблизька шкуратині. Ном. № 2623. Голий як бубон. Ном. № 1523. Що дні божого діточки її як бубон збиті. МВ. I. 45. 2) Родъ барабана. Гей бийте в бубни, довбши, на явлт. К. ПС. 15. Ум. **Бўник.** Качається, як бубник голеньке. Ном. № 9234.

Бубона, нý, ж. Название сковороды въ загадкѣ: *Прийшла кума до куми: дай кумо, бубони — спекти собі ляпуні.* ХС. III. 62.

Бубонéць, нія, м. Бубенчикъ. Вкотив у двір сивими кіньми, побрязкуючи.... бубонцями. МВ. (О. 1862. III. 67). Ум. **Бубончик.** Чуб. II. 348.

Бубоніти, ню, нýш, гл. Говорить невнятно, бормотать; лепетать. *Тихо бубонів святу молитву.* Левиц. I. 127. *Дітвора бубонить,* регочеться. МВ. I. 9.

Бубоне́ць, ка, м. Ум. отъ **бубонець.**

Буботати, бочу, чеш, гл. Ворчать. Медвідь бубоче. Вх. Зн. 34.

Бубусі, гл. Дѣтск.: падать, участь.

Бубúх! меж.=**Бебéх!** Преимущ. дѣтское. О. 1861. VIII. 8. *Коли ж зміюки бубух!* аж земля затряслась. ЗЮЗР. II. 30.

Бубухнути, иу, иеш, гл. = **Бебехнути.**

Бувáлець, лъця, м. Бывалый, опытный человѣкъ. Бувати у бувальцях. Много испытать, извѣдать, видать виды. Ном. № 5775. Батькові доставалося на своєму віку бувати у бувальцях. Стор. II. 131.

Бувáлий, а, е. Бывалый. опытный. Чуб. I. 236. *Не питай старого, а питай бувалого.* Ном. № 5784.

Бувáличі, чів, м. мн. Фантастическая мѣстность, въ которой случаются съ человѣкомъ различные приключения, испытания. Фр. Пр. 128. *Бував він у Бувалицах.* Ном. № 5775.

Бувáло, ла, с. Въ сказкѣ то же, что и жлукто. Мнж. 176. *У мене есть бувало.... Яке бувало?* питаютъ.—Жлукто,—хіба ж ви не знаете? Грин. I. 284.

Бувáльщина, ви, ж. Былое, быль. Босе не казка, а билиця, або бувальщина сказать. Шевч. *Мое діло — бувальщину згадувати.* Г. Барв. 19.

Бувáн, на, м. = **Бовван.** НВолын. у.

Буванéць, нія, м. Болванъ для растягиванія шапокъ. Лебед, у.

Буваніти, нію, еш, гл. = **Бованіти.** Темно, нічого не видно, тільки збоку содочек і хлівець буваніютъ. Сим. 224.

Бувáти, вáю, еш, гл. Бывать. Ой бу-

вав я в тім садку. Чуб. III. 49. *Бувало, із Мартином у дурня грають. Бував і на коні, і під конем:* Всего перенесыталъ. Г. Арт. (О. 1861. III. 100). *Бувай, бувай-* те здорбві. Будь, будьте здоровы, прощай, прощайс. *Бувайте здорові, мої чорнобривці!* Бувá, бувáє. 1) Бываетъ, случается. Як вода, бува, греблю порвавши, біжить і гуде. 2) Чего доброго. Чи ти, бува, не здурів? 3) Въ случаѣ. Як, бува, спитають про мене, скажи, що жив і здоров. Ае. 18.

Бугаєць, йця, м. Ум. отъ бугай.

Бугаїв, єва, ве. Принадлежащий племенному быку.—ве молоко. См. Молоко.

Бугай, гая, м. 1) Племенной быкъ, Вас. 197. 2) Пт. вынь. Ardea stellaris. Вх. Пч. II. 8. *А бугай бугу! гне чайку в дугу.* Макс. *Бугай гуде в болоті.* Греб. 400. *Кахне прижня або прогуде бугай.* О. 1862. VIII. 16. 3) Волчокъ (игрушка). Шейк. 4) Сильный и здоровый, человѣкъ. 5) Название одного изъ ударовъ палкой въ игрѣ: віл. Ив. 22. 6)—скажёний. Родъ дѣтской игры. Ив. 47. 7) ми. Родъ фасоли. МУЕ. I. 98. Ум. *Бугаєць,* Вас. 197, ХС. III. 62, бугайбк. Ном. № 7283, бугайчик. Ув. *Бугаяка.*

Бугайкуватий, а, е. 1) О волѣ: похожий по внѣшнему виду на племенного быка *Бугайкуватий* віл. Миж. 192. 2) О человѣкѣ: развратный, локеласъ. Та це *бугайкуватий панич.* Лубен. у.

Бугайбк, йка, бугайчик, ка, м. Ум. отъ бугай.

Бугало, ла, с. ? Встрѣчено въ любовномъ заклинаніи. *Не лети ж ти, огненний бугало, ліса палить, землі сушишь, а трави в'ялити!* Полети ж ти, огненний бугало, до козака у двір..., учепися ти йому за серце..., щоб він мене не запив, не заїв, із іншиими не загуляв, усе мене на помислях мав. Чуб. I. 92, 93.

Вугаш, ша, м. Запустѣлый лѣсъ. Галиц. Желех.

Бугаювати, гаюю, еш, гл. Вести себя какъ племенной быкъ (о не вполнѣ оско-пленномъ быкѣ). Це бичок нутряк,—бач, з одним, а друге в отруйку, бував й у пахві, то як не вирізать оте друге, то й бугаювати не й у роботу не годитиметься. Волч. у.

Бугайка, ки, м. Ув. отъ бугай.

Бугаячий, а, е. Свойственный, принадлежащий племенному быку.

Бугила, лій, ж. Раст. Antlriscus syl-

vestris. Аин. 39. *Виріав ту бугилуї зробив з неї дудку.* Рудч. Ск. I. 157.

Буглав, ва, м. Раст. Conium maculatum. ЗЮЗО. I. 119. Вх. Пч. II. 30.

Бугор, гра, л. Бугоръ. *Тепер тамъ порівняно, а перш бугри були.* Драг. 85. Ум. *Бугброн.* Мир. Пов. II. 45.

Бугу! меж., выражаяющ. крикъ выпи. *І бугай: бугу!* гне з лози дугу. Лукаш. 85.

Буга, ги, м.=Бугай I. Вх. Пч. II. 5.

Буда, ди, ж. 1) Будка, шалашъ. Чуб. Ш. 377. *Із запаски напну буду.* Нп. 2) Верхъ фургона. 3) Поташный заводъ. Ум. *Будка, будочка.*

Будак, ка, м. Раст. Centaurea scabiosa. Вх. Пч. I. 9.

Будара, ри, ж. Фургонъ, крытая повозка. *Тепер несеться як крилами в бударі й два вози за ним.* Мкр. Г. 55.

Бударажити, жу, жиш, гл. Снаряжать (судна). Встрѣчено только въ фальсифицированной думѣ: *Швидче човни будара-жити та у християнську землю одпливать.* ЗЮР. I. 178:

Буддень, дня, м. Будень, рабочій день. ....мені не вілен світ ні в буддень, ні в свято. Чуб. V. 628.. *Про буддень.* Для будня, въ будень. *Ця спідниця вже не хай про буддень буде.* Харьк. г. *Вона тії сережки про буддень зносила.* Чуб. Ш. 131.

Буде, нар. Довольно, достаточно. *Буде з мене, поки живу, і змертвого, слова.* Шевч.

Буденний, а, е. Будничный. Мир. ХРВ. 25. *У буденний день п'єши, жуляєши.* Чуб. V. 525. *Шапка одна буденна, друга празникова.* Кв.

Будженйна, ни, будженйця, ці, ж.=Бужанина I. Вх. Зн. 4. Шух. I. 37.

Будз, дза, м. Высущенный творогъ. Шух. I. 214.

Будзина, ній, ж.=Бузина. Уман. у.

Будзьбк, дзька, м. Кусокъ, ломтикъ. Угор.

Будая, зі, ж. Мясо. Вх. Лем. 395.

Будимир, ра, .м. Будящій міръ. Встрѣчено лишь въ загадкѣ, гдѣ обозначаетъ птичка. Ном., заг. № 125.

Будинквий, а, е. Относящийся къ строенію, зданію. *Вапна будинкова.* К. ПС. 40.

Будинок, ику, м. Зданіе, строеніе, домъ. Мет. 527. Котл. Ен. I. 30. *В городі вистросний великий будинок.* Котл. НП. 395. *А в його будинок був самий*

чисто скляний, увесь із кришталю.
ЗОЮР. II. 33. Ум. **Будіночок**.

Будіти, дж́у, диш, гл. 1) Будить, пробуждати. Не буди дитяти, дитиночка буде спати. Макс. 2) Бороновать передъ посѣщомъ вспаханную плугомъ землю. Вас. 196. 3) Коптить. Вх. Зн. 4.

Будітися, дж́уся, дишся, гл. Пробуждаться, просыпаться. Ой пив же я та ї напився, пішов спати, не будився. Нп.

Будище, ща, с. Мѣсто, гдѣ былъ поташный заводъ. Желех.

I. **Будівля**, лі, ж. Строеніе, постройка, зданіе. Шкодá йому об хату обпіратись: не видержитъ, впаде його будівля. К. Іов. 18.

II. **Будівля**, ля, с Строеніе, постройка. Любо оком глянуть на сю церкву! Здалека здається, що вона на воздухі стоять—так вище хатів, і будівля якесь ігесенське. Св. Л. 25.

Будівник, ка, м.=**Будівничий**.

Будівництво, ва, с. Строительство, архитектура.

Будівничий, чого, м. Строитель, архитекторъ. К. МБ. XII. 268. Котрий син казав, жеби були з дуба будинки, то був будівничий. Гн. II. 149. Занедбали будівничі простий камінь у будівлі. К. Ісал. 270.

Будка, ки, ж. 1) Ум. оть буда. 2) Кладовая. Екатериносл. у. Як закинем уdkу в чужу будку, то дивись—коли не кохух, так свиту так і витягнем. Чуб. II. 678. 3) Навѣсь на столбахъ надъ гончарнымъ горномъ, досчатая крыша котраго раскрывается во время топки въ горнѣ. Вас. 180. 4) Простой экипажъ съ верхомъ. Ой ідуть вози на перевози, а попереду будка. Мет. 55. Богиня сила в просту будку, на передку сів Купидон; кобила їх везе кривая.... Котл. Ен. V. 34. 5) Костный оставъ спины птицы. Лохв. у.

Будній, а, е= **Буденний**. Будного дня нема коли йти по горіхи. Каменец. у.

Будник, ка, м. Работникъ на поташномъ заводѣ. Ум. **Будничок**.

Будників, кова, ве. Приналежашій работнику на поташномъ заводѣ.

Будничена, няти, с. Дитя работника на поташномъ заводѣ.

Будничка, ки, ж. Женâ работника на поташномъ заводѣ.

Будніти, нию, ниш, гл.= **Дудніти**. Бу-

дуть вози будніти, підківочки звеніти. Гол. Слухає—хтось буднитъ А то з.годії ішли. Чуб. II. 634. (Не ошибка ли вм. дудніти?)

Будбва, ви, ж. Строеніе, зданіе. Тильки став доїздити до тієї будови, де живуть сестри, знов линув дощ. Стор. I. 72. **Ярмаркові будови**. О. 1861. IX. 180.

Будовник, ка, м., и пр.= **Будівник** и пр.

- **Будовця**, ці, м. = **Будівник**. Е, він тут на всю губернію будовця, такого тут і нема, як він. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Будочка, ки, ж. Ум. оть буда.

Будра, ри, ж. Расг. Glechoma hederacea L. ЗЮЗО. I. 124. См. **Росхідник**.

Будування, ня, с. 1) Построеніе, соизданіе, сооруженіе. 2) Постройка, постройки, строеніе. Ох, не видко ж того села, тілько будування. Грин. Ш. 209. Ум. **Будуваннячко**.

Будувати, дуjo, еш, гл. 1) Строить, сооружать, созидать. Дерево везено, церков будовано. Чуб. Ш. 131. Для кого ж ти, мила, сей двір будувала? Чуб. V. 167 Зюда дім будує, а незюда руйнує. Ном. № 3280. Трунú будувати. Дѣлать гробъ. 2) Основывать. Розмовляють, росказують: як Січ будували... Шевч. 125.

Будуватися, дуjoся, ешся, гл. Строиться, сооружаться, созидаться.

Будучинá, ни, ж. Грядущее, будущность. Левиц. Чок 13.

Будущий, а, е. Будущій. Скарай мене, Боже, в сей вік і в будущий. Лебед. у.

Будущина, ни, ж.= **Будучина**. К. Кр 17. К. ХП. 9. Думає..., лякаючись сама своеї будущини. Г. Барв. 166.

Будчаний, а, е. Приналежашій будці. Дивлюсь—будчані двері одчинені. Екатериносл. у.

Будчик, ка, м. Сторожъ железнодорожный, живущій по лінії въ будкѣ. Мен будчик дав дорогу, бо пропуст був не запертий, знятий,—я і з'їхав на дорогу, а тут машина біжить. Александров. у. (Залюбовск.).

Будчина, ни, ж.= **Будка 2—4**. Пішли в будчину, подивились у засічку, аж там пляшка, що вкраєно. Новомоск. у.

Будъкó, ка, м. Тотъ, который объщаетъ, говоря: буде или буду? Поки хвалико нахвалишься, будъко набудеться. Ном. № 5680. См. **Набуватися 3**.

Будъ-лі. См. **бути**.

Будáк, ка, м. 1) Раст Чертополохъ,

волчецъ. Вас. 199. *Не веди мя въ будяки, бо я поколюся.* Чуб. V. 122. 2)—жовтотравітний: а) *Senecio vernalis* Waldsh et Kit. ЗЮЗО. I. 166; б) *Verbascum lychnitis* L. ЗЮЗО. I. 166. Ум. Будячок. Чуб. V. 1035, будячено. *На городі будяк родит...* Роди, роди, будяченку. Грин. Ш. 688. Ув. Будячыще.

Будячина, ина, ж.=Будяк.

Будячыще, ща, м. Ув. отъ будяк.

Будячок, чка, м. Ум. отъ будяк.

Будячча, чя с. Соб. отъ будяк.

Буен, йна, не. Краткая форма отъ буйний. *Ой віє вітер, буен повіває.* Грин. Ш. 243.

Бужаніна, ини, ж. 1) Копченое свиное мясо. 2) Особымъ образомъ приготовленный и изжаренный свиной окорокъ Маркев. 150. Ум. Бужанинка.

Буждеревен, (бу?), м. Раст. *Tamarix germanica*. Лв. 102.

Буждигарня, ні, ж. Старая, разваливающаяся хата. Шух. I. 112.

Буженица, ці, ж.=Бужанина 1. Шух. I. 141, 106.

Бужица, ини, ж.=Бужанина.

Буз, зу, м. Раст. *Siringa vulgaris*, сирень. Посинів як буз. Ном. № 13153. Ум. Бузько.

Бузá, зý, ж. 1) Татарскій напитокъ изъ проса. 2) Нечистота въ немытой овечьей шерсти. У вовні бузи баато. Лебед. у. 3) Осадокъ въ жидкостяхъ.

Буздрево, ва, с.=Буз. Полт.

Буздигарня, ні, ж.=Бузегарня.

Бузина, на, ж. Раст.: а) Бузина. *Sambucus nigra* L. Вх. Пч. I. 12. ЗЮЗО. I. 135. *На в-городі бузина коренистая.* Чуб. V. 9; б)—ялова. *Sambucus ebulus* L. ЗЮЗО. I. 135; в)—червона. *Sambucus racemosa* L. ЗЮЗО. I. 135. Ум. Бузинка.

Бузиніна, ини, ж. Одинъ стебель бузины.. Ум. Бузининка. *Виросла бузининка, та така гарна, правенька.* Миж. 58.

Бузинка, ки, ж. Ум. отъ бузина.

Бузинник, ка, м. Кисель изъ бузинныхъ ягодъ. Лебед. у. Ум. Бузинничок.

Бузиновий, а, е. Бузинный. *Бузиновий кисель.* Чуб. VП. 442 *Житньої соломахи бузиновим молохом заливати.* АД. П. 38.

Бузівок, вка, м. Годовалый теленокъ. Вас. 197.

Бузів'я, в'яти, с.=Бузівок. Побіли з двору бузів'ята. Навлогр. у.

Бузімок, мка, м.=Бузівок. Левиц. I. 185.

Бузкóвий, а, е. Сиреневый. *Квіточка бузкова.* МВ. (О. 1862. I. 75).

Бузлúк, ка, м. Родъ подковы, подвязываемой на подошву, чтобы не скользить на льду. Поп. 95.

Бузнýй, а, б. Сорный, съ соромъ. *Бузне зерно.* Лубен. у. *Бузна сіль.* Мутная соль, собираемая на мелкой водѣ.

Бузнíк, ка, м. Бузиновая зарось. В бузнику чорт живе. Ном. № 316. Ум. Бузничок.

Бузнýчний, а, е. Относящийся къ бузнику. *Добри-весір тобі, царю бузничний* (у бузині сидить би то царь). Чуб. I. 95.

Бузничок, чка, м. Ум. отъ бузника.

Бузовка, ки, ж. Потасовка? У нас тут за це бунт: не кладуть податі, а вони правлять, то така бузовка — до бюю доходить. ЕЗ. V. 12.

Бузов'я, яти, с.=Бузув'я. Ум. Бузов'ято.

Бузóк, зку, м. Ум. отъ буз. Во многихъ мѣстностяхъ употребляется вместо буз. *Воркувала горлиця у садку, у куточку тихенському на бузку.* Гліб. Ум. Бузочек.

Бузувáти, зу́ю, еш, гл. 1) Наказывать, бить. Желех. 2) Журить, бранить. дѣлать, выговоръ. Желех.

Бузувíр, ра, м.=Безувір.

Бузувíрів, рова, ве =Безувірів. Як то ми одно думали про бідних дівчаток та про бузувірових москалів. Кв. (О. 1861. VII. 6).

Бузувíрка, ки, ж.=Безувірка. У, як би я піймала отту бузувірку, я б їй ілову одтяла, щоб не кидала матері. Кв.

Бузувíрний, а, е =Безувірний. Чи ж воно таки подобенство старій людині та лопати у піст скоромне? Сказано, бузувірні люде. Харьк. у.

Бузув'я, яти, с.=Бузівок. Ум. Бузув'ято.

Бузу́н, на, м. Низший сортъ соли (съ примѣсью грязи). Радом. у.

Бузъдерево, ва, с.=Дивдерево. Вх. Пч. I. 10.

Бузъків, кóва, ве. 1) Принадлежащий аисту. *Бузъкове тіздо.* 2)—огéнь Раст. *Lychnis flos cuculi.* Вх. Пч. П. 33.

Бузъкó, ка, м. 1) Аистъ, *Ciconia alba.* Вх. Пч. I. 16. *Тішиться, як би ю бузъко носом съкав.* Ном. № 12676. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 205.

Бузьо́к, въка, м.=Бузько 1. Вх. IIч. I 16. Ум. Бузьбочок.

Бузьбочок, чка, м. 1) Ум. отъ бузьон. 2) мн. Раст. *Erodium cicutarium*. Вх. IIч. I. 10.

Бу́зя, зі, ж. Дѣтск. 1) Уста, ротъ, ротикъ, лицо. О. 1862. IX. 118. *Дати бу́зі.* Попѣловатъ. *Ти, дівчине хороша, дай же бузі без троша.* Гол. II. 212. 2) Ласк. отъ бузина. *Прийде він до твої бузини, бе ма-когоном по їй і приказує: «Добри-вечір тобі, бузю, ти мій вірний друго!»* (Изъ заговора). Грин. II. 325.

Бу́й, я, е. Буйный. Стоїть як буй тур, скопавши ноги в землю. К. ЧР, 166. Голови ви буйї. Котл.

Буй, буя, м. Въ выраж.: на буй. На открытомъ мѣстѣ, доступномъ вѣтрамъ. Її хата стоїть на буй. Черниг.

Буйвіл, вола, м. Буйволъ. Греб. 359. Да з'їхалось да три воли, да три воли, три буйволи. Чуб. III. 355. Їхав москаль буйволами. Драг. 2. Ум. **Буйволик.** Ув. **Буйволіка.**

Буйволиця, ці, ж. Самка буйвола.

Буйволів, лова, ве. Принадлежащий буйволу.

Буйволя, ляти, с. Буйволенокъ. Вх. IIч. I. 5.

Буйволя́ка, ки, м. Ув. отъ буйвіл.

Буйко, ка, м. Имя собаки въ сказкѣ. З косток бичка вируїс чуйко і буйко, да такі здорові да гладкі собаки. Чуб. II. 143.

Буймистрія, рії, ж.=Бурмистрова? *Ніхто не вгадає, хто в час коровай бгає: чи з села селяночка, чи з міста міщаночка, чи з Київа буймистрія.* Грин. III. 472.

Буйний, а, е. 1) Крупный. *Бачте, яка буйна (картопля)!* Г. Барв. 428. Ці скіпки дрібні— беріть оці буйніші. Радом. у. Ученик цехай читає тілько буйну печать. К. Гр. 15. *Буйний дощ.* 2) Рослый (о растеніяхъ). Уродило жито високе, буйне. Чуб. III. 399. *Шумить буйна нива.* Рудч. Чп. 104. *Буйна трава поросла.* 3) О почвѣ: жирный. *Буйна земля.* Хотин. у. 4) Сильный, буйный. Коло, коло *Дунаю дівчине гуляє, на буйну філічку спильна поглядає.* Мет. 77. *Із-за гори буйний вітер віс.* Мет. 27. 5) Буйный. Занадаються орлики хижі... по буйних товарищахъ ко-заках. П'єсн. Ум. **Буйненький, буйнесенький.**

Аж де взявл буйненький вітречь. Чуб. Ш. 301.

Буйність, ності, ж. 1) Изобиліе, плодородіе. 2) Невоздержность, неумѣренность. **Молодість—буйність, а буйність — дурність.** Ном. № 8717.

Буйно, нар. Крупно, сильно, буйно. Сад ріс собі на волі дико і буйно. Левиц. Пов. 191. *Що буйниї вітри буйно пові-вають.* Чуб. V. 570. *Буйно конем по ву-личі проїжжав.* АД. I. 189.

Буйтур, ра, м.=Тур. Bos. *urus.* Вх. IIч. I. 5.

Бук, ка, м. 1) Букъ, *Fagus silvestris.* Коби ми ся том бук роззвив та й берези білі. Гол. *Ночує Ганна під синім небом, під зеленими буками.* Левиц. I. 62. 2) Переносно: палка, розга. *Наука не йде на бука.* Ном. № 6024. Як не даси з про-зыби, то даси з принуки, а чого прозьба не докаже, то докажутъ буки. Ном. № 1059. *Буком того, хто не боронить свою.* Фр. Пр. 129.

Букарт, та, м.=Вайстрюк. Фр. Пр. 129.

Букарь, ря, м.=Пукарь. Херс.

Букат, та, м. Кусокъ. Шух. I. 106. *Втіяла букат сира.* Шух. I. 199.

Буката, ти, ж.=Букат. Въ томъ же значеніи и ум. бука́тка. *Прийде нам сі бег букатки хліба пропадати.* ЕЗ. V. 29.

Буква, ви, ж. 1)=**Буквиця.** 2) Буква.

Буквиця, ці, ж. Раст.: а) *Betonica officinalis L.* ЗЮЗО. I. 114. Мил. М. 23; б)—біла. *Primula officinalis L.* ЗЮЗО. I. 132. Ум. **Буквичка.**

Буквичний, а, е. Приготовленный изъ буквиці.

Буки, нескл. Славян. . названіе буквы Б. Аз—били мене раз; буки—набралися муки. Ном. № 6068.

Буки-барабан-башта. Чепуха, чушъ, не-лѣпица. Та се так, не во тів сказати,—буки-барабан-башта, шануючи Бога й вас. Котл. НП. 399.

Букивчак, ка, м. Зябликъ, *Fringilla coelebs.* Вх. Уг. 228.

Буківка, ки, ж. Родъ гриба. Вх. Лем. 395.

Буков (ви, ж?) Буковый жолудь. Вх. Уг. 228.

Буковений, бу́ковий, а, е. Буковый. ЕЗ. V. 229. *Ліс буковий.* Шух. I. 177. *На водах, на Городанських, плаве листок буковенний.* Чуб. III. 459. *Скажи зробити буковую трушу.* Чуб. V. 631.

Вúкбвíна, ии, ж. 1) Буковое дерево. Гол. I. 106. Як упаде їсоятий листюк з тої буковини. Нш. 2) Буковый лесь. Шух. I. 177. 3) Страна: Буковина. Ум. къ 1 и 2 знач: буковинка, буковинчка, буковинонька. А в лісі, в лісі в буковинайці, там же мі кукала сива єзулейка... Вистинала би я ліс буковину.. Гол. II. 77.

Буковýнець, идя, м. Житель Буковины. Желех. Ум. Буковинчик. Желех.

Буковýнка, ки, ж. 1) Ум. отъ. буко-вина 1, 2, Шух. I. 177. Буковинка сі ро-звила. Шух. I. 197. 2) Жительница Буко-вины. Ум. Буковинечка, буковинонька.

Буковýнський, а, е. Огносящийся къ Буковинѣ, буковинскій. Федък. I. 51.

Буковýнчик, ка, м. Ум. отъ буко-винець.

Букодíрка, ки, ж.=Букивчак. Вх. Уг. 228.

Букодíрчá, чати, с. Птенецъ заяблика Вх. Уг. 228.

Букурíйка, ки, ж. См. букурія.

Букурíя, рії, ж. и въ томъ же значеніи ум. букурийка. Узкій ремень, узкій кожа-ный поясъ для подвязыванія у мужчинъ штановъ, у женщинъ юбки Шух. I. 120, 123, 127, 132.

Бúкша, ші, ж. Втулка въ колесъ (деревянная или желѣзная). Kolb. I. 66. Бук-шу на те, щоб не размеловалось колесо. Канев. у.

Бúкшпан, ну, м. Самшить, буксъ, *Vitis semperfiriens*.

Букшпáновий, а, е. Буксовый.

Булавá, вý, ж. 1) Булава, значъ гет-манского достоинства. Оттогді то козаки добра обвали, буличук, булаву положили, Еврася Хмельниченка на гетманство на-становили. Дума. До булави треба голови. Посл. 2)=**Кийбк** Грин. Ш. 667. Мужик приишов до вовка: лусъ, лусъ кийком. А лисичка... каже вовкові: «Крути-верти, вов-чику, головомъ, щоб не поцілив сучий син булавок. Рудч. Ск. I. 21. Ум. Булавна. Ном. № 3944, Булавочка. Чуб. V. 1086.

Булáний, а, е. Буланый. Сідлай коня пороною, а під себе ще буланого. Чуб. V. 41. Ум. Буланéнький. АД. II. 45.

Булат. ту, м. 1) Булатъ, узорчатая сталь. 2) Булатная сабля. Посік же тебе булат вражий. Стор. II. 267.

Булатníй, а, е. Булатный. АД. II. 99. Шаблі булатнїй. АД. I. 214.

Булáтовий, а, е.=Булатний. Палаш... булатовий. Драг. 264.

Булáтка, ки, ж. булáтмок, мка, м. Родъ старинного ружья. Наклали повні гамазей.... булáтмок, флинт і яничарок. Котл. Ен. IV. 56. За плечима мотався булáтмок. Стор. МПр. 3.

Булéга, ги, ж. Ув. отъ булка. Голова була голена, тілько оселедецъ спереду (його через те ѹ прозвали булегою, що в його голова була так як булка обголена). О. 1861. X. 33, 34.

Булига, ги, ж. Раст. *Conium maculatum* L. Прил. у.

Булиголова, ви, ж. Раст.: а)=**Болиго-лов**; б) *Chaerophyllum bulbosum* L. ЗЮЗО. I. 167.

Бúлlyй, а, е. Бывшій. На булих то-варишок, сільських дівчат і з під лоба не поглянула, наче ніколи вони й не зди-балися з собою. Св. Л. 90.

Бúлінька, ки, ж. Ум. отъ буля.

Булка, ки, ж. 1) Булка, бѣлый хлѣбъ. Чуб. V. 192; VII. 445. Що ж ти напік булох? Чуб. II. 185. Шкода єобаці булки: не вістъ, тілько покаляв. Ном. № 7593. 2) Отдельный хлѣбъ. Булка хліба. Волын. г. 3) Деревянный шаръ, употребляю-щійся въ игрѣ того-же имени. КС. 1887. VI. 474. Сим. 178, 6 (шаръ гоняютъ пал-ками по льду). Учора я дивись, як хлоп-ці гуляли на толоці.... то в дучку бул-ку заганяли. Греб. 395. Ум. Булочка. Чуб. V. 488. Булочка хліба лежить. Чуб. II. 8.

Буль-булы! меж., выражющее звукъ при вытеканіи жидкости изъ бутылки. Ном. № 13132.

Бульба, би, ж. 1) Водяной, мыльный пузырь. 2) Земляная груша, *Helianthus tuberosus* L. Ани. 163. 3)=**Картопля**. Вх. Пч. I. 13. ЗЮЗО. I. 137. Ум. Бульбочка.

Бульбáн, на, м. Картофелина. Вда-вився бульбаном. ЕЗ. V. 128.

Бульбáшка, ки, ж. 1) Водяной или мыльный пузырь. Чуб. II. 566. А на дворі дощик іде, аж бульбашки дмуться. Грин. III. 391. 2) Пустой шарикъ. У термо-метрі.... скляна дудочка з бульбашкою на кінці. Ком. II. 78. 3) Цветочная поч-ка. Сквир. у.

Бульбáшик, а, е. Покрытый пузырь-ками, пъянящийся. Коряк жемчужно-буль-башної вип'e. К. Баї 9.

Бульбéга, ги, ж.=Картопля.=Буль-ба З. Вх. Пч. II. 36.

Бульбисько, ка, с. Поле, съ котораго сняты картофель. Желех.

Бульбіца, ці, ж.=Картопля. Фр. Пр. 129.

Бульбуки, мн. Родъ растенія. Вх. Ур. 4. Ум. Бульбучки.

Бульбулькання, ня, с.=Булькання. О. 1862. VII. 72.

Бульбулькати, каю, еш, гл.=Булькати. О. 1862. VII. 72.

Бульбяник, ка, м. Бабочка: мертвая голова, Acherontia Atropos. Вх. Пч. I. 5.

Бульва, ви, ж. Луковица. Додаютъ цибулі (гички або бульви). МУЕ. I. 97

Бульвінка, ки, ж. Луковка. Желех

Бульк! меж. Звукъ при паденіи въ воду. Миж. 132. А жидівське військо в воду бульк! Грин. II. 223.

Булька, ки, ж.=Бульбашка 1) *Бульки; котрі позбігали з кип'ятку і захололи, із їх і стали гори, а меж ними долини.* Чуб. I. 39. Аж бульки на воді стають. Фр. Пр. 129.

Булькання, ня, с. Бульканіє.

Булькати, каю, еш, гл. Булькать, издавать звукъ: „буль-буль“, при вытеканії, кип'янії (жидкости). Драг. 48. Пиво відлоча та все булька: буль-буль-буль. Грин. I. 206.

Булькатий, а, е =**Банькатий.** Дияном...., витріщивши булькаті очі, пер, наче з бочки, товстого баса. Мир. Пов. II. 60.

Булькіт, коту, м. Клокотаніє.

Булькнути, ну, неш, гл. Одя. в. отъ булькати. Тільки булькнув пан у воду та бульбашки позскакували наверх води. Чуб. II. 566.

Булькотати, кочу, чеш, булькотіти, кочу, тиш, гл. 1) Клокотать. Кров дзюритъ, булькотить з спини. Ном. № 8173. 2) Булькать. Доти баба булькотала, поки на дно не попала. Грин. Ш. 341. Стала тиковку топити, а та набирається води та булькотить. Миж. 2. 3) Объ индюкъ: кричать. Пуляк булькоче. Вх. Уг. 229.

Булькотнечка, чі, ж. Переливаніе съ шумомъ; бурчаніє. Булькотнечка у животі така піднялася.

Бульбн, на, м. Родъ картофеля. МУЕ. I. 101.

Бульчати, чу, чиш, гл.=Булькотати. Гол. Ш. 259.

Була, лі, ж. 1) Дѣтск. Булка. 2)=**Кар-**

топля.

МУЕ Ш. 56. *Копали булі.* МУЕ. Ш. 40. Ум. Булінка.

Булінка, ки, ж.=Бульбисько. Гн. II. 107.

Бум-бум! меж., выражющее звукъ басовой трубы, бубна, барабана и т. п. О. 1862. VII. 74.

Бумага, ги, ж. 1)=**Папір.** 2) Паспортъ; документъ. *Іде до панії, щоб бумагу їй дала, а пані: Не хочу я, не дам тобі бумаги і їхати не пущу.* МВ. У золотъ аж три бумаги прийшло: казуть, якісь начальники їхатимуть. Любен. у. Ум. *Бумажка, бумагачка.*

Бумажний, а, е =**Папіровий.**

Бумбак, ка, м. Жукъ. Угор.

Бумката, каю, еш, гл. Извлекать басовые, густые звуки (на струнномъ инструментѣ).

Бунда, ди, ж. Верхняя одежда—родъ суконного пальто. Гол. Од. 80, 83.

Бундз, дза, м. 1) Молодой овечій творогъ. Шейк. Большой кусокъ овечьяго сыру. Вх. Зн. 12. См. *Будз.* 2) Коротко остриженный мальчикъ. Желех. 3) Узель (на веревкѣ, ниткѣ и пр.). Вх. Лем. 395. Ум. *Бундзик.*

Бундзик, ка, м. Ум. отъ бундз. Во 2-мъ значеніи употребляется какъ прозвище для рекруговъ, которыхъ сильно стригли въ прежнее время. *Відобрали го до бундзиків.* Фр. Пр. 129.

Бундючитися, чуся, чиша, гл. Важничать, хорохориться, пѣтушиться, чваняться. *Твоя Маруся усе щось бундючила.* О. 1861. XI. Кух. 28.

Бундючний, а, е. 1) Надутый, высокомърный, чваний. *Не приступиш, та же бундючне.* Ном. № 2470. 2) Пышный, шумный. *Бундючне весілля було.* НВолын. у.

Бундючио, нар. Высокомърно, чваний. *Пішов з кіїнамъ бундючно-грізною ходою.* Котл. Ен. IV. 52.

Бундячитися, чуся, чиша, гл.=Бундючитися. Возний,—так і бундячиться, що помазався паном. Котл. НП. 387.

Бундячний, а, е =**Бундючний.** Таке бундячне весілля уджигне. Котл. НП. 377.

Буніти, ню, ніш, гл.=Бруніти. Желех.

Бункош, ша, м.=Келеф. Гол. Од. 80.

I. **Бунт, ту, м.** 1) Связка, пукъ (нитокъ, шелку, табаку и пр.). 2) мн. Шесть большихъ струнъ на бандурѣ. КС. 1882.

VII. 282. Ум. Бунтик, бунтичок.

ІІ. Бунт, ту, м. Бунтъ, возмущеніе, мятехъ. Бунт зрывати. Бунтоваться. Звели нам під москаля тікати, або звели нам з ляхами великий бунт зрывати. АД. ІІ. 114.

Бунтиковий, а, е. Связанный въ пучки. Бунтичок, чка, м. Ум. отъ бунт.

Бунтівний, а, е =Бунтовливий. Желех.

Бунтівник и бунтовник, ка, м. Бунтовщикъ. К. ЧР. 411. Лихі бунтівники, перевертні щоденні. К. Псал. 177.

Бунтівница, ці, ж. Бунтовщица, мятехница.

Бунтовливий, а, е. Склонный къ бунтамъ, мятехамъ, мятехный. Ваші предки бунтовливи. К. Псал. 220. Бунтовливи піддані. Мир. ХРВ. 159.

Бунтовництво, ва, с. Мятежность, бунтовство. К. ХІІІ. 32.

Бунтовничий, а, е. Мятежнический, принадлежащий, свойственный мятехнику. Тут ший бунтовничі нахилив під мене. К. Псал. 42.

Бунтування, ная, с. Возмущеніе, непокорность, мятехъ. Переказ.. про Мертвс More, що ніби під його водами сидять велетні за бунтування против Бога. К. Іов. 56.

Бунтувати, тую, еш, гл. 1) Бунтовать, бунтоваться. Не бунтуйте противъ його, тяжко-важко покарає. К. Псал. 146. 2) Бунтовать, возмущать. Бунтує народ. Єв. Л. ХХІІІ. 5.

Бунтуватися, туюся, ешся, гл. Бунтоваться, возмущаться. Чого се так бунтуються народи? К. Псал. 2.

Бунчати, чу, чиш, гл.=Брунчати. Вх. Уг. 229.

Бунчужний, ного, м. Носитель гетманского бунчука. Бунчужний військовий. К. ПС. 5.

Бунчук, ка, м. 1) Одинъ изъ знаковъ гетманского достоинства: древко съ металлическимъ яблокомъ на концѣ, подъ которымъ свѣшивался лошадиный хвостъ. Козаки добре зробили: бунчук, булаву положили, Сврася Хмельниценка на гетьманство настановили. Мет. 398. Бунчукомъ, бунчукá стояти. Стоять вертикально? Ого, напрутися! так бунчукомъ (бунчука) і стоять. Ном. № 13958.

Бунчуковенко, ка, м. Сынъ бунчукового товариша. Желех.

Бунчиковий, а, е. 1) Относящийся къ

бунчуку. 2)—товарищ. Почетное званіе, которымъ сначала украинскіе гетманы награждали сыновей генеральной старшини и полковниковъ, а позже, съ половины XVIII в., это званіе стали получать, при выходѣ въ отставку, полковники и чины полковой старшини. Б. товариши сопровождали гетмана въ походѣ, находясь під його бунчукомъ. И всегда сокращенно, безъ существительного: Гувають військові, значкові, і сотники, і бунчукові. Котл. Ен. III. 67.

Бунька, ки, ж. Глиняный сосудъ, родъ кувшина съ узкимъ горлышкомъ. Прил. у.

Буняк, ка, м.=Джміль. Желех.

Бура, рі, ж. Бурленіе воды. Тепер вода тихо йде коло каміння, бо мала, а як весною вода велика, то бура б'є тут. Екатериносл. у.

Буравий, а, е. Буроватый. Вх. Лем. 395.

Буряк, ка, м., и пр. См. Буряк и пр.

Бурастий, а, е =Буравий. Бурастий кінь. Вх. Уг. 329.

Бурачина, ки, ж. Родъ кушанья. З листя буракового роб'ято бурачину. МУЕ. I. 100.

Бурачки, ків, м. мн Раст. Cuscuta epilinum Вх. Пч. II. 31.

Бурачник, ка, м. Раст. Borrago officinalis L. ЗЮЗО. I. 114.

Бурбулянка, ки, ж. Картофельный супъ. Желех.

Бурда, дія, ж. 1)=Здирок. Вас. 157. 2) Родъ игры у мальчиковъ: а) попадаютъ камешками въ поставленную стоймъ каменную плиту или кусокъ доски; выигрываетъ—дає бурду—свалившій плиту или доску, Шейк. Задамъ я тобі бурду! Задамъ я тебѣ трезвону! Шейк.

Бурдей, дія, м. 1) Землянка. Каменец. у. 2) Курная изба. Шух. I. 96, 111. 3) Публичный домъ. Желех. Ум. Бурдейчик.

Бурдій, дія, м.=Бурдей 1. Ге! так се хата! Так і есть, хата, коли хатою можна звати бурдій, що тільки дах над землею, навіть вікон не видно. Св. Л. 27.

Бурдюг, га, бурдюк, ка, м.=Бордюг 1. Чуб. V. 1086. О. 1862. Х. 44. Вх. Зн. 4. Іхав чоловік рябими волами та найшов бурдюг з пирогами. Ніл. Ніхто не наливає нового вина в старі бурдюки. Св. Мр. II. 22. Бурдюкій бити. Шалить. Ум. Бурдюжок. Вх. Зн. 4.

Буреки, ків, м. мн. Родъ прѣсныхъ пирожковъ. О. 1862. V. Кух. 36. Вареники-

съ жировыми вытопками, сваренные въ жирѣ. Миж. 176.

Бурій, а, е. 1) Бурый, сѣрий. *Бурій*, як вовк. Фр. Пр. 130. 2) О головномъ уборѣ: въ складкахъ, въ сборкахъ. Вх. Уг. 225. 3) Сердитый, разсерженный. Фр. Пр. 130.

Бурітель, ля, м. Нарушитель.

Бурити, рю, риш, гл. 1) Разрушать, ниспровергать, разорять. 2) Сильно лить, литься. *Бурить як з барилом*. 3) Волновать, возмущать. 4) Рыть. *Киртиця будить землю*. Вх. Лем. 395.

Буритися, рюся, ришся, гл. 1) Возмущаться, волноваться. 2) безл. Собираться бурѣ. *Хмаритися, буритися*, — дощ буде.... Pauli. І. 120.

Бурішечка, жи, ж. Ум. отъ буришка.

Бурішка, жи, ж.=Картопля. Вх. Зн. 64. Шух. І. 164. *Деї річі Бог для бідних створив: буришку та вербу*: Фр. Пр. 130. Ум. Бурішечка. Шух. І. 203.

Бурівник, ка, ж. Раст. *Centaurea scabiosa*. Шух. І. 21.

Буріння, на, с. Разрушеніе.

Буріти, рю, еш, гл. Становиться буримъ, бурѣть. *Де-де буріє останнє просо і пізня гречка спіє*. О. 1861. XI. 100. *Погляну я у віконце, калина буріє*. Чуб. V. 649.

Бурка, жи, ж. 1) Бурка. КС. 1882. XII. 592. ЗОЮР. І. 302. *To ти, бурко, козака заморозила?*—Я до його ї не доторкалася. Ком. П. № 159. 2) Родъ башлыка у опанчі. Гол. Од. 18. 3)=Картопля. Фр. Пр. 130. 4)=Бура. Вх. Уг. 229. Ум. Бурочка.

Буржало, ла, об. Ворчунъ, ворчунѧ.

Буркания, на, с. Ворчаніе.

Буркати, каю, еш, гл. 1) Ворчать. 2) Будить.

Буркіт, хоту, м. 1) Воркованіе. 2) Шумъ. *Іноді тут як в казані кипить, клекоче: і спієй йдуть, і сварки, і так криж та буркіт*. Св. Л. 217. 3) Ворчаніе.

Буркітник, ка, м. Воркующий (эпитетъ голубя). *A на зорі б усіх збудили голубки, озвавшиесь до самиць, буркітники раненьки*. К. Дз. 40.

Буркніця, ці, ж. Бревно вдоль крыши, къ которому прикреплена своими верхними концами каждая пара стропиль. Шух. І. 91.

Буркнути, ну, иеш, гл. Одн. в. отъ буркати 1. *I муха говоруха об мені не буркне*. Ном. № 4056.

Буркваний, а, е. Вымощенный камнемъ, шоссированный. *У Кийї завше сухо, бо вулиці бурковані як поміст*. Канев. у. *Дорога.... буркована*. Чуб. II. 182. Ги. II. 196.

Бурковина, ни, ж. Раст. *Melilotus offic.* *Ой стелеться мені широкий лист та бурковина*. Мет. 82.

Бурквка, ки, ж. Мостовая; шоссе. Одесск. у.

Буркотати, чу, чеш, буркотіти, чу. тыш, гл. 1) Ворковать. *Ой голубочок гуде, а голубка буркоче*. Мет. 78. 2) Рокотать, шумѣть. *Хвилі росходяться перед байдаком, а ззаду знов буркочучи зливаються*. К. ЧР. 310. 3) Ворчать. *Буркотів собі під ніс, лаючи козаків*. Стор. МПр. 104. *Оце тобі, стара бабо, щоб нѣ буркотила*. Грин. Ш. 313

Буркотливий, а, е. Воркующий. Чи бачили сиву голубку? *Сиза буркотлива*. Чуб. V. 24.

Буркотун, на, ж. 1) Воркующій (эпитетъ голубя). См. Буркун. 2) Ворчунъ. См. Буркун. Ум. Буркотунець.

Буркування, на, с. 1) Мощеніе камнемъ. 2) Воркованье.

Буркувати, күю, еш, гл. 1) Мостить (камнемъ). *Зробив.... бурковану дорогу*. Ги. II. 196. 2) Ворковать. *На калині зозуля, вона не куе—буркує*. Чуб. V. 690.

Буркун! меж., выражющее воркова-ніе голубя. Чуб. II. 93. *Він літає, буркотає, собі пароньки шукає. Як буркуку, так буркуку!* Мет. 261.

Буркун, вá, м. 1) Воркующий (эпитетъ голубя). См. Буркотун. *Голуб-голубочок, сивий буркуночок*. Чуб. V. 102. 2) Ворчунъ. *У запічку буркун бурчитъ*. НШ. См. Буркотун. 3) Раст.: а) *Melilotus coerulea*. Рудч. Чп. 245. *To же: буркун синій*. ЗЮЗО. І. 166; б)—жбтний. *M. officinalis*. Мил. М. 87; в)—блій. *M. alba*. Мил. М. 38. *В огороді буркун-зілля по тичині в'стися*. Чуб. V. 1029. Ум. Буркунець, буркунчик, буркунонько, буркунчик. Грин. Ш. 348, 688.

Буркунець, вця, м. 1) Ум. отъ буркун. 2) Порода сельдя: бѣланка.

Буркуніна, ни, ж. Стебель буркунца. *На згороді буркуніна*. Мил. 101.

Буркунчик, чка, буркунчик, ка, м. Ум. отъ буркун.

Буркут, та, м. Бывшій ключъ, источникъ кислой минеральной воды. Шух. І. 16, 17.

Буркутати, чу, чеш, гл.=Буркотати
Мил. 209.

Буркутобий, а, е=Буркутський. Желех.

Буркутський, а, е. Принадлежащий
источнику кислой минеральной воды. Вода
буркутська. Шух. I. 17.

Бурлак, ка, бурлака, ки, м. 1) Бобыль, бездомный человекъ, работникъ вдали отъ родины. Рудч. Ск. I. 206. **Бурлак сам горить як свічка: як до роботи, як до охоти.** Ном. № 10684. *Нема в світі так нікому, як бурлаці молодому, що бурлака робить, заробляє, аж піт очі заливає, а хазяїн його ліє.* Нп. 2) Холостякъ. Любой пари не знайшов, а обратись аби як не гоже.... Так дзвіку бурлакою їй зоставсь наш Гриць. МВ. I. 64. *Козаче, бурлаче, що тебе зсушило?* Нп. Ум. Бурлаченко. Чуб. V. 639, бурлачок. КС. 1882. XI. 231.

Бурлаування, на, с. 1) Жизнь бобыля, вѣчного баграка. 2) Холостая жизнь.

Бурлаувати, кую, еш, гл. 1) Быть бобылемъ, багракомъ, бродяжничать. 2) Вести холостую жизнь. МВ. II. 142. *Та йди додому хазяйнуй із жінкою, а я вже буду бурлаувати.* Рудч. Ск. I. 207.

Бурлаха, хи, ж. ? Світилка-штилька у стіні, а сваха-бурлаха у хлеві. Чуб. IV. 357.

Бурлацтво, ва, с. 1) Соб. отъ бурлака. Понаходило бурлацтва їй гайдамак. Стор. МПр. 75. 2)=**Бурлаування.** Чуб. V. 524. Рудч. Чп. 220. *Ой хвортуно, хвортувино, послужи нам, як служила: служила в бурлацтві, служила в козацтві, послужи ще їй у чумацтві.* Рудч. Чп. 219.

Бурлацький, а, е. Принадлежащий бурлаці, къ нему относящійся, свойственный ему. Молодой бурлацький син. Рудч. Чп. 115. *Ніхто не заплаче по білому тілу по бурлацькому.* Рудч. Чп. 153. **Бурлацьке сонце.** Луна,—шутливое названіе, данное потому, что бурлакам часто приходится ходить ночью, скрываясь. **Бурлацький отче-наш.** Шутливая молитва, въ которой просятъ избавленія отъ разныхъ бѣдъ жизни бурлак. О. 1861. X. Св. 50.

Бурлаченко, ка, м. Ум. отъ бурлак.

Бурлачина; ни, м.=Бурлак. Ой да прийшли бідну бурлачину у некрутіи брати. Чуб. V. 1026.

Бурлачити, чу, чиш, гл.=Бурлаувати 1. Рудч. Чп. 11.

Бурлачка, ки, ж. Бездомная женщина, батрачка. Левиц. ПЙО. I. 165.

Бурлачок, чка, м. Ум. отъ бурлак.

Бурлівий, а, е. Бурливый, бурный. Сказав: о жиць! бурливе море, хто цилий на тобі оставс? Котл.

Бурлі-голова, ви, м. Безпокойный человѣкъ, забіяка. Як прийде оця бісова бурли-голова додому,—так усе її піде перевертом по хаті. Екатериносл. г.

Бурліти, лю, ліш, гл. Бурлить. Чути—щось гуде клекоче, бурлить страшніше самого грому. Кв.

Бурлій, лія, м. Крикунъ, возмутитель. Зараз деякі бурлій схаменулись, подумали про свою голову. К. ЧР. 311.

Бурлó, лá, м. Ругань, ропотъ. Мнж. 176. Збity бурлб. Поднять сварливый шумъ. Мнж. 176. **Бурлá бити.** Бездѣльничать. Що день тобі у Бога бурла б'є та каламуте. Павлогр. у.

Бурмáк, ка, м. Ворчуцъ, брюзга. Вх. Зн. 4.

Бурмáло, лá, об. 1)=Бурмак. Вх. Зн. 4. 2) Прозваніе медведя.

Бурмáстер, стра, м. Бургомистръ. К. ЧР. 225.

Бурмистéрський, а, е. Принадлежащий, свойственный бургомистру.

Бурмистрénко, ка, м. Сынь бургомистра.

Бурмистрівна, ни, ж. Дочь бургомистра.

Бурмистрóва, вої, ж. Жена бургомистра.

Бурмиструвати, рую, еш, гл. Отправлять должность бургомистра.

Бурмáй, мія, м.=Бурмак. Вх. Зн. 4

Бурмоситися, шуся, сиша, гл. Дуться, показывать недовольство. Желех.

Бурмотати, чу, чеш, гл. Бормотать, ворчать. Появ щось сам собі бурмотати, наче з просоння. Мир. Пов. I. 172.

Бурний, а, е. Бурный. Бурні води. К. Іов. 60. *Тиха вода людей топить, а бурна тільки лякає.* О. 1862. VI. 41.

Бурок, ржу, м. Мостовая, вымощенная улица или дорога. Гн. II. 196. На бурку жити. Жить на авось. Ном. № 10320. Сидти на бурку. Быть безъ мяста. Подольск. г. Хвалити Бога, коли трапиться добре місце, а як же сидітиме на бурку. Левиц. I. 208. *Був старий священник у Покрови. Висячий висівши десь, не пристав на унію; от же не правив, на бурку си-*

дів у Покрови, аж поки знов не настало благочестіє. КС. 1884. VIII. 724.

Бурхा, хи, ж. Завирушка бурая, Accendor modularis. Вх. Уг. 229.

Бурочка, ки, ж. Ум. отъ бурка. Употребл. и вмѣсто бурина 3. Вх. Пч. II. 36.

Бурса, си, ж. 1) Низшее духовное училище, бурса. 2) Стадо, куча (животныхъ). *Бурса гусей.* Каменец. у. *Від Різдва до Водохрища вовки бурсами бігають, лютують.* Подольск. г. 3) Толпа, гурьба, группа, партія. *Бурса йде якихсь харцизяк.* О. 1861. XI. 8. Чимала бурса косарів пішла,—чи не на Дін. Полт.. Аж он одна бурса ходе по житах, а ото друга—жита оглядають. Канев. у. За панів було як постікають хлопці од некрутства у ліс та зберуться у бурсу, то вже ж їх тоді ніхто не візьме Каменец. у.

Бурсак, ка, ж. Бурсакъ. Стор. I. 41. Фр. Пр. 130. Ум. **Бурсачбк.** Ув. **Бурсачище.**

Бурсацтво, ва, с. Соб. Бурсаки. *A із брацтва те бурсацтво мовчки виглядає.* Шевч.

Бурсацький, а, е. Бурсацкій.

Бурсачнна, ни, м.=Бурсак.

Бурсачище, ща, м. Ув. отъ бурсак.

Бурсачня, ні, ж. Соб. Бурсаки. Св. Л. 219.

Бурсачоч, чка, м. Ум. отъ бурсак.

Бурсуватися, сўся, ешся, гл. Барахтаться, въ борьбѣ возиться. Вони почали бурсуватись—то в шутку, а то вже і навспрашки. Новомоск. у.

Бурт, ту, м. 1) Пазъ, желобокъ въ столбахъ для закладыванія досокъ. Подольск. г. Лебед. у. 2)=**Буртница.** Мик. 481

Бурта, ти, ж. 1) Груда, куча (продолговатая). Цілі бурти огірків лежять Сумск. у. 2) Насыпь, холмъ, бугоръ. Рудч Ск. I. 29. *Із трупів бурти насипає.* Котл. Біжить вона (вода) з крутих бурт у глибокі долини. Мир. Пов. II. 41. Очі бігають з ниви на ниву.... з яру на зелені бурти. Мир. Пов. II. 84. *Розривають бурти снігу та вибирають задубілих (людей).* Мир. Пов. I. 118. 3) Насыпь, изъ которой добываютъ селитру. Лебед. у. 4) Цѣль косцовъ. Лубен. у. 5)=**Бурса** З Сим. 193. 6) Въ игрѣ въ були наз. буртою, если кто изъ играющихъ прибьеть шаръ къ берегу. Я на тебе вже нагнав десять бурт. Рк. Левиц.

Буртись! меж., выражющее быстрое паденіе. Дядина заходила лягати спа-

ти, і я вже розбралась, аж щось буртись у город, буртись, а послі ліса трісъ! Г. Барв. 79.

Буртити, рчу, тиш, гл. Сверлить, буревать. Мкр. Н. 27.

Буртіль, ля, м. Свертокъ. Одна жінка вкрала буртіль краму. Кіев. у.

Буртниця, ці, ж. Въ мельницѣ: перила, ограждаючія возвышеніе, на которомъ находятся жернова. Мик. 481.

Буртувати, тую, еш, гл. Пазовать. Подольск. г.

Бурувати, рую, еш, гл. Бурлить. Де по весні вода бурує, там буде яма. Міусськ. окр. Переносно о человѣкѣ: бурлить, бушевать. *Прийде та ще й бурує, а що знайде в коморі,—у шинок забере.* Г. Барв. 292.

Бурульчка, ки, ж. Ум. отъ бурулька.

Бурулька, ки, ж. 1) Точеная головка у палки. 2) Ледяная сосулька. *Із льоду бурульки, що зной кругом брязчали (у вовка), уже зовсім пообпадали.* Греб. 386 3) Трубка? *В ніс втеребив (чорт) дві бурульки, з бурульок, мов з кухви, б'ють під стелю через рульки джерела сивухи.* Г. Арт. (О. 1861. III. 103). 4) **Москівська бурулька.** Кукишъ. Ном. № 3265. Ум. **Бурульчика.**

Бурун, на, м. 1) Валь (въ морѣ, рѣкѣ). Як розгуляється погода та проти вітру як пожене буруни, то дуб грає по бурунах то вгору, то вниз, як віз по балках. ЗОЮР. I. 146. 2) Сугробъ. Ти ба, буруни які понамітало. Лохв. у.

Бурундук, ка, м. Раст. Medicago falcata L. Шейк. Вх. Пч. II. 33.

Бурунька, ки, ж. Трубка қурительная (изъ березового корня)? У глибокій кишені люлька бурунька. Мет. 444.

Бурх! меж., выражющее порывъ вѣтра, ударъ волнъ, бросаніе предмета въ воду

Бурхайло, ла, м. Порывистый вѣтеръ, штурмъ.

Бурхання, на, с. Порывы вѣтра, бушеваніе.

Бурхати, хаю, еш, гл. 1) Порывисто дуть (о вѣтрѣ), сильно волноваться (о водѣ), бушевать. Великі хвилі піднялися і вітри зачали бурхати. Котл. Ен. II. 6. Море... реве да бурхає. К. ЧР. 308. 2) Бросать, швырять. Високі хвилі закипили, суденце стали вверх бурхати. Мкр. Г. 5. Там Дем'ян копа, тільки голову вже видно з ями, бурха землею. Сим. 224. 3) Вырываться, вылетать (о водѣ, дымѣ и

пр.) Загорівся Господь гнівом, з нідердим бурхає. К. Псал. 36.

Бурхвиця, ці, ж. Часть мельницы: доска надъ мучникомъ, въ которой укрѣпленъ лоточокъ. Черниг. у.

Бурхлівий, а, е. Бурный, бушующій, стремительный. Де взялася бурхливая хвилля, од бережка човничок одбила. Чр. 42.

Бурхнути, ну́, нёш, гл. Одн. в. отъ бурхати. 1) Порывисто дунуть. 2) Линуть, наливть черезъ верхъ. 3) Хлынуть. Бурхнуло з неба мов із бочки. Котл. Ен. II. 33. 4) Швырнуть. В Дунай зілля бурхнула. Чуб. V. 833. 5) Ринуться среди волнъ впередъ (о суднѣ). Хтось човен на море пустив, бурхнув він по хвилі. Греб. 374.

Бурхнутися, ві́ся, нёшся, гл. Броситься. Бурхнувсь у воду, щоб втопитися. Стор. МПр. 40.

Бурхотіти, чу́, чеш, гл. Бушевать. Хвилі бурхотили, розливаючись по долині. Стор. МПр. 50.

Бурчак, ка́, м. 1) Журчацій ручей. 2) Струя проточной воды, текущей съ шумомъ. Дзюркотання весняного струмочка, бурчака. Г Барв. 308. Ум. Бурчачок Ном № 13663.

Бурчало, ла, с. Насѣк Муха жужжалка, *Musca vomitoria*. Вх. ПЧ. I. 7.

Бурчати, чу́, чиш, гл. 1) Ворчать, брюзжать: Хто мас багацько, той бурчить, а хто не має, той мозчити Ном № 1593. Утихомирясь, не бурчи. Котл. Ев Ш. 37 2) Журчать (о ручъѣ, потокѣ) 3) Урчать. Бурчить у животі.

Бурчачок, чка́, м. Ум. отъ бурчак.

Бурчимуха, ха, ж. Оводъ, *Oestrus* Вх. ПЧ. I. 7

Бурштін, ну, м. Йнтарь. Желех

Бурштиновий, а, е. Йнтарный.

Бурьовій, а, е. Относящійся къ бурѣ. ЕЗ. V. 52.

Бу́ра, рі, ж Буря. Чорне море вітер-буря колихає. Чуб. V. 935. Схопилася велика вітряна буря. Ев. Мр. IV 37.

Буряк, ка́, м. 1) Свекла, *Beta vulgaris*. ЗЮЗО I. 114. На додад буряків, щоб дали капусти. Говоритьъ объ одномъ, а на-мекаетъ на другое. Ном. 2) Кушанье изъ изжаренной свеклы. Маркев. 151. 3) Но-сящій бурку? Сомнительное слово, встрѣченное лишь въ фальсифицированной думѣ „Татарскій походъ Серпяги“, напечатанной впервые Срезневскимъ: Усіх тата-мар-буряків разбивали й пліндрували

Запор. Стар. I. 85—86. Ум. **Бурячок**, бу-рячечок.

Буряковий, а, е. 1) Свекловичный. Зеленіють... поля буряковим листомъ. Левиц. I. 24. 2) Темно-красный. **Бурякова краска**. Кв.

Буряковиня, ия, с. Листья свеклы.

Бур'ян, ну́, м. Сорная трава. Чуб. V. 670. Лежав у бур'яні бровко муругий. Котл. Ен. Ш. 38. Дунай засихав, зіллям заростав, зіллям-бур'яномъ, усяким квітомъ. Нп. Ум. **Бур'янець**, бур'янчик. Чуб. V. 1034. Ув. **Бур'янюка**.

Бур'яніна, ни, ж. Стебель сорной травы. Рудч. Ск. I. 208. На городі бур'янина. Грин. Ш. 656. Ум. **Бур'янінка**.

Бур'яніти, нію, еш, гл. Заростать сорной травой. **Город бур'яніє**. Богод. у.

Бур'янік, ка, м. Порода небольшого чернобураго медвѣдя, обитающаго въ бур'янах и кустарникахъ. Вх. ПЧ. II. 7.

Бур'януватий, а, е. 1) Смѣшанный съ сорными травами. **Бур'янувате сіно**. Константиногр. у. 2) Заросшій сорными травами. **Бур'януваті городища** К. ХП. 130

Бур'януватіти, тію, еш, гл.=**Бур'яніти**.

Бур'янчик, ка, м. Ум. отъ бур'ян.

Бур'янюка, ки, м. Ув. отъ бур'ян.

Буряти, раю, еш, гл.=**Бурити** 1. **Мусю верх хіжі буряти**. Вх. Уг. 229

Бурячіння, ия, с.=**Буряковиня**.

Бурячковий, а, е =**Буряковий**

Бурячник, ка, м Свекловичная плантація Сумск. у.

Бурячок, чка́, м. 1) Ум отъ буряк 2) раст. *Polygonum orientale* L ЗЮЗО. I. 132.

Бурячча, ча, с. Соб. отъ буряк.

Бусель, сля, м. Аистъ. Ном № 13807 Вх. ПЧ. I. 16. Ум. **Буселько**.

Бусень, свя, м.=**Бусель**. Ном № 324

Бусі. Дѣтск.: падать, упасть, упадешъ О 1861. VШ. 8.

Бусленя, няти, с. Дѣтенышъ аиста Ум. **Бусленяточко**, бусленяточко.

Бусліний, буслячний, а, е. Относящійся къ аисту.

Бусол, сла, м.=**Бусель**. Драг. 8

Бусурканя, ні, ж =**Восорканя** МУЕ. Ш. 45.

Бусурман и **бусурмэн**, на, м Басурманъ, магометанинъ, иновѣрецъ. **Ой панночко-шаблюко, панночко наша!** з бусурманом зустрівалась, та й не двічи ц-

лувалась. Чуб. V. 935. Кримці та на-
гайці, безбожні бусурмени. АД. I. 114.

Бусурмане́ць и бусурмёне́ць, ица, м.=
Бусурман. К. ЦН. 226.

Бусурма́нити и бусурмёнити, ию,
виш, гл. Басурманить.

Бусурма́нитися и бусурмёнитися, ию-
ся, нишися, гл. Басурманиться.

Бусурманський и бусурмёнський, а, е.
Басурманский. Весь мир християнський
і бусурманський. Чуб. Ш. 412. *Баша*
турецький бусурманський. Чуб. V. 933.
Із землі турецької да з віри бусурмен-
ської. АД. I. 113.

Бусурма́нщина и бусурмёнщина, ии,
ж. Коли ж ми тії бусурманщини ля-
калися? Дума.

Бусурмён и пр. См. Бусурман и пр.

Вусъ! леж.=Вух.

Вусъкъ, ка, м. 1)=Бусель. 2) мн.
Буский. Раст. Erodium cicutarium L. I. 122.
Вусъбъкъ, съка, м.=Вусъко. Фр. Пр. 128.

Вусъчиха, хи, ж. Самка аиста. *Був*
собі бусъок і бусъчиха, увили собі гніз-
денце. Фр. Пр. 128.

Бут, та, м. 1) Молодой зеленый лукъ.
2) Сапогъ. Як будемо мастеровать, ска-
жемо сі бути ковать золотими підків-
ками. Pauli. II. 157. 3) Щебень. Желех.
4) Фундаментъ? Хотіли хоча б бут за-
бутить на осінь—nehай устоюється, так
не прийдеться. Новомоск. у. (Залюбовск.).
См. Бутити. 5) мн. **Бутъ.** Родъ игры у маль-
чиковъ. Желех. Ум. **Бутик.**

Вутá, тý, ж. Гордость, высокомъrie,
спесь. *Бута* хоче прута. Фр. Пр. 130.

Вутáти, тáю, еш, гл. Гордиться, сне-
сиваться, фордыбачить. *Бутае,* як телі
на мотузку. Фр. Пр. 131. *Коби не бу-*
тав, то би ноги не зламав. Фр. Пр. 131.

Вутиння, ия, е. Зелень, которую кла-
дуть въ борщъ: петрушка, лукъ, укропъ и
пр. Св. Л. 5.

Вутéй, тéя, м.=Вотей. *Вівці ж мої,*
звіці, великий бутсю, хто вас буде пасти,
як я ся оженю? Гол. Ш. 196.

Вутель, тля, м. 1)=Пляшка. Вх.
Лем. 395. 2)=Сулія.

Бутéлька, ки, ж.=Пляшка. Стор.
МПр. 72. Ум. Бутéльочка.

Бутельквий, а, е. Бутылочный.

Вути, есъ, ссý, есть и в, есьмо,
встé, суть, прош.: був, була, булó, гл.
1) Быть, существовать. *Ти еси син мій.*
Єв. Мт. I. 11. Їдь, кобило, хоть ессъ три

дні не їла. Ном. № 9989. *Дурень їсь,*
Гриню. Ном. № 8563. *Есть карії очі—*
як згроњки сяють. Шевч. 133. *Не есть*
ти мені сестра, а есть ты мені ворог.
Рудч. Ск. I. 124. *Не есть то нас, брат-*
ця, яничарські кулі в полі постріляли,
есть то нас отцевській матчини слози....
побивали. Мет. 439. *Есть у тебе гроши?*
Есть де сісти, та нікому їсти. Ном.
№ 741. *Не в кому та донести до милого*
вісти. Гол. Ш. 391. *Було б не рубати*
зеленого дуба, було б не сватати, коли
я не люба. Нп. Як би знала, що покине,—
була б не любила. Шевч. *Станемо якось*
бути на світі,—хоч не жити, дак бути.
Г. Барв. 395. *Було, та загуло. Був, та*
нема. 2)—за. *Быть чѣмъ, въ качествѣ*
чего. *Бути за свѣдка.* 3)—в ббці. *Быть*
въ сторовѣ. Зміев. у. См. ниже: буги в
бці. 4)—в гніву з ким. *Быть въ ссорѣ,*
сердиться. Одже я буду в гніву з тим
або з другим. НВолын. у. 5)—в квіту.
Цвѣсти. НВолын. у. 6)—в бці. *Быть на*
глазахъ. *Тобі добрѣ: ти в боці, а я що*
раз ув оці, то мені ѹ докоряє, як що не
так. Волч. у. 7)—за відомом. *Быть въ*
извѣстности. 8)—з ким. а) *Быть съ кѣмъ.*
Я був там з братом. б) *Видѣться и го-*
ворить съ кѣмъ. А вже були-сте з ба-
тюшкою, коли казав ховати буде? Ка-
менец. у. 6)—їдён дух з ким. *Жить душа*
въ душу съ кѣмъ нибудь. НВолын. у
10) *Будь ласна, будь ласкав.* Пожалуйста.
Ви ж, будь ласкав добродію,... роспра-
гайте коній. Рудч. Ск. II. 151. 11) *Будь,*
будь-лі. Нибудь (неопр. част.). *Та наклади*
будь-лі якою, аби вбив козирем. Канев. у.
Будь-лі хто надіне свиту, то гарно ѹ
дивиться. Канев. у. *Будь-лі де.* Желех.
Будь-хто. Кто, что нибудь. Вх. Зн. 4.
12) *Здоров був, була!* Здравствуй! Здорована
була, дівчино моя! Мет. 71.

Бутíк, ка, м. Ум. отъ бут.

Бутин, на, м. 1) Толстый стволъ де-
рева, очищенный отъ коры. Вх. Зн. 5.
2)=**Бутина.** Вх. Зн. 5.

Бутина, ни, ж. Лѣсосѣкъ, лѣсь, пред-
назначенный къ рубкѣ. Шух. I. 37, 173.
Вх. Зн. 67.

Бутинáрь, ря, м. Работникъ въ бутині,
древосѣкѣ. Желех.

Бутинóк, ика, м.=Бутинарь. Желех.
Бутинóк, ика, м. Полусапожекъ, бо-
тинка. Желех. Ум. Бутиночко.

Бутининя, ия, с. Всякій хламъ. Шейк.

Бутирь, ря, м. 1) Котомка работника

на рыбныхъ заводахъ. Стрижевск. 2) Мелкая посуда и утварь въ хозяйствѣ: горшки, ухваты и пр. Миж. 176.

Бутити, чу́, ти́ш, гл. 1) Закладывать фундаментъ изъ камней. Желех. 2) Трамбовать. Полт. г.

Бутівка, ки, ж. Тонкая палка въ игрѣ бути. См. Бут 5.

Бутіти, чу́, ти́ш, гл. 1) Ревѣть глухо, похоже на звукъ бу, мычать. *Бугай бутить*. Миж. 176. *Худоба бутить, бо не роблена*. Каменец. у. 2) Гудѣть, глухо кричать. *Бач, як бутяты* (спивали парубки), аж сюди чутно. Харьк. у.

Бутко́л, ла, м. Мѣстное название малорусса изъ Добруджи; живущіе тамъ малоруссы потомки ушедшихъ въ Турцію запорожцевъ и бѣглыхъ крестьянъ изъ Галиціи. О. 1861. I. 264.

Бутли́к, ка, м. Бутылочка, пузырекъ. НВолын. у. Ум. Бутличок.

Бутля, лі, ж. =Бутель. Желех.

Бутля́вий, а, е. Пустой, выгнившій въ. срединѣ. *Бутлява вже верба*. Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Бутній, а, е. Спесивый, высокомѣрный. *На бутного найдесі ще бутнійший*. Фр. Пр. 134.

Бутність, ности, ж. =Бута. Желех.

Бутніти, нію, еш, гл. Вздуваться. *Повінь все гірше бутніє*. Федък. I. 91.

Буттá, тя, с. 1) Бытіе, существованіе. Башт. 160. 2) Бытность, пребываніе. *Замого буття там*.

Бутúк, ка, м. =Вотюк. Вх. Зн. 5.

Бутум-бутум-бас, меж., выраждающее игру на віолончели. *Бутум-бутум-бас! А хто буде свині пас?* Нп.

Бутурлін, на, м. Въ загадкѣ: гребешокъ, изгоняющій насѣкомыхъ. *Чорний бутурлін з гори свині потурлив*. Грин. I. 248.

Бутурма́, ми́, ж. 1) =Здирокъ. Вас. 157. См. Бурда. 2) Обрѣзки мездры, склеенные и спрессованные въ листы,—употребляются для қаблуковъ въ простыхъ сапогахъ. Вас. 162.

Бух! меж., выраждающее паденіе, глухой ударъ или выстрѣль. О. 1862. IX. 118. *Бух в воду, ніби стопився*. Драг. 47. *Зарыдала Катерина та бух йому в ноги*. Шевч. *Сили татко коло печі, мамка татка бух у плечі*. Чуб. V. 1156. *Коли че з лісу бух! бух! бух!* Так і повалило три воли у валці. Драг. 238.

Бұхало, ла, м. Увалень, неуклюжій.

Бухáн, на́, м. 1) =Буханецъ. *Пшеничний бухан*. Грин. II. 311. *Бухан хліба*. Рудч. Ск. II. 86. *Наїстись буханів*. Быть побитымъ. Ном. № 4963. Ум. *Бухáнчик*. *Буханчикі пшеничині білі*. Котл. Ен. II. 19.

Буханéць, иця́, м. 1) Круглый пшеничный или гречневый хлѣбъ. Маркев. 151. *Лучче в людей сухарці, ніж у ма-чухи буханці*. Нп. *Ідять дівки колачі, молодиці буханці, а парубки сухарці*. Чуб. III. 86. 2) Одинъ хлѣбъ. *Собака уязв з стола буханець хліба*. Рудч. Ск. I. 9. 3) Толчекъ, тумакъ. *Иноді було ѹ буханця уліпити Чіпці в спину*. Мир. ХРВ. 26.

Бухárка, ки, ж. Сортъ дыни.

Бұхати, хаю, еш, гл. 1) Бить, колотить. *Взяла мене бухати, мусів я ю елу-хати*. Гол. 2) Бросать. *Бабусю у яму бух!* каже Оленка, показуючи кулакомъ, як будуть бухати бабусю у яму. Мир. Пов. II. 116. 3) Стрѣлять, палить. *Бухають з гармат*.

Бухý-бухý! меж., выраж. кашель. *Он ти старий бухý-бухý, я молода хихихи!* Ни.

Бухýкало, ла, об. Сильно кашляющій.

Бухýкання, ия, с. Кашлянье, кашель.

Бухýкати, каю, еш, гл. Кашлять. Так закашляєшся, що ну! *Бухикаеш та ѹ бухикаеш*. Св. Л. 49.

Бухýкнути, ну, иеш, гл. Одн. в. отъ бухикати. Кашлянуть.

Бухýнка, ки, ж. =Буханецъ. О. 1861. XI. Кух. 36. *Понесли... гарячу м'яку бухинку*. Котл. Ен. II. 9. Ум. *Бухýночка*.

Бұхкати, каю, еш, гл. =Бухикати.

Бухкотіти, кочу́, ти́ш, гл. О громѣ. гремѣть. Ів. Білик. Желех.

Бұхнүти, ну, иеш, гл. Одн. в. отъ бухати. 1) Ударить. 2) Упасть, свалиться. *Він бухнув додолу*. Драг. 135. 3) Выстрѣлиць. *Бухнула рушниця*. Рудан. I. 60. 4) Вспыхнуть. *То бухне, то згасне*. Вінок. 36.

Бұхна, ні, ж. Маленькая хата изъ плохого материала, съ незаконченной (съ боковой стороны?) крышей. Тв. I. 81. Шух. I. 112.

Бухній, а, е. =Пухній 1. *Хліб*. у їх такий гарний—бухоний. Черниг. у. *У нас не спечуть такихъ млинців, якъ*

вас: у вас он якій бухониї, а в нас живаві. Черниг. у.

Бухти, тію, еш, гл. 1) Пылать, вспыхивать. *Вогні бухтіють.* Харьк. 2) Глохнуть, звучать. *Бубон бухтіє.* Мир. ХРВ. 34f.

I. Вуд! меж., выражавшее столкновение лбами. *Баран-баран буц!* Шейк.

II. Вуд, ца, м. Насмѣшивое название, которое даютъ херсонскіе крестьяне захажему человѣку изъ болѣе сѣверной Малороссіи. Херс. Названіежителя Подольск. губ., употребляемое крестьянами Черкасскаго у. (К. П. Михальчукъ).

Вуцати, цаю, еш, сов. в. *буцнути, ну, неш,* гл. Бить, ударить лбомъ (о баранѣ). *I баран буцне, як зацепши.* Ном. № 3293.

Вуцатися, цаюся, ешся, сов. в. *буцнүтися, нуся, нешся,* гл. Ударяться, удариться, столкнуться лбами. *Буцнулись так, що аж в обидвох лути на лобах понабігали.* Брацл. у.

Вуцегарія, ні, ж. Арестантская. *В буцегарню запрутъ.* Стор. I. 143, 152.

Вуцик, ка, м. Родъ лепешки, жареной въ маслѣ. Шейк. *Напече книшів, пиріжків, буциків.* Г. Барв. 130.

Вуцівка, ки, ж. 1) Сортъ яблокъ. 2) Насмѣшивое название, которое жители херсонск. губ. даютъ крестьянкамъ изъ болѣе сѣверной Малороссіи.

Вуцім; нар. Будто, словно. ЗОЮР. I. 218. *Засів, буцім в болоті чорт.* Котл. Ен. I. 26. *Буцім спить.* Драг. 112.

Вуцкати, каю, еш, гл.=Вуцати. Ходить як овечка, а буцкає як баран. Ном. № 3033.

Вуцнуты, ся. См. Буцати, ся.

Вудь, ця, м. Неудавшійся хлѣбъ. *Спекла мама буця, що не їстиме ні куця, ні цюця.* Посл.

Вудъо, ця, с. Дѣтск. Яблоко. О. 1862. IX. 118.

Вуча, чі, ж. Шумъ, крикъ, тревога. Чуб. II. 434. *Зчинилася була буча не мала:* послѣство своего козацтва рішатись не хотіло. К. ЧР. 198. *Збити бучу.* Поднять шумъ. За онучу збили бучу. Ном. № 3516.

Вучавий, а, е. Скохшійся. Які бучави чоботи! щоб було другого дня вимазать дьогтемъ, після дощу. Канев. у.

Вучавіти, вію, еш, гл. Твердѣть, сохнуть (о кожахъ).

Вучак, ка, м.=Вузьок. Вх. Пч. II. 9.

Вучина, ви, ж. Буковое дерево. Скажи

зробити буковую труну.—Де ж тобі, мила, бучини узяти? Чуб. V. 631.

Вучний, а, є. Роскошный, великолѣпный, богатый; шумный. *Бучне -весілля справили.* МВ. I. 145. *Бучні були свачини.* НВолын. у. *Бучний дощ.* Дождь съ большимъ вѣтромъ, бурей. НВолын. у. Ум. *Бучненій.*

Вучність, ности, ж. Пышность, великолѣпіе.

Вучно, нар. Роскошно, богато, шумно. *Гучно, бучно, а в п'яти зімно.* Ном. № 11197. *Бучно з проводом ховали попівну.* НВолын. у. Ум. *Бучнено.*

Вучок, чка, м. 1) Ум. отъ бука. *Ой убили Миколайка під зеленим бучком.* Гол. I. 229. 2) Буковая палка; вообще палка. Гол. Од.. 60. *У нашому селі чабан убив бучком вовка.* Полт. у. *Подай мені, жінко, бучка, тепер буду вчити братка.* Макс. 3) Небольшой улей. (Черниг.). Левч. 168. Ум. *Бучочок.*

Вучулька, ки, ж. Ум. отъ бучуля.

Вучуля, лі, ж.=Вочуля. Плачте, дити, плачте, бучулі не бачте; плачте, дити, ревне, чей орендар бучулю верне. Pauli. II. 85. Ум. *Бучулька.*

Вучня, ча, с. Соб. отъ бука. *Стало їй ся, стало галузя кланяти, бучя і коріння і всяке створіння.* Гол. II. 10.

Вуша, ші, ж. Цилиндрический сосудъ для соленія рыбы. Черном.

Вушки! Дѣтск.=Бусі.

Вушля, лі, ж. 1) Самка аиста. Желех. 2) Цапля. Вх. Пч. II. 8.

Вушувати, шую, еш, гл. 1) Бушевать. *Не буйній вітри в темнім лузі бушували.* Дума. 2) Оковывать (колеса). *Бушовані колеса.*

Вуявіти, вію, еш, гл.=Вуяти 1. По за садкомъ лани буявіють широкополі. МВ. (О. 1862. I. 96).

Вуяк, ка, м. 1)=**Вайрак.** Встрѣчено только въ одномъ мѣстѣ,—не ошибка-ль? Ой не шуми, луже, зелений буяче. Мет. 92. 2)=**Бугай 1.** Вх. Пч. II. 5. *Гонить буяка на ярмак.* Гн. I. 96. 3) мн. Раст. *Vaccinium uliginosum.* Радом. у.

Вуяи, на, м. Непослушный, упрямый воль. КС. 1898. VII. 46.

Вуїння, ня, с. 1) Быстрый, пышный ростъ. 2) Бушеваніе, буйство. Ев. Л. VШ. 24. Чуб. I. 31. *Розбирацьке буяння.* К. Кр. 36. *I гласу Божого не чули за буянням.* К. Псал. 145. 3) Свободное, ничѣмъ.

нестъсняемое движение, парение. *Буяння гордого ума*. К. ПС. 46.

Буяр, ра, и. Большая лодка.

Буяти, яю, еш, гл. 1) Роскошно расти. Така бузина скрізь як ліс, ніхто туди не ходить,—та буяє так, що продертись трудно. Драг. 81. Поле в них буяс бодяками. К. МБ. XI. 152. Гіллястий ясокір буяє. МВ. II. 174. 2) Буйствовать,

бушевать. Козаки блукають купами по місту да буяють, як тиї бугай в череді,—хочуть двори ламати да грабувати старшину. К. ЧР. 322. Тепер, славити Бога, тихо стало, а то все вітри буяли. Камен. у. 3) Парить, рѣять; жить и двигаться свободно. Буяли в небо крилами орлиці. Вінок. 228. Риба в морі і в ріках буяла. Чуб I 70

B.

В, пред. См. У.

Вáба, би, ж. 1) Приманка. Желех. 2) Прелесть, привлекательность. *А самому як кортіли і любоші й молодецькі ваби.* Г. Барв. 509.

Вабéць, бцá, м. Приманщикъ. *Голуб вабець усіх чужих голубів переманює.*

Вáбик, ка, м. Дудочка, употребляемая на охотѣ для приманивания дичи. Желех.

Вабíло, ла, с.=Ваба 1. Желех.

Вáбити, блю, биш, гл. Привлекать, манить; прельщать. *Бере очі, вабить серденько красою.* К. Досв. 68. *Сама (дівчина) невеличка, метка і жєива, з веселою на виду усмішкою, вона так і вабила до себе.* Мир. ХРВ. 6.

Вáбитися, блюся, бишся, гл. Быть привлекаемымъ, прельщаемымъ; льститься на что.

Вáбіння, ня, с. Приманиваніе.

Вабкýй, á, é. Легко приманиваемый. Уманець. Ш. 172.

Вáбко, нар. Легко приманиваемо.

Ваблýвий, а, е=Вабний 2. Желех.

Ваблýво, нар. Привлекательно, прелестно.

Вáбний, а, е. 1) Манящій, приманивающий. 2) Привлекательный, прелестный. Желех.

Вáбно, нар. Привлекательно, прелестно.

Вáва, ви, ж. Дѣтск. ранка, боль. О. 1861. VIII. 8. Ум. Вавка, вавонька, вавочика.

Вава-вўрр! межд. Подражаніе воркованію голубя. Желех.

Вавка, ки, ж. Ум. отъ вава.

Вавкання, ня, с. Частыя жалобы на боль. *А набридло вже мені твоє вавкання!*

Вавкати, каю, еш, гл. Часто говорить вавка, жалуясь на боль. *Чого ти все вавкаеш? Аж набрид уже!*

Вáвонька и вáвочки, ки, ж. Ум. отъ вава.

Вавцíр; ра, вавчáр, ра, м. Кличка старого кота. Желех. *Ой ти вавцíру поганий!* (говорится переносно и о человекѣ, совершающемъ проказы, наносящемъ ущербъ). Фр. Пр. 134.

Вагá, гí, ж. 1) Вѣсь. *На хуру вагою кладуть.* Г. Барв. 324. *Ой десь мій брат у Криму продає сіль на вагу.* Рудч. Чп. Вагю дати. Отпустить на вѣсь. **Важибо** вагю. Съ великимъ трудомъ. 2) Тяжесть, бремя, грузъ. *Хури йшли з вагою.* Широко ступав Марко, здавалось, і ваги ніякої не було у його на плечахъ. Стор. М. Пр. 25. *Ото ж на мене вагою сіло.* Ном № 13275. *Усяка людина має свою вагу на світі.* К. (О. 1861. VI. 28). 3) Вѣсы *Ой, хто б узяв та зважив мое горе! хто б на вагу зложив мое нещастя.* К. Іов. 4) Гиря. *Я бачив ув Одесі самограйну машину: ваги колеса повертають, а вони ї грає, так само як у дзи гаркові.* Канев. у. 5) Вѣсь, значеніе, сила. *Це для мене не має жадної ваги.* 6) **Бути у вазі.** Быть беременной. *На третій годочок я стала у вазі:* Господь і мені дав. Г. Барв. 97 7) Колебаніе. *Гой ги, вороги! ми не маєм ваги!* Шевч. 57. *Ревутъ, лютують вороги. козацтво претъся без ваги—і покотились яничари.* Шевч. 59.

Ваганý, нів, м. мн. 1) Продолговатая деревянная миса, родъ небольшого корыта для пищи. Сим. 19. *Всю страву в вагані вливали і роздавали всім ложки.* Котл. Ен. II. 12. 2)=**Ночвы.** Сів (дурень) у вагані та ї плава. Миж. 79. Ум. Ваганкі. *Біля куреня уже стоять ваганки, повнісіньки галушок з салом.* Греб. 401.

Ваганýці, ниць, ж. мн. =**Вагани,** если не ошибка вмѣсто: **ногавиці?** Було собі три брати: или собі широкою до-

рогою, найшли собі рукавиці, ваганиці і срохи... Стало поділятися: одному—рукавиці, другому—ваганиці, третьому—срохи. (Заклин.) Чуб. I. 132.

Ваганкі. Ум. отъ вагани.

Вагатися, гаюся, ешся, гл. Колебаться, не решаться. От громада ѹ присудила: комусь треба лізти у яму і подивитись, що там таке; всі вагаються. Рудч. Ск. II. 195.

• Вагівніця, ці, ж Вѣсы. Усі на Божій вагівниці легкі, нікчемні як половина. К. Псал. 140.

Вагітнá. Прилаг., употр. только въ ж. р. Беременная (о женщинѣ). Рудч. Ск. I. 209.

Ваговé, вóго, с. Вѣсовой сборъ. К. (Желех.).

Вагбóй, а, е. 1) Продающейся на вѣсъ. Одібраав він миску слив вагових. Мкр. Н. 31. Сталась юному причина—вагова сіль прибила. Рудч. Чп. 169. Сіно вагове. 2) Вѣсовой. 3) Ваговий дрюж, дрючок. Шесть для поднятія воза при подмазкѣ колесъ. Чуб. VII. 404.

Вágом, нар. На вѣсъ, по вѣсу. Усім росказали, який то Тихон став скупий, що вже ѹ хліб вагом дає. Кв. II. 19.

Вагón, ву, м. Вагонъ. Порядився з людьми на цілий вагон на чугунку возити овєс. Г. Барв. 204.

Вагоніти, нію, еш, гл. Беременѣть. Дівка не повинна ѓсти усього близнята—яблука там, чи що, бо буде вагоніть усе близнятами. Ном. № 286.

Ваготá, тý, ж. 1) Тяжесть. Ваготу набрати. АД. I. 334. Звелів. водам згромадитись на хмарах. І ваготи не чують, не порвутися. К. Іов. 56. 2) Беременность. Сестра, у ваготї ходить. Кіев. г.

Ваготіння, вя, с. Тяготѣніе. Ньютон назвав цю силу ваготінням. Ком. I. 57.

· **Ваготіти, тію, еш,** гл. Тяготѣть. Желех.

Вагувáтися, гýюся, ешся, гл. 1)=Вагатися. Вх. Зн. 5. 2) Скориться, спорить. Його силуютъ, одвертають од неї, а він кислоокий Хвѣськи, що батько юному велить любити ѹ брати за себе, не хоче, і сони що-дня вагуються. Така звяга йде въ дому. Г. Барв. 536. 3) Мѣряться силами? Їхало 12 братів на войну, тринацяття сестра.... билися, вагувалися, сестра пристала, нрозв іти перестала. (Заговорь). Грин. II. 315.

Вагаш, ша, м. Дорога, которую ходятъ въ полонинахъ овцы на пастбище. Шух. I. 210.

Вáда, ди, ж. 1) Вредъ. Отим за оце і вади не буде. Канев. у. 2) Недостатокъ. Нема чоловіка без вади. Ном. № 2446.

Ваджува́тися, джýюся, ешся, гл.—до кбго. Привязываться, приставать къ кому. Вх. Уг. 229.

Вáдити, джу, диш, гл. 1) Вредить. Ледачому животові і пироги вадять. Ном. № 7159. Хліб на хліб не вадить. Ном. № 12028. Багацько не вадить. Ном. № 1366. Як не чує, то ѹ не вадить. Ном. 2) безл. Тошнить.

Вáдитися, джуся, дишся, гл. Скориться. Ой, мужу, та не вадьмося, та ходім до дому та порадьмося. Гол. Ш. 544.

Вадкýй, а, є. 1) Вредный. 2) Тошний. Уман. IV. 120.

Вáдко, нар. 1) Вредно. Левч. 16. 2) Тошно. Левч. 163. Вадко менѣ. Мнѣ плохо, я нехорошо себя чувствую. Желех.

Вадлýвий, а, е=**Вадкій.** Закр. Уман. I. 104; IV. 120.

Вадлýво, нар.=**Вадко.** Уман. I. 104.

Важák, ка, м. Палочка, на которой наматываютъ и завязываютъ петли при плетеніи сѣтей. Черномор.

Важель, ля, м. Въ нижнемъ мельничномъ жерновѣ: деревянное приспособленіе въ срединѣ его, которымъ можно, при помощи простого механизма, поднимать и опускать этотъ жерновъ. Мнж. 481. См.. Варжиль.

Важений, а, е. 1) Взвѣшенный. 2) Выдаваемый по вѣсу. А ѹоб ніхто не діждав, ѹоб я важений хліб їла. Кв. II. I. 152.

Важéнний, а, е. Очень тяжелый. Важенна палиця. Най одягнеться в сирітське гірне нарікання, підпсрежеться. вдовицьким . важенним зітханням. К. Псал. 257.

Важення, на, с. Взвѣшиваніе. Желех..

Важéнький, а, е. Ум. отъ важний.

Важéнько, нар. Ум. отъ важко.

Важити, жу, жиш, гл. 1) Вѣсить; имѣть вѣсъ. Він таки має вагу, важить. Децо. 2) Взвѣшивать. Поламались терези, сіль важучи на вози. Рудч. Чп. 171. 3) Имѣть значеніе, вѣсъ, значить. Знайду собі іншого.... ти менї не важиш нічого. Г. Барв. 397. Що він на свою господарстві важить? ѹо він за чоловік? Г. Барв. 271. 4) Имѣть виды, мѣтить; умышлять, покушаться. Я двох люблю, я двох люблю,—на третьего важу. Грин. Ш. 70. На віщо ж ти важии: чи на мою ясненькую зброю, чи на моого коня вороного, чи

на мене, козака молодого. АД. І. 170. Де я мірю, там я віцлю, де я важжу,—там я вражу. Гол. І. 2. Хто на мое здоров'я важить, той (сам його) не має. Ном. № 3823. Він уже давно важив на нас: на новий рік мав хату запалити, а це от обікрав таки. 5)—чим. Рисковать. Не раз, не два через плоти лазив, не раз, не два здоров'ям важив. Чуб. V. 79. 6)—лèгко. Придавати мало значенія, не придавати особого значенія. Не годилось так легко важити тієї сили. К. ЦН. 161.

Важитися, жуся, жишся, гл. 1) В'єтися, взв'єшиватися. 2) Отваживаться, рѣшаться. Ніхто з них не важивсь озватись до його словами. К. Іов. 7. На дівчину дивитися не важусь. К. Іов. 65. 3) Покушатися, умывляти. Не бйтеся, не лайтеся, ви на мене не важтесь. Нп. А в дівчини чорні брівоньки, ти, козаченьку, не важся. Нп.

Важіння, ня, с. Взв'єшиваніе. А бодай його з таким важінням, що тілки вгайка, а не робота! Залюбовск.

Важка, ки, ж. Снарядъ, которымъ ткачъ придерживаетъ шинки. Состоитъ изъ деревяннаго крюка и привязанной къ нему веревочки съ тяжестью на концѣ. МУЕ. Ш. 22.

Важкеленний, а, е. В'єскій, тяжелый. Левч. 24. См. Важенний.

Важкенъкий, а, е. Ум. отъ важкий.

Важкенъко, нар. Ум. отъ важко.

Важкі, ків, мн. В'єсы небольшіе. Угор.

Важкій, а, є. Тяжелый. Лучче ж тобі, брате, важкий камінь підняти, а ніж тобі, брате, з сиротою вік провожати. Мет. 81. До Бога важкий шлях, а до пекла прямесенький. Ном. № 201. Я в тебе гуляла, важкого діла не знала. Мет. 225. **Важкий день.** Важкий віз. Важка година настала. Важкая туча налягас.

Макс. **Важкий дурень.** Важким духом дихати. Злиться. Дитя плаче, ти не поколишиши, — все на мене важким духом дишеш. Макс. **Важкá жінка.** Беременная женщина. Ум. **Важкенъкий, важкенъкий.** Гаран важкенъкий і орлу Греб. 381. Маленьке, але важкенъке. Ном. № 7329.

Важко, нар. Тяжело. Будуть підрягать, як де буде на волів важко. Рудч. Ск. I. 180. Не розливай, мати, води, бо важко носити. Нп. **Тяжко-важко** убогому багату любити. Нп. **Тяжко-важко** заспіває, як Січ руйнували. Шевч. 8. Коні уже важко йдуть. Грин. II. 104. **Важко**

брéше. Сильно вреть. Ум. **Важе́нько, важкенъко.** А ненька зачула, важкенъко здихнула. Макс.

Важлівий, а, е. 1) Тяжелый, в'єскій. Серце, що ворушилось од жалю гнівного та од туги важливої. МВ. (О. 1862. I. 75). 2) Важный. Желех. Тe зілля дуже важливе од порухи.

Важліво, нар. 1) Тяжело. 2) Важно.

Важній, а, е. 1) В'єскій. Червінець хоць маленький, але важкенъкий. Ном № 1386. 2) Важный. Він там важний, де маленькі вікна. Ном. № 3043. 3) Очень хороший. Поставив важну хату на дві половини. Стор. I. 127. Сьогодні важний задамо бенкет. Стор. I. 219. Ум. **Важкенъкий.**

Важниця, ці, ж. Важность, важная особа, дѣло. А що він за (або: от яка, не велика) важница. Ном. № 5542.

Важніца, ці, ж. 1) Подставка, подставляемая подъ шесть (ваговій дрюк) для поднятія воза, чтобы подмазать колеса. Рудч. Чп. 246. Чуб. VII. 404. Стеле чумак собі постілоньку, зелену травицю, а в голови замість подушечки — кленчасту важницю. Нп. 2) Торговые в'єсы на базарѣ; в'єсы. Рудч. Чп. 246. О, зваж мене на праведній важниця. К. Іов. 66

Важність, ности, ж. 1) В'єскость 2) Важность. Желех.

Важно, нар. 1) В'єско. 2) Важно. 3) Хорошо, отлично.

Важніощий, а, е. Очень важный. Мати і взяла собі в голову, що Антосьо важнюща персона, коли ѹ Тимоха проти його нічиїрк. Св. Л. 283.

Важнá, ні, ж. Важня, помѣщеніе или място для в'єсовъ на торговыхъ площа-дяхъ. Желех.

Важбк, жка, м. Гирька въ ватерпасѣ; тяжесть, привязываемая къ концу веревки (напр. при опусканіи въ воду и пр.).

Важу́чий, а, е. Очень тяжелый, тяжелов'єсный. Та хай їм лиха година, оцим гроши! які же бо вони важучі. Лебед. у Мушкет важучий. Щог. В. 98.

Важчати, чаю, еш, гл. Дѣлаться тяжелѣ, тяжелѣть. Левч. 165.

Вайда, ди, ж Раст. *Isatis tinctoria* L. ЗЮЗО. I. 125.

Вайкати, каю, еш, гл. Сътовать, жалобно кричать. Вх. Лем. 395.

Вайкіт, коту, ж. Крикъ боли, тревоги, вообще беспорядочный крикъ, гамъ. **Вайкіт, як у жидівські школі.** Фр. Пр. 135.

Вайло, меж Увы! горе! Желех
Вайло, ла, с Увалень, вахлакъ, медли-
гельный, неповоротливый *Вайло дурне!*
(братья) МВ. (КС 1902 X 152) Ув Вай-
люка. Аф 311

Вайлом, нар Во множествѣ, толпой
По сіль або там по рибу не ходять по
одному, а все вайлом Волч. у.

Вайлуватий, а, е. Неповоротливый, не-
ловкій, угловатый *I в кого цей хлопець
удався такий вайлуватий?* Унас у роду
наче й не було таких. Харьк.

Вайлюка, ки Ув оть вайлоб.

Вак, ку, м. Въ игрѣ въ вак і колець—
цѣль, въ которую попадаютъ палками игра-
ющіе. Kolb I 197

Вакан, на, м. Участокъ земли въ шесть
десятинъ. Вас 197

Ваканець, иця, м. Невоздѣлываемая,
запасная земля. Уман. I. 282.

Вакантбвий, а, е. 1) Вакантный.
2) Заштатный, отставной *Ісправники все
вакантцові.* Котл. Ен. Ш. 28

Вакарка, ки, ж.—Загорода (для скота).
Шух. I. 186

Вакарь, ря, м. Коровій пастухъ. Вх
Зн. 5.

Вакаціюватися, ціюся, єшся, гл.
Житься во время вакаций. *Не вспів він
рассказати, як вакаціювалось.* Св. Л. 220.

Вакація, ції, ж. Вакаціонное время.
О 1861. VIII. 89. Левиц. Пов. 96. Уже
ся вивчив і приїхов домів на вакацію.
Драг. 407

Вакелія, лії, ж. Раст. *Polyurorus fo-*
mentarius, губка огнivная. Вх. Лем. 395
Губка, трутъ. Угор. См. Векелия.

Вакерніка, пи, ж. Коза, овца—блѣла
съ черными или рыжими пятнами около
глазъ.

Вакирстий, а, е. Овца или баражъ
блѣлый, но съ черными обводами вокругъ
глазъ. О 1862. V Кух. 36.

Вакса, си, ж. Вакса. Уман. I 62.

Вакебвій, а, е. Тотъ, который чистится
ваксой. Уман. I. 62 *Ваксові чоботи.*

Ваксувати, сую, єш, гл. Чистить вак-
сой. Ваксбваний. Вычищенный ваксой. *I
остроги побіляні, і чоботи ваксовані.*
Закр. 272.

Вакувати, кую, єш, гл. 1) Быть без-
дѣятельнымъ (вообще), находиться въ без-
дѣствія. 2) Оставаться невоздѣланымъ
(о полѣ). Радом. Аданьев. у. 3) Терять
время, ничего не дѣлать. *Чи ще ж тобі
катерга турецька не вигрилася...* *Щоб*

ти назадъ завертався та дні вакував.
АД. I 130

Вал, лу, м. 1) Валъ, насыпь. Драг. 85
Вали поосідали і зрівнялись із землею
Стор. II. 97 2) Грубая толстая нитки
изъ пакли. Вас. 201. Валом пошитий,
вітром підбитий. *Ой я свого чоловіка
нарядили паном. сорочечка по коліна
підв'язана валом.* Ном. № 12551. 3) Валь,
цилиндръ. У млини вал. Чорті зносять
хмарі до купи, як знесуть багацько, то
качають в вали, оттого дуже гуде на
небі. Чуб. 4) Кучка сѣна, въ которую сгреб-
ается покс. Горну покіс за покосом у
вали, а посли в копиці коплю Г Барв.
429. Ум. Валон

Валасання, на, с. Шлянье

Валасатися, саюся, єшся, гл. Шлять-
ся, таскаться, скитаться. *Мені нема ні
зіми, ні літа. я завсегда в роботі.* По-
здров *Боже мир —пропитав мене. А ти
де валасалася?* ЗОЮР. I. 10 *Став вала-
саться по світах.* Сим. 203,

Валах, ха, м. 1) Выложенный баражъ
2) Скопитель жеребцовъ. Шух. I. 211
Ум Валашок Вас. 197.

Валахан, на, м. Сконецъ. Харьк.

Валашайник, ка, м.—Валашал. Желе-
хех.

Валашал, ла, м. Кastrаторъ Миж. 176

Валашання, на, с. Охолощеніе, оскоп-
леніе.

Валашати, шаю, єш, гл. 1) Оскоплять,
выхолощивать. *Чабаки заходжують вала-
шать ягнячі баранчики.* О. 1862. V.
Кух. 33. 2) Обрѣзывать концы ботвы ар-
бузовъ, чтобы она разросталась въ ширину
Кавуни валашають. Лебед. у.

Валашний, а, е. Оскопленный, выхо-
лощенный. О. 1862 V. Кух. 39

Валашиб, шка, м. 1) Ум. оть валах
2) Стволъ дерева, чистый оть вѣтвей. Гар-
на лоза була колись: такі славні та ви-
сокі валашки та праві.—Що ж то воно
значить: валашки?—Оці (указывая стволъ
вишни) без гілля, самі оці. Залюбовск.

Валежний, а; е Имѣющій значеніе,
важность, солидный Це штука валежна.
Переясл. у

Валець, льця, м. Вальсь. Танцюють
полку або вальця. Ком. I. 27

Валенки, мн. Суконные красные штаны.
Вх. Зн. 83

Валиво, ва, с. Корыто. Желех.

Валивочко, ка, с. Раст. *Trollius euro-
paetus.* Вх II ч II 36

Валило, ла, с. Родъ валильни (при водяной мельницѣ) безъ пестовъ, гдѣ дѣйствуетъ одна вода. Шух. I. 113.

Валина, ни, ж. Нитка валу 2. Як сито замучиться, то не треба його оббиватъ, бо до його прип'яті лихорадки валомъ бува валину переб'єши, то й одпустиш їх. Миж. 154.

Валити, ліб, лиш, гл. 1) Валить, свалывать. Свое на ніжки ставить, а чуже з ніг валить. Ном. № 9639. 2) Ідти впередъ; двигаться массою. Сліпому нема гори: куди попав, туди й вали. Ном. № 4660. Так валкою і валить. 3)—вал. Прясть вал 2. Нумо вал валити. Маркев. 142.

Валитися, лісся, лишся, гл. 1) Разваливаться, разрушаться. Церкви схизматиків валуться, попи голодні. Стор. М. Пр. 92. 2) Падать, валиться. Вийду за ворота, від вітру валюсь. Мет. 20.

Валів, лова, м.—**Валиво**. Натягни води до валова. Вх. Зн. 5. Аци до валова. Фр. Пр. 135..

Валій, лія, м. Сукноваль. ЗЮЗО. I. 286. **Валка**, ки, ж. Обозъ. Прийшов же син Гавриленко а до чумаків до валки. Рудч. Чи. 32. Кононенків чесний поїзд валкою несетъся. Мкр. Н. 22. Ум. Валочка.

Валкий, а, є. О гончарной глинѣ: тощая глина, требующая примѣси болѣе жирной глины. Вас. 177.

Валкувати, кую, еш, гл. Скатывать въ валъ (сѣно).

Валничя, ці, ж. Перекладина, на которой лежать концы вала (въ мельницѣ). Черниг. у. Мик. 480. Ум. Валничка.

Валоб, ба, м. Родъ толстой доски. Шух. I. 188.

Валовій, а, є. 1) Сдѣланный изъ валу 2. Волоки шовкові удвоє жіноцькі щирі валові. АД. I. 168. 2) Относящийся къ валу.

Валовіна, ни, ж. 1)=**Вал** 2. МУЕ. Ш. 19. 2) Ткань изъ валу 2. Могилев. у. Желех. 3) Пеньковые очески. Гол. Од. 40.

Валовитий, а, е= **Вайлуватий**. Вх. Зн. 5.

Валов'яний, а, є. Сдѣланный изъ валу 2 Желех. **Валов'яний клубок**. Драг. 44.

Валок, лка, м. 1) Ум. отъ вал. 2) Часть граблей, на которой укреплены зубья. Шух. I. 166. 3) Брусья бороны, въ который вставлены зубья. Чуб. VII. 401. 4) Часть ткацкаго снаряда шнурів. МУЕ. Ш. 21. 5) Часть друлізника. Шух. I. 277. 6) Часть

мотовила. Шух. I. 150. 7)=**Вал** 4. Орудні гребли сіно і в валочки клали щільно. Мет. 315. Ум. Валочок. 8)=**Качалка** 1. Тісто роскачуяте валком. МУЕ. I. 103.

Валочка, ки, ж. Ум. отъ валка.

Валочок, чка, ж. Ум. отъ валби.

Валування, ня, с. Лай многихъ собакъ. Собаки де-где не спали. Як проходили хлопці таємними вулицями,—позаду їх піднімалося неприязне валування. Мир. ХРВ. 240.

Валувати, лую, еш, гл. 1) Сильно лаять. Десь вовк у селі, бо так собаки валують. Черк. у. Чи чули ви, як сю ніч валували собаки? КС. 1883. XII. 700. 2) О баранахъ: совокупляться съ овцами. Барани валують вівці, від чого ті стають кітні. Шух. I. 210.

Валучня, ні, ж.=**Валюша**. Чуб. VII.

Валуша, ші, 34.

Вальбійка, ки, ж. Корыто. Пайцата жрут з вальбійки. Вх. Уг. 229.

Валькір, ру, м.=**Алькир**. Чуб. VII 382.

Валькірбій, а, е. Относящийся къ валькіру. Став перед хати проти валькірових дверей. Св. Л. 199.

Валькібний и **вальківаний**, а, е. О постройкѣ: сдѣланный изъ глины, глиновитный. Желех.

Валькування, ня, с. 1) Выведение глиняной стѣны. 2) Обмазка стѣнь глиной (валькамі).

Валькувати, кую, еш, гл. 1) Дѣлать изъ глины стѣны постройки. Каменен. у. 2) Обмазывать стѣны толстымъ слоемъ глины. Чуб. VII. 380. Сим. 129.

Валькуватися, куюся, ешся, гл. () постройкѣ: быть обмазываемъ глиной (вальками). Е, ця хата ще раз валькуватиметься. Залюбовск.

Валькувато, нар. О ходьбѣ: не твердо, шатаясь. Цей уже ходе валькувато; а той, хоч йому сто чотирі годи, той ходе так як молодий. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Вальній, а, е. 1) Хорошій, красивый. А Михасю з Мариною там то вальна пара. Грин. Ш. 650. 2) Сильный, обильный, во множествѣ имѣющійся. Такий вальній сніг на дорозі, що й не пройдеши.

Вальок, лка, м. Комокъ мокрой глины, приготовленной для обмазки стѣнь, также для складыванія стѣнь глиновитыхъ построекъ,—въ послѣднемъ случаѣ глина пе-

рем'шана съ соломой. Рудч Ск. II. 28
Колб I. 55.

Вальс, са, м.=**Валець**. *Краков'яка*
оддирають, вальса та мазура Шевч. 138

Валюга, ги, ж.=**Корито**. Вх. Зн. 28.
Валюка, ки, об. *Лънивець, лежебокъ.*
Харьк. у. О. 1862. IX. 66

Валюх, ха, м. *Пирогъ изъ картофеля*
и пшена. Ковел

Валюш, ша, м *Вальшинець Іде під*
осинъ бити зайця ѹ валюша стрілець.
Щог. Сл. 67

Валюша, ші, ж. *Сукновальня Стор* II
116.

Валюшень, шня, ж.=**Валюш** Миж.
177

Валюшний, а, е *Сукновальный*

Валюшник, ка, м.=**Валюша**. НВо-
лын. у.

Валюшня, ні, ж.=**Валюша** Уман.
IV. 94.

Валющий, а, е 1) *Валящій, ненужный.*
2) *Шадаюцій, не могущій устоять на ногахъ.* Він п'яний, аж валющий. Зміев. у.

Валіва, ви, ж. *Множество.* Лубен.
Александр. у. *Валіва жидів іде з школи.*
Залюбовск. *Валівою йдуть люде.* Чер. у.
Снігу валіва. О 1861. V. 71. *Такого валіва риби.* Миж. 176.

Валіка, ки, об.=**Валюка**. *Ти такий*
грубиян і валіка. Г. Барв. 500.

Валіти, ляю, еш, гл. 1) *Валить, сваливать, опрокидывать.* Чорт *росердився,*
налітає і хату валіє. Рудч. Ск. II. 116.
Буйний вітер в полі повіває, бідного ко-зака із ніг валіє. АД. I. 2) *Валіть (сукно).*- 3) *Бить, сбивать (съ дерева).* 4) *Пачкать, марать.* Помалу ступайте, пилу
не збиваите, шмаття не валіайте. Чуб.
Ш. 34. 5)—*кбней.* Выхолащивать лошадей.
Шух. I 211 6) *Испражняться.* Миж. 122.

Валітися, ляюся, ешся, гл. 1) *Падать,*
валиться. Пішила мати тиняючись, по
під тіном валючились. Макс. 2) *Валітися.*
Ой не дурно моїх братів китиці по
шляху валюються. АД. Г. *Валітися, як*
свиня в барлоzi. Ном. № 11344. 2) *Пачкаться.* Валітися у глину. Коло чого. ходиш, тим і валієшся.

Валіщий, а, е =**Валющий** 1. Г. Барв.
439

Ванбрець, рцю, м. *Інбирь.* *Настою*
зам, братці, горілку у плящиці із перцем,
ванберцем.... Чуб. V. 473.

Вандá, дý, ж *Родъ арапника, длинной*

плети. *Окомани з батогами, саули з вандою.* Грин. Ш. 634 См. Фанда и Хайдá

Вандри, рів, м. мн.=**Мандри**. Желех
На вандри сі пустив. Фр. Пр. 135.

Вандрівéць, вця, м.=**Мандрівець**. Желех.

Вандрівка, ки, ж.=**Мандрівка**. Фр.
Пр. 136. *Ой заберу діти в торбу, піду*
на вандрівку. Гол.

Вандрівний, а, е=**Мандрівний**. Желех. *Вандробний чоловік.* усе вандрує ..
Фр. Пр. 136.

Вандрівник, ка, м.=**Мандрівець** Желех *Вандрівник,—завандрував в полови-нік (насмѣшка надъ пойманнымъ воромъ).* Фр. Пр. 136.

Вандрувати, рую, еш, гл.=**Мандрува-ти.** Желех. Фр. Пр. 136.

Ва́ник, ка, м. *Родъ куртки Екатери-восл. у. (Залюбовск.).*

Ва́нна, ни, ж. 1) *Ванна.* Чуб. II. 644
Старий казав наністи води в ванну
Чуб II. 334. 2) *Раст.* Verbascum *pigrum*
Лв. 102.

Вантажити, жу, жиш, гл. *Нагружать.*
Желех. *Не годиться поганенький візок*
тяжким заліззям вантажити—не си-держитъ.

Ванькир, ра, м.=**Валькир.** Уман. у.

Вапельник, ка, м. *Приготовляющій*
известь. См. Вапнір.

Вапельня, ні, ж.=**Вапнірка.**

Вапенай, а, е =**Вапній.**

Вапенник, ка, м.=**Вапельник.** О 1861. I. Слов.

Вапна, ни, ж в **вапно**, на, с *Известь*
Вас. 169, 157.

Вапністий, а, е. *Известковый, богатый*
известью. Желех.

Вапніти, пню, ніш, гл.=**Вапнува-ти.** Желех.

Вапніще, ща, с. *Известковая копь.*

Вапно. См. Вапна.

Вапнування, ня, с. *Штукатурка, по-*
бѣлка известью.

Вапнувати, ную, еш, гл. *Штукатурить,*
бѣлить известью. Желех.

Вапнáк, ка, м. *Известнякъ.* Уман. I.
294.

Вапнáй, а, е. *Известковый, изъ из-*
вести. Желех.

Вапнáр, ра, м. 1) *Приготовляющій*
известь. Желех. 2) *Возящій* известь. Липо-
вец. у. См. Вапельник.

Вапнáрка, ки, ж. Печь для выжигания извести. Желех.

Вапнáстий, а, е =**Вапнистий.** Уман. I. 294.

Вáпорт, та, м. Испарение. Як взяла я мертву за голову, то як пішов вапорт на мене, то я насили донесла до домовини. Кіев. г.

Вар, ру, м. 1) Кипятокъ. 2) Варка, количество для сваренія въ одинъ прісмъ. *Вареників буде тільки на один вар.* Борзя. у. 3)=**Узварь.** Шух. I. 144. МУЕ. I. 109. 4) Жижа изъ квашеної капусты. 5) Составъ для смазки привитыхъ деревьевъ. 6) Зной, духота. *Вертаються з панщини люди потомлені і варом сояшим і тяжкою працею.* МВ. (О. 1862. Ш. 43).

I. Вáра! меж. Не троны! прочь! *Вара від мене!* Фр. Пр. 136. „Ой вара, вара, нові новобраниці: ой є в мене іншій ханці.“—Ой чомусь тоді не казала: „вара!“ як єсть од нас подарунки брала. Гол. II. 399.

II. Вáра, ри, ж. Вареніе, варка. Встрѣчено въ поговоркѣ: *Тут ні вáри, ні пáри,*—не только ничего не варять, а и вода даже не грѣется и потому и паръ не идетъ. Фр. Пр. 136. З того ні вáри, ні пáри. Отъ этого нѣть никакой пользы. Фр. Пр. 6.

Варакоба, би, ж. Смута, мятежъ. Угор. См. *Ворохібня*

Вараскати, каю, еш, гл. Переворачивать. *Вараскати сіно.*

Вáрвар, ра, м. Варваръ. Левиц. Пов. 316.

Варвáрити, рю, риш, гл. Праздновать день св. Варвары (4-го декабря). *Було не савити, не варварити та на сорочку сурганити.* Ном. № 4007.

Варвáрки, рок, ж мн. Родъ юставок. Колб. I. 49.

Вáрварство, ва, с Варварство. К. Бай. 134. К. Краш. 33

Вáрварський, а, е Варварский К. Краш. 30.

Вáрга, ги, ж 1) Такж: вáрга. Губа. Желех. 2. ? *Не пуйдем за варгу, зава́руй 'ня, Боже! пуйдем за млинаря, допомоз мі, Боже!* Гол. Ш. 251.

Варгáн, на, м. Музикальный инструментъ, на которомъ играютъ губами. *На словах, як на варганах, а на ділі, як на балабайці.* Ном. № 2989.

Варгáтий и варгáтий, а, е. Губастый. Желех.

Варгúля, лі, ж. Шутливо въ поговоркѣ, употребляемой при выпивашіи губа. Честъ

Богу хвала, а свїті варгулі на офіру. Фр. Пр. 137.

Варé, меж.=Вара. Федък.

Вáрево, ва, с. 1) Вареная пица. *Марево не варево (не нагодує).* Ном. № 5245. 2) Квашеная огородная овощи, заготовленные для варенія. Сим. 19. *Сами собі й обідати варять, хліб печуть, варево кладуть.* Г. Барв. 81. 3) Количество съѣстного, необходимое для варенія на разъ. *Оціх раків буде на варево.*

Варéна, ної, ж.=Варенуха. Способъ приготовленія: МУЕ. Ш. 88. *У двір закликає та вареною частує, на весілля просить.* Шевч. 108.

Варéний, а, е. Вареный. *Кидай печене ѹ варене.* Ном. № 10054. *Який дідько печений, такий і варений.* Ном. № 7971.

Варéник, ка, м. Родъ варенаго пирожка съ творогомъ, ягодами, кислой капустой, макомъ, выжимками коноплянаго сѣмени и пр. Чуб. VII. 442. *Плаває, як вареник у маслі.* Ном. № 1721. Ум. *Вареничик.*

Варéнийця, ці, ж. 1) Круглые или четырехугольные раскатанные кусочки тѣста, сваренные въ водѣ; это часто тѣ кусочки, которые были приготовлены для вареників, но остались за неимѣніемъ начинки; варятся тогда вмѣстѣ съ варениками. Чуб. VII. 442. 2) Приплюснутая лепешка охристой глины,—въ такомъ видѣ продаваемой. Вас. 182.

Вареничок, чка, м. Ум. отъ вареник.

Варенúха, хи, ж. Водка, свареная съ медомъ, плодами и пряностями. Чуб. VII. 447. *Як випили варенухи, то й загу́ли як мухи.* Ном. № 11635. *А посли танців варенухи по филижанці піднесли.* Котл. Ен. I. 20. Ум. *Варенушка, варенушечка.* МУЕ. Ш. 183.

Варéха, хи, ж. Разливная ложка. Желех. Ум. *Варешка.* Желех.

Вáржіль, жея, м. Деревянный цилиндръ или треугольникъ въ отверстіі нижняго мельничнаго жернова,—сквозь него проходить желѣзное веретено. Козелецк. у. См. *Важель.*

Варя́кати, каю, еш, гл.=Верякати.

Вáриво, ва, с.=Вáрево.

Варíвода, ди, об. Капризный человѣкъ, принуждающей дѣлать что либо совершенно ненужное и притомъ постоянно придирающійся. См. *Варити воду.* *Не чоловік, а варивода.* Ком. П. № 692.

Варýло, ла, с. Вареніе, варка. Встрѣ-

чено въ пословицѣ: *Саме варило бабу постаріло*,—т. е. вареніе, работа около печи старить женщину. Фр. Пр. 137.

Вариста піч. Кухонная печь. Затопила піч варисту. Мкр. Н. 20.

Варити, рѣ, риш, гл. 1) Варить; стряпать. *Жінко, вари лишень гречані галушки*. Рудч. Ск. I. 11.—*Дай мені вечеряти, моя ластівка!*—*Я, ж не топила, я ж не варила*. Мет. 5. *Пиво варити зачинайте*. ЗОЮР. I. 223. 2) Безпрестанно уговаривать, читать науку. *Я в хаті челядку варила, варила, щоб ішла служить*. Кролевец. у. *Воду варити*. Заставлять кого дѣлать что-либо совершенно ненужное, изъ за одного лишь каприза, притомъ постоянно придираясь. *Вередливе, тільки воду варить*. Ном. № 2727. 3) *Кашу варити*. Родъ игры. О 1861. XI Св. 31

Варитися, рібся, ришся, гл. 1) Вариться. *Де на двох вариться,—третій поживиться*. Ном. № 10758. 2) Быть въ нетерпѣнї, быть не въ состоянїи спокойно выждать. *Росказую ім (синам) і про те, і про друге.... Отже мій Андрійко хутко і заскучає; так він і вариться очі собі тре і позіхає, і зітха*. *Пустіть уже, мамо!* проситься. МВ. II. 9.

Варішка, ки, ж.=**Варéха**. Варішков меду не їдіт.—т. е. лакомства нужно єсть понемножку. Фр. Пр. 138. *Батько збирав лижкою, а діти їли варішкою*. Фр. Пр. 24.

Варівкій, а, ё. 1) Нерѣшительный Шух. I 83. 2) Оласный, требующій осторожности, осмотрительный; сопряженный съ рискомъ. *Робота коло машини варівка,—роби і бійся*. НВолын. у.

Варівкó, нар. 1) Опасно. 2) Жутко; неловко. *Варівко на Гавриїла орати*. Сквир. у. *Нам аж варівко слухати, що мати одного сина гане, а другого хвале Волч.* у.

Варівній, а, ё =**Варівкій**. Шух I. 83. *То варівне місце*. Фр. Пр. 138.

Варівнó, нар =**Варівкó**. *Варівно з ним (стережтися, бо то злодій або хоче вас бити)*. Фр Пр 138

Варі́ка, ки, ж Маленький горшочекъ Нѣжин. у.

Варі́ник, ка, м =**Варівник** Вх Зв 5

Варіка, ки, ж =**Варівня** Сим 184

Варівник, ка, м Родъ кухонного горшка. Шух I. 264

Варіння, на, с. Варка, вареніе. Уман. I. 64. *Яке ж воно буде варіння без дров?* Полт. г.

Варінчá, чати, с. Небольшой горшокъ, достаточный для двухъ. Шух. I. 264.

Варіант, ту, м. Варіантъ. О. 1862. I. 49.

Варка, ки, ж. Рыбья голова. МУЕ. I. 48. (Добруджа).

Варкій, а, ё. Удобоваримый. Уман. IV. 143.

Варко, нар. 1) Жарко (о погодѣ). Лебед. у. 2) Вѣроятно, правдоподобно Галиц. 3)=**Варівк** I. Шух. I. 83.

Варкось, нар =**Варко** 2. Вх. Зв 5.

Вармія, мії, ж. Армія. Левч. *Наче міліон віська хто поставив коло мене, наче вармія*. Драг. 66.

Варнáк, ка, м. Бѣглый каторжникъ (въ Сибири). *Не на Вкраїні, а далеко аж за Уралом, за Елеком старий недобиток-варнак мені росказував оттак* Шевч. 585.

Варнá, ні, ж. Помѣщеніе для варки, кухня. Желех

Варнáкати, каю, еш, варнáчити, чу, чиш, гл. Говорить невнятно; болтать. *Що на рот налізе—варнáчиТЬ*. Ном. № 13047

Варовій, а, ё Относящийся къ вару 1 Вас. 146.

Варбвня, ај, ж. Сторожевая башня Уман. I. 17.

Варстат, ту, м. См **Верстат**.

Варт, вárтій, а, ё. Стоюцій, стоить *Не варт і річі*. Ном. № 6551. *Не варт і печеної цибулі*. Ном. № 7605 *Пусти його, не варт він того*. Шевч. 319. Рублів з п'ять варт. Грин. II. 60.

Варта, ти, ж. Стража, карауль, время стоянія на стражѣ, на часахъ. *А варта заснула, пан приїхав—не чула*. Чуб. V. 64. *Перед палацом, де вона мешкала, стояла гостряя варта*. Чуб. II. 77. *Всюди постановив варту, щоб ніхто вночі з табора не віштавсь*. К. ЧР. 312. *Прийде безщасна та варта, тра її одстоити*. Рудч. Чп. 87. *На варті*. На часахъ Ходять по двору на варти. ЗОЮР. I. 248 Ум. **Вартонька**.

Вартárка, ки и **вартárня**, ні, ж Сторожка, будка для сторожа или часоваго Желех. Вх Зв. 5

Вартáти, таю, еш, гл. Стоить Звідуются го тоги, што може тог плуг вартати Гн. I 41 *Він вартат пінязі* Га. I 41

Вартій См **Варт**

Вартівник, ка, м. Сторожъ, караульный, часовой, конвойный. *Він був.... екonomом в с. Л. і всcherom пішов на тік подивитись, чи є вартівники.* Драг. 58, То певно добрий пройдисвіт, що аж два вартівники з ним їдуть. Каменец. у. Ум. **Вартівничок, вартівниченько.** Суть бо в мене два вартівниченьки, будуть вартувати мої кониченьки. Pauli. См Вартник, вартовий, вартовик, вартовичий.

Вартість, тости, ж. Цѣнность, стоимость. Чуб. I. 236. *Казав вильлити золотий плуг.... і питати.. що той плуг варта. Люди і пани то таксували о вартості золота.* Гн. I. 44.

Вартний, а, е. 1) Цѣнный Рк. Левиц. Уман. IV. 192. 2) Достойный. Цей чоловік вартний. Рк. Левиц.

Вартник, ка, м.=Вартівник Прийшов на другу варту,—пустив го вартник. Гн. I. 193.

Вартно, нар. Цѣнио.

Варто, нар., употребл. какъ безл. гл Стоить. *Не варто й турбуватись. Варто щось попоєсти.* Грин. I. 120.

Вартовий, а, ё. 1) Сторожевой, караульный. Парк теж оточала вартова сторожа. Стор. М. Пр. 73. 2)=**Вартівник**. ЗОЮР. I. 159. К. ЧР. 389.

Вартовик, ка, м.=Вартівник Левч 157.

Вартовийчий, чого, м.=Вартівник Желех.

Вартонька, ки, ж. Ум. отъ варта.

Вартування, на, с. Охранение, обереганіе.

Вартувати, тую,вш, гл: 1) Сторожить, караулить. Я тебе буду вартувати тепер. Чуб. 2) Стоить. Вона (праця) дома же таки втрое більше вартие. О. 1862. IV. 104.

Вартунок, ику, м.=Вартість. Желех.

Варувати, рую, еш, гл. Хранить, беречь, остерегать отъ чего. Од огня варувала, од огня і од води, і од вишиткої пригоди. Гол. IV. 388.

Варуватися, руюся, ешся, гл. 1) Не рѣшаться, сг҃бниняться. Що, Парасю голубонько? що тобі доброго трапилося?—А вона все варуетися мені сказати; тільки гляне та счервоніс. МВ. II. 20. Як я тебе вірно люблю да заняти боюся.—Займаи, займай, козаченку, да займай, не варуйся: я за слову сама стану, сана ѹ виговорюся. Грин. Ш. 276. Сватай, сватай, козаченку, сватай, не варуйся.

Мет. 329. 2) Остерегаться; беречься. *Котрій іде у старости, то най ся варує.* Гол. Ш. 215.

Варудити, джу, диш, гл. Томить. Коло серця варудить. См. Марудити.

Варунок, ику, м. Боль живота, вѣты Миж. 177. Я хоч що їм, то мені никакого варунку нема, не так, як бувас иниши. Константиногр. у.

Варцаба, би, ж.=Лутка I. Шух. I. 90

Варш, ша, м. ? Ум. Варшалок, варшалочок. Заснула кухарочка, треба їй варшалочку, треба їй варша дати, щоб дала вечерати. Грин. Ш. 504.

Варьбаха, хи, ж.=Варенуха. Ми ваної варъохи не пили. Грин. Ш. 500.

Варя, рі, ж. 1) Вареное. Угор. 2) Родъ кушанья: сладкие квашеные бураки, сливы и фасоль, сваренные каждое отдельно, смѣшиваются въ одно кушанье. Шух. I. 142

Варяг, га и варяга, ги, м. Здоровякъ У мене син такий варяг. Ном. № 13944

Варяніця, ці, ж.=Вареница.

Варянка, ки, ж. Родъ кушанья, сваренного изъ капусты, капустной жижки Вх. Лем. 395 Вх. Уг. 229.

Васаг, га, м. Чумацкий возъ. Св. Л. 187

Васильок, лъка, м. Раст.: а) Ocimum Basilicum. Вх. ПЧ. I. 11; б) Amaranthus paniculatus L. ЗЮЗО I. 111; в) Amaranthus sanguineus L. ЗЮЗО. I; 166. г) Salvia dumetorum Andr. ЗЮЗО. I. 135; д)—польский. Thymus acinos. Лв. 102 Без васильків і без рути спочивайте, діти. Шевч. 204. Нехай Марусі вільце в'ють з хрещатого барвінку, з запашного васильку, з червоної калини. НП. Ум. Васильбочек. А у садочку два висильочки Мет. 142.

Васъкий, а, е. Вашъ. Одоп 72 *Васъки звичай не такі, як наські.*

Вата, ти, ж. Родъ невода съ мелкими ячейми для небольшой рыбы. Вх. ПЧ. II. 21

Ватаг, га, м. 1)=**Ватажок.** Виходило з зеленого гаю сорок головок розбою, попереду ватаг молоденький на воронім коною. Рудч. ЧП. 53. Він за ватага в за броді разом був три годи. Мкр. Н. 30 2) Старший надъ пастухами Ватаг—найстарший въ полонинѣ (при пастьбѣ скота), він порядкує там усім: людьми, маржиною, молоком. Шух. I. 189.

Ватага, ги, ж. 1) Ватага, отрядъ, толпа; шайка. Простяглалася по діброві по над Дніпром козацька ватага. Шевч. 170 1 наплодилось у тім болоті чортяк до

врага, — не багацько їх — ціла ватага.
Рудч. Ск. I. 63. Яка ж ватага розбішак!
Котл. Ен. 2) Стадо мелкого скота. Ой я
хозак нетяга, в мене овець ватага. Нп.
Віджени коров у череду, а овочок і те-
лят у ватагу. Чуб. II. 529. 3) Стая. Вовків
ціла ватага. Грин. I. 163. Ум. Ватажка.

Ватагування, на, с. Бытіє ватагом.
Ватагувати, гую, еш, гл. Быть вата-
гом. Шух. I. 218.

Ватажжя, жя, с. соб. Предводители,
атаманы, начальники. Желех. Ном. VI.

Ватажити, жу, жиши, гл. Предводитель-
ствовать, начальствовать. Уман. III. 149.

Ватажитися, жуся, жишися, гл. Воло-
читься, ухаживать. Молоде парубча, а за
тією молодицею раз-у-раз ватажитися.

Ватажка, ки, ж. 1) Ум. отъ ватага.
2)=Ватаг 1. Рудч. Чп. 101.

Ватажко, ка, м.=Ватажок. ЗОЮР. I.
132.

Ватажкувати, кую, еш, гл. Быть пред-
водителемъ, атаманомъ, старшимъ. Желех.
См. Ватажити..

Ватажний, ного, м.=Ватажок. Желех.

Ватажник, ка, м. Пастухъ овецъ. Уже
з села ватажники ватагу гнали. Шевч.
517. Ватажник пас вівці. Рудч. Ск. II. 50.

Ватажникувати, кую, еш, гл. Быть
овечимъ настухомъ.

Ватажок, жка, м. Предводитель, ата-
манъ, начальникъ. Позаходили в Москов-
щину з Гуною і ще деякими ватажками.
Стор. М. Пр. 60. Хто ватажком піде
перед вами? Шевч. 127.

Ватажка, ки, ж. Ум. отъ ватра.

Ваторник, ка, м. 1) Въ жилищѣ па-
стуховъ въ полонинахъ, называемомъ стая,
жилое отдаленіе, где снять и варить пи-
щу пастухи. Шух. I. 186, 187. 2) Родъ
пристройки при хатѣ состоятельного гу-
шула, имѣющаго лѣтомъ дона дойный скотъ,
въ которой приготовляютъ молочные про-
дукты. Шух. I. 109.

Ваторопка, ки, ж. Затрудненіе. Вато-
ропка через те була міщикові, що того
земля туди йде, а того туди. Черниг. у.

Ваторопко, нар. Затруднительно, не-
удобно. З волами ваторопко в оранжу,
як муха куса, а то їми краще орати,
ніж кіньми. Черниг. г.

Ватра, ри, ж. 1) Очагъ. Шух. I. 186.
Огонь. Живá ватра. Огонь, добытый при
помощи тренія другъ о друга двухъ кус-
ковъ дерева; добывается съ известными
обрядами ватагом в полонинѣ и служить для

разведенія огня въ жилищѣ пастуховъ и
для совершеннія различныхъ обрядовыхъ
дѣйствій надъ скотомъ, охраняющихъ, по
мнѣнію пастуховъ, этотъ послѣдній. Шух. .
I. 191. 2) Подъ печи, на которомъ пе-
чется хлѣбъ. Вх. Лем. 395. Ум. Ватерка.
Ой там на леваді ватерка ся курить,
Гол. I. 290. Чи би ви не дали мені ва-
терки? Гн. II. 241.

Ватрак, ка, м. Кухонный очагъ на
дворѣ. Желех.

Ватралька, ки, ж. Родъ кочерги, но
не загнутой, а лишь разширенной и рас-
плющенной на концѣ. Вх. Лем. 395.

Ватрище, ща, с.=Ватра. Желех.

Ватріти, рію, еш, гл. Сгорать. Желех.

Ватроль, ля, м. 1) Дубина, ухватъ.
Угор. 2) Остолопъ, дубина.

Ватувати, тую, еш, гл. Имѣть намѣ-
реніе, разсчитывать. Я віз ватував
купити. Борз. у.

Ватуйка, ки, ж. 1) Годовалая коза.
Шух. I. 211. 2)=Ватуля.

Ватуйник, ка, м. соб. Овцы, козы, еще
не ягнившіяся. Желех.

Ватуйча, чати, с. Козленокъ. Шух. I.
211.

Ватуля, лі, ж. Овца, впервые имѣю-
щая ягненка. Вх. Чп. II. 6.

Вахлай, лай, м. Вахлакъ. I так собі
ніби нікчемний народ, вахлай такі.... хо-
дять було схилившись. ЗОЮР. I. 293.

Вахмайстер, стра, м. Вахмистръ. Гол.
I. 145.

Ваць! вацю! меж. для зова свиней.
Вацю, свині, до корита. ХС. VII. 417.

Вацюкати, каю, еш, одн. в. вацю-
нути, ну, неш, гл. Звать, позвать свинью
крикомъ: вацю! Біжу, як те поросяtko,
як на його скаже: „паць! паць!“ або ва-
цюкne. Г. Барв. 354.

Ваш, ватша, ватше, мъст. Вашъ, вата,
ваше. Не оставте ласкою вашою, добро-
дію, і моїх синів. МВ. II. 63. Де вашая
мати? Поможи, Боже, і нашим, і ват-
шим. Ном. № 3009. Вибачайте, не ват-
ший честі, дурний був. Черниг. г.

Вашенець, наця, м. Сторонникъ вашей
партии.

Вашеский. См. Вашецкий.

Вашець, шеці, ж. Ваша милость (ти-
туль). Котл. НШ. 396. Просили батької
мати і я вашеці прошу на ці чесні
дари. Ном. № 345.

‘Вашецкий и ватшеский, а, е. Ува-

жаемый. А я роду не такого, щоб любила ледачого; а я роду вашецького,—люблю сина отецького. Грин. Ш. 289. Иногда употр. въ ироническомъ смыслѣ въ значеніи: нѣсколько гордый, спѣсивый. *Вашескій панич* (що на вашець гнѣ, гордовитенький). Ном. № 2530.

Вб...., вв...., вг.... См. Уб...., ув...., уг....,
Вд.... См. Уд....

Вдівѣць, вця, ж., вдівонька и вдівочка, ки, ж.=Удівець, удівонька, удівочка.
Вдовá, вý, ж.=Удова.

Вдовéнко, ка, м.=Удовенко.

Вдовéць, вця, м.=Удовець.

Вдовéцький, а, е=Удовецький.

Вдовýn, на, нé=Удовин.

Вдовýцький, а, е=Удовицький.

Вдовýця, ці, ж.=Удовиця.

Вдовичéнко, ка, м.=Удовиченко.

Вдовівна, ни, ж.=Удовівна.

Вдовіти, вію, еш, гл.=Удовіти,

Вдовкí, вóк, ж мн.=Удовки.

Вдовування, ня, с.=Удовування.

Вдовувати, вýю, еш, гл.=Удовувати.

Вé! меж. 1) Фи! гадость! 2) Подражаніе реву медвѣдя. Драг. 6. См. Вейкати.
3) Ве-ве! Выраженіе удивленія. Вх. Лем. 396.

Вевéкати, каю, еш, гл. Говорить не-членораздѣльно, невнятно (о нѣмыхъ и пр.). Лохв. у.

Вевíрка, вевірка, ки, ж. Бѣлка. Гол. Ш. 495.

Вегля, пред. Сообразно, соотвѣтственно. Радом. у.

Вегéря, рі, ж. Родъ танца. Підти-кавсь та й давай вегері скакати. Кв. II. 89.

Ведмеденý, нýти, с. Медвѣженокъ. Рудч. Ск. II. 91. Ум. Ведмеденятко. Чуб. II. 155.

Ведмéдик, ка, м. 1) Ум. отъ ведмідь. Рудч. Ск. II. 3. 2) Насѣк. медвѣдка, gril-lotalpa vulgaris. 3) Родъ хмѣльного напитка. 4) Наливное колесо въ мельнице.

Ведмéдина, ни, ж. Медвѣжье мясо. Уман. II. 96.

Ведмедиха, хи, ведмедиця, ці, ж. Самка медвѣдя. „Дам.—каже ведмедиха,—тобі свого й покорму, дам ще ведмежого сина тебі на послугу, да тілько не губи мене з світу.“ Рудч. Ск. I. 134.

Ведмéдка, ки, ж.=Ведмедиха. Чужі жінки баранки, Меланика ведмедка: ведмежі лапи.... (Заговоръ). Мил. М. 40.

Ведмéдник, ка, м. Вожатый медвѣдей. Аф. 312.

Ведмедчá. чати, с.=Ведмеденя. Рудч. Ск. I. 122.

Ведмедчúк, ка, м. 1) Медвѣженокъ, молодой медвѣдь. Рудч. Ск. I. 134. 2) Насѣк. жукъ-одень, Eucaulus cervus. Вх. Пч. I. 6.

Ведмéдъко, ка, м.=Ведмедик.

Ведмедюк, ка, м. 1)= Ведмедчук. 2)= Ведмедик 2.

Ведмедяка, ки, м. Большой медвѣдь. Аф. 312.

Ведмéдячий, ведмéжий, а, е. Медвѣжій. Рудч. Ск. I. 134. Греб. 365. Ведмедячий барліг. Грин. I. 181. Ведмéже ўхо. Расти: a) Verbascum Thapsus. ЗЮЗО. I. 140; b) Salvia Aethiopis L. ЗЮЗО. I. 134.

Ведмежá, жати, с. Медвѣженокъ. Од свині не будуть ведмежата, а тi же по-росята. Ном. № 13909. Ум. Ведмежатко. Мил. 19.

Ведмéжий. См. Ведмедячий.

Ведмідь, мёдя, м. Медвѣдь. Швидкий як ведмідь за перепелицямъ. Ном. № 10997. Не жируй з ведмедем, бо, він тебе зада-витъ. Ном. № 1213. Ум. Ведмéдик.

Вéдрик, ка, м. Встрѣчено въ дѣтской щедровкѣ: Щедрик-ведрик! дайте вареник! Чуб. Ш. 477. См. Бéдрик.

Вéжжа, жі, ж. 1) Башня. Верх Бескида калинова таїм же стоять вежза нова. Гол. I. 141. 2) Тюрьма, заключеніе. Вежжу одсиджує. 3) Святочная, на праздникъ Пасхи, игра: пять или шесть мужчинъ становятся вмѣстѣ, берясь другъ за друга руками, у нихъ на плечахъ еще два или три, у тѣхъ еще одинъ, и такъ ходятъ. См. Дзвіница, Оборіг. Гол. I. Объясн. къ изобр. 21.

Вежбовий, а, е. Башенный. Вежбовий дім. Тюрьма. Звенигородка. Рк. Левиц.

Везерунок, ика, м. Виньетка. Зроблю маленьку книжечку; хрестами і везерунками з квітками кругом листочки обведу. Шевч. 376.

Везтý, везу, зéш, гл. Везти. Не в тім сила, що кобила сива, а в тін, що не везе. Ном. № 7221. Везтý москалй. Вратъ.

Везу́чий, а, е. О лошади: хорошо ве-зущій. Кобила хоч і шкапувата, та про те везуча. Нѣжин. у.

Вéйкати, каю, еш, гл. 1) Кричать: вей! (о евреяхъ). 2) Ревѣть по медвѣж-ему. Люде хотили Бога злякати та і сковались під місток. От тики Бог зй-

шов на місток, а вони: „Ве!“—„Вей-
кайте ж ви,—кає,—і до віку“. Вони і по-
бігли (ведмежими). Драг. б.

Вéжати, каю, еш, гл. 1) Издавать звукъ: ве. Желех. 2) Выражать отвращение. 3) Рвать, имѣть рвоту.

Вéжéлия, лий, ж. Трутъ. Шух. I. 191.
См. Вакелія.

Вéжнuti, ну, неш, гл. Издать звукъ: ве. З усього маху стусонула Колісника міжки плечі,—той венкнув. Мир. Пов. II. 69.

Вéксель, ля, м. Вексель. Векселя не дав. Г. Барв. 318.

Вележíрвати, рую, еш, гл. Роскошевовать, жить по-барски. Чуб. VII. 575.

Велелюдний, а, е. Многолюдный. Да вознесуть його в громаді велелюдний. К. Псал. 251.

Велелюдно, нар. Многолюдно.

Велемúдрий, а, е. Весьма мудрый.

Велемúдро, нар. Весьма мудро.

Велерíчвий, а, е. Многорѣчивый. Язик отой велерічвий. Шевч. 625.

Вéлет, та, м.—**Велетень**. Уман. I. 68.

Велетéнський, а, е. Исполинский, гигантский. Уман. I. 68.

Вéлетень, тня, м. Великанъ, исполинъ, гигантъ. Велетні то були високі, високі люде—от як дерева. КС. 1885. IX. 186. Велетню у світі недовго жити. Ном. № 5826. Велетень у громаді—як правда в пораді. Ном. № 5827.

Вéлетів, това, ве. Принадлежащій великому. Видів мальовану велетову ногу. Гн. II. 4.

Вéлий, а, е—**Великий**. Свята твоя дорога, Боже! хто велий, яко ти, на світі. К. Псал. 175.

Вéлік, ка, ке—**Великий**. Велик пень, та дурснъ. Ном. № 6341.

Великáнський, а, е. Огромный. Батенькові подарунок великанське сито. Гол. III. 465.

Велíкденъ, кодня, м. Свѣтлое Воскресенье. Не к Різдву йде, а к Великодню: уночі тріїти, а вдень плющить. Ном. № 518. Рахманський Великденъ. По народн. повѣрьямъ, свѣтлый праздникъ легендарныхъ людей рабмановъ, которые празднуютъ его въ тотъ день, когда доплынутъ къ нимъ пущенные въ страстные четвергъ или субботу скорлупы пасхальныхъ яицъ, а это бываетъ на Преполовеніе. Ном. № 299. Русалчин Великденъ. Четвергъ троицкихъ праздниковъ, когда, по повѣрю, празднуютъ русалки. ХС. I. 76.

Велíкий, а, е. 1) Большой; великий. Як світ великий, так різне на нім бувє. Ном. № 397. Як у воді не без чорта, так у великого пана не без жида. ЗОЮР. I. 146. Великий дурень: Ном. Великого стбіти. Много стоить; много значить. Велика дорбга. Дальняя дорога. Ой не їдь, синку, у велику дорогу. Нп. Велика голова. Умная голова. Нема чого журитися: не хай той жсуриться, що велику голову має. Ном. Великий Луг. Такъ называлась у запорожцевъ низменность по лѣвой сторонѣ Днѣпра, ниже о. Хортицы, отъ устья рѣки Мокрой Московки до первого впаденія въ Днѣпръ р. Конки, покрытая огромнымъ вѣковымъ лѣсомъ, болотной травой и высокими камышами. Эварн. Вольн. запор. казаковъ (2-е изд.). 124, 274. Січ—мати, а Великий Луг—батько. Ном. № 757. Ой повій, повій, вітрре, через море та з Великого Лугу. Шевч. 56. Великий піст. Великій постъ. Ном. № 6410. Великий понеділок, вівторок и пр. Страстной понедельникъ, вторникъ и т. д. Ном. № 11567. Велика Руїна.Періодъ въ исторіи правобережной України между 1672 и 1678 г. Великий час. Продолжительное время. Не за великий час. Въ короткое время. Великого колїна, великої руки. Знатный, родивтый. Св. Л. 217. 2) Рослый, высокій. Великий рости та розумний будь. Ном. Великий до неба, а дурний як треба. Ном. № 6347. 3) Название медвѣдя у гуцловъ. Шух. I. 22.

Велíкість, кости, ж. 1) Величина. Виросло аж до величости справдешніх гір. Левиц. ПЙО. I. 479. 2) Большое количество.

Вéлико, нар. Очень; сильно; много. На свого сина велико сердився. ЗОЮР. П. 49. Інший велико знає, а в мене пам'яти не має. Велико розумна... велико здібна. К. XII. 16. Уи. Величко.

Великовбін, на, м. Великий воитель. Рудч. Ск. II. 185.

Великовоїнний, а, е. Тотъ, кто великий воитель. Іван великовоїнний за 'дним ма-хом-побивахом спіо душ побиває. Рудч. Ск. П. 185.

Великовчений, а, е. Многоученый. Левиц. Пов. 93.

Великогрішниця, ці, ж. Большая грѣшица. Замолоду ся жінка великогрішниця була: дитину свою занапастила. Змісв. у.

Велікодень, дня, м.—**Великденъ**.

Завтра пресвітле Христове воскресеніє, день-Великодень. АД. I. 234.

Великодній, я, е. Пасхальний. Маруся у великодню суботу сана вчинила паску. Кв. I. 67. Великодні свята, святки. Святлый праздникъ, святлая недѣля.

Великодушний, а, е. Великодушный. О, Байдо, воїне великодушний. К. Бай. 20.

Великолітній, я, е. Многолѣтній. Дерева великолітні. Шевч. 436.

Великомовний, а, е. Многорѣчивый. Не великомовна була.... усе мовчки. МВ. П. 34.

Великомовність, ности, ж. Многорѣчивость. Желех.

Великоможний, а, е. Вельможный, знатный. Простих і великоможних смерть не минас.

Великомученик, ка, и. Великомученик. Це ж ти, великомучениче святий, пророче божий? Шевч. 561.

Великомучениця, ці, ж. Великомученица. Шевч. 439.

Великородний, а, е. Высокородный. Княгиня великородна. МВ. (О. 1862. Ш. 39).

Великорозумний, а, е. Очень умный. Ти вже в нас великорозумний. Левиц. КС. 27. Сим. 230.

Великосвітній, я, е. Аристократический, принадлежацій къ высшему свѣту. Соромились размовляти нюю (українською мовою) серед людей великосвітніх. К. ХП. 122.

Великотерпливий, а, е. Многотерпливый. Бог великотерпливий. Васильк. у.

Велич, чі, ж. Громадина, громада. Воли в його велич. Велич був покійний чумак. Ліс у мене стародавній, добрий; дуби—велич усе. Харьк. Дівка така велич. Константиногр. у.

Величати, чаю, єш, гл. 1) Величать, называть, титуловать. Тільки будуть мене, мати, на підпитку гречкосієм, домонтарем величати. Макс. Один одного звикли добродіямі величати. ЗОЮР. II. 201. 2) Почитать, относиться єх уваженіем; чество вать. Дурня багатого всі величують. Ном. № 1429. Андрею, не будьте свинею, коли вас люде величують. Ном. № 2837. Десь я тобі та докучила, по твоєму двору ходячи, кіскю маючи, твій двір величуючи. Макс.

Величатися, чаюся, єшся, гл. 1) Важничать; чваняться. Величаетися, як заяць хвостом. Ном. № 2488. Величаетися, мов попадя на весиллі. Ном. № 2491. 2) Воз величиваться. Веселися ж, мое серце, величайся, моя слава! К. Псал. 31.

Величезний, величений, а, е. Огромный, большущій. Желех.

Величенкий, а, е. Довольно большой. Бур'янець і величенкий, та ніхто його не думас полоти. Кв.

Величинь, ні, ж. Величина; огромность. Ми можемо вияснити величинь сонця. Дещо. (4-те вид.), 26.

Величкий, а, е. Большой. Вх. Зн. 6.

Величко, нар. Ум. отъ велико. Нас не величко. Насъ не много. Вх. Лем. 396.

Величний, а, е. 1) Почитаемый, находящійся въ чести, достойный. До попа ідемо, гостинці несемо житній, пшениці—ми в попа величинії. Мет. 25. Який сей хліб чесній та величний, щоб таки ви були. 2) Величественный Діла твої святі, величні, все сталося, як ти задумав. К. Псал. 260.

Величність, вости, ж. 1) Значеніе, значительность, достоинство. Козаки у хлібі кохаються, ото як зійдутися, то її пита один одного: а скілько у тебе хліба, бо він у чому інишому величності не покладає. Могил. у. 2) Величественность.

Велично, нар. Величественно. Одягнися красотою шаною велично. К. Псал. 108. Як у нас велично та пишино. МВ. (О. 1862. Ш. 41). Ум. Величненько. Бабуся, сидячи за столом тихенько і величненько, якусь думку собі думала. МВ. (О. 1862. Ш. 58).

Величночесній, а, е. Высокочестный, благородно честный. К. М. і Х. 39.

Величчя, чя, с. 1) Величіе. Ти свое величчя з неба на всю землю разпросторив. К. Псал. 14. Велике слово свідкує про величчя того народу, що зачав його в глибині свого духа. К. ХП. 131. 2) Величавіе, почетъ, честь. Марусю—калино, малино! нам на тебе дивитися мило, да на твоє біле обличчя, що зробила родоньку величчя. МУЕ. Ш. 152. Народила родоньку величчя, що звеличали три двори. МУЕ. Ш. 152.

Веління, ня, с. Велѣніе, приказаніе. Обносять злющи мене словом, а я храню твої веління. К. Псал. 277.

Веліти, лю, ліш, іл. Велѣть, приказывать; приказать. Ой чому не прийшов, чому не приїхав, як я тобі, серденъко, велила? Мет. 31. Не велѣти. Не позволить, не велѣть, запретить. Мені мати не велить з тобою, серце, говорить. Мет. 54-

Не велять ходити, дівчини любити. Мет. 92. *Я не, всю мілому жсуритися.* Мет. 99.

Вельбіб, бобу, м. Родъ крупныхъ бобовъ. Вх. Лем. 396.

Вельбӯчитися, чуся, чишся, ил. Важничать, чваниться. Черниг.

Вельбӯчний, а, е. Важный, знатный. *Я не вельбӯчний чоловік,—їм і рибу пропсту, і хліб.* Черниг. у.

Вельгòгор, ра, м. Раст. *Pisum macrocarpum.* Вх. Пч. II. 34.

Вельми, нар. Очень, весьма. *Дорогий шаг до сповіді, а після сповіді не вельми.* Ном. № 7775. *Ішов козак на линію і вельми падувся.* Ном. № 792. *Радуйся, Хвасе, кіт сало пеце!* радуйся вельми, бо вже перед дверми. Ном. № 12680. *Я маю вельми дорогий країн.* Макс. Вельми добре. Киев. у.

Вельмий, а, е =**Великий**. Боже единий, Боже великий! Тенер увесь світ на хабарові стоять. Киев. у. Святий Боже, святий вельмий, змілюйся над нами. Киев. у. Доц іде, та не вельмий. Васильк. у.

Вельмо́жа, жі, м. Вельможа. Желех.

Вельмо́жество, ва, с. Знать. К. ЧР. 200.

Вельмо́жний, а, е. Знатный, вельможный; могущественный. *Доля карає й вельможного й неможного.* Ном. № 1729. Вельможна іромада. Шевч. 126. *Була колись шляхетчина, вельможна пані.* Шевч. 130. Вельможний пане. Милостивый государь (титуль). Вельможний пане, моя жінка несновна роличу. Рудч. Ск. I. 187.

Вельмо́жність, юсти, ж. Знатность. Желех.

Ве́нбérь, рю, м. =**Имберь**. *Несу перчику, венберю на свою любу вечерю.* Грин. Ш. 539.

Венгéрка, ки, ж. Родъ сливъ, венгерская слива. Уман. IV. 39.

Вéнгирь, ря, м. Гарь отъ трубки. *Він дригез, або венгир кладе за шубу як ишан.* Екатериносл. у.

Вéнтерь, ря, .и.=**Ятір**.

Вéпер, пра, .и. 1) Вепрь, дикій кабанъ. *Уядився чорний вепер наровитку рити.* Гол. IV. 506. 2) Кастрированный свиной самецъ. Вх. Пч. II. 7. Ум. **Вéпrik**. Гн. I. 130, вепрк. Гн. I. 129.

Вéпрына, ни, ж. 1) Мясо вепря. 2) Раст. *Ribes grossularia.* Вх. Пч. II. 35.

Вéпрóк, [ка? веприка?], м. Ум. отъ вéпера. Гн. I. 129.

Вéра, нар. Навѣрное. Еще хоць бись пила фіялковий корень, вера уж не будеш нашим дівкам ровень. Гол. IV. 435. *Хоци би ти обшила хижечку докола, вера ти не найдеш пyonечка сокола.* Гол. IV. 424.

Вérbá, бý, ж. Верба, ветла, *Salix.* Шумлять верби в кінці греблі, що я насадила. Мет. 113. *Не столла б до півночі з мілим під вербою.* Шевч. 12. *Будь високий як верба, а баатий як земля.* Посл. у його на вербѣ грûші ростуть. Онъ вреть, онъ говорить небылицы. *Кудí не підешто золоті вéрби ростуть.* Вездѣ испортить дѣло. Рудч. Ск. II. 61. *Вербú носити почав.* Запиль. Грин. I. 233. 2) =дика=дереза. Вх. Пч. I. 11. Ум. **Вéрбка**, вербіца, вербічка, вербиченька, вéрбочка.

Вérbina, ни, ж. 1) Одно вербовое дерево. КС. 1883. XI. 510. *Не стій, вербино, роскидайся.* Мет. 159. 2) Вербовое дерево. *Стіни з вільхи та вербини.* Щог. Сл. 99. Ум. **Вербінка**. Миж. 30.

Вérbinecъ, иця, м. Лоза. Вх. Лем. 396.

Вérbinka, ки, ж. 1) Ум. отъ вербіна. 2) Раст. *Aster Amellus L.* Вх. Пч. II. 29.

Вérbnica, ці, ж. Ум. отъ вербá.

Вérbich, ча, м.=**Вербница**. Чуб. I. 237. *Прийшов вербич, два кожухи тербич.* Ном. № 426.

Вérbichenka, вербічка, ки, ж. Ум. отъ вербá.

Вérbka, ки, ж. Ум. отъ вербá.

Вérblik, ка, м. Принадлежность уздецки,—задвижки, удерживающія съ обѣихъ сторонъ уздцы, вкладываемыя въ ротъ лошади. (К. П. Михальчукъ).

Вérbliöd, да, м. Верблюдъ. Шевч. 437. *Після цього і верблюд не пітиме.* Драг. 379.

Вérbliödka, ки, ж. Раст. *Epilobium tetragonum.* Вх. Пч. I. 10.

Вérbliöjij, а, е. Верблюжій. *Іоан був одягнений у верблюжий волос.* Єв. Мт. I. 6.

Вérbliöjina, ни, ж. Верблюжье мясо.

Вérbliöničja, ці, ж. Время въ самомъ началѣ весны, когда вербы цвѣтутъ. *Верблянича та ще не весна:* і. спій припада, і крупи ідути. Вх. Зн. 6.

Вérbnij, а, е. Вербный.—тиждень. Вербная недѣля.—неділя. Вербное воскресенье.

Вérbnik, ка, м. Вербовая роща. Кроловец. у.

Вérbničja, ці, ж. 1) Вербная недѣля. *Прийде верблінія, назад земля вернеться.* Ном. № 426. 2)=**Верблáнича**. Желех.

Вérbnák, ка, м.=**Вербник**. Желех.

Вербóвий, а, е. Иловый. Козячий кожух, всрбові дрови,— біда готова. Ном. № 8110.

Вербóв'я, в'я, с. соб. Вербы. Ой ти всрбо, всрбов'я, похилилося голля. Грин. Ш. 429.

Верболіз, лбазу, м. Раст. Salix capraca. ЗЮЗО. I. 134. *Верболіз бс до сліз.* Ном. № 13639.

Вéрбонька, вéрбочка, ки, ж. Ум. отъ верба.

Вербува́нець, иця, м. Завербованійся въ войско. Вх. Лем. 396.

Вербува́ння, ия, с. Вербованіе.

Вербувати, бýю, еш, ыл. Вербовать. Ой ціарю, ціаричку, чому нас вербусі? ЕЗ. V. 143. Ой як же нас вербували, злоті юри дарували; а як же нас звербували, то в кайдани закували. Іп.

Вéрбúнка, ки, ж. Вербовка. Пристань, пристань до вербунки, будеши їсти з маслом курки. Ном. № 12511.

Вéрбункóвий, а, е. Къ вербованію относящийся. Желех.

Вéрбúнок, ику, м.=Вербунка. Пристань, пристань до вербунки, будеши їсти з маслом курку, будеши їсти, будеши пити і в хорошому ходити. Іп.

Вéрбá, бá, с. соб. Вербы. Куди не повернешся— золоте верб'я росте. Ном. № 3136.

Вервéчка, ки, ж. 1) Веревочка, на которой привѣшена люлька, колыбель (всѣхъ вервѣчок четыре). К.С. 1893. VII. 80. Шовковій вервѣчки, колисочки швабська, дитиничка панська. Мет. 4. 2) Рядъ, толпа людей, животныхъ. А он Грицько малу вервѣчку за собою веде. Мир. Пов. I. 129. *Вервѣчка курей.* Миж. 177.

Вéрг, гу, м. Слой. Вх. Зн. 6.

Вéргання, ия, с. Бросаніе, швыряніе. Г. Барв. 425.

Вéргати, гаю, еш, сов. в. вéрг(ну)ти, ну, неш, ыл. 1) Бросать, бросить, швырять, швырнуть. Такі дуби верга, що по півтора обіймита. Рудч. Ск. II. 106. 2) Вéргнути очи. Взглянуть. Ой шила спорочку,— покоротила, вергла очима на побратима. Гол. II. 226.

Вéргатися, гаюся, ешся. сов. в. вéрг(ну)тися, нуся, нешся, ыл. Бросаться, броситься. Шух. I. 212. Як ис вержеся ус ти на мене, як не стане кусати, гризти. Гн. II. 64.

Вéрглик, ка, м. Инструментъ для плетенія лаптей. Мав... верглик той, що замії плестуть. Чуб. II. 382.

Вéрг(ну)ти, ся. См. Вергати, ся.

Вéргун, на, м. Сладкое печеніе: хворостъ, хрусты. Сим. 192. Ум. Вéргунець, вергунчик.

Вéре, нар. Въ самомъ дѣлѣ? неужели? Вх. Зн. 6.

Вéребéй, бá, м.=Горобець. Чуб. II. 15. Ум. Вéребéйко. Вéребeйко в стріci. МУЕ. Ш. 126.

Вéребáчий, а, е = Горобáчий. Чуб. II. 16.

Вéревáний, а, е. Веревочный. Слов. Д. Эварн.

Вéреди, дів, мн. Капризы, прихоти.

Вéредити, джý, дýш, ыл. Мѣшать, препятствовать, вредить. Угор.

Вéредитися, джýся, дýшся, ыл. Чваниться. Як ся вéредит богацький син: убраався як пан. Вх. Зн. 6.

Вéредíй, дія, м. Капризникъ, прихотливый, переборчивый. Уман. II. 8. Вéредуала б тебе лиха година! Чого тобі не стає ще? Ну, та й вéредíй же! Харьк.

Вéредíйка, ки, ж. Капризица, прихотливая, переборчивая.

Вéредлýвий, а, е. Капризный, прихотливый. Вéредлива коза вовку користь. Ном. № 2630. Вéредливе тілки воду варить. Ном. № 2727.

Вéредлýво, нар. Капризно, прихотливо.

Вéредníк, кá, м. 1)=Вéредíй. 2) Раст. Thlaspi arvense L. ЗЮЗО. I. 138.

Вéредníця, ці, ж.=Вéредíйка. Не буде її добра у світі, коли такою вéредницею зостанеться. МВ. I. 26.

Вéредóвний, а, е = Вéредливий. Ну, та й вéредовна дитина. Чернig. у.

Вéреду, меж., обозначающее капризничанье. Встрѣчено въ скороговоркѣ: Вéреду-вереду та пасла дівчина череду. Харьк.

Вéредувáння, ия, с. Капризы, прихоти, привередничанье. Хома з тою часу зарікся коней купувати та жінчине вéредування сповняти. Рудч. Ск. II. 174.

Вéредувáти, дýю, еш, ыл. 1) Капризничать, прихотничать, перебирать, привередничать. Тойді їм (запорожцям) таки й тісніше стало, бо вéредувати почали. ЗЮОР. I. 77. Тенер ти вéредуєш: будеш їсти печень редьку. Ном. № 12228. 2) Перебирать (польск. wertować?). Вéредував дерево: чи більше сухого, чи більше зеленого. Чуб.

Вéредун, на, м.=Вéредíй. Левч. 56. Ум. Вéредунець, вéредунчик. АФ. 313.

Вереду́ха, хи, ж.—**Вередійка.** Уман. І. 8. Ум. **Вередушка.** Аф. 313.

Вереза́ти, жу, жиш, ил. Скрип'ть. Аби входовими дверима за єдно не всрезати, не рипати, кладутъ... Шух. І. 94.

Веремій, мія, м., веремія, мії, ж. 1) Кутерма, суматоха, смятеніе. *Всі веремію підняли.* Котл. Ен. Ш. 8. *Не краще було й товаришам Гонти: і їх четвертували по городах і містечках, і їх голови, руки і ноги розвінивали по перехрестях.* Попався у сю веремію і наш дідуган Тарасович. Стор. І. 252. *Пастухи в ту ніч, як парадився Христос, вздріли й велику веремію на небі.* Старод. у. Крутити веремія, веремію. Дѣлатъ быстрыя нападенія, атаки, нападать то здѣсь, то тамъ. Потебн. Ш. 67. К. ЧР. 423. *Ніхто краще його не ставав до бою, ніхто не крутив ляхам такого веремія.* К. ЧР. 13. *Крутять в полі веремія делбаші кіньми.* К. МБ. XI. 142. Як зачав він веремія крутити: то шарпне, то сіпне, то кусне мене, аж щрко мені стало. Канев. у. Крутити мізком веремію. Измышлять, задумывать хитрости. Потебн. Ш. 67. Я вже трохи й догадуюсь, яку він крутить мізком веремію. Шерешеря, купала на Івана. 22. Сказати веремію. Сказать нѣчто. Сказав би веремію, та здумав, що іовію. Ном. № 3583.

Верем'я, м'я, с. Хорошая погода. Шух. І. 81. 189. *По слоті верем'я.* Фр. Пр. 146.

Верёнва, ви, ж. Рядъ сноповъ въ одоньяхъ. Чуб. VII. 575.

Верéня, ні, ж. Маленькая верета. Kolb. I. 69. Ум. **Верéн(ъ)ма.** У нас не суть веренки, лем тоненъкі плахотки. Гол. IV. 407.

Вéрес, су, м. Раст. —**Вéріс.** Вх. ІІЧ. I. 9.

Вéресень, сня, м. Сентябрь (мѣсяцъ). Желех.

Вéреск, ку, м. Визгъ, крикъ. Левч. 62. *Вереск у хаті.* Фр. Пр. 146.

Вéресклéп, шу, м.=**Вересклет.** ЗЮЗО. I. 123.

Вéресклéвий, а, е. Крикливыи. Желех. Левч. 62.

Вéрескотнá, ні, верескотнáва, ви, ж.=**Вереск.**

Вéрескун, на, м. Крикунъ. Уман. II. 48. **Вéрескúха, хи, ж.** Крикунья. Уман. II. 48.

Вéреснути, ну, неш, ил. Крикнуть

рѣзко. *Півень на приезьбі на все подвір'я як вересне.* Драг. 76.

Верéта, ти, ж. 1) Дерюга. 2) Родъ шерстяныхъ разноцвѣтныхъ ковриковъ, которыми застилаютъ лавки, а иногда и столъ. Чуб. VII. 387. Kolb. I. 58. *Дайте же нам і постілку та й писані верети.* Гол. II. 111. 3) Множество, куча. *Верета горобців у просі.* Фр. Пр. 147. Ум. **Верéтика.**

Веретéнечко, ка, с. Ум. отъ веретено.

Веретéнитися, нюся, нишся, ил. Вертеться какъ веретено.

Веретéнний, а, е. Относящийся къ веретену. Залізо веретенне. Стропильное жельзо, двухвершковой толщины. Вас. 199

Веретéнниця, ці, ж.=**Веретільник.** Вх. ІІЧ. II. 16.

Веретéно, на, с. 1) Веретено для пряденія. Чуб. VII. 410. Вас. 201. *Позичила веретено, гребінь, днище, прийшла додому і давай прясти.* Рудч. Ск. I. 178. *На сорочку не направля, веретін не було.* Г. Барв. 45. Названія частей веретена въ Лебед. у.: острый конецъ—шпинъ, утолщенная средняя часть—пузцѣ, зарубка послѣ нея—шийна, конецъ—п'ятка. (Залюбовск.). Гуцульская назваія: острый конецъ—спінь, утолщенная средняя часть—чёрево, зарубка послѣ нея—затинка, деревянный дискъ, надѣваемый на конецъ—ібчальце, конецъ—гуска. Шух. І. 148. 2) Веретено, стержень какъ часть различныхъ снарядовъ и машинъ, напр. снаряда для пряденія шерсти (назв. тупого конца: гуска Вас. 153) и различныхъ ткацкихъ снарядовъ: ремісника (Шух. І. 257), снувалки (МУЕ. Ш. 15), човника (Шух. І. 258), шпулера (МУЕ. Ш. 14), ярдки; также какъ часть слѣдующихъ машинъ: жорен (Шух. І. 146), млина ручніго (Шух. І. 103),—водяніого и вітрянаго (Kolb. I. 61; Мик. 481), круга гончарського (Вас. 179, Шух. І. 360—262) и пр. Ум. **Веретe(і)нце, веретe(і)нечко.**

Веретéнце, веретінце, ця, с. 1) Ум. отъ веретено. 2) мн. Раст. Equisetum arvense. Вх. Лем. 396.

Верéтина, ни, ж. Нитки для тканья верети. МУЕ. Ш. 19.

Веретіння, ня, с.? *Ні з того, ні з сього—веретиння.* Ном. № 7003.

Веретище, ща, с. Рубище. *Все веретище Остапове держалось тільки латками.* Г. Барв. 22.

Веретільник, ка, м. 1) Зм'я м'ядяни-ца, *Anguis fragilis*. Вх. Пч. I. 16. 2) Йще-рица. Вх. Лем. 396.

Веретільниця, ці, ж. 1)=**Веретіль-ник.** Вх. Пч. I. 16. 2) Родь рыбы. Шух. I. 24. 3) Злая женщина.

Веретінник, ка, м. 1) Часть ручного млина. Шух. I. 103. 2) Снарядъ, употребляемый при сматываніи нитокъ съ веретена на мотовило: на четырехугольной деревянной подставкѣ—лавиці стоять вилки—розсбаха, которая своимъ хвостомъ укрѣплены въ подставкѣ; на верхніе концы розсбах надѣта дощечка—правило, имѣющая, кроме двухъ отверстій для концевъ вилокъ, еще и третье посерединѣ; веретено съ напряденными на него нитками вставляется такъ, что тупой его конецъ упирается въ мѣсто, где выходятъ вилки, а острый—въ среднее отверстіе—правило; если тянуть за конецъ нитки, то веретено вращается и нитка разматывается. Шух. I. 149.

Веретінце. См. **Веретенце.**

Верѣтка, ки, ж. Ум. отъ верѣта.

Верѣто, та, м.=**Пілка** 3. Вх. Пч. II. 21.

Верѣття, тя, с. 1) Тряпье, хламъ. 2) Кругъ сноповъ въ стогѣ. Александров. у.

Верѣтній, а, е. Дерюжный; подобный дерюгѣ. У свой встяняй свитини. Г. Барв. 22.

Верѣчи, вѣржу, жеш, гл. Бросить, кинуть. Угор. *Воліась мя в болото веречи, ніж мя мали вояки стеречи.* Гол. I. 137.

Вереща́ка, ки, м. Крикунъ, пискунъ.

Вереща́ння, на, с. Рѣзкій крикъ, визгъ.

Вереща́ти, щу, щиш, гл. Рѣзко, пронзительно кричать, визжать, пищать. *I кричить, верещитъ, против діда не мовчить.* Нп. *Жаба кричить, верещить, а кухарь на рожні до кухні її тащитъ.* Ном. № 1222.

Верея, реї, ж. Ось, на которой ходить дверь; столбъ, на который навѣшены ворота. КС. 1882. IV. 171. *Поставивши ворота з вереями.* К. Іов. 85.

Вержёт, ту, м.=**Левержет.** Накрутить оце вержет, аж стирчить, мое у якоа чубик. Сим. 230.

Верзі́ця, ці, ж. Пустомеля. *Верзи, верзице, покуль верзеться.* Ном. № 13013.

Верзі́кати, каю, еш, гл.=**Верзякати.**

Верзі́ння, на, с. Болтовня, пустые разговоры. *А юк спразді нападутъ на*

нас розбійники?...—*Не байсь, мое серце:* то усе верзіння. МВ. III. 130.

Верзтій, зу, зеши, гл. Говорить вздоръ, болтать, пласти, пустомелить. *Великий крик всі підняли і всяку всячину верзли.* Котл. Ен. *Стара собака, де б' молиться, верзеш тут погань.* Шевч. 159. *Іван Уласович і не слуха, що вона йому верзе.* Стор. I. 208.

Верзтіся, зеться, гл. безл. Грезиться. Як сметься, то й верзеться. Ном. № 11349. *Ой не спала я, все верзлась мені нічка темная.* Шевч. 295.

Верзува́ти, зую, еш, гл. Издѣваться. Испорч. *коверзувати?* Слово сомнительное: встрѣчено только въ одной пѣснѣ, помѣщенной въ соч. В. Шульгина: „Юго-западный край“ (1864). *А там стали шкури дерти, як і спершу дерли,—цілий тиждень верзувати, як і верзували.* (106).

Верзу́н, на, м. Кожаный лапоть. Стор. М. Пр. 4. *І так злиденно іскривився, що став похожим на верзун.* Котл. Ен. VI. 81.

Верзя́кання, на, с. Нескладная болтовня. Уже йому докучило слухати п'яне верзякання. К. ЧР. 67.

Верзя́кати, каю, еш, гл. Болтать, пласти, молоть вздоръ. *Верзякали вони таку дурницю.* Ком. I. 53.

Веризу́б, ба, м. Рыба: веризубъ, *Lepiscus Friesii.* Браун. 28.

Верівчаний, а, е. Веревочный. Волч. у. (Лободовск.).

Верінка, ки, ж.=**Версия.** *Лягають спати, а вкриваються сіраками чи якою верінкою.* Шух. I. 216.

Веріс, су, м. Раст. Верескъ, *Calluna vulgaris Salis.* ЗЮЗО. I. 115.

Верія, рії, ж.=**Верея.** Желех.

Верклю́г, га, м. Снарядъ для подвѣшиванія котелка надъ огнемъ (въ жилищахъ гуцульск. пастуховъ и пр.). Столп—столбъ вращается, стоя у стѣны, въ канганці нижнимъ концемъ; вертикально къ нему вдѣланъ въ верхній его конецъ (такъ что выходить подобіе буквы Г) четырехгранный брускъ дерева, назыв. собственно верклюгомъ, вдоль которого двигается берфѣла (кужба)—пластинка съ крючкомъ на концѣ: одинъ конецъ берфѣли проходитъ въ отверстіе верклюга и поддерживается въ немъ чопомъ—колышкомъ, входящимъ въ отверстіе берфѣли, а на крюкъ другого конца висить котелокъ; благодаря ряду отверстій для колышка вдоль бер-

фели, ее можно поднимать и опускать, также двигать по прорезу вертлюга и такимъ образомъ перемѣщать котелокъ. Шух. I. 186, 187, 109. См. Вертлюг.

Верлánь, на́я, м. Крикунъ. *Горланъ, верланъ, кулачник страшний.* Котл. Ен. 1' 66.

Верлатий, а, е. Крикливый.

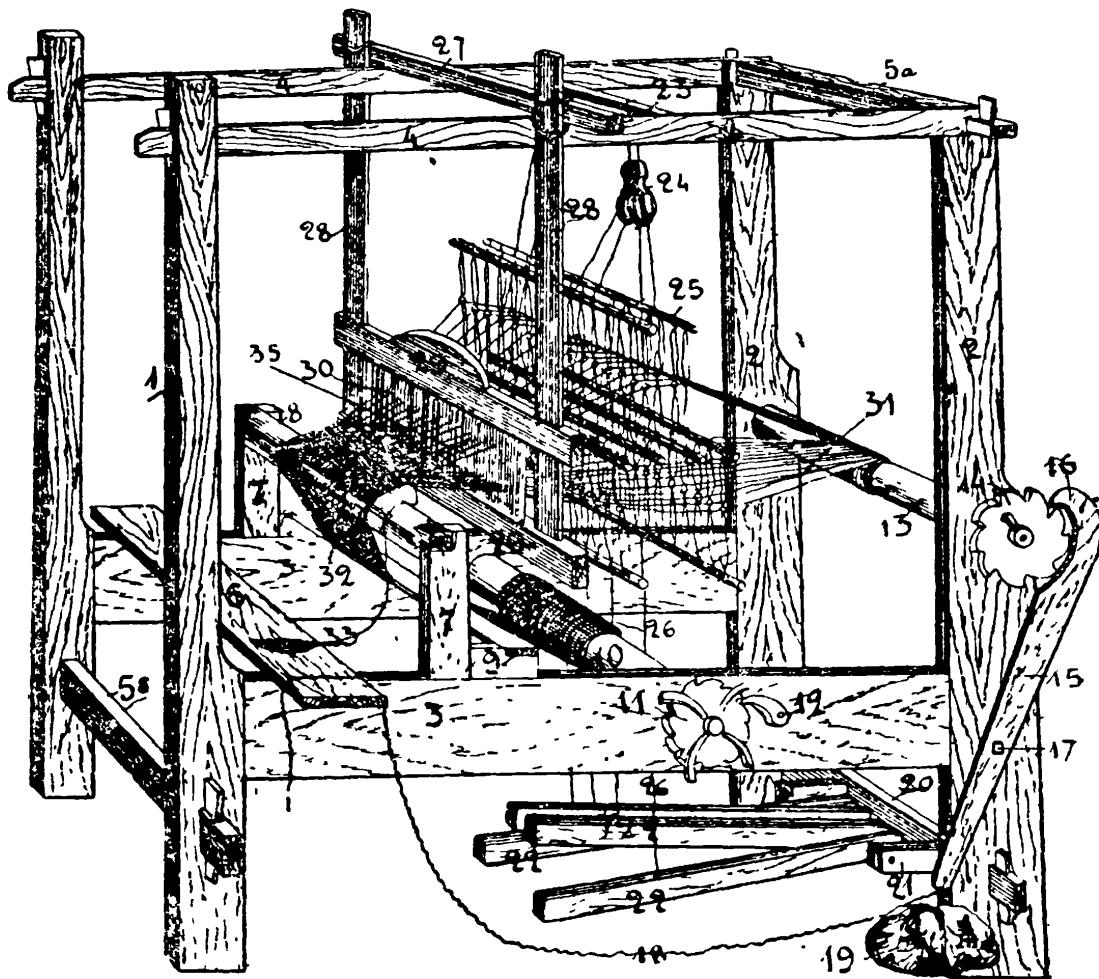
Верлб., ла, с. Рычагъ, къ которому припрягаютъ лошадей для приведенія въ дѣйствіе привода.

Верміан, на, м. Армянинъ. Мнж. 155.
Вернѣць, наця, м.=**Бочкарь**. Угор.
Вернивода, ди, ж. 1) Водоворотъ.
2) м. Сказочный великанъ, по желанію, движениемъ своихъ усовъ управляющей водой. *Вернивода з водою грається: на той бік усом повернє—там сухо робиться, то на той—там сухо робиться.* Чуб. II. 266..

**Верніголова, ви, ж. Родъ дѣтской
игры.**

Верийгора, ри, м. Сказочный герой, переворачивающий горы. Миж. 43. Драг. 256.

Верні́дуб, ба, м. Сказочный герой, ру-
ками ломающий огромные дубы. Мнж. 43.

Верніна, ни, ж.=Колотвиця. Вх.
Зн. 27.

Верни́сонце, ця, с. Расти. *Lupinus caeruleus*. Харьк. у.

Вернүти, ся. См. Вертати, ся.

Версадло, ла, с. Астролябія. Миж. 177
См. Верцадло.

Версовикъ, ка, м. Лошонокъ, родившійся поздней осенью. Вх. Пч. II 6.

Верстá, тý, ж.=Верства.

Верстакъ, ка, м. Ровесникъ. Шух. I. 32.

Верстáт и варстáт, ту, м., варстáть,
ті, ж. 1) Також крбсна. Ткацкій станокъ.
Чуб. VII. 409. *Хто пряде, хто за верстаттю.* Г. Барв. 33. Части верстату
видны изъ слѣдующаго рисунка гуцуль-
скихъ крбсен: 1 и 1. Передні кбники; 2 и
2. задні кбники; 3 и 3. ставкі, 4 и 4. по-
бедрики; 5 и 5. поперечници; 6. сдавка=—
сидец; 7 и 7. льбники; 8. маголь; 9. штак;
10. спідній навїй=воротило; 11. сучка з зу-
бами; 12. пёсик; 13. вёрхній навїй=воро-
тило; 14. сучка, кёгло; 16. пёсик; 17. чіп;
18. шнур; 19. камінь, 20. поперечница;
21. вұха; 22. побнохі; 23. скракник; 24. скрак-
лі з кільцями; 25. нічиници; 26. мотузй;
27. стрілаб; 28. и 28. слизький; 29 и 29. на-

бівка (=ляда), а в ній 30. бéрдо; 31. оснобва; 32. полотнб; 33. човник; 34. полотнб, навіте на спідній навій. Шух. I. 254—256. Інша названія тéхъ же частей: а) 1. кбчики, 2. слúпки, 3. стативи. 4. жéрдки, 5а. жéрдки, 5б. шáйда, 6. сідáк, 7. льбітки, 8. мágіль, 9. штак, 10. долшній навій, 11. триб, 12. пéсик, 13. горшній навій, 14. триб, 15—16. сúка, 20. шáйда, 21. кочкý, 22. підніжки, надéтыя на свóрінь, 25. начине, 27. жéрдка, 28. лядобійці, 29. властіва лýда, 30. блят, 31. оснобва, 32. полотнб, 33. човник, 34. полотнб. Восточн. Галиція. МУЕ. III. 16—20; б) 1. Передні стояні (стоякі), 2. задні стояні (стоякі), 3. кбні (застрямини), 4 и 5а. жéртки (жéртки), 5б. шáйда (шáйда), 6. лáвка, 7. ломки, ед. ч. лóмок (лбно), 8. штак (магівніця), 9. штак, 10. спідній навій, 11. кблесо (триббк), 12. цúга (жáбка), 13. вéрхній навій, 14. кблесо (кбло), 15—16. цúга (дзúг'a), 20. шáйда (шáйда), 21. (жáбка), 22. підніжки, надéтыя на швóрінь (то-же), 23. серéдня жéртика, 24. жабкý—ихъ двé (жидкý), 25. начиня (начиня), 26. мотузочки, 27. жéрточка (жéртика)—къ ней привязан.. лýда своею рбспинкою,—въ гуцульскихъ кроснах жéрточка и рбспинка, какъ видно изъ рисунка, сведены въ одно, 28. хвостí, 29. самá лýда (то-же), 30. блят (блят), 31. оснóва (то-же). Константиногр. у., записаль Б. Грінченко; въ скобкахъ поставлены названія, указанныя у Вас. 165—166.—См. еще отдéльныя описанія: блят, лýда, навій, начиня. 2) Варстáт гончáрський. См. Круг гончáрський. Шух. I. 260. 3) Варстáт трацкýй. Подставки. на которыхъ кладутъ дерево при распиливаніи его на доски. МУЕ. III. 30.

Верстáти, тáю, еш, гл.—дорбгú, путь. Держать путь. По морю простий путь верстають судна. К. Псал. 237. Коней на-взводахъ день і ніч держали, до гетьмана Наливайка дорогу верстали. Макс. Зібралися повки його на мене, верстали далекую дорогу. К. Іов. 41.

Верстá, вý, ж. 1) Верста. Прибігають до царевого дому.... верстов за п'ять. Рудч. Ск. I. 105. У доброго коня не довгі верстви. Ном. № 11385. 2) Верстовой столбъ. З Береслава до Переяку все мальовані верстви. Рудч. Чп. 155. Понаставляли тут верстів що й розмінувшись трудно. Ном. № 6595. 3) Слой земли, сноповъ; рядъ вѣтвей на деревѣ, находящихся на одной высотѣ. Миж. 177.

Шух. I. 175. Треба ще положити одну верстеву, а тоді вже вершити стіг. Харьк. 4) Слой, классъ, кругъ (общества). Це люде однієї верстви з вами. Левиц. 5) Возрастъ. Цей дід однієї зо мною верстви. Рк. Левиц. I з меншої верстви вчаться всі. Уманск. у.

Верстváк, ка, м. Ровесникъ. Вх. Лем. 396.

Верстовíй, а, є. Верстовой.—шлях. Столбовая дорога. На верстовім шляху в полі корчма під вербою. Шевч. 455.

Верстъ, ти, ж.=Верства 3—5. Вх. Зя. 6.

Вертáння, на, с. Возвращеніе. Ойтo же менi не гуляння,—за ворота та й вертання. Грин. III. 686.

Вертáти, тáю, еш, сов. в. вернúти, нý, неш, гл. 1) Возвращать, возвратить, вернуть. Щастя розум відбирає, а нещастя назад вертає. Ном. № 1715. Верни мое, візьми свое. Ном. № 273. Верни, верни, милий Боже, мое діування. Мет. 259. 2) Возвратиться. Я ждатиму, доки вони не вернутъ з міста. Федьк. 3) Поворачивать, заворачивать. Туди мою головоньку що вечора верне. Мил. 79. Гей, верни, Касяне, круто. Ном. № 11418. Куди не верни, наткнешся на тин. 4) Выворачивать, выворотить, воротить, съ силой двигаться впередъ. Де ся взялася да із моря синя хвиля: верне да верне всяку рибу ізо дна. Мет. 101. Правда зі дна моря верне. Ном. № 6689. Реве, стогне хуртовина, котить, верне полем. Шевч 82. Як узяв скот вернути із того яйця: верне та й верне. Рудч. Ск. I. 144. 5) Сваливать, свалить, сбрасывать, сбросить. Пиенишне, гречишне—верни вмісто. Ном. № 12167.

Вертáтися, тáюся, ешся, сов. в. вернúтися, нýся, нешся, гл. 1) Возвращаться, возвратиться, воротиться. Вернітесь, літа мої, хоч до мене в гості. Не вернемось, не вернемось, | не знаєм до кого. Мет. 106. Щоб ти туди не дійшов і назад не вернувся. Ном. № 3676. 2) Бернеться світ кому. Голова у кого кружиться. Лежить наша Тетяна, вернеться їй світ. Г. Барв. 537.

Вертéп, пу, м. 1) Пещера. Благовістив в Назареті,—стала слава у вертепі. Колядка. Шевч. 291. І слово правди і любови в степі, вертепі понесли. Шевч. 2) Кукольный театръ, театръ марionетокъ, на которомъ въ старину пред-

ставлялась рождественская мистерія, а так же и сцены изъ народной жизни.

Вертепа, пи, ж. Пропасть, оврагъ, ущелье. Вх. Лем. 396.

Вертепний, а, е. Относящийся къ вертепу. Желех.

Вертиголов, ва, м., вертиголова, ви, об. Тотъ, кто имѣеть привычку крутить головой. Вх. Зн. 6.

Вертигузка, ки, ж. 1) Трясогузка. Уман. IV. 127. 2) Верглювая женщина.

Вертишрох, ха, м. Вѣтреникъ, вертопрахъ. Вх. Зн. 6.

Вертіж, жа, м. Мѣсто сверленія. Угор.

Вертій, тія, м.=**Веретільник** 1. Вх. Пч. II. 16.

Вертіння, на, с. 1) Вергюніе. 2) Сверленіе.

Вертіти, чу́, ти́ш, гл. 1) Вертѣть, крутить. *Вертити хвостом*. Ном. № 3004. *До Бога далеко, а пани вертятъ, як хотятъ*. Ном. № 1237. *У такому ділі як не верти, треба або чорта, або жінки*. Шевч. 284. 2) Свердлить. *У дощі вертіти дірку*. Дешо.

Вертітися, чу́ся, ти́шся, гл. Вертѣться, крутиться. *Вертитися, мов в'юн в ополонці*. Ном. № 3124. *Вертитися, як шуха в окропі*. Ном. № 10068.

Вертей, а, є. Вертлявый, шустрый. *Був там один, що його прозвали Малюю, швидкий та верткий, що й з під ступня викрутиться*. Св. Л. 131.

Вертлівий, а, е. Вертлявый. Ном. № 13618.

Вертилик, ка, м. Шарманка. *Грає на вертилику*. Вх. Лем. 397.

Вертлюг, га, м. Неподвижный винтъ, на которомъ что нибудь врапцается. См. Верклуг

Вертун, на, м. Название хитраго вола. КС. 1898. VII. 46.

Вертунець, нця, м. Летучая мышь: (Вночі) одні тільки вертунці часом ліпали перед його очима. Мир. ХРВ. 306.

Верть, леж: означающее поворотъ. *Тоді вона верть, та за двері*. Г. Барв. 182. *Підійшли до його, а він тоді верть, та в другий бік, та й сковавсь*. Павлогр. у.

Вертьбг, гу, м. Ухабъ; яма въ пескѣ, выбитая вѣтромъ. Миж. 177.

Вертьога, ги, ж. Родъ посуды. *Виїла з одної вертьоги*. Чуб. II. 407.

Вертью, нар. Въ выражениіи вертью закрутывся—завертѣлся; встрѣчено только въ одной пѣснѣ, повидимому фальсифицированной и напечатанной у Макс. (1834), 130: *А в Ланському розі явір похилився, ой татарин тяжко-важко вертью закрутився*. АД. I. 144.

Вертилка, ки, ж. Метательное орудіе. Угор.

Верх, ху, м. 1) Верхъ. *Козел сміливіший—ізліз на самий верх*. Рудч. Ск. *Вода так через верх ллється*. Рудч. Ск. 3 въерху до спбду. Съ верху до низу. На въерсі. Сверху. *Коровай накривають рантухом так, щоб різка з яблуками стремила на версі*. Г. Бэрв. IV. 30. Через верх слухати. Невнимательно слушать, пропускать мимо ушей. *Як батько казав: „не важся за його йти“, то я слухала його через верх*. Г. Бэрв. 277. 2) Поверхность. *Верх землі*. 3) Крыша, покрышка (шубы). *Кожух.... сіронімецький верх*. Сим. 227. 4) Верхняя часть, верхній край чего либо. **Верхі**. Въ налкѣ верхній конецъ, когда на ней міряются, чья очередь. Ив. 14.—у нѣводі. Верхній край невода. Вас. 186, Браун. 10. 5) Верхушка (дерева, горы, стога и пр.). Колб. I. 63. *Ой у горобді конопельки—верхи зелененькі*. Мет. 61. *А що буря верхи позривала*. Грин. III. 418. *На дуба зліз, на самій вершечок*. Чуб. 6) Крыша; глава церковная. Стоять церква без верха, у її людей без числа. Ном. стр. 296, № 196. *Стане церковця з трома верхами, з трома верхами, з трома хрестами*. О. 1861. XI. Св. 62. *Твоя хата, а мій верх*. Обрядовые слова новобрачной, подъѣзжающей къ хатѣ мужа, выражаящія пожеланіе властствовать въ домѣ мужа. Мил. 123. 7) Дымовая труба, отверстіе для выхода дыма изъ печи. *Мій верх і заткало*. Ном. № 2575. *Ти думаєш, дурню, я тебе кохаю, я такими дурнями верхи затикаю*. Ни. **Верхі трусити**. Трубы чистить. Сим. 130. 8) **Верхами=Верхи**. *А москалі їй назустріч, як один, верхами*. Шевч. 85. *Не їдь до мене трьома верхами, приїдь до мене трьома возами*. Грин. III. 266. 9) Верхъ, излишекъ. Вас. 191. Ум. **Вершон**, вершечок.

Верхи, нар. Верхомъ. *Наганяє його верхи на коні пан*. ЗОЮР. II. 47. *Климець сів верхи, пробіг скільки там*. Рудч. Ск. I. 69.

Верхівень, вня, м. Верховой, всадникъ.

Приїхали ті верхівні. Драг. 305. Учора два верхівні бігло за возом. Лубен. у.

Верхівець, відъ, м.=Верховинець. Шух. I. 77.

Верхівка, ки, ж. Верхушка (растенія). Шух. I. 88. Ум. **Верхівочка.** Маки, маки, маковочки, золотій верховоочки. Маркев. 75.

Верхів'я, в'я, с. 1) Вершина; верхушка дерева. Бог узяв.... рукою того дуба за верхів'я. О. 1862. V. 83. 2) Волоса на голові, хохоль. *Мужик попав коваля за верхів'я і давай йому метелиці давати.* Грин. I. 109.

Верхлю́к и верхля́к, ка, м. Дикий просенок. Вх. Пч. II. 7.

Верхні́на, ни, ж. Сливки. Вх. Зя. 6, 37. Ум. **Верхнінка.**

Верхній, я, в. Верхній. *А зуб як вискочить та в верхню гільку, та її застрав там.* Рудч. Ск. I. 130. *Верхня щелепа.* Міус. окр.

Верхня́к, ка, м. 1) Верхній жерновъ въ мельницѣ. 2) Часть гончарного круга (см.). Вас. 179. Шух. I. 260—262. 3) Верхній слой скирды. 4) Дека въ струнномъ музыкальномъ инструментѣ (кобзѣ, торбанѣ). КС. 1882. VIII. 282; 1892. III. 382. 5) Металлическая крышка курительной трубки. Чіпка одкрив верхняк, потяг люльку,— огонь осіяв. сіни. Мир. ХРВ. 306. 6) У гребенщиковъ: верхушка рога. Вас. 163.

Верхоблю́д, да, м.=Верблюд.

Верховé, вóго, с. Подымная подать, взимаемая отъ трубъ. Кремен. у.

Верховéць, відъ, м.=Верхівець. Он по полю верхівцем літає.

Верховýй, а, ё. 1) Верховой. Да сто коней верховых, а сімдесят возовых. Макс. 2) с. м. Верховой; всадникъ. Послали верхового, щоб подав звістку. Дали пропіхати верховим і ридванові. К. ЧР. 74. 3) Верховий вітер. Съверовосточный вѣтеръ. О. 1862. V. Кух. 37. 4) Верхози вила. Вилы, которыми подаютъ сѣно на высокіе стоги и скирды. Грин. II. 86. 5) Верхова хата. Хата съ соломенної крышей, въ противоположность землянкѣ. Херс. 6)—хвилья. Гарасько ж на талан і диво якось до берега прибивсь. Чи з ломом він туди заплив. чи хвилья верхова прибила? Мкр. Г. 7.

Верховíк, ка, м. 1) Съверный вѣтеръ. 2) Всадникъ, верховой. Миргор. у. Слов. Л. Эварн.

Верхови́на, ни, ж. Вершина (деревы, горы). Він на те дерево: заліз аж на саму верховину. Рудч. Ск. I. 4. **Могила-верховина.** Курганъ на возвышенномъ мѣстѣ, обыкновенно сторожевой постъ. *Ой могила-верховина, чомусь рано не горіла.* Гол. I. 96. Ум. **Верховинка.** Шух. I. 204.

Верхови́нець, иця, м. Горецъ. Гол.

Верхови́нний, а, в. Вершинный, относящийся къ вершинѣ. **Верхови́нна могила=верховина-могила.** Горянь могили верховинні въ полі. К. ЦН. 187.

Верховіття, тя, с. Верхня вѣтви деревьевъ. *Верховиття у тернів стинає, меншому брату припіту покидає.* Макс.

Верховóд, да, м. 1) Вожакъ. З колегіума виходили всі люде, которі були верховодами українського панського товариства. К. Гр. Кв. 7. 2)=**Верховодка.**

Верховóда, ди, ж.=Оклій, Aspius lucidus. Вх. Пч. II. 18.

Верховóдити, джу, диш, гл. Командовать, заправлять, начальствовать. Коли я змій, а ти прозмій, так ти над на ми будеш верховадить. Рудч. Ск. II. 188. А над усіма був найстарший мармелка: він уже всіма верховодив. Рудч. Ск. II. 204. З громади кпили, хлопців били та верховодили в селі. Шевч. 565.

Верховóдиця, щі, ж.=Верховода=Оклій. Вх. Пч. II. 18.

Верховóдка, ки, ж. Рыба: а) Uranus scrupus; б) Alburnus lucidus. Браун. 27.

Верховóдний, а, в. Желающій властвовать. Під римські верховодні мрії совік чола свого не нагнемо. К. ПС. 137.

Верхогля́дка, ки, ж. Поверхностная женщина. Як почали вчащати якісь приятельки, верхоглядки та верхоумки, то її звали її ні на що. МВ. I. 27.

Верходúб, ба, м. Раст. Laserpitium latifolium. Ів. 99.

Верхолáз, за, м. Любящій лазить по крышамъ, деревьямъ. Рк. Левиц.

Верхолáк, ка, м. Лѣсной жаворонокъ. Anthus arboreus. Вх. Пч. II. 8.

Верхом, нар.=Верхи. Не сідай верхом (на собаку). Ном. № 13396.

Верхопасáння, ни, с. Въ постройкѣ: верхняя часть сруба. Шух. I. 116.

Верхостьбб, бу, м. Особый способъ вышиванія.

Верхоúмка, ки, ж. Умничающая, но поверхностная женщина. Нацокотали тїї

верхоумки скосирні, а ти віри поняла. МВ. (О. 1862. Ш. 45). МВ. I. 27.

Верцадло, ла, с. 1) Зеркало. *Даїка лавися чепуруха в верцадло очі все п'яла.* Котл. Ен. IV. 27. 2) Компасъ. Кременч. у. 3) Астролябія. Манж. 177.

Верч, ча, м. 1) Свертокъ, пучекъ. 2) Небольшая булочка съ ишкой посерединѣ. Ее даютъ старостѣ на свадьбѣ, чтобы впустили въ дворъ. Ум. **Верчик**, вѣрчикок. *Що за той вѣрчикок шпалер?* Харьк. у.

Верчик, ка, м. 1) Ум. отъ верч. *Христя скрутilla вѣрчик соломи.* Мир. Пов. I. 117. 2) Сплетенный бубликъ.

Верша, ші, ж. Рыболовный снарядъ ко- нусообразной формы, сплетенный изъ прутьевъ. *Раки, лізьте в вершу.* Ном. № 6897. *Роз'їхавсь як верша.* Стор. II. 27. *Насміялась верша болоту, коли оглянеться, аж і сама в болоті.* Ном. № 7999. См. *Стір з прутя.*

Вершак, ка, м. Верхушка дерева, верхняя часть дерева. *Смерека, який утято замолоду вершак.* Шух. I. 185. Шух. I. 176.

Вершо, нар. Выше. Харьк.

Вершень, шня, м.—**Верхівень**. Стор. М. Пр. 120.

Вершечок, чка, м. Ум. отъ вершокъ.

Вершільні віла. Вилы, которыми подаютъ сѣно при вершени стога.

Вершина, ни, ж. 1) Верховье рѣки. *Гей з устні Дніпра да до вершини сімсот річок і чотирі.* Макс. 2) Начало (оврага). *Де коні?—В вершині балки.* Стор. II. 258. 3)=**Вершок** 2.

Вершити, шу, шиш, гл. Завершать, заканчивать. *Вершить у стозі, бо немъ на возі.* Ном. 2) Насыпать чего либо въ сосудъ выше краевъ.

Вершитися, шуся, шиша, гл. Завершаться, оканчиваться на верху. *Мармурові комінки вершилися великою жими гербами.* Стор. М. Пр. 74.

Вершій, шія, м. Работникъ, заканчивающій верхъ стога. *Вершія немає на оцей стіг.* Волч. у.

Вершка, ки, ж. Рыболовный снарядъ изъ прутьевъ лозы,—родъ корзины, одна сторона которой открыта и бокъ въ этомъ мѣстѣ удлиненъ и лежить горизонтально,—конецъ его называется припадъ, средина—спадъ, сама корзина—гоговникъ. Снарядъ ставится на дно открытой стороной противъ узкаго и быстраго теченія, гоговникъ накрывается плитой; гонимая рыба вхо-

дить въ корзину и не можетъ оттуда вы- биться, благодаря силѣ теченія. Шух. I. 227.

Вершляг, га, м. Молотъ. (Ковалъ) і каже: *Ну, я нагрію кліщі; а ти бери вершляг.* Миж. 124. *Вершляг хоч шклянку розбиває, та штуку з криці вигинає.* Греб. 322.

Вершник, ка, м. Верховой, всадникъ. Стор. II. 57. Аф. 315. См. **Верхівень**.

Вершнюж, ка, м.=**Верхоляж**. Вх. Пч. II. 8.

Вершия, ні, ж. Поверхность.

Вершияк, ка, м. 1) Одинъ изъ пильщиковъ досокъ, стоящій при работе сверху. Борз. у. 2)=**Верхняк** 1. Черниг. у.

Вершок, шка, м. 1) Ум. отъ верх. 2) Дво шапки съ наружной стороны. 3) Верхняя часть очіка. КС. 1893. XII. 449. Вас. 191. 4) Та часть курительной трубки, въ которую кладется табакъ. Шух. I. 276. 5) Истокъ рѣки. *Де річка Ліва взяла свої вершечки.* 6) Вершокъ. *Лисина у шість вершків.* Ном. № 13942. 7) Сливки; сметана. *Зо всіх гладшиюк чисто було вершечки поз'їдаю, наче той кіт.* Г. Барв. 356. См. **Верхнина**. Ум. **Вершечок**.

Верштаб, бу, м. У овчинниковъ: снарядъ въ видѣ стоящаго одного или двухъ параллельно поставленныхъ шестовъ съ перекладинами, употребляемый для навѣшиванія овчины при ея обработкѣ. Вас. 153. Сумск. у.

Веряйка, ки, ж. Деревянный замокъ. Вх. Уг. 231.

Весёла, лої, ж.=**Беселка**. Вх. Зн. 6.

Весёлечко, ка, с. Ум. отъ весло.

Веслий, а, е. 1) Веселый. *В погоду і смутний веселим буває.* Ном. № 602. *Будь.... весела як весна.* Ном. № 4562 *Під веселу руч.* Въ хорошемъ настроеніи. *Як от під веселу руч, то й пісень співаємо.* Харьк. 2) Пріятный, производящій хорошее впечатлѣніе. *Веселі здалека палити.* Шевч. Ум. **Веселенький**, веселенький.

Веселик, ка, м. Название журавля, которое нужно употреблять относительно ихъ, когда они прилетаютъ весной, вм. журавель, иначе будешь журитися весь годъ. Драг. 8.

Веселити, лю, лиш, гл. 1) Веселить, увеселять. *Вонл було ввесіїї двір веселити собою, як зорою.* МВ. I. 70. 2) Радовать. *I душу веселити одрадою благою.* К. Псал. 54. *Жити б, жити та славити*

Бога і добро творити та Божою красотою людей веселити. Шевч. 327.

Веселитися, лібся, лішся, гл. 1) *Веселиться. Загубиш, то не смутись,—знайдеш, то не веселись.* Ном. № 5851. *Веселітися ж, люде добрі, гуляйте!* Шевч. 306. 2) *Радоваться. Я тобою, пташко, веселюся.* Шевч. 193.

Весёлиця, ці, ж. = **Весёлка** 1. *Ой знати, знати, хто господиня: в ней в світлиці, як в веселиці.* Гол. IV 545. Ум. *Весёличка.* Вх. Зн. 6.

Веселісінський, а, е. Совершенно, очень веселый. Мил. 162.

Веселісінсько, нар. Совершенно, очень весело. *Господи, як гарнісінсько та веселісінсько було.* О. 1862. IX. 111.

Веселість, лости, ж. Веселость, веселіє. *Наробили там крику та сміху, радости та веселости.* МВ. I. 114. *Дай вам, Боже, в стайнici радість, в хижі веселість.* Гол. II. 2.

Веселішати, шаю, єш, гл. Дѣлаться веселѣ. Желех.

Весёлка, ки, ж. 1) Радуга. Маркев. 16. 2)—вонюча. Раст. *Phallus imprudicus.* ЗЮЗО. I. 131. 3)—чбровата. Раст. *Phallus, caninus L.* ЗЮЗО. I. 131. Ум. *Весёлонька, весёлочка.* *Роскажи, як за горою сонечко сідає, як у Дніпра веселочка воду позичає.* Шевч. 324.

Веселіовий, а, е. Радужный. Уман. III. 231.

Весело, нар. Весело. *Тоді чоловік весело співає, як п'ятериком. ноганяє.* Ном. № 1408. *Весело не засміється, не гляне.* МВ. II. 20. Ум. *Веселенъко. Як мій жилий біля мене,—гулять веселенъко.* Нп.

Весёлонька и весёлочка, ки, ж. Ум. отъ весёлка.

Веселувати, лію, єш, гл. Играть свадьбу, гулять на свадьбѣ. *Аж тиждень веселували, як Марка женили.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Веселуха, хи, ж. 1) *Веселая женщина.* 2) Шутливое название спиртного напитка. *Варенухи, веселухи довелось до зволу.* Мбр. Н. 38. 3) *Лягушка.* Вх. Пч. I. 16.

Весельце, ця, с. Ум. отъ веслб.

Веселюх, хá, м.= **Веселуха** 3. Вх. Пч. I. 16.

Весівка, ки, ж. = **Веселка** 1. Вх. Зн. 6.

Весіленъко, ка, с. Ум. отъ весілля.

Весілля, ля, с. Свадьба. *Дай, Боже,*

знати, з ким весілля грати. Ном. № 262. *Загоїться, поки весілля скотиться.* Посл. *Відбутi, відгуляти весілля.* Сыграть, отпраздновать свадьбу. **Весілля** называются и вообще все участники свадьбы: *весілля* йде до молодой. О. 1862. IV. 30. Ум. *Весіленъко, весіллячко.* *Вінець сплете дівчинонька та на весіленъко.* Млак. 93. *Яке ж твоє весіллячко смутне-невеселе.* Г. Барв. 208.

Весілчанин, на, м. Употр. болѣе во мн. ч.: *весілчане.* Участники свадебныхъ торжествъ. К. ЦС. 38.

Весільний, а, е. Свадебный, брачный. Так мені вподобалась, як вовкові весільні пісні. Ном. № 5019. *Весільна хустка.* Шевч. 318. *Чи можуть синове весільні постити?* Св. Mr. II. 19. *Весільний дім.* хата. Домъ невѣсты. Мет. МУЕ. III. 82. *Весільна корогвá.* Красный флагъ во время свадебныхъ обрядовъ. О. 1862. IV. 27.

Весінний, а, е = **Весняний.** Гол.

Веслó, лá, с. 1) **Весло.** *На човничку парубочок веслами іграє.* Мет. 77. 2) Родъ лопатки, которой горшечникъ размягчаетъ глину. Шух. I. 260, 261. 3) Коромысло. Шух. I. 97. Ум. *Весельце, веселечко.* *Бігнуть, пливуть човенцями, поблизукоуть весельцями.* Pauli.

Веслувати, лію, єш, гл. Грести весломъ. *Був човен серед моря, а він один на землі і бачив, як вони силкувались, веслючи.* Св. Mr. VI. 47, 48.

Веслюга, ги, м. Большого роста человѣкъ. Рк. К. Ой взяли Попенка його вірні слуги, а Сотниченка з ратуші веслути. Нп.

Весна, нý, ж. Весна. *Встала ї весна, чорну землю сонну розбудила, уквітчала ї рястом, барвінком покрила.* Шевч. 195. *Веснбю, на весні.* Весной.

Веснівка, ки, ж. 1) = **Веснянка.** 2) Пт. луговой жаворонокъ, *Alauda arvensis.* Вх. Пч. II. 8.

Веснування, на, с. Встрѣчено въ формѣ весноване. Весенняя пастьба скота въ полонинах. Шух. I. 190.

Веснувати, нію, єш, гл. Дѣлать весення работы; проводить весну. Желех. *Дай, Боже, веснувати!* Фр. Пр. 152.

Весняній, а, е. Весенний. *Весняна погода.* Макс. *Зійшло сонце веснянє—стало пригрівати.* Рудч. Чп. 195.

Веснянка, ки, ж. 1) Весенняя пѣсня.

Веснянки поются исключительно ранней весной и исключительно молодежью. 2) Весенняя нимфа. *Весняночка-паниночка* десь у садочки шиє сорочку. Мет. 300. 3) мн. *Веснушки. Ластівко, ластівко! на тобі веснянки, дай мені білянки.* Ном. № 266.

Веснянкуватий, а, е. Покрытый веснушками, веснущатый. Уман. І. 71

Весті, веду, дёш, гл. 1) *Вести.* *Взяла коня за гнудечку, веде коня у стадницю.* Мет. 74. *Ти вів народ свій, як отару, жезлом Мойсей та Арону.* К. Псал. 2)—голос. *П'ять, тянутъ голосомъ.* *Лугомъ іду, голос веду—луже, розвивайся!* Мет. *Як же він високо веде.* 3)—мбву. Разговаривать, вести рѣчь. *Вони тоді сâже вели про його мову між собою.* Рудч. Ск. II. 20. 4)—нитку. Выводить нитку. 5)—пред. Предводительствовать, командовать; быть впереди, во главѣ. *Господарює Хвєсиха, у всьому перед веде, а Хвесько слуха її й поважа.* Стор. I. 26. *На вечорничаях... у колядці, ніхто як я перед вела.* Стор. I. 133. 6)—порядок. Распоряжаться. *Тобі, мати, порядок вести.* Мил. 160. 7)—танок. См. Танок.

Вестися, ведуся, дёшся, гл. 1) Быть ведомымъ, вестися. *Веди швидче коня!*—*Еге, веди! коли ж не ведеться!* 2) Быть въ обычай. У нас так не ведеться. *На світі вже давно ведеться, що нижчий перед вищим гнететься.* Гліб. 3) Размножаться, плодиться, родить (о растеніяхъ). У нас гарно ведутъся кури. У нашім ставку не ведутъся карасі. Оця пшениця велася сім років, а на восьмий перевелася. Лебед. 4) Везти, удаваться, счастливиться. *Коли не ведеться, то й курка не несетъся.* Ном. № 1701. Уже нам ся сього року любитки не веде. Гол. IV. 508.

Весь, сю, м. Раст. *Phellandrium aquaticum.* Вх. Іч. I. 12. *Oenanthe phellandrium.* Лв. 100.

Ветляна, иш, ж. Раст. *Salix vittelina* Вх. Іч. I. 12.

Ветуля, лі, ж.—**Ватуйка.** Вх. Уг. 230. **Ветхий**, а, е. Ветхий. *В ветхе рям'с я одігся.* К. Псал. 82..

Вех, м. 1)—ху. Раст. *Sium latifolium* L. Апп. 332. 2)—хв. Пономарь. *Потоцький! не думай, що ти граф Потоцький, бо ти все села Бебех.* Ном. № 5509.

Веха, хи, ж. См. *Bixa.*

Вецы! меј. Призывъ свиней, то-же, что и вашъ.

Вечеренька, ки, ж. Ум. отъ вечера.

Вечеріти, ріс, гл. безл. Вечереть. *Бігай, коню, бігай, коню, бо вже вечеріє.* Мет. 98. *Вечір вечеріє.* Начинается вечеръ. *А вже вечеріє вечеріє, вже сонечко зайдло.* Грин. III. 129.

Вечерішний, а, е = **Вечірній.** Вечерине молоко. Вх. Лем. 397.

Вечерніці, ць, ж. мн. 1) Вечерня собранія молодежи. *Ей, стережися тих вечерниць, як мати тебе від вогню сперегла.* Ном. № 12560. 2)—душисті. Раст. *Hesperis matronalis L.* ЗЮЗО. I. 125. Ум. *Вечернічки, вечернічонки.*

Вечерница, ці, ж. Вечерня звѣзды, Венера. Вх. Лем. 397.

Вечерніченьки, чок, ж. мн. Ум. отъ вечерніці.

Вечернічити, чу, чиш, гл. Устраивать вечерніці, бывать на нихъ. Вх. Зи. 6.

Вечернічки. чок, ж. мн. Ум. отъ вечерніці.

Вечеровий, а, е. Вечерній. *Зійшла зоря вечеровая.* Чуб. I. 161.

Вечеря, рі, ж. Ужинъ. *Надіяся дід на обід, та без вечері ліг спати.* Ном. № 5638. Вечерю вечеряти. *Єсть уживъ, уживать.* *Ой годі, годі сишим конем грати; ходи до мене вечерю вечеряти.* Макс. Вечерю посилати, носити. Въ канунъ Рождества, послѣ обрядового ужина, посылаютъ вечерю (кутю, озваръ и пр.) родителямъ, кумамъ, крестному отцу или матери, священнику и пр.; носятъ ее, обыкновенно лѣти, завязанную въ платокъ или полотенце; тѣ, кому ее приносятъ, лишь отвѣдають ее и возвращаютъ (для дальнійшихъ посыпеній), подаривъ что либо принесшему. О. 1861. XI. Св. 61. Ум. *Вечеря(о)нька.* *Нам вечеронька не мила: широкая нивонька втомила.* Грин. III. 671.

Вечеряти, ряю, еш, гл. Уживать. *Тречи на день попас маю: а скідаю й обідаю, полуницу й вечеряю.* Нп.

Вечір, че(о)ра, м. Вечеръ. *Цень-ценъ, аби день, аби вечір близько.* Ном. № 10915. Вечір зайшбв. Вечеръ началяся. Рудч. Ск. Над вечір. Около вечера, подъ вечеръ. *Над вечір приїхав Кобза у селику слободу.* Стор. М. Нр. 57. *Що вечора.* Каждый вечеръ. *До дівчини з старостами що вечора шлешия.* Мет. *У вечери.* Вечероянъ. У вечери пїзно, вечір пїзно. Поздно вечеромъ. Драг. 56. Одногб вечора. Однажды вечеромъ. Рáко в вечір. Утромъ и вече-

ромъ. Проти вечора. Къ вечеру. Святій вечір. Канунъ Рождества. Сим. 174. Дівич вечір. Дѣвичникъ. Згадала баба дівич вечір. Ном. № 13086. Добрий вечір. Добрый вечеръ. Привѣтствіе. Ум. Вечірбочокъ. Зйшла зірка з-під вечірка. Мил. 82. Ой жаль мені вечірочка, що не був я вчора. Лис. Ш. № 20.

Вечірки, рокъ, ж. мн.=**Вечерниці**. У діда дочка і в баби дочка. Так сони ходили на вечірки. Рудч. Ск. II. 51. Грин. II. 174. Ш. 275.

Вечірній, я, е. Вечерній. Ой зйди, зйди, ти, зіронько та вечірняя. Мет. 80.

Вечірня, ні, ж. Вечерня. Він на вечірні був і в кадило дув. Ном. № 13184.

Вечірбокъ, рка, вечірбочокъ, чка, и. Ум. отъ вечір.

Вечорина, ни, ж. 1)=**Вечір**. Борз. у. Хоч не вранці,—в вечорині. Мил. 195. 2)=**Вечеря**. Да спасибі, сину, за сю вечорину. Лукаш. 91. 3) мн. Собівѣстный ужинъ невѣсты съ дружками, а жениха съ боярами и со всей свитой—въ субботу. ХС. VII. 427. Ум. **Вечоринка**. Коли б мені не тини та не перетинки, ходив би я до дівчини та що вечоринки. Мет.

Вечоряти, ряю, еш, гл.=**Вечоріти**. Уже вечер вечоряє. Мил. 71.

Вешійкъ, ка, м. Водяная мельница, дѣйствующая только въ половодье. Левч. 70.

Вѣштання, ня, с. Хожденіе туда и сюда, штаніе. Котл. Ен. V. 67.

Вѣштатися, таюся, ешся, гл. Ходить вездѣ, шататься, шляться. Він усюди вештатися та на кобзі грає. Шевч. 7. Обридло мені вештатися по осоружному світу з нудьгою. Стор. М. Пр. 40.

Вж.... См. Уж....

Вз.... См. Уз....

Ви, мъст. Вы. Як ви нам, так і ми вам. Ном. № 7220.

Вібабити, блю, биш, гл. 1) Принять (дѣтей о повитухѣ). Я в тебе усіх дітей вибабила. 2) Заработать акушерствомъ.

Вібава, ви, ж. Уничтоженіе, истребленіе. Уман. I. 317.

Вибавити, ся. См. Вибавляти, ся.

Вибавлення, ня, с.=**Вибава**. Левч. 55.

Вибавляти, ляю, еш, сов. в. **вибавити**, влю, виш, гл. 1) Избавлять, избавить, спасать, снасти. Ти мене вибавив од смерти, а я тебе. Рудч. Ск. I. 73. 2) Выводить, вывести, уничтожать, уничтожить. Вибав плямки. Кропива заклюнулась у

вишиняку, так треба вибавити. Ном. № 1313. Він вибавляв кукіль з житя Борз. у. Як вітрець повіє, росоньку ви-сушить, а з моого серденька жалю не ви-бавить. Грин. Ш. 408.

Вибавлятися, ляюся, ешся, сов. в вибавитися, влюся, вишся, гл. 1) Из-бавлятися, избавиться, спасаться, спастись 2) Выводиться, вывестись, уничтожаться, уничтожиться.

Вібайкуватися, куюся, ешся, гл. Выплыть изъ воды. Плив бистрою рікою, захлюскувавсь, тонув, вибайкувавсь і знов-знов-знов, поки аж на березі став. МВ Ш. 50.

Вібалакати, каю, еш.. гл. Добиться чего разговоромъ, бесѣдой. Та що! Будем балакати, може що й вибалакаємо.

Вібалакатися, каюся, ешся, гл. Наговориться, сказавъ все, что хотѣль. Та не перепиняй,—хай уже вибалакається Харьк.

Вібалокъ, лку, м Отроги оврага, степной балки.

Вібандилити, лю, лиш, гл.—кишки. Выпотрошить, вынуть кишки.

Вібандурити, рю, риш, гл. Выпотрошить. О. 1862. II. 63.

Вібанити, ню, ниш, гл. Вымыть теплой водой (посуду, утварь). Вивернули вони той шаплик, вибанили. Миж. 138

Вібанітувати, тую, еш, гл. Выбранить. Вибанітував на всі боки. Ном № 3804.

Вібатожити, жу, жиш, гл. Отстегать кнутомъ.

Вібатькувати, кую, еш, гл. Выругать въ отца. Суча дочка, коли не вибатькую Ном. № 3604.

Вибачати, чаю, еш, сов. в. **вибачити**, чу, чиш, гл. Извинять, извинить. Подорожньому і Бог вибачає. Ном. № 11374 Їжте, умочайте, на друге вибачайте. Ном. № 12022. Хто дурнєві вибачить, має сто днів відпусту. Ном. № 6212. Вибачайте на сім сліві. Извините за выражение, съ позволенія сказать.

Вибачення, ня, с. Извиненіе. Левиц. I. 335.

Вибачити. См. **Вибачати**.

Вибачний, а, е. Извиняющій, прощающій. Будьте вибачні. Извините, простите. Вх. Лем. 397.

Вібаяти, баю, еш, гл. Выболтать, раз-

сказать. Що бають, то вибають: Ном. № 7810.

Вібевкати, каю, єш, гл. Проболтаться.

Вібейкатися, каюся, єшся, гл. Выбраться изъ грязи, болота.

Вібекати, каю, єш, гл. Вылокать. Собака вибекала миску води.

Вібель, бля, м. Круглое бревно. См. Віблік, віблій.

Вібештати, таю, єш и вібештувати, тую, єш, гл. Выбранить. Вибештував, буде з його. Ном. № 3804.

Вібіванка, ки, ж.=**Вібійка**. Желех.

Вибивати, вакю, єш, сов. в. вібити, б'ю, єш, гл. 1) Выбивать, выбить, вышибать.

Клин клином вибивають. Ном. № 5848. Чого стоїш, моя доненько, чому не йдеш та додомоньку? Чи травиця ноги спутала, або роса очі вибила? Мет. 289.

Вибивати очі. Колоть глаза. Зараз і почне їй очі хлопцями вибивати. Мир. Пов. I. 119. Ой годі, мати, сим очі вибивати.

Мет. 265. 2) Выбивать, выбить, изрывать, изрыть. Копитами землю вибиває. Рудч. Ск. II. 112. 3) Выбивать, выбить, побить.

Господи милостивий, вибиймо її (пшеницю) градом. Грин. II. 147. Де не взяўся вітер — вибив те просо. Рудч. Ск. II. 136.

4) Выколачивать, выколотить. **Вибий** же добре килима дубцем. 5) Выжимать, выжать, выдавить. **Нехай б'ють**, — олії не виб'ють. Ном. № 3913. 6) Вытеснять, вытеснить. **Б'ються** (шаблями). **Наливайко** вибивав **Жовковського** з хати. К. ЦН. 245.—у потилицю. Выговять, выгналь, вытолкать въ шею. **Іди, каже, брате, та** й більше не приходь, бо як прийдеш, то в потилицю виб'ю. Рудч. Ск. II. 135.

Козака цетягу за чуб брала, в потилицю з хати вибивала. ЗОЮР. I. 202. 7) Только сов. в. Побить, поколотить. **Батько** його вибив добре. Рудч. Ск. II. 107. **На-**

гаєм вибив. ЗОЮР. I. 161. 8) Избивать, избить. **Вибивали** народ тисячами. Стор. I. 181. 9) Оттискивать, оттиснуть, выти-

снуть, отпечатывать, отпечатать. Оце ви напишите, а другому дасте, щоб вибив книжку? (Залюбовск.). 10) Выбивать, выбить, набить (выбойку). (Полотно) виб'є — спідницю пошиє, юпку... У вибійчаному й у свято ходила. Мир. ХРВ. 25.

11) Только несов. в. Выбивать, бить, стучать, хлопать. **Барабани** вибивали. Рудч. Чп. 91. **Танцюють, кричат**, у долоні вибивають. Грин. I. 184. 12) Вибивати тропака. Откальывать трепака. Стор. М. Пр.

52. 13) О перешелѣ: п'ять. **Перепел** вибива. Миж. 172. 14) — з сили. Приводить, привести въ изнеможеніе. **I** навприєздки пускався й колесом крутився, поки дружку вибив з сили, а сам не втолився. Мкр. Н. 30.

Вибиватися, вилюся, єшся, сов. в. вібітися, б'юся, єшся, гл. Выбиваться, выбиться, пробиваться, пробиться. Звіри вже вибились, прибігли. Рудч. Ск. II. 70. Я тобою з війська виб'юсь, з муру — силою твоєю. К. Псал. 39. **Молода**, зелена та пахуча травинця з-під землі вибивалася. О. 1862. X. 111. — з сили, мочі. Выбиться изъ силъ. Коняка вибилась ізъ мочі. Грин. II. 114.

Вибирати, ся, рапю, ся, єш, ся, гл.=**Вибірати**, ся.

Вібити, ся. См. **Вибивати**, ся.

Вибичуватися, чуюся, єшся, гл. Выбѣхать на гору, помогая лошадямъ, воламъ. Вже як вибичувалися на рівнѣ, та ж трошки оддихали. Стор. I. 146. **Вибичувався** з хурою на гору. Зміев. у.

Вібігати, гаю, єш, гл. 1) Исходить, бѣгай. **Найничка** вибігала (шукаючи) увесь куток. Г. Барв. 502. Довелось скрізь вибігать по хатах, шукаючи. Грин. I. 109. 2) Пробѣгать известное время. **Не** багато він бігав, а рік вибігав вовком. Грин. II. 126.

Вибігати, гаю, єш, сов. в. вібігти, біжу, жиш, гл. 1) Выбѣгать, выбѣжать. Ой вибіг татарин старий бородатий... **Вибіг** того козаченька доганяти. Макс. 2) Уходить, уйти, выльиться (о жидкости). Що з горшка вибіжить, то не позбираєш. Ном. № 1913.

Вібідувати, дую, єш, гл. 1) Пробѣгствовать. **Вибідував** тиждень. 2) Выстрадать.

Вібіжка, ки, ж. Раст. Мятликъ, Роа. Вх. Уг. 230.—лугова. Раст. Roa pratensis. Шух. I. 20.

Вібій, бою, м. 1) Ухабъ. Кіев. у. См. **вибіна**. 2) Ямка въ земляномъ полу. Посеред хати вибій, повні сміття. Мир. ХРВ. 178.

Вібійка, ки, ж. Набивная ткань. Котл. Ен. I. 21. Вас. 192.

Вібійчаний, а, е. Изъ набивной ткани. Сорочка на йому чорна, штаны вибійчані. Мир. ХРВ. 11.

Вібілити. См. **Вибіляти**.

Вибіляти, ляю, єш, сов. в. вібіліти, лю, жиш, гл. Дѣлать бѣльмъ, бѣлить, ви-

бѣлить. *Не ти личко вибіляла.* Мил. 89.
І напряла, і виткала, і вибілила по-
лотно. Чуб.

Вібір, бору, м. 1) Выборъ. *На вибір*
дають, на людськую волю: хоч утопись,
хоч так загинь. МВ. (О. 1862. Ш. 74).
А в лиски—лиски новий двір, чотири
дочки на вибір. Рудч. Ск. II. 5. 2) мн.
Выбори. Выборы.

Вибірання, ня, с. 1) Сборы. *Попівське*
вибірання, а жидівське зараз,— то все
їдно. Ном. № 8066. 2) Выбираніе, выборъ,
избираніе. Ум. *Вибіраннячко.* Григ. III.
549.

Вибірати, ряю, еш, сов. в. *вібрати,*
беру, реш, гл. 1) Избирать, избрать, вы-
бирать, выбрать. *Не мені бути вашим*
ватажком, вибірайте собі іншого. Стор.
М. Пр. 117. *Вибірає злу дорогу.* К. Псал.
84. *Вибірай, голубко, котрий милий тобі.*
Мет. 108. 2) Выбирать, выбрать, исчерпы-
вать, исчерпать. *Ой у броду беру воду, не ви-*
беру до дна. Мет. 50. *Виправки та по-*
ходи силу з його усю вибрали. МВ. II. 15.
3) Выбирать, выбрать, отдѣлять, отдѣлить,
вынимать, вынуть. *Кукіль з пшениці ви-*
бірати. Ном. № 906. *Пора вже її (кар-*
топлю) вибірати з землі. Рудч. Ск. I. 52.
Пиріжечки вибіраю з печі. Рудч. Ск. II.
6. *Бодай дідько очі вибраав.* Ном. № 13171.
Хоч йому зуби, вибери. Ном. № 11757.—
невода. Вытягивать, вытянуть, вынимать,
вынуть неводъ изъ воды. Вас. 186. 4)—жи-
віт. Давить, мять животъ съ цѣлью лѣче-
нія. *Ворожска вибірає живіт.*

Вибіратися, ряюся, ешся, сов. в. *ві-
братися, беруся, решся,* гл. 1) Собирать-
ся, собраться (въ дорогу), выѣзжать, вы-
ѣхать, выбраться, отправиться. *Вибіраєть-*
ся, як за море стріляти. Ном. № 10963.
Не мила й гостина, коли з дому з свар-
кою вибірається. Ном. № 11949. *На пре-*
велику силу вибрались із Київа. Стор.
I. 156. *Треба нам зарання вибратися,*
щоб ще загоді доплити до Капулівки.
Стор. II. 115. 2) Взбираться, взобраться,
взлѣзть. *Вибрався на уступ.* Стор. I. 120.
Вибравши на середину сухого гілля,
примостиився як раз над кобзою. Стор.
М. Пр. 107. 3) Выходить, выйти, слuchать-
ся, слuchиться, попадаться, понастися, най-
тися. *Господи, що за красива дівчина з неї*
вибралася. Федък. *Як вибереться літом*
день гарячий, душний, то їзгадаю собі
те прощання наше. МВ. II. 14. *Як тіль-*

ки було вибереться у його слободна га-
дина. Сим. 199.

Вібірки, мн. 1) Остатки, бракъ. *Нема*
чого й купувать, там самі вибірки.
2) Переборчивость, привередливость. *За*
вибірки дастъ Бог витриби. Ном. № 4619.

Вібіснуватися, нуюся, ешся, гл. Пере-
реbесноваться.

Виблагати, гаю, еш, гл. Вымолить, вы-
просить. *Виблагала тую копійчину.*
Шевч. 479.

**Вибліскувати, юю, еш: и вибліску-
ватися, ююся, ешся, гл.** Сверкать, свѣ-
тить. *Ясні зорі вибліскували на темно-*
му небі. Мир. ХРВ. 50. *Викосив птичку*
таку гарну, що аж вибліскується. Рудч.
Ск. I. 163.

Віблудитися, джуся, дишся, гл. За-
блудившись, найти потомъ дорогу. *Насилу*
виблудивсь таки з лісу. Грин. I. 92.

Виблъювати, вую, еш, сов. в. *ві-
блювати, люю, еш, гл.* Рвать, вырвать
(о рвотѣ). АФ. 323.

Вібовтати, ся. См. *Вибовтувати, ся.*
Вибовтування, ня, с. Выплесканіе.

Виббовтати, тую, еш, сов. в. *вібов-
тати, таю, еш, гл.* Выплескивать, выпле-
скать, разболтать, расплескать.

Виббовтатися, туюся, ешся, сов. в.
вібовтатися, таюся, ешся, гл. 1) Вы-
плескиваться, выплескаться, разболтаться.
2) Выпывать, выплыть съ трудомъ.

Виббона, ни, ж. Ухабъ, углубленіе на
дорогѣ. Желех. См. *Вибій 1.*

Вибоїстий, а, е. Ухабистый. *Вибоїста*
дорога. Желех.

Віболовти, лю, лиш, гл. Переболѣть,
отболѣть. *Коли б'вихорів, виболовів,* що у
мене вихилив. Ном. № 11643.

Виборний, а, е. 1) Отмѣнnyй, отбор-
ный. *Там то личко рум'янеє, ще й слова*
виборні. Грин. III. 163. *Збірає женців*
та все виборнії, хлопці, дівчата та все
молодії. АД. I. 81. 2) и **виборний** = **вибо-**
ровний.

Виборбвий, а, е. Выборный. Башт. 91.

Виборсатися, саюся, ешся, гл. Вы-
путаться, выбраться. *У таке вскочив,* що
насильу виборсався. О. 1862. VI. 95.

Вибранець, нця, м. 1) Иѣрархикъ.
2) Рекрутъ. Гол. *А що були годні хлоп-*
ці,—пішли у вибранці. Шух. I. 201. Ум.
Вибранчик. *Вибранчиків до війська зму-*
сили. Гол. I. 134.

Вибрати, ся. См. *Вибірати, ся.*

Вибрехати, ся. См. *Вибріхувати, ся.*

Вибріхувати, **хую**, **вш**, **сов. в.** **вибре-хати**, **шу**, **шеш**, **гл.** 1) Ложью, обманомъ пріобрѣтать, пріобрѣсть. (Циган) що ви-бреше, що вимота, то те й його. Рудч. Ск. II. 190. 2) Выдумывать, выдумать не-былицы. Глузует над людьми, базіка, ви-бріхує таке, що на, неначе пані преве-лика. Гліб. 47.

Вибріхуватися, **хуюся**, **вішся**, **сов. в.** **вибрехатися**, **шуся**, **шешся**, **гл.** Изворачиваться, извернуться, выйти изъ нелов-каго положенія при помощи лжи, оправ-дываться, оправдаться ложью. Брехнено не вибрешишся. Ном. № 6797.

Вібрік, **ку**, **м.** 1) Скачокъ, прыжокъ (о животныхъ). **Вібріком**. Въ припрыжку, от-brasывая заднія ноги. Як підемо було вибриком на гору. Сим. 200. 2) Карапи-вая выходка.

Вибрікувати, **кую**, **вш**, **гл.** 1) Под-прыгивать, подскакивать, лягаясь. Скоти-на вибрикує, йдучи до води. Грин. I. 253. 2) Рѣзвиться, шалить (о дѣтяхъ). Щоб наші діти так вибрикували. Ном № 11620.

Вібродити, **джу**, **диш**, **гл.** Исходить, броди. Все море вибродив. ЗОЮР. II. 69

Вібростити, **рощу**, **стиш**, **гл.** Дать от-ростокъ. Вх. Лем. 397.

Вібрудок, **дка**, **м.** 1) Грязный осадокъ Желех. 2) Очень ранній выкидышъ, embrio

Вибрязкувати, **кую**, **вш**, **гл.** Бряцать Желех.

Вибува́ти, **ваю**, **вш**, **сов. в.** **вибути**, **буду**, **деш**, **гл.** Пробывать, пробыть, про-жить опредѣленное время. В його ніхто не вибуде. Не то добрий, що в доброго год вибуде, але то добрий, що в злого. Ном. № 10361.

Вибудовувати, **вую**, **вш**, **сов. в.** **вибу-дувати**, **дую**, **вш**, **гл.** Выстраивать, вы-строить (здание). Світлицю навпроти ста-рої хати я собі вибудував. О. 1861. IV. 153.

Вибудбуватися, **вуюся**, **вішся**, **сов. в.** **вибудуватися**, **дуюся**, **вішся**, **гл.** Вы-страиваться, выстроиться (о зданії). За одну ніч вибудувався такий дім. Грин. II 247.

Вібузувати, **зую**, **вш**, **гл.** Выкошать. Але ми й яму вибузували! Як полетитъ хто, то й шию зверне.

Вібуркнути, **ну**, **неш**, **гл.** Пробормо-тать.

Вібуркувати, **кую**, **вш**, **гл.** Вымостить камнемъ.

Вібуртати, **таю**, **вш**, **гл.** =**Вибуртува-ти**. Вх. Уг. 230.

Вібуртувати, **тую**, **вш**, **гл.** Вырыть. Собака гребеться, гребеться... Там таку яму вибуртував! Пирят. у.

Вібурхати, **хаю**, **вш**, **гл.** Выплеснуть, съ шумомъ выбросить.

Вібути. См. **Вибувати**.

Вібутиляти, **ляю**, **вш**, **гл.** Дать тол-стый трубчатый стебель (о лукѣ). Цибуля вибутиляла. Миж. 177.

Вібух, **ху**, **м.** Взрывъ; изверженіе. За вибухом сліпого фанатизму я чую спів. К. Бай. 157.

Вибухати, **хаю**, **вш**, **сов. в.** **вибухну-ти**, **ну**, **неш**, **гл.** 1) Неожиданно прорыва-ться, прорваться, всыхивать, всыхнуть. Дим з коміна вибухає. Вибухла война. Гн. II. 245. 2) Взрываться, взорваться. 3) Только сов. в. Вышалить, выстрѣлить. Вибухнуло з рушницї.

Вибухатися, **хаюся**, **вішся**, **гл.** Сильно-вырості. Дивись, яка вибухалась: уже ї батька переросла. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Вібуяти, **буяю**, **вш**, **гл.** О растеніяхъ: вырасти, развиться слишкомъ роскошно. Жито вибуяло. Ананьевск. у. Переносно: о человѣкѣ: Вибуяв як верба. Фр. Пр 157.

Вівага, **ги**, **ж.** Взвѣшиваніе.

Вівагом, **нар.** 1) — **підіймати**. Подни-мать при помощи положеннаго подъ тя-жесть рычага. Черк. у. 2) — **говорити**. Мед-ленно, протяжно выговаривать. Шух. I. 28.

Вівадити, **джу**, **диш**, **гл.** Выпречь. Мусів коні вивадити. Вх. Лем. 397.

Виважати, **жаю**, **вш**, **гл.** =**Виважу-вати**. Довго пані виважала, поки зважи-лась. МВ. II. 34.

Віважити. См. **Виважувати**.

Виважувати, **жую**, **вш**, **сов. в.** **вівя-жити**, **жу**, **жиш**, **гл.** 1) Взвѣшивать, взвѣ-сить, вывѣшивать, вывѣсить; разсчиты-вать, разсчитать. Виважують, щоб і Біг ласкав, і батіг ляскав. Ном. № 1276. Твори ж мою вже виважену волю. К. ЦН. 257. 2) Вывѣрять, вывѣрить(вѣсї). 3) Поднимать, поднять при помощи положеннаго подъ тяжесть рычага. Виважив пенька. Черк. у.—двѣрі. Выставлять, выставить дверь, поднявъ ее съ петель рычагомъ. А як наважу, двері виважу. Гол. I. 147.—якір. Поднимать, поднять якорь. Миж. 180. 4) Размахиваться, размахнуться. Як ви-важити руку, як ударе його з усього ма-ху по пиці. Мир. ХРВ. 53. 5) Раздумы-

вать такъ и этакъ, взвѣшивать, взвѣсить въ мысляхъ.

Віваксувати, сую, єш, гл. Вычистить ваксой. Він виваксував чоботи. Св. Л. 169.

Вівалашати, шаю, єш, гл. Оскопить.

Вівалити, ся. См. Вивалювати, ся.

Вівалювати, люю, єш, сов. в. вівалити, лю, лиш; гл. 1) Вываливать, вывалить, выкидывать, выкидать изъ чего либо. 2) Выбивать, выбить. *Визалив двері.* См. Виваляти. 3) Вываливать, вывалить, высовывать, высунуть. Язик вивалив мов та собака. Маркев. 59.—бчі. Вытаращить, выкатить глаза. *Вивалив очі як баран.* Ном. № 6599.

Вивалюватися, лююся, єшся, сов. в. вівалитися, люся, лишся, гл. 1) Вываливаться, вывалиться. *Не міг би ти так зіробить, щоб очя стіна вивалилась, то ми б укупі жили.* Рудч. Ск. II. 88. 2) Высовываться, высунуться. Язик вивалився з рота.

Віваляти, ляю, єш, гл. 1) Повалить все или многое. Сунулись тій тури в пущу, — так і вивалiali дерево. ЗОЮР. II. 204. 2) Вывалять, обвалять во что, испачкать какимъ-либо сыпучимъ веществомъ. Упустив хліб, виваляв у пісок,—як же його тепер їсти?

Вивалати, ляю, єш, гл.=**Вивалювати**. Пусти, суко, враз до хати, щоб двері не виваляти. Лукаш. 114.

Вивапити. См. Виваплювати.

Виваплювати, люю, єш, сов. в. вівапити, плю, пиш, гл. Бѣлить, выбѣлить известью.

Віварити, ся. См. Виварювати, ся.

Виварювати, рюю, єш, сов. в. віварити, рю, риш, гл. Вываривать, выварить. *Віварив з нього вбду.* Измучиль его, истомилъ. Ном. № 2727.

Виварюватися, рююся, єшся, сов. в. віваритися, рюся, ришся, гл. Вывариваться, вывариться. Аф. 324.

Віват! меж. Вивать, да здравствуетъ! У Кулиша употребляется какъ существительное. Гукають гармати під панські вивати. К. Досв. 21.

Вівести, ся. См. Вивозити, ся.

Вівернення, ці, ж. Валежникъ, вѣтроломъ. Вх. Зн. 6. См. Вивертень.

Віверні, нів, м.=Іверень. В городі дуба рубаютъ, за город виверні лепятъ. (Загадка).

Вівернути, ся. См. Вивертати, ся.

Вівертати, таю, єш, сов. в. віверну-

ти, ну, неш, гл. 1) Выворачивать, выворотить (на другую сторону). *Покіль кожух не вивернеш, він все здається чорним.* Ном. № 11148. 2) Опрокидывать, опрокинуть, переворачивать, переворотить, выворачивать, выворотить. З відер воду вивертає. Лукаш. 74. *Щоб тебе буря вивернула.* Ном № 3668. *Вивернем горщик з борщем.* Ном. № 14168. *Аж коріння вивертає.* Рудч Ск. I. 66. *Він вивернув дуба.* Маж. 37. *Усіх батьків з тогб світу вивергає.* Сильно ругается по отцу. О. 1861. Ш. 95. 3) Вываливать, вывалигъ. Раннько взяли знов хліб святий, півня з куркою і страшенну щуку. Пішли до пока. Щуку на ослінець так і вивернули; положили хліб на столі. Г. Барв. 184—185.

Вивертатися, таюся, єшся, сов. в. вівернутися, нуся, нешся, гл. 1) Выворачиваться, вывернуться. 2) Выворачиваться, выворотиться, опрокидываться, опрокинуться, переворачиваться, перевернуться. *Вивернувся з човна.* Сим. 220. *Через голови вивертались.* Левиц. I. 358. *Вивернувся до гори черева на ліжку.* 3) Изворачиваться, извернуться. *Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся.* Ном. № 4197. 4) Разваливаться, развалиться. *Вивернувся як кабан; передує.* Мир. Пов. II. 78. *Їхав напиживши, а то ще як здибався з ким, то вивернетися на бричці і гука:* „торкай!“ Св. Л. 169. 5) Преимущ. въ сов. в. Растворяться, упасть мертвымъ, безъ чувствъ. Як плигне йому під ноги кішка,—він скопив рукавицю та й ударив її на-оддаль,—так і вивернулася. Грин. I. 66. Отой кожна до корита, та ухватитъ та й вивернетися. І так усі чисто попеклись. Рудч. Ск. II. 59.

Вивертачка, ки, ж. Инструментъ для выворачиванія сапогъ.

Вівертень, тня, м. 1) Половина толстаго ствола, распиленаго на-двоє. Сумск. у. 2) Вѣтроломъ, валежникъ. Желех. 3)

Родъ дѣтской игры съ бросаниемъ палокъ. Ив. 21.

Віверти, рну, иеш, гл. Выбросить. Цици такі, же аж си виверла на плечі. МУЕ. Ш. 34.

Вівертіти, ся. См. Вивірчувати, ся.

Вівертом, нар. Ломанно. Отой якосъ кумедно вивертом говоре.

Вівершти. См. Вивершувати.

Вівершувати, шую, єш, сов. в. вивершти, шу, шиш, гл. 1) Дѣлать, слѣдить

верхъ. *Вивершити стіг.* 2) Насыпать, насыпать выше краевъ. 3) Завершать, завершить, исполнить.

Вівости, ся. См. **Виводити, ся.**

Вививати, ваяю, еш, сов. в. *вівинути, ну, неш, гл.* 1) Вынимать, вынуть что-либо, развернувъ то, во что предметъ былъ завернутъ. *З платка вивинув.* Ном. № 10817. *Бивини рудочок з паперу, з біленького шовку.* Грин. Ш. 522. 2) сов. в. Вывихнуть. *Хто кого мине, наї ногу вивине.* Ном. № 11568.

Вивівати, ваяю, еш, сов. в. *вівіяти, вію, еш, гл.* 1) Вывѣвать, вывѣять. Аф. 324. 2) Провѣвать, провѣять. Желех. (Пшеницю) *помолотити, вивіяти.* Ги. II. 165.

Вівід, воду, -ж. 1) Выводъ. 2) Выводъ, выводка, рождеиie (о птицахъ); выводокъ; родъ. *Він кидає на землю свої яйця, щоб грілися в піску на вівід.* К. Іов. 89. *Торік вівід був лучший.* Увесь вівід вовчий. Сучого виводу. Ном. № 3548. 3) Первое посѣщеніе церкви женщиной черезъ шесть недѣль послѣ рожденія ею ребенка для получения очистительной молитвы. Такъ называется также и самая молитва. *На вікні требник лежав з хрестом, в патрахіль замотаний.* О. Гервасій в іому, було, з кропилом ходить, вівід читає, ходить сповідати. Св. Л. 110. 4) Посѣщеніе новобрачною церкви въ понедѣльникъ послѣ брачной ночи для получения молитвы. О. 1862. IV. 37; 1862. IX. 52; 1861. X. Св. 48. 5) Печная труба въ сѣняхъ и на крышѣ. Чуб. VII. 381. *Біжи в сіни до верха під вівід.* Грин. II. 323. *Дим стелеться з вивода.* Грин. I. 254. 6) Полоса узора, выпитая вдоль рукава или пазухи рубахи. *На сорочці у його гарний вівід,—наче змальовано з чого.* Екат. у. *Пошила рукава з виводами.* Славян. у.

Вівідати. См. **Вивідувати.**

Вівідець, ддя, м. Въ орнаментъ при раскрашиваніи мисокъ: кривая линія, идущая вдоль краевъ миски. Вас. 184.

Вівідка, ки, ж. Развѣдки, разспрѣсть, разслѣдованіе. Чаще во мн. ч. *Це він ходив на вівідки.* Новомоск. у.

Вівідувати, дую, еш, сов. в. *вівідати, даю, еш, гл.* Разузнавать, разузнать, вывѣдывать, вывѣдать. *Стали ся в нього вівідувати: от брате, брате, що там слизати?* Гол. Также и когд вивідувати. Разспрашивать у кого. *Сталися його ви-*

відувати: „*Що там доброго в Уграх слизати?*“ АД. I. 43 — ума. Стараться узнать образъ мыслей. *О, се такий пан, що мабуть ума вивідус.*

Вівіз, возу, м.=Узвіз. Вх. Зн. 72.

Вівільга, ги, ж. Иволга. *Кричить* жовта вивільга. О. 1862. IV. 72.

Вівірити. См. **Вивірати.**

Вівіржа, ки, ж. Бѣлка. Вх. Пч. II. 7.

Вівірчувати, чую, еш, сов. в. *вівіртити, рчу, тиш, гл.* 1) Высверливать, высверлить, вывертѣть. 2) Разматывать, размотать изъ чего-либо. *Приїхали, він вівертів із рядна і поклав на столі (хліб).* Рудч. Ск. I. 180.

Вівірчуватися, чуюся, ешся, сов. в. *вівіртітися, чуся, тишся, гл.* 1) Высверливаться, высверлиться. 2) Разматываться, размотаться изъ чего. Кв. (Желех.).

Вівірати, ряю, еш, сов. в. *вівіртити, рю, риш, гл.* 1) Пронѣрять, провѣрить. Зміев. у. *Вивіряймо, чи багато чарок у пляшиці.* (староб. у.) 2) Испытывать, испытать, извѣрить. *Ти думаєш, козаченку, що я уміраю, а я з тебе, молодого, ума вивірюю.* Мил. 75. *Вивірив ти мое серце вдень і нічною добою.* К. Псал. 32.

Вівітрювати, рюю, еш, сов. в. *вівітрити, рю, риш, гл.* Вывѣтривать, вывѣтрити; переноно: искоренять, искоренить, уничтожать, уничтожить. *Така вже запорозька натура: ні літа її не вівітрять, ні під сивим волосом не сковасться.* Стор. I. 132. 2) Только сов. в. Отколотить. *Батько взяв хлопця за руку та добре його нагасм вівітров.*

Вівітрюватися, рююся, ешся, сов. в. *вівітритися, рюся, ришся, гл.* Вывѣтряться, вывѣтритися. Аф. 325.

Вівішати, шаю, еш, гл. Перевѣшать. *Вивішли гайдамаків в П'ятигорах много.* Макс.

Вівішник, ка, м. Раст. Geum urbanum L. ЗІОЗО. I. 124.

Вівіщувати, щую, еш, гл. Напророчить. *Цюб воно на свою голову вівіщувало.* Ном. № 3661. *Лучче ти мені смерти попроси, її вівіщуй.* МВ. (О. 1862. I. 88).

Вівіяти. См. **Вивівати.**

Вівідини, дин, ж. мн.=Визід З. Вх. Лем. 397.

Вівідити, джу, диш, гл. Выводить.

Виводила по всіх київських горах. Левиц. I. 346.

Виводити, джу, диш, сов. в. в́ивести. *веду, деш, гл. 1) Выводить, вывести. Вивів босу на морозець.* Мет. 237. *Сірко вивів вовка аж на поле.* Рудч. Ск. I. 12. 2) Выводить, вывести. *Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при биттій дорозі.* Рудч. Чп. 88. *Вивела перепеличенька діти.* Нп. 3) Выстраивать, выстроить, сооружать, соорудить. *Виведем таку-сяку оселю та й будемо жити.* Рудч. Ск. I. 13. *Верх вивели і у головах поставили хрест.* Кв. I. 116. 4) Доказывать, доказать, обосновать, оправдать. *Бо ти став на про за мене, вивів мое право.* К. Псал. 17. *Тоді б йому все діло мое вивів, уста б. мої я сповнив оправданням.* К. Іов. 51.—*справу.* Добиться своего. З ним не виведе справи і той, що у болоті. Ном. № 2666. 5)—на світ. Обнаруживать, обнаружить, раскрывать, раскрыть, выводить, вывести на чистую воду. *Яке б темнє діло не було, та раз його на світ виведе.* Стор. I. 32. 6)—нитку (въ пряжѣ). Выпрядать, выпрясть нитку. *То мати научисьне такі повсті нитки виводили, бо у нас сього року дуже коноплі були народили.* Ном., стр. 287, № 6418. 7)—танчик. Танцевать, протанцовывать. *Виведи танчик по-німецькій.* Ном. № 670. 8)—голос, пісню. Выводить, вывести голосомъ. *Зачав мій шпак пісні виводить.* Гліб. 66. *Виводить голос, як лляну тонку нитку.* Левиц. I. 112. 9) 'Очи вивело. Выкатились глаза. *Очи вивело із лоба од страшної муки.* Шевч. 24.

Виводитися, джуся, дишся, сов. в. в́ивестися, ведуся, дешся, гл. 1) Выводиться, вывестися. 2) Выводиться, вывестися, рождаться, родиться. *Нехай тута виводяться круки та ворони.* Нп. *В камінні там виводяться сахвири і золото лежить піском блискучим.* К. Іов. 59. 3) Выводиться, вывестись, исчезнуть, выйти изъ употребленія, изсякать, изсякнуть, истощиться. *Тепер такі пояси вивелися.... хиба рідко де побачиш.* Грин. I. 5. *Сидить циган і сніда.... хліба багато, а сала мало.* От він, щоб сало з рук не виводилось, хліба вкусить, а сала понюха. Ном. № 14320. Я вивелася з чбго. У меня вышло что. Я вивелася з малых горшків,—нема ні одного. Лебед. у. 4) Оправдываться, оправдаться. Я прийду до вас вивестись, бо на мене набрехано!—Ні-

чого виводитись. Лебед. у. 5) О родившей женщинѣ: идти въ церковь за молитвой черезъ шесть недѣль послѣ родовъ. Харьк. г.

• **Вивождати, ждаю, еш, гл.=Виводити.** *Дуків сребраників за лоб брали, із-за стола, наче волів, вивождали.* Мет. 382.

Вивозити, вожу, зиш, гл. Перевозить все, вывезти все. Хоч вивози цілий ліс, то все буде один біс. Ном. № 3220.

Вивозити, вожу, зиш, сов. в. в́ивезти, зу, зеш, гл. Вывозить, вывезти. Не то кінь, що в болото увезе, а то, що з болота вивезе. Ном. № 7225. *Вимету разком та вивезу возком.* Ном. № 10791.

Вивозитися, вожуся, зишся, сов. в. в́ивестися, зуся, зешся, гл. Вывозиться, вывезтись. Аф. 325.

Вивола́нка, ю, ж. 1) Избраніе. Повідають люде, же дієта буде, я на виволанку заспівам співанку. Гол. Ш. 257.

2) **Виволанка.** Изгнаница, выгнанная. Бранное слово у гуцловъ. Шух. I. 34.

Виволікати, юю, еш, сов. в. в́иволакти, лочу, чеш, гл. Выволакивать, выволочь, вытаскивать, вытащить. *Насилу вправилася із вовком, виволіката поможи!* Алв. 86. *Що написано пером, того не виволочеш волом.* Ном. № 7383.

Вívорот, ту, м. 1) Изнанка. На виворот. На изнанку. 2) Выворотъ. *Санна їзда—ангельська їзда, але дідчий виворот.* Ном. № 11433.

Виворотний, а, є. Виворотні чоботи, череві́ки. Сапоги, въ которыхъ подошва къ головкѣ пришита, а послѣ подшивки подошвы съ лѣвої стороны голенище съ головкой выворачивается на лицевую сторону и затѣмъ подшивается задникъ. Вас. 161, 162.

Виворотъ, ті, ж. Поваленное вѣтромъ дерево. Шух. I. 176.

Виворочати, чаю, еш, гл. Исходить. Де вже він не виворочав,—як було почне казати покійник: бував і в Чорногорії, і в Чорноморії, і за Дунаєм. Борз: у.

Вивчати, чаю, еш, сов. в. в́ивчити, чу, чиш, гл. 1) Выучивать, выучить. 2) Научать, научить. *Вивчив дітей,* як сказать. 3) Изучать, изучить.

Вивчатися, чаюся, ешся, сов. в. в́ивчитися, чуся, чишся, гл. Выучиваться, выучиться, научиться. *Ото ж і вивчився я, виріс.* Шевч. 417. *I став усього вчитися, і за рік усього вивчився.* Рудч. Ск. II. 115.

Вивчения, на, с. Изучене. Праця д. Огіновського є здобуток широкого вивчення джерел. Башт. 59.

Вівчити, ся. См. Вивчати, ся.

Вів'язати, ся. См. Вив'язувати, ся.

Вів'язувати, зую, еш, сов. в. **вів'язати, жу, жеш,** гл. 1) Розвязавъ мъшокъ, узель и т. п., вынуть оттуда. *Почали з рушників усячину вив'язувати.* Г. Барв. 65. 2) Связывать, связать. *Червону калину в пучки вив'язують.* Вів'язати нівід. Связать неводъ. Миж. 24.

Вів'язуватися, зуюся, ешся, сов. в. **вів'язатися, жуся, жешся,** гл. Поязываться, повязаться. *Вив'яжеться шовковою хусткою.* Г. Барв. 364.

Вів'ялити, лю, лиш, гл. 1) Провялить. 2) Истощить, изнурить, обезсилить. Желех.

Вів'ялитися, люся, лишся, гл. Обезсилить до вялости, изнуриться. *Мужик у роботі вив'ялиться, виробиться та й не довго живе.* Волч. у.

Вігавкати, каю, еш, гл. Выгнать лаемъ. *Собака не зробе урону, щоб то переполох виливати. Вона хоч і зляка, так потім сама усе вигавка.* Миж. 155.

Вігадати. См. Вигадувати.

Вігадка **ки, ж.** 1) Выдумка. *Пішла голота на вігадки.* Ном. № 14265. 2) Выдумка, капризъ, прихоть. *Коли скінчиши ти вігадки химерні і нам даси до тебе говорити.* К. Іов. 39. Ум. **Вігадочка.** А за молодого віку, славлють, вігадочки були чималі і в ней. МВ. (О. 1862. Ш. 34).

Вігадливий, а, е. 1) Изобрѣтательный. 2) Прихотливый. А жінка вередлива та вігадлива. Рудч. Ск. II. 174.

Вігадливість, вости, ж. Изобрѣтательность. До краси натури прийшла на поміч людська вігадливість. Левиц. I. 221.

Вігадниця, ці, ж. Выдумщица. Желех.

Вігадочка, ки, ж. Ум. отъ вігадка.

Вігадування, на, с. Выдумываніе.

Вігадувати, дую, еш, сов. в. **вігадати, даю, еш, гл.** 1) Выдумывать, выдуматъ, придумать. *Дідона вігадала грище.* Котл. Ен. I. 23. *Глухий не почує, то вігада.* Посл. Учені люде вігадали та-
кий струментъ, що виміря кожну висо-
кість. Ком. I. 14. 2) Только весовъ. В. Прихотничать, привередничать. Як почала вігадувати: і те не добре, і се не га-
разд,—дайте такого, що й не знаю якого.

Вігадчиця, ці, ж.=Вігадниця. Доч-

ка була вже така вігадчиця, що нехай Господь боронить. МВ. I. 26.

Вігадъко, ка, ж. Выдумщикъ. Ном. № 12623.

Віганьбити, блю, биш, гл. Изругать. Семен було мене і полає, і віганьбитъ. Федък.

Віганяти, наю, еш, гл. Вібѣгать. Віганяв по всьому городу. Аф. 325.

Віганяти, наю, еш, сов. в. **вігнати, жену, неш, гл.** 1) Выгонять, выгнать, изгонять, изгнать. *Вігнав Бог людей з раю.* Ноv. № 11415. *Син віганя з хати.* Ном. № 9413. *Вігнала свиню з огорода.* Левиц. I. 196. 2) Гнать, выгонять, выгнать. *Молотить віганя людій недобитих.* Шевч. 333. *Віганяє чумак сірі воли та на ранню росу.* Рудч. Чп. 87. 3) Вышибать, вышибить. *Клин клино віганяй.* Ном. № 3886. 4) Вігнало що, кого. Выростъ очень въ вышину. *Вігнало того дуба інак, що за всіх вищий.* Доріс Павлусь до парубка. Так його вігнало. Стор. I. 60.

Віганятися, наюся, ешся, гл. Набѣгаться. Віганяє за день, аж ніг не чую.

Віганятыся, наюся, ешся, сов. в. **вігнатися, женуся, нешся, гл.** 1) Изгоняться, быть изгнаннымъ. 2) Выгоняться, быть выгнаннымъ. *Вівці віганяються рано вранці до ватаги.* 3) Выталкиваться, вытолкнуться. Смок витягає воздух з цівки, а через те вода піднімається й віганяється геть. Ком. II. 9. 4) Вырастать, вырости въ вышину. *Григор вігнався та-
кий, як тополя.* Каменец. у. Два дуби вігнались вище лип. Левиц. Пов. 179.

Вігантовувати, вую, еш, сов. в. **вігантувати, тую, еш, гл.** Вышивать, вышить золотомъ, серебромъ. *Я вишнюю-ви-
гантую чумаку рукавця.* Рудч. Чп. 26.

Вігарманувати, ную, еш, гл. Вымоловитъ, смолотить гарманомъ. *Відколи гар-
маную, тільки копу вігарманував.*

Вігасати, саю, еш, гл. Вібѣгать.

Вігасити. См. Вігашувати.

Вігаснути, ну, неш, гл. Угаснуть, потухнуть. Да вігаснуть зарані ії зорі. К. Іов. 8.

Вігатити. См. Вігачувати.

Вігачувати, чую, еш, сов. в. **вігати-
ти, гачу, тиш, гл.** Запруживать, запрудить, сдѣлать запруду.

Вігашувати, шую, еш, сов. в. **віга-
сити, шу, сиш, гл.** Гасить, тушить, потушить.

Вігемблювати, люю, еш, гл. Выстроить рубанкомъ.

Вігибти, бну, неш, гл.=**Вигинути**.

Вігикнуты, ну, неш, гл. Икнуть. *Дай, Боже, легенъко вигикнути.* Ном. № 365.

Вигинати, наю, еш, сов. в. **вігнути**, ну, неш, гл. Изгибать, выгибать, выгнуть. *Вона вигинала стан, шию.* Левиц. I. 294

Вигинатися, наюся, ешся, гл. Изгибаться, выгибаться.

Вігінистий, а, е. 1) Выгнутый. У которой дитини прості ніжки, то скоріш почне ходить, а в которой вигинисті, то не так-то. 2) Гибкий. Вх. Зн. 6. *Дубець вигинистий.* Чернig. у.

Вігинути, ну, неш, гл. Погибнуть, пропасть (всѣмъ). Як би Бог слухав пастуха, то б уся череда вигинула. Ном. № 4124. Од лиця твого святого вигинуть прокляті. К. Псал. 16.

Вігівщина, ни, ж. Время гетманства Ивана Выговского (1657—1659). *Муши видати книжку про порядки, які завелись на Вкраїні за гетьмана Виговського: тут книжку оглашу Вігівщиною.* К. Хм. 5

Вігіддя, дя, с. Удобство; раздолье. Цілий піст рибу іли, таке то вже нам було тоді вігіддя. .

Вігідка, ки, ж 1) Ум. оть вігода 2)=**Вігіддя**. Ка' він, що бідою погано їздити, а мені здається, що така вігідка, що куди на світі. Канев. у. 3) Тел'жка на двухъ колесахъ, одноколка. *Приїздив вігідкою.* Верхнеднѣпр. у. (Залюбовск.)

Вігідливий, а, е. Удобный.

Вігідний, а, е. Удобный. Желех

Вігідно, нар. Удобно.

Вігін, гону, м. Выгонъ, пастбище за селомъ. *Край великого зеленого выгону стояла корчма.* Левиц. I. 14.

Вігівщина, ни, ж. Дань пастуху въ видѣ паляніці и щепотки соли, даваемая оть каждого двора при первомъ выгонѣ скота на пастбище Єкатер. у. Слов. Д. Эвари.

Вігладжувати, джую, еш, сов. в. **вігладити**, джу, диш, гл. Выглаживать, выгладить, разглаживать, разгладить. *Він мені дивиться в вічі, віглажус мені брови.* цілує. Г. Барв. 76.

Вігладжуватися, джуюся, ешся, сов. в. **вігладитися**, джуся, дишся, гл. Сдѣлаться полнымъ, жирнымъ, пополнѣть. *Вігладилися бики.* Вх. Лем. 397.

Віггляд, ду, м. 1) Видъ. Драг. 94. 2) Окно. Вх. Зн. 6.

Вігглядання, ня, с. 1) Выглядываніе, высматриваніе изъ чего. Желех. 2) Высматриваніе въ ожиданіи прибытія. См. *Вігглядини.*

Вігглядати, даю, еш, сов. в. **віглюти**, ну, неш, гл. 1) Выглядывать, выглянуть, высматривать. Сонечко, сонечко, *віглюнь у віконечко.* Ном. № 337. Не вігглядай, не визирай, а дальше ховайся. Ном. 2) Только несов. в. Высматривать, глядѣть, ожидая кого. *Відкіля тебе вігглядати, із якої сторононьки у гостину сподівітись.* Мет. *Потоптала черевички, на дорогу вібігаючи, виплакала карі очі, чумаченька віглядаючи.* Рудч. Чп. 73.

Вігглядатися, даюся, ешся, сов. в. **віглянутися**, нуся, нешся, гл. Смотрѣть, посмотретьъ, засматриваться, засмотрѣться. *Ой не ходи коло води та не віглядайся.* Грин. Ш. 172. *Любо місяцю з зорями в воду віглядатись.* К. Досв. 90. Увесь день він чистився, мився, віглядався в дзеркало. Левиц. I. 262. *Вода... пливе тиха та чиста, хоч вігляньсь яњ у зеркало.* ЗОЮР. II. 204.

Вігглядини, дин, ж. мн. Выглядываніе, высматриваніе къ ожиданіи прибытія.

Вігглядіти, жу, диш, гл. 1) Испортить глаза долгимъ смотрѣніемъ. *Не прийшло до Ганни щастя тим великим битим шляхом*, тільки віггляділа свої очі. Левиц. I. 72. 2) Воспитать, вынужнить. *Вона віггляділа всіх дітей о.* Хведора і молоду Ганю. Левиц. Е. 173.

Вігглядки, док, ж. мн. Высматриваніе. На вігглядки Чтобы высмотретьъ. *Прибігла на вігглядки*

Віглянути, ся См. **Вігглядати, ся.**

Вігнанець, нця, м. Изгнаникъ К. Бай. 69.

Вігнання, ня, с. Изгнаніе. Левч. 50.

Вігнати, ся См. **Віганяти, ся.**

Вігнівати, вію, еш, сов. в. **вігнити** и **вігнisti**, нию, еш, гл. 1) Изгнивать, изгнить, перегнивать, перегнить 2) Выгнивать, выгнить. Умав. I. 115.

Вігнітити. См. **Вігнічувати.**

Вігнічувати, чую, еш, сов. в. **вігнітити**, чу. тиш, гл. Выжимать; выжать.

Вігноїти. См. **Вігноювати.**

Вігнойка, ки, ж. Удобрение (поля). Рк. Левиц.

Вігніювати, нюю, еш, сов. в. **віг-**

ГНОЙТИ, ною, їш, гл. Унаважувати, уна-
возить. Звенигор. у. У добре вигноєнім
городі копають підмети—грядки. Шух. I.
164. *Вигноїла наша якономія цей год*
25 десятин. Константиногр. у.

Вігнути, ся. См. Вигннати, ся.

Віговор, ру, м.=Вимова 2.

Віговорити, ся. См. Виговорювати, ся.

Виговорювати, рюю, єш, сов. в. **ві-
говорити, рю, риш, гл. 1)** Выговаривать,
выговорить, упрекать, упрекнуть. *Шка-
дронний і давай йому виговорювати: за
що се, діду, ти мене цураєшся?* Стор. I.
238. *Звісно, я йому виговорю, що вони
голі, на відданю, а ти їм нічого не
придбав.* Г. Барк. 292. 2) Высказывать,
высказать. *Що говорять, то її виговорять.*
Ном. № 7810. 3) Заговаривать, загово-
рить (о зناхарському заговорі). КС. 1883.
VII. 587. *Виговорити.... рабу Божому*
(уроки). Миж. 152. 4) Выговаривать, вы-
говорить, включить въ договоръ, въ усло-
віе. См. Виговоряти.

Виговорюватися, рююся, єшся, сов. в. **ві-
говоритися, рюся, ришся, гл. 1)** На-
говариваться, наговориться, все высказать,
все сказать. *Нехай уже, думаю собі, Гор-
боносиха трохи виговориться* (говірка
була несказанно). Г. Барв. 429. 2) Отго-
вариваться, отговориться, оправдываться,
оправдаться. *Не бійсь слави, не бійсь
слави, не бійсь поговору, я за славу са-
ма стану, ще її виговорюся.* Мет. 105.

**Виговоряти, ряю, єш, гл.=Виговорю-
вати.** Буде твоя мати мені виговоряти:
вставай, невіхно, ти вставай молодая.
Мет. 49. *Як би достаток, то не скотів
би цього і виговоряти, а то по неволі
уже треба* (що має дати на весілля мо-
лодий). ХС. VII. 421.

Вигода, ді, ж. 1) Удобство; пріятельство.
Викопали собі криницю у дворі—добру
вигоду зробили. Канев. у. *Чужі жінки
кохам а для своєї вигоди.* Грип. III. 282.
*Не їж хліба, не пий води, візьму тебе
для вигоди.* Мет. Ум. Вигдка.

Вігодинитися. См. Вигодинюватися

Вигодинюватися, нюється, сов. в. **ві-
годинитися, ниться, гл. безл.** Проясняться,
проясниться (о погодѣ). Перейде дощ,
вигодиниться, протряхне, то її пойдемо.
Канев. у.

Вігодити, джу, диш, гл. Угодить. Як
встану раненько, кождому вигоджу. Гол.
III. 348.—годину. Выбрать время. *Віго-*

дили таку годину, що нікого дома не
було. Черк. у.

**Вігодитися, диться, гл. безл.=Віго-
динитися.** Як би Бог дав, щоб вигоди-
лось, то можна б і сіно скласти в хо-
ници. Черк. у.

Вигодованець, иця, ж Воспитавиць,
питомець. Жслех.

Вигодбанка, ик, ж. Воспитаница,
питомица.

Вигодбувати, вую, єш, сов. в. **віго-
дувати, дую, єш, гл.** Вскармливать, вскор-
мить. *Вигодував сина Саву козакам на
славу.* Макс. Ої мала вдова сина сокола,
вигодувала, в військо oddala. Макс. 2) Вы-
кормить. откормить. *Вигодувала аж двад-
цять четверо свиней, та її рахуби їх
не дам.* Харьк. 3) Израсходовать въ пи-
щу, на кормъ. *Попереду треба те сіно
вигодувати, а тоді вже її друге давати.*

Вигодбуватися, вуюся, єшся, сов. в. **віго-
дуватися, дуюся, єшся, гл.** Вскармли-
ваться, вскормиться, быть вскормленымъ.
З нею вигодувався і згіс үкупі Котл.
НП. 356.

Вігоїти, ся. См. Вигоювати, ся.

Вігойкувати, кую, єш, гл. Весело-
викриківать. *А невіста (п'яна) іде з мі-
ста та вигойкуючи.* Гол. II. 477.

Віголити, ся. См. Виголювати, ся.

Віголодатися. См. Виголоджуватися.

Віголоджуватися, джуся, єшся, сов. v. **віго-
лодатися, даюся, єшся, гл.** Дѣ-
латься голоднимъ, проголодаться. *Виголо-
жуйся ще,—тоді їсти дам.* Константи-
ногр. у. *Він і ті поїв, бо, звісно, виго-
лодавсь добре.* Рудч. Ск. II. 19.

Віголос, су, м. Пропненіе, выраженіе. Желех.

Віголосити. См. Виголошувати.

Віголошувати, шую, єш, сов. v. **ві-
голосити, шу, сиш, гл.** Объявлять, объ-
явить, громко произнести, провозгласить.

Віголювати, люю, єш, сов. v. **віго-
лити, лю, лиш, гл.** Обривати, обрить,
выбривать, выбирить. *Виголили йому лоб*
Стор. II. 81.

Віглюватися, лююся, єшся, сов. v. **ві-
голитися, люся, лишся, гл.** Выбрч-
ваться, выбриться, поориться. *Достав....
бритву, виголивсь.* Стор. I. 112.

Вігнити, ню, ниш, гл.=Виганити. Спітавсь його: чи не скоче він грошей
багато взяти, аби тільки він їх не ви-
гонив. Рудч. Ск. I. 62. Скот вигонила із
города. Рудч. Ск. I. 194.

Вигончастий, а, е. Рослый и тонкий.
Уман. III. 276.

Вігорілій, а, е. Вігорівший.
Вігоріти. См. Вігорати.

Вігорнути, ся. См. Вігортати, ся.
Вігортати, таю, єш, сов. в. вігорнути, ну, неш, гл. 1) Выгребать, выгресть. *Ми його кочергую вігорнули.* Рудч. Ск. II. 144. З мишиних нір достає було їх (горіхи).... З іншої пори.... іноді було з доброї півкоробки вігорне. Сим. 200. Це-реносно: выбирать, выбрать, забрать. *Ця хата, поки її зробите, вігорне з вас більш як на сто карбованців.* Зміев. у. 2) Освобождать, освободить. *Він (народ) своє народне слово з-під польської руїни вігортає.* К. Дз. 110.

Вігортатися, таюся, єшся, сов. в. вігорнутися, нуся, нешся, гл. 1) Выгребаться, выгресться. 2) Вігорнутися з бідой. Вывернуться.

Вігбрювати, рюю, єш, гл.=Вігорати. На заході небо червоніло жаром, неначе в печі вігорювало. Левиц. I. 17.

Вігоряти, ряю, єш, сов. в. вігоріти, рю, риш, гл. 1) Выгорать, выгоріть. Каганець вігорів. *Вігорів увесь Батурин.* 2) Выгорать, выгоріть; жлтітъ и сохнуть отъ сонца. *Городи такі високі, що все вігоряє.* Кіев. у. *Паша вігоріла до коріння.* Стор. I. 50.

Вігострювати, трюю, єш, сов. в. вігострити, рю, риш, гл. Отачивать, отточить, наостриТЬ. *Ой вігостри, сину, гострую сокиру, да пойдь у поле—ізрубай тополю.* Мет. 286.

Вігострюватися, трююся, єшся, сов. в. вігостритися, рюся, ришся, гл. Вытачиваться, выточиться, вігостріться. Аф. 326.

Віготовити. См. Віготовляти.

Віготовляти, ляю, єш, сов. в. віготити, влю, виш, гл.=Вігтовувати, виготовати. Миж. 177.—ниву. *Як ріллю віготовив, Богу помолився—і все.* Кіев. у.

Віготовувати, вую, єш, сов. в. віготувати, тую, єш, гл. Изготавлять, изготить, приготовлять, приготовить. *Кадовби набиває, клепки сана було віготовує.* Г. Барв. 423.

Вігбювати, гоюю, єш, сов. в. вігойти, гою, їш, гл. 1) Залѣчивать, залѣчить (рану). *Болячки на людях вігують.* Стор. II. 61.

Вігбюватися, гоююся, єшся, сов. в. вігойтися, гоюся, їшся, гл. Вылѣчиваться, вылѣчиться (отъ раны). Аф. 326.

Вігра, ри, ж. Выигрышъ. Ровнен. у. **Віграбки, ків, ж.** мн. Мелкія части соломы и колосьевъ, остающіяся послѣ молотбы. Вх. Уг. 230.

Вігравати, вяю и раю, єш, сов. в. віграти, раю, єш, гл. 1) Выигрывать, выиграть. *Виграв у карти. Виграв мужик з паном справу.* 2) Переливать свѣтомъ, блестѣть, заблестѣть, переливаться цвѣтомъ, засиять. *Сонечко з-за хмар віграє.* МВ. (О. 1862. Ш. 42). *Світло віграє у кришталю усікими цвїтами.* Ком. I. 21. Въ нижеслѣдующихъ значеніяхъ только въ несов. в.: 3) Игратъ. *Як та водяна русалка вігравав хлопець у воді.* Левиц. I. 63. *Оттоді то по городах на музики вігравали.* Макс. *Ой там козак похожає, у бандурку віграває.* Мет. 73. 4) О морѣ: волноваться. *Синіє море, віграває.* Шевч. 91. 6) Гарцовати (на). *Вігравали наші хлопці вороними кіньми.* Мил. 78. Поперед війська да конем віграє. АД. I. 25. 6) Бродить. *Пиво віграє.*

Віграватися, вяюся и раюся, єшся, сов. в. вігратися, раюся, єшся, гл. Выбраживать, выбродить. *Як віграється сирівець добре, то гарний.* Волч. у.

Віграти, ся. См. Вігравати, ся.

Віграшка, ки, ж. Игрушка; забава. *Вона ї берє мене в покой синкам на віграшку.* Шевч. 416.

Вігребти. См. Вігрібати.

Вігризати, зяю, єш, сов. в. вігризти, зу, зеш, гл. 1) Выгрызать, выгрызть. 2) Изгрызть. *Вігризла всі молоденькі дубки.* Рудч. Ск. II. 178. 3) Постоянными придирками, заставлять, заставить уйти. *Хто ж, як не ви, і вігризли її з двору.* Мир. Пов. II. 95.

Вігрібати, баю, єш, сов. в. вігребти, бу, беш, гл. Выгребать, выгресть. *Вігребла рукою.... ямку.* Грин. II. 143. *Нашо курка гребе?* *На те, щоб вігребти.* Ном. № 9843. *Вігребе із печі жару.* Стор. I. 207.

Вігрівати, вяю, єш, сов. в. вігріти, грю, єш, гл. Грѣть, пригрѣвать, пригрѣть, согрѣть: *Вігрів гадину за пазухою.* Ном. № 4606. *Волики, стоя біля тину,* знай вігріваютъ свой боки. Греб. 400. *Після дощу, коли хмару за гору засувається,* і сонечко от-от має вігріти. Св. Л. 26.

Вігріватися, вяюся, єшся, гл. Грѣться. З води біжить на пісок вігріватися, з піску — в воду. Левиц. I. 63.

Вігріви, вів, мн. Время, когда грѣеть

сонце. Як почнутися вигріви, то сніг пропаде. Міус. окр.

Вигрімляти, ляю, еш, гл. Греміть, трохогагь. То не хмарі по небу громом святим вигрімляють. Макс. Здалека грім вигрімляв закотом. О. 1862. I. 85.

Вігріти. См. Вигрівати.

Вигромаджувати, джую, еш, сов. в. вігромадити, джу, диш, гл. Выгребать, выгрести. Зубиха увесь огонь вигромадила на припічок. Кв. II. 128.

Вігубити. См. Вигублювати.

Вигублювати, люю, еш, сов. в. вігубіти, блю, биш, гл. Истреблять, истребить, уничожагь, уничтожить. Сипав гряд буйний, вигублював скотину. К. Псал. 181. Прогнівивсь ти на народи, вигубив жорстоких. К. Псал. 17.

Вігубляти, ляю, еш, гл.=Вігублювати. КС. 1882. IX. 588.

Вігує, ку, м. Крикъ, выкрикъ. Козаків угледено.... вигук роскотився, і полетів турчин легкими кіньми на козаків. МВ. III. 56, 130.

Вігувати, каю, еш, гл. Выкриками добитися чего, вызвать кого. Писаренко грас в дубову сопілку; висвистав, вигукав у Самсони дівку. Мил. 98.

Вігуїнути. См. Вигукувати.

Вігукування, ня, с. Выкрики. Християмерцій тікис в двір, а за нею слідом погукування та вигукування. Мир. Пов. II 57.

Вігукувати, кую, еш, сов. в. вігуїнути, ну, неш, гл. Выкрикивать, выкрикнуть, вскрикнуть. Ідуть вози із-за гори вискрипуючи, а за ними чумаченьки вигукаючи. Рудч. Чп. 48.

Вігулькнути, ну, неш, гл. Вынырнути, винзапно появиться, винзапно выскочить. Вигулькнув із моря. О. 1861. VI. 59. Синій полумінь червонястий біга, хлипа, никає по грубці; то підскочить, то присяде, то знов вигулькне. Св. Л. 259.

Вігулюватися, лююся, ешся, сов. в. вігулятися, ляюся, ешся, гл. Нагуливаться, нагуляться. Гості добре вигулялись і виголодались. Левиц. I. 456. Порано ще, каже, небого, ще вигуляйся (бо молода). Г. Барв. 65.

Вігуляти, ляю, еш, гл. Прогулять, истратить на гульбу, удовольствія. Заграй мені сяку-таку за коробку пастернаку! Як я тую вигуляю, піду другу накопаю. Грин. Ш. 648.

Вігвинтити, чу, тиш, гл. Вывинтить.

Вігуляри, рів, м. мн. = Окуляри.

Добре, очі мої, я вам вигуляри куплю. Рудч. Ск. I. 18.

Вид, ду, м. 1) Лицо. Поганому виду нема стиду. Ном. № 3167. Глянь на вид та ти кажи, що Свирид. Ном. № 6314. Увесь вид кропивою пожалив. МВ. I. 63. 2) Зрівніє. Видом видати, сличом сліхати. Шевч. 497. Ум. Видбк, видбочок.

Видавання, ня, с. 1) Выдача. Уман. I. 116. 2) Издание (книг). Желех.

Видавати, даю, єш, сов. в. відати, дам, даси, гл. 1) Выдавать, выдать; отпустить, отпустить. Мусилайти з ключами до комори видавати провизію на обід. Левиц. I. 363. 2) Давать, подавать, подать (о кушаняхъ). Уміла готовувати, та не сміла видавати. Рудч. Ск. II. 192. 3) Одавать, отдать замужъ. Видас мене мати за старого заміж. Шевч. 15. Четверту дошки видала вже за дударчика. Гол. Ш. 463. 4) Давать, дать, родить. Копа видає по четверті зерна. 5) Издавать, издать (книгу). 6)=**Видаватися 4.** Воно так само видає все яснішим та більшим. Ком. II. 89. 7) Говорить, сказать, представить. Смішише що небудь видать, мов у школі вчилася. Мкр. Н. 35. 8)—**муштри.** Производить ружейные пріемы. Чемеричка наряжалась в руб'я як циганка, а усатим гармизою Крициха Улянка; та халяндри, чмутовиха, для сміху скакала,—ся, копистку взявші в руки, муштри видавала. Мкр. Н. 40.

Видаватися, даюся, єшся, сов. в. відатися, дамся, дасися, гл. 1) Выдаваться; выдаться, отпускаться. 2) Выходить, выйти замужъ. Нещаслива та година, що видалася дівчина, такого мужа дісталася, що всю волю свою мала. Гол. I. 250. 3) Издаваться, издаться. 4) Казаться, показаться, представляться, представиться. Оддалеки все видається меншим. Ком. I. 17. Він ти тріску дав, а ти вже так видалося, що то ніж. Рудч. Ск. I. 73.

Видавець, вця, м. Издатель. Ном. I. Можна буде сказати видавцям наських граматок. О. 1862. I. 67.

Відавити. См. Видавлювати.

Відавлювати, люю, еш, сов. в. віддавити, влю, вш, гл. 1) Выдавливать, выдавить, выжимать, выжать. Він видає з тебе олію. Котл. Ен. I. 29. 2) Давить, передавить. Сучого сина звірюка половину кролів видавив. Рудч. Ск. II. 12. 3) Оттискивать, оттиснуть.

Видавник, ка, м. Издатель. Желех.

Видавництво, за, с Издательство. К ХІІІ. 136.

Видавничий, а, е. Издательский Наш видавничий захід. К. ХІІ. 135.

Відавцем, нар. По счету, м'єрою Хліб видавцем дали, все подавалось ніби видавцем. Левиц. I. 4.

Відайкати, каю, еш, гл. Выклянчить (оть словъ: дай, дай!) Запис. А Кримскій.

Видання, на, с. Издание. Повістки (народні оповідання) Марка Вовчка Другим виданням коштом Н. Гиблена Спб 1861.

Віданський, а, е. Видавний. Чи то виданське діло, щоб так робити?

Відансько, нар. Видано. А за горбд знову 102—чи ж видансько? О 1862 IV 108.

Відати, ся. См. Видавати, ся

Видати, даю, еш, гл. Видѣть. А ніслихом слухати, а ні видам відати. Ном. № 1939. Хто в світі не бував, той і дива не видав. Ном. № 385. Перва сотня виступає, вдова сина не відає. Мег. Хто видав так говорити? Развѣ такъ можно говорить? Левиц I. 242. Відано. Чи то видано, щоб живе мясо само в рот ускочило? Рудч. Ск. I. 2. Відано-невидано, якого накидано. Ном. заг. № 48.

Відатий, а, е. Ім'юцій большое лицо

Відатися, даюся, ешся, гл. Видѣться. Переївся, що не видався. Ном. № 8750. Стрічається, відається та із рибалками Рудч. Чп. 125.

Відаток, тку, м. Умолоть. Гречка стеблом була путяща, а не було доброго видатку. Волын. г.

Відвигати, гаю, еш, сов. в. відвигнути, гяу, неш, гл. Видвигать, выдвинуть. Відвигнути свою націю з темряви. К. ХІІ. 7.

Віделка, ків, мн.=Вілка. Подайте віделка. Мвж. 170.

Віделка, кі, ж. Вілка. Дяки постушили заграницними віделками по німецьких тарілочках. Левиц. I. 398. А щоб тих тарілок більших або віделок і ножів—того її заводу в ній не було. Сим. 232.

Відельце, ця, с.=Віделка. Левиц. I. 495. Також и во мн. ч.: видельца. Той тільки її остався, в кого або чарка в руці була, або закуска на видельцях. Св. Л 203

Відержати. См. Видержувати.

Відержувати, жую, еш, сов. в. відержати, жу, жиш, гл. Выдерживать,

выдержать, віносить, вынести, вытерпѣть. Видержути, небожата, і йдіть до самого кінця. Хат. ХХІІ. Чи гріх, чи дза, а вже не видержу. Ном. № 118.

Відерти, ся. См. Видирати, ся.

Відзвонити. См. Видзвонювати.

Відзвонювати, нюю, еш, сов. в. відзвонити, ню, ниш, гл. 1) Звонить, позванивать, позвонить, перезвонить. Наче хто у дзвіночки срібні видзвонює. МВ (О. 1862. Ш. 43). 2) Выбивать, выбить выколотить. Дзвонитимуть киями по плечах, поки й душу з тіла відзвонять. К. ЦН. 236.

Відзвоняти, наю, еш, гл.=Відзво-нювати. Ой і сказав пан Каньовський рублі по-піннати, аби його Бондарівні три дні видзвоняти. Гол. I. 65.

Відзвіобати. См. Видзвіобувати.

Відзвіобувати, бую, еш, сов. в. відзвіобати, баю, еш, гл. Выклевывать, выклевать. Уман. I. 120.

Відибати, баю, еш, сов. в. відибати, баю, еш, гл. Выходиť, вийти, виходиť, взйти, съ трудомъ передвигая ноги. Миж 177. Я на силу видибала з хати. Зміев. у Чи ви ж видибаєте на гору?

Відибуляти, ляю, еш, гл.=Відиба-ти. На вгород хиба було видибуля, а то все в хаті. Сим. 236.

Відивити, влю, виш, гл.—очі. Испортить глаза оть напряженного смотрѣнія. Поки сина ожениши—очі видивши. Сумск. у

Відивитися. См. Видивлятися.

Відивлятися, ляюся, ешся, сов. в. відивитися, влюся, вишся, гл. Разматривать, разсмотреть. Буде цілий день видивлятися на коня. Харк. г. Скрізь ми там видивилися. Зміев. у. 2) Вперять, вперити глаза. Чого ви отце так видивились на мене? Федськ. Така (гарна), хоч видивись. Ном № 8447.

Відимання, на, с. Выдуваніе.

Відимати, маю, еш, сов. в. відудти, дму, меш, гл. Выдувать, выдути. АФ. 328. Тії дудочки видимають із скла бульбашку. Дещо.

Відімий, а, е. Явный; очевидный. Шкода з того видима була. МВ. I. 9—10. Видима смерть страшна. Ном. № 8295.

Відімо, нар. 1) Явно; очевидно. Видимо смерть зближалась. Св. Л. 97. 2) Конечно, разумється. Видимо,— він уязв,— хто ж іш? Зміев. у.

Відирати, раю, еш, сов. в. відерти, деру, реш, гл. 1) Вырывать, вырвать, от-

дирать, отодрать. Чевону китайку з-під жупана видирає. Макс. 2) Отнимагь, отнять силою. Або дай, або видеру. Ном. № 1078. Вовкові барана з горла не видереш. Ном. № 4852. 3) Брать, взять изъ птичьего гнѣзда или звѣриной норы яйца или дѣтенышей. Чуб. I. 59. Не видирай ласпівок—грих. Харьк. г. Видрали лисенят. О. 1861. V. 70. То-же о доставаніи раковъ изъ ихъ норъ. А що ви робите, хлопці?—Раків видираємо з-під круч. О. 1861. XI. 114..

Видиратися, ряюся, ешся, сов. в. видертися, руся, решся, гл. 1) Вскарабкиваться, вскарабкаться. 2) Выкарабкиваться, выкарабкаться. Як вже надрубав дуже, дуб похилився та й пригнітив його.... не видереться з під того дуба. О. 1862. V. 82.

Видихання, на, с. Выыханіе. Употр. также въ смыслѣ: перенесеніе болѣзни, побоевъ. Та ми йому дали доброго чосу,—хай Бог йому дастъ легке видихання. Новомоск. у.

Видихати, хаю, еш, сов. в. видихати, хаю, еш, одн. в. видихнути, ну, иеш, гл. Выыхать, выдохнуть. Видихнути воздух з себе. Видихати употребляется въ смыслѣ: оправиться послѣ болѣзни, побоевъ. Дав йому доброї кладі,—як то видихає.

Видихнути. См. Видихати.

Видихувати, хую, еш, гл.=Видихати.

Віділ, лу, м. 1) Выдѣль, удѣль. 2) Огдѣль, раздѣль. Желех. 3) Комитетъ, буру, правленіе общества и пр. Желех.

Віділити. См. Виділяти.

Виділовий, а, е. 1) Относящійся къ комитету, буру, правленію. 2) Членъ комитета, буру, правленія. Желех.

Виділяти, ляю, еш, сов. в. виділити, лю, лиш, гл. Выдѣлять, отдѣлять, отдѣлить.

Відіти, джу, диш, гл. Видѣть. Желех.

Відітися, дитися, гл. безл. Казаться, трезиться. Снилось мені, братіку, і виділось. Рудч Ск. I. 121. Що видиться на отцевському дворі, на моєму три гори кам'янії процвітали. Макс. Відіться мені. Кажется ми.

Відко, нар. 1) Видно. Ой погляну, віватирочку — старенького видко. Мет. Ніч була темна, нічого не видко. Стор. I. 34. 2) Ясно, свѣтло. Ти, місяцю, світи видко. Мет. 74.

Відлубати, баю, еш, гл. Выковырять.

Відма, ми, ж. Песчаное мѣсто, изъ

котораго въ вѣтренную погоду засыпаетъ пескомъ ближайшія поля. Кролевец. у.

Відмухнути, ву, иеш, гл. 1) Выдуть. Аф. 327. 2) Быстро выбѣжать, вылетѣть. 3) Выпивать, выпить сразу. Аф. 327.

Виднѣнъкий, виднѣсенький, а, е. Ум. отъ видний.

Віднечко, нар. Ум. отъ видно.

Відній, а, е. 1) Ясный, видный. Ніч була славна, тепла, видна. Пирят. у. По видному. Когда свѣтло. 2) Видимый. Щоб лани широкополі і Дніпро, і кручи були видні. Шевч. 666. Ум. Виднѣнъкий, виднѣсенький.

Віднити, ню, ииш, гл. Вынуть дно. Гол. I. 90.

Відніха, хи, ж.=Відра. Стор. II. 165.

Віднівка, хи, ж. Бочка, въ которой было вино. Вх. Лем. 397.

Віднісінький, а, е. Совершенно видный.

Віднісінько, нар. Совершенно видно, вездѣ видно. Посадіте, рибалонки, червону калину, ой щоб було виднісінько на всю Україну. Рудч. Чи. 125.

Відніти, віс, гл. безл. Свѣтать; проясняться.

Відно, нар.=Відко. 1) Ой не видно його дому, тілько видно грушу. Мет. 6. 2) Видно, хоч голки збірай. Ном. № 592. Ум. Виднѣнъко, виднѣсенько, виднечко. 3) Також: виднѣ. Повидимому, вѣроятно. Нехай дурнії собі пустують; у них видно жуки у голові. Гліб.

Віднота, ти, ж. Свѣтъ, освѣщеніе, ясность. Нехай одчинені двері,—тепла найде в нашу хату.—А од вас видноти в мою, бо в мене темно. Пирят. у. На видноті. На освѣщенномъ мѣстѣ. Ясної ночі ставляють на видноті, супроти зірок, дійницю з водою. Грин. II. 46.

Відобрити, рю, риш, гл. Удобрить. Землю гарно видобрили гноем. Волч. у.

Відовбати. См. Видовбувати.

Відовбувати, бую, еш, сов. в. видовбати, баю, еш, гл. 1) Выдалбливать, выдолбить. 2) Выковыривать, выковырять. 3) Выклевывать, выклевать. Ворон ворону ока не видовбає. Ном. № 7953.

Відовжити. См. Видовжувати.

Відовжувати, жую, еш, сов. в. видовжити, жу, жиш, гл. Удлинять, удлинять. Желех.

Відовище, ща, с. Зрѣлище. Желех.

Відоїти. См. Видоювати.

Видок, дка, м. 1) Ум. отъ вид. 2) На видок. На показъ, на видное мѣсто. Вх. Лем. 397.

Відолати, лаю, еш, гл. = Здолати. Уман. IV. 46.

Відолинок, нка, м. Отрогъ оврага? ложбина? По дорозі від Тетлика до Кам'яночка єсть потеречний яр і поздовжній видолинок. Св. Л. 306. Як минеш Вищий Ташлик та Серебрію, та спустишся в видолинок, а там виберешся на невеличку гору.... Св. Л. 73.

Відоліти, лію, еш, гл. = Видолати. Не видолію, бо не стане грошей. Рк. Левиц.

Відоптати, пчу, чеш, гл.= Витоптати. Що то мі за дорога од столу до порога? Родина видоптала,—Мариню дарувала. О. 1862. IV. 23.

Відох(нути), хну, неш, гл. Передохнуть. Гей! щоб ти йому видохла, сучого сина худобо! Рудч. Ск. I. 194.

Відбочок, чка, м. Ум. отъ вид.

Відоювати, діюю, еш, сов. в. **відоти**, дою, іш, гл. Выданвать, выдоить. Ні води не принесе, ні корови не видоїть. Стор. I. 9.

Відра, ри, ж. Выдра рѣчная, *Lutra vulgaris*. Вх. Пч. II. 6. Въ нижеслѣдующей пословицѣ въ томъ-же значеніи, что и вірва. Хотіла баба видри, та насилу сама видралась. Ном. № 1784.

Відрати, деру, реш, гл.= Видерти.

Відратися, деруся, решся, гл.= Видертися.

Відристатися, таюся, спися і щуся, щишся, гл. Испражниться поносомъ.

Відрібцем, нар.. Мелкими шажками. *Видрібцем виступати*.

Видробкій, а, е. О человѣкѣ: съ глазами, вѣки которыхъ вывернуты или растянуты въ стороны. Рк. Левиц.

Відрочитися, чуся, чишся, гл. Пропасть, издохнуть, метаясь отъ укусовъ оводвъ, взбѣситься. А проклятий рід, щоб ти видрочився! Г. Барв. 33.

Відрокувати, кую, еш, гл. Отпечатать. Иногда неправильно: видрокувати. *Буосте читати, як пан Гребінка видрокує*. О. 1861. VII. 6.

Відрюкувати, кую, еш, гл. Побить палкой (дрючкомъ). Ой видрюкую дуже добре за жінку. Кавсв. у.

Відряпти, ся. См. Видряпувати, ся.

Відряпувати, пую, еш, сов. в. **відря-**

пати, паю, еш, гл. Выцарапывать, выцарапать.

Відряпуватися, пуюся, ешся, сов. в. **відряпatisя**, паюся, ешся, гл. Вскарабливаться, вскарабкаться. Видряпавсь я на башту. Стор. I. 25.

Відудлити, лю, лиш, гл. Выпить съ жадностью. Поки я прийшла в хату, а він тобі чисто всю горілку видудлив. Кобел. у.

Відужати. См. Видужувати.

Відужувати, жую, еш, сов. в. **відужати**, жаю, еш, гл. Выздоровливать, выздороветь. Рудч. Ск. I. 166.

Відумати. См. Видумувати.

Відумка, ки, ж. Выдумка. У химерному кохатись, видумки сплітати. К. Псал. 6.

Відумувати, мую, еш, сов. в. **відумати**, маю, еш, гл. Выдумывать, выдуматель. Сліпий не побачить, так видума. Ном. № 6844.

Відупкати, каю, еш, гл. Вытолтать. Попід бором, попід лісом зродилося просо; наїхали коровайници і видупкали босо. Чуб. IV. 225.

Відурити. См. Видурювати.

Відурювати, рюю, еш, сов. в. **відурити**, рю, риш, гл. Выманивать, выманить.

Відутi. См. Видимати.

Відушити. См. Видушувати.

Відушувати, шую, еш, сов. в. **відушити**, шу, шиш, гл. 1) Выдавливать, выдавить. Не видущиш із мене речі. Г. Барв. 397. 2) Душить, передушить всѣхъ. К. Кр. 25.

Відхлий, а, е. Выдохшійся. См. Витхлий.

Відюк, кá, м. Макъ—самостійка, *Rapaver Rhoeas*.

Відюх, хá, м., видюха, хи, ж.—мак.= Видюк. Чуб. Ш. 225. Желех.

Відючий, видючий, а, е. 1)= Видимий. *Видюща смерть страшна*. Ном. № 8295. 2) Видящій. Коли мені сліпому курка, то тобі видющому й дві. Ном. № 984.

Віеднати, наю, еш, гл.—когб. Договорить кого, условиться съ кѣмъ.—цех. Договориться съ цехомъ на счетъ вступленія въ число его членовъ. Козелец. у.

Віємно, нар. Исключительно. Левиц.

Віжаліти, лію, еш, гл. Достигнуть жалобами. Вона вже раз жалілася йому, а що вижаліла? Мир. Пов. I. 133.

І. Ві́жати. См. Вижимати.

ІІ. Ві́жати. См. Вижинати.

Ві́жати. См. Вижинати.

Ві́жахати, хаю, еш, гл. Прогнать страхомъ. *Віл усе лягав, то ми як підсипали під його жару, то вижахали—тепер уже годі лягати Шавлогр. у.*

Виживати, ваяю, еш, сов. в. ві́жити, живу, веш, гл. 1) Проживать известное время. *Сяк-так, аби вижити.* Ном. 2) Нажить. *Жила в батька не рік, не дva, не вижила добра.* Мет. 50.

Виживатися, ваяюся, ешся, сов. в. ві́житися, живуся, вешся, гл. Истращивать, истратить все, израсходовать. *Нема за що й соли купити,—так вижився.* Левиц. Пов. 183.

Вижидати, даю, еш, гл. Поджидать. *Вижидай з поля чистого твого козаченька.* Мет. 13.

Вижимати, маю, еш, сов. в. ві́жати, жму, меш, гл. Як треба, то хоч ў щипки голову положи, то нічого не вижмеш. Ном. № 10049.

Ві́жин, ну, м. Жатва. *Пішов на вижин.* Вх. Зн. 6.

Виживати, наю, еш, сов. в. ві́жати, жну, неш, гл. Сжинать, сжать. *Ой тоді я спопи зв'яжу, як житечко вижну.* Грин. III. 198.

Ві́жирувати, рую, еш, гл. Украсить инкрустациами (металлическими). Шух. I. 306.

Ві́жити, ся. См. Виживати, ся.

Ві́жленя́, нáти, с. Щенокъ лягавой собаки.

Ві́жлинця, ці, ж. Лягавая собака.

Ві́жлоктати и ві́жлуктати, таю, еш, гл. Выпить. (Зевес) *віжлоктав підпінка чару.* Котл. Ен. VI. 37. *Що було останнє у пляшиці, віжлуктав без чарки, нахильцем.* МВ. (КС. 1902, X. 116).

Ві́жовтити, вчу, тиш, гл. Пожелтить.

Ві́журитися, рюся, рищся, гл. Достаточно панечалиться. *Я, добродійко, віжурився за себе, як сватався.* Г. Барв. 311.

Віз, за, м. Рыба *Acipensor schura.* Браун. 31.

Ві́задкувати, кую, еш, гл. Выйти, пятись. *Візадкував з хати.* Константиногр. у.

Ві́законити, ню, ниш, гл. Истребить, искоренить. *Що завелось, те трудно візаконити.*

Візантієць, тійця, м. 1) Житель Ви-

зантіп. 2) Православный. Я—круглий сирота між лютеран, латинців, византійців-християн. К. ПС. 59.

Візантійство, ва, с. Образъ мыслей и поступковъ, подобный византійскому. А панство буде пануватъ... та византійство прославлять. Шевч. II. 211.

Візантійський, а, е. Византійскій. Желех.

Візантія, тії, ж. Византія, Константинополь. *Босфор скотить, неначе скаженний; то стогне, то вие: йому Византію хочеться збудити.* Шевч. 58.

Візбірати, раю, еш, гл. Подобрать, собратъ. Так збирає, так збирає... *Визбірав і рушили далі.* Св. Л. 142. *На дворі ясно, хоч голки визбірай.* Левиц. I. 96.

Візбірки, рок, ж. мн. Выборки. Левч. 18.

Візвати. См. Визивати.

Візвіл, волу, м. Освобожденіе. Щеня припне на мотузочці... *Воно вищить, здравши голову, визволу просить.* Г. Барв. 279.

Візвіртися, рюся, рищся, гл. Звѣрски, сердито посмотрѣть. Як візвірилась на мене—аж білки їй ходором заходили. Харьк. *Лайдак!*—грімнув Кондратович, візвірившись на Потоцького. Стор. I. 188.

Візволéний, а, е. Освободительный. *Науки візволені.* К. ПС. 46.—лист. Освободительная грамота. Которий би мог бідний невольник одгадати, мог би йому листи візволені писати, щоб не мог ніхто нігде зачепляти. АД. I. 209.

Візволéння, ня, с. Освобожденіе, избавленіе. *Візволення народу з крепацтва.* К. ХІІ. 8.

Візволити, ся. См. Візволяти, ся.

Візволка, ки, ж. Выручка. *I на візволку нема і дітей прохарчити.* Кіев. у.

Візволяти, ляю, еш, сов. в. візволити, лю, лиш, гл. Освобождать, освободить; выручать, выручить. *Візволь.* Боже, нас, бідних невольників, з тяжкої неволі. ЗОЮР. I. 214. *Зрозуміете правду, і права візволить вас.* Єв. I. VIII. 32.

Візволятися, ляюся, ешся, сов. в. візволитися, люся, лишся, гл. Освобождаться, освободиться; выручаться, выручиться. *Галілей візволився з темниці.* Ком. I. 56. *Огірками тики ї візволився.* Лебед. у.

Візганяти, няю, еш, гл. 1) Изгнать

всѣхъ. 2) Смести. Ганчіркою визганяю чей пісок.

Віздих, ху, м. Падежъ (животныхъ). Уман. Ш. 1.

Віздихати, хаю, еш, гл. Подохнуть, издохнуть. Як би Бог слухав пастуха, то б уся череда виздихала. Ном. № 4124.

Візеленити, ню, ниш, гл. Испачкать о траву. Визеленив сорошку. Константиногр. у.

Визиванія, на, с. 1) Вызываю. 2) Брань, ругня. Вх. Лем. 397.

Визивати, вайю, еш, сов. в. візвати, зву, веш, гл. Вызывать, вызвать.

Визиватися, вайся, ешся, гл. Браниться. Зачали ся визивати. Вх. Лем. 397.

Візвика, ки, ж. Брань, ругательные слова. Вх. Лем. 397.

Визирати, раю, еш, сов. в. візвирнути, ну, неш, гл.—**Виглядати**, виглянути. Не виглядай, не визирай, а дальше ховайся. Ном. № 8508. Видрай, визирай, мода дівчино. Мет. 14. Коником граєши, царя визираєши. АД. I. 25.

Визиратися, раюся, ешся, гл. Смотреться. На ж зеркало всесвітнє, визираєши. К. XII. 73.

Візиркати, каю, еш, гл. Высмотретьь, уловить. Я визиркала таку годину, що люд поховавсь трохи, та й у гай. Г. Барв. 94.

Візирцем, нар. Высматривая.

Визичати, чаю, еш, сов. в. візичити, чу, чиш, гл. Одолжать, одолжить, занимать, занять, давать въ долгъ. Аф.~329.

Візівнути, ну, неш, гл.—дұха. Испустить духъ. Бито коло стовпа киями поти, поки ии духа визівнув. К. ЦН. 216.

Візімувати, мую, еш, гл. Продержать, прокормить въ теченіе зимы. Насилу визімували свою худобу.

Візімуватися, муюся, ешся, гл. Пере зимовать, прокормиться зимою. Вони ви їхали, а кішка зосталася; так вона собі по клунях і визімуетися, і вилітуетися. Пирят. у.

I. **Візір**, ру, м. 1) Видъ; взглядъ. Вх. Уг. 230. Употреб. въ выражениі: на візір—на взглядъ, для виду, видимости. Аби був на візір. Маж. 186. 2) Окно. Острожск. у. Слов. Д. Эварн.

II. **Візір**, ра, м. Визирь. Іде султан, покинувши в дивані башів та візірів широкомовних. К. МБ. XII. 269.

Візірнитися, нитися, гл. безл. Вызвѣздить. Визірnilося як. Херс. у.

Визнавати, знаю, єш, сов. в. візна ти, знаю, еш, гл. 1) Узнавать, узнать, разузнать, развѣдывать, развѣдать. Знайшли у його замок, та по тому й візнали, що він украв гроши у скрині. Волч. у. Оце недавно дитину вбила молодиця, то другої неділі й візнали. Харьк. 2) Заявлять, заявить, признавать, исповѣдывать. Коли візнати меш устами твоїми Господа Ісуса. Первое посл. ап. Павла Римл. X. 9. Не так було б мені свою праву руку одрубати важко, як тую правду візнати, вимовити. МВ. (О. 1862. I. 80). 3) Признаваться, признаться, сознаваться, сознаться, свидѣтельствовать, давать показаніе. Хто такий дурний буде, щоб сам на себе візняв таке (що вбив). МВ. (О. 1862. I. 103). 4) Предсказывать, предсказать, предназначать, предназначить. Уже ся все те збуло, що візнато було. Чуб. Ш. 327.

Визнаватися, знаюся, єшся, сов. в. візиатися, знаюся, ешся, гл. Обнаруживаться, обнаружиться, сдѣлаться известнымъ. Зняла ж бучу Пилипиха, як візнатася батькова подія! МВ. II. 118.

Візняння, на, с. 1) Открытие, дознаніе. 2) Исповѣданіе, признаніе; вѣроисповѣданіе. Зачали ружни віри приставати грекам до їх візняння православного. Гн. I. 181. 3) Сознаніе,

Візнати, ся. См. Візнати, ся.

Візнаття, тя, с.—**Візняння**. Уростав з того візнаття гнів його на Галю. МВ. (О. 1862. I. 84). По його візнаттю стала громада радитись, що робити. МВ. (О. 1862. I. 102).

Візначати, чаю, еш, сов. в. візначити, чу, чиш, гл. 1) Обозначать, обозначить, назначать, назначить, предъявлять, предъявить. Меридіан по нашему візняча південник. Деци. Границю візнячив. К. Псал. 236. 2) Обнаруживать, обнаружить. Нарізується на черкес тепер не приходить, треба умкнутъ, бо пластиуни себе візначили, що мало їх. О. 1862. II. 64.

Візначатися, чаюся, ешся, сов. в. візначитися, чуся, чишся, гл. Обозначаться, обозначиться, опредѣляться, опредѣлиться, отличаться, выдѣляться, выдаваться.

Візначити, ся. См. Візначати, ся.

Візначувати, чую, еш, гл.—**Візначати**. Візначує дорогу близкавицям. К. Іов. 60.

Ві́зол, лу, м. Осадокъ золы послѣ бу-
ченія Уман. II. 246.

Ві́золити, лю, лиш, гл. Выбучить
Аф. 328.

Ві́золитися, люся, лишся, гл. Выбу-
читься. *Нáте ѹ мої штани,—нехай ви-
золяться.* Ном. № 6432.

Ві́золотити. См. **Визолочувати**.

Визолочувати, чую, еш, сов. в. ві́зо-
лотити, чу, тиш, гл. Позлащать, позоло-
тить, вызолотить. *Як би в мене була зо-
лота солома, я б вас, каже, визолотив*
Ном. № 12765.

Ві́зувень, бня, м. Зазубрина. Рк. Ле-
віц.

Ві́зублювати, блюю, еш, сов. в. ві́-
зубити, блю, биш, гл. Зазубривать, за-
зубрить. Уман. I. 240.

Ві́зублюватися, блююся, ешся, с. в.
ві́зубитися, блюся, бишся, гл. Зазубри-
ваться, зазубриться. Уман. I. 240.

Ві́зути, зую, еш, гл. Раззуть. *Зараз
го визує, красно му постелить* Гол. Ш.
409.

Ві́дати, дяко, еш, сов. в. ві́йсти, ю-
си, гл. 1) Выѣдать, выѣсть. *Поки сонце
зїде, роса очі війсті.* Ном. № 5679.
2) Съѣдать, съѣсть всѣ, всѣхъ. *Їх би та-
кого роспіодилось, що ѹ світу б не було,
як би їх грім не бив та вовки не ви-
їдали.* Рудч. Ск. I. 73. *Хліб... сарана ви-
їла.* О. 1862. X. 114. Когда говорится о
ѣдѣ людей, то війсти употребляется только
въ приложеніи къ жидкой пищѣ: *Вій-
віску борищу, поїв усі пироги, та ѹ буде-
з мене.*

Ві́док, дка, м. Выѣденное нѣцо, огу-
рецъ и пр.

Ві́езд, ду, м. Выѣздъ, отъѣздъ. *Соко-
лонько та на відїті, козаченько та на
віїзді.* Мет. 179

Віїзджати, жаю, еш, гл.=**Віїздити**
Вже твой Юрочко з-за гори віїзджає
Мет. 177. Чоловік знає, коли віїзджає,
а не знає, коли вернеться. Ном. № 11375.

Віїздити, джу, диш, гл. Изъїздить.
Ой віїздив всю країну, увесь бігий світ.
Мет. 139.

Віїздити, джу, диш, сов. в. віїхати,
їду, деш, гл. 1) Выѣзжать, выѣхать *Що-
дня їдні віїздили, другі приїздили.* Стор.
М. Пр. 67. 2) Только несов. в. Объѣзжать
(коња).

Віїсти. См. **Віїдати**

Віїститися, їщуся, стиша, гл. Осу-
ществиться, исполниться. Вх. Лем. 397

Віїхати. См. **Віїздити**.

Віїгравати, ваю, еш, сов. в. віїгра-
ти, граю, еш, гл.=**Вигравати**, виграти.
Сурми - труби віїгравали. Шевч. 361.
*У карти грав на твоє щастя,—ось скіль-
ко віїграв.* О. 1862. VII. 44.

Віїмáти, маю, еш, сов. в. віїняті,
йму, меш, гл. 1) Вынимать, вынуть; об-
нажать; освобождать. *Ключі з-під голов
віїмав* Макс. *Дай, Боже, воювати, та
шабель не віїмати.* Ном. № 4637. *От-
цева ѹ матчина молитва зо дна моря
віїмає.* Макс. 2) Исключать, исключить,
изъять. 3)—зуби. Рвать зубы. 4)—бчі. Вы-
кальвать, выклевывать глаза. *Закрякали
чорні крюки, віїмаючи очі.* Шевч. 54.

Віїмáтися, маюся, ешся, сов. в. вії-
нятися і віїнятися, ймуся, мешся, гл.
1) Выниматься, вынуться; обнажаться. *Ко-
пирсаю, копирсаю,—ніяк не віїмається
скабка з пальця.* 2) Находиться, найтися,
оказаться, случиться. *Тільки одна птиця
вінялась, що добила усіх звірів.* ЗОЮР.
II 31 *Такі пішли дощі, що ѹ дня не
вінялось погожого.* 3) Всходить, взойти
(о солнцѣ). *Було, скоро сонечко віїметь-
ся, лікарь і котить у-звуконь.* МВ. (О.
1862. III. 46).

Віїна, ної, ж Тетка, жена брата отца.
*Стрийна-віїна — біс, не родина; зять і
невістка — чорт, не дитина.* Ном. № 9394.

Віїти. См. **Виходити**.

Віїкавзувати, зую, еш, гл. Выбравить
Я його добре віїкавзував. Вх. Зн. 23.

Віїказ, -зу, м. Обнаружение; донесение,
доносъ. *Пилку віїсс через віїказ найдено,*—
хлопець віїказав Верхнеднїпр. у. (Залю-
бовск.).

Віїказати. См. **Виказувати**.

Віїказитися, жуся, зишся, гл. Посхо-
дить съ ума, побѣситься всѣмъ, перебѣ-
ситься. *Да нехай вони віїказяться, не
займай їх.* Ном. № 5126.

Віїказувати, зую, еш, сов. в. вії-
зати, жу, жеш, гл. 1) Обнаруживать, об-
наружить, открывать, открыть, высказы-
вать, высказать. *I ушки в мене сміються,
так ними (дітьми) віїшаюся, та ѹм сього
не віїказую* Г. Барв. 293. *Віїказус на
тебе, що ти з ним крав.* Екатериносл.
у. 2) Выговаривать, выговорить, высказы-
вать, высказать. *Лас чоловіка та вії-
казує.* Рудч Ск.

Віїкакати, каю, еш, гл. дѣтск. Испраж-
нить

Вікакатися, каюся, ешся, гл. дітск.
Іспражнитися.

Віканючити, чу, чиш, гл. Віклянчить. Так ви ж не виканючите! Ном. № 4580.

Вікацаний, а, е. 1) Искапавний. 2) Пожожий какъ двѣ капли воды, вылитый. Радом. Грицько - викапаний батусь.

Вікарати, раю, еш, гл. Наказать. Чуб. IV. 56, 555.

Вікарбувати, бую, еш, гл. Сдѣлать наїзки на деревъ.

Вікати, каю, еш, гл. Говорить „вы“ Господарь слузі не викає. Ном. № 10388.

Вікачалкувати, кую, еш, гл. Побить скалкой. Вона його викачалкувала та й прогнала. Екатериносл. у (Залюбовск.)

Вікачати, ся. См. Викачувати, ся.

Вікачувати, чую, еш, сов. в. вікачати, чаю, еш, гл. Исскатывать, исскатать что, напр. при золотухѣ припухшія железы викачують шариками изъ горячаго хлѣба. Грин. II. 319.

Вікачуватися, чуюся, ешся, сов. в. вікачатися, чаюся, ешся, гл. 1) Валяться, поваляться, покататься по землѣ. Кінь викачався добре. О человѣкѣ: валяться, поваляться, лежать, пролежать долго. 2) Упавъ въ грязь, испачкаться, испачкаться. Спіткнувшись, упав і викачавсь у барлозі. Миж. 128.

Вікашлювати; люю, еш, сов. в. вікашляти, ляю, еш, гл. Выкашливать, выкашлять. Аф. 329.

Вікашлюватися, лююся, ешся, сов. в. вікашлятися, ляюся, ешся, гл. Выкашливаться, выкашляться. Аф. 329.

Віквилати, ляю, еш, гл. Издавать жалобные звуки. Щоб барабани та не вибивали, щоб і пищалочки та не виквилли. Ип.

Віквидати, даю, еш, гл. 1) Повыбрасывать, выбросить (все), пособрасывать. Пішов, ще разів зо два вніс дров, да і ті на попа викидав. Рудч. Ск. I. 171. 2) Начать колоситься. Жито віквидало колос. Зміев. у.

Віквидати, даю, еш, сов. в. віквинути, ну, неш, гл. 1) Выбрасывать, выбросить. Як іде гряд, викидають на двір сковороду і кочергу, щоб перестав. Ном. № 13403. Кожух викинув од молі провітрювати. Г. Барв. 335. Заткнула вона за косу червону макову квітку і викинула потім. Левиц. I. 196. Переносно: выкидать,

выкинуть, исключать, исключить. *Із пісні слова не викинути.* Ном. № 13115. *Із ряду і сього не викидають.* Ном. № 5711. 2) Бросать, бросить деньги на тарелку или въ шапку при сборѣ ихъ (напр. на крестинахъ, на свадьбѣ, во время увеселеній молодежи и пр.), а отсюда уже и просто давать въ такихъ случаяхъ деньги *На вечорницях хлопці викидають грощі дівчатам на гостинці.* Червиг. у. *На мед, на горілочку та скідаються, — викинув Іванко та копу грощей.* Мил. 88 *Дружко викидає на тарілку дві копійки.* Грин. III. 432. Гей, *Насте Горовая, шинкарко молодая, кабашнице степовая!* Не вело я тобі сього козака з хати виганяти; хоч я свій осьмак на пиво викидаю, а ти його з хати не вибивай. ЗОЮР I. 319. **Викидати принбс.** У разносчиковъ мелочи. товара: на общемъ собраніи партіи предъявлять весь собранный въ селяхъ товаръ и остатокъ валичныхъ денегъ. Вас. 191. 3) **Викидати на бчі.** Колоть глаза. Часто діткам його викидали на очі, що батько їх.... до церкви неходить. Грин. II. 153. *Мені на очі викидають, що в нас хати нема.* Г. Барв. 433. 4) Бросать, бросить вверхъ, подбрасывать, подбросить. *А що, хто вище викинув?* Грин. II. 81. Рудч. Ск. I. 61. 5) О растеніяхъ: викидати колос — колоситься. Г. Барв. 147. Мил. 93. *Соловейко щебече, поки жито колос почне викидати.* Грин. I. 6.—качани. О капустѣ: давать кочни. *Ти, капусто, віквидай качани!* Мил. 104. 6 — хлакі. Вывѣшивать, вывѣсить флаги. *Викидають три хлакі.* Грин. I. 190.

Віквидатися, даюся, ешся, сов. в. віквинутися, нуся, нешся, гл. 1) Выбрасываться, выброситься, выкинуться. *Із пісні слово не викидається.* Ном. № 13115. 2) Всплескиваться, всплеснуться. Риба перед дощем викидається. Аж поперед мене щось пlesнуло в воду. *Викинілась риба та і зникла враз.* Щог. Сл. 91.

Віквидний, а, е. Віквидна цурка. Родъ дѣтской игры. Ив. 17.

Віквинути, ся. См. Віквидати, ся.

Вікніти, паю, еш, сов. в. вікніти, плю, пим, гл. Выкинать, выкипѣть. Аф. 330.

Вікисати, саю, еш, сов. в. вікиснути, ну, неш, гл. Вымачивать. Боять у воду! Вікис, вимок, виліз, висох, став на колоду та зновбоветь у воду. Ном. № 6074.

Вікичувати, чую, еш, гл. Вытеребить,

викорчувати. Гляди, щоб ти мені вирубав, викичував, зорав, пшениці насіяв. Рудч. Ск. II. 120.

Вікішкати, каю, еш, іл. Выгнать, прогнатъ (отъ киш!). Упросились злидні на три дні, та чорт іх і дзвіку викишкав. Ном. № 1538.

Вікіячти. См. Вікінчувати.

Вікінчувати, чую, еш, сов. в. **вікінчити,** чу, чиш, іл. Оканчивать, окончить, закончить. Вікінчити роботу. Вх. Уг. 230.

Віклад, ду, м. 1) Изложение. 2) Испражнение. А ні ладу, а ні складу, ізіж собачого вікладу. Ном. № 13066.

Вікладаний, а, е. О воротникѣ шубы: отложной. Гол. Од. 18.

Вікладання, ня, с. 1) Выкладываніе. 2) Инкрустациі изъ дерева, рога или кости. Шух. I. 306. См. Выкладати 2. 3) Раскладываніе. 4) Изложение.

Вікладати, даю, еш, сов. в. **вікладти,** ду, деш, іл. 1) Выкладывать, выложить. Як позичає, то всі боги вікладає. Ном. № 10629. 2) Въ художественныхъ гуцульскихъ работахъ: дѣлать инкрустациі изъ дерева, рога или кости. Шух. I. 309. 3) Только сов. в. Положить убитыми многихъ, убить многихъ. Віклав ляшків, віклав панків у чотирі лави. Ни. 4) Раскладывать, разложить. Сидить мила въ загороді, карти вікладає. Гол. III. 430. 5) Излагать, изложить. От я й вікладаю все твоє небозі. МВ. II. 21. 6) Сочинять, составлять. Не хапайсь пісні співатъ — новагом! бо не ти її віклав. Ном. № 9650. 7) Испражнить, испражнить. А ні ладу, а ні складу, ізіж те, що я вікладу. Ном. № 13066. 8)=**Валашибти,** вивалашати. 9) Смішки си (собі) з кого вікладати. Трунить, сміється надъ кѣмъ, подтрунивать. Вх. Лем. 397.

Вікладний, а, е. Понятный, ясный (о языке). Вх. Лем. 397.

Віклáдування, ня, с.=**Вікладання.**

Віклáдувати, дую, еш, іл.=**Вікладати.**

Вікладчастий и **вікладчатий**, а, е. Отложной. Вікладчатий комір (у сорочці) Левиц. Пов. 181. См. Вікладаний.

Вікласти. См. Вікладати.

Віклейти. См. Віклевати.

Віклесуватися, суюся, ешся, іл. Развиться, возмужать. Йноді малим і не хороше, а потім, як віклесується, до такий тобі стане парубок або дівка Черниг.

Віклéювати клéюю, еш, сов. в. **віклейти,** клею, їш, іл. Выклевывать, выклейти.

Віклік, ка, м. 1) Възовъ. 2) Крикъ, восклицаніе. Віклік, вигук роскотився, і полетів турчин легкимъ кіньми на казаків. МВ. III. 56.

Віклікання, ня, с. Вызываеніе.

Віклікати, каю, еш, сов. в. **віклікти,** чу, чеш, іл. Вызывасть, вызвать. Листи читали, козаків у поход вікликали. Макс. Віклік мені дівча з хати. Мет. 19.

Віклінати, наю, еш, іл. Проклинать. Желех.

Віклісувати, сую, еш, іл. Выглянсировать (у сапожниковъ).

Віклічка, ки, ж. Оглашеніе о бракѣ. Тепер без трьох вікличок і не вінчають. Черниг. у.

Віклопотати, чу, чеш, іл. Выхлопотать.

Віклъбувати, вую, еш, сов. в. **віклювати,** клюю, єш, іл. Выклевывать, выклевать. Клюнів бабу в око, та віклював око. Рудч. Ск. I. 38.

Віклюнути, ну, юш, іл.=**Віклевати.**

Вікобзати и **віковзати**, заю, еш, іл. Скользя по льду, продѣлать дорожку. АФ. 330.

Віков, ву, м. Выковка.

Віковерзувати, зую, еш, іл. Продѣлать что интригами. Сам самана не вігає, іскушаючи праведників, що віковерзують ті езутти. Стор. М. Пр. 69.

Віковтати, таю, еш, іл. Выдолбить, выклевать (углубленіе). Вх. Лем. 398.

Віковувати, вую, еш, сов. в. **вікувати,** кую, єш, іл. Выковывать, выковать. З того заліза він вікував плуга. Грин. II. 73. Чого Бог не даетъ, того і ковалъ не вікує. Ном. № 4284. 2) Кричать, прокричать (окукушкѣ). Що вікували вже зозуля,— проживай, а більше—шкода, що й бажаєш. Г. Арт. (О. 1861. III. 112).

Віковуватися, вуюся, ешся, сов. в. **вікуватися,** куюся, єшся, іл. Выковываться, выковаться. АФ. 330.

Віколети. См. Віколювати.

Віколупати, віколупнути. См. Віколупувати.

Віколупувати, пую, еш, сов. в. **віколупти,** паю, еш, віколупнути, ну, юш, іл. Выковыривать, выковырять. Хоч із-за чіття віколупни, та дай. Ном. № 2691.

Вікілювати, люю, еш, сов. в. **вікілоти**, лю, леш, іл. 1) Викалывать, выколоть. *Темно, хоч око виколи.* Ном. № 586. 2) Колоть, переколоть всіх. *Коли б свині роши, то б цілий світ виколола.* Ном. № 3827.

Віколядувати, дую, еш, іл. Колядуя, получить что-либо (см. *Колядувати*). Так ви же не виколядуете. Ном. № 4580.

Вікомпонувати, вую, еш, іл. Выдуматъ, придумать. *Про що чиному і згадатъ страшно, ще низовець.... викомпонує, виміжкує.* К. ЧР. 137.

Виконавець, вця, м. Исполнитель. Желех.

Виконання, ня, с. Исполнение. Уман. I. 313.

I. Віконати, наю, еш, іл. Вымереть, перемереть. *Щоб наші вороги виконали до ноги.* Грин. Ш. 188.

II. Віконати. См. *Виконувати*.

Віконувати, ную, еш, сов. в. **віконати**, наю, еш, іл. Исполнять, исполнить, привести въ исполненіе. *Се твоє бажання виконаємо.* К. (О. 1861. III. 6).—присягу. *Присягнуть.* Котл. НП. 344. *Уся старшина присягу виконала Соколові на послушнство в ринковій церкві Ічанській.* К. ЧР. 304.

Вікінуватися, нуюся, ешся, сов. в. **віконатися**, наюся, ешся, іл. Исполняться, исполниться. Уман. I. 313.

Вікопати, ся. См. *Викопувати*, ся.

Вікопирсати. См. *Викопирсувати*.

Викопирсувати, сую, еш, сов. в. **вікопирсати**, саю, еш, іл. Выковыривать, выковырять. Уман. I. 120.

Вікіпувати, пую, еш, сов. в. **вікопати**, паю, еш, іл. Вырывать, вырыть, выкапывать, выкопать. *Глибокую яму викопали.* Мет. 99. *Ликом пастернаку не викопаши.* Ном. № 5254.

Вікіпуватися, пуюся, ешся, сов. в. **вікопатися**, паюся, ешся, іл. 1) Вырываться, выкапываться, выкопаться. 2) Управляться, управиться. *І смєтанки дай, і сиру дай, і молока.... їй Богу, вже не можу її викопатися.* Подол. Г.

Вікоренити, ся. См. *Викорінювати*, ся.

Вікорінювати, ную, еш, сов. в. **вікоренити**, ню, ниш, іл. 1) Искоренять, искоренить, вырывать, вырвать съ корнемъ. *Що там (на городі) було пирію! Я як пішла, як стала, як стала, як і сапою, і граблями, і руками.... так усе викоре-*

нила.

Г. Барв. 428. 2) Совершенно истреблять, истребить: *Викоренив їх імення на всі вічні роки.* К. Псал. 17.

Вікорінюватися, нуюся, ешся, сов. в. **вікоренитися**, нюся, нишся, іл. 1) Искореняться, искорениться, пропасть, исчезнуть. *Рід твій викорениться.* Стор. М. Пр. 64. 2) *Викорениться, як в'яла риба.* Ном. № 5354. *Воно, сердечне, тисохло і викоренилось, одні тільки хрящі зостались.* Стор. II. 77.

Вікоріняті, няю, еш, іл.=**Вікорінювати**. Тяжко лежав, на стіну дрався, а я все викореняв оте дання; ото ѹ виходився. Г. Барв. 342.

Вікормити, млю, миш, іл. Выкормить.

Вікормати. См. *Викорпувати*.

Вікірпувати, пую, еш, сов. в. **вікорпати**, паю, еш, іл. *Житина в око впала?* Кс сюди, я викорпаю ціпилном.—Хоч би бичем, а не ціпилном,—одновів, протираючи полою око, той, кому треба було викорпувати. Г. Барв. 315.

Вікірчувати. См. *Викорчовувати*.

Вікірчовувати, вую, еш, сов. в. **вікірчувати**, чую, еш, іл. Выкорчевывать, выкорчевать, вытеребить деревья. *Щобти за одну ніч отої луг викорчував.* Рудч. Ск. I. 145.

Вікос, су, м. Скосъ. Дати луку на вікос.

Вікосити. См. *Викошувати*.

Вікот, ту, м. Вырѣзка, выемка (для воротника напр., въ одеждѣ). АФ. 330.

Вікотити, ся. См. *Викочувати*, ся.

Вікохати, ся. См. *Викохувати*, ся.

Вікохувати, хую, еш, сов. в. **вікохати**, хаю, еш, іл. 1) Взлелівать, взлелітъ, воспитывать, воспитать. *Викохав дитину в добрую годину.* Ном. № 9223. *Викохав я дівчиноньку людям, не соби.* Мет. *Викохала, випестила, та ѹ обос покинули.* МВ. I. 153: *Викохала свою дівочу красу.* Левиц. I. 37. 2) Выращивать, выростить (животное, растеніе). *Хто ж викохав таку інучку в степу погибати?* Шевч. 11.

Вікохуватися, хуюся, ешся, сов. в. **вікохатися**, хаюся, ешся, іл. 1) Взлеліваться, взлелітися, воспитаться. Я виросла, викохалась у білих палатах. Шевч. 356. 2) Вырастать, вырости хорошо, взлелітися. *Дарма, що в кріпацтві була, а голос викохався.* Г. Барв. 120.

Вікоцабнутися, нуся, нешся, іл. Упасть вверхъ ногами. Вх. Уг. 230.

Викочувати, чую, еш, сов. в. **вікотити**, чу, тиш, гл. 1) Выкатывать, выкатить; вывозить, вывезти изъ чего. *Викочує з-під повітки віз.* ЗОЮР. II. 201. Та винесе самопали, викотить гармати. Шевч. 450.

Викочуватися, чуюся, ешся, сов. в. **вікотитися**, кочуся, тишся, гл. Выкатываться, выкотиться. *Сонечко викочується з-за гори.* Драг. 25. У діда із очей аж дві слози викотились. Стор. I. 121.

Викошувати, шую, еш, сов. в. **вікосити**, шу, сиш, гл. 1) Скашивать, скосить, выкосить. *Четвертину проса викосить.* Рудч. Ск. I. 89. 2) Находить, найти, кося. *Нішов на поле косить пшениці і викосив птичку таку гарну.* Рудч. Ск. I. 163.

Вікпити, плю, пиш, гл.=**Видурити.** Желех.

Вікравка, ки, ж.=**Окрайка.** Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Викрадати, даю, еш, сов. в. **вікрастити**, ду, деш, гл. Выкрадать, выкрасть. *Який батько, такий син—викрали з діжки сир.* Ном. № 7137.

Викрадатися; даюся, ешся, сов. в. **вікрастися**, дуся, дешся, гл. Украдкой выходить, выйти, уходить, уйти. *Да божого дому стала ще частіше ходити, викрадаючись од дітей.* Г. Барв. 370.

Вікрасити, ся. См. **Викрашати**, ся.

Вікрасти, ся См. **Викрадати**, ся.

Викрашати, шаю, еш, сов. в. **вікрастити**, шу, сиш, гл. 1)—себé. Рисоваться, порисоваться, похвастать. Їде (поштарь) і свистить: *купив за п'ятака свистик і свистить—хотів себе викрасити, що, бач, і він свистить.* Екатериносл. у. (Залюбовск.). 2) Только сов. в.=**Вівалашати.** Корназ не викрашений. Вх. Лем. 398.

Викрашатися, шаюся, ешся, сов. в. **вікраситися**, шуся, сищся, гл. Красоваться, покрасоваться. З пологі миси, миски і мисочки і зелні, і червоні, і жовті.... викрашаються. МВ. (О. 1862. Ш. 57).

Вікресати, шу, шеш, гл. Высьть (огня). Викресали огню з оружини. Мет. 369.

Викривати, вайо, еш, сов. в. **вікрити**, рю, еш, гл. Открывать, открыть, обнаруживать, обнаружить. Желех.

Вікривити, ся. См. **Викривляти**, ся.

Викривляти, ляю, еш, сов. в. **вікривити**, влю, виш, гл. Искривлять, искривить.

Викривлятися, ляюся, ешся, сов. в. **вікривитися**, влюся, вишся, гл. 1) Искривляться, искривиться. 2) Кривляться, гри- масничать.

Віклик, ку, гл. Крикъ. *Гомін.... перешов у виклик.* Мир. ХРВ. 262.

Вікликнути, ну, неш, гл. Вскрикнуть. *А, бабусічко!—було викликне.* МВ. (О. 1862. Ш. 39). *Брат на мене викликнув.* Федък.

Вікрити. См. **Викривати.**

Вікришти, шу, шиш, гл. Превратить въ крошки.

Вікриштися, шуся, шишся, гл. Выкрошиться.

Вікришки, шон, ж. мн. Остатки при крошенні табаку.

Вікруглити. См. **Викругляти.**

Вікругляти, ляю, еш, сов. в. **вікруглити**, лю, лиш, гл. Округлять, округлить.

Вікрут, ту, гл. Уловка, увертка. *Хто має викрутти, не піде в некруті.* Ном. № 971.

Вікрутася, сів, гл. 1) Извороты, трудные „па“ (въ танцахъ). *Виробляє такі викрутаси, що ніхто б і не подумав, що сього козака бито недавно киями.* К. ЧР. 286. 2) Увертки.

Вікрутасом, нар. Изворачиваясь. *Тут танцювали викрутасом.* Котя. Ен.

Вікрутень, тня, гл. 1) Извилина. *Мої їх земля при купі, а в нас викрутні.* Каев. у. 2) Плутня. *Викрутнями перебувається.* Ном. № 817. 3) Изворотливый человѣкъ. *Бач, який викрутень.* Ном. № 3019.

Вікрутити, ся. См. **Викручувати**, ся.

Вікрутка, ки, ж. Увертка.

Вікручвати, чую, еш, сов. в. **вікрутити**, чу, тиш, гл. 1) Выкручивать, выкрутить, выжимать, выжать. *Сорочка мокрісінка,—хоть викрутти.* Лебед. у. 2) Вырывать, вырвать. *А молода бандарочка тих жартів не знала,—праву ручку викрутла, та й по личку втла.* Гол. 3)—ногу. Свихнуть, вывихнуть.

Вікручватися, чуюся, ешся, сов. в. **вікрутитися**, чуся, тишся, гл. 1) Увертываться, увернуться; вывернуться. *Грицько побачив, що кацап виймає ножа, та й викрутився.* Рудч. Ск. I. 201. 2) Только сов. в. Проработать безъ отдыху. *Ціле літо, як муха в окропі, викрутляться обое, рано встаючи, пізно лягаючи.* Мир. ХРВ. 125.

Виктувати, тую, еш, гл. Харчевать,

кормить, угощать. *Виктує своїх гостей*. Гол. IV.

Вікувати. См. **Виковувати**.

Вікуп, пущ., мн. 1) Выкупъ. Зоставъ його, нехай живе на світі, бо він мені подав за себе викуп. Іов. 73. 2) Искупленіе. Од пекла до викупу, до царства небесного душу проважає. Макс.

Вікупати, паю, еш, іл. Выкупнать.

Вікупатися, паюся, ешся, іл. Выкупаться. *Викупалася і вона і вилазить із води*. Рудч. Ск. II. 117.

Вікупатися, паюся, ешся, іл.=**Вікуплятися**.

Вікупти, ся. См. **Вікупляти**, ся.

Вікупляти, ляю, еш, сов. в. **вікупити**, плю, пиш, іл. 1) Выкупать, выкупить. *Сорочку викупив, а сукман заставив*. Ном. № 10658. **Викупати поясій**. Свадебный обрядъ, совершаляемый новобрачною во вторникъ: давать подарокъ (платокъ) и угощенье водкой дружкобі и підріжому, которые сидять въ это время на подушкахъ. Мил. 125. 2) Заплативъ деньги, братъ, взять сдѣланную по заказу работу. Г. Барв. 505. 3) Искуплять, искупить.

Вікуплятися, ляюся, ешся, сов. в. **вікупитися**, плюся, пишся, іл. Выкупаться, выкупиться, откупаться, откупиться. *Викупивсь од панцини*. Рудч. Ск. I. 62.

Вікупинé, нôго, с. Выкупные деньги за землю. *За землю викупнє треба дати.... а податки з якої речі?* Мир. Чов. I. 157.

Вікурити. См. **Вікурювати**.

Вікурювати, рюю, еш, сов. в. **вікурати**, рю, риш, іл. 1) Выкуривать, выкурить. 2) Выживать, выжить, изгонять, изгнать. *Г ладаном не викуриши*. Ном. № 2810

Вікуряти, раю, еш, іл.=**Вікурювати**. *Ей, винники, броварники! Годі вам.... по винницях горілок курити, очей своїх молодецьких викуряти*. Мет.

Вікусити. См. **Вікушувати**.

Вікушувати, шую, еш, сов. в. **вікусити**, шу, сиш, іл. Выкусывать, выкусить. *Бодай тобі здох той півень,—викусив око*. Рудч. Ск. I. 38.

Віла, вил, с. мн. 1) Вили (земледельческий инструментъ). Приткнув, як ужа вилами. Ном. № 6787. *А Кавель узяв та й заколов вильми Авеля*. Чуб. I. 9. Се ще вилами писано. Еще очень мало вѣроятности, чтобы это совершилось. Ном. № 6821. *Говіти на вілах*. Говіть на шестой недѣлѣ поста. *Коли говітимеш?—На вілах*. (*На шостому тиждні, бо вже виляла-виляла, та далі пікуди, бо на останньому і ніколи, і*

служба довга). Грин. II. 304. 2) Развилье, разсохи—отдѣльно или какъ часть различныхъ снарядовъ, напр. какъ имѣеть віла, на которыхъ висить сѣть. Шух. I. 224, 228. 3) Уголь, образуемый пересѣченіемъ двухъ рѣкъ, дорогъ и пр. Ум. *Вілка, вілочки. На Юрія сіна кинь, та й вілка закинь*. Ном. № 440.

Вілабудати, даю, еш, іл. Съ трудомъ и чедленно выискать, сдѣлать что нибудь, добигься чего нибудь. Треба б десь вілабудати якесь місце, де б можна забавлятись.

Вілабудатися, даюся, ешся, іл. Съ трудомъ выбраться изъ чего. Желех.

Вілагодити, джу, диш, іл. Уладить, устроить какъ должно. Як баба зна добре, то вілагодити як слід. Черк. у.

Віладнати, наю, еш, іл. 1) Привести въ порядокъ. 2) Починить. 3) Приготовить, снарядить.

Вілаз, зу, м. Въ выраж.: нема вілаэу. Невозможно выльзть. *Тут і в посуху баниюка, що й вілазу нема*. Св. Л. 293.

Вілазити, жу, зиш, іл. Излазить. Скріль вілазили. О. 1861. XI. 29.

Вілázити, жу, зиш, сов. в. **вілізти**, зу, зеш, іл. 1) Вылазить, вылѣзать, вылѣзть. *Вілазить іадюка*. Рудч. Ск. I. 146. Кривда людськая боком вілазить. Ном. № 2294. *Кричитъ, аж з шкuri вілазить*. Ном. № 3459. *Не так скоро лихо вілазе, як улізе*. Ном. № 1959. 2) Взлѣзать, взлѣзть. *Кричи, хоч на гору вілізь*. Ном. *Віліз дружба на липу*. О. 1862. IV. 19. 3) Не вілázити з чбго. Быть постоянно въ чемъ. *З роботи ніколи не вілазить. Другі в плахтах та запасках.., а Мотря з вибійчаної юпки та спідниці не вілазила*. Мир. ХРВ. 25.

Вілазка, ки, ж. Лазейка. Кільки в решеті дірок, стільки вілазок. Кролев. у.

Віламати, ся. См. **Віламувати**, ся.

Віламувати, мую, еш, сов. в. **віламати**, маю, еш, іл. Выламывать, выломать.

Віламуватися, муюся, ешся, сов. в. **віламатися**, маюся, ешся, іл. 1) Выламываться, выломаться. 2) Пробиваться, пробиться, выбиться. *Нема звірів.... ще піяк не віламаються* (бо замкнені). Рудч. Ск II. 70.

Вілані, нів, м. мн. Вили желѣзныя для навоза. Вх. Зн. 6. Желех.

Віланати, паю, еш, іл. Выискать, найти. *Ми у лісі віланали добрих дубків, та дорої вражі*. Волч. у.

Вілатати, таю, еш, гл. Наложить за-
платы. *Кожуха вилатать*. О. 1862. V.
Кух. 34.

Вілаяти, лаю, еш, гл. Выругать. *Vi-
лаю так, що тобі в пельку не полізе*. Ном.
№ 3605.

Вілежати, ся. См. Вілежувати, ся.
Віліжувати, жую, еш, сов. в. **віле-
жати**, жу, жиш, гл. 1) Вылеживать, вы-
лежать. *У Пилипівку ніч як море—не ви-
спиш і не вілежиш її*. 2) Пролеживать,
пролежать. *От я зіму вілежала*. Ном.
№ 13923.

Віліжуватися, жуюся, ешся, сов. в.
вілежатися, жуся, жишся, гл. Выле-
живаться, вылежаться, пролежать достаточ-
ное время. *Виспався, та не вілежався*.
Ном. № 11334.

Вілетіти. См. Вілітати.

Вілечко, ка, с. Ум. оть вильце.

Віливання, ная, с. Выливаніє; изли-
ваніє.

Віливати, наю, еш, сов. в. **вілити**,
ллю, ллеш, гл. Выливать, вылить; изли-
вать, излить. *Дешеву юшку на двір віли-
вають, а дорогу пойдають*. Ном. № 10537.
За карії оченята, за чорній брови серце
рвалося, сміялось, віливало мову. Шевч. 4.
Бач, па що здалися карі оченята, щоб
під цужим тином слози віливати. Шевч.
80. *На Андрея віливають воском, оливом*.
О. 1861. X. 48. Як з воску вілив. Хоро-
шо, аккуратно сдѣлать вещь. Миж. 171.

Віливатися, ваяюся, ешся, сов. в. **ві-
літися**, ллюся, ллешся, гл. Выливаться,
вылиться; изливаться, излиться. *Вілилась*
вода. *Пісня так і віливается із самою
серця*. Стор. I. 4. *Вілилась як з воску в
матір*.

Віливок, вка, м. Яйцо, снесенное безъ
скорлупы. Козел. у. *Проклята курка ві-
ливки лле, а нестись—не несетись*.

Вілизати, ся. См. Вілизувати, ся.

Вілизувати, зую, еш, сов. в. **віли-
вати**, жу, жеш, гл. Вылизывать, вылизать.

Вілизуватися, зуюся, ешся, сов. в.
вілизатися, жуся, жешся, гл. Вылизы-
ваться, вылизаться.

Вілинути, ву, неш, гл. Вылетѣть. *De-
ти, пташко? Вілинь, серце*. Шевч. 276.

Вілиняти, наю, еш, гл. Обліняти; от-
лінітися. *Нехай цей кінь три роси обіо'є,*
вілинє. Рудч. Ск. II. 72.

Вілісіти, сю, еш, гл. Опляшивѣть.

Віліскуватися, куюся, ешся, гл. Ло-

сниться, блестѣть. *Вус чорний аж віліс-
кується*. Стор. II. 11.

Віліти, ся. См. Віливати, ся.

Вілиці, ць, ж. мн. 1)=**Вила** 2. Шух.
I. 194. Також какъ часть мотовила. Шух.
I. 150. 2) Въ куркѣ кремневого ружья
пластинки, въ которыхъ вставляется кре-
мень. Шух. I. 299. 3) Въ ножницахъ—
часть отъ винта до острыхъ концовъ. Шух.
I. 153. 4) Часть цѣпа. См. Вуголов. Шух.
I. 166. 5) Боковая сторона морды четве-
роногаго животнаго. *У тих волів під ви-
лицями, коло щелепів були такі нарости*.
Павлогр. у. (Залюбовск.). 6) Затылокъ ры-
бы. Шух. I. 224.

Вілицювати, цюю, еш, гл. Перелице-
вать.

Віличати, чаю, еш, гл. Просвѣчивать-
ся (напр. о тѣлѣ подъ ажурной тканью).
Миж. 177.

Віличкувати, вую, еш, сов. в. **ві-
личкувати**, вую, еш, гл. Очищать, очи-
стить шкуру отъ шерсти.

Вілізати, заю, еш, гл.=**Вілазити**.
Вх. Лем. 398.

Вілізти. См. Вілазити.

Віліпти. См. Віліплювати.

Віліплювати, люю, еш, сов. в. **вілі-
пти**, цю, пиш, гл. Лѣпить, слѣпить,
вылѣпить. *З молодого, як з воску: що хої,
те й віліпши*. Ном. № 8725.

Віліт, ту, м. 1) Вылетъ. 2) Отлетъ.
Соколонько та на вілеті, козаченько та
на віїзді. Мет. 179.

Вілітання, ная, с. 1) Вылетъ, вылета-
ніе. 2) Отлетъ. Ум. *Вілітанячко. Зрозу-
льно, моя матінко! Та до Петра тобі
та куванячко, після Петра тобі вілі-
танячко*. Мил. 93.

Вілітати, таю, еш, сов. в. **вілітити**,
лечу, тиш, гл. 1) Вылетать, вылетѣть.
Ластівки вілітуютъ, годину обіцяють.
Ном. № 309. *Вілітали запорожці на
лан жито жати*. Шевч. 61. 2) Взле-
тать, взлетѣть на что. *Курча часто ві-
літає на квочку*. Грин. II. 20.

Вілітувати, тую, еш, гл. 1) Провести
лѣто. 2) Прокормить въ продолженіе лѣта.

Вілітуватися, туюся, ешся, гл. Про-
кормиться въ теченіе лѣта. *Вони віїхали,
а кішка зосталась; так вона собі по-
клунях і визімустися, і вілітується*.
Пирят. у.

Вілічити, ся. См. Віливати, ся.

Вилічка, *ки*, *ж.* Нижній брускъ ляди (см.). МУЕ. III. 24.

Вилічування, *ия*, *с.* 1) Высчитываніе, вычисленіе. 2) Вылѣчиваніе.

Вилічувати, *чую*, *еш*, *сов.* **вілічи-ти**, *чу*, *чиш*, *гл.* 1) Высчитывать, вычислять, вычислять, вычислить, посчитать. *Почому сьогодні яйця? — Як хто продастъ. Я свої вилічила по чотирнадцять.* Чернig. у. 2) Вылѣчивать, вылѣчить. Чуб. II. 48. *Шукаю лікарства і не можу вилічити.* Рудч. Ск.

Вилічуватися, *чуюся*, *ешся*, *сов.* **вілічитися**, *чуся*, *чишся*, *гл.* 1) Высчитываться, вычисляться, вычисляться, вычислиться. 2) Вылѣчиваться, вылѣчиться.

Вілка, *лóк*, *с. мн.* 1) Ум. отъ **віла**. 2) Ухватъ. Маркев. 84. 3) Косточка у животныхъ, имѣющая видъ развилия. 4) Родъ вышивки на рубахахъ. Чуб. VII. 427.

Вілкастий, *а*, *е.* Вилообразный. Вх. Лем. 398.

Вілкý, *лóк*, *мн.* Вилка. Шух. I. 291. См. **Виделка**.

Вілляти, *ляю*, *еш*, *гл.* = **Вилити**. *Де ж тає барилочка, що виллята горілочка?* Грин. Ш. 661.

Віловити. См. **Виловлювати**.

Вілоблювати, *люю*, *еш*, *сов.* **ві-ловити**, *влю*, *виш*, *гл.* Вылавливать, выловить, переловить.

Вілог, *гу*, *м.* Раскладка сбора, налогъ. *I землю у жадного відрізали під скотину, і вілог на скотину таки плати — це біда.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Вілобга, *ги*, *ж.* Родъ отворота спереди на груди къ сермягѣ или кафтансѣ. Гол. Од. 23, 55. Чуб. VII. 420, 421. Сукмана з суконними вілогами. Гол. Ум. **Вілбжка**.

Віложистий, *а*, *е.* Отложной. *Віложистий ко.нір.* О. 1861. XI. 26. *Дівчина була.... в сорочці з віложистим ко.ніром.* Св. Л. 3.

Віложити, *жу*, *жиш*, *гл.* 1) = **Викласти**. *Глибоку криницю віложив цямриною.* Шевч. *Віложив з печі хліба.* Рудч. Ск. *Та й важно пісню віложену.* Харьк. у. 2) Наложить плату, сдѣлать налогъ. *I землю взяли під толоку, ще й віложили платити від жадної товаряки.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Вілобжка, *ки*, *ж.* Ум. отъ **вілога**.

Віломити, *млю*, *миш*, *гл.* 1) Выломать, отломать. *Вишнілю, віломлю клиновий*

лист. Мет. 297. 2) Сломать. *Як була я в лужку, віломила ніжку.* Рудч. Ск. II. 34.

Вілочки, *чок*, *с. мн.* 1) Ум. отъ **віла**. 2) Родъ вышивки. Колб. I. 48, 49.

Вілузати, *заю*, *еш*, *гл.* Вылущить. *А це хто вілузав соняшник?* я собі покла-ла. Чернig. у.

Вілузнутися, *нуся*, *нешся*, *гл.* Выйтти изъ яйца. (Курчата) *вілузнутися з яєць як слід.* Грии. I. 19.

Вілупати, *пáю*, *еш*, *гл.* Выламывать. *Мої двері вілупали.* Гол. I. 153.

Вілупéнець, *нця*, *м.* Яйцо, —шуточное название, будто бы употребленное въ разговорѣ запорожцемъ. О. 1861. IX. 191.

Вілупити, *ся*. См. **Вілуплювати**, *ся*.

Вілуплювати, *люю*, *еш*, *сов.* **ві-лупити**, *плю*, *пиш*, *гл.* 1) Вылущивать, вылущить; откалывать, отколоть. *Наймитові хоч з коліна вілупти, а кути.* Ном. № 10334. *Тріску на одвірку вілуптила.* МУЕ. III. 45. 2) Выводить, вывести, произвести, родить — преимущественно о птицахъ, но иногда, какъ грубое выраженіе, и о людяхъ. *Вілуптила куріточка усіх тільки троє* (курі'ят). Мет. *От я під-сипав під тую свиню, а вона й вілуптила мені шість волів, так як соколів.* ЗОЮР. I. 229. *Вілуптила вона ту дитину.* Грия. II. 262. 3) Вызубривать, вызубрить, выучить. *Було аж слози тобі котяться, а таки не вілуптиши тих латинів та греків, як отче наш.* Левиц. I. 152. 4) Выслушивать, выслушить, вытаращить. *Вілупив очі, як баран.* Ном. № 6599.

Вілуплюватися, *лююся*, *ешся*, *сов.* **ві-лупитися**, *плюся*, *пишся*, *гл.* 1) Выйтти изъ яйца. *Як вілуплятися гусята або каченята, то, щоб здорові росли, гніздо і шкалярущу виносять на воду.* Ном. № 288. 2) Родиться, выйти (презрительно). *Мав уродитися чоловік, та вілупивсь чорт.* Ном. № 2917.

Вілупок, *пка*, *м.* Дитя (бравное слово). Се же твої **вілупки**.

Вілух, *ха*, *м.* = **Валах**.

Вілучати, *чаю*, *еш*, *сов.* **ві-лучити**, *чу*, *чиш*, *гл.* 1) Выдѣлять, выдѣлить, отдѣлить. 2) Исключать, исключить; отлучать, отлучить. *Xто визнає його Христом, того вілучити з школи.* Єв. I. IX. 22. 3) Отдѣлять и братъ, взять своихъ животныхъ изъ стада, когда оно возвращается вечеромъ домой. *Пора вівці вілучати.* Св. Л. 53.

Вілучатися, *чаюся*, *ешся*, *гл.* Дер-

жаться криво, имѣть искривленный спиной хребетъ. Чуб. IV. 1.

Вілучти. См. Вилучати.

Вілучуватися, чуюся, єшся, гл. Изгібатися дугой.

Вілушок, шка, м. Орѣхъ, выпавшій изъ шелухи.

Вілущти, ся. См. Вилущувати, ся.

Вілущувати, щую, єш, сов. в. **вілущти, щу, щиш,** гл. 1) Вышелушивать, вышелушить. 2) Истреблять, истребить. Вони вилущать усе твоє військо. Стор. I. 81.

Вілущуватися, щуюся, єшся, сов. в. **вілущитися, щуся, щишся,** гл. Вышелушиваться, вышелушиться. Глянь, як гарно оріхи вилущуються. Харьк.

Виль! меж. для выражения вилянія. Сюди виль, туди виль — аж за п'ять миль. Ном. № 11417.

Вильний, а, ё. Извилистый. Вильна річка. Екатериносл. г. Попрямуйтесь ви, вильні дороженьки, поправуйтесь ви лихі вороженьки. Балт. у.

Вильоти, тів, м. мн. Откидные рукава. Чи не се той Микита, що з вильотами світа? Мет. 468.

Вильцé, цн, с. Обрядовое деревцо украинской свадьбы: вѣтвь сосны (зимою) или другого дерева (лѣтомъ) втыкается въ хлѣбъ или свадебный коровай, а каждая вѣточка украшается цвѣтами, колосьями, калиновыми ягодами съ хмѣлемъ, цвѣтами (золотыми, серебряными и пр.) нитками, ленточками и бумажками; къ вѣтвямъ прилѣплены также небольшія зажженныя восковые свѣчи. Дѣлать вильцѣ называется вѣти вильцѣ. Оно стоитъ на столѣ въ течение всей свадьбы. Чуб. IV. 99. МУЕ. Ш. 86. Иногда употребляется мн. ч.: вильця. Маркев. 104. Ум. Вілечко. Мил. 140.

Вильщата, цят, с. мн. См. Отриамач. Шук. I. 249.

Вілюднiti. См. Вилюдинювати.

Вілюднiovati, нюю, єш, сов. в. **вілюднiti, вію, єш, гл.** 1) Мужать, возмужать, развиться. Був він тоді таке мале та худе, а тепер, дивись, вілюдніло. У неї всі діти змалку так нездужали, а дивись, всі вілюднивали, ні одно не вмерло і здоровісінкі тепер. Лебед. у. 2) Стать на людей похожими; статьличными, порядочными и т. п. Був собі чоловік ні те, ні се, а потерся між людьми, то й вілюднів.

Вілюжка, ки, ж. 1) Воавистая ли-

ня,—напр. въ орнаментѣ писанокъ. КС. 1891. VI. 370. 2) Искривленіе. Тут скрізь гони однакові, тільки въ однімъ місці вилюжка. Кременч. у.

Вілá, нар.=Віля. Вх. Лем. 398.

Вілягати, гаю, єш, сов. в. **вілягти, жу, жеш,** гл. Вылегать, вылечь.

Вілягтися, жуся, жешся, гл. Разлечься. Віляглись на долинці у холодку, то вже так нам гарно було, що й не сказати. Харьк.

Вілянати, паю, єш, гл. Забрызгать грязью.

Віляски, ків, м. мн. Эхо, отголосокъ. Аж ідуть віляски од бою босих ніг по твердій землі. Мир. ХРВ. 128.

Віляскuvati, кую, єш, гл. Сильно хлонать, щелкать, шлепать. *Віляскуючи* маляхаем. Мир. ХРВ. 39. Карасі, язи, щуки, окуні віляскують по воді. О. 1862. VIII. 16.

Віляти, ляю, єш, гл. 1) Вилять. Віляє уже, як той пес. Ном. № 3181. 2) Уклоняться отъ работы. *Віляти молотникові не можно.... трах-трах, трах-трах,—не оставайся!* Г. Барв. 305. Поля, поли, та, Марушко, поли, не віляй. Грин Ш. 197.

Вімагання, ия, с. Требованіе.

Вімагати, гаю, єш, сов. в. **вімогти, можу, жеш,** гл. Требовать, потребовать. Вона вімагатиме добрих коней, панського погонича. Левиц. I. 318.

Вімаглювати, люю, єш, гл. Выкатать. *Ой віперу, вімаглюю козацьку сорочку.* Чуб.

Вімагом; нар. Насильно, путемъ требованій.

Вімазати, ся. См. Вімазувати, ся.

Вімазувati, зую, єш, сов. в. **вімазати, жу, жеш, гл.** 1) Вымазывать, вымазать, побѣлить. *Вімазати хату.* 2)=**Вімашувати, вімасити.** Чоботи.... вімаже гарненько дьогтєм. Рудч. Ск. I. 213. 3) Выпачкивать, выпачкать.

Вімазуватися, зуюся, єшся, сов. в. **вімазатися, жуся, жешся, гл.** 1)=**Вімашуватися, вімаситися.** 2) Выпачкаться, выпачкаться.

Вімайструвати, рую, єш, гл. Смастерь.

Вімальбувати, вую, єш, сов. в. **вімалювати, люю, єш, гл.** Рисовать, нарисовать, написать красками; раскрасить. Коли б мені тій малярі, вімалювала б милого собі. Мет. 52. Трумло збудувати,

ще й вималювати. Грин. Ш. 364. 2) Вирисовывать, вырисовать, выписывать, выписать красками. 3) Разукрашивать, разукрасить. Я вишию, вималю чилому рукаця. Мет. 20.

Віманити. См. **Віманювати.**

Віманіжти, жу, жиш, гл. 1) Отколотить, побить. *Віманіжив добре, та й пустив.* Миж. 104. 2) Измучить работой. *Віманіжив коней, аж мокрі.*

Вімантачти, чу, чиш, гл. 1) Выострить мантакою (см.). 2) Выманить что, выпросить. Миж. 177. *Не придумає, щоб його тут утворити таке, щоб у чумака гроції вкрасти, або як вімантачти, то вімантачти.* Рудч. Ск. II. 169.

Віманювати, нюю, еш, сов. в. **віманити, ню, ниш**, гл. Выманивать, выманить. *В старці пухою не вгнати, а з старців каласом не віманиш.* Ном. № 4650. Такий убогий, що кошенят з запічка нічим віманити. Ном. № 13491.

Вімастити. См. **Вімащувати.**

Вімахати. См. **Вімахувати.**

Вімахувати, хую, еш, сов. в. **вімахати, хаю, еш**, гл. 1) Размахивать, размахнуться. *Буком вімахує. Молодая Бондарівна ще жартів не знала, вімахала білу руку, да по піци втяла.* Нп. 2) На-махиваться, намахаться. Добре ж вони, добре вімахали крила. К. Досв. 107.

Вімацати, цаю, еш, гл. Выщупать, прощупать.

Вімачкатися, каюся, ешся и вімачкуватися, куюся, ешся, гл. Выкарабкаться. Перекинулися з возами у яр, та й мачкуються там; та поки вімачкувалися, я далеко від'їхав. Волч. у. Лобод.

Вімащувати, щую, еш, сов. в. **вімастити, щу, стиш**, гл. Вымазывать, вымазать, смазывать. смазать.

Вімащуватися, щуюся, ешся, сов. в. вімаститися, щуся, стиша, гл. Вымазываться, вымазаться, смазываться, сма-заться.

Вімережити. См. **Вімережувати.**

Вімережувати, жую, еш, сов. в. **вімержити, жу, жиш**, гл. Украшать, украсить узорами.

Вімерзати, заю, еш, сов. в. **вімерзти, зну, неш**, гл. Вымерзать, вымерзнуть.

Вімерти. См. **Вімірати.**

Вімерхатися, хаюся, ешся, гл. Проголодаться. О. 1862. VI. 60; IV. 77. Циган таки хапав добре, бо вімерхався, не скідавши й нічого. Грин. I. 121. Як ви-

мергаєшся та віноришся, то все єсти-меш. Константиногр. у.

Вімести. См. **Вімірати.**

Віметати, таю, еш, гл. Набросать, возвести, насытить. *Щоб мені та віметав високу могилу.* Гол. I. 221.

Віметикувати, кую, еш, гл. Выдумать, придумать, сочинить. *Віметикує оттаку казку, та й продав по чотирі гривні.* Канев. у.

Віметний, а, е. Исключенный, избавленный, изъятый. *Та тут, як правду казали, нема й однієї хати віметної од корости.* Переясл. у. Злодіїв зловили, а Костянтин зостався віметний. Прилук. у.

Вімивати, вा�ю, еш, сов. в. **вімити, мию, еш**, гл. Вымывать, вымыть. *Не віміли біле личко слізоньки дівочі.* Шевч. 27.

Вімиватися, вा�юся, ешся, сов. в. **вімитися, миюся, ешся**, гл. Вымываться, вымыться. До схід сонця охаючують хату і сами вімиваються. Ном. стр. 282, № 427.

Вімилити, лю, лиш, гл. Измылить.

I. **Вімінати, наю, еш**, сов. в. **вім'яти, мну, неш**, гл. Выминать, вымять; мять, напр. овчины при оброботкѣ. Вас. 153.

II. **Вімінати, наю, еш**, гл. Перегонять, обгонять.

Віміслівий, а, е. Капризный, прихотливый. Се батькова дочка, віміслива й пішина,—одцурайсь її. МВ. I. 122.

Віміслити. См. **Вімішляти.**

Вімити, ся. См. **Вімивати, ся.**

Вімішляти, ляю, еш, сов. в. **віміслити, слю, лиш**, гл. Вымышлять, выдумывать, выдумать. Я тобі таку кару вімісло, що ти й не бачила, й не чула. МВ. (О. 1862. Ш. 43).

Вімівка, ки, ж. 1)=**Вімова.** Миж. 177. 2)=**Вімовка 3.** Не може бути вімівка, щоби була винна жінка. Гол. I 351.

Вімін, ну, м. и віміна, ни, ж. Обмінь.

Вімінювати, нюю, еш, сов. в. **вімінити, наю, еш**, гл. Вымінівать, вымінить, обмінівать, обмінить. *Міняли тихо, віміняли лихо.* Ном. № 1065.

Вімір, ру, м. 1) Проміръ, измѣреніе. 2) Доля хлѣба за помоль.

Вімірати, раю, еш, сов. в. **вімерти, мру, реш**, гл. 1) Вымирать, вымереть, перемереть. Кругом його мов вімерли люде. Шевч. 165.

Віміркувати, *кую, еш, гл.* Придумати, измыслить, выдумать. Треба було виміркувати що інше. О. 1862. I. 60.

Вімірювати, *рюю, еш, віміряти, ряю, еш, сов. в. віміряти, ряю, еш, гл.* Измірють, измірить, промірить. Вони вімірють, скільки аршин буде в цьому демиктомоні. Лебед. у.

Вімірятися, *ряюся, ешся; гл.* 1) Міряться на палкѣ, поясѣ и пр. чья очередь. О. 1861. XI. Св. 31. Ходім, браття, а в вишневий садок, та наріжем черешневих палок, будем, браття, вімірятися; кому в військо та збіратися. Нп. 2) Извиватися, оправдываться.

Вімісити. См. **Вімішувати**.

Вімітальниця, *ці, ж.* Выметальница. Мил. 217.

Вімітати, *таю, еш, сов. в. вімести, ту, теш, гл.* Выметать, вымести. *Вімести хату*. Шевч. 132.

Вімітка, *ки, ж.* По народнимъ поўръямъ: призракъ, заставляющій переносить себя отъ села до села. Вх. За. 7.

Вімішувати, *шую, еш, гл.* 1) Сов. в. **вімішати**, *шаю, еш.* Вымішивать, вымішать, промішивать. Треба добре вімішувати в грубі. Дівка зле вімішає лемінку. Ном. № 13400. 2) Сов. в. **вімісити**, *шу, син.* Вымішивать, вымісить.

Вімкнутися, *нуся, нешся, гл.* Освободи́ться, вырваться, выбраться, выскользнуть, ускользнуть. Хлопці розставили руки, обтягли мене навколо неначе стіною: насилу вімкнулася. Канев. у.

Вімія, на, с.=Вім'я. Ум. Вімнячко.

Вімбва, *ви, ж.* 1) Выговоръ, произношеніе. Ном. № 6072. 2) Обусловленное договоромъ добавочное вознагражденіе. *Вімова така: окромі грошей, одежа й харч* 3) Отговорка. Ум. **Вімбвна**. Ти береш тридцять рублів, а вімовка яка есть у тебе? Хоч світа або що? Зміев. у.

Вімовити, *ся*. См. **Вімовляти**, *ся*.

Вімбвка, *ки, ж.* Ум. отъ вімбва.

Вімовляти, *ляю, еш, сов. в. вімовити, влю, виш, гл.* 1) Выговаривать, выговорить, произносить, произнести. Що вімовиш язиком, то не витягнеш і волом. Нем. № 1106. Мила ж йому у погоню з плачем вімовляє: вернись, мілій, голубчику, вернися додому. Мет. 306. 2) Выговаривать, выговорить, обусловливать, обусловить. ХС. VII. 423. О. 1861. X. 129. Я умовився за 20 рублів грошей,

та ще вімовив собі кожух та чоботи. Зміев. у. 3) Укорять, укорить, дѣлать выговоръ.

Вімовлятися, *ляюся, ешся, сов. в. вімовитися, влюся, вишся, гл.* 1) Выговариваться, выговориться, произноситься, произнесстись. Мення і однакове, та неоднаково всюди вімовляється. О. 1862. I. 70. 2) Отговариваться, отговориться.

Вімбвний, *а, е.* 1) Выразительный, красноречивый. Коли справді Бог дав чоловікові кебету до писання, то перше всього дає йому гарне вімовне слово. О. 1862. Ш. 52. 2) Условленный, условный. 3) Укорительный; сопряженный, соединенный съ укорами. Не дай мені, Боже, служащого хліба: служащий хліб добрий, та тільки вімовний; по кусочку крає, що-дня вімовляє. Чуб. V. 1021.

Вімбвно, *нар.* 1) Выразительно. 2) Условно.

Вімовчати, *чу, чиш, гл.* 1) Смолчать, умолчать. Жінка не вімовчала та й каже.... Рудч. Св. I. 208. 2) Промолчать извѣстное время. Увесь вечір вімовчав.—ни pari з уст.

Вімогти. См. **Вімагати**.

Вімогчи, *жу, жеш, гл.=Вімогти*.

Вімок, *ка, м.* Мѣсто, где вымокъ посѣть.

Вімокати, *каю, еш, сов. в. вімокти, кну, неш, гл.* 1) Вымокать, вымокнуть. Ой як же таї коноплиночці у ставу вімокати. Грин. Ш. 330. 2) Мокнуть, измокнуть. Бовть у воду! Вікис, вімок Ном. № 6074.

Вімоленець, *иця, м.* Выпрощенный у Бога молитвами.

Вімолити, *лю, лиш, гл.* Вымолить. Буду благати Господа і вімолю тобі вірну дружину. Стор. I. 198.

Вімолитися, *люся, лишся, гл.* Молитвами избавиться отъ чего. Хоч кільки молися, з біди не вімолишся. Ном. № 159.

Вімолот, *ту, м.* Умологъ.

Вімолоти, *мелю, леш, гл.* Смолотъ.

Вімолотити, *личу, тиш, гл.* Вымолотить. Показує пригорщик пшеници, що вімолосити. Стор. I. 20.

Віморожувати, *жую, еш, сов. в. віморозити, жу, зиш, гл.* Вымораживать, выморозить.

Віморити, *рю, риш, гл.* 1) Выморить. 2) Измучить, истомить.

Вімостити. См. **Вімощати**.

Вімотати, *ся*. См. **Вімотувати**, *ся*.

Вимотувати, тую, еш, сов. в. вімота-ти, таю, еш, гл. 1) Выматывать, вымотать. 2) Добывать, добыть мошенничествомъ. Що вибреше, що вимота, то тѣй його. Рудч. Ск. II. 190. 3) Выпугивать, выпутать изъ бѣды. Йому аби тих вімотати, а сам викрутиться. Св. Л. 159.

Вимотуватися, туюся, ешся, сов. в. вімотатися, таюся, ешся, гл. 1) Выматываться, вымотаться. 2) Выпугиваться, выпутаться изъ бѣды. Де треба вімотатися, то такого туману втре, що її наймудріаго... одурить. Св. Л. 262.

Вімочити, ся. См. Вимочувати, ся.

Вімочки, чок, ж. мн. Спитой и высушенный чай. Рк. Левиц.

Вимочувати, чую, еш, сов. в. вімо-чити, чу, чиш, гл. Вымачивать, вымочить.

Вімоочуватися, чуюся, ешся, сов. в. вімочитися, чуся, чишся, гл. Вымачи-ваться, вымочиться.

Вімощасти, щаю, еш и вімощувати, щую, еш, сов. в. вімостити, щу, стиш, гл. Выстилать, выстлать, устилать, усгласть. Клочем вімощала. Шевч. 318. Пор-плитися.... курка на гнізді. Вімощус, підмощує, смиче, обсмикус. Мир. ХРВ. 88. Трупом гатки її байраки вімощу-вали. К. Кр. 27.

Вімудрувати, рую, еш, гл. 1) Получить хитростью. 2) Придумать, измыслить. Вімудрував щось на Сомка. К. ЧР. 26.

Вімудруватися, руюся, ешся, гл. Хи-тростью избавиться, изъ бѣды вышутаться. І так Соломон з пекла вімудрувався, що всяк сьому диву дивувався. О. 1862. VI. 52.

Вімурувати, рую, еш, гл. Построить (изъ кирница, камня). Стоїть вімурован-ний стовп. Грин. II. 123.

Вімусити. См. Вімушувати.

Вімутюрхатися, хаюся, ешся, гл. Про-голодаться, истощиться. Згребе обома ру-ками, видавить олію, та в рот.... Звісно, скілько можна чоловікові так ззісти, та ще як вімутюрхався добре. Ном. № 11988.

Вімучити. См. Вімучувати.

Вімучувати, чую, еш, сов. в. віму-чити, чу, чиш, гл. 1) Измучивать, измучить; истощать, истощить. 2) Выпытывать, выпытать, достичь мучениемъ.

Вімуштрувати, рую, еш, гл. 1) Обучить военнымъ премамъ. 2) Дисциплини-ровать.

Вімушувати, шую, еш, сов. в. ві-

мусити, шу, сиш, гл. Вынуждать, вынуж-дить. К. Краш. 12.

Вім'я, м'я, с. Вимя. Чуб. I. 59. Су-чевім'я. Іодъ нарыва подъ мышкой. Грин. II. 320.

Вім'ята вівця. Овца съ испорченнымъ выменемъ, которая не'можеть кормить ягненка. О. 1862. V. Кух. 32, 37.

Вім'яти. См. Віминати.

Віна, вин, с. мн. См. Вино 3.

Вінá, ні, ж. 1) Вина. Іногда б'ютъ Хому за Яремину вину. Ном № 4062. 2) Обвиненіе. На того вина, кого вдома нема. Ном № 2821. 3) Судебная пошлина.

Вінагорбда, дя, ж. Награда.

Вінагородити. См. Вінагороджувати.

Вінагороджувати, жую, еш, сов. в. вінагородити, джу, диш, гл. Награж-дагь, наградить. Я вас вінагороджу....—Подивись на його: ще її вінагороджувати хоче. Рудч. Ск. II. 160. Дак чим же тебе за твою службу вінагородити? Г. Барв. 196.

Вінайти, ся. См. Вінаходити, ся.

Вінáрня, ні, ж. Віногоровля, винный погребъ. КС. 1884. VII. 367.

Вінародовити, влю, виш, гл. Дена-ціонализировать, лишить національности. К. Кр. 35

Вінаходити, джу, диш, сов. в. ві-найти, йду, деш, гл. 1) Отыскивать, отыскать, разыскать. 2) Открывать, открыть: изобрѣтать, изобрѣсти.

Вінаходитися, джуся, дишся, сов. в. вінайтиса, дуся, дешся, гл. 1) Огыски-ваться, отыскаться, найтись. 2) Открыва-ться, открыться, изобрѣтаться, изобрѣ-стись.

Вінен, вінна, не =I. Вінний. Вінен був п'ятдесят рублів. Кв. I. 217. Чи вінен той голуб, що сокіл убив? Шевч. 28.

Вінести, ся. См. Віносити, ся.

Вінізати, жу, жеш, гл. Нанізать все. Вінізала усе намисто, — і намис-тинки не зосталося. Харьк.

Віникання, ня, с. Возникновеніе, появленіе; слѣдовіе.

Віникати, каю, еш, гл. Исходить, всю-ду заглядывая. Туди ник, сюди ник.—узвесь двір віникає, а діла не робить. Харьк.

Віникати, каю, еш, сов. в. віникну-ти, ну веш, гл. 1) Возникать, возникнуть, появляться, появиться, выходить, выйти. Перед матінков Божов ружа проквітаєт, а з твої ружи пташок віникаєт. Голь. II. 7. 2) Слѣдовать, послѣдовать.

Вінникнути. См. **Виникати.**

Виніти, ніо, ніш, гл. Винить. Її і не винять. МВ. (О. 1862. I. 104). Учителю, чи ще ти не смирився і Господа винитимеш устами. К. Іов. 90.

Винітися, ніся нішся, гл. Виниться.

Віннишпорити, рю, риш, гл. 1) Перискать, перепарить по всемъ закоулкамъ. Тут же тобі така дітвора, що все виннишпорить. Харьк. у. Слов. Д. Эварн. 2) Разыскать, выискать, найти.

Вінницити. См. **Винищувати.**

Віннищувати, щую, еш, сов. в. **вініщити,** щу, щиш, гл. Уничтожать, уничтожить (все). *Не винищили з його серця того рідного, дорогого.* Г. Барв. 490.

Винівка, ки, ж. Винная бочка. Вх. Лем. 398.

Вініженочка, ки, ж. Ніженка. Встрѣчено только у. МВовчка: *Сестричка менша, виніженочка.* МВ. Ш. 61.

I. Вінний, а, е. 1) Виновный, виноватый. За єдного винного сто невинних гине. Ном. № 7465. *Я цьому не винна. Не винна доля, винна воля.* Ном. 2) Должень, должный. Так як я вам винний. Ном. № 4053. *Вона мені винна карбованця.*

II. Вінний, а, е. 1) Винный. Камінне серце, а винний смак—чому то так? Ном. стр. 294, № 162. 2) Виноградный. *Ой сіяла винні квіти із приполу.* Мет. 139.

Вінник, ка, м. Винокуръ. *Ви, броварники, ви, винники.... Ходите з нами на долину Черкень погуляти.* Лукаш. 37. Ум. Вінничок.

Вінниківна, ни, ж. Дочь винокура.

Вінникувати, кую, еш, гл. Быть винокуромъ.

Вінницький, а, е. Винокуренный.

Вінница, ці, ж. 1) Винокурня. *Міждо винниці і між броварниці пробіга.* Мет. 414. 2) Виноградникъ. Угор. 3) Ми. Вінниці, ць.—Лорічки. Шух. I. 109. Ум. Вінничка.

Вінниченко, ка, м. Сынъ винокура.

Вінничка, ки, ж. 1) Ум. отъ вінниця. Вінничка—всьому половиничка, млиночок—усьому віночок. Ном. № 14017. 2) Жена винокура.

Вінничок, чка, м. Ум. отъ вінник.

Віннююха, хи, ж Родъ винокислыхъ яблокъ. Вх. Зн. 7.

Віннати, йму, меш, гл. = **Виняти.** *Xxe!... виннявши з рота люльку і сплюнувши,* мовив Кирило. Мир. Пов. II. 44.

Вінб, на, с. 1) Вино. *На Вкраїні добре*

жити, меді винопити. Ном. № 700. *Ніхто не наливає нового вина в старі бурдюки.* Св. Мр. II. 22. 2) Виноградъ. Зелене вино к горі ся вило, к горі ся вило, синє розцвіло. Гол. IV. 547. Зелене вино високо звило, ще її похилило. ХС. VII. 425. 3) Пиковая масть. КС. 1887. VI. 463. Часто во мн. ч. віна. Ум. **Винцé.** Без дірочки, без денця, повна чарочка винця. Ном. стр. 292, № 67.

Виноват, виноватий, а, е. 1) Виновный, виноватый. *Ні сном, ні духом не виноват.* Ном. № 4055. *Нехай на себе жалкує виноватий.* Ном. № 7067. 2) Должный, должникъ.

Виновате, того, с. Долгъ. *Сей чоловік коє мені не за гроши, а за винувате,— позичав весною.* Волч. у.

Винователь, ля, м. Обвинитель. *Жено, де ж ті винувателі твої?* Св. I. VIII. 10.

Виноватець, тця, м. 1) Виновникъ. Мнж. 74. *Я не крав деревні, а ось я швидко виноватця знайду.* Канев. у. *Уміє він пізнати виноватця.* К. Іов. 24. 2) Должникъ. *Оце по виноватцях ходив, щоб повіддавали, хто скільки позичав, так нема—не молотили.* Черниг. г.

Виноватий. См. **Виноват.**

Виноватити, чу, тиш, гл.= **Винувати.** Винуватили його архирей. Св. Мр. XIV. 3. *Ми не виноваті,—тих виноватьте.* Грин. Ш. 447.

Виноватниця, ці, ж. 1) Виновница. *Жадної іскорки жалю ні у кого не було до беззасної виноватниці.* О. 1862. II. 57. 2) Должница.

Виноватство, ва, с. Виновность. Повернуты в виноватство. Обвинить. *Нехай же хто лихих моїх осудить, напасників поверне в виноватство.* К. Іов. 57.

Вінобий, а, е. Пиковый.

Вінобій, а, є. 1) Винный. Виновий льюх. 2) Виноградный. Чуб. VI. 71.

Виноград, ду, м. 1) Виноградъ. По садочку хожу, виноград сажу. Ни. Сад-виноград. Виноградникъ. Ой у саді, сад-винограді, стояв кінь вороний у наряді. Мет. 98. Ум. Виноградочек. Ти мій маточку, мій виноградочку. Мил. 183.

Виноградовий, а, е. Виноградный.

Виноградочок, чку, м. Ум. отъ виноград.

Винозбр, ра, м. Эпитеть сокола. Даль-нозоркій? *Пошлімо, громадо, сокола-вінозора!* найпридатніший це п'ятах: має він ясні очі і бнетрій крила. Драг. 170.

Виноко́ло, кóла, с. Виноградвикъ? А в полі, в полі, ѹ у виноколі, стоять намети з білого шовку. Ад. І. 8.

Віносити. См. **Виношувати.**

Виїбсити, шу, сиш, сов. в. **вінести,** несу, сеш, гл. 1) Выносить. І утоплену Ганнусю на берег виносить. Шевч. 23. Де не просять, там кисем виносять. Ном. № 11895. О, щоб іх вихром винесло. Ном. № 3667. 2) Вырывать, вырвать. Зайшов (чорт) ззаду, та шпичкою й виніс те око. Драг. 43. Гледи, щоб вона (відьмина сорочка) печі не рознесла,—дай я спалю. Та пішли на город, викопали кабицю. Як запалили, так ту кабицю й винесло. Драг. 69. 3) О денежномъ счетѣ: составлять, составить. Вам треба заплатить за полс.... 18 карб. 90 коп., та за город 5 карб. 10 к., до на рік винесе 24 карб. О. 1862. IV. 106.

Виїбситися, шуся, сиша, ся, сов. в. **вінестися, суся, сешся, гл.** 1) Выноситься, вынестися. 2) Возноситься, вознести, подниматься, подняться. Між бідними ненеличкими міщанськими хатами високо виносилася покрівля його чи налої хати. Левиц. I. 238. 3) Курка вінеслася. Снесла всѣ яйца, больше ужъ не будеть вестись. За літо кури винеслись, то тепер і не несуться. Волч. у.

Винотóка, ки, ж. Точило для выжимки виноградного сока. Чоловік викопав винотоку. Єв., Мр. XII. 1.

Винохід, хóда, м. Иноходецъ. Спочили вони з матір'ю, осідлали коня-винохода і поїхали собі. ЗОЮР. II. 50.

Виношáти, шáю, єш, гл.=Віносити. А свекорко похожає, нагаечку виношає. Грин. III. 307.

Виношувати, шую, єш, сов. в. **віно-сити,** шу, сиш, гл. 1) Выносить, повыносить. Носить та ѹ носить, та насилу виносила. Рудч. Ск. I. 37. Який батько, такий син,—віносили з діжки сир. Ном. № 7137. 2) Пронашивати, проносить. 3) Изнашивать, износить.

Виношуватися, шуюся, єшся, сов. в. **вінестися,** шуся, сиша, ся, гл. 1) Пронашиваться, проноситься. 2) Изнашиваться, износиться.

Винувáти, нýю, єш, гл. Обвинять, винить. Бо як ти припутні полетять, тебе будуть, орлику, винувати. Радом. у. Нікого не винуйте, я нікого не виную, одного Петра, він зробив мені цю шкоду. Канев. 1

Винувáтися, нуюся, єшся, гл. Обвиняться. Шух. I. 189.

Винужáти, жаю, єш, гл. Извурять. Ну, навіщо б я себе отак винужав: день у школі, прийде ніч—одно за книжками сидите. Лебед. у.

Винурáтися, ряюся, єшся, гл. Выходить наружу, показываться, выступать. Та вона (річка Оріль) так: то тече під кукотиною (гака рослини), то знов винуряється і блищить проти сонця. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Віньмати, маю, єш, гл.=Віймати. Аф. 335.

Віньюжати. См. **Віньюхувати.**

Віньюхувати, хую, єш, сов. в. вінью-хати, хаю, єш, гл. 1) Вынюхивать, вынюхать. Табаки ріжок віньюхала. О. 1862. IX. 123. Мнж. 59. 2) Пронюхивать, про-нююхать.

Віннянчiti, чу, чиш, гл. Вынянчиль.

Віннянчitisя, чуся, чишся, гл. Вы-ннянчиться.

Віннати, ся. См. **Віймати, ся.**

Віняткóвий, а, е. Исключительный. Желех.

Віннаток, тку, м. Исключение. Желех.

Віорати, ся. См. **Вібрювати, ся.**

Вібрювати, рюю, єш, сов. в. віорати, рю, реш, гл. 1) Вспахивать, вспахагать. Виорала дівчинонька мислоньками поле. Мет. 274. 2) Находить, найти въ землѣ при паханії. Не чув, щоб хто росказував, що в полі виорують ліна. Рудч. Ск. I. 165.

Вібрюватися, рююся, єшся, сов.. в: віоратися, рюся, решся, гл. Находитися, найтися въ землѣ при паханії. Виорюються барз із землі хрущі. Вх. Уг. 230.

Випадáти, даю, єш, сов. в. віпасти, ду, деш, гл. 1) Выпадать, выпасть. Аж очі випадають, так голова болить. Ном № 10046. Як рак з кошеля випав, так багачеві таляр з калити. Ном. № 13371. Вітер і сніг випадає, чумак в полі пропадає. Рудч. Чп. 238. Випав сак і тому бідному. Ном. № 2108. 2) Случаться, слу-читься, приходиться. Випало мені якось бути у його в хаті. Така мені доля гірка випала. МВ. (О. 1862. III. 47). О Гервасієві саме тоді випала дорога. Св. Л. 94. Яке коли нещастя випаде. Драг. 75. **Випадáє.** а) Случается, приходится. Чи гавкає Рябко, чи мовчкі ніччу спити,— все випада таки Рябка притьмомъ побить. Г. Арт. (О. 1861. III. 85). Не ви-

падає. Не слідуеть, не приходится, неприлично. Рудч. Ск. I. 124. *Мені не випадає так казати.* Волын. г. б) Значить, следовательно, выходитъ. *Випада, ви усі три були дурні, а вона розумна,* Грин. II. 275. *Коли се все зробили як слід,—ти, випада, розумний.* Грин. II. 276.

Випадковий, а, е. Случайный. *Щирість у нас рідні випадкова, що якось не саможити виявляється.* Г. Барв. 378.

Випадок, дку, м. Случай. Пішло на випадок. Пошло на беду. Ном. № 1768. *Випадком випасті:* а) Случиться. *Випадком випало дуже добре.* Рк. Левиц.; б) Пойти прахомъ. А щоб йому випадком випало. Ном. № 3681. *Як беруть з нас гроши (дурно), так випадком і випадуть* Ном. № 13477. *Випадком.* Случайно

Випалити. См. *Випалювати.*

Випалювання, на, с. Выжиганіе.

Випалювати, люю, еш, сов. в. *віпалити, лю, лиш, гл. 1)* Выжигать, выжечь. *А винограду нашо стілько випалив?* Рудч. Ск. I. 94. 2) Стрѣлять, выстрѣлить, выпалити, дать заливъ. *Випалив, і лях схилився набік.* Стор. М Пр. 131

Випалити, ляю, еш, гл.=Випалювати.

Віпарити, ся См. *Випарювати, ся.*

Випаровувати, вую, еш, гл. Испаряться. *Вода у болоті раз у-раз випаровує.* Дещо.

Віпарубок, бка, " Подростокъ Миж 177.

Випарювати, рюю, еш, сов. в. *віпарити, рю, риш, гл. 1)* Выпаривать, выпарить. 2) Только сов. в. Высѣчь *Випарили різами.* Шевч. 299.

Випарюватися, рююся, ешся, сов. в. *віпаритися, рюся, ришся, гл.* Выпариваться, выпариться.

Віпас, су, м. Пастбище, подножный кормъ. *Випаси добрі.*

Випасати, саю, еш, сов. в. *віпасти, су, сеш, гл. 1)* Выпасать, выпасти. 2) Пастъ, напастъ. *Пішли вівці в полонинку писаною колією: а хто вас йметь випасати, як я ся ожено?* Імуть они ся сами пасти, сами випасати. Лукаш. 145.

Віпаскудити, джу, диш, гл. Изгадить, загадить.

Віпаскудитися, джуся, дишся, гл. Изгадиться, загадиться

Віпасти. См. *Випадати и випасати.*

Випасувати, сую, еш, гл.=Випасати. *Лемішка випасував товар на степах до різниць.* Левиц. I. 239.

Віпрати, раю, еш, гл. Испачкать.

Віпахатися, хаюся, ешся, гл. Выдыхаться, очиститься отъ запаха. *Се вже трохи хата випахалась, а то так смерділа димом.*

Віпекти, ся. См. *Випікати, ся.*

Віпелешити, шу, шиш, гл. Искоренить, уничтожить все. Вх. Уг. 230

Віпреджати, джаю, еш, сов. в. *віпредити, джу, диш, гл.* Опережать, опередить, обгонять, обогнать. *Ну, тепер,—каже чорт,— хто хого випереде, того буде пан!* Рудч. Ск. I. 68.

Віперті, ся. См. *Випірати, ся.*

Віпестити, щу, стиш, гл. Взлеять, выхолить. *Випестили її, викохали хорошу й чепурну.* МВ. I. 35.

Віпестувати, тую, еш, гл.=Випести-ти. К. ЧР. 218.

Віпечатати, таю, еш, гл. Отпечатъ.

Віпивати, ваю, еш, сов. в. *віпити, пю, еш, гл. 1)* Выпинать, выпить. *Випивай до дна, щоб велика росла.* Ном. № 11551. *Горе—море: пий його, не вип'єш.* Ном. № 2235. *Він віпивши, він трохи віпивши.* Онъ подъ хмелькомъ. *Віпiti півну, не малу, т. е. віпiti півну чарку гря, ліха.* Узнать много горя. *Він же з мене і кров виссе.... Не даром його жінка така заміла та занепала.* *Випила, видно, не малу, добра душа, на своєму віку.* Мир Пов. II. 53. 2) Выѣдать, выѣсть. *Жук хліб випиває.* Константиногр. у.—бчі. Выклевывать, выклевать глаза. *Яструби з орлами випивали очі.* О. 1862. I. 109.

Віпилити. См. *Випілювати.*

Віпілювати, люю, еш, сов. в. *віпилити, ляю, еш, гл.* Вышиливать, выпилить.

Віпинати, наю, еш, сов. в. *віпнути и віп'ясти, пну, неш, гл. 1)* Выставлять, выставить впередъ, выпичивать, выпятить. 2) Выщучивать, выпучить. *Кобза як не випинав баньки.... однак не розгледів.* Стор. М. Пр. 52. *Віп'яв очі—неначе ті баньки.* Ном. № 6597.

Віпинатися, наюся, ешся, сов. в. *віпнутися и віп'ястися, пнуся, нешся, гл. 1)* Выплятиваться, выплятиться, выпичиваться, выпятиться, выставляться, выставить впередъ. *Його живіт спрашенно випнувся, як здоровий гарбуз.* Левиц. I. 172.

Віпис, су, м. 1) Выпись, выписка, извлечениe изъ рукописи. 2) Написаніe. 3) Исключеніe изъ списка.

Віписати, ся. См. *Віписувати, ся.*

Виписувати, сӯю, еш, сов. в. ві́писа-ти, шу, шеш, гл. 1) Выписывать, выпи-сать. *Виписши мені з книги оци пісню.* 2) Писать, написать. *Щоб пропасніця покинула трусити, візьми й випиші на чвертці оци слова.... згорни сей папірець у восьмеро, перев'яжи його ниткою і вкинь у воду. Это называется виписувати пропа-сніцю.* Грин. I. 255, 256. 3) Исключать, исключить изъ списковъ. *Ти же виписаний з наших списків.* Грин. II. 149. 4) Расписывать, расписать, украшать, украсить орнаментами—деревянный предметъ, посуду и пр. при помощи красокъ, нарѣзокъ и пр. Шух. I. 251, 262, 294. 5) Опредѣлять, опредѣлить, назначать, назначить. *Вже мені виписана по-над лугом дорожа.* Нп.

Виписуватися, суюся, ешся, сов. в. ві́писатися, шуся, шешся, гл. Выпisy-ваться, выписаться, уходить, уйти изъ об-щества. *Адже ти не виписувався із за-порожців?* Шевч. 301.

Віпит, ту, м. Разспростъ, допросъ, вы-вѣдываніе.

Віпитати, ся. См. **Випитувати**, ся.
Віпити. См. **Випивати**.

Віпиток, тку, м. Въ выраж.: під ві-питком—подъ хмелькомъ. *Семен під віпитком і росказав, як вони крали яблука у панськім саду.* Волч. у. (Лобод.).

Випитування, ня, с. Разспроы, раз-вѣдываніе, вывѣдываніе.

Випитувати, тую, еш, сов. в. ві́чи-тати, таю, еш, гл. Вывѣдывать, вывѣдать разспроыами, донарашивать, разспрашивывать, разпросить. *Все роститують та випи-тують, і що вони судейським не кажуть, не ймуть віри.* Стор. I. 48.

Випитуватися, туюся, ешся, сов. в. ві́питатися, таюся, ешся, гл. Разспра-шивывать, разпросить. *Сидить хлопець коло дівки та й ся віпитує.* Гол. I. 252.

Випиха́ти, хаю, еш, сов. в. ві́пихати, хаю, еш и ві́пхнути, ну, неш, гл. Вы-талкивать, вытолкнуть, вытѣснить, вытѣснить. *Випихали з хати матір.* Левиц. I. 411. *Вона тебе випихає (заміж за удівця) на троє дітей, аби не за мене.* Г. Барв. 233. *Випхнули батька з хати.* Левиц.

Випіхач, ча, м. Выталкивающій, изго-няющій. Старику говорили о его дѣткахъ: *Се твої випихачі: тебе випхнуть з сві-та, а сами зостануться.* Черниг. г.

Ві́підпідъомкаватися, каюся, ешся, гл.

О перепелкѣ: научиться хорошо кричать. Встрѣчено въ скороговоркѣ: *Наша пере-пеличка, мала-невеличка під полукіпком випідпідъомкалась.* Грин. I. 238.

Віпікання, ня, с. Выжиганіе.—очей. Укоры. *Лучче в чужий хатині та весе-ло, ніж у своїй, та невгіддя, та звяга, та віпікання очей.* Г. Барв. 441.

Віпікати, каю, еш, сов. в. ві́пекти, чу, чеш, гл. 1) Выпекать, выпечь. Хліб випечений як сонце. Ном. № 10103. 2) Вы-жигать, выжечь: *Очі віймали, гарячим за-лізом віпікали.* Шевч. 256. **Віпікати** бчі. Переносно: колоть глаза. Левиц. I. 368.

Віпікатися, каюся, ешся, сов. в. ві́пектися, чуся, чешся, гл. 1) Выпекать-ся, выпечься. *I хліб у печі віпікається, і Василь під вікном озивається.* Нп 2) Выжигаться, выжечься.

Віпірати, раю, еш, сов. в. ві́перти, пру, преш, гл. 1) Выпирать, выпереть, выталкивать, вытолкать, вытискивать, выти-снуть. *Вербові дрова, а козиний кожух, то й віпре дух.* Ном. № 8110. 2) Вытѣ-снять, вытѣснить, заставить уйти. *При-тиківну віпер у місто служити.* Мир. Пов. I. 172. *Я думав, що з його й душу віпре сю ніч.* Міусек. окр.

Віпіратися, раюся, ешся, сов. в. ві́пертися, пруся, прешся, гл. Выпираться, выпереться, выдаватьсь, выдаться, выста-виться, выходить, выйти, вылѣзть. *Як по-садили їх у рештанську,—вони віпіра-лися з неї сами й вікно видралі.* Ново-моск. у. *Чи вонб вже віперлося з півдня?* Перешло ли уже за полдень? Харьк. г.

Віпірнути, ну, неш, гл. Вынырнуть. Віпірнув з води. Харьк. у.

Віплавати; ваю, еш, гл. Исплавать. Безкосте, безмозке усе море віплаває. Ном. стр. 293, № 98.

Віплакати, чу, чеш, гл. Выплакать. Віплакала карі очі за чотири ночі. Мет. 6. Плачем лиха не віплачеш. Ном. № 2890. Доля віплачу слезами. Шевч. 96.

Віплакатися, чуся, чешся, гл. Вы-плакаться, наплакаться. *От, віплакашись добре за своїм чоловіком, і пішла додому.* Рудч. Ск. II. 146.

Віплат, ту, м. Уплата, выплата. *На ві-плат гроші роскладати.* О. 1862. VII. 88.

Віплатити, ся. См. **Виплачувати**, ся.

Віплачувати, чую, еш, сов. в. ві-платити, чу, тиш, гл. Выплачивать, выплатить, уплачивать, уплатить. *Вони тіль-*

жі й думають, як би їм гроши виплатити. МВ. (О. 1862. III. 36).

Виплачуватися, чуюся, єшся, сов. в. **віплатитися**, чуся, тиша, гл. Расплачиваться, расплатиться, погашать, погасить долгъ. *Жид поналічував на людей стільки довгу, що стало вже не в мого-му й виплатитися.* ЗОЮР. I. 285.

Віплекати, каю, єш, гл. Выкормить (искусственно), воспитать. *Викохай і ви-лекай таку другу дочку.* Нн.

Віплескати. См. **Випліскувати.**

Віплеснути. См. **Випліскувати.**

Віплести. См. **Виплітати.**

Віплів, ву, м. 1) Истече́ниe, изліяніe. 2) Истекъ. Желех.

Випливати, ваю, єш, сов. в. **віпливти** и **віплісти**, пливу, веш, гл. Выплывать, выплыть. *Випливає з води мати.* Шевч. 24. *Випливає щука.* Рудч. Ск. II. 105. *Ви-плів човен з очерету. Із за лісу, з-за ту-ману місяць випливає.* Шевч. 150.

Віплігнути, гну, неш, гл. Выпрыгнуть.

Віплігом, нар. Подпрыгвая, проворно (идти). *Як наїсися сала, то так випли-гом і підеш.* Харьк. г.

Віпліннути, ну, неш, гл.=**Виплісти** Кому щастя, той і на киеві виплінє. Ном. № 1666.

Віплісти. См. **Випливати.**

Віпліндрувати, рую, єш, гл. Истребить, уничтожить. *Стілько було берестяків, а тепер ні годного не ма—усі випліндро-вано.* Іубен. у.

Випліскувати, кую, єш, сов. в. **ві-плескати**, каю, єш, одн. в. **віплеснути**, ну, неш, гл. 1) Выплескивать, выплескать, выплеснуть, вылить (жидкость). *Не випліс-куи води по дурному!* Хто випив?... *Ні-хто.* Василь на мене виплескав, як я зо-мліла. Г. Барв. 540. *Галька допила і ще виплеснула на стелю*, приказуючи: *От-так наші вибрикуйте.* Г. Барв. 39. 2). Только сов. и несов. в. О хлібѣ: дѣлать, сдѣлать ізъ тѣста ковригу хліба, перебрасывая ее въ рукахъ и хлопая по тѣсту ладонью. *Перш виплещи добре хліб, а тоді вже і в під сажай.*

Випліскуватися, куюся, єшся, сов. в. **віплескатися**, каюся, єшся, одн. в. **ві-плеснути**, нуся, нешся, гл. Выплескиваться, выплескаться, выплеснуться, вы-литься. *Аж вода з ночов випліскувалася.* Мир. Пов. II. 86.

Виплітати, таю, єш, сов. в. **віплести**, плету, теш, гл. 1) Выплетать, выплести, сплетать, сплести; связывать, вязать, связать. *Виплів рукавиці.* 2) Выдумывать, выдумать, сочинять, вратъ, сократъ.

Віплітка, ки, ж. Косоплетка, ленточка ізъ косы. О. 1861. XI. Св. 27. Гол. Од. 50. *Твої коси росплітав,—де твої випліт-ки подівав?* Лукаш. 154.

Виплітувати, тую, єш, гл.=**Випліта-ти.** *Вона виплітувала скатерть на стіл.* Левиц. I. 139.

Виплоджувати, джую, єш, сов. в. **ві-плодити**, джу, диш, гл. Плодить, выводить, вывести; рожать, родить. породить. *Та нігде вийти, та нігде сісти, та гніздо звити, а малих діток виплодити.* Грин Ш. 695.

Виплоджуватися, джууюся, єшся, сов. в. **віплодитися**, джуся, дишся, гл. Плодиться, выводиться, вывести; рожаться, родиться. *Де хто виплодився, туди ѿ лине.* Посл.

Віплодок, дка. м. Порождение.

Віплутати, ся. См. **Виплутувати**, ся

Виплутувати, тую, єш, сов. в. **віплу-тати**, таю, єш, гл. Выпутывать, выпутать, распутывать, распутать.

Виплутуватися, туюся, єшся, сов. в. **віплутатися**, таюся, єшся, гл. Выщупы-ваться, выщупаться. *Ніяк з.... очеретяного коріння не виплутається.* Стор. II. 69.

Випльбувати, вую, єш, сов. в. **ві-плювати**, люю, єш и **віплюннути**, ну, неш, гл. Выплевывать, выплюнуть. *Душі не виплювати.* Ном. № 8299. *Тоді чорт—нічого робити—взяв та й виплював ро-писку.* Рудч. Ск. II. 25.

Віплюндрувати, рую, єш, гл.=**Ві-пліндрувати.** А що він садка виплюнду-вав! то і Боже! Лебед. у.

Віплюннути. См. **Випльовувати.**

Віплюннути, ну, неш, гл. Выплеснуть. Чернig. у.

Віпнути, ся. См. **Випинати**, ся.

Виповзати, заю, єш, сов. в. **віповзти**, зу, зеш, гл. Выпochзать, выползти.

Віповідати, даю, єш, сов. в. **віпові-сти**, вім, вісн, гл. Выражать, выражать, высказывать, высказать. *Кожен народ виповідає свої думки, свій погляд — по-своюму.* О. 1862. IX. 108. *Усі беремось вести народ, не знаючи його, а не хочемо у нього ѿ прохі повчитись хоч би тієї мови.... котрою наскруги нас миллюни*

наших земляків свої думки і надію, горе й радоці виповідають. О. 1861. XI. 105.

Виповідатися, дâюся, єшся, сов. в. ві́повістися, вімся, вісися, гл. Отговариваться, отговориться.

Ві́повнити, ся. См. Виповняти, ся.

Ві́повнювати, нюю, еш, гл.=**Ві́повнити**. Кров'ю річки й озера виповнювали. К. Кр. 27.

Ві́повнити, нáю, еш, сов. в. ві́повнити, ню, ниш, гл. 1) Переполнять, переполнить, наполнить, наполнить. *Не виповниши Дніпра-Славути слізми.* К. ЦН. 193. 2) Исполнять, исполнить, выполнять, выполнить.

Ві́повнитися, нáюся, єшся, сов. в. ві́повнитися, нюся, нишся, гл. 1) Наполняться, наполниться, съѣльаться. полны. *Каеш: боки позападали у коня; а давай що-дня вівса, то швидко виповниться.* Канев. у. *Хата єсе виповнялася людьми, що надіходили.* МВ. (О. 1862. I. 91). 2) О лунѣ: дѣлаться полной. *Тоді (молодикові) виповнятися, а нам оздоровлятися.* Грин. II. 316.

Ві́повчитися, чуся, чишся, гл. Исполниться. Шух. I. 43.

Ві́погоджуватися, джується, сов. в. ві́погодитися, диться, гл. безл. Происниться, проясниться, наступать, наступить хорошей погодѣ.

Ві́позивати, ваю, еш, гл. Получить по приговору суда. *Він судився, та нічого з його не віпозивав.* Зміев. у. *Тілки два карбованці й віпозивав за бика.* Канев. у.

Ві́позичити, чу, чиш, гл. 1) Исчерпать, занимая. 2) Раздать въ займы.

Ві́позіхатися, хаюся, єшся, гл. Назѣваться вдоволь. *Зараз скотивсь, віпозіхавсь, вичухався, помолився Богу.* Кв. II. 51.

Ві́поліскувати, кую, еш, сов. в. ві́полоскати, щу, щеш, гл. 1) Выполаскивать, высолоскать. *Віполоскали, обміли, та й принесли у шинок.* Стор. II. 69. 2) Вымывать, вымыть, уносить, унести водой. *На саме дно (чорт) спуститися, вхватити землі в пащеку і с тею землею наверх.* А море глибоке, поки.... вирине він з моря, то вода вже геть віполоскала землю з рота. Драг. 15.

Ві́полнити, ню, ниш, гл. 1) Взять всѣхъ въ плѣнь. 2) Истребить. Бог милосердний держить нас на свѣті, а то б нас давно треба віполнити, як тварь нечестиву. Мир. ХРВ. 41.

Ві́полоскати. См. Віполіскувати.

Ві́полоски, ків, м.-мн. Грязная вода отъ мытья, помои.

Ві́полоти. См. Віцолювати.

Ві́полоч, чі, ж. Неглубокая водомоина. Липовец. у.; лужа, Вх. Зн. 7; родъ неглубокаго рѣчного заливчика? Волч. у. *Є віполоч мала і велика: по коліна і попід плечі чоловікові.* Канев. у.

Ві́полювати, люю, еш, гл. Добыть за охотѣ. *Полювали вони, полювали цілий день і нічого не віполювали.* Рудч. Ск II. 75.

Ві́полювати, люю, еш, сов. в. ві́полоти, лю, леш, гл. Выталывать, выполоть. *Заходивсь коло того проса.... віполов його гарно.* Рудч. Ск. I. 54.

Ві́поминати, наю, еш, гл. Дѣлать наставления, напоминания. *Батенько дас, ще й віпоминає.* Грин. Ш. 524.

Ві́порожні, вів, м. мн. Въ выраж.: віпорожні ловити. Воронъ ловить, зѣвать.

Ві́порожнити, ся. См. Віпорожнити, ся.

Ві́порожнити, нáю, еш, сов. в. ві́порожнити, ню, ниш, гл. Опорожнить, опорожнить. Куткі віпорожнить. Заберуть все имущество изъ дома. Ном. № 10824.

Ві́порожнитися, нáюся, єшся, сов. в. ві́порожнитися, нюся, нешся, гл. Опорожняться, опорожниться.

Ві́пороти. См. Віпорювати.

Ві́порснути, ву, неш, гл. Выскользнуть. *У жінки ї каганець із рук віпорснув.* О. 1862. I. 31.

Ві́порточ; тка, м. Выпоротокъ, перворожденное животное. Вас. 198.

Ві́порхати, хаю, еш, гл. Порошить. Чорна хмара виступає, дрібний дончик викрапає, білій сніжок віпорхає, бурлак ніжки піднімає. Мет. 464.

Ві́порювати, рюю, еш, сов. в. ві́пороти, рю, реш, гл. 1) Вышарывать, выпороть, отпороть. *Із-під стоячого підошви віпоре.* Ном. № 11061. 2) Только сов в. Выпороть, высѣчь *На всі боки віпорон.* Ном. № 4020.

Ві́посажити, жу, жиш, гл. Дать приданое. Ленч. 31.

Ві́постувати, тую, еш, гл. Пропостить. Три дні віпостувати. К. Бай. 102.

Ві́почити, чину, неш, гл. Отдохнуть.

Ві́права, ви, ж. 1) Выправление, исправление. 2) Оправка, отправление. 3) Имущество, даваемое дочерямъ при выходѣ замужъ, состоящее изъ бѣдьня, платъя, по-

суды и иной домашней утвари. 4)—шкúри. Видѣлка кожи. Ум. Віправка. *Оддастъ шкúрку за віправку.* Ном. № 10570.

Віправдати, ся. См. Віправдувати, ся.

Віправдитися, ся. См. Віправдувати, ся.

Віправдувати, дую, еш, сов. в. віправдати, даю, еш и віправдити, джу, диш, гл. Оправдывать, оправдать. Вх. Лем. 398.

Віправдуватися, дуюся, ешся, сов. в. віправдатися, даюся, ешся и віправдитися, джуся, дишся, гл. Оправдываться, оправдаться. *Хотів ся віправдати.* Вх. Лем. 398. Як не піймав його, то він там віправдитися. Новомоск. у.

Віправити, ся. См. Віправляти, ся.

Віправляти, ляю, еш, сов. в. віправити, влю, виш, гл. 1) Віправлять, віправить, исправлять, исправить. *Горбатого хиба могила віправить.* Ном. № 3221. 2) Оправдывать, оправдать. 3) Огравлять, отправить, отсылать, отослать. Я не даром його з дому віправлю од себе. Рудч. Ск. I. 133. 4) Требовать обратно, получить по требованню обратно. *Оти півник уязв та й пішов віправляти жорен.* Рудч. Ск. I. 37. 5)—дочку. При выходѣ дочери замужъ надѣлать бѣльемъ, платьемъ, посудой и иной домашней утварью. 6)—шкúру. Видѣлывать, видѣлать кожу. Шух. I. 254.

Віправлятися, ляюся, ешся, сов. в. віправитися, влюся, вишся, гл. 1) Віпрямляться, выпрямиться. (Гіляка) віпра-вилася, та лусь пана по пиці. Грин. II. 198. 2) Разглаживаться, разгладиться. Повиймав із скрині жунан, шапку, пояс, почепив все на кілочку, щоб віправилось. Г. Барв. 165. 3) Оправдываться, оправдаться. Мир. ХРВ. 400. Віправляється, що цього не було. Екатериносл. у. Не по правді робить, та ще й віправляється. Ном. № 176. 4) Отправляться, отправиться

Віпрашувати, сую, еш, гл. Выгладить.

Віпрати, перу, реш, гл. Вымыть (о бѣльѣ). *Та виперу чумакові штаны та сорочку.* Рудч. Чп. 43.

Віпрацювати, цюю, еш, гл. Заработать тяжёлымъ трудомъ.

Віприскати, каю, еш, гл. Выбрзгать.

Віприщити, щить, гл. безл. Покрыться прыщами.

Віпрівáти, вáю, еш, сов. в. віпріти, прію, еш, гл. 1) Выпрѣвать, выпрѣть, выки-

пѣть (о пищѣ). 2) Выпрѣвать, выпрѣть, выгнивать, выгнить отъ сырости. Шух. I. 74.

Віпробовувати, вую, еш; сов. в. віпробовувати, бую, еш, гл. Испытывать. испытать. (Бог) віпробовує святого. К. Псал. 24. *Віпробовуй їх*, що з їх за люде вийдуть. О. 1862. VI. 37. *Ви же мене не знаєте, ви мене ні в якому ділі не віпробували.* Г. Барв. 163.

Віпроваджати, джаю, еш и віпроваджувати, джую, еш, сов. в. віпровадити, джу, диш, гл. 1) Отправлять, отправить. *Тую бабину дочку віпровадив свиней напувати.* ЗОЮР. II. 12. *Тоді віпровадили його додому.* Рудч. Ск. I. 95. 2) Провожать, проводить. *Віпровадь мяко Дунаю.* Гол. I. 84. *Вона його за вороти собаками віпровадила.* Мет. 115.

Віпровожати, жаю, еш, гл.=Віпроваджати. *Віпровожали вдову свого сина.* тут єдину дитину. Шевч. 362.

Віпродати. См. Віпродувати.

Віпродувати, дую, еш, сов. в. віпродати, дам, даси, гл. Распродавагь, распродажать.

Віпросити, ся. См. Віпрошувати, ся.

Віпростати, ся. См. Віпростувати, ся.

Віпростувати, тую, еш, сов. в. віпростати, таю, еш, гл. Выпрямлять, выпрямить; вытягивать, вытянуть. *Віпростав ти спину од тяжкої ноші.* К. Псал. 189. *Ніжкі віпростати.* Умереть, издохнуть. *До вечора й ніжкі (півень) віпроставає.* Сим. 216.

Віпростуватися, туюся, ешся, сов. в. віпростатися, таюся, ешся, гл. Выпрямляться, выпрямиться. *Віпросталась як семисотна верста.* Ном. № 8625, стр. 288. *А сам аж стелю підпірає, віпроставсь.* МВ. I. 110.

Віпрохати, ся. См. Віпрохувати, ся.

Віпрохувати, хую, еш, сов. в. віпрохати, хаю, еш, гл.=Віпрошувати, віпросити. *Леміщица обіцяла йї віпрохати коней у свого старого.* Левиц. I. 346.

Віпрохуватися, хуюся, ешся, сов. в. віпрохатися, хаюся, ешся, гл.=Віпрошуватися, віпроситися.

Віпрошувати, шую, еш, сов. в. віпросити, шу, сиш, гл. Выпрашивать, выпросить. *Тим тільки й живе, що віпро-сить шматок хліба.* Рудч. Ск. II. 162..

Віпрошуватися; шуюся, ешся, сов. в. віпроситися, шуся, сишся, гл. Выпрашиваться, выпроситься.

Віпруджувати, джую, еш, сов. в. ві-

прудити, джу, диш, гл. Изгонять, изгнать, выискивать, выискать (о насъко-мыхъ-паразитахъ). *Випрудив нужу.* К. ПС. 143.

Віпрутати, ся. См. *Випручувати*, ся.
Випрӯчувати, чую, єш, сов. в. **віпрутати**, чаю, єш, гл. Освобождать, освободить, вырвать (руку). *Випрутало руче-ната.* Шевч. 101. Вытаскивать, вытащить (изъ плетня палку, хворостины). *Собаки кинулись на його.... Чіпка подався назад до ліси, став випрӯчувати хворостину.* Мир. ХРВ. 213.

Випрӯчуватися, чуюся, єшся, сов. в. **віпрутатися**, чаюся, єшся, гл. Освобождаться, освободиться, вырываться, вырваться (изъ руки, лапъ·кого-либо). *Випру-чавсь од того чорта, що мене ніс.* Стор. МПр. 48.

Випрягáти, гаю, єш, сов. в. **віпрягти**, жу, жеш, гл. Выпрягать, выпречь, от-прягать, отпречь. *Захтілося—запрягайте!* відхтілося—випрягайте. Ном. № 4974. *Як погано орати, то лучше випрягати.* Ном. № 7305.

Випрягатися, гаюся, єшся, сов. в. **віпрягтися**, жуся, жешся, гл. Выпрягаться, выпречься, распрягаться, распречься, отпрягаться, отпречься. *Се як віл у ярмі: коли не випряжеши,—не випряжеться.* Ном. № 10013

Випрядáти, даю, єш, сов. в. **віпрясти**, пряду, деш, гл. Выпрядать, выпрясть, спрясть.

Випряжнýй, а, ё. Выпряженный? Встрѣ-ченено только въ пѣснѣ, опубликованной у Макс. (1834, 130) и повидимому фальси-фицированной: *Коні воронії, коні випряж-нїї.* АД. I. 144.

Віпрямити, ся. См. *Випрямляти*, ся.

Випрямляти, ляю, єш, сов. в. **віпра-мити**, млю, миш, гл. Выпрямлять, выпрямить.

Випрямлятися, ляюся, єшся, сов. в. **віпрямитися**, млюся, мишся, гл. Вы-прямляться, выпрямиться. *Криве дерево не дужо випрямитись.* Ном. № 3216.

Віпрясти. См. *Випрядати*.

Віпратати, таю, єш, гл. Прибрать, убрать.

Віпсякувати, кую, єш, гл. Выругать какъ пса, сильно выругать.

Випурнати, наю, єш, сов. в. **віпур-нути**, ну, неш, гл. Вынырять, вынырнуть. *Випурнала риба дуже велика.* Лебед. у. *Випурнув норець* (з моря). Чуб. II. 18.

Віпурхнути, ну, неш, гл. Выпорхнуть. *Випурхнув соловейко в праве, а зозуля в ліве віконце.* ЗОЮР. II. 34. Іде було й скаже: „*Тіточко-голубочко! я піду до дівчат*“, або там куди; а тепер уже ви-пурхне з хати, не питаюти мене. МВ. II. 20.

Випускати, вяю, єш, сов. в. **віпусти-ти**, щу, стиш, г. 1) Выиускать, выпу-стить, отпускать, отпустить. *Суд не за-кликав, та й не випуска.* Ном. № 7372. То буду я до темницї прихождати, тем-ницю відмикати, вас всіх, бідних неволь-ників, на волю випускати. АД. I. 232. Так не випустяте, не почастувавши. Г. Барв. 186. 2) Выставлять, выставить, высовывать, высунуть. *Морське чудерство одну губу випустило.* Миж. Зб. Стьонжку з сорочки червону випустить. Г. Барв. 103.

Віпуст, ту, м. Мѣсто возлѣ села, куда выпускаютъ скотъ. *У самбурців великий випуст, а у нас ніде скотині попастись, як не на толоці.* Черниг. г.

Віпустити. См. *Випускати*.

Віпустіти, тію, єш, гл. 1) Опустѣть. Вх. Лем. 398. 2) Совершенно обѣднѣть. Вх. Лем. 398.

Віпустом, нар. О пасущемся скотѣ: безъ пастуха, свободно вездѣ (пастись). *А пастуха коло них нема—такечки хо-дять, випустои.* Екатериносл. у. Словарь Д. Эвари.

Віпханець, нця, м. Насильно удален-ный, изгнанный. Одесск. у. (Залюбовск.).

Віпхати и **віпхнути**. См. *Випихати*.

Віпшоно, на, с. Шуточное слово, упо-требленное повидимому въ значеніи: от-сутствіе пшеница, въ слѣд. разсказѣ: *Як оженився я, дав мені тестю в придане торбу з сюмай перегородками: на хліб і на вихліб, на пшено й на віпшоно, на сіль і на висіль.... Та дав іще кобилу—таку, як положили на віз сім мішків по-рожніх, то ще з гори й біжить.* Ном. № 14321.

Віп'ясти, ся. См. *Вицинати*, ся.

Вир, ру, м. Водоворотъ, омуть. *Взяли жидівочку та під білі боки, розмахали і кинули та у вир глибокий.* Гол. Ум. Вирбочок.

Віраз, зу, м. Выраженіе словесное. Чуб. VI. 219. *Почала.... солодкими сира-зами любови промовляти.* Левиц. I. 341. Выраженіе лица. *Вираз на лиці понуро-урочистий.* К. МБ. XII. 269.

Вýразка, ки, ж. Ранка, язва. Трудно виразку гоїти, а не уразити. Ном. № 1574.

Виразнýй, а, ё. Выразительный, ясный, внятный. Картав за них царів виразни-ми словами. К. Псалт. 240.

Вýразність, ности, ж. Выразительность, ясность, внятность. Желех.

Вýразно, нар. Выразительно; ясно, внятно, отчетливо, явственно. Виразно промовила. Стор. МПр. 84 Чути було дуже виразно, як горілка булькала. Левиц. I. 144.

Вýразок, зку, м.=Виразка. У мене виразок зробився на нозі—неначе рана. Новомоск. у. Закрапати треба березівкою виразок. Константиногр. у.

Вýрай, раю, м.=Вирій. Маркев. 18.

Вýралити, лю, лиш, гл. Пройти поле раломъ.

Виratóувати, вую, еш, сов. в. вýратувати, тую, еш, гл.=Вирятоувати, вирятувати. Коли б у цьому лісі хоч одна душа нашлася така, щоб мене ви-ратувала. Рудч. Ск. II. 19.

Вирахóувати, вую, еш, сов. в. вýрахувати, хую, еш, гл. Вычислять, вычис-лить.

Вýрачкувати, кую, еш, гл. Излазить на четверенькахъ. Як упущу починок, і нема нікого—поки то намамраю! Иноди всю хату виражкую. Сим. 236.

Вýрачкуватися, куюся, ешся, гл. Вы-лізть на четверенькахъ, вообще выбраться съ трудомъ на гору (о человѣкѣ, лоша-дяхъ). (Залюбовск.).

Вýрва, ви, ж. Взятка, поборъ, всякий несправедливый или лишній поборъ, напр. при денежной платѣ еще добавочный отработокъ. Оце писарь вирви хоче, тым зразу й не дає білета. Борз. у. За десятину землі панові одкосити дві, та ще вивезти десять купок гною,—то се вже гній буде вирва. Лубен. у. Хотіла баба вирви, та у силу сама вирвалась. О. 1862. IX. 114. То Шеверенко Олекса, в перших брат Наталі, здумав вирви домагаться, як москаль медали. Заморивши, запалившись кинувся із хати, молодую, як ведеться, Талю продавати.... Кинули мерщій півкінник срібний на одплату. Мкр. Н. 29. Три вирви в шию і міх кулаччя. Ном. № 4761. У три вýрви. Въ шею. I самого Енея-пана в три вирви вигнали відтіль. Котл. Ен. I. 16.

Вирвáння, ная, с. Вырываніе. Чуб. I. 85.

Вýрвати, ся. См. Виривати, ся.

Вýрвихвіст, хвоста, м. Топкое болото на дорогѣ.

Виргáн, ну, м. Органъ. В розмовах на вирган мов грала. Мкр. Г. 17.

Виrezúб, ба, м. Рыба. Cíprinus dentix.

Вýректи, ся. См. Вирікати, ся.

Вýрецептувати, тую, еш, гл. Разска-зать, какъ по рецепту; точь въ точь. Так-йому (на екзамені вчителеві) вýрецепту-вав, аж спасибі сказал. Св. Л. 225.

Вýречи, чу, чеш, гл.=Виректи. Вх. Лем. 398.

I. Виривáти, вáю, еш, сов. в. вýрва-ти, рву, веш, гл. 1) Вырывать, вырвать. Вирвав з голови волосинку. Рудч. Ск. II. 201. Виридав кущі з корінням. Стор. МПр. 109. Хоче у вовка з зубів вирвати! Ном. № 4853. 2) Срывать, сорвать. Ой вирву я з рожі квітку, та пущу на во-ду. Ни.

II. Виривати, вáю, еш, сов. в. вýри-ти, рию, еш, гл. Вырывать, вырыть. Зай-чик узяв та й вириз ямку на бурті. Рудч. Ск. I. 29.

Виривáтися, вáюся, ешся, сов. в. вý-рватися, рвуся, вешся, гл. 1) Вырывать-ся, вырваться. Як вирветися сокира з рук. Шевч. 436. Придавила його до ти-ну, щоб він не вирвавсь. Рудч. Ск. I. 8. 2) Рваться впередъ, выступать, выступить впередъ. Наперед не виривайся, ззаду не зоставайся, середини держися. Ном. № 5862. Не йди.... бо далеко, сама не ви-ривайся. Рудч. Ск. I. 202. Также: выска-кивать, выскочить впередъ, внезапно по-являться, появиться. Вирвався, як Пилип з конопель. Ном. № 3153. Десь вирвалась дівчинонька. Нп.

Вириганія, ная, с. Изрыганіе.

Виригáти, гáю, еш, сов. в. вýригати, гаю, еш, одн. в. вýригнути, гну, неш, гл. Изрыгать, изрыгнуть. Миж 39.

Вирикувати, кую, еш, гл. О быкѣ, коровѣ: ревѣть. Іде бичок у плаїчок, так вирикуючи. Шух. I. 201.

Вирина́ти, на́ю, еш, сов. в. вýрнути, ну, неш, гл. Вынырять, вынырнуть, всплы-вать, всплыть на поверхность. Як божа воля, то вирнеш і з моря. Ном. № 18. Пурнув, виринас і утоплену Ганнусю на берег виносить. Шевч. 23. 2) Выте-кать, вытечь (объ источникѣ). Ой у горо-ді криниченька одна, да виринае холод-ная вода: Мет. 147.

Вýрипати, паю, еш, гл. Выходить

(комнату), часто отворяя дверь. Там так вирипають хату, що й собака не вдережиться.

Вирискатися, каюся, ешся, гл. Найтись, отыскаться. Десь вирискався... міршавий чоловічок. Мир. Пов. II. 66. А це знов проява якась вирискалась. Мир. ХРВ. 21. *I* вирискалось, та же бидло. Миж. 177.

Вірити. См. *ІІ. Виривати.*

Вирити, рю, риш, гл. Кружиться воді или какому либо предмету въ водѣ вокругъ центра, въ водоворотѣ. Миж. 179.

Вирихтувати, тую, еш, гл. Направить, навести, нацѣлить.

Віріб, робу, м. 1) Издѣліе. Желех. 2) Свободное отъ работы время. Употр. въ выражениі: віробу нема. Постоянная работа, вѣтъ свободного времени. Миж. 165. *Німці гарно платять наймитам, за те нема у них і віробу.* Новомоск. у.

Виривнювати, нюю, еш, сов. в. вірівняти, няю, еш, гл. Выравнивать, выровнять.

Виривнюватися, нююся, ешся, сов. в. вірівнятися, няюся, ешся, гл. Выравниваться, выравняться. Так виросла, вірівнялась, така з неї стала гарна молодиця. Стор. I. 255.

Вірід, роду, м. Выродокъ, уродъ. *Нема роду без віроду.* Ном. № 9342.

Вірідний, а, е. Выродившійся. Желех.

Віріжок, жку, ж. 1) Часть чего-либо, выдающаяся угломъ. 2) Конецъ поселка. *А що то за хижка там на віріжку?* Мет.

Вірізати, ся. См. *Виризвати, ся.*

Вірізка, ки, ж. 1) Вырѣзка. 2) мн. Вірізки. Вырѣзаніе вытканнаго полотна изъ ткацкаго станка, производимое въ присутствіи приглашенного для этого хозяина (хозяйки) полотна, приносящаго при этомъ ткачу угощеніе—вышивку и хлѣбъ, или только хлѣбъ. МУЕ. Ш. 22.

Віріанти, ся. См. *Виризвати, ся.*

Вірізвати, няю, еш, сов. в. вірізни-ти, ню, ниш, гл. Отличать, отличить отъ другихъ.

Вірізватися, няюся, ешся, сов. в. вірізнистися, нюся, нишся, гл. Отличаться, отличиться, различься отъ другихъ.

Виризвання, ня, с. 1) Вырѣзываніе. 2) Особый способъ ажурнаго вышиванія. *Шити віризвання.* Вас. 193. 3) Укра-шенніе деревянныхъ предметовъ вырѣзыва-ніемъ орнаментовъ. Шух. I. 306.

Виризувати, зую, еш, сов. в. віріза-ти, жу, жеш, гл. 1) Вырѣзывать, вырѣзать. Вірізав з тії дошки клинчик. Бі-жить свинка, вірізана спинка. Ном., стр. 302, № 432. 2) Срѣзывать, срѣзать. Вірізав три різки з берізки. Мет. 180. Добре чорту в дудку грать, сидя в очерті: одну сламити, другу віріже. Ном. № 1412. 3) Только сов. в. Переरѣзать всѣхъ. Геть віріжем вражих ляхів, геть, що до одного. Нп.

Виризуватися, зуюся, ешся, сов. в. вірізатися, жуся, жешся, гл. О мѣсяцѣ: выходить, выйти изъ-за чего-либо. *Місяць із-за левади вірізався.* К. ДС. 31. *Місяць, молодик, із-за чорної хвари вірізався — виплив.* Г. Барв. 467.

Вірій, рю, м. Теплыя страны, куда птицы улетаютъ на зиму. Доходив він аж до вірія, куди небесні пташки злітаютъ на зімівлю. Стор. МПр. 167. Зажурилася перепілочка: бідна моя головочка, що я рано із вірію вилетила. Мет. 211.

Вирикати, каю, еш, сов. в. віректи, речу, чеш, гл. Произносить, произнести, сказать. То же не один хто сказал—громада вірекла. Ном. № 10744. Чи oddаси за мене Настусю? *A Губрій.... вірік: "Віддам".* Г. Барв. 461.

Вирикатися, каюся, ешся, сов. в. віректися, чуся, чешся, гл.—когб. Отрекаться, отречься, отказываться, отказаться отъ кого. *Ой вірікся і отець, віреклася й мати.* Рудч. Чп. 180.

Віріст, росту, м. 1) Выростаніе. До вірости. Пока вырастетъ. Як до вірости не запрягаєш лошака, то й буде кінь добрий. Валк. у. До вірости нехай живе у вас дівчина. Волч. у. Суння на віріст. Просторное, длинное платье. 2) Ростъ. МВ. II. 15. *На віріст не високий.* Ном. № 8615.

Виrlати, в, е. О глазахъ: выпущенный. Очей страшнихъ, вірлатихъ, товстобропихъ. К. ЦН. 187.

Виrlач, ча, м. Пучеглазый человѣкъ.

Вірло, ла, с. 1) Дышло коннаго привода. 2) Длинный рычагъ, которымъ поворачиваются вѣтряные мельницы. Рк. Левиц. 3) Янка? *Комін і грубка—се були чорні вірла в печиці.* Г. Барв. 20. 4) мн. Вірла. Глаза на выкатѣ.

Виrlобкий, а, е. Пучеглазый.

Вірнути. См. *Вирирати.*

Віробити, ся. См. *Виrobляти, ся.*

Віробка, ки, ж. = Віріб 1. Золоті й срібні виробки. Мир. ХРВ. 68.

Виробління, на, с. См. Виробляння. Шух. I. 216.

Вироблювати, люю, еш, гл.= Виробляти. О. 1861. IX. 179.

Виробляння, на, с., у гуцул. вироблення. 1) Выдѣлка. Шух. I. 216. 2) Выработка, обработка. Шух. I. 260. 3) Заработываніе. 4) Продѣлываніе.

Виробляти, ляю, еш, сов. в. виробити, блю, биш, гл. 1) Выдѣлывать, выдѣлать, дѣлать. У Батурина сірі сукна виробляють. Черниг. у. Благословіть нас, мамо, коровай виробляти! Грин. Ш. 501. 2) Вырабатывать, выработать; обрабатывать, обработать, отдѣлать. *Ми не виробили собі під византійщиною культури, рівноважної з римською.* К. XII. 65. Чесним потом виробляти із неволі волю. О. 1862. X. 31. (Поема) ще не вироблена, тим і не посилаю. Шевч. (О. 1861. X. 12). У гуцуль-гончаровъ виробляти глину — міцьать руками, окончательно ее размягчая и дѣляя, готовой для работы. Шух. I. 260. 3) Срабатывать, сработать известное количество, зарабатывать, заработать. *Хоч і не зароб багато, а все за хліб виробе.* Грин. II. 73. *Ти, кажуть, громадську отару пасеш, руబлів з півсотні виробляєш.* Мир. ХРВ. 51. 4)—силу. Истрачивать, истратить на работу силу. *Ой щоб тобі, господине, хоріти, боліти: виробив я свою силу та на твої діти.* Грин. Ш. 556. 5) Истощать, истощить, измучить работой. *Кінь не везе, бо дуже вироблений.* Зміев. у. О землѣ: истощать, истощить частыми посѣвами. *Виробили так землю, що вже нічого не родить.* 6) Прорабатывать, проработать известное время. (Повинен) ти мені цілий год робити ту роботу, що я загадаю. Як виробиш, так навчу, а не виробиш, — не навчу. Миж. 72. 7) Выдѣлывать, продѣлывать, продѣлать. *Хто ж се виробля?* Св. Л. 50. *Оптаке-то людям горе чуна виробляла.* Шевч. 545.

Вироблятися, ляюся, ешся, сов. в. виробитися, блюся, бишся, гл. 1) Выдѣлываться, выдѣлаться. 2) Вырабатываться, выработаться; обрабатываться, обработать-ся. 3) Истощаться, обез силѣть отъ работы. *Виробився чоловік.* Зміев. у.

Вироб'якій, ків, м. мн. Родъ кожаныхъ запятей. Шух. I. 120.

Виродитися, джуся, дишся, гл. 1) Виродиться. 2) Истощиться (о землѣ).

Виродокъ, джа, м. Выродокъ. См. Вирід.

Мав уродитися чоловік, та вилупивсь виродок. Ном. № 2917. Всі люде як люде, а ти мов виродок який. О. 1862. II. 25.

Вірозуміти, мію, еш, гл. Понять. Желех.

Вірозумітися, міюся, ешся, гл. Сдѣлаться понятнымъ. бытъ понятнымъ. Той же скаже, другой друге, третий третє, а од того вірозуміється діло, повернеться перед нами з усіх боків. О. 1862. I. 65.

Віроїтися. См. Вироюватися.

Вірокъ, ку, м. Приговоръ (суда), рѣшеніе, опредѣленіе. Що ти мені спрашні вироки пишиш. К. Іов. 29.

Виростати, таю, еш, сов. в. вирости, сту, теш, гл. Выростать, выrostи. *Борода виросла, та ума не винесла.* Ном. № 6355. Буває, що і на полі рожа виростас. Ном. № 14303.

Виростокъ, тка, ж. Подростокъ. У мене діти ще не велики: так, виростки собі. Екатериносл. у. (Залюбовск.). У м. Виросточек. Такий хлопчук, виросточек уже чималий.

Вирощати, щаю, еш, сов. в. виростити, щу, стиш, гл. Выращивать. выростить. Дощі.... землю промочають, траву вирощають. Нп. Виростив.... як рідну дитину. О. 1861. VIII. 17.

Вирюватися, робюся, ешся, сов. в. вироїтися, роюся, їшся, гл. 1) Отроиться (о пчелахъ), вылетать, вылетѣть росить. *Рій вироївся.* МВ. (О. 1862. I. 72). 2) Высыпать, высыпать, выходить, выйти толпой (о людяхъ). Люде вироїлися з церкви. МВ. (О. 1862. I. 91). Люде за їми курпали вирювалися. МВ. (О. 1862. I. 102). 3) Возникать, возникнуть. *Бідсіля ж то й вироїлась приказка.* Стор. I. 8. 4) безл. Вообразиться. *Тільки що задрімав, таке вироїлось, що аж страшно стало.*

Вирубати, баю, еш, сов. в. вирубати, баю, еш, гл. 1) Вырубать, вырубить. *Ви-рубаю цей ліс.* 2) Срубывать, срубить. *Вирубав собі дубка на вісі.* 3) Изрубливать, изрубить. *Вирубано всіх ворогів.* 4) Ляхом вирубати. Говорить по-польски, (объ украинцѣ). *Ой н'є Сава і гуляє, ляхом вирубас.* Нп.

Вирубувати, бую, еш, гл.= Вирубати.

Вируговувати, вую, еш, сов. в. виругуввати, гую, еш, гл. Изгонять, изгнать кого изъ его владѣній.

Виручати, чаю, еш, сов. в. виручити, чу, чиш, гл. Выручать, выручить, освобождать, освободить, спасать, счасті. *Ходжу по світу: з біди людей виручуаю.* Рудч. Ск. II. 79.

Вірушти, шу, шиш, гл. Отправиться, двинуться. *Виришу'я так потужно, що безумством буде против мене воювати.* К. МБ. XII. 266.

Вірядити, ся. См. **Виражати**, ся.

Вірядка, ки, ж. Снаряженіе въ дорогу. *Ото же як він їхав туди, то мати позичила у мене на вірядку грошей.* Верхнедніп. у. (Залюбовск.).

Виражати, жаю, еш, сов. в. **вірядити**, жу, диш, гл. Снаряжать, снарядить, отправлять, отправить. *В велику дорогу вірядили.* Мет. *Виражала мати дочку в чужу стороночку.* Макс. Царь виражает військо на війну.

Виражатися, жаюся, ешся, сов. в. **вірядитися**, жуся, дишся, гл. Отправляться, отправиться, снаряжаться, снарядиться. *Мисливі люди (так) примовляють, віряжаючись до поля.* Ном. № 14148.

Вірятіввати, вую, еш, сов. в. **вірятувати**, тую, еш, гл. Спасать, спасти, избавить отъ бѣды, выручать, выручить. *Не загайся на підмогу, вірятий з напасті.* К. Псал. 94. *А молодий Юрко та до бережечка, знайшов човна і веселечко, вірятував Марусю-сердечко.* Мет. 129.

Вірятуватися, туюся, ешся, гл. Спасти, избавиться отъ бѣды, выйти изъ затрудненій. Рудч. Ск. II. 114.

Вірячти. См. **Вірячувати**.

Вірячкувати, а, е. Пучеглазый; выпущенный (о глазахъ). Чуб. II. 40. *Очи такі стали вірячкувати.* О. 1862. VIII. 17.

Вірячувати, чую, еш, сов. в. **вірячти**, чу, чиш, гл.—бчі. Вытаращивать, вытаращить глаза. *Яким знов вірячив очі на свою жінку.* Левиц. I. 433.

Віса, си, ж. Что-либо висяще. Находится въ загадкѣ о висящемъ плодѣ и свинѣ: *Віса висить, ходаходить, віса спала, хода ззіла.* Ном., стр. 294. Заг. № 120.

Висаджувати, джую, еш, сов. в. **вісадити**, джу, диш, гл. 1) Высаживать, высадить. 2) Выставлять, выставить, выламывать, выломить. *Висадив замкову браму.* Стор. МПр. 145. 3) Поднимать, поднять; поднявъ, сажать, посадить на что-либо. *Висадили того москаля якось наверх (із льоху).* О. 1862. I. 32. *Висадив його на коня і сам сів.* Грин. II. 55 *Висадив її на дерево, посадив поміж гіллям.* Чуб. II. 158.

Висадок, дка, м. Растеніе, оставленное

на сѣмена. *Висадки пішли в кущі.* Левиц. I. 28. *Товаришки мої давно повиходили заміж, а мене старости кидають на висадки.* Г. Барв. 234.

Висажувати, жую, еш, гл.=**Висаджувати**.

Вісапати. См. **Висапувати**.

Вісапатися, паюся, ешся, гл. Отдыхаться.

Вісапувати, пую, еш, сов. в. **вісапати**, паю, еш, гл. Выпалывать, выполоть.

Вісварити, рю, риш, гл. Добыть съ бранью.

Вісваритися, рюся, ришся, гл. Перестать ссориться.

Вісватати. См. **Висвітувати**.

Вісвітувати, тую, еш, сов. в. **вісватати**, таю, еш, гл. Сватать, посватать. *Висватай мені царівну.* Миж. 26.

Вісвиснути, ну, неш, гл. Свиснуть. *А і сів на коня, та і вісвиснув.* Нп.

Вісвистати. См. **Висвістувати**.

Вісвістувати, тую, еш, сов. в. **вісвистати**, щу, стиш, гл. 1) Только несов. в. Насвистывать, свистать. *Раз у-раз вісвістував вівчарик.* Стор. I. 206. *Витяг з-за пояса сопілку, вісвістує, якож зна.* О. 1862. V. Кух. 34. 2) Вызывать, вызвать кого свистомъ. *Писаренко грає в дубову сопілку, вісвістував, вигукав у Самсона дівку.* Мил. 98.

Вісвища, ки, ж. Шуточное название кнута (въ народномъ анекдотѣ). О. 1861. IX. 191.

Вісвідчата, чаю, еш, гл. Свидѣтельствовать, доказывать. *Гляньте, братия, правду святе письмо свідчить-вісвідчає.* Макс.

Вісвідчення, ня, с. Свидѣтельствование, засвидѣтельствованіе. Вх. Уг. 230.

Вісвітити, ся. См. **Висвічувати**, ся.

Вісвічувати, чую, еш, сов. в. **вісвіти**, чу, тиш, гл. 1) Только несов. в. Свѣтигъ сильно. (Місяць) *вісвічував на все небо.* Мир. Пов. I. 145. *Рано скопилось сонце, виграваючи та вісвічуючи червоним світом.* Мир. ХРВ. 50. 2) Пояснять, объяснить, объяснить. 3) Въ картахъ: вскрывать, вскрыть козыря.

Вісвічуватися, чуюся, ешся, гл. Свѣтиться. *Тисячі свічок вісвічувалися як блискавки.* Стор. МПр. 74.

Вісвободити, джу, диш, гл. Освободить. Рудч. Ск. II. 117.

Вісвятити, ся. См. **Вісвячувати**, ся..
Вісвячення, ня, с. Посвящење (въ духовный санъ). Желех.

Вісвячувати, чую, еш, сов. в. **вісвятити**, чу, тиш, гл.—на попа. Посвящать, посвятить (въ духовный санъ).

Вісвячуватися, чуюся, ешся, сов. в. **вісвятитися**, чуся, тишся, гл. Посвящаться, посвятиться (въ духовный санъ). *Вісвятився семинарист на попи.* О. 1862. І. 54.

Віселити, ся. См. **Віселяти**, ся.

Віселяти, ляю, еш, сов. в. **віселити**, лю, лиш, гл. Выселять, выселить. *Із невилля на родющу любу землю віселяє.* К. Псал. 150.

Віселятися, ляюся, ешся, сов. в. **віселитися**, люся, лишся, гл. Выселяться, выслиться.

Вісерка, ки, ж. Ябловя или груша, выросшая непостіянной.

Вісіджувати, джую, еш, сов. в. **вісидіти**, джу, диш, гл. 1) Просиживать, просидѣть. *Два місяці вісідів в карантину.* Стор. I. 175. 2) Высидѣть. *Сиділи три дні, та її вісіділи злідні.* Ном. № 9859. 3) Только сов. в. Усидѣть.

Вісіджуватися, джуся, ешся, сов. в. **вісидітися**, джуся, дишся, гл. Насиживаться, насидѣться. *Нехай вісідиться.*

Віслиати, ляю, еш, сов. в. **віслати**, шлю, леш, гл. Высылатъ, выслать. *Всіх ляхів-панів на чотирі місяці на Україну віслав.* ЛД.

Віслити, ся. См. **Віслияти**, ся..

Віслияти, ляю, еш, сов. в. **віслити**, лю, лиш, гл. 1) Обезсливать, обесслить, изнурять, изнурить. 2) Истощать, истощить.

Віслиятися, ляюся, ешся, сов. в. **віслитися**, люся, лишся, гл. Изнуряться, изнуриться, истощаться, истощиться.

Вісинатися, есться, сов. в. **віснитися**, ниться, гл. безл. Представляться, представляться во снѣ, присниться. *Мені вже з рік вісиналось, що батько вмре.*

Віснити. См. **Віснювати**.

Віснновити, влю, виш, гл. Исключить изъ семьи, лишить наследства. *Було въ його два сини.... Андрія, кажуть, не злобив за щось: видко той не вмів шануватися, дак він його віснновив—прогнав з двору.* О. 1861. Х. 27.

Віснювати, нюю, еш, сов. в. **віснити**, ню, нищ, гл. 1) Синить, посинить. 2) Тратить, истратить на синеніе.

Вісіні́, ні, ж.= Вісочиня. Волч. у. (Лободовск.).

Вісип, пу, м. Насыпъ. *Турок наробыв такі високі вісипи, от як би хата.* Брацл. у.

Вісипати, паю, еш, сов. в. **вісипати**, плю, пеш, гл. 1) Высыпать, высыпать. *Вісипав я на стіл жменю дукатів.* Стор. МПр. 41. 2) Выливать, вылить. *Вісип всенікий борщ у миску.* 3) Высыпать, появляться, появиться во множествѣ. *Вісипали запорожці—лиман човни вкрили.* Шевч. 49. 4) Насыпать, насыпать. *Та вісип же, мила, високу могилу.* Мет. 98. 5) Усыпать, усыпать.

Вісипатися, пяюся, ешся, сов. в. **вісипатися**, плюся, пишся, гл. 1) Высыпаться, высыпаться. *Вісипався Хміль із міха та показав ляхам лиха.* Ном. № 664. 2) Показываться, показаться, проростая (объ усахъ, бородѣ). *Вісипався чорний ус.* Шевч. 555.

Вісипка, ки, ж. Сыпъ. Желех.

Вісплати, ляю, еш, сов. в. **віспати**, плю, пиш, гл. 1) Спать, проспать известное время. *День віспати, а ніч у карти програти.* О. 1861. Х. 151. *Віспав усю ніч.* Константиногр. у. 2) Только сов. в. Пріобрѣсть что спаньемъ. *Віспав коваля і бондаря.* Ном. № 11325.

Вісплатися, ляюся, ешся, сов. в. **віспатися**, плюся, пишся, гл. Высыпаться, выспаться. *Доки ти вісплати-мешає та вілєжуватимешся?* А в віторок похмелялася, а в середу вісплялася.. Грин. II. 325. *Хто як постеле, так і віспиться.* Ном. № 7201.

Віссати, саю, еш, сов. в. **віссати**, ссу, ссеш, гл. Высасывать, высосать. *Віссасе останню силу нашої землі наш ворог.* Левиц. I. 203. *На хлібові клятий жучок віссися яке зерно м'яке.* Волч. у.

Вісіти, шу, сищ, гл. Поднимать въ вышину. *Будуть (снопи) возити, в стоги стояжити, а в шир ширити, а в вись висити.* Гол.. II. 17.

Вісиханія, ня, с. Высыханіе. К. Псал. 69.

Вісихати, хаю, еш, сов. в. **вісхнути**, и **вісохти**, хву, неш, гл. Высыхать, высохнуть. *Сохнуть наші яри, вісихає наша вода.* Левиц. I. 203. *Кухоль ходить, перходить, так і вісихає.* Шевч. 125.

Вісівати, вяю, еш, сов. в. **вісіяти**, сю, еш, гл. 1) Расходовать, израсходовать на сѣніе. *А бідний мужик і не*

вісіяв тісі пшеници—стілько було, стілько й сеть. Грин. II. 147. *Ой на горі вітер віс, подолянка руту сіє, сіє, сіє, висіває.* Голов. 2) Усівать, усіять. 3) Прощавати, просить.

Вісівки, вов, ж. мн. Отруби. Дивиться, як собака на вісівки. Ном. № 3399.

Вісівчаний, а, е. Ізь отрубей сдѣланний.

Висікака, ки, м. Дерзкий, нахаль, выскочка. *Ого! провчу я висіаку!* Котл. Ен. IV. 34.

Висіканка, ки, ж. Норка. *Ой там на долині жуки бабу повалили, і сорочку зняли, висіканку дали.* Ном. № 12529.

Висікати, каю, еш, сов. в. вісікти, січу, чеш, гл. Вырубать, вырубить, высьчь. *Ой як я схочу, терен висічу.* Нп. Як зачав сікти мечем,—висік триста п'ятдесят чоловіка мечем. Грин. Ш. 587.

Висікатися, каюся, ешся, сов. в. вісіктися, січуся, чешся, гл. Січуся, посьчувати. Гриша коневі геть висіклася.

Вісіль, соли, ж. Шуточное слово, употребленное повидимому въ значеніи: отсутствіе соли. Ном. № 14321. См. Випшено.

Вісімдесят, восьмидесяти, числ. Восьмидесять. *Мені вісімдесят* год. Рудч. Ск. I. 20.

Віспатися, паюся, ешся, гл.—на кого. Наброситься на кого съ крикомъ, бранью. Вх. Лем. 398.

Вісіти, шу, сиш, гл. Висіть. Сядь, не хай поли не висіять. Ном. № 11861. Висіть чоловік неживий. Рудч. Ск. II. 180

Вісіяти. См. Вісівати.

Вискакувати, кую, еш, сов. в. віскочити, чу, чиш, гл. 1) Выскакивать, выскочить, выпрыгивать, выпрыгнуть. *Вискакує з води проклятий ірод.* ЗОЮР. II. 30. 2) Подскакивать, подскочить, подпрыгивать, подпрыгнуть. *Хоч вискакуй, хоч не вискакуй, та чумаченьку й орле, що в неділоньку перейздити на Самарське поле.* Рудч. Чп. 205.

Віскалити, ся. См. Віскаляти, ся.

Віскалати, ляю, еш, сов. в. віскалити, лю, лиш, гл. Оскаливать, оскалить. *Вискалив зуби, як собака.* Ном. № 12639. *Хоч убий москаля, то він зуби віскаля.* Ном. № 829.

Віскалатися, ляюся, ешся, сов. в. віскалитися, люся, лишся, гл. 1) Оскаливаться, оскалиться. 2) О солницѣ: пропглядывать, проглянути сквозь тучи. *То дощ, то віскалиться.* Ном. № 568.

Вісквирятися, ряюся, ешся, гл.=
Вісквиратися. Сонечко вісквирилося. Мнж. 178.

Віскирити, ся. См. Вісквирати, ся
Вісквирати, ряю, еш, сов. в. вісквирити, рю, риш, гл.=**Віскалати, віскалити.** Так зуби й вісквиря. Грин. II. 93.

Вісквиратися, ряюся, ешся, сов. в. вісквиритися, рюся, ришся, гл.=**Віскалатися, віскалитися.**

Віскіпати, паю, еш, гл. 1) Ви��ывать. 2) Отыскать, найти. *От я собі віскіптаю чоловіка.* Г. Барв. 397.

Віскіпатися, паюся, ешся, гл. Проявиться, взяться. *I звідки се він віскіпався на наше безголов'я?*

Віскічка, ки, ж.=**Вілка.** Вх. Уг. 230.

Віскотня, ні, ж. Визжаніє, визгъ.

Віскоценъ, цня, м. Ленъ, головки котораго, созрѣвъ, лопаются сами и съмена выпадаютъ. Гол. Од. 37. См. Скоценъ.

Віскочити. См. Віскакувати.

Віскребти. См. Віскрібати.

Віскріпувати, пую, еш, гл. Поскрипывать. *Ідути воли, ідути вози віскріпуючи.* Рудч. Чп. 193.

Віскрібати, баю, еш, сов. в. віскребти, бу, беш, гл. Выскребать, выскресть, выскабливать, выскоблить.

Віскрібки, бжів, м. мн. Поскрабки.

Віскромаджувати, джую, еш, сов. в. віскромадити, джу, диш, гл. Выскребать, выскресть. *А діжу, як спече хліба, то не віскромаде, не оббане.* Мнж. 99.

Віскубати, баю, еш, сов. в. віскубти, бну, иеш, гл. Вырывать, вырвать, выщипывать; выщипать перья, волоса. Як ухопив його за чуба, дак скілки зачепив, стілки й віскуб. Также о срываїні травы, листьевъ. *Нема пши:* віскубає бідний товар кожну травинку з землею.

Віславляти, ляю, еш, гл. Славить, прославлять. *Славу козацьку віславляли.* Лукаш.

Віслати. См. Вісилати.

Віслебезувати, зую, еш, гл. 1) Прочесть по складамъ, съ трудомъ. 2) Разсказать выскажать все, ничего не опуская. *Віслебезував їм усе, як од мене таїлись.* К. ХП. 30.

Віслізнути, ну, иеш, гл.—кому з рук. Выскользнуть.

Віслий, а, е. Висячій. Вісла колбда Висячій замокъ. Валковск. у.

Віслід, ду, м. Изслѣдованіе, результатъ изслѣдованія. Левч. 52.

Вислідження, на, ср. Вислідження.

Висліджувати, джу, еш. сов. в. віслідити, джу, диш, гл. 1) Висліджувати, вислідити. *Натрапив на слід та й вислідив.* Стор. I. 49. 2) Изслідовати. Уман. I. 304.

Вісліпати, паю, еш, гл. Увидіть, зауважить (о людяхъ съ слабымъ зрѣніемъ).

Вісліпти, плю, ниш, гл. Осліпить всіхъ. *Іще не всіх чортів висліпили—підемо сліпіть.* Ном. № 10346.

Віслобонити, ню, ниш, гл. Освободить.

Віслобонитися, нюся, нишся, гл. Освободиться.

Вісловіти, ся. См. Висловлювати, ся.

Віслоблювати, люю, еш и **вісловляти, ляю, еш,** сов. в. **вісловити, влю, виш,** гл. Выражать, выразить, говорить, сказать, разсказать. *Висловлювали так, щоб він нас утворав.* О. 1862. IX. 25. *Вісловив сам, сам і одвічай.* Константиногр. у.

Вісловок, вка, м. Выраженіе. Харьк. у. Навіть висловок: „*ad majoren Dei gloriam*“ взято цілком із Корана. К. ЦН. 248.

Віслоблюватися, влююся, ешся, сов. в. **вісловитися, влюся, вишся,** гл. Выражаться, выразиться. *Змогли б вісловитися по своему про всяку річ.* К. (О. 1862. Ш. 30).

Віловадий, а, е. О рогатомъ скотъ: съ такой задней частью спины, которая опускается внизъ. Волч. у.

Віслуга, ги, ж. 1) Служба. *A до того що спороли батогами, а за віслугу палюгами.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 85). 2) Прорученное время. *Тамъ козак по риночку ходить, у гетьмана віслуги ся просить. пусти мене, мій пане, додому.* Гол. I. 109. 3) Заслуженное, заработокъ за службу. Ум. **Віслуженька.** *На тім коровою три яблучка з раю: то ж тобі, Марусенько, вірнатоя віслуженька, що ти собі віслужила у милого Бога.* Рк. Макс.

Віслуговуватися, вуюся, ешся, гл.

1) Выслуживаться, отслуживать за что. 2) Прислуживать, прислужничать, угодничать.

Віслуженина, ни, ж. 1)=**Віслуга 3.**

2) Эмеритура. Желех.

Віслуженька, ки, ж. Ум. отъ віслуга.

Віслужити, ся. См. Вислужувати, ся.

Віслужний, а, е. Услужливый, готовый къ услугамъ. Вх. Лем. 398.

Віслужувати, жую, еш, сов.-в. ві-

служити, жу, жиш, гл. 1) Прослуживать, прослужить известное время. *Дай мені, Боже, цей год вислужити.* Нп. 2) Заслуживать, заслужить, зарабатывать, заработать. *Служи я, дума, год,—віслужив день поля на год.* Рудч. Ск. II. 9.

Віслужуватися, жуюся, ешся, сов. в. **віслужитися, жуся, жиша,** гл. 1) Выслуживаться, выслужиться. 2) Дослуживать, дослужить, отслужить, докончить службу.

Вислухання, на, с. Выслушивание.

Вислухати, хаю; еш, сов. в. **віслухати, хаю, еш,** гл. 1) Выслушивать, выслушать. *Все вислухав, що до його тітка говорили.* Рудч. Ск. II. 94. 2) Слушать, пролушать.

Віслухач, ча, м. Слушатель. *Будь добром вислухачем, будеш добром повідачем.* Ном. № 12871.

Вислухувати, хую, еш, гл.=**Віслухати.**

Вислюга, ги, м. Повѣса. Мл. л. соб.

Вісмажити, ся. См. Висмажувати, ся.

Вісмажувати, жую, еш, сов. в. **вісмажити, жу, жиш,** гл. Выжаривать, выжарить, вытапливать, выпотить (жиръ).

Вісмажуватися, жуюся, ешся, сов. в. **вісмажитися, жуся, жиша,** гл. Выжариваться, выжариться, вытапливаться, выпотиться (о жирѣ).

Вісмалити. См. Висмалювати.

Вісмалювати, люю, еш, сов. в. **вісмалити, лю, лиш,** гл. Выжигать, выжечь.

Вісмердітися, джуся, дишся, гл. Выроняться, утратить дурной запахъ. *Завтра в нас гости будуть, а до завтраго хати не вісмердяться.* Левиц. I. 403.

Вісмик, ку, м. Возвышение на дорогѣ. *Не хочу бацько набратъ, а то будемі до Бончеслава три вісмики, то важко на коні.* Каневск. у. Ум. **Вісмичок.**

Вісмикати, каю, еш, сов. в. **вісмікнути, ну, нөш,** гл. Выдергивать, выдернуть. *З-під пояса шовкову хустку вісмікав.* Нп. З лоба очі вісмікати. Ад.

Вісмикатися, каюся, ешся, сов. в. **вісмікнутися, нуся, нөшся,** гл. Выдергиваться, выдернуться. *Вісмікнувся кінець потузка.*

Вісмичок, чка, м. Ум. отъ вісмик.

Вісмівти, вяю, еш, сов. в. **вісміяти, смю,** еш, гл. Осмівивать, осміять, поднять на смѣхъ. Ном. № 9441.

Вісмівтися, вяюся, ешся, гл. Насмѣхаться, издѣваться.

Вісмоктати. См. Висмоクトувати.

Вісмоктувати, тую, єш, сов. в. **ві́смоктати**, їчу, чеш, гл. Высасывать, высосать. Довю держав він чарку коло рота, висмоктував останню крапельку. Левиц. I. 137. *Висмоктав з самого серця кров.* Стор. МПр. 32.

Вісмолити. См. **Вісмолявати**.

Вісмолявати, люю, єш, сов. в. **ві́смоловати**, лю, лиш, гл. Осмоловать, осмолити.

Віснажити, ся. См. **Віснажувати**, ся.

Віснажувати, жую, єш, сов. в. **ві́сна- жити**, жу, жиш, гл. Обезсилить, обезсилить, истощать, истощить.

Віснажуватися, жуюся, єшся, сов. в. **ві́снажитися**, жуся, жишся, гл. Обезсилить, обезсилить, истощаться, истощиться.

Віснитися. См. **Віснатися**.

Віснувати, ную, єш, гл. 1) Израсходовать на основу (нитки). 2) Сосновать.

Віснути, сну, неш, гл. 1) Виснугъ. 2) О человѣкѣ: торчать. *Наймит усс висне в хаті, не йде на роботу.* Рк. Левиц.

Вісок, скá, м. 1) Високъ. *Сивизна на висках.* Ном. № 8709. 2) Отвѣсь (у каменщикова). Сумск. у. Ум. **Вісбочок**. МБ. (О. 1862. I. 92).

Вісокий, а, е. 1) Высокий. *Високий до неба, а дурний як треба.* Нем. № 6347. *Долина глибока, а моїла висока.* Мет. 79. 2) Высоко находящійся. *Пошли, Боже, щастя з високого неба.* Мет. 65. 3) Возвышенный. Ум. **Вісоченький**. *Вийшла вісоченька лівчина.* Стор. I. 99.

Вісокість, юсти, ж. 1) Высота, вышина. *Летить орел понад морем по високій високості.* Мет. *Виставимо, миле браття, на високостях наук і літератури наше національне знамено.* К. XII. 133. *Лби в панській високості хотъ-по рік пожити.* К. МБ. X. 6. 2) Возвышенность.

Вісоко, нар. Высоко. *Не дивись високо, бо запорошиши око.* Ном. № 2552. Ум. **Вісоченько**.

Вісокодумний, а, е. Гордый, высокомърный.

Вісокодумно, нар. Гордо, высокомърно.

Вісокодумство, ва, с. Высокомърє, гордость. Левиц. I. 502.

Вісокоповажний, а, е. Многоуважаемый, глубокоуважаемый. *Ось високоповажний пан. Шрам із сином.* К. ЧР. 211. **Вісокоповажний Добрбдю!** Милостивый Государь!

Вісокорогий, а, е. Съ высокими рогами. *Воли високорогі половії дивляться з загороди у двір поважно.* МВ. II. 134.

Високославний, а, е. Прославленны. *Високославні герой.* К. Дз. 23.

Високостаний, а, е. Высокий росточъ. *Народ ручий... високостаний.* О. 1862 IX. 63.

Високочолий, а, е. Съ высокимъ чоломъ; съ высоко поднятой головой. *Мовті діди високочолі дуби з гетьманщини стоять.* Шевч.

Високопановний, а, е = **Високоповажний**. *Послухали доброї ради високопанового народолюбця.* О. 1862. IX. 125

Вісолопнти. См. **Вісолоплювати**.

Вісолоплювати, плюю, єш, сов. в. **ві́соловити**, плю, пиш, гл. Высовывать, высунуть; вывалить (языкъ). *Язык висоловив.* Рудч. Ск. II. 17. *Прийдеться бигати, язык висоловивши.* Кобел. у.

Висота, тý, ж.=**Високість**. К. Іс. 196. *Під високу висоту злітає (сокіл).* КС. 1882. XII. 495. Миж. 122.

Вісотатися, таюся, єшся, гл. 1) Вымотаться (о ниткахъ). 2) Выйти одинъ за другимъ. *Як заграли музики, то з хати так усі й висотались та в клуню.* Св. Л. 203.

Вісохлий, а, е = **Висхлий**.

Вісохти. См. **Вісихати**.

Височезний, височенний, а, е. Очень высокий. *Височенний хрест поставив.* Шевч. 596.

Вісоченький, а, е. Ум. отъ високий.

Вісоченько, нар. Ум. отъ високо.

Вісочина, нí и **вісочиня**, нí, ж. Высота. Желех. *Як небесна вісочина, так морська глибина.* Нп.

Вісочити, чу, чиš, гл. Поднимать на высоту, дѣлать высокимъ. *Ой не хвалися, да березонько, не ти свою кору да вибилила, не ти сес листе да широчила, не ти сес гилле да вісочила.* Гол. Ш. 158.

Вісочінь, нí, ж.=**Вісочиня**. Желех
Вісочок, чка, м. Ум. отъ висок.

Віспівати, ваю, єш, сов. в. **ві́спіти**, пію, єш, гл. 1) Созрѣвать, созрѣть. *Поки молодий, то сіренекий, а як віспіє, то чорненекий, неначе тхір.* Стор. II. 165. 2) Просиѣвать, проспѣть, успѣть. Миж. 136 *Віспівайте, а я тут поки сам обиватимусь.* КС. 1882. Ш. 612. *Наче й на однім місті сиділа, а де треба — віспіла.* Миж. 121.

Віспіватися, ваюся, єшся, гл. Испѣться, потерять голосъ.

Віспівувати, вую, єш, сов. в. **ві́співа-**

ти, вако, єш, гл. 1) Только несов. в. П'ять, расп'ять. Любо він було пісні виспівую ясними зорями. МВ. II. 11. Грає кобзарь, виспівую, аж лихо сміється. Шевч. 51. 2) Добывать, добыть п'яніемъ. Виспівав собі дівчину любу та гарну. МВ. II. 12. 3) П'ять, проп'ять. А як думу виспіваю, сяду в чистім полю. Млак. 92. 4) Выражать, выразить п'яніемъ. Виспіває горе. Левиц. I. 35. Вона наче мою долю виспівую. Г. Барв. 393. 5) Только сов. в. Проп'ять известное время. Таке співуче, що ввесь день тобі виспіває. 6) Терять, потерять отъ п'янія. Увесь голос виспівав і бандуру потрошил. Стор. I. 94.

Віспінүти, спіну, неш, гл.=Віспіти 2. Кажу йому: не віспінеш туди. Так ні, таки пробі: віспіну ще! та й сидить, базікає,—ну й загаявся. Новомоск. у.

Віспіти. См. **Віспівати.**

Вісповідати, даю, єш, гл. Исповѣдать. Вона побігла до попа, щоб вісповідав його. Рудч. Ск. I. 166.

Вісповідатися, даюся, єшся, гл. Побывати на исповѣди. Піди попереду вісповідайся. Ном. № 5473.

Вісповідь, ді, ж. Исповѣдь. Харьк.

Вісп'ятоκ, ткъ, м. Носокъ сапога. Вісп'ятками бити. Бить носками сапогъ. Драг. 18.

Віссати. См. **Вісисати.**

Вістава́ти, стаю, єш, сов. в. вістati, стану, неш, гл. 1) Быть достаточнымъ. ставать, стать. Употребляется только безлично. Як вістало на юшку, то вістане й на петрушку. Ном. № 4884. 2) Выступать, выступить, выйти, уйти. Вже (молоды) з панянства вістає, до старих людей пристає. О. 1862. IV. 25. 3) Выдаватьсь, выдаться впередъ, выступить.

Віставити, ся. См. **Віставляти, ся.**

Віставляти, ляю, єш, сов. в. вістati, влю, виш, гл. 1) Выставлять, выставить. На базарі солодкий мед віставляла. Макс. Язик белькне та в кут, а спину віставляють, б'ють. Ном. № 1122. 2) Уставлять, установить. Ввесь стіл віставив цяцьками. 3) Ставить, поставить на видъ. Старе віставляє себе, що не скоро їсть. Ном. № 13952.—перед бчі. Представлять, представить на усмотрение. 4) Устраивать, устроить, выстроить, соорудить. Віставити хату.

Віставлятися, ляюся, єшся, сов. в. віставитися, влюся, вишся, гл. Выставляться, выставиться, выдаватьсь, выдаться (впередъ).

Вісталити, лю, лиш, гл. Насталить. Вісталив ніж і став її різати. Рудч. Ск. I. 44.

Вістановити, влю, виш, гл.=Вістановити.

Вістановитися, влюся, вишся, гл. Душа вістановиться. Духъ воинъ. Дайте трохи душі утихнути, а то вістановиться. Г. Барв. 69.

Вістаратися, раюся, єшся, гл. 1) Достати что-нибудь для себя, добиться чего выхлопотать, исходатайствовать. Ви, паничу, лучче вістарайтесь на священника. Левиц. I. 174. 2)—перед ким, пребти кого. Услужить, прислужиться кому. От тобі чорт і вістарається перед чортами: він думав, що коли робитиме велики капості людям, то його і чорти похвалять, а вони бач! Грін II. 62. Дбаємо про те, щоб і против Бога і против людей вістаратись гаразд. Г. Барв. 442.

Вістарітися, ріюся, єшся, гл. Состариться. Вх. Лем. 398.

Вістачати, чаю, єш, сов. в. вістачити, чу, чиш, гл. 1) Хватать, хватить, стать, быть достаточнымъ. Одних тенет вістачити на дві милі. Стор. II. 219. 2) Доставить, поставить въ достаточномъ количествѣ. Їм.... треба вістачити доброе їсти. Левиц. I. 501. Таке військо вістачимо, що й кримського хана завоювали б. Стор. II. 226. Хоч невеличкий млин, та, знаєш, чепурненький, раз-по-раз, день-у-день крутивсь і гуркомів і хліба вістачав хазяйну чимало. Греб. 383. На всіх не вістачиш. Всіхъ не удовлетворишь.

Вістачення, ня, с. Доставка, поставка.

Вістерегти, ся. См. **Вістерігати, ся.**

Вістерігати, гаю, єш, сов. в. вістерегти, режу, жеш, гл. 1) Подстерегать, подстеречь. Вістереже мене коло дверей, махне мені відром,—я й догадаюсь: побіжу, води їй унесу. Г. Барв. 112. 2) Предостерегать, предостеречь.

Вістерігатися, гаюся, єшся, сов. в. вістерегтися, режуся, жешся, гл. Остерегаться, осторечься. Пий, та не впиваєшся, між чужими людьми вістерігайся. Ном. № 224.

Вісти, в'ю, в'єш, гл.=Вити, в'ю, в'єш. А з хрещатого та барвіночка не вісти віночка. Грін. III. 537

Вістигати, гаю, єш, сов. в. вістиг(и)-ти, гну, неш, гл. 1) Поспѣвать, поспѣхъ, успѣвать, успѣть. Ой вістигайте, славні чумаченки, зімувати до лугу. Лис. Ш.

№ 7. Тут хліб постиг,—виймаю, а в другій діжі вистиг—саджаю. Г. Барв. 242. Вистигти на Божу службу. Г. Барв. 156. 2) Сп'ять, посп'ять, зр'ять, созр'ять. 3) Остывать, остыть.

Вистилати, лаю, еш, сов. в. віслати, стелю, лиш, гл. 1) Устилати, устлать. *Тут тобі, серденько, в степу погибати, русими кудрями степи вистилати.* Мет. 94. 2) Разстилать, разостлать. *Ой там брала дівка льоночок дрібненкій, вона ж його брало, тонко вистилала* Грин. Ш 413.

Вистинати, наю, еш, сов. в. вістинати, наю, еш, гл. Вырубать, вырубить *На походах жовніре вистиняють зустрічну русь упень.* К. Кр. 15. *Іван ся скопив, шабельку вихопив, вистинав садок, садок вишневий.* Голов.

Вістіг, гу, м. Строчка въшитъ Харьк. г. Полтавск. г.

Вистігати, гаю, еш, гл Строчить. *Сорочку вистігаю.* Каневск. у.

Вистояти, стою, еш, сов. в. вістоюти, стою, їш, гл. Простаивать, простоять, выстаивать. *Выстояти службу* Отстоять обѣдню. К. ЧР. 100.

Вистрюватися, стоюся, ешся, сов. в. вістоютиса, стоюся, ешся, гл. 1) Настаиваться, настояться. *Вівці, вистоявши за день, ідуть швидко.* О. 1862. V. Кух. 33. 2) Устаиваться, устояться.

Вистойка, ки, ж. Настойка.

Вистояти, ся. См. **Вистрювати**, ся.

Вистрашати, шаю, еш, сов. в. вістрашити, шу, шиш, гл. Выгонять, выгнать, напугавъ.

Вистрелити. См. **Вистрлювати**.

Вистрлювати, люю, еш, сов. в. вістрелити, лю, лиш, гл. Выстрѣливать, выстрѣлить. *Той стрілець вистрелив, убив вовка.* Рудч. Ск. I. 72.

Вистреляти, ляю, еш, гл. Перестрѣлять. *Вистреляймо їх, вражих синів.* ЗОЮР. I. 243.

Вистриба, нар. Скачками, подскакивая. *Я йому таке скажу, що він від мене вистриба пїйде.* Черн. г.

Вистрибнути, ну, неш, гл. Выскочить, выпрыгнуть. *Вона як вистрибне, та на небо, і стала зіркою.* Миж. 27.

Вистрибом, нар. Въ припрыжку (бѣжать). Желех.

Вистрібувати, бую, еш, гл. Подскакивать, прыгать, танцевать. *Попереду чумак іде, вистрібує йдучи.* Рудч. Чп. В обох

підківки забряжчали, жижки до танцю задріжали, вистрибувавши гоцака. Котя Ен. I. 20.

Вистригати, гаю, еш, сов. в. вістригти, жу, жеш, гл. 1) Выстригать, выстричь 2) Только сов. в. Острічъ всѣхъ. *Обірають на росколи овець.. і стрижуть Вистригши, випускають.* О. 1862. V Кух. 33.

Вістріл, лу, м. Выстрѣль. Стор. II. 156.

Вистріянка, ки, ж. Назває ружъя. Встрѣчено въ пѣснѣ въ ум. видѣ вистріяночка. *Сам на себе надіюся і на свого коня вороного і на сіделечко з-під золота самого, на два пістолі барзє грімкій, на третю руничку-вистріляночку.* Нп

Вістріпати, ся См. **Вистріпувати**, ся.

Вістріпувати, пую, еш, сов. в. вістріпяти, паю, еш, гл. Выдергивать, выдернути (нитки въ ткани).

Вістріпуватися, пуюся, ешся, сов. в. вістріпatisя, паюся, ешся, гл. Выдергиваться, выдернувшись, распускаться, обтрепаться (о ткани) *Рукава вистріпались* Миж. 178.

Вистріхнути, хну, неш, гл. Вистріхнув юго на блазня. Ном. № 13180.

Вістроїти, ся См. **Вистроювати**, ся
Вістромити, ся См. **Вистромляти**, ся

Вистромляти, ляю, еш, сов. в. вістромити, млю, миш, гл. Выставлять, выставить, выткнуть. *Вистромила* (лисиця) *хвоста з нори.* Миж. 4. З куща вистромила рило. Левиц. I 494.

Вистромлятися, ляюся, ешся, сов. в. вістромитися, млюся, мишся, гл. Выставляться, выставиться, вытыкаться, выткнуться.

Вистроювати, стрюю, еш, сов. в. вістроїти, стрюю, їш, гл. Наряжать, нарядить. 2)=Будувати, збудувати. *Вистроїв їм хату.* Рудч. Ск. I. 164.

Вистроюватися, стрююся, ешся, сов. в. вістроїтися, стрююся, їшся, гл. Наряжаться, нарядиться. *Вистроїлась, як лялечка.* Ном. № 11184

Вістругати. См. **Вистругувати**.

Вистругувати, гую, еш, сов. в. вістругати, гаю, еш, гл. 1) Выстрагивать, выстрогать. *Вистругай оцию дошку.* 2) Выравнивать, выровнять (поверхность земли). *Тут за слободою вистружено та наллемо тік, тут і змолотимо.* Миж. 127.

Вістудити. См. **Вистужувати**.

Вистужувати, жую, еш, сов. в. ві-

студити, джу, диш, гл. Студить, выступить.

Виступ, пу, м. Выступление. Желех.

Виступати, пяю, еш, сов. в. виступити, плю, пиш, гл. 1) Выступать, выступить, выходить, выйти. Відтіль виступа велике військо. Лукаш. 89. 2)—на. Вступать, всходить, становиться на.

Виступець, пяя, м. 1) Родъ танца. Мотря співає виступця. К. ЦН. 232. Отсюда какъ нарѣчіе: виступцемъ. Плавно выступая. Виступцемъ тихо йду. Мет. 294 2) Множ. Виступці. Туфли. ЗОЮР. I. 69 Шовкова плахта, виступці золотомъ вигантовані. Стор. II. 29. Піти на виступці Уйти. Пішов на виступці, снільки здря Кобел. у. Пробшү на виступці. Прошу уйти, выйти. Ном., стр. 233.

Виступити. См. Виступати.

Виступка, ки.=Покритка. Вх. Зн. 7.

Виступцемъ. См. Виступець 1.

Виступці, нар.=Виступцемъ.

Вистъобати, баю, еш, гл. Выстегать.

Вистягати, гаю, еш, сов. в. вистягти, гну, неш, гл. Протягивать, протянуть Вистягти ногу. Сосниц. у.

Вистягатися, гаюся, ешся, сов. в. вистягти, гнуся, нешся, гл. Протягиваться, протянуться, растянуться. Гляньте на кота—як серед хати вистягся. Св. Л. 205.

Вистягомъ, нар. Въ строчку.

Висувати, вяю, еш, сов. в. висунути, ну, неш, гл. 1) Высовывать, высунуть, выставить. Висунула руку з води. Ном. № 2656. 2) Выдвигать, выдвинуть

Висуватися, вяюся, ешся, сов. в. висунутися, нуся, нешся, гл. 1) Высовываться, высунуться, выставиться. Плечий дуже висунулись з-під чорної сукні. Левиц. I. 477. 2) Выдвигаться, выдвинуться. 3) Показываться, показаться. Висунулась із самої пущі і сама ведмежиха. Рудч. Ск. I. 134. 4) Выставляться, выставиться на показъ. Треба утаїти, що я письменний: у них, кажуть, із розумомъ не треба висуватись. Котл. НП. 381.

Висудити, джу, диш, гл. Добыть судомъ. Оти, Єво невстидлива! з рою съмя висудила. Гол. IV. 521.

Висукати. См. Висукувати.

Висукувати, кую, еш, сов. в. висукати, каю, еш, гл. Высучивать, высушить. Прісъка сидить на днищі, висукує. та виводе нитку за ниткою. Мир. Пов. I. 134.

Висунути, ся. См. Висувати, ся.

Висурмити, млю, миш, гл. Протрубить.

Висушати, шаю, еш и висушивати, шую, еш, сов. в. висушити, шу, шиш, гл. Высушивать, высушить, изсушить. Який. Бог змочив, такий і висушить. Ном. № 78 Висушили мене слози. Левиц. I. 73.

Висхлий, а, е. Изсохший.

Висхнути. См. Висихати.

Вись, сі, ж. Высь, высота, вышина. Будуть (скопи) возити, в стоги стожити, а в вись висити Гол. II. 17.

Висякати, каю, еш, гл. Высморкать. Ніс висякав. Ном. № 6276.

Висякатися, каюся, ешся, гл. Высморкаться.

Витавати, таю, ёш, гл. Выступать изъ воды. Тепер і тут каміння повитавало і там потроху витає з води. Екат. у. (Залюб.). См. Витонути.

Виталище, ща, с. Мѣсто пребыванія. Виталище душі. К. ЦН. 287.

Витанцювати, вую, еш, сов. в. витанцовати, цюю, еш, гл. Танцовать, проганцоввать. Доводилось витанцювати з молодцями-паничами. Левиц. I. 228. Танцювали уже так, що против них ніхто на світі так не витанцює. КС. 1883. XI. 504.

Вітарасувати, сую, еш, гл. Умостить фашистникомъ.

Вітарувати, рую, еш, гл. Вывѣсить (неправильные вѣсы). Витарувати терези. Рк. Левиц.

Вітаскати. См. Витаскувати.

Вітаскувати, кую, еш, сов. в. вітаскати, каю, еш, гл. Вытаскивать, вытащить, снашить. Насилу корець хмелю витаскали на гору. Ном. № 924. Ото як ухватив під черево,—так і витаскав на віз. Рудч. Ск. I. 157

Вітати, таю, еш, гл. Носиться. Нехай душі козацькій в Україні витаютъ. Шевч. 4.

Вітвердити, джу, диш, гл. Утвердить? Закрѣпить? Скаже слово, так як витвердить. Ном. № 12906.

Вітверезити, жу, зиш, гл. Протрезвить.

Вітверезитися, жуся, зишся, гл. Протрезвиться. Ходить п'яний, не витверезився ще. Грич. II. 224.

Вітворити. См. Витворяти.

Вітворки, рок, ж. мн. Проказы Уман. Ш. 199.

Вітврний, а, е. Капризный, шалунъ.

Вітврювати. См. Витворяти.

Витворяти, ряю, еш и витворювати. рюю, еш, сов. в. **вітворити**, рю, риш, гл. Выдѣлывать, выкидать, выкинуть. Таке було іноді витворює! Сим. 212.

Вітекти. См. **Витікати**.

Вітельбушити, шу, шиш, гл. Выпорошить.

Вітеребитися, блюся, бишся, гл. Взобраться, залѣзть. Витеребились аж на піч. Левиц. I. 188.

Вітерликати, каю, еш; гл. Заработать игрой на музикальномъ инструментѣ. Музика що витерликав, то ї проликав. Чуб. I. 268.

Вітерпіти. См. **Витерплювати**.

Вітерплювати, плюю, еш, сов. в. **вітеркти**, плю, пиш, гл. 1) Вытерпливать, вытерпѣть, стерпѣть, переносить, перенести. Не витерпів святої жари: Шевч. 147. **Витерплю покуту**. К. Псал. 93. 2) Выстрадать.

Вітерти. См. **Витирати**.

Вітесати. См. **Витісувати**.

Вітечи; чу, чеш, гл.—**Вітекти**.

I. **Віти**, вию, еш, гл. Выть. І совок на воли, та ї вис доволі. Ном. № 1328. Сине море звірюкою, то стогне, то вис. Шевч. 49.

II. **Віти**, в'ю, в'еш, гл. Вить, свивать. На Благовіщення і птиця гнізда не в'є. Ном. № 418. Я собі ти ї вінки вила. Грин. III. 98. Нехай дівочки не прадуть, нехай Марусі вильце в'ють. Мет. 128. Синові дав волоки вити. О. 1861. X. 127.

Вітивкати, каю, еш, гл. Вылокать. Йому скільки не сип борщу, все витискав.

Витикати, каю, еш, сов. в. **віткнути**, кну, неш, гл. 1) Вытыкать, выткнуть, высовывать, высунуть, показать. Лисичка виткнула мордочку: Рудч. Ск. II. 15. Ти ж із хати ніколи носа не виткнеш. Стор. I. 64. 2) Витикати пальцемъ когб. Тыкать, показывать пальцемъ. Вороженьки поглядають, пальцями нас витикають. Гол. I. 365. Сов. в. **вітикати**, каю, еш. 3) Утыкать, утыкать. 4)—кобли. Отмѣтить, отмѣтить конны (при раздѣлѣ сбора между владѣльцемъ и рабочими).

Витикатися, каюся, ешся, сов. в. **віткнутися**, нуся, нешся, гл. Вытыкаться, выткнуться, высовываться, высунуться. Виткнулась головка, спиваючи „кукуріку“. Рудч. Ск. I. 36. Зачувши у дворі гомін, виткнулась з хати. Мир. Пов. II. 80.

Витинати, наю, еш, сов. в. **вітяти** и **вітнүти**, тну, неш, гл. 1) Вырубливать, вырубить, вырѣзывать, вырѣзать. Витяє з реміню шматок на підошву. Витяли пани ліс. Св. Л. 306. 2) Только сов. в. Перерубить, перерѣзать всѣхъ. Ворогів моих настигну, не вернуся доти з поля, доки до ноги не витну. К. Псал. 40. 3) Дѣлать, сдѣлать что-либо съ жаромъ, съ силой. **Витинати** голака.—Горнись лишень ти до мене та витнемо з лиха. Шевч. 621. Ще три штуки за тобою; витнеш,—ні пів слова. Г. Арт. О. 1861. III. 105.

Витирати, ряю, еш, сов. в. **вітерти**, тру, треш, гл. 1) Вытирать, вытереть. Витри лаву. 2) Вытирасть, стирать, стереть. 3)—сірничка. Зажечь сірчку. **Нема ві ѹщо вітерти сірничка**.—огню. Добыть огня треніемъ. **Витер** огню деревом об дерево. Рудч. Ск. II. 106.

Витірач, ча, м. Въ верхнемъ мельничномъ жерновѣ: находящаяся въ отверстії налочка, счищающая приставшую къ стѣнкамъ отверстія муку. Мнк. 481.

Витискати, каю, еш, сов. в. **вітиснути**, сну, неш, гл. 1) Выдавливать, выдавать. Витисни сік. 2) Вытьснять, вытьснить. Витискати козаків з маєтностей.

Витискатися, скяюся, ешся, сов. в. **вітиснутися**, нуся, нешся, гл. Протискиваться, протиснуться, пролѣзть. **Намащуюся я солониною та витиснуся і щеленою**. Гол. I. 147.

Вітися, в'юся, в'ешся, гл. 1) Виться, обиваться, увишаться. Як хмелini вгору виться? тичини немає. Мет. 79. Коло носа в'ється, а в руки не дается. Ном. № 1933. Коло серця козацького як гадина в'ється. Шевч. 31. Коло тебе будуть роями витись панни. Левиц. I. 262. 2) Виться, быть свиваему. Де се гілечко вилося? Мил. 140. 3) Развѣваться. Надрічкою над Дунаєм короговка в'ється. Нпр.

Вітівати, вा�ю, еш, сов. в. **вітяти**, тію, еш, гл. 1) Выдумывать, выдумать, затѣвать, затѣять. Там таке витіва, що й миру не подобно. Харьк. Се вже, ма-бути, не зовсім по Божому, а люде сами витіяли. ЗОЮР. II. 288. 2) Выдѣлывать, выкидывать, выкинуть. Мнж. 93.

Вітівка, ки, ж. Загляя, выдумка. Зміевск. у. Доки будуть оци витівки?

Вітікати, каю, еш, сов. в. **вітекти**, течу, чеш, гл. 1) Вытекать, вытечь. З озера витікає річка. Дещо. Тече вода в

сине море, та не витікає. Шевч. 37. 2) Хватать, хватить, достать. Як витікаєши грошей, то купи. (Залюбовск.). Чого сорочка така куца? — Бо така витекла. Ном., стр. 287.

Вітінка, ки, ж. — **Вітівка.** Там без витінків не обійтесья. Змієвск. у.

Вітіпати. См. Витіпувати.

Вітіпувати, пую, еш, сов. в. **вітіпата**, паю, еш, гл. Трепать, вытрепать, потрепать. Витіпуй добрє прядіво. Харьк. у.

Вітесати. См. Витісувати.

Вітісувати, сую, еш, сов. в. **вітесати**, тешу, шеш, гл. Вытесывать, вытесать, высъкать, высъчь. Стояв, неначе витесаний з білого каміння. Левиц. Вітесати нетесаного тесана. Выдумати небылицу, обмануть выдумкою. Ном. № 13127. А Гричик той, то був на все село чмут: витесать кому якого нетесаного тесана, то він зараз. Грин. II. 209.

Вітішти, шу, шиш, гл. Выняньчить. Кохав мене батько, витішила мати. Грин. Ш. 358.

Вітіяти. См. Витівати.

Вітка, ки, ж. 1) Цилиндръ для удлиненія ступицы колеса, сообразно длине оси, — надѣвается между ступицей и чекой. 2) = Ужівка. Вх. Зн. 7. 3) Обручъ для бочки изъ молодой ели или орѣшины. Вх. Зн. 7.

Віткати, тчу, чеш, гл. Соткать, выткать. Рушники виткали і принесли. Рудч. Ск. II. 100.

Віткій, а, є. Вьющійся Витке зілля хміль, виноград. Чигир. у.

Віткнути, ся. См. Витикати, ся.

Вітлівати, вяю, еш, сов. в. **вітліти**, лю, еш, гл. Истлівать, истлѣть.

Вітлумачити, чу, чиш, гл. Объяснить.

Вітнути. См. Витинати.

Вітовкмачити, чу, чиш, гл. 1) Побить, поколотить. 2) Растолкововать, разъяснить.

Вітовкти, вчу, чеш, гл. Выдавать. Витовчи ніс, бо вже було би убогому живодії помазати віз. Ном. № 11267.

Вітока, ки, ж. Куча орѣховъ, собранныхъ лѣсной мышью. Вх. Уг. 230.

Вітолочити. См. Витолочувати.

Вітолочувати, чую, еш, сов. в. **вітолочити**, чу, чиш, гл. Вытащывать, вытоптать. Не дали мені й зібрать того ячишню, увесь витолочили. Стор. II. 119

Всю траву витолочили гуляючи. Левиц. I. 350.

Вітонути, ну, неш, гл. Выступить изъ воды. Я посадив на низу дині, вони й зійшли були добре, а дощі заливні пішли, вода й залила їх,—то поки витоне з-під води, паростки й погинуть. Волч. у. (Лобод.). См. Витавати.

Вітопити, плю, пиш, гл. 1) Вытопить (печь). Витопила в печі. Рудч. Ск. II. 2. 2) Вытопить (жиръ, сало). 3) Выплавлять, выплавить (металль). 4) Перегонить всѣхъ. По синюму морю хвиля грає, козацький корабличок розбиває.... Сорок тисяч війська витопляє. АД. I. 269.

Вітоплятися, ляюся, ешся, сов. в. **вітопитися**, плюся, пишся, гл. Топиться, вытониться (о печи). Ой чия то хата скраю витопляється сама? Грин. Ш. 357. Ціч витопилася. Безлично: у печі вже витонилось.

Вітоптати, пчу, чеш, гл. 1) Вытоптагь. Витоптала орда кіньми маленькїй діти. АД. 2) Истонтать (обувь).

Вітопцовати, цюю, еш, гл. = **Вітупати 2.** Цілу ніч на ногах було витоптє покійна коло людей. О. 1861. X. 33.

Віторгувати, гую, еш, гл. Выторговать.

Віторопень, пня, м. 1) Отороп'лый, растерянный. Віторопні ловити. Воронъ ловить, глязеть. Змієвск. у. Дивитись віторопнем. Смотрѣть растерянно. 2) Пучеглазый.

Віторопитися, плюся, пишся, гл. Вытарацить глаза.

Вітороплюватий, а, е. Отороп'лый? Витороплюватий бісил. МВ. (КС. 1902. X. 153.).

Віторохтіти, хчу, тиш, гл. Простучать. Виторохтіла миша всю ніч. Конст. у.

Віторочити. См. Виторочувати.

Віторочувати, чую, еш, сов. в. **віторочити**, чу, чиш, гл. 1) Выдергивать, выдернуть (нитки изъ ткави). Желех. 2) Вырывать, вырыть. Кертиця виторочит землю. Вх. Лем. 398.

Віточти. См. Виточувати.

Віточки, чок, мн. Остатки отъ очистки зернового хлѣба на грохотъ. Вас. 175.

Віточна миш. Лѣсная мышь, Mus silvaticus. Вх. Уг. 231.

Віточувати, чую, еш, сов. в. **віточити**, чу, чиш, гл. 1) Выцѣживать, выцѣдить, проливать, пролить. Ми сами потонемо в тій крові, що з їх виточим. Стор. МПр. 90. Яки ни же я гірки иц за-

плацала! Скільки ж я їх виточила! Г. Барв. 364. 2) Выгрызать, выгрызть (о мышахъ, червяхъ). Миши виточили дірки в хлібі. 3) Точить, выточить (на токарномъ станкѣ). Шух. I. 304. 5) Выкатить (изъ сарай). Я виточу висага і в нього запряжу. 6) — брехнё. Вратъ, соврать. Константиногр. у.

Витратити, ся. См. Витрачувати, ся.

Витратка, ки, ж. Расходъ, трата. А витратка моя нічого? (Залюб.).

Витрачувати, чую, еш, сов. в. витратити, чу. тиш, гл. 1) Испратить, израсходовать. Витратила все, що мала. Єв. Мр. V. 26. Було трохи масла, та вже витратила. 2) Губить, погубить, истребить.

Витрачуватися, чуюся, ешся, сов. в. витратитися, чуся, тишся, гл.—з чого. Издерживать, издержать, отратить безъ остатка. Витратився з грошей, що й на хліб нема. Іде чумак шостьма парами та й витративсь з хліба. Миж. 101.

Витребенъки, ньюк и ків, мн. Прихоти, баловство, выдумки. Ужс ти мені в печінках сидиш з своїми витребенками. Шевч. 283. Набудували гульбищ, печерь, халабудок і усіяних панських витребеньок. Стор. Мир. 66. Ум. Витребенъочки. Исма дівчаті до роботи, тілько на витребеньочки Грин. Ш. 647.

Витребенъкувати, кую, еш, гл. Прихотничать, привередничать.

Витребенъкуватий, а, е. Прихотливый, капризный.

Витребенъочки. Ум. отъ витребенъки.

Витребити. См. Витребляти.

Витребляти, ляю, еш, сов. в. витребити, блю, биш, гл. Истреблять, истребить, уничтожать, уничтожить. Ти його всім зкорінням витребляєш,—от, думаси, і заводу його не буде. О. 1862. I. 65. О. 1862. I. 64.

Витрибки, ків, мн. Негодные отбросы? За вибріки дастъ Бог витрибки. Ном. № 4619.

Витривал, лу, м. Невспаханное мѣсто между полями. Ми сели на витривал. Іскат. у. (Залюб.). Испорченное—интервал?

Витривати, ваю, еш, гл. Вытерпѣть, выдержать.

Витримати, маю, еш, гл. Выдержать. Не витримала.... та й умерла. Грин. II. 110. Уважай на душу, аби шкура витримала. Ном. № 3895. Гаразд—коли б витримати. Ном. № 10073.

Витришкати, каю, еш. гл. 1) Витировать, прогнать. Сьогодня насилу витришката його,—поїхав до бджіл, а то все дома сидить. Зміев. у. 2) Попусту растратить. Поїхав на ярмарок, нічого не купив, а все згроті витришкав. Зміев. у.

Витришок, витришки. См. Витришок.

Витріпати, паю, еш, гл. Вытрепати.

Витрішко́кий, витрішкуватий, а, е. Пучеглазый.

Витрі(и)шок, шка, м. Первоначально—вытаращенный глазъ, но употребляется теперь только въ выражениі Витришка ззів. Прозівали, проглядѣль. Ном. № 6602. Употребительнѣе во множ. числѣ въ выражениі: Витрі(и)шки юсти, ловити, купувати, продавати. Ротозѣйничать, глазѣт. Та що його питати: він по городу гавловив та витрішки продавав. Котл. НИ. 366. Щось люде більш витрішки купують. О. 1862. IX. 67. За перебр дастъ Бог витрішки. Переорочивъ ничего не получитъ, только посмотритъ. Ном. № 4619.

Витрішкуватий, а, е. Пучеглазыj. Сич витрішкуватий. О. 1861. XI. Кух. 16. Витрішкуваті очі. Левин.

Витріща́ка, ки, об. 1) Тотъ, кто таращить глаза. 2) Задница. Харык.

Витріща́ти, щаю, еш, сов. в. витріщити, щу, щиш, гл. 1) Вытаращивать, вытаращить. Ходив Хома ходив, витріщав баньки, витріщав—ніяк не побачить шкапи. Рудч. Ск. II. 175. Очі витріщив, як жировий туз. Ном. № 6596 2) Выставлять, выставить обнаженную часть тѣла.

Витріща́тися, щаюся, ешся, сов. в. витріщитися, щуся, щишся, ел. 1) Вытаращивать, вытаращить глаза, пляйті глаза, смотрѣть, выпуча глаза. Не витріщайся ні на кого, як коза на різника. Ном. № 6598. Як би все витріщилося на мужика, що йому буде, то вмер би з ляку. Ном. № 1307. 2) Выставляться, выставиться (объ обнаженномъ тѣлѣ). З дірки голе коліно витріщилося.

Витрощити, щу, щиш, гл. Перетрощить.

Витрудити, джу, диш, гл. Утомить. Витрудив Грицько руки ту весну ї тепло. Мир. ХРВ. 75.

Витруїти, рую, їш, гл. Вытравить, перетравить.

Витрусити, ся. См. Витрушувати, ся.

Витрут, ту, ж. Мѣсто, натертое на ногѣ (отъ ходьбы). Вх. Лем. 398.

Вітрухати, хаю, еш = Вітрусити.

Вітрухати, хаю, еш, сов. в. вітрухнути, ну, неш, гл. Вигнівать, вигнить.

Вітрухатися, хаюся, ешся, гл. Пертрястись. Добре таки вітрухався, поки добіг до хати.

Вітру́шування, ня, с. Чистка печнихъ трубъ. Мир. Пов. II. 56.

Вітру́шувати, шую, еш, сов. в. вітрусити, шу, сиш, гл. 1) Вытряхивать, вытряхнуть Жарину вітрусити з халави. Рудч. Ск. II. 197. Останній шаг вітрушує шинкарці. Греб. 371. 2) Находить, пайти при обыскѣ. Трущено його й вітрущено крадене полотно. Харьк. у. 3)—сажу. Чистить, вычистить печную грубу. Грин. II. 76.

Вітру́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. вітруситися, шуся, сишса, гл. Вытряхиваться, вытряхнуться. випадати, виспадати.

Вітрюхати, хаю, еш, сов. в. вітрюхнути, ну, неш, гл.— Вітрухати, вітрухнути. Скрипить дупличаста деревина від вітру і зовсім, здається, зогнила: середина вітрюхла, випала. Мпр. Пов. II. 111.

Вітрясати, саю, еш, сов. в. вітрясти, су, сеш, гл. 1) Вытрясать, вытрясти, вытряхивать, вытряхнуть. Ми приходим молотити, в понеділок калатаєм, а в віторок вітрясаем, а в середу бем солому. Грин. Ш. 639. 2) Несов. в. Танцовать. Почав вітрясати польки. Св. Л. 206.

Вітряхнути (вітряхнути), хну, неш. гл. Висохнуть. Шух. I. 253.

Віт'улитися, люся, лишся, гл. Составиться, набраться, выйти. Подивлюсь по гроших, може й вітулиться копа з шагом. Лебедин. у.

Вітуманити, ню, ниш, гл. Добыть обманомъ. (Циган) вітуманив кусок сала. Рудан. I. 67.

Вітупати, паю, еш, гл. 1) Протоптать, вытоптать. Ой хто же цюю стежечку вітупав, до тебе ходячи? 2) Проходить. Цілий день вітупала, пораючись.

Вітупити, ся. См. Вітуплювати, ся.

Вітупкати, каю, еш, гл. 1)= Вітупати 2. 2) Добыть хожденiemъ. Вітупляв юму добру парофію. Св. Л. 308.

Віт'уплювати, плюю, еш, сов. в. вітупити, плю, пиш, гл. Тупить, иступить.

Віт'уплюватися, лююся, ешся, сов. в. вітупитися, плюся, пишся, гл. Тупить-

ся, иступиться. Витупитися міч. К. Пс. 44.

Вітуцьбувати, вую, еш, ел. Топать ногами, с'ємевити ногами. (Півень) витупцювuje, витупцювус дригульками, ніби й справді танцює. Сим. 212. Хата, 200.

Вітурити. См: Вітурати.

Вітурлити, рлю, рлиш, гл.= Вітурити. Всіх козаків у поход вітурлив. О. 1862. II. 24.

Вітурати, ряю, еш, сов. в. вітурити, рю, риш, гл. Прогонять, прогнати, витъснить, вигнагь. Як би дідову дочку витурити з дому. Рудч. Ск. II. 55.

Віт'ушка, ки, ж. Моталка, снарядъ для сматыванія нитокъ въ клубки. Вас. 202. Части его: стъльчик—нѣчто подобное табуресткѣ, расходящіяся ножки котораго укрѣплены въ толстой деревянной доскѣ—подставкѣ; сквозь табурест проходитъ и нижнимъ концомъ укрѣпляется въ подставкѣ штомпель—вертикально стоящая палка, на верхнемъ концѣ которой вращаются два бильца—положенные накрестъ палки; на четырехъ концахъ бильцовъ надѣгы кѣники, на которые надѣвается півміток. Констант. у. Б. Гринч. Въ другихъ мѣстахъ вместо стъльчика—крестъ изъ тяжелыхъ досокъ, штомпель называется нѣтка, кѣники—качечки. Чуб. VII. 410. Там же ли з нихъ чорти мотали і без витушки на клубок. Когл. Ен. Ш. 50..

Вітхатися, хаюся, ешся; гл. Відохнутися. Хрін вже й витхався.

Вітхлій, а, е. Відохшійся. Уман. I. 117.. См. Відхлій.

Вітхнутися, нуся, нешся, гл.= Вітхатися.

Вітяг, гу. м. 1) Извлечеñе. 2) Экстрактъ. 3) Выписка. Уман. I. 295.

Вітягати, гаю, еш, сов. в. вітягти, гну, неш, гл. 1) Вытягивать, вытянуть, вытаскивать, вытащить. Витягніть Василечка трьома неводами. Мет. 181. Марко витяг з кутка кілька шабель. Стор. МПр. 115. 2) Вынимать, вынуть. Шага з кишені панської витягає. Нп. 3) Вытягивать, вытянуть, удлиннить. Як короткий, то витягнуть. Ном. № 1203. 4) Извлекать, извлечь. Левч. 50.

Вітягатися, гаюся, ешся, сов. в. вітягтися, гнуся, нешся, гл. Вытягиваться, вытянуться, протянутися. Та балка витяглась ік Abramivci. Верхнеднѣпр. у. Як учеше батька ціпом по лисині, той і витягсь (т. е. умеръ). Минж. 4.

Вітягом, нар. 1) Протяжно. 2)—**їхати**. Цугомъ їхать.

Вітягти, ся. См. **Витягати**, ся.

Вітажка, ки, ж. Заготовленный цѣльный кусокъ кожи для передней части головища и головки. Вас. 158.

Витяжий, а, б. 1) Протяжный. Пісня *жалібна, витяжна, плакуча*. Левиц. 2) **Витяжні** чбботи. Саюги, у которыхъ передокъ и передняя часть головища изъ цѣльной кожи. *Нові чоботи витяжні*. Ном. № 11182.

Витажно, нар. Протяжно. *Роспочав чумака голосно та витажно*. Левиц. I. 18.

Вітязь, зя, м. Витязь. Ум. **Вітязенько**. Синки молоденькі, витязейки барз славненькі. Голов. I. 169.

Витязький, а, е. Витяжскій. Усі поля обсіяли головами козацькими, козацькими, витязькими. Нп.

Вітяти. См. **Витиати**.

Віучити, (ся), чу, (ся), чиш, (ся), гл.—**Взвчати**, . ся.

Вихання, ня, с. Маханіе, размахиваніе.

Вихати, хáю, еш, гл. Махать, размахивать. *Ой там івась конем іграє, коп'є вихає*. Мет. 334. *Не вихай бо дуже вініком, бо курява встає*. 2) Лягать. *Ич, як кобила задом виха!*

Віхвалити, ся. См. **Вихвалити**, ся.

Віхвалка, ки, ж. Хвастовство, хвальба. *Ти все на віхвалку*. КС. 1883. XI. 500. *При.... віхвалках.... свою силу*. Мир. ХРВ. 156.

Віхвалити, лáю, еш, сов. в. **віхвалити**, лю, лиш, гл. Восхвалять, восхвалить, расхваливать, расхвалить. *Тоді ко-зак чуру віхвалиє*. Макс. Бога віхвалити. Шевч. 391.

Віхвалитися, лáюся, ешся, сов. в. **віхвалитися**, люся, лишся, гл. Хвастать, похвастать, хвалиться, похвалиться. *Віхвалиється вірною дружиною*. Мет. 265.

Віхватити, ся. См. **Віхвачати**, ся.

Віхватний, а, е. Быстрый, хваткій, энергичный. *Запорожці--то народ був віхватний*. Верхнедніпр.у. Слов. Д. Эварн.

Віхвачати, чаю, еш и **віхвачувати**, чую, еш, сов. в. **віхватити**, чу, тиш, гл. Выхватывать, выхватить.

Віхвачатися, чаюся, ешся и **віхвачуватися**, чуюся, ешся, сов. в. **віхватитися**, чуся, тишся, гл. Выскакивать, выскочить впередъ, бросаться, броситься впередъ. *Поперед війська не віхвачайся (не віхвачуйся)*. АД. I. 16, 25.

Віхвицом, нар. Вскачъ. Жене коні **віхвицом**.

Віхилити, ся. См. **Віхилити**, ся.

Віхіляси, сів, мн. Выгибание, изгибание. *Взявши у боки, робить віхіляси*. О. 1862. IV. 18.

Віхилáсом, нар. Извиваясь, выгибаясь. Шевч. 187. *Тут танцюала вікрутасом і пред Енсем віхилáсом під дудку, била третяка*. Котл. Ен. I. 19.

Віхилáти, лáю, еш, сов. в. **віхилити**, лю, лиш, гл. 1) Высовывать, высунуть. выставлять, выставить. 2) Выпивать, выпить. Грин. Ш. 565. *Віхилив ще дві чарки*. Стор. I. 97. *Пили його горілку, поки до калі віхилили*. Мир. ХРВ. 197

Віхилáтися, лáюся, ешся, сов. в. **віхилитися**, люся, лишся, гл. 1) Выгибаться, выгнуться. *Дуб на йому (на чоловікові) трохи віхиливсь*. О. 1862. V. 82. *А чого, коню, віхіляєшся? Чи важко на тобі сидю?* Грин. Ш. 627. 2) Наклоняться, наклониться, склоняться, склониться. *Годі тобі чумаченку, нипужально віхілятися*. Рудч. Чп 43. 3) Высовываться, высунуться, выставляться, выставиться. 4) Выступать, выступить. *Віхиливсь за Кучманський шлях*. К. ЦН. 226.

Віхитати. См. **Віхитувати**.

Віхитрувати, трую, еш, гл. Добыть хитростью. Левиц.

Віхітувати, тую, еш, сов. в. **віхитити**, таю, еш, гл. 1) Расшатывать, разшатать, разшатавъ повалить. *Вітер дерева віхитує*. Славяносербск. у. Корова чухалась, чухалась, поки стояла віхитала. 2) Только несов. в. Кацать. Корови—так попереду і аж головами віхитують. Сим. 191.

Віхітуватися, туюся, ешся, гл. Покачиваться. *Замість що є робити, вона на гойдалці віхітується*.

Віхід, ходу, м. Выходъ. *Твій вхід і віхід в його буде од нині і довіку певен*. К. Псал. 290.

Віхлескати, щу, щеш, гл. Выхлебать. Наварila борщу; та її не віхлещу. Ноч. № 12312.

Віхліб, ба. Шуточное слово, употребленное повидимому въ смыслѣ: отсутствіе хлѣба. Ном. № 14321. Встрѣчено въ нар. разсказѣ, который см. при словѣ віпшомо.

Віхлюватий, а, е. Шаткій. *Віхлюватий човен*. Волч. у.

Віхлюпати, віхлюпнути. См. Віхлюувати.

Віхлю́пувати, пую, еш, сов. в. **віхлюпти, паю, еш,** одн. в. **віхлюпнути, ну, неш,** гл. Выплесківать, выплескать, выплеснуть. Поки доніс відро, то всю воду вихлюпав.

Віховáнець, иця, м. Воспитанникъ. К. ХІІ. 98.

Віховáнка, ки, ж. 1) Воспитанница. 2) Любовница, содержанка. Борзенск. у.

Віховáння, на, ср. Воспитаніе. Левиц. Пов. 314. Чуб. I. 238. *Віховання і чоловіка і народу з матирньої мови починно починатися.* О. 1861. XI. 104.

Віховати, ся. См. Віховувати, ся.

Віхóувати, вую, еш, сов. в. **віхо-вати, ваю, еш,** гл. 1) Перепрятывать, укрывать, укрыть. 2) Воспитывать, воспитать. Як доглядати дітей, як їх віховувати. К. Псал. 14.

Віховатися, вуюся, ешся, сов. в. **віховатися, ваюся, енся,** гл. 1) Укрываться, укрыться. Як не віховується, а смерть тебе знайде. Чорт віховася (не сковається). Ном. № 3922. Віховалась три місяці. Три місяца все пряталась. Константиногр. у. 2) Воспитываться, воспитаться.

Віходе́ць, діця, м. Выходецъ. Котл. Ен. I. То не жива людина, то віходець з того світу. Мир. Пов. I. 121.

Віходжáти, джу, диш, гл. Выходить, выступать. Вх. Уг. 231. Корсунський полковник із намету віходжає, до козаків стиха словами промовляє. Дума.

Віходити, джу, диш, гл. 1) Исходить. Всі лужечки віходила. Мет. Багато світу віходила. О. 1862. V. 77. 2) Достичь, добиться хожденiemъ. Ходив три дні, та віходив злидні. Ном. № 10936. Дай рукоюми, а не віходиши ногами. Чуб. I. 247. Три дні ходив Антосьо по селі і віходив аж три злоти. Св. Л. 40. 3) Проходить. І де ти, Чіпко, ходиш? де ти бродиш?... Ось до якої пори віходив. Мир. ХРВ. 9.

Віхбдити, джу, диш, сов. в. **війтти, йду, деш,** гл. 1) Выходить, выйти изъ чего, откуда, куда. Вийди, вийди, мила, з хати. Мет. 10. В панські ворота широко війтти, та узько війтти. Ном. № 1208. І віходила до його вся земля. Св. М. I. 5. Чоловік і жінка вийшли у поле жати. Рудч. Ск. I. 11. Як вийшла воля, дак мене ніхто й не наймає. Г.

Барв. 315.—з чого. Стать выше, перерости. Я вже вийшла з того, щоб мене ляти. Лебед. у.—з грбшай. Шадать въ цвѣт. Кінь молодий у гроший йде, а старий віходить. Ном. № 10230. Не віходити з горілки. Быть постоянно пьянымъ До самого дівич-вечора я з горілки не віходила. О. 1862. VII.—у доброму. Віходить, выйти въ путь. Ой ужсе син, син Гавриленко у дорогу віходить. Рудч. Чп. 32.—у пани, міщане и пр. Дѣлаться бариномъ, мѣщаниномъ и пр. Силкуються вийти або в міщанство, або в панство. О. 1862. III. 79.—на що, кого. Війти на доброе, на зло. Окончиться благополучно, хорошо, неблагополучно, нехорошо. Трудно, аби на доброе вийшло, що із злих рук прийшло. Ном. № 2876 Війде на наше. Будеть по нашему. Ном. № 1069. Воно все на одне війде. Одно и то же будетъ. Св. Л. 129. Війти на кого. Сдѣлаться чѣмъ. Вони.... віходять на попа без ніякої науки. Св. Л. 130. Війти за кого,—заміж. Выйти замужъ за кого Як війду за тебе,—зостанусь нещасна. Мет. 48. Війшла заміж—як за стінку засунулася, МВ. I. 2) Всходить, взойти. Ой війду я на шпилечок та гляну я на долину. Мет. 80. 3) Происходить, произойти. Од того віхор війшов, що як Сатанаїл виніс землю з води, то вода зверху замерзла. Чуб. I. 35. 4) Віходить, выйти, оказаться, быть. Сам чорт не пізна, яка з дівчини війде молодиця. Ном. № 9000. 5) О времени: исполняться, исполниться, истечь. Рік віходить. Рудч. Ск. I. 65. Віходить і другий год. Рудч. Ск. II. 109. Ному ще й года не війшли женитись. Г. Барв. 475. 6) Обходиться, обойтись, стоять. Ця керсетка мені чотири з половиною війшла: три з половиною за пібор та карбованець за пошиптя. Черн. у.

Віходитися. См. Віхожуватися.

Віхóдитися, діться, сов. в. війтися, деться, гл. безл. 1) Только часов. в. Выходить. А з дверей віходилося на один широкий занок. Федък. 2) Выходить, выйти, случиться. Пішли,—аж не так війшлися. О. 1862. VI, 59.

Віходько, ка. м. Выходецъ. Левиц. Перші К. Кн. 5.

Віхожáти, жаю, еш, гл.=**Віходжáти.** Дівчаточка із гаю віхожаючи співають. Шевч. 648

Віхожуватися, жуюся, ешся. сов. в.

віходиться, джуся, дишся, гл. 1) Виростать, выости, взлеліться. *А дівчина виходила у неї хороша; як маківочка повінська.* МВ. І. 150. 2) Оправляться, оправиться (оть болѣзни), окрѣпнуть. Г. Барв. 342. *Бичок уже став виходжуватися — нога гоїться.* Змієвск. у. *Ще не дуже після родин виходила.* Кв. І. 207.

Віхолка, ки, ж. Мятель, вьюга. Константиногр. у.

Вихолоджувати, джую, еш, сов. в. виходолодити, джу, диш, гл. Охлаждать, охладить, выстудить.

Вихолоджуватися, джуся, ешся, сов. в. виходолодитися, джуся, дишся, гл. Остывать, остыть. Константиногр. у.

Віхолодити, ся. См. **Вихолоджувати, ся.**

Віхолонути. См. **Вихолоняти.**

Віхолоняти, няю, еш, сов. в. виходлонути, ну, неш, гл. Охлаждаться, охладиться, остывать, остыть. *Нехай виходоняне борщ.* Волч. у. *Вода холола.*

Віхолоштати, таю, еш, гл. Выходостить, оскопить. *Виходоштай і мене та тоді будем молотитъ.* Рудч. Ск. І. 56.

Віхонути, ну, неш, гл.. Сильно лягнуть. *Як виходнє та кобила задом, як дастъ копитами в нику!* Рудч. Ск. І. 1.

Віхопити, ся. См. **Віхоплювати, ся.**

Віхоплювати, люю, еш, сов. в. віхопити, плю, пиш, гл. Выхватывать, выхватить. *Оксану виходив чутъ живу.* Шевч. 189.

Віхоплюватися, лююся, ешся, сов. в. віхопитися, плюся, пишся, гл. Выхватываться, выхватиться, выскакивать, выскочить, показаться, выбраться, выйти. *Бабуся не велить рано заміж виходлюватися.* Г. Барв. 372. *Виходився, як голий з маку.* Ном. № 7575. *Панич виходивсь на вулицю та її давай цікувати його собаками.* Стор. І. 17. *Рад був інший, що з душою з міста виходивсь.* К. ЧР. 357. *Роспитаємо, та її виходимось на свій шлях.* Стор. І. 209. *Виходився на гору.* Мир. ХРВ. 274. *Дріт не виходився з жолобця.* Пух. І. 280.

Віхор, хру, лі. Вихрь. Крутить, як вихор на дорозі. Ном. № 3427. *О, щоб їх вихром винесло.* Ном. № 3667.

Віхорити, рю, риш, гл. 1) Вихрить, крутиться вихремъ. *Вітер... рває сніг з землі, крутив його на всі боки, вихорив.* Мир. Пов. І. 14. *Буря завіяла, метучи цілі гори снігу по землі, вихорючи, не-*

мов густу кашу у повітрі.

Мир. Прв. І. 112.

Віхоритися, рюся, ришся, гл. Вихриться, кружиться вихремъ. *Заверюха крутилась, вихорилася.* Мир. ХРВ. 278. (Лумки) як завірюха крутились, вихорились. Мир. ХРВ. 29.

Віхоріти, рію, еш, гл. Выболѣть. Ко ли б вихорів, виболів, що у мене випилив. Ном. № 11643.

Віхорішуватися, шуюся, ешся, гл. Прихорашиваться, наряжаться красиво. *Ми робимо, ми жнемо, ми в коломазі, а зони, не робивши, виходрошуються.* Г. Барв. (О. 1861. II. 189).

Віхорувати, рую, еш, гл. Проболѣть; выздоровѣть. Рудч. Чп. 246.

Віхоруватися, руюся, ешся, гл. Выздоровѣть, оправиться послѣ продолжительной болѣзни. *Хоруй, мила, Бог з тобою, як ся виходоруеш, оженюсь з тобою.* Гол. І. 105.

Віхрест, та, м. Принявшій христіанство Така з ви хреста людина, як з собаки солонина. Вас. 209. *То ви хрест із же дів Авлет.* Котл. Ен. VI. 19.

Віхрестити, ся. См. **Ви хрещувати, ся.**

Віхрестка, ки, ж. Принявшая христіанство. Аф. 347.

Віхрещувати, щую, еш, сов. в. віхрестити, щу, стиш, гл. Крестить, окрестить иновѣрца.

Віхрещуватися, щуюся, ешся, сов. в. віхреститися, щуся, стишся, гл. Принимать, принять христіанство. *Ви хрестився десь один жид.* Грин. II. 149.

Віхрування, ня, с. Буйство, буянство. К. ПС. 134.

Віхрувайтій и ви хрювайтій, а, е. 1) Обильный ви хрюми. *Зіма ви хрювата.* 2) Сокрушає беззаконним буйні голови ви хрюваті. К. Псал. 152.

Віхрякати, каю, еш, однов. в. віхрякнуты, ну, неш, гл. Выхаркнуть, отплюнуть. Чуб. II. 295.

Віхрянути, ну, неш, гл. =**Ви хрякнути.** Души не ви хрянутъ. Ном. № 8299.

Віхта, ти, ж. Отработокъ натураю въ видѣ добавленія къ условленной денежной платѣ (при наймѣ земли). Вас. 205.

Віхуратися, ряюся, ешся, гл. Чваниться. Зміев, у

Віцабати, баю, еш, гл. Выбрать, выключнуть, *Ви цабала його (зерно) птиця.* Староб. у.

Віцвіти, чу, чиш, гл. Проучить; висъчъ.

Віцвяхувати, хую, еш, гл. Обить гвоздиками.

Віциганити, ню, ниш, гл. Выманить; выклянчить.

Віциркати, каю, еш, одн. в. **віциркнути**; ну, неш, гл. Выжать что либо жидкое такъ, чтобы оно брызнуло струей. *Вицирката молоко з цицьки; вицирката сік з зілля.*

Віцирклювати, люю, еш, гл. Очертить кругъ (цыркулемъ).

Віциркнуты. См. Вициркувати.

Віцитати, таю, еш, гл.. Выиграть въ четъ и нечетъ. *На тім стільчику можний панонько, трома яблучки підкидаючи, двома орішки та цитаючи, вицітав коня з-під короля.* Гол.

Віцідити, джу, диш, гл. 1) Выцѣживать, выцѣдить, нацѣдить. О слезахъ: заставить пролить. *Потопи сих нових фараонів у тих слозах..., що вони вицідили з очей здовичих та сирітських.* Св. Л. 302. 2) Выпинать, вышить. *Вицідили вони самотужки глек слив'янки.* Кв. II. 55.

Віцілити, лю, лиш, гл. Попасть (при выстрѣль). *Не завсігди він і попадає въ нього. Часом вицілить, що но хвоста йому одіб'є.* Драг. 44.

Вицілобуватися, вуюся, ешся. гл. Цѣловаться. *Легшенъко з чужими жінками виціловайтесь.* Мир. Пов. II. 61.

Віцілувати, лую, еш, гл. Расцѣлововать. *Він руки й ноги йї вицілує.* МВ. (О. 1862. Ш. 60). *Вицілувала б його всюди.* Кв. II. 259.

Віцмоктати, кчу, чеш, гл.=**Висмоктати**.

Віцупити, плю, пиш, гл. Вытащить. *Інколи вицупить риби і на дві ціліх мажі.* Рудч. Ск. II. 172.

Віцюркати, каю, еш, гл. Вытечь, вылиться. Вх. Лем. 398.

Віцюстрити, стрю, риш, гл. Сильно высъчъ (розгами).

Віцяпти. См. Вицяпувати.

Віцяпкати, каю, еш, гл. Выцарапать. *Такі маєш очка красні: вицяпкала б ти.* Гол. II. 822.

Вицяпувати, пую, еш, сов. в. **віцяпти**, паю, еш, гл.=**Відциркувати.** Шух. I. 193.

Віцяркати, каю, еш, гл.=**Вициркасти.** Вх. Лем. 398.

Вічавити. См. Вицавлювати.

Вічавлювати, люю, еш, сов. в. **вічавити**, влю, виш, гл. 1) Выжимать, выжать, выдавливать, выдавить. *З проса не вичавиш молока.* 2) Передавить всѣхъ. *Не вичавиш бджіл в вулїї.*

Вічаклювати, лую, еш, гл. Выколдовывать.

Вічапати, паю, еш, гл. Съ трудомъ выбраться. *Ледві вічапав відтіля.* О. 1862. VI. 61.

Вічастувати, тую, еш, гл. Истратить, потчивая. Оставалась пляшка спотікачу. *Піди ж принеси, коли не вічастувала ким.* Котл. МЧ. 470.

Вічахати, хаю, еш, сов. в. **вічах(ну)-ти**, хну, неш, гл. Остывать, остыть. *В печі вже вічахло.*

Вічвалати, лаю, еш, гл. Выходить, исходить (медленной походкой).

Вічварити, рюся, ришся, гл. Выздоровѣть, поправиться. Миж. 178.

Вічварювати, рюю, еш, гл.=**Вітівати.** *Було вічварує да видумує.* Рудч. Ск. I. 77.

Вічепурити, рю, риш, гл. Прибрать, украсить. *Викопала яму і як уже добре розсвіло, вічепурила її гарненько—зовсім готово.* Кв. I. 212.

Вічервонити, ню, ниш, гл. Окрасить въ красный цвѣтъ.

Вічесати. См. Вицісувати.

Вічинити, ню, ниш, гл. Вычинить.

Вічинка, ки, ж. Вычинка. *Шкура за вічинку не стане.* Ном. № 10571.

Вічистити, ся. См. Вичищати, ся.

Вічитаний, а, е. Зачитанный. *А книжку як розгорнув,— дивлюсь — „Кобзарь“, та вже дуже вічитаний.* О. 1861. VII. 6.

Вічитати. См. Вичитувати.

Вічитувати, тую, еш, сов. в. **вічи-тати**, таю, еш, гл. 1) Читать, прочесть. *Ходив прохати дяка псалтирю вічитувати.* МВ. (О. 1862. I. 92). *I ще багацько.... звідтіль (з книги) він вічитував.* Грин. I. 289. 2) Произносить, произнести при чтеніи. *Як його вічитувати треба?* О. 1862. I. 69. 3) Выговаривать, выговарить. *Ну, що як би їй оце почав вічи-тувати, як вона знущалася над нами?* Г. Барв. 6.

Вичищати, щаю, еш, сов. в. **вічи-сти**, щу, стиш, гл. Чистить, вычистить. *От криничка і каже: „Вічиши мене, дівонько, то колись води нап'єшся.“* Рудч. Ск. II. 64.

Вичищатися, щаюся, ешся, сов. в.

**вічіститися, щуся, стися, гл. Чи-
ститися, вичиститися.**

**Вічісувати, сую, еш, сов. в. вічеса-
ти, шу, шеш, гл. 1) Вищесывать, вище-
сать. 2) Расчесывать, расчесать. *Вічісу-
вала коси.* Левиц. I. 410**

**Вічміхатися, хаюся, ешся, гл. От-
фиркаться**

**Вічовгти, гну, неш, гл. Выйти (шар-
кая ногами). *На світанні вічовг з хати
на двір.***

Вічорнити, ню, ниш, гл. Вычернить.

**Вічубити, блю. биш, гл. Выдрать за
волосы. *Доладу його вічубив.* МВ. (КС
1902. X. 155).**

**Вічумакувати, кую, еш, гл. Зарабо-
тать чумачествомъ. *Нехай хто хоче чу-
макує! Не вічумакуєш собі такої весе-
лости серед безкрайх степів.* Г. Барв. 148**

Вічуняти. См. Вічунювати.

**Вічунювати, нюю, еш, сов. в. вічу-
няти, няю, еш, гл. Оправляться, опра-
виться отъ болѣзни, выздоравливать, вы-
здоровѣть. *Занедужала. Бачить, що не
вічуняє і кличе батька.* Грин. I. 285.
Нездужас Катерина, ледве-ледве дишіше...
Вічуняла, та в запічку дитину колише.
Шевч. 67.**

**Вічути, чую, еш, гл. Прослышиать,
услышать о чемъ. *Посилают купити там,
де вічуют, же туньїа, а добра.* МУЕ.
Ш. 47.**

**Вічухатися, хаюся, ешся, гл. 1) Че-
саться, почесаться вдоволь. *Віпозіхавсь, ві-
чухавсь, понюхав кабаки.* Кв. Качки ві-
чухуються на сонечку. 2) Оправиться отъ
болѣзни, побоевъ. *Минув тиждень, дру-
гий, (побита) жінки вічухалась.* Грин.
II. 166.**

**Вічхатися, хаюся, ешся, гл. Вычи-
хатися.**

**Вішадлювати, люю, еш, гл. Обить ша-
левкой.**

**Вішар, ру, м. Прошлогодня трава.
Лубен. у.**

**Вішарбувати, вую, еш, сов. в. віша-
рувати, рую, еш, гл. Хорошо вымывать,
вымыть, смывать, смыть при помоці мо-
чалки, щетки и пр. (твёрдый предметъ—
посуду, мебель, стѣну). Сим. 130. *Стіни
вимиті, вішаровані, неначе сього року
збудовані.* Стор. II. 110.**

**Вішення, ня, с.=Вішник 1. Садок
той увесь був заріс вішеннем, сливня-
ком. О. 1862. VII. 15.**

**Вішенька, ки, ж. Ум. оть вишни.
Вішептати. См. Вішіптувати.**

**Вішептатися, чуся, чешся, гл. 1) На-
шептаться. 2) Задохнутися, перестать ше-
велиться (о ракахъ). *Вішептавсь, як рак
у торбі.* Ном. № 13376.**

**Вішеретувати, тую, еш, гл. Очистить
передъ помоломъ оть шелухи (зерно).**

**Вішиваний, а, е. Вышитый. Віши-
ваний рукав. Рудч. Ск. I. 162.**

**Вішиванка, ки, ж. 1) Вышиваніе
2) Вышитая сорочка. Аф 348.**

**Вішивання, ня, с. 1) Вышиваніе.
2) Вышиванье, вышивка. ЗОЮР. II. 12.
Чуб. VII. 426. *Прийшла до вас показа-
ти моє вишивання на вашій сорочці: чи
вподобаєте?* Г. Барв. 226.**

**Вішивати, вा�ю, еш, сов. в. віши-
ти, шию, еш, гл. 1) Вышивать. *Не жаль ме-
ні хустиночки, що я вишивала.* Мет. 18.
2) Истречивать, истратить на шитье. *Ни-
точку шовку вишила.* Грин. Ш. 485.**

**Вішиватися, вा�юся, ешся. сов. в. ві-
шистися, шиюся, ешся, гл. Вышиваться,
вышиться. *I хустина мережалась, шов-
ком вишивалась.* Шевч. 398.**

**Вішинк, ку, м. Розничная продажа
вина, распивочная продажа питет. *Взяли
на вішину.* Ном. № 11789.**

**Вішинкувати, кую, еш, гл. Распро-
дать въ розницу, по мелочамъ (вино). *Як
би я цю горілку вішинкував.***

Вішити, ся. См. Вішивати, ся.

**Вішіптувати, тую, еш, сов. в. вішеп-
тати, пчу, чеш, гл. Лѣчить, излѣчить
заговоромъ. *Баби вішіптують.* О. 1862.
V. 13. *Я тебе (бішиху) вішіптую.* Грин.
II. 37. КС. 1893. VII. 587.**

**Вішка, ки, ж. 1) Чердакъ? *Уб'ю та-
й на вішку скину.* Ном. № 3649. 2) На
вішках. На столбахъ. *Комора не на землі.
а на вішках, щоб вода не тече.* Канев. у.**

**Вішкандинати, баю, еш, гл. Выйти
хромая. *Вішкандинав з хати.* Харьк. у.**

**Вішкандинуватися. буюса, ешся, гл.
При игрѣ въ шкандинки забрасывать палку
даліше другихъ, пуская при этомъ ее ко-
лесомъ, чтобы она ударялась о землю то
однимъ концомъ, то другимъ. КС. 1887.
VI. 476.**

**Вішкварити, рю, риш, гл. Выточить
жиръ.**

**Вішкварка, ки, ж. Выточка, остатокъ
носль выточки жира, сала. *Зоспалися са-
мі вішкварки* Ном. № 1929 *За маслені***

вішнварки не помирились,—т. е. изъ за пустяка поссорились. Ном. № 3513.

Вишнівлювати, люю, еш, гл. Выскабливать. Шух. I. 250.

Вишнірити, ся. См. **Вишнірати**, ся.

Вишнірати, ряю, еш, сов. в. **вішнірити**, рю, риш, гл.—зуби. Оскаливать. оскалить зубы.

Вишніратися, ряюся, ешся, сов. в. **вішніритися**, рюся, ришся, гл. 1) Оскаливаться, оскалиться. 2) О солнцѣ: пропадывать, проглянуть. *Хоч би сонечко вишнірилось: тепліше було б.*

Вишніопиртуватися, туюся, ешся, гл. То же, что и **вишкандібуватися** (при игрѣ въ шалакву). КС. 1887. VI. 476.

Вишніребти. См. **Вишнірати**.

Вишнірабати, баю, еш, сов. в. **вішніребти**, бу, беш, гл.=**Вискрібати**, вискрібти..

Вишнірібок, бка, м. 1) Небольшой хлѣбецъ изъ остатковъ тѣста въ квашнѣ. 2) Ноcлѣдній ребенокъ въ семье (насмѣшиво).

Вишнірябати. См. **Вишнірабувати**.

Вишнірабувати, бую, еш, сов. в. **вішнірябати**, баю, еш, гл. Выцарапывать, выцарапать..

Вишліхтобувати, вую, еш, сов. в. **вішліхтувати**, тую, еш, гл. Шлифовать, отшлифовать.

Вишмарувати, рую, еш, гл. Смазать, обмазать. *Вишмаруй но добре колеса, бо далеко пойдем.*

Вишморгнути. См. **Вишморгувати**.

Вишморгувати, гую, еш, сов. в. **вішморгнути**, ну, неш, гл. Быстро выдергивать, выдернуть. *Вишморгнув палицу з рук.*

Вишнёвий, а, е. 1) Вишневый. *Іще обїди, серденько мое, по за вишневий садочок* Мет. 60 2) Темно-красный. *До синьої спідниці як надіну вишневий попередник, то так гарно.* Харьк. Ум. **Вишнёвенський**. Маркев. 45.

Вишник, ка, м. Дама въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. *Хто, бач, вишник, той не король.* Ном. № 1007.

Вишнік, ка, ж. Вишневый садъ. *Москаля молодого в вишник дождала.* Шевч. 69. Ум. **Вишничка**. Харьк.

Вишніна, ни, ж. Вишневое дерево. Левиц. Пов. 191. *Ой вишнико-черешино-чом ти листу не пускаеш?* Ни.

Вишничок, чка, м. Ум. отъ вишнік.

Вишнівка, ки, ж. Вишневка, вишневая наливка. *Зевеc тодi лигав вишнівку.* Котл. Ен. Ум. **Вишнівочка**.

Вишній, я, е. Верхній. Шух. I. 162. *Подивися, моя доно, в вишнюю квартиру.* Лукаш. 124. 2) Вышній. Господи вишній, чи я в тебе лиший? Ном. № 11729.

Вишня, ні, ж. Вишня (плодъ и дерево), *Prunus cerasus*. Сидить голубъ на дубочку, голубка на вишні. Мет. 63. Ум. **Вишенька**.

Вишня, ні, ж. Высота. Лебед. у.

Вишнябати, баю, еш, гл. Выйти съ трудомъ, выползти. Така стара, що вже і з хати не вишнябає: *усе на печі лежить.* Херс. у. Слов. Д. Эверн.

Вишняк, ка, м.=**Вишнік**. Крапива заклонулась у вишняку, так треба вибавить. Ном. № 13131. Ум. **Вишнячок**.

Вишника, ки, ж.—польова. Раст. *Amulius campesiris*. Лв. 96.

Вишнігобувати, вую, еш, сов. в. **вішнігигувати**, гую, еш, гл. Шпіонить, выспіонить, пронюхать, узнать тайнымъ образомъ.

Вишпувати, пую, еш, гл. Высказать, (охотничий терминъ). У нього добре собачки: запусти тільки, зараз вишпують зайця. Брацл. у.

Вишпурити, рю, риш, гл. Выбросить, вышвырнуть. Вх. Лем. 395.

Виштапувати, пую, еш, гл. 1) Выстегать. *Гляньте, чи гарно виштапувала очіок?* Харьк. 2) Выбранить, пробрать. *Не хоче робити, так я її як виштапувала, так вона давай братися за діло.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Виштатуватися, туюся, ешся, гл. Вырядиться, нарядиться. Св. Л. 168.

Виштирити, рю, риш, гл. Выпроводить, выгнать. *Я таки його виштирила з хати.* Лебед. у.

Виштрикнути, ну, неш, гл. Выколоть. *Вночі я боюсь ока де не будь виштрикнути.* Миж. 147.

Виштурити, рю, риш, гл.=**Виштирити**. Насилу виштурила на двір, щоб хоч провітривсь трохи.

Виштуркати, каю, еш, гл. 1)=**Виштрикнути**. Хотів ся перекрастити та собі бчі виштуркав. Ном. № 6568. 2) Вытолкать.

Вішукати. См. **Вишукувати.**

Вишукувати, кую, еш, сов. в. **вішукати**, каю, еш, гл. Вискивать, выискать, отыскивать, отыскать. *Вишукув трахиці.* К. Іов. 88. *Зілля всякі вишукує.* МВ. II. 8.

Віщати, щаю, еш, гл. Дѣлаться выше.

Віщати, щу, щиши, гл. Визжать. Вона аж вищить. Рудч. Ск. II. 30.

Віще, нар. Выше. Молоде орля, та вище старого літає. Ном. № 7322. *Вище лоба очі не ходять.* Ном. № 1017. *Хто вище злізе, дужче пада.* Ном № 14313.

Віщебетати, чу, чеш, гл. Выболтать, высказать неосторожно.

Віщедрувати, рую, еш, гл. Получить за пївніє щедрівок.

Віщезати, заю, еш и **віщезнути**, ну, неш, гл. Исчезнуть, уничтожиться, истребиться. *Вищезає жито.* МУГ. Ш. 43. *Каченята вищезли:* ворони вихапали. Рк. Левиц.

Віщербити, блю, биш, гл. Зазубрить, вызубрить, выбить щербину. *Вищербила ніж.* Зачепила рогачем горщик та й вищербила. Харьк.

Віщербитися, блюся, бишся, гл. 1) Зазубриться, получить щербину. 2) Выйти изъ ряда, изъ числа. *Тепер уже всі будемо за вас.—А може й не всі, може хто перейде на другий бік?—Ні, вже не вищербиться більш ні один.* Екатериносл. I. (Залюбовск.).

Віщий, а, е. Высший. *Не впрохав нижнього, не впросили вищого.* Ном. № 981.

Віщик, ка, м. Родъ клейма въ видѣ вырѣзки на ухъ овцы. Черк. у. Екатериносл. г. Маж. 182:

Віщикинути, ну, неш, гл. Вырвать, выщипнуть. *Прійшов Петро—вищикнув листок, прийшла Ілля—вищикнула два.* Ном. № 468.

Віщипати. См. **Вищипувати.**

Вищипувати, пую, еш, сов. в. **віщипати**, паю (плю), паеш (плеш), гл. Выщипывать, выщипать. *Вищиплю, виломлю кленовий лист.* Мет. 297.

Віщирити. См. **Вищиряти.**

Вищиряти, ряю, еш, сов. в. **віщирити**, рю, риш, гл.=**Вишкіряти**, вишкірити. *Вищирив зуби, як циганські діти до місяця.* Ном. № 12637. *Вищирив зуби, як печене порося.* Ном. 12637.

Віщість, щости, ж. 1) Высшее положение, более высокое положение. 2) Превосходство. Желех.

Віяв, ву, м. Проявленіе, обнаружение. Желех.

Віява, ви, ж. 1)=**Віяв.** МВ. Ш. 9. 2) Открытие, обнаружение.

Віявити, ся. См. **Виявляти, ся.**

Віявлювати, люю, еш, гл.=**Виявляти.** Радошів своїх нікому не виявлює. Г. Барв. 454. *Цишиучи у Київ у такім гарячим тоні, я виявлював себе аж надто виразно.* К. XII. 11.

Віявляти, ляю, еш, сов. в. **віявити**, влю, виш, гл. Обнаруживать, обнаружить, открывать, открыть, показывать, показать, появлять, появить. *Юдихза виявила його капості перед Ксерксом.* Ном. № 3559.

Віявлятися, ляюся, ешся, сов. в. **віявитися**, влюся, вишися, гл. Обнаруживаться, обнаружиться, открываться, открыться, появляться, появиться, показываться, показаться. Ось як виявлялась ся загадка. Стор. Кодацький поріг виявився, а то не було його видно. Стор. II. 120. *Він виявивсь народу.* К. Псал. 197. *На вулиці чорна свита виявилась одна й друга, замігтили платки, намітки.... ішли люди до церкви.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Віязичити, чу, чиш, гл. Проболтаться проговориться. То про того чоловіка, що вбили, та й віязичили. Лебед. у.

Віярок, рку, м. Лоцянка, неглубокій оврагъ. Там такий є віярок, то вода й залива инколи. Новомоск. у. (Залюбовск.). Ум. **Віярочок.**

Віяснення, ня, е. Разъясненіе, поясненіе.

Віяснити, ся. См. **Вияснити, ся.**

Віяснити, наю, еш, сов. в. **віяснити**, ню, ниш, гл. 1) Выяснить, выяснить, разъяснить, разъяснить, пояснять, пояснить. 2) Вычищать, вычистить; сдѣлатъ свѣтлымъ, блестящимъ. *Віяснила п'ятака.* Маж. 97. *Віясніи добре-стремена та її їздь тоді верхи.* Черк. у. *Візьми мітлу та мети, віясніи хорошенко місяць: бач, як насупило.* Шевч. 297.

Віяснитися, наюся, ешся, сов. в. **віяснитися**, нюся, нишся, гл. 1) Проясниться, проясниться, посвѣтлѣтъ. *Віяснілось блідс та понуре обличча Грицькове.* Г. Барв. 154. 2) **Віяснитися.** Прояснится (о погодѣ). *Нехай віясниться, бо дуже нахмарило.* Ном. № 5494.

Віблек, ка, м. (=**Віблак**). Бревно круглое, годное для постройки. Шух. I. 88. См. **Вибелъ.**

Віблий, а, е. Круглый, цилиндрический.

Шух. I. 88. **Віблій обруч**—обручъ изъ цѣль-
наго неразицпленнаго надвое древеснаго
ствола. Шух. I. 250. **Вібла хата.** Хата изъ
круглыхъ бревенъ. Шух. I. 89.

Віват=**Виват.**

• **Вівериця**, ці, ж. **Бѣлка.** Гал.

Вівсик, ка, м.=**Вівсюг.** Вх. Зи. 7.

Вівсина, ни, ж. Зерно овса (одно).

Вівсище, ща, с. Ноле, съ котораго
снятъ овесъ. Вас. 196.

Вівсюг, га, м. и **вівсюга**, гя, ж. Раст.
Avena fatua L. ЗІОЗО. I. 113. Вх. Пч. I. 9.

Вівсюгуватий, а, е. Заросшій вівсюгомъ
(о землѣ)

Вівсаний, а, е. Овсяный.

Вівсанік, ка, м. 1) Овсяный хлѣбъ.
Голодному ѹ вівсанік добрий. Ном. № 1209.
2) Названіе лошади въ загадкѣ. *Прибігли*
штрики - брики, ухватили далду - бал-
ду, почули м'яниники, казали гречанікам: „*єїдайте на вівсаніки, догнійтіе*
штрики - брики, віднімайтіе далду - бал-
ду“ (вෝтки, свиня, собаки, люде, коні).
Ном., стр. 294. № 122.

Вівсаніца, ці, ж. Овсяная солома.
Сим. 153.

Вівсанка, ки, 1)=**Вівсаніца.** Желех.
2) Овсяная мука.

Вівтарик, ка, м. Ум. отъ вівтарь.

Вівтарний, а, е. Олтарный.

Вівтарь, ря, м. Олтарь. *Боятися по*
на та в вівтарь не йти. Ном. № 4232.
Коли вівтару служиш, з вівтаря її
живися. Ном. № 10422. Ум. **Вівтарик.**
Аф. 315.

Вівторок, рка, м. Вторникъ. В поне-
ділокъ передъ обідомъ із гармати загули,
а в вівторок іще раніше Уманя добули.
Макс.

Вівця, ці, ж. 1) Овца. *Хто стається*
вівцею, того вовк ззість. Ном. № 3841.
Вівцю стрижутъ, а друга дивиться.
Ном. № 3904. 2) мн. Родъ дѣтской игры.
Ив. 59. Ум. **Овечка, овеченка, овечечка.**
Женуть воли із діброви, овченки з по-
ля. Мил. 115.

Вівчаренко, ка, м. Сынъ пастуха овецъ.
Аф. 315.

Вівчарик, ка, м. 1) Ум. отъ вівчарь.
2) Родъ игры на свирѣлі. 3) Бекасъ. За-
кигикала над ними чайка.... висвистував
вівчарик. Стор. I. 126.

Вівчарити, рю, риш, гл. Быть пасту-

хомъ овецъ, части овецъ. Гол. II. 456.
Шух. I. 201.

Вівчариха, хи, ж. Жена пастуха овецъ.
Аф. 315.

Вівчарівна, ни, ж. Дочь пастуха овецъ.
Аф. 315.

Вівчарський, а, е. Принадлежащий па-
стуху овецъ. Аф. 315.

Вівчарувати, рую, еш, гл.=**Вівчари-**
ти. Шух. I. 53.

Вівчарь, ря, м. Пастухъ овецъ. Со-
пілка вівчареві втіха. Ном. № 10467.
Роспушив вівчарь вівці та по крутий,
гірці. Мет. 108. Ум. **Вівчарик.**

Вівчай, а, е. Овечій. Вх. Лем. 425.

Вігран, на, м. Органъ. *Гордий пан*
сидить, в віграні грає, в' віграні грає,,
криєно співе. Гол. II. 65.

Від, од, пред. Огъ. *Привів од батька*
коня, а від брата взяв воза. Довідавши
од почину про все. Св. Л. I. 2. *Батько-*
ві од того нічого нема. Від села до села
танці та музики. Нп. Зоставсь я хлоп-
цемъ од батька ї од матері однадцяти
год. Г. Барв. 172. *Ти ляжеш од комори,*
а я ляжу від обори,—т. е. ты ляжеши
со стороны амбара и. т. д. Грин. III. 386.
Родительный надежъ съ від при страда-
тельномъ причастіи переводится по-русски
творительнымъ надежомъ. *Земля від Бога*
зроблена. (Стрижев.). *Був спокушуваний*
од сатани. Єв. М. I. 13. Употребляется
від для образования сравнит. степени и
тогда совсъмъ не переводится. *Єсть же і*
негіднійші від мене. Котл. НП. *Хиба ж*
таки я посліднійшій од усіх? Ном.
№ 2039. *Од носії Ганнусенки працої*
немас. Грин. III. 201.

Віда, ди, ж. Вѣсть, слухъ. *Хто тобі*
сказав?—Посилала я сороку білобоку,
а вона мені принесла дві віди під правим
крильцем: одну про Данила, а другу про
Кирила. МВ. I. 89.

Відав, відай; нар. Вѣроятно, должно
быть. *Ой відав ти слабий, хорий.* Гол.
I. 82. *Болить мені головонька відай же*
я вишу. Гол. I. 103.

Відання, на, с. 1) Знаніе. Левч. 48.
2) Извѣстіе, вѣсть. Ум. **Віданнячко.** Дають
віданнячко: ісховайся, *Мішку.* Гол. I. 176.

Відати, даю, еш, (вім, вісі, вість), гл.
Знать, вѣдатъ. *Не вім, за що їм так до-*
віря князь. Стор. МПр. 97. *Ніхто того*
не відає, як хто обідає. Ном. *Та коли б*

я знала, коли б я відали, що засватали буду. Мет.

Відбабувати, бу́ю, еш, гл. Окончить практику (объ акушеркъ). Пішла, відбабувала і вернулась додому. Чуб.

Відбáвити, ся. См. Відбавляти, ся.

Відбавляти, ля́ю, еш, сов. в. відбáвити, влю, виш, гл. Убавлять, убавить, уменьшать, уменьшити.

Відбавлятися, ля́юся, ешся, сов. в. відбáвитися, влюся, вишся, гл. Отлучаться, отлучиться. Нікуди на сторони одбавитись. МВ. (О. 1862. I. 100).

Відбаглува́ти, лу́ю, еш, гл. Отстоять, спасти. Відбаглувати від смерти. Хотів бути нашу собаку забрати,—ледве одбаглувала. Рк. Левиц.

Відбарбáрити, рю, риш, гл. Отколотить.

Відбатовувати, вую, еш, сов. в. відбатувати, ту́ю, еш, гл. Отрѣзывать, отрезать. Відбатував шматок хліба. Так і відбатував стругом пучку.

Відбатожи́ти, жу́, жиш, гл. Отстегать кнутомъ.

Відбатувати. См. Відбатовувати..

Відбенъкетува́ти, ту́ю, еш, гл. Отприворовать:

Відберéжний, а, е. Съ берега на море лующій (о вѣтрѣ). Одбережний вітер. (Стрижевск.).

Відбива́ти, вáю, еш, сов. в. відбýти, дібю́, б'еш, гл. 1) Отбивать, отбить. Відбив носок од кухля. Став двері одбивати. Рудч. Ск. I. 204. 2) Отбивать, отбить, отталкивать, оттолкнуть; отражать, отразить. Одбиває од берега щука риба ряску. Мет. 8. Козак нагайкою стріли відбиває. Макс. 3) Отражать, отразить (свѣть, звукъ). Поверхи дзеркала і води відбивають од себе сонячний світ. Дешо. 4) Отбивать, отбить у кого-либо что или кого-либо. Він дівчину. відб'є. Чуб. V. 36.

Відбива́тися, вáюся, ешся, сов. в. відбýтися, діб'юся, б'ашся, гл. 1) Отбиваться, отбиться. Од троянців одбивалися. Котл. Ен. VI. 62. 2) Удаляться, удалиться, отдаляться, отдалиться; отбиться. Від роду відбилася. Чуб. V. Тут родилася, тут хрестилася, у чужую сторононьку да й відбилася. Мет. 3) Отражаться, отразиться. В прозорій воді відбиваються золоті верхи. Левиц. 4) О кобилѣ: случиться съ жеребцомъ. Шух. I. 211.

Відбігати, гаю, еш, гл. 1) Отбѣгать.

Я вже своє відбігав,—біжи но ще ти. то чи .не відбігаєш ніг: 2) О коровѣ окончить случку.

Відбігáти, гаю, еш, сов. в. відбігти, біжу́, жи́ш, гл. 1) Отбѣгать, отбѣжать 2)—що. Терять, потерять. Десь шапку відбіг. Чи одбіжити бува люльку в сварці, а грошей на нову кат-ма,—они... купували їйому. Мир. ХРВ. 147. 3)—чогб, когб. Чуждатися, оставлять, оставить, покидать, покинуть. Свого батька змалку відбігаю. К. Досв. 155. Ой що кров живую ссали,—власних скарбів одбігали К. Досв. 116.

Відбігатися, гаюся, ешся, гл.=Відбігати 2.

Відбігти. См. Відбігати

Відбій, бóю, м. Лучшаго сорта хребтовая щетина. Вас. 190.

Відбірання, ня, с. 1) Отниманіе, отбираніе. 2) Полученіе. 3) Отборка.

Відбірати, ряю, еш, сов. в. відбірати, відберу́, рéш, гл. Отбирать, отобрать, отнимать, отнять. Іди, жено, до матері вино відбірати. Чуб. V. 758. Іщасть разум відбірає, а нещастя назад вертає. Ном. № 1715. Стали ляхи від козацьких комор ключі відбірати. Макс. Ти більше не будеш відбірати у мене душу. Рудч. Ск. II. 23. 2) Получать, получить. Чуб. I. 163. Відбірав і від їх листи. Стор. 3) Отбирать. Відбери жловті гурки на насіння, а зелені посоли.

Відбірка, ки, ж. У оконщиковъ: инструментъ для образованія кромокъ въ рамкахъ. Вас. 149.

Відбірний, а, е=Добірний. Та ѿ усесженці та ѿ одбірній. АД. I. 79.

Відбіснува́тися, ну́юся, ешся, гл. Перебѣситься. Як відбіснувався становий, то ѿ почав говорити наче людина.

Відбліск, ку, м. Отблескъ. Левиц. Пов. 25.

Відболіти, лю, лиш, гл. 1) Проболіть, поболіть. Будуть же бити, то за кожен стрючок (ороху краденого) відболити. Св. Л. 142. 2) Переболіть. 3) Отgnить Цей ніготь у мене відболів, та новий виріс. Кіев.

Відборона, ни, ж. Оборона, залица отъ. Схопивши у руки по каменюці. став на відборону. МВ. (О. 1862. I. 104).

Відборони́ти, ся. См. Відбороняти, ся.

Відбороня́ти, на́ю, еш, сов. в. відбо-

ромити, ню, ніш, гл. Оборонять, защищать. *Ну, спасибі, дядьку, що ти мене з смерти відборонив, відбороню і я тебе.* Рудч. Ск. I. 71.

Відбороня́тися, на́юся, ешся, сов. в відборонитися, нюся, нишся, гл. Обороняться, оборониться, защищаться, защищаться.

Відбороти́ся, рюса, решся, гл. Отбиться. *Вовчими зубами відгризуся, ведмежкою силою відборюся.* Чуб. I. 95.

Відборчик, ка, м. Столлярн.: отборный стругъ. Радомыслъс. у.

Відбресті, бреду́, дёш, гл. Отойти въ бродъ отъ какого нибудь чѣста. *Відбрїв* од берега трохи.

Відбрехати́ся. См. Відбріхуватися.

Відбрікувати́ся. куюся, ешся, гл. Отбиваться, брыкаясь. У Кулиша въ иронич. смыслѣ о защищающихся женщинахъ. *Шкода відбрикуватись.* К. ПС. 55.

Відбріхувати́ся, хуюся, ешся, сов. в відбрехати́ся, шуся, шешся, гл. Отдѣлываться ложью, оправдываться, оправдаться при помощи лжи, вывернуться изъ бѣды ложью. *Прийшовши додому, тяжко їй було відбріхуватись перед матір'ю, що не принесла ягідок; бо зроду не брехавши ні в чим, не знала як і викрутитись.* Кв. I. 45. *Брехнею не відбрешишся.* Ном. № 6796.

Відбрóд, ду, м. Наїстися до відбрóду. Наїстися до отвала. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Відбу́боніти, ню, ніш, гл. Проговорить скороговоркой, отбарабанить. *Такеньки усе чисто одбу́бонів і дожидає, що пані йому скаже.* МВ. (О. 1862. Ш. 64).

Відбу́вáння, ия, с. Исполненіе, отбываніе, отработка.

Відбу́вати, ваю, еш, сов. в. відбути, буду, деш, гл. 1) Отывать, отбыть, исполнить, исполнить (повинность), отрабатывать, отработать. *Проханий кусок горло дере, бо тяжко його відбути.* Ном. Як заробив, так і відбудеши. Ном. № 7071. *Хуста поперем, як три дні панцини відбудем.* Ном. № 11260. *Відбудеш той муштер та й гуляй, скільки схочеш.* Левиц. I. 30. *При пості добре відбути гості.* Ном. № 192. *Не жаль було давно відбутих.... моїх тяжких кріавих сліз.* Шевч. 2) Принимать, принять и угостить гостей,—говорится главнымъ образомъ объ обрядовыхъ обѣдахъ, обѣдахъ по пригла-

шенію и пр. *Давайте лишень суди хліб, ковбаси і сало,—я буду одбувати панотця.* О. 1862. V. 56. *Дітей у нас було п'ятеро... усі померли.* Треба було мені тії обутки робити самому. То дошки на труни, то копачам, то людей одбувати, а попові ж? Г. Барв. 203. 3) Заканчивать, закончить. У суботу дівич-вечір відбули, а в неділю повінчали. Стор. МПр. 57. *Відбули похорон.*

Відбува́тися, вяюся, ешся, сов. в. відбутися, будуся, дешся, гл. Исполняться, исполниться, совершиться, имѣть мѣсто. *Весілля відбулося вчора.* 2) = Збутись Вона прийшла, щоб тільки відбутишись від людського нарікання. Левиц. I. 387. 3)= Відбути. *Брехнею не відбудешся* О 1862. I. 32.

Відбудобува́ти, вую, еш, сов. в відбудувати, дую, еш, гл. Вновь отстраивать, отстроить, восстановить прежде бывшее зданіе. Желех.

Відбудува́ння, ия, с. Возстановленіе зданія.

Відбудува́ти. См. Відбудовувати.

Відбу́зувати, зую, еш, гл. Отколотить, отдуть. *Одбу́зує чоловік жинку.* О. 1862. I. 73.

Відбу́рмиструва́ти, рую, еш, гл. Окончить службу бургомистра.

Відбу́ти, ся. См. Відбува́ти, ся.

Відбу́тка, ки, ж.= Відбуто́к.

Відбу́тний, а, є. Употреблено въ загадкѣ изъ сказки въ приложеніи къ салу, въ значеніи: такой, которымъ отбываются всякия нужды. *А чого ж вам подавати: чи одбу́тного, чи прибу́тного?... Сало одбу́тне, бо ним усякі зачітки одбувають.* Грин. II. 274.

Відбу́ча, чі, ж.= Відбуто́к. Нехай дурний мужик на всіх робить, за всіх платить, хай одбуває одбути. Мир. ХРВ. 387. *Я відбу́ду за гріхи відбу́чу.* К. ПС. 139.

Відвáга, ги, ж. Отвага. *Відвага мед п'є і кайдани тре.* Ном. № 4256. *Де відвага, там щастя.* Ном. № 4253.

Відвáжити, ся. См. Відважувати, ся.

Відвáжний, а, е. 1) Отважный, смѣлый. *Ой ти, Іасю, відважний козаче.* К. XII. 78.

Відвáжність, ности, ж. Отважность. Желех.

Відвáжно, нар. Отважно, смѣло.

Відважувати, жую, еш, сов. в. відважити, жу, жиш, гл. 1) Отвѣшиватъ,

отв'єсити. Відваж соли.—бóбеха. Дать тумака, отв'єсить ударъ. За віщо се він мені бебеха відважив межи плечі? Харьк. 2) —жизнь, життя. Рисковать, рискнуть жизнью. Оддала б тепер Леся душу, аби оборонить од смерти козака, що так широ одважив за неї свою жизнь. К. ЧР. 173.

Відважуватися, жуюся, єшся, сов. в. відважитися, жуся, жишся, гл. 1) Отв'єшиватися, отв'єситься. 2) Отваживаться, отважиться, осм'єлиться, р'єштися. От я не відважуся сказати йому. Давно вже хотів він признатись, що жонатий, та не признававсь. Далі одважився: треба! МВ. (О. 1862. I. 78).

Відвáл, лу, м. Отчаливаніе. Миж. 180.

Відвáлýти, ся. См. **Відвалювати, ся.**

Відвалувáти, лúю, єш, гл. Спасти, отходить. Лікарь, спасибій йому, відвалував таки дитину.

Відвáлювáння, ня, с. Отваливаніе.

Відвáлювати, люю, єш, сов. в. відвáлýти, лю́, лиш, гл. 1) Отваливать, отвалить. Одвалив того каменя. Чуб. II. 50. 2) Откалывать, отколоть, отр'язывать, отр'язать. Вівалив криги кусень оттакий завбільшики. Харьк. у. Вівалив скібу хліба.

Відвáлюватися, лююся, єшся, сов. в. відвáлýтися, люся, лишся, гл. Отваливаться, отвалиться. Потроху земля відвалювалась, і він почав тонути. Левиц. Нов. 335.

Відвéстí. См. Відвозити.

Відвéрнúти, ся. См. **Відвертati, ся.**

Відвéртáння, ня, с. 1) Отворачиваніе. 2) Отвертываніе, откручиваніе. 3) Вычитаніе.

Відвéртati, тáю, єш, сов. в. відвéрнúти, нý, нéш, гл. 1) Отворачивать, отворотить, отвращать, отратить; поворачивать, поворотить. Відвертас від неї очі. МВ. II. 27. Не годиться відвертати хліб нарізаним боком до стіни. Чуб. I. 109. Нехай Бог відвертас. Ном. № 5139. Щоб я од вас лиця не відврнула. Ном. № 3241. 2) Отъѣзжать, отъѣхать, отплывать, отплыть. Ви, турки-яничари, по маленьку, браття, ячите, од галери відврніте. АД. I. 216. 3) Отваливать, отвалить. Одвернув (камінь). Рудч. Ск. I. 86. Годі орати!—Як годі?—кажечоловік.—Цеі скіби тільки одвернути та ї упруг. Г. Барв. 198. 4) Возвращать, возвратить. Були в мене старости, підбрехачі твої, ну, одвернув

я почеськи тобі хліб, не прогнав тебе. Г. Барв. 455. 5) Шахать, вспахать плугомъ второй разъ поперегъ или вдоль участка. Нѣжин. у. 6) Отклонять, отклонить что-либо. І кулі мов рукою одвертає. К. ЦН. 251. Єсть такій люде, що на пожежі уміють одвернути вітер од су-ньої оселі. Грин. II. 324. 7) Отвлечать, отвлечь, отклонять, отклонить. Відвертала, вона мене від сеї думки. Тебе прошу, голочко: відверни злих собак од моого скота. Чуб. I. 69. 8) О колдовствѣ: возвращать, возвратить первоначальный видъ, отвращать, отвратить. Зробив (чарами), то була біла редька, а то зусім почерніла, та вже назад не одверне, щоб чорна стала білою. Драг. 77. 9) Вычи-тать, вычесть. Жиду грошей не понесу міняти, бо він зараз довг одверне. Бес-сар. 10) Отв'єтать, отв'єтить. Та чую ж, чую,—одвертає. МВ. (КС. 1902. X. 143).

Відвéртati, тáюся, єшся, сов. в. відвéрнúтisя, нýся, нéшся, гл. 1) Отворачиваться, отворотиться, отвернуться. Горнеться до його серцем, відвртається лицем. Левиц. I. 170. Кривоніс одвернувся до своїх вовхурянців і грізно лодав. Стор. Мір. 138. 2) Отлучаться, отлучиться. Никуди він і не одвертався з пасіки. О. 1861 X. 27.

Відвéртiti. См. Відвірчувати.

Відвéстí. См. Відводити.

Відвíкати, кáю, єш, сов. в. відвíк-нутi, ну, нéш, гл. Отвыкать, отвыкнуть.

Відвíльнúти, нý, нéш, гл. Отлучиться на короткое время. Тільки одвильне куди мати,—то вже дитина ї долі, упала з полу. Пирят. у.

Відвíлюватися, лююся, єшся, гл. Отваливать. Котл.

Відвíнúтisя, нýся, нéшся, гл. Отклониться, увернуться. Він ча мене з кисм, я насилу відвінувся.

Відвісáти, сáю, єш, сов. в. відвіснути, ну, нéш, гл. 1) Отвисагъ, отвиснутъ. Спідня губа відвісла. Левиц. I. 15. 2) Свішуватися, св'єситься, повиснуть. З-піо очіпка відвісло пасмо сизої хоси. Левиц. I. 3.

Відвіхнúтisя, нýся, нéшся, гл. Отлучиться на короткое время. От, увечері дід з бабою кудись відвіхнілись, а дочка ї давай шукать. Рудч. II. 35.

Відвíчiti, чу, чиš, гл. Отучить. Отаки одвичите од сахарю. Чернig. I. Одвичити од горілки. О. 1862. I. 71.

Відвід, воду, м. Резервъ? Боевода, славний лицаръ, на одводі зістав. Гол. I. 15.

Відвідати, ся. См. Відвідувати, ся.

Відвідач, ча, м. Посѣтитель. Не так вже по багато набігає одвідачів. МВ. (О. 1862. I. 84).

Відвіджати, джаю, еш, гл.= Відвідувати. А як го найдете, дайте мені знати, щоби м приходила його відвіджати. Гол. I. 64.

Відвідини, дин, ж. мн. Посыщеніє. Єв. Л. XIX. 44. Ще більшого жалю завдав їй своїми одвідинами. Г. Барв. 168.

Відвідний, а, е.—час. Срокъ, который можетъ быть отложенъ. Вх. Зн. 7.

Відвідувати, дую, еш, сов. в. відвідати, даю, еш, гл. Навѣщать, павѣстить, провѣдать. Сідлай, хлопче, коня вороного,— пойду одвідаю кохання свого. Чуб. V. 345. Матінко моя, відвідай мене. Мет. 245. Вони там були та її відвідали. Зміев. у.

Відвідуватися, дуюся, ешся, сов. в. відвідатися, даюся, ешся, гл. Навѣдываться, навѣдаться и узнать, пойти освѣдомиться. А я піду додомоньку та не забавлюся, чи готовий полуденок та відвідаюся. АД. I. 82.

Відвідціль, нар.= Відціль. Десь ти ѹ доріженики відвідціль не знаєш. Грин. Ш. 377.

Відвійок, йка, м., иногда во мн. ч. відвійки. Щуплое зерно, которое при вѣяніи падаетъ въ срединѣ между мякиною и полновѣснымъ зерномъ. Миж. 187. Бідний (сіе) самий послід, уже одвійок од пшеници. Грин. II.

Відвістити, віщу, стіш, гл. Послатъ вѣстъ, извѣстіе въ отвѣть, отвѣтить. ЗОЮР I. 246. Громада одвістила..., що Микола добра людина. О. 1861. VIII. 24. Ни,— одвістив. МВ. (О. 1862. I. 76).

Відвість, ти, ж. Отвѣтное извѣстіе.

Відвіт, ту, м. Огвѣть. ЗОЮР. II. 207. Одвіт оддавати. Отвѣтать. КС 1882. XII. 501.

Відвітити. См. Відвічати.

Відвітний, а, е Отвѣтный.

Відвітувати, тую, еш, гл. Отвѣтать. Питає: „Дети мою козу дів?—Продав,— одвітіє Климець Рудч. Ск. I. 67.

Відвічальний, а, е. Отвѣтственный. Желех.

Відвічальність, ности, ж. Отвѣтственность. Темрява окривала наш украинський розум із давніх давен що до.... нашої одвічальності перед судом культури. К. Кр. 8.

Відвічати, чаю, еш, сов. в. відвітити, чу, тиш, гл. 1) Огвѣтать, отвѣтить. Вовк.... питає його: „Чого ти тут ходиш?— Сірко одвіча. Рудч. Ск. I. 11. 2) Отвѣтать, иссти на себѣ отвѣтственность, отвѣтить. Смійся, смійся, а за смішки плачем одвітиши. Ном. № 12662. Гуляй, душа, у роскоші,—відвічаю. Ном. № 12503. Він одвічає, а той остается у боці. Зміев. у.

Відвічний, а, е. Вѣчный, всегда бывшій. Довгий острів на Дніпрѣ, укритий одвічним лісом. Стор.

Відвічно, нар. Отъ вѣка, вѣчно.

Відвіювати, віюю, еш, сов. в. відвіяти, вію, еш, гл. Отвѣтвать, отвѣять.

Відвіданіи, дин, ж. мн. Обѣдъ новобрачныхъ, свекра и свекрови у тестя и тещи въ послѣдній день свадебныхъ пиршествъ—субботу той недѣли, въ началѣ которой было весілля, а затѣмъ ужинъ тестя и тещи въ хатѣ новобрачнаго. МУЕ. Ш. 170.

Відвібдити, джу, диш, сов. в. відвѣсті, веду, дёш, гл. 1) Отводить, отвѣсть. Одведи її додому. 2) Отстранять, отстраданіе. 3) Взводить, взвѣсть. Одвів курка і вже хотів.... стріляти. Чуб. I 154.

Відвізити, жу, зиш, сов. в. відвѣсті, зу, зеш, гл. Отвозить, отвезти.

Відвійовувати, вую, еш, сов. в. відвіювати, воюю, еш, гл. Огвоевывать, огвоевать, добить силой. Я вас навчив би боронити цю одвійовували вам козаки!— Який гаспід одвійовував нам наше добрѣ, опріч нас самих К. ЧР 69. Царь іде війною на цього самого царя, щоб відвіювати у його другу дочку. Рудч. Ск. Я пісбе від смерти відвіюював. Рудч. Ск.

Відвіолати, лаю, еш, гл. Первоначально значило: отозвать, теперь употребляется въ выраж. Бідуй відвіолати.—Избавиться отъ бѣды. Мені тебе хоч жалко, мила, біди не можно одволатъ. Греб. 339. Відвіолати или відвіолати від смерти. Спасти отъ смерти, отходить. Бабусю Настю поховали і ледве, ледве одволали Трохима діда. Шевч Він мене од смертії одволав Рудч. Ск. I. 128.

Відвілікати, каю, еш, сов. в. відві-

Локті, чу, чеш, гл. Оттаскивать, оттащить, оттягивать, отянуть.

Відволова, ги, ж. Основное значение = **Відволова** = **Відлига**, но въ пѣснѣ употребл. въ смыслѣ: облегченіе душевное, угашеніе, также: угашительница. Одна другой питается:—*Подружечко-одволового, одволовожи живота моего: чи буда ти на улицї, чи бачила жениха моего?* Лавр. 113.

Відволовгутти, ну, неш, гл. Сдѣлаться влажнымъ, отсырѣть. *Сухарі в погрібі одволовги.* Рк. Левиц

Відволовда, ди, ж.= Відлига. Шух. I. 81.

Відволовати, даю, еш, гл. Отходить, вылечить. *На силу, та на превелику силу його відволовали. Вже і водою обливали і трусили.* Кв. I. 106. *Одволовадай мою дитину єдину! Даї дання від любошої.* Г. Барв. 536.

Відволовож, жі, ж.= Відлига.

Відволовжити, ся. См. **Відволовжува-ти, ся.**

Відволовжувати, жую, еш, сов. в. відволовжити, жу, жиш, гл. 1) Дѣлать, сдѣлать влажнымъ. Вас. 153, 176. *Треба табак одволовжити.* (Залюбовск.). 2) Облегчать, облегчить, угашать, угашить Лавр 113. См. прим. при словѣ **Відволова**.

Відволовжуватися, жуюся, ешся, сов. в. відволовжитися, жуся, жишся, гл. Сырѣть, отсырѣть, дѣлаться, сдѣлаться влажнымъ.

Відволовкти См. Відволовкати

Відворіт, роту, м. 1) Отступление 2) Отращеніе. 3) Отчисленіе, вычетъ въ уплату долга, вычетъ изъ платы рабочаго за прогулы и пр. Харьк. у. Волч. у.

Відворотний, а, е. Отвратительный
Відворотне таке воно на смак

Відворотно, нар. Отвратительно. Як ти пани їдять жаб? Воно же одвортно

Відворочати, чає, гл. безл. Быть отвратительнымъ. (Вовкуладі) треба ѹ копину їсти ѹ падло,—одворочає. Г. Барв 453.

Відвояхлий, а, е. Отсырѣлый.

Відвоя(ну)ти, ну, неш, гл. Отсырѣть.

Відвояхти, рю, риш, гл. Отколотить. Дав доброго диптию: відвояхтив добре. Ном № 3961.

Відвоявати. См. **Відвоязовувати**.

Відвуд, да, м.= Удод. Красне пір'я на відвуді, але сам смердить. Ном № 11201.

Відв'язати, ся. См. **Відв'язувати, ся.**
Відв'язувати, зую, еш, сов. в. відв'язати, жу, жеш, гл. Отвязывать, отвязать.

Відв'язуватися, зуюся, ешся, сов. в. відв'язатися, жуся, жешся, гл. Отвязываться, отвязаться.

Відгáда, ди, ж. Отгадчица. Ум. Відгáдочка. *Бабусенько-одгадочкико, одгадай сей сон.* Чуб. V. 773.

Відгадай-сон, сна, м. Снотолкователь. Усякі мені сни сняться,—де б то но їх такого відгадай-сна найти. Лубен. у.

Відгадати. См. **Відгадувати**.

Відгадка, ки, ж. Отгадка.

Відгадочка, ки, ж. Ум. отъ відгада.

Відгадувати, дую, еш, сов. в. відгадати, даю, еш, гл. 1) Отгадывать, отгадать. *Біла рілля, а чорне насіння: хто вміє — посіє, хто зна — й одгада.* Ном., стр. 303, № 472. *Бабусенько да голубонько, відгадай мені сон.* Чуб. 2) Отвѣтить, отвѣтить. Чи я тобі не казала: купи мені стрічку, а ти мені одгадав: переночуй нічку. Грин. Ш. 655.

Відгáл, лу и відгáль, лю, м. Остановка, отдыхъ, перерывъ. Петро без відгалу робить. Борз. у. Так то проживає Олеся, працюючи без спочинку, без відгалю. МВ. I. 47. *На відгалі.* На досугъ, во время отдыха. У вільну годину, на одгалі, як пани роз'їхались у гості, пішов інерцій до панотця. Ком. I. 20. На овés нема й відгáлу. На овесь постоянный спросъ. Борз. у.

Відганяти, наю, еш, сов. в. відгіня-ти, віджену, наёш, гл. Отгонять, отогнать. *Курка як співа, то відганяє ворогів.* Чуб. I. 58.

Відгáрбати, баю, еш, гл. Отнять, отобрать. *Насилу відгарбав свого кожуха від брата.*

Відгéтькатися, каюся, ешся, гл. Избавиться, отдѣлаться отъ чего. Чим же Маркю одгетькаєся од некрутства? Волч. у (Лобод.).

Відгін, гону, м Отбой. *Від баб одгону нема.*

Відглушити, шу, шиш, гл. Отколотить, отуть. Хто було захоче, той мене ѵ одглушить. Г. Барв. 51.

Відгнівати, ваяю, еш, сов. в. відгні-ти, гнию, еш, гл. Отгнивать, отгнить.

Відговітися, віюся, ешся, гл. Отго-

в'яться. Нехай попереду піде та відговіється. Ном. № 5474.

Відговорити, ся. См. **Відговорювати, ся.**

Відговорювати, рюю, еш, відговоряти, ряю, еш, сов. в. відговорити, рю, риш, гл. Отговаривать, отговорить. Як став одговорувати, так одговорив. Рудч. Ск. II. 74.

Відговорюватися, рююся, ешся, сов. в. відговоритися, рюся, ришся, гл. Отговариваться, отговориться, отв'єтчать, отв'єтить. Була слава, була слава, спали ї поговори.... я за славу сама стану, та ї одговорюся. Мил. 75.

Відгодітися. См. **Відгожатися.**

Відгодовувати, вую, еш, сов. в. відгодувати, дую, еш, гл. Откармлювати, откормить.

Відгожатися, жаюся, ешся, сов. в. відгодітися, джуся, дишся, гл. 1) Отлучаться, отлучиться. В іншого (москаля) є й гроши, купив би собі чого, та не взята ріг: не можна йому відгодитися. Дісне кажу тобі: його немає в селі; він десь поїхав, одгодивсь на малий час. 2) Отплачивать, отплатить услугою за услугу, пригодиться въ бѣдѣ. Гонять вовки козу. Коза каже...: „Оборони!“ Той... узяв і вбив вовка. Коза йому сказала: „Я тобі одгоджуся в турецькій землі.“ Грин. II. 64.

Відгомін, мону, м. Отзвукъ, отголосокъ. Запізненій відгомін гайдамацького гомону. Г. Барв. 27.

Відгонити, ню, ниш, гл. 1)=Відгнати. 2) Отдавать, припахивать. Вода чимсь одгонити. Кролев. у. Чим наївся, тим і відгонить. Нѣжин. у. На сім дворищі... від усього пусткою відгонить. Св. Л. 310. Місцина справді спала пустирем одгонити. Мир. ХРВ. 24.

Відгоріти. См. **Відгоряти.**

Відгорнути, ся. См. **Відгортати, ся.**

Відгороджувати, джую, еш, сов. в. відгородити, джу, диш, гл. Отгораживать, отгородить.

Відгороджуватися, джуюса, ешся, сов. в. відгородитися, джуся, дишся, гл. Отгораживаться, отгородиться.

Відгортати, таю, еш, сов. в. відгорнути, ну, неш, гл. 1) Отгребать, отгресть. Відгорни жар з припічка у піч. Землю відгорти. Миж. 129. Відгорнули пісок.

2) Отворачивать; отворотить. Відгорнув полу, сягнув до кишені.

Відгортатися, таюся, ешся, сов. в. відгорнутися, нуся, нешся, гл. 1) Отгребаться, отгресться. Єсть там таїй лист і дванадцять паміней, що само і мелеться, і само насипається, само відгортася і само в мішки набивається. Рудч. Ск. I. 123. 2) Отворачиваеться, отворотиться. 3) Перестать ласкатися. Пригорнула дівчина до козака, як сонечко зійшло. а відгорнула, як сонечко зайшло.

Відгортувати(ся), тую(ся), еш(ся), гл.=Відгортати(ся) 1 и 2.

Відгоряти, ряю, еш, сов. в. відгоріти, рю, риш, гл. Отгорать, отгорѣть. Уже на коневі і хвістів одгорів. Рудч. Ск. I. 118.

Відгосподарювати, рюю, еш, гл. Перестать быть хозяиномъ.

Відгребті, ся. См. **Відгрібати, ся.**

Відгризати, зяю, еш, сов. в. відгризти, зу, зеши, гл. Отгрызать, отгрызть.

Відгризацяся, зяюся, ешся, сов. в. відгризтися, зуся, зешия, гл. 1) Отгрызаться, отгрызтися. Вовчиши зубами відгризуся, ведмежою силою відборюся. Чуб. I. 95. 2) Отгрызаться, отгрызтися, отбранитися. Як напало на мене семеро перекупок, то ледві одгризлась. ЗОЮР. I. 147.

Відгрібати, баю, еш, сов. в. відгребті, гребу, беши, гл. 1) Отгребать, отгресть. Які руки загрібали, щоб ті і відгрібаши. Чуб. I. 99. 2) Отбрасывать, отбросить, отталкивать, оттолкнуть (ногою, рукою). Пітом одгрібають ногами, а взімі брали обруки. Ном. № 559.

Відгрібатися, баюся, ешся, сов. в. відгребтися, буся, бешия, гл. 1) Отгребаться, отгрести. 2) Отбиваться, отбиться, защищатися, защигтися. Ни, я не одгрібаш руками ніяк од чого, то ї не міг ударити. Александров. у. (Залюбовск.). Ніяк я від його (лиха) ні подіб'яся, ні одгребуся. Мир. ХРВ. 393. Та Бог з ами!—одгрібався Чіпка,—не рад, що ї запечив таку причепу Мир. ХРВ. 177.

Відгрівати, вяю, еш, сов. в. відгріти, грію, еш, гл.—сир. Грѣть въ печі просокашу, чтобы сыворотка отධилиать отъ творога. Св. Л. 5.

Відгрімнутися, нуся, нешся, гл. Крикнуть въ отвѣтъ. Бодай тому шинкарев та же життя добре!--одгрімнусь дядько. МВ. (О. 1862. Ш. 75).

Відгром, му, ж.? *I гроши побрали, і водгрому немає.* Ном. № 13213.

Відгромадити, джу, диш, гл. Отгрести (съно).

Відгромити. См. Відгромлювати.

Відгромлювати, люю, еш, сов. в. **відгромити, млю, миш, гл.** Отбивать, отбить силой, отражать, отразить. *Він. (рещтант) і пакет одгромив у мене: мене скопив за груди та зітхнув з воза, а сам з возом і з пакетом хόда.* Новомоск. у. (Залубовск.).

Відгук, ку, м. Откликъ.

Відгукати. См. Відгукувати.

Відгукатися, каюся, ешся, гл.=Відгукнутися. *На кожний гук не одгукавшися.* Ном. № 4715.

Відгукнутися. См. Відгукуватися.

Відгукувати, кую, еш, сов. в. **відгукати, каю, еш, гл.** 1) Вы кликать, вы кликать. *Куди се ти так забрався, що ледве-не ледве відгуков тебе.* Кіев. г. 2) Звать обмершее дитя съ цѣлью привести его въ чувство. Мил. 19.

Відгукуватися, куюся, ешся, сов. в. **відгукнутися, нуся, нёшся, гл.** Откликаться, откликнуться. *На моє прохання відгукнулись.*

Відгулень, линя, м. Домашняя лошадь, отбившаяся въ табунъ дикихъ лошадей. О. 1862. 17—19.

Відгулити, лю, лиш, гл. Отклонить. *А батько оце умисне кажуть, щоб мене від роботи відгулити.* Федък.

Відгуляти, ляю, еш, гл. Отпраздновать, отпировать. *Зараз одгуляли весілля.* Рудч. Ск. I. 129.

Відгустій, ду, дёш, гл. Окончить гудеть, шумѣть. *Одгуло весілля, зосталися молоді самі у хаті.* МВ. (О. 1862. I. 95).

Віддавання, на, с.=Віддання. Ум. **Віддаваннячко.** Покинула сина та ще й не женила; покинула дочку на віддаваннячу. Нп.

Віддавати, даю, еш, сов. в. **віддати, дам, дасій, гл.** 1) Отдавать, отдать. *А син старець та свого не вживає, та все його хортан віддавас.* Чуб. I. 173. *Взяв той собака буханець та й віддав воскові.* Рудч. Ск. I. 9. **Віддати Ббгові душу.** Умереть. *Закричав дід дивними голосами та й Богу душу віддав.* Чуб. I. 156. — **хвалу.** Воздать хвалу, восхвалить. *Хвалу Ббгові oddав.* МВ. I. 16.—на добриденъ. Пожелать

доброго дня. *I добриденъ мені oddala.* Левиц. I. 14. — **поклін.** Поклониться. **Матері Божій поклін oddавши.** Чуб. I. 160. 2) Выдавать, выдать замужъ. *Tоді дівку віддавай, коли люде трапляються.* Ном. № 5928. Як будуть тебе, моя мила, за іншого віддавати, пиши листи на папері, давай мені знати. Мет. 60. 3) Передавать, передать, выражать, выразить. 4) Протягивать, протянуть голосомъ при концѣ пѣсни, при чемъ дѣлается рулода отъ высокаго къ низкому на октаву. У нас так завше: яку б пісню не співала, то усе віддає. Любеч. 5) Теплѣть, потеплѣть. *Уранці було холодно, а вдень трохи oddalo.* Константиногр. у.

Віддаватися, даюся, ешся, сов. в. **віддатися, дамся, дасіся, гл.** 1) Отдаватьсь, отдаваться. Левиц. Пов. 81. 2) Выходить, выйти замужъ. *Чого журитися? Нехай та журитися, що віддається.* Ном. № 2265. *Мамко моя старенъкая, хочу ся віддати, коли б прийшли старостонъки до нашої хати.* Гол. I. 197. 3) Отдаватьсь, отдаваться (о звукѣ и пр.). Як Тетяна засміється, в душі радість oddається. Котл. МЧ. 4) Выражаться, выражаться, передаваться, передаться, отражаться, отразиться. *В тих писаннях красний божий мир і чоловіча жизнь.... не oddались так правдиво, як воно єсть у нас перед очима.* К. Гр. Кв. 19.

Віддалекій, нар. Издали. Іще oddалеки зачув Петро глухий галас мов на ярмарку. К. ЧР. 257.

Віддалити, ся. См. Віддаляти, ся.

Віддалі, нар.=Віддалік. Я став собі oddalі і дивлюся, що то він робитиме. Волч. у.

Віддалік, нар. Поодаль. *A лисиця oddalik стойть.* Рудч. Ск. I. 21.

Віддаліти, лію, еш, гл. Шоотстать, отдалиться. *Не жени коні. лоша vіddalilo—не здожене. Усе вже те oddalilo, проминуло.* МВ. (О. 1862. I. 95).

Віддалль, нар. Издали. *Vіddymi так не вдариш, а треба жинуть на-oddаль, то попадеш.* Грин. I. 66.

Віддаляти, ляю, еш, сов. в. **віддалити, лю, ліш, гл.** Отдалять, отдалить, удалять, удалить. *Бог віку прибавив, а від смерти oddaliv.* Ном. № 13920.

Віддалятися, ляюся, ешся, сов. в. **віддалитися, люся, лішся, гл.** Отда-

ляться, отдалиться, удаляться, удалиться. Тепер же я сиротина у світі зосталась, що від роду віддалилась, а від села одійшла. Чуб. V. 747.

Відданиця, ці, ж. Нев'єста. О. 1861. № 49. Св. Л. 134.

Віддани́я, ня, с. 1) Отдача. *Шість кабанів чорт мав, бідному чоловікові дав і на вічне віддання пропало.* Драг. 7. *Позичив ледачому гроши—десь на вічне вже віддання* 2) Выходъ замужъ. Св. Л. 197.

Дівчина на відданні. Дѣвушка невѣста, взрослая дѣвушка. У мене ж дочка на відданні. Г. Барв. 11. 3) Народный праздникъ 15 января. ХС. I. 74. Чуб. Ш. 5. Ум. *Відданичко. Маю сестру на відданячку.* Гол. IV. 547.

Віддаробувати, вую, еш, сов. в. віддарувати, рўю, еш, гл. Отдаривать, отдарить

Віддаробуватися, вуюся, ешся, сов. в. віддаруватися, рўюся, ешся, гл. Отдравиться, отдариться.

Віддарок, рку, м. Обратный подарокъ. МУЕ. Ш. 76. *Віддарки давати.* Отдаривать. Маркев. 126.

Віддати, ся. См. Віддавати, ся.

Віддаток, тку, м То, что нужно отдать.

Віддаха, хи, об. Отдающій, отдающая. *Будь узяха, будь і oddaha.* Ном. № 10651.

Віддача, чі, ж.=Відданя 1 и 2. На отдачі (доњка)=на відданю. Чуб. IV. 63.

Віддёрти, ся См. Віддирати, ся.

Віддивітися, влюса, вишся, гл. Окончить смотрѣть. Умирающая говоритъ: *Очи ж мої каренкії віддивилися, уста ж мої сахарнії їговорилися.* Чуб. I. 771.

Віддимати, маю, еш, сов. в. віддуть, відодмӯ, мёш, гл. 1) Отдувать, отдуть. 2) **Віддимати губи.** Выпячивать губы. Переносно. сердиться. *Оддув губи, як капиці.* Ном. № 3368.

Віддиматися, маюся, ешся, сов. в. віддуться, відодмуся, мёшся, гл. 1) Отдуваться, отдуться. 2) О губахъ: выпячиваться, выпятиться. *Очи горять, губи одулись.* Мир. ХРВ 33.

Віддирати, раю, еш, сов. в. віддёрти и відідрати, дерӯ, рёш, гл. 1) Отдирать, отодрать, отрывать, оторвать. *Відірвав нитки.* утяг у голку та й почав пришивати до чумарки те, що віддер. Харьк. 2) Только несов. в. Отплесывать, откалы-

вать. *Метелиці та голака гуртом віддирають.* Шевч.

Віддиратися, ряся, ешся, сов. в. віддиратися и відідратися, деруся, рёшся, гл. Отдираться, отодраться, отрываться, оторваться.

Віддиха, хи, ж. Отдыхъ. *Трихи та мнихи—нема оддихи.* Ном. № 10952.

Віддихання, ня, с. Отдохновеніе. *Пішов у темний лужок на віддихання.* Чуб. V. 773.

Віддихати, хаю, еш, сов. в. віддихати, хаю, еш и відітхнuty, ну, неш, гл. 1) Переводить, перевести духъ, стать свободно дышать. *Дише, дише, поки віддихнє.* 2) Отдыхать, отдохнуть. *Полягайте та віддихните трохи.* Рудч. Ск. I. 92. *Прийшов у ліс і ліг оддихати.* Чуб. I. 5. *Сіла одітхнути.* Левиц. I. 39.

Віддихатися, хаюся (шуся), ешся, (шешся), гл.=Віддихати 1. Засапався, ніяк не віддихуся.

Віддіувати, вую, еш, гл. Прожить дѣвичью жизнь. *Я вже своє дівоцтво віддіувала.* Кіев. г.

Віддіжурити, рю, риш, гл. Заморить работой. *Мабуть добре Карпа на панщині віддіжурили, що на улиці нема.* Васильк. у.

Відділ, лу, м. 1) Огдѣль, раздѣль. *Старший син, швець, уже й одружився і на одділ пішов.* Г. Барв. 487.

Відділяти, ся. См. Відділяти, ся.

Відділяти, ляю, еш, сов. в. відділяти, лю, лиш, гл. Отдѣлять, отдѣлить; удѣлять, удѣлить. *Одділи маненьку часточку землі на мое ім'я.* Чуб. I. 143. *Одділив йому половину царства.* Рудч. Ск. II. 75.

Відділятися, ляюся, ешся, сов. в. відділятися, люся, лишся, гл. Отдѣляться, отдѣлиться.

Віддрючувати, кую, еш, гл. Побить палкой. Славяносерб. у.

Віддубасити, шу, сиш, гл. Отколотить, отдуть. Стор. I. 239.

Віддути, ся. См. Віддимати, ся.

Віддұхати, хаю, еш, гл.=Віддукопелити. А що, добре тебе оддұхали? Пирят. у.

Віддукопелити, лю, лиш, гл. Откоютить. *Иноді віддукопелять добре.* Г. Барв. 365.

Віддушити. См. Віддушувати.

Віддушувати, шую, еш, сов. в. від-

душити, шу, шиш, гл. Отдавливать, отдавить. *Віддушувати сир.*

Віддюбарити, рю, риш, гл. Отколотить, сильно побить. О. 1862. II. 58.

Віддяка, ки, ж. Благодарность; отплата; возмездие. Ум. Віддяка.

Віддякувати, кую, еш, віддячити, чу, чиш, гл. 1) Отблагодарить. Ном. № 12068. 2) Отомстить, отплатить. *Віддячим діявольским синам, гукали громадяне, віддячим!* Стор. МПр. 51.

Віддякуватися, куюся, ешся, віддячитися, чуся, чишся, гл. = Віддякуватися, віддячитися. Грин. I. 114. Я не зможу тобі віддячитися. Фед'к.

Віддяка, ки, ж. Ум. отъ віддяка.

Віддячливий, а, о. Старающийся отблагодарить чымъ-либо. *Він такий оддячливий був.* Черниг. у.

Віде́й, нар.=Відай.

Віде́льга, ги, ж.=Відлига. Вх. Зн. 7.

Відречко, відреко, ка, с. Ум. отъ відроб.

Відерковий, а, е. Ведерный.

Відерник, ка, м. 1) Дѣлающій ведра. 2) Горшокъ, чугунъ вмѣстимостью въ 1 ведро. Купила собі горщик-відерник.

Відрѣце, ця, с. Ум. отъ відро.

Відемний, а, е. О зернѣ: легковѣсный и потому оглетающей при пропѣтаніи вмѣстѣ съ мякиной. *Одемна пшениця.* Рк. Левиц.

Віджалувати, лую, еш, гл. Не пожалѣть дать. *Родителів має (черница) возможних, то нехай родителі оджалують її дещо на прожиття, бо вселилася вона у їх в такій убожестві, що її не сказати.* МВ. II. 164. *Віджалуйте гроши на таке діло.*

Віджарити, рю, риш, гл. Отпороть розгами, высѣчь. *Узяли його лакей на станю та так оджарили, що ні лягти, ні сісти.* Мир. ХРВ. 53.

Віджартовуватися, вуюся, ешся, сов. в. віджартуватися, туюся, ешся, гл. Став шинкар свою жінку зневажати: вона усе оджартовувалась, сміялася. МВ. II. 185.

I. Віджати. См. Віджимати.

II. Віджати. См. Віджинати.

Віджахнуты, ну, нёш, гл. Отогнать страхомъ, вообще отогнать, отбить силой, оружіемъ. Помогла тобі від Польщі Москву віджахнути. К. ХП. 65. *Воюй добре, щоб вражих черкесів оджахнути.* О. 1861. XI. Кух. 9.

Віджахнутися, нуся, нёшся, гл. Отскочить отъ кого въ ужасѣ, въ испугѣ. (Відьми) кинулись на Пантелеймона і оджахнулись од круга. Грин. I. 67.

Відживати, ваю, еш, сов. в. відживити, живу, вёш, гл. 1) Оживать, ожить; приходить, приди въ себя. 2) Отживать, отжити. *Він уже свій вік оджив.*

Відживити. См. Відживляти.

Відживіти, вію, еш, гл. Ожити. Дождали побачиться так, як дня соняшного, що його дождає чоловік і радіє, одживіє, діждавши. МВ. (О. 1862. I. 78).

Відживляти, ляю, еш, сов. в. відживити, влю, виш, гл. Оживлять, оживить. Текохання, що його одживило, живу й муку йому собою завдало. МВ. (О. 1862. I. 78).

Віджимати, маю, еш, сов. в. віджати, відіжмуй, меш, гл. Выкручивать, выжимать, выжать мокрое бѣлье. А дівка—чорнявка порається у другій хаті—віджимає сорочки. Рудч. Ск. II. 151. *Мотря стала віджимати сорочки з відмоки.* Левиц. КС. 43.

Віджинати, наю, еш, сов. в. віджати, відіжнуй, нёш, гл. Жать, сжать за долгъ.

Віджинатися, наюся, ешся, гл. О жнецѣ: работая, обгонять остальныхъ жнечовъ. Оджинатись од женцівъ.

Віджиріти, рю, еш, гл. Отжирѣть.

Віджити. См. Відживати.

Віджобоніти, ню, виши, гл. Отшептать. А баба таки віджобонила трохи хоробу.

Віджувати, жую, єш, гл. Отжевать. Теля віджувало рукава в сорочці.

Віджухарити, рюся, ришся, гл. Отдѣляться. Насилу віджухарився від десятника.

Відзаддя, дя, с. Мякина. Желех. Ум. Відзаддячко. Що ж она діє? Золото пряде. Ходім до неї колядувати, ої чей жс нам дастъ по колядочці, по колядочці, хоть відзаддячко, хоть відзаддячко, хоть відпрядочки. Гол. IV. 31.

Візвичайти. См. Візвичаювати.

Візвичаювати, чаюю, еш, сов. в. візвичайти, чаю, іш, гл. Отучать, отучить. Желех.

Візволити, ся. См. Візволяти, ся.

Візволяти, ляю, еш, сов. в. візволити, лю, лиш, гл. Освобождать, освободить, выручить. Рудч. Ск. I. 138. Отто одзволив (од чортів) він сина. Драг. 51. *Ти одзволив нас од смерти.* Рудч Ск I. 120.

Відзволятися, ляся, ешся, сов. в. відзволитися, люся, лишся, гл. Освобождаться, освободиться. Одзволилась еси від недуги твоєї. Єв. Л. ХІІІ. 12.

Відзэмок, мка, ж. Часть деревесного ствола до ветвей.

Відзвівати, ваяю, еш, сов. в. відізвівати, зву, веш, гл. Отывать, отзывать.

Відзвіватися, ваяюся, ешся, сов. в. відізвіватися, звуся, вешся, гл. Отзываюсь, отзываюсь. Чуб. I. 141.

Відзимки, ків, м. мн. Исходь зимы, время послѣ зимы, когда еще возвращаются зимнія явленія. Берд. и Житом. у.

Відзігорний, а, е. Франтоватый. Така відзігорна—не впади, пороше, на мос хороше. Уман. у. Подольск. у. См. фіцігорний.

Відзімувати, мую, еш, гл. Переизомовать.

Відзірятися, ряюся, ешся, гл. Скались зубы. Лежить собака та її відзіряється. Полт. Її би все тільки до хлопців відзірятися. Полт.

Відзіака, ки, ж. Знакъ; отмѣгка. Желех.

Відзначати, чаю, еш, сов. в. відзначити, чу, чиш, гл. Отмѣчать, отмѣтить.

Відзначатися, чаюся, ешся, сов. в. відзначитися, чуся, чишся, гл. Отражаться, отразиться, обозначаться, обозначиться. Ні в чим так не відзначилась душа, як у пісні. Все, що перейшло через серце і розум (українського народу) одзначилось в нашій рідній мові. О. 1861. IV. 31.

Відзолити. См. Відзолювати.

Відзблювати, люю, еш, сов. в. відзолити, лю, лиш, гл. 1) Щелочить, выщелочить (бѣлье). 2) Бранить, выбранить. Так ѿго, так!... одзоліть його! Мир. Пов. II. 62.

Відзяпти, плю, пиш, гл. Отворить, распахнуть. Відзяпти двері навстяж.

Відібрати. См. Відбрати.

Відігнати. См. Відганяти.

Відігравати, граю, єш, сов. в. відіграти, граю, еш, гл. Играть, сыграть. Дав юму свої скрипки одограти весілля. Грин. II. 58—59.

Відіграватися, граюся, єшся, сов. в. відігратися, граюся, ешся, гл. 1) Быть играннымъ, сыгранымъ. 2) Отыгриваться, отыграться.

Відіднити, ню, ніш, гл. Винуть дно у бочки.

Відідрати, віддеру, рёш, гл. = Віддерти.

Відідратися, віддеруся, рёшся, гл. = Віддертися. Віддереться латка від одеждини. Єв. Мт. IX. 16.

Відізватися. См. Відзвіватися.

Відіймати, маю, еш, сов. в. відіймати, йму, меш, гл. Огнимать, отнять. Грин. Ш. 519. Воли випрягає, пугу одіймає. Чуб. V. 279. ІЦо малій пан вліпить, то і великий не відоїме. Ном. № 1277..

Відійматися, маюся, ешся, гл. Разставаться. Не клопоч мені голови, бо я і так клопіт маю, від роду ся відіймаю. Pauli.

Відійті. См. Відходити.

Відімкнуті. См. Відмикати.

Відімстити. См. Відімщати.

Відімчати, чу, чиш, гл. Быстро отвезти или отнести. Ой ти, коте сірий, та вимети сіни, а ти, кішко, не ворчи, піди сміття одімчи. Мил. 43. Одімчить було который возом.... харчі там і барило. Сим. 222.

Відімщати, щаю, еш, сов. в. відімстити, мщу, стищ, гл. Отомшать, отомстить. Ой панове гайдамаки, добре себе майте, що за моего пана Івана ляхам одомщайте. Нп.

Відімщення, ня, с. Отмщеніе. Спасенна смерть! Летите, вірні душі, до Бога правди, Бога відімщення. К. ЦН. 241.

. Відіпнати. См. Відпинати.

Відіпрати, ся. См. Відпірати, ся.

Відіпріти, прію, еш, гл. О льдѣ: оттаять. Як пішли бути дощі, од берега відопріла крига, а то всюди лежить недвижима. Волч. у.

Відіпхнуті. См. Відпихати.

Відіп'яти. См. Відпинати.

Відірвати, ся. См. Відривати, ся.

Відіслати. См. Відсылати.

Відіспати, сплю, спиш, гл. 1) Проплатить. Відіспати овечь. Проплатить до тѣхъ поръ, пока овцы разбредутся. Як чабан одіспав вівці, то, прокинувши ся, голостить за ними, і пішов шукати. О. 1862. V. Кух. 34. 2) Отоспаться, не доспать, наверстать и выспаться потомъ. Одіспав сьогодні за ввесь тиждень.

Відіткнуті, ся. См. Відтикати, ся.

Відітнуті, тну, неш, гл. = Відтяти. Відотну тобі хвіст. Стор. I. 221.

Відітхнуті. См. Віддихати.

Відідати, даю, еш, сов. в. **відісти**, ім, ісія, гл. 1) Отъѣдать, отъѣсть. *Розжалобивсь, як вовк над пороссянами: відїв ніжки та й плаче.* Ном. № 4692. 2) Только сов. в. Кончигь єсть, съѣсть. *То беріть та їжте! — Я вже, каже, своє одїв.* Грин. I. 53. 3) Наверстывать, наверстать потерянное въ ъѣ, съѣвъ разомъ. *Їже, відїдаї за снідання, бо тобі й поснідати не довелось.* Харьк.

Відідатися, дâюся, ешся, сов. в. **відістися**, імся, ісіся, гл. 1) Откармливаться, откормиться. 2) Істи як зварить, то не відісся. Такъ вкусно сварить, что все ъѣль бы. Св. I. 17.

Відїзд, ду, м. Отъѣздъ.

Відїзджати, жаю, еш, гл. = **Відїздити.** *Ой куди ти їдеш, куди відїжджаєш, ти, козаченьку Марку?* Мет. Покидает, відїжджає в Китай городочек. Мег.

Відїздити, джу, диш, гл. Отъѣздить, кончить, перестать ъездить. *Одїздила вже свое.* Сим. 236.

Відїздити, джу, диш, сов. в. **відїхати**, іду, деш, гл. 1) Отъѣзжать, отъѣхагъ отъ чего. *Відїхаюже від воріт.* 2) Уѣзжать, уѣхать *До города Крилова відїздити.* Макс.

Відїздний, а. є. Который на отъѣздѣ, прощальный. *Так може, діду, ти одїздної* (чарки)? О. 1862. I. 51. **Відїзднє** = **Відклінне.**

Відїсти, ся. См. **Відїдати, ся.**

Відїхати. См. **Відїздити.**

Відкадити, джу, диш, гл. Окончить кадить.

Відкáз, зу, м. Отвѣтъ. Сгор. II. 23. МВ. I. 133.

Відказати, ся. См. **Відказувати, ся.**

Відказувати, зую, еш, сов. в. **відказати**, жу, жеш, гл. 1) Отвѣтать, отвѣтить. *Як Христа дочітаються, то не одказуючи йому:* „воистину воскрес”, *зобажан чого: так і станеться.* Ном. № 289. *Ішов козак дорогою:* „помагай-бі, женече!” *Вона ж йому відказала!* „Здоров бувай, серце.” Нп. 2) Оставлять, оставить въ наслѣдство, завѣщать.

Відкáзуватися, зуюся, ешся, сов. в. **відказатися**, жуся, жешся, гл. = Отговариваться, отговориться.

Відкалабанити, ню, ниш, гл. Отколо-тигъ. *Та так його одкалабанили, шо він-*

ледві додому дотягся.

Екатериносл. в.
Слов. Д. Эвари.

Відкалатати, таю, еш, гл. *Огзвонити.*

Відкараскатися, каюся, ешся, гл. Отдѣляться, отбояриться. *Лихим лихом причепивсь, насилу відкарасався від його Черк.* є.

Відкасник, ка, м. Раст.: а) *Asperugo galliooides.* ЗЮЗО. I. 113; б) *Carlina vulgaris L.* ЗЮЗО. I. 116; в) *Thalictrum flavum L.*

Відкаснути, нуся, нёшся, гл. (Г-стать, отвязаться. *Од мене, бабо, відкаснися, і не тілько на яві — і ві сні не снися.* Ном. *Одкасанись від мене і від лиця моого* Ном. *Налякати хоче, аби ми від неї відкасанулись.* Г. Барв. 206.

Відкатувати, тую, еш, гл. Сильно избить.

Відкашлюватися, лююся, ешся, сов. в. **відкашлятися**, ляюся, ешся, гл. Откашливаться, откашляться.

Відквасити. См. **Відквашувати.**

Відквашувати, шую, еш, сов. в. **відквасити**, шу, сиш, гл. Выпячивать, вы пятить. *Як молодик гострий та черево відквасив, то місяць буде дощовий.* Грин. I. 11. 2) — *губи.* Надутися, сдѣлать недовольную физіономію.

Відки, нар. = **Відкіль.** *Відки йдете — З під Дунаю.* Гол. I. 98.

Відкінд, ду, м. Скатъ, покатость, склонъ. *Сіла.... на одкіді снели.* Левиц. I. 254.

Відкідáння, на, с. Отbrasываніе

Відкідати, даю, еш, гл. 1) = **Відкінути** З. *Лежити, відкідавши ноги, як нулик після яйця.* Ном. № 14087. Зм.

Відкідати, даю, еш, сов. в. **відкінути**, ну, неш, гл. 1) Откидывать, откинуть, отbrasывать, отбросить *Лопатою* нечисть відкідають. Ном. № 8059. 2) Отвергать, отвергнуть. *Не відкідай мого прихання.* К. Псал. 3) **Відкінути ноги.** Умереть. *Як не мудруй, а вмерти треба!* *Ори і засівай лани, коси широкі перлоги і грошики за баштами лупи, — ти все одкінеш ноги.* Г. Арт. (О. 1861. III 111). Иногда это значитъ лишь лежать сильно угомленнымъ, обезсиленнымъ. См. **Відкідати.** 4) Отворять, отворить. *Одкінула двері, держить настежі.* МВ. (КС 1902. X. 147). *Одкінула заслонку.* Кроплев. у. 5) — *на сито.* Отпѣживать, отцѣдить на сито. Марков. 169.

ноги говорять также: кочерги, гуркала сурепі. Ном. № 10879.

Відкідатися, даюся, єшся, сов. в. відкінутися, нуся, нешся, гл. 1) Откідываться, откинуться, отбрасываться, отброситься. Голова одкидалась назад. Левиц. I. 520. 2) Отстрайняться, отстравитися, отказываться, отказаться, отшатываться, отшатнуться, отрекаться, отречься. Вона одкінетися від його. Левиц. Пов. 276. 3) Отражаться, отразиться. Все та одкидалося, обдивалося в тихій воді. Левиц. I. 92. 4) Принимать, принять прежній видъ (послѣ превращенія во что) Він перекинувся вовком та одкінутися назад не вміє. Ромен. у. 5) Отворяться, отвориться. Ворота.... раз одкінутися,—стоятимуть і ніч настіж МВ. (О 1862. I. 97).

Відкіль, відкіля, нар. Откуда, откоїв. Відкіль таки се голупітаки? Котл. Ен. I. 16. Не стянишся, відкіль лихо складеться. Ном. № 1963. Початок і не можна знати, відкіля вязався. Ном. № 388

Відкільсь, відкілясь, нар. Откуда-то Коняку відкілясь пристасав. Миж. 131.

Відклáд, ду, м. Откладываніе, проволочка. Одклад не піде в лад. Ном. № 11006.

Відклáданий, відкладний, а, е. Откладываемый, отложенный. Що маеш робити, то роби сьогодня, бо тілько іден сир відкладний добрий. Ном. № 11008 Одкладний сир добрий. Ном. № 11007

Відкладання, я, с. Откладываніе.

Відкладати. даю, єш, сов. в. відклáсти, кладу, дёш, гл. Откладывать, отложить. Одкладає, як лях свято Ном. № 11005.

Відкладний См. **Відкладаний**

Відкладувати, дую, єш, гл.=**Відкладати**.

Відклепати, паю, єш, гл. Огбити косу молоткомъ.

Відкликати, каю, єш, сов. в. відклікати, клячу, чеш, гл. Отзывать, отзвать

Відкликатися, каюся, єшся, сов. в. відкликиутися, нуся, нешся, гл. Отзываюсь, отзываюсь, отозваться, откликаться, откликнутися. Як прийде лисичка, то не одкликається. Рудч. Ск. II. 4. Відклинувся Олесь, та й сам гдесть. Ном. № 12723

Відклінне, ного, с. Прощальный подарокъ. Ой дав же я їй да одклінного—коня вороного, а вона (мені) хутиночку. Грин. Ш. 175. Мил. 113

Відкліншина, я, ж. Прощальный подарокъ. а) по случаю выхода ученика отъ мастера-кобзаря, б) по окончаніи свадебныхъ празднествъ (въ субботу). Чуб. IV. 580

Відклонити. ся. См. **Відклоняти**, ся.

Відклонати, няю, єш, сов. в. відклонити, ню, ниш. гл. Въ свадебномъ обрядѣ: заставлять, заставить новобрачныхъ поклониться родителямъ,—его цѣлаеть съ женихомъ дружко, съ невѣстой брат руками, обернутыми въ платокъ или полотенце. 'Старосто, пане підстаросто' благословіть батькові й матері молодого князя (сесіру) одклонить' Маркев 108, 110. МУЕ. Ш. 106.

Відклонатися, няюся, єшся, сов. в. відклонитися, няся, нишся, гл. Кланяться, поклониться, передавать, передать поклонъ. Грин. Ш. 175. Молодий і молода молються спершу Богу, тоді одклоняютися батькові й матері. Грин. Ш. 531. Та байся, коню, вибивається, та накрутити бережечок поспішається, та до оїця, неньки відклоняється. Чуб. V. 798. З України до дівчини козак відклонився. Чуб. V. 305 Не відклонивши їм, пішила скорою ходою додому. Г. Барв. 152.

Відклáкнути, кну, неш, гл. Отйти (объ окоченѣвшихъ или отмороженныхъ частяхъ тѣла).

Відклáстися, клянуся, нешся, гл. Отнереться отъ чего съ клятвой, божбой. Харьк. у. (Лобод.).

Відкозакувати, кую, єш, гл. Окончить козачествоовать. Запорожці... відкозакувавши в Січі, позаводились жінками та дітьми Стор. МПр. 152.

Відкбли, нар. 1) Съ какихъ поръ. Відкбли пішов, та й нема. Рудч. Ск. II. 35 2) Съ тѣхъ поръ, какъ. Ще не чула, одкбли живу на світі Левиц. Пов. 341

Відколішній, я, е. Очень давній.

Відколоти. См. **Відколювати**.

Відколупати. См. **Відколуплювати**

Відколуплювати, люю, єш, і відколупувати, пую, єш, сов. в. відколупати, паю, єш, гл. Отковыривать, отковырять Одколупали грудку (каши). Грия I. 33

Відколупніти, ну, неш, гл.=**Відколупати**.

Відколупувати. См. **Відколупнити**

Відблювати, люю, єш, сов. в. відблюти, лю, лиш, гл. Откалывать, отколоть, отщепливать, отщепить.

Відколядувати, дую, єш, гл. Окончить колядування. МУЕ. Ш. 57.

Відкопати, ся. См. Відкопувати, ся.
Відкопілити, лю, лиш, гл. Отточы-
 рить (о губѣ). *Оце! відкопилив губу!* Ва-
 сильк. у.

Відкопування, ня, с. Откопуваніє.

Відкопувати, пую, еш, сов. в. відко-
 пати, паю, еш, гл. Откопувати, откопать.
*Щоб ці гроши відкопали такі руки, які
 закопали.* Чуб. I. 98.

Відкопуватися, пуюся, ешся, сов. в.
 відкопатися, паюся, ешся, гл. Откопы-
 ваться, откопатися.

Відкосити. См. Відкошувати.

Відкоситися, шуся, сишся, гл. Окон-
 чить косьбу.

Відкотити, ся. См. Відкочувати, ся.

Відкочувати, чую, еш, сов. в. відко-
 тити, кочу, тиш, гл. Откатывать, отка-
 тить. *Він тоді його відкотив аж до лісу.*
 О. 1862. I. 33.

Відкочувати, чую, еш, гл. Откочевати.
*Татаре.... одкочували собі геть у.... сте-
 пи.* К. Хмельн. 13.

Відкочуватися, чуюся, ешся, сов. в.
 відкотитися, кочуся, тишся, гл. Отка-
 тываться, откатитися. *Яблучко від яблунь-
 ки не відкотиться.* Ном. № 9304.

Відкошувати, шую, еш, сов. в. від-
 косити, шу, сиш, гл. Косити, скосити,
 отрабатывая за долгъ.

Відкрадатися, даюся, ешся, сов. в.
 відкрастися, дуся, дешся, гл. Уходить,
 уйти украдкой. *Мене мати лає, гулять
 не пускає, ой я відкрадуся да й нагу-
 ляюся.* Чуб. V. 542.

Відкрайвати, краюю, еш, сов. в. від-
 краяти, краю, еш, гл. Отрѣзывать, отрѣ-
 зать. *Сорбочку відкрайти.* Отрѣзать полотна
 на сорочку. Левиц. КС. 60.

Відкривання, ня, с. Открываніє.

Відкривати, ваю, еш, сов. в. відкрі-
 ти, крию, еш, гл. Открывать, открыть;
 обнаруживать, обнаружить. *Прийшла його
 мили, китайку відкрила.* Ни. Я ж тобі
 всю правду відкриваю. Чуб. V. 825.

Відкриватися, ваюся, ешся, сов. в.
 відкритися, криюся, ешся, гл. Откры-
 ваться, открыться.

Відкриттѧ—**тѧ**, с. Откровеніє. *Мени*
 (Шевченкові твори) здалисъ мов би якимъ
 одкриттямъ з неба.

К. ХП. 12.

Відкришти, шу, шиш, гл. Открошить.

Відкриштися, шуся, шишся, гл. От-
 крошиться.

Відкрутити, ся. См. Відкручувати, ся.

Відкручути, чую, еш, сов. в. від-

крутити, чу, тиш, гл. 1) Огкручивать,
 открутить. *Трохи голови не відкрутив із
 чудом.* Стор. I. 191. 2) Отвинчивать, от-
 винтить.

Відкручуваця, чуюся, ешся, сов. в.
 відкрутитися, чуся, тишся, гл. Отдѣль-
 ваться, отдѣлаться. *Став думати, як би
 то від них відкрутилось.* Кв. I. 255.

Відкудбвчи, чу, чиш, гл. Поколо-
 тить. *Опісля насилу люде виволокли з
 кімнати.* так він його відкудовчив.

Відкуп, пу, м. 1) Откупъ. *Не раз із
 селами ї церкви їм на одкуп oddавали.*
 К. ЧР. 10. 2) Выкупъ. МУЕ. Ш. 117.

Відкупати, ся, гл.=**Відкупляти**, ся.

Відкупити, ся. См. Відкупляти, ся.

Відкупляти, ляю, еш, сов. в. відку-
 пти, плю, пиш, гл. Откупать, откупить,
 выкупать, выкупить. *З моря душу вий-
 мала, од гріхів одкупляла.* Чуб. V. 849.
*Я б рад одкупити батьківське гніздо, та
 Еї ма за віщо.* Левиц. I. 422.

Відкуплятися, ляюся, ешся, сов. в.
 відкупитися, плюся, пишся, гл. Отку-
 паться, откупиться. *А я смерти не боюся,
 я від смерти одкуплюся.* Чуб. V. 1093.
Наша душа гріхів довіку не відкупиться.
 АД. I. 108.

Відкупні, ного; с. Выкупъ. МУЕ. III.
 117.

Відкупний, а, ё. Откупленный, выку-
 плленный. **Відкупні кумі**. Мужчина и жен-
 щина, которые, въ случаѣ если дѣти въ
 семье мрутъ, для сохраненія жизни ре-
 бенка, приглашаются его родителями (че-
 резъ шесть недѣль послѣ его рожденія и
 уже послѣ крещенія) быть второю парою
 кумовьевъ, при чемъ кумъ даетъ деньги,
 кума—крижмо; впослѣдствіи ребенокъ ро-
 дителями выкупается у этихъ кумовьевъ.
 Мил. 22. Мнж. 183.

Відкуповуватися, вуюса, ешся, гл.=
Відкуплятися.

Відкусити. См. Відкошувати.

Відкусувати, шую, еш, сов. в. від-
 кусити, шу, сиш, гл. Откусывать, отку-
 сить. *Собака собаці хвоста не одкусити.*
 Ном. № 7954.

Відлазити, жу, зиш, сов. в. відлізти,
 лізу, зеш, гл. Отползать, отползти

Відламати. См. Відламувати

Відламувати, мую, еш, сов. в. відла-
 мати, маю, еш, гл. Отломывать, отломать.

Відлатати, таю, еш, гл. Отколотить.
Відлатав я йому боки.

Відляюватися, ююся, ешся, сов. в. відлятися, ляюся, ешся, гл. Отругиваться, отбравиваться, отв'єтать бранью на брань, а въ сов. в. кончить, прекратить брань. *Лають, сквернятъ його москвищиною,—він мовчить, не відлаюється.* Г. Барв. 438.

Відлéглий, а, е. Отстояній; отдалений. **Відлéглість, лости, ж.** Разстояніе; отдаленность.

Відлéгло, нар. Отдаленно.

Відлéжати. См. Відлежувати.

Відлéжути, жую, еш, сов. в. відлéжати, жу, жиш, гл. Пролеживать, пролежать, лежать известное время.

Відлетіти. См. Відлітати.

Відливáло, ла, с. Ковшъ, которымъ выливаютъ воду изъ большой лодки (дуба). Мнж. 179.

Відливáти, вáю, еш, сов. в. відліти, діллю, ллеш, гл. 1) Отливать, отлитъ. 2) Обливать, облить водою для приведенія въ чувство. *Ої став козак та ї з гори ся спускати. взяли дівчину водою відливати.* Гол. *Разів із шість Рябка водою одливали, і стільки ж раз його, одливши, знов шмагали.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 84). 3) Только сов. в. Хорошо сдѣлать. Мир. Пов. II. 120. *Найперший кравець (корсет) пошив, так і одлив під дев'ять усів.* Г. Барв. 205.

Відливáтися, вáюся, ешся, сов. в. відлітися, діллюся, ллешся, гл. Отливаться, отлиться, назадъ литься. *То ваші сльози їм одливаються—отомщаются.* МВ. I. 28.

Відлýга, ги, ж. Оттепель. Драг. 388.

Відлýг(ну)ти, ну, неш, гл. 1) Потеплеть, отсырѣть. *Оце після дощу земля відлигла.* Черниг. г. 2)—на серці. Легче сдѣлаться на душѣ. *Нехай трохи одлигне на серці.* О. 1862. V. 58.

Відлýнути, ну, неш, гл. 1) Отлетѣть. 2) Отхлынуть. *Відлинула вода від берега.*

Відлипáти, паю, еш, сов. в. відліпнути, ну, неш, гл. Отставать, отстать, отклеиваться, отлеиться.

Відліск, ку, ж. Отблескъ. *Тільки одліск червонястий майнув по білих стінах.* Левиц. I. 26.

Відлýти, ся. См. Відливати, ся.

Відлýчка, ки, ж. Знакъ, которымъ отмѣчаютъ, отмѣтка. *Дружки, як молодому пришивають квітку, (спивають): Ої дай, мати, голку, ще ї ниточку шовку,—при-*

шити квітку, ік зятеві одличку.

Грин.. III. 485.

Відлýчний, а, е. Не такой, какъ другие, отличный отъ другихъ. *Занорожці були люде одличній: у них і собаки без пастуха сами овець пасли.* О. 1861. X. 34.

Відліг, логу, ж. На відліг. На отмашь. *Як на відліг рукою не робити, так моєму лицю й тілу від нічого не боліти.* Заговоръ. См. Навідли; навідлі.

Відліж, жі, ж.=Відлига. Вх. Зи. 7..

Відлізти. См. Відлизти.

Відліпити. См. Відліплювати.

Відліплювати, люю, еш, сов. в. відліпти, плю, пиш, гл. Отлѣпівать, отлѣпить.

Відліт, льоту, ж. Отлетъ, улетаніе.

Відлітати, таю, еш, сов. в. відлітіти, чу, тіш, гл. 1) Отлетать, отлѣтѣть. *Пташки у вірій одлітаютъ.* МВ. II. 8. Од Цариграда-города ясний сокіл одлітає. КС. 1882. X. 495. 2) Отскакивать, отскочить. *Ввяєся Добуш добувати, взяли замки відлітати.* Рус. Дніст.

Відліч, чі, ж. Вычитаніе. К. Грам. 100. *Одлічу.... зветься справа, що не ю одно число одлічується від другого, або зменшується другим.* Кон. Ар. 4.

Відлічти, ся. См. Відлічувати, ся.

Відлічувати, чую, еш, сов. в. відлічти, чу, чиш, гл. 1) Отсчитывать, отсчитать. *Одлічили.... тридев'ять піонин.* Чуб. I. 120. 2) Вычитать, вычесть. К. Грам. 102. Кон. Ар. 4.

Відлічуватися, чуюся, ешся, сов. в. відлічтися, чуся, чишся, гл. 1) Отсчитываться, отсчитаться. 2) Вычитаться, вычестися, быть вычтенымъ. *Одно число одлічується від другого.* Кон. Ар. 4.

Відлóга, ги, ж. Капюшонъ (въ верхней одеждѣ). Чуб. VI. 419.

Відложити, жу, жиш, гл.=Відкласти.
Відломити. См. Відломлювати.

Відломлювати, люю, еш, сов. в. відломити, млю, миш, гл. Отламывать, отломить.

Відлóмок, мку, ж. Отломокъ, обломокъ. *Покрила хвіля всіх одна, одломки тільки шум хата.* Мкр. Г. 6.

Відлúзати, заю, еш, гл. Пройти, профхать. *Одлузавши верстов з двадцяток Стор.* (О. 1861 IX. 18).

Відлука, ки, ж. Отлученіе; отдѣленіе отъ чего либо.

Відлупити, ся. См. **Відлуплювати, ся.**

Відлуплювати, люю, еш, сов. в. **відлупити, плю, пиш, гл.** Отлупливать, отлупить, отковыривать, отковырять. Тая земля, що він відлупив, взяла та й розсипалась. Чуб. I. 144.

Відлуплюватися, лююся, ешся, сов. в. **відлупитися, плюся, пишся, гл.** Отлупливаться, отлупиться, откалыватьсья, отколоться.

Відлустуватися, туюся, ешся, гл. Откалыватьсья, отдѣляться слоями. Кора одосокора одлустується. Стриж

Відлучання, ия, с. 1) Разлученіе, отдѣленіе. 2) Отниманіе (ребенка отъ груди)

Відлучати, чаю, еш, сов. в. **відлучити, чу, чиш, гл.** Отлучать, отлучить, разлучать, разлучить, отдѣлять, отдѣлити. Оджінки одлучив (змія). Миж. -9. А тепер я заручена, од челяді одлучена. КС. 1883. II. 371. **Відлучати дитину.** Отнимать ребенка отъ груди. **Відлучати теля, ягня.** Взять сосуна отъ матки, чтобы пересталъ сосать. *Одлучи теля од корови.* Левиц. I. 246.

Відлучатися, чаюся, ешся, сов. в. **відлучитися, чуся, чишся, гл.** Отдѣляться, отдѣлиться, разлучаться, разлучиться. *Там Маруся заручастсья, од батенька одлучається.* Мет. 127. У дорозі не можна відлучитися від товаришок. Зміев. у.

Відлукний, а, е. Отдѣленный, отдѣлившійся. Новомоск. у.

Відлучувати, чую, еш, гл. = **Відлучати.** *Пастух одлучує овець од козлів.* Єв. Мт. XXV. 32.

Відлюбити, блю, биш, гл. Отбить у кого-либо милаю, милую. Уже ж мої дівчина да й одлюблена. Нп.

Відлюдний, а, е. Удаленный отъ людей.

Відлюдник, ка, ил. Отшельникъ, анахоретъ, нелюдимъ.

Відлюдио, нар. Удаленно отъ людей.

Відлюдок, дка, ил. = **Відлюдник.**

Відлютувати, тую, еш, гл. 1) Пере злиться. 2) Огнать.

Відлютуватися, туюся, ешся, гл. От паяться.

Відлягти, жу, жеш, гл. Отлечь. *Насилу від серця відлягло.* **Відлягло в живо м.** Прошла спазма въ желудкѣ.

Відлясок, ску, м. Отголосокъ, эхо. *Танчують з парубками, тільки одляски їдуть.* Г. Барв. 58. *Поцілуvala тричи,*

иж одляски пішли по-під вербами. Левиц. I. 51.

Відмáга, ги, ж. Отказъ, отговорка. Це відмага тільки. НВолын. у.

Відмагання, ия, с. Отказы, отговорки. *Ніяке відмагання не помага.* Г. Барв. 519.

Відмагати, гаю, еш, сов. в. **відмогти, можу, жеш, гл.** Отнимать, отнять. *Почав пан хату відмагати:* десь прикупив сем'ю людей; то треба було хати. МВ. I. 44.

Відмагатися, гаюся, ешся, сов. в. **відмогтися, можуся, жешся, ил.** 1) От говориваться, отговориться, отказываться, отказаться. ХС. VII. 420. Як ужсе там царівна не одмагалась, то не робила,— треба їй за його йти. Миж. 29. Черга йти меншому на сторожу,—той одмагається. Миж. 22. 2) Отдѣляться, отдѣлаться, избавляться, избавиться. *Слухайся мене, то, може, од батька одможешся.* Рудч. Ск. II. 118. *Він од усякої кари відможеться, як оте прокаже.* Г. Барв. 335.

Відмáзати. См. **Відмазувати.**

Відмáзувати, зую, еш, сов. в. **відмазати, жу, жеш, ил.** 1) Отлѣпливать, отлѣпить замазку. *На весні вічка у бджил відмазують.* 2) Смачивать, смочить шліхтою основу (у ткачей). Константиногр. у.

Відмайструвати, рую, еш, ил. 1) Перестать быть мастеромъ. 2) Окончить урочную плотничью работу. *Відмайстрував свое, то й підеш додому.*

Відмакошити, шу, шиш, ил. Отколо тить. Так він його як піймав та як одмакошив! Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Відмалювати, любю, еш, ил. Нарисовать.

Відмалюатися, лююся, ешся, ил. 1) Быть нарисованнымъ, изображеннымиъ. 2) Отразиться. *Все твори во в душі одмалювалось.* К. МБ. 14.

Відманити. См. **Відманивати.**

Відманіжити, жу, жиш, гл. Отколотить, отдать. *Пан і цюо одманіжив.* Миж. 75.

Відмáнювати, нюю, еш, сов. в. **відманити, ню, ниш, ил.** Отвлекать, отвлечь отъ чего, переманивать, переманить отъ чего. *Що я наближуясь, вона знов пурхне, і відманила від села.* Г. Барв. 352.

Відмастити. См. **Відмащувати.**

Відмастка, ки, ж. 1) Родъ клейстера (изъ муки, крахмала), употребляемаго ткачами для смазыванія нитокъ основы, чтобы они были совершенно гладкими. МУЕ. Ш. 13. Шух. I. 258. 2) Приправа къ

корму скота мукой, отрубями и пр. Желех.

Відмахнутi, ся. См. Відмахувати, ся.

Відмахувати, хую, еш, сов. в. відмахнутi, ну, неш, іл. Отмахивать, отмахнуть.

Відмахуватися, хуюся, ешся, сов. в. відмахнутися, нуся, нешся, іл. Отмахиваться, отмахнуться. Одмахувались руками. Левиц. Пов. 79.

Відмащёння, ня, с. Смазываніе нитокъ основы вѣдмаскою (см.). МУЕ. Ш. 13.

Відмащувати, щую, еш, сов. в. відмастити, щу, стиш, іл. 1) Отрабатывать, отработать мазаниемъ. Менi завтра требайти відмащувати за тою карбованця, що пан позичив. 2) Смазывать, смазать нитки основы вѣдмаскою. Шух. І. 258.

Відмежбувати, вую, еш, сов. в. відмежувати, жую, -еш, іл. Отмежевывать, отмежевать.

Відмёлювати, люю, еш, сов. в. відмлоти, мелкъ, леш, іл. Отмалывать, отмлоть.

Відмерзати, заю, еш, сов. в. відмерз-(нути, зну, неш, іл. 1) Отмерзать, отмерзнуть. 2) Отгавивать, оттаять.

Відмерти. См. Відмірати.

Відмestý. См. Відмітати.

Відмивати, вяю, еш, сов. в. відмити, мию, еш, іл. 1) Отмывать, отмыть. 2) Мыть за долгъ, отрабатывать, отработать мойкой.

Відмиватися, вяюся, ешся, сов. в. відмитися, миюся, ешся, іл. Отмываться, отмыться. Так заплямив, що й не відмивається.

Відмикати, каю, еш, сов. в. відмкнутi, ну, неш, іл. Отпирать, отпереть. Одмикай скриню ЗОЮР. І. 257. Прийшов і дверi відмикає. Шевч. Оддай, сину, рабськi ключi... відмкнути рай i пекло ЗОЮР. 243.

Відмикатися, каюся, ешся, сов. в. відмкнутися, нуся, нешся, іл. Отпираться, отпереться (о замкѣ). Не відмикається чогось замок: чи заіржавів, чи й зовсiм поміався.

Відмикувати, кую, еш, іл.—від чого. Отлынивать, уклоняться отъ чего. Наймити вештались по дворi, одмikuвали од роботи. Левиц ПЙО. II. 171 (видання З-те, 1905, а в другому виданнi (221) — помилка).

Відміти, ся См. Відмивати, ся

Відмiл, лу, м. Отмель. Радом у

Відмiн, ну, м. Выкупъ. Турчин-турчинойку, не губъ мене молодойку: їде милий, одмiн несе. АД. І. 100.

Відмiна, ни, ж. 1) Изiїненiе, перемъна. 2) Огличiє. У нас на Вкраїпi.... не всюди одинаково говорять.... не велика, вони, правда, і одмiна. О. 1862. І. 70. Служки, доношуючи пiсля своїх панiв стареньку їх зобуву, пришивали до неї для одмiни чорнi пришиви. Ном. № 7334. 3) Варіантъ. Є ще сiн відмiн cieї проказки. Ном. № 10854. 4) Выкупъ. „Турчин-турчинойку, не губъ мене молодойку, їде маця відмiнити, не даст в'на мi згинути“. Одмiноки та й не стало: дiвча iрко заплакаю. АД. І. 100. 5) Уродливое дитя, больное англiйскою болѣзнью. Чуб. І. 130. Народъ считаетъ такого ребенка чертенкомъ, которымъ подмѣнили человѣческое дитя. См. Відмiнок. КС. 1883. VI. 372. Ум. Відмiнонка.

Відмiнити, ся. См. Відмiняти, ся.

Відмiнний, а, е. Отличный, отличающiйся отъ. Почнеш iк Волинi зближатися, зараз постережеш, що пiшила перед тобою одмiнна од нашої сторона. К. (О. 1861. II. 233).

Відмiнник, ка, м.=Відмiна 5.

Відмiнiсть, ности, ж. Отличие отъ чего.

Відмiнок, нка, м.=Відмiна 5. Чуб. І 193. Скiк в стремена, давай драла. Аж що за одмiнок?—Стриха в хмарах заблищала і стoйтъ будиною Г Арт. (О. 1861. III. 106). Який же його одмiнок утворює, що вiн верзе! О. 1861. Ш. 88.

Відмiнча, чати, с.=Відмiна 5.

Відмiнювати, ся, іл.=Відмiняти, ся

Відмiняти, няю, еш, сов. в. відмiнити, ню, ниш, іл. 1) Перемънять, перемънить, измънять, измънить. Природу тяжко одмiнити. Ном. № 3208. Відмiнло Перемънилось. Вчора був великий мороз, а сьогодня відмiнло. 2) Покупать, купить и поставить восковую свѣчу въ церкви. Відмiню святiй Покровi свiчку дорогою i на короюв до церкви двiстi подарую. Мкр. Н. 14. Відмiнила свiчечку за ко пiєчку. Ном. № 12832. У Кулиша не только о свѣчкѣ, а вообще подарить, пожертвовать. Псалтирщик шiсть недiль псалтирчитав, а за те йому покiйного батька свiту відмiнили i хустку, i малагай ЗОЮР II 287 3) Выкупать, выкупить

изъ неволи. *Турчин-турчинойку*, не тубъ мене молодойку: Ѳде мамя відмінити. АД. I 100.

Відмінитися, няюся, ешся, сов. в. відмінитися, нюся, вишся, іл. Изм'янятися, изм'янитися. Пора, мами, дочку віддати, голос відмінився. Чуб.

Відмірати, ряю, еш, сов. в. відмірти, дімрӯ, реш, іл. 1) Умирать, умереть, перемирать, перемереть. Більш як двісті чоловіка сього року відмерло в нашій волості. Багато бджіл повинискало її одмерло. Васильк. у. 2) Обмирати, обмереть и потомъ снова возвратиться къ жизни. Було, послі почую, що люди одмірали. Чому в нас не одмірають? Я пішла б роститала про свого (покійного) дідуся. Г. Барв. 362.

Відмірювати, рюю, еш, сов. в. відміряти, ряю, еш, іл. Отміривати, отміряти. Якою мірою жірнеш, такою тобі одмірюють. Ном. № 7069.

Відмітати, таю, еш; сов. в. відмісті. тӯ, тോш, іл. 1) Отметать, отмести. 2) Отбрасывать, отбросить. Що відмітаємо в час літній погами, тоє з охотовою б взімі і руками. Ном. № 559.

Відмітити. См. Відмічати.

Відмітний, а, е. Отличный, отличающийся отъ чего. Та ѹ уесь нац рід одмітен собі усім. Г. Барв. 427.

Відмічати, чаю, еш, сов. в. відмітити, чу, тиши, іл. Отмічать, отмітить.

Відмова, ви, ж. 1) Отвѣтъ. 2) Отказъ.

Відмовити, ся. См. Відмовляти, ся.

Відмовка, ки, ж. Отговорка. Віддати без жадної відмовки.

Відмовляння, ня, с. 1) = Відмова. 2) Заговоръ (отъ болѣзни). Кіевлянинъ, 1867, № 82 и 83.

Відмовляти, ляю, еш, сов. в. відмовити, влю, виш, іл. 1) Отвѣтъ, отвѣтить. Чи не закинути ще раз? — То ѹ закиньмо,—одмовив Панько. Левиц. I. 121. 2) Отговаривать, отговорить. Нема того, що любила, і немає, і не буде—одмовили вражі люде. Грин. Ш. 179. 3) Отказывать, отказать. Уранці йде Олеся дружок збірати; куди вступить, усюди одмовляють. МВ. I. 41. 4) Отбивати, отбить. Відмовилася мою любка від мою порою. Гол. IV. 454. 5) Произносить, произнести. Молитву відмовляє і про шахрайство гадає. Ном. Жид борухи відмовляє. Ном. № 12157. 6) Заговоривать, заговорить (отъ болѣзни).

Я від вас (пропасниць) знаю, од всіх одмовляю: не мучте бідних христіян. Чуб. I. 121.

Відмовлятися, ляюся, ешся, сов. в. відмовитися, влюся, вишся, іл. 1) Отказываться, отказаться, отговариваться, отговориться. Було мати кажутъ: давай ж тебе росчишу. Так я вже відмовлюсь, відмовляюсь: скубуть бо дуже. Черниг. у. Одмовлялась я одмовлялась, та ѹ мусила послухатись. МВ. I. 21. 2) Оканчивагь, окончить говорить. Ручки ж мої білесенькі одробилися, очі ж мої каресенькі оддивилися, уста ж мої сахарній одмовилися. Чуб. V. 767.

Відмовний, а, е. 1) Отвѣтный. 2) Отрицательный.

Відмогтися. См. Відмагатися.

Відмока, ки, ж. 1) Мокре място въ землѣ, мочага. Кролев. у. 2) Щелокъ, въ которомъ намочено бѣлье. Ой треба нам, чоловіче, icroмаду збірати, щоб помоили сорочки з відмоки попрати. Грин. Ш, 314. Мотря стала віджимати сорочки з відмоки. Левиц. КС. 43.

Відмокати, каю, еш, сов. в. відмокнути, ну, неш, іл. Отмокать, отмокнуть.

Відмолити, ся. См. Відмовляти, ся.

Відмолодикувати, кую, еш, іл. Прожить молодые годы.

Відмолодити, джу, дніш, іл. 1) Вернуть молодость. 2) Огъстъ: сдѣлать мягче.

Відмолодіти, дію, еш, іл. Помолодѣть. Як би він тієї види напився,... то він би відмолодів, другий би вік жив. Чуб. Одужала, одмолодила. МВ. I. 55.

Відмоложуватися, жуюся, ешся, іл. Ораст.: вновь зазеленѣть. Ніши дощі і на городі стало відмоложуватись.

Відмолти. См. Відмелювати.

Відмолоти. См. Відмолочувати.

Відмолочувати, чую, еш, сов. в. відмолотити, чу, тиши, іл. Отмолачивать, отмолотить, отработать молотьбой.

Відмоблювати, люю, еш, сов. в. відмобіти, лю, лиш, іл. Отмаливать, отмобітити. Щоб відмоблювали тяжкій мої іріхи Стор. Буду просить Бога.... може ще ? одмоблю його (сина). Рудч. Ск. II. 115.

Відмблюватися, лююся, ешся, сов. в. відмобітися, люся, лишся, іл. Отмаливаться, отмобітися, избавиться отъ кого молитвой. Від чорта би-м ся відхрестити, а від тебе -ні відхрещити, ні . відмобітися. Ном. № 2806.

Відмόргувати, гую, еш, іл. Отв'єтать маганіемъ. Одна моргне бровою, а друга таї одморгує. МВ. (О. 1862. III. 35).

Відмогріти. См. Відморювати.

Відморожувати, жую, еш, сов. в. відморозити, жу, зиш, іл. Отмораживать, отморозить. Мороз узяв та й одморозив дому пальця. Чуб. I. 5.

Відмогрювати, рюю, еш, сов. в. відмогріти, рю, риш, іл. —бджбли. Морить, заморить пчель. Треба перед Спасом одморювати бджіл. Волч. у. (Лобод.).

Відмотати. См. Відмотувати.

Відмотувати, тую, еш, сов. в. відмотати, таю, еш, іл. Отматывать, отмотать.

Відмочити. См. Відмочувати.

Відмочувати, чую, еш, сов. в. відмочити, чу, чиш, іл. Отмачивать, отмочить.

Відмуробувати, вую, еш, сов. в. відмурувати, рӯю, еш, іл. 1) Разбирать. разобрать каменню или кирпичну стѣну, которая закрывала входъ. *Лъох замуро-ваний, треба його відмурувати.* 2) Отгораживать, отгородить каменной или кирпичной стѣной. *Відмурував город від супіда.*

Відмуробуватися, вуюся, ешся, сов. в. відмуруватися, рӯюся, ешся, іл. 1) Озаложенню кирничемъ, камнемъ: быть раскрываемымъ, раскрытымъ путемъ удаления каменной кладки. 2) Отгораживаться, отгородиться каменной стѣной.

Відм'ялити, лю, лиш, іл. Отколотить, отгудасить. Хтось добре відм'ялив. Чуб.

Віднаджувати, джу, еш, сов. в. віднадити, джу, диш, іл. Отваживать, оговаригъ. Як занадяться кури на город, то кіяк не віднадиш. Черк. у.

Віднадитися, джуся, дишся, іл. Отвадиться, отстать. Черезъ його віднадився купець. О. 1862. V. 56. Зовсім віднадився, від дому.

Віднайти, ся. См. Відиходить, ся.

Віднаходити, джу, диш, сов. в. віднайти, найду, деш, іл. Вновь находить, найти.

Віднаходитися, джуся, дишся, сов. в. віднайтися, йдуся, дешся, іл. Вновь находится, найтися. Желех.

Віднесті. См. Відносити.

Віднік, ка, м. Сосудъ (кадка и пр.), въ которомъ держать воду. Ум. Відничби. Куди ти? — Я хотіла до відничка у сіки, юди унести у хату. МВ. (О. 1862. I. 86). Стоїть кухлик на відничку й умийся. Чуб. V. 522.

Відніні, нар. Отнынъ, съ этихъ поръ. Слава не вмре, не поляже однині до віка. АД. I. 120.

Відніха, хи, ж. = Віднік. Лебед. у. Вх. Пч. II. 6. О. 1862. II. 62.

Відніця, ці, ж. = Віднік.

Відничок, чка, м. Ум. отъ відник.

Віднімати, маю, еш, сов. в. відніти, німуй, меш, іл. Отнимать, отнять, ограбить. А де ж ти діла паляницю? Чи може в лісі хто відняв? Шевч..

Відніова, ви, ж. Обновленіе.

Відновити, ся. См. Відновляти, ся.

Відновляти, ляю, еш, сов. в. відновити, влю, виш, іл. 1) Обновлять, обновить. 2) Возобновлять, возобновить.

Відновлятися, ляюся, ешся, сов. в. відновитися, влюся, вишся, іл. 1) Обновляться, обновиться. 2) Возобновляться, возобновиться.

Віднівок, вка, м. Ноный побѣгъ, новый ростокъ, отростокъ. Желех.

Відніога, ги, ж. 1) Каждая часть разветвленія (дороги, древесного ствола). Добра вилами расходиться: та віднога, що на гору, йде въ город..., а друга йде долиною. Св. Л. 215. Дуб бувъ высокий, а на дубі три одноги були. КС. 1883. I. 57. 2) Рукавъ рѣки. Желех. 3) Отрогъ горы. Желех.

Відніжина, ни, ж. = Віднога. Міусск окр.

Віднісити, шу, син, сов. в. віднесті, су, сёш, іл. Относить, отнести. Звелів царъ віднести дітей у церкву на ніч. Чуб. Я приносивъ, а відносити тобі вже черга. Чуб.

Відніти. См. Віднімати.

Відо, пред. = Від. Старший Галич відо Львова. Ном. № 1010.

Відо.... Слова, начинающіяся съ Відо и здѣсь не имѣющіяся, см. на Віді....

Відокромути. См. Відокромлюваться.

Відокромуватися, лююся, ешся, сов. в. відокромути, млюся, мишся, іл. Огдѣляться, отдѣлиться. По весіллю брат відокромився від нас. Федък.

Відом, ма, м. Извѣстіе, знаніе, снѣдѣніе. Безъ моего вѣдома. Безъ моего вѣдома. Стор. Відома мати. Знать. Відома одібрati. Узнать; до свѣдѣння дойти. Нема відома. Неизѣстно. А нема відома, як у тому замку, що въ ньому? Драг. 86.

Відомий, а, е. 1) Извѣстный. 2) Я ві-

домий. Мнѣ извѣстно. Я відомий за ти
гроши. Рк. Левиц.

Відомісінський, а, е. Совершенно, вполнѣ
извѣстный. Там мені ї стежечки знако-
місінські, хати усі відомісінські. М. В. (О.
1862. I. 73).

Відомість, мости, ж. 1) Свѣдѣніе, зна-
ніе. 2) Извѣстіе. В салдати тя віддам,—
відомости ся сподио. Чуб. V 234. См.
Відом.

Відомо, нар. Ізвѣстно.

Відор, ру, м. Отработокъ пахотой за
пользованіе землею. Херс. г.

Відорасти. См. Відорювати.

Відорювати, рюю, еш, сов. в. відора-
ти, рю, реш, гл. 1) Оглашивать, отпахать.
Відорана скиба. Рудан. I. 22. 2) Отра-
батывать, отработать пахотой. Херс. г.

Відотіль, нар.=Відтіль Треба відо-
тиль сино сюди завозити. Волч. у.

Відпадати, дяю, еш, сов. в. відпасти,
паду, деш, гл. Отпадать, отпасть. Шпа-
руна відпала,—треба замазати. Харьк
Кислиці поїла ї основа напала ї охо-
та однала. Грин. III. 232. Відпасти пра-
ва, ласки. Лишиться, потерять, утратить
право, расположение. Щобки відпали. Лицо
обрюзгло.

Відпалина, ни, ж. Мелкая гречневая
шелуха, смѣшанная съ мукою.

Відпалитися. См. Відпалюватися.

Відпалюватися, лююся, ешся, сов. в.
відпалитися, люся, лишся, гл. При
стенномъ пожаръ поджигать траву, чтобы
вызвать встрѣчный пожаръ и такимъ об-
разомъ прекратить дальнѣйшее распростране-
ніе пламеня. О. 1862. V. Кух. 31.

Відпанувати, ную, еш, гл. Окончить
господствовать, царствовать.

Відпарити. См. Відпарювати.

Відпаріти, рю, еш, гл. Оттаять. За-
мерзне поріг, а як тільки потепліє, то
ї відпаріс зараз.

Відпарь, рю, м. На болотѣ: не заро-
стающее и не замерзающее мѣсто.

Відпарювати, рюю, еш, сов. в. від-
парити, рю, риш, гл. 1) Распаривать,
распарить. Тепер одпарь лозину та ї
гни її. 2) Только сов. в. Высѣчь, побить.

Відпасати, саю, еш, сов. в. відпасти,
пасу, сеши, гл. 1) Откармливать, откор-
мить скотъ на пастбищѣ или іномъ корму.
Це мабуть на бразі відпасений віл. Ва-
сильк. у. Иногда и въ приложеніи къ лю-

дямъ: Еч, яку пижу соби відпас! 2) Части,
пропасти извѣстное время. Заняв, погнав
додому: одпас день. Рудч. Ск. I. 88. Ми
їм первые пасли, а вони нам нехай від-
пасаютъ. Грин. Ш. 565.

Відпасатися, саюся, ешся, сов. в. від-
пастися, суся, сешия, гл. 1) Откармли-
ваться, откормиться, разжирѣть (о скотѣ,
но также и о людяхъ). Маркев. 57. Од-
пасся людськимъ потомъ. Сим. 226.

Відпасти. См. Відпадати.

Відпасувати, сую, еш, гл.=Відпасати.
Одпасує живіт. К. ПС. 83.

Відпасуватися, суюся, ешся, гл.=
Відпасатися Годують їх (москалів) аби
як по городахъ, то вже вони по селахъ
відпасуються. Рудч. Ск. II. 164.

Відпаювати, паюю, еш, гл. Отдѣтить
Відпекатися. См. Відпекуватися

Відпекуватися, куюся, ешся, сов. в.
відпекатися, каюся, ешся, гл. Отдѣль-
ваться, отдѣлаться. Живуть вони собі по-
ки що нічого, та як вона відпекнеться
від його. Харьк

I. **Відпёрти.** См. II. Відпірати.

II. **Відпёрти,** відіпру, прещ, гл. Оттащить.
Відпер у млин мішок жита.

Відпечатати. См. Відпечатувати

Відпечатувати, тую, еш, сов. в. від-
печатати, таю, еш, гл. Распечатывать,
распечатать. Вже твої жупани поноше-
ні, вже твої меди відпечатані. Чуб. V
735.

Відпивати, ваяю, еш, сов. в. відпіти,
відіп'ю, пеш, гл. Выпивать, выпить что
слѣдуетъ. Цілий піст не пив горілки та
казав, що на великий відоп'є свое. Чер-
ніг. г. Чом же ви, каже, мату, не
п'єте?—Я вже, каже, свое одпив, т е.
во время своей жизни выпилъ все что
могъ, теперь не могу. Грин. I 53.

Відпиватися, ваяюся, ешся, сов. в.
відпійтися, відіп'юся, ешся, гл. Напи-
ваться, напиться вдоволь. Знайшли воду,
не відіп'ються; тяжко вже їм і дихати.
Кв. II. 305.

Відпинати, наю, еш, сов. в. відпінѧ-
ти и відіп'яти, пну, неш, гл. Отстеги-
вать, отстегнугъ, отвязывать, отвязагъ.
Желех.

Відпирськатися. См. Відпирськува-
тися.

Відпирськуватися, куюся, ешся, сов.
в. відпирськатися, каюся, ешся, гл. От-
фыркivагься, отфыркаться. Насіла собака
на кота, а він тільки відпирськується.

Відпис, су, и. Письменный отвѣтъ. Написав усе, чо сталося, і просив відпису. Св. І. 318.

Відписати. См. Відписувати.

Відписувати, сую, еш, сов. в. відписати, шу, шеш, гл. 1) Отвѣтать, отвѣтить письменно. *От і написали до царя, а цар одписав і кличе до себе.* Рудч Ск. II. 71. *Наші хлонці назад листиц одписали.* Грин. Ш. 563. *На сей лист не відписано мені нічого.* К. XII. 65. 2) Завѣщать, оставлять, оставилъ по завѣщанію. *Може старий відпіше флігель мені Левиц.* Пов. 80. *Макієвський пан відписав на церкву худобу.* Г. Барв. 168.

Відпитати. См. Відпитувати.

Відпіти, ся. См. Відпивати, ся

Відпитувати, тую, еш, сов. в. відпитати, таю, еш, гл. Чутемъ разпросовъ находить, найги, узнавать, узнать. *Повіз Лейба горщик масла в місто продавити та ѹ пішов собі на ринок купиня відпитати.* Рудан. I. 64

Відпихати, хаю, еш, сов. в. відпихнути, ну, неш, гл. Отпихивать, отпихнуть, отталкивать, оттолкнуть. *Відпихнув спінний човник золоти м весельце м* Гудч Ск. II. 39.

I. Відпірати, раю, еш, сов. в. відпірати, відперу, рёш, гл. Отстирывать, отстирать, отмывать, отмыть (бѣлье)

II. Відпірати, раю, еш, сов. в. відпірати, відпру, преш, гл. 1) Отпирать, отпереть. *Спринливій ворітівка* не можу відпірати. Мет. 2) Отражай, отразити, дать отпоръ: отогнать. *Смерти не відпірати.* Посл. *Насилу відпірати його.* Черк у 3) Относить, отнести (гяжелое что либо).

I. Відпіратися, ряюся, ется, сов. в. відпіратися, відперуся, рёшся, гл. Отстираться, отстираться, отмываться, отмыться (о бѣлье). *У шоє таке рушник уробили, що ѹ не відпіратося.* Черниг

II. Відпіратися, ряюся, ется, сов. в. відпіратися, відпруся, прешся, гл. Отпираться, отпереться (о запорѣ). 2)=**Відмагатися** 1. *Відпірайся, мій синочку, що коника та ѹ не має.* Нп.

Відпірка, ки, ж. Отговорка. *От і має відпірку.* НВолын. у.

Відпірчити, чу, чиш, гл. Отпороть, высѣчь. *Бідну дитину через стілець та ѹ одпірчати.* О. 1862 I. 72.

Відпічніти, ну, неш, гл.=**Відпочити.** Желех.

Відплазувати, зу, еш, гл. Отползти. **Відплакати**, чу, чеш, гл. Перестать плакивать. *Відплакав своє горе.*

Відплата, ти, ж. 1) Отплата, вознагражденіе. А ще ж бо я отцю, ненъї одплати не дав. Чуб V. 1016. *Я люблю тебе, дівчину, як дитину мати, не бажаю за кохання любой відплати.* К. Досв. 61. 2) Возмездіе, воздаяніе, отмщеніе.

Відплатити. См. Відплачувати.

Відплачувати, чую, еш, сов. в. відплатити, чу, тиши, гл. 1) Отплачивать, отплатить, вознаграждать, вознаградить. *Нема в нас, козаків, срібла та злата, щоб за дари дарами відплатити.* К. Бай 21. 2) Отомшать, отомстить. *Товариши гайдамаки, чиніть мою волю, що нам треба відплатити вкрайнську недолю.* Макс

Відплів, ву, и 1) Стокъ. 2) Оливъ (морской). Желех

Відпливати, вяю, еш, сов. в. відпливти, ву, веши, відплинути, ну, неш, відплисти, ву, веши, гл. Отпливать, отплыть. *Селезник одплив трохи дали.* Грин. I. 104. *Сім еоби у човничок, од бережна відплинули.* Чуб V. 558.

Відплішити, шу, шиш, гл 1) Вынуть клинышекъ, которымъ было чю либо закинево. 2) Отколотить. *Відплішив так, що до нових вінників буде згадувати.* Чуб.

Відпльбуватися, вуюся, ешся, сов. в. відплюватися, плююся, єшся, гл. Отплевываться, отплеваться. *Як перейде (піш) дорогу—щастия не буде, хиба відплюється.* Ном № 13383

Відплюскати. См. Відплюсувати

Відплюсувати, кую, еш, сов. в. відплюскати, каю, еш, відплюснути, ну, неш, гл. Отплескывать, отплеснуть

Відплющити, ся. См. Відплющувати, ся.

Відплющувати, щую, еш, сов. в. відплющити, щу, щиш, гл. Раскрывать, раскрыть (глаза).

Відплющуватися, щуюся, ешся, сов. в. відплющитися, щуся, щишся, гл. Раскрываться, раскрыться (о глазахъ).

Відповісти, заю, еш, сов. в. відповісти, зу, зеши, гл. Отползать, отползти.

Відповідання, ня, с. Отвѣтъ. Слово это взято изъ слѣдующаго стиха фальсифицированной думы „Битва Чигиринская“: *Слухати гетьмана Жолковського одповіданьс.* Срезн. Запор. Ст. I. 88.

Відповідати, даю, еш, сов. в. відповість, вім, вісій, гл. 1) Отвѣтить.

I відповідав, кажучи: *I.и'я мое легіон. Єв. Мр. V. 9. Я, молоденька, уміла відповісти. Чуб. V. 698.* 2) Соотвѣтствовать. 3) Отвѣтать, быть отвѣтственнымъ, отвѣтить.

Відповіддя, дя, с. Слово это впервые появилось въ фальсифицированной думѣ „Битва Чигиринская“, опубликованной Срезневскимъ въ первой части „Запорожской Старины“, стр. 86, въ такой формѣ: *Тільки святий Бог наших не забував, на велики зусилья на вітповітії держав.* Значеніе слова здѣсь неясно. Максимовичъ въ сборникѣ 1849 г. исправилъ: *На велики зусилья, на відповіддя держав* (стр. 53) и далъ переводъ: отвѣтъ, отпоръ.

Відповідній (ній), а (я), е, (е). 1) Отвѣтный. *Відповідній лист.* 2) Соотвѣтственный. *Як, купаючись, набереться води в ухо, то стане на одну ногу, одновідно тому ухові....* Ном. № 336.

Відповідно, нар. Соотвѣтственно.

Відповідувати, дую, еш, гл.—Відповідати. А що він відповідував? Черк. у.

Відповідь, ді, ж. Отвѣтъ. *Одповідь мав дати.* Котл. Ен. IV. 48. *Нам треба дати одповідь тим, що післали.* Єв. I. I. 22.

Відповісти. См. Відповідати.

Відповістіти. См. Відповіщати.

Відповіщати, щаю, еш, сов. в. відповістіти, щу, стіш, гл. Разсказывать, разсказать. *Чую, що стара за мене одповіща.* МВ. I. 17. *Люде всі як раз нам і відповістили.* Федък. *Як почала вона говорити, то і за себе все сказала, і за нас одповістила.* МВ. I. 75.

Відпозивати, ваяю, еш, гл. Вернуть судомъ. *Дак я оце іду позивати:* може як небудь чи не відпозиваю свое. Чуб.

Відпокутувати, тую, еш, гл. Искупить покаяніемъ. *Маруся.... подалась у черниці, щоб свій гріх одпокутувати.* Г. Барв. 455.

Відполіскувати, юю, еш, сов. в. відполоскати, щу, щеш, гл. Отмывать, отмыть, полоща въ водѣ.

Відполовинити, ню, ниш, ел. Взять чего половину. *Хазайко, дай на онучі!*—*Не дає... Я найшов драночку, одполовинив собі, взяв, а то її на пелюшки покинув.* Г. Барв. 405

Віднолоскати. Си. Відполіскувати.

Відпоминати, ваяю, еш, гл. Помянуть (церковнымъ поминовеніемъ). *Кому се зо-*

станеться, той і спасибі скаже, і від поминає нас. Кв. I. 118. *Умер той дід, поховали, відпоминали.* Г. Барв. 196 *Одпоминають попи мою душу.* КС. 1882 X. 24.

Відпбринна, ни, ж. Шесть, которымъ отталкиваютъ неводъ на глубину. Павлогр. у. (Залюбовск.).

Відпорбти, ся. См. Відпорювати, ся.

Відпбрювати, рюю, еш, сов. в. відпороти, рю, реш, гл. Отпарывать, отпороть.

Відпбрюватися, рююся, ешся, сов. в. відпоротися, рюся, решся, гл. Отпарываться, отпороться.

Відпочивання, ня, с. Отдыхъ, отдохновеніе. *Сами собі дали на три години відпочивання.* Макс. (1849). 54.

Відпочивати, ваяю, еш, сов. в. відпочити, чину, неш, гл. Отдыхать, отдохнуть. *Тоді одпочинемо, як помремо.* Ном. № 10031. *Ляжмо, сестро, одпочиньмо.* ЗОЮР. II. 21.

Відпочівок, вку, м.= Відпочинок. Употр. и во мн. ч.: *Поки діло кінчати,— сядьмо на відпочинки.* Щодольск. г.

Відпочін, ну, м. Отдыхъ. *Карим очам спання нема, ніжкам—одпочину.* Чуб V. 577.

Відпочіння, ня, с. Отдохновеніе. *По три поклони покладали, відпочиння мали.* (Изъ фальсифиц. думы). Макс. (1849). 30.

Відпочівок, нку, м.= Відпочин. Рудч. Ск. II. 73. *Ні сну мені, ні одпочинку.* МВ. II. 14. *Нема ніжкам одпочинку.* Мет. 78.

Відпочити. См. Відпочивати

Відпра́ва, ви, ж. 1) Богослуженіе, служение. *Кончилася відправа, вона (панночка) пішла з церкви.* Рудч Ск. II. 47. *Попи добилися копійки і за одправи принялись.* Мкр. Г. 70. *Відпра́ву пра́вити, чинити.* Служить (въ церкви). *Почали велику одправу пра́вити.* Рудч. Ск. II. 31. *Сліпий старець чинить у дому Божому одправу.* МВ. I. 16. 2) Отпукськъ. Козак молоденький о відправу просить: „пусти же мене, пане, звідси на Волиня“. Гол. I. 104.

Відпра́вти, ся. См. Відправляти, ся.

Відправляти, ляю, еш, сов. в. відпра́вти, влю, виш, гл. 1) Отправлять, оправить, отсылать, отослать. *Тяжко, тяжко мені тебе з дому одправити.* Макс. (1849). 7. *Одправила-сь чесних хлопців, та чекай донині: тепер підеши за такого, котрий пасе свині.* Гол IV. 510. 2) Разсчитывать, удалять (служащихъ).

3) Отправлять, отправить, отбывать, отбыть. *Ой він пішов до ляшеньків служби відправляти.* Макс. 4) Совершать, совершиТЬ богослужебный обрядъ. *Одправив отець Яків утреню.* Г. Барв. 190. Захо-
вав дід бабу і похорон одправив. Рудч. Ск. II. 51. *Похорон одправляти.* АД. I. 117.

Відправлятися, ля́юся, єтися, сов. в. відправитися, влюся, вишся, гл. Отправляться, отправиться. Рудч. Ск. I. 100.

Відправувати, ву́ю, еш, гл. = **Відправляти 4. Службу** (в церкві) одправували. КС. 1884. VIII. 724.

Відпроваджувати, джу́ю, еш, сов. в. відпровадити, джу, диш, гл. 1) Отправлять, отправить, отсытать, отослатъ, отвести; спроваживать, спровадить, прогнатъ. *Завтра відпровадить у Прилущину двісті жолнірів, щоб вони спалили Ржавець.* Стор. МПр. 99. 2) Проводить, провести. *Нам пошли, Боже, вік і здоров'я, щоб цей празник одпровадить, нового году діжджати легенъко.* Ном. № 11573.

Відпроваження, на́я, с. Провожаніе.

Відпроваж(ув)ати, жу́ю, еш, гл. = **Відпроваджувати.**

Відпрóдати См. **Відпродувати.**

Відпрóдувати, дую, еш, сов. в. від-
продати, дам, дасі́, гл. Перепродавать,
перепродати.

Відпросíти, ся. См. **Відпрошувати, ся.**

Відпротбрити, рю, риш, гл. Отправить,
отправадити.

Відпротбритися, рюся, ришся, гл. От-
страниться. *Батько заможний, дак вона зараз і відпроторилася од нас: ми еже й не рівня.* Г. Барв. 121.

Відпрохáти, ся. См. **Відпрохувати, ся.**

Відпрохувати, хую, еш, сов. в. від-
прохáти, хаю, єш, гл. = **Відпрошувати,**
відпросити.

Відпрохуватися, хуюся, ешся, сов. в. відпрохáтися, хаюся, ешся, гл. = **Від-
прошувати. ся.** Заплатив Беркові гро-
ши, а з процентом одпрохався. Левиц.
I. 108. Миж. 102.

Відпрóшувати, шую, еш, сов. в. від-
просити, шу́, сиш, гл. Отпрашивати, от-
просить, освободить просьбами. *Побачиш сина, а може й додому одпросиш.* Левиц.
I. 60.

Відпрóшуватися, шуюся, ешся, сов. в. відпросити, шу́ся, сишся, гл. Отпра-
шиваться, отпроситься. *Циган насилиу од-
просився,—вони його покинули та й пі-*

шли.

Рудч. Ск. II, 183. *Відпросились у матері у Київ.* Стор. МПр. 34.

Відпрягáти, гáю, еш, сов. в. відпряг-
тý, жу́, жéш, гл. Отпягать, отпречь.
Відпрягли коней. Стор. II. 97.

Відпрядáти, дáю, еш, сов. в. відпря-
сти, прядú, дéш, гл. Прясть въ отплату
за что, отрабатывать, отработать пряде-
ніемъ. *Сеспро моя, сестро, де ти чого
брала?* Чи ти одшивала, чи ти одпра-
дала? Грин. Ш. 399. *Хто мені буде чу-
жі мітки одпрядати?* Мил. 219.

Відпрáдки, джів, м. мн. Остатки, от-
бросы при пряденіи. Ум. **Відпрáдочки.**
Що ж она діє! — Золото пряде. Ходім до
неї колядувати, ой чей же нам дастъ
по колядочці, по колядочці, хоть відза-
дячко..., хоть відпрядочки на шаріночку.

Відпускати, каю, еш, сов. в. відпу-
стяти, пущу́, стиш, гл. 1) ОтпускаТЬ, от-
пустить. *Петра на волю відпустили.* Шевч. 2) Отчаливать, отчалить. *В тій
галері від пристані далеко одпускали,
чорним морем далеко гулляли.* АД. I. 209.
3) ОтпускаТЬ, отпустить, ослабить. *Оце
наївся, треба й очкур відпустити.* 4) Раз-
рѣшать, разрѣшить (отъ грѣховъ). *Одпус-
ти, Боже, гріха, в кого жінка лиха: і
моя недобра.* Ном. № 9114.

Відпust, ту, м. Отпущеніе грѣховъ,
разрѣшеніе. *Хто дурневі вибачить, має
сто днів відпustу.* Ном. № 6212. На від-
пust ходити. Ходить на богомолье. З дитиною на відпust, а з лихою долею на
весілля. Ном. № 8109

Відпustíтель, ля, м. Отпускающій.
Я Іван Хреститель,—гріхам відпustи-
тель. Рудч. Ск. I. 178.

Відпustíти. См. **Відпускати.**

Відпушéння, на́я, с. Отпущеніе. *Від-
пушення гріхів од Господа.... добуде.* Стор.
МПр. 39.

Відрáда, ди, ж. 1) Отрада, уг҃шеніе.
Та не дав мені порадоньки, серцю одра-
доньки.—Яку ж тобі, моя жила, одраду
давати? Мил. 115. *Ой коли б ти, мати,
знала, що то за досада, то б ти мене
оженила, щоб була відрада.* Мет. 2) От-
совѣтываніе. Ум. **Відрáдонька.** Нема мені
відрадоньки від моего нелюба. Мет. 253.
См. **Відрадість.**

Відрáжування, на́я, с. Отсовѣтываніе.

Відрáжувати, джу́ю, еш, сов. в. від-
радити, джу, диш, гл. Отсовѣтывать, не
совѣтовать, не посовѣтовать что дѣлать.

Відрадісний, а, е. Отрадный, радостный.
Ой як же мені веселому бути, веселому,
одрадосному. Мет. 71. **Мені ви світ од-
радісний зробили.** К. ПС. 59.

Відрадісно, нар. Отрадно; радостно, ве-
село. Що то молоді літта золоті людям!
Що задумав, все йому можна, все йому
відрадісно, все втішно. МВ. II. 79.

Відрадість, дости, ж. Отрада, утіш-
ніє. АД. I. 91. **Ой молодосте, відрадосте!**
Нп. Шукав одрадости між козаками.
К. ЦН. 175. См. Відрада, відрадність.

Відрадність, ности, ж. = Відрадість.
Не маю я відрадности від свого нелюба.
Чуб. V. 361.

Відрадонька, ки, ж. Ум. оть відрада.
Відрадоші, щей, ж. мн.= Відрадість.

Відрадоші жизні, кому ви судились? К.
Дз. 135.

Відражуватися, жуюся, ешся, гл.
Ім'ять отраду, радости. Та чужі люди
живут, та чужі люди одражуються,
а я ще й не наїсилась, ще й не наговори-
лася (бо вмер чоловік). Мил. 209.

Відрáгу, нар. Сразу, вдругъ.

Відралити, лю, лиш. гл. Пройти ра-
ломъ иежу.

Відралитися, люся, лишся, гл. Око-
чить ралити.

Відрахувати, хýю, еш, гл. Отсчитать.
Пан нехай відрахують тілько за кож-
дих п'ятнадцять огірків, що таи тому.
Чуб.

Відрáювати, ráюю, еш, сов. в. від-
раяти, ráю, еш, гл. Отсовѣтовать, не со-
вѣтовать, не посовѣтовать. Одраяли, од-
судили, щоб ми в парі не ходили. Грин.
Ш. 179.

Відректи, ся. См. Відрікати, ся.

Відривати, вáю, еш, сов. в. відірва-
ти, rvý, веш, гл. Отрывать, оторвать. Ой
відріжте ї або відірвите ї та срібного
гудзя. Мет. 403.

Відриватися, вáюся, ешся, сов. в.
відірватися, rvýся, вешся, гл. Отры-
ваться, оторваться. Випив він та зараз
давай відриватись від стіни. Рудч. Ск.
II. 69. Одірвись, коню, од берестонька.
Мет. 19.

Відригáти, гáю, еш, сов. в. відригнú-
ти, нý, нéш, гл. Отрыгивать, отрыгнуть.

Відригáтися, гáюся, ешся, сов. в. від-
ригнúтися, иýся, нéшся, гл. Отрыги-
ваться, отрыгнуться. Так хтось згадав,
що вчораиній борщ відригнувся. Ном.
№ 369.

Відріз, зу, м. Мѣра земли: участокъ
въ три десятины. Миргор. у. Вас. 197.

Відрізати, ся. См. Відрізувати, ся.

Відрізнати, ся. См. Відрізняти, ся.

Відрізнати, нáю, еш, сов. в. відріз-
нити, ню, ниш, гл. 1) Отдѣлять, отдѣ-
лить. Вони вже двох синів одрізнили, а
два з їми живуть. Пирят. у. Відрізняють
дитину від матерньої мови. О. 1861.
XI. 104. **Майстер ще з неї (дитини) го-**
родянина зробить.... усіна звичаями од-
селян одрізнати. К. (О. 1862. III. 22).
2) Отличать, отличить. **Мова.... відрізняє**
людей від інших звірів. Дешо.

Відрізнатися, нáюся, ешся, сов. в.
відрізнатися, нюся, нишся, гл. 1) От-
дѣляться, отдѣлиться, отстраняться, отстра-
ниться. Цвіла, цвіла калинонка, на во-
ду схилилась, дівчинонка журилася, що
від роду відрізнилась. Мет. А всі зірочки
до купочки, місяць одрізнивсь. Грин. Ш.
165. 2) Выдѣляться, выдѣлиться. Звідтіль
одрізнявся голосний крик корови або пів-
ня. Левиц. I. 126. 3) Отличаться, выдѣ-
ляться, выдѣлиться. **Зорі відрізняються**
від планет. Ком. I. 32.

Відрізувати, зую, еш, сов. в. відріза-
ти, жу, жеш, гл. 1) Отрѣзывать, отрѣ-
зать. Я з Степанидою йому дві сорочки
відрізали. Г. Барв. 98. **Поли одрізуй та**
плечі латай. Ном. № 1545. Як різчен
одрізalo. Ном. № 1838. Як одрізано. Нѣть
какъ нѣть. То було що днія вчашас, а
тепер і не побачиш: як одрізано. 2) Толь-
ко сов. в. Рѣзко отвѣтить, рѣзко отказать.
Возному так одрізала, що мусить одче-
питься. Котл. НП. 367.

Відрізуватися, зуюся, ешся, сов. в.
відрізатися, жуся, жешся, гл. Отрѣзы-
вагъ, отрѣзать себе отъ чего. Взяла ключ
і ніж, відрізалася. Чуб. **Нерівно відріза-
лося.**

Відрікáти, кáю, еш, сов. в. відректи,
речу, чёш, гл. Отвѣтать, отвѣтить. Так
це їй.... каже, а воно одріка. Миж. 173.
Е ні, одріка, се вже не шапочки. Ном.
№ 13712.

Відрікáтися, кáюся, ешся, сов. в.
відректися, речуся, чёшся, гл. Отказы-
ваться, отказаться. Родино моja, не відрі-
кайся од мене. Чуб. Ш. 129. **Відрікаюсь,**
відхрещуюсь від вас, ідти собі на очере-
да, на болота. Чуб. I. 120. **Варив чорт**
з москалем пиво. та ї солоду відрікся.
Ном. № 821.

Відро, рá, с. Ведро. *Пішла по воду, відра побила.* Мет. 5. Чи три відри, чи чотири відри про празники горілки взято? Екатериносл. у. Ум. Відерце, відерочко, відерко.

Відробіти, ся. См. Відробляти, ся.

Відробіток, тку, л.=**Відробок.** Позичте.... карбованця на відробіток. Левиц. I. 69. *Ти б позичив у него небудь на відробіток.* О. 1861. XI. 111.

Відроблювати, люю, еш, гл.=Відробляти.

Відробляти, ляю, еш, сов. в. відробіти, блю, биш, гл. 1) Отрабатывать, отработать. Чи не зорали б ви мені? Я б уже вам відробив. Рудч. Ск. II. 9. Иногда просто взам'янъ работы получить что-либо. Хомина жінка одробила десь курочку і приносе додому. Мнж. 66. Одробить де пшінця або присця та зваритъ кулешик. Грин. II. 177. 2) При помощи волшебства уничтожать, уничтожить сдѣланное, возвращать, вернуть къ прежнему состоянию. Я поробив їх вовками, а одробити не зумію. ХС. VII. 455. *Хто одробе мою дочку од цього, що її пороблено, тому дарую половину царства.* Грин. II. 252.

Відроблятися, ляюся, ешся, сов. в. відробітися, блюся, бишся, гл. Оканчивать, окончить работу. Було над вечір одробимось, пані куди в гостину пійде,— сидимо коло воріт. МВ. II. 36.

Відробок, бку, л. Отработокъ. За гроті не наймас ти поля, а все на відробок. Литин. у.

Відродження, ня, с. Возрожденіс.

Відроджувати, джую, еш, сов. в. відродити, джу, диш, гл. Возрождать, возродить. Аж світ мені піднявся вгору! одродили ви мене. МВ. (О. 1862. III. 49).

Відроджуватися, джується, ешся, сов. в. відродитися, джуся, дишся, гл. Возраждається, возродиться.

Відро́док, дка, л. Выродокъ.

Відро́скошувати, шую, еш, гл. Пожити въ доволяствѣ, въ роскоши. Це вона там одроскошує. Пирят. у.

Відроста́ння, ня, с. Отростаніе. Харьк.

Відроста́ти, таю, еш, сов. в. відрості, тү, тёш, гл. Отростать, отrostи. Як відростала чуприна, то закручували її за вухо. Стор. II. 167.

Відросток, тку, л. Огростокъ. Який корінь, такий і одросток. Ном. № 7139. Ум. Відростоньок. Зеленая та дібрівонько.

чого в тебе пеньків много, зеленого а ні одного, одростонька ні од одного? Грин. Ш. 468.

Відрочити. См. Відрочувати.

Відрубати. См. Відрубувати.

Відрублювати, люю, еш, гл.=Відробувати. Стор. I. 151.

Відрубний, а, е. 1) Отдельный, обособленный. 2) Совершенно отличный, иной. Желех.

Відрубність, ности, ж. Отдельность.

Відрубно, нар. Отдельно.

Відрубок, бка, л. Орубокъ.

Відрубувати, бую, еш, сов. в. відрубати, баю, еш, гл. 1) Отрубывать, отрубить. Голову йому відрубав. Рудч. Ск. II. 69. Відрубай пінець, щоб корочча палиця була. 2) Только сов. в.=Відрізати. 2. А вона мені як одрубала, та ще й при дочких. Левиц. I. 140.

Відрядити, ся. См. Відряжати, ся.

Відряжати, жаю, еш, сов. в. відрядити, джу, диш, гл.=**Виряжати, вирядити.** Поставили йому хату й відрядили і нічого не дали. Чуб. Вхопила Ганна свою новішу свитину, побігла до шинкарки, заставила за карбованця і одрядила жида, що привіз сина. Левиц. I. 65. Пошли послів десятків з п'ять та мушу дари одрядити. Котл. Ен.

Відряжатися, жаюся, ешся, сов. в. відрядитися, джуся, дишся, гл.=**Виряжатися, вирядитися.** Куди ти убираєшся, куди ти одряжаєшся? Мил. 209.

Відрятувати, вую, еш, сов. в. відрятувати, тую, еш, гл. Спасать, спасти огъ чего. Одрятуй нас од видимой смерти. Чуб. II. 48.

Відсаджувати, джую, еш, сов. в. відсадити, джу, диш, гл. 1) Огсаживать, отсадить, посадить отдельно. Відсадив його, як кота від сага. Поч. № 3503. 2) О растеніяхъ: Отсаживать, отсадить, посадить огростокъ. 3) Только сов. в. Отбить. Відсадив йому пеїнки.

Відсапати. См. I. Відсапувати.

Відсапатися, паюся, ешся, гл. Перевести духъ, отдохнуть. Щоб одсапатись трохи, зайшов він за кущі. Левиц. I. 272.

Відсапнúти. См. II. Відсапувати.

I. **Відсапувати, пую, еш, сов. в.** відсапати, пяю, еш, гл. Отрабатывать, отработать пологъемъ. Даите на подати п'ять карбованців, я вам, пане, з дільницею відсапаю.

II. **Відсапувати, пую, еш, сов. в.** від-

сапути, ну́, нёш, гл. Переводить, перевести духъ. Товстий Хоцінський наслал дихав, одсапував після дороги. Левиц. I. 162. *Відсажнув трохи.*

Відсажнутися, нуся, нёшся, гл. 1) Ошатнуться отъ кого, отстраниться. З острахом великим вона од того одсажнулась. МВ. (О. 1862. I. 90). 2) Оставить кого, отшатнуться отъ кого; отстать, отвязаться отъ кого. До батька не йду жалитись. *Батько не мами, — відсажнувся.* Г. Барв. 273. *Одсажнувесь жінки ї дитинки.* Миж. 187. Коли б мені його пітматъ да пропечити, воне б тоді одсажнулося. ЗОЮР I. 11.

Відсвіт, ту, и. Отраженіе. Яким поїв очи на навколо, ніби шукаючи в прохорній воді її (Зосиного) чарівничого одсвіту. Левиц. I. 265.

Відсвічувати, чую, еш, гл. 1) Отражать, отскѣчивать. У печі палає, як у гуті. *Одсвічуєть вессло білі стіни і божничок.* МВ. (О. 1862. III. 57). 2) Отражаться.

Відсвічуватися, чуюся, ешся, гл. Отражаться, отскѣчиваться.

Відсвяткувати, ку́ю, еш, гл. Отпраздновать. *Одсвяткували ми Зелену Неділю.* МВ. I. 84.

Відселити, ся. См. *Відселяти, ся.*
Відселяти, ля́ю, еш, сов. в. **відселяти, ля́ю, лиш, гл.** Оздѣлять, отдѣлить сына на самостоятельное хозяйство. Оце я одселяю вже старшого сина, ставлю йому хату на леваді. Рк. Левиц.

Відселятися, ля́юся, ешся, сов. в. **відселятися, ля́ся, лишся, гл.** Выходить, выйти на самостоятельное жилище и хозяйство. (о сыновьяхъ). Час синам адселятися на свої оселі. Рк. Левиц.

Відсердитися, джуся, дишся, гл. Престать сердиться. Поки прут найшов, та ї відсердився, та на свою миленьку змилосердився. Чуб. V. 581.

Відси, нар.=Відсіль.

Відсіджувати, джую, еш, сов. в. **відсідіти, джу, диш, гл.** Огніживать, отсидѣть. Іду у монастир відсіджувати за шкуру. Чуб.

Відсылати, ля́ю, еш, сов. в. **відіслати, ля́ю, шлеш, гл.** Отсылать, огослати, послать, послать. Козак до дівчини дрібні листи пише, відсылав до дівчини буйни ми вітрами. Чуб. V. 312. *Відсилають*

у солому спати. Чуб. I. 175. *Да взяв Бог тую жінку, що з цвіту, да одіслав на небо.* Чуб. I. 146.

Відсілити, лю, лиш, гл. Отвязать. Галиц. *Відсилив штирі воли та ї повід додому.*

Відсип, пу, и. Плата частию продукта за рушець пшена. *Товкла в нас просо за одсип.* Г. Барв. 12.

Відсипати, паю, еш, сов. в. **відсипати, плю, плеш, гл. 1)** Огсыпать, огсыпать, отм'рять, отм'рить что-либо съшучее. *Відсип і мені трохи борошина.* Треба відсипати хліб у гамазю, що весною позичали. Зміев. у. 2) Отливать, отлихъ. *Відсипала борицу в глечик.*

Відсипатися, паюся, ешся, гл. Огсыпаться. Три ночі не спав, тепер буду відсипатися.

Відсипнё, нόго, с. Отсыпное.

Відсипній, а, є. Отсыпной.

Відсіпщина, ни, ж. Отплата за чтонибудь зерномъ или мукой.

Відсисати, саю, еш, гл. Отсасывать.

Відсихати, хаю, еш, сов. в. **відсихати, хну, неш, гл.** Отсыхать, отсохнуть.

Відсі, нар.=Відсіль

Відсіватися, вяюся, ешся, сов. в. **відсіятися, сіюся, ешся, гл.** Кончагъ, кончикъ съять, кончить посьви. Вже люде відсіваються. — Живуть усю весну... на полі, поки одсіються. О. 1861. IX. 193.

Відсідати, даю, еш, сов. в. **відсість, сяду, деш, гл.** Садиться, сѣсть далъе, пересаживаться, пересесть.

Відсідатися, даюся, ешся, сов. в. **відсістися, сядуся, дешся, гл.** Отставагъ, отстать коркъ у хлѣба. *Хліб відсівся.* Вх. Зн. 7.

Відсікати, каю, еш, сов. в. **відсікти, січу, чёш, гл.** Огсекать, огсечь. Ангел маєнув та ї відсік праве прило Сантайналу. Чуб. I. 35.

Відсіктися, чуся, чёшся гл. Отбиться оружіемъ въ бою.

Відсіль, відсіля, нар. Отсюда. Колусь буде тяжко важко, як я піду відсіль. Нп. Недалеко відсіля спасається пустельник. Стор. I. 106.

Відсіти, ся. См. *Відсідати, ся.*

Відсіч, чі, ж. Отраженіе нанаденія,

отпоръ. Давали таки добру одсіч харцизям. К. ЧР. 358.

Відскакувати, вую, еш, сов. в. відскочити, чу, чиш, гл. 1) Отскакивать, отскочить. То збоку, то ззаду, то спереду, то прискакує, то одскакує. Левиц. І. 107. 2) Оглуачатися, отлучиться на короткое время. Чи вам мене не треба буде? Я хочу одскочити ниток купити. Черниг. у. 3) Відскочити від слова. Не исполнить данного слова, не сдержать обещання. Хто од слова одскочить; коло того шкура обскочить. Ном. № 10670

Відскіпітися, паяся, ешся, гл. Отдѣляться. Михо, сказано, як до кого причепитися,—не одскіпається. Мир. ХРВ. 218.

Відкоробдувати, джую, еш, сов. в. відкородити, джу, даиш, гл. 1) Отрабатывать, отработать боронованиемъ. 2) Отплачивать, отплатить, отомпать, отомстить. Дав почубеньків (старець поводиреві), дах той і одскородив йому. Ном. № 13663.

Відскбти. См. **Відскакувати**.

Відслід, ду, м. Слѣдъ; отпечатокъ. Желех.

Відслоніти, ся. См. **Відслоняти**, ся.

Відслоняти, наю, еш, сов. в. відслоніти, нию, ниш, гл. Отслонять, отслонить, открывать, открыть. Одслонила заслику. Рудч. Ск. II. 41.

Відслонятися, наюся, ешся, сов. в. відслонитися, ниюся, нишся, гл. Открываться, открыться. Завіса відслонилася. К. МХ. 28.

Відслуга, ги, ж. 1) Отслуживание. Забрав гроши, а тепер мусить іти у відслугу. 2) Отплата, вознаграждение за что-либо. От же тобі за твоє добро й наша одслуга. ЗОЮР. II. 69. 3) Конецъ службы. Лишила дома слугу на відслузі, свекруху в недузі. Гол. I. 158.

Відслуговувати, вую, еш, сов. в. відслугувати, гую, еш, гл. Отслуживать, отслужить, отрабатывать, отработать.

Відслужити. См. **Відслужувати**.

Відслужитися, жуся, жиша, гл. Отбыть службу. Пишуть чорним по білому у некрутини дати. Нехай пишуть, я не боюся: кінь вороний, сам молодий, дастъ Бог одслужуся. Чуб. V. 970.

Відслужувати, жую, еш, сов. в. відслужити, жу, жиш, гл.=**Відслуговувати**, відслугувати. Позичте мені огни,—я вам одслужу. Рудч. Ск. II. 6. Одслужи той хліб, що лежачи переїла. Мир. Пов. I. 124.

Відсобрувати, рух, еш, гл. Совершить надъ кѣмъ таинство елеосвященія Одсоборував (хвору)... Михайл. Сим. 237

Відсбувати, вую, еш, гл.=**Відсувати**.

Відсбуватися, вуюся, ешся, гл.=**Відсуватися**. Не годиться і вам, старим, одсовуватись, коли молоді присуваються. Левиц. І. 326.

Відсбння, ия, с. Солнечная сторона.

Відсоптіся, пуся, пёшся, гл. Отыхаться, отдохнуть. Ми зупинились..., щоб дати коням одспотись, як казав погонич. Г. Барв. 31.

Відсотати. См. **Відсotувати**.

Відсotок, тка, .и Процентъ. Ков. Ар. 62.

Відсotувати, тую, еш, сов. в. відсotати, таю, еш, гл. Разматывать, размотать (нитки).

Відсóх(ну)ти. См. **Відсихати**.

Відсóчитися, чуся, чишся, гл. Отстать отъ знакомыхъ, раззнакомиться. Конон.

Відспівати. См. **Відспівувати**.

Відспіватися, ваюся, ешся, гл. Перестать пѣть. Соловейки вже відспівались.

Відспівувати, вую, еш, сов. в. відспівати, ваю, еш, гл. 1) Отвѣтать, отвѣтить пѣніемъ. А я їй одспівую, жартуючи, бач. Левиц. І. 112. 2) Кончать, кончить пѣть; прощѣть. А чом же ти не співаеш?—Я вже одспівала. Шевч. Нехай молодчи співають, я вже своє одспівав. Левиц. Пов. 231. Молебень завтра рано одспіваю. Мкр. Н. 14.

Відсповідати, даю, еш, гл. Окончить исповѣдывать.

Відсповідатися, даюся, ешся, гл. Окончить исповѣдываться.

Відставати, таю, ёш, сов. в. відстати, тану, неш, гл. 1) Отставать, отстать. А того я (зозуля) кую, що від вас відстаю, мої чорні галочки. Мет. 152. Од одного берега одстав, та до другого не пристав. Ном. № 7636. 2) Отставать, отстать, отдѣлиться, отклейтися. Як помазав спину,—аж шкура одстала. Чуб. V. 406. 3) Від журботи відстати. Отдохнуть отъ заботъ, печали. Нехай (чоловік-п'яніця) спить, нехай лежить, та нехай не встане. Нехай твоя бідна головонька од журботи одстане. Чуб. V. 624.

Відставите. См. **Відставляти**.

Відставляти, ляю, еш, сов. в. відставити, влю, виш, гл. 1) Отставлять, от-

ставить. Стравай, чавун з окропом трохи відставлю. 2) Оттопыривать, оттопырить. Вовк одставив свій хвіст. Чуб. I. 52.

Відстанови́ти. См. Відстановляти.

Відстановляти, ля́ю, еш, сов. в. відстанови́ти, влі́ю, виш, гл. Удалять, удали́ть, отстранить. Оце тільки від грудей одлучати, так уже воно від діда й нікуди, — спіти із ім укупі, поки друге підросте; тільки невістка одлучить, дід уже більшенького від себе відстановить, а другого дере. Г. Барв. 130.

Відстановай, á, é Огставной. Він відстановний москаль і з давніх москалів нема старішого над його. Васильк. у.

Відстáти. См. Відставати.

Відстерегтися (речáся), жúся, жéшся, гл. Быть на сторожъ. Галиц.

Відстібáти, баю, еш, сов. в. відстібі́ти, бнú, вéш, гл. Отстегивать, отстегнуть.

Відсто(в)бúрчiti. См. Відсто(в)бúрчuvati.

Відсто(в)бúрчuvati, чую, еш, сов. в. відсто(в)бúрчiti, чу, чиш, гл. Огтопыривать, оттопырить. Голуб праве крило відстобурчить трогики. Чуб

Відстороні́тися, нюся, нышся, гл. 1) Посторонигтися. 2) Отстранигтися. Краще відсторонитись, ніж і собі у біду понасти. Мир. Пов. II. 103.

Відсторонъ, нар. Въ сторонѣ, отдельно.

Відсторъ, нар.=Відсторонъ. При самотному житті одсторъ од товариства. Мир. ХРВ. 29.

Відстоювати, стóю, еш, сов. в. відстои́ти, стóю, іш, гл. 1) Простаивать, простоять. Побравсь до церкви, одстояв службу. МВ. (О. 1862. I. 91). 2) Відстояти ноги. Отъ долгаго стоянія получить отекъ ногъ. Левиц. I. 147. Сідайте, бо ноги відстоїте. Г. Бэрв. 215. 3) Отстаивать, отстоять, защищать, защитить. Я оце вас усе одстоював. Мир: Пов. I. 141.

Відстраждати, даю, еш, гл. Отстра́дать, перенести страданіл, вытерпѣть страданія. Волч. у. Що вже вона бідна отстраждала за таким п'янинею, так один Господь знає. Харьк.

Відстрахáти, хáю, еш, гл. Отпугну́ть, отогнать страхомъ. Робусинський думав відстрахати, глянув з погордою і гукнув: „Зась, свиноїта!“ Св. Л. 299.

Відстрахáтisя, хáюся, ешся, гл. Покинуть со страху. У людей сусіди бу-

вають добрі.... а тут всі відчуралисъ, всі відстрахалисъ. Св. Л. 125.

Відстрайвати, ряю, єш, сов. в. відстрайти, рáну, неш, гл. Огступать, отступить отъ чего, отстраниться. Хотили гуртом купити ту землю і Павло був між нами, а тоді він од нас одстрайв. Александров. у. (Залюбов.).

Відступи, пу, м. Отступленіе. Котл. Ен. VI. 62.

Відступати, пáю, еш, сов. в. відступи́ти, плю́ю, пиш, гл. 1) Отступать, отступить. Слуги відступили назад. Єв. I. XVIII. 6. Подайте, каже, мені того Михайліка, то я одступлю. ЗОЮР. I. 3. 2) Уступать, уступить. Під ярмарок град відступив велику лощину поміж Подолом і Ворсклом. О. 1861. IX. 176.

Відступатися, пáюся, ешся, сов. в. відступи́тися, плю́ся, пишся, гл. 1) Отходить, отйти, сходить, сойти съ дороги. Одступітися, вороги, із князевої дороги. Мет. 228. Еней від неї одступався, поки зайдов через поріг. Котл. Ен. I. 2) Отступаться, отступиться, отстраняться, отстраниться. Як у сироти пшениця родила, тоді сироту родина любила, а як у сироти кукіль уродився, тоді од сироти ввесь рід одступився. Чуб. V. 449.

Відступи́не, ного, с. Отступное. МУЕ. Ш. 117. См. Відкупне.

Відступни́й, á, é Огступной.

Відсту́пство, ва, с. Отступничество.

Відсту́пця, ці, м. Отступникъ.

Відсува́ти, вáю, еш, сов. в. відсу́нути, ну, неш, гл. 1) Отодвигать, отодвигнуть, отсовывать, отсунуть. Потихенъку к двору приїзжає, помаленьку віконце одсугає. Чуб. V. 55. Не будуть та кватирочки відсувати. Мет. 154. 2) Отсрачивать, отсрочить (назначенное время, срокъ). Я йому винен був гроши, так ото просив його,—ну він і одсунув строк на далі. Новомоск. у.

Відсува́тisя, вáюся, ешся, сов. в. відсунути́ся, нуся, нешся, гл. Отодвигаться, отодвинуться. Не сами вікна одсушаються. Чуб. V. 699. Одсунься геть, не підступайсъ. Котл. Ен. VI. 36.

Відсúджувати, джую, еш, сов. в. відсуди́ти, джу́, диш, гл. 1) Присуждать, присудить въ чью пользу. Вам громада відсудила. Мир. Цов. I. 164. Одсудили мою землю Бог знає ѿ кому. Мир. ХРВ. 220. 2) Отсовѣтовать, совѣтами или на-

говорами отбивати, отбити, отстрівти однога отъ другого. *Відсудилисъ мого друга від мене.* Грин. Ш. 251. *Нема того, що любила, і немає, і не буде—одмовили вражі люде, одраїли, одсудили, щоб ми в парі не ходили.* Грин. Ш. 179.

Відсунути, ся. См. **Відсувати**, ся.

Відтавати, тай, єш, сов. в. **відтанути**, ну, неш, гл. Оттаивать, оттаять.

Відтаганити. См. **Відтаганювати**.

Відтаганювати, нюю, єш, сов. в. **відтаганити**, ню, ниш, гл. Снимать, снять съ тренога котелокъ съ варящейся пищой. *Чи вже кашу відтаганювати?*

Відтай, нар. Потомъ, затѣмъ. Треба *приятати, відтак їого до хатоньки ми- ленько просити.* Гол. Ш. 464. *Треба Богу ся помолити, відток на войну ити.* Гол. I. 11.

Відталь, лі, ж. Время, когда снѣгъ весною таетъ.

Відтанути. См. **Відтавати**.

Відтепер, нар. Съ этого времени, отнынѣ. *Чого це ви лежите?—Хиба я оттепер лежу?!* *І! вже багато діла застоялось, одколи я лягла.* Кіев. у.

Відтеплий, а, е. Оттаявшій. *Вже тра- вичка блищала з землі оттеплої.* МВ. (О. 1862. I. 72).

Відтеплінь, ні, ж. Оттенель. Міусск. окр.

Відтерати, раю, єш, сов. в. **відтёрти**, відітру, реш, гл. Оттирать, оттереть.

Відтёрпіти. См. **Відтерплювати**.

Відтёрпітися, плюся, пишся, гл. Натернѣться.

Відтёрплювати, люю, єш, сов. в. **відтёрпіти**, плю, пиш, гл. Вытерпливать, вытерпѣть за что либо. *За все ми одтерпіли.* МВ. (О. 1862. Ш. 46).

Відтёрти. См. **Відтерати**.

Відти, нар. Оттуда. *Бодай туди не дойшло і відти не прийшло.* Ном. № 3767.

I. **Відтикати**, каю, єш, сов. в. **відткнути**, ну, неш, гл. Откупоривать, откупорить, открывать, открыть. *Відткни пляшику.* *Одткнув верх.* Рудч. Ск. I. 182.

II. **Відтикати**, каю, єш, сов. в. **від- тикати, тичу**, чеш, гл. 1) Обдергивать, обдернуть. *Відтич спідницю, бо ходиши підтикана як чапля.* 2)— коби. Отмѣтать конны, втыкая въ нихъ палки? Ном. № 10175.

Відтикатися, каюся, єшся, сов. в. **відткнутися**, нуся, нешся, гл. Отку-

пориваться, откупориться. Чоп як відіткнувся, вода й забулькотіла. Стор. I. 82.

Відтін, ну; м. Отрѣзываніе, отрубываніе, отпиливаніе. Шух. I. 177.

Відтинати, наю, єш, сов. в. **відтяті**, дітну, нёш, гл. Отсѣкать, отсѣчь, отрубивать, отрубить. *Вона йому голову відтяла.* Рудч. Ск. **Відтяті пілену.** Отрѣзать подоль—наказаніе женщинѣ за прелюбодѣяніе. *А з Марсом чи давно піймавши, Вулкан їй пілену відтяв?* Котл. Ев. VI. 12. Річ відтялоб (кому, у кого). Не въ состояніи заговорить, отняло языкъ. Мир. ХРВ. 17.

Відтискати, каю, єш, сов. в. **відтиснути**, ну, неш, гл. 1) Отдавливать, отдавить. 2) Отодвинуть, оттиснуть *Пручались цікаві, щоб ближче,—їх знов одтискали далі.* МВ. (О. 1862. I. 101). *Молодиць і дівчат одтиснули далі.* МВ. (О. 1862. I. 101).

Відтів, нар.=**Відтіль**. Гол. I. 175.

Відтіль, відтіля, нар.=**Відти**. *В три вири вигнали відтіль.* Котл. Ев. I. 16. *Він відтіля не втече.* Рудч. Ск. П. 108.

Відтобурчти, чу, чиш, гл.=**Видстов- бурчти**. Окунь одтобурчить тірця та хвостом повернеться, то щука й не візьме. Рудч. Ск. П. 112.

Відтвкнувати, кую, єш, сов. в. **відтвкні**, вчу, чеш, гл. 1) Оканчивать, окончить толочь. 2) Отрабатывать, отработать толченiemъ. 3) Только сов. в. Отбить. Треба йому відтвкти боки, щоб другий раз глядів лучче телята. Васильк. у.

Відтоді, нар. Съ тѣхъ поръ. *Відтоді та половина вівчарева звеся.* Млак. 100.

Відтопити, ся. См. **Відтоплювати**, ся.

Відтоплювати, люю, єш, сов. в. **від- топити**, плю, пиш, гл. 1) Отогрѣвать, отогрѣть въ нечи сметану, простоквашу, чтобы сыворотка отдѣлилась. *Відтопила сиру глечик.* Харьк. 2) Отваривать, отварить. *А забудьків оттопивши, підмостиш напитися, то й не стане за ледающю любо- чка нудитися.* Мкр. Н. 5.

Відтоплюватися, лююся, єшся, сов. в. **відтопитися**, плюся, пишся, гл. 1) Ра- стапливаться, растопиться, переплавиться. 2) Вышлавляться, выплавиться. 3) Отваринваться, отвариться.

Відтоптати. См. **Відтоптувати**.

Відтоптувати, тую, єш, сов. в. **відто- тати**, чу, чеш, гл. Оттаптывагъ, оттоп- тать, истоптать (обувь, ноги). *Ми вже й*

ноги відтоптали, ходивши до свата. Г. Барв. 387. Чоревички відтопчу. Грин. III. 156.

Відтрутти. См. **Відтручати.**

Відтрутъ, ті, ж. Болячка, нарывъ. МУЕ. III. 55.

Відтруча́ти, чаю, еш, сов. в. відтрутити, тручу, тиш, гл. Отталківать, оттолкнуть, оттеснить, оттеснить, удалить. Старшина відтручас мене від батьківського ґрунту.

Відтру́чення, ня, с. Отталківаніс, оттесненіс.

Відтру́чувати, чую, еш, гл.=**Відтру́чати.** О. 1862 I. 80.

Відтулі́ти. См. **Відтуляти**

Відтулі́ти, ляю, еш, сов. в. відтуліти, лю, лиш, гл. Кинулася до печі.... одтуле заслінку. Мир. Пов. II. 76.

Відтұ́пти, паю, еш, гл. Оттоңтать. Відтұпав ноги, ходячи до пана по гроши. Замолоду не побереїла (ноги), одтупала, одтоптала. Сим: 236.

Відтұ́пуватися, пуюся, ешся, гл. Озвукахъ шаговъ: быть слышнимъ, отдаваться. Дзвінко ѹ різко одтупувалися усі ступні по снігу. МВ. III. 81.

Відтухáти, хаю, еш, сов. в. відтух-
(ну)ти, ну, неш, гл. Спадать, спасты, уменьшаться (объ опухоли). Що ж тобі відтухас на горличку? Зміев. у.

Відтяга́ти, гаю, еш, сов. в. відтягти, гиу, неш, гл. 1) Оттаскивать, оттапцить, отволочь. 2) Оттягивать, оттянуть, отвлечать, отвлечь. 3) Глásу не відтягне. Не въ силахъ отвести голосъ, заговорить. Лежитъ, гласу не відтягне ніякого: ни, вже, кажу, не лийте води, не піднімається. Новомоск. у.

Відтāгувати, гую, еш, гл.=**Відтагати.**

Відтāти. См. **Відтинати.**

Відумérщина, ни, ж. Выморочное имънє. На старощиня йдуть, а за відумерщину говорять. Федък.

Відусіль, } нар. Отовсюду со всѣхъ сто-
Відусілá, } ронъ. Біда відусіля претъ-
ся. Ном. № 2225

Відусюди, нар.=**Відусіль.** Мнж. 60.

Відучити, ся. См. **Відучувати,** ся.

Відúч(ув)áти, чаю, (чую), еш, сов. в. відучити, чу, чиш, гл. Огучать, огучитъ.

Відúч(ув)áтися, чаюся, (чую)ся, ешся, сов. в. відучитися, чуся, чишся, гл. Отучиваться, отучиться.

Відхарамárкati, каю, еш, гл. Быстро и невняги прочесть. *Піп щось відхарамаркав, та ніхто не розібрав.*

Відхáсник, ка, м. *Valeriana officinalis L. V. minor.* ЗЮЗО. I. 172.

Відхáювати, хаюю, еш, сов. в. відхáяти, хаю, еш, гл. Отхаживать, отходить, спасти отъ смерти. Царь мусив прохати у Мазепи на дванадцят день згоди, поки відхаяв Палія. ЗЮОР. I. 116. Мати відхаяла сю бідолашину жінку. КМБ. X. 19.

Відхвáлюватися, лююся, ешся, гл. Грозиться. См. **Нахвалятися.** Св. Л. 165.

Відхватитися. См. **Відхвачуватися.**

Відхвáчуватися, чуюся, ешся, сов. в. відхватитися, чуся, тишся, гл. Отскакивать, отскочить. Вона запалила свічку в хаті, а я тоді ѵ одхвачивсѧ од скрині, не вспів нічого і взятій. Екатериносл. у Насилу Клики відхвачивсѧ.

Відхибнýти, ну, неш, гл. Отклониться Ном. Ш.

Відхибнýтися, нуся, нешся, гл. Отлучиться на короткое время. Я одхичнувсѧ кудись, а пастухи кавуни красни. Волч. у

Відхиліти, ся. См. **Відхилáти,** ся.

Відхилáти, ляю, еш, сов. в. відхиліти, лю, лиш, гл. 1) Отклонять, отклонить; отвращать, отвратить, отвести. МВ. I. 21. 2) Пріотворять, пріотворить. Відхилили трошки двері. Двері були відхилені, то я ѵ зазирнув. Харьк.

Відхилáтися, ляюся, ешся, сов. в. відхилітися, люся, лишся, гл. 1) Отклоняться, отклониться. Полум'я відхилилось з хати на сіни. Ви же, густі лози, відхилітесь, ви же, дрібні слози, відкотітесь. 2) Пріотворяться, пріотвориться. Двері відхилилися. Харьк.

Відхитnýти, ну, неш, гл. Отшатнуться. Мов опалив її своїм поглядом, аж одхитнулась. МВ. I. 155. Хотів би він одхитнутись од неї, так вона маленьки пригорнулась, біднесенька, що слова гіркого успа не вимовили. (О. 1862. I. 75).

Відхід, хбду, м. 1) Отходъ, выходъ. Марусенъка у батечъка на одході, посіяла червоний лак на вгороді. Мил. 144. Дружки прощаються— цілуються з молодю та, здіраючись виходить з хати, на одхід ѵї співають. Грин. III. 490. 2) Расходъ; убыль. Шкури з дохлих овець брали усі в скономію, а ян одходу (дохлих овець) було багато, то частъ зоставляли на хуторі. Павлогр. у. (Залюбовск)-

Відхідливий, а, е. Легко успокаиваю-
шійся, отходчивий. Він хоч сердитий,
та відхідливий. Серце в мене було од-
хідливе: я про все й забуду. Г. Барв. 273.

Відхідний, а, е. Прощальний, даваемий
на отходъ. Обід відхідний. Чуб. Дали
мені відхідного коня вороного, дівчинонка
хустиночку з під золота самого. Мет. 23.

Відхідник, ка, и. Задній проходъ.
Входить в живіт і відходить в одхід-
ник, очищаючи всяку душу. Єв. Мр. VII. 19.

Відхлинутн(ся), ву(ся), неш(ся), гл.
Передохнути при плачѣ; откашляться, по-
перхнувшись или закашлявшись. Душить
кашель. Плаче, плаче, — не одхлине.
Волч. у. За слізами не одхлине. Г. Барв.
140. Як заб'є, — одхлинутись не можна.

Відхлянути. ну, неш, гл. Отхлынуть,
сойти назадъ. Як же минуло лихоліття,
та відхлянули татари геть. К. (Правда,
1868, 353).

Відхбдити, джу, диш, сов. в. відійті,
дійдү, деш, гл. 1) Отходить, отйти; ухо-
дить, уйти. Відійшли козаченки від села
за мілю. Мет. 26. Треба одійти од ями,
щоб гаразд її перескочити. Ном. № 13752.
Було бо багато, що приходили і відхо-
дили. Єв. Мр. VI. 31. Незабаром молодий
з своїми одходить до себе на обід.
О. 1862. IV. 30. 2) Умирать, умереть, от-
ходить, отйти. Твоя душечка одійшла з
його поглядом. Г. Барв. 125. Також и о
животныхъ: Корова заслабла та через
чотири дні й одійшла. Рк. Левиц. 3) Кон-
чаться, кончиться. Покіль воду принесла,
то й вечера одійшла. Чуб. Ш. 156. Ко-
совиця ше не одійшла. Миж. 120. Поки
одправа в церкві одійде. О. 1862. IX. 67.
4) Поправляться, поправиться, оживать,
ожити. Чує Марина, що вона оживає, мо-
лодіє, одходить. Левиц. I. 67. Дуб усох,
та відходить од коріння. Кіев. у. 5) При-
ходить, прійти въ чувство. Поблідши, ні-
би неживая, упала дівка на рундуک. Хоч
одійшла вона, та знова зомкнула очі.
Греб. 319. 6) Переставать, перестать сер-
диться. Іноді траплялось, що він її ду-
же налає..., дак послі, як одійде, пестити
було її всяк. Г. Барв. 107. Також відійті
від срця. Я такий, паничу, хоч який
сердитий, то зараз одійду від серця свого.
Харьк. 7) —когд. Бросать, бросить, поки-
дать, покинуть кого. Спи, дитятко! Ко-
лишь тя, як мі заснеш, одійду тя, по-
ставлю тя під липками, сама піду з ко-

заками.—Не одходи мене, мати! хто ж
мя буде колисати? Гол. Ш. 459.

Відходіти, джу, диш, гл. 1) Окончить
хожденіе. Я вже відходив свое. 2) Отго-
птать, утомить хожденіемъ (ноги). Відход-
ила я свої ніженьки. 3) Вилічить. К.
ЧР. 207. Вона тобі відходить твою слав-
бість. Чуб. Яка вродила, та й одходила.
Мил. 34.

Відходітися, джуся, дишся, гл. По-
терять способность ходить, кончить ходить.
Ручки мої паперові одробилися, ніжки
мої білесенькі одходилися. Чуб. V. 771.

Відхбжа, жої, жс. Музика, которой сопро-
вождается отправление жениха и невѣ-
сты въ церковь къ вѣнцу. Музики гра-
ють відхожої. О. 1861. XI. Кух. 36.

Відхожати, жаю, еш, гл.=Відходити.
Старший брат тес зачуває, до утрени
божественної одхожає. Чуб. V. 848.

Відхрестити, ся. См. Відхрещувати, ся.

Відхрѣ(й)щувати, щую, еш, сов. в.
відхрестити, щу, стиш, гл. Удалять, уда-
лить при помощи крещенія. Ні, жидіаско-
го духу не відхрестиш. Ном. № 13460.

Відхрѣ(й)щуватися, щуюся, ешся, сов.
відхреститися, щуся, стишся, гл. От-
крещиваться, отреститься. Відхрестишся
від дідька, а збудешся гріха. Ном. № 2797.
Від смерти а ні відхреститися, а ні
відмолитися. Ном. № 8250. Відрікаюсь,
відхрещуюсь від вас. Чуб. I. 120.

Відхтітися, хόчеться, гл. безл. Пере-
статъ хотѣться. Захтілося—запрягайте!
— Відхтілося—випрягайте! Ном. № 7974.

Відхұхати, хаю, еш, гл. Теплимъ ды-
ханіемъ снова отогрѣть.

Відцарювати, рюю, еш, гл. Окончить
царствовать.

Відцвісті, ся. См. Відцвітати, ся.

Відцвітати, таю, еш, сов. в. відцвісті,
цвіту, тёш, гл. Отцвѣтать, отцвѣсти. Маки
одцвітаютъ, а роду немає, либонь уже
їм не жаль мене, що не одвідають. Чуб.
V. 471.

Відцвітатися, таюся, ешся, сов. в.
відцвітісся, туся, тёшся, гл. Отцвѣ-
тать, отцвѣсти. Рожа одцвілася, а каліна
началася. Мет. 17.

Відци, нар.=Відси.

Відциркувати, кую, еш, гл. При дое-
нії—выдаивать каждый сосонь. Шух.
I. 193.

Відціджувати, джу, еш, сов. в. відці-
дити, джу, диш, гл. Отцвѣживать, отцвѣдити.

Відціль, нар.= Відсіль.

Відцура́тися. См. Відцуруватися.

Відцуруватися, руюся, ешся, сов. в. відцура́тися, ряюся, ешся, гл. Отрекаться, отречься, отказаться отъ кого; отчуждаться. *Не одну сотню років по п'ять раз вони од старої науки й словесности одцурувались.* К. (О. 1861. I. 311). *Ой чули через люде — тебе рід одцурався.* Чуб. V. 558. *Коли б пан за плуга взявся, то й світа б відцурався.* Ном. № 1143.

Відчай, чаю, м. Безнадежность. Употреб. лишь въ выраженіи: *пустити на одчай божий,—на одчай душі.* На все отважиться, дѣлать, всѣмъ рискуя. Ном. № 2294 и стр. 286, № 2294.

Відчалити, ся. См. Відчалювати, ся.

Відчалювати, люю, еш, сов. в. відчалити, лю, лиш, гл. Отчаливать, отчалить. *Самі ученики його відчалили.* Єв. I. VI. 22. *Зараз поставивши возок з кіньми на пором і відчалили.* Стор. I. 146.—*каюк од берега.* Оттолкнуть челночъ отъ берега. Черном.

Відчалюватися, лююся, ешся, гл. Отдѣляться, отдѣлиться. *Відчалився від народу та й пішов собі геть понад берегами.*

Відчарувати, рулю еш, гл. Путемъ колдовства заставить одного любящаго оставить другого. *Сидить руда з моїм милим...* Таки руду одчарую, з милим наживуся. Мил. 81.

Відчахнути, ну́, нéш, гл. 1) Отломить, отщепить. *Нап'явсь, за گілоку смикнув, аж дерево те затріщало, і зараз گілку одчахнув.* Котл. Ен. Ш. 21. 2) Отлучиться: *Як полягають у неділю спати, а вона одчахне на вулицю до дівчат та парубків.* Волч. у.

Відчахну́тися, ну́ся, нéшся, гл. Отдѣлиться; отколоться (о вѣтвяхъ). *Оженив сина, а він і одчахнувсь—пішов жити до тестя.* НВолын. у. *Відчахнувсь від нашої православної віри.* Стор. МПр. 169. *От шкода! Яка гарна гілка відчахнула.* Харьк.

Відчая́ка, ки, об. Отчаянный, отчаянная. *Був такий одчаяка, що без кінця.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Відчепіти, ся. См. Відчепляти, ся.

Відчепляти, ляю, еш, сов. в. відчепіти, плю, пиш, гл. Отцѣплять, отщепить.

Відчепля́тися, ляюся, ешся, сов. в. відчепітися, плюся, пишся, гл. 1) Отцѣпляться, отщепиться. *Ішла баба дублячком, зачепилася гапличком; сюди смик,*

туди смик—одчепися мій гаплик. Ном. № 12535. 2) Отставать, отстать, отвязываться, отвязаться. *Одчепись од мене, — глянь на Бога.* Ном. № 2802. *Відчепися!* нападися на кого багатшого. Ном. № 2805.

Відчертинути, ну́, нeш, гл. Рѣзко отвѣтить. *Нема хазяйки дома!* одчеркнув, не дово думаючи. Сим. 208.

Відчесати, шу́, шеш, гл. Отрубить однімъ ударомъ. *Головку Турну одчесать.* Котл. Ен. IV. 67. *Іван.... відчесав йому(змієві) голову.* Чуб. *Одчесав сокирою палець.* Харьк.

Відчикріжити, жу, жиш, гл. Отрѣзать, откроить, откроовать.

Відчинити, ся. См. Відчиняти, ся.

Відчиняти, нáю, еш, сов. в. відчинити, ню́, ниш, гл. Отворять, отворить. *Золотий обушок скрізь двері відчине.* Ном. № 1390. *Старший братіку! одчини ворітця.* Мет. 170. *Хто торка, тому відчинять.* Ном. № 7197.

Відчиня́тися, нáюся, ешся, сов. в. відчинятися, нюса, нишся, гл. Отворяться, отвориться. *Стукайте, то й одчиниться вам.* Єв. Л. XI. 9. *Замкова брама не відчинилася сіромам і голоті.* Стор. МПр. 73. *Забувсь, відкіля і двері відчиняються.* Ном. № 11812. *Побачив небеса, що відчинялись.* Єв. М. I. 10.

Відчýстити, щу, стиш, гл. Отколоить. Одчистив доброе пана. Миж. 71.

Відчитати. См. Відчитувати.

Відчýтувати, тую, еш, сов. в. відчитати, таю, еш, гл. Отчитывать, отчитать. *Прийшла оце мені черга царюну відчитувати.* Рудч. Ск. II. 29.

Відчіпнé, нóго, с. Отступное. *Візьміть одчіпного.* Ном. № 2803. *Я б йому відчіпного дав, аби тільки покинув нас.* Г. Барв. 204.

Відчýбити, блю, биш, гл. Оттаскать за волосы.

Відчувати, вáюся, ешся, гл. Слышаться. *Мені одчуваються речі дідусеві.* Г. Барв. 367.

Відчýдити, джу, диш, гл. Знахарскимъ, вѣдовскимъ способомъ вылѣчить. *Прийшла біда до чудана, одчýдив він—очуняла.* Чуб. V. 1164.

Відчýстити, рю, риш, гл. Отколоить, высѣчь.

Відчухмарити, рю, риш, гл. Высѣчь, отодрать.

Відчухрати, ряю, еш, гл. 1) Отрубить, отдѣлить вѣтку отъ ствола. 2)= Відчухмати.

Відшахнутися, нуся, нёшся, гл. Отклониться, отшатнуться. *Одихнешся від пари очей грізних.* М. В. Ш. 93.

Відшептати. См. *Відшпітувати.*

Відшиб, бу, м. Въ выраж. На, у відшибі. Въ сторонѣ. А жив той дід богоугодний на одишибі за греблем. Г. Барв. 188. *Сидів ув одишибі од гурту.* Грин. II. 183. *Оддав дочки на одишиб.* І'к. Левиц.

Відшивати, вайо, еш, сов. в. *відшити, шию, еш, гл.* Отрабатывать, отработать шитьемъ. *Сестра моя, сестро, де ти чого брала? Чи ти одшивала, чи ти одрядала?* Грин. III. 399.

Відшпітувати, тую, еш, сов. в. *відшептати, чу, чеш, гл.* Заговаривать, заговорить болѣнь (шантьемъ). *Полетів він світ за очі у садки відшпітувати головоньку і боки.* Глоб. Умів і трясцю відшептати. Когл. Ен. II. 34.

Відшкандинати, баю, еш, гл. Отойти прихрамыван.

Відшкварити, рю, риш, гл. 1) Оготить (о салѣ). 2) Выдрать, вынорогъ. Мир. ХРВ. 53. *Було ні за що батожжам одшкварити.* Рудч. Ск. II. 204.

Відшмагати, гаю, еш, гл. Отстегать, выноротъ. Треба його батогами добре відшмагати.

Відшмарувати, рую, еш, гл.=Відшмати. Я тебе батогами одшмарую. Рудч. Ск. II. 205.

Відшандорити, рю, риш, гл. Высѣчь. Гляди лишень, щоб я тебе за це не відшандорив. Цолт.

Відшиліти. См. *Відшилювати.*

Відшилювати, люю, еш, сов. в. *відшиліти, лю, лиш, гл.* Отшиливать, отшилить, отколоть приколотое (булавкой и пр.).

Відшрубувати, бую, еш, гл. Отвинтить.

Відштовхнутися, ну, неш, гл. Оттолкнуть.

Відшукати, ся. См. *Відшукувати, ся.*

Відшукування, вя, с. Отыскиваніе. Ном., стр. II.

Відшукувати, кую, еш, сов. в. *відшукати, каю, еш, гл.* Отыскивать, отыскать. Помогли одшукати його. Маж. 137.

Відшукуватися, куюся, ешся, сов. в. *відшукатися, каюся, ешся, гл.* Отыскиваться, отыскаться, находиться, найтися.

Відшумувати, мую, еш, гл. Перестать пѣнитися.

Відщебетати, чу, чеш, гл. Окончить щебетать.

Відщедрувати, рую, еш, гл. Окончить щедрувати.

Відщепити, ся. См. *Відщепляти, ся.*

Відщеплюватися, лююся, ешся, гл.=Відщеплятися. Пишіть, добротіство, граматки, не одщеплюючись од словесності. О. 1862. I. 79.

Відщепляти, ляю, еш, сов. в. *відщепити, плю, пиш, гл.* Отщеплять, отщепить, отдѣлить.

Відщеплятися, ляюся, ешся, сов. в. *відщепитися, плюся, пишся, гл.* Отдѣляться, отдѣлиться. Багато з нас до той омані поквапилось і од простої віри мужичкої одщепилося. К. (О. 1861. I. 314).

Відщепнутися, ся. См. *Відщіпати, ся.*

Відщібатися, баюся, ешся, гл.=Відщіпатися. Драг. 39.

Відщіпати, паю, еш, сов. в. *відщепнүти, ну, неш.* Огмыкати, отомкнуть дверь, запертою на крючекъ.

Відщіпатися, паюся, ешся, сов. в. *відщепнутися, нуся, нешся, гл.* Отмыкаться, отомкнуться (о двери, запертої на крючекъ). Та відщепни ж двері!—Коли ж не відщіпаються—защіпка туга. Змієв. у. 2)=**Відщеплятися, відщепитися.** Моя дитинка, моя її щипочка, моя щипочка одщепнулася. Мил. 211.

Відъма, ми. ж. 1) Вѣдьма. Гірша відьма вченна, як родима. Ном. № 235. 2) Бабочка махонь, длиннохвостка, Papilio machaon. Радом. у. 3) Родъ карточной игры, подобной русскому фофану. КС. 1887. VI. 464. Ув. Відъмице, відюгá, відюхá. Г. Барв. 449. *Ту хату я знайшов одначе, в которой відъмище жила.* Алв. 83. Проклята відюха причарувала. К. НС. 46.

Відъмак, ка, відъман, на, відъмаръ, ря, відъмач, ча, м. Колдунъ. ЗОЮР. II. 41. Відъмак і непевний—усім відъмам родич кревний. Ном. № 239, стр 281.

Відъмин, на, не. Вѣдьминъ, принадлежащий вѣдьмѣ. Відъмине злля. Раст. Cirsium arvense Scop.=Осот. ЗЮЗО. I. 118.

Відъмити, млю, миш, гл. Колдовати, чародействовать. Параска плеще громаді, що я відъмila. Левиц. ПЙО. I. 375.

Відъмище, щі, ж. Ув. отъ відъма.

Відъмувати, мую, еш, гл. Заниматься колдовствомъ, колдовати, бытъ вѣдьмой.

Наш брат не літвін, відъмуватъ не вміє. Рудч. Ск. II. 172.

Відъомство, ва, с. Колдовство, чародейство. *Відъомства у рожденной відьми.... навчилаась.*

Відъомський, а, е. Свойственный, относящийся къ вѣдьмѣ. *I зараз в горщичок наклали відъомських всяких розных трав.* Котл. Ен.

Відъоха, хи, ж.=Відъма. *На ню унасподейкуютъ, що вона таки відъоха.* Зміев. у.

Відюгá, гý, відюхá, хи, ж. Ув. отъ відъма.

Від'язувати, зую, еш, (ся), сов. в. **від'язати, яжу, жеш, (ся), гл.=Відв'язувати, відв'язати, ся.** Харьк.

Віжéний, а, е. ? Нехай Бог милує всякоого хрещеного та й попа віжемого. Ном. № 8386.

Віжечки, чóк, ж. мн. Ум. отъ віжки.

Віжкý, жóк, ж. мн. Возжи. *Тягну за віжки, тпрукаю,—нічого не вдію.* Стор. I. 147. Ум. Віжечки.

Віз, вóза, и. 1) Возъ, телѣга. Род. мн. віз и возъв. Чуб. VII. 401. Части воза: снасть, ящик, колёса, голобблі или війя съ ярмом (см. все это Рудч. Чп. 249.—250). Треба, як п'ятого колеса до воза. Ном. 9811. Привезено сіна тридцять віз. Екатериносл. у. Віз літернїк. См. Літернїк. 2) Со-звѣздіе Большой Медвѣдицы. Грин. I. 1. Миж. 148. *Віз на небі вниз повертаєсь.* Котл. Ен. VI. 20. Глянув на зорі, аж Віз уже докочується геть-геть. Кв. 3) Родъ карточной игры: свои козыри. КС. 1887. VI. 465. Підвезті вóза, візка. Поддѣль, сдѣлать неожиданную непріятность. Ум. Візбк., візник, візочок, візичок.

Візníк, ка, м. Возница, кучеръ. Гол. I. 50. *Кучеревий візничe, поганяй воли швидче!* Грин. Ш. 491. Ум. Візниченько. Велю коникам вівса дати, а візниченькам підоеждати. Грин. Ш. 548.

Візníка, ка; м. Кучеръ, возница. МВ. (О. 1862. Ш. 51). Послав своего візнику попитати дороги. Чуб.

Візníця, цi, м.=Візник. МУЕ. Ш. 114.

Візниченько, ка, м. Ум. отъ візник.

Візничий, чого, м.=Візник. Велю коникам вівса дати, а візничому підоеждати. Грин. Ш. 491.

Візóк, зка, візóчок, чка, м. Ум. отъ віз.

Вій, вбя, м. Жмутъ хворосту при заплетаніи плетня. Миж. 177. Полоса плетня (въ длину). *Пліт маєши городити на сіл воїв.* Вх. Зн. 7. Ум. Війбк. Миж. 177.

Вій, вія, м. Миѳическое существо съ вѣками до земли.

Війіна, ни, ж. Половина (по длине) воловаго дышла. Міусск. окр.

Війка, ки, ж. 1) Ум. отъ вія. Вх. Пч. I. 14. 2)=Віячка. Вх. Зн. 8. 3) Вѣялка. Славяносерб. у.

Віймáти, млю, мýш, гл. Отнять. Ще мені мачуха сорочки не вишила, вже мені мачуха здоров'я віймила. Гол. Ш. 274.

Війнá, нý, ж. Война. Ум. Війонька, війночка.

Війнúти, нý, нéш, гл. Подуть, повѣять. Хатина чепурно вибілена, тепла та ясна, тиха та щасна, війнула на його якимсь теплим духом. Мир. ХРВ. 217 См. Вінути.

Війóк, війкá, м. Ум. отъ вій, воя.

Військо, ка, с. Войско. Без гетьмана військо гине. Ном. № 751. Військо йде, як мак цвіте. Ном. № 4206.

Військовý, а, е. 1) Войсковой. Військовий писарь, судья, осаула. Військова старшина. Військову суремку в головах достягає. Макс. (1849) 18. 2) Военный Військовий міністр Франції Гамбета Ком. II. 15.

Війт, та, м. 1) Въ старой Украинѣ глава городского общества и предсѣдатель коллегіи судей въ старомъ украинскомъ городскомъ судѣ. Молодецъ же нашого міщанського роду, синъ нашего війта. К. ЧР. 296. Чия справа?—Війтова.—А хто судить?—Війт. Ном. № 2571. 2) Сельский староста, сельской старшина. Вже наш війт не буде більше ходити під вікна ни та зживати людей на панщину. О. 1862 II. 78. Тут десяцькі, соцькі, війти до мене пристали, що я з другого повіту. а панеру в мене нема. Г. Барв. 367.

Війтёнко, ка, м. Сынъ війтів. Неваже ви хотите, щоб за вашего війтеника батько силував однимъ одну дочку? К. ЧР. 297.

Війтіха, хи, ж. Жена війтова. Гол. IV. 450.

Війтів, това; ве. Принадлежащій війтovi. Нема над ню і над війтову свиню. Ном. № 2517. Не війтова дочка, та до речі говорить. Ном. № 13059.

Війтівна, ни, ж. Дочь війтова. Ой я із Krakova війтівна, я же тобі, серце, не рівня. Нп.

Війтівство, ва, с. Должность війтова.

Війтівщина, ни, ж. Дворъ и домъ війта Желех.

Війтувати, тýю, еш, г.г. Быть війтом КС. 1882. V. 354.

Війтё, ця, с. Въ упряжи плуга—дышло, находящееся между двумя парами воловъ. (Новомоск. у.). От він узяв, нарвав війце і підпріг її, а жінку поставив за погонича. Рудч. Ск. I. 180. Чуб. VII. 399.

Вія́, війá, с. Дышло у воловыаго воза. Kolb. I. 67. Рудч. Чп. 249, 250. Один чумак занедужав, на віє схилився. Нп.

Вік, ку, м. 1) Вѣкъ, живъ, все времѧ жизни. Пропав мій вік молоденький. Мет. Дай, Боже, тобі вік довгий і розум добрий. Ном. Зо мною віку не буде: візьмуть, серце, мене люде (а не ти). Чуб. V. 261. Раз на віку спіткнєшся, та ѹ те люде побачать. Ном. № 7019. Доброму чоловікові продовж, Боже, віку. Ном. № 4430. Збавив я тобі віку. Стор. МПр. 22. Вік. Вѣчно. Не вік дівувати. Шевч. 14. Вік вікувати. Проводить всю жиць. Щаслива я з тобою, Ясю, я б рада пут і вік вікувати. Во вік віка, во віки вічні, по вік вічний, во віки. Вѣчно. всегда. Во вік віка його будуть славити народи. К. Псал. 48. Співатиму во віки вічні про милості Господні. К. Псал. Чи нелучче нам із ляхами мостилими панаки з упокоем хліб сіль по вік вічний уживати. АД. Во віки радуватись буде, хто на тебе кладе надію. К. Псал. Дати на вік. Опредѣлить долгую жизнь. На вік віки, на віки вічні, на віки, на всі віки. Навѣки, навсегда. I заснути на вік-віки. Шевч. 225. А путь ледача нечестивих на віки вічні погибає. К. Псал. 2. Тепер же я сиротою на віки зісталася. Мет. Чужий, на всі віки чужий. МВ. (О. 1862. I. 79). До віку, до смерти віку. До смерти, до конца жизни; всегда? Йому три дні до віку зісталось. Борз. у. Гуляла б у батька, гуляла б до віку дівчиною молодою. Мет. 79. Будеш у мене до смерти віку хліб-сіль уживати. Дума. До віку не. Никогда. Не сподівайтесь, мати, сина з походу вже до віку. Макс. Покіль віку. Всю жизнь. Поможи, Боже, чоловіку, щоб так орав покіль віку. Мет. 57. 2) Лѣта Віком молода. МВ. (О. 1862. I. 76).

I мата служила молодого віку. Мир. Пов. II. 44. 3) Вѣкъ, столѣтіе. 4)—чоловічий. Раств. Hemerocallis fulva L. ЗЮЗО. I. 124 Ум. Вічбл. Та ѹ вічок довгий, пробуток добрий. Kolb. I. 103.

Віківшіна, ни, ж. Старина. Пожалуй віковщину раз, а вона тебе десять раз.

Вікнастий, а, е. Съ большими окнами; со многими окнами.

Вікніна, ни, ж. 1) Прорубь въ стѣнѣ для окна. 2) Не заросшее водорослями мѣсто на болотѣ. 3) Воронка водоворота.

Вікнб, на, с. 1) Окно. Ой одсунь вікно да кватирочку. Мет. 162. Не тільки світу, що в вікні. Посл. 2) Отверстіе волду для ловли рыбы. 3)=Вікнина 2. Ум. Вікніце, вікнечко.

Вікнівина, ни, ж. Чистое мѣсто на заросшемъ озерѣ или болотѣ. Канев. у.

Вікнár, рá, м.=Склáр. Вх. Лем. 399.

Віко, ка, с. 1) Крышка сундука, квашни, бады, гроба и пр Мил. 169. Вас. 150. Зроблю.... на діжку віко. Ном., стр. 295, № 155. Зриваю з труни віко, припав до неї. Г. Барв. 212. 2) Вѣко. МВ. I. 57.

Віковій, а, є. Старый, удрученный лѣтами. Не смірає віковий, тільки часовий. Ном. № 7262.

Віковічний, а, е. Вѣчный, вѣка существующій, віковъчный. Здійніть свої верхи, ворота віковічні, порозчиняйтесь: увійде в вас царь слави. К. Псал. 55.

Вікодавній, я, в. Древній, очень старый. К. (Желех.). Це дід вікодавній. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Віконечко, ка, с. Ум. отъ вікнб.

Вікновний, а, е. Оконный. Подивися козак Нечай в віконну кватирку. Нп.

Вікнниця, ці, ж. Ставня. Ой з-за гори вітер віє і віконниці хитаються. Грин. Ш. 673. У нас вікна із віконницями. Мил. 104

Віконня, ня, с. соб. Okna. Преймущ. въ выраженіи: По під віконню. Подъ окнами. По під віконню ходити, мірнати. Ничненствовать, выпрашиватъ подъ окнами милостыню.

Віконце, ця, с. Ум. отъ вікнб

Вікопам'ятний, а, є = Вікопомний. О, вікопам'ятна свята хвилина К. ЦН. 268.

Віколомній, а, е Незабвенный, достопамятный.

Вікономність, ности, ж. Незабвенність, достопамятність.

Вікувати, кую, еш, гл. Проводить життя. Уже ж мені у тебе не вік вікувати, тільки одну та ніченьку переночувати. Мет. *Паничі не вікуватимуть на чужині, прийдуть.* МВ.

Віл, вола, м. 1) Волъ. *Ой воли ж мої та половій, чом ви та не орете?* Нп. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 21. Ум. Вближок, вближок, вблонько. *Ой везут козака, везут козаченька та сірими волоньками.* Гол.

Вілечко, ка, е. Ум. отъ вільце.

Вільга, ги, ж. 1) Мокрота, влага. 2) Пт. иволга. Ум. Вільженка.

Вільгій, а, е. Влажный, сырой. Вх. Лем. 399.

Вільгість, гости, ж. Влажность, сырость.

Вільго, нар. Влажно, сырое. *Вільго в ті хижі.* Вх. Лем. 399.

Вільгота, ти, жс. Лъгота, облегченіе; отсрочка. Зміев. у. *Попроси, щоб дав вільготи хоч на три часи, щоб передумати мені, що в мене дома.* Чуб. II. 18.

Вільготний, а, е. 1) Сырой, влажный. 2) Лъготный, свободный.

Вільготно, нар. 1) Влажно, сырое. *В хаті було сильно вільготно, і тії огірки зійшли.* Чуб. II. 522. 2) Свободно.

Вільний и вольний, а, е. Свободный, вольный. *Прийди, прийди, божевільний, тепер мені вечір вільний.* Грин. Ш. 652. Світ вільний,—не вільний (кому). Свободень, несвободень (кто). А чи її вбито, чи голову знято, а чи її світ не вільний ні в буддень, ні в свято. Грин. Ш. 560. Нáче тільки йому світ вільний. Какъ будто только ему можно дѣлать что угодно. *Ввійде в корішму і наче лиш йому світ вільний: ходить, руками розмахує, „водки“!* крикне. Св. Л. 169.

Вільгість и вольність, ности, ж. 1) Свобода, вольность. Левиц. Пов. 135. Служба вільности не тратить. Ном. № 10348. У вольності хоч віку дожити. КС. 1883. I. 44. Вольність народня. К. ЦН. 242. Вільности вживати, заживаати. Пользуватися свободою. У нас невірні вольності вживаютъ більш, ніж у вас. К. МБ. XI. 153. Волю ся в річці напити, але вольності зажити. Гол. Ш. 344.

2) мн. вольности. Запорожскія земли. КС. 1883. IV. 769.

Вільно и вольно, нар. 1) Свободно, вольно. І все, що лазить по долівці, і все, що вгору вільно лине. К. Псал. 327. 2) Можно. Дома я, каже, дома! Усе мені вільно. МВ. (О. 1862. Ш. 39). Що вільно панові, то не вільно Іванові. Ном. № 1005. Вільно собакі і на владику брехати. Ном. № 5197. Красти вільно, та б'ють більно. Ном. № 11057. Не вільно. Нельзя.

Вільха, хи, ж. Ольха. *Betula alnus.* Сіла, пала галка на зеленій вільсі: не хилися, вільхо, бо й так мені гірко. Мет. 251. Ум. Вільшка. Волч. у.

Вільховий, а, е. Ольховый. *Наліг, як на вільхову довбню.* Ном. № 10020

Вільце, ця, с.=Вильце. Чуб. III. 196. МУЕ. Ш. 96, 100, 102. *Нехай дівочки не прядуть, нехай Марусі вільце в'ють з хрещатого барвінку, з запашного васильку, з червоної калини для молодої княгині.* Мет. 128. Ум. Вілечко.

Вільшина, ни, ж. 1) Ольховое дерево. 2) Ольховая роща; соб.: ольховые деревья. Стор. II. 142.

Вільшка, ки, ж. Ум. отъ вільха.

Він, мъст. Онъ. *Він старшенський.* МВ. II. 8. І брови йому чорні, і уста рум'яні, і станом високий. МВ. (О. 1862. Ш. 44).

Вінець, иця, м. 1) Вѣнокъ. Грин. Ш. 271, 545. *Ізвила вінець та пішла в танець.* Ой де взялися буйній вітри, скинули вінок у тихий Дунай. Мет. 2) Вѣнець. На голову йому корону, вінець щирозолотий. К. Псал. 47. 3) Обрядъ вѣнчанія; вѣнецъ. Одчини ворітця до конця, іде твоя сестриця од вінця. Мет. 170. Розчесав їйкосу до вінця. Ном. № 8827. Що твое дитя чувало? Під царським вінцем стояло, правою рукою шлюб брали. Мет. 171. 4) Дѣвство, дѣвственность. Збáвити, розвйті вінечъ. Лишить дѣвственности. Ум. Вінчик.

Віник, ка, м. 1) Вѣникъ. Не шелести, як віник по хаті. Ном. № 3164. *Пам'ятатиме до нових віників.* Ном. № 3646. 2) Названіе вола, часто махающаго хвостомъ. КС. 1898. VII. 46. Ум. Віничок.

Віничок, чка, м. 1) Ум. отъ віник. 2) мн. Раст. *Artemisia scoparia Waldst* ЗЮЗО. I. 112.

Вінниччя, чя, с. Раст.: а) *Obsinthium*; б) Метельная трава, *Scoparia*. Вх. Зн. 7.—бле. Раст. *Artemisia vulgaris*.

Вінкель, кля, м. У галицкихъ плотниковъ: угольникъ. МУЕ. Ш. 29.

Вінкобрани, ран, ж. мн. Принятіе же нихомъ и дружномъ небольшихъ вѣяковъ. Желех.

Вінкоплѣтини, тин, ж. мн. Свадебный обрядъ: плетеніе вѣяковъ на головы невѣстѣ и жениху, совершающееся въ четвергъ предъ свадебнымъ воскресеньемъ и сопровождающееся обрядовыми пѣснями. Галиц. О. 1862. IV. Рус. вес. 2.

Віно, на, с. Приданое. З віном дівці не сидіти. Ном. № 8979. Старости відка зують: „Нам тільки душу саму треба, а віна ніякого“. Г. Барв. 517.

Вінбк, икá, м. 1) Вѣнокъ. Єдин цвіт не робить вінка. Ном. № 5270. Голе ї босе, а голова в вінку. Ном. № 11192. У його в дворі—як у віночку. Ном. № 14010. 2) Дѣство, дѣственность. Загубити вінбк. Потерять дѣственность. Чуб. Удівонька свою доину била: де ти, дочки, вінок за губила? Нп. 3) Вінбк цибулі. Вить со вплетомъ луковицъ. Грин. I. 282. На гориці два вінки цибулі. Г. Барв. 435. Ум. Віночок.

Вінувати, пўю, еш, іл. Надѣлять приданымъ, давать приданое. Журилася мати чим зятя вінувати. Гол. IV. 338.

Вінутi, нý, нéш, іл.=Війнути. Не чорна хмара палтала, не буйнi вітри вінули, як душа козацька молодецька з тілом разлучалась. АД. I. 118. Вітрець не вінé. МВ. I. 79.

Вінця, иць, с. мн. 1) Края посуды. 2) Кольцеобразные края въ полуоткрытомъ гончарномъ горнѣ. Вас. 180.

Вінчальний батько, вінчальна матка. Посаженный отецъ, посаженная мать. Хотин. у.

Вінчанка, ки, ж.=Вінчання. Вх. Уг. 231.

Вінчання, на, с. Вѣнчавіе. Май має, коса грає, од вінчання йдучи. Нп.

Вінчати, чаю, еш, іл. Вѣнчать; увѣнчиваютъ. Ісаїя ликуй! Вранці Ярему вінчали. Шевч. 193. Вінцем благим вінчаем літо. К. Псал. 145. Кінець діло вінчає. Ном. № 10005.

Вінчатися, чаюся, ешся, іл. Вѣнчаться.

А на третє поле став кінь спотикатися: вернімося, дівчина, не будем вінчатися. Нп.

Вінчатонько, ка, с. Маленький вѣнокъ. Сховайтесь, дівчатонька, під земні вінчатонька, Грин. Ш. 92.

Вінчик, ка, м. Ум. отъ вінецъ.

Вівшування, на, с. Поздравленіе.

Вівшувати, шўю, еш, іл. Поздравлять. Вішу вас цим новим роком. Ном. № 346.

Віпса, си, ж. Окалъ, окалина, огарина. То був ковалъ такий мудрий, що взявл леміші чоловікові куватъ, та баюто зализа у віпсу повернув, перепалив. Ном., стр. 284, № 1858.

Вір, вбру, м. 1) Огорожка изъ жердей. Чуб. VII. 392. Треба обкідати юрод воромъ. Канев. у. 2) Козлы. Шух. I. 179. 3)—ра. Жеребецъ. Шух. I. 79. Кобила відбивається з воремъ, від чего стає вона жеребна. Шух. I. 211. Ум. Вбрік. Шух. I. 211.

Віра, ри, ж. 1) Вѣра; довѣріе. **А** в козака стільки віри, як на синім морі піни. Нп. Діймати, няти, поняти віри. Вѣрить, повѣрить. З брехні не мрутъ, та вже віри більше не ймуть. Ном. № 6805. Не хоче дядько йти, та ще й віри не йме, що в мене єсть дерево на хату. Рудч. Ск. I. 92. Брат і віри поняв, а тою не зінав, сердеця, що жіноче плем'я лукаве. Рудч. Ск. I. 132. 2) Вѣра, релігія. Хто за віру умірає, той собі царство заробляє. Ном. № 1. Анахтемська, пся, чортова віра. (Брань). 3) Народъ. Прийде віра християнська во небесний рай. Гол. Ш. 271. Ум. Вронька.

Вірвант, та, м. Желѣзная скобка, въ видѣ кольца, притягивающая одну деревянную часть предмета къ другой, также шину къ ободу колеса. Грин. II. 104. Рудч. Чп. 250.

Вірган, ву, м.=Вігран. Над Еленою віргані грают. Колб. I. 96.

Вірити, рю, риш, іл. 1) Вѣрить. **Не** віръ, то звіръ: хоч не вкусить, то злякає. Ном. № 4309. 2) Давать въ долгъ. **Не** вірять шинкарі горіжки. О. 1862. X. 32.

Вірлі. Множ. число отъ орелъ.

Вірля, лати, с.=Орля.

Вірмён, на, м. Армянинъ.

Вірмёнка, ки, ж. 1) Армянка. 2) Вірмёнки. Родъ вышивокъ. Колб. I. 49

Вірмёнський, а, в. Армянскій.

Вірне, нар.=Вірно.

Вірненський. вірненський, а, е. Ум. отъ вірний.

Вірненко, вірненсько, нар. Ум. отъ вірно.

Вірий, а, е. Вѣрныи, преданный. *Ой вийди, вийди, дівчинонько моя вірная.* Мет. 81. *Ночує ніченьку з вірною дружиною.* Нп. *Без вірного друга велика туга.* Ном. № 9021. *Прошу тебе, милай, вірними словами.* Мет. 47. 2) Истинный, действительный. 3) Правовѣрный. *Прохало два вірних одного невірного: дай нам те, що лучче царства небесного.* Ном., стр. 290, № 3. Ум. **Вірненський,** вірненський.

Вірник, ка, м. Довѣренное лицо, довѣреный. „Рѣдкій помѣщикъ не имѣть вірника изъ жидовъ“. О. 1862. IX. 43.

Вірність, вости, ж. Вѣрность, преданность. *Вірність непохібна.* К. Псал. 98.

Вірно, нар. 1) Вѣрно, преданно. З ким вірно люблюся, не наговорюся. *Хто вірно кохає, той часто вітає.* Ном. № 8757. 2) Искренно. Чого, *Насте, вірно плачеш?* Гол. I. 70.

Вірнянка, ки, ж. Вѣрная жена. Ум. **Вірняночка.** Буде бити, катувати мене вірняночки. Грин. Ш. 523. *Твій син в війську оженився, поняв собі вірняночки.* Нп.

Віроњка, ки, ж. Ум. отъ віра.

Вірувати, рую, вш, іл. Вѣровати. *Бошу чолитися, а чорту вірує.* Ном. № 1137. *Хто в Бога вірує, рятуйте!* Котл. Ен. II. 30.

Вірутний, а, е. Дѣйствительный, подлинный, настоящій.

Вірутник, ка, м. = **Вірник.** Між ріками Дніпром і Богом турецькі чабани пасли свої отари на ляцькій землі, а вірутники султанські і королівські дувались спільною з них десятиною. К. (Правда, 1868, 144).

Вірутно, нар. Вѣроятно. Желех.

Вірую. Символъ вѣры. Говори, Григорію, Богородицю, а я буду Вірую. Ном. № 12962.

Вірчий лист. Довѣренность.

Вірш, шу, м. Стихъ. Вѣрші. Стихи, стихотвореніе. Латинський віршник.... як пак його?.. Ну той, за якого мене в Брацтві запарили різками, як отець ректор піймав у мене за халвою його мудрі вірши. Шевч. 299.

Вірша, ші, ж. Стихотвореніе, преимущественно школьного происхожденія на

тему по большей части духовнаго или нравственно-поучительнаго, а также историческаго содержанія, — распространены были въ старой украинской литературѣ. Різдвяна, величідна вѣща. Поздравительное стихотвореніе на праздники Рождества и Пасхи, преимущественно съ библейскимъ сюжетомъ. КС. 1881. I. 271 Большая Энциклопедія, V. 126

Віршний, а, е. Стихотворный.=**Віршовий.** Желех

Віршник, ка, и. Стихотворецъ. Латинський віршник. Шевч. 298

Віршовий, а, є. Стихотворный. О. 1862 Ш. 52.

Віршома́з, за, м. Стихоплетъ. *Наш віршомаз Тюхтій старих людей шанує: Гарасько як звелів, так сін і компонує.* Г Арт. (О. 1861. Ш. 101).

Віршувальник, ка, м. Произносящій поздравительные стихи, віршу; декламаторъ.

Віршувальница, ці, ж. Произносящая стихи; декламаторъ-женщина. Желех.

Віршувати, шую, вш, іл. 1) Сочинять стихи. *Нехай собі у куточку і віршує й плаче.* Шевч. 377. 2) Произносить поздравительные стихи, віршу; декламировать.

Вірьобка, ки, ж. Веревка. *Погуляв, як собака на вірьовці.* Ном. № 12991. Ум. Вірьобочка.

Вір'я, р'я, с. 1) соб. Жерди. 2) Иагородъ изъ жердей. Рк. Левиц:

Вір'ян, на, м. Сватъ. *Прийшло ж до неї аж три вір'яни: Ой ви, вір'яни, ви, голублята! не беріть мене із поля, з ниви, возьмете мене у батька з двора.* О. 1861. XI. Свид. 57.

Вісень, ві, ж. = **Осінь.** Мов усталала перед очима його та вісень тепла та ясна, коли він побрався з Галею МВ. (О. 1862. I. 80).

Вісім, восьмі, числ. Восемъ Усімъ по сім, а мені буде вісім. Ном. № 3529.

Вісімдесят, ти, числ., Восемьдесятъ.

Вісімдесятій, а, е. Восьмидесятый.

Вісімка, ки, ж. 1) Восьмая часть 2) Восьмерка (въ картахъ). КС 1887. VI. 463.

Вісімнадцятий, а, е. Восемнадцатый. Наступила вісімнадцята весна. Стор. I. 208.

Вісімнадцята, ки, ж. 1) Полотно въ восемнадцать пасомъ. 2) Рыболовная сеть, въ $\frac{1}{4}$ арш. которой помѣщаются 18 ячей и въ длину. и въ ширину. Вас. 178.

Вісімнадцять, тý, числ. Восемнадцать. Єден за вісімнадцять, а другий без двох дводцятъ. Ном. № 7991.

Віск, вóску, ж. Воскъ. Зсукали свіжку з ярого воску. Нп. Ум. Вощокъ, вощечокъ. Грин. Ш. 8. Сим. 221.

Віскривець, вця, ж Сопливецъ, возгривецъ.

Віскривий, а, е. Сопливый, возгривый
Віскрік, кá, м. Сопля, возгря.

Віслюк, кá, м. Осель. Як віслюк хоцикне, в поліцю не йти. Ном. № 4133.

Вісний, а, є. Осевой. Вісний ніж. = Вісник. Желех. Шух. I. 249.

Вісник, кá, м. У столяровъ, бочаровъ скобель. Желех.

Віснáк, кá, м. = Вісник. Вх. Зн.. 8. Желех.

Віспа, пи, ж. Оспа, Variola.

Віспárь, рá, м. Оспопрививатель. Похт г. Екатериносл. г

Вістка, ки, ж. Вѣсть, извѣстіе. З Хортицї-сестрицї щоб вістку прислав. О. 1861. IV. 57. Сорока на хвості принесла вістку. Ном. № 6712.

Вістовéць, вця, м. Вѣстникъ. Вбігає, задихаючись од поспіху, вістовецъ. К. Бай. 62.

Вістовíк, кá, м. = Вістовецъ. Скоро прилетить вістовик від дідуся. Чуб II. 21.

Вістовníця, ці, ж. Вѣстница. Зозуленька.... вістовниця принесе звістку. Мир. ХРВ. 83.

Вістоňка, вісточка, ки, ж Ум. оть вість.

Вістра, ря, с. Остріє. Шух. I. 153, 175. 291.

Вість, ти, ж. = Вістка. Ой прийшли Перебийносу немудрї вісти. Лукаш. 32. Добрі вісти не лежатъ на місці. Ном. № 13835. Таке життя, що хоч без вісти пікай. Мир. ХРВ. 390. Ум. Вістоňка, вісточка.

Вісь, вóсі, ж. Ось. Вісь передня, задня. Рудч. Чп. 249. Віз без в осей. Чуб. I. 317

Вісько, ка, с., и пр. Військо и пр. Без ради, ї вісько гине. Ном. № 6116.

Вісъмáка, ки, ж. Восьмерка (въ картахъ). КС. 1887. VI, 469.

Вісъмерíк, кá, м. 1) Содержацій въ себѣ восемь единицъ, восьмерикъ. 2) Вось-

мерикъ (воловъ, лошадей въ упряжи). Ой ішли воли та в вісъмерику. Рудч. Чп. 158. 3) Мельничный жерновъ, въ которомъ радиусъ равень 8 вершкамъ.

Вісъмýна, ии, ж. 1) Восьмая часть. 2) Восьмая часть кварты. 3) Раст. Eucium. Миж. 177.

Вісъта! меж. Крикъ на лошадей: нальво. Колб. I. 65.

Вісътак, ка, м. У кожевниковъ: палка для выворачиванія кожъ. Вх. Зн. 8.

Віта, ти, ж. Вѣтвь (употребл. преимущ. во мн. ч. вти). Долина глибока, а калина висока, аж на землю віти гнуться. Мет. 80. Ум. Вітоňка, віточка, вітка.

Вітання, ия, с. 1) Привѣтствіе. Чолом! Вітання за вітання! К. ЦН. 174. 2) Пріємъ гостей.

Вітати, таю,вш, іл. 1) Привѣтствовать. Пан того попа вітає: Ну що, батюшко, як ваши хліб? роспітуйє. Рудч. Ск. II. 208. 2) Принимать (гостей). Тобою, рибо, гостій вітати, а моїм первом листи писати Мет. 330. Тоді стали його вітати медом шклянкою і горілки чаркою. Дума. 3) Приглашать. Музику наймає і першю титарівцу у танець вітає. Шевч. 4) Заходить. Хто вірю кохає, той часто вітає. Ном. № 8757. 5) Вітати, носиться. Сам Бог вітає над селом. Шевч.

Вітер, тру, м. 1) Вѣтеръ. Із-за юри вітер віє, калина не спіє. Мет. 165. Із вітром могила в степу розмовляє. Шевч. 37.. На вітер підняти. Приводить въ чувство ушавшаго въ обморокъ, вынося его на чистый воздухъ. Не виїхав козаченъко за білії хати, як довелось дівчиноньку на вітер підняти. Нп. Пішлб з вітром, за вітром. Прошло, пошло прахомъ.. Вітер має. Уже в'єть. Шукай вітра в полі! Напрасно будешъ искать, не найдешь. Іди по три вітря. Ступай къ чорту. Жене, як дідъко вітря. Летить, какъ бѣшеный. Ном. № 11428. Ум. Вітрéць, вітречко, вітрик, вітронько. ХС. II: 196. 2)=Ятір. Колб. I. 73.

Вітериця, ці, ж. Вихрь. Вх. Уг. 231.

Вітерник, ка, м. 1) Болѣзнь—родъ сыпи или прыщей на тѣлѣ. Вх. Лем. 399. 2) Растение, употребляемое для лѣченія болѣзни вітерник. Вх. Лем. 399.

Вітістий, а, е. Вѣтвистый. Желех.

Вітка, ки, ж. 1) Ум. оть віта. Калинова вітка, як рідная тітка. Ном. № 12398. Хороша, як сітка. Ном. № 8425. 2) От-

расль, погомокъ. Княжка острознє. Ізяславська вітка. К. Бай. 9. 3) Притокъ. Вітки Дніпровій. 1) Надставка къ короткої ступицѣ въ колесѣ. Переясл. у. 5) То же, что и лещата 3 б, но колыя стягиваются обручемъ, сплетеными изъ лозы; это называется: вітку набити. Лебед. у. (Лобод.)

Вітки, нар.=Відки. А вітки ти, на-не-братье? Гол. IV. 464.

Віткіль, нар.=Відки. Здоров, брат! а віткіль ти? Ном. № 739.

Вітлатий, а, е=Вітистий. Желех.

Вітонька, віточка, ки, ж. Ум. оть віта. Вітрёць. терця, м. Ум. оть вітер.

Вітречко, ка, м Ум. оть вітер.

Вітрик, ка, м. Ум. оть вітер.

Вітристо, ла, с. Парусъ. І поплив човен з широкими вітрилами. Шевч. 238.

Вітрильний, а, е. Парусный. Желех.

Вітрити, рю, риш, гл. Нюхать воздухъ. (о собакѣ).

Вітритися, рюся, ришся, гл.? Собаки вітрились тоді, то я і взяв од собак вила. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Вітриця, ці, ж.=Вітериця. Вх. Уг. 231.

Вітрів, рова, ве. Приналежавший вітру. Чуб. II. 15. Жене, як вітрів батько. Ном.

Вітровий, а, е. Вітряный. Шух. I. 112. Чи на вітровому морі; чи на суходолі? К. МБ. III. 248.

Вітровина, ни, ж. Раковина на дереві (болѣзнь коры древесной). Бачите, які у осокора вітровини скрізь та япини; де вітровина, там у середині сухий та пухкий. (Залюбовск.).

Вітрогон, на, м. 1) Вітренникъ. 2) Вентиляторъ. Канев. у. Вітрогони становлять, щоб воздух гнало в шахті. Славяносерб. у.

Вітрогонити, ню, ниш, гл. Вітренничать

Вітрогонка, ки, ж. Вітренница. Желех.

Вітролетень, тня, м. Предметъ, легко разлетающийся по вітру. (Богдана ях) спалив на вітролетень-прах. К. Дз. 101.

Вітролом, му, м. Буреломъ, дерево, сломанное вітромъ.

Вітренько, ка, м. Ум. оть вітер.

Вітруватий, а, е. О деревѣ: съ трещинами въ корѣ, проникающими до древесины. Вас. 146.

Вітрюга, ги, ж. Очень сильный вітеръ. Лебед. у.

Вітряк, ка, м. Вітряная мельница. Чуб. II. 242. Ум. Вітрячки.

Вітряний, а, є. Вітряный. Марков. 83. Грин. II. 37. Схопилась велика вітряна буря. Єв. Mr. IV. 37.

Вітряниця, ці, ж. Мотыль (въ машинахъ). Як шеретують, то вітряниця у точаку гуде.

Вітрянка, ки, ж. Вітренница. Константиногр. у.

Вітряно, нар. Вітreno.

Вітрячок, чка, м. Ум. оть вітряк

Вітти, віттіль, віттіля, нар.=Відти

Віття, тя, с. соб. Вітви. Долина глибока, а калина висока, аж додолу віття гнететься. Мет. 79.

Вітцівий, а, е=Ватьків. Желех.

Вітцівський, а, е=Ватьківський. Желех.

Вітцівщина, ни, ж.=Ватьківщина Желех.

Вітчим, ма, м. Отчимъ. Лихий вітчини козаченъка молодого лас. Макс. (1849). 2

Віть за віть оддати. Отплатить тѣмъ же, воздать равнымъ за равнос. Мкр. Н. 35.

Віха, хі, ж. 1) Віха. Бояре збираються коло віхи або пропора, аби перезва не зняла віхи без викупу: МУЕ. Ш. 165. І веху в'ютъ. Колесо надінуть, квітками вберуть, любистком, чернобривцями і поставлять на майдані, де улиця дівчача Г. Барв. 64. 2) Раств. Cicuta virosa L. ЗЮЗО. I. 116. 3) Комета. Є ще зорі, що звуться кометами або мітлами, або віхами. Ком. I. 50.

Віхало, ла, с.=Віхола. Мир. Пов. I. 112.

Віхола, ли, ж. 1) Мятель, выюга. Зіма буде з віхолами та лютими морозами Гази сідають купами,—буде віхола. Мнж 157. 2) Грозовая буря. Шух I. 9.

Віхоть, хтя, м. 1) Мочалка, употребляемая при мытьѣ посуды, утвари и пр. 2) Пучекъ соломы. Віхоть соломи на устілку. Гол. Од. 49. Далі трохи присохне, стануть палить степи: вийде чоловік у поле,—викреше огню, положить його у солом'яний віхоть, розмахаш гарненько та й кине. Греб. 400. 3) Горячій клокъ, уносимый вітромъ съ пожара-

ула́в віхоть. Случилось несчастье, непріятность. Здається, що сей чоловік бував і крутиться у нас за тим, що дуже поганій віхоть улав,— і він не зна, як перебути сей час. Харк. Ум. Ехтик.

Віхтелити, лить, гл. безл. **Віхтельить.** Дується сильний вітеръ, буря. Вх. Лем. 399.

Віхтелиця, ці. ж. Буря, вихрь. Вх. Лем. 399. Вх. Уг. 231.

Віче, ча, с Віче, общественое собрание; въ Галиціи митингъ, народнос собрание.

Вічистий, а, е. Вѣчный; долговѣчный. Вх. Лем. 399

Вічі. См. Воко.

Вічко, ка, с.=Очко. Ном. № 642. Вас. 166, 186, 187. Шух. I. 256. *Купи мені перстінь із зеленим вічком.* Мил. 103. Вічками называются также отверстія между нитками рѣдкой ткани. Шух. I. 154.

Віч-на-віч, нар. Съ глазу на глазъ; лицемъ къ лицу. *Нехай же я вас віч-на-віч зведу; тоді побачимо, хто бреши.*

Вічний, а, е. Вѣчный. Царство небесне, вічний покій. Ном. № 353. Вічними часами. На вѣкъ, навсегда. Продав грунт вічними часами. Ном. № 1406.

Вічність, ности, ж. Вѣчность. Ном. № 390. Продав худобу у вічність. Дати шматок кому хліба на вічність. Г. Барв 415.

Вічно, нар. 1) Вѣчно. 2) До смерти Як би ти не зайлів, то я б вічно була твоя. Рудч Ск. II. 104.

Вічовий, а, е. Вѣчевой; общественный. Вічовий, коповий, громадський суд. К. ЦС. 24.

Вічок, чка, м. Ум. отъ вік.

Вішало, ла, с. Вѣшалка для плаття. Вх. Лем. 399. *Іде ти, Марисю, загортинаг— В коморі на вішалі.* Гол. IV. 386

Вішальник, ка, м. Висѣльникъ; повѣшившійся, удавленникъ Ном. № 3799

Вішальница, ці, ж. Висѣлица. Мил. 53.

Еішання, на, с. Вѣшаніе. Лякали вішанням хлопця, щоб пропасниця покинула. Грин. II. 315.

Вішати, шаю, еш, гл. Вѣшать. Або вішайте, або пускайте. Ном. № 2721.

Вішатися, шаюся, ешся, гл. Вѣшаться. З твої досади узяв мотузок і пішов вішатися

Вішеляк, ка, м. Повѣшеный. Вх. Лем. 399.

Віштá, віштя, меж.=Вісьта. О 1861. X. Св. 44.

Віштак, ка, м. Прозваніе подольского крестьянина ближе къ Каменцу за то, что, погоняя лошадей, кричагъ: віштя! Ном № 714. О. 1861. X. Св. 44.

Віщий, а, е. Вѣщій. Зроби мене віщим, зроблю тебе багатим. Ном. № 5821. Коб я віщий такбуму! Если бы я это впередъ зналъ! Если бы я это предвидѣлъ. Вх. Зн. 8.

Віщівник, ка, м. Вѣщунъ, предвѣстникъ. *Бо то ворог нещасливий, віщівничок барз правдивий.* Гол. I. 170. Ум. **Віщівниччи**

Віщо, мъст. Винит. надежъ отъ що, употр. послѣ предлога. За віщо, на віщо. Завелися, як той казав: багатий за багатство, а убогий— бо' на й за віщо. Ном. № 3514.

Віщбій, а, е. Вѣстовой. *Гуде в Латії дзвін віщовий і гасло всім к війні дає* Котл. Ен. IV 62

Віщування, на, с. Предвѣщаніе, пророчество.

Віщувати, щую, еш, гл. Предвѣщать предсказывать. *Пугачabo сиc біду віщує і найпаче поїзжу.* Ном № 13405

Віщук, ка, м. Вѣстникъ Вх. Лем. 399.

Віщун, на, м. Вѣщунъ, предсказатель Не дуже довіряй своєму серцю: сей віщун часто обманює. Котл. НП. 365. *Під бореною з залізними або осиковими зубцями можна виховати пса віщуна-ярчуга* Ном. № 291

Віщуха, хи, ж. Вѣщунья, предсказательница. Віщуха баба.... пророкувала. К. ЦН. 225.

Вія, вії, ж. Рѣсница. Спустила свой довгі вії на очі. Кв. I. 58. Ум. **Війка**.

Віявлій, віе, ж. мн.=**Витушка.** МУЕ. Ш. 24.

Віяльний, а, е. Вѣяльный. Віяльна лопата. Лопата, которой вѣютъ зерно.

Віяльник, ка, м. ВѣюЩій зерно. АФ. 351.

Віяльница, ці, ж. Вѣялка. Вже разжився трохи. купив собі віяльницю. Александров у. (Залюбовск.). См. **Війка**.

Віянка, хи, ж.=**Віяння** 2. АФ. 351.

Віяння, ная, с. 1) В'яніє, дуновеніє.
2) Пров'иваніе хліба.

Віяти, вію, еш, гл. 1) В'ять, дуть. Ой вітер не віс, гілля не колише. Нн. Із низу Дніпра буйний вітер віс-повіває. Макс. Люде гнутися як ті лози, куди вітер віс. Шевч. 8. Пишно процвітали, пахощами віючи, конвалії. Г. Барв. 400. 2) В'ять, пров'ивати. Молов батько ні віти, пекла мати не сіючи. Ном. № 6657. 3) Вилять. Пес віс хвостом.

Віятися, віюся, ешся. гл. 1) Носиться, бродить, таскатися. Мабуть назнав десь повію всесвітню та ї віється. Мир. ХРВ. 324. Як пообідають, то нехай собі віютися куди схочутъ. О. 1862. V. 103. 2) В'яться, пров'иватися. Пишиця... і колотитися, і віється. Стор. I. 76.

Віячка, ки, ж. Лопата для пров'иванія зерна. Шух. I. 166.

Віо! меж. Крикъ на лошадей: но! Вх. Лем. 398.

Вл.... Кромъ ниженаходящихся словъ, см. еще Ул...

Влада, ди, ж. Власть.

Владання, ная, с. Обладаніє.

Владаръ, ря, м. Обладатель, владѣтель, повелитель. Желех.

Владати, даю, еш, гл. Обладать, владѣть. Князі Вішневецькі владали на Україні великими маєтностями. Стор. Владав трохи не половиною земель українських. О. 1861. X. 136.

Владика, ки, м. 1) Владыка. К. МХ. 10. Своя рука—владика. Чуб. I. 258. *I не верстовий, а вольний, широкий скрізь шляхи святій простягуються і не знайдуть шляхів тих владики. А ради тими шляхами позіходяться докупи.* Шевч. 629. 2) Архієрей, владыка. Борода як у владики, а сумління як у шибениха. Ном. № 180.

Владикувати, кую, еш, гл. 1) Владычествовать. Ворожий дух між Руссю і ляхами, лукавий дар гнилої Візантії, владикував над нищими умами. К. МБ. II. 122. *Бо Господь наш владикує над всіма богами.* К. Ісаї. 2) Архієрействовать.

Владицтво, ва, с. 1) Владычество. Трон крізький свій, своє владицтво люте прославляє. К. ІС. 54. 2) Архієрество, сань архієрея і сопряженныя съ нимъ права і владіння. Між власники неписьмен-

ні, мов-ти жиди владицтва купували. К. МХ. 56.

Владичиця, ці, ж. Владычица. Ти не раба, о, ни! владичиця ти пинна. К. МХ. 46.

Владичний, а, е. 1) Владычный, державный. Колись носили ми владичні барви. К. Бай. 18. 2) Архієрейський.

Владично, нар. Владычно, державно Владично правиш ти морями. К. Ісаї 204.

Владіти, дію, еш, гл.=Володіти.

Власне, нар. Собствено, именно.

Власний, а, е. Собственный, свой. Рудч. Ск. I. 169. *Хоч не красне, але власне.* Ном. № 9641. *Не можен писався власним прізвищем.* К. ЧР. 13. Рукю власною (подписався). Собственноручно (подписался) Рукю власною. Руку приложилъ.

Власник, ка, м. 1) Собственникъ, владѣтель. Желех. 2) Владытель, довѣренное лицо владытеля? *I прошу я царя хана і цариці ханиці і власників їх....* (Заговоръ). Чуб. I. 121.

Власність, ности, ж. Собственность Левиц. Пов. 320. *Листи Шевченка тепер уже сталися власністю всієї рідної землі, всеї слав'янщини.* О. 1861 X. 3

Власно, нар.=Власне.

Власноручний, а, е. Собственноручный Багато гетьманських власноручних листів. О. 1862. VII. 63.

Власноручно, нар. Собственноручно

Властивий, а, е. Свойственый.

Властівість, вости, ж. Свойство. Желех.

Властіво, нар. 1) Свойственно. Желех 2)=**Власне.**

Власть, ти, ж. Власть. *Божа власть,— що схоче, те ї дастъ.* Ном. № 2434: *Ой живу я, живу під Божою властю.* Мет. 65

Вм.... См. Ум.

Вн.... См. Ун.

Во, пред.=В. (Рѣдко употребляю). Та ї поїхав на Вкраїну до дівчини ⁹⁰ гостину. Чуб. V. 43.

Вова, ви, ж. Дѣтск. Волкъ; все страшное; бука; нелюдимъ. О. 1861 VIII. 8 Куряча вбва. Странно одѣтый.

Вовгурा, ри, м. Человѣкъ, подобный волку? *I крівцею над Босфором червоніють мури, що річками розливали козаки-вогури.* К. МБ. XII. 265.

Вовк, ка, м. 1) Волкъ, Canis lupus Вовка ноги годують. Посл. *Вовки-сріманці квілять-проквіляють.* Дума. Вмъс-

то этой правильной формы мн. ч. въ кобзар. думахъ иногда встречается вовці—поддѣлка кобзарей подъ церковно-славянской языкомъ: *Вовці-сірохманці* находждали. АД. I. 117. Хоч вовків ганяй (у хаті). Очень холодно. Ном. № 638. Вовкій. Волчій мѣхъ, волчья шуба. 2) Кличка темно-сѣраго и угрюмого вола. КС. 1898. VII. 42. 3) Раст. *Ononis pircina*. Шух. I. 21. 4) Родъ дѣтской игры. Ів. 45. Загинати сухого вовка. Родъ игры: нѣсколько мальчиковъ набрасываются на одного и пригибаютъ ноги къ землѣ. КС. 1887. VI. 480. 5) Средина разрѣзанного арбуза, остающаяся неразрѣзанной. *Панич порізав жавуна на скибки і розі- клав на траві. Скибки роспались і з середини випав червоний вовк.* Левиц. Пов. 229. Ум. **Вовченко, вовчок, вовчин.** По дівчинонці дзвони задзвонили, а по козакові вовченки завили. Мет. 96. Въ сказкахъ: *вовчик-братья та лисичка-сестричка.* Ув. **Вовцюга.**

Вовківня, ні, ж. 1) Западня, яма для ловли волковъ. Грин. II. 238. 2) Волчьи логовище. Вх. Зн. 8. 3) Иронично: холодное жилье. 4) Множество волковъ. *Вовківні такої було, що біда. Там таке звірно завелось, що й ходить страшно.* Екатериносл. у.

Вовковина, ни, ж. Волчья яма. Викопав чоловік вовковину, да й укінув туди медведя, вовка, лисицю й зайця. Рудч. Ск. I. 20.

Вовкодух, ха, м. Злой человѣкъ. *Гляди в мене,—не розледацій між моїми вовкодухами.* МВ. (О. 1864. Ш. 64):

Вовкодухий, а, е. Злой. Волын. Г. Слов. Д. Эварн.

Вовкозубий, а, е. Съ волчьими зубами.

Вовконог, га, м. Раст. *Lycopus exaltatus.* ЗЮЗО. I. 127.

Вовкувати, кую, еш, гл. Быть волкомъ. Не перестане, мабуть, князь поти князювати; поки вовк вовкувати. К. Бай. 39. Він почує свое ім'я святе вовкулакуючи, дак і годі вовкувати, бо то не прирожденний вовк, а зроблений. Г. Барв. 453.

Вовкуватий, а, е. Нелюдимый, мрачный. У мене хлопці вовкуваті, а дівчатко так до всякої приступне. Волч. у.

Вовкулак, ка, вовкулака, ки, м. Оборотень, принявший видъ волка. Перекинувсь через пеньок.... і зробивсь вовкулакомъ і побіг у ліс. ЗОЮР. II. 35. Як у полі на могилі вовкулак почує. Шевч. 324.

Вовкулакування, на, с. Пребываніе,

жизнь въ видѣ вовкулаки. Він таки справді наче пророкував свое вовкулакування. Г. Барв. 464.

Вовкулакувати, кую, еш, гл. Быть вовкулакою. Дознає, по чім ківш лиха, вовкулакуючи. Г. Барв. 451.

Вовкулацтво, ва, с.=Вовкулакування. Грицько з вовкулацтва зробився такимъ, як мати народила. Г. Барв. 454.

Вовкун, на, м.=Вовкулака. Теща зробила зятя вовкуном. МУЕ. Ш. 54.

Вовна, ни, ж. Шерсть овечья. Ізъ його добра, як з козла—ні вовни, ні молока. Ном. № 7582. Наказав три мішкі (сім мішків) гречаної вовни. Наговориль чепухи. Ном. № 13043. Ум. **Вовничка.**

Вовністий, а, е. Съ длинной и густой шерстью. Канев. у.

Вовниця, ці, ж.=Вовна. Чуб. V. 1143. Виженемо овечки, щоб по горці не ходили, діток малих не будили, щоб вовничі не губили. Мил. 44. Сінце під його підстилала і теплу вовницю з руна. Мкр. Г. 21.

Вовничка, ки, ж. Ум. отъ вовна.

Вовнійний, а, е. Шерстяной. АФ. 319.

Вовнінка, ки, ж. Грибъ *Agaricus pector* Bull. ЗЮЗО. I. 110. Чуб. V. 1183. Ум. **Вовніночка.**

Вовтузитися, жуся, зишся, гл. Возиться; баражаться; ерзать. Він так вовтузиться з тим бичком. Рудч. Ск. II. 14. Ви поб'єтесь, а мені треба потім з самими вовтузитися та лікарувати. Київ.

Вовцюга, ги, м. Ум. отъ вовк. К. ЦН. 196.

Вовцюган, на, м.=Вовцюга. Желех.

Вовча, чати, с. Волченокъ. Рудч. Ск. I. 121. .

Вовченко, ка, м. Ум. отъ вовк.

Вовчена, нати, с.=Вовчая. Вовчица на сонці з возченятами грається. Рудч. Ск. I. 134.

Вовчий, а, е. Волчій. Вовк, то вовче ї думає. Ном. № 2943. П'є на вовчу шкіру. П'ять въ счетъ будущихъ благъ. Ном. № 2615. Даїти кому вовчого білеага. Прогнать кого. Йому видно дато вовчого біллета,—прошпетився, кажуть. Кролев. у.—біб. Водяной пирей, *Sparganiump.*—горбх. Раст. *Astragalus grycophyllos.* Вовчі жили. Раст. Сухоядникъ, *Comarum palustre.*—зуб. Раст. *Leontodon taraxacum.*—корінь. Раст. *Acconitum lycostonum.*—копитъ, вовча лана. Раст. *Trollius europaeus L.* ЗЮЗО. I. 166. Вовчі лапки. Раст. *Geranium* ра-

тесе L. ЗЮЗО. I. 124. **Вовче лико, личко.** Раст.: а) *Daphne mezereum*. ЗЮЗО. I. 121. Шух. I. 21; б) *Evonimus europeus* L. ЗЮЗО. I. 123. **Вовче молокъ.** Раст. *Tuthymalus*. **Вовчі сёрги.** Раст. *Evonimus euro-paeus*. L. ЗЮЗО. I. 123 (см. вовче лико). **Вовча стопа.** Раст. *Geranium sanguineum* L. ЗЮЗО. I. 124.—**тіло.** Раст. *Comarum palustre*. ЗЮЗО. I. 119.—**трава.** Раст. *Ononis spinosa* L. ЗЮЗО. I. 129. **Вовчі ягоди.** Раст.: а) Толокнянка, *Aretostaphylos Uva ursi*; б) *Actala spicata* L. ЗЮЗО. I. 109; в) *Ligustrum vulgare* L. ЗЮЗО. I. 126; г) *Solanum Dulcamara* L. ЗЮЗО. I. 136.

Вовчинець, ніця, ж. Раст. Молочай, *Euphorbia*. Вх. Уг. 231.

Вовчіця, ці, ж. Волчица. *Приходить на залісок, аж вовчиця на сонці з вовченятами грається.* Рудч. Ск. I. 134.

Вовчище, ща, ж.=Вовцюга. *Тікайте, бо йде вовчище-помеліще.* Рудч. Ск. I. 17.

Вовчкуватий, а, е=Вовкуватий. Якесь навеселе (дитина), вовчкувате. Мир. ХРВ. 25.

Вовчник, ка, ж. Раст. *Daphne mezereum*. Вх. Пч. I. 10. См. **Вовче лико.**

Вовчок, чка, ж. 1) Ум. отъ вовк. 2) Название собаки. О. 1862. VIII. 18. 3)—**муха.** Нас. ктири, *Asilus*. Вх. Пч. I. 5. 4) Долгоносик амбарный, *Calandra granaria*. Вх. Лем. 400. 5) Личинка майского жука. Вх. Лем. 400. 6) Раст. *Orobanche ramosa* L. ЗЮЗО. I. 130. 7) Сережка на вербѣ. Миж. 177. 8) Побѣгъ отъ древесного корня. 9) Зубъ у лошади, мѣшающій ъдѣ. Миж. 177.

Вовчуг, га, ж. Раст.: а)=**Вовконог.** ЗЮЗО. I. 127; б) *Ononis hircina* Jacq. ЗЮЗО. I. 129.

Вовчуга, ги, ж. Раст.: а) *Geranium pratense* L.=**Вовчі лапки.** ЗЮЗО. I. 124; б) *Geranium palustre* L. ЗЮЗО. I. 124.

Вовчук, ка, ж. Молодой волкъ. Рудч. Ск. I. 129.

Вогірбж, рка, ж.=Огірж. Ум. **Вогірочи.** Жаб'ячі вогірочки. Раст. *Menyanthes trifoliata*. Вх. Пч. I. 11.

Вогнєвіця, ці, ж.=Огнєвиця.

Вогненний, а, е=Огненний. Гаряча смола та сірка неначе вогненна річка розливается. Стор. МПр. 47.

Вогнік, ка, ж. 1)=**Огнік** 1 и 2. Мил. 23. 2) Раст. *Lychnis vesicaria*. Вх. Пч. I. 11.

Вогничок, чка, ж. Ум. отъ вогнь.

Вогнище, ща, с.=Огнище.

Вогнюватий, а, е. Пылкій, страстный. *Молодиця вогнювата.* Зміев. у.

Вогній, а, є. Огненный. *Вогняни, язики.* Шевч. *Шле святого Ілію на вогняній колісниці.* Мир. ХРВ. 31.

Вогонь, ка, ж. Огонекъ. Ум. отъ вогнь.

Вогорити, рю, риш, гл. Испорч. говорить. Грин. Ш. 361. *А ні до кого вогорити.* Грин. Ш. 393.

Вогонь, гню, м.=Огонь. З вогню то в поламінь. Ном. *Хоч вогню до нього привладай (запекле таke)* Ном. № 2644. *Коли Бог не годить, то й вогонь не горить* Ном. № 15. *Викресати вогню.* Ум. **Вогнік, вогничок, вогонь.** У лісі вогоник бліма. Миж. 147

Вода, ді, ж. Вода. *Тихо-тихо Дунай воду несе.* Мет. 14. *Ой я гляну в чисту воду да на свою вроду.* Мет. 65. *Не все же переймай, що на воді пливе.* Посл. *Щоб росло—як з води їшло.* Мил. 43. *Будь здоровा як вода!* По вбду піті. Пойти къ колодезю, къ рѣкѣ набирать воду. *Ой пійду я, да до броду по воду.* Мет. 65. *За водбою піті.* Пойти за течениемъ воды, т. е. исчезнуть, пропасть. *Не дав мені Господь пари, та дав мені таку долю,* та й та пішла за водою. *Іди, доле, за водою, а я піду за тобою.* Нп. *I за холодну вбду не візьметься.* Рѣшительно ничего не дѣлаеть, пальцемъ не движеть. *Увесь день Божий сидить та лави ловить за холодну воду не візьметься.* МВ. I. 26. *Нема й промітої воді (кому).* Постоянная преслѣдованія (кого). *I ступити мені не дастъ; уже нема мені й промитої води.* МВ. I. 21. **Водá живуща й зцілюща.** Жива и мертвая вода (въ сказкахъ). **Сильна, беъсильна вода** (въ сказкахъ). Вода дающая и отнимающая силу. См. **Сильний.** *Теплі вóди =Вирій.* Драг. 7. Ум. **Водіця, водичка, водиченька, вбдонька.**

Водвúд, да, ж.=Одуд. Вх. Щ. II. 15

Водевіль, ля, ж. Водевиль. *Вже піднялася завіса, вже почали грани на сцені водевіль.* Левиц. Пов. 138.

Воділо, ла, с. Длинная жердь, ворочая которой сгибаютъ колесный ободъ. Сумск. у.

Водільця, лець, с. мн. Удила. *A подводи все ремінній, а водильця все залізній.* Рк. Макс.

Водіти, жу, диш, іл. 1) Водить. *A там милий по садочку ходить, свою милу за рученьку водить.* Нп. *Не мені вас, братця, на ляха водити, не мені тепер ста-*

ролу булаву носити. Шевч. 235. Водить очима, неначе злодій по ярмарку. Ном. № 13585. 2) Одб'вати. Що ти мене як старця у драному водиш? Екатеринослав. г. Ликом в'язаний, у ликах ходе та і всіх у ликах воде. Ном. 849. Ой дівчина гордовита козака любила ї у тоненьких сорочечках по буднях водила. Грин. III. 233. 3) Тянути д'ло, водить. Довго він тебе водитиме! Рудч. Ск. II. 58.

Водитися, жуся, дишся. гл. 1) Имѣть д'ло, быть въ сношевіяхъ, вести компанію З тобою ходити, як з туромъ водитись. Ном. № 2662. Мій батько так казав: з панами добре жити, водитися з ними хай тобі Господь поможе: із ними можна гсти й пить, а цілувати їх-крий нас Боже! Греб. 386. Оддалив людей од мене, з ким я жив, водився хлібом. К. Псал 502. Вони живуть по писанню: не відуться з жінками. Стор. I. 102. 2) Жити, плодиться, размножаться (о животныхъ и растеніяхъ). Щоб водились свині, украдь у степу борону і положи на хлів, то так і сипнуть поросята. Чуб. I. 50.

Водіця, ці, водиченька, водичка, ки, ж. Ум. отъ вода.

Водій, дія, м. Вожакъ. Желех.

Вбдний, а, е. Водяной. Чоловік гордий, як пузирь водний. Ном. № 2459.

Водник, ка, м. Пт. приморская ласточка, *Sterna hirundo*. Вх. Лем. 400.

Водніти, нію, еш, гл. Д'ляться водяністимъ.

Водністаль, нар. Въ одну нить.

Водбвій, а, е. Водяной. Водбва вбвна. Раст. водяной мохъ, *Conferva*. Вх. Зн. 8.

Водовоз, за, м. 1) Водовозъ. Рк. Левиц. 2) Названіе валета бубенъ при игрѣ въ хвальку. КС. 1887. VI. 465.

Водовозка, ки, ж. Лошадь, возящая воду, плохая лошаденка. Попроси у батька коняки!... Добула вона йому водовозку. Миж. 13.

Водовуд, да, м. =Пт. Рибалка. Вх. Пч. II. 14.

Водограй, граю, м. Фонтанъ. Желех.

Водозбр, збору, м. Бассейнъ. Желех.

Водомій, мія, м. Рытвины, промоина.

Водомороз, за, м. Пт. Зимородокъ, *Alcedo ispiida*. Вх. Пч. II. 8.

Водонька, ки, ж. Ум. отъ вода.

Водопій, побю, м. Водопой. Бере Ох

того коня за поводи, веде до водопою до річки. Рудч. Ск. II. 112.

Водопійло, ла, с.=Водопій. I ручай шумлять проміж горами звірятам польовим на водопійло. К. Псал. 236. Круг водопійла в балищах почують татари з кіньми, вівцями й волами. К. МБ. X. 17.

Водопійча, чати, с.=Кухоль (для воды). Шух. I. 264.

Водопілля, ля, с. 1) Наводненіє. 2) Приливъ.

Водорій, рія, ж.=Водомий. АФ. 319.

Водорощаний, а, е = Водохрестний. Желех.

Водорощі, щів, мн.=Водохресте. Желех.

Водосвяття, тя, с. Освященіє води.

Водоспад, ду, м. Водопадъ. Млак. 122. З високої камяної стіни з двох роскошних лилисся водоспади. Левиц. Пов. 362.

Водотеча, чј, ж. Теченіє води. По розорі (проораній борозні) пішла водотеча. Грин. II. 236.

Водотока, ки, ж. Русло весенняго или дождеваго потока. Міусск. окр.

Водотаг, га, м. Водяной насосъ.

Водохрестний, а, е. Относяційся къ празднику Богоявленія. Водохрестні пісні. Желех.

Водохресте и мн. Водохресті. Праздникъ Богоявленія. Ном. № 11217. ХС. I. 73. Пішла, хрести всюди на Водохрище написала, скотину покропила. Г. Барв. 337. Иногда во мн. ч. водхрища. Водохрищ.... дождатъ. О: 1862. IV. 89.

Водяний, а, е. Водянистый. Водява картопля сього року. Могил. у

Водяна, ної, ж. Водяника.

Водяний, а, е. 1) Водяной. Водяний млин.—на губка. Раст. *Spongia fluviatilis*. ЗЮЗО. I. 137.—кропива. Раст. *Lycopus exaltatus*. ЗЮЗО. I. 166.—м'ята. Раст. *Mentha aquatica L.* ЗЮЗО. I. 128.—жеруха. Раст. *Cardamine amara L.* ЗЮЗО. I. 115.—ний мак. Раст.: а) *Nuphar luteum Smith*. ЗЮЗО. I. 129; б) *Nymphaea alba L.* ЗЮЗО. I. 129.—ні орхи Раст. *Trapa natans L.* ЗЮЗО. I. 139.—ний укрп. Раст. *Oenthe Phenandrium*.—щавель. Раст. *Rumex Hydrolapathum L.* ЗЮЗО. I. 134.—хрущ. Насек. водяной жукъ, *Hydrophilus piceus*. Вх. Пч. I. 6. 2) Водянистый. Водяни вишні. 3) Водный, воднистый, богатый водой. На відъяному місці стоять село: усе там гарно роде. Волч. у.

Водяник, ка, м. 1) Сосудъ для воды.

Ум. Водяник. Онде у водянику вода. Кв. I. 240. 2) Водяной (бъсъ). Левч. 37. 3)=**Водник.** Вх. Лем. 400.

Водянка, ки, ж. 1) Кадка для воды. Стоить кухоль на водянці,—піди та й напийся. Грин. Ш. 213. Миж. 129. См. **Відник.** 2) Раст. *Empetrum nigrum* L. ЗЮЗО. I. 121.

Водяник, ка, м. Ум. оть водяник.

Воевода, ди, м. Воевода. Да oddав мене мій батенько да за воеводу, у чужую сторононьку, далеко од роду. Нп.

Воеводство, ва, с. Воеводство. Желех.

Воеводський, а, е. Воеводский. К. Краш. 11.

Вожай, жай, м. Вожакъ; проводникъ. Дай вожая, як знаеш сам, щоб нас до моря допровадив. Мкр. Г. 34. Вожайми назывались также эмиссары, которыхъ задунайскіе запорожцы высылали изъ своей среды въ Украину, чтобы набирать здесь годныхъ въ козаки людей и затѣмъ проводить ихъ тайными путями черезъ границу въ Задунайскую Сѣчь. КС. 1883. IV. 376. 2) Водырь, передовое животное въ стадѣ. Браун. 24.

Воживо, ва, с. Проводъ, проведеніе куда либо (человѣка). За воживо же поміркуватъ у грека Фоки зговорились. Мкр. Г. 32.

Возарня, ні, ж.=Возівня. Вх. Уг. 231.

Воздібний и воздбній, а, е. Хорошій, хорошихъ качествъ. (Станъмо) свої коні козацькії напасено й напоїло: тут трави зелені, води холодні, очерети воздобні. АД. I. 112. Которий то, панове молодці, козак дородний, ще й кінь під нимъ воздобний. Макс. (1849). 84. У Кулиша употреблено въ смыслѣ: способный, талантливый. Шукати середъ мужиківъ людей дотепнихъ, здатніхъ, воздібнихъ, і такихъ людей підіймати наукою. К. ХП. 9.

Воздух, ху, м. 1)=Повітря. Се вже ми як той німець, що на шаечку воздух вішає. Ном. № 9926. 2) Воздухъ (церк. утв.). Ном. № 14182. Ум. **Воздушок.**

Воздуховий, а, е. Воздушный. I окрився темнотою—хмарою густою, мов налетомъ воздуховим—темною водою. К. Псал. 37.

Воздухоплавъ, ву, м. Аэростать. Аеростат.... по нашему краице назвати воздухоплавом. Ком. II. 15.

Воздухоплавець, вдя, м. Аeronautъ. Желех.

Воздушний, а, е.=Воздуховий.

Воздушок, гка, м. Ум. оть воздух.

Воздяно, нар. Прохладно. Та ї жара ж яка!—Нічого, як доїдемо до Полтави, буде воздяниш. Спустимось до річки, а коло річки завжде бувас трохи воздяно. Гадяч. у.

Возик, ка, м. Ум. оть віз.

Возирка, ки, ж.=Возівня. Вх. Лем. 400.

Возити, вожу, зиш, гл. Возить. В ліс дров не возять: Ном. № 1457.

Возитися, жуся, зишся, гл. 1) Возиться. Рубайсь, дерево, возись, дерево, й кладись Рудч. Ск. I. 91. 2) Возиться, заниматься. Возиться, як кіт з салом. Ном. № 2593.

Возичок, чка, м. Ум. оть віз.

Возій, вій, м. Возчикъ, работникъ, занятый для перевозки хлѣба.

Возільник, ка, м.=Возій. Змів. у.

Возлісся, ся, с.=Узлісся. Вибігас на возлісся; кругомъ подивилась та в яр... Шевч. 87.

Возлобок, бку, м. Покатость. На возлобку поганий город буде і вода не держатиметься. Волп. у.

Возлоб'я, б'я, с. Волосы надъ лбомъ. Так скубонув за возлоб'я, аж волосся затрицало.

Возний, ного, м. Родъ судебного пристава при старыхъ судахъ. Панъ возний позов дастъ. Котл. Ен. IV. 48.

Возніця, ці, ж.=Візниця. Ум: Возниченько. Мет. 225.

Возовѣ, вбго, с. Натуральная повинность въ видѣ перевозки чего-либо. Возове оббудеш, шість віз привезеш колод. ЗЮЗ. I. 143.

Возовій а, є. 1) Телѣжный. Возов колесо. 2) Упряжной. Да сто коней веховыхъ, а сімдесят возовыхъ. Мет. 3) Прѣїзжій, єдущій возомъ. Да брали митопромито: од возового по пів-золотого, од пішого пішеницї по три денежки мита брали. АД. II. 21. 4) Шляхъ возовій. Прѣїзжая дорога. Канев. у.

Возовік, жа, м. Ломовая лошадь.

Возовіця, ці, ж. Свозка хлѣба съ поля и время этой свозки. Після жнив Іванові—возовиця. Мир. ХРВ. 125. Як настала возовиця, бідний брат запріг вози і поїхав на свое поле по снопи. Чуб.

Возовня, ві, ж. Экипажный сарай; въ сельскомъ хозяйствѣ: сарай для возовъ и земледѣльческихъ орудій. Чуб. VII. 396.

Левиц. Пов. 194. Оце було заберусь у возню, а там карета панська стояла, то влезу з півдня, щоб і на очі не тее. Черніг.

Возбк, зка, возочок, чка, м.=Візок, візочок.

Возорбня, ні, ж. Сарай, въ которомъ дѣлаютъ возы Міус. окр.

Возрості-літ, нар. Взрослихъ лѣть. Він возрасти-літ пішов у москалі. Харьк.

Возростівши, нар. Выросши, взрослый, ая, об. Не возрастівши. Малыхъ лѣть, малолѣтній. У хаті нікогісінько,—хоть тури гони! діти не возрастивши були, от вено й позабірало худобу. Харьк.

Возярка, ки, ж.=Возирка. Вх. Лем. 400.

Вбін, на, м.=Вояка. Гей, Максиме полковнику, ти славний воїну! гей випусти з Жаботина хоч лядську дитину. Нп.

Вбінство, ва, с. Воинство. Духом уст його небесне воїнство з'явилось. К. Псал. 74.

Вой, вбю, м. Война; битва. Королі, королі, пустіть на вой воювати! Чуб. Ш. 43. Відкіля тебе, бритіку, в гості виглядати: чи з буйного вою, чи з чистого поля, чи з славного люду Запорожжя? О. 1861. X. 89.

Войдувания, ня, с. Барахтанье, возня.

Войдувти, дўю, еш, гл. Буянить, буйствовать, дебоширить. Він буде у нас у склі войдувати. Мл. л. сб.

Войдуватися, дўюся, ешся, гл. Воздыться, баражаться, бороться. Довго з ним войдувались, поки з'язали.

Войнá, ні, ж.=Віна. На войну йдущи по чужу голову, й свою неси. Ном № 4205

Вóйний, а, е. Воинственный; военный. Із якої сторононки у гостину сподіватись: чи з Чорного моря, чи з чистого поля, чи з славного із воинного люду Запорожжя? Нп.

Войовитий, а, е. Воинственный. Жив у Персії царь Дарій. І він був такий войовитий, що усю землю завоював. Грин. I. 128.

Войбнік. кá, м. Боєць, воинъ, рубака, воитель. К. МБ. X. 19. Не для таких, як я, віна, і войовник з мене не живавий. МВ. II, 15.

Войовніця, ці, ж. Воительница. Камілла страшна войовниця і знахурка, і чарівниця. Котл. Ен. IV. 71.

Войовнічий, а, е. Воинственный.

Вйтіватися, тýюся, ешся, гл.=Вой-

дуватися. З турками та з татарами вйтівалися. Г. Барв. 141.

Вóко, ка, с.=Око. Мн. вбчі, вічі. Грин. Ш. 639. Чужую кучу віючи, вочі завіди запорожии. Ном. № 10314. Лізе в вічі мов оса. Ном. № 2758. Довго, довго козаченка вічми провожала. Макс. (1849). 8. У вічу=В очу. Як загилив по потиличі, так аж каганці в вічу засвітились. Ном. № 3982. Ум. Вбчко, вічко, мн. ч. вбчка, вочичі, вбчка, віченьки. Соньки-дрімки у піченьки. Макс. (1849). 93.

Воларити, рю, риш, гл. Быть пастухомъ воловъ. Вх. Зн. 7.

Волárь, ря, м.=Воляр. Галиц.

Воластій, а, е. 1) Зобастый. 2) Имьющий жирный подбородокъ.

Волати, ляю, еш, гл. Взвывать; громко кричать. Котл. НШ. До Бога серцем жалосне волаютъ. Гол. I. 34. Піду в край пустий, де й плуг не оре, і буду волати горе мені, горе. Чуб.

Волевáха, хи, м. Родъ цапли. Радом. у. Воленька, ки, ж. Ум. отъ боля.

Волик, ка, м. 1) Ум. отъ віл. Москалики соколики, пойти ви наші волики, а як вернетесь здорові, то поїсте їх корови. Ном. № 801. 2) Жукъ-носорогъ, Oryctes. Мвж. 177

Волинка, ки, ж. Жительница Волини. Ум. Волиночка Татари ідуть, волиночку везуть. АД. I. 83.

Волинський, а, е Волынскій.

Волинъ, ні, ж. Волынь.

Волиняк, кá, волиняни, на, м. Житель Волини.

Волити, лю, лиш, гл. Хотѣть, желать. Ой чи волиш. Бондарівно, та мед-вино пити, а чи волиш, Бондарівно, в сирій землі гнити? Нп. Волити вблю. Исполнять желаніе. На чиїм созі сидиш, того й волю воли. Пост. Уже же мені та й надокутило твою волю волячи. Чуб.

Воличок, чка, м. Ум. отъ віл.

Волів язик, м. Rast. Digitalis grandiflora.

Волівнá, ні, ж. соб Волы, быки. Та й багато волівні нагнали на ярмарок. Лохв. у. Слов. Д. Эварн.

Волісь, вбліся, нир. Лучше, предпочитательнѣе мяѣ. Волісь я їхати, як їсті. Валков. у. Воліся ми, брате, попросимо ми наименшого брата тринбача. Мет. 438.

Воліти, лію, еш, гл. 1) Желать, хотѣть. С'ого року бездольного та і сеї э-

ми воліла-сь мя закопати до сирої землі.
Гол. 2) Предпочитать. Волію все пострадати, тебе звідтии викупляти, ніж маю тя в неволенці поминати. Гол. Воліла-сь мя, мати, в болото веречи, ніж мя мали ціарські вояки стеречи. Гол. Волів билися не родити, та й того не знати, як мя тяжко в нещастію породила мати. Гол.

Волічка, ки, ж. Шерстяныя нитки для вишиванья, гарусъ. Гол. Од. 73, 18.

Волічковий, а, е. Гарусный. Хотин. у.

Воло, ла, с. 1) Зобъ. 2) Жирный подбородокъ. Кричить наче за воло вхопили. Ном. № 3458. 3) Подгрудокъ (у быка).

Волова́рь, ря, м.=Воларь. Угор.

Волбовий, а, е Воловій, бычачій. Що він загадав тобі—на воловій шкурі не списати. Ном. № 5604. Треба мені волового боза. Мил. 95. Волбве бко, очко. а) Птица крапивникъ, *Troglodytes parvulus*; б) насек. *Hipparchia Hyperanthus*. Вх. Іч. I. 6; в) также волбі очі. Раст. полевая астра, *Aster amellus*. **Волбовий язик.** Раст. собачій корень: а) *Anchusa officinalis L* ЗЮЗО. I. 111; б) *Cynoglossum officinale*. ЗЮЗО. I. 120; в) *Sympyrum officinale L*. ЗЮЗО. I. 138.

Воло́вик, ка, м. Воловій пастухъ. *Ну, гукнув пан воловикові, тепер запрягай пару волів.* Грин. II. 232.

Воло́вина, ни, ж. Воловье мясо. *Не буде вже, каже пан,—ні різать, ні їсти тікії воловини.* Стор. II. 48.

Волові́д, м. 1)—воду=Налигач. Конотоп. у. *А все волики, все половії, а в них роженьки все золотій, а воловоди все шовковії.* Гол. II. 17. 2)—вода. Воловій барышникъ, человѣкъ, продающій волы. КС. 1882. IX. 467. КС. 1882. Ш. 600. 3)—вода. Волокрадъ. Ум. **Воловідник.** *Ой на волики воловодики, а на коники пута.* Мег.

Воло́вник, ка, м.=Воловня. Ум. Воловничокъ. *Зажсурися волове в воловничку стояти.* Гол. IV. 319.

Воло́вня, ная, ж. Крытый сарай для воловъ.

Воловідник, ка, м. Ум. отъ воловід.

Волові́дити, джу, диш, гл. Далго тянуть дѣло, проволакивать, водить. *За мною молдовою усе парі ходять, усе парі ходять та й все воловодятъ.* Грин. Ш. 245.

Воло́водитися, джуся, дишся, гл. Имѣть съ кѣмъ продолжительныя хлопоты.

Воловідня, ні, ж. Мѣсто на рынке, где продается рогатый скотъ; скотопригонный рынокъ. Павлогр. (Залюбовск.).

Воло́га, ги, ж. Влага. Аф. 320.

Воло́гість, гости, ж. Сырость. *Мабуть тут од вологости в голові тобі завернулось.* К. ЧР. 400.

Воло́гнуті, ну, неш, гл. Влажнѣть.

Воло́д, ду, м. Влажность. Шух. I. 139.

Воло́дарство, ва, с. 1) Владычество.

2) Владѣніе.

Воло́дарський, а, е. Владѣтельный; владѣльческий.

Воло́дарь, ря, м. Владѣтель, владѣлецъ.

Воло́дарка, ки, ж. Владѣтельница, владѣлиса.

Волбда́ти, даю, еш, гл. Владѣть. *Схватали мою невістку так, що не володає а ні руками, а ні ногами.* Харьк. *Так наморився, що й руками не володаю.* Константиногр. у. *А ще будемо робити вкуни, поки ноги носять, руки володають.* Г. Барв. 415.

Волбди́ти, джу, диш, гл. Увлажнять. смачивать. Шух. I. 253.

Воло́діння, ная, с. Владѣніе

Воло́діти, дію, еш, гл. Владѣть.

Воло́жати, жаю, еш, гл. Сырѣть.

Воло́жити, жу, жиш, гл. 1) Дѣлать влажнымъ. Аф. 320. 2) Колотить, трещать. *Доти їх (панів кием) воложив, аж почки....* Миж. 76. *Всі надо мною як завиютъ (собаки), давай воложити гуртом!* Алв. 77.

Во́лок, ка, м. 1) Бредень. *В ставу було чималенько ляшів; ніхто їх не ловив,— ні волоком, ні в'янтрами.* Гліб. Чорний волок випив води ставок. Ном., стр. 299, № 316. 2) Веревка, съ помощью которой тянуть волами копны сѣна, бревна и пр. 3) Нерасколонный чурбанъ, бревно. Вх Зн. 8. Ум. **Волочок.**

Воло́ка, ки, ж. 1) Завязка у лаштей, постоловъ и пр. Котл. Ев. VI. 51. Гол. Од. 67. Шух. I. 121. О. 1862. V. Кух. 37. *Наступив юному на волоку од постола.* Грин. I. 123. Ув. **Волчище.** *Вербовими пастолищами, лозовими волочищами.* Грин. Ш. 98. 2) Въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ Стародубского и Сосницкаго уу. участокъ, на которомъ нажинаютъ отъ 80 до 100 копеекъ ржи (следовательно 8—10 десятинъ) съ равнымъ количествомъ земли въ другихъ двухъ смынахъ съ извѣстной частью сѣнокоса и даже лѣса или заросли

называется чверткою, а чегыре такихъ чвертки—волокою. (Ефименко).

Волокита, ти, ж. Бродяжничество, скитанія. *Ой нещасная волокита та журба ж мене збила.* Грин. Ш. 416.

Волокінник, ка, м. Раст *Paris quadrifolia*. Вх. Пч. I. 11.

Волокниця, ці, ж. Сифилитическая проявленія въ носу. Шух. I. 46.

Волокноб, на, с. Волокно. Ум. Волоконце. *Прибігав, прибігав козлик під віконце: ой чи тчуть, чи прядуть дівки волоконце.* Нп.

Волокнуватий, а, е. Волокнистый.

Волокнуватіти, тію, еш, гл. Дѣлаться волокнистымъ. Аф. 320.

Волоком, нар. Таща. Переносно: насильно. *Волоком затяг у гості.* Константиногр. у.

Волокті, чу, чéш, гл. Тащить, влачивть, тянутъ. Так потомились, що на силу ноги волочуть. Рудч. Ск. II. 48. *Убив корову, взяв на плечі та й волоче.* Рудч Ск. II. 189.

Волоктися, чуся, чéшся, гл. 1) Тянутъся, тащиться. *Десь то моя лиха доля шляхом волочеться.* Нп. 2) Тянутъся, продолжаться. *Се не довго волоклося.* Мкр. II. 37.

Волокуша, ші, ж. Родъ невода. Азовск. и Черном. Ум. Волокушка.

Волонтирь, ря, м. Волонтеръ. *Було тут військо волонтири, то всяких юрбичя людей.* Котл. Ен. IV. 56.

Волонцигувати, гую, еш, гл.=Волочитися 1. *Всяку погану нечисть, що по світу волонцигує.* Драг. 39.

Волонько, ка, с. Ум. отъ віл.

Волобочок, чка, м.=Пр. Волове очко. *Прилетіла фамилія, красно врана команія: пан круг і пан гайворон і прекрасний водувудок, і великий волоочок.* Год. II. 519.

Волос, са, м. 1) Волосъ. Без Божої волі і волос з голови не спаде. Ном. № 27. *Всі вісім будуть однакові: волос у волос, голос у голос.* Рудч. Ск. II. 90. Волосъ часто значить волоса, всѣ волоса на головѣ: *У волиночки хоса з золотого волоса щирій бір освітила.* Ад. I. 83. Не покинь же мене, Боже, як мій волос побіліс. К. Псал. 161. Волосом світити. Быть дѣвицей. Ном. № 8884. Волосом засвітила. Говорится о замужней женщинѣ, когда у нея сидеть очіпок. Ном. № 3994. 2) Опухоль съ нарывомъ на пальцѣ. *Кому чи*

трясцю одігнати, од зашиниць, чи пошептати, або і волос ізігнатъ. Котл. Ен. III 13. Волос виливати. Лѣчить извѣстнымъ образомъ волос. О. 1862. X. 36. 3) Гусеница Euprepia. Ум. Волосбк, волосочок.

Волосення, на, с. и волосень, ні, ж.=Волосінь. Борз. у. Черк. у. Вас. 152.

Волосина, ни, ж. Одинъ волосъ, волосинка. Рудч. Ск. I. 105. *Приємлив там золоту волосину (з коня)—тут прибігає кінь з золотою гривою.* Рудч. Ск. I. 108. Одна була волосина, та її ту гнида обкусила. Нп. За сю ніч і на волосину не заснула, т. е. не заснула и чуточку, ни на минуту. Мир. Нов. I. 120. Ум. Волосинка. Варвав з голови волосинку. Рудч. Ск. II. 201.

Волоситися, шуся, сиша, гл. Таскатъ другъ друга за волосы. Вх. Зн. 8.

Волосінка, ки, ж. Рт. *Silvia cinerea.* Вх. Пч. I. 14.

Волосінь, ні, ж. 1) Конской волосъ. 2) Леса изъ коцкаго волоса. 3) Большѣ длинныя нити овечьей шерсти, изъ которыхъ получаются сравнительно тонкія нити. *В мене плахта з волосіні.* Нп

Волоснё, ного, с. Подать, назначенная на расходы волостного управліенія.

I. **Волосний, а, є.** Волосной. Драг. 24.

II. **Волосний, а, є.** Волостной.

III. **Волосний, ного, с.** Волостной старшина. Я наварила риби—може буде волосний. Гриц. Ш. 566.

Волоснік, ка, м. 1)=**Волос** 2. Драг. 24. 2) Раст. *Geranium sanguineum L.* ЗЮЗО. I. 124.

Волосніця, ці, ж. Раст. *Poa nemoralis L.* ЗЮЗО. I. 131.

Волоснуватися, нуюся, ешся, гл.=Волоситися. Діти волоснуються. Вх. Зн. 8.

Волоснá, ні, ж.=Волосінь.

Волосбвий, а, е. Изъ конскаго волоса. (Сито) зложене з обычайки і дротіного або волосового дна. Шух. I. 146.

Волосожар, ру, м. Созвѣздіе Плеядъ. Уже Волосожар піднявсь, віз на небі вниз повертаєсь. Котл. Ен. VI. 20.

Волосбк, скá, } м. Ум. отъ волос.

Волосочок, чка, }

Волбсся, ся, с. соб. Волоса. Багацько, як у лисого волосся. Ном. № 7710. В його золоте волосся на голові. Рудч. Ск. I. 108.

Волость, ти, ж. 1) Волость. 2) Волостное правліеніе.

Волосувати, сúю, вш, гл. Таскатъ за волосы. Він так мене волосував, що й на голові нічого не лишилось. Ольгоп. у.

Волбський, а, е. Румынскій. Насіння з волоских гарбузів. Сим. 209. Волбські горхи. Грецкіе орѣхи, Juglans regia L. Ann. 180. Поминулися в саду яблучка, ще й волоскі горішки. Грин. Ш. 225.

Волосяний, а, є. Волосяной. Тим вадами тими орудує баба-яга, костяна нога, волосяний язик. Рудч. Ск. I. 135. Основа соснова, волосяне піткання (Заг. сито): Миж. 174.

Волосяниця, ді, ж. Власяница. Замість чернечої волосяниці надів стальову ковану тканину. К. Бай. 73.

Волосяни, нож, ж. мн. Штаны изъ овечьей шерсти. Шух. I. 152.

Волот, та, м. Колось, метелка проса или овса. Як миша єсть волот, так буде хліб дорог. Ном. № 313. Ум. Волоток.

Волота, ти, ж.=Волот.

Волотистий, а, е. Колосистый (о просѣ, овсѣ).

Волоття, тя, с. соб. Колосья проса или овса. Ой просо, просо волоття! Мет. 206. У кукурузы — волосообразные кисти сверху.

Волох, ха, м. 1) Валахъ, румынъ. Ой волохи, волохи, вас осталося трохи; і ви, молдавани, тепер ви не пани. Шевч. 153. 2) мн. волхи. Волоса на рукахъ и пр. Так волохи ї повставали. Ном. № 8191.

Волохатий, а, е. Мохнатый, косматый, обросший волосами, перьями. Ходить голуб коло хати сивий, волохатий. Мет. 11. Хто волохатий, той буде багатий. Ном. № 307. Кіт волохатий.

Волохатіти, тію, вш, гл. Мохнатъть.

Волохатість, тости, ж. Мохнатость, косматость. Желех.

Волохач, чá, м. 1) Мохнатое существо. 2) Раст. Amaranthus retroflexus L. ЗЮЗО. I. 111.

Волоцюга, ги, об. Бродяга. Чуб. I. 240. Всесвітня волоцюга. Котл. Ен. VI. 11. Ум. Волоцюжна. Ув. Волоцюжище.

Волочаний, а, е. Объ обуви: съ волочками. Волочані черевики (у чоловіків). Константиногр. у.

Волочба, бій, ж. Боронованіє. Аナンьев. у.

Волочебник, ка, м. Ходящій съ поздравленіями по домамъ на св. недѣль. Ум. Волочебничок. Ой ішли брели добре молодці волочебнички. Нп.

Волчини, чин, ж. мн. Остатки расте-

вій, увязающе въ зубьяхъ бороны при ез работе.

Волочити, чу́, чиш, гл. 1) Таштить, та-нуть, влачить, волочигъ. Волочать трупи ланциогами. Шевч. 545. Копиці волочив Греб. 378. 2) Бить, таща. Хто пив, а мене волочать. Ном. № 4063. 3) Бороно-вать (послѣ посѣва). Чуб. VII. 401. По-сіяв і волочить. Грин. II. 151. Удівонька пшениченку сіє, посіявши, стала воло-чити. Мет. 357.

Волочитися, чуся, чишся, гл. Таскатъся, скитаться, шляться. По світу волочусь Шевч. 224. Казав мені батько, щоб я оженився, по досвітках не ходив, та й не волочився. Нп. Копійка волочиться (у кого). Есть деньги. Когл. НЦ. 351.

Волочище, щі, ж. Ув. отъ волбка.

Волочище, ща, с. Тасканіє за волосы Як би піймав на кавунах, то б зробив йому добрє волочище. Волч. у. (Лобод.)

Волочільне, ного, с. Даръ къ видѣ пшеничного калача и нѣсколькихъ окрашеныхъ лицъ, приносимый въ понедѣльникъ Пасхи лицомъ, приходячи съ поздравленіемъ. См Волочінник. Чуб. Ш. 24.

Волочільник, ка, м. 1) Работникъ, боронуюцій послѣ посѣва. 2)=Волочінник. Желех.

Волочінник, ка, м. Понедѣльникъ Пасхи, когда ходить христосовать и поздравлять съ праздникомъ. Чуб. Ш. 24.

Волочіня, ня, с. 1) Боронование послѣ посѣва. 2) Хожденіе крестьянскихъ мальчиковъ на праздникъ Пасхи съ поздравленіемъ и пѣсіемъ соотвѣтственныхъ пѣсень.

Волчка, ки, ж.=Волічка. Канев. у

Волочок, чка, м. 1) Ум. отъ волок. Браун. 39. Виплести, старий, волочек та піди на річку, може рибки вловиши. Миж. 88. 2) Цилиндрическая склянка на снуркѣ, которой вынимаютъ изъ бочки водку для пробы. Сим. 96 Горілку, то що, возѧть у Січ.... Привезеш горілку, то ї прийде купуватъ і зараз бере волочек, тягав, сам п'є і душ десять час-туб. ЗЮР. I. 156.

Волошечка, ки, ж. Ум. отъ волшка

Волбшин, на, м. Валахъ, румынъ. У нас такий панич як волбшин: чорнявий, з волосомъ на виду. Ном. № 8554.

Волошка, ки, ж. 1) Валашка, румынка. А в дівчини та чорній брови, як у тії волошки. 2) Раст.: а) василекъ, Сеп-

taurea cyanus L. Вх. Пч. I. 9. ЗЮЗО. I 116. *Ой у мене на городі зацвіли волошки.* Нп.; б) *Trifolium alpestre* L. ЗЮЗО. I. 139. 3) Крымская бѣлая овчина, грубошерстная, крупная. Вас. 154. Ум. Волошечка.

Вольний, вольність, вольно. См. Вільний, вільність, вільно.

Вольнувати, н'ю, єш, гл. Вольничать, своевольничать. Чрез те чоловік так і вольнует, що Бог милосердний. Чуб. I. 234.

Вольвач, ча, ж. Зобатий човенъкъ. Угор.

Воля, лі, ж. 1) Воля, свобода. Степ та воля — козацька доля. Ном. № 767. *Дай рукам воля, то сам підеш у не-воля.* Ном. № 3821. Чи по вблі, чи по не-вблі. По собственному желанію или по принужденію. Рудч. Ск. I. 93. Волею зробити. Свободно, по собственному желанію сдѣлать. Волею мое серце з твоїм понялося. О. 1861. XI. 15. 2) Власть, сила. Чия воля, того її сила. Ном. № 1054. *Не будуть мати вражі ляхи на Вкраїні волі.* А я живу в Божій волі, не дав мені Господь долі. Мет. 57. В своїй хаті своя правда і сила, і воля. Шевч. 211. 3) Желапіс. соизволеніє. Як Божа воля, то вирнеш з моря. Ном. В свою влю. Какъ хочешь. Ікви, доню, в свою волю так, як полюбила. Мет. Про мою влю. Для меня все равно. Про мою волю роби, як хочещ. НВолын. у. Чинити чио влю. Исполнять чье желаніе, приказаніе. Чини же мою волю. Шевч. 15. Чинити свою влю. Дѣлать свое, по своему. А тим чагом вороженьки чинять свою волю — куютъ речі недобрий. Шевч. 69. Уволити, учинити влю. Исполнить желаніе. А циганочко да ворожечко, ой уволи мою волю: да причаруй да козаченька, що гуляє зо мною. Мет. 87. Ум. Вбленька.

Волака, ки, ж. Большой воль. К. ЦН. 309. Г. Барв. 245.

Волар, ра, ж. Воловій пастухъ. Kolb. I. 68. *Ай лем почав волар трубить, почало ся дівча будить.* Гол. IV. 519.

Волачий, а, е. Бычачій. Воляча голова. Харьк. у.

Вомісто, нар. = Замість. Запріг би жида вомісто худоби. Г. Барв. 19.

Вомпіти, плю, пиш, гл. Колебаться, смущаться. В неволі мов в господі спав, на всіх як на своїх дивився, пив, їв, не смигис, не смутився, а часом і піскі.

співав. Мкр. Г. 8. *Тягли тут пінненську троянці, не смигли сициліянці, черкали добре на захват.* Котл. Ен. II. 14.

Вон, нар. 1) = Геть. Жаль батька, ти вон несуть. Ном. № 2256. Або світи, або вон лети. Ном. № 2722. 2) = Вонка. Коль вон сижу, тебе вижу Гол. II. 427.

Вона, її, мъст. Она. Була в мене небога. при мені вона її зросла. МВ. II. 19.

Вонечник, ка, ж. Раст. *Salvia glutinosa.* Лв. 101.

Вонка, нар. Внѣ; вонъ, изъ дома. Угор. А чому ти, моя мила, вонка не в'ходила, коли мене та на дворі собака гонила? Гол. IV. 500.

Вонлівий, а, е. Часто воняючій. АФ. 321.

Воно, йогб, мъст. 1) Оно. Послухас моря, що воно говорить. Шевч. 9. Употребляется для обозначения неизвестного лица. Хто ж се в мене їх (коноплі) підчуетив? Воно її берес, та не заразом, а потрошку.... Коли б мені його пійматъ та провчить, — воно б згоді одсанхнулося. ЗОЮР. I. 11. Въ ласкательномъ смыслѣ о лицахъ обоего пола: Гомонить він (чоловік, побравшись) до мене, а я усе мовчу. Воно поміж народом плекталось, та її бачило доволі, дак і говорить до мене, а я усе соромляюсь. Г. Барв. 4. Въ смыслѣ нѣсколько презрительномъ: Та де ж таки йому за писаря ставати? Воно ще таке молоде та дурне. 2) Оно; это. Воно, бачте, жаліс мене мати. Воно хотять зомною он що зробити. Як би з ким сісти хліба ззісти, промовить слово, — то воно б хоч і як небудь на сім сіті, а все б таки якосъ жилось. Шевч. 658. Роспітались — аж воно так як раз, що він їх зяє. Рудч. Ск.

Вонпити, плю, пиш, гл. Сомніваться. Не вонпиз старий Шрам, що син його Петро укладе Тура. К. ЧР. 169.

Вонючий, а, е. Вонючій. Вонюче зблля = Вонючка 1.

. **Вонючка, ки, ж.** 1) Раст.: а) Клоповникъ, *Sepidum linderage;* б) Раст. *Cinnisifuda foetida* Z. ЗЮЗО. I. 118. 2) Жучекъ изъ породы жукелницъ.

Воняти, наю, єш, гл. = Смердіти. Не їж цибулі її вонять не буде. Ном. № 6745.

Воратися, рісяся, решся, гл. При паханъ своего поля прихватить чужаго.

Борга, ги, ж. = Варга. Угор.

Ворик, ка, ж. Ум. отъ вір З. Жеребчикъ. Шух I. 211.

Воріна, ни, ж. Жердь, употребляемая для огорожи. *Ми взяли ворину таку, як у руку завтовшки, та довгу та рівну.* Ширят. у. *З усього села ні хатини, ні ворини не зосталося, геть усе до щенту вигоріло.* Канев. у.

Воріт, рога, м.=Ворог. *Поглянь, Марусю, на поріг, то йде дружбонько, воріт твій.* Нп.

Воріженъко, ха, м. Ум. отъ вброг.

Ворін, рона, м. Воронъ. Мир. ХРВ. 70. Ум. Ворінецъ. *Ой по дівчині отець-мати плаче, а по козаку чорний ворінецъ кряче.* Лис. VI. № 32.

Воріння, ня, с. Жерди для огорожи. Шух. I. 76. См. Вір'я.

Ворітенъка, ньок, ворітечка, чок, мн. Ум. отъ ворота.

Ворітка, тох, мн. Ум. отъ ворота.

Ворітний, а, е. Воротный. Ворітний монголич. Обрядовое угоженіе, даваемое мѣстнымъ парнямъ за пропускъ въ ворота невѣсты поѣзда жениха. Мил. 122.

Ворітница, ці, ж. 1) Доска въ воротной створѣ. См. Ворота. *Дойшли вони до воріт, Остан осадив сало (що віс) на ворітницю.* О. 1862. I. 35. Иногда во мн. ч.: ворота. *Вітворіть ворітницї!* А.Д. Г. 41. 2) Глуха ворітница. Столбъ, къ которому привязаны ворота. Миж. 135.

Ворітонъка, ньок, мн. Ум. отъ ворота.

Воріття, тя, с. Мѣсто у воротъ. *Перви свати по за воріттю, другі свати з кіньми під сіньми.* Нп.

Воріття, тя, с. Возвратъ, возвращеніе. С каяття, та не на воріття. Ном. № 2240. См. Вороття.

Ворітця, тець, мн. 1) Ум. отъ ворота. 2) Калитка. *Зачиняй ворітчека й ворітця, а не пускай Василечка молодця.* Рк. Макс.

Воріх, ха, м.=Оріх. Желех.

Ворішина, ни, ж. 1) Раст. *Geranium sanguineum.* Вх. Пч. I. 10. 2)=Орішина. Желех.

Ворішинка, ки, ж. Раст. *Latus corniculatus.* Вх. Пч. I. 11.

Ворка, ки, ж. Ворчанье. *Випишаї, щоб на ворку не оставалось.* Ном. № 11555. *Ну бо допиваї, а то буде головіча ворка гнатися.* Г. Барв. 39.

Воркін, куна, м.=Воржотун. У зупинку да й воркін ворчитъ. Грин. III. 99.

Воркіт, кота, м. Мурлыка. *Ой кіт воркіт да на віконечко скік.* Макс. (1849), 103.

Воркітня, ні, ж. Мурлыканіе.

Воркнути, ну, неш, гл. Мурлыкнуть. А ти, сірий, воркни. Мил. 39.

Воркбота, ти, ж. Мурлыканіе. *Ой на кота воркбота, на дитину дримота.* Макс. (1849), 102.

Воркотання, ня, с. 1) Мурлыканье. 2) Ворчанье. А з свекорком брання—тільки воркотання. Грин. III. 82.

Воркотати, чу, тиш, гл. Мурлыкатъ. *Ой кіт буде воркотати.* Макс. (1849) 58.

Воркотливий, а, е. Ворчливый. Третій кіоніт—мілий воркотливий. Грин. III. 304.

Воркотня, ні, ж.=Воркітня. Воркотня, та не щодня. Ном. № 2736.

Воркотун, на, м. Ворчунъ.

Воркотуха, хи, ж. Ворчунья. *Годи тобі, стара воркотухо!* Стор. II. 216. Жила Аматина там нянка.... скула і зла і воркотуха. Котл. Ен. IV. 42.

Воркотя, ті, об. Ворчунъ, ворчунья.

Воркувати, кую, еш, гл. Ворковать. Чого, серце, як голубка, день і ніч воркує! Шевч. 43. Воркувала горлиця у садку. Глб. 49.

Воркун, на, м.=Воркотун. А на печі воркун ворчитъ. О. 1861. XI. Св. 51. Ум. Воркунок, воркунчик. *Ой воркуне то воркуночку, не буй мене та в головочку.* Г. Барв. 40.

Воробень, бнá, м.=Воробеъ. О. 1862. X. 34.

Воробеъ, бця, м. 1)=Горобецъ. Орел не пристас з воробцями. Ном. № 1033. 2)—тростяний. Шт. болотный воробей, *Emberiza schoeniclus.* Вх. Пч. II. 10.

Воробіця, ці, ж. Самка воробья. Желех.

Воробія, ні, ж. соб. Воробъи. Желех.

Воробок, бка, м.=Горобецъ. Галиц.

Воробчиха, хи, ж.=Воробиця. Желех.

Вороб'я, б'яти, с. 1)=Гороб'я. 2) Маленький ребенокъ (шутливо-ласкательное). Ум. Вороб'ятко. А старая его матери на креселку сидить, маленькое вороб'ятко на руках держить. Гол. I. 116.

Вороб'ячка, ки, ж. Воробиный почетъ. Вх. Зн. 8. Желех.

Ворог, га, м. Врагъ. В щасті не без

ворога. Ном. № 1714 З одним Богом насто вороге. Ном. № 12. Ум. Вор(б)женевко.

Ворогування, ная, с. Вражданіє. К. Краш. 11.

Ворогувати, гую, еш, гл. Враждовать. *Баба, що ворогує на ню.* Ном. № 13409. *Вони на тебе ворогують, я буду ворог ім заклятий.* К. Псал. 312.

Ворожж, жа, м.=**Ворожбит.** Вх. Лем. 400.

Ворожбйт, та, м. Гадальщикъ, колдунъ. Рудч. Ск. I. 43. Гол. I. 3.

Ворожбитецько, ка, м. Сынъ колдуна.

Ворожбитецьна, ни, ж. Дочь колдуна.

Ворожбитецька, ки, ж. Ворожея, чародѣйка. Гол. IV. 445.

Ворожбитество, ва, с. Гаданіє, колдованіє, чародѣство. Желех.

Ворожечка, ки, ж. Ум. отъ ворожка.

Ворожий, а, е. Вражеский. *Засліпив вороже око.* К. Псал. 66.

Ворожиль, ля, м.=**Ворожбит.** Вх. Лем. 400.

Ворожилья, лі, ж. 1)=**Ворожбитка.** Вх. Лем. 400. 2)=**Сонечко,** *Coccinella septempunctata.* Вх. Лем. 400.

Ворожити, жу, жиш, гл. 1) Гадать, колдоватъ. *Хто ворожить, той душою наложитъ.* Ном. № 233. 2)—коло чого Возиться съ чѣмъ. что-то дѣлать съ чѣмъ. *Ночліжники бачили, що такі то коло тих коней ворожили і щось нишком балакали.* Ном. № 12831.

Ворожиння, ная, с. Гаданіє, ворожба

Ворожка, ки, ж. Гадалка, ворожея. *У ворожки хліба трошки.* Ном. № 231

Ворожска з бісом накладає Ном. № 232

Ум. Ворожечка.

Ворожнёта, ти, ж. Вражда. *Од лихой ворожнёти заховаєшся за мене.* К. Псал. 81

Ворожнеча, чі, ж.=**Ворожнета.**

Вороза, зи, ж. Веревка или ремень въ кнутѣ, которыми бьютъ Вх Зн. 8. Ум. **Ворбзка.**

Ворозъкий, а, е. 1) Шаловливый. Шух. I. 32. 2) Быстрый, горячій *Ворозъкий кінь.* Вх. Зн. 8. Желех.

Ворок, ка, м. 1) Мѣшокъ *Питався лях: „Що ти постеливъ?“ — Ворок. — „Чим ти вкрився?“ — Вороком.* — „Що ти поклавъ у голови?“ — Ворок — А ви уліз у мішокъ, то постелився і вкрився й під головами, й під ногами,— то все один. Ном. № 1308 2) Небольшой мѣшочекъ со склоненной нижней частью такъ

что внизу только одинъ уголъ,—служитъ для отдавливанія ворога. Ум. **Ворочок.** Меж. 177. *Висів під полом у ворочку сир.* Меж. 81. *Йде хазяїка у комору та й тягне чого небудь ворочок.* О. 1862. I. 73.

I. Ворон, на, м. 1) **Воронъ,** *Corvus.* *Подівчинонці отець-мати плаче, а по озакові чорний ворон кряне.* Мет. 96. 2)—**морський.** Альбиносъ Вх. Пч. II. 9. 3) **Дѣтская игра,** въ которой воронъ хватаетъ дѣтей, а мать защищаетъ ихъ и пр. Маркев. 71. Чуб. 73, 75; Ив. 56; КС. 1887 VI. 483. Ум. **Воронокъ.** Аф. 322. Ув. **Вороняка.** Аф. 322.

II. Ворон, на, нѣ=**Вороний.** *Ворон коню, біжи швидко.* Мет. 74.

Ворона, ни, ж. 1) **Ворона.** *Ворона ма-ненька, та рйт великий.* Ном. 2)—**морська.** Пт.=**Синьоворонка.** Вх. Пч. II. 9.

Вороненій, а, е. Ум. отъ вороний
Вороненя, нати, с.=**Вороня.** *Ворон послав вороненя, воно й полетіло.* Грин. I. 163. Ум. **Вороненятко.** *Прилітає ворон з вороненятком.* Грин. I. 162.

Воронець, ндя, м. 1) **Вороной конь.** *Ой дайте мені коня воронця, коня воронця і гострого меча.* Мет. 339. 2) **Напитокъ изъ водки съ медомъ.** 3) **Раст.: а)** *Paeonia tenuifolia L.* ЗЮЗО. I. 130; **б)** *Spirala Filipendula L.* ЗЮЗО. I. 137

Вороній, а, е. 1) **Вороной.** *Стояв кінь вороний у наряді.* Мет. 98. 2) **Чорный Посередині колодязь, а там вода аж ворона.** ЗЮЗОР II. 50 Ум. **Вороненій.**

Воронка, ки, ж. **Воронка.** *Як оливо закипіла, а вона виносить на двір, од тика воронку і по два кухлі у кожні бочку.* Рудч Ск. II. 152

Вороня; **ня,** с. соб. **Вороны.** *А вороне клює-щипле личенько козаче.* Хата 17

Воронячча, чя, с. соб.=**Вороня.** *А на клятого так сідає галіч, воронячча.* Рудч. Ск. II. 74.

Воронъок, **нька,** м.=**Воронець** 1. *Пускається навздогін своїм бистро-ногим воронькою.* Мир. ХРВ. 139

Вороня, **нати** с **Вороненокъ.** Ум. **Воронятко**

Вороняка, ки, м. Ув. отъ ворон
Воронячий, а, е. **Вороній.** Ном. № 12743.

Вороняче ву́хо Порода грибовъ.
Воропай, **пая,** м.? **Чоловіче воропаю,** де ж я тебе поховаю? *Заховаю під вербою Чим накрию?* *Пеленою.* *Заховаю на могилі, щоб по тобі вовки вили.* Тополя, Чари, 9. См. еще Потебня, III. 65

Ворота, ріт, мн. Ворота. Голий іде—
ворота вузькі. Ном. № 1473. Части воротъ: стовпі—столбы, къ которымъ прикреплены ворота, стовпці—вертикальные брусья, въ которыхъ укреплены горизонтальные воротниці; отъ верхушки одного стовпця до низу другого идетъ діагональю планка, прибитая для большей крѣпости воротъ и называемая перепинка. Харьк. у. (Лобод.). Ум. Ворітка, ворітця, ворітенька, ворітчка, ворітонька, воріточка. Бігла че-
чітка поперед ворітка. Ном., стр. 302, № 429.

Воротарь, ря, м. 1) Привратникъ. Воротаре, воротаре, вітвори воротонька. АД. I. 40. 2) Родъ хороводной игры. КС. 1889. IX. 635.

Воротати, таю, єш, гл. Обтиратъ зерно въ ступѣ отъ шелухи. Золотоюш. у.

Воротило, ла, с. 1)=Навій. Вх. Уг 247. МУЕ. Ш. 24. Шух. I. 255. 2) Длинное бревно, которымъ поворачиваютъ мельницу. 3) Часть токарні (см.). Шух. I. 305. 4) Родъ ключа для поворачиванія навоя въ ткацкомъ станкѣ. Волч. у.

Воротник, ка, м.=Воротарь. Гол. (Желех.).

Воротница, ці, ж. 1)=Ворітниця. 2) Ворота, плетеная изъ прутьевъ. Угор.

Воротній, я, в. Воротный Якась людина.... бралась на перелаз у воротній хвірточці. Г. Барв. 419.

Вороттá, та, с.=Воріття. Троянці, в кріпості запершились. Енея ждали вороття. Котл. Ен. V. 31. Буде каяття на світі,— вороття не буде. Шевч. 379.

Ворох, ха, м. 1) Куча. Шух. I. 178. У бросі погубити. Поговорить въ компанії. Шух. I. 41, 50. 2) Куча·не·в'янна-ю зерноваго хліба. Пшениці ворох був не вкритий. Алв. 69. Ні жадної скірти не осталося—він усі помолотив. Вороха так до неба. Грин. II. 69.

Ворохіни, бин, ж. мн.=Ворохібна. К. Дз 167.

Ворохібник, ка, ж. Мятежникъ Вх. Зн 21.

Ворохібництво, ва, с.=Ворохібня. З ворохібництвом лихим своїм таяться. К. Дз. 117.

Ворохібна, ні, ж. Мятежъ Вх. Зн. 21. К. Дз. 115, 32

Ворохобити, блю, быш, гл. Бунтовать. возвставать. Желех.

Ворочання, на, с. Переворачиваніе.

Ворочати, чаю, єш, гл. 1) Возвратить ся. Ворочай, зятеньку, хоч не хутко. Мет. 99. 2) Возвращать. Доганяйте, ворочайте літа молодії. Нп.

Ворочатися, чаюся, єшся, гл. 1) Возвращаться. Ой ідь та ідь, мій милесенький, та не забавляйся, на конику вороненькім назад ворочайся. Гол. 2) Поворачиваться. Ой матінко утко, ворочайся хутко: уже сонце низенько, дружечки близенько. Грин. Ш. 429. 3) Имѣться, слuchаться. Нашим усе чарчина ворачеться. Грин. І. 239.

Ворошок, чка, ж. Ум. отъ вброк.

Ворситися, шуся, сиша, гл. Сердиться. Вх. Зн. 18.

Ворухливий, а, е. Подвижной; беспокойный.

Ворухнуті, ну, нёш, гл. Шевельнуть.

Ворухнутися, нуся, нёшся, гл. Шевельнуться. Не зна Марко, як в колисці часом серед ночі прокинеться, ворухнеться, то вона вже скочить і укриє й перехристить. Шевч. 105.

Ворушіло, ла, с. Рычагъ. Полъсье.

Ворушити, шу, шиш, гл. 1) Шевелить. Не воруши гною, бо буде вонятій. Ном № 3289. 2) Трогать. Чортє, на груші тільки мене не воруш. Ном. № 3837. Не воруши мене, не займайте мене, неначе ви й не бачите нічого. Кв. I. 88.

Ворушитися, шуся, щиша, гл. Шевелиться. Ворушиться, і усом моргає, і очика поводить. Кв. I. 126. Ворушиться ще, жили, поки живі. Ном. № 5934. Усюди.... народ ворущився. Стор. М. Пр. 51.

Ворушливий, а, е.=Ворухливий.

Ворушій, ні, ж. Суматоха, волненіе (толпы). Желех.

Ворчати, чу, чаш, չլ. Ворчать. Коли зять. стане ворчати. за двері хватайся. Ном. Хоч не лає, дак ворчить. Г. Барв. 319.

Вор'я, р'я, с.=Вір'я. Козелъ и Борз. у Через вор'є перелізти, зараз і в леваду О. 1862. VII. 34.

Восени, нар. Осеню. Восени ложска соди, а дві грязі. Ном.

Восёт, ту, м. Раств.=Осот. Вх. Пч. I. 9

Восіка, ки, ж.=Осика. Вх. Пч. I. 12.

Воскобійник, ка, м. Воскобойникъ, воскобой и хозяинъ воскобойни.

Воскобійниця, ці, ж. Воскобойня. Котл. Ен. V. 65.

Воскобійня, ні, ж.=**Воскобійниця**. К. ПС 111.

Воскобійва, ни, ж. Раст. *Solidago Virgaurea* L. Ів. 101.

Воскобійна, ін, ж. ии. Вощина, оставшася послѣ топленія воска. *Я вже знаю вік і воскобійни*. Ном. № 5780.

Восковій, а, є. Восковой. *Не поможет, милий Боже, восковая свічка*. Ном. № 5671.

Воскрес, су, м. Воскрешеніе. З невмірующими авторами „Марусі“ та „Катерини“ почали вже проступувати до воскресу староруської бояновщини. К. Дз. 115.

Воскресати, саю, еш, сов. в. **воскреснути**, ну, неш, гл. Воскресать, воскреснуть. *Христос воскрес*. Ном. № 289.

Воскресення, ия, с. Воскресеніе. *Садухей кажутъ: нема воскресення*. Єв. Мр. XII. 18.

Воскресити. См. **Воскренати**.

Воскреснути. См. **Воскресати**.

Воскрещати, шаю, еш, сов. в. **воскресити**, шу, сиш, гл. Воскрешать, воскресить. *Чорна корова людей коле, а біла воскрешас*. Ном., стр. 291, № 44.

Воскувати, кую, еш, гл. Вощить.

Воспитати, таю, еш, гл. Пропитать, прокормить. *Ой як же мені не літати? Маю діток—нічим воспитати*. Ни.

Воспитатися, таюся, ешся, гл. Пропитаться, прокормиться. *Він має сім десятин землі, то йому можна воспитатися*. Ромен. у.

В-останне, нар. Въ послѣдній разъ. *В-останне глянула на діток, на брата*.

Восьма́на, ки, ж. Восьмерка въ картахъ.

Восьмерик, ка, м.=**Вісъмерик**. Рудч Чп. 158.

Восьмернá, ні, ж. Доска, получаемая при распилкѣ древеснаго ствола на восемь частей. Сумск. у.

Восьмеро, числ. Восемь душъ, штука.

Восьмерувати, рую, еш, гл. Разрѣзать, разрѣзать на восемь частей. *Літ з двадцять назад хоч би восьмерували, хоч би відчинили двері тієї куни, дё ми сиділи, то не зворухнувся б з місця*. Стор. I. 257.

Восьмий, а, є. Восьмой. *Сім миль мосту, а на восьмій стоять явор на ввесі світ славен* Ном., стр. 291, № 14.

Восьмúха, хи, ж. Осьмушка, осьмая

часть чого-либо (земельн. участка, кварты и пр.).

Вожкий, а, є. Сырой, влажный. Ном. № 431. *Буде (хата) вожка зімою й весною*. Грин. II. 18.

Вожкість, кости, ж. Сырость, влажность.

Вожко, нар. Сыро, влажно.

Вожра, ри, ж. Охра, желтая глина.

Вбчі, чай, с.=**Вічі**. Ном. № 10314

Вочкó, ка, с. Ум. отъ вбко.

Вош и воша, ші, ж. Вошь. *Держись, як воша кожуха*. Ном.

Воши́вий, а, є. Вшивый. *Вошивий кожушок*. Чуб.

Вошкбвий, а, є. Ко вши относяційся. *Вошкое зілля*. Раст. *Ononis hircina*. Вх. Уг. 232.

Вошкопрúд и **вошопрúд**, да, м. Вшивецъ. *Пусти мене, вошкопруде, погуляти поміж люде!*—*Ой коли ж я вошкопруд,— сиди дома, воші прудь*. Грин. Ш. 686.

Вошкопрúдка и **вошопрúдка**, ки, ж. Вшивица.

Воща, щі, ж. Вощина. *Медок у роток, а вощу у церкву*. Ном. № 12394.

Вощаний, а, є. Желтый, рыжий, по цвету подобный воску. О. 1862. V. Кух. 37.

Вощечок, чку, м. Ум. отъ віск.

Вощи́на, ии, ж. Вощина.

Вощи́ти, щу, щищ, гл. Вощить.

Вощок, щка, м. Ум. отъ віск.

Воювáння, ия, с. Веденіе войны. война. К. МВ. II. 188. *Їх уста и'які як масло, а на серці воювання*. К. Псал 127. *Не кидав свого запорозького звичаю—воювання*. Мир. ХГВ. 81

Воювати, воюю, еш, гл. Воевать. *Коли б Боже, воювати, щоб шаблюки не виймати*. Ном. № 4636. *Яким мечем воювали, таким і поліг*. Ном. № 7085. *Мене хочуть воювати*. Рудч. Ск. II. 10. Царь царя потугою воює. К. Бай. 26.

Воюватися, воююся, ешся, гл. 1) Воевать. *Турецький цару, вийдь на войну, воюватися, муштруватися*. Мет. 2) Дратися. *Приходить до неї та і каже їй; ну що, ходім, бабо, воюватися*. Рудч. Ск. I. 53.

Воювник, ка, м.=**Войовник**. К. ХП. 58. К. ЦН. 159.

Воювничий, а, є =**Войовничий**. К. ЦН. 157.

Вояк, ка, вояка, ки, м. Воинъ. Так наші славній вояки там мовчи проли-

вали кров. Кот. Ен. V. 52. Якого тобі ще треба? Чим не вояк? Стор. II. 217. А міщане ходять, все раду радять, що то му вояці за дари дати. Нп Ум. Вояченько.

Вояцький, а, е. Волинський, солдатський. Желех.

Вояченько, ка, м. Ум. отъ вояк.

Воячка, ки, ж. Воительница.

Вп. См. Уп.

Вр.... Кром' нижепом'щенихъ словъ см. еще Ур

Враг, гá, и. Чортъ, злой духъ. Не взял иного враг! Ном. № 1355. Куди вас враг чесе до гаспідського сина? Греб. 387.

Враговий, а, е.=**Вражий**. Не взяла иного врагова матери! Ном. № 5714. Враговий задираика. Сим. 212.

Враждувати, ду́ю, еш, гл.—на кого Быть недовольнымъ на кого, гневаться, сердиться на кого. Враждують люде на Грицька, бо він з поля забирає чужі кспиці. Волч. у. Народ і так на мене вражедус. О. 1862. II. 31. Ой не враждуйте, вороженьки, на мене. Грин. Ш. 251.

Враженний, а, е. Ув. отъ вражий.

Враженя́, няти, с =**Вражчá**. Жиденята-враженята беруть з хати кошечки. Грин. Ш. 326.

Вráжий, а, е. Чертовъ, чертовскій, дявольскій. Чи ви пани, чи ви ляхи, а ми запорожці: пам'ятайте, вражі сини, шо ми вам не хлопці. Ном. № 12510. Було б тобі, вражий сину, нас трьох не кохати. Мет. 103. Ув. Враженний. Е, враженний сину' Черк. у.

Вражчá, чáти, м. Чертенокъ. Я з ним балакаю, а воно, вражча, так і заливається.

Вráзький, а, е.=**Вражий**. О 1862. I. 35. Гей ви, ляхове, вразькі синове! Ік порогу посувайтесь, мені, козаку-нетязі, на покуті місце попускайте. ЗОЮР. I. 205.

Вратá, врат, мн. Только въ выраж. царські вратá. Царські враты. Зачиняються царські враты для нашего брата. Ном. № 4782.

Времéння, ия, с Хорошая погода? Чие времення, того ѹ погода. Ном. № 13354

Врém'я, м'я, с. См Урем'я

Вс.... См. Ус...

Вськня! меж. Призывъ для воловъ и коровъ. Шух. I. 211.

Вт ... См. Ут. ..

Втобра, ри, ж. Басовая струна въ торбанѣ. КС. 1892. Ш. 383.

Вубратися, беру́ся, рéшся, гл.=**Убрatisя**. Вубралась теща у вовчинки. Мет. 191.

Вугáлля, ля, с. соб.=**Вугíлля**. Черниг. Ум. Вугáллячко

Вугéльник, ка, м. Обжигатель углей. Вас. 145.

Вúгілля, ля, с. Уголье, уголь.

Вúгіль, гля, м Уголь. Ум. Вúглик, вúгличок.

Вугластий, а, е. Им'юшій углы, гравеный.

Вуглýна, ни, ж. Уголекъ. Ум. Вуглýнка. Миж. 139.

Вуглó, ла, с. При постройкѣ хаты въ срубѣ: связь дерева въ углу. Грин. I. 53.

Вуглóвýй, а, е Угольный. Желех.

Вуглár, рá, м. Угольщикъ.

Вуглárка, ки, ж. 1) Жена угольщика. Желех. 2) Мѣсто выжиганія угля.

Вуглárня, нí, ж.=**Вуглárка** 2.

Вуглárство, ва, с. Промысел выжиганія углей. Желех.

Вугнáвець, вця, м.=**Гунявий**. Желех.

Вугнáвка, ки, ж.=**Гунявка**. Желех.

Вúгнати, наю, еш, гл.=**Вугнотати**. Желех.

Вугновáтий, а, е =**Гунявий**. Вх. Зн. 8.

Вугнотáти, гл.=**Гунявити**. Вх. Зн. 8.

Вúгол, гла, м. 1)=**Куток**. 2)=**Píг**. (наружный уголь, уголь улицы).

Вúголов, ва, м. 1) Кожаная связь, которой въ цѣпѣ было прикреплено къ цѣповищу; части, охватывающие концы била и цѣповища, называются вілиці, а кольцо ихъ соединяющее - реміннік. Шух. I. 166. 2) Часть уздечки, находящаяся на головѣ. Шух. I. 79.

Вугóр, гра, м. Угорь, прыпъ.

Вúгрин, на, и.=**Зеленяк**. Вх. Пч. II. 10.

Вугровáтий, а, е. Угреватый, им'юшій угрь на лицѣ.

Вудвúд, да, м.=**Одуд**.

Вудвудá, дáти, с. Ітенецъ-удодъ. Як вудвудята въишневім садку, так та худібка при оборонці. Гол. II. 36.

Вудýла, дýл, с. мн. 1) Узда, уздечка 2) Въ хвостѣ Большой Медвѣдицы название одной изъ меньшихъ звѣздъ, находящейся между конечной и средней звѣздой. Миж. 148.

Вудýлище, ща, с.=**Вудлище**. Шух. I. 226.

Вуділо, ла, с. = **Вудлище.** Желех.

Вудити, джу, диш, гл. = **Надити рибу.**

Вудка, ки, ж. Уда, удошка. Урвалася вудка. Нечемъ уже поживиться.

Вудкало, ла, вудкб, ка, с. = **Вудвуд.** Вх. Пч. II. 15.

Вудлище, ща, с. Удилище. *Піду вудлище вирубаю.* Св. Л. 50.

Вуддод, да, м. = **Вудвуд.**

Вудбк, дка, м. = **Вудвуд.** Вх. Пч. II. 15.

Вуж, жа, м. 1) Змѣя ужъ. 2) = **Гуж.** Коли взяўся за вуж, то не кажи, що недуж. О. 1862. I. 35.

Вужака, ки, м. Ужъ, большой ужъ.

Вужів, жева, ве. Ужу принадлежащій.

Вужівка, ки, ж. Родъ веревки изъ прутьевъ, лозы или дуба.

Вужбвий, а, е. = **Вужів.** Гол. I. 81.

Вузда, дй, ж. 1) Узда. 2) Длинная веревка, привязанная къ крыльямъ невода — для вытягивания послѣдняго. Вас. 186.

Вуздечка, ки, ж. Уздеchка. *Аби вуздечка, а кінь буде.* Ном. № 5423.

Вузенъкий, вузесенький, а, е. Ум. отъ вузъкій.

Вузенъко, вузесенько, нар. Ум. отъ вузъко.

Вузити, жу, зиш, гл. Съживать, дѣлать уже. *Треба двері вузити, а то широкі.* Каменец. у.

Вузісінъкий, а, е. Совершенно узкій.

Вузісінъко, нар. Совершенно узко.

Вузлик, ка, м. 1) Ум. отъ вузол. 2) Комокъ сбившейся глины. *Глину на горшки треба розмішувати, бо в нїй є вузлики,* — так як каминці. Екатериносл. у. (Залюбовск.). Ум. **Вузличок**

Вузлуватий, а, е. 1) Узловатый. 2) За- мысловатый.

Вузол, зла, м. 1) Узель. *Лікарям чи поможись, чи не поможись, а вузол роз'яжись.* Ном. № 8339. 2) Узы, связь. Ум. **Вузлик, вузличок.**

Вузъкій, а, е Узкій. *Туди свійти — широкі ворота, а відтіль — вузъкі.* Ном. № 7352. Ум. **Вузенъкий, вузесенький.**

Вузъко, нар. Узко. Ум. **Вузенъко, вузесенько.**

Вузьминá, ня, ж. Съженное и мелкое русло рѣчного протока. Верхнеднѣпр у (Залюбовск.).

Вуй, вуя, м. Дядя. Желех. Ум. **Вуйко** См. **Стрий, дядько.**

Ву́йко, ка, м. 1) Ум. отъ вуй. *Кіндрат свині брат, а кабана вуйко.* Ном. № 12706. 2) Название медведя у гуцоловъ. Шух. I. 22.

Ву́йна, ни, ж. = **Дядина.** Вх. Зн. 8. Желех.

Ву́лень, льня, м. = **Вулдій.** *Гуде у будинку, як у вулені.* МВ. (О. 1862. III. 50).

Ву́лиця, ці, ж. 1) Улица. 2) Мѣсто, где собираются парни и девушки для танца, игръ, танцевъ. *В мене ненька нерідная, мене на вулицю не пускає.* Мет. 328. Ум. **Вуличка, вуличенька, вулонька Тісній вуличенъки, тісній.** Грин. Ш. 471

Вуличанин, на, м. Участникъ гульбищъ и веселеній молодежи на вулиці 2.

Вуличенъка, вуличка. ки, ж. Ум. отъ вулиця.

Вуличний и вулишний, а, е. Уличный. Желех.

Ву́лій, лія, м. Улей.

Ву́лік, ка, м. = **Вулій.**

Вулонька, ки, ж. Ум. отъ вулиця.

Вуятувати, ся, тую, ся, еш, ся, г. = **Пручатися?** *Ой чи його не пускаєм, найся не вунтує, ми хочемо того знати, де віннич ночує.* Гол. I. 227.

Вурда, ди, ж. 1) Выжимки изъ сѣмянъ конопли или зеренъ мака, приготовленные для начинки варениковъ или пироговъ. Колб. I. 54. Марков. 151. 2) Сыръ, вываренный изъ сыворотки Шух. I. 37, 206. 214.

Вурдитися, джуся, дышся, гл. 1) Омолокъ: створаживаться. Херс. Галиц. 2) О людяхъ: дѣлать кислую физіономію.

Вурданий, а, е. — пирогъ. Пироги съ вурдою. Вх. Зн. 8.

Вуркота, ти, ж. = **Воркота.** *Ой на кота вуркота.* КС. 1893, VII. 82.

Вурчати, чу, чиш, гл. = **Мурчати.** *Кит вурчить.* Миж. 145

Вус, са, м. См. **Ус.**

Вуса́нь, ня, м. См. **Усань**

Вусатнй, а, е. См. **Усатий.**

Ву́сельниця, ці, ж. = **Гуееніца** Вх. Пч. I. 6.

Ву́спатки, ток, мн. = **Успятки.**

Вуста, вуст. мн. См. **Уста.**

Ву́ставка, ки, ж. = **Уставка.**

Вустенок, нка, м. Въ рыболовной вершѣ меньшій конусъ, входящій въ большій Миж. 177. См. **Устенок.**

Ву́стілка, ки, ж. = **Устілка.** *Треба в новий чобіт услати вустілку з сіна або з соломи* ХС. IV. 56

Вутеня, чати, с.=Утеня. *Нехай мої
вутенята в городі у тебе.* Грин. Ш. 250.

Вутінка, ки, ж. Ум. отъ вутка.

Вутка, ки, ж.=Утка. *Навідала кубе-
лечко, де вутка несеться.* Мет. 86. Ум.
Вутінка, вуточна. *Летять однадцять ву-
тінок.* Чуб. II. 19.

Вутленикъ, а, е. Ум. отъ вутлий.

Вутлій, а, е. Слабосильный, слабый.
Ця пшениця вутла,—зараз висиплеться.
Харьк. у. *Гречка вутла—боїться морозу.*
Лебед. у. Ум. Вутленикъ. Така ще вона
вутленка. МВ. (О. 1862. I. 85) См. Утлий.

Вуточка, ки, ж. 1) Ум. отъ вутка.
2) Родъ хороводной игры. Грин. Ш. 111.

Вутреня, ні, ж.=Утреня.

Вутъ-вутъ! меж. Призыкъ для утокъ.
Черс.

Вутюхва, ни, ж.=Вутка. Грин. Ш.
112.

Вутя, тати, с.=Утя. Грин. Ш 111.
Ум. Вутяко.

Вутячий, а, е. Утиный. Драг. 375.

Вухань, вя, м Человѣкъ съ большими
ушами.

Вухатий, а, е. Съ большими ушами,
длинноухій.

Вухналикъ, ка, м. Ум. отъ вухналь.

Вухналь, ля, м. Цодковый гвоздь и
тотъ гвоздь, которымъ прибиваются къ оси
піділок. Ум. Вухналикъ. Г. Барв. 461.

Вухо, ха, с. 1) Ухо. Тёпло, як у вусі.
Очень тепло. Ном. № 10285. Тихо, як у
вусі. Полная тишина. Роспустити вуха. Раз-
вѣсить уши, слушать со вниманіемъ и до-
вѣремъ. См. Ухо. 2) Ушко сосуда. Шух.
264. 3) Часть кушки (см.). Шух. I. 169
4) Ухо, проухъ въ различныхъ инстру-
ментахъ для продѣванія рукоятки (напр.
въ сані, въ большой пилѣ, топорѣ и пр.).
Шух. I. 164. МУЕ. III. 30. Сим. 24.
5) Въ желѣзномъ лемехѣ плуга гнѣздо, въ
которое вставляется чепца. Вас. 199.
6) Шинъ бревна или бруса (въ постройкѣ,
снарядѣ), входящій въ углубленіе. Шух. I.
90, 255. 7) Шинъ вала, которымъ валъ
опирается на подставку. Шух. I. 235.
8) Шинъ, пятка дверей или воротъ, вхо-
дящая въ гнѣздо и вращающаяся въ немъ.
Шух. I. 87, 93, Ум. Вушко, вушечно.

Вучень, чня, м.=Ученъ. О. 1862. I. 72.

Вушечко, ка, с. Ум. отъ вухо.

Вушко, ка, с. 1) Ум. отъ вухо. У мене
аж ўшки засміялись,—сдѣжалось очень
радостно. Г. Барв. 281, 2) мн. Вареники съ

говядиною, варимые въ супѣ. 3) Часть
шкафы. (См.). Шух. I. 253.

Вуянка, ки, ж.=Вуйна. Желех. Ум.
и ласк. вуяня. (Галиц.).

Вх.... См. Ух....

Вц.... См. Уц ...

Вч.... См. Уч....

Вш.... См. Уш....

Вщ.... См. Ущ ...

Вюк, ка, м. Вьюкъ. Їде троє, а під
ними по одному коню під в'юками. ЗОЮР.
I. 157.

Вюн, на, м. 1) Рыба выонъ. Колись
щука застукала в'юна у такім куточку,
що не було куди йому втікати. Рудч.
Ск. I 46. 2) Название вертляваго, живого
воля. КС. 1898. VII. 46.

Вюнікъ, а, є. Вертлявый, живой, про-
ворный. Тут шо вже було б тобі в'юнке,
так і на містці не всиде. Миргор. у.
Слов. Д. Эварн.

Вюнівий, а, є. Относящийся къ в'юну.
Покоштував в'юнового сала. Ном.

Вюнів, нка, м. Раст. Повилика, Con-
volvulus Sepium L. ЗЮЗО. I. 119.

Вюроk, рка, м.=Юрок. Чуб. VII. 409.

Вючакъ, ка, м. Вьючное животное. Дву-
горбі в'ючаки, цибаті дромадери в піску
глибокому немов купались. К. МХ. 15.

В'ючили, чу, чиш, гл. Вьючить. Все
что треба, в'ючили на коней. Стор. II. 165.

В'яз, зу, м. 1) Дерево вязь, Ulmus.
2) Рыба язъ, Ciprinus rutilus. 3) Завязь.
Як би дощ, то ще б в'яз був на огудині.
Лебед. у. Щоб був в'яз на огірках. О.
1861. XI. Св. 59. 4) мн. в'язъ=В'язок 2.
To не біда, що по в'язи вода, тоє горш
проняло, що і копилля поняло. Ном.
№ 7228. Ум. В'язок.

В'язальникъ, ка, м. Вязущій снопы.

В'язальниця, ці, ж. Вязущая снопы.
У сніп в'язальниця не зв'яже. К. Псал.
297. Ум. В'язальнична. О. 1861. XI. Св. 64.

В'язанъ(ъ), ні, ж. Пучекъ, букетъ. Ве-
ликі в'язані квітія. Вх. Лем. 400.

В'язання, ня, с. Связываніе.

В'язати, жу, жеш, гл. 1) Вязать, свя-
зывать. Як кажуть, то й батька в'яжуть.
Ном. № 1081. Буду жати і в'язати, до-
леньки шукати. Мет. 276. 2) Привязы-
вать. Приїхав до долини, в'яже коня до
ялини. Мет. 91. Хто путає (коня), той
ногами плутає, а хто в'яже, той певно
спать ляже. Ном. № 11396. 3) Присоеди-
нить къ чему, связываясь чѣмъ. Не

зналиши нічого такого, щоб її до того діла в'язати. Мир. Пов. II. 111. 4)—рӯку. Жениться, выходить замужъ.

В'язатися, жуся, жешся, гл. 1) Свя-
зыватися. 2) Вязаться. Густо сей пояс в'язався. Ном. № 257. 3) О раст.: завя-
зываться. Мої угіроочки густо в'язаються в
угудині. Ном.

В'язень, зия, м. Узникъ; пленникъ.
арестантъ, заключенный. Я буду сповіда-
ти в'язня. К. ЧР. 393.

В'язи, зів, м. мн. Шейные позвонки.
Аби голова на в'язах, а разум буде. Ном.
№ 4877. Трохи в'язи не звихнулись. Кота.
Ен. VI. 41.

В'язила, зіл, с. мн. Узы. Розірвено
ремінній в'язила, поламлено на шиях
наших ярина. К. Ісал. 3.

В'язій, зія, м.=В'язильник.

В'язиль, ля, м. 1) Раст.: а) Клеверъ
бѣлый и красный, Trifolium repens, —pratense L. Вас. 205; б) Trifolium flexosum L. ЗЮЗО. I. 139; в) Trifolium montanum. ЗЮЗО. I. 139. 2) Связка. Угор.

В'язильник, ка, м.=В'язальник. Харьк.

В'язильниця, ці, ж=В'язальница.
Юрба в'язильниць молодих. Щог. Сл. 103

В'язіння, на, с. Связываніе сноповъ

В'язка, ки, ж. 1) Связка. От вам
казка, мені бубликів в'язка. Рудч. Ск. I. 4
В'язка сина. Грин. Ш. 571 Я же думала,
що мій мілій, аж соломи в'язка. Мет
2)=**В'язок** 2. Сумск. у. Ум. В'язочка

В'язний, я, є. Относящийся къ тыльной
части шеи. В'язнё сало. Сало съ шеи.
Павлогр. у.

В'язник, ка, м.=В'язень На свято
Пилат одпускає їм одного в'язника Єв
Мр. XV. 6.

В'язниця, пі, ж. Тюрьма, заключеніе
Гол. I. 162. Да чи правда, що губили
Пилипка в'язниці. Лукаш. 137

В'язничий, а, е. Тюремный. Желех.

В'язнути, ну, неш, гл. Привязываться.

В'язовий, а, е. Вязовый. А ще, правда,
на козакові постоли в'язові. Макс.

В'язок, зка, м. 1) Связь полудрабків
въ возѣ. Рудч. Чп. 250. 2) Связь (изъ
тонкаго гнутаго дерева), посредствомъ ко-
торой въ саняхъ копили двухъ полозьевъ
соединяются между собой. Лебед. у. (За-
любовск.). 3) Въ наружномъ однобортномъ

колесѣ водяной мельницы: дубовая тужка,
при помощи которой каждая лопатка при-
креплена къ кляку Черниг. у. 4) Въ кор-
зинѣ: попечина, сверхъ которой затяги-
вается дуга для ручки въ корзинѣ. Вас.
147. 5) Позвонокъ. Терск. обл. 6) Ум-
ить в'яз.

В'язочка, ки, ж. Ум. отъ в'язна.

В'язура, ри, ж. Большая связка. В'язу-
ру набре хворосту. Кролев. у.

В'язь, зі, ж. 1)=**В'яз** 3. В'яз мало
на огудині. Черк. у. 2) Вязь (сноповъ).
Кона дас по 5 п., а як що буйної в'язі,
то її геть то більше, О. 1862. I. 59
3) ? Дубовій сіни, σ вербові в'язя. Грин. III
528

В'ялий, а, е. Вялый, увядшій. Лежити
моя женишина, як тая неітка в'яла
Мет. 98. Викоренитися, як в'яла риба
Ном. № 5354.

В'ялити, яю, ліш, гл. 1) Дѣлать вя-
лымъ, вялить. Чужина в'ялить як бишани-
ну. Гліб. Уже же мені, мій же братіку,
уже роженьки не щипати.... а запашного
василечка у рученьках не в'ялити.
Грин. Ш. 536. Уроки.... печінку в'ялили.
Миж. 152. 2) Сокрушать, печалити. Не
сушки, не в'яли чорними бровами. Мет.
17. Сушать мене, в'ялять мене мої во-
ріженіки. Мет. 253. Хлопцеві серденъко
слізими в'ялила МВ.

В'януть, ну, неш, гл. 1) Вянуть. Ку-
ди гляне, трава в'яне. Ном., стр. 304.
№ 497. 2) Чахнуть, увядагъ. Чого в'янеш,
мож доню? Шевч. Лихо, лихо! мати в'яне,
дочка червоніс. Шевч. 20. Серце в'яне.
Сердце замираєть, духъ захватываєть. З
мушкетом спане, а серце в'яне. Нп.
Твоє личенько біле рум'яне, хто на його
гляне—серденко в'яне. Мет. Вблос в'яне
(слухаючи що)—говорится, когда приход-
ится слышать что-либо сильно непрятное?
А в мене волос в'яне, се слухаючи. Г. Барв
441. Так співає, аж волос в'яне.

В'ятэр, ра, в'ятір, ра, м.=Ятір. Ном.
№ 13137. Ніхто їх не ловив,—ні воло-
ком, ні в'ятірами Гліб. Люде в'ятірі
просушували. Грин. II. 58

В'ятіріна, ни, ж.=Ятерица. Ум
Ятериця. Тепло, як циганові під в'ятірін-
кою. Ном. № 642.

В'ячати, чу, чиш, гл.=Мекати. Коза
в'ячит, кричит: ве, ве! Вх. Уг. 232.

Г.

Га? *меж.* 1) А? ась? что? Чому не послухав, як я казав, щоб у шинок не заходить? *га?* Рудч. Ск. II. 131. *Іване! — Га?* 2) А, ахъ, є, вотъ какъ! *Га*, добра твоя горілка, — дай вип'єм ще. Чуб. I. 109. *Разлучилось рабану на віку, та вже й га!* Ном. № 2611. 3) Песеный припѣвъ. *Гоп, хук, га, тропака, бо я зроду така!* Левиц. I. 53.

Габа, бá, *ж.* 1) Бѣлое сукно турецкое. *Ой із города із Трапезонта виступала галера,... турецкою білою габою покривна.* Ад. I. 208. У Шевченка свѣжная пелена. *Возьме її (діброву) та її огорне в ризу золотую і сповіс дорогою білою габою.* Шевч. 640. 2) Кайма? *Хустка з золотими квітами, з золотою габою.* МВ. II. 77 *Хустка колись була чорна із габою, тепер стала руда.* О. 1862. VIII. 32

Габати, баю, еш, гл. =**Габлювати.** Аф. 352

Габелкóвий, а, е. Сдѣланый изъ кожи молодой скотины. *Обутий в габелкових перевиках.* Стор. II. 96.

Габблóк, лка, м. 1) Кожа молодой скотины. Вас. 158, 157. 2) Кожа съ шеи лошади или быка. Миж. 178.

Габъбáний, а, е.? *Вже була стара, а ще подавай її і спідниці байосі, і юпки габъбани* Q. 1861. VIII. 16.

Габлýна, ии, ж. Телятина. Желех. Вх. Зн. 9.

Габлі, лів, м мн.=**Габлина.** Желех. Вх. Зн. 9.

Габбóв, меж. Восклиданіе гуцульскихъ дровосѣковъ при спусканіи срубленыхъ деревьевъ съ горы внизъ; этимъ восклиданіемъ стояще внизу работники даютъ знакъ стоящимъ выше пріостановить спускъ деревьевъ. См. Кінатов. Шух. I. 180.

Габбóвий, а, е. Сдѣланый изъ бѣлаго сукна габій. Рукавичеки габові. Гол. II. 119.

Габúк, ка, *м.* Мѣсто въ рѣкѣ, гдѣ вода течеть узкимъ русломъ и съ шумомъ бьеть внизъ. Шух. I. 227.

Габлювати, цію, еш, гл. Хватать Хоть старого, хоть малого, то так габлюютъ. Аф. 352.

I. Гав! *меж.* Звукоподражаніе лаю собаки. *Вовк уязя витину да її побіг, а собака за ним:* гав, гав, гав! Рудч Ск. I. 9

II. Гав, нар.=Гев. Вх. Лем. 402.

III. Гав, ву, *м.* Лай. Я пізнав і гав тієї собаки, — такий хріпкий. Невомоск (Залюбов.)

Гáва, ви, *ж.* 1) Ворона. Аф. 352. **Гáви ловити.** Ротозѣйничать, зѣвать. *Гав ловив та витрішки продавав.* Ном. № 10926. 2) Переносно: разиня, ворона. 3) Промежутокъ межъ двухъ вубьевъ пилы. НВолын. у.

Гавановий, а, е. Темно-желтый. КС. 1891. V. 196.

Гáвань, ні, *ж.* Гавань. *Ой стояла на гавані против Яніколя; ой там була хуртовина із чорного моря.* Мет. 431.

Гавзá, зá, об. Гнусливый человѣкъ, гнусливая женщина. Полт.

Гавзáтий, а, е. Гнусливый Полт.

Гáвин, а, е. Вороній. Гавине гніздо.

Гáвити, влю, виш, гл. Ротозѣйничать, зѣвать.

Гавк, *ку,* *м.* Лай. Вх. Лем 401.

Гáвкания, ия, *с.* Лай.

Гáвкati, каю, еш, гл. Лаять. Собака і ни святого гавка. Ном. № 5195.

Гавкáч, ча, *м*=Лис. Вх. Пч. II. 5.

Гáвкнути,-кну, *неш,* гл. Однокр. в. отъ гавкати. У дворі гавкнуло иуценя. МВ. I. 108.

Гавкотнá, ні, *ж.* Сидѣній лай.

Гавкун, *на,* *м.* Лающее животное. К. Дз. 57.

Гавкúчий, а, е. Громко лающій, часто

лающій. Це в нас гавкучий собака.—
Щеня гавкуче. К. Дз. 49..

Гавкúщий, а, е = Гавкучий. Отари
стежжутъ бровки кудлаті, гавкущі, злю-
щи. КМБ. II. 119.

Гáвра, ри, ж. Берлога. Угор.

Гавráн, на, м. Птица: Corvus corax,
воронъ. Вх. Пч. II. 9. *Гавране, гавране,*
високо ляшаши. Гол. II. 719.

Гáвря, рi, ж.=Гава. Морд.

Гавráх, хá, м.=Ховрах. Драг. 241.

Гавх, меjж.=I. Гав. Ей, чоловіче, а
ні важся! Бо що два, а не єден, а соба-
ка третій.... гуджа-гавх! Ном. № 4357.

Гав'юрка, ки, ж.=Вевірка. Вх. Пч.
II. 7. См. Білка.

Гáв'язь, зі, ж. Раст. Symphytum offi-
cinale. Вх. Пч. II. 36. Шух. I. 22.

Гав'ár, ру, м. Раст. а)=Татарап. Aco-
rus calamus L. ЗЮЗО. I. 109; б) Carex
riparia E. ЗЮЗО I. 115.

Гáв'ячий, а, е=Гавин.

Гагáкання, ня, с. Вскрикиваніе, гром-
кій говоръ.

Гагáкати, каю, еш, гл. Вскрикивать,
громко говорить. *Піп у церкві гагакав,*
гагакав, аж піт його проняв.

Гагáкиuti, кну, нєш, гл. Однокр. в.
отъ гагакати.

Гагáра, ри, ж. Родъ дикой утки, га-
тара. *По весні налетіло до нас на Тер-
нівку гагар.* Стор. II. 75.

Гагáрачий, а, е. Гагарій. *Гагаряче
жір'я.*

Гáд, ду, м. 1) Гадъ, пресмыкающееся.
Чужими руками добре гада ловити. Ном.
№ 9664. 2) Соб. Много пресмыкающихся.
Гад руками з ями до ями носить ЗЮЗО.
I. 309. Там коло криниці побачив тако-
го багацько темного та сірого страшен-
ного гаду. Драг. 113. 3) Бранное: гадина.
Скверний гаде, куди ти лізеш? Схаме-
нись! Шевч. 335.

Гадá, дý, ж.=Гадка. Ідіте до батька,
покиньте свою непевну гаду. Г. Барв. 133.

Гадáй-зілля, ля, с.=Віловор, Parnassia
palustris L. ЗЮЗО. I. 130.

Гадáвня, ня, с. Размышленіе, помыслы,
думаніе.

Гадáти, даю, еш, гл. 1) Думать, раз-
мышлять, помышлять, предполагать, во-
ображать. Я козак молод, гадаю, що я
собі пароньки не маю. Мет. 17. *Ой ти,*
козаче, що ти думаєш-гадаєш? Мет. 81.
Коника сідлає, а на Бога не гадає. Гол.

I. 11. 2)=Згадувати. Та будем ми помі-
рати і свого батенька гадать. Мил. 211.

Гадáтися, етися, гл. безл. Гадаєтися,
гадалося. Думается, думалось. Скільки же
то, гадалося мені, буде землі під усім
царством. Ком. Р. I. 1. Коли б панам
гадалося, з чого лихо скувалося. Ном.
№ 1136.

Гадвáб, бу, м.=Едваб. Вх. Лем. 401.

Гадвáбний, а, е=Едвабний. Гадвабна
хусточка. Гол. IV. 435.

Гаддá, дá, соб.=Гади. Гаде підъ землю
ховає сі на зіму. ЕЗ. V. 80.

Гаджúга, ги, ж. Молодая смерена вы-
шиной до трехъ метровъ. Шух. I. 176.

Гаджúчка, ки, ж. Молодая смерека
вышиной до 1½ метра. Шух. I. 176.

Гáдзимка, ки, ж.=Адзимка. Вх. Зн. 1.

Гáди-перегáди, дів, мн. Раздумываніе.
Почнуться гади-перегади—начнутъ думать-
передумывать. Лохв. у.

Гадíло, ла, с. Родъ игры съ пѣсней.
Гад, гад, гадила, що по полю бродило и
пр. Мил. 54.

Гáдина, ни, ж. 1) Гадъ, пресмыкаю-
щееся животное, зм'я. В'ється, як гадина.
Ном. № 3002. Гадина в його словах дихає.
Ном. № 2932. Хоч би гадина таж-
сичала, то візьме (такой воръ). Ном.
№ 11084. Туга коло серця як гадина
в'ється. Чуб. V. 473. 2)—сліпá=Веретін-
ник, Anguis fragilis. Вх. Пч. II. 16. 3)—со-
роката. Pelias praester. Шух. I. 22. 4)—чоб-
на. Pelias chersea. Шух. I. 22. 5)—Упо-
требляется какъ бранное слово. Ум. Гá-
динка, Грин. I. 6; гáдинонька, Мет. 251;
гáдиночка, Чуб. V. 434.

Гадíнник, ка, м. Раст.: а) Alchemilla
vulgaris.: Вх. Пч. II. 29; б) Verbascum
thapsus. Лв. 102.

Гáдинонька, ки, ж. Ум. отъ гадина.

Гадиioчка, ки, ж. Ум. отъ гадина.

Гадинá, нáти, с. Зм'енышъ. Гадина
чинить уперед яйце, а потім віводить
гадинита. Шух. I. 238.

Гáдка, ки, ж. Мысль, помышленіе,
думка. Ні думки, ні гадки.—Що хатка,
то інша гадка. Взяли мене думки та
гадки. Ном. № 5807. А ні гáдки. І гáдки
не має. И не думаетъ вовсе, и въ усь се-
бѣ не дуетъ; и не заботится. Ном. № 4991.
Його лають, а він, а ні гадки (а він і
гадки не має). Его бранять, а онъ и въ
усь себѣ не дуетъ. Не журиться Кате-
ринка, і гадки не має. Шевч. 67. За го-
динки жито помолотили й прибрали,—

тепер ні гадки, — т. е. теперь и спокойны. Черн. у. Шкодá й гáдки. Нечего и думать. *Шкода* ї гадки, не буде нічого. Шевч. 422. Ум. Гáдоњка, гáдоčka. Думки-гáдоњки не мають. Шевч. 648 Ой почели вівчерики гадочки гадати, як би дати Бондарючи та у село знати. Шух. I. 205.

Гадкувати, кўю, еш, гл. Размышлять, раздумывать. Він тогди не каже нічо, лиши собї гадкуїт. Гн. Н. 9.

Гáдовий, а, е. Змѣиний, свойственный гаду. Гадове кобло. Бранное слово. Енея, гадового сына, пужни по своему. Котл. Ен. IV. 36. Гадова свинота Ном. № 12403.

Гадови́ще, ща, с. Змѣиное гнѣздо, место пребывания змѣй. Вх. Зн. 9.

Гáдоњка, ки, ж. Ум. отъ гадка.

Гáдоčka, ки, ж. Ум. отъ гадка.

Гáдра, ри, ж. Баба-яга, сварливая баба. Вх. Зн. 9.

Гаду́. Обыкновенно съ повторениемъ въ выраженіи: Я (він, ти і т. д.) гаду́, гаду́. Я (онъ, ты и т. д.) болтаю. Гаду, гаду, а вовк сунє. Ном. № 5769. Гаду, гаду, а пси в крупах. Ном. № 12949.

Гадь, ді, ж.=Гаддя. В хаті була всяка гадь.... вужі та ящірки. Гн. II. 66. На благовіщіння гадь вилазит із землі. Фр. Пр. 59.

Гадю́к, ка, м.=Гадина. Вх. Зн. 9.

Гадю́ка, ки, ж. 1) Гадюка, *Vipera berus*. Вилазить гадюка та ї сичить. Рудч Ск. I. 146. Гадюк умію замовлять Котл. Ен. Ш. 13. Нехай мої руці поїдять гадюци. Грин. Ш. 266. 2) Гадина, змѣя. Даю вам силу наступати на гадюки. Св. Л. Х. 19. 3) Употребляется какъ бранное слово. Ум. Гадючка.

Гадюра, ри, ж. 1) Большая гадюка, большая змѣя. 2) Бранное слово. Що це ти, гадюро, робиш? Уман. у..

Гадюцький, а, е.=Гадючий. Чуб. I. 122.

Гадючá, чати, с.=Гадючня. Ком. II. стр. 107.

Гадюченá, нати, с. Дѣтенышъ гадюки, змѣенышъ. Гадюка ї гадюченята. Ком. II. 107. Ум. Гадюченятко.

Гадючий, а, е. 1) Змѣиный, гадючий. Гадюча в серці в вас отрута. К. Псал. 132. Гадюче кобло. Змѣиное гнѣздо. 2) Гадюча мбрква. Раст. *Reucedanum Oreoselinum Moench*. ЗЮЗО I. 166. 3) Бранное слово. Гадючий сину! Маркев. 56. Гадючий жид. Маркев. 56. І ціпка вхопила гадюча дитина. Грин. II. 183.

Гадючин, на, не. Принадлежащий, свойственный гадюкѣ. Не лай гадючину матир. Чуб. II. 12

Гадючина, ни, ж. Мясо гадюки, змии. Ном. № 12174

Гадючка, ки, ж. 1) Ум. отъ гадюка. 2) Гадючку вкинути, впустити. Сдѣлать пакость. Здається і другже, а гадючку впустив. Ном. № 9536.

Гадючик, ка, м. 1) Змѣиное гнѣздо. Екатеринослав. 2) Раст.=Воронецъ, *Spiraea Filipendula L.* ЗЮЗО. I. 137. 3) Низенькая землянка. Херс. Викопав якийсь гадючиник у землі. Левиц. Пов. 343.

Гадюччя, ча, с. соб. Гадюки. Тілько ї видко між кущами, що гадюччя я ящірок. Щог. Сл. 123.

Гадюшник, ка, м.=Гадючик 3. „Мѣстечко Курисово-Покровское“. (Одесса. 1883), стр. 16.

Гадя, дати, с. 1) Змѣенышъ, змѣиное отродье. Федък. 2) Гаде сліпе Рыба Petromyzon fluv. Шух. I. 24.

Гадячий, а, е. 1)=Гадовий, гадючий. Мил. М. 48. Сім голов гадячих. Гн. I. 22 2) Гадяче зілля. Раст *Veronica chamaedrys*. Вх. Пч. II. 37

Гасвій, а, е. Лѣсной. Желев.

Гаечка, ки, ж. Ум отъ гайка 1.

Гáz, зу, м. 1) Газъ. 2)=Гас.

Газарі, рів, м. мн. Патронташи, привитые на груди къ чеснокѣ. Черном.

Газда, ді и пр.=Газда и пр.

Газёта, ти, ж. Газета. Жадна газета, жадна пошта не переносила так швидко звісток з одного краю до другого, як язик Борюхів. Левиц. I. 180.

Газéтник, ка, м. Журналистъ, издающій газету или пишущій въ ней. Засіли письмаки соборомъ у сто душ, високі розумомъ, в газетників преславні. К. Дз. 118.

Газнік, ка, м. и **Газніця**, ці, ж.=Гасиник, гасиница. Правобер.

Гайвка, ки, ж. Весенняя хороводная игра, весенняя пѣсня въ этой игрѣ. Гол. IV. 7. О. 1861. XI. Св. 39.

Гайлка, ки, ж.=Гайвка. Желек. Гол. II. 177.

Гайна, ни, ж.=Гай. В зеленій гайні, при низькій долині, козак грає і співає о любій дівчині. Гол. I. 386.

Гайня, на, с.=Гайня.

Гайр, ру, м.=Татарак=Гавяр.

Гайти, ся, гаю, ся, еш, ся, гл. 1)=

Гаїти, ся. О. 1861. XI. Св. 39. Рудч. Ск. I. 125. 2) Гаїти. Занимать попусту мѣсто. Вх. Зн. 9.

Гай, гаю, м. Роща, небольшой лѣсъ. Вас. 206 По гаеві усякий птах літає. Греб. 390. Густий гаю, густий—не прогляну. Мет. 66. Ум. Гайбк, гайбочок. Гайок зеленемъкій. Шевч. 411. Ходить милий по гайочку, выграває в сопілочку. Чуб. V. 42.

Гайбўз, за, м. Раст. Осітум baxyli-sim. Вх. Пч. I. 11.

Гайвір, ру, м.=Гав'яр. Св. Л. 271.

Гайворон, на, м. Грачъ, Corvus frugilegus. Вх. Пч. II. 9. Та ще мене гайворони укрили з півночі... Клюють очі ко-зацькій, а трупу—не хочуть. Шевч. 491.

Гайвороння, на, с. Грачи. Як же за- прякас гемонське гайвороння та здій-меться, наче хмара. Стор. I. 125.

Гайвороня, на, с. Граченокъ.

Гайворонячий, а, е. Свойственный, при- надлежащий грачу, грачевый, грачій

Гай-гай! меж. 1) Эхъ-эхъ! Гай-гай, як був я молодий! Гай-гай! добрий край, та лихая година з вами. Ном. № 705. 2) Крикъ на хищныхъ птицъ.

I. Гайды, ди, 1) м. и ж. Новъса. Аф. 352. 2) ж. Флейта. Угор.

II. Гайды! меж. Маршъ! впереды! Була колись правда, поясила—та и гайда. Ном. № 6708. Осідлаєм буланого та и гайда в дорогу. Шевч. 246.

Гайдабўра, ри, м. Разбойникъ. К. Досв. 209, 218.

Гайдабўрити, рю, риш, гл. Разбойни- чать Коли б ти не гайдабурив—всяк сидів би тихо. К. Дз. 125.

Гайдай, дая, м.=Гайдаръ. Аж там стойти гайдай молоденький. Лукаш. 81.

Гайдамака, ки, м. 1) Гайдамакъ; че- ловѣкъ, причастный къ крестьянскому возстанію въ 18 вѣкѣ на правомъ берегу Днѣпра. Йде Залізняк Чорнимъ шляхомъ, за ним гайдамаки. Шевч. 155. 2) Раз- бойникъ.

Гайдамакування, на, с. Пребываніе гайдамакомъ.

Гайдамакувати, кую, еш, гл. Гайдамачествовать, быть гайдамакою. Аф. 353.

Гайдамаха, м.=Гайдамака. Желех.

Гайдамачтво, ва, с. Гайдамачество. См. Гайдамака. Левиц. I. 535.

Гайдамацький, а, е. Гайдамаческій См. Гайдамака. Ном. № 4258.

Гайдамачити, чу, чиш, гл.=Гайдама- кувати. Аф. 353.

Гайдамаччина, ни, ж.=Гайдама- ча- на. ЗОЮР. I. 139.

Гайдамашок, шка, м. Ум. отъ гайдамака. Желех. Грин. Ш. 601.

Гайдамащина, ни, ж. Возстаніе гайдамаковъ, время возстанія гайдамаковъ. КС. 1884. VII. 721.

Гайдарик, ка, м. Ум. отъ гайдаръ.

Гайдарка, ки, ж. Длинная настущеская палка. Лубен. у.

Гайдаръ, ря, м. Пастухъ овецъ. Зміев. у. Ум. Гайдарик.

Гайдати, даю, еш, гл. Игратъ на флейтѣ. Угор.

Гайдачок, чка, м. Особый родъ орна- мента на писанкѣ. МУЕ. I. 104.

Гайдей, дая, м. У гуцловъ: настухъ рогатаго скота. См. Гайдай, бовгаръ. Шук. I. 189.

Гайдук, ка, м. Высокорослый служи- тель; солдатъ надворной стражи. Ой ви війти, отамани, панській гайдуки. Ні. Ой прикнув царь на своей гайдуки: „Возьміть Байду добре в руки!“ Гол. I. 2. 2) Особаго рода танецъ 3) Гайдука сади- ти, ударити. Танцевать въ присядку. Уда- рила б гайдука, та боюся мужика. Чуб. V. 687. Еней, матню в кулак прибра- ши, і „не до соли“ примовлявши, садив крутенъко гайдука. Котл Ен. I. 20. 4) Ніс гайдука скаче. Выраженіе для ука- занія чьего-нибудь страшнаго аппетита, усиленной работы челюстями. Лупить (=ѣсть), аж ніс гайдука скаче,—танцює. Ном. № 12206. Ум. Гайдучок. Чуб. V. 1075. Ув. Гайдучище. Чуб. V. 686.

Гайдуцький, а, е. Принаследжащий, свой- ственный гайдуку 1.

Гайдучище, ща, м. Ув. отъ гайдукъ.

Гайдучок, чка, м. Ум. оғь гайдукъ.

Гайка, ки, м. 1) Гайка. 2) Замедленіе, проволочка, трата времени. Коли б не гайка трапилася у дорозі, може б і ви- стиг на обід. Екатериносл. у. Ум. Гаечка.

Гайкати, каю, еш, гл. Кричать гай!

Гаймін, на, м. Множество. У цісті сьогодня гаймін огірків. НВолын. у.

Гайнáръ, ря, м. Работникъ, пригоняю- щий на ярмарку еврейской скотъ. Шук. I. 84

Гайній, а, е. 1) Мѣшкотный, медлен- ный. Гайна робота. Вх. Зн. 9. 2)=Гаєвий. Повій, вітре гайній. Гол. II. 793.

Гайнік, ка, м. Лѣсникъ. Вх Зн. 9.

Гайнів, нова, ве. Принаследжацій, свой-

ственныи гайнү. Бранное слово: гайнів брат. Ном., стр. 285 № 3349.

Гайно, нар. Мъшкотно, медленно.

Гайнб, на, с. 1) Навозъ, испражненія. Ном. № 7916; № 6572. 2) Подстилка соломы для скота. О. 1862. VШ. 49. 3) Медвѣжья берлога. Шух. I. 22. 4) Безпорядокъ. Гайнбом стояти. Быть въ беспорядкѣ. Казала, що все прибрала в хаті, аж бачу, що все такечки й стоять гайном.

Гайнування, на, с. Небреженіе, небрежность, бездѣльничанье.

Гайнувати, ну́ю, еш, гл. Небречь, распрачивать, мотать. *Ти ж і сам колись був таким, як ми, дукою. Хто тобі, песьковому синові, звелів гайнувати батьківщину.* К. Бай. 47. *Хто в літі гайнує, той в зімі голодує.* Ном. № 558. *Заробить гроши, та й гайнує їми,—нічого не зостається в його.* Новомоск. у. 2) Кутить, гулять. *А кум з кумою в корчи гайнує.* Чуб. № 1099. 3) Производить беспорядокъ. *Ну бігать, гомоніть, гайнувати,—аж усе піде жужом.* МВ. II. 10.

Гайнути, ну́, нёш, гл. Побѣжать, ки-
вутъся, махнуть, удратъ. Г. Барв. 314.
Десь так гайнув, що й не видно. *Ой гайну я до дівчат та й на вечерниці.* Нп. № 14068.

Гайняний, а, е=Гасвий. Гарна, як
квітка гайова. Ном. № 8425.

Гайовий, вого, м. Лѣсной сторожъ

Гайовик, ка, м. Лѣшій. Уман. II. 84

Гайбк, йка, м. Ум. отъ гай.

Гайбочк, чка, м. Ум. отъ гай.

Гайсання, на, с.=Гасання.

Гайсати, саю, еш, гл.=Гасати.

Гайстер, ра, м. 1)=Чорногуз, Ciconia nigra. Вх. Пч. II. 9. Пирят. у. 2)=Гайстра. ЗЮЗО. I. 113. Котл. Ен VI. 43.

Гайстра, три, ж. Астра. Aster chinensis L.

Гайструк, ка, м. Родъ женскаго головного убора: бѣлый платокъ, вышитый по концамъ. Борз. у.

Гайта, ти, ж. Распутная дѣвка. Желех.

Гайта! меж. При управлениі лошадью: направо. Желех.

Гайтан, на, м. Поясъ съ гаманомъ, большъ шиломъ, ножемъ и прочее (у пастуховъ). О. 1862. V. Кух. 37.

Гайтара, ри, ж. Гитара. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Гайти, ж. Дѣтск. Гулять. О. 1862. IX 118.

Гайтіна, ни, ж. Жердь. Киев. г.

Гайтів, това, м. 1) Полевой сторожъ. Желех. 2)=Гайник. Вх. Лем. 401.

Гайтове, вого, с. Охота. Желех. Тоже. гайтви, мн. Шух. I. 235.

Гайтта! меж. Гайта. Kolb. I. 65.

Гайтування, на, с. Охота съ гончими. Галиц.

Гайтувати, тую, еш, гл. Охотиться, особенно съ гончими. Вх. Зн. 9. Шух. I. 235. 2) Распутничать? См. Гайта. Коли мати гайтує, то й дівка. Ном. № 13984.

Гайтусь, — ходити. Дѣтск. Испражняться. На чорнім хліб ся родить, а на білі гайтусь ходять. Ном. № 12206.

Гак, ку, м. 1) Крюкъ. Рудч. Ск. I 69.

Григ Ш. 412. *Возьміть Байду добре в руки, на гак ребром зацепіте.* АД. I. 146.

2) Родъ багра для ловли рыбы. Вх. Пч. II. 25. 3) Крючекъ для удочки, но чаще употребляется ум. гачок. 4) Шипъ подковы. Треба перекуватъ коня, бо вже гаки позбивались. АФ. 353. 5) Орудіе для обтягиванія бочки, обручемъ. 9) *Тут тобї гак!* Тутъ тебѣ и конецъ; тутъ тебѣ и аминь! 7) З гаку плодити отару. Браться досматривать стадо овецъ, получая за это отъ хозяина тридцатую овцу (о личманах) О. 1862. V. Кух. 37. 8) З гаком Съ лишнимъ, съ небольшою прибавкою. По дви десятині й вісім аришин та трошки й з гаком. Вас. 208. Ум. Гачок, гачечок.

Гакало, ла, м. и с. Часто повторяю щій меж. га

Гакання, на, с. Частое повтореніе вопросит. меж. га.

Гакарь, ря, м. Стволъ молодаго дерева, которымъ связываютъ вмѣсто двѣ тальби, два плота, сплавляемаго дерева. Шух. I. 181

Гакати, каю, еш, гл. Часто повторять вопросит. меж. га; чокать. *I доки ти будеш усе тільки гакати?*—Такий вже гакало!

Гаківніця, ці, ж. Длиннос крѣпостное ружье. КС. 1882. X. 142. *Три ручиниї-гаківницї і три самопали.* Шевч. 450.

Гакнути, кну, неш, гл. Крикнуть га Га! Та як гакне, то аж зорі на небі заворушились. МВ. (КС. 1902. X. 149).

Гакс, меж. Крикъ, которымъ прогоняютъ свиней. Вх. Лем. 447.

Гакуватий, а, е. Крючковатый.

Гал, лу, м. 1) Небольшой шаръ. 2) По-

ляна въ лѣсу. Суранс. у. Ум. Га́лець, га-
лѣчок.

Галá, меж. 1) =Гиля. Дробу, дробу,
дробушечки, наївши петрушечки, на-
ївши лободи, гала, гала до води. Чуб.
Ш. 88. 2) Піті галá світа.=Світ за очі пі-
ти. См. Світ. Щоб ти пішов круга світа
та галá світа. Ном. № 3677. Забіжи га-
ласвіта. Чуб. VII. 575. 3) Прип'євъ. Ой
чук та гала, а я в церкві була. Чуб. V.
1166.

Галабўрда, ди, 1) ж. Дебошъ, дебо-
ширство, буйство. Волынск. 2) м.=Гала-
бурдник. Желех.

Галабўрдити, джу, диш, гл. Дебошир-
ствовать, производить беспорядокъ. Во-
лынск.

Галабўрдник, ка, м. Буянъ, чебоширъ.
Желех.

Галабўта, ти, ж. Надменность. Вх.
Зн. 9.

Галагáн, на, м.=Галаган. Зверху (во-
ди) блищав довгий рядок здорових, білих,
дерев'яних галаганів, наче разок намиста.
Левиц.

Галагівка, ки, ж.=Гайвка. Желех.

Галаджíйка, ки, ж. Небольшой плу-
жокъ съ прямой градилью, безъ колісн.
Одесск. у.

Галаджóвий, а, е. ? Спідниця така, як
гандірка, а корсет новий галаджовий.
Г. Барв. 113.

Галадýн, на, м.=Галадущик. Желех.

Галадúщик, ка, м.=Гладущик. Желех.

Галáй. 1) =Галайко. Желех. 2) Кличка
собаки. Вх. Лем. 401. 3) На галáй-балáй.
Необдуманно, на авось, какъ попало, какъ
нибудь. Ном. № 13030. 4) У галáй світа
піті =Гала світа піти. Желех. См. Гала 2.

Галайдá, дй, м. Скиталецъ, бездомный.
НВолын. у.

Галáйкати, каю, еш, гл. Кричать; кри-
чать и пѣть, мѣшая пѣніе съ крикомъ.
Желех.

Галáйко, ка, и. Крикунъ, верезга.
Желех.

Галайкотати, кочу, чеш, гл.=Галай-
кати. Желех.

Галайкотіти, кочу, тиш, гл.=Галай-
кати. Желех.

Галайкувати, а, е. Крикливыи, болтли-
вый. Желех.

Галайстра, стри, ж. Толпа, куча наро-
да, чѣтей. Желех.

Галáкati, каю, еш, гл. Кричать. Цит,
братье, не галакай на мене. Гн. II. 109.

Галамббéць, бцá, м. 1) Кушанье изъ
кукурузной муки. Угор. 2) Родъ киселя
изъ овсяной муки. Желех.

Галамбувати, бўю, ёш, гл. Смѣшивать-
ся, перемѣшиваться. Желех.

Галáнка, ки, ж. Петля изъ веревки,
извѣстнымъ образомъ связанныя. Мирг. у.
Слов. Д. Эварн.

Галáнський, а, е. Голландскій Стор.
II. 160.

Галанці, ців, м. мн. Узкіе брюки У
німецьких галанцях. Стор I. 111. Носили
латані галанці. Котл. Ен. IV. 14.

Галанчáтий, а, е. Одѣтый въ узкие
брюки.

Галапўп, па, м.=Голопуцьок? Вх.
Пч. I. 14.

Гáлас, су, м. Крикъ, шумъ, вопль. За-
реготались нехрещені... гай обізвався:
галас, зик, орда мов ріже. Шевч 29.

Галасáйко, ка, м. Крикунъ. Желех.

Галасáти, саю, еш, гл.=Галасувати.
Еней на старших галасає. Котл. Ен. VI.
78. Дяки гарненько галасали. Мкр. Г. 70.

Галаслівий, а, е. Крикливыи. Желех.

Галаслівість, вости, ж. Крикливость
Желех.

Галасний, а, е =Галасливий. Желех.

Галаснúти, снý, нéш, гл. Крикнуть.
Желех

Галасове зіллє, с. Раст. Scopolina
antropoides.. Вх Пч. II. 36.

Галасувáння, на, с. Крикъ, вопль,
дѣствіе отъ гл. галасувати. Галасування
то піднімалось разом, то затихало. Левиц.
I. 126.

Галасувати, сýю, еш, гл. ДраТЬ горло,
кричать, вопить. Мій дом не улиця, де
кожний може галасувати. Левиц. Пов.
269. Жінки, пороспускаши коси, росхрі-
стані і без свиток.... галасували на ввесь
рот. Котл. Ен. VI 52.

Галасуватий, а, е =Галасливий. К.
Кр. 40.

Галатáн, на, м.=Галайко. Желех.

Галахúра, ри, об. Насмѣшиловое про-
званіе лица духовнаго званія или его до-
мочадцевъ. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Галаюватий, а, е = Галайкуватий
Желех.

Гальвá, вý, ж Мѣра жидкости. Гальву
віна. Гол. Ш. 244.

Галдамáш, ша, м.=Одамаш. Вх. Зн. 43.

Га-ле! меж. Иди сюда! Вх. Лем. 402.

Галеня́, вáти, с. Галченокъ. Чорнеські галенята, підійміться в гору Чуб 1030.

Галéра, рѣ, ж. Гребной корабль, галера В тій галері од пристані далеко одпускали, Чорним морем далеко гуляли. АД. I. 209.

Галéрний, а, е и **галéрський,** а, е. 1) Привадлежацій, свойственный галерѣ. Обізветься між турків Лях-Бутурлак, клюшник галерський. АД. I. 216. 2) Галерна робота. Каторжная работа (гребцами на галерахъ были обыкновенно невольники).

Гале́ць, лъца и **гáлечок,** чка, м. Ум. отъ гал.

Галити, лю, ліш, гл. 1) Гладить галом (см.). 2) Спѣшить торопиться. Пождите, вгамуйтесь - трохи, не галите. Котл. Ен. Ш. 25.

Галитися, люся, лішся, гл. 1) Быть глашену галом. 2)=**Галити 2.** На бой дивитись всяк гались. Котл. Ен. VI. 67.

Галицький, а, е. Галицкій. Желех.

Галиця, ці, ж.=**Галка 1.** Кинув не палицю, убив не галицю, скублю не пера, ім не мясо. Ном., стр. 293, № 92.

Галич, чі, ж. соб. Галки, грачи. Галич поле криє. Шевч. 52. Коли галич і повітрі шугає—буде хуртовина. Грин. I. 254.

Галичáнин, на, .и. Житель Галиції Желех.

Галичáнка, ки, ж. Жительница Галиції. Желех.

Галичина, ні, ж. Галиція.

Галівнік, ка, м. 1) Канать, которымъ тянуть паромъ Каменец. у. 2) Работникъ, тянувший судно, бурлакъ. Черк. у. См. Галювати 1.

Гáлка, ки, ж. 1) Галка, клуша, corvus monedula. Ой полети, полети, да чорная галко, да на Дін риби їсти! Мак. (1834). 128. Чорний, як галка. Ном. № 13152. 2) Небольшой шаръ, шарикъ. Стоять палка, на їй галка. Ном., стр. 296. Галки класти, кидати. Баллотировать шарами. Каменец. у. 3) Мушкатна галка. Мускатный орехъ. 4) Родъ хороводной весенней игры. Маркев. 73. Ум. Галонька, галочка.

Гáлман, на, м. Бранное слово для мужчины. Харьк. у Слов. Д. Эвари.

Гáлманка, ки, ж. Бранное слово для женщины. Харьк. у Слов. Д. Эвари.

Гáло, ла, с. 1) Шаръ. 2) Стекляный шаръ для глашенья. Полт. 3) Круглая

поляна въ лѣсу. НВолын. у. 4) Круглое пространство на озерѣ, незаросшее водорослями. НВолын. у. 5) Лѣсное озеро. НВолын. у. См. Гал.

Галóн, на, м. Галунъ, позументъ. Золотій галони, а срібній запони. Нп.

Галои́вка, ки, ж. 1) Ум. отъ галка. 2) Ласкательное слово для женщины. Спасибі тобі, Марусенько, галонько. МВ. II. 124.

Гáлочка, ки, ж. Ум. отъ галка. 2)=**Галонька 2.**

Галú-балú, меж. Въ значеніи: болтать. Употребляется и какъ существительное, и какъ глаголь. Аби зійшлись, то як почнуть галу-балу,—кого вже тут не згадають!—Галу-балу, а свині в ріві. Ном. № 12948.

Галúза, зи, ж. Вѣтвь. Гол. I. 206. Ум. Галузка. Ном. № 1045; Галузонька. Су лісі галузонька. Гол. I. 206.

Галúзя, зя, с. соб. Вѣтви.

Галúзитися, жуся, зишся, гл. Вѣтвиться.

Галúзка, ки, ж. Ум. отъ галуза.

Галúzonька, ки, ж. Ум. отъ галуза.

Галúзь, зі, ж.=**Галуза.**

Галúн, ну, м. Квасцы. Нате і мій галун до церкви. Ном. № 6434. Ум. Галуне́ць, галунчик. Аф. 354.

Галунийна, ни, ж. Квасцы (растворенные?). Як посолити, то не озме сі галунина єйці. ЕЗ. V. 92.

Галúнiti, ню, ниш, гл. Мочить въ растворѣ квасцевъ. Чуб. Ш. 15. Крашанки галунять, а тоді варятъ у кірці. Черниг. у

Галúнка, ки, ж.=**Крашанка.** МУЕ. I. 171. КС. 1891 V 191.

Галунóвий, а, е. Квасцевый.

Галунчик, ка, м. Ум. отъ галун.

Галух, ха, м. Нѣсколько галушекъ, слѣпившихся вмѣстѣ? Галушку галух із-зів. Грин. I. 233.

Галúха, хи, ж. Большая галушка.

Галúшечка, ки, ж. Ум. отъ галушка.

Галúшище, щі, ж. Ув. отъ галушка.

Галúшка, ки, ж. Галушка, кусочекъ тѣста, сваренный въ водѣ или молокѣ, клецка. Чуб. VII. 440. Рязані галушки, рвани галушки,—смотря по способу приготовленія. Варилишень гречані галушки. Рудч. Ск. I. 11. Ум. Галушечка. Іди, доню, вечеряти, бо галушечки скипили. Грин. Ш. 421.

Галúшник, ка, м. Большой любитель галушекъ. Черниг.

Галущанка, ки, ж. Порода мяты. Вх. Лем. 402.

Галь, лі, ж. соб. Галки. Галь на скратах сидить. Міусск. окр.

Гальма, ми, ж.=**Гальмб** 1. Віндряк крутился, бо за гальму не зав'язаний був. Змієв. у.

Гальміз, за, м. Отверстіе въ обухѣ топора для вставки топорища. НВол. у.

Гальмб, ма, с. 1) Торчозъ для остановки колеса экипажа, колеса мельницы (деревянныя дуги, сжимающія посредствомъ веревки мельничное колесо, когда надо остановить его) и пр. 2) Переносно: препятствіе, задержка. 3) Изъянъ. А нічого собі шкапина,— без гальма, ні за що зажити. О. 1861 XI. Св. 49.

Гальмування, ня, с. Дѣйствіе тормозящаго, торможеніе, останавливаніе.

Гальмувати, м'ю, еш, гл. 1) Тормозить. У гору йду—не бичую, із гори йду не гальмую. Мет. 460. 2) Останавливать мельничное колесо. 3) Переносно: препятствовать, задерживать. Хто де не дума—там ночує, хотів де бігти — там гальмует.

Котл. Ен. VI. 42.

Гальбина, ни, ж.=**Галява.** Лохв. у.

Гальбонка, ки, ж. Парчевая лента. *Mn. тальбонки.* Головной дѣвичій уборъ изъ парчевой ленты. Ромен. у. Слов. Д. Эварн.

Галювання, ня, с. Дѣйствіе отъ гл. галювати.

Галювати, лію, еш, гл. 1) Тащить судно противъ воды людьми или лошадьми. Чер. у. 2) Рыскать. Галювали ціле літо по полю. Чуб. Ш. 239. 3) Пустовать, быть незанятымъ. Чого в тебе город галює, — хиба нема чого посадити?

Галабарда, ди, ж. 1) Алебарда. 2) Особый видъ топора. НВол. у.

Галява, ви, ж. Поляна въ лѣсу; незаросшее мѣсто среди хлѣба въ полѣ. НВолын. у. На рѣкѣ, прудѣ: незаросшее мѣсто среди тростника. (К. II. Михальчукъ). См. *гало, Гальовина*

Галявна, ин, ж.=**Галява.**

Галапа, пи, ж? Бранное слово для женщины. Шух. I. 34.

Галяр, ру, м.=**Гав'яр.** Вас. 205.

Галара, ри, ж. 1)=**Галера.** КС. 1882. XII. 505. 2) Судно для перевозки грузовъ. 3) Плоскодонная лодка на два весла. Вас. 157. Ум. Галярна. Ми у Кременчуці перейдили на той берег галярками. Пирят. у.

Гам! меж. 1) Означаетъ въ дѣтскомъ языке: єсть. Не плач, дитино, зараз

будем гам. — *I сам не гам і людям не дам.* Грин. I. 236. 2) Означаетъ быстро проглотить. *A лисичка його гам! та й проковтнула.* Рудч. Ск. II. 3.

Гам, му, м. Крикъ, шумъ. *Гармидер, галас, гам у гай.* Шевч. 333.

Гамазбїй, зю и зея, м. и гамазея, зеї, ж. Магазинъ для склада и храненія какихъ либо вещей, хлѣба. О. 1862 I. 62. *Ручиниць, мушкетів, оружжин наклали повні гамазеї.* Котл. Ен. IV. 56.

Гамазін, на, м=**Гамазея.** *Підпалюють гамазини з хлібом.* Стор. МПр. 80.

Гамазій, зію, м. и Гамазія, зії, ж.=**Гамазея.** *Оттой хліб, що в гамазії, добре люде розібрали.* Кв. II. I. 145.

Гамала, ли, ж. Смѣсь? Родъ кушацъя? *Накришили так то того, то сього,— вийшла чисто гамала,— поїли.* Пирят у. Слов. Д. Эварн.

Гамалик, ка, м. Задняя часть шеи. *Козаки сами там пораються, а нашому брату даютъ оглоблею по гамалику.* К. ЧР. 354.

Гамаликуватий, а, е. Толстошерстый, коренастый. *Гамаликуватий віл.—Народ показний, гамаликуватий.* Г. Барв. 240.

I. Гамаи, на, м. Кожаный мѣшочекъ для храненія табаку, карманыхъ вещей; кошна, кошелекъ. Чуб. V. 919. *Загубила чотирі гроши з гаманом.* Ном. № 12533. Товчуть, як жиди гамана. Десь у мене був з кулями гаман. АД. I. 173. Ум. Гаманець, гаманчик. АФ. 354. „*Tи курець?*“—Курець, ясновельможний пане. „*А є люлька й гаманець?*“ Рудч. Ск. II. 202. Ув. Гаманище, гаманяка.

II. Гаман, на, м. Еврейскій праздникъ: Аманъ. Гаман не свято, трясця не хороба. Ном. № 5520.

Гаманець, иця, м. Ум. отъ гаман.

Гаманіще, ща, Ув отъ гаман.

I. Гамановий, а, е. Осносящійся, принадлежащий I. Гаману.

II Гамановий, а, е. Относящийся къ II. Гаману. Гаманове вухо. а) Пирожное, приготовляемое евреями во время праздника Гамана. б) Бранное название еврея. Стор. II. 39.

Гаманчик, ка, м. Ум. отъ гаман.

Гаманяка, ки, м. Ув. отъ гаман АФ. 354.

Гамарня, ві, ж. Металло-плавильное заведение. Полт.

Гамарство, ва, с Плавильное искусство, металлургія.

Гамарський, а, е. Металло-плавильный.

Гамати, маю, еш, гл. Дѣтское: ёсть. О. 1862. IX. 118.

Гамба, би, ж. Узель, служацій для застегиванія вмѣсто пуговицы. Гол. Од. 82 Угор.

Гамбарня, ні, ж.=Гарбарня. Кору з дуба пообдирено і забрано до гамбарні... Отто де шкури чинять, то й гамбарня зветься. Кіев у.

Гамела, ли, об. Толстый, неповоротливий человѣкъ. Ном. № 13950

Гамера, ри, гамерка, ки, ж Бумажный вязаный колпакъ въ видѣ усѣченного конуса. Желех. Гол. Од. 48.

Гамерицький, а, е. Американский. Вх Лем. 402.

Гамза, зі, ж. Казна. У його багачко гамзи. Аф. 354. См. Кабза.

Гамів, мови, ж.=Гальмо. Желех.

Гамір, мору, м. Шумъ, крикъ. Желех В містечку почався.... гамір. Левиц I 126.

Гамірка, ки, ж. Низкая деревянная ручка въ большой пилѣ, которой распиливаютъ дерево на доски. Мирг. у Слов Д. Эварн.

Гамірний, а, е. Шумный. Желех

Гамкання, ня, с. 1) Дѣтск.: ёда. 2) Чавканіе.

Гамкати, каю, еш, гл. 1) Дѣтск.: ёсть 2) Чавкатъ. Зубами скрежотить, яритъся і гамка ёсти здалека. Котл. Ев. VI. 29

Гамкнутi, ну, неш и гамнути, ну, неш, гл. Однокр. в. отъ гамати. Съѣсть, глотнуть. Даї пановi покуштувати, а він і гамкне. Ном. № 1148.

Гаморнти, рю, риш, гл. Кричать, шумѣть. Желех. Подольск. Люде гаморятъ, дерево тріщитъ, сичитъ, солома прискакъ, огонь шепотитъ (на пожежі). Гн. II. 30. Жінка гаморить на мене, теща і всi гостi якось косо дивлються. Грин. II. 178

Гамрити, мрю, риш, гл.=Гаморити. Я думаю, що воно гамрить, аж то ви балакаете. Лохв. у.

Гамсёл, ла, м. Ироническое название, даваемое черноморцами жителямъ Таврической губ. Черном.

Гамселити, лю, лиш, гл. Колотить, бить, ударять. Як почне тебе истиком гамселяти, то будеш знать, як дратувать Екатериосл. у. По столу кулаком гамсе-

литъ. Мир. ХРВ. 196. У виски гамселило як обухом. Мир. ХРВ. 266.

Гамування, ня, с. Усмиреніе, укрощение, успокоеніе, удерживаніе. Той давно вже іздив по табору, гамуючи козацтво, тільки од його гамування іще гірш підіймався гомін. К. ЧР. 209.

Гамувати, мýю, еш, гл. Удерживать, останавливать, укрощать, усмирять, успокаивать. Кров гамую,—з носа йде. Уман. у. Гамуй йому козаків, коли полковницький пірнac у суддї. К. ЧР. 322.

Гамуватися, мýюся, ешся, гл. Удерживаться, останавливаться, успокаиваться Аф. 354.

Гамúз, зу, м 1) Мякоть, мязга. 2) Потрошити на гамúз Разбить въ дребезги. Потрошили їм ноги на гамуз. ЗОЮР I. 76. 3) Гамузом. Все вмѣстѣ, сподна. Забрав гамузом, нічого не оставив. Екатериосл. г. Ну, я скажу гамузом ціну за всю роботу. Лубен. у.

Гамúла, ли, ж. 1) Каща изъ яблокъ съ медомъ. Борз. у. 2) Полужидкая масса, клокочущая въ сопкахъ. Черном. 3) Неудавшееся жидкое кушанье, сдѣланное слишкомъ густымъ, подобнымъ киселю, напр. о борщѣ, о галушках. Переясл. у

Гамúлець, льця, м. Узда. Гамuleць управити. Надѣть узду, переносно: смирить, обуздать. Шкода відбрикуватись!. Ми вправимо гамулець вам. К. ПС. 55.

Гáна, ни, ж. Порицаніе, безчестіе, поношеніе, стыдъ. Желех. Задавати, зробити гáну. Хулить, охулить.

Ганде, нар. Тамъ Вх. Лем. 402

Гандéвери, рів, м. мн. Шаровары изъ саeti. (Запорожці) наїздять у Богуслав на ярмарок та в саetowych штанях, чи то в гандеверах, кидаються було у цебер з дігтем. О. 1861. XI. 31.

Гандель, гандлювáння, гандлювати и пр.=Гендель и пр. О 1862. I. 71.

Ганджá, жі, ж.=Ганджа.

Ганджар, ру, м. Широкій татарскій кинжалъ. Татарина в-пень стинає, бунчук, ганджар, лук довжезний, ворон кона відбирає. Млак. 76.

Гандзя, зі, ж. Название коровы. Колв. I. 65.

Гандри бýти.=Вайдики бити. Желех.

Ганéбний, а, е. Позорный, безчестный, постыдный.

Ганéбне, нар.=Ганебно. Ганебне зневажали. Шейк.

Ганебність, ности, ж. Позоръ.

Ганебно, нар. Позорно, постыдно.

Ганетьба, би, ж. Сильное порицавіе, поношеніе, стыдъ. Її тільки ганетьбою і можна придавити.

Ганжа, жі, ж.=**Ганджа.** Коняка не має ніякої ганжі. Рк. Левиц.

Ганіба, би, ж.=**Ганеба.** А сам в убожестві, в ганибі. МВ. II. 43. Було куди нь підуть мої дочки і поденно робити, або що, ніколи ганиби нв чутти. Г. Барв. 294.

Ганіж, жу=**Ганус.** Вх. Пч. II. 34.

Ганити, ню, ниш, гл. Порицать, укорять, бранить, злословить, порочить, поносить, безчестити. Служив Москві, Іване, а вона ж його гане. Ном. № 669.

Ганібний, а, е. 1)=**Ганебний.** 2) Въ презрѣніи находѧційся. Сама бідна і ганибна. МВ. (О. 1862. I. 96).

Ганок, нка и пр.=**Ганок** и пр.

Ганус, су, м. Анись. Левч. 1.

Ганусівка, ки, ж. Настойка на анисѣ, анисовка. Хазяйка пляшку ухопила, що ганусівка в їй була. Алв. 18.

Ганусковий, ганусовий, а, е. Анисовый.

Ганути, ну, нёш, гл. Сmekать, догадываться. Ганути на кого. Угор.

Ганца, ци, ж. Кляча. Вх. Зн. 9.

Ганчарь, рá, м.=**Гончарь.**

Ганчірка, ки, ж. 1) Тряпка, тряпица, ветошка, стирка. Святая Покрівонько, покрій голівоньку хоч ганчіркою, аби я була жінкою. Ном. № 493. Зітри ганчіркою стіл, та не тією, а чистенькою. Харьк. 2) Грязное старое платье. Чого це ти в таку ганчірку убралася? Ум. Ганчірочка. Ув. Ганчірище. АФ. 354.

Ганчірна, ни, ж.=**Ганчірка.**

Ганчірник, ка, м. Тряпичникъ. Желех.

Ганчірочка, ки, ж. Ум. отъ ганчірка.

Ганчірря, ря, с. сооб. и **ганчіряччя, ча,** с. сооб. Тряпье. Черниг. З вікон замість шибок визирає ганчірря. Мир. Пов. II. 83.

Ганчірчище, щі, ж. Ув. отъ ганчірка.

Ганчіраний, а, е. Тряпичный. Константиногр. у.

Ганьба, бý, ж. 1) Позоръ, безчестіе, стыдъ, поруганіе. Ганьбою не візьмеш, так силою діймеш. Ном. № 3892. 2) Порицавіе. Тим тільки ганьба їому, що иноді чарку вип'є. Лебед. Ганьбу дати—кому.

Выразить порицаніе. Ном № 6820. Я парубку ганьби не даю. МВ. II. 125. Ні хвали, а ні ганьби я не спіткаю твоїй пустині Шевч. 441.

Ганьбáти, блю, бýш, гл.=**Ганити.** Нащо ганьбити чоловіка? Камен. у

Ганьбáтися, блюся, бýшся, гл. 1) Быть порицаему, хулигу, порицаться, хулиться. 2) Стыдиться. Угор.

Ганьблíвий, а, е. 1)=**Ганебний.**

2) Стыдливый. Угор.

Ганьблíво, нар.=**Ганебно.**

Ганьбувати, бўю, еш, гл. 1)=**Ганити, ганьбити.** Гарна дівка, ганьбувати ні за яку роботу не можна. Г. Барв. 384. 2)—**ким.** Браковать, порочить, презирать. Дівка ганьбує чим. Черк. у, Да чого, мила, смуткуєш, чи мою маткою ганьбуєш? Чуб. V. 690. 3) Жить безчестно. Судив мені Бог та й п'янину мужа, що він н'є і ганьбує, та ще й дома не ночує. Ил.

Ганька, ки, ж. Снарядъ, который гонять рыбу. Мнж. 178. Тоже, что и боят?

Ганянийна, ни, ж. Разгонъ. Тепер у нас, як приїхали з Петенбурху пани, так така коням ганянина. що куди тут. Мелит. у. Слов. Д. Эварн

Ганяня, ня, с. Бѣготня. Одно ганяня з ранку й до ночі.

Ганяти, няю еш, гл. 1) Гонять, понуждать къ ходу. Хлопці раз-у-раз сюди ганяють волів до водопою.—Його й наняє левади доглядати, проклятих горобців та гав ганяти. Гліб. 2) Гонять, преслѣдоввать, травить, сгопять. Ганяютъ, як солоного зайця. Ном. № 10071. У хаті—хоч вовків ганяй,—холодно. Ном. № 638. 3) Много бѣгать въ хлопотахъ, суетиться. Цілесенікий день ганяє сьогодня і нічого не пощастило зробити.—Чого ти ганяєш, як навіжений? 4) Гоняться, добиваться, искать. За великою добиччу ганяє. Макс (1849). 31.

Ганятися, няюся, ешся, гл. Гоняться. Ганялись наші батьки по низових стенах за білогорими сугаками. К. ЧР. 213.

Гапка, ки, ж. 1) Петля изъ проволоки для застегиванія платья. Утяти до гапликів. Сдѣлать что-либо некстати, невпопадъ. Ном. № 12469. Утяв до гапликів. Котл. МЧ. 460.

Гапликóвий, а, е и гаплýчний, а, е.

Относящійся къ гаплину. Гаплична петелька. Сдѣланній на крючкахъ. Гапличка жилетка.

Гапличок, чка, м. 1) Ум. отъ гаплик. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. КС. 1893. V. 278.

Гаптаріха, хи, ж. Жена золотошвея. Гаптарка, ки, ж. Золотошвея. Аф. 355. Гаптарство, ва, с. Искусство вышивать золотомъ, золотошвейство.

Гаптарський, а, е. Относящийся, принадлежащий золотошвею, золотошвейской. Це гаптарське діло.

Гаптаръ, ря, м. Золотошвей.

Гаптарювати, рюю, еш, гл. Быть золотошвеемъ. Він уже десять год гаптарює.

Гаптобаний, а, е. Вышитый, расшитый золотомъ или серебромъ. Комір і поши гаптovanі золотом. К. ЧР. 102.

Гаптування, ня, с. 1) Вышиваніе золотомъ или серебромъ. 2) Вышивка золотомъ или серебромъ

Гаптувати, тую, еш, гл. 1) Вышивать золотомъ или серебромъ. Шовком шила, злотом гаптували. Рудч. Чп. 190. 2) Иногда употребляется и въ значеніи просто вышивать. Нехай же шиють, шовком гаптуютъ. Метл. 3) Стежку гаптувати. Начинять путь. Треба же роспитатись куди прямувати, якии трахтом стежку гаптувати.

Гарабакати, каю, еш, гл. Оратъ, горланить. Желех.

I. Гаразд, нар. 1) Ладно, хорошо. „Приходьте сьогодня до мене!“—Гаразд! 2) Хорошо. Ей, чи гаразд, чи добре наш гетьман Хмельницький починив, що з ляжами із мостилили у Білій Церкві замірив? АД. II. 110. Не журсись, каже, дівко,—все гаразд буде. Рудч. Ск. II. 44. 3) Хорошо, достаточно, какъ слѣдуетъ, надлежащимъ образомъ. Не найшов гаразд шляху. Ном. № 667 Сам ти гаразд не тямини, що робиш. Ком. Р. II. 3. I ви, плебей-гречкосїй, і ви молилися, та вас ніхто не милус. Не вміють вас і помилувати гаразд Шевч. 609. 4) Счастливо, благополучно. Як усе дома буде гаразд, то може і прийду. 5) Очень. Гаразд таки причарувала і його до себе. Стор. МПр. 70. Ум. Гараздненько. Сонечко гараздненько обитріє. Сим. 201.

II. Гаразд, ду, м. 1) Добро, счастье, благополучие. Чоловікові мило згадати про давні свой гаразди. Федък. Я гаразду не зазнала, та вже й не зазнаю. Гол. I. 263.

Живутъ собі люде у добрі та в гаразді. 2) Гаразді=Достатки. Шух. I. 104. 3) На гаразд. Къ добру, кстати. Чи буде це на гаразд?

Гараздненько, нар. Ум. отъ I. Гаразд. Гарак, ку, м. Ромъ. МУЕ. I. 110.

Гармій, мія, м. Обманщикъ (о евреяхъ). ЕЗ. V. 151.

Гарап, па, м.=Арап.

Гарапа, пи, ж.=Гарапник. Драг. 277.

Гарапій, пія, м.=Гарапник. Він його як учеше гарапієм по спині! Александров. у. (лов. Д. Эварн.

Гарапник, ка, м. Шлесть, арапникъ. Рудч. Ск. II. 183. Шух. I. 292. Гарапник тройчатий. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 105)

Гарасівка, ки, ж, Узкая красная шерстяная ленточка. Гарусная лента. Желех. Гол. Од. 54. 47. О. 1862. II. 9.

Гарасікуватися, куюся, емся, гл. Браниться, спорить. Вх. Зв. 9.

Гарач, чу, м. Дань, подать (хану).

Гарб, бу, м. Большой крюкъ, багоръ. Морд. З гарбом. Съ лишкомъ. До Петриківки буде добрих сім верстов з гарбом. Новомоск. у.

Гарба, бій, ж. 1) Большая телъга на высокихъ колесахъ, арба. Мкр. Н. 2) Телъга на двухъ колесахъ. О. 1862. V. Кух 37. Ум. Гарбичка. Тію гарбичкою я по сіно їздив. Екатериносл. у.

Гарбажійка, ки, ж. Лукъ-съянецъ. Херс.

Гарбання, ня, с. Захватъ, грабежъ. Гарбання чужкої предківщини. К. ХІІІ. 133.

Гарбар, ру, м. Крикъ, шумъ, гамъ. Там у хати гарбар. НВолын. у.

Гарбаріха, хи, ж. Жена скорняка. Правоб.

Гарбарня, ні, ж. Кожевенный заводъ. Правоб.

Гарбарство, ва, с. Скорнячество. Правоб.

Гарбарський, а, е. Принадлежащий, свойственный скорняку. Правоб.

Гарбарувати, рую, еш, гл. Кричать, шумѣть. У корчмі там гарбарують НВолын. у.

Гарбаръ, ря, м. Скорнякъ, кожевникъ. Гол. Од. 41.

Гарбарювання, ня, с.=Гарбарство.

Гарбарювати, рую, еш, гл. Заниматься, промышлять скорнячествомъ, скорнячить. Правоб.

Гарбати, баю, еш, гл. Грабить, захва-

тывать, забирать. *Червінці до себе гарбай.* Шевч. 284.

Гарбачій, чія, м. Рабочій изъ артели пастуховъ овецъ, завѣдывающій гарбою съ припасами,—исполняющій обязанности эконома и повара. О. 1862. V. Кух. 37.

Гарбичка, ки, ж. Ум. отъ гарбá.

Гарбвій, а, е. Относяшійся къ арбѣ, ей принадлежащій. *Скрип коліс гарбових.* К. МБ. XI. 142.

Гарбúз, зá, м. 1) Тыква, *Cucurbita maxima*. 2) **Дáти гарбузá.** Отказать сватающемуся. *Сватало її багато парубків, так вона всім гарбуза давала.* Чуб. II. 92. **Покуштувати, взяти, з'їсти гарбузá.** Получить отказъ при сватовствѣ. Ном. № 8976. Ум. Гарбузéць. Ув. Гарбузýще, гарбузýка.

Гарбузеня, нáти, с. Шутливо: маленькая тыква. Ум. Гарбузеняtko. *Ой казав ти, вражий сину, що гарбузеняко,—як я тобі втеглюцила,—помагав і батько.* Грин. Ш. 680.

Гарбузéць, здá, м. 1) Ум. отъ гарбуз. 2) мн. Съмена изъ тыквы.

Гарбузýще, ща, м. Ув. отъ гарбуз.

Гарбузіння, ня, с. Тыквенные стебли и листья.

Гарбузовий, а, е. Тыквенный. *Гарбузовий огуд* Ном. стр. 296.

Гарбузá, зáти, с.=Гарбузеня. Дурний бойко, не видів огірків, та її каже, що то гарбузіта. Фр. Пр. 102.

Гарбузýка, ки, м. Большая тыква. *Вид—як волоський гарбузяка.* Г. Барв. 427.

Гарбузýчий, а, е.=Гарбузовий.

Гаргáла, ли, ж. Сосудъ для ношения воды. Угор.

Гаргáра, ри, ж. Сварливая баба. *Стара гаргара.* Ном. № 13620.

Гáрд, ду, м. 1) Рядъ перегородокъ или загородокъ въ водѣ для ловли рыбы. Браун. 17. МУЕ. I. 43. 2) Перегородка ноперекъ рѣки изъ камней. КС. 1882. V. 348. 3) Рыболовный заводъ. АФ. 355. *Було тобі б, пане Саво, гард не руйнувати.* Чуб. V. 966.

Гардаджíй, джія, м. Мастеръ, устраивающій гард З. МУЕ. I. 43, 36.

Гардамáн, ну, м. Крѣпкая водка. *Напивши гардаману, пійшов бим гуляти.* Гол. Ш. 204.

Гардемáн, ну, м.=Гардаман. Напи-

lam ся гардеману. Чуб. IV. 513.

Гардибúрка, ки, ж.=Картопля. Solanum tuberosum. Вх. Пч. II. 36.

Гардівнійчий, чого, м. Надзиратель за рыболовнями. Рудч. Чп. 246.

Гардовýна, ни, ж.=Гордовина. ЗЮЗО. I. 141.

Гардувати, ду́ю, еш, гл. 1) Запруживать. *Гардувати у ставку воду.* Лубен. у. 2) Быть перевозчикомъ. 3) Находиться. *До лісу почвалав, де гардував Евандр з попами.* Котл. Ен. V. II.

Гарéль, ля, м.=Гаріль.

Гарéм, му, м. 1) Гаремъ. *Роскошуй в своїх гаремах.* Шевч. 613. *Гареми мусульманські забреніли дівчатами вродливими й жінками.* К. МБ. XI. 152. 2) Отъ двадцати до тридцати соединенныхъ плотовъ сплавнаго дерева (тальб), идущихъ одинъ за другимъ. Шух. I. 181.

Гарéмний, а, е. Гаремный. *Гаремна неволя.* К. ПС. 46.

Гарéмник, ка, м. Многоженецъ, имѣющій гаремъ. К. МБ. Ш. 259.

Гарéмниця, ці, ж. Гаремница, гаремная жена или наложница. *Усіх жінок, усіх своїх гаремниць порозіслав Осман, куди скотили.* К. МБ. XI. 156.

Гáрець, рця, м. Гарнецъ. Ум. Гáрчик. Грин. II. 147.

Гарéшт, ту, м., и пр.=Арешт и пр.

Гарíкало, ла, м. и с. Ворчунъ, придира. *Оцей (или оце) мені гарикало остигид!*

Гарíкання, ня, с. Ворчаніе, придиричивость.

Гарíкати, каю, еш, гл. Ворчать, дѣлать постоянные внушенія, придириаться. *Ви нічого не робите. бо нема на вас кому гарикати.*

Гарíкатися, каюся, ешся, гл. Спорить, ссориться, перебравиваться. *Бони тільки й роблять, що гарикуються увесь день.*

Гарíкнуты, хну, неш, гл. Сказать сердито, огрызнувшись. *А т. живеться!—гарикнула стара, мов у розбитого дзвона вдарила.* Мир. Пов. II. 46.

Гарíкливий, а, е. Ворчливый. *Стара гаріклива баба.* Мир. Пов. II. 42.

Гарíль, ля, м. Крошка, пылинка, мелкая часть. АФ. 356. **А ні гарія.** Рѣшительно ничего. Ном. № 1923.

Гаркáвець, вця, м. Картавый человѣкъ.

Гаркáвий, а, е. Картавящій, картавый. Левч. 72.

Гаркáвiti, влю, виш, гл. Картавить.

Гаркáвка, ки, ж. Картавая женщина.

Гаркáво, нар. Картаво.

Гárкати, каю, еш, гл. Картавить.
Левч. 27.

Гаркебúз, за, м. Аркебуза, пищаль.
Німецькі гаркебузи. К. ЧР. 38, 423.

Гаркóта, ти, ж. Картавость.

Гаркýн, на, м. 1) Ворчунъ. 2)=Гаркуша.

Гаркўша, ші, об. Картавый, картавал.
Левч. 27.

Гарлýкати, каю, еш, гл. Плохо пѣть.
Вх. Лем. 402.

Гáрма-дáрма, нар. Напрасно, безъ вся-
каго повода. *Напався на мене гарма-дар-
ма. Причепився гарма-дарма, задивився,
що я гарна.* Нп.

Гарман, ну, м. 1) Токъ, гдѣ молотять
хлѣбъ каткомъ или возя по хлѣбу повозку
съ тяжестью; также и хлѣбъ, разложенный
на току для такой молотьбы. *Сидили у
хатi, поки дощ pішов, залив їх гарман,
а вони усе убиваються.* Вони тодi до
його, аж його вже половина у яру.

Грин. I. 188. *Наслали.... гарман, погармани-
лись трохи, а то оставили на завтра.*
Грин. I. 87. 2) Ходити в гармані (о лоша-
дяхъ). Молотить. Цих коней не можна
брать, бо вони в гармані тепер ходять.

Гарманити, ню, ниш, гл. Молотить
лошадьми или волами, запряженными въ
катокъ или въ повозку съ тяжестью. У
нас горох не молочений, чачавиця не гар-
манена. Мил. 157.

Гарманка, ки, ж. Катокъ, которымъ
молотятъ. Славяносерб. у.

Гарманувáння, на, с. Молотьба хлѣба
лошадьми, запряженными въ катокъ или
въ повозку съ тяжестью.

Гарманувáти, нýю, еш, гл.=Гар-
нити. Гарманусм, в мішки набираєм.
Грин. Ш. 566.

Гармасáрь, ря, м. Жеребецъ. Желех.
Вх. Зв. 9.

Гармáта, ти, ж. 1) Пушка. З гармати
стріляли. Шевч. 232. Як став місяць
серед неба,—ревнули гармати. Шевч. 53.
Лід кріпкий, хоч гармати коти. Ном.
№ 13436. 2) Військовá гармáта. Артилле-
рія. Ум. Гармáтка, гармáточка. Стрельну-
ли.... з гарматки. Чуб. II. 35.

Гарматíй, тія, м.=Гармаш. Желех.

Гармáтка, ки, ж. Ум. отъ гармáта.

Гармáтний, а, е и гармáтній, я, е.

1) Пушечный. Ой буде розмова, гарман-
ня рада. Пѣсн. Гарматній гук. К. ЦН
252. Із королем гарматнім босм бився
К. ЦН 171. 2) Укрепленный пушками
Гарматний замок.

Гармáтня, ні, ж. Арсеналь

Гармáточка, ки, ж. Ум. отъ гармáта

Гармáш, шá, м. Артиллеристъ, пуш-
карь. Гей, гармаш! озвітесь із гарматъ
К. ПС. 15.

Гармáшний, а, е. Артиллерийский

Гармáдер, ру, м. Шумъ, крикъ, тре-
вога, беспорядокъ, смятеніе. Гармáдер, гу-
лас, гам у гай. Шевч. 334. Стук, гармá-
дер,—свистять, кричатъ, голосить сопіт-
ка. Г. Арт. (О 1861. Ш 103).

Гармáдерник, ка, м. Производящій
безпорядокъ, неугомонный человѣкъ, де-
бонирникъ.

Гармáдерувáння, на, с Дебонирство

Гармáдерувáти, рýю, еш, гл. Шумъ.
дебонирствовать. Не гармáдеруйте но-
та слухайте, що каже старшина. НВо-
льяв у.

Гармизá, зý, м. Гарнизонный солдатъ
Чемеричка наряжалась в руб'я, як циг-
анка, а усатим гармизом Крикіхт
Улянка Мкр. Н. 40.

Гармáдер, ру, м. и пр.=Гармáдер и пр

Гармовíйний, а, е. Гармонический. Желе-
лех.

Гармбнія, нїї, ж. 1) Гармонія. I гар-
монія, і сила,—музика та й годі' Шевч.
214. 2) Музикальный инструментъ. гар-
моника.

Гарнаситися, 'шуся, сиша, гл. 1) Во-
зиться. барахтаться, драяться. Вх. Лем. 402.
2) Комкаться, мятыся. Вх. Лем. 402.

Гарнасся, ся, с. Смятая, скомканная
солома, трава, вообще—скомканныя, смя-
тые ветви. Саме гарнася,—доброї трапи-
нема. Вх. Лем. 402.

Гарнасува́тися, сýюся, ешся, гл.=
Гарнаситися. Вх. Лем. 402.

Гарнецъ, нця, м. 1)=Гарецъ. Нава-
рила гарнецъ бобу. Чуб. V. 1140. 2) Мъ-
дра жидкости. Взяли собі гарнецъ меду,
та й на дощі сіли. Чуб. V. 1016.

Гарний, а, е. Хорошій, красивый, при-
гожій. З гарної дівки гарна й молодиця.
Ном. № 9004. Гарна, як квітка гайова.
Ном. № 8425. Плакали і молоді очі за
ним, за його гарною вродою. МВ. II. 11.
Не те гарне, що гарне, а що кому по-
дobaється. Посл. Гарна пісня. Гарна го-

дини. Ум. Гарнёнький, гарнёсенький. Гарненький голосок, та' чортова думка. Рудч. Ск. I. 18.

Гарийк, ка, м. Работникъ при возахъ. Левч. 135.

Гарнішати, шаю, еш, гл. = Гарнішати.

Гарнісінъкий, а, е. Очень хороший, очень красивый. Левиц. I 314.

Гарнісінъко, нар. Очень хорошо, очень красиво. Господи, як гарнісінъко та веселісінъко було. О. 1862. IX. III.

Гарніти, нію, еш и гарнішати, шаю, еш, гл. Дѣлаться красивѣе, хорошѣть.

Гарно, нар. Хорошо, красиво. Як гарна молодиця, то гарно її подивиться. Ном. № 9003. Бачуть сестру гарно обрану. Pauli. II. 11. Гарно грає. Рудч. Ск. II. 5. Царь подякує гарно. Рудч. Ск. II. 12. Ум. Гарнёнько, гарнёсенько. Поцілуйсь гарнісінъко. Чуб. Ш. 44.

Гарніюк, ка, м. Красавецъ. Аф. 356.

Гарніючка, ки, ж. Красавица. Аф. 356.

Гарнісінъкий, а, е = Гарнісінъкий. Сам гарнісінъкий же, як линок. Г..Барв. 234

Гарнісінъко, нар.=Гарнісінъко.

Гарпулéць, лъця, м. Коль съ желѣзнымъ наконечникомъ, привязанный къ ве-ревкѣ, другой конецъ которой прикрепленъ къ плоту; служить для остановки плота, для чего вбивается въ берегъ. Черк. у.

Гáрт, ту, м. Закалъ, закалка. Гарт твердий дав коваль. НВолын. у. Кромѣ прямого значенія, дати, завдати гарту значить еще: задать кому. Ном. № 4180. Да-мо їм гарту. Рудч. Ск. II. 123. Дасть він вам гарту. Св. Л. 283. Як поспіє пшеничка (=кукуруза), то собаки дадуть її гарту. Кролев. у.

Гартівнічий, гартовнічий, чого. Производящій закалку.

Гартованій, а, е. Закаленный, каленый. Списи гартовані. Шевч. 645.

Гартовнія, ні, ж. Печь для обжиганія кирпичей. НВолын. у.

Гартування, ня, с. Закаливаніе.

Гартувати, тýю, еш, гл. Закалять. Гартувати залізо. Чуб. I. 46. Шабельки гартують. Шевч. 131. Бідуючи, серце собі гартували. О. 1862. Ш. 25.

Гартуватися, тýюся, ешся, гл. Зака-ляться. Аф. 356.

Гарувати, рýю, еш, гл. 1) Запраши-вать (цѣну, вознагражденіе). Як що не дуже багато будуть гарувати, та ѹ по-ступайтесь: там рублів п'ять, ну хоть і десять, то вже давайте, а як що за-щуроють як дурень за батька, то йдіть у друге місто. ХС. VII. 421. См. Гару-вати. 2) Тяжело, безъ отдыха трудиться: Увесь вік гарував та загарував собі тіль-ки п'ядь землі та домовину. (К. П. Михальчукъ).

Гарука, ки, об. Сварливый человѣкъ. Вх. Зн. 9.

Гарукатися, кáюся, ешся, гл. Скоритися, браниться. Вх. Зн. 9

Гáрфа, фи, ж. Арфа. По під ворітами в гарфу грав. Млак. 73

Гарцівник, ка, м. 1) Іздокъ на лоша-ди. 2) Шалунъ. 3) Плясунъ.

Гарцівниця, ці, ж. 1) Шалунья. На всю губу гарцівниця в людях і в господі. Мкр. II. 30. 2) Плясунья.

Гарцьовий, а, е. Вмѣщающій въ себѣ гарнецъ. Гарцовое відерко.

Гарцювання, ня, с. 1) Скачка на ло-щадяхъ, рысканіе, гарцованиe. 2) Бѣгаше, скачки, шалости. 3) Пляска усердная.

Гардювати, цюю, еш, гл. 1) Скакатъ на лошадяхъ, наездничать, рыскать, гар-цовать. На вороному коні гарциюм. Щевч. 312. Батька веде того коня за недоуздокъ, а він так гарциє, копитами землю ви-биває. Рудч. Ск. II. 112. 2) Бѣгать, ска-катъ, шалить. Як хочете гарциювати, так ідіть на двір. Кобел. у. Іще сами як ді-вували та з хлопцями як гарцивали. Котл. Ен. Ш. 50. Бабина знай цілу ніч гуляє з хлопцями та крутиться і не раз так бувало, що гарциючи і мички попалить. Рудч. Ск. II. 54. 3) Танцевать. Рудч. Ск. I. 75. Ріжутъ скрипки і ба-ндури, дівчата гопцють; хлопці, піт аж лютяться з шкіри, коло їх гарциють. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 102).

Гарч, ча, м. Черная гадюка, Pelias ve-rius. Желех.

Гарчання, ня, с. 1) Ворчаніе (о соба-кѣ). 2)=Гарикання.

Гарчати, чу, чиши, гл. 1) Ворчать. Со-бака гарчитъ. Рудч. Ск. I. 18. Чия б гарчала, а твоя б мовчала. Ном. № 3481. 2)=Гарикати.

Гарче, че, с.=Гарч. Вх. Зн. 9.

Гарчик, ка, м. Ум. отъ гарецъ.

Гаркавий и пр.=Гаркавий и пр.

Гарювати, рію, еш, гл. Шалить. Лохв. у. Мил. 61.

Гарюкало, ла, м. и с., гарюкання, ня, с., гарюкати,-ся, каю,-ся, еш,-ся, одн. в. гарюкнути, кну, неш, гл.=Гарикало, гарикання, гарикати, ся, гарикнути. З тими наймичками, треба все гарюкатись, сваритись. Левиц. I. 475.

І Гаряч, чу, м. Сбитень. Дуже змерз був, а як напився гарячу, то й зігрівся. Екатериносл. (Залюб.).

ІІ Гаряч, ча, че. Краткая форма отъ гарячий. Лучше мені, моя мати, гаряч камінь їсти. Чуб.

- Гарячо, нар. 1) Горячо, жарко. I сюди гаряче, і туди боляче. Ном. № 8051. 2) Пылко, горячо.

Гарячий, а, е. 1) Жаркий, горячий. Гарячий борщ. Гарячий комин. Рудч. Ск. II. 166. Умила личенько гарячою слізозою. Мет. 48. Гарячого сала за шкіру залити. Задать кому, причинить мученія. 2) Пылкий, вспильчивый, горячий. Гарячий чоловік. 3) Разгорівшійся, вспотівшій. Воли пристали,—може ти їх водою напоїв гарячих? Рудч. Ск. II. 135. 4) Гарячий час. Горячее время, недосуг. 5) На гарячому вчинку. На м'єстѣ преступлення, по горячимъ слѣдамъ.. Злапати на гарячому вчинку. Ном. № 7439.

Гарячіти, чу, чиши, гл. Разгорячать. Варенуха почала його гарячити. Левиц. I. 281.

Гарячіти, чію, еш, гл. Становиться горячимъ, жаркимъ. Сонце підбило—на дворі гарячіє.

Гарячка, ки, ж. 1) Жарь, горячка. На гарячку лежить. Ном. № 8136. 2)=**Гаряч**. (Сбитень). Правоб.

Гарячкувати, чк'ю, еш, гл. Пороть горячку. Я гарячку, гарячку—де воно ділося сокира та долото, аж воно украв хтось. Волч. у.

Гарячник, ка, м. Сбитеньщикъ. Він був гарячник, усе було у нас гаряч продав. Верхнедніпр. у. (Залюб.).

Гарячосердний, а, е. Вспильчивый, жестокосердный. К. Кр. 30.

Гас, су, м. Керосинъ. Лохв. у.

Гасання, ня, с. Бѣганіе, прыганіе.

Гасати, саю, еш, гл. Бѣгать, прыгать, метаться, усердно танцоватъ. Гасав і я, як божевільний по степах за кабардою. К. ЧР. 94. „Силь сплеться з кишені, сіль!“ кажуть чумакові, а він гаса. „А

вже,—каже,—мені не до солі, коми грають на басолі“. Ном. № 10076.

Гасіло, ла, с. Щипцы для гашенія свѣчей въ церкви. Аф. 357.

Гаситель, ля, м. Гаситель, гасильщикъ. К. Бай. 7.

Гасити, гашу, сиши, гл. Тушить, гасить Гасити свічку. Стала діброва палати, палати.... взяли діброву гасити, коновками воду носити. Чуб. Ш. 37.

Гасіння, ня, с. Погашеніе, тушеніе. Левиц. I. 360.

Гаска, ки, ж. Молотокъ для разбиванія кусковъ соли вываренной на солеваренныхъ сковородахъ. Вх. Зн. 49.

Гасло, ла, с. 1) Сигналъ, знакъ. Дав сси до бою гасло і грізна потуга всталі. К. Псал. 150. Узяв мушкет, вистрелив на гасло. КС 1882. IV. 171. 2) Лозунгъ, пароль. ЗОЮР. I. 203.

Гасловий, а, е. Сигнальный.

Гасник, ка, м. 1)=**Гасиця**. 2)=**Гасило**. Вх. Лем. 402.

Гасиця, ці, ж. Керосиновая лампа Нѣжин. у. Ум. Гасничка.

Гаснути, ну, неш, гл. Угасать, потухать. На вітрі свічка гасне. Тліла іскра, тихо дотікала на роспутті широкому. та й гаснути стала. Шевч. 236. Крізь берби сонечко сияє і тихо гасне.... День погас і все спочило. Шевч. 424 Гаснуть очі. Шевч. 224.

Гаснүти, ну, неш, гл. однокр. в. отъ гасати.

Гаспед, да и гаспид, да, м. 1) Ядовитый змѣй, аспидъ. Гадюча в серці в вас отрута, отрута гаспеда лихого. К. Псал. 132. 2) Бранное: дьяволъ, бѣсь. А ти гаспид проклятий! Ув. Гаспедюка.

Гаспедів, дова, ве, гаспедовий, а, е, гаспедський, а, е и гаспидовий, гаспидський. 1) Аспидскій, относящийся къ ядовитому змѣю. 2) Бранное: дьявольский, бѣсовский. Чого вже не роблю з тими гаспедовими схизматиками: Стор. МПр. 80. Гаспидський сину! Ном. № 3558. Куди вас враг несе до гаспидського сина? Греб. 387.

Гаспедюка, ки, об. Ув. оғь гаспед.

Гат, ту, м. Гата, ти, ж.=**Гатка**. Ти вже ж тая криниченка гатом загачена Рудч. Чп. 194. А вже ж тая криниченка гатою загачена. Чуб. V. 251.

Гатала, нар. Вскачь, галопомъ. Жид їздить або тюпки, або гатала. Подольск. г

Гаталай, меж., выраждающее галопирование лошади. Желех.

Гаталати, лаю, еш, гл. Бздить, бѣжать вскачь, галопомъ. *Оци коняка, аби трохи захотів швидче їхати, зараз гаталає,—ні за що тобі не побіжсть тлуси.* Подольск. г.

Гатаман и пр.=**Отаман** и пр. Грин. Ш. 636.

Гателити, лю, лиш, гл. Съ жадностью есть, пожирать. *А убогий ще ѹ голодний.... як припався гателити.* Рудан. I. 30.

Гатинець, нця, м. Раств. *Ctenopodium Bonus Henrichus L.* ЗЮЗО. I. 116.

Гатити, гачу, тиш, гл. 1) Гатить, защуживать, мостить. *Мости мостили, греблі гатили.* Макс. (1849). 55. Я греблю гачу. Чуб. I. 127. Хоч греблю гати. (Так много). Ном. № 7666. 2) Накладывать въ большомъ количествѣ. *I на вищо стілько дров гатити в грубу?* 3) Бить, колотить, рубить. *Молотом гатити.* Гн. II. 49. *I ногами товче, і кулами гатить.* Св. Л. 286. 4) Стрѣлять сильно, напр. изъ пушекъ. *Із рушницъ стріляли, другі з мущирів гатили.* Мкр. Н. 34.

Гатитися, чуся, тишся, гл. 1) Гатиться, быть защуживаему. 2) Биться, колотиться, рубиться. *Перше поперек гатитися сокирою* (дерево), а потім на з-укіс. МУЕ. Ш. 28.

Гатінка, ки, ж. Міусск. окр. и **гатіння**, ня, с. Гаченіе, защуживание.

Гатка, ки, ж. Гать, небольшая плотина. *Од гатки до гатки ходить по Росі великий порон.* Левиц. I. 94. *Ой піду ж бо я ту гатку гатити, щоб добре було до дівчини ходити.* Ум. **Гатонька**, гаточка. Я до гаточки,—гаточка загачена, я до дівчини,—дівчина заручена. Грин. Ш. 222.

Гать, ті, ж.=**Гата**, гатка. Шух. I. 6, 180.

Гафни, фин, ж. мн.=**Афини**. Вх. Зн. 1.

Гафт, ту, м. Вышивка золотомъ или серебромъ. *А наша сорочка з тонкого рубочки.... шовком мережена, гафттом гафтovanа.* О. 1862. IV. 20. (Нп.).

Гафтарь, ря, м., гафтuvання, ня, с. гафтuvати, тую, еш, гл.=**Гаптарь**, гаптування, гаптувати. Грин. Ш. 525.

Гаць-го-га! меж. Восклицаніе, натравливающее собакъ, то же, что и кусі. Kolb. I. 65.

Гач. Бранное слово въ выражениі: Хай тобі гач! Чортъ съ тобой.

Гача, чати, с.=**Лоша**. Вх. Лем. 402. Ум. **Гачатко**.

Гачечок, чка, м. Ум. отъ гак.

Гачі, чів, м. мн. Штаны: а) полотняные. Гол. Од. 14, 66; б) бѣлые суконные. Шух. I. 120.

Гачник, ка, м.=**Очкур**. Угор.

Гачок, чка, м. Ум. отъ гак. Крючекъ. Шух. I. 226. *Скуй гачок на удку.* Левиц. I. 123.

Гачур, ра, м.=**Жеребець**. Вх. Лем. 402. Ум. **Гачурин**. Вх. Уг. 232.

Гачура, ри, ж. Трехлѣтняя кобыла, не имѣвшая лошатъ. Вх. Лем. 402. Ум. **Гачурка**. Вх. Уг. 232.

Гачурк, рка, м. Ум. отъ гачур.

Гачурка, ки, ж. Ум. отъ гачура.

Гашення, ня, с.=**Гасіння**. К. XII. 127.

Гашка, ки, ж. Гадюка, змѣя. Желех. Вх. Зн. 10. *Мов та гашечка коло в'ється.* Федък. *Тому мене (ялицю) тяжка печаль як гашечка обняла.* Млак. 108.

Гашурка, ки, ж. Ящерица. Вх. Лем. 402. См. **Ящірка**.

Гая! меж. Крикъ, чтобы прогнать птицъ, го же, что и шугу. *Гая, гая в луги, райській пташки.* Чуб. Ш. 400.

Гаянка, ки, ж. Проволочка, замедление. *Пізно приїхали, бо трапилася гаянка:* вісь зламалась.

Гаяння, ня, с. Дѣйствие медлящаго, медленность, медлительность. *Твоє гаяння до ладу не доведс.*

Гаяти, гаю, еш, гл. 1) Замедлять, задерживать. *Ой матінко, та не гай мене!* в велику дорогу виражай мене! 2) Гаяти час. Терять время, медлить. *Не гаймо щасної години.* Г. Барв. 192. *Побрались ми у Любчики, не гаявши часу.* МВ. II. 134.

Гаятися, юся, ешся, гл. Медлить, мѣшкать. Рудч. Чи. 246. *Ой на, сину, коника—не гайся, щоб ти 'д того війська не зостався.* Лис.

Гавант, ту, м.=**Гвалт**. Драг. 217.

Гаджениця (=гладжениця), ці, ж.=**Терлиця**. Вх. Лем. 403.

Гвалт, ту, м., и пр.=**Гвалт** и пр.

Гвардійонець, нця, м. **Гвардеець**. Мене, дядьку, выбрали у гвардійонці. О 1861. VIII. 25.

Гвардія, дії, ж. Гвардія. А паничів у гвардію. Шевч. 417. Царська гвардія. Мир. ХРВ. 133.

Гварити, рю, риш, гл. Говорить. Як

бим не зробила, то бим не гварила. Гол. I. 89.

Гвєр, ра, м. Ружье. Федък. I. 4.

Гвінт, та, м.=Шруб. Ум. Гвінтик. Чистив він ту рушиницю і загубив маленького гвинтика. Грин. II. 206.

Гвінтовка, ки, ж. Винтовка Стор. II. 12

Гвізде, дя, с. соб. Гвозди. Шух. I. 88

Гвіздок, дка, м. 1) Гвоздь. Ном. № 12909. 2)=**Гак 2.** Вх. Пч. II. 25. Ум. Гвіздочко

Гвоздик, ка, м. 1) Раст.: а) Гвоздика, *Dianthus* Вх. Нч. I. 10. (Вінки) з гвоздиками та чорнобривців. Левиц. I. 188; б) мн. *Tagetes erecta* L. ЗЮЗО. I. 138. *Tagetes patula* L. ЗЮЗО. I. 166. 2) Пряность: гвоздика, *caryophyllus aromaticus*. МУЕ. I. 109. Ум. Гвоздичок

Гвоздити, джу, диш, гл. Прибивать гвоздями. *Варвара мостить, Сава гвоздить, а Микола крепить.* Ном. № 508.

Гвоздички, чків, м. мн. Раст.: а) *Tagetes patula* L. Мил. М. 75; б)—польові. *Dianthus Castthusianirum* L. ЗЮЗО. I. 121.

Гвор, ра, м. Клиня въ штанахъ. Гол. Од. 66.

Гдáнськ, ка, м. Данцигъ (городъ).

Гдáнський, а, е. Данцигскій. Випили чарок по шість гданської горілки. Стор. II. 26.

Гдась, нар. Когда-то. Червиг. у.

Гдё, нар.=Де. Где каша з маслом, там нас не маєш. Ном. № 2051.

I. Ге! меж. 1) Э! Ге, сякі-такі! Мене хочуть воювати, а ви нічого не знаєте. Рудч. Ск. II. 10. 2) Понуканье для коровы, то же, что и гей. Вх. Уг. 250.

II. Ге, сз. Словно, будто, какъ. Драг. 258. Ци достеріг есь?—А чому бим не достеріг? Не так ге ви. Драг. 263.

Гебан, ну, м. Эбеновое или черное дерево. Як з гебану волос чорний. Грин. III. 610.

Гéбель, бля, м.=Гембель. Після гебля сокирою. Ном. № 6396.

Гев, нар. Тутъ, здѣсь, сюда. Дві душечки гев пустите. Гол. I. 234. Подъ гев, по-ле-гев! Иди сюда, иди ка сюда! Вх. Зн. 51. Вх. Лем. 425.

Гевади, нар.=Туди. Вх. Лем. 402.

Гевал, ла, м. Мужикъ, хамъ. З виду лік і по одежі не гевал, не бурлака, а щось не просте. Стор. МПр. 4. К. ЧР. 423.

Гевалка, ки, ж. Мужичка, хамка. АФ. 357.

Гéвгати, гаю, еш, гл. Осаживать на-задъ (волы). Гевгни воли. Вх. Зн. 10.

Гéвер, ру, м. Ручка у пилы. АФ. 357.

Гевка, гевси, нар.=Гев Вх. Уг. 232

Гегéп, меж.=Геп.

Гегéпнути, пну, неш, гл. То же, что гепнути, но еще сильнѣе.

Гегéпнутися, пнуся, нешся, гл. То же, что и гепнутися, но еще сильнѣе

Гедé, нар. Тутъ, здѣсь Угор

Гéдз, за, м., и пр =Гедз и пр.

I. Гей! меж. 1) Понуканье для воловъ, коровы: прямо впередъ. Воликів за на-лигач.... та й гей! соб! цабе! помаленьку Рудч. Ск. II. 142. 2) Эй, ну! Гей, хлопці, до роботи! А гей, княгине, давай козакам вечерять. К. ЧР. 217. 3) Пѣсенное непереводимое восклицаніе. Розвивайся, сухий дубс, завтра мороз буде, гей завтра мороз буде. Мет. 21. 4) Гей-си=Шугу Гей-си, гей-си, зозуленько, в темний ліс кувати. Чуб. V. 758.

II. Гей, гей-би, сз.=П. Ге. Вх. Лем. 403.

Гéйкання, ня, с. 1) Произнесеніе слова гей. 2) Пѣсні пѣсни съ пріпѣвомъ гей МУЕ. Ш. 39

Гéйкати, каю, еш, гл. 1) Кричать гей погонять. Батько орав, а я гейкав. О. 1862. IX. 68. 2) Пѣть пѣсню съ пріпѣвомъ гей. На новий рік у вениръ ідуть на Буковині гейкати хлопці... ідуть до кождої хижі під вікна, співают. МУЕ Ш. 38.

Гéйкатися, каюся, ешся, гл. Везя тяжесть, очень много хлопотать, возиться Гейкався я чимало, поки вийхав на гору

Гéйки, меж. Въ значеніи: ъхать впередъ въ слѣдующій поговоркѣ: Ні стейки, ні гейки. Ном. № 13864.

Гéйкнутi, ну, неш, гл. Вскрикнуть гей. Гейкнув на сиваки. Гн. II. 168.

Гéйку, меж. Призываю возгласъ. Тетяно! чи не знаєш, гейку, де засипано просо?

Гéйнувати, ную еш, гл.=Гайнувати. Узяв жовнир пити, узяв гейнувати, аж ся взяла жовнірська фортуна вменшати. Гол. Ш. 85.

Гейс! меж. Крикъ на воловъ: впередъ! Вх. Лем. 403. См.-Гейсь.

Гейса, меж. Крикъ на воловъ: нальво. Вх. Лем. 403. *

Гейс-берта, — берта! = Гейса. Вх. Уг. 232.

Гейсь! меж. Крикъ на воловъ, направо. Колб. I. 65. См. Гейс. См. Ча

Гекзаметр, тру, м. Гекзаметръ Все б гекзаметри плели. Шевч. 664

Гёла, ли, ж. Родъ дѣтской игры. Мил. 56

Ге-ле-гёв, меж. Окликъ зовущаго ау! го-го! Адамъ заволал: геле-гёв! Сво! Гол. IV. 522.

Гелёта, ти, ж. 1) Деревянный сосудъ, бочонокъ. Угор. 2) Подойникъ. Полт. Ум Гелётика. В мене грошей гелетка. Грин Ш. 617.

Гель, меж. Подражаніе крику гусей А гусочки гель-гель-гель. Грин. Ш. 659.

Гёмбель, бля, м. Рубанокъ. Миж. 165

Гембелювати, люю, еш, гл. = Гемблевати. Струже, гембелює. Щог. В. 57.

Гемблювання, ня, с. 1) Строганіе рубанкомъ. Годи, майстре, гемблем гемблевати: прийде батько, буде сокирою підправляти. (Насмѣшка вадъ плохимъ мастеромъ). Миж. 165. 2) Брезгать. Не гемблуйте нашимъ хлібом-сіллю. Черном.

Гёмбочка, ки, ж. Рубець шитья, загнутий на лицевую сторону и пристроченный Волынск. г.

Гёмон, на, м. Демонъ. Грин. II. 11 — Употребляется какъ бранное слово. Ув Гемоняка.

Гемоне́ць, нця, м? Випиши до ден- ця, — там нема гемонця. Ком. II № 875.

Гемонів, нова, ве. Принадлежащий демону. Бранное слово. Желех.

Гемонський, а, е. Демонскій.—Употребляется какъ бранное слово. Не було тоді і чутки про ту гемонську вунку. Стор. МПр. 40. Гемонські діти. Мир. Пов. I. 146.

Гемоняка, ки, м. Ув. отъ гёмон. Желех.

Гён, нар. 1) Вонъ тамъ. На небі чистому ген хмара бовваніє. Греб. 367. Ген там на долині під могилою огонь палає. Рудч. Ск. II. 18. 2) Ген-ген. а) далеко-далеко. Пїйдем ген-ген на гору. Маркев. 33. б) очень, сильно. Мотря тани ген-ген забарилась. Св. I. 176. 3) Какъ существительное: названіе дѣтской игры, состоящей въ бросаніи ножа (съ кулака, съ ладони, съ головы, зубами) такъ, чтобы онъ воткнулся въ землю. КС. 1887. VI. 474. Мил. 55. Не отсюда ли и выраженіе: дати гену—сильно побить? Мпж. 168.

Гёнбаль, бля, м. У гребенщиковъ: „желѣзная полоса въ 5 — 6 вершковъ длины

и 1½ вершка ширинъ съ нарѣзанными поперекъ заостренными полосами. Употребляется для чистки пастинъ (рога), какъ рубанокъ у столяровъ“. Вас. 164.

Гёнде, гёндека, нар Вонъ тамъ. Желсл. Вх. Зн 10

Гёндель, ля, и. Барышничество, торговля, маклачество.

Гёнденъки, гёндечки, нар = Гёнде Вх. Зн 10

Гендльбій, а, е. Барышническій, торговъй. Це жидок гендльбій.

Гендлювання, ня, с.=Гендель

Гендлювати, люю, еш, гл Барышничать, маклачить.

Генерал, ла, и Генераль Тут де не виялись генерали, сенатори. Рудч Ск. II 10.

Генеральний, а, е. Высший, главный.

Генеральський, а, е Генеральский. Шевч. 552

Генеральша, ші, ж Генеральша. Грин П. 291. За балом бал у генерала. За генеральшою чимала орда панів і паничів Шевч. 553.

Геній, нія, м Геній Не чути въ його словах дихання генія К. Іов. XV

Геніальний, а, е Геніальний Левип. I. 338.

Генорал, ла, м=Генерал. Рудч Ск. I. 150. МВ. I 115

Гентіна, ни, ж Кусокъ дерева, грубо отбланенный для приготовленія изъ него ложки, кленки для деревянной посуды. Шух. I. 247 249

Гéнто, тéнтова, гéнтолі, нар. Недавно, позавчера. Желех. Вх. Зн. 72, 10.

Гентоватішний, а, е, гéнтовашний. Недавній, позавчерашишній. Вх. Зн. 10.

Генцинатий, а, е — кінь=Норовистий кінь. Вх. Зн. 9.

Гéнька, гéнькай, нар.=Генде. Желех.

Гéп, иеж Звукоподражаніе паденію или удару: шлепъ Кінь стикнувся, і він геп у саму калюжу Геп об землю! Ном. № 6645.

Гéпа, пи, ж. Задница. А я знаю, що сін діє,—коло пеги гепу грс. Ном. № 14074.

Гепáка, ки, ж.=Гепа. Ном. № 13065; Миж. 124, 92.

Гепати, паю, еш, гл. 1) Ударять. 2) Падать съ шумомъ. 3) Шлепагъ, идти по мягкому. І нашо ти гепаеш по грязі?

Гепнути, пну, неш, гл. Однокр. въ отъ гепати. 1) Ударить. Гепнуло мов довбеною. Пом. № 13890. Так і гепнув його

об землю. 2) Упастъ, шлешиутися. Він з коня так і гепнув. 3) Бросить. А Прокіп з серця аж люльку об землю гепнув. МВ. (О. 1862. III. 65).

Гéпнутися, нуся, нешся, гл.=Гéпнuti 2. То що которий стане на горосі да попре спиною у стіну, то ноги пойдуть на горосі, а він задом так і гепнеться об підлогу. Стор. I. 42.

Гéпнутi, ну, неш, гл. То же, что и гепнугти, но съ силой. АФ. 358.

Гéптатися (таюся, ешся?), гл. Браниться. Шух. I. 34.

Гéрб, бу, м. Гербъ. ЗОЮР. I. 317. *Блищали мідяні позолотисті герби на ридвані.* К. ЧР. 54. *Од Припети й до Синюхи вславили себе Обухи, та й не златом рабованим, не гонором купованим, не гербами-клейнодами, а своїми пригодами.* К. Досв. 113.

Гербатка, ки, ж. Раст. *Verbascum lychnitis.* Шух. I. 22.

Гербований, а, е. Имѣющій гербъ. *Гербований попихач сзуцький.* К. МБ. II. 128.

Гербовий, а, е. 1) Огносящій къ гербу. Гн. I. 194. 2) Гербовый. *Купив гербового паперу.* Шевч. (О. 1862. VI. 5).

Гéрбувати, бую, еш, гл.=Гребувати. *Батенькового слова менi не гербувати.* Чуб. II. 18.

Гергéпа, пи, м. и ж. Большой неуклюжий мужчина или женщина. Ув. Гергéпище. Лохв. у.

Гергéпнути, пну, неш, гл.=Гегепнути. Лохв. у.

Гергéпнутися, пнуся, нешся, гл.=Гегепнути. Лохв. у.

Гéргот, ту, м., и пр.=Гéргот и пр.

Гéргев, ва, м.=Кулешинник. Вх. Зн. 10.

Гéрець, рця, м. Ратоборство, огдѣльная стычка передъ битвой. *Завзятий як перець, покіль не вийде на герець.* Ном. № 13652.

Геркотати, кочу, чеш, гл.=Герготати.

Геркотня, нi, ж.=Герготання. I. *засвела на ставi геркотня.* Грб. 363.

Геройський, а, е. Геройскій. В серці почуття геройські голубить. К. Дз. 235.

Геройня, нi, ж. Героиня. К. Бай. 145.

Геройти, рою, їш, гл. Вдохновлять геройскими чувствами. Любов к отчизнѣ де геройти, там сила вражжа не устоїть. Котя. Ен. V. 52.

Героїчний, а, е. Героичекій. Левиц. Пов. 7.

Героїність, ности, ж. Геройство, героизмъ. Левиц. (Правда. 1868, 423).

Героїчно, нар. Героїчески. *Український дух виступив на своє дiло жiзнi гeroїчно.* К. ХП. 128.

Герой, рбя, ж. Герой. *Перед його очима басували гетьманськi конi, а на конях сидили гетьманi-герої.* Левиц. Пов. 166 *Вони себе героями явили.* К. ЦН. 191. *Калiмерi зовсiм не нагадував героеi Гlяди.* Левиц. Пов. 13.

Геройство, ства, с. Геройство. Геройство духа, що підiймає серце на благодаїтнi задумi і на велиki подвиги. К. ХП. 130.

Гербiський, а, е. Геройскiй. К. Бай. 64.

Геребнuti, ну, неш, гл. Броситься бѣжать, побѣжать изо всѣхъ силъ. З синець вискочила та й герсонула до дому. О. 1862. VII. 38.

Гертанка. ки, гертань, нi, ж. Гортань. Угор.

Геру́н, на, м. 1) Воль съ короткими туными рогами. Лохв. у. 2) Кувшинъ съ отбитымъ верхомъ. Лохв. у.

Гéрць, ця, м.=Гéрець.

Герцювания, ия, с. 1)=Гéрець 2)=Гарциования.

Герциювáти, цюю, еш, гл.=Гарциювати. Ном. № 12566.

Гет, меж. и нар.=Геть. Угор.

Гетаж, жа, м. Тотъ, кто управляетъ рулемъ на заднемъ плоту славного лѣса (если плоты соединены въ одну дарабу). Шух. I. 183.

Гетка, ки, ж.=Готка. Вх. Пч. II. 15.

Гетта! меж. Крикъ на лошадь: направо. Вх. Лем. 403.

Геть, меж. и нар. 1) Долой, и прочь, вонъ, отстань. *Геть, згiнь, пропади i до мене не ходи!* Ном. № 8765. *Іди жi собi геть.* Рудч. Ск. II. 7. Во мн. числѣ—гетьте. 2) Далеко. *На бистромu на озерi геть плавала качка.* Ип. *Геть-геть.* Далеко-далеко. *Днiпро геть-геть собi роскинувсь, сияє батько та горить.* Шевч. 633.

3) Употребляется для усиления. Совершенно, решительно, далеко. *Геть чисто вийли.* Геть вирiжим вражих ляжiв, геть що до єдного. Лукаш. 109. *Загнали ляжiкiв геть аж за Вислу.* Лис. 4) Очень. Чи треба молотника?—*Треба, та ще й геть.* Г. Барв. 303. 5) *Геть-то.* Употребляется для усиления значенія. Порядочно,

достаточно. Прогаямсь геть-то, оглядуючи монастирь. К. ЧР. 82. Ми знаємо про це і геть-то більше; ніж ви. І геть-то честию такою запишався. Греб. 362.

Гетька, ки, ж. Лошаденка, кляча, крестьянская лошадь. Вх. Лем. 403.

Гетьма́н, на, м. Гетманъ. Без гетьмана військо гине. Ном. № 751. Ей, чи гаряд, чи добре наш гетьман Хмельницький починив, що з ляхами із мостицими панами у Білій Церкві замірив. АД. II. 110. Ум. Гетьма́нонько. К. ЦС. 21.

Гетьманёнко, ка, м. Сынъ гетмана. АФ. 385.

Гетьма́нець, нця, м. Житель гетьманщини.

Гетьмані́ха; хи, ж. — Гетьманша. Гетьманиху за рученьку коло себе водить. АД. I. 166.

Гетьма́нів, нова, ве. Принадлежащий гетману, гетмановъ. Ном. № 138, стр. 294. Ой ради б ми вернутися, — гетьман не пускає; не так гетьман, не так гетьман, — гетьманова, мати. Чуб. V. 1030.

Гетьманівна, ни, ж. Дочь гетмана. Желех.

Гетьма́нка, ки, ж. Жительница гетьманщины. Желех.

Гетьмані́ва, вої, ж. — Гетьманша. Пани Барабашева, гетьманова молодая. АД. II. 5.

Гетьма́нонько, ка, м. Ум. отъ гетьман. Гетьма́нство, ва, с. 1) Гетманство; достоинство, сань, власть гетмана. Молодий на гетьманство. Ном. № 996. Од ко-зацтва, од гетьманства високі могили, — більш нічого не осталось, та ѹ ті розривають. Шевч. 123. Єврася Хмельниченка на гетьмана настановляли. АД. II. 121. 2) Страва и народъ подъ властью гетмана. У іншому царстві, у козацько-му гетьманству, у такому селі, як Пекарі, і там жило два брати. Рудч. Ск. II. 139.

Гетьма́нський, а, е. Гегманскій. Візьміть мої гетьманські клейноди, панове. Шевч. 573. Для обозначенія красоты. А був хороший із себе дуже: високе чоло гетьманське. МВ. I. 152.

Гетьманування, ня, с. Гетманство, пребываніе гетманомъ.

Гетьманувати, ную, еш, гл. Быть гетманомъ, гетманствовать. З того часу Хмельницький гетьманувати став. АД. II. 8. То не багато Луговський (= Виговський) гетьманував: півтора года буваву держав. АД. II. 124.

Гетьма́нша, ші, ж. Жена гетмана. Шевч. 144. К. ЧР. 131.

Гетьма́нщина, ни, ж. 1) Україна подъ властью гетмана. То пан Хмельницький добре учинив: Полщу засмутив, Волощину побідив, Гетьманщину звеселив. АД. II. 104. 2) = Гетманство 1. Ой тоді вже ви нас побачите ой у сій хапині, як вернеться гетьманщина в нашій Україні. Грин. Ш. 601.

Гець, меж. 1) = Год. Вона вже вбралась, да стала така дуже хороша; а він і каже: „гець-гець, тепер ходи в танець“. Рудч. Ск. II. 63. 2) Восклицаніе, натравливающее собакъ, тоже, что и гаць-го-га, кусі. Kolb. I. 65.

Ги.... Если вѣть слова на ги, см. на гі.

Ги, сэ. = II. Ге. Таким слаба, ги россия. Гол. II 554.

I. Гибель, лі, ж. Погибель.

II. Гибель, бля, м. = Гембель. Шух. I. 87.

Гибіти, бію, еш, гл. Хирѣть, болѣть, страдать отъ недостатка чего-либо. Гибіла, гибила моя ненъка, поки і зовсім лягла. Переясл. у. Мусило гибіти, бо нема в що вдягтися добре.

Ги́ва, ви, ж. = Ива. Ги́ва тим черви-ва, що кілками з неї Христа мучили. Ном. № 315

Ги́вер, ра, м. Щепка, лучина. Вх. Зн. 10. См. Иверь.

Ги́верень, рня, м. = Иверень. Кінь так біжить, що аж ги́верні летять з під ніг. Черк. у.

Ги́вкати, каю, еш, гл. О совѣ: кричать. Вх. Лем. 403.

Ги́вовий, а, е. Ивовый. От і давай мучити Христа ги́вовими кілками. О. 1861. X. 52.

Ги́гі, мејс. Подражаніе звуку смѣха плача, ржанія лошади. Тепер продам, а сама зімою гиги буду їсти. Ном. № 10551

Гиготати, гочу, чеш и гиготіти, го-чу, таиш, гл. Ржагъ. Коняка гигоче, як ѹ даютъ овес. Харьк.

Гид, да, ду, м. 1) — ду. Гадость, мерзость. Там зчищають грязь, а наши купу превелику нагорнули, мов зібрали, гид з усього ринку. К. Дз. 67. 2) — да. Гадкій, мерзкій человѣкъ. Не займай гида, не калай вида. Ном. № 3291. 3) Гид гидом. Мерзость изъ мерзостей. Такий поганий — гид гидом! 4) Употребляется въ значеніи варѣчія: гадко, отвратительно.

Такий бридкий, що гід і глянути на його.

Гиджгá, меж. Крикъ для натравливанія собаки. Тоже, что и кусі, гець. Сірко за тим вовком.., а чоловік кричить: „Гиджга, Сірко!“ Рудч. Ск. I. 11.

Гідати, джу, диш, гл.=Гидувати. Каменец. у.

Гідáти, джú, дýш, гл. Пачкатъ, марать, переношно: безчестить. Вона мене гидить, а я в тому не вісна. НВолын. у.

Гайдість, дости, ж.=Гидота. Переясл. у.

Гайдай, а, ё. Гадкій, противный, мерзкій, отвратительный, плохой. Чуб V. 162. **Гидкий, як поплазка.** Ном. № 8494.

Гайдість, кости, ж. Гадость. Левч. 25.

Гайдко, нар. Гадко, противно, мерзко, отвратительно, плохо. *I жишеши гидко. і їсени бридко, як лихо чéпче.* Ном. № 2014. *Та й гидко ти танцюеш, бабо!—Е, так зовго.* Ном. № 12558.

Гидлівай, а, е. Брезгливый, брезгающий. Драг. 35.

Гидлівість, вости, ж. Брезгливость, чувство отвращения. *I гидлівість, і зненависть.* Мир. Слов. II. 78.

Гидліво, нар. Брезгливо.

Гайдай, а, ё=Гидкий. Вх. Зн. 10. *Дсле ж моя нещаслива, доле ж моя гидна, я ся з тобов не набула, та лишень нагибла.* Гол. I. 238.

Гайдво, нар=Гидко. Ой на дворі плютка, тогда нам добре тутка; лишь нам єдно гидно, що сватонька не видно. Гол. IV. 318.

Гайдолецький, а, ё = Идолъський. Бранное слово. *Гидолецька дочка.* Ном. № 3567.

Гайдолів, лова, ве. Гидолів син. Ном. № 3567.

Гидомир, ра, м. Гадкій, отвратительный человѣкъ. *Та й выбрала ж якого гидомира!* Десь поганішого й на світі не було. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гидосвітний, а, ё. То же, что и гидний, гидосний, гидючий, но еще хуже, смешательный. Така гидосвітна, що й хінця нема. Константиногр. у.

Гидосний, а, ё=Гидкий. Левч. 95.

Гайдосність, ности, ж.=Гидкість. Жедех.

Гайдосно, нар.=Гидко. Левч. 25.

Гидота, ти, ж. Гадость, мерзость, не-

чистота. *Де жидота, там і гидота.* Прил. у.

Гидування, ня, с. Брезганіе, чувство отвращения.

Гидувати, дўю, еш, гл. Брезгать, чувствовать отвращение. К. Іов. 42. *Може ви гидуете, що не їсте нічого?—Принесли того дъохтю,—ми й почали пити. Ми ж гидуємо, а дід так і п'є.* Грин. I. 33.

Гідчати, чаю, еш, гідшати, шаю, еш, гл. Дѣлаться хуже, гаже. *Важко, нестерпуче бути харцизом!* З пожним днем мені гидшає. Стор. II. 254.

Гідъ, ді, ж=Гид. З землі як не стала всяка гидь вилазити: і жаби, і ящери, і вужі, щурі, миши. Гн. II. 64. *Воно на мене: „гидъ, волоцюго!“* Г. Барв. 439.

Гидючий, а, ё. Отвратительно гадкий, отвратительно мерзкий, крайне плохо. Таке гидюче, що й глянути на його не хочеться Полт.

Гижка, жі, ж. Гадость, мерзость. У хаті така гижка, що й навернутись гидко. Правоб.

Гіжкій, жок, ж. мн. Студень изъ свиныхъ ножекъ и пр. Ножки въ студнѣ Kolb. I. 50. МУЕ. I. 105. Вх. Зн. 16. *Тоже: Драглі 2, холодець.*

Гій, меж.=І. Гей I. Шух. I. 211.

Гіка, ки, ж.=Гич. Вх. Лем. 403.

Гікавець, вця, ж. Заика. Вх. Зн. 10.

Гікавий, а, ё Заикающійся. Каменец. у Вх. Зн. 10.

Гікавка, ки, ж. Йкотка. Мил. М. 9, Грин. II. 41.

Гікаво, нар. Заикаясь.

Гікало, ла, м.=Гікавець. Вх. Зн. 10.

Гікання, ня, с. Иканіе.

Гікати, каю, еш, гл. Икать.

Гікатися, каюся, ешся, гл. Икагться.

Гікнуті, ну, неш, гл. Однокр. в. отъ гикати. Икнуть.

Гікнутися, нуся, нешся, гл. Икнуться. Ном. № 11610.

Гіл, а гіл! меж., которымъ прогоняютъ гусятъ. Kolb. I. 65.

Гіла, лі, ж. 1) Грыжа. Мил. М. 85.

2) Родъ игры съ деревяннымъ шаромъ (свинкою), который бьютъ палками; также граничная черта въ этой игрѣ. Ив. 13.

Гілинувати, а, ё. Больной грыжей. Казали, що він гилинувати, а я гили в його не бачив. Кооел. у. (Залюб.).

Гілістий, а, ё=Гіллястий. Желех.

Гіліти, лю, ліш, гл. 1) Подбивать мячъ гилкою. 2) Бить палкою свинку (де-

ревяний шаръ) въ игрѣ въ гилу. Ив. 13. 3) Бить, колотить. *Він усіх гиличть, нікому не змиряє.* Екатериносл. у. 4) Много набирать, накладывать и т. д. Лохв. у.

Гілка, ки, ж.=Гілка. 1) Вѣтка. 2) Палка для подбиванія мяча. 3) Родъ игры въ мячъ. *Гулятий въ гілки.* Левиц. I. 347.

Гілля лі. ж.=Гілля. *Шукай собі або глибокої води, або високої гіллі.* Ном. № 3652.

Гілля, ля, с. соб.=Гілля.

Гіллякуватий, а, е=Гіллястий. *Прийдеш у ліс, найдеш товстого дуба гіллякуватого.* Грин. II. 344.

Гілун, на, м. 1) Мужчина или самець съ однимъ ядромъ. Мил. М. 88. См. Гілун. 2) Человѣкъ, имѣющій грыжу. 3) Вареникъ съ мясомъ. Маркев. 151.

Гиль! меж.=Гиля. Гиль, мої гуси, вутъ, мої утки. ХС. III. 61. Гиль-гуси употребляется какъ существительное въ значеніи: околосица, чушь. *Прийшов отої брехунъ, як заніс гиль-гуси.* Лебед. у.

Гілька, ки, ж.=Гілка.

Гильністий, а, е=Гіллястий. Желех.

Гильнітися, нюся, нишся, гл. О волкахъ бѣгать стаями въ періодъ течки. Желех.

Гильнуті, ну, нёш, гл. Ударить, хватить. *Муха сіла на дитину. Я хотів її вбити. Як гілну макогоном дитину, та і вбив.* Грин. I. 223.

Гильна, ні, ж. Стая волковъ въ періодъ течки. Желех.

Гільце, ца, с.=Гільце. МУЕ. Ш. 96, 100; О 1861. XI. Св. 59.

Гильчастий, а, е=Гіллястий. *Ой під вікном вишня-черешня гильчаста.* Грин. III. 510.

Гила! меж. Крикъ на гусей, утокъ, голубей. Гілн. гиля, селезню, додому. Чуб. V. 1110. Ой гиля, сизі голубоньки, на високе літання. Мет. 102.

Гілара. ри, ж.=Галяра 2. Драг. 186.

Гімн, ну, м. Гімнъ. *Дівчата трохи не голії стоять перед Кипридою і в лад співають гімн.* Шевч. 604.

Гіндик, ка, м., и пр.=Индик и пр. Рудч. Ск. I. 32. Гіндик буде белькотіти. Грин. II. 224.

Гінкій, а, є. Легко сгибающійся, гнущиця. Гінкі цвяхи, забити не мож. — як з олива ніби. Каменец. у. *Обіддя гнутиль з ясена, бо се гінке дерево.* Уман. у.

Гінути, ну, нёш, гл. Погибать, уми-

ратъ; о скотинѣ: дохнуть, пропадать, исчезать. *Без гетьмана військо гине.* Ном. № 751. *Москаль любить жартуючи, жартуючи кине, піде в свою Московщину, а дівчина гине.* Шевч. 65. *Тисячами гинуть голоднії люде.* Шевч. 331. *Дурно тільки слова твої гинуть.* МВ. II. 62.

Гінчай, гінчий, а, е=Инший. *Остүпнися, негодяю, в тебе гинша є.* Грин. II. 344.

Гір, меж. Подражаніе ворчанію, лаю собаки. *Гір, гір, та не вкусиш.* Ном. № 3491.

Гіра! меж. Понуканіе для лошади. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гірати, раю, еш, гл. Терять, тратить. Угор.

Гіріти, рю, риш, гл. Нести, тащить съ трудомъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гірка, ки, ж. 1) Сортъ пшеницы. ЗЮЗО. I. 139. 2) Кувшинъ съ отбитымъ горлышкомъ. Козел. у.

Гіркання, ня, с.=Гарикання.

Гіркати, каю, еш, гл.=Гарикати.

Гіркатися, каюся, ешся, гл.=Гарикатися. *Мася з Орисею гіркались: та каже: „тобі жениха пришиле архирей“, а та каже: „тобі“.* Св. Л.

Гіркня, ні, ж. Грибъ Agaricus riparius, груздь. Вх. Лем. 403.

Гірло, ла, с.=Гірло.

Гірмота, ти, ж. Стукъ, грохотъ. Вх. Лем. 403.

Гірмотати, мочу, тиши, гл. Стучать, гремѣть, грохотать. Вх. Лем. 403.

Гіронька, ки, ж. Ум. отъ гіря.

Гірсувати, сую, еш, гл. Царапать, чертить. *Хлопці гвізdkом погірсували пі.* Борз. у.

Гіртан, на, м. Кадыкъ, головка дыхательного горла. Вх. Лем. 426.

Гірувати, рую, еш, гл. Разсуждать, размышлять, соображать. Лебед. у. См Герувати

Гірӯн, на, м. Коротко остриженный. Конот. у.

Гірчати, чу, чаш, гл.=Гарчати. Рудч. Ск. II. 174.

Гірювати, а, е. Взърошевный. Вх. Уг. 233.

Гіря, рі, ж. 1) Низко остриженый. *Бач чого гірі забажалось: кісничків.* Ном. № 5343. *Забравши деяких троянців, обсмалених, як гіря, ланців, -п'ятами з Трої накивав Котл.* Ен. I. 5. 2) Гіря.

Ум. Гіронька. Ой гіронька ложки мила,
тонкий хвастух замочила. Грин. Ш. 683.

Гіряви́й, а, е. 1) Низко остриженный.
У його стільки землі, як у гірявого чуп-
рини. Лебед. у. Бранное слово. *Брешеш*,
гіряви́й. Лебед. у. 2) Испорченный, пло-
хой. Таке вже гіряве мое щастя. НВо-
лын. у. Гіряви́й гріщик—сь отбитымъ
верхнимъ ободкомъ. Миж 171. Кутя гіря-
ва бываєтъ тогда на сочельникъ, когда
вечера безъ рыбного блюда. Сим. 150.

Гіряво, нар. О стрижкѣ: визко. Гіря-
во острижено. Ном. № 9281.

Гіскра, рв., ж.=Іскра. Його очі бли-
щали гіскрами. Левиц. Пов. 16. Ум. Гіс-
корка. Залітали невеличкі гіскорки по
чорних челюстях печі. Мир. Пов. I. 115.

Гіссоп, пу., м. Раст. *Nyssopus offici-*
nalis L. ЗЮЗО. I. 125

Гистори́чний, а, е, гистори́чний, я,
е=Історичній. Стор. II. 201. Сподівався
почути яку небудь гісторично думу
про Шведчину О. 1862. I. 49.

Гистбрія, рїї, ж.=Історія. Українська
гісторія. Левиц. Пов. 4.

Гісь, меж. Призывъ для курей. •Лем.
403.

Гіта, ти, ж. Доска, составляющая 1/4
распиленного и расколоненного древесного
ствола. Сумск. у. Вас. 148.

Гітала, ли, ж. Родъ гречневыхъ крупъ.
Вх. Зн. 10

Гіталь, ля, м.=Гічаль Вх. Уг. 233

Гітара, ри, ж. Гитара. Вигравав на
гітарі. Левиц. Пов. 20.

Гітіна, ни, ж 1)=Гита. Сумск. у.
2)=Колотвица. Вх. Зн. 27.

Гіття, меж. Крикъ для понуканія ло-
шадей. Справобер. См. Гетта.

Гіцати, цаю, еш, гл. 1) Подскакивать
при ъздѣ верхомъ. 2)=Чукати.

Гіцелів, а, е=Гіцельський.

Гіцель, целя, и цля, м. Занимающій-
ся истребленіемъ собакъ. Бранное слово.
Лихо мамі твоїй, гіцлю! Рудан. I. 65

Гіцельство, ства, с. Занятіе истребле-
ніемъ собакъ.

Гіцельський, а, е. Принадлежацій,
свойственный гіцелю.

Гіцкати, каю, еш, гл. Прыгать, под-
прыгивать. Вх. Лем. 403.

Гіцлик, ка, м. Родъ кожаной пугови-
цы сзади каблука для болѣе удобнаго счи-
манія сапога. Шух. I. 121.

Гіплювання, ня, с. Пребываніе гіце-
лем.

Гіцлювати, люю, еш, гл. Заниматься
истребленіемъ собакъ.

Гіцнути, ну, неш, гл. Подскочить,
прыгнуть О. 1861. XI Св. 34.

Гіч, чі, ж. 1) Стебли съ листьями—
преимущественно у огородныхъ и бахчев-
ыхъ растеній. 2) Ні гіч: Ничего. Ном
№ 5951. *Мужики вільні стали, панів*
ні гіч ся не бояли. Грин. Ш. 640. і гіч
не до речі. Ні складу, ни ладу. Шевч

Гічача, чі, ж.=Гіч. Угор *Гічча* у ци-
булі. Вх. Лем. 403.

Гічаль, ля, м. Стебель, толстое ребро
листа, толстая жила листа. Вх. Лем. 403

Гічал(л)я, ля, с. соб. Стебли, толстые
жилы листовъ. Лем гічала стойт з ки-
пости, так об'їла гусеница. Вх. Уг. 233.

Гічечка, ки, ж. Ум. отъ гічка.

Гічіна, ни, ж. Одинъ стебелекъ гічі
Ум. Гічінка. Черниг. у.

Гічка, ки, ж. 1) Листва на огород-
ныхъ растеніяхъ, ботва. *Цибулина гічна*
Гн. II. 101. 2) Бумажная или шерстяная
нитка навязываемая на руку, какъ симпа-
тическое средство отъ ревматизма. Хары.
3) Качанъ кукурузы безъ зеренъ. Угор.
4) Верхняя часть завязанного мѣшка вы-
ше перевязи. 5) Иронич.: волосы *Ухопив*
иого за гічку. Ум. Гічечка.

Гіштель, лі, ж. Берцо; голень. Вх. У.
233

Гішечкі, чок, м. мн. Ум. отъ гішки.

Гішкі, тоок, ж. мн.=Гіжки Жолех.
Ум. Гішечкій.

Гішпане́ць, нія, м. Испанецъ. *Інді-
ком їдуть таи гішпанець.* Ког. Ен
IV. 12.

Гішпанія, нії, ж. Испания. *Коупо*
поїхав у Гішпанію. Кои. Р. I 53.

Гішпанка, ки, ж. Испанка.

Гішпанський, а, е. Испанский. Левиц.
(Правда. 1868, 423)

Гі.... Если неѣтъ слова на гі, см. на ги.

I. Гі, сз.=II. Ге. *Скуливеся, стуливеся,*
гі псе. Ном. № 3049.

II Гі, гій, меж.=Иги. *Гі на тя!* Ном.
№ 3488. Гій, гій на тебе! Чуб I. 90

Гівнб, вá, с. Каль, пометь, говно *Не*
займати гівна, і вонять не буде. Ном.
№ 3289

Гівноід, да, гівнорій, рия, м. гівно-
рійка, ки, ж. гівняк, ка, гівнár, ра, м.
Жукъ навозный, *Scarabaeus stercorarius.*
Вх. Пч. II. 27. Вх. Лем. 403.

Гіготати, гочу, чеш, гл. Ржать. Коні
на стані гігочуть. МУЕ. III 78.

Гід, геду, м.=Год, Гід від году. Ежегодно, изъ года въ годъ. *Салдати то-ди в нас стояли гід від году.* Константи-ногр у

Гідвай, а, е=Годний. *Настели мі опанчи, бо и того гідна.* Чуб. V. 122.

Гідвість, ности, ж. Достоинство. Желех.

Гідно, нар. Досгойно, стоитъ. *Ти на коні, а я пішки,—не гідно ходити.* Чуб V. 1190.

Гій, меж. 1) См. П. Гі. 2) Крикъ на звѣря, тоже, что и тю. *Гій тулолю! Вовк як побіжстить!* Грин. I. 223.

Гійво, ва, с. Огромная грязь. Аф. 358.

Гійкати, кю,вш, гл.=Гейкати. Щоськоло лісточка загрузло: *гійка, гійка—ніяк не витягне.* Грин. I. 38.

Гілечка, ки, ж. Ум. отъ гілка. Шевч. 30.

Гілка, ки, ж. 1) Вѣтка. 2) Палка для подбиванія мяча. КС. 1887. VI. 457. 3) Родъ игры въ мячъ. КС. 1887. V. 457, 458. Ум. Гілечка, гілочка.

Гілляока, ки, ж.=Гілляка. Г. Барв. 18.

I. Гілля, лі, ж.=Гілка. Як од гілки одірвався Ном. № 3150. Мов одірвалось од гіллі одно-однісіньке під тином. Шевч. 427. Ум. Гілонька, гіллячка, гілляченка. Та повій, вітроньку, підведи гілоньку. Грин. Ш. 484. *Ото гіллячоньки із її рученьки.* Рудав. I. 35. Хвалилася біла береза межи дубами своїми гіллячками. Чуб. Ш. 299.

II. Гілля, ля, с. соб. Вѣтви. Ой вітер не віє, гілля не колише. Мет. 244. Ой дуб на березу гіллям похилився. Нп. Ум. Гіллячко. Дубок і опустив гіллячко. Грин. I. 148.

Гілляка, ки, ж. Вѣтвь, большая вѣтвь. Нагинай гілляку, доки молода. Ном. № 6007.

Гіллястий, а, е Вѣтвистый. Серед дво-ру гілляста яблуня стояла. МВ. II. 32.

Гілляченка, ки, ж. Ум. отъ I. гілля.

Гіллячка, ки, ж. Ум. отъ I. гілля.

Гіллячко, ка, с. Ум. отъ II. гілля.

Гілочка, ки, ж. Ум. отъ гілка.

Гілька, ки, ж.=Гілка. Рудч. Ск. I. 126.

Гільтай, тя́, м., и пр.=Гультай и пр.

Гільцё, ця, с. 1) **=Вильце.** Чуб. V. 187. 2) Убранное цветами и лентами дерево, вокруг которого во время праздно-

ванія Купала поютъ купальскія пѣсни; наз. оно также **Мареною.** Чуб. Ш. 195.

Гільцем, нар. Гільцем голий. Сover-шенно неимущій; голъ, какъ соколъ. Черк. у.

Гільчастий, а, е=Гіллястий. Сто-їть дуб гільчастий. Мнж. 150. Гільчастий снатерь? (вар. дрябластий, квітчастий). Мил. 129.

Гінець, іця, м. 1) Гонецъ, курьеръ. 2) Лицо, которое обязано созвать на сходку членовъ цеха. Козел. у.

Гінкій, а, є. Тонкій и высокій, быстро вверхъ растущій. Це дерево дуже гінке стало, як його підчуярали. Тополя буїм на могилі гінкий та гнуций стан. Греб. 318.

Гінний, а, є. Свободный, вольный. Угор.

Гінно, нар. Свободно, вольно. Угор.

Гінтай, тя́, м.=Гультай. Гол. I. 48.

Гінчакуватий, а, є. Высокорослый, быстро растущій. Черном.

Гінчий, а, є. Гончай. Біжит як гін-чий пес. Фр Пр. 37.

Гійе! меж.=Гей 1. Мнж. 178.

Гіргонія, нії, ж.=Жоржина. Зюзо. I. 120.

Гіренський, а, е Ум отъ гіркий. Гі-ренський мій світ! Федък. I. 100.

Гіренсько, нар. Ум. отъ гірко.

Гіржати, жу́, жи́ш, гл.=Іржати. Рудч. Ск. I. 10.

Гірка, ки, ж. 1) Ум. отъ гора. 2) =Гирка. О. 1861. IX. 192.

Гіркий, а, є. 1) Горький на вкусъ. Гіркий полинъ. Мет. 81. 2) Єдкій, дони-маюцій. Не лай мене, моя мати, гірки-ми словами. Мет. 85. 3) Несчастный, бѣд-ственный, горький. Гірка доля. Ном. № 2442. Гіркий світ, а треба житъ. Ном. № 2440. 4) Сопровождаемый горестью, неутѣшный, горький. Облилася Морозиха гіркими слезами. Нп. Забудь ласощі, паслін і цибулю, а за гірку твою працю візьми під ніс дулю. Ном. 5) Употребляется часто съ подразумѣваемымъ существительнымъ. Схилившиесь на стіл, облився гіркими (слезами), потім устав. Стор. Та синові за гіркого (шага) медянник купила. Шевч. 80. Не дає перевести дихання і через край гіркої (долі) наливає. К. Іов. 20. Гіркий лопух. Раст. Lappa шајог. Вх. Лем. 403. См. Лопух. Ум. Гіренський, гірненський. Сравн. ст. Гірший, гірчший. Гіренський мій світ Федък. I. 100.

Гірклвй, а, е. Прогорьклый.

Гірквти, ну, неш, гл. Дѣлаться горькимъ, горькнутъ.

Гіркість, кости, ж. Горечь. НВолын. у.

Гірко, нар. 1) Горько. *Гірко ззісти, жаль покинути.* Ном. № 4775. 2) Горестно, горько, бѣдственно, тяжело. *Обільється гірко слозами.* Лукаш. *Гірко за роби, солодко ззіж.* Ном. № 9968. Ум. *Гіренько, гіркенько. Неня лиши заплакала гіренько Федък.* Як гіренько і тяженько було відробляти, — годі і споминати.

Гіркота, тý, ж.=Гіркість Це сіль сілка і гіркоти не має. Волч. у. *Ніхто не може одібрати од перцю гіркоти.* Грип. II. 322.

Гірло, ла, с Гирло, одно изъ устьевъ рѣки. Браун. 5, 6. *Друге (судно) дунайське гірло поїсерло.* АД. I. 188. З *Дніпрового гірла широкого випливали:* Шевч. 255. *Жалкується Лиман морю, що Дніпро робить свою волю, свої гірла прогищає,* Лиманові закидає. Грин. III. 592.

Гірловій, а, е. Относяційся къ гирлу, ему принадлежащій. Браун. 17.

Гірнай, а, є. Горный.

Гірник, ка, м. Работникъ въ камено ломнѣ. НВолын. у.

Гірни́цтво, ва, с. Горное дѣло, горно промышленность. Желех.

Гірни́ця, ці, ж. 1) Комната (рѣдкое). У *городі Килиї татарин сидить бородатий, по гірницях похожає.* АД. I. 169 2) Чердакъ на домѣ или какомъ-нибудь строеніи. Сквир. у.

Гірни́ця, ці, ж. Каменоломня. Чигирин. у. Газета „Порядокъ“, 1881, № 246.

Гірни́чий, а, е. Горнопромышленный. Желех

Гірня́к, ка, м. Горецъ. Левч. 28.

Гірня́чка, ки, ж. Жительница горъ. Желех.

Гірок, ркá, кé=Гіркий. Не будь солодок—прогинуть, не будь грохок—прокленутъ. Г. Барв. 512.

Гірок, ркá, м.=Огірок.

Гіронька, гірочка, ки, ж. Ум. отъ гора.

Гірочок, чка, м. Ум. отъ гірок.

Гірощник, ка, м. Раст. *Spiraea Ulmaria* L. ЗЮЗО. I. 137.

Гірський, а, є. Горный. Був схожий до гірських розбійників. Левиц. Пов. 13.

Гірчак, ка, м. 1) Раст.: а) *Nierochloa*

borealis R. et Srbult. ЗЮЗО. I. 125; б) *Polygonum persicaria* L. ЗЮЗО. I. 166; в) *Polygonum hydropiper*. Вх. Пч. I. 12; г) *Sonchus arvensis* L. ЗЮЗО. I. 171; д) *Spirea filipendula*. Ів. 101; е) —польовий. *Malachium aquaticum* Tries ЗЮЗО I. 128. 2) Порода рибы. Харьк. у. 3) Насстойка на горькихъ травахъ. Конот. у.

Гірчати, чаю, еш, гл. Дѣлаться болѣе горькимъ. Короти все їдять полинъ, а молоко все гірчає. Уман. у.

Гірчек, ка, м. Раст. *Raphanus raphanistrum* Вх. Пч. I. 12.

Гірчити, чу, чиш, гл. Дѣлать горькимъ, производить горечь. *Нехай не гірчити на серці полинъ.*

Гірчича ці, ж. 1) Горчица (растеніе и приправа). Каменец. у. Вх. Пч. I. 13. 2) Горький грибъ. Угор. 3) —польова Раст. *Sisymbrium Sophia* L. ЗЮЗО. I. 136.

Гірчичний, а, е. Гірчицныи.

Гірчичник, ка, м. Горчичикъ.

Гірчі́ший, гірчі́ший, а, е. Сравн. степ. отъ гіркий.

Гірш, нар.=Гірше.

Гіршати, шаю, еш, гл. Становиться хуже. *Йому що дня все гіршає. Запричастили.... а їм (батькові) гірша ти є гірша.* ЗЮЗО. П. 283.

Гіршe, нар. Употребляется какъ сривит. степ. 1) Хуже, сквернѣс. *Немис гірше, як в неволі.* Шевч. 465. *Хоч гірше, аби іннис.* Ном. № 2680. 2) Пуще, сильнѣ ще *Ще гірше полюбив.* Чоловік ще „гірше злякався. Рудч Ск. II 19 *Ми у гірше здивувались.* КС. 1853. II. 467.

Гірши́й, а, е Употребляется какъ сравнил. степени: худший. *Нема гіршиї біль на світі, як хвороба. Котрі ліпшиї, то собі бере, котрі гіршиї,—службайтим дас.* АД. I. 10.

Гірши́каться, каюся, ешся, сл. Бгловаться. *Шішли на вечерниці; дідова он (дочка) пряде, а бабина гіршикається.* Чуб. II. 67.

Гір'я, р'я, с. Соб. Горы. *Хоч ти зайдеш і гір'я і поділля, то таки не знаєш над мос подвір'я.* Чуб. V. 194.

Гістъ, гостя, м. Гость. *Ой прийде твій миланчик.— буде в тебс гістъ.* Мет. 242. У *гостя.* Въ *гости.* *Я прийду до тебе в гости.* Грин. II. 258. Ум. *Гостенько, гостонько, гостик, госточек.* Мил. 214. *Гост*

тих за стіл, а лишній хоч і під стіл. Ном. № 11978.

Гісъ, меж. Крикъ на овецъ, когорымъ погоняютъ ихъ впередъ. Шух. I. 210.

Гітінка, ки, ж. Молодая ель. Желех. Гія, гії, ж. Проволочка. замедленіє. Вх. Зн. 10. См. Гаяння.

Гійба, нар.=Гляба. Вх. Зн. 10.

Глабкій, а, є=Глабчастий. Глабкі сави. Константиногр. у.

Глабці, ців или бе́ць, ж. мн. 1) Лубки въ саняхъ. НВолын. у. 2) Саны обшигые лубками. Сим. 92.

Глабчáстий, а, є. О возъ, саняхъ: ящикъ которого обшить лубомъ. НВолын. у.

Главá, вý, ж. 1)=**Голова.** 2) Глава въ книжкѣ. 3) мн. **Глави.** Праздникъ усъкновенія главы Іоанна Крестителя. Галиц.=**Главосік.**

Глави́ця, ці, ж. Голова. *Ой лишила я віночок з главиці.* Гол. III. 17. Ум. **Главка, главичка.**

Главосік, ка, м. Также и во мн. ч. **Главосики=головосік.** Праздникъ усъкновенія главы Іоанна Предтечи 29-го августа. МУЕ. III. 33; ЕЗ. V. 205.

Глагол, лу, м. 1) Слово, рѣчъ, глаголь. *Вислухай молитву щиру, і почуй мої глаголи.* К. Псал. 125. 2) Читати глаголи. Стоять безъ корму. Ном. № 10232.

Глаголати, лаю, еш, гл. Говорить, глаголать. *Колись будем і по свійому глаголати, як німець покаже.* Шевч. № 214.

Глаголіти, лю, ліш, гл. Разговаривать. *Їли, пили, глаголили.* Фр. Пр. 133.

Глаголь, ля, м. Названіе буквы г; глаголь. *Аз, буки, глаголя, повісили Василя.* Ном. № 6068.

Гладéнний, а, є Ув. отъ гладкий. *Ой гладенна баба.* Екатериносл. у.

Глáдити, джу, диш, гл. 1) Гладить, равнять. *Туди гладь, куди шерсть лежить.* Ном. № 5898. Гладити дорбгу. Выпивать на дорогу. Ном. № 11618. Также: Гладити „додому“ и „з дому“. Св. Л. 146. 2) Переноно: ласкать, ласкать. *Усміх милий, аж по душі гладить.* 3) Окончательно очищать отъ шелухи. *Прoso гладити.* Кобел. у. 4) Уничтожать. *Господь... гріхи гладить, до неба провадить.* Гол. II. 7.

Глáдиш, ша, м. Яцо. *А ну, хлопці, давайте гладиші покотимо!* Волч. у.

Глади́шечка, ки, ж. Ум. отъ гладишна.

Глади́шка, ки, ж. Кувшинъ. Рудч. Ск.

I. 65. Ум. Гладишечка, гладищечка. Рудч. Ск. I. 65

Глади́шник, ка, ж. Раст.: a) *Agrimonia odorata* L. ЗЮЗО. I. 110; b) *Agrimonia Eupatoria* L. ЗЮЗО. I. 110; в) *Chelidonium majus* L. ЗЮЗО. I. 116.

Глади́щечка, ки, ж. Ум. отъ гладишна.

Гладій, дія, м. Инструментъ для обточки ступицъ. Сумск. у.

Гладісінький, а, є. Совершенно гладкий.

Гладісінько, нар Совершенно гладко. *Зачехи гладісінько.* Мил. 148.

Гладкій, а, є. 1) Гладкій, ровный. *Скоро їх Бог скарас на гладкій дорсі.* Ном. № 4108. 2) О посудѣ: однозвѣтный. Шух. I. 265. 3) Жирный, полный, толстый. *Чому козак гладкий?* *Наївсь, заснув, та й нема гадки.* Ном. № 1723. Гладкий аж шкура тріщить. Ном. № 8629. Ум. Гладенький, гладесенький. Сравн. степ. гладший.

Гладкість, кости, ж. Гладкость. Желех.

Гладко, нар. Гладко, ровно, складно, хорошо. *Хоч не гладко, аби міцно.* Ном. *Мій батько робив гладко, то ї я в юго вдався.* Чи чарка, чи ківш буде, — не гладять переміни, гладко п'ють, як з лука б'ють до ночної тіни. ЗЮЗО. I. 316. Ум. Гладенько, гладесенько. Сравн. ст. гладше.

Гладуля, лі, ж.=Гладуха. Ком. II. стр. 103.

Гладун, на, м. 1) Полный, жирный человѣкъ. НВолын. у. 2)=**Веретельник.** Вх. II. 16. 3) Раст. *Herniaria glabra* L. ЗЮЗО. I. 124.

Гладунéць, иця, м.=Гладишка. Шух. I. 96, 264.

Гладунка, ки, ж.=Гладун 2. Вх. II. 16.

Гладу́ха, хи, ж. Полная, жирная женщина. Ном., ст. 299, № 301.

Гладу́ш, ша, м. Глиняный кувшинъ. Котл. МЧ. 465. См. Гладушка, гладушник.

Гладу́щик, ка, м. Молочный глиняный кувшинъ съ широкимъ и короткимъ горломъ. Могил. у. КС. 1893. VII. 76.

Гладчати, чаю, еш, гладшати, шаю, еш, гл. Полнѣть, толстѣть, жирѣть. Гладчаети що-дня,—ні вроку тобі. Левиц. I. 140.

Гладше, нар. Сравн. ст. отъ гладко.

Гладший, а, є. Сравн. ст. отъ гладкий. Левиц. I. 64.

Гладючий, а, е. Сильно толстый, жирный. *Ото, яка гладюча корова.* Волч. у.

Глажанка, ки, ж. Просо, въ толчея почти истолченное для пшена. Кобел. у.

Гла́за, зи, ж.=Логаза. Вх. Зн. 10.

Гла́зжій, мн. Железные грузила у невода. Радом. у.

Гла́ти, гла́ю, їш, гл. Успокаивать. Желс.

Гла́с, су, м. 1)=Голос 1. Ном. № 1937. *Почука його глас.* Грин. I. 120. *Кіло їх двора а ні гласу.* МВ. (О. 1862. I. 96). 2) Въ церковномъ пѣніи: гласъ. *Затягнув на шестий глас.* Ном. № 12442. *Укупі б застівали.* Він усі гласи знає. Г. Барв. 197. 3) Звукъ. (К. Михальчукъ).

Гла́сити, шу́, си́ш, гл. Возглашать. *Слава в вишних Богу, ангели, гласять.* Чуб. Ш. 341.

Гла́сний, ною, м. Избранный голосованіемъ, гласный. *Земський гласний.*

Гла́стівка, ки, ж.=Ластівка. Вх. Лем. 403.

Глевкій, а, є. О. хлѣбъ: клейкій, вязкій, недопеченный. Грин. II. 25. *Хліб глевкій — на зуби лекіе.* Ном. № 12288.

Гле́вко, нар. Ум. отъ глевкій. *Так наша піч пече гле́вко.* Ном. № 2131. Їж, Левко, хоч і глевко. Ном. 12002.

Глевтю́к, ка, м.=Глевтáк. Аф. 360.

Глевтáк, ка, м. и глевчáк, глев'áк, ка, м. Мякишъ недоцеченного хлѣба. *Аж баба хліб бровку штурнула і горло глевтаком заткнула.* Котл. Ея. Ш. 38.

Глевтакуватий, а, е. 1) О хлѣбѣ=глевкій. 2) О человѣкѣ, преимущественно о дѣтяхъ: толстый и неповоротливый. *Глевтакувата дитина.*

Гледіти, джу́, диш, гл.=Глядіти.

Гледітися, джуся, дишся, гл.=Глядітися. Молодо гледиться. Кажется молодымъ, молодою. *Старенька вже, а на висках кучері, в перстнях у блискучих, у стрічках, то ніби й молодо гледиться.* МВ. I. 75.

Глéй, глéю, м. 1) Клейкая, влажная глина. *Глей червоний.* Вас. 177. 2) Иль. (Гуси) таскаютъ грязь і глей зо дна да мажутъ лебедя, щоб пірря посіріло. Ум. Глайбк.

Глéйкій, а, е Клейкій, вязкій (о почвѣ).

Глéйови́на, ни, ж. Глинистая земля. НВолин. у.

Глайбк, йку́, м. 1) Ум. отъ глей.

2) Смѣсь охристой глины съ пескомъ (красящее вещество). Вас. 182.

Глéк, ка, м. 1) Кувшинъ. *Є в ґлеку молоко, та голова не влізе.* Ном. № 5391. *Глек розбили.* Піссорились. Ном. № 9539. Грин. I. 242. Ум. Глéчик.

Глекопáр, ру, м. Раст.: а) *Agrimonia pilosa* Led. ЗЮЗО. I. 110; б) *Chelidonium majus*. L. ЗЮЗО. I. 110.

Глембéї, бéй, ж. мн. Мѣсячное очищеніе женщины. Желех. Вх. Зн. 10.

Глечáтко, ка, с. Маленький кувшинчикъ. (Залюб.). Щог. Сл. 72.

Глéчик, ка, м. Ум, отъ глéк. 1) Кувшинъ. Ном. № 12451. 2) Часть самовара: внутренняя труба, въ которую кладутся угли. Зміев. у. 3) Родъ игры. Ив. 60. 4) Глéчики жвоті Раст. *Nur̄ag luteum Smith.* ЗЮЗО. I. 129. 5) Глéчики полоскати. О женщинахъ: угощаться въ складчину въ понедѣльникъ послѣ заговѣвія на Петровъ постъ. ХС. I. 76. Ум. Глéничок ЗЮОР. II. 11.

Глеюватій, а, е. Глинистый. Глеювата земля.

Глиб, бу, м. Глубина, глубь. *Кинулась на самий глиб.* МВ. I. 144. *Велика риба на глибуходить.* Лебед. у. *Піймати чорною линка з глибу.* Грин. II. 322.

Глібати, баю, єш, гл. Тяжело махать крыльями, медленно летѣть.

Глібенъ, ні, глибіна, ні и глибія, ні, глибінь, ні. ж. Глубина. *Є місцями глибень така, що й дна не достанеш.* Канев. у. *Морська глибина.* Ном. № 395.

Глібка, ки, ж. Подвалъ, подземелье К. Досв. 106. *Вкиньте в глибку* съого бунтовника. К. ЧР. 346

Глібокій, а, е. Глубокій. *Долина глибока.* Мет. 79. *Маю на собі дев'ять ран—рубані широкі, а чотири—стреляні глибокі* АД. II. 258. *Шукай собі або глибокі води, або високій гиллі.* Ном. № 3652. *Кайдани повелів куватъ, глибокі тюрми муруватъ.* Шевч. 470. *Що за дивні його твори, за глибокі його гадки!* К. Псал. 215. Сравн. степ. Глайбши. Ум. Глибоче́нкий.

Глібокість, кости, ж. Глубина, глубь. К. Бай. 106. *Розступися, сине море, в своїй широкості, нехай же я життя скончу в твоїй глибокості.* Чуб. 378.

Гліббко, нар. Глубоко. Глибоко оре Ном. № 5600. *Глибоко тут брести,— шукаймо іншого місця.* Сравн. степ.

Глібше. Риба шука де глібше, а чоловік де лучче. Ном. № 9840. Ум. Глибоченъко.

Глібоч, чі, ж. = Глибочиня. Нема глібочі на цій річці. НВолын. у.

Глибоченій, а, е. Черезвычайно глубокій. Св. Л. 213. А прозалля таже глібоченне, що й дна не видно. ЗЮР. I 311.

Глибоченъ, ні, ж. = Глибочиня.

Глибоченський, а, е. Ум. оть глібокий. Довольно глубокій. Утопила ж я свою доненьку в криницю глібоченъку. Макс. (1849). 112.

Глибоченъко, нар. Ум. оть глібоко.

Глибочиня, ві и глібочінь, ні, ж. Глубина.

Глібшти, шаю, еш, гл. Становиться глубже. Печеря ніби глібшала, темніла, чорніла. Левиц. I. 450.

Глібше, нар Сравн. степ. оть глібоко. Ум. Глибшенъко. Все глібшенъко пірнає Г. Арт. (О. 1861. Ш. 109).

Глібшій, а, е. Сравн. степ. оть глібокий.

Гліва, ві, ж. 1) Родъ груши, бергамота. Гливи такі, як кулак. Ном. № 14034. 2) Грибъ на деревѣ, губка. Угор. Гливи ростут на буках. Вх. Лем. 403.

Глівій, а, е. О масти: сіро-желтый, черно-желтый. Вх. Пч. I 14 Гливій кінь. НВолын. у.

Глідати, даю, еш, гл. Глодать, єсть. Дай; Боже, із-за молоду кости їсти, а на старість м'яке глідати. Ном. № 8705. Дітей годувать — як камінь глідати. Ном. № 9199.

Гліжа, жі, ж. Обрывъ, подрытый ведою. Переяслав. у.

Гліжка, ки, ж. Комочекъ Черниг. у. Ум. Гліжечка.

Гліязвій, а, е. Клейкій, вязкій. Чогось оци каша така гліязвія Кіев. у. Гліязвій хліб. Міус. окр.

Глімання, ня, с. Глотаніє, жадное проглатываніе.

Глімати, маю, еш, гл. Глотать, жадно єсть. По три акахвисти на день читаш, а по чоловіку глімаєш. Ном. № 859.

Глімнути, мну, неш, гл. = Глипнути. Як глімне він на мене, то аж холод по за шкуроюходить. Ном. № 3403.

Глія, ня, ж. Глина. А щоб його побила руда глина, та, що з кручі пада. Ном. № 3773. Ум. Глінка.

Глінець, нця, м. Аллюминій. Желех.

Глійна, ня, ж. Частица гливы. Константиногр. у.

Глінище, ща, с. Мѣсто, яма, откуда беруть глину, глинница. Левиц. I. 103.

Глінка, ки, ж. 1) Ум. оть глины 2) Фарфоровая глина. Кіев. Черниг.

Глінуты, ну, неш, гл. Глотнуть, проглотить. (Змій) прилетить, тебе глине Чуб. II. 173.

Гліяній, а, е. Глиняный. Шевч. 437

Гліняник, ка, м. Горшокъ для глины. НВолын. у. Два щербаті глиняники. Левиц. I. 2. 2) = Глинище. НВолын. у.

Гліянка, ки, ж. = Глинище. Желех. Вх. Зн. 10.

Гліястий, а, е. 1) Глинистый. Земля есть всяка: глиняста, пісковата, чорноземля Ком. Р. I. 9. 2) Цвѣта желтой глины. Глиняста курка. Богодух. у. Кінь глинястий. Вх. Лем. 403.

Глиш! меж., выражющее раскрываніе глазъ, взглядъ. А в церкву як увійду, то тільки глип-глип на мене; очі тії як стріли проймають. Г. Барв. 120.

Гліпания, ня, с. = Лупання.

Гліпати, паю, еш, гл. = Лупати. Галиц. Угор. За обід посядемо,—так і глипа на всіх, як хто ложку до рота несе. Г. Барв. 93.

Гліпіти, плю, пиш, гл. = Глипати Желех. Вх. Зн. 10.

Гліпнуты, ну, неш, гл Однокр. оть глипати. Глянуть А дівчина — чорні очі — глипла доокола Федък. I. 25.

Глист, та, м. Глиста.

Гліста, ти, ж. 1) = Глист. Мил. М 86. 2) Дождевой червь, Eumbricus terrestris. Вх. Лем. 403.

Глістник, ка, м. 1) Цытварное сѣмя, сѣмя раст. Artemisia Sieberi Bess или Artemisia vahliana Kostel. 2) Раст. Solanum Dulcamara L ЗЮЗО. I. 136.

Глістюк, ка, м. = Глист Левиц. Пов 366.

Глістак, ка, м. Раст. Solanum dulcamara L ЗЮЗО. I. 167. См. Глистник.

Глістянка, ки, ж. Рыба съ глистою въ серединѣ. Азов. море. (Стрижев.).

Глітай, тай, м. Міроїдъ, кулакъ

Глітана, ня, с. Глотаніе.

Глітати, таю, еш, гл. Глотать. Лемішку і куліш глитали. Котл. Ея. I. 11 Хорт глита, глита молоко. Грин. I. 146.

Глітнуты, тну, неш, гл. Однокр. оть глитати. Глотнуть.

Гліцарь, ря, м. Палка, когою мѣшаютъ известь въ творилъ. Черниг. у.

Глицарня, ні, ж. Яма, въ которой приготавляется извѣстъ, творило. Черниг.

Гліця, ці, ж. 1) Деревянная игла: а) для нанизыванія капустныхъ листьевъ. Рк. Левиц.; б) для вязанія сѣти. Конот. у.; в) вмѣсто членка при тканії сіть и рѣшетъ. Вас. 152, 176. 2) Хвоя, игла хвойнаго дерева Кіев. 3) Баласина, столбикъ въ перилахъ, оградѣ. 4) Въ крылѣ вѣтряной мельницы: каждое изъ поперечныхъ бревнышекъ, проходящихъ сквозь рамено, на которыхъ настлано крыло. (Залюб.). 5) Поперечная соединительная жердь, поперечное соединительное бревно, напр. въ боронѣ Чуб. VII. 401. 6)=**Кладка**. Гей там річка, через річку глиця. Макс. (1834). 96. 7) „Деревянная линейка съ закрѣпленнымъ концемъ и вырѣзомъ для наматыванія пряжи при плетеніи сѣтей“ Вас. 187. 8) При тканіи ковра: линейки для раздѣленія верхнихъ и нижнихъ рядовъ основы ковра Вас. 171 Ум. Глічка.

Глічка, ки, ж. 1) Ум. отъ глиця. 2) Названіе тонкаго вола. КС. 1898. VII 46

Гліг, глбгу, м=**Глід**. Желех.

Глід, глбду, м. Раст.: боярышникъ, Crataegus Oxyacantha L. Ави. 112. Crataegus monogyna Jacq. ЗЮЗО. I. 120.

Гліт, глоту, н. Тѣснота, давка. Желех

Глітно, нар Тѣсно. Шух. I 84.

Глоба, бй, ж. 1) Согнутое отъ природы дерево. 2) Желѣзный клинъ Черниг. 3) Переносно: хлопоты, забота, обуза, не приятность. Оце мені глоба на шию з отцією роботою!

Глобити, блю, бйш, гл 1) Укрѣплять клиньми валъ въ чельницѣ. Валков. у. 2) Конопатить. Аф. 360 3)=**Глобувати**? Лихорадка на вопросъ „Чою ж ти йдеш?“ отвѣчаетъ: „Сінать і кидать, і трясти, і пекти, і знобить, і глобить, і кров пить, і кість ломить Мил. М. 64.

Глобок, бка, м. Клинышекъ, забиваляемый между косовищемъ и желѣзнымъ колцомъ, охватывающимъ косу и косовище Вх. Лем. 404.

Глобувати, бую, еш, ил. Обижать кого Желех. Причинять кому боль, непріятность. Він мене глобує. Вх. Зн. 11.

Гловарь, ря, м Верхній косякъ у дверей и оконъ.

Глобень, ня, м.=**Гловарь**. Прил. у.

Глогінька, ки, ж. Ягода боярышника. Вх. Уг. 233.

Глогобій, а, е=**Глодовий**. Терновий

вінець на голову клали, зголови шпильки за ніті били. Гол. II. 23.

Глобд, ду, м.=Глід.

Глодання, ня, с. Глоданіе.

Глодати, даю, еш, и гложу, жеш, гл. Глодать. Воліла б мати твердий камінь глодати. Гол. I. 285. Дітей юдувати, як камінь глодать. Черк. у. Ой кусайте, хоч глодайте, тільки мене не займайте Чуб. V. 547. Не борони козі ліса,—най гложе. Чуб. I. 258.

Глодана, ни, ж Боярышниковое дерево. Чуб. V. 105.

Глодовий, а, е Боярышниковый. Чуб. Ш. 58. Грин. II. 34.

Глодянка, ки, ж. Каменная соль. Я даю сіль-глодянку скотині. Харьк. г.

Глойва, на, ж.=Гліг=Глід.

Глота, тй, ж.=Гліт. Вх. Зн. 21. Подольск г.

Глотити, чу, тйш, ил. Тѣснить, толпиться. Чого ви так глотите? почекайте трошки. Ольгоп. у.

Глобто, нар =Глітио. Так глобто, що і стати ніде. Ольгоп. у.

Глубина, ві, ж., глубкий, а, е и пр.=**Глибина, глибокий** и пр.

Глізд, ду, м. 1) Умъ, разумъ, смыслъ, сознаніе. Скажіть, будь ласкави, хто з їх дурніший двох?—Та глізду, іріх скажать, скученъко у обох. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 101). Глізд остатній потеряла. Котл. Ен. VI. 80. З глізду зсунутися, зіхати, скрутитися, спасти. Сойти съ ума. Ном. № 6332. Шевч. 300. Гліздй відбити. Лишить разсудка Ном. № 6333. До глізду прийті: а) образумиться, б) опомнитися. Глізду відбитися. Лишиться ума, рехнутися.

Гліздити, джу, диш, ил. Бить, стегнати Берети довту запруту і гліздит їх. Драг. 121

Глуздіво, нар =Глузливо. Енею глуздіво сказав. Котл. Ен VI. 87.

Глізи, зів, м. мн. Насмілки. Мкр. Н. 36. Острило ї глізи людськії терпти. Грин. II. 165. На глізи підняті Поднять на сміхъ. Ном. № 12697.

Глізик, ки, м. Мелкій известковый дутникъ, попадающій въ гончарное изделие. Вас. 178.

Глузлівий, а, е Насмішливый. Вона в мене добра ї вірна жінка, тілько дуже жсава, жартлива і глузлива. Котл. МЧ. 471.

Глузліво, нар. Насмішливо.

Глузовникъ, ка, м. Насмѣшникъ. *Парубки глузовники все було з старого икілюють.* Харьк.

Глузовница, ці, ж. Насмѣшница.

Глузування, на, с. Издѣвательство, насмѣшка. *На обличчі в мене сором од докору, глузування.* К. Псал. 106.

Глузувати, зу́ю, еш, іл. Насмѣхаться, издѣваться, поднимать на смѣхъ. *Матері глузують, що москалі вертаються та в ней почують.* Шевч. 67.

Глузюватий, а, е. О глинѣ: „неоднородная, комковатая.... съ мелкими желвачками или журавчиками, дутиками“. Вас. 178.

Глумъ, му, м. Насмѣшка, издѣвка, посмѣяніе. *Старе скаже на глум, а ти бери на ум.* Ном. № 6013. *На глум подасти.* Отдать на посмѣяніе. *На глум старих звичаїв не подаймо.* К. ПС. 23.

Глумити, млю́, ми́ш, іл. Поражать, истреблять, портить. *Наче кара Божа, що людей глумила.* Мет. 437. *Дітвора глумить тільки отпі орхи.* Нов.-Сіверск. *Було б тобі, вражий сину.... нас трох не кохати, нас трох не глумити.* Рудч. Чп. 178.

Глумитися, млю́ся, ми́шся, іл. Издѣваться, насмѣхаться, осмѣивать. *Глумилася верша з болота.* Ном. № 7999.

Глуміччати, чаю, еш, іл. Обращать вниманіе? разбирать? *Е, у нас і панів не глуміччають.* Лебед. у. *Хоч який мороз, то не глуміча.* Лебед. у.

Глумлівий, а, е. Насмѣшивый. *Міськи все люде нещирії, глумливій.* МВ. I. 75.

Глумліво, нар. Насмѣшливо.

Глумота, ти, ж. Подниманіе на смѣхъ, издѣвательство

Глумування, на, с. Издѣвательство, насмѣшки. К. ХП. 90.

Глумувати, му́ю, еш, іл. Издѣваться. *Голови на шаблі здійнали, довю глумували.* Макс. (1849). 24. *Вона з мене глумус, сміється.* О. 1861. XI. 9.

Глумуватися, му́юся, ешся, іл.=Глумувати. *Не по божому... так глумуватися з сироти.* Г. Барв. 476.

Глупъ, па, пе=Глупий. *Хто скуп, собі не глуп.* Ном. № 4707.

Глупакъ, ка, м.=Дурень. Харьк. у. Желех.

Глупий, а, е. 1) Глупый. *Молодий ясновиаре, глупий розум маєш.* Голов 2) Глупа ніч, північ. Глубокая ночь. *Коли це глупої ночі прилітає сокіл.* Рудч. Ск.

I. 153. *У глупу ніч виліз мертвець із ґроба.* Грин. I. 50.

Глупина, на, ж. Глухое, густо заросшее мѣсто въ лѣсу. *У глупині совки.* НВолын у.

Глупіти, пію, еш, іл. Плятить глаза, глазѣть. *Дитина на свічку глупіс.* Черк. *Ходив глупів на весілля.* Черк. у.

Глуптакъ, ка, м.=Глупакъ. Вх. Лем. 404.

Глупуватий, а, е. Глуповатый. *Оженився дурний та взяв глупувату, та не знали, що робить—запалили хату.* Ном № 9014.

Глуха, хи, ж.=Глуханя. Вх. Лем. 404

Глуханя, ні, ж. Тифъ. Желех.

Глухачка, ки, ж.=Глуханя. Вх. Зн. 11.

Глухий, а, є. 1) Глухой. *Глухом, пісню співати.* Ном. № 4679. *Глухий ятетерук.* Ном. № 8556. 2) Беззвучный, мертвый. *В глухій домовині усміхнуся.* Шевч. 269. 3) Пустой, запустѣлый, глухой. *Глухий край.* Куток зовсім глухий. О. 1862. IX. 65. 4) Глухий кінець (у воротах). Тотъ конецъ воротъ, где ихъ пята. *В глухім кінці під ворітми.* АД. II. 9. 5) Глухий дуб. Дубъ, на которомъ листва держится цѣлую зиму. Борз. у. Прил. у. 6) Глуха крапива. Раст.: а) *Lamium dasylatium* L. ЗЮЗО. I. 126; б) *Leonurus Cardiacus* L. ЗЮЗО. I. 126. Ум. Глухенький, глухесенький.

Глухман, на, м.=Глушан. Желех.

Глухнути, ну, неш, іл. Глохнуть.

Глухо, нар. 1) Глухо. 2) Беззвучно, мергво, глухо. 3) Пусто, глухо.

Глухбта, ти, ж. Глухота.

Глущ, ші, ж. Густо заросшее мѣсто. *У глущі, між вербами, капуста почино росте.* Лебед. у.

Глушан, на, м. Глухой человѣкъ. *Коли сі кам'яні боги очима бачать, коли сі глушани ушима чують...* К. МХ. 19.

Глущедъ, щадъ, м. Ленъ, *Linum usitatissimum.* Вх. Уг. 233.

Глушити, шу́, ши́ш, іл. Оглушать, заглушать. *Вітер уривав багацько річей йою, торохтиючи, колеса глущили їх.* Г. Барв. 19. *Оця крапива тільки неушить сад.—Придивиться, де риба загляла під кригою, та її стане гатити кийком—глущити.* О. 1861. XI. 115.

Глушаця, ці, ж. Раст. *Lamium.* Вх. Пч. II. 32.

Глушти, шію, еш, іл. Заглушаться, зарестать сорными травами. *Город глушіс, бур'яном понімається земля родюча.* МВ. (О. 1862. I. 96).

Глúшка, ки, ж. 1) Глухая женщина. Чи ти, кумо, глушка?—Та були ушка, та різник одрізав. Ном. № 8560. 2)=
Глуханя. Угор. То же: глушка вітрова. Вх. Лем. 404.

Глушкáня, ні, ж.=**Глушка**. 2. Угор.

Глушкó, ка, м. Глухой человекъ. Аф. 361.

Глушмáн, ча, м.=**Глушан**=**Глушко**. Одесс. у.

Глушмáнка, ки, ж. Глухая женщина. Одесс. у.

Глушник, ка, м. Раст.=**Глущица**. Вх. Пч. II. 32.

Глушнý, ні, ж. Глушь. Там така глушня, аж сумно; туди ї люди не їздять. Васильк. у.

I. **Гля**, пред. Для. Ужинок р. поля, 270.

II. **Гля**. Сокращенное повелительное наклонение вместо глянь. Смотри, взгляни, вотъ. Оце, еля, причепилася!

Гляба, нар. Невозможно, напрасно. Де.... чолвікові гляба перейти, піде гуцульський кінь певно Шух. I. 81.

Гляганий, а, е и пр.=**Гляганий** и пр.

Гляданка, ки, ж. Торговля. Угор.

Глядати, даю, еш, гл. Искать, высматривать. Буду я собі мужа глядати. Гол. Ш. 397. Глядай, матко, довгий стояець, бо вже мені вічний конець. Гол.

Глядйло, ла, с.=**Дзеркало**. Вх. Уг. 233.

Гладівний, а, е. Довкий, проворный. Угор.

Глядити, жу, диш, гл. 1) Глядеть, смотреть. Гляди ж, півнику, як прииде личика—не одкликайся. Рудч. Ск. II. 4.—в головы. Искать наськомыхъ въ головѣ. Та свекорку годи: в головці гляди. Грин. Ш. 551. 2) Искать, шупать ища, пробовать, узнавать. Молода сковалася і другожба виходить на двір і глядит молодої, а не може сам найти. Грин. Ш. 507. Нам уже дужчило їсти пшеничний хліб, ідім глядіть житнього. Чуб. II. 336. Вгородив свердло в землю, а... щось за бороду лап. Перемовчав мій батько, тілько бойтися тим свердлом більш глядіти (скарба). Драг. 87. Глядят короваю, чи спікся. Грин. Ш. 502. 3) Слѣдить, обращать внимание. Коли кінь не глядить дороги, то

гляди ти! Чом не глядиш? Лохв. у. Гляди себе, то ї буде з тебе. Ном. № 9586. 4) Беречь, присматривать. Я її розуму навчала і добра її гляділа. МВ. 5) Соблюдать. Та ти б не глядів праздника та поїхав би у поле орати. Рудч. Ск. I. 165. Треба глядіти п'ятниці і середи. О. 1862. IV. 91.

Гляджа, ки, ж. Раст. Aster. Вх. Пч. II. 29.

Глядъ! меж. Глядь. Потім глядь—стоїть Іван. Рудч. Ск. I. 134. Глядь—поглядь у загоні,—нема волів пари. Новомоск. у.

Глядъко, ка, м. Тотъ, кто постоянно смотрить? Глядъко не наглядиться, хвалико не нахвалиться. Ком. П. № 200.

Глянути, ну, неш, гл. Однокр. в. отъ глядти. Глянуть, взглянуть, посмотреть. Ой як гляну на хустину,—згадаю дівчину. Мет. 23.

Глянутися, нуся, нешся, гл. Посмотрѣть, взглянуть. Глянься на мене, на себе. Подивися, глянься, який я удався! Нц.

Гм! меж. Гмъ. Дивлюсь, аж стоїть краля така, що тільки гм! та ї годі К. ЧР. 124.

Гнатати, таю, еш, гл. Комкатъ, гнутъ Желех.

Гнатнý, а, е. Гибкій. Желех.

Гнап, па, м. Мастерь, изготавляющій сіряки и опанчі. Желех. Гол Од. 55.

Гнати, жену, неш, гл. 1) Гнать, погонять. Волові дай полови, та жени поволі, а коневі—вівса, та жени як пса. Ном. № 10217. Гном гнати. Быстро гнать. Харьк. 2) Гнать, прогонять. Хоч правду женуть люде, та правда завше буде Ном. Молодих рекрут женуть кудись через наше село. Г. Барв. 406. 3) Быстро бѣжать, ъхать. Жене як вітрів батько. МВ. I. 105. 4) Загонять, забивать. Шпичі за нігти гнали і йому муки завдавали. Чуб. Ш. 335. 5)—горблку. КС. 1882. I. 225. 6)—гони. См. Гони.—химороди. См. Химороди.

Гнатися, женуся, нешся, гл. 1) Гнагься. От котик як почув, як погнавсь.... Гнавсь, гнавсь, не догнав. Рудч. Ск. I. 28. 2) Мчаться. Грин. Ш. 565. Скаjsи, коню, до кого це ви так нагло гнались? Шевч. 641.

Гнéнny, а, е. Гнутый. Гнене положзя. НВолын. у. 2) Никуда не годный. Таке гнене, що хоч покинь. Кіев.

Гнести, гнету, теш, гл.=**Гніти** 1 и 2.

Гнёт, нар. Вдругъ, сейчасъ, тотчасъ.
Гнет стовпами поставали. Гол. II. 714.
Гнетуха, жи, ж. Лихорадка. Чи ти гнетуха, чи ти трясуха? Чуб. I. 119.
Гнётъ, нар.=Гнет. А тиу гнетъ потопа буде. Гн. I. 31.

Гнетючка, жи, ж.=Гнетуха. Черниг.
Гніда, ди, ж. Зародышъ виши, гнида. Ном. № 1861. Ум. Гнідка.

Гнідник, ка, м. Вшивецъ. Ах ти гnidник! Лохв. у.

Гнідяй, а, е. Вшивый. О. 1862. V. 41.
Гнілопъ, льця, м. Болѣнь личинокъ пчель: пораженіе ихъ грибкомъ Bacillus Preussi. Драг. 32.

Гнилечка, чі, ж. Гниль. Там так смердить у ямі гнилеча: картопля, чи що, загнилась.

Гнилій, а, 6. 1) Гнилой, испорченный.
Гнила капуста. Дров нарубав гнилих. Рудч. Ск. I. 124. 2) Гнилой, гниющій.
Гниле болото. Гнила зіма. О. 1861. I. 322. 3) Гнила кватиря. Третья четверть луны. Гнила кватиря—робить нічого не слід, бо буде порча. Чуб. I. 10. См. Гнилуша. 4) Гнило слово. Скверная брань.

Гниліця, ці, ж. Дикая груша, которую ъдягъ только прогнившую. Ном. № 12217. Ум. Гнилічка.

Гнилічитися, чуса, чищся, гл. О грушахъ: немного загниваться. Желех.

Гнилічка, ки, ж. Ум. отъ гниліця.
Гнилічча, ча, с. соб. Гнилушки, истлевшая вѣтви и стволы деревъ. Желех.

Гнилка, ки, ж.=Гниліця. Желех.
Гнилля, ля, с. Гниль. Як прийде Ілля, то наробить у полі гнилля. Ном. № 476.

Гнилобокий, а, е. Со сгнившимъ болкомъ. Груші гнилобокі. Шевч. 178.

Гниловід, вóду, м. Болото, коросистое съномъ и лѣсомъ. Вас. 206. Во мн.: Гниловбди. Незамерзающая болота. О. 1861. VIII. 93, XI. 114.

Гнилозубий, а, е. Съ гнилыми зубами. Десь вирескає гнилозубий, міршавий чоловічок. Мир. Пов. II. 66.

Гнилоїд, да, м., гнилоїда, ди, об. Скряга, скупецъ. Желех.

Гнилоїдити, джу, диш, гл. Скряжничать. Желех.

Гнилоїдник, ка, м.=Гнилоїд. Желех.
Гнилоїкий, а, е. Съ больными, гноящимися глазами. Чуб. VII. 577.

Гнилуша, ші, ж. Третья четверть луны. Чуб. I. 11. См. Гнилий 3.

Гніль, лі, ж. Гниль. К. Юв. 55.
Гниляк, ка, м. Сгнившее растеніе.
Гнилятина, ни, ж. Гвиль. Розворушив ту гнилятину. Мир. Пов. II. 54.
Гнилячча, ча, с. соб. Сгнившія растенія, гниль.

Гніпель (гнипля?), м. Часть ткацкаго станка: „рукоятка, которой вращаютъ передній навой при навиваніи основы“ Вас. 167.

Гністій и **гніти**, гнию, ёш, гл. Гнить.—Хліб гнє. — „Гнє, бо в; оттоді погано було б, як би гністи нічого було. Ном. № 14155. Варево гнє. Чуб. I. 10. Хата пусткою гнє. Шевч. 401. Гнє в неволі, у кайданах. Шевч. 606.

Гніхіть, тя, м.=Ніготь. Прил. у.

Гнів, вá, н. Гнівъ. Хай його гнів божий поб'є. Ном. № 3784. Не у гнів твоїй жінці. Не во гнівъ будь сказано твоей женѣ. К. ЧР. 220. Гнів покладати, положити на кого. На свого старшого брата великий гнів покладав. АД. I. 187. Не положіть гнівá! А вона, невістка, такий уже гнів положила, що й обідати не увійшла. Грин. I. 33.

Гніванка, ки, ж. Гнівъ, ссора. Тут така була гніванка, що Господи, та ѹгоди! Черниг.

Гнівання, ня, с. Дѣйствіе гнівающагося, гнівное состояніе. Як вам не обридло те гнівання?

Гнівати, ваю, ёш, гл. 1) Гніваться, сердиться. Ой вернися, любе кохання, перестань гнівати. Чуб. V. 384. 2) Сердить, гнівить. А я ж його не гнівала, ні його родини; нехай його перепросить лихая година. Чуб. V. 189.

Гніватися, ваюся, ёшся, гл. Гніваться, сердиться. Не гнівайся, дівчинонько, що я не займаю. Мет. 106.

Гнівіти, влю, віш, гл. Сердить, раздражать, гнівать. Бога не гніви, а чортя не дроши. Ном. № 5871.

Гнівітися, влюся, вішся, гл.=Гніватися. Багатий тут на смерть гнівився. Котл.

Гнівлівний, а, е. Раздражительный, склонный къ гніву, часто гнівающейся. Чогось Бог гнівлівий на нас. НВолын. у Очі гнівліви. МВ. II. 82.

Гнівлівість; **вости**, ж. Раздражительность, склонность къ гніву. Желех.

Гнівліво, нар. Гнівно.

Гнівний, а, є. Гнівний, сердитий. Такий гнівний,—край мати Божа. МВ. I. 99. Червона і гнізна стояла вона. Мир. Пов. II. 65. Ум. Гнівненький.

Гнівник, ка, м. Въ выражениі: він мій гнівник. Онъ со мной въ ссорѣ. Желех.

Гнівнічка, ки, женск. р. отъ гнівник. Желех.

Гнівно, нар. 1) Гнівно, сердито. Він гнівно глянув на його. 2) Обидно, непріятно. Драг. 223. Може, кому гнівно, добродію, що я кажу? Харьк. Ум. Гнівненько. Та годи, донененько, всім зарівненько, щоб не було гнівненько. Грин. Ш. 551.

Гнідан, на, м. Гнідой конь. Желех.

Гнідай, а, є. 1) Гнідой. Гнідий кінь. Употребляется иногда безъ подразумѣва-шаго существительного. Сідлай, хлопче, ти гнідого, а сам сяду на другого. Чуб. 2) Коричневый, бурый. Гнідий птах. Вх. Лем. 404. Гніде просо. Вх. Лем. 404 Ум. Гніденький, гнідесенький. Грин. Ш. 696.

Гнідити, джу, дыш, гл.=Гнігти 4. Галиц

Гніздёнце, ця, с.=Гніздо. Бусьок і бусьчиха увили собі гнізденце. Фр. Пр. 128.

Гніздечко, ка, с. 1) Ум. отъ гніздо. Галочки гніздечко в'ють. Мет. 134. 2) Конь. Червяк сидить у гніздечку, а як стане у мочах, то перегризає його.

Гніздити, вджу, дыш, гл. Бить все въ одно мѣсто. Вхопили його вдвое, повалили та й гніздять його колінами по голові. Новомоск. у.

Гніздитися, вджуся, дишся, гл. Гніздиться. Левиц. I. 95. Яструбам з брала-ми не тутка гніздитись. О 1862. I. 110.

Гніздіще, ща, с. Ув. отъ гніздо. Чуб. I. 122.

Гніздо, да, с. 1) Гніздо. Всяка пташка свое гніздо знає. Ном. № 9480. 2) Въ толчѣ для проса: углубленіе, где лежить зерно. Харьк. (Залюб.). 3) Солома, лежащая въ жлукті. Мил. 18. 4)=Містище. Вх. Зн. 36) 5) ? Як у хлопця на тімени в одно „гніздо“, то буде мати одну жінку, а як двоє, то дві. ЕЗ. V. 180. Ум. Гніздечко.

Гніздюк, ка, м. 1) Запорожець, сївшій на хозяйство. КС. 1883. XI. 502. 2) Неудачный хлѣбъ? Ось іди, чоловіче, якого я гніздюка напекла!... Той гніздюк

так і росплівся по черені і ростріскавсь. Г. Барв. 323.

Гній, гнію, м. 1) Навозъ, пометъ. Ко-юх коні ганяє, він гноем воняє. Чуб. V. 1087. 2) Гной, матерія. Чиряк великий, а гною мало. Ном. № 6325.

Гнійний, а, є. 1) Навозный, унавожен-ный. Гнійне поле. Каменец. у. 2) Гной-ный.

Гнійник, ка, м. Навозный жукъ. Вх. Зн. 11.

Гністі, тів, мн.=Нігти. О. 1861. XI. Св. 62.

Гніт, ту, м. 1) Прессъ; тяжесть, на-валенна съ цѣлью сдавить. Сир під гнітом лежить. 2) Гнетъ, притѣсненіе. Весь віковичний гніт, вся ненависть виявля-лася тим диким вогнем въ його очах. Левиц. Пов. 269. 3) Огонь, разведенный на припічку, когда въ печь сажаютъ хлѣбъ. См Гніти хліб.

Гнітісрака, ки, об. Харьк Упорный, несговорчивый человѣкъ. Торгувалась, тор-гувалась—так і копійки не спуска; та я його вже давно, знаю він такий (вона така) гнітісрака. Лебед. у.

Гнійтити, чу, тиш, гл. 1) Давить, прес-совать, нагнетать. Камінюка гнітила. Стор. МПр. 21. Гнітили сир. Левиц. I. 466. 2)—тёрен, сліви. Сохранять на зиму въ кадкѣ съ водой, надавивъ сверху тя-желымъ деревяннымъ кружкомъ. Гнічені сливи. Чуб. II. 29. 3) Угнетать. Усе, що гнітитъ чоловіка въ занедбалім товари-стві. Стор. 4) Гнійтити хліб. Подрумянивать. Чуб. I. 123. (Чтобы хліб гнітити, берутъ немного соломы, зажигаютъ и кладутъ на припічку). 5) Бить. Як начали вони її гнітити тими молотами. Чуб. II. 263. 6) Гнійтити на серці. Скрывать въ душѣ тяжелое чувство. Бачу я та мовчу: усе на своєму серці гнічу. Кобел. у.

Гнійтитися, чуся, тишся, гл. 1) Да-вигься, надавливаться. 2) Быть угнета-емъ. 3) Хліб гнітиться. Хлѣбъ подрумя-нявается. Паска ніяк не гнітиться. Кролев. у.

Гнітуха, хи, ж.=Гніточка. ХС. Ш. 53.

Гніточка, ки, ж. Видъ лихорадки. Міусск. окр.

Гнобитель, ля, м. Гонитель, преслѣ-дователь, притѣснитель. Не вірьте їм, пане, бо вони звісні на нас гнобителі. Могил. Подольск.

Гнобить, блю, бýш, гл. Угнетать, притеснять. Желех.

Гно́вка, ки, ж. 1) Навозная жижа, вода, въ которой мокъ навозъ. Вх. Зн. 34. *Випила б і гноївки, не то що, та нігде і на тлі води не видко.* Гн. IV. 64. 2) *Erystalis tenax.* Вх. Лем. 404.

Гно́вна, ні, ж. Мѣсто для складыванія навоза, навозная кучка. *На що тут сиплеш сміття? Хиба нема гноївнї?* Прил. у.

Гно́вня, на, с. 1) Гноеніе. 2) Унаважаніе, удобрение.

Гно́ти, гною, іш, гл. 1) Гноить. Діди строють, а баби гноють. Ном. № 10111. 2) Унаваживать, удобрять. Угор.

Гно́тися, гною́ся, ішса, гл. 1) Гноиться, покрываться матеріей, гноемъ. 2) Быть превращаемому въ гной, въ навозъ. 3) Быть унаважаему.

Гно́сько, ка, с. = Гно́вня.

Гно́що, ща, с. = Гно́сько. К. Псал. 263.

Гно́вий, а, е. Навозный. Гриц. II. 317. *Гно́вова яма. Гно́вова лопата.* НВол. у.

Гно́вік, на, м. = Гно́вка.

Гно́сієсько, ка, с. = Гно́сько.

Гно́вок, йку, м. Ум. отъ гній. Як ноги въ гноїку, то і губи в лойку. Ном. № 7188.

Гноття, тя, т. Отрепье. Де вже думти про одежину!... Все позношуvala! Саме гноття та рем'я висіло. Мир. ХРВ. 25.

Гно́ватий, а, е. Перегнойный. Харьк.

Гно́в, на, м. 1) Навозный жукъ. Вх. Лем. 404. См. Гно́вник. 2) = Гно́вня? КС. 1893. V. 275.

Гно́вка, ки, ж. Ув. отъ гній.

Гно́вний, а, є. Навозный, унавоженный. Лебед. Мил. М. 105.

Гно́вника, ки, ж. 1) Гнойный прыщъ. Желех.

Гно́вня, ні, ж. = Гно́вня. Рк. Левиц.

Гну́зда, ді, ж. Чаше употребляется ум.: гну́здечка. Чуб. II. 319. *Взяла коня за гну́здечку.* Мет. 74. Части: вудила — удила, одинъ конецъ которыхъ имѣеть баранчик, которымъ и зацепляется за кільце; ремень поверхъ норды внизу — нахрапник, вверху — налобник, застегивающійся подъ шеей — підбордник. (Е. Чикаленко).

Гну́здати, даю, єш, гл. Занузывать.

Гну́здечка, ки, ж. Ум. отъ гнусда.

Гну́ти, гну, гнеш, гл. 1) Гнуть. Гне-

шию, як віл у ярмо. Ном. № 1293. *Шияхоч обіддя гни,—така ятолстая.* Ном. № 8595. Спнати,—аж гілля гне,—такъ сильно хочется. Вас. 212 — кирпу. Важничать, задирать вось. Ном. № 2467.— на щб, куди. Намекать на что. Ном. № 13846. *Бач, куди гне!* (или на що). — теревені. Болтать пустяки. — матюкі. Браниться матерными словами. 2) Запрашиватъ много. Гне, як дурень за батька—очень много запрашиваетъ. Миж. 166.

Гну́тися, гну́ся, гнёшся, гл. 1) Гнуться, сгибаться. *Долина глибока, а калина висока, аж додолу віття гнеться.* Мет. 79. Ість так, аж ніс гнеться, — съ жадностью єсть. Ном. № 12207. 2) Переносно: покоряться. Ярема гнуєся, бо не знов, не знов сіромаха, що виросли крила. Шевч. 132. 3) Увиливать, не желать сдѣлать. Не гнися, сваточку, не гнися: есть у тебе на кошарі ягниця,—поведи на торожок та .продай а нам горілочки розгадай! Грин. III. 499. Довго мабуть гнуєся—не давав? МВ. (О. 1862. III. 74). ·

Гну́чий, а, е, гну́чкий, а, є. Эластичный, гибкий. *Мужича правда есть колюча, а панська на всі боки гну́ча.* Котл. Ен. VI. 53. Як тополя перед поля гну́чка та висока. Шевч. 20. *I становим гну́чим, і красою пренепорочно молодою старії очі веселю.* Шевч. 425. *Глина гну́чка.* Глина годная для лѣпки, достаточно приготовленная для этого; Вас. 177; Шух. I. 260.

I. Го! меж. Употребляется въ видѣ го-го! или го-го! для оклика.

II. Го, мъст. Сокращенная форма видѣ-то його. Правоб. *I калачем го не звабить.* Ном. № 5097.

Гобелки, мн. Въ выражениі. На гобелки—до тла, совершенно. *Він нас хотів спалити на гобелки, значить зовсім, усе, як есть.* Екатериносл. у. (Залюб.).

Гобза, зи, ж. Раст. *Sambucus ebulus.* Лв. 101.

Гобзува́ти, зу́ю, єш, гл. Изобиловать. Колесница Божа дивна тьмами воїнства гобзус. К. Псал. 151. Вѣроятно это слово просто перенесено Кулишемъ изъ ц.-славянского перевода псалма: „Колосница Божія тьмами темъ, тысяща гѣбзуючихъ“. (Псаломъ, 67, ст. 18).

Гоблюванка, ки, ж. Стружка. Вх. Лем. 404.

Гоб! меж. Означаетъ окликъ: ау!

Гóвбур, ра, м. Водоворотъ. У говбури на Дністрі крутяться. Каменець. у.

Говéдо, да, с.=Гов'едо. Употребляется только какъ бранное слово. Вх. Лем. 404.

Гов'едо, да, с. Рогатый скотъ. (На границѣ съ Угорщиною и въ Галиціи). Вх. Зн. 11.

Говільник, ка, м. Говельщикъ. Аф. 361.

Говільниця, ці, ж. Говельщица. Аф. 362.

Говіння, ня, с. 1) Говѣніе. З дурного говіння не буде спасіння. Ном. № 133. 2) Постъ. Шух. I. 41; Гн. II. 175. Звоками Путілову в велике говінне. ЕЗ. V. 144.

Гóвір, вору, м. Говоръ. Почувся людський говір, крик. Левиц. I. 126.

Говірка, ки, ж. 1) Выговоръ, діалектъ, манера говоритьъ. У літвінів говірка не така, як у нас. Черніг. Цані наша... з себе була висока, оглядна, говірки скорої, гучної. МВ. II. 31. 2) Разговоръ, говореніе. А я хотів би почути говірки женихової. Г. Барв. 328. У тій тихій говірці їм почулася грізна буря. Мир. ХРВ. 115. 3) Пересуды, сплетня. Пішла вже скрізь по селу про його говірка. Полт. Ум. Говронька. Така тиха, така й мова, така й говронька. Чуб. V. 123.

Говіркій, а, є. Разговорчивый. Зріє на самоті, сам із собою. Не говіркій був. МВ. II. 11. Старі люди говіркі. Г. Барв. 316.

Говіронька, ки, ж. Ум. отъ говірка.

Говіти, вію, еш, гл. Говѣть. Говів, Богу невимовно. Ном. № 132. Коли ви будете говіть? — Тоді, як хліба не стане. Ном. № 131.

Говорити, ріб, риш, гл. 1) Говоритьъ. Говорив бы, та рот замазаний,—нельзя ничего говоритьъ. Ном. № 3585. Говоритьъ богато, та все чорт зна що. Посл. Говоритьъ—як у рот кладе—такъ понятно. Ном. № 12903. Говоритьъ—як з письма бере,—такъ умно и складно. Ном. № 12904. Говоритьъ—як неживий, як спить, як три дні хліба не їв,—такъ вяло. Ном. № 12925—12928. Говоритьъ, як з бочки,—грубымъ басомъ. Ном. № 12889. 2) Разговариватьъ. Та про волю нишком в полі з вітрами говорятьъ. Шевч. Чом до мене не говориш, мое міле серце? Мет. 64.

Говоритися, гл. Употребляется только въ 3-емъ лицѣ и чаще всего безлично:

говориться, говорилось. Пословиця говориться, а хліб їсться. Ном. № 11285. Цід мовчить, неначе не до його говориться. Левиц. I. 98. Ой що ся говорило, то все ж то неправда. Чуб. V. 395.

Говоріння, ня, с. Говореніе, манера говоренія.

Говорлівий, а, є. Говорливый. Говорлива, як горобчик. Кв.

Говору́ха хи, ж. 1) Многорѣчивая женщина, говорунья. Котл. Ен. V. 36. 2) м. Говорунъ. Дрансес був дивний говоруха. Котл. Ен. VI. 57. Ум. Говору́шка, говору́шечка. Дівчино пташиничко, щебетушечко! Співай мені, кажи мені, говорушечко. О. 1861. VI. 151.

Говору́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ говоруха. 2) мн. Родъ грибовъ.

Говорю́чий, а, є. Говорящій, имѣюций даръ слова.. Говорючий голуб. Грин. I. 164, 160. 2) Говорливый, разговорчивый. Молодой говорючий Радюк. Левиц. Пов. 154.

Гóгіт, готу, м. 1) Ржаніе. 2) Сильный и продолжительный звукъ, шумъ. (См. готовати. (На ярмарку) гогот та рейвах. О. 1862. VI. 98.

Гоголіти. лію, еш. гл. Блестѣть, свѣтиться. Вода гоголіє поверх трави. Борз. у.

Гóголь, ля, м. Родъ дикой утки, Anas clangula. Вх. Пч. II. 8. Гоголю, гоголю, припливи к берегу. Чуб. Ш. 306.

Гоготáння, ня, с. Дѣйствіе отъ гл. готовати.

Гоготáти, чу, чеш и гоготти, чу, тýш, гл. 1) Ржать. А на дворі кониченьки гогочуть. Грин. Ш. 439. 2) Издавать сильный и продолжительный звукъ, напр.: при отдаленномъ громѣ, сильномъ вѣтре, сильномъ пламени. Грім гогоче, а бліскавка хмару роздирає. Шевч. 166. Вітер на десять голосів реве і вис, і скіглить, і гоготить. Драг. 72. А наша хата полу'ям полала, і навколо земля, мов пекло, гоготала. КМБ. X. 17.

Гóд, ду, м. 1) Годъ, Год—великий человік. Посл. (Борз. у.). Влітку день—год. Ном. № 12555. Ой гуляв, гуляв бідний козак-нетяга сім год і чотирі. ЗОЮР. I. 200. Сім год баба похмілялась, та з похмілля і вмерла. Ном. № 11461. Два годи любились вони дуже. Рудч. Ск. I. 78. Другого чи третього году прислав її троши,—на второй или на третій годъ присласть ей деньги. Харьк. У год. Черезъ годъ. Дак він жив год. Вони в год як

раз і прийшли довідатися. Рудч. Ск. I. 72. Під год, як до гбду. Какъ въ какой годъ. Під год (як до году) так і хліб ро-дить. Ном. Год-у-год. Изъ года въ годъ. Так юд-у-юд і живемо, хвалити Господа. Г. Барв. 17. В ряди-годи. Рѣдко, иногда. Ном. № 1734. 2) мн. годá. Лѣта. Інший молод годами, та старий літами. Ном. № 2217. Годá вийшли кому. Достигъ из-вѣстныхъ лѣтъ. Піп не хоче вінчати: ще, каже, юому юда не вийшли. Г. Барв. 201. 3) У году бути. Служить по найму на годъ. Борз. у. По годах ходити. Служить по най-му на годъ нѣсколько лѣтъ. Та щоб я ти горенька не знала, та щоб я не ходила по юдах.. Мил. 202. Та буде же мене по строках, буде же мене и по юдах. Мил. 202. Ум. Годбк, годочок. Йй дванадцять годочків. МВ. I. 130.

Годен, дна, дне. Краткое окончаніе отъ годний. 1)=годний. Гбден у Ббга. Угод-ный Богу. Як я буду в Бога годен, буде в мене худобонька. Гол. IV. 450. 2) Не гбден. Не въ состояніи. З тої туши аж не годен юсти. Гя. II. 188.

Годильник, ка, м. Стѣнныe часы. См. Годинник. Вх. Лем. 404.

Година, ни, ж. 1) Часъ. Ой сплю годину, сплю і другую, та вже повертає та на третюю. Гул. Арт. Укр. п. 33. Як ось із неба дощ полився, в юдину ввесь пожар залив. Котл. Ен. II. 33. Ой уночі, а з півночі та о третій юдині, гей злапали вдовин сина.... Гол. I. 139. В осени дня—юдина. Ном. № 613. Вік наш—як юдина. Ном. № 8265. Що юдини. Каждый часъ. Що юдини треба давати по ложці. Употребляется также въ значеніи: постоянно. Що день, що юдини питаетъся. Шевч. У Лемковъ юдини—стѣнныe часы. Вх. Лем. 404. 2) Время, пора. Не такий світ, не така юдина да тепера настала. Мет. 241. Та збудила мене мати в обідню юдину. Мет. 20. Не за великий час—за малу юдину. Так то, бачу, недовга ли чтиших юдина: скоро цвіте, скоро і в'яне, як у полі билина. ЗОЮР. I. 318. По малій юдині. Немного спустя. Коли по малій юдині і він приходить назад,—досю і кв барився. Новомоск. у. Заміж іти—не дощову юдину перестояти. Ном. № 8851. Чималу я юдину пересиділа, поки вийшла пані. МВ. (О. 1862. Ш. 52). Щасливкою юдиною козак уродився. Мил. 79. Досвѣтня юдина. Предразсвѣтная пора. Шевч. 238. Лиха юдина. Плохія, тяжелая

времена. Лиха юдина настала. Лиха юдина часто употребляется въ значеніи: злой рокъ, злая судьба. Ой лихая юдина моя! Однуралась родина моя! Макс. Бий тебе лиха юдина! Въ этомъ же значеніи употребляется и чорна юдина. Щоб на тебе прийшла чорна юдина! Ном. На лихої юдини. На какого черта. На лихої юдини тобі це здалося? При такій юдині. Въ такомъ случаѣ. Орла повістить на тичині і при такій юдині республіку зробить. Шевч. 582. Часто употребляется тавтологически: час—юдина. За час за юдину милосердному Богу душу oddav. Нп. Также: день - юдина. Як із день-юдини зчиналися великі войни на Україні. АД. II. 3. Остатня юдина. Послѣдній часъ, конецъ жизни. Тепер прийшла на нас остатня юдина. Впрочемъ остатня юдина употребляется и просто въ значеніи послѣднее время. В остатнію юдину юому стало лекше, а то было зовсім погано. 3) Хорошая погода. Як би була юдина, то треба б сіно требти, а то дощі та дощі. Также употребляется: добра юдина—хорошая погода, негарна юдина — дурная погода. На юдині стало. Установилась по года. Лохв. у. 4) Юдина іде. Идетъ дождь. Шух. I. 81. Ум. Годинка, юдиночка, юдиночка.

Годинарь, ря, м. Часовщикъ. Угор.

Годинка, ки, ж. 1) Ум. отъ юдина. 2) Часы. Угор. У Лемковъ юдинки—карманные часы. Вх. Лем. 404.

Годинний, а, е. Погожій, погодный, благопріятный (о погодѣ). Годинне літо. Лохв. у. КЦН. 187.

Годинник, ка, м. Часы. Годинник на стіні чокив. Левиц. I. 34. Годинник ржавий і старий, за дверми виснеш ти. Щог. В. 140. Пан чекатиме нас об однадцятій юдині,—промовив Іскра, устаничи з канапки і виймаючи з-за пазухи свого юдинника. Морд. Пл. 41. У Лемковъ: стѣнныe часы. Вх. Лем. 404. См. еще: Година 1, юдинка 2, годильник.

Годинонька, ки, ж. Ум. отъ юдина.

Годиночка, ки, ж. Ум. отъ юдина.

Годинуватий, а, е = Годинний. Як молодик прямий—годинуватий буде, а коли кривий—дощовий. ХС. VII. 417.

Годинар, ра, и.=Годинарь. Вх. Лем. 404.

Годити, джу, диш, ил. Угождать, помогать. Старому та хороому годи завше як малому. Ном. № 8085. Як Бог водить.

то й мокре горить. Ном. Годить, як болячі. Ном. № 4488.

Годитися, джуся, дішся, іл. 1) Условливаться, соглашаться. Годись на рік! що схочеш? МВ. I. 31. 2) Мириться. Як посварилися, так і досі не хотять годитися. 3) Быть годнымъ, годиться. Тепер я сама побіжу, ти нікуди не годишся. Рудч. Ск. I. 148. 4) Уговариваться, условливаться. Жид годився з наймичкою (наймаючи). КС. 1883. III. 670. 5) Безлично: годиться, годилося. Годится, слідуетъ,лично. Сим. 231. Кров не водиця, розливати не годиться. Ном. № 4074. Квочку годиться підсипати в неділю. Грин. II. 19. Так не годиться говорити. Левиц. I. 316. Для годиться. Для приличія. Він робить це для годиться. Кіев.

Годитися, джуся, дішся, іл. О погодѣ: проясниться. От вже на дворі стало годиться. Прил. у.

Годі, нар. 1) Полно, довольно, баста. Та годі сидіти, та пора летіти. Мет. От Іван і годі її стріляти. Рудч. Ск. I. 136. Ждала, ждала, та й годі сказала. Ном. № 5628. 2) Дальше нечего сказать, баста, да и только. Добре мені так, що годі. МВ. I. 15. Лихо, та й годі Ном. № 2224. Рай, та й тоді. Шевч. 35. Сміх, та й годі. Шевч. 285. 3) Нельзя, невозможno.

Годівля, лі, ж. Кормъ, кормленіе. На годівлю птици треба багато зерна. Полт. Пішов він (вовк) ут'ять просити собі у Бога годівлі. Чуб II. 126.

Годівщина, ии, ж. 1) Срочная годовая служба. Меншию наняла на год, та мабуть одберуть з годівщини, бо піде в спадки. Екатериносл. у. 2) Заработка за годъ жалованье, годичная плата. То я кутили за свою годівщину, що заслужила собі у чоловіка в году. Екатериносл. у. (Залюб.).

Годко, ка, м. Пт. Урира, удодъ. Вх. Уг. 233.

Годний, а, е. 1) Почтенный, достойный, уважаемый, хороший.. Четверту доньку видала вже за дударчика, за годного, тверезого капельмайстера. Гол. Ш. 463. Товаришу наш годний та славний. Федък. 2) Достойный, стоитъ. Добре само ся хвалить, а злое похвали не годно. Ном. № 2568. Наживши кріавим потом копійку, поспішав, щоб багатому Терпилові показатись годним його дочки. Котл. НП. 393 Не плач, янгеляточко мое! сліз тво-

їх вона не годна. МВ. (О. 1862. Ш. 42). 3) Согласный. Я за тобов іти годна. Гол. IV. 512.

Годованець, иця, ж. 1) Воспитанникъ, вскомленникъ. Приняв був до себе якоюсь сироту Петра за годованця. Котл. НП 355. 2) Крестьянинъ, который завѣщаетъ кому либо свое имущество, за что наследникъ долженъ до смерти кормить и поить завѣщателя. Шух. I. 52. 3) Животное, откармливаемое на убой. Вже всюди вправилася, тільки ще зосталось бур'яну насітки для годованців. Св. Л. 9.

Годбаний, а, е. Откомленный. А на апостольськім престолі чернець годованій сидить. Шевч. Тілом обросло, як кабан годованій. Ном. № 8626.

Годованка, ки, ж. Воспитанница, вскомленница. Шевч. 493; КС. 1885. III. 550

Годованок, ика, м. = Годованець.

Годовій, а, є. Годичный, годовой. Въ заговорѣ: (Шристріт) і денний, і сутковий, і тридневний, і годовий, і лісовий, і шляховий. Чуб. I. 134.

Годовик, ка, м. Однолѣтокъ, годовикъ. Вона хлопчика годовика, съого Левка, взяла у приими. Кв. Ум. Годовичбл. Стор. I. 95.

Годовіни, він, ж мн. = Роковини Мил. 171.

Годовище, ща, с Годовой срокъ найма. Один син у людей служить, а другого низкий, кобзар, узяв.... за годовище півтора цілкового поступив. ЗОЮР I 46

Годок, дка, м. Ум. отъ год.

Годочек, чка, м. Ум. отъ год.

Годувальниця, ці, ж. Кормилица. Яра пшениця—годувальниця. Грин. Ш. 38.

Годування, ия, с. 1) Кормленіе. 2) Воспитаніе, вскомленіе. 3) Откармливаніе.

Годувати, дуло, еш, гл. 1) Кормить. Багач ся дивус, чим убогий діти годують Ном. № 1606. Вовка ноги годують. Ном. № 7207. 2) Пропитывать, вскармливать. Тяжко дітей годувати у безверхій хаті Шевч. 99. Не на теє, козаченьку, дочку годувала, щоб з тобою пройдисвітом гуляти пускала. Нп. 3) Откармливать Годують на сало. Рудч. Ск. I. 71. 4) Пробывать, проживать въ теченіе года. Ном № 10392.

Годуватися, дуло, ешся, гл. Кормиться, пропитываться. Багатий дивується, як убогий годується. Ном. № 1606. Не хлібом я—зітханнями годуюсь. К. Іов. 9. 2) Кушать, ъесть. Употребляется преиму-

щественно въ выражениі, которымъ приглашаютъ гостей: Годуйтесь, люде добрі! Борщу скуштушие, галушок, годуйтесь, кушайте доволі. Котл. Ен. V. 14. Не турбуйтесь, люде добрі, годуйтесь на здоров'я. К. Оп. 138.

Годуля, лі, ж. Пища, кормъ. Угор.

Годун, на, м. Кормитель. Въ загадкѣ такъ названъ горшокъ для варки пищи. Годун-годунецъ сто душ годував. Ном., ст. 301, № 389.

Годунець, иця, м. = Годун. Ном., ст. 301, № 389.

Годяний, а, е. О погодѣ: ясный. Цей місяць був не годяний, а дощовий. Лебед. у.

Годящий, а, е. 1) Пригодный, годный. Годящий на віник та на смітник,— совсѣмъ плохой. Ном. 2) Хорошій, доброкачественный, прочный. Коли годящий в його кінь—їдь на йому у Січ. Стор. I. 122. А тут ще недостатки... що ні з чим і вирядити: ні сорочечки, ні одежинки годящої. МВ. I. 52. Округ хутора—годящий вал. КЧР. 5. О человѣкѣ: хороший, здоровый, крѣпкій. Нікого в поміч не просімо: годящі парні ти і я. Котл. Ен. VI. 41. О работнику: хорошо работающій, умѣлый. Годящий тесля. О. 1862. Ш. Кулишъ. 22.

Гоже, нар. 1) Красиво, хорошо. Матінко, повная роже, дивитись на тебе гоже. Мет. 201. Як Бог поможе, то все буде гоже. Ном., ст. 281, № 11. Кланяється, Г'аннусю, гоже. Нп. 2) Прилично, слѣдуєть. Не гоже так робити. Прибралась так, як гоже для праздника. О. 1862. IV. 77.

Гожий, а, е. 1) Хорошій, красивый. Ой мій сину гожий, женися небоже! Ном. Така, красна, коби рожа, як тополя, така гожа. Чуб. Ш. 38, 2)=Погожий 1. Гожа вода. 3) Благопріятный, удобный. Гожого часу підоожду. Звінчав дітки однолітки в гожий час. Нп. 4) Нужный, годный. Нá тобі, небоже, що мені не гоже. Ном.

Гозеро, ра, с. = Озеро. Іди у поле, там стоять гозеро і коло гозера стоять кобила. Грин. II. 79. (Острожск. у.).

Гоїння, на, с. Залѣчиваніе, заживленіе.

Гоїти, гою, їш, гл. О ранѣ: лѣчить, заживлять. Трудно рану гоїти, а не вразити. Ном. № 1574.

Гоїтися, гоюся, їшся, гл. Залѣчиваться, заживать. Як був порізав пальці, а вже гоїться. 2) Лѣчиться (отъ раны).

I. Гої! меж.=Ой, гей. Шух. I. 179. Хвалилася біла береза своїм цвітом перед лісами,—гой дай, Боже! Чуб. Ш. 299.

II. Гої, гбя, м. Евреи называютъ этимъ именемъ христіанъ. На правобережъ употребляется въ значеніи дурачекъ. Дурний гою, продав кабак (гарбуз) замісць лою. Ном. Та прийди ж, гою, сядь собі, я горілки дам тобі. Чуб. V. 1088.

Гоїда! меж. отъ гл. гойдати, выражающее качаніе. Въ колыбельныхъ пѣсняхъ: А-а, гоїда! Чужа мати пойда! Колыб. п. Макс. Ой ну лолі, гоїда. Мил. 48.

Гайдойка, ки, ж. (Черниг.), гайдочка, ки, ж. (Левиц. Пов. 135). Качель.

Гайдана, меж.=Гоїда, гоїдаша. Гоїдана, гоїдана! заріжемо барана. Мил. 48. (Колыб. п.).

Гайданка, ки, ж. 1) Качаніе. 2)=Гоїдалка. МУЕ. Ш. 169. 3) Родъ лемішки изъ кукурузной муки. МУЕ. I. 104.

Гайдання, на, с. Качаніе, колыханіе.

Гайдарь, ря; м., и пр.=гайдарь и пр.

Гайдати, даю, еш, гл. Качать, колыхать. Дивлюся на височенну сосну. Вітер нею гоїдає. Г. Барв. 366. Сонце гріє, вітер віє.... на калині одиноче гніздечко гоїдає. Шевч. 34. Сміється козак, конь сідлаючи, плаче дівчина, дитину гоїдаючи. Чуб. V. 342.

Гайдатися, даюся, ешся, гл. Колыхаться, качаться. А на вітах гоїдаються нехрещені діти. Шевч. 324.

Гайдаша, меж.=Гоїда. Гоїда, гоїда, гоїдаша! (Колыб. припѣвъ). Ном. № 9256.

Гайдиця, ці, ж. Волынка, музикальный инструментъ. Угор.

Гойк, ку, ж. Крикъ, шумъ. Угор.

Гойкати, каю, еш, гл. Кричать. Вх. Зн. 11.

Гойна, ни, ж. Побѣгушка, вертушка. Брацл. у.

Гойний, а, е. Щедрый, роскошный. Чоловік гойний таїй, що кождому давав всього. Гн. II. 68.

Гойніця, ці, ж. Цѣлебное средство. Травиця-гойница.

Гойно, нар. Щедро, роскошно, изобильно. Гойно приймати гостей. Жити гойно. Чуб. Ш. 371. Та вона у мене так жила гойно: не знала ніякої роботи. Уман. у.

Гойове листя, с. Раст. Plantago lanceolata. Вх. Лем. 404.

Гок, ку, м. Степной загонъ для скота. Миж. 178.

Гбл., ла, ле. Краткая форма отъ голий.
Голв'яка, ж.=Гілляка. Пойшов дід у гай, вирубав поліно дров, прив'язав його до голв'яки.... що вітер повійне, погойдне те поліно, то воно об дерево й стукає. Чуб. II. 65.

Голдувати, ду́ю, еш, гл. Давать дань, быть въ ленной зависимости. Ей, Василю Молдавському, господарю наш волоській! Чи будеш за нас одностайне стояти? Будем тобі голдовати: коли ж ти не будеш за нас одностайне стояти,—будем іншому пану кров'ю вже голдувати. АД. II. 101. Царі Владиці всіх владик голдують. К. ПС. 8.

Голендер, ра, м. Голландецъ.

Голендерський, а, е. Голлавскій.

Голéдь, льцá, м. Раст. Avena nuda L., овесъ голый. Вх. ІЧ. II. 29

Голéча, чі, ж.=Голота.

Голéшник, ка, м. Игольникъ. Черк. у. Загубив свій голешник, той, що голки в поому держать. Новомоск. у.

Голіборода, да, м. Шутливое названіе великозрастнаго ученика, бръющаго уже бороду. Приходять аж три четверто-классники—все продауси та голибороди. Св. Л. 136.

Гблій, а, е. 1) О человѣкѣ: обнаженый, нагой, голый. Не боїться мокрий дощу, а голий розбою. Гол. I. 49. Хоч голий та в поясі. Ном. 11190. Гблій як бубон, як турецький святій. Совершенно голъ какъ въ прямомъ значеніи, такъ и въ значеніи з-емъ. Ном. № 1522, 1523 2) О предметѣ: лишенный обычнаго покрова, не покрытый, не занятый ничѣмъ, обнаженный. Обібрали до голої кости. Ном. № 11093. Голе дерево. Ном. Положив спона на голому току. Рудч. Ск. I. 55. Положили Савку на голую лавку. Ном. № 11918. А ще на козаку, бідному нестязі, шапка-бирка — зверху дірка, хустро голе, околиці Біг має. ЗОЮР. I. 201. В другій руці голий меч. Гол. III. 44. 3) Бѣдный, голый. Біда нашим головам за панами голими. Ном. Нема голій шкілі волі, а то б догодила. Шевч. 369. 4) О хлѣбѣ: безостый, безъ усиковъ. Ячмінь з остюками і голий. О. 1861. IX. 192. 5) Гбла гблка. Игла безъ нитки. Черном. 6) Гблій борщ, гбла юшка. Одинъ борщъ одинъ сушъ и больше ничего. Ба-ба побігла і взяла коробочку ячменю на відробіток, щоб не гола юшка була. Г. Барв. 501. 7) Гбла піч. Печь, изъ которой

выгребены горящіе угли, чтобы сажать хлѣбъ. Грин. II. 18. 8) Родъ игры съ бросаниемъ палокъ. КС. 1887. VI. 475. Ум. Голенъкій, голесенъкій.

Голік, ка, м.=Голиш? Из голика не буде велика. Грин. I. 236.

Голина, ній, ж. Отборный зерновой хлѣбъ (кромѣ овса). Угор.

Голити, лю, лиш, гл. 1) Бритъ. Багатого і серп голить, а убогого і бритва не хоче. Ном. № 1600. 2) Лоб голити. Брать въ солдаты. Прийшов указ люби голить. Шевч. 591. Употребляется въ этомъ значеніи и только глаголь съ дополненіемъ: в москалѣ. Прошу собі воліне дає і в москалі проклята не голити Шевч. 417.

Голитися, любся, лишся, гл. Бритися. Не милися, бо не будеш голитися. Ном. № 5479.

Голіця, ці, ж. Чистое поле, прочищенное отъ деревьевъ мѣсто. Угор. Іде дощик на голиці. Гол. IV. 574. 2) Кожа, съ которой облѣзъ, оборванъ мѣхъ. Константи ногр. у. 3)=Гонишина сітка. Браун. 13.

Голіш, ша, м. 1) Бѣднякъ, голышъ. Даите цьому голишу хоч ложечку куличу. Чуб. V. 583. Добре въ кого є худібка..., а голиш все таки дзьобомъ сяде О. 1862. IV. 106 2) Раст Salvia nutans L. ЗЮЗО. I. 135. 3) Камышъ, скопченный зимою. Мнж. 178.

Голівка, ки, ж. Ум. отъ голова.

Голівонька, ки, ж. Ум. отъ голова

Голівочка, ки, ж. Ум. отъ голова.

Голівчёрева, нар. Вверхъ животомъ Поль.

Голій, лія, м. Брадобрей, цирюльникъ

Голінатий, а, е. 1) Длинноногий. Вх Зн. 11. 2) О деревьяхъ: имѣющій высокій голый стволъ съ коровообразной верхушкой. Подольск. Голіната капуста Капуста, не образующая головки.

Голінка, ки, ж. Голень. Білий, мов голінка. Ном. № 8530. Урожи-врочища.... тут вам не стояти, за плечима не знобити, поперека не ломити, голінок і колінок не крупити. Мил. М. 39.

Голінний, а, е. 1) Удалой, бравый, рѣзвый. Голінний, завзятий чоловік. Шевч 302. От дівка голінна, так так! Шевч 310. 2) Способный къ чему. Він голінний до всього. Черк. у. 3)—до чого, на що. Охочій до чего, любящій что. Маруся голін-

на до тарані. Черніг. у. Я дуже на сон голінна,—як засну, то вже й до світу не кинуся. Рк. Левиц. Голінний до скляного ббга. Любить вищить. Мир. Пов. I. 157. 4) Бритвенный, отточенный для бритья, годный для бритья. Голінний ніж. Оця коса голінна год п'ять живе в мене; вона саме до гоління. Васильк. у.

Гоління, ия, с. Бритье.

Голісінький, а, е. Совершенно голый. А тим часом синя хвиля Ганнусю виносить: голісінька, стрепенеться, сяде на пісочку. Шевч 24.

Голіти, лію, еш, гл. Обнажаться. Вітер—аж пісок голіє, зганяє воду з піску—він і голіє. Переясл. у.

Голічрева, нар.=Голівчрева. Голічрева лежить на воді. Харьк. у.

Голка, ки, ж. 1) Игла, иголка. Миєчно, хоч голки збрай. Ном. № 592. 2) Голка. Игла безъ нитки. Черном. 2) Голкі заганяти. Запускати піпильки. Почеке їй голки заганяти.... все про хлопців їй плеще. Мир. Пов. I. 119. Не одну, же дві голки загнав він і без того в уражене серце. Мир. Пов. I. 119.

Голо, нар. 1) Голо, обнажено. 2) Исключительно. Голо сам пирій (поріс). Миж. 178. 3) Грбшай голб. Нѣтъ девегъ. Хоч грошей, каже, і голо, однак за віщось то купив село. О. 1861. VII. 119.

Голобельний, а, е. 1) О лошадяхъ: коренной, ходящій въ оглобляхъ. 2) Объ экипажахъ: оглобельный. Голобельни сани.

Голобля, лі, ж. Оглобля. Не по коню, та по голобляхъ. Ном. № 2818. См. Оглобля.

Голобокий, а, е. Съ голыми боками; перевосное значеніе: бѣдный. Обіранці пішли в танці, голобокі пішли в скоки. Ном. № 12485.

Голобріш, ша, м. Ницій, оборвашъ. Желех.

Голова, ві, ж. 1) Голова. Що голова, то розум. Посл. У голову захбдити, зайти. а) съума сходить, сойти. К. ЧР. 152. Миш в голову зайшла, закім зерно знайшла (такая бѣдность). Ном. № 1506. б)—захбдити. Печалиться. Фр. Пр. 52. в) думать, обдумывать. Що робити з бїди? тра въ голову заходити. Фр. Пр. 52. У голову (голови) класти, покладати Думать. І в головах собі не покладай. И не думай объ этомъ. Ном. № 5478. Наложити головбою, лягти головбою. Погибнуть, умереть.

Пливи, косо, уплинь за водою, щоб наложив нелюб головою. Мет. 14. Або за Дніпром ляжу головою. Шевч. 142. В голові мені (тобі....). Засьла мысль въ голову. Дуже мені тсс в голові! Я объ этомъ совсѣмъ и не думаю. Ном. № 4986. У головахъ. У изголовья. Рудч. Ск. I. 193. Поклав сокиру в головахъ. Під голови. Въ изголовье. А під голови голубая та жупанина. Мет. 82. У голову взяти, забрати. Задаться цѣлью, рѣшить. Той мужик взяв себѣ в голову не птичи горілки. Рудч. Ск. I. 200. По моїй голові. Что касается до меня; ио мнѣ. По моїй голові—хоч вовк траву їж. На мою, твою.... голову. На мое, твое.... несчастье. Нехай горшки бютися на гончарову голову. Ном. № 3148. Шоб тебе у жито головою. Шутливо пожелание богатства, богатого урожая подъ видомъ брани. Ном. № 3267. За твою (иогб и пр.) головою. Подъ твоимъ начальствомъ, предводительствомъ, распорядительствомъ. Ей, гетьмане Хмельницький, батю наш, Зинов Бойдане чигиринський! дай, Боже, щоб ми за твою головою пили та гуляли, віри своеї християнської у поруку вічні часи не подавали. АД. II. 8. Голову кому їсти, жувати. Пилить кого, вѣчно допекать кого. Ном. № 2725. Що в Бога день, усе голову їсть. Ном. № 2724. У голові, у голбці булб. Былъ выпивши, быль подъ хмелькомъ. Кв. Голова в голову. Всъ заурядъ, одинъ въ одинъ. Капуста голова в голову однаковісінка. 2) Умъ, разумъ. Порадь мене своєю головою. К. ЧР. 188. До булаки треба голови. Ном. № 753. Цвілі голови. Глупцы. Ном. № 6303. 3) м. Предводитель, распорядитель. Без голови військо гине. Ном. № 751. 4) м. Должность: голова городской, сельской. Зібралась рада, голова щось торочив; один з.... селян обізвався.... О. 1861. VIII. 95. 5) ж. Глава, часть книги. К. Іов. XI. 6) Широкая часть прядильного гребня, гдѣ помѣщаются зубья. Сумск. у. 7) Часть топора возлѣ обуха. Сим. 24 8) Въ срубленномъ деревѣ конецъ тотъ, который отъ корня. Сим. 24 9) Раструбъ пастушьей трубы. Сосн. у. 10)=Маточина. Рудч. Чп. 250. 11) Часть гончарного круга. См. Круг 11. Вас. 179. 12) Часть толчей. См. Ступа походюча. Шух. I. 162. 13) При раздѣлѣ кожъ между членами товарищества, изготавляющаго тулуны: кожа, съ которой начинаютъ раскладывать овчины для раздѣла. Вас. 155. 14) Название туза трефъ

при игрѣ въ цыгана. КС. 1887. VI. 466. 15—святойнська. Повѣре. Въ Ивановъ день ипуть два сросшихся колоса ржи, корень которыхъ, по повѣрю, долженъ быть изъ чистаго серебра, похожій на человѣчью голову; корень этотъ и носить вышесказанное название. Чуб. I. 84. Ум. Голбвка, голвка, голбонька, голбонька, голбочка, голбочка. Очень часто употребляются какъ нѣжныя, ласкательныя. Бідна моя головонька! Ув. Головище. Кулачище під бочище, нагайще в головище. Чуб. V. 482.

Головайчик, ка, м. Раст. *Trifolium gubernens*. Лв. 102. См. Горішина 2.

Голованчик, ка, м.=**Головань 1.** Гей, гей, та баранчику, гей, гей, голованчику. Мил. 51.

Головань, ня, м. 1) Съ большой головой. 2) Рыба: язь.

Головатень, тня, м. 1) Раст. *Centaurea Cyanus*. Шух. I. 21. 2) Головатень. Раст. *Echinops sphaerocephalus*. Вх. Пч. II. 31.

Головатий а, е. 1) Съ большой головой, головастый. Такий здоровенний, головатий, башкитий, з закорюченим носом. Стор. МПр. 156. Чужі діти череваті й головаті і бацацько їдять, а вже мої—як пансиата. Ном. № 9240. 2) О растеніяхъ: съ большой головкой, кочнемъ. Капуста головата. Ном. № 261. (Мак) поріс такий головатий. Рудч. Ск. I. 52. 3) Умный, разумный. Рудч. Ск. II. 198. Козарлюга дуже ручий, жсавий, головатий. Мкр. Н 30. 4)—батько,—та мати. Си. Батько, мати. 5)—круг. Гончарный кругъ изъѣстной конструкціи. См. Круг 11. Вас. 179.

Головатиця, ці, ж. Рыба: *Salmo hucho*. Вх. Пч. II. 20. Самка *Salmo hucho*. Шух. I. 24. 223. (Самець см. Головач).

Головач, чай, м.=**Головань 1.** МВ. II. 13. 2) Рыба: *Salmo hucho* (самець). Шух. I. 24. 3) Рыба: *cottus*, бычекъ, головачъ. Вх. Лем. 404. Вх. Пч. II. 19. 4) Головастикъ. Вх. Пч. II. 17. 5) Верхъ шляпы клебанки. Вх. Зн. 25. 6) См. Обиручний столець. Вх. Лем. 441.

Головачка, ки, ж. Головастикъ. Вх. Лем. 404.

I. Головень, вні, ж. Большая голова. Аф. 362. Як заснув Олофберн, то Юдибра к йому прийшла, цюк його в головень, аж із його душа вийшла. Стар. вирш. (Аф. 362).

II. Головень, вня, м. Рыба *Squalius cephalus*. Браун. 28.

Голбвенька, ки, ж. 1)=**Головешка 1.** Гн. II. 17. 2)=**Головачка.** Вх. Лем. 404.

Головеня, няти, с. Головка. О. 1862. I. 72. *В головеняті у дитини.* О. 1862. I. 70.

Головешка, ки, ж. 1) Головня. Ном. № 6558. 2) Вошь, *Pediculus*. Вх. Пч. I. 7. Ум. Головешечка. Г. Барв. 458.

Головина, ни, ж.=**Голова.** Порубали *Ігнаткові* усю головину. Закр. 72.

Головистий, а, е=**Головатий 2.** Щоб моя капусточка була із кореня коренистая, а із листу головистая. Ном. № 261.

Головиця, ці, ж. 1)=**Голова.** Буду драти паси од ніг до головиці. Чуб. Молодії молодиці, завивайте головиці. Чуб. III. 47. 2)=**Дівич-вечір.** КС. 1883. II. 397, 399. 3) Головиця. Родникъ. Шух. I. 211. Була там кернича-головиця—нора, якою з землі вода іде. Шух. I. 221. 4)=**Головатиця.** Вх. Зн. 11.

Головиха, хи, ж. Жена головы. О. 1861. XI. 112.

Головище, ща, с. Ув. отъ голова. Кулачище під бочище, нагайще в головище. Чуб. V. 482.

Головічка, ки, ж. Раст. *Trollius europaeus*. Вх. Пч. II. 36.

Голбвка, ки, ж. 1) Ум. отъ голова. 2) Кочень капусты. Дай же, Боже, час добрий, щоб моя капуста приймалась і в головки складалась. Ном. № 261. 3) Маковка. Баба головки з маку позрізуvala. Рудч. Ск. I. 53. 4) Шляпка гвоздя, винта, шворня. Рудч. Чп. 250. 5) Часть полоза у саней, загибающаяся къ верху. Сумск. у. 6) Часть гончарного круга. См. Круг 11. Вас. 179. МУЕ. I. 57. (Черниг.). 7) Цацка, пучекъ очищенаго и приготовленаго для тканія сита волоса изъ конскаго хвоста. Вас. 152. 8) Особый родъ орнамента при украшеніи гуцульскихъ издѣлій. Шух. I. 281. 9) мн. Девятая фигура при игрѣ въ мячъ, называемой стінка. КС. 1887. VI. 463. 10)—мертва. Пт. *Parus caudatus*, долговохостикъ, хвостовый ремезъ. Вх. Пч. II. 13. 11)=**Голова святойнська.** Чуб. Ш. 193.

Головкате письмо. Родъ орнамента при украшеніи гуцульскихъ издѣлій. Шух. I. 303.

Головкб, ка, м.=**Головань 1.** 2) Название воли. Г. Барв. 242.

Головний, а, е. 1) Головной. Головка

хустка. 2) Главный. Всі головні догмати нашої віри Левиц. 3) Опасный, угрожаю-
щий смертью. Не ходи по болоту, там
місце головне,—не один ужс наклав го-
ловою.

Головник, ка, м. 1)=**Головань** 2.
Гадяч. у. 2) Убийца. МУЕ. Ш. 55. Вх.
Зн. 11.

Головництво, ва, с. Уголовное преступ-
ление, уголовщина, убийство. Шух. I. 33
*Від твої годиноньки, як головництво ста-
лося, вона без ума.* Федък.

Головниця, ці, ж.=**Головиця** 3 Вх.
Зн. 11.

Головня, ні, ж. 1)=**Головешка.** Угор.
Гн. II. 20. 2)=**Зана** Вх. ІЧ. II. 37. Як
багато головні в пшениці, то буде мука
чорна, як гречана. Каменец. у. 3) Раств.
Ustilago maydis L. U. Carbo Tul. ЗЮЗО.
I. 140.

Головойд, да, м.=**Людоїд?** Гол. III. 40.

Головокрут, ту, м. 1) Головокружение.
Харьк. 2) Раств. *Hilichrysum arenarium* DC.
ЗЮЗО. I. 124.

Головонька, ки, ж. 1) Ум. отъ голова.
2)=**Головенька.** Гн. II. 20.

Головосік, ка, м. также мн. **Головосіки.**
Праздникъ усъкновенія главы Иоанна Крестителя, 29 августа. Чуб. Ш. 254.

Головочка, ки, ж. 1) Ум. отъ голова.
Не бѣдна головочка. Не бѣствую, живу хо-
рошо. Я вже двадцять літ замужем і
не бѣдна головочка. Дай Боже, щобі моїм
дітям так. Г. Барв. 6. 2) мн. Родъ вы-
шивки. Kolb. I. 48.

Головствення, ня, с.=**Головосік.** Во-
лынск. г.

Головувати, вую, еш, гл. Быть въ
должности головы. Сим. 226.

Головуватий, а, е. О растеніяхъ: им'ю-
щій головню 1. *Головувате просо.* Черк. у.

Головчастий, а, е. 1)=**Головатий** 2.
Черниг. у. 2) Родъ орнамента въ вышив-
кѣ. Kolb. I. 49, 48. Шух. I. 161.

Голов'яній, а, е. Головной. *Голов'яна*
хустка. Кіев. у.

Гблод, ду, м. 1) Голодъ. *Вчи лінівого*
не молотом, а голodom. Ном. № 11921.
Був собі такий бідний вовк, що трохи
не здох з голоду. Рудч. Ск. I. 1. *Опухну*
з голоду. Рудч. Ск. I. 2. *Нічого нам їсти—*
голodom сидіти. Чуб. V. 886. *Ми мусили*
бідувати, голodom терпіти. Гол. II. 465.
2) Раств. *Rumex Acetosa* L. Вх. Уг. 233.

Голодання, ня, с.=**Голодування.**

Голодати, даю, еш, гл.=**Голодувати.**

Голоддя, дя, с. Голодъ, голодовка.
Одно—безвіддя, другое—голоддя. АД. I. 131.

Голоден, два, не=**Голодний.**

Голодити, джу, диш, гл. Морить го-
лодомъ. Самъ себе Семенъ голодить та
збирає гроши на хату. Харьк. Тоже. **Го-**
лодом голодити, ЕЗ. V. 102.

Голодівка, ки, ж. Время голодаия,
голодовка. *Спасівка-ласівка, а Пстрівка-*
голодівка. Ном. № 483.

Голоднеча, чі, ж. Время голодаия, го-
лодовка. Зробив на світі він велику го-
лоднечу: побив у полі хліб. К. Псал. 240.

Голодний, а, е. 1) Голодный. Не го-
лодна корова, що під ногами солома. Ном.
№ 5187. Як собака голодний. 2) Голодне
лѣто. Безхлѣбное лѣто. Голодний рік. Го-
лодный годъ. 3) Голодна кутя. Канунъ Бо-
гоявлія Господня.

Голодниця, ці, голоднівка, ки, ж.=
Здухвина. Желех.

Голодно, нар. Голодно. Той рік голодно
було скрізь. Каменец.

Голодня, ні, ж.=**Голоднеча.** Ном.
№ 13451.

Голоднянка, ки, ж.=**Голодниця.** Же-
лезех.

Голодовий, а, е. Голодный. Голодовий
рік. Вх. Лем. 404.

Голодовина, ни, ж. Плодъ шиповника.
Вх. ІЧ. I 12.

Голодраб, ба, м.=**Голодранець.** Полт.

Голодраба, би, ж.=**Голодрабка.** Змієв. у.

Голодрабець, бця, м. 1) Возъ, необ-
шитый лубомъ. 2)=**Голодранець.** Мир.
Пов. I. 157. Чого прийшли ви, голодраб-
ці? Котл. Ен. V. 69.

Голодрабій, а, е. 1) Необщитый лу-
бомъ (о возѣ). Голодрабій віз. 2) Оборван-
ный, голый, бѣдный. Позбіралась у город
голодраба шляхта. Стор. МШр. 143.

Голодрабка, ки, ж.=**Голодранка.**

Голодранець, нця, м. Оборванець. К.
ЧР. 336. Еней прочумався, проспався і
голодранців позбірав. Котл. Ен. Вообще
бѣднякъ.

Голодранка, ки, ж. Оборванка.

Голодрига, ги, м. и ж. Оборванецъ,
негодяй. Желех.

Голодування, ня, с. Голоданіе.

Голодувати, дую, еш, гл. Голодать.
Хто в літі гайнук, той в зіні голодує.
Ном. № 558. Голодний голодуєши цілий
день. Г. Барв. 451.

Голодюк, ка, м. Голодающий. К. ПС. 84.

Голокірка, ки, ж. Безостая пшеница.

Канев. у.

Голоколінець, иця и **голоколінок**, ика, м.=Голодранець. *Пани ж наші, пани голоколінці!* Як ми в шинк, то ї ви навздогінці. Ном. № 1189. Дайте сьому голоколінку, хоч із хліба скоринку. Чуб. V. 583. Ум. **Голоколінчик**. КС. 1883. IV. 734.

Голоколосий, а, е. О хлібѣ: безостый. *Пшениця голоколоса*. Канев. у.

Гололедиця, ці, ж.=**Голощік**. Вх. Зн. 11.

Голомовзик, ка, м.=**Голомозъко**. О. 1861. X. 56.

Голомбзий, а, е. Плѣшивый, лысый. *Голомоза дитина. Дід твій лисий, а мати голомоза*. Ном. № 6319. *Багацько, як у голомозого чуприни*. Ном. № 7710.

Голомбзина, ни, ж. Лысина, плѣшь.

Голомозъко, ка, м. Плѣшивець, лысый человѣкъ. Ном. № 6156.

Голоморожжя, жя, с.=**Голомороззя**. Збіже вимолочують звичайно в осени на голоморожю. Шух. I. 166.

Голомороззя, зя, с., **голоморозиця**, ці, голоморозъ, зі, ж. Гололедиця, морозная погода при отсутствії снѣга. Желех. Вх. Зн. 11 *Голоморозъ шкодить озимині*. Черк. у.

Голомша, ші, ж. Раст. *Triticum Spelta*. Вх. Пч. II. 36.

Голомшивий, а, е. 1) Плѣшивый. *Голомшива голова*. Борз. у. Употребляется въ презрительномъ смыслѣ. *Дуже ти голомшивий, щоб мене подужав*: Кобел. у. 2) Безостый, безусый (о хлібахъ). Угор.

Голоправда, ди, м. и ж. Правдивый мужчина, правдивая женщина. *Він на ню звіряв все, а вона й не мошенниця—голоправда все*. Зміев. у.

Голопузий, а, е. Съ голымъ животомъ. 2) Въ иносказательномъ значеніи: бѣдный, ободранный, несчастный. *Голопузі ви пучьверинки, а не козаки*. Стор. МПр. 144.

Голопузя, зяти, с. 1)=**Голопуцько**. 2) Бѣднякъ, оборваний. Вх. Зн. 11.

Голопуп, па, м.=**Голопуцько**. Вх. Лем 404.

Голопуй, а, е. 1) Съ обнаженнымъ пупомъ. 2)=**Голопузий** 2.

Голопуцько, цька, м. 1) Неоперившійся птенецъ. 2) Переносно: ребенокъ.

Діти голопуцьки, як горобенята, бігають по улиці. Г. Барв. 416.

Голоп'ятир, а, е. Съ голыми пятами въ рваныхъ, безъ подошвъ сапогахъ; переносно: бѣднякъ. *Було як на полювання йде, то біля його панів та панків голоп'ятих, таких, що йде въ чоботях, а пучки на піску й знатъ*.—сила. О. 1862. V. 105.

Голоруч, нар. 1) Голыми руками. *Вхопив жарину голоруч*. 2) Съ пустыми руками. *Хто жъ продастъ, як піду я голоруч?* дайте грошей. Каменец. у.

Голос, су, м. 1) Голосъ. *Козацькимъ голосомъ гукає*. ЗОЮР. I. 217. *Почула Леся Кирила Тура голосъ*. К. ЧР. 136. На такій голосъ. Таємъ голосомъ. *Питав його на такий саме голосъ, як у дочки*. Чуб. II. 201. У голосъ. Громко. *Ой прийшли до Дунаю та у голосъ гукнули*. О. 1862. X. 2. *Плаче-плачє, а далі и заридає у голосъ*. МВ. (О. 1862. III. 60). *Іван у голосъ тужиться*. О. 1861. IV. 62. У голосъ ударились. Заплакали громко. Г. Барв. 58. Иногда въ томъ же значеніи совсѣмъ безъ глагола. *Батько і мати бачуть лихо, та въ голосъ*. ХС. VII. 455. Справді робиться страшно. *Деякі вже й у голосъ*. Г. Барв. 207. Не своимъ голосомъ. Громко, испуганно, неестественно. *Кричить не своимъ голосомъ*. Ном. № 3460. У свиній голосъ. Несвоевременно; чаще всего: очень поздно. Ном. № 7797. Подати голосъ. Отозваться. *Марина перша було подає голосъ*. Левиц. I. 112. Въ одинъ голосъ. Однаково. Чи можна жъ, щоб стільки людей брехало та все въ одинъ голосъ? На голосъ. Громко. *Брат читає коло стола на голосъ*. Федък. Ум. *Голосік, голосбочок, голосбінько*. Кого я люблю—по голосоньку пізнаю. Чуб. V. 1067.

Голоси́на, ни, м. Голосище, огромный голосъ. Чуб. II. 581.

Голоси́ти, шу, син, гл. 1) Голосить, рыдать, вопить. *Голосить неначе по мертвому*. Ном. *Біга Катря боса лісом, біга та голосить*. Шевч. 87. Голосомъ голосити. Громко плакать. *Ой там по над яромъ козак сіно косить, а дівчина у долині голосомъ голосить*. Мет. 17. 2) Издавать высокій или унылый звукъ, шумѣть, гудѣть. *Стук, гармидер,—свистяти, кричати, голосить сопілка*. Г. Арт. (О. 1861. III. 103). *Сині хвилі голосили*. Шевч. 386. *Нехай хоч дзвін голоситиме про нас до Бога*. Левиц. I. 375.

Голосіння, на, с. Плачъ, рыданіе, жалобное причитаніе. *Мати не почула її голосіння, що так і ридає.* Кв.

Голосний, а, є. 1) Громкій, голосистый, звучный. *Отець Хома ваши голосний.* Шевч. 503. *Голосний, як дзвін та дурний, як довбня.* Ном. № 6313. *Голосна гармата.* Шевч. 450. *Голосна луна розряглась серед тихої ночі.* Левиц. I. 109. 2) Гласный (о звукахъ рѣчи). Левиц. I. № 163. О. 1862. I. 67. Ум. *Голосненький.*

Голосник, ка, м. Отверстіе въ серединѣ дeki бандуры, гитары, въ дудкѣ и т. п. КС. 1882. VIII. 281.

Голосниця, ці, ж. 1) ? Я же його (пристріт) викликаю.... з вух, з під вух, з голосницю, з під голосницю. ЕЗ. V. 52. 2) Вертикально стоящее бревно въ куполъ туцульской церкви. Шух. I. 117.

Голоснішати и голоснішати, шаю, еш, гл. Становиться громче, звучнѣе. *Разом з пташиними піснями голоснішає пісня дівоча.* Левиц. I. 339.

Голосно, нар. Громко, звучно. *У кобзу грає, виграває, голосно співає.* Мет. 443. Ум. *Голосненько. Біжи, коню, до нового двору, ой заржки голосненько.* Чуб. V. 1008.

Голосок, скá, м. Ум. отъ голос.

Голосонько, нька, м. Ум. отъ голос.

Голосочок, чка, м. Ум. отъ голос.

Голостьбб, бу, м. Возвышенное мѣсто безъ растительности.

Голосування, на, с. Голосование, баллотировка.

Голосувати, сую, еш, гл. Голосовать, баллотировать.—на кого. Подавать свой голосъ за кого.

Голосуха, хи, ж. Та, которая голосить? Голосистая пѣвица? Молодежь вызываетъ пѣсней дѣвушку на улицу: *Вийди, вийди, Марусенько, наша голосухо!* Мил. 64.

Голота, ти, ж. соб. Голь, бѣдняки. *Не йди туди, вражий сину, де голота п'є.* Чуб. V. 955. Ум. *Голотонька.* Чуб. V. 1016.

Голотача, чі, ж. Въ выраженіи: на голотечі=Голотіч. Желех.

Голотіч, нар. Нодь открытымъ небомъ. Вх. Зн. 11.

Голотовода, ди, м. Предводитель голоти, голи, бѣдняковъ. У Кулиша: *Сього тверезого голотоводу (Наливайка) опасується вже роздратувати.* К. ЦН. 168. *Дурний голотовода Ганжка.* К. Бай. 67.

Голотонька, ки, ж. Ум. отъ голота.

Голбіванок, нка, м. = Голопуцьок. Екатериносл.

Голоцюцьок, цька, м.=Голопуцьок. *Повне гніздо горобиних голоцюцьків.* Левиц. Пов. 150.

Голочванько, ка, м. Убогій франтъ, бѣднякъ, желающій чванитися франтовствомъ.

Гблочка, ки, ж Ум. отъ голка.

Голошіння, на, с.=Голосіння. Желех.

Голощік, голощок, щоку, м. Гололиця; ледъ обнажевный отъ снѣгу. *На Дніпрі голошік: волами не пройдеш, хиба конячкою.* Золотонош. *Голощоком узяти.* Придавить морозомъ непокрытую снѣгомъ землю. Волынск. *Голощоком як візьме, то померзне карпопля у землі.* НВолын. у. *Голощоком узятися.* Покрьтися льдомъ. Земля у цю осінь узялась голощокомъ. Полт.

Голуб, ба, м. 1) Голубъ. *Ходить голуб сивий волохатий.* Мет. 10. *Печени голуби не летять до губи.* Ном. № 7185. 2) Ласкательное: голубчикъ. *Прости мені, мій голубе, мій соколе милий.* Шевч. Ум. *Голубець, голубчик, голубичок, голубонько, голубок, голубочки.* Ой голубичок гуде, а голубка не знає. Мет. 78.

Голубаня, ні, ж. Названіе коровы. *Ой казала голубаня сірому бичкові.... ти у зимі у саночках, а літі у плузі, а я собі, голубаня, вірикую в лузі.* Шух. I. 198.

Голубеня, няти, с. 1) Голубенокъ. 2) Ласкательное слово. Ум. *Голубеняточко, голубеняточко.* *Діточки ж мої, голубеняточки.* Мил. 221.

Голубець, бдя, м. 1) Ум. отъ голуб. *Лучший нині горобець, як завтра голубець.* Ном. № 7295. *Прилестів голуб з чорної хвари, забив голубця, розлучив з пари.* Мет. 107. 2) Сдѣланная изъ тѣста и испеченная фигура птицы; такие голубцы пекутся 9-го марта въ день 40 святыхъ; тоже, что и жайворонки въ этотъ день. Маркев. 2. 3) Искусственная птица: туловище изъ скорлупы яйца, голова изъ воску, а крылья и хвостъ изъ цвѣтной бумаги; эти голубці висятъ въ сельскихъ хатахъ передъ образами. Шух. I. 100. Иногда дѣлаются цѣликомъ изъ бумаги. Сгор. II. 110. 4) Могильный крестъ съ крышкою сверху. Конот. у. 5) Особое на въ танцахъ. *Як скочу голубця ще ї принаджу молодця.* Чуб. V. 10. *Нагиналась, виправлялась, взявшись у боки, голубцяши личкували.*

де где мудрі скоки. Мкр. Н. 29. 6) Раст. Vaccinium uliginosum L. Апп. 371. 7) мн. Кушанье: пшенная каша (также крупы: овсяные, пшеничные, кукурузные), завареная въ капустные листья и изжаренная съ приправами въ постномъ или скоромномъ маслѣ. Маркев. 158. Чуб. VII. 441. МУЕ. Ш. 56. Колб. I. 50. Шух. I. 143.

Голубій, а, є. 1) Голубой. В голубий жупан приберися. Макс. (1849) 108 2) О масти вола: темно-серый. КС. 1898. VII. 41. Ум. Голубенький, голубесенъкий. А хто любить чорні очі, а я голубенькі. Мет. 16.

Голубіна, ни, м.=Голуб. Ой вилітає голубина з України, вироняє сизе перо на долині. Чуб. V. 131.

Голубінєць, ніця, м. Раст. Empetrum nigrum L. Апп. 132. Гнав пінную на кудимон,... дягиль, троянду, голубинець. Мкр. І. I. 69.

Голубіний, а, є.=Голуб'ячий. Крила... голубині. К. Псал. 127. 2) Переносно: незлобивый, прятливый. Уродилася Настуся—серце голубине. К. Досв. 92.

Голубінячий, а, є.=Голуб'ячий. Мил. М. 96.

Голубити, блю, биш, гл. 1) Ласкать, нѣжитъ, лелѧть, голубить. Ти думаєш, дурню, що я тебе люблю, а я тебе, дурню, словами голублю. Чуб. V. 176. Галя його заспокоювала, голубила, пригортала. Мир. ХРВ. 389. 2) Лелѧть, питать (мысли, надежды). Голубити в серці надії велики. К. Досв. 29. Голублячи такі думки в серці. Мир. ХРВ. 71.

Голубитися, блюся, бишся, гл. Нѣжиться, ласкаться, голубиться. Нам можно без гріха і любитися і голубитися. Кв.

Голубіця, ці, ж. 1) Голубица, голубка. Подай мені лука й три стрілиці, бо я й побачив три голубиці. АД. I. 149. 2) Ласкательное слово. Ідеш від нас, о царице, іди, іди, голубице! Чуб. Ш. 253.

Гольбів, бова, ве. Принадлежапцій или свойственный голубю. Прилетіли синиці, голубові сестриці. Грин. Ш. 667.

Голубінка, ки, ж. Родъ грибовъ. МУЕ. I. 107. Agaricus russula. Желех.

Голубіння, ня, с. 1)=Голублення. Желех. 2) Лелѧніе (надеждъ, мыслей). Голубіння веселих надій. Мир. ХРВ. 353.

Голубісінський, а, є. Совершенно голубой. АФ. 363.

Голубіти, блю, еш, гл. Быть голубымъ,

голубеться. По над маківками метелики в'уться і скрізь проти сонця ясно голубіють. О. 1861. XI. 14.

Голубка, ки, ж. 1) Голубка, голубица. Там сидить голуб із голубкою. Мег. 107. 2) Ласкательное слово. А вона, моя голубка, нічого не знає. Шевч. Пестить було її всяк: і голубко мої вірна, і ожинко повна.... Г. Барв. 107. Ум. Голубонька, голубочка.

Голубитися, каюся, ешся, гл.=Голубитися. Св. І. 271.

Голублення, пя, с. Ласканіе, лелѧніе, голубленіе. За голубленням та за милуванням не згулись, як і ніч минулася. Кв.

Голубний, ка, м. Голубятня. Харьк. Ум. Голубничок. Голубонька з голубничка лине. К. Досв. 120.

Голубо, нар. Голубымъ цвѣтомъ. Жито половіє, а в житі купка льону голубо цвіте. МВ. I. 14.

Голубок, бка, м. 1) Ум. отъ голуб. 2)=Голубець З. Лебед. у.

Голубонька, ки, ж. Ум. отъ голубка.

Голубонько, ка, м. Ум. отъ голуб.

Голубочка, ки, ж. Ум. отъ голубка.

Голубочок, чка, м. Ум. отъ голуб.

Голубоцвітовий, а, є. Голубого цвѣта. Встрѣчено у М. Вовчка: Очци голубоцвітові ясненки. МВ. (О. 1862. Ш. 57).

Голубці. См. Голубець.

Голубця, ці, ж. Голубыя нитки. Хустки.... перетикані заполоччу та голубцю. Мет. 190.

Голубчик, ка, м. Ум. отъ голуб.

Голубичок, чка, м. Ум. отъ голуб.

Голуб'я, яти, с.=Голубеня. Мил. 219. Грин. Ш. 491. Употребляется какъ ласкательное слово. Ой ви, дітки мої, мої голуб'ята! Шевч. 183. Ум. Голуб'ято, голуб'яточко. Сположнуться голуб'яточка тай стихнуть.. МВ. I. 46.

Голуб'ятник, ка, м. 1) Постройка для голубей, голубятникъ. 2) Родъ коршуна.

Голуб'яточко, ка, с. Ум. отъ голуб'я.

Голуб'ячий, а, є. Голубинный.

Голуза, зи, и пр.=Галуза и пр.

Голь, лі, ж. Голь, бѣднота. Голь нещадила. Ном. № 1513.

Голька, ки, ж. Безостая пшеница. Вх. Уг. 233.

Гольонка, ки, ж. Трубчатая кость. Черниг. у.

Гольопа, пи, ж. Задъ (у лошади). Вх. Цч. I. 14.

Гольті́па, пí, ж. соб.=Голота. Іще там есть до півдесятка (війська), но дріб'язок і голтіна. Котл. Ен. VI. 19

Гольті́пака, ки, об. Голякъ, бѣднякъ, оборванецъ. Відкіль таї се голтіпаки? Котл. Ен. I. 16. Ув. Гольтіпачище. Аф. 363.

Гольтáй, тя́, м., и пр.=Гультáй и пр. Ти—кріпакъ, голтай поткнешся до багатирки? Г. Барв. 84.

Гольті́па, пí, голті́пака, ки, ж.=Гольтиша, голтіпака. Все з тих голтіпакъ, що, попропивавши худобу, служили въ козаків по дворах. К. ЧР. 185.

Гольцéм, нар.=Гільцем. Покинула мене голицем голого. НВолын. у.

Голю́к, кá, м. Голый человѣкъ, голышъ, голякъ. Чуб. V. 584.

Голю́ра, ри, ж. Въ сказкѣ цыганъ такъ называетъ инструментъ для бритья. Чи се голюра?... Підголи мене трохи. Рудч. Ск. II. 184.

I. Голáя, (лі, ж?). Обнаженная вершина горы. Вх. Лем. 404.

II. Голя, лáти, с.=Голопуцько 1. Вх. Уг. 233. Ум. Голятко. Вх. Уг. 233

Голáк, кá, м. 1) Бѣднякъ, голякъ. Кіев. Чуб. V. 1042. 2) Брітва. Вх. Лем. 404.

Голякá, нар. 1) Нагнишомъ. По кропиві голяка. 2) Въ неразведенномъ видѣ, п'ельнымъ. Він спирт голяка не.

Голáр, рá, м.=Голій. Вх. Лем. 404.

Гомбички (сд. ч. гомбичка; ж?). Металлическія пуговки. Гол. Од. 81.

Гомелувáтий, а, е. Уродливо кудрявий (о соснѣ). Гомелувата сосна. Мцж. 178.

Гóмзатися, заюся, єшся, гл. Ворочатъся, конопнитъся. Чого гомзаєшся за столом, наче блоги кусаютъ?

Гомилá, лí, ж. Верзила, дубина. Там тaka гомила, аж під стелю заввишки. Старобѣльск. у.

Гомівка, ки, ж.=Гомілка. Вх. Зн. 11.

Гомілка, ки, ж. Голень. Мцж. 178. Ум. Гомілочка. Їжте курча,—беріть гомілочку. Зміев. у.

Гомін, мону, м. Говоръ, крикъ, шумъ. Гомін справили такий, мов справді на бенкеті. К. ЧР. 135. Ну, хлопці, в дорогу! та чуєте—без гомону. Шевч. 177.

Гомінка, ки, ж. Разговоръ. Один парубок хотів погомоніть з дівчиною.... почав так: „Чи ваші кури несуться?—Несуться.—„І наша одна сіра несеться“. Тільки її гомінки було. Грин. I. 230.

Гомінкýй, а, є. Громко говорящій, звучный. Торжіща гомінкі. К. ДЗ. 6.

Гомок, (мка?), м. Куча земли, бугоръ. Вх. Лем. 404.

Гомоніти, ню, нýш, гл. 1) Говорить. Зібралася уся громада, посіли, гомонять. Гліб. Даї тобі, Боже, щоб ти тихенько гомонів, а громада тебе слухала. Ном. № 13590. Руками гомоніти. Шутливо: писать. Ком. Пр. № 870. 2) Шумѣть, кричать; производить глухой шумъ. Кажи, та не гомони дуже Сині хвилі гомоніли. Шевч. Гомоніла Украйна. Шевч. Широкий Дніпр не гомонить. Шевч. 28. Байрак гомонить. 3) Поговаривать. От і тепер гомонять, що Трубихівна ходить до своїх сиріт дітей. Левиц. I. 116.

Гомонлýвий, а, е. 1) Говорливый, болтливый, разговорчивый. То був дуже гомонливий, а то ѹ на мову не даетъся. Любен. у. Параска знов весела і гомонлива. Г. Барв. 107. 2) Шумный.

Гомонúха, хи, ж. Говорунья. Ішла баба гомонуха. Ном. № 12522.

Гомоню́чий, а, е=Гомонлýвий. Гомонючий человік. Харьк. у.

Гóмшити, мшу, шиш, гл. Колотить, бить. За тую ложину тато маму гомшили. Ком. Пр. № 95

Гондóли, дóл, ж. мн. Салазки для вытаскивания льда изъ воды.

Гонéння, ня, с. Гоненіе, преслѣдованіе К. МХ. 34.

Гонéць, нцá, м. 1)=Гінець 2) Раст Sebum acre L. ЗЮЗО. I. 136.

Гóни, гін, гонів и гоней, м. и ж. мн. Первоначально: длина вспаханного поля: вспаханный участокъ въ длину; а затѣмъ, мѣра поля и вообще пространства въ длину различной величины отъ 60 саж. и болѣе: добрі гони—120 саж., середні—80 саж., невеликі—60 саж. Вас. 197. Котл. Ен. сл. 7. Въ Одесскомъ уѣздѣ до 160 саж. Орав наш переліг і потом обливався... А гони гнав та її гнав, назад не озирається. К. ДЗ. 12. Пішли вони по первому покосові до половини гін. Грин. I. 118. Чия пшениця, що довгії гони? Це же того козака, що чорнії брови. Чуб. V. 103. Пройшовши відсіль гонів двоє.... Котл. Ен. III. 38. Прудко біжити та річка гоней із двадцять. МВ. II. 74. Ум. Гінкі, гіночкі. НВолын. у. Ідні гінки засіяв пшеницею. НВолын. у.

Гонівітер, тра, м.=Вертипорх. Вх. Зн. 6.

Гонітва, ви, ж. 1) Погоня. *Ні, струни сі ослабли, заніміли в моїм буянні кримськими степами, в гонитвах за прудкою татарвою.* К. Бай. 11. 2) Гоненіе. Св. Л. 107.

Гонітель, ля, м. 1) Гонитель. *От з того часу і став на неї гонителем.* Кв. Один Грицько, другий Андрій, на віру гонитель. ЗОЮР. I. 315. 2) Гоняючійся за чѣмъ, любитель чего. *Наші родителі за тим не гонителі.* Ном. № 5147. 2) Сгонщиць людей на работу, на сходъ. Черніг. Подольск. 4) Надсмотрщикъ за работами въ полѣ. Рк. Левиц. 5) Вѣтрогонъ, шалунъ, непосѣда, сорви-голова. *За цими гонителями і хати не напопши.* Брацл. у.

Гонітелька, ки, ж. 1) Гонительница, преслѣдующая. Желех. 2) Ганяющаяся за чѣмъ, любительница чего. *Я на ті оселедці не гонителька.* Ширят. у. 3) Шалунья, непосѣда. Брацл. у.

Гонітельство, ва, с. Гоненіе, преслѣдованіе. К. XII. 130.

Гоніти, ніо, ніш, гл.=Гнати. Людей гонили силою на присягу. ЗОЮР. I. 137. Пророків вони вбиватимуть та гонитимуть. Єв. Л. XI. 49.

Гонітися, ніоя, нішися, гл. 1)=Гнатися 1 и 2. *Шось за парень за волом гонився.* Мкр. Н. 47. 2)—з ким. Гнать что. *Паші нема,—уже він гонився з телятами на городи.* Зміев. у. 3) Имѣть слuchку. Kolb. I. 65. 4)—з розумом. Размышлять, раздумывать. *Він ся з розумом гонить що робити.* Вх. Зн. 11.

Гоніця, ці, ж. 1) Корова во время течки. 2) Сладострастная женщина. Желех.

Гонішний, а, е.—на сѣти. Родъ рыболовной сѣти, на которую нагоняютъ рыбу. Браун. 12.

Гоній, нія, м. Избранное, въ числѣ нѣсколькихъ, крестьянскимъ обществомъ лицо, на обязанности которого лежить собирать въ волость крестьянъ для взноса податей. (Харьк?).

Гонінник, ка, м. Пастухъ (въ полонинах), перегоняющій овецъ изъ комори въ струнку, гдѣ ихъ доятъ. Шух. I. 193.

Гоніння, нія, с. Гоненіе. Шух. I. 227.

Гонір, нору, м.=Гонор. Стор. МПр. 46.

Гоній, а, е. 1)=Гінкій. Тонка, гон-

ка ще ѹ висока, листем широка. Грин. Ш. 199. 2) Быстрый (о лошади). Коні гонкі як вітер. Рк. Левиц.

Гонобнти, блю, биш, гл. 1) Устраивать, дѣлать какъ слѣдуетъ: удовлѣтворять, доставлять удовольствіе, употреблять на что. *Де що не заробе, усе в хазяйство гонобить.* 2) Лелѣять. *Вона гонобила надію у серці.* Мир. Пов. I. 126.

Гоном гнати. См. Гнати.

Гонор, ру, м. Самолюбіе, гоноръ. Рудч. Ск. II. 203. *Шляхтич за гонор уха рішився.* Ном. № 4211. 2) Честь, почетъ. *Служить Семен, служить, а гонору йому все таки нема.* О..1861. XI. 30. *Доп'явши до високих титулів та великих гонорів.* К.ХП. 125.

Гонористий, а, е. Самолюбивый, тордый. Такий гонористий став, що й чарки з тобою не вип'e. Правоб.

Гонорний, а, е=Гонористий. Не був такий гонорний, уступив до того язди. Гн. I. 88.

Гонорбвий, а, е. Благородный, знатный. Я гоноровий шляхтич. Стор. I. 188.

Гоноровитий, а, е=Гонористий. К.ХП 114. *Онисько дід гордий і гоноровитий.* Левиц. Пов. 226.

Гонобрство, ва, с. Самолюбіе. *Ляхи з лукавства та з гонорства зведуться на низіть що.* Стор. МПр. 46.

Гонорувати, рує, еш, гл. Тщеславиться, гордо держать себя. Як з мужиків вилізе в підпанки, то вже так і гонорує: простому чоловіку і руки не подастъ Волынск. у.

Гоноруватися, руєся, ешся, гл.=Гонорувати. Сидить дівка на постелі та ся гонорує. Чуб. V. 156.

Гонт, ту, гонтаръ, ря, гонтовий і пр.=Гонт и пр.

Гонук, ка, м.=Онук. Грин. Ш. 530.

Гончак, ка, м. 1) Пловучая мельница. Левч. 70 2) Родъ судна. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Гончаренко, ка, м. Сынъ горшечника. Аф. 364.

Гончариха и гончариха, хи, ж: Жена горшечника. Аф. 464.

Гончарыще и гончарыще, ща, м. Ув. отъ гончаръ. Грин. Ш. 683.

Гончарівна, ни, ж. Дочь горшечника Аф. 364.

Гончарній і ганчарній, а, е=Гончарський. Глина гончарна. Вас. 182.

Гончáрня и ганчáрня, ні, ж. Горшечный заводъ.

Гончарбвий и ганчарбвий, а, е. При-
надлежащій, свойственный горшечнику.
Нежай горшки б'ються на гончарову голову. Ном. № 3148.

Гончáрство и ганчáрство, ва, с. Гор-
шечное ремесло. О. 1862. V. 20. Шух. I.
259.

Гончáрський и ганчáрський, а, е=
Гончаровий. Єв. Мт. XXVII. 7. Шух. I.
259. *Глина ганчарська.* Вас. 177.

Гончáр и ганчáр, ря, м. 1) Горшеч-
никъ; выдѣлывающій, продающій глиня-
ную посуду. Вас. 177.—біль. Выдѣлыва-
ющій гончарныя изделия изъ глазури. Вас.
177.. 2) Гончарь. Раст. *Lycopodium clava-
tum.* Вх. Пч. II. 33. Ум. Гончарик.

Гончарювати и ганчарювати, рюю,
вш, гл. Заниматься горшечнымъ ремесломъ.
Аф. 364.

Гончий, а, е. О собакахъ: гончій. Упо-
требляется какъ существительное: гонча.
Левч. 151.

Гонько, ка, м. Раст. *Cichorium inty-
bus*, цикорій дикій. Вх. Лем. 404.

Гóня, ні, ж. Тоже, что и гбни (см.), и
употребляется преимущественно именно въ
указанной формѣ мн. ч. За гоню блоху
б'є, а під носом ведмідь реве. Ном. № 6615.

Гонáйло, ла, м. Названіе одного изъ
играющихъ въ игрѣ плас. Ив. 19.

Гоп! меж. Подражаніе звуку отъ то-
паянья при прыжкѣ или пляскѣ. Ой гоп,
того дива! Наварили ляхи пива. Шевч.
158.

Гопáк, ка, м. Родъ танца. Гопака вда-
рити. Побравшиесь у боки, вибивають
під бандуру гопака веселій злідні. К. ЧР.
259.

Гóпати, паю, єш, гл. Топать, прыгая
или танцуя.

Гóни, мн. Употребляется въ выраже-
ніи: вдарити в гбни — танцевать. Поста-
вимо в копи та вдаримо в гопи. Ном.
№ 10173.

Гóпка, жи, ж. Шутливо: ребенокъ Як
увійду в хату поночі та боюся же, бо-
юсь!—Мала гопка? Бойшся! Мирг. ў. Слов.
Д. Эварн.

Гóпкати, каю, єш, гл. 1) Прыгать, то-
пать, прыгая. Вх. Лем. 404. 2) Як уже
вийдуть на улицю, то то вже співают
дівчата, а хлопці гопкают дружби. Грин.
Ш. 510.

Гóпки, меж. 1) Выражаетъ скаканіе,

прыганіе, топаніе въ танцѣ. Гопки, рижса!
а в рижої і духу нема. Ном. № 1844.
Пізно старого кота учить гопки. Ном.
№ 3222. Та вижнемо жито до самого
краю, поставимо в копки та вдаримо в
гопки. Грин. Ш. 137. 2) Стати гопки. Под-
няться на дыбы (о лошади). Коні... як
замордуються, як стануть гопки. ХС.
VII. 455.

Гопциювати, цюю, єш, гл. 1) Танцовать,
плясать, топая. Ріжутъ скрипки і ба-
ндури, дівчата гопциють. Г. Арт. (О. 1861.
Ш. 102). 2) Скакать (о лошадяхъ). Під
гаківницями гопциють коні. К. ЦН. 169.

Гора, ря, ж. 1) Гора, возвышенное
место. Як схоче, то й на гору повезе, а
не схоче, то й з гори не спустить. Ном.
№ 2697. Порівняє гори з долинами, а
багатих з убогими. Ном. № 1605. Я б і
гори покотив. Все сдѣлаль бы, Ном. № 5381.
Лýса гора. Гора съ обнаженной верши-
ной,—согласно народнымъ повѣрьямъ обыч-
ное место собранія вѣдьмъ и чертей. Чуб.
I. 199. I на жудрім дідъко на лису гору
їздить. Ном. № 6502. Золота гора, золоті
гбри. Несмѣтное богатство. Се їм золоту
гору, та й ту рознесуть. Ном. № 10821.
Золотій гори обіцяє. Прельщаетъ невѣ-
роятными обѣщаніями. Ном. № 4526.
2) Чердакъ въ постройкахъ. Чуб. VII. 388.
МУЕ. I. 88. (Черниг.). Лисичка зробилась
кішкою, та з хати та на гору. Рудч. Ск.
I. 30. Купив чоботи, надів у нѣділю, а
ті узявлана гору закинув. Рудч. Ск. I. 213.
3) О рѣкѣ: верховье, верхнее течение. Ві-
тер з гори дме, т. е. по течению. 4) Родъ
игры. Грин. Ш. 115. 3) Брати гбру. Одер-
живать верхъ надъ кѣмъ либо, одолѣвать.
Здоров'я почало брати гору. К. ЧР. 180.
2) Брати горою. Пѣть басомъ высокія но-
ты; пѣть первымъ басомъ. Ти бері горою,
а я буду окселянтувати. 7) До гори, у
гори, у гбру. См. Догори, угори, угору. Ум.
Грка, гронька, грочка. Грин. Ш. 44. Гро-
нька.

Горáзд, ду, м.=Гаразд, ду.

Гораздувати, дую, єш, гл. Жить въ
довольствѣ, въ богатствѣ. Від того часу
зачали гораздувати і до днесь гораздуют.
Гн. II. 187.

Горáльня, ні, ж.=Горільня. Рудч.
Чп. 29.

Горáння, горати и пр. См. Орання,
орати и пр. Грин. Ш. 409, 410.

Горár(ъ), ря, м. Лѣсникъ въ горахъ.
Вх. Уг. 233.

Горб, ба, м. 1) Бугоръ, пригорокъ, курганъ. *Вирубала дручик та стала на горбі.* Рудч. Ск. I. 17. 2) Горбъ. Старість не прийде з добромъ: коли не з кашлемъ, то з горбомъ. Ном. № 13954. Ум. Гробикъ, горбикъ, горббочокъ. *На горбику під вербами сиділа купа дівчатъ.* Левиц. I. 18. *Внори, синку, горбки і долинку.* Чуб. Ш. 451. *На плечах горбок має.* Ном. № 9116.

Горбака, ка, ж. Холмъ, возвышенность. *Сюдою їхати—горбака, а тудою—рівно.* НВолын. у.

Горбань, ная, м. Горбунъ.

Горбастий, а, е. Холмистый. *Горбастий цвинтаръ у молодого лікаря,* т. е. многіе умирають. Ном. № 13933.

Горбатий, а, е. 1) Горбатый. *Горбатого хиба могила виправить.* Ном. № 3221. Притулів горбатого до стіні. Сказалъ что-либо несообразное, сдѣлалъ неудачное сравненіе. Ном. № 13079. 2)—та труна. Гробъ съ выпуклой крышкой. Мил. 168. Ум. Горбатенький.

Горбатіти, тію, еш, гл. Дѣлаться горбатымъ. Употребляется въ значеніи: беременѣть (въ пословицахъ). *Дай, Боже, ба гатіти та спереду горбатити* (пожеланіе новобрачной).

Горбик, ка, м. Ум. отъ горб.

Горбітися, блюся, бишся, гл. Сгибаться, горбиться.

Горбоватий, а, е. Выпуклый. Миж. 178

Горбовина, ни, ж. 1) Возвышенность, выпуклость на поверхности земли. Г. Барв. 136. 2) Выпуклость на какой-либо вещи, напр. на древесномъ стволѣ. Волч. у.

Горбок, бка, м. Ум. отъ горб.

Горбочок, чка, м. Ум. отъ горб.

Горгач, ча, м. Родъ съѣдобнаго гриба. Вх. Зн. 11

Горгонія, нії, ж. Георгина. Правобер.

Горда, дія, ж.=**Орда.** АД. I. 117. *Наступає горда.* Лукаш. 123.

Горделівий, а, е. Гордый. *Такі се в нас панотчик не горделиві були, не так, як поті нові панотці.* Федък.

Гордий, а, е. 1) Гордый, спесивый, надменный. *Горда душа в убогім тілі.* Ном. Люде горді; горді очі; думи горді; пішов гордою ходою. 2) Величественный. *Ой з-за гори, з-за крутогорде військо виступає.* Млр. Лит. Сб. 193.

Гординя, ни, ж. Раст. Viburnum Lanata, гордовина. Вх. Пч. II. 37.

Гордінець, иця, м. Татаринъ изъ орды. К. Дз. 9. К. ЦН. 226.

Гордінський, а, е=**Ординський.** Трупомъ полягла гординська сила. К. ЦН. 173.

Гордіня, ні, ж. 1) Гордость, чванливость. Як з мужика пан, то і гординя Ном. № 1267. 2) Гордость, то, чѣмъ можно гордиться. *Волики мої крутогоргі, гордінє наша, товариши наші.* Г. Барв. 141. 3) Гордый человѣкъ. Чи правда, що тая гординя та в тобї закохався. МВ. (О. 1862 Ш. 48).

Гордити, джу, диш, гл. Пренебрегать. Знати, вона мною гордить. Голов. Убогими не гордили. Іраг. 169.

Гордитися, джуся, дійсся, гл. Гордиться. Чуб. V. 496. Грин. Ш. 212.

Гордівник, ка, м. Гордый человѣкъ, гордецъ. *Сумує собі гордівник мовчики.* Г. Барв. 456.

Гордівниця, ці, ж. Гордая женщина

Гордій, дія, м.=**Гордівник.** Г. Барв 456.

Гордість, дости, ж. Гордость. *Нема є його ні крихти гордости.* К. ЧР. 74. *Почала його розбріати така гордість, що всіх людей, всіх панів і міністрів, і простих хлопів мав за нізащо.* ЕЗ. V. 115.

Гордо, нар. Гордо, надменно. *А син твій гордо на арену, псалом співаючи, ступив.* Шевч 613. *Поводиться гордо* МВ. (О. 1862. Ш. 72). *Устань, Господи, щоб злющи гордо не неслися.* К. Псал. 19.

Гордоватъ, ті, ж Раст. Malva crispa. Лв. 100. См. Гордовина.

Гордовина, ни, ж. Раст.: а)=**Гордина** ЗЮЗО. I. 141. Вх Пч. II. 37; б) Malva crispa. Вх. Пч. I. 11. З інших овочів найбільше ідять вишні, дальше дерен, черемуху, гордовину. МУЕ. I. 109. *Пішов у ліс.... Чи горіх знайде хлопець, чи китицями гордовину...* Св. Л. 211. *Ой у городі та гордовина, на гордовині та зозуленька* Чуб. V. 727. 2)=**Гордівница** *Ой дівчино-гордовино, гордуєши ти мною* Чуб. V. 727. 3)=**Городина.** Желех.

Гордовитий, а, е=**Гордуватий.** Сим 216. *Ой дівчино гордовита, гордуєши ти мною.* Грин. III. 233 *Він був.... дуже гордовитий.* Коли љ гляне на тебе, то все одним оком через плече. МВ. I. 75. Ум. **Гордовитець**. Ном. № 2530.

Гордовлівий, а, е. Гордый, горделивый *Він у нас не гордовливий.* Ів.

Гордорослій, а, е. Гордо растущій. Встрѣчено у Млаки. *Колись смереки на*

горбочку пишио красувались, зеленіли гордерослі, в небо зазирали. Млак. 38.

Гордощ, щі, ж., чаще во мн. ч. гордоші. Гордость, надменность. Дметься гордоща-ми лютий. К. Псал. 20.

Гордування, ия, с. Дѣйствіе гордяща-гося, гордыня, пренебрежительность. *Ой дівчина гордовита, гордуеш ти мною,— буде твое гордування все передо мною.* Грин. Ш. 233.

Гордувати, дўю, еш, гл. 1) Превебре-гать. Г. Барв. 186. Сама себе дурною на-зивала, чю Орликом гордувала. Чуб. V. 1085. *Він нами гордує.* МВ. II. 92. 2) Гор-диться, чванитъся. Вона багато гордує.

Гордуватий, а, е. Гордый, гордящійся, надменный. Я не багатий, не гордуватий, високо не несуся. Мет. 67. Така думка світилась.... на її гордуватому виду. Г. Барв. 464. Ум. Гордуватенький. МВ. (О. 1862. Ш. 57).

Гордуватися, дўюся, ешся, гл. Гор-диться, чванитъся. Сядь, козаче, не гор-дуйся, коли хочеш—поцілуїся. Чуб. V. 233.

Гордун, на, м. Гордецъ. Козак не гор-дун, що оборве, то й в кавдун. Ном. № 12166.

Горо, ря, с. 1) Горе, печаль, горестъ. *Іде дівчина до хати, несе свое горе.* Шевч. 276. 2) Горе, несчастіе. З щастя та з горя скувалася доля. Ном. № 1725. На горе йдеться, пішлоб. Пошло на несчастіе. Живé, гбя прикупивши. Плоховато живеть. Ном. № 7506. Ум. Гренъко, гречко.

Горёл, рля, м.=Орел.

Горемі, рель, ж. мн. Качель. См. Реля 1. МУЕ. Ш. 169.

Горен и горн, рна, м. 1) Горнъ въ кузницѣ. Грин. II. 74; Чуб. II 239. У кузні ковалъ, забувши про залізо в горні, бала-кає з хутрянами про чорну раду. К. ЧР. 194. 2) Печь для обжиганія глиняной посуды. Шух. I. 263. *Па-гае, як горен.* Ном. 3) Известковая печь. Славяносерб. у.

Горенити, нию, ниш, гл. 1) Горчить, отдавать горькимъ вкусомъ. Мнж. 178. *Ірви, кумо, ягідки, которі солодкі, а кото-рі гіркі—для моєї жінки, а которі горе-нятъ, то діточки поїдять.* Чуб. V. 614. Чогось бориць горенить. Кролев. у. 2; Це-реносно у М. Вовчка: *В серці горенить мов отрутою—сильное огорчье.* МВ. (О. 1862. I. 80).

Горенъко, ка, с. Ум. отъ горе.

Горецвіт, ту, ж. Раст. Helleborus pi-ger L. ЗЮЗО. I. 124.

Горецтво, ва, с. Горесть, печаль. Чер-ниг. у.

Гореч, чі, ж. Жара. Вх. Лем. 405.

Горечко, ка, с. Ум. отъ горе.

Горзіна, ни, ж, Плетень изъ ивы. *Греблі гатили, кілля забивали, горзину та дранницю клали.* Макс. (1849) 55.

Горіквіт, ту, м.=Горіцвіт. Вх. Пч. I. 8.

Горініж, нар. Вверхъ ногами. Каменец. у.

Горихвіст, хвостá. м. Птица. Lusciola phaeoniscus (и tithys). Вх. Пч. II. 12.

Горіцвіт, ту, м. Раст. Adonis vernalis L. Вх. Пч. I. 8. ЗЮЗО. I. 109. Мил. М. 87.

Горище, ща, с. Чердакъ. *На хату за-кинь, на горище.* Рудч. Ск. II. 124.

Горі, нар. Вверхъ. *Іде Мар'я горі дра-биночкою.* Гол. IV. *Горі, рибки, горі, горі бистров водов.* Гол. I. 337.

Горівка, ки, ж.=Горілка. Лукаш. 112. Грин. Ш. 349. Ум. Горівонька. Грин. Ш. 86. Горівочка.

Горідчик, ка, м. Ум. отъ город.

Горіжний, а, е. Огражденный? Старими людьми село порадне, парубочками село горіжне, а дівоньками село весело. АД. I. 50.

Горізнач, нар. Лежа на спинѣ. Черк. у.

Гбрій и горійше, нар. Хуже, горше. О. 1861. VШ. 31. Кепсько, Григорій, що далі, то горій. Нп. *Ой лихо, лихо, де свекруха є, а ще горійше, де є обос.* Чуб. V. 704.

Горішай, а, е. Худшій, горшій. *Не-має ї не буде горійшої муки.* Грин. Ш. 300.

Горілій, а, е. Горѣлый. *Межи вами женишище, як горілес днище.* Мет. 195. Горілій пеньок. Грин. I. 65.

Горілиць, нар. Вверхъ лицемъ, на-значиць. *Лежить горілиць.* Каменец. у. Чуб. I. 204.

Горілиця, ці, ж.=Горілка. К. ЦН. 281. *Горілице оковита, кажуть тебе люде пити.* Чуб. V. 1099.

Горілка, ки, ж. Водка, хлѣбное вино. *Як горілку п'ють, то мене минають, а як ся б'ють, то від мене починають.* Ном. № 2093. *Без горілки—нема говірки.*

Чуб. I. 282. Ум, Горілонька, горілочка.
Грин. Ш. 681

Горілчаний и **горільчаний**, а, е. 1) Водочный. Там бочкя горілчана. Ном. № 8628. Не любить бджола й духу горільчаного. Сим. 202. 2) Горільчаний брат. Собутыльникъ. Черк. у.

Горільня, ні, ж. Винокурня, винокуренный заводъ. Рудч. Чп. 124.

Горінєць, нар. Вверхъ лицемъ, навзничъ. Угор. Он в топії труні горінецъ лежит. Драг. 268.

Горіння, ня, с. Горініе.

Грість, рости, ж. Горечь (о вкусѣ). Треба варити ці коренці, поки з їх грість вийде. Чернig.

Горіський, а, е. Верхай. Си. Горішній. Kolb. I. 92.

Горіти, рю, ріш, гл. 1) Горѣть. Коли Бог не годить, то й огонь не горить. Ном. № 14. Без підпалу й дрова не горять. Ном. № 3298. Горить; як сліпий дивиться,—совсѣмъ не горить. Ном. № 7566. Як мокре горить. Плохо, вяло идетъ работа, дѣло. Ном. № 10909. Шкура горить (на кому). Горячій, непосѣдливый (кто). Г. Барв. 320. 2) Быть въ жару, имѣть повышенную температуру (о больномъ). Болітимеш, горитимеш, смерти бажатимеш. Чуб. V. 186. 3) Блестѣть, горѣть. Погас місяць, горить сонце. Шевч. 127. Базари, де військо, як море червоне, перед бунчуками бувало горить. Шевч. 149. Надо мною з своею божою красою горити ти, зоренько моя. Шевч. 620. 4) Щылатъ желаніемъ, сильно желать чего. Дѣ кужіля рука болить, до горілки душа горить. Нп. Черк. у. 5) Горю-горю пень. Присловье въ игрѣ въ щітки. Чуб. Ш. 93.

Горітися, ріться, гл. безл.=**Горіти** 1. Як не ладиться, то й в печі не горитися. Ном. № 1700.

Горіх, ха, м. Орѣхъ (плодъ). Си. міхів оріхів. Ном. № 9207. 2) Орішина, орѣховый кустъ, орѣховое дерево. Ой у лісі на горісі сорока зависла. Чуб. Ш. 133. Ум. Горішенько, горішечко, горішок. Грин. Ш. 407.

Горіховий, а, е. Орѣховый. Горіхова лушпайка. Ой піду я у вишневий садочек та вирву горіховий листочок. Грин. Ш. 349. Сіделечко горіхове. Чуб. V. 305.

Горіше, нар.=**Горійшо**. Ой горе, горе

калині при долині, а ще й горіше сироті на чужині. Грин. Ш. 415.

Горішенько, ка, ж. Ум. отъ горіх.

Горішечок, чка, ж. Ум. отъ горіх.

Горішина, ни, ж. 1) Орѣховое дерево, орѣховый кустъ (въ послѣднемъ значеніи чаще употребляется: ліщина). Липки, горішина, соснина. Котл. Ен. VI. 21. 2) Раст.: а) Coronilla varia. Лв. 98; б) Trifolium rubens. Лв. 102. См. Головайчик.

Горішній, ня, не. 1) Верхній, наверху находящійся. Подивитися козак Нечай в горішиню кватирку. Гол. I. 8. **Горішній на-вій**. МУЕ. Ш. 17. Камінь у млини бував горішній і долішній. Каменец. у. **Горішній одвірок над хатніми дверьми**. ЕЗ. V. 204. 2) Выше по течению. лежащий. 3) О вѣтрѣ: съверный (на Днѣпрѣ). Миж. 148. Съверо-восточный (Кубань). О. 1862. V. Кух. 37. **Горішній бік у полотні**. Лицевая сторона полотна, которая при вышиваніи обращена къ швеѣ. Шух. I. 154. 4) Чердачный. Горішне вікно. 5) **Горішня хата**. Та изъ хат (комнаты), которая находится въ сторону горъ (въ подгорныхъ мѣстностяхъ). Шух. I. 95.

Горішнік, ка, ж. Съверный вѣтеръ. Браун. 6.

Горішнінин, на, ж. Живущій на верхнемъ концѣ села. Фр. Пр. 72.

Горішок, шка, м. 1) Ум. отъ горіх. 2) Раст.: а)—блій. Trifolium montanum L. Шух. I. 22; б)—червбний. Trifolium pratense. Шух. I. 22. 3) Родъ игры въ мячъ. О. 1861. XI Св. 36.

Горіще, нар. Выше. Їк узіли Мирін Штолу та з собов горіщ. ЕЗ. V. 34.

Горлай, лай, м. Человѣкъ съ сильнымъ голосомъ. Миж. 178. См. Горлань.

Горланка, ки, ж.=**Горло**. ЕЗ. V. 57.

Горлань, на, ж. Крикунъ. Чи по нсволі, чи по волі? Кричить аркадський ім горлань. Котл. Ен. V. 11.

Горлати, лаю, еш, гл. Кричать, горланить. Каменец. у. Гн. II. 144. Черезчуръ громко цѣть. Миж. 178.

Горлатий, а, е. 1) Крикливый, горластый. Цитише, цитише, горлатії ворони. К. ЧР. 297. Мовчи бо, жуїнко, не будь така горлатиа. Чуб. II. 348. 2) О ружьѣ, горшкѣ и пр.: имѣющій широкое отверстіе, широкогорлій. Покрепились, підвесились ми з дідом із того високого горлатого джбану. Г. Барв. 180. 3) О морж-

к'є: съ большими отверстиями. Славян. у.
4) Горлата яма=Горлаха. Складав зерно....
в горлаті ями. Мир. ХРВ. 125.

Горлáха. хи, ж. Яма для храненія зернового хлѣба. Козел. у, Треба понасипати горлахи пашнею. К. ЧР. 131.

Горлáч, ча, м. Птица: *Columba gutturosa*, зобастый голубь. Вх. Пч. II. 9.

Горленá, на́ти, с.=Орлена.

Горлý, лів, м. мн. (=Орли). Название узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 427.

Гóрлиця, ці, ж. 1) Горлинка, родъ дикаго голубя. *Воркувала горлиця у садку.* Гліб. 2) Родъ танца. Мкр. Н. 29. 3) Пѣсня про горлинку. *Заспіває про Чалого на Горлицю зверне.* Шевч. 8. 4) Употр. какъ даскательное слово, особенно въ уменьш. гбрличка. *Нехай мене мир не знає, коли я зражу тебе, моя горличко.* МВ. II. 63. Ум. Гбрличка. Так окунубилася, мов та горличка. Ном. № 10102.

Горлýця, ці, ж.=Орлиця.

Гóрличко, ка, с. Ум. отъ горло.

Горло, ла, с. 1) Горло, глотка. *Проханий кусок горло дере.* Ном. № 4493. *Кричать на все горло.* К. ЧР. У горлі пересохло. Треба горло проинчити. На горло заробляти. Зарабатывать на водку. Черк. у. Гбрлом дарувати. Освобождать отъ смертной казни. *Оти ужс же бо осудженено, щоби Текуні ні січенено, ні рубано, але щоби Теклу горлом даровано.* Гол. I. 53. Гбрлом, на горло скарати. Казнить смертью. 2) Дуло въ пушкѣ, ружьѣ. *Москаль гармати горлом у вічі поставив.* Стор. II. 199. 3) Входъ въ рыболовный сакъ. Шух. I. 224, 228. 4) См. жорна. Шух. I. 261, 264. 5) Съуженное мѣсто кошари въ половинах. Шух. I. 192. Ум. Гбрличко. Ном. № 11587.

Горловýй, а, є. 1) Горловой. 2) Уголовный. *Не горлова справа.* Ном. № 7442. *Не горлове діло.* Ном. № 7442. 3) Горловая яма. Яма для храненія зернового хлѣба. Черк. у. См. Горлаха.

Горлоріз, за, ж. Головорѣзъ, отважный человѣкъ. *Ти знаєш він який сучіга, паливода і горлоріз.* Котя. Ен.

Горлáк, ка, м.=Горлач. Вх. Пч. II. 9.

Горлáнка, ки, ж. 1) Горло. Стор. I. 48. У роті пересхло, аж шорохтишъ горлянка, мов та гусяча, що баби на неї клубки мотаютъ. Мир. Шов. II. 61. Людив неборак і яку кватирку в горлян-

ку вилить. Св. Л. 169. 2) Высущеное птичье (особенно гусиное) горло, начиненное горохомъ, служащее для дѣтей игрушкой и для наматывания чѣтокъ. Аф. 366 3) Раст.: а) *Brunella grandiflora* Moench. ЗЮЗО. I. 114; б) *Filago arvensis*. ЗЮЗО I. 123.

Горн, на, м. См. Горен.

Горнéць, нця, м. Горшокъ. Шух. I 264. *Наїдеся купець і на діравий горнечъ.* Ном. № 5209. *Наварила горнечъ м'яса.* Гол. III. 495.

Горнéшник, ка, м. Тряпка, котрою беруть горячій горшокъ изъ печи, тоже, что и ганчірка. Каменец. у.

Горніця, ці, ж.=Гірниця. Ном. № 10280. Ум. Горничка.

Горнó, нар. Гористо. *Туди іхати дуже горно.* Міусск. окр.

Горностáй, тая, м. 1) Горностай. *Гаєм-масм, лебедел-Дунасм, астепами-бистрим горностаем.* Федък. I. 8. 2) Родъ птицы? *Летів горностай через сад, ростпustiv пір'ячко на весь сад.* КС. 1883. II. 382. Та же пѣсня. О. 1861. XI. Кух. 38. Вѣрно, однако, что здѣсь просто забыто значение слова горностай, и въ пѣснѣ оно подставлено вместо какого-либо иного, но схожаго, слова, названія птицы.

Горностáйовий, а, е. Горностаевый. Горностайова кирея. К. ЧР. 101.

Горностáль, ля, м.=Горностай 1. Вода сосну підмиває, горносталь корінь підїдає. Чуб. V. 318.

Горнóчок, чка, м. Горшочекъ. Вх. Лем. 405.

Горнúти, ну́, неш, гл. 1) Пригребать. придвигать, загребать. *Кожна ручка собі горне.* Ном. № 9721. 2) Обнимать. Бондарь відра набиває, мене горне, пригортає. Шевч. 540.

Горнúтися, ну́ся, нешся, та. Прижиматься, ласкаться, льнуть. *Коли б літа вернулися, то б і хлопці горнулися.* Ном. № 8729. *Хто стояв,—у куточок горнувся.* МВ. II. 122. *Народ весь горнувся до його.* Єв. Л. XIX. 48.

Горнá, на́ти, с. Горшочекъ. У псу палає полум'є на припічку, на жару горшки й горнятка. Левиц. I. 37. Ум. Горнятко. *Есть модоко,—буде і горнятко.* Ком. Пр. № 429.

Горнáтко, тка, с.-1) Ум. отъ горня. 2) Въ хороводной игрѣ вербовая дощечка трое играющихъ малыхъ дѣтей. Колб. I.

159. 3)—пщльне. Ячейка у пчелъ. Вх. Лем. 405.

Горобе́й, бéя, бáя, м.=Горобець. *А в горобейка жуїнка маленька, сидить на кілочку, пряде на сорочку, що виведе нитку, гороб'ю на свитку, останутися конці—гороб'ю на штанци.* Чуб. III. 56. Ум. Горобе́єчко, горобе́йко, горобе́йчик. Чуб. III. 58. *Летів горобейчик,—джив, джив, джив.* Грин. Ш. 554. Горобе́єнько. Чуб. III. 57.

Горобе́йник, ка, м. Раст. *Lithospermum arvense* L. ЗЮЗО. I. 127.

Горобе́ль, блáя, м.=Горобей=Горобець. *Попуд тинами з гороблями живучи.* Грин. Ш. 625.

Горобе́ня, нáти, с. Воробушекъ, молодой воробей. Мир. ХРВ. 42.

Горобе́ць, бдáя, м. 1) Воробей. *Веселий як горобець.* Ном. № 8471. *Води—горобцеві по коліна.* Ном. № 14048. 2) Название вола пъвтомъ подобного определю воробья. КС. 1898. V. П. 42. 3) Родъ орнамента, на писанкахъ. МУЕ. I. 205. Ум. **Горбчик,** горбичок. *Горбичок манісінський, на ніженьку кривісінський.* Грин. III. 662.

Гороби́на, ни, ж. Рябина, *Sorbus Aucuparia* L. Апп. 336. Вх. ПЧ. I. 13. *Горобина роскинула зелений намет і рясно на їй ягід червоно-злотих.* МВ. I. 156. *Обстутили стару, як горобці горобину.* МВ. (О. 1862. III. 69).

Гороби́нець, нáя, м. 1) Пометь воробья. Мил. М. 69. Мил. 31. 2) Раст.: а)=*Rogíz.* Вас. 176, 207; б) *Oxytropis rílosa.* De. ЗЮЗО. I. 167..

Гороби́ний, а, е. 1). Воробиний. *Повне гніздо горобиних голоцюцьків.* МВ. I. 140. 2) Горобина ніч. Ночь, въ теченіе которой бываетъ сильная гроза, воробыная ночь. Маркев. 15. *I в горобину ніч прийдуть для такої панночки, як наша.* Шевч. 282. 3) Гороби́ний горбшок. Раст.: а) *Vicia angustifolia* Roth. ЗЮЗО. I. 141; б) *Vicia Cracca* L. ЗЮЗО. I. 141; в) *Lotus corniculatus* L. ЗЮЗО. I. 127. *Повівся гороби́ний горбшок.* МВ. I. 140.

Гороби́нячий, а, е=Горобиний. Мил. М. 96.

Горобе́єнько, ка. м. Ум. оть горобей:

Горббка, ки, ж. Воробына самка.

Горбчик, ка, м. 1) Ум. оть горобець.

2) Родъ дѣтской игры. Ив. 65.

Горбичок, чка, ж. Ум. оть горобець.

Горобчиха, хи, ж.=Горобка. *П'ять*

городичих, а чотири горобця,—виходе, що одній горобчисі нема пари. Ниж. 86.

Гороб'я, яти, с.=Горобеня.

Гороб'ячий, а, е=Горобиний. Мил. М. 49.

Горови́й, а, є. Горный. *Річка текла з горової води.* КС. 1885. XI. 538. *У горову росталину сояшний промінь рснів ссяючу стягу.* МВ. П. 159.

Горови́тий, а, е. Гористый. Вх. Зн. 12.

Город, да, м. Городъ: *Чуру свого до города Черкаси посылав.* АД. II. 9. Ум. Городе́ць, городечок, городок. *Ой везутъ сироту-сирітку а в Кам'янець-городець.* Чуб. *В городі царів син, а за городечком царівна.* Чуб. III. 159.

Горо́д, ду, м. 1) Огородъ. Сидить, як качан въ городі. Ном. Ум. Городе́ць, городонько, городчик. Левиц. I. 170. Городчик. *Пішла въ городець, рвала барвінець.* Чуб. III. 301. *Прийди, козаче, к моїому городоньку.* См. Огород. 2) Родъ игры. КС. 1887. VI. 457. Родъ хоровода. Грин. Ш. 109.

Городárь, рáя, м. Начальникъ города? „Та рушай, вісько, під Бендер місто!“ Вісько рушає, з гармат стріляє, аж чотири пегі розсипається, татарський городарь іздригається, міщане ходя, радоньку радя. О. 1861. XI. Св. 56. Вѣроятнѣс., однако, что слово городарь, которое никогда ни разу болѣе намъ не встрѣчалось, является просто передѣлкой какого то другого слова, подобного по своей формѣ, но съ забытымъ уже значенiemъ.

Городе́ць, ддáя, м. Ум. оть горо́д.

Городи́н, на, м. Въ пѣснѣ то же, что и город. Ой город, город, городин, приїхав Андрієчко челядин. Маркев. 105. Своего рода *licentia poetica*, допущенная пѣсней ради риѳмы.

Городи́на, ни, ж. Огородные овощи. Рудч. Ск. I. 131.

Городи́на, ни, ж. Плетень, заборъ, огорожа. Угор.

Городи́сько, ка, с.=Городище. Волынск. г.

Городи́ти, джú, диш, гл. Городить. огораживать. Я такими дурнями тини городила. Чуб. V. 1114. *Городив він раз із батьком хлів.* Грин. I. 166. 2) Говорить вздоръ, городить. *Старий говорить—городить, та на правду виходить.* Ном. № 8676. *Городить таке—ні літо, ні зиму.* Говорить чепуху. Ком. Пр. № 780.

Городитися, дж́уся, дишся, гл. Огораживаться.

Городище, ща, с. Древнее земляное укрепление, городище. Бур'януваті городища. К. ХІІІ. 130.

Городільник, ка, м. Дѣлающій плетни. Левч. 135.

Городній, а, е и городній я, е. 1) Огородный. Благородний, як кабан городний. Ном. № 953. Польова картопля храца, ніжсі городня. НВолин. у. Гарне, як мак городній. Ном. № 8446. 2) Городня річ. Домашнее дѣло; весьма близко. Двадцять верстов—це городня річ! НВолин. у.

Городник, ка, м. 1) Огородникъ. 2) Городникъ. Лопата для вскапыванія огорода—деревянная и желѣзная. Ги. I. 21, 22. Шух. I. 111. Части ея: деревянный фіст, иначе держівно (рукоять) и жслѣзная лопатка съ лійкою, въ которую вставлено держівно; а если лопата деревянная, то ее оковываютъ желѣзнымъ постолбмъ. Шух. I. 164.

Городовій, а. є. Городовой. Городозі козаки. К. ЧР. 12. Городова старшина. Мет. 413.

Городовій, ка, м. 1) Горожанинъ, мѣщанинъ. Драг. 68. 2) Такъ называють въ Херсонской и Екатеринославской губерніяхъ полтавцевъ и черниговцевъ. Черноморцы такъ называють жителей Украины. Пол. 110.

Городовина. ни, ж. 1)=Горбдина. Шух. I. 164. Чи у вас тамъ городи ростуть?—Поливо росте, а городовини не ма. Чернг. у. 2) Раст.: Malva crispa L. ЗЮЗО. I. 128.

Городок, дка, м. 1) Ум. отъ города. Городок наш—такъ собі городок, нічого. МВ. I. 115. 2) Ум. отъ горбд. Но-прозмій городок стежечкою до іншої йдеши. Чуб. V. 180. 3) Родъ игры. Ив. 30, 44. Обозначенное място для хороводной игры „крикий танець“. О. 1861. XI. Св. 40. 4) Древнее земляное укрепление. 5) Городкамъ пришивати. Пришивать зубчиками (обшлага къ рукавамъ, воротникъ къ рубахѣ). Чуб. VII. 575.

Городонько, ка, м. Ум. отъ горбд.

Городочок, чка. м.. Ум. отъ города.

Городський, а. є. Городской. Городське телятко, а сільське дитятко. Ном. № 10491.

Городчик, ка, м. Ум. отъ города.

Городянин, на, м. Горожанинъ. Вийшли къ йому всі городяне. Чуб. Ш. 296.

Не їди за крамаря, не їди за городянину. Мир. Пов. II. 75.

Городянка, ки, ж. Горожанка. Котя. Нп. 369. Вона собі городянка, міщенка. Лв. Ум. Городяночка. Яз Кийва кияночка, а з города городяночка. Мет. 197.

Городянський, а, е. Принадлежащий или свойственный горожанамъ. Городянські діти. К. Оп. 98. Од ледачого товариства городянського не псуvalась. К. Оп. 98. Городянські звичаї. Мир. Пов. II. 89.

Горбжа, жі, ж. Ограда, огорожа. Грип. Ш. 131.

Гороїжитися, жуся, жишся, гл. Істинитися, ершиться. Желех.

Горопаха, хи, ж. и м. Горемыка, бѣдняга. Горопаху Кирила Тура зв'язали вірьовками да й повели до стовпа. К. ЧР. 273.

Горопашний, а, е. Горемычный. Желех.

Горорізба, би, ж. Выпуклая рѣзьба, горельефъ. Стор. II. 110. Панцери, бунчуки і всякі клейноди, перешиані з кістками, з Адамовими главами.... позироблювано горорізьбою з меді та з каменю по над тими надгробками. К. ЧР. 101.

Горóх, ху, м. Горохъ. Як бачились у горосі, та й досі. Ном. Хоч горохом обстіну, а він усе свое. Ном. Як горбх при дорозі. Илохо, скверно. Живу, як горох при дорозі. Як горбхом. Быстро, скороговоркой. Засипав, як горохом у бочку. Ном. Колбченій горбх. Кушанье: растертый горохъ въ видѣ киселя. Горобіний горохъ. Раст.: а) Onobrycis gracilis Bess. ЗЮЗО. I. 129; б) Vicia villosa L. ЗЮЗО. I. 141. См. Горобиний. 4) Мишіний горбх. Раст. Vicia sativa L. ЗЮЗО. I. 141.

Горóхвіна, ни, ж., также и во мн. горохвіни. Гороховая солома. Мені, мати, скрині та перини, тобі, мати, горох—горохвіни. Мет. 212.

Горохвіння, ня, с. соб.=Горохвіни.

Горохвіній, а, е. Гороховый, принадлежащий гороху. Сиди, сиди, ящуре, горохвіній вінку. Чуб. Ш. 96. Горохвіній. цвіт. К. ЧР. 64.

Горбхв'янка, ка, м. Лепешка изъ гороха. За ними підтюпцем поспішали з горохв'янками і всякими ласощами. Кв.

Горбхв'янка, ки, ж.=Горохвина. ЕЗ. V. 177.

Горохліанка, ки, ж.=Горохвина. Хотин. у.

Горбховий, а, е. Гороховый. Сунеться, мов горохова копиця. Ном. № 8635.

Гороховіна, ии, ж. —**Горохвина.** Гол. IV. 460.

Горóхуватий, а, е. Подобный гороху, сморщеный. Щиколотки стали горохуваті. Левиц. I. 194. О смушкахъ: съ тугими, гороховидными завитками.. Вас. 198.

Горóх'янний, а, е—**Гороховий.** Грин. III. 301.

Горошина, ии, ж. Горошина. Котилася дорогою біла горошина. Чуб. Ш. 176. Ум. **Горошінка.** Рудч. Ск. II. 94. Горошінка. Г. Арт. (О. 1861. III. 95).

Горошіння. ия, с.—**Горохвина.** Дивиться—на дубозі шість чоловіка горох молоте: горошіння додалу падає, а горох на дубові остаеться. Грин. I. 225.

Горóшковий, а, е. О. рисункъ матерії: въ круглыхъ крапинкахъ. КС. 1893. V. 282.

Горóшковатий, а, е. Подобный гороху: въ крупныхъ зернахъ, въ мелкихъ шарикахъ. Горохувата земля. Каменец. у. О смушкѣ: въ мелкихъ завиткахъ. Гарний ковнір, горохуватий. НВолын. у.

Горóшок, шку, м. Ум. отъ горбх. Ой через межу горошок та постелився. Мет. 82. 2) Раст.: а) *Vicia villosa* Roth. ЗЮЗО. I. 167; б) *Vicia sepium*. ЗЮЗО. I. 141; в) *Medicago lupulina* L. ЗЮЗО. I. 167; г) *Medicago falcata* L. ЗЮЗО. I. 167; д) *Lathyrus*. Вх. Пч. I. 10; е) —лісовий *Vicia sylvatica* L. ЗЮЗО. I. 167; ж)—дікий,—ледій, *Vicia cracca* L. Вх. Пч. I. 14. То же: горошок гадючий, гороб'ячий. ЗЮЗО. I. 141,—потечий. Шух. I. 22; з)—горобіний. См. Горобиний; и)—журавлевій. *Sathyrus sylvestris* L. ЗЮЗО. I. 126. 3) Родъ игри.

Горбю, нар. По горб. Їхати горою. Не купаються дівчата, обходять горою Шевч. 24.

Горсéт, та, м.—**Керсет.** На їх були однакові горсепти. Левиц. I. 10.

Гбрстка, ки, ж. Пучекъ стеблей (копили, льна) изъ 4—5 жмень. Вас. 200. ЕЗ. V. 194. Шух. I. 147. Та насіяв копель,—вродилася горстка. Чуб. V. 1144.

Гортанка, ки, ж.—**Горлянка** 19 ЕЗ. V. 47, 57.

Гортань, ні, ж. Горло, гортань. Дарайте тілька гортань промочити. К. ЧР. 126.

Горувáтий, а, е. Гористый, холмистый. Горувате поле. Вх. Лем. 405.

Горувáто, нар. Гористо. Новомоск. у.

Горúнка, ки, ж. Раст.: а) *Brassica Napus* L. ЗЮЗО. I. 114; б) *Sinapis arvensis* L. ЗЮЗО. I. 136.

Горушá, пí, ж.—**Свиріпа.** НВолын. у.

Горчиця, ці, ж. 1)—**Гірчиця.** 2)—польова. Раст. *Lisymbrium Sophia* L. ЗЮЗО. I. 136. 3)—лубенська. Раст. *Brassica Rapa*. ЗЮЗО. I. 114.

Горшé, шá, с. Родъ плошки изъ необожженной глины. Шух. I. 284.

Горшковýй, а, є. Горшечный. Глина горшкова. Вас. 177.

Горшкодráй, дráя, м. Починяюшій горшокъ, стягиваю его проволокой, обыкновенно—броячій мастеръ. Фр. Пр. 138.

Горшколáт, та, м. Починяюшій горшки. НВолын. у. См. Горшкодрай.

Горшколíп, па, м.—**Гончарь.** Черном.

Горщá, щáти, с. Горшочекъ. Щоб я не ходила по селі з горщаткомъ. Чуб. V. 1105. Скидати горщá. Ставить сухія банки. Ум. Горщатко.

Горщик, ка, м. мн. ч. **Горщики.** Горшокъ. Дощику, дощику! зварю тобі борщику в повненькому горщику. Ном. Ум. Горщичок, горщена, горщеняточко.

Горщíще, ща, м. Ув. отъ горщик, горшок. Рудч. Ск. II. 86.

Горщíвка, ки, ж. Желтоватая глина, вдувшая на выдѣлку горшковъ. Шух. I. 260.

Горщбк, шка, м. Горшокъ. (Въ косв. падежахъ: горшкá, горшкбві и т. д.). Є в горишку молоко, та голова не влізе. Ном. Ум. Горщечок.

Горювáльник, ка, м. Человѣкъ, которому приходится бѣдствовать, горевать. Ум. Горювальничок. Мій таточку, мій горювальничку.... Ви насчитались, ви нагорювались. Мил. 186.

Горювáльниця, ці, ж. Женщина бѣдствующая, горюющая. Моя й матінко рідна! Моя й скитальніця, моя й горювальниця. Мил. 195. Ум. Горювальничка Моя й дочко, моя й горювальничко! Мил 219.

Горювáння, ия, с. Гореваніе, бѣдствовать. Панське кохання—гірке горювання. Ном. № 1199. Мил. 201. Ум. Горювáннячко. Чуб. V. 688. Нащо ви покидаєте нас, на яке горюваннячко? Мил. 204.

Горюváти, рюю,вш, гл. Горевать, печаляться, бѣдствовать. Горювада я з тобою і без тебе буду. Мет. 103. Та вже ж мені докучило в світі горюючи. НП. Употребляется возвратная форма безлично: го-

рюється. Черпиг. *Не так живеться, як горюється.* Мет. 246.

Горю-дуб, горю-дуба, м. Родъ игры. Чуб. Ш. 101. То же, что и горѣлки. Ив. 55.

Горюха, хи, ж. Горемычна. Чаще всего употребляется въ выраженіи: *муха-горюха.* *А муха-горюха діжу міситъ.* Чуб. Ш. 201.

Горючий, а, е. Горючій. *Ясен—горюче дерево.* Міусск. окр.

Горюшний, а, е. Горемычный. *Горючий чоловік отої Тишко.* Черк. у. *Кобилку зараз припинив, бо страх горюшну заморив.* Греб. 376.

Горяк, ка, м. Ударъ мячемъ вверхъ въ игрѣ въ гілки. КС. 1887. VI. 460.

Горяка, ки, м. и ж. Бѣдняга. *Це тобі, горяко.... із дощок труну.* Щог. В. 58.

Горальня, ні, ж.=**Горильня.** Колись їде Василь до горяльні. Рудч. Ск. I. 78.

Горяний, а, е. Гористый, возвышенный. *Де буде країна висока, горяна, то....* Дешо.

Горянин, на, м. Горецъ, житель возвышенныхъ мѣсть. Галиц.

Горяниця, ці, ж. На гіроньки по ягодоньки, на горяниці по полониці, у долину по калину. Мил. 161.

Горянка, ки, ж. Раst. Brunella grandiflora Moench. ЗЮЗО. I. 114. См. *Горлянка.*

Горянський, а, е. Горный, гористый. *I на дніпровській Україні, i на горянській за кордоном.* Морд. II. 31.

Горяч, ча, м. Жара, зной. Желех. *В літі.... серед спеки та горяча, коли всі баюри повисихають....* Гн. I. 28.

Горячий и пр.=**Гарячий и пр.**

Горячка, ки, ж. Раst. Lychnis chalcedonica. Вх. Пч. II. 33.

Госа! меж.=**Гей** 2. **Госа, хлопці, до ряду!** Вх. Уг. 233.

Госач, ча, м. Горячій волъ. КС. 1898. VII. 46.

Госокá, кі, ж.=**Осока.** Чуб. Ш. 462.

Госпідь, госпада, м.=**Господь.** НВолын. у. Ум. *Госпідок.* Госпідку любий, поможи мені. ЕЗ. V. 54.

Господа, ди, ж. Домъ и хозяйство какой-либо семьи. *Пішли до його господи, та й не застали його дома.* Рудч. Ск. I. 192.

Покинув матір і господу. Шевч. 525. *Дівчинонько, пусти на господу!—Козаченьку, боюсь поговору.* Чуб. V. 151. Ум. *Господонька.*

Господаренъко, ка, м. Ум. отъ господарь.

Господарик, ка, м. Ум. отъ господарь.

Господарити, рю, риш, гл.=**Господарювати.** Нема там нікого, сам як прийде, сам і господарить як хоче. Драг. 81. *Козаченьки в Волощині господарити хотять.* Млр. л. сб. 183, 184.

Господаричок, чка, м. Ум. отъ господарь.

Господарка, ки, ж.. 1)=**Господиня.** Моя жінка велика господарка. Левиц. I. 432. 2)=**Господарсто 1 и 2.**

Господарний, а, е. Занимающійся хозяйствомъ, хозяйственный. *A дівка.... та-ка господарна, що пари їй нема.* Федък.

Господарно, нар. Хозяйственно, по хозяйствски. *Як не гарно, то не господарно.* Чуб. I. 243.

Господарство, ва, с. 1) *Им'ніє, имущество, хозяйство.* *Нé то господарь, що збереть господарство, а то, що готовое задержить.* Ном. № 10108. 2) *Хозяйничанье, хозяйство.* *Привикай до господарства з молоду, не будеш знат на старость голоду.* Ном. № 10100. 3) *Хозяева, семейство.* *Курча як заспіва, віщує смерть кому з господарства.* Ном. (Старець) *у хаті бавить господарство кобзою.* Ном. № 13664.

Господарський, а, е. Принадлежащий хозяину, владѣльцу, хозяйствскій. *Наймит.... каже: „десь господарські воли зайшли“.* Ном. № 14052. *Я дурню, господарську роботу робила.* Чуб. V. 1067.

Господарь, ря, м. 1) *Хозяинъ, владѣлецъ, глава въ домѣ.* *Де господарь не ходить, там нівка не родить.* Ном. № 7162. *Ой діти ж мої, да біда ж мені з вами.* *ой да що нема господаря над вами.* Чуб. V. 855. 2) *Титулъ прежнихъ князей Молдавіи и Валахіи.* *Оттоді то Василь молдавський, господарь волосъкій.... до....* *кроля польського посылав.* АД. II. 101. Ум. *Господарик, господаричок, господаренько.* *Що ж місячик—то господарик, що сонечко—то господинька.* Чуб. Ш. 461. *Ой паночку, господаричку, а в чеській землі королем будеш.* Гол. II. 30. *Ой нема дома господаренька.* Гол. II. 33.

Господарювання, на, с. 1) *Хозяйничанье.* *Господарювання в дому.* К. ДС. 6. 2) *Господство, властовданіе.*

Господарювати, рюю,вш, гл. 1) *Владѣть, хозяйствовать.* ЗЮОР. I. 97. *A хто дома, той господарює.* Нп. *Та що ж з тієї хати, коли там господарює лихо та недоля.* Левиц. I. 254. 2) *Господствовать.* *Нехай над світом той господарює*

в кого душа міцна в міцному тілі, що правду правим, чистим серцем чує, хто в слові честен, непохібен в ділі. К. МБ. XI. 157.

Господівий, а, е=Господній. Кара Господева. Шевч. 331.

Господень, дия, не. Кратк. форма отъ господній. Забув і страх Господень. Є. Іов. 14.

Господіня, ні, ж. Хозяйка, госпожа. Де багато господинь, там хата не мешена. Ном. № 6668. Ой хто любить господаря, а я господиню. Нп. Ум. Господінька, господінечка, госпбся.

Господій, ня, не. Господній, Божій. То серце щебече Господнюю славу. Шевч. 9.

Господонька, ки, ж. Ум. отъ господа.

Господь, Господа, м. Богъ, Господь. Прихилася, дівчинонько, а до Господа Бога. Мет. 106. Господи, помилуй, або дай що! Ном. Хай Господь милує. Боже сохрани! Ном. № 5138. Так їй скотілось пить, що Господи!— сильно захотілось пить. Рудч. Ск. II. 57. Ум. Господенько, гஸподонько. Ей, змилуйся, Господеньку! Чуб. I. 156. Крий, Господоньку! Гн. II. 68.

Госожа, жі, ж. 1) Титуль Богородицы (съ эпитетомъ Пречиста). Благослови, Боже, Пречиста Госоже! Грин. II. 496. 2) Попадя, жена священника. Борз. у. Ум. Госпоженька. Употребляется также въ значеніи: господина. Уклонивсь.... хазяїці: „Чи нема в вас, госпоженько,—каже,— хоч сироватки нам попоїсти?“ Драг. 117.

Госпоя, сі, ж. Ласкательное отъ господиня. Гол. I. 147. МВ. (КС, 1902. X. 144). Ось слухайте, моя госпоя, моя панійко! Г. Барв. 437.

Гостенъко, ка, м. Ум. отъ гость.

Гостець, тця, м. Хронический ревматизмъ въ суставахъ. Драг. 40. КС. 1889. XI. 303. Мнеть, як гостець бабу. Ном. № 4004. Точно болѣнь эта не опредѣлена, такъ какъ, повидимому, названіемъ гостець охватывается не одна болѣнь. По народному вѣрованію гостець въ скрытомъ состояніи есть у каждого человѣка и обнаруживается ревматическими болями, сыпями, чирьями, ранами. Нечистий, поганій гостець. шо загнивається—очевидно сифились. Мил. М. 94.

Гостик, ка, м. Ум. отъ гость.

Гостина, ни, ж. 1) Пребываніе въ гостяхъ, гостьба. Гірка гостина, коли лиха

година. Ном. Де все гостина, там голоб недалекий. Ном. А ще моого сина з гостини не видно. Макс. (1834) 117. У гостину. Въ гости. Я тудою итиму до батенька в гостину. Мет. 279. 2) Ширшество, угощеніе, привятіе гостей. Починається гостина для всіх нас радостна. Гол. Так то оддячив ти пану гетьману за гостину! К. ЧР. 161. 3) Гость. Прийде до тебе три гостини: перва гостина—ясне сонце. Чуб. Ум. Гостинка, гостинонька, гостиночка. Через долинку та в гостинку. Ном. № 11821.

Гостинець, ндя, м. 1) Подарокъ, презентъ, гостинець. Так і гостинців брати не хоче, не хоче її пана закохать. Шевч. Якого ти мені, тату, гостинця купивъ Ном. № 12431. 2) Большая дорога, столбовая дорога. Гостинцем буде їхати губернатор. Каменец. у. По під Камінець збитий гостинець; там військо стоять, ладу не знає. Чуб. Аж тут два люде гостинцем їдуть. Федък. 3) Корчма. Підемо го пропити до нового гостинце, за червоне винце. Гол. IV. 435. Ум. Гостинчик, гостиничок (только въ 1-мъ значеніи). Чуб. V. 663. Ой приїхав мій миленький з дороги, привіз мені гостинчик дорогий. Чуб. V. 520.

Гостинка, ки, ж. Ум. отъ гостина.

Гостинонька, ки, м. Ум. отъ гостина.

Гостиночка, ки, ж. Ум. отъ гостина.

Гостинчик, ка, м. Ум. отъ гостинець.

Гостиничок, чка, м. Ум. отъ гостинець.

Гостинність, ности, ж. Гостепрімность.

Худобу свою проціндрив.... (на) широких. утках, по старосвітському звичаю гостинности. К. ХП. 22.

Гостистий, а, е=Остистий. О мѣхъ: имѣющій длинныя шерстинки. Гостиста шкура. НВолын. у.

Гостити, щу, стищ, гл. 1)=Гостювати. Просила прозьбою і грозьбою, щоб ми не довго гостили. Мет. 188. 2) Принимать гостей, угощать. Коли сама намоглась, щоб до тебе приїхали в гости, так гости ж як слід. Лебед. у. Зараз почали мене гостити вареними яйцями і паличицею. Г. Барв. 124. Повідвали.... усю страву.... нічим людей гостити. Мяж. 41.

Гоститися, щуся, стищся, гл. 1)=Гостюватися. Будемо гоститися то у вас. то в тебе. Ном. № 11819. 2) Принимать гостей. Мені ніколи гоститися з цими гостями. Зміев. у.

Гостівник, ку, м. Раst. *Geranium sanguineum* L. ЗЮЗО. I. 124.

Гостівство; ва, с.=**Гостювання**. Рк. Левиц.

Гостинько, ка, ж. Ум. отъ гість.

Гостинчко, ка, ж. Ум. отъ гість.

Гострий, а, е. 1) Острый, им'юїцій тонкое лезве. *Не пилай мене тупим, та ріж мене гострили.* Ном. Гостри шабля. У рученьках гостру шаблю носять. Мет. 238. *Мала пташка, та кігіні гострі.* Ном. № 7325. 2) Остроконечный, конусообразный. Як виїхав. донський ко-зак із-за гострої логили. Нп. Гострий шпиль. Ком. Р. II. 90. 3) Сильный, же-стокий, рѣзкий. Цур-циурачка—гостра бо-лічка. Ном. № 14147. 4) Рѣзкий; остро-умный. Гострий, як бритва. Ном. № 1523. *Хоч голий, та гострий.* Ном. № 1475. 5) Пронзительный, жгучий. Гострі, чорні очі. Левид. I. 332. 6) Гостра дорбга. Ко-лоть, мерзлая грязь на дорогѣ. Дорога гостра не можна їхати. Каменец. у. Ум. Гостренький, гострёсенький. Єсть у мене гострёсенький ножик. Грин. Ш. 354.

Гостріло, ла, с. Приборъ для точенія косы. Черк. у.

Гостріти, ріо, рýш, гл. Точить, острить. Щоб мечі, шаблі гострили. Шевч. Гостріти зуби. Приготовляться къ чему, острить зубы на кого, замышлять противъ кого. Не гостри зубів, бо не будеш їсти. Ном. № 3832. Вони на нас зуби гострятъ. Рудч. Ск. Гостріти очі, язикі. Острить зубы, замышлять противъ кого. I ворог мій на мене очі гострить. К. Іов. 36. Язики на мене гострять. К. Псал. 313.

Гострій, рій, м. Лезве, острый край ножа, бритвы и пр. Сумск. у. Ум. Гострієць. Екатериносл. у.

Гостро, нар. 1) Остро. Гостро ніж на-гострений. 2) Рѣзко. Гостро говорить. 3) Пристально, проницательно. Дідуган гостро на мене глянув. Стор. I. 228.

Гостроверхий, а, е. Конусообразный, островерхий. К. ЧР. 5. Взялись димом гостроверхі шляхецькі будинки. К. Досв. 123.

Гострогляд, ду, м. Крѣпкая водка. Лигнув чарок зо три гострогляду, та й не журъ, мати! хоч до вечора робити. Канев. у.

Гостролистий, а, е. Съ длинными и узкими листьями. Зелені ряди гостролис-той кукурузы. Левиц. I. 28.

Гостронбій, а, е. Съ острымъ носомъ; съ острымъ носкомъ. Чоботи гостроносі. О. 1862. VШ. 33.

Гостроспійний, а, е. О лопадці: им'ю-щій острую спину, съ выдающимся спин-нымъ хребтомъ. Який у тебе кінь гостро-спійний,— на цьому верхи не далеко за-їдеш. Ма'ть. Йому вівса не даєши. Канев. у.

Гостряк, ка, ж. Остріє: На кінці в-того ціпка гостряк був залізний. Ека-териносл. у. (Залюб.).

Гостювальник, ка, ж. Гость, человѣкъ гостяющій или гостившій. Гостювальники вертались додому. Мир. Пов. I. 139.

Гостювання, на, с. Пребываніе въ гостяхъ. К. ЧР. 395.

Гостювати, тюю, еш. гл. Гостишь. На-їхали гості гостювати, да кличуть ме-не, мати, в зелен сад гуляти. Чуб. V. 175.

Гостюватися, тююся, ешся, гл. Уго-щаться. Був один пак у гостях і добре там гостювався: їв усякі страви і пив усякі вина. Грин. I. 299.

Гостювайтій, а, е. Любящій бывать въ гостяхъ. Аф. 367.

Гостя. Въ выражениі: у гостя. См. Гість.

Гостяк, ка, ж. Воль, трудно откармли-васимъ и худой. КС. 1898. VII. 46.

Готар, ру, м. Межа, граница. Желех.

Готарити, рю, риш, гл. Границить, прилегать къ.... Желех.

Гото́дь, тця, ж.=**Отець**. Грин. Ш. 220.

Готицький, а, е. Готическій. Церква з тонкою готицькою дзвіницею. Левиц. I. 217.

Готів, готів, ва, во. НВолын. у. и го-тівий, а, е. 1) Готовый, приготовленный. До готового хліба знайдеться губа. Ном У Бога все готово. Ном. № 22. 2) Готіві гроші. Наличныя деньги. Ном. № 5239 Купив за готові гроші. Ум. Готовенький. Ном. № 13661.

Готівка, ки, ж.=**Готовик**. Желех.

Готів, готівий. См. Готів.

Готовік, ка, ж. Наличныя деньги. Прил. у.

Готівнти, влю, виш, гл.=**Готувати**. Звелів готовити обід. Когл. Ен.

Готіво, нар. Готово. Шевч. 441.

Готувати, тую, еш, гл. 1) Готовить, приготовлять, уготовлять. Цітей годуй, а сам торби готуй. Ном. № 9201. Жінка смерть готує на тебе. НВолын. у. 2) О кушаньяхъ: приготовлять, варить. Вече-рять готуй! Чуб. Ш. 227.

Готуватися, тýюся, єшся, гл. Готовитися, приготовлятися. Страшний суд ся приближає, — готуюмося всі. Чуб. I. 220. Той чоловик бере, готується на смерть. Драг. 76.

Готýля, лі, ж. Молодая коза. Угор.

Готýр, ра и гóтур, ра, м. Глухарь, глухой тетеревъ, Tetrao urogallus. Шух. I. 237. Желех.

Гóтьта! меж. Крикъ на лошадь: направо. Вх. Лем. 405.

Готá, тáти, с. Штенецъ-глухарь. Шух. I. 239.

Гéц, гéда, меж. Скокъ! голъ! (при прытаннѣ, танцахъ). Не кажи голъ, поки не перескочеш. Чуб. I. 246. Гоца драла, гоца драла. Ном. № 12517.

Годáк, кá, м. Особаго рода танецъ съ прыжками. Жижки од танців задрижали, вистрибували гоцака. Котл. Ен. I. 20. Москаль покинув глеk да садить гоцака. Греб. 373.

Гóцки, меж.=Гоп. Ном., ст. 300, № 364.

Гочáти, чý, чýш, гл. Ржать. Уже ко-ні на стану гочать. Ні. Харьк.

Гóчі, чей, с. мн.=Очі. Двоє нас, як гоchий в лобі. Ном. № 9402.

Гоя, меж.=Гей, ой. Гоя, гоя, всяка дівка моя! Чуб. I. 80. Гоя, гоя, гоя! що во мною, що я? Шевч. 281.

Гóя-дюндя, ді, ж. Хороводная игра, то же, что и гаївка. Вх. Уг. 233.

Гра, гри, ж. Игра. Федък. I. 135.

Граб, ба, м. Дерево: грабъ, *Carpinus Betulus* L. ЗЮЗО. I. 116. Вх. Пч. II. 30. Ой піду я в ліс по підпеньки, там сто-їть граб зелененький. Грин. III. 407. Ум. Граббк, граббчик. Чуб. V. 1156.

Грабárка, кя, ж. 1) Тачка, повозка для возки земли. 2) Артель землекоповъ съ тачками. 3) Земляная работа.

Гráбáрський, а, е. Принадлежащий или свойственный землекопу.

Грабárство, ва, с. Занятіе земляными работами.

Гráбарь, ря, м. 1) Землекопъ, лопатникъ. 2) Гробокопатель. Звелів наш полковник іти грабарям помагати побитих ховати. Федък. А грабарові дали стару кожушину, щоби на мені висипас велику могилу. Грин. III. 285.

Грабарювати, рюю, єш, гл. Заниматься земляными работами.

Грабарювáння, вя, с. Землекопаніе.

Грабати, баю, єш, гл. 1) Грести. Грабати сіно. Вх. Лем. 405. 2) Разгребать.

На те куркá грабає, щоби ѹцо виграбала. ком. Пр. № 958.

Грабáчка, ки, ж. Работница, сгребаю-ша сено или овесъ. Вх. Лем. 405.

Грабéвно, на, с. = Грабильно. Вх. Зн. 45.

Грабелькý, льбк, ж. мн. 1) Ум. отъ граблі. А ке лиш, сину, мені грабельки, — он коло тебе стоять. Грин. II. 207. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 190. 3) Название одной изъ косточекъ въ скелетѣ летучей мыши (по народному вѣрованію). Чуб. I. 55.

Грабéльний, а, е. 1) Относяційся къ граблямъ. 2) Грабельний свердл. Буравъ для дѣланія граблей.

Грабíльно, на, с. Ручка въ грабляхъ. Васильк. у.

Грабíна, ни, ж. 1) Грабъ, одно дерево. Грабина висока та листом широка. Чуб. V. 1024. Ой бери, синку, гострий топір та рубай грабину із кореня. Чуб. V. 710. 2) Соб. Грабовыя деревья. Ліс за-стилав гори й долини чистою старою дубиною та грабиною. Левиц. Пов. 99. Ум. Грабинонька. (Только къ 1-му значе-нію). У полі грабинонька тонка та ви-сока. Чуб. V. 710.

Грабítель, ля; м. 1) Грабитель. Бо неправедним достатком хвалиться граби-тель. К. Псал. 20. 2) Сборщикъ пода-тей. Борз. у.

Грабítелька, ки, ж. Грабительница. Аф. 367.

Грабíж, жý, м. 1) Грабежъ, ограбленіе. 2) Сборъ податей. Радом. у.

Грабíжка, ки, ж. = Грабíж 1. Ном. № 12026.

Грабíжник, ка, м. Грабитель. Лаяв нас, казав: ви грабіжники, а не волосні судді. Екатериносл. у.

Грабкý, ків, м. мн. 1) Родъ длиннозубыхъ граблей, прикрепляемыхъ къ косѣ (когда косять хлѣбъ). Коситъ на грабкý. Косить косой съ такими граблями. 2)—св. Івана. Раст. *Geranium sylvaticum*. Вх. Пч. I. 10.

Граблісъко, ка, с. и граблище, ща, с.=Грабильно. Наступив на зубки (в граблях), а граблище підвелось угому і хрусь службу по лобові. Грин. II. 207.

Граблі, бéль и блів, ж. мн. 1) Грабли. Части: держивнó, конецъ которого пред-ставляетъ развилину — роскіп, на юнцы

котораго прикрепленъ валок, а въ послѣдній вставлены зубці. Шух. I. 166. Въ другихъ мѣстностяхъ держивно называется граблісько, граблище, грабильно; два другія названія: валок і зубки. Се ще вилами писано, а граблями скороджено. Ном. № 6821. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379. Ум. Грабелькій. *Ти підеш з косою, дити з грабельками, ти будеш косити, дити загрібати.* Чуб. V. 29.

Грабовий, а, е. Грабовый. Чуб. V. 674. *Між дубовими та грабовими гаями.* Левиц. I. 203.

Грабовитий, а, е. Корыстолюбивый, любостяжательный. *Хвалить Настя своего попа: „Не грабовитий”, каже.* О. 1862. V. 83, 84.

Грабок, бка, м. 1) Ум. отъ граб. 2) Пт.=Деркач. Crex pratensis. Вх. Уг. 234.

Граббочек, чка, м. Ум. отъ граб.

Грабування, ня, с. 1) Грабежъ. Черк. у. 2) Взятіе движимости за долги. КС. 1889. VII. 670. 3) Взысканіе податей.

Грабувати, було, еш, гл. 1) Грабить. 2) Брать движимость за долги. КС. 1889. III. 670. *Ta беруть жиди, грабують, цінують ні за що.* Чуб. V. 1019. 3) Взыскивать подати. КС. 1889. III. 670.

Грабунок, нку, м. Грабежъ. Стор. II. 185.

Грабчак, ка, м. 1) Молодое деревцо граба. Каменец. у. 2) Высокій, тонкій и лѣнивый воль. КС. 1898. VII. 46.

Гравилат, ту, м. Раств Geum urbanum L. ЗЮЗО. I. 124

I. Град, ду, м.=Гряд. *Граду-тучиць увійшов, а злих рук не увійшов.* Ном. № 2098.

II. Град, ду, м. 1)=Город. (Занимствовано изъ церк.-слав.). Чуб. I. 160. 2) Огорожа. *Ой у саду, в саду-винограду, там стоять коник поло граду.* Чуб. V. 781

Градівник, ка, м. Знахарь, управляющий градомъ. Шух. I. 43.

Граділь, ля, м. Гредиль, часть плуга, въ которую укрепляется чересло. Чуб. VII. 398.

Градкій, доб, ж. мн. Ограда вокругъ церкви. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Градобоїця, ці, ж. Побитый градомъ хлѣбъ. НВолын. у.

Градобойний, а, е (О полѣ, лугѣ). Побитый градочъ. Черніц.

Градовій, а, е. Градовой. *Пишатъ, як дідько в градовій харі.* Ном. № 12890.

Градус, са, м. Градусъ. *Тепломір поділяють на 80 частин.... звуться градусами.* Ком. Р. II. 79.

Градусник, ка, м.=Тепломір. *Тепломір деякі називають просто градусником.* Ком. Р. II. 79.

Грайворон, на, м.=Гайворон. Вх. Пч II. 9.

Грайка, ки, ж. 1) Игра, партія игры *Ходіт до мене на грайку.* Вх. Зн. 12. 2) Родъ сильно жужжащей при полетѣ муши. Вх. Зн. 12.

Грайливий, а, е. Сверкающій. *Над ним яснеє та холоднее небо, грайливе сонечко.* МВ. II. 113.

Грайний, а, е. Искусный въ музыкѣ. *Маєш же музики грайний? Маєш же свашоньки співній?* Маєш же старости можній? Гол. II. 665.

I. **Грак**, ка, м. 1) Грачъ. *Од лівого виска він чорнявий як грак.* МВ. II. 182. 2) Ловити граків=Гави ловити. *Він граків ловить.* Ном. № 10925.

II. **Грак**, меж. и пр.=Гряк и пр. *Стук' грак! то й п'ятак.* Ном. № 10433.

Граматик, ка, м. 1) Грамматикъ. 2) Ученикъ третьяго изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Граматика, ки, ж. 1) Грамматика. Ном. № 10439. 2) Третій изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Граматка, ки, ж. 1) Азбука, букварь. *Лз-буки, бери граматку в руки.* Ном. 2) Поминальная книжечка. *Наняли тут по йому панахиду і у граматку свою записали.* Кв.

Грамотній, а, е. Грамотный. Шух. I. 33.

Грамота, ти, ж. 1) Грамота. *У руках царська грамота.* К. ЧР. 338. 2) Грамота, умѣніе читать и писать. *Уже воно грамоти бралось.*

Грамотка, ки, ж. Письмо. *Ой напишу я грамотку, пошилю післянки до батенька.* Мст. 297.

Грамозджа, жі, ж.=Хмиз. Вх. Уг. 234.

Грава, ни, ж.=Грань З=Жар. Желех.

Граната, ти, ж. Драгоценный камень, гранатъ. *На шії гранати, корали, дукачи, як жар горять.* Стор. II. 29.

Гранатиръ, ря, м. Гренадерь. *Мене дано до гранатирів.* Федък.

Гранатовій, а, е. 1) Гранатовый. 2) Цветокъ похожій на гранатъ, темносиній, темнофиолетовый. *Мундір на нім гранатовий.* Чуб. V. 1084.

Гранаточка, ки, ж. Форточка? Приїзджає в подвіренько, поковтує в гранаточку: „Вийди, вийди, Романочку“. АД. I. 300.

Грайстий, а, е=Гранчастий. Оті гранисті яблука такі квасні. Черніг.

Гранйт, ту, ж. Гранитъ. Коріннями вчепилось у каміння і глибоко вросло аж до граниту. К. Іов. 18.

Граніця, ці, ж. 1)=Гряниця. „Куди, синку, виїзжаєш?—За границю по дівицю. Чуб. Ш. 464. 2) Ісландський мохъ, *Cetraria islandica* L. Вх. Зн. 12. Ум. Гранічка. Вх. Лем. 405.

Гранка, ки, ж. 1)=Грань 2. Баня виведена скругла-гранчаста,—одна гранка більша, а друга менша. Св. Л. 45. 2) Чашечка, въ которой сидить орехъ. 3) Сортъ ячменя: *Hordeum distichum*, ячмень двурядный. Вх. Пч. I. 14.

Грання, ні, с. 1) Игра на инструментѣ. Почекули вони весільне грання. Драг. 111. Були танці під грання своїх музик. Левиц. Пов. 8. 2) Дѣтскія игры.

Гранчастий, а, е. Многограничний, граненый. Гранчаста пляшка. Св. Л. 226. Баня виведена скругла-гранчаста,—одна гранка більша, а друга менша. Св. Л. 25.

Гранчений хліб=Грінка 2. Вх. Уг. 234.

Гранчйти, чу, чиш, гл.=Грінчити. Вх Уг. 234.

Грань, ні, ж. 1) Межа, гравица. Саме на грани росте дуб. Лебед. у. 2) Грань, боковая плоскость въ многогранникѣ. 3) Крупные горячіе уголья. Каменец. у. ЕЗ. V. 194. Гн. II. 17. 4)=Границя 2, *Cetrario islandica* L. Вх. Зн. 12. 5) Раств. *Sticta*. Шух. I. 22.

Гранювати, нюю, еш, гл.=Граничи-ти. Конот. у.

Граняк, ка, м. 1) Призма. Желех. 2)=Грань 3. Желех

Гранастий, а, е=Гранчастий. Пищниця граняста, а жито ні. Волынск.

Грап, па, м. Графъ. Левиц. I. 493. Стор. I. 152. Драг. 83. Потоцький! не думай, що ти грап Потоцький, бо ти вех (паламарь) з села Бебех. Ном. № 5509. Поздоровляю ясновельможного пана грапа з іменинами. Рудч. Ск. II. 203.

Грапіня, ві, ж. Графиня. Левиц. Пов. 316, 337. Мир. ХРВ. 333.

Грапський, а, е. Графскій. ЗОЮР. I. 299

Грапчук, ка, м. Синъ графа, молодой графъ. Гн. II. 141.

Грапщина, ни, ж. Графское имѣніе Черк. у.

Грасувати, сую, еш, гл. Вытаптывать Татари стояли, копитами землю грасували. Гол. I. 101.

Грати, ти, ж., и пр.=Грати и пр.

Грати, граю, еш, гл. 1) Играть на инструментѣ. Бас гуде, скрипка грає. Ном. № 5736. Не в тую дудку грають. Ном. № 5092. 2) Играть въ какую либо игру. Ой та сили вечеряти, по вечері в карты грати. Гол. I. 45. Собі очиці зав'язала і у панаса грати стала. Котл. Ен. I 23. 3) Грати весілля. Играть свадьбу. Дай. Боже, знати з ким буду весілля грати. Ном. № 262. 4) Дѣлать быстрыя, рѣзвыя движенія напр. летая. У лузі маківка весною зацвіла.... Бабок, метеликів над нею грає сила. Греб. 370. Як назліталось до неї тих відьом—сила! Давай його шукать; грали, грали по хаті,—ніяк не найдуть. Грин. I. 286. О лошади: гарцовати. Грайте, коні, під нами! Мил. 159. Грай, кониченку, під молоденьким Богданком. Чуб. Ш. 281. Грати конем Гарцовати, скакать на лошаді! А попереду N коником грає, коником грає, мечелі має. АД. I. 6. Риба грає. Рыба выбрасывается на поверхность воды. 5) Язиком грати. Листить, пресмыкаться. 6) Море грає. Море бушуетъ. У неділю вранці-рано сине море грало. Шевч. Як ось і море стало грати, великі хвилі піднялися, і вітри зачали бурхати, аж човни на морі тряслись. Котл. Ен. II. 6. 7) Сонце, зорница, місяць грає. Блестить, играє. ХС. I. 75. По той бік Росі грала зірница. Левиц. Сонце грає, вилискується в дощових краплях. Ком. Р. I. 21. Красно грає весняне сонце на чистому небі. Мир. Пов. II. 41. 8) Грати в дзвони. Звонить. Весь день во всі дзвони грали. Гол. I. 64. 9) О медѣ, пивѣ: бродить, играть. Мед вже почав у бочці грати. Чи не той то хміль.... що у пиві грає. АД. II. 77.

Гратися, граюся, ешся, гл. Играть, забавляться. Вовчиця на сонці з вовченятами грається. Рудч. Ск. I. 134. З собою унучок грався. Шевч. 111.

Граття, тя, с. 1) Игра на инструментѣ. Лебед. у. 2) Игра (забава). З граття то ѹ лихо буває: у нас два парубки боролися, та ѹ руку один виломив. Пирят. у.

Грахвін, на, м. Графинъ.

Грач, ча, м. 1) Игрохъ. Чуб. Ш. 45, 46. *Ні грач, ні помагач.* Ном. № 6544. 2) Музыкаль. Які грачі, такі й танці. Новомоск. у.

Грашкa, ки, ж.=**Играшка.** Встрѣчено только у М. Вовчка. *Спродавалися ласощі й грашки.* МВ. Ш. 32.

Грёбання, ная, с. Брезганіс, пренебреженіе.

Грёбати, баю, еш, гл. Брезгать, пренебрегать. *Ти гребаеш мою рукою, моїм товариством.* Стор. МПр. 10.

Грёбелька, ки, ж. Ум. отъ гребля.

Гребельний, а, е. Относящійся къ плотинѣ, плотинный.

Грёбелюк, ка, м. Пт.=**Верегуля.** Вх. ПЧ. II. 12.

Гребенатий, а, е. Ичѣюшій гребень. *Кури білі, чорні, гребенаті.* Мил. М. 51.

Гребено, на, с. То же, что и гребінка—для расчесыванья овчьей шерсти. Вх. Лем. 405.

Гребенчук, ка, м. Родъ растенія, похожаго на тернъ. Черном.

Гребенюк, ка, м.=**Греблюк.** Вх. ПЧ. II. 12.

Гребенястий, а, е=**Гребенатий.** *Несло на гребенястій хвилі.* Мир. ХРВ. 359.

Гребець, бця, м. 1) Работникъ, сгребающій сѣво. Левч. 135. Грин. Ш. 128, 129. *Хто йде — горох скубне: гребець скубне у жменю; іде косарь і жнець, — загарбають в кишеню.* Г Арт. (О. 1861. Ш. 95). 2) Гребецъ, лодочникъ. Стор. II. 138. Ум. Гребчик. *Пішла заміж за гребця, за гребчика молодця.* Чуб. V. 924.

Гребінець, нця, м. Гребенка, гребень, гребешокъ. Вас. 164. *Стояла Мар'я під вінцем, розчесала русу косу гребінцем.* Чуб. Ш. 207.

Гребініще, ща, с. Ув отъ гребінь. *Бери, мілий, днище й гребініще.* Чуб. V. 1074. Ум. Гребініщечко. Я робити прийшли — із днищечком, з гребініщечком. Грин. Ш. 655.

Гребінка, ки, ж. 1) Гребенка для расчесыванья льна, конопли, шерсти. Вас. 200. Чуб. I. 114. Чуб. VII. 409. *Виносить вона.... гребінку, що коноплі чешуть.* Грин. II. 346. 2) У ткущихъ-ковры: „небольшая зубчатая гребнеобразная деревянная колотушка, которую присаживаютъ нити утка ковра по мѣрѣ выполненія рисунка“. Вас. 171. 3)=**Решітка 5.** Шух. I. 167.

4) Родъ орнамента въ писанкѣ. МУЕ. I. 190. Ум. **Гребіночка.**

Гребінний, а, е. 1) Огибающій къ гребню, гребеночный. 2) Гребінне полотно. Самое толстое полотно. Подольск. г. Полотно болѣе тонкое, чѣмъ воловина. Вх. Зн. 5. Полотно=**Дванадцятка.** МУЕ. III. 19.

Гребінік, ка, м. 1) Дѣлающій гребешки, гребеночникъ. Лебед. у. 2)=**Гравілат,** Geum urbanum L. ЗЮЗО. I. 124.

Гребінниця, ці, ж. Самое толстое полотно. Подольск. г.

Гребіночка, ки, ж. 1) Ум. отъ гребінка. 2) Родъ орнамента въ вышивкѣ. Залюбов.

Гребінчастий, а, е. 1)=**Гребенатий.** 2) Гребінчестій уставки.—уставки съ особаго рода узоромъ, вышивкой. Kolb. I. 49. См. Гребіночка 2.

Грёбінь, ная, м. 1) Прядильный гребень. Чуб. VII. 409. Вас. 200. *Позичила веретено, гребінь, днище, прийшла додому і давай прясти.* Рудч. Ск. I. 178. 2) Гребенка, гребешокъ. То юму так потрібно, як лисому гребінь, сліпому дзеркало. Ном. 3) Доска съ зубьями, составляющая часть каблука. См. Каблук 2. Шух. I. 228. 4) Подобная гребню часть решітки. См. Решітка 5. Шух. I. 167. У Вх. Зн. 12=**решітка 5.** 5) Гребень, вѣрхняя грань венци, стоячая полоса, напр.: гребень на крышѣ. (Залюбов). Шух. I. 91, 117. *Клуню покриєш стару, та на коморі гребінь виложиш.* О. 1862. IX. 7. Гребень горы или подобного ей возвышенія. З того боку—провалля і з сего боку провалля, а по середині гребінь. Грин. II. 59 Гребень волны. Од берега до берега на Дніпрѣ появився білій гребінь, неначе біла грива величезного коня. Левиц. Пов. 351 5) Украшеніе на нижней части мѣдной курильной трубки. Шух. I. 276. 6) Гребешокъ на головѣ птицъ. Ум. Гребінечъ, гребінчик. Ув. Гребініще. *Бери, мілий, днище й гребініще.* Чуб. V. 1074. 7) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 190.

Грёбка, ки, ж. 1) Весло. Мавж. 179. *Гребці запустили греки в воду.* Левиц. Пов. 350. Сідай на греку. Садись на весла. 2) Машина для сгребанія сѣна. Лохв. у.

Гребліця, ці, ж. Скребница. Вх. Зн. 12.

Греблі, лів, мн.=**Граблі.** Шух. I. 169.

Гребблó, лá, с. 1)=**Греблиця** Вх. Зн. 12. 2) Орудіе на подобії грабель (виѣсто

зубцевъ дощечка шириню въ вершокъ), употребляемое для сгребанія соли въ лиманахъ. Черном.

Грѣблѧ, лі, ж. Плотина. *Тиха вода греблі рве.* Ном. № 3030. Ум. Грѣбелька. *Водиця гребельку прорвала.* О. 1861. IV. 62.

Грѣблѧній, а, є. Плотинный. Грѣблѧній млин Водяная мельница съ плотиной. Вас. 172.

Грѣбна́, ні, ж. Дѣйствіе гребущаго весломъ, гребля. Така вже з тебе і грѣбня. *Сїдай краще на правило.*

Грѣбови́цький, а, е. Относящійся къ грѣбовицѣ. *Пісні грѣбовицькі.* Грин. III. 127.

Грѣбови́ця, ці, ж. 1) Сгребаніе сѣна, гребля. *На грѣбовицю вийшло десять дівчат.* 2) Время сгребанія сѣна. Чуб. VII 419. Це було саме в грѣбовицю.

Грѣбтý, бў, бёш, гл. прош. вр. гріб, грѣблá, грѣблó. 1) Гресть (весломъ). Так хребе, що страх, човном. Рудч. Ск. I. 206. *І стали веслами гребти.* Котл. Ен. II. 8. Грѣбтý у ход. Гресть прямо впередъ; з під човна гребуть, чтобы повернуть лодку; через обшивку—для быстрого хода. Вас. 189. 2) Сгребаць (о сѣнѣ). *Дівчата на луци грѣбли, а парубки копиці клали.* Шевч. 453. 3) Рыть, разгребать. Собаки лапами еребуть. Ном. *Курка що греbe, то все на себе.* Ном. № 9740. Кінь греbe копитом.

Грѣбтýся, бўся, бёшся, гл. 1) Гресть весломъ. *Богу молись, а до берега грѣбись.* Ном. № 160. 2) Рыть, разгребать. *В роскинутому сіні грѣблисъ кури.* Левиц. I. 195. Квочки греbтимуться у грядках. Грин. I. 20.

Грѣбувати, бую, еш, гл.=Гребати.

Грѣбчик, жа, м. Ум. отъ греbeцъ.

Грѣготіти, чу, тýш, гл. О лебедѣ: кричать. Я (чебідь) раннім ранком, як займається світ і вода починає жевріти, голосно грѣгочу світу на добридань. О. 1862. VII. 18.

Грѣзен, на, м. Виноградная кисть, гроздь. Угор.

Грѣзёт, ту, м. Парча, глазетъ. Глянь на сїбе: вся в перлах.... грѣзепі, в онспиміті. Стор. II. 216.

Грѣзетбвій, а, е. Парчевый, глазетовый. Котл. Ен. Слов. 7. Взяла очіпок грѣзетбвій. Котл. Ен. I. 12

Грѣк, ка м. Грекъ. Ном. № 12326.

Грѣкіня, ні, ж. Гречанка. Грек розказував про східні гареми, про афінських грекінб. Лекц. Пов. 13.

Греміти, млю, міш, гл. Гремѣть, издавать сильный, раскатистый звукъ. *Грім гремитъ.* Ой стучить гремитъ з поля сторожа. Чуб.

Гремота́ти, чу, чеш и гремотіти, чу, тýш, гл.=Грімотати.

Грѣній, а, е=Гріяний.

Грену́ха, хи, ж. Пѣсня, которую поютъ на Троицкія святки. Желех.

Греціло, ла, с. Квасцы. Шух I. 254 См. Галун.

Грѣць, ця, м 1) Музыканть, игрокъ О. 1862. V. Кух. 34. *Ні швець, ні мнечь, ні в дуду грець.* Ном. № 2965. 2)=Герецъ. Петро почав козацький грець. К. ЧР. 166 3) Аноплексический ударъ, параличъ, пострѣль. Грець тебе побивай. Посл. *Щоб тебе грець попоносив на вилах.* Грин. I 246 *Шоб його кінський грець узяв.* Миж 165..

Грѣцький, а, е. 1) Греческій. Хто не пізнає самих таки греків в гречьких богах? Левиц. Світ. 5. Слово чужоземне, воно позичене з гречкої мови. Ком. Р. II 57. Грѣцький орх. Раст. Suglans regia L ЗЮЗО. I. 125. 2) Греческий. Залізни ток, свиний пересок, а гречький посад (сковорода, сало і млинці). Ном., ст. 301 № 402.

Гречáний, а, е. 1) Греческий. Гречана каша сама себе хвалить. Ном. № 2563 *Вари лишенъ гречані галушки.* Рудч. Ск. I. 11. Наказаў три мішки гречаної вбви. Чустяковъ, небылицъ наговорилъ 2) О медѣ: собраный пчелами съ гречи. Да-ваї, діду, меду!.... Пішов, одрізав йомич забоцень такого вже гарного, гречаного ЗЮЗР. I. 134. 3) О лошадиной масти: по бѣлой шерсти коричневая пятнышки Гречаний кінь.

Гречáник, жа, м. 1) Родъ хлѣба изъ гречневой муки. Чуб. VII. 445. Сим. 15. Невістки напекли гречаників. Рудч Ск. II. 101. 2) Въ загадкѣ: человѣкъ. Ном., ст. 294, № 122. 3) Названіе пѣсни. *Ночали співати „Гриця“, потім „Бурлаку“, „Чоботи“ і „Гречаники“* Левиц. I 349.

Гречáниця, ці, ж. Гречневая солома. Желех. НВолын. у.

Гречанка, ки, ж.=Гречаниця. Желех.

Гречвá, ві, ж., соб. Греки. Се ж не сама татарва; є тут і гречви достоплихи. Екатериносл. г.

Грѣче, нар.=Грече. Маркев. 104.

Гречечка, *ки*, *ж.* Ум. отъ Гречка.
Гречизна, *ни*, *ж.* Греческий языкъ, литература. Не дарма в Віттемберзі ти гречизни жував. К. ЦН. 172.

Гречий, *а*, *е*=Гречий.

Гречина, *ни*, *ж.* Одно зерно гречи. Візьми.... три гречини і посади. Грин. II. 329. Ум. Гречинка. Грин. I. 212.

Гречисько, *ка*, *с.*=Гречківка. Вх. Зн. 12.

Гречище, *ща*, *с.*=Гречківка.

Гречка, *ки*, *ж.* Гречка, гречиха-растеніе. Вродила йому така гречка, що на все поле. Рудч. Ск. II. 207. Гречка-зерно. Розсипав гречку. Мн. Гречий. Посевы гречихи. Та ї гречки гарні цей год. 2) Раст.: а)—діка, польова. Capsella bursa pastoris. Вх. Пч. I. 9. ЗЮЗО. I. 114; б)—діка. Rumex acetosa. Вх. Пч I. 12. 3) Коричневая крапинки по бѣлой лошади. Коненя мале, сухе, та таке пархате, що аж гречкою усипане. Рудч. Ск. II. 175. 4) Нехай буде гречка. Пусть будетъ по твоему. Нехай буде гречка, аби не суперечка. Ном. № 4965. 5) Скакати у гречку. Нарушать супружескую вѣрность. 6) Перегнати через гречку. Задать трепку. Ном. № 3632. Сим. VIII. Ум. Гречечка. Грин. Ш. 54.

Гречківка, *ки*, *ж.* Поле, на которомъ растеть или росла гречка. Вас. 196.

Гречків'я, *в'я*, *с.*=Гречківка. Вас. 196. На гречків'ї жито посіяв. Волч. у.

Гречкосій, *сія*, *м.* 1) Сѣюшій гречу. 2) Хлѣбонашець, земледѣлець. Ізнову шкуру дерете з братів, незрячих гречкосіїв. Шевч. 3) Насѣк. Anisoplia. Галиц. Вх. Пч. II. 26.

Гречний, *а*, *е*=Гречний. Убірайся, виряжайся, гречна панно, з нами. Гол. IV. 348.

Гречність, *ності*, *ж.*=Гречність.

Гречух, *хá*, *м.* Насѣк. Anisoplia fruticola. Вх. Пч I. 5. См. Гречкосій 3.

Гречушка, *ки*, *ж.* (Чаше мн. Гречушки.) Блинчикъ изъ гречневой муки.

Гриб, *ба*, *м.* 1) Грибъ. Ні риба, ні мясо, а щось наче гриб. Ном. 7615. Щасливому по гриби ходити. Ном. 2) Бѣлый грибъ. Лохв. у. Ум. Грибки, грибочок.

Грібнб, нар. Обильно на грибы. Коли грибно, так і хлібно. Н. Посл.

Грибовище, *ща*, *с.* Мѣсто, гдѣ растуть грибы. ЕЗ. V. 167.

Грибок, *бка*, *м.* Ум. отъ гриб.

Грибочок, *чка*, *м.* Ум. отъ гриб.

Гріва, *ви*, *ж.* 1) Грива. Стоїть кінь з золотою гривою. Рудч. Ск. I. 104. 2) Переносно: большие волосы. Ухопив за чесну гриву. Ном. № 3992. 3) Кучка травы, не захваченная при косьбѣ косою. Ном. № 10185. 4)=Гривка 2. Им. 179. Ум. Гривка, гривонька, гривочка. Грин. Ш. 677, 518.

Гривак, *ка*, *м.* Сизый голубъ, вахирь, Columba palumbus. Вх. Пч. II. 9.

Гривань, *ня*, *м.* 1) Конь, ииющій большую гриву. 2) Переносно: длинноволосый человѣкъ.

Гривастий, *а*, *е*=Гриватий. Два бахмати, гривасті ступаки ішли під ними. К. МВ. XI. 143.

Гриватий, *а*, *е*. Длинногривый. Кінь гриватий. 2) Переносно: длинноволосый.

Гривач, *ча*, *м.* 1)=Гривань. 2) Дикий голубъ.

Гривеник, *ка*, *м.* Гривенникъ, монета въ 10 коп.

Гривенний, *а*, *е*. Трехкопеечный (отъ гривня). Роздавала гривенні свічечки і все з зеленого воску. Кв.

Гривенъка, *ки*, *ж.* Ум. отъ гривня.

Гривий, *а*, *е*=Гливий. Кінь гривий. Федьк. I. 7.

Гривина, *ни*, *ж.* Узкая полоса травы, оставляемая на сѣнокосѣ въ видѣ межи. Мнж. 178.

Гривица, *ці*, *ж.*=Грива 3. Драг. 243.

Гривичка, *ки*, *ж.* Бордюръ у цвѣточной клумбы, сдѣланный изъ дерна. Кінчали в садку ту гривичку, що біля грядочек, обкідати дерном. Новомоск. у.

Гривка, *ки*, *ж.* 1) Ум. отъ Грива. 2) Одно полотнище плахти отъ таліи до косточекъ ногъ. Вас. 169. А я тую плахту шануватиту, із пропічка горішкій війматиму, гривками лавки стиратиму. Мил. 84.

Гривкастий, *а*, *е*=Гривастий. Вх. Лем. 424. Гблуб гривкастий=Гривак. Вх. Лем. 405.

Гривко, *ка*, *м.* Имя собаки. Не один пес Гривко. Ном. № 5510. А Гривко аж двері гризе. О. 1862. IV. 94.

Гривник, *ка*, *м.*=Гривав. Вх. Пч. II. 9.

Гривня, *ні*, *ж.* 1) Мѣдная монета въ 3 к., въ иныхъ мѣстностяхъ 2½ коп. О. 1861. XI. 109; 1862. IV. 94. Став у брамі з мішком грошей і усім дає по гривні. Рудч. Ск. II. 163. Сказав на гривню

правди. Ном. № 6900. 2)—золота. Червонець? *Обдарована Марусенька гривнями золотими, талярами битими.* Лукаш. 153. Ум. Гривенька. *Наш пан дає по гривніці, пані п'ятака.* Чуб. Ш. 242. Ув. Гривняка. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 112). Енглесові ж дав на кабаку трохи не цілу гривняжу. Котл. Ен. II. 24.

Гривонька, ки, ж. Ум. отъ Грива.

Гривочка, ки, ж. Ум. отъ Грива.

Грида, ді, ж.=**Гряда** 4. Вх. Зн. 12

Грідка, ки, ж. Часть рала=**Жердка** 3. Чуб. VII. 400.

Грижа, жі, ж. Печаль, огорченіе, терзаніе. *Доков я ся не оженив, не мав же я грижеї.* Гол. I. 230. *Ой мас він на сердечку та й вслику грижу.* ЕЗ. V. 25.

Грижпайн, на, м. Воль известной (какой?) масти. КС. 1898. VII. 42.

Гріз, зу, м. Смешанная съ дертью и зякиною соль, которую даютъ овцамъ.

Гриза, зі, ж. 1) Брань, скора. *Соловейків обминала, щоб тільки не було меж нами твої гризи, тієї змажки та лайки.* Левиц. Пов. 338. Там у їх гризата завелася. Черк. у. 2)=**Гризота**=**Грижа.**

Гризанина, ни, ж. Скора, перебранка. *Брати, як посварилися, то й досі іще між їми гризанина.*

Гризачка, ки, ж. Рѣпа. Brassica rapa L. Вх. Зн. 59.

Гризаше, ща, с. Ув. отъ гризъ. Мил. M. 55.

Гризня, ні, ж.=**Гриза.** Мир. Пов. II. 42. *Остигло йому слухати жінчину гризню.* Грин. II. 165.

Гризбта, ти, ж. 1)=**Грижа.** Каменец. у. 2) Скора. *Соловейків обминала, щоб не було між нами твої гризоти, тієї змажки та лайки.* Левиц. ПЙО. I. 362.

Гризти, зу, зөш, гл. 1) Грызть, кусать. *Нехай коза іде билини гризти.* Рудч. Ск. I. 46. *Кістки гризти.* Ном. № 8705. 2) Бранить, пилить. *Так що-дня гризе мене, що хоч тікай з хати.* Гризти голову. Распекать, бранить, пилить. *Спускайся з гори тихіше вниз, щоб ніхто голови не гриз.* Ном. Увийшов старий чогось у хату, а вони й почали гризти йому голову. Грия. II. 153. 3) Мучить, гнести, не давать покоя. *Совість не дає мені спокою:* гризе мене і день, і ніч. Стор. *Гризе мене одна думка.* Г. Бар. 595 4) Тереть, жать, (ногу, объ обуви). *Коли б мі гриз чобіт, то б і не жаль,*

a то ходак та й ще не так. Ном. № 7350.

Гризтися, зуся, зөшся, гл. 1) Кусаться, грызться. *Де пси свої гризутися, там чужий не мішайся.* Ном. № 9449. 2) Скоряться, браниться. *Чоловіче-голубчику, не буду до віку з тобою гризтись.* Рудч. Ск. II. 133.

Гризуин, на, м. Мертворожденный ребенокъ. Александров. у.

Гризучка, ки, ж.=**Гризачка.** Вх. Зн. 59.

I. Гризь! меж. Выражаетъ грызеніе. Миж. 26. *Маня і справді, мов мишка, вхопила двома палюшками ядерце, мов та лапками, і гризь його!* Сим. 210.

II. Гризь, зя, м. и зі, ж. 1) Ревматизмъ, ломота въ суставахъ. Маркев. 91. *Почне ломитъ рукуabo ногу, поки зробиться гризь.* Мил. М. 53. *У сього гризю дев'ять зубів.* Мил. М. 55. 2) Пупочная грыжа. Мил. 31, 32, КС. 1893. VII. 80. Ув. Гризаше. Мил. М. 55; Грин. II. 43.

Гризюка, ки, ж. Сварливый человѣкъ или женщина. *Та годі вже тобі, гризюко, гризтись.* Полт.

Грімати, маю, еш, гл.=**Грімати.**

Гріматися, маюся, ешся, гл. Сердиться. Бог гриматесь. Ном. № 564.

Грімнути, ну, неш, гл.=**Грімнути.**

Гримота, мочу, чеш и гримотіти, чу, тиши, гл.=**Грімотати.**

Гринджоли, джбл, м. мн.=**Гринджоли.**

Грип, па, м. Птица, грифъ. *На дереві грипенята, а грип, видно, полетів.* Чуб. II. 327.

Грипа, пи, об. Неповоротливый человѣкъ, неуклюжая толстая женщина. Черк. у. Чуб. VII. 575. *Така грипа як іде, то й земля гуде.* Новомоск. у. Ув. Грипище. Новомоск. у.

Грипеня, няти, с. Птенецъ грифа. *На дереві грипенята, а грип, видно, полетів.* Чуб. II. 327.

Грипик, ка, м. Та часть скрипки, гдѣ привязаны струны, за подставкою. Новомоск. у.

Грисяк, ка, м. Родъ хлѣба. *Мужик та був дуже бідний, і в нього тільки може й було, що єден хліб грисяк.* Грин. I. 71.

Грицарня, ні, ж=**Глицарня.** Полт.

Грицик, ка, м. Родъ растенія, стебли

котораго употребляются въ пищу. *Пішли дівчата по грицки на доли.* Грин. I. 31.

Гріцки, ків, м. мн.. Раст. *Circium sapum.* МВ. ЗЮЗО, I. 118.

Гріще, ща, с. Игрище, място для игры; праздничные забавы молодежи. Мил. 61. *Вари, мати, вечеряти, я піду на грище: уже ж мені наскучило пребісяче днище.* Грин. Ш. 647. *На грищі співала.* Греб. 398.

Гріб, грóбу, м. 1) Могила. Мет. 399. *Знайшли батьків гріб і одкопали його аж до труни.* Грин. II. 186. *На тім гробі, де дурень був закопаний, виросла буцила.* Рудч. Ск. I. 157. *Зробили домовину, по домовині пропустили і гріб.* Драг. 103. *А збіглися джумаченки та під могилочку, викопали гріб глибокий.* Рудч. Чп. 167. *Гробій.* Кладбище. Грин. I. 50. 2) мн. Грబби. Родъ игры, въ которой одна пара играющихъ ловить двѣ другія. Чуб. Ш. 89. Кв. П. II. 100. Ив. 55. Игра эта называется еще рбби? (См. Роб 3.) Грబби испорченное рбби? Ум. Грбник, грబби. *Гробок запав.* Харьк. г. Грббочок. Гол. I. 229. См. Грбоки.

Грібнүти, бнú, нéш, гл. Гребнуть. Такого багато сього году жаб: що грібнини з землі картоплю, то й жаба. Харьк. у.

Грідушкý (шок, эк?). Переднія части кептара. Шух. I. 122.

Грізд, грóзду, м. Пробка. Шух. I. 101.

Грізен и грізний, а, є. Грозный, свирѣпый. МУЕ. Ш. 136. *Здрігнеметься од того грізного голосу.* К. ЧР. 219. *Тую галеру з грізної гармати привітайтє.* АД. I. 217.

Грізно, нар. Грозно. *Став на ляхів грізно гукати.* ЗЮОР. I. 205.

Грізьба, би, ж. Угрозы. Від постражу, від грізьби стуманіють. К. Іов. 58. *Ні батькова грізьба, ні материна умова нічого не подіють з таким гульвісом.* Мир. ХРВ. 132.

Гріло, жа, с. Громадина. Там таке гріло, ця баба. Лубен. у. Ув. Грлище.

Грім, грбму, м. 1) Громъ. *Грім такий, що хоч тури гони, то не почують.* Ном. № 562. *Козак не боїться ні тучі, ні грому.* Ном. № 763. *Бодай мене громи збили, коли ж не єсть тобі милий.* Чуб. V. 235. 2) Раст. *Herviaria glabra L.* ЗЮЗО, I. 124. Ум. Грбник. Мет. 259.

Грімак, іа, м. Кусокъ льда, употреб-

ляемый для того, чтобы спускаться на немъ съ горки. Сим. 159.

Грімання, ия, с. 1) Грохотъ, грохотаніе. 2) Сердитый крикъ, брань. 3) Удары, битье.

Грімати и грімати, маю, еш, грімнути и грімнути, мну, неш, гл. 1) Гремѣть, загремѣть, грохнуть, загрохотать. О громѣ, огнестрѣльномъ оружіи и пр. *Грім що гримне, в берег грянє—з пущі полум'я прогляне.* Могил. 117. *Двері гримали серед хати.* Федьк. I. 114. О стрѣльбѣ чаще: грімати. *Із дванадцяти штук гармат грімали.* АД. I. 217. *Задзвонили в усі дзвони, гармата гримала.* Шевч. 574. *Три дні грімали самопали.* К. ЧР. 105. 2) Кричать, крикнуть сердито. *Не на те я дочки викохав,—грімнув батько,—щоб я її первому пройдисвіту мав oddати.* МВ. II. III. Як я з тебе сміюся?—грімнув дід. Рудч. Ск. II. 131.—на кого. Кричать, крикнуть на кого, бранить. *Боліб же на мене одну, а то й на свою рідну матір грімае.* МВ. I. 26. 3) Ударять, ударить сильно. Як грімнув мене по спині. Рудч. Ск. I. 23. Так же съ ударениемъ на предпослѣднемъ слогѣ. *Келепом міжис плечі грімає.* ЗЮОР. I. 18.

Грімач, чá, м. Ворчунь. Желех. МВ. I. 137.

Грімій, мія, м. Гремящій (о Зевесѣ). Як буря налетів на їх і громом не так би Зевс грімій, як він, торохнув. К. ЦН. 194.

Грімкýй, а, є. 1) Звучный, громкий. Грімкї рушницї. ЗЮОР. I. 136. 2) Громко говорящій. Грімкий чоловік. Черк. у. 3) Громовой, обильный громомъ, грозный. Грімке літо. НВол. у.

Грімко, нар. Звучно.

Грімнýй, а, є. Грозный, громовой. Звертається до козаків понуро і з грімою мовою. Стор. МПр. 161.

Грімнýця, ці, ж. 1) Ударъ грома? Молнія съ громомъ? *Бліснула грімніця із чорної хвари.* К. Досв. 9. 2) Свѣча, загигаемая во время грома (согласно народному вѣрованію). Чернig. 3)=Громница.

Грімно, нар. О звукѣ: сильно, громко. Стукнув у віконечко грімно. Радом. у. Починай, Солохо,—ти же грімній співаси. Сосн. у.

Грімнути. См. Грімати.

Грімотати, чу, чеш я грімотіти,

чу́, та́ш, ил. Грохотать, гремѣть. Миж. 22. Коли це стукотить-грімотить, кобиляча голова біжить. Рудч. Ск. П. 66. Тоді мене, моя мила, ждати—піджидати, як стане по небу ірін грімотати. Мет. 452.

Грімотнá, нí, ж. Грохотъ. Левч. 29.

Грімúчий, а, е. Гремашій. Ой ні, не татаре,—християнська сила, мов хмарами ірімучими, табор обложила. К. Досв. 7..

Грінка, кв, ж. 1) Ломоть, кусокъ. Шух. I. 144. Молила сі Богу і все пила склінку води і їла ірінку хліба на день. Гн. II. 98. 2) Гречокъ. Ном. № 12291. Присіне з ушками, з ірінками. Котл. Ен. V. 14. 3) Корзинка подсолнечника. Харьк. 4) Пучекъ ореховъ на деревѣ. Оріхи так ірінками її висять. Борз. у. 5) Добру ірінку убити, піймати. Вигратъ что-либо. Ном. № 10594. То же значеніе грінка йому впаля. Ном. № 10594. Дідону мав він мов за жінку, убивши добру в ней ірінку. Котл. Сн. I. 25

Грівчíти, чу, чиш, ил. Поджаривать (хлѣбъ). Угор.

Грісвиця, ці, ж. Промежуточная полоса между двумя рядами посадки на бахчѣ. (Залюб.).

Гріти, грію, еш, іл. 1) Грѣть, нагрѣвать, согрѣвать. Піч топлю, руки ірію. Ном. № 12538. Чужий кожух не іріє. Ном. № 9652. Ой, місяцю, місяцю! світиши, та не ірієши,—даремне в Бога хліб їси. Ном. № 596. Окропи іріть. Рудч. Ск. I. 137. Гріти самоваръ. Ставить самоваръ. Пятигорск. окр. 2) Бить колотить. Отецъ Хведор ірів та ірів його по всьому. Левиц. I. -535. 3)— поклони. Бить съ усердіемъ поклоны. Гріє перед тим хрестомъ поклони. Маж. 92. 4)— чупріну. Потѣть отъ усилій, силиться. Нащо, про що тобі над цим чуприну іріть? Г. Арт. (О. 1861. Ш. 112). Гріти гадюку за пазухою. Отогрѣть змѣю на груди, приласкатъ неблагодарного. Ном. 5) Гріти надію. Поддерживать надежду въ комъ. Нехай радіє, поки надію серце іріє. Шевч.

Грітися, гріюся, ешся, іл. 1) Грѣться, нагрѣваться, согрѣваться. Грівся коло багаття. Єв. Мр. XIV. 54. 2) О животныхъ: состоять въ случкѣ. Вовки гріються два тижня перед хрещеннямъ. Кіев. у.

Гріх, ха, м. 1) Грѣхъ. Як не прийме

Біг гріхи за жарт, то буде шелесту баєато. Ном. № 108. Незнай гріха не чинить. Ном. № 106. Б'ють не ляхи, а наші гріхи. Ном. № 866. Де гріх, там і покута. Ном. № 124. 2) Вина. Батько Настусин радіє, що без його гріха сталося таке Грицькові: без вісти зник, вовкулакує. Г. Барв. 452. Ум. Грішбк, грішечок. На душечку спасение, грішечків отпущение. ЕЗ. V. 106.

Гріхбній, а, е. Грѣховный, грѣшный. Гріхового пестування старе тіло просить. Шевч. 403.

Гріхбно, нар. Грѣховно, грѣшно. К. МХ. 18.

Гріховбда, ди, м. и ж. Грѣховодникъ, грѣховодница. Желех. О ви, гріховоди! НВолын. у.

Гріховбство, ва, с. Грѣховодничанье. Там тільки пустота та гріховодство. Кв.

Гріхувати, ху́ю, еш, гл.—на кого. Считать виновнымъ кого. Іріхують на пана і наші дворові, що землі не дано. Харьк. г. Гріхуватися, ху́юся, ешся, іл. Считать грѣхомъ, почитать себѣ за грѣхъ. Я гріхувався воза мастити в неділю. Каменец. у.

Гріш, гріша, м. 1) Денежка, полкопейки, грощь. Багацько, як за іріш маку. Ном. 2) Деньги: Гріши круглий,—роскотиться. Ном. № 9924. Ум. Грішик. З копшиком та з ірошиком. Ном.

Грішечок, чка, м. Ум. отъ гріх.

Грішитель, ли, м. Творящій грѣхъ, грѣшащий. КС. 1883. II. 470.

Грішити, шу́, ши́ш, іл. 1) Грѣшить. Хто спить, той не ірішить. Ном. № 11291. 2) Грішити на кого. Подозрѣвать кого, взводить напрасливу, грѣшить. Не іріши на Бога—чорт діти забрав. Ном. № 933.

Грішка, нар. (Дѣтск.). Грѣшно. О. 1862. IX. 118. Так ірішка робить, а то бозя скара. Ном.

Грішний, а, е. 1) Грѣшный. Орудує ними, як чортяка ірішими душами. Ном. № 1083. Пани тільки ірішні, а музички кругом безірішні—ні трошей, ні іріхів. 2) Куди тобі грішному! Куда тебе несчастному! 3) Грішна—съ подразумѣваемымъ существительнымъ: горілка. Водка. Не став уже її у ірішну вкидатись. О. 1862. VІІ. 29. Ум. Грішненій.

Грішник, ка, м. Грѣшникъ. Ном. № 5098.

Грішни́ця. ці, ж. Грішница. Єв. Л. VII. 37.

Грішни́цький, а, е. Принадлежащий, относящийся къ грѣшнику; грѣшничий. Знікнете на грішницькій дорозі. К. Псал. 4.

Грішно, нар. Въ грѣхахъ, грѣша. Г'рішно живе.

Грішо́к, шка, м. Ум. отъ грѣх.

Гроба́к, ка, м. Червякъ, личинка насѣкомаго. I квасницю гробак гризе. Ном. № 9796. Ум. Гробачок.

Гроба́рь, ря, м. Могильщикъ, гробокопатель. Вх. Зн. 51. Дістали від гробаря кістку з мерця. ЕЗ. V. 186. Була раз холера, і вміralo дужко людей. Так гробар дужко мусів гробів копати. Гн. II. 254.

Гробкій. См. Гробок.

Гробний, а, е. Гробовой, могильный. Годі його буде і до гробної дошки забути. Федък.

Гробни́ця, ці, ж. Гробъ. Чорним оксажитом гробницю видив. Чуб. V. 776.

Гробові́й, а, е. Могильный, гробовой. Треба бідувати до гробової дошки. Ном. № 2436.

Гробові́к, ка, м. Як гробовики, хо-ваються по горищахъ, по погрібах..., не-рековують чуже, награблене добро. Мир. ХРВ. 321.

Гробови́ще, ща, с.=Кладовище. О. 1861. XI. Св. 41. Так ну ж тут віку доживати, щоб не на другім кладовищі, а на знакомім гробовищі з батьками вкупі почивати. Мкр. Г. 63. Обкопане ро-вом городянське гробовище з гостроверхою церквою, вкрите зеленим тонконогом і сизою чаполоччу та рясне хрестами. О. 1862. IX. 61. Чума з лопатою ходила та гробовище рила, рила. Шевч. 544.

Гробо́к, бка, м. Ум. отъ грѣб. Могила, могилка. Полковник оставилъ почувати на гробках.... Узяв сідло, положив на гробок і ліг на йому. Грин. I. 50. Гробкій=Гроби=Гробовище=Кладовище. Миж. 178. Левиц. I. 117. На гробках посидали. Чернig.

Гробо́коп, па, м. Гробокопатель. Пятигорск. окр.

Гробо́копа́тель, ля, м.=Гробокоп. Гробокопателі в селі волочуть трупи лан-циугами. Шевч. 545.

Гробо́чок, чка, м. Ум. отъ грѣб.

Гроза́, зі, ж. 1) Гроза. Гроза буде. Ком. Р. II. 56. 2) Угроза. Подививсь на його з грозою. Кв 3) Громадина. Вх. Зн. 12.

Гро́зд, ду, м.=Чіп 1. Шух. I. 250.

Гро́зенце, ця, с. Ум. отъ грозно.

Гро́зно, на, с. 1) Виноградъ. Угор. 2)—дикій. Дикій виноградъ. Ampelopsis hederacea. Вх. Уг. 236. 3) Кисть (вино-граду). Грозно винограду. Вх. Уг. 234. Ум. Грозенце. Желех.

Гро́звы́ба, бý, ж.=Грізьба. Ні прозьби, ні грозьби не чує. МВ. II. 45. Та ї про-сила нас грозьбою і прозьбою, щоб при-везли галочку із собою. Грин. III. 484.

Грома́да, дя, ж. Общество равноправ-ныхъ лицъ, міръ, собраніе, мірская сходка. Громада—великий человік. Ном. № 10736. Даї, Боже, щоб ти тихенько гомонів, а громада б тебе слухала. Ном. № 13590. Добре речеш, тільки в громаду не бе-рутъ. Ном. № 6865. Не хотілось в снігу, в лісі, козацьку громаду з булавами, з бунчуками збирати на пораду. Шевч. 4 Слухайте ж, панове громадо! Шевч. 165. По селу люде громадою ходять та ко-гось, жабутъ, б'ютъ, бо дуже кричаті. Рудч. Ск. I. 186. Турки село зрабували, громадами людей гнали. Лукаш. 116. Ум. Грома́дка, грома́донька. Чуб. V. 110. Грома́дочка.

Грома́дити, джу, диш, гл. Сгребать (о сѣнѣ, скощенному хлѣбѣ, горящихъ угольяхъ). Пійшли сіна громадити. Рудч. Ск. I. 80. Кочергую жар громадила. О курахъ: грести лапами. На улиці півни-чок громаде. Мет. 122.

Грома́дитися, джуся, ·дишся, гл. 1) Сгребаться. Тепер саме сіно грома-диться. 2) Собираться. Стали вірній слу-ги його на майданах громадиться. ЗОЮР. I. 175.

Громаді́лка, ки, ж. Конныя грабли.

Громаді́льник, ка, м. Сгребальщикъ, гребецъ граблями. Левч. 135. Косарі і громадільники, напрацювавши за цілий день... повечерявши, співають. О. 1861. IX. 176. Багато накосили. Треба три громадільника, щоб громадили. Грин. I. 119.

Громаді́ння, ия, с. Сгребаніе (травы, скощенного хлѣба), разгребаніе (горяющихъ углей въ печи). Косовиця. Тут уже й Мотрі робота—громадіння. Мир. ХРВ. 125.

Грома́дка, ки, ж. Ум. отъ громада.

Грома́донька, ки, ж. Ум. отъ громада

Грома́дочка, ки, ж. Ум. отъ громада

Громадський, а, е. Принадлежащий, относящийся къ миру, общественный, мір

ской. Громадських людей кликали цінувати. МВ. II. 203. Громадська земля. Громадська справа. Громадський суд. О. 1861. X. 55. Муж громадський. Членъ общества представитель известной его части, участвующий въ его решеніяхъ. Г. Барв. 351. Кулишъ. Повѣсти I. 185. Тойді ж то, не могли знати ні сотники, ні полковники, ні джури козацькї, ті музжі громадськї, що наш пан гетьман Хмельницький.... у городі Чигрині задумав, вже й заїдав. Мет. 391.

Громадянин, на, м. Членъ громади, членъ общества. Оце зібралися ми, панове громадяне, про от що розсудитъ. Гліб. Хай буде громадянином твої земл, де уродився й виріс О. 1861. X. 150.

Громадянка, ки, ж. Женщина, принадлежащая къ обществу, къ миру.

Громаднство, ва, с. Общество, общественное тѣло, культурное общество. Не сумуймо про мизерну долю нашого українського народу; не журімося про те сирітво, у якому зостався і зостається він без первоціту своего громаднства. К. XII. 130.

Громадянський, а, є. Общественный. Рудч. Ск. I. 26. Громадянське життя. К. Кр. 35. К. XII. 135. Мусин з пана чоловіком громадянським статись. К. XII. 69. Не тільки що народньої, а німа в нас і громадянської гордоці. О. 1862. IX. 28. Наші пани, що повстали на Вкраїні з нових народних дуків, дбали про те, як би рідну мову підняти до.... громадянської поваги. К. XII. 121.

Громадянщина, ни, ж. Общество, общественность. См. Громаднство. Закинене перед чужої нам громадянщини, перед чужоплемінного і чужоядного народу, слово наше ховалось тілько по невмірующих піснях. Шух. К. XII. 135.

Громажіння, ия, с. = Громадиня. Шух. I. 172.

Громак, ка, м. 1) Ретивый конь. Черк. у. 2)=Гріман. Спускался на громаку з високої гори. Мир. ХРВ. 241.

Громатик, ка, м. Растр. Hepatica, trifolia. Лв. 99.

Громник, ка, м. Ум. отъ грим.

Громівка, ки, ж. Ель, подвергшаяся громовому удару. Скрипку роблять із ялиці-громівки, то б то з такої, що в ней грим ударив. ЕЗ. V. 194.

Громийця, ці, ж. Чаще во ми. Гром-

ніці. Праздникъ Срѣтенія (2 февраля). Чуб. I. 244. Коли на Громницю півень не нап'еться водиці,—то на Юр'ю віл не наїсться травиці. Ном. № 443.

Громнийчний, а, е. Относящийся къ празднику Срѣтенія. Чуб. Ш. 6.

Громовеня, нати, с. По народному повѣрю: маленький громъ, какъ бы дитя грома. Поклоняю си тобі і всі твої сил, громам і громовенітам, тучам і тученітам. ЕЗ. V. 67.

Громовий, ї, є. 1) Громовой, относящийся къ грому. Да за тучами громовими сонечко не сходитъ. Чуб. V. 6. Буде нас Господь громовим огнем карати. АД. I. 334. Який я коштовний дом збудував, громовим пожаром пішов. Грин. Ш. 693. Громовий дощ. Миж. 148. 2) Громовая стрѣла. Громовая стрѣла, иначе—чертів палець. Вх. Пч. II. 28. 3) Громові свята, праздникъ. Рядъ посвященныхъ грому праздниковъ: съ 8-го іюля по 6-е августи; главные: Илля (20 іюля) и Паликопа (27 іюля). Миж. 157. МУЕ. Ш. 48 Ум. Громовенький. Пішов дощик громовенъкий а на той сад зелененъкий. Чуб. V. 178.

Громовина, ни, ж. Электричество. Ця то сила ѹ зоветься електричеством, обозначающимъ краще называть громовиною,бо од неї бува грим. Ком. Р. II. 59.

Громовиця, ці, ж. Гроза. Вх. Зн. 12. 2) Громовая стрѣла, белемнитъ. Вх. Зн. 12

Громотуха, хи, ж. ? Зібралися мухистарухи, славні громотухи. Грин. III. 666.

Громохмарній, я, е. Окутанный, нокрытый грозовыми тучами. У великих проповідників людської віри, що вони сходили з громохмарної гори, у їдолъ повсѧденщины, чи.... К. XII. 130.

Громоштися, шіюся, ешся, гл. Пренебрегать кѣмъ. Богач бідним сі громошиє Фр. Нр. 95.

Громушна, ни, ж. Почва, усѣянная мелкими камешками. Подольск. Г.

Гронитися, ыюся, ынішся, гл. Вязаться въ грозди. Ви, гроночки, не гронитеся. Мет. 176.

Гроно, на, с. Виноградная кисть, гроздъ. К. Псал. 187. Ум. Грночко. Ви, гроночки, не гронитеся. Мет. 176.

Грот, та, м. То же, что и кіш въ мельницѣ (см. кіш 4)? А млинаръ завола з тей новей млинницї: „насип там, дівчатко, до грота пшеници“. Гол. Ш. 252.

Грошаччя, чя, с. соб. Деньги, деньгá.
Тепер мужики позаводили грошаччя та
ї скуповують у панів землю. Кобел. у.

Грошвá, вý, ж. соб. Деньги, деньгá.
Грошви багацько мали. Грин. II. 182.

Грошеня́та, вýт, с. мн. Деньжонки.
Придбав срома грошенят. Шевч. 588
Заробив убогий брат десь грошенят. Рудч.
Ск. II. 139

Грóшик, ка, м 1) Ум отъ гріш. 2) **Грóшики.** Деньги. З Німеччини йде, грошики
несе. Чуб. III. 287

Грошина, ни, ж. Монета. *Мусить ви-*
нинути на тарілочку дружкові грошину
МУЕ I. 146.

Грóті, шей, ж Деньги. *Грошей багаць-*
ко, а щастя мало. Ном. № 1434. *Гро-*
шей — як у жигда. Твор. пад. мн. гроши́ма
и грішми. З грішми дурня-невігласа по-
читують. Ном. № 1431 *Дурні грбі.* Не-
заработка ная деньги, доставшіся даромъ.
РК. Левиц. **В грбі йті.** Подниматься въ
цѣнѣ. Кінь молодий в троші йде, а старий
виходить. Ном. № 10230. З грбшай вих-
дити, грбші губити Падать въ цѣнѣ Старий
(кінь з грошей) виходить Ном.
№ 10230 *Коралі свої гроші не публять.*
Подольск. Грбші відказувати. Кромъ прямо-
го значенія (завѣщать деньги) — быть въ
предсмертной агоніи.

Грошовíй, а, є. Денежный. *Грошові*
податки. Грошовé військо. Наємное войско.
Грошовíй козакъ. Наємный козакъ (для вой-
ны). К. ЦН. 226. Ходив війною з коза-
твом грошовим. К. МБ II. 121.

Грошовíтій, а, є. Зажиточный Ном
№ 13658 *Деяки між ними ї дуже бага-
ти і грошовиті.* Стор. II. 154. Черевань
був тільки грошовитий. К. ЧР. 4.

Грошозаплóд, да, м. Копящий деньги.
Ном. № 7116. *Хто хоче полюбитъ суддю-
грошозаплода, про його роспітій панів,*
а не питай у простого народа. Греб. 365

Грошолбв, ва, м. Гоняюційся за при-
былью, за деньгами. Пансъкі окономи,
людські п'явки безсердечні, дрібні грошолови.
К. Досв. 213.

Грошолюб, ба, м. Любящій деньги,
сребролюбець. Грин. I. 43.

Грошолюбка, ки, ж Любящая деньги.

Грошша, тя, с. соб. Деньги, день-
жата *Дав йому грошия нещисленного.*
Чуб. III. 271.

Грúба, би, ж. Печка для отапливанія,
комнатная печь. Чуб. VII. 382. *Принеси*
це глинку, або кахлю з труби. Шевч. 310.

Товстий такий, лк труба. Рудч. Ск. II
201. **Ум. Грúбка.**

Грубелéзний, а, є. Очень толстый.
Намацав грубелезною стовна мурованого.
Ги. I. 35.

Грúбий, а, є, 1) Толстый. Грубе дерсво.
Дай голому сорочку, а він каже, що труба.
Ком. II. № 745. Було собі два попи здо-
рових і трубих. Чуб. II. 335. Груба. Be-
ременвая. Жінка труба. 2) Грубый. Як що
грубе скажеш.... ЗОЮР. I. 12. 3) Грубий.
Плохой. Изъ уваженія къ „святому хлб“
очень часто выражаются: грубий хлб вмѣсто
поганій. Як де на луках, то и добрі жи-
та, а на царині — і Боже, лкі трубі. Ко-
бел у. Сравн. степ. грубий и грубій

Грубиянство, ва, с. Грубость; грубіян-
ство. Прохали простити їх грубиянство.
Г. Барв. 170. Грубиянство дике. К. ЦН.
292.

Грубійський, а, є. Грубый; грубій-
ський. Грубійський вираз К. Кр. 13.

Грúбка, ки, ж. Ум. оғь труба. Вас 193

Грúбній, а, є и грúбвій, я, є. Огно-
сячійся къ печкѣ, печной. Змів. у. Груб-
на печина. Харьк. Грубна кайла.

Грубній, а, є=Грубий. Таки грубна
така корова. Черниг. Ум Грубненький.
А він (комисар) був невеличкий, да груб-
ненький. ЗОЮР. I. 71.

Грúбник, ка, м 1) Истопникъ. Рудч.
Ск. II. 84. Лукаш. 37. Служили.... по-
лазнях грубниками К. ЧР. 258. 2)=При-
грубник? (Чорт) до дяка просився в груб-
ник жить. Боровик. 57. См. Пригрубник.

Грúбниця, ці, ж Истопница Хоч би
була сорочку білу наділа та вмиласъ, а
то як та грубнича Рудч Ск. II. 46.

Грúбнути, ну, неш, ил. Толстеть, дѣ-
латься толще Дерево грубне. Вх Лем. 405.

Грúбо, нар. Толсто. Неро трубо пише.
Каменец у.

Грубуля, лі, ж Толстуха. Мати груб-
уля, дочка товстуля, а син кучерявий.
(Загадка: печь, огонь, дымъ). Ном., ст. 299,
№ 301.

Гругурати, раю, еш, ил.=Мурчати.
Волынск. г.

Грúд, да, м Возвышенность, холмъ.
Ум. Грудок. На грудку як посіє, то буде
картопля. НВолын. у. Грудбочок. Ої у
лісі, в Берестечку, там стояла коршомка
на грудочку. АД. I. 146.

Грúда, ди, ж. 1) Комокъ, кусокъ. За-

його не взяє би срібла хоч повную ґруду. Чуб. V. 935. Боліє употребительно въ умфориѣ: грудка, (См.). 2) и груда. Замерзшая комками земля, кочки, колоть. Мир. Пов. II. 41. На Семена-Юди (1-го сентября) бойтися кінь ґруди. Ном. № 486. Пробила ніженьку на суху ґруду. Грин. III. 159. 3)=Груд. Волынск.

Груддя, дя, с. соб. Комки (земли, глины). Дід уже і ґруддям кидав і палицем. Рудч. Ск. II. 37. Кинувся на незбиту дорогу, набрав ґруддя. Мир. ХРВ. 129.

Грудень, дня, м. Ноябрь. Употребляется въ этомъ значеній издавна. Поидоша... на колхъ, а по ґрудну пуми, бо тоїда ж ць ґруденъ, рекше ноябрь. Понѣсть врем. лѣтъ. 6605 г. Ерезневскій. Матер. для слов. I. 600. То-же въ новѣйшее время: Левч.; Гацц. Абетка, 97; Уманецъ, Словарь рос.-укр.; Тимч. Р.-м. слов. Съ тѣмъ-же значеніемъ у гуцоловъ. Желех Тоже въ новѣйшихъ календаряхъ: „Ріди Қраю“ на 1907, „Просвіти“ на 1908, „Промінь“ на 1908. Въ галицкихъ календаряхъ: декабрь. Желех.

Груди, дей, ж. ми. Грудь, перси. Силь тобі в оїчі, а камінь у ґруди. Ном. Хріпти у ґрудяхъ - не бути мені в людяхъ. Ном. Коралі і дужачі як жар горіли на її повних ґрудяхъ. Федък. Ум. Грудоньки.

Грудина, ни, ж. Передняя часть груди, гдѣ находится грудная кость. Нічим ґрудини прикрити. Ном. № 1527. По чому продаети ґрудину? (О человѣкѣ, у которого грудь раскрыта). Ном. № 11226. 2) Передняя часть груди, отдѣленная отъ стяга, грудина. Волова ґрудина..

Грудка, ки, ж. Кусокъ (какой либо плотной массы), комокъ. Вас. 178. Шух. I. 260, 261. Грудка землі. Ном. № 297. Масла ґрудка. Ном. № 6372. Грудка кашки. Чуб. III. 477. Ум. Грудочка. По ґрудочці сахарю даїа. Грин. I. 89. Грудочка соли.

Грудковій, а, є. Относящийся къ куску, комку; въ кусочкахъ. Одважте мені на квіток сахарю ґрудковою. Васильк. у.

Грудкуватий, а, є=Грудуватий. Грудкувата дорога. Херс.

Груднівий, а, є. Ноябрьскій.

Грудній, а, є. 1) Грудной. Левиц. I. 136. 2)=Грудуватий (отъ слова груда). Грудна дорога. Дорога съ колотью, колоткала дорога.

Грудніна, ни, ж.=Грудина. Груднику так собі одкрила. Котя. Ен. V. 17.

Грудністій, а, є. Імѣючій большую грудь, грудастый. (Чаще говорится о женщинахъ). Грудниста жішка. Міусск. окр.

Грудніця, ці, ж. 1)=Грудина 1. Подольск. г. Ілекі і ґрудницю руб'ям покриває. Мкр. Н. 97. 2) Раст. Linosiris villosa DC. ЗЮЗО I. 126.

Грудністій, а, є=Грудуватий. Скаче лєсенька борона по ґрудністій ріллі. Мир. ХРВ. 366.

Грудовій, а, є. На возвышенномъ мѣстѣ раступцій (о травѣ: См. Груд). Сімо ґрудове добрє—води й не бачило. Черниг.

Грудок, дка, м. Ум. отъ груд.

Грудомаха, хи, ж. Большой комокъ, большой кусокъ какой либо массы плотной. Ґрудкамі в воду і почали жбурлати; Юда лк не вхопить ґрудомаху, як не бухне. Гн. I. 120.

Грудочка, ки, ж. Ум. отъ грудка.

Грудочек, чка, м. Ум. отъ груд.

Грудуватий, а, є. 1) Въ комкахъ находящійся, комковатый. Грудувата рілля. Канев. у. На гречкії жито посіяв, а на ріллі ні, бо ґрудувата ї дощи нема. Волч. у. 2) О дорогѣ: кочковатый, колоткій. Грудувата дорога, а проте їхатъ нічого (т. е. сносно).

Грудя, ді, ж.=Груда 1. Угор.

Гружавина, ни, ж. Топкое мѣсто, трясина НВолын. у.

Гружавіти, вію, еш, іл. Грузнуть. Якетам болото! їдеи копит ґужавіє. НВолын. у.

Гружати, жаю, еш, іл. Мѣшать, размѣшивать. Вх. Лем. 405. Гружати масло. Дѣлать масло. Вх. Лем. 405.

Груждѣль, ля, ж. Родъ гриба—грудь? Каменец. у.

Гружляти, ляю, еш, іл. Втаптывать, вдавливать. Ходя воли по озимені та ї ґужелять, бо земля мокра. Каменец. у.

Грùз, зу, м. Битый кирпичъ, щебень. Оклиникував її (хату), ґузом набив. Г. Барв. 53.

Груздінь, ня, м. Родъ гриба. Вх. Зн. 12.

Грùзdb` дя, м. Грибъ. груздь, Agaricus piperatus. Чуб. V. 1183.

Грузіло, ла, с. Шесть съ желѣзной скобой, которымъ рыболовы придерживаютъ края сѣги у дна (при вытягивані). МУЕ. I. 46. (Добруджа).

Грузити, жу, віш, іл. Истаптывать, мѣсить ногами размягченную дождемъ зем-

лю. *Кільми двора та й не ґрузіте.* Чуб. I. 410.

Грúзнути, ну, неш, ɪ. Вязнуть, увязать. Замордована скотина по саме чрево ґрузне у багі. Стор. I. 91.

Грузота, ти, ж. Топкое место, трясина. Черк. у.

Грúзь, зі, 1) ж.=**Грузота**. Кіев. у. 2)=**Груз**. Аж кара вас Господин на ґрузъ не розвалит. Федък. 3) Густая грязь. Шух. I. 81.

Грúзький, а, е. Топкий, вязкий. Була дороженка барзо ґрузька. АД. II. 37. *Грузьке дно в ріці.*

Грúзько, нар. Топко, вязко. Ном. № 13323. *Грузько їти.*

Грузáвина, ни, ж.=**Грузота**. НВоЛН. у.

Грúж, меж., и пр.=**Грюк** и пр.

Груkúчий, а, е. Стучашій. МВ. Ш. 124.

Грумічáти, чаю, еш, ɪ. Сердито ворчать на кого (о человѣкѣ), побранивать. Їстъ та й їсть та на нас ще ґрумічає, яко не ёмо. Грин. I. 33.

Грумотіти, мочу, тýш, ɪ.=**Грюкотіти**. І стукотить, і ґрумотить, за комір вода лється. Рудч. Чн. 88.

Грúн, на, м. Холмъ, возвышенное место, горка. Угор. Ум. *Грунбк На ґрунку стояла.* Гол. II. 560.

Грундзювати, дзюю, еш, ɪ.=**Грúндзувати**.

Грунт, ту, м., и пр. См. *Грунт* и пр.

Гручати, чу, чýш, ɪ.=**Грюкотіти**. Грин. II. 310.

Грúша, ші, ж. 1) Груша (дерево и плодъ). Чортє, на ґруш, тільки мене не воруш. Ном. № 383. Під ґрушю ляже та й спить. Руд. Ск. I. 175. *Наказав на вербі груш. Пустяковъ, небылицъ наговорилъ Ум. Грушка, грушечка.*

Грушéвий, а, е. Грушевый. *Грушевий квас. ґрушевса палица.*

Грушéвина, ни, ж. Грушевое дерево *На ґрушевині гніздіще.* Чуб. I. 122.

Грúшечка, ки, ж. Ум. отъ груша

Грушíна, ни, ж. Грушевое дерево. Волч. у.

Грушíця, ці, ж.=**Груша**. *Грушинце моя, чом же ти не зеленая?* Мет. 251. Ум. *Грушичка.*

Грушівка, ки, ж. Сортъ плахти Черниг. у.

Грúшка, ки, ж. 1) Ум. отъ груша. Рудч. Ск. I. 66, 175; II. 24. 2) Раст.:

а) Pyrola secunda L. Борз. у.; б)=**Картопля**. Вх. Пч. I. 13; в)—**дійка**. Thalictrum minus. Вх. Пч. I. 13; г)—**лісовá**. Pyrola senuola. Шух. I. 22. 3) **Грушни дати**. Особеннымъ образомъ ударить по головѣ.

Грушкóвий, а, е. Грушевый. Та й на мою головоньку білий цвіт упав: вишневий, черешневий додолочку, яблучковий, ґрушковий на головочку. Мал. Св. 16.

Грушáя, шá, с. соб. Груши (деревья и плоды). О. 1861. X. 27.

Грушáнкé, ка, м. Пирогъ съ грушами. Желех.

Грушáнка, ки, ж. (Выговаривается также и грушинка). Родъ кушанья, сваренного изъ растертыхъ грушъ. *Грушинку варять з грушок, котрі перетирають через сито.* МУЕ. I. 101.

Грушáна, ни, ж. Груша, незначительная, плоховатая груша. Желех.

Грúяти, рýю, еш, ɪ. Каркатъ. *Ворон ґрує. Ой ворони чорненські, чого ви кряче-те, ґруїте жалібисьнько?* Морд. К. 62.

Грúзь, зі, м. Грузила изъ камней, привязанныя внизу невода. Вас. 186.

I. **Грюќ**, меж. для обозначенія стука: стукъ. *Стук-ґрюк в віконечко!*

II. **Грюќ**, ку, м. Стукъ, грохотъ. *Ні стуку, ні ґрюку.* Ном. № 8988.

Грюќало, ла, м. и с. Сильно стучащій человѣкъ. *Отией (отце) ще мені ґрюкало!*

Гріжання, на, с. Стучаніе, грохотаніе.

Грюќати, каю, еш, ɪ. Стучать, грохотать. *Не ґрюкай дверима.*

Грюќнути, ну, неш, ɪ. Однокр. в. отъ грюкать. Стукнуть, грохнуть. *Стукнули-ґрюкнули, мов в великий дзвін Ии.*

Грюќнява, ви, ж. Стукотня. *Бісова стукнява та ґрюкнява.* Харк. у.

Грюќонути, ну, неш, ɪ. Сильно стукнуть, грохнуть. Як ґрюкуне об стіну!

Грюќотáти, чу, чеш и **Грюкотіти**, чу, тýш, ɪ.=**Грюкати**. Стукотить-ґрюкотить, сто коней біжить.

Грюќотнéча, чі, ж.=**Грюкнява**.

Грюќотнява, ви, ж.=**Грюкнява**. До двору близько не можно и підійти: стукотнява, ґрюкотнява. Грин. I. 40.

Гряд, ду, м. К. Псал. 178. *Іде ґряд.* Ном. № 13403. З пари робиться роса, иней, сніг, ґряд. Ком. Р. II. 25.

Грýда, ди, ж. 1) Гряды, грядка. Ном. №№ 10957, 6420. *Були в мене два городи, — тепер нема її ґруди.* Чуб. V. 901. Чаше въ ум. формъ ґрядка. 2) Островъ, лежащий въ плавняхъ, хребетъ острога не

затопляемый водой. Браун. 51. О. 1862. V. Кух. 99. КС. 1873. I. 57. В плавнях буваюши сухі ґряди, на них робляться пластунські курені. О. 1862. II. 63. 3) М'єсго, гдѣ рѣка проходитъ узкое русло и волны ея подирыгаютъ и плашутъ. Вх. Пч. II. 25. 4) Бревно, жердь въ сельской хатѣ, амбарѣ, ниже потолка, та-пушаяся отъ одной стѣны къ другой; такихъ жердей обыкновенно двѣ, на нихъ развѣшиваютъ одежду, сушать бѣлье, дрова, коноплю. Фр. Пр. 189. МУЕ. Ш. 46.

Грядина, ни, ж. 1) Градина. Дешо. Як ґрядини, у його котилися слози. Г. Барв. 508. 2) Твердая земля между болотами; полоса земли, находящаяся выше поверхности по сторонамъ. Як дорогою іхав я зараз після великої, то оце ґядина суха, а далі улоговина — ї калько. Волч. у. Отак у Чорноморії: оце ґядина — сіно гарне, степове, а не улоговина — осока, очерет. Волч. у.

Гряділь, ля, м =Граділь. Угор. Вас. 199.

Грядка, ки, ж. 1) Града, грядка. Сидить як морка в ґрядці. Ном. № 10957. Угор. Ум. Грядочка. Чуб. Ш. 121. 2)=Гряда 2. МУЕ. Ш. 47. 3)=Гряда 4. Шух. I. 97, 98. 4) Рядъ сноповъ положенныхъ для обмолачиванія. А ну, —каже, — молоти, небоже, скоріш!... І стане у ґрядки, і вже так було почне вимахувати ціпом. Сим. 198. 5) Сягнути в чужу ґядку. Сойтись съ чужой женой. Вх. Зн. 68.

Грядовий, а, є. 1) Градовой. 2) Отвоящийся къ ґядѣ. 2. 3) Грядовий невід. Неводъ, который тянутъ не въ лодки, а на берегъ. Браун. 9.

Грязіво, ва, с. Бреніе. Зробив ґрязиво з слизни. Ев. I IX. 6.

Грязити, жу́, зи́ш, ил. Грязнить. Аф.

Грязота, ти. ж. Грязь. Вимила свекруха додолу та наробыла ґрязоти. Чуб. V. 692.

Грязъ, зі, ж. Грязь. В осени ложки води, а дві ґряді. Ном. № 13612.

Грязъкий, а, є. Грязный (о дорогѣ, вообще о растворенной дождемъ землѣ) Грязька дорога. Калюжа ґрязька. Чуб. Ш. 138. Ой вийду ї на вулицю, аж вулиця ґрязька. Грин. Ш. 166.

Грязъко, нар. Грязно (о дорогѣ, вообще о растворенной дождемъ землѣ). У чоловіка камінець лежить перед порогомъ, щоб не ґрязъко було. Рудч. Ск. II. 153.

Грязіка, ки, ж. Большая грязь. На дворі ґрязюка та холод. Левицк. I. 74.

Грязя, зі, ж.=Грязь. Лохв. у.

Гряк! мејж.=І. Грюк. Стук-ґряк та й свіжий п'ятак. Ном. № 10433. Гряк по столу кулакомъ. Мир. ХРВ. 195. Залуржотів ґрім—ґряк! трись! Мир. ХРВ. 169.

Грякати, каю, еш, ил.=Грюкати.

Грякиuti, ну, неш, ил. 1)=Грюкунти. Стукнули, ґрякнули, мов в великий дзвін. Чуб. Ш. 278. Стукни, ґрякни копитами у ворота. Чуб. V. 943. 2) Упасть съ грохотомъ, стукомъ. Циган як одрубав ґляку, так і ґракнув (з дерева) об землю зо всієї сили. Рудч. Ск. II. 182.

Гряна, ни, ж. Часть? Як придавив ложкою, так шкурка на каші аж на чотири ґраній неділі русалки сиділи, сорочок просили. Мет. 309.

Гряний, а, є. Зеленый. Кажется, употребляется только въ выражениі: Гряна неділя — зеленая съятки, Тройцівъ день. На ґряній неділі, на ґряній неділі русалки сиділи, сорочок просили. Мет. 309.

Гряніця, ці, ж. Граница. ЗОЮР. I. 106. Біля ґряніці не впада будувати світлиці. Ном. № 9764. Турецькі ґряніці. Мет. 473 Пішли хлопці за ґряніцию, що ми їх кохали. Чуб. V. 308. Ум. Грянічка, гряніченька. А по той бік ґрянічиники француз наступає. Чуб. V. 1196.

Грянічитися, чуся, чиша, ил. Размежевываться, дѣлать, класть границы. Було оце як стануть ґрянічитися, то село на село йде. Той каже: „сюди ґряніця!“, а той каже: „сюди!“ ЗОЮР. I. 106. Скажи-де світ ґрянічитися не тьмою?

Грянічка, ки, ж. Ум. отъ ґряніця

Грянічний и **грянішний**, а, є. Границы, граничацій. Грянічині знаки. К. Іов. 52 Себе царем пустинъ ґрянішиних славе. К. II С. 83.

Грянути, ну, неш, ил. Быстро двинуться, побѣжать, поѣхать. Ой вийду я за ворота, сюди-туди ґляну: нема мою миленькою, — я додому ґряну. Чуб. Ш. 169. В мене дочка ледаціця, не ночує дома, як вечір настане, на вулицю ґряне. Грин. Ш. 200.

Грянчастий, а, є=Гранчастий. Грянчаста чарка. Черк. у.

Грянь, ні, ж. Раст. *Lychnis chalcedonica*. Вх. Пч. II. 33.

Грястій, ґряду, дёш, ил. 1) Быстро и съ шумомъ бѣжать, ъхать. Гряде четвереною коней. Волынск. г. 2) Заимствовано-

изъ церк.-слав. яз. Важно идти или ъхать, шествовать, грести. І гряде царська дружина до царя велично. К. Псал. 109.

Грѣстиця, ці, ж. —звичайна. Раst. *Dactylis glomerata*. Шух. I. 20.

Грѧхотіти, чу, тиш, ил.=Грюкотіти. Стукотитъ-грѧхотить, кобиляча голова біжить. Рудч. Ск. II. 67.

Гу! меж. 1) Ау! *A де ти? іу!* сковайсь у ліс, а я в траву. Ном. № 14142. 2) Подражавіе гудѣнію, напр. вѣтра. Вітер каже: „*іу-іу-іу*, сім свит продму“ Ном. № 11161. Такоже о непрерывномъ звукѣ плача: *A зузуленька як ку, так ку!* а я молода, як *іу*, так *іу!* Чуб. V. 589. 3) Протяжный выкрикъ при пѣснѣ. *I-іу!* Зайнув батько дууу! Шевч. 187. Свекор оженився батько утопився.... *I-іу!*... Шевч. 339.

Губа, бá, ж. 1) Губа. Як би не зуби та не губи, була б душа на дубі. Ном. № 368. Язичок мельне, та й у кут, а губу наточуть. Ном. Поцілував Бондарівну у самії губи. Закр. 100. Иногда въ значеніи: ротъ. *Має губу від нуха до уха.* Ном. № 12982 — ротъ до ушей. З доброї губи добре і слово. Посл. На всю губу. Вполнѣ, совершенно, сильно, очень. Реве на всю губу. Чуб. III. 382. На всю губу пан. Ном. № 1160. *Гріха по всю губу.* Шевч. Въ Галиції—цілою губою. Газда цілою губою. Ном. № 10101. Роспустити губи. Много говорить, врать, сплегничать *А вони вже й роспустили губи; ех, бабська натура!* Ном. Губу закопілити: а) Надуться, разсердиться; б) заважничагь. Ном № 5084 Робити з губи халаву. Не исполнять обѣщанія. Не роби з губи халави. 2) мв. губи. Грибы. *A хто любить губи, губи, а я печериці.* Закр. 87 Вирогло несчислено богато ріжних губ та грибів. Гн. I. 70. 3)=Губаня. Гол. Од. 80, 83. Ум. Губка, губонька, губочка. Миж. 108. Ув. Губище.

Губань, нá, м. Имѣющій большія губы.

Губаня, нí, ж. Родъ нагольнаго тулупа безъ рукавовъ. Гол. Од. 80

Губатий, а. е. 1) Имѣющій большія губы, толстогубый, губастый. Чуб. I. 5. Багатая-губатая, а ще к тому пишина, а вбогая-хорошая, як у саду вишня. Чуб. V. 38. 2) Губатий віл. Волъ съ большой мордой. КС. 1898. VII. 46.

Губеня, нáти, ж. Губка (у человѣка). Ласкальное слово, употребляемое болѣе

во мп. ч.. губенята. *Мале дитя надме губеняти.* Левиц. I. 43. Ум. Губенятика.

Губерещь, рця, м. Губернскій чиновникъ. Котл. МЧ. 432. *Ой до мене губерещо підспаває.* Котл. МЧ. 475.

Губернатор, ра, .и. 1) Губернаторъ. Чуб. V. 973. *Вийшов до Івиги губернатор з судницими.* Кв. II. II. 74. 2) Управляющій имѣніемъ. *Панів-дідичів ніколи й не бачили. Майонтом правили губернатори.* О. 1862. II. 58. Ум. Губернаторчик. *Паночку, губернаторчику, голубчику, съому не правда!* Кв. П. II. 73

Губернаторський, а, е. Губернаторскій. Пишала.... до губернаторського дому. Кв. П. II. 72.

Губерня, нí, ж. 1) Губернія Чуб. V. 978. 2) Губернскій городъ. Сяя дорога до Київа губерні. Чуб. V. 980.

Губерський, а, е. Губернскій. Кого ж ти думаєш діжданісь (женихом)? *Може пана якого, або губернського панича?* Котл. НП. 362.

Губити, блю, биш, гл. 1) Губитъ, истреблять, уничтожать *Що тіло любить, тоє душу губить.* Ном. № 8788. Того в'яжути, того ріжутъ, той сам себе губить.. Шевч. 75. *Не губи мене з світу.* Рудч. Ск. I. 134 2) Терять. Який раз це ти вже зроши губити?

Губитися, блюся, бишся, гл. 1) Но-губляться. 2) Теряться. *Не губись там од неї, бо город великий.* Зміев. у.

Губище, ща, с. Ув. отъ губа. Замкни моим ворогам губи і губища. Чуб. I. 95.

Губка, ю, ж. 1) Ум. отъ губа. Коли гроши кажутъ, то всі мусятъ губки постулювати. Ном. № 1426. Стисну щиро за рученьку, в губки поцілую. Чуб. V. 65. 2) Древесный грибъ, трутнякъ. Полт. Ролурогіз. ЗЮЗО. I. 132. *Під пеньком губка.* Ном № 5396. Пережженній трутнякъ дають собакамъ, заболѣвшимъ водобоязнью Ном. № 13672. Отсюда пословица объ упорномъ, не обращающимъ ни на что вниманія человѣкъ. *Хоч йому губки дай, а він усе свое.* Ном. № 2654. Разсердившись, говорятъ надоѣдливому просителю. Губки, т. е. дам тобі губки. Ном. № 13672. 3) Трутъ. Взяв губку ти прицю, креснув і викресав. Рудч. Ск. II. 202. *Нема ні кресала, ні губки.* Грин. I. 219. 4) Въ основѣ для полотна, находящейся еще на сновальницѣ: то количество нитокъ, которое протянуто между двумя вертикальными сторонами въ одномъ мѣстѣ—отъ колыш-

ка до колышка. Употребляется какъ мѣра полотна: *Однадцять губок полотна було.* Н Волын. у. *Цілу губку я уткала* Черниг. у. 5) „*Полотнище шерстяной ткани, составляющее одну половину запаски, которая сшивается изъ двухъ губок.*“ Вас. 171. 6) —*водяна.* Раст. *Spongia fluvialis.* Л. ЗЮЗО. I. 137.

Губокопілка, ки, общ. Тотъ, который часто губи копилить, т.е. сердится или вожничаетъ. Константиногр. у.

Губонька, ки, ж. Ум. отъ губа.

Губочка, ки, ж. Ум. отъ губа.

Губрій, рія, м.=Губань. Конотоп. у. *Губрієм прозвано його за те, що був велими багатий і добре губатий.* Г. Барв 448. Ув. *Губрійка.* Аф. 370.

Губці, бець, ж. мн. Губки. *Мандзайко, душайко, дай же ми губці.* Гол. II. 484.

Губ'ака, ки, ж.=Губка 2. Радом. у.

Гугиавець, вія, м. Гнусливый человѣкъ. Желех.

Гугиавий, а, е=Гугнявий. Угор.

Гугнати, наю, еш, іл.=Гугнявіти. Угор.

Гугнівий, а, е=Гугнявий. А Кирило Тур.. *гунивим голосом: хиба ж тобі не страшно вмірати?* К. ЧР. 395.

Гугніво, нар.=Гугняво.

Гугніти, ню, ніш, іл. 1)=Гугнявіти. *Щось гунити, ніяк його і не второпаєш, що він вѣрзе.* Стор. II. 69. *Угу, гунити ворона.* Стор. I. 15. 2) Не ясно звучать. *Десь далеко гунив охотничий ріг.* Стор. М. Пр. 110.

Гугнівий, а, е. Гнусливый, говорящій въ носъ.

Гугнівіти, вію, еш, іл. Гнусить, говорить въ носъ. *Мов собака мурличе, та ще й гуняве.* Кв.

Гугніво, нар. Гнусливо. *Як крикне, та ще й гуняво.* Стор. I. 253.

Гуготіти, чу, тіш, іл. Производить глухой шумъ. *Далі стало вже гуготіти, мов клекоче море, або гуде великий вітер здалеку.* Кв. *Дивись, як гуготити огонь, наче у пумі.* Черниг. г.

Гугуй, меж. То же, что и гуп, но еще сильнѣе. *Гупуп навзнаки у сні і роскинув руки.* Рудан. I. 81.

Гудак, ка, м. 1) Музыканть, скрипачъ. Гол. II. 121. *Ой гудаки красно грають, а я не танцюю.* Гол. IV. 500. 2) Насѣк.: скрипунъ, дровосѣкъ, Серафіхъ. Вх. Уг.

234. Ум: **Гудаченько.** *Заірай же ми, іу даченъку, як сам розумієш.* Гол. IV. 480. Гудачбк. Гол. IV. 373.

Гудж, джа, м. Узель. *Біда ж мені з таким мужам, що не в'яже штани гуджом.* Чуб. V. 1152.

Гуджá, гуджgá! меж.=Гиджга Ном № 4357. *А тю його! гуджgá!* Котл. Ен IV. 44.

I. **Гудзъ, зя, м., и пр.=Гудзъ и пр.**
II. **Гудзъ и гудзя!** меж =Гуджа. Гн. I. 25. Kolb I. 65.

Гудимець, мця, м. Волкъ. Борз. у

Гудина, на, ж.=Огудина. Г. Барв 438. *Номалу ж ходи, бо потопчеш гудину у гірках.* Черниг.

Гудяти, джу, диш, ил. Хулить, осуждать, порицать. Мег. 410. *Судите, гудите а сами такї.* Лукаш. 79. *Здорові будъмо, та себе не гудъмо.* Посл.

Гудіння, на, с Порицаніе, осужденіе См. Гудити.

Гудінна, на, с. Гудїнje, гуль. (См Густи). Левиц. I. 389; Левиц. Пов. 83.

Гудіти, ду, дёш, ил.=Гости. Добре гудити, коли в чим шуміти Ном. № 1398 Рѣдко употребляется.

Гудкати, каю, еш, іл. Разсказывать, поговаривать. Люде гудкают — поговариваютъ, ходить слухъ. Вх. Лем. 406.

Гудля, лі, ж, 1) Сумятица, безпорядокъ, смятеніе. Вх. Лем. 406 2) Плохая работа. Вх. Лем. 406.

Гудок, дка, м. Родъ духового инструмента. *Гудеть, як гудок.* Ном. № 13895.

Гудьба, бý, ж Порицаніе, осужденіе См. Гудіння.

Гудючий, а, е Гудящій. *Гудючий лютий зімній вітер* Левиц. I. 35. Гудюча размова Левиц. Пов. 243.

Гуж, жа, м. 1) Гужъ. Ремень для прикрепленія оглобли къ хомуту. Вас. 159 *Коли взявся за гуж, не кажи, що не дуж:* Ном. № 11015. *Пристати з короткими гужами.* Требовать настойчиво. Ном. № 3439.

Гужá! меж.=Гуджа. *Гужа його!* Чуб I. 56.

Гужва, ві, ж. Распаренная дровесная вѣтвь, употребляющаяся для связыванія, обыкновенно въ видѣ кольца. Шух. I. 74, 87, 187.

Гужевнá, ві, ж. Часть плуга. Морд.

Гужівка, ки, ж. = Гужва. Г. Барв. 64; Шух. I. 74.

Гужбв, жві, ж. 1)=Гужва. Угор.

2) Желѣзная цѣпь.... связывающая плугъ съ колесами. Вх. Лем. 406.

Гуз, за, м.=Гудъ. КС. 1893. VII. 447. Ум. Гузин.

Гузя, за, ж. Корма, задняя часть лодки. Черк. у.

Гуздечка, хі, ж.=Уздечка=Вуздечка. Прив'яжи свого коня чим небудь, а сам возьми гуздечку. Грин. II 110.

Гу́зеро, ра, с.=Гузирь I. Вх. Зн. 12.

Гузи́рець, рдя, м. Ум. отъ Гузи́рь.

Гузи́рь, рдя, м. 1) Комель дерева. (гúзєр, гúзір). Шух. I. 88, 176. Комель, нижняя толстая часть снопа. Колб. I. 63. Ном. № 313. МУЕ. I. 83. Чуб. VII. 378. Гузи́рем подавай снопи. 2) Мѣсто, гдѣ мѣшокъ связанъ, завязанъ. Уголь мѣшокъ или косого мѣшечка. Лохв. у. 3) Мѣшокъ въ бреди. Ум. Гузи́рець. А він торбинку за гузи́рець та й висипав груші. Рудч. Ск. II. 30.

Гузи́ця, ці, ж. Задница. Ном. № 5655.

Гузи́чний, а, е. Заднепроходный. Кішна гузи́чна. Прямая кишка. МУЕ. I. 69.

Гу́зір, ра, м. См. Гузи́рь I. Шух. I. 176.

Гу́зка, хі, ж. 1) Тупой конецъ въ яйцѣ. Ив. 41. Тупой конецъ вѣретена. Вас. 153. Грин. II. 318. Тупой конецъ огурца. Валялися недоїдені гузки з огірків. Мир. ХРВ. 410. 2) Мозоль на пяте. Конотоп. у. 3) Бородавка. Гузки... випіхають гузкомъ веретена. Грин. II. 318. 4) Жировая опухоль. Мил. М. 103. 5) Нижний, задній конецъ очіпка, собранный сборками въ пучекъ. Вас. 191.

Гузи́ця, ці, ж.=Гузи́ця. Лохв. у. Ум. Гузи́чка. Лохв. у.

Гу́зно, ва, с. Задница. Ном. № 2995, 2617.

Гузи́янка, хі, ж. Прямая кишка. Харьк. См. Гуничий.

Гу́зок, за, м. Небольшой воль съ малыми рогами. КС. 1898. VII. 44.

Гузву́ти, ву́ю, еш, гл. Мѣшкатъ. Миж. 178.

Гу́з! меж.=Гудъ. Вх. Лем. 476.

I. Гук, меж. Подражаніе сильному звуку.

II. Гук, ху, м. 1) Звукъ. Тишу не чути, а гук чути. Ком. Р. II. 27. Раї цілий радости і пекло мух, пісні слав'янські, голос з того світа, невідомий од серця і до серця гук. Петренко. (Юж.-Р. Зб. А Метл. 40). 2) Крикъ, гулъ, шумъ, стукъ, грохотъ. Мир. Г. 48. Ой гук, ма-

ти, гук, де козаки п'ютъ. Мет. 449. Братчики з веселим гуком підняли діжки з медом та горілкою. К. ЧР. 282. Щось гукне: „Химо. Химо!” та й пійде гук по темному бору, аж лунас. МВ. II. 65. У неділю гуки по селу: Карадіч дочку oddae. Федък. Настя розчахнула двері з гуком. МВ. II. 46. Гук з замкової гармати. Стор. МПр 73. 3) Небольшой водопадъ, порогъ на рѣкѣ. Шух. I. 6. 4) Трубка волынки. О 1862. V. Кух. 37, 34. Гуде, як гук. Ном. № 13895. 5) Птица. а)=Гукало. Вх. Пч. II. 8; б)=Гукарня. Вх. Лем. 406. 6) Насѣк. Scarabaeus sternocerarius. Вх. Пч. I. 7. См. Гуком. Ум. (кромѣ 1 и 2 знач.) Гучок. Вх. Лем. 406.

Гукало, ла, с. Птица=Бугай. Ardea stellaris. Вх. Пч. I. 16. II. 8.

Гука́нія, ни, ж. Крики, окликанія.

Гука́нія, на, с. Крикъ, окликаніе, вовъ.

Гука́рня, ві, ж.=Пугач. Bubo maximus. Вх. Лем. 406.

Гука́ти, каю, еш, гл. 1) Издавать сильный звукъ, громко кричать, призываю кого Заголосить, як та мати, голосна гармата. Гукати=кричати не одну годину. Шевч. 450. Через греблю повалили, гукають, співають. Шевч. 189. Як гукають, так і одгукуються. Ном. № 7127. До могили притала, матусеньки гукала. Мет. 277. Гукає на його. 2) Толкать. Шух. I. 176. 3) Оплодотворять (свинью). Кнорос.... гукає лъху, а тога від того упороситься. Шух. I. 212.

Гука́тися, каюся, ешся, гл. Случаться, совокупляться. Вх. Уг. 234.

Гу́кля, лі, ж. Распутная, гулящая женщина. Желех.; блудница. Вх. Зн. 12.

Гуки́ути, хнú, неш, гл. Однокр. в. отъ гл. гукати. Як ступкне, так і гукнє. Ном. № 7128. Гукиув: здоров, дядьку! Рудч. Ск. II. 80. Загомонять самопали, гукинуть гаківниці. Шевч. 450.

Гу́ком, нар. Много. Дід бабу дрюкомъ яому меду гуком. Ном. № 13968. Гуком бараболі. Грин. Ш. 556. Тепер у мене гуком свиней. Г: Барв. 420.

Гуко́ніти, ну, неш, гл. То же, что и гуки́ути, но съ силой. Грізно гукоунув Грицько. Мир. Пов. I. 116. А чоловік з борозни: „а куди?” як гуконе! Драг 15. Гукоунула гаківниця. Мир. ХРВ. 126.

Гукотія, ті, гукотня, ні, ж.=Гука́нія, Желех.

Гу́ку! меж.=I Гук. Ном. № 12514.

Гу́лавий, а, е. Сумасшедший. Желех.

I. Гу́лий, а, е=Гу́лий.

II. Гу́лий, лого, м. Птица: красношайка. Вх. Пч. II. 12.

Гу́лти, лю, ліш, гл. Соблазнять обманчивыми обещаниями, дурачить обещающими. *А ти все гулила, що він хлібця нам принесе.* Федък. Ш. 161. За вечерею бояре дружечок гулили: подавали їм почесну, а сами ковтали, або з рук їх яку небудь страву виривали. Мкр. Н. 35.

Гу́лиця, ці, ж.=Вулиця. Грин. III. 128, 72, 341. К. Дзв. 173. *А на нашій гулиці усе хлопці молодці.* Грин. III. 99. Ум. Гулонька, гуличка. *Вийди, доною, на гулоньку.* Чуб. V. 651. За дудочку да ї на гуличку. Грин. III. 99.

I. Гу́лі, меж. Употребляется для призыва голубей. *Гулі, гулі, голуби, ви летите суди!* Чуб. Ш. 192.

II. Гу́лі. Употребляется какъ глаголь: гулять. *Не плач, дитинко, гулі підемо.* *Що на нашій та гулиці все гулі та гулі.* Грин. III. 72. Употребляется какъ существительное: гулянье, бездѣльствие. *Гули не одного в лапті обули.* Ном. № 12559.

Гулонька, гуличка, ки, ж. Ум. отъ гулиця.

Гу́ль! меж.=I Гулі.

Гу́льба, бá, ж. Кутежъ, пиръ, пирушка, собраніе гостей. *Об Різдві їх заручили. Гостей-гостей наїхало!.. Гульба точила до самого світу.* МВ. (О. 1862. Ш. 49).

Гу́льбini, bin, ж. мн. Гулянье, собраніе для забавъ, веселаго преизвождения времени. Там гульбini тоді були: зібрались родичі і чужі добрі люди і веселились собі. Новомоск. у.

Гу́льбище, ща, с. Мѣсто гуляній, увеселительныхъ собраній, гульбище. Було гульбище на високій могилі.... Посходять було на ту могилу, балакаютъ, у карти грають, співають. ЗОЮР. I. 280. У нас над річкою є ліс; в тім лісі лощина, де колись було гульбище,—пани гуляли. ХС. IV. 27.

Гу́льбощі, щів, ж мн. Гулянье, веселіе, кутежъ. Не втомлена гульбощами, горем не перемучена, ясна була собі, як тихе літо. МВ. II. 83.

Гу́львіса, си, м. Гуляка, повѣса, шалопай. К. ЧР. 130. Котл. Ен. I. 33. Чуб. I. 245. *А з яру та лісу, з собаками та псарями, їде пан гульвіса.* Шевч. 472.

Гульк, меж. Глядь, вдругъ, внезапно,

шастъ. Грин. II. 226. *Гульк назад—аж стойть поруч чортяка.* Рудч. Ск. I. 63. Аж гульк! зіма впала. Шевч. 81. Аж гульк—і в город причвалав. Котл. Ен. I. 15. *А та собака між жидівське військо—гульк.* Грин. II. 223.

Гу́лька, ки, ж. Развлечевіе, гуляніе, бездѣлье. *А я з гульки додомоньку—єсть де відпочити.* Гол. I. 128. Чаще во мн. ч. *Не ходив ти за волами, але съ ходив за гульками.* Гол. Ш. 82. *Ти все в питки та все в гульки, а об смерті нема ії думки.* Грин. III. 144.

Гу́лькнутi, кну, неш, гл. Юркнуть, вырнуть, внезапно появиться. Так і гулькнув у воду. *Пора, бач, гулькнула не та.* О. 1861. II. 176. 2) Кинуться, броситься, хлынуть. Угор. 3) Крикнуть, хрюкнуть. Угор.

Гу́льма, нар. употребляемое тавтологически для усиленія значенія гуляти. Оттак цілесінъкий день гульма гуляє. Лубен у.

Гу́льнúти, ну, нéш, одн. в. отъ гуляти. Хотілось таки на святий празник гульнуть. Стор. МПр. 153.

Гу́льня, ні, ж. 1) Гуляніе, развлечениe, забава. *Ні гульня, ні робота.* Ном. № 10911. Без його і гульня не гульня. Шевч. 303. 2) Кутежъ. К. ЧР. 88.

Гу́льтай, гу́льтайський и пр.=Гультай, гу́льтайський и пр.

Гу́льтіцáка, ки, м. 1) Голь, бѣднякъ, оборвашъ (вслѣдствіе разгула). *Ви не які небудь бурлаки, гультізаки, а січовики.* Стор. II. 277. 2) Повѣса, кутила, гуляка.

Гу́льтайще, ща, м. Ув. отъ гультай.

Гу́льтай, тя́, м, Гуляка, кутила, лѣнтай, повѣса. Приймак-гультай не хоче робити, бере люльку у кишеню, йде, до коришми пити. Чуб. III. 127. Ув. Гу́льтайще. Великий гультайще. Лукаш. 127.

Гу́льтайка, ки, ж. Женщина гуляка, лѣнтайка. Ум. Гу́льтайничка. Моя дочка гультайничка, дома не ночує. НН.

Гу́льтайство, ва, с. 1) Праздность, лѣнтайничанье, повѣсничество. І який буде лад з твого гультайства? 2) Соб. Лѣнтая, кутилы, повѣсы. Он зібралось уснанше гультайство.

Гу́льтайський, а, е. Принадлежащий, свойственный лѣтняю, повѣсѣ, кутилѣ. З гультая гультайська й робота.

Гу́льтяювати, тяюю, еш, гл. Кутить, повѣсничать, бездѣльничать, бродяжничать.

Грунт продав, а сам піду гультаювати. НВолын. у.

Гулюкати, каю, єш, гл.—на кого. Кричать на кого, бранить кого. Желех.

Гулюмака, хи, жс. Большая шинка. Лохв. у.

Гуля, лі, жс. 1) Дѣтск. голубъ. О. 1861. VІІІ. 8. Чаще во мн. ч. *Прилетили гули та і сили на люлі; а ви, гули, не гудіть....* ХС. II. 195. 2)=**Сич.** Вх. Лем. 406. 3)=**Гуля.**

Гуля-гуч! меж. Крикъ, которымъ гонять гусей. Вх. Лем. 406.

Гулай-городина, ни, жс. Подвижная деревянная башня (для военныхъ надобностей).

Гулака, ки, м и жс. 1) Кутило, гуляка. К. ЧР. 353. *Де ж ти тепер, моя мила, що ти мене знарядила п'яницею-бурла-кою і ледащом-гулякою.* Чуб. № 1061. 2) жс. Правая чепіга. Прил. у.

Гулакати, каю, єш, гл. Кричать. Вх. Уг. 234.

Гулальня, ві, жс.=Гульбище. Він був на гуляльні з нами; там було багато парубків і дівчат. Екатериносл. у.

Гуланка, ки, жс. 1) Гуляніе, развлече-ніе, забава. *Пусти дочку на гулянки.* Чуб. V. 170. *Посходяться де на гулянку під неділю або під свято.* Мир. ХРВ. 87. 2) Свободное отъ занягій время. Употребляется въ выраженіяхъ: *На гулянках, гулянками. Нехай колись на гулянках (гулянками) зроблю.* 3) Въ заборѣ изъ вертикально-стоящихъ досокъ: промежуточъ, оставляемый между досками. Лубен. у. Ум.

Гуланька, гуланочка. *Перебрела дві річенки, а Дунаю ніт, та забула гуланьки, а роскоші ніт.* Мил. 135.

Гулання, вія, с. Гуляніе, веселіе, развлече-ніе. *А без моего миленького гуляння немає.* Мет. 5. *Моя дочка на гулянню, іди подивися.* Чуб. Ум. Гуланнячко Грин. Ш. 256. *Ой жаль мені коханнячки, дівоцького гуляннячка.* Мет. 76.

Гуланочка, ки, жс. Ум. отъ гулянка.

Гулати, ляю, єш, гл. 1) Гулять, расхаживать, ходить, ъздить гдѣ либо. *От хотик і довідався, що царь з дочкою гуляти ме біля річки.* Рудч. Ск. II. *По садочку я гуляю, товариша викликаю.* Мет. 69. *В тій галері од пристані далеко одпускали, Чорним морем далеко гуляли.* Дума. *Вітер віє повіває, по полю гуляє Шевч.* 8. *А думка край світу по хмарі гуля.* Шевч. 9. *Ревуть ляхи, а поста-вець по столу гуляє.* Шевч. 2) Ігутить,

веселиться, гулять, развлекаться, пировать. *Оти знов грошей доволи; знов ковалъ п'є та гуляє.* Рудч. Ск. I. 65. *Гуляй, дитино, поки твоя година.* Ном. *Козацьтво гуляє, байрак гомонить.* Шевч. **Гульма гуляти.** Гулять напропалую. 3) Быть празднымъ. *Козак—душа правдивая, сорочки не має—поли не п'є, так нужу б'є, а все не гуляє.* Ном. № 769. *Роби, не лежи, не гуляй!—сам Бог сказал.* Рудч. Ск. I. 178. **Шлях не гуляє,** т. е. много на немъ народу. Ном. № 11390. *Щоб він, гуляючи, навчив Настусю заповідь.* Шевч. 4) Быть въ гостяхъ, развлекаться въ гостяхъ. Рудч. Ск. I. 82. *То оце вже ви й додому? гуляйте в нас іще.* Черниг. **Гуляйте!**—*Гуляли б, та хліба не брали.* (Шутка). Ном. № 11876. 5) Играть (въ различные игры). *Вони... гуляють у карти.* Рудч. Ск. I. 107. *Гуляють у тісної баби.* Рудч. Ск. I. 199. 6) Танцевать. О. 1862. IV. 25. *Він як заграв на ту дудку, то увесь товар і я гуляли до самого вечора.* Грин. II. 82. 7) О животныхъ: быть въ періодѣ случки, бѣгаться. *Наша корова тепер same гуляє.* Полт.

Гулатися, ляюся, єшся, гл. 1) Играть чѣмъ. *Чи будеш ним, мов пташкою, гулятись, на ниточці приб'яжеш для дитини?* К. Іов 92. 2) Безлично: гуляеться, гулялося, возвр в отъ **гуляти 1, 2.** *Гуляй, серце дівчино, поки гуляється.* Чуб. V. 275. *Мені з своїм родом добре гуляється.* Чуб. V. 275. 3)=**Гуляти 2.** *Лучче мені пить-гуляться та й нікого не бояться.* АД. I. 151.

Гулатоньки и гулаточки, неспрягаємий ум. глаголь отъ **гуляти.** *А тепер єсс у пригоді, гулятоньки годі.* Гол. I. 325.

Гулящий, а, е. 1) Праздный, свободный, нерабочій, гулевой, незанятый. **Гуляща скотина.** Чоловік гулящий. Чуб. V. 672. *Прокидаетесь таіий час, що вони й гулящи бувають і одпочинуть та-ки як слід* Драг. 172. *Все тес гуляще, дак таке вчинене.* (О. 1862. III. 40). **Гулящий час.** Свободное время. *Приходить до мене гулящого часу.* Левч. 35. *А я осе гулящим часом до вас.* Левиц. I. 324. 2) Лишній, ненужный, свободный. *Оце со-кира гуляща—візьми її.* **Гулящий кінець** мотузка, т. е. ни къ чему не привязанный. Чуб. III. 99.

Гумен, на, м. Игуменъ. *Гумен у них був чоловік дуже побожний.* Рудч. Ск. II. 201

Гуменія, вії, ж. Гуменя. Змів. у.

Гумений, ного, м. По образ. прил. Прикащикъ при гумнѣ, надзирающій за работами тамъ; сторожъ при гумнѣ, гуменщикъ. Рудч. Ск. I. 87 Kolb. I. 68.

Гуменик, ка, м.=**Гумений.** Борз у.

Гуменце, ця, с. 1) Ум. оғъ гумно. Чуб. Ш. 251. 2) Тонзура у католического духовенства. 3)—попо́ве. Раст. Tagachasum officinale Wigger. ЗЮЗО. I. 138.

Гумище, ща, с. Мѣсто, на которомъ прежде было гумно, гумнище.

Гумно, на, с. Гумно. Га. II. 60. Грин. Ш. 19. Густо пшениці на новині, да високі стоги на гумні. Мет. 165. Ум. Гуменце.

Гумоннява, ви, ж. Говоръ, шумъ. Оттамъ десь гумоннява, аж сюди чутъ. Лебед. у.

Гумор, ру, м. Юморъ. Левиц. (Пр. 1868, 474).

Гумористичний, а, е. Юмористический. Швидко почулася і українська мова, на-звіть між поляками, в гумористичних оповіданнях. Левиц. I. 463.

Гуна, ні, ж.=**Луна** 2. Харьк.

Гунати, наю, еш, гл.=**Лунати.** Харьк.

Гунодза, зи, ж. Шишка. Черном.

Гунственний, а, е. Бранное: шельмовскій, собачій. Гунственна душа. Рк. Марковича.

Гунство, ва, с Бранное: шельмовство, собачество. Рк. Марковича.

Гунуті, ну, иеш, гл. 1) Дунуть, загудѣть, зашумѣть, крикнуть. Як гуне,—такий вітер! Змів. у. Він разом як гуне! 2) Кинуть, броситься. Гунем огулом на врага. Мкр. Г. 31. Собаки так і гунули, та вп'ять назад. О. 1861. V. 72.

Гунцевол, ла, м. Бранное: собачій сынъ, шельма. (См. Гунстево). Кажу вам: сідайте гунцеволи! Рудч. Ск. II. 204.

Гунцевйт, та, м. 1)=**Гунцевл.** Утік гунцевом. Ном № 1173. 2) мн.=**Муцин** 2. Вх. Лем. 436.

Гуньба, бý, ж. Раст. Melilotus coerulea Lam. ЗЮЗО. I. 128. См. Буркун.

Гунька, ки, ж. 1)=**Гуня.** Гол. Од. 44, 75. На тім молодці сірая гунька. Гол. II. 59. 2) Гнусаяцая, говорящая въ носъ жениц на. Чerk. у.

Гуня, ні, ж. Верхняя суконная одежда, сермяга. Гол. Од. 44, 45, 75.

Гунайий, а, е=**Гугнявий.**

Гуняти, няю, еш, гл.=**Гугнявіти.**

Гун! меж. для выражения глухого звука

отъ паденія и удара, глухого топота. Як стане молотити, то все ціпом гун, гун! Рудч. Ск. I. 56. Гун його кулаком у спину!

Гупалка, ки, ж. Игрушка: родъ дудки изъ бузины съ вынутую сердцевиною для стрѣльбы (то же, что и пукалка). Васильк. у

Гупало, ла, м. 1)=**Гукало.** Вх. Пч II 8. I. 16. 2) малѣ. Пт. Ardea minuta Вх. Пч. II. 8.

Гупати, паю, еш, гл. 1) Топать. 2) Ударять, производя глухой звукъ.

Гуннути, ну, неш, гл. Однокр. в. оті гупати. 1) Топнуть. 2) Ударить съ глухимъ звукомъ. Так і гуннув його кулаком по спині. Як гунне у двері, так вони й розлетілись. Чуб. II. 22.

Гупотіти, почу, тиш, гл. То же, что и гупати, но о дѣйствіи учащеною. Чи до нас хлопці гупотять? Драг. 34.

Гупотнява, ви, с. 1) Топотъ. Чую: гу потнява по дорозі,—думав, що коні біжать. Новомоск. 2) Сгукотя (глухими ударами).

Гур-гур, меж. звукоподражаніе грохоту Гур-гур-гур! щось страшно загуркотіло, (їдуши) по під вікнами й стихло. Левиц. Пов. 317. А тут грім помаленьку: гур-гур-гур. О. 1862. V. 80. У М. Вовчка о разсыпавшихся бусахъ. Як ірвоне з себе коралі дорогі—геть одкинула,—тільки вони гур-гур, роскотилися. МВ. II. 160.

Гура, ри, ж. Масса, гурьба. Печени разної три гури. Котл. Ен. V 14. Купа й гура і три оберемки. Ном. № 7684.

Гурака, нар. Поднявъ руки вверхъ (ловиць, напр. мячъ, брошенный вертикально вверхъ); Гурака хватает гилку. Радом. у.

Гуральник, ка, м. Работникъ на винокурнѣ. Левч. 135.

Гуральня, ві, ж.=**Гуральня.** Ном № 11659.

Гурба, би, ж.=**Юрба.** Вх. Зв. 12.

Гурготіти, гочу, тиш, гл.=**Гуркотіти** Гурготить, стукотить, штири коні біжить. (Колесо). Чуб. I. 310.

Гургуд, меж. для выражения звука отъ паденія. Як перескакував уже, гургуд!—каже. Ном. № 13663.

Гурда, дý, ж. 1)=**Вурда.** 1. Сим. 77. 2)=**Вурда** 2. Вх. Зя. 8.

Гуркало, ла, с. 1)=**Гуркотій.** Вх. Зл. 12. 2) Домовой. Вх. Зя. 12. Желех. 2) Дѣрская игрушка: родъ погремушки на чигкѣ Миж. 178. 4) Маленький водопадъ. Желех.

5)=**Суреля.** Одкіда́в сурелі (або гуркала). Ном. № 10879.

Гуркати, каю, еш, гл. 1) Стучать, грохотать. Прибіг він до хати, став у двері гуркати. Рудч. Ск. I. 170. Дощечка густиме та гуркатиме. Чуб. Ш. 99. Гуркали дверима. Левиц. Пов. 167. См. Грюкати. 2) О досні: сразу выжимать молоко изъ всего вымени. Вівчар.... ловить (вівцю) за дійки і перед їх продуює пальцями; потім гуркає рукою відразу з цілої ікры. Шух. I. 193. 3) Ворковать. Голуб гуркат. Вх. Лем. 406.

Гуркіт, коту, ж. Стукъ, грохотъ. Желех. У млині такі гуркоти, туркоти, що не дай Господи. ЕЗ. V. 197.

Гуркнути, ну, неш, гл. Однокр. в. отъ гуркати. 1) Стукнуть, грохнуть. Ганна гуркнула дверми, аж вікна задзвеніли. Левиц. I. 54. См. Грюкнути. 2) Крикнуть басомъ. Чого ти кричиши на мене?—гуркнув він басом. Левиц. Пов. 59.

Гуркота, ти, ж. 1)=**Гуркіт.** 2) Мурлыканіє. А на кота— гуркота, а на діти— дрімота. Мет. 3.

Гуркотати, кочу, чеш, гл. 1) Грохотать, стучать. 2) Ворковать. Ой ну люлі, люлі! налетіли гулі, стали гуркотати, що дитині дати. Дѣтск. пѣсня. Ой голуб где, голубна гуркоче. Чуб. V. 280.

Гуркотій, тія, ж. Стучащий, неспокойный человѣкъ. Рк. Левиц.

Гуркотіти, кочу, тиш, гл.=**Гуркотати** 1. Грин. Ш. 673 Стукотить, гуркотить, як сто коней біжитъ. (Загадка: грім). Ном., стр. 291, № 47 На гориці шось стука та гуркотить. Миж. 130. За громом громи гуркотять Греб. 374.

Гуркотлівੋєць, вця, ж. Лѣсной голубъ, дикий, сизый голубъ, Columba oenops. Вх. Пч. II. 9.

Гуркотлівий, а, е. 1) Производящій стукъ, грохогъ, грохочущій 2) Воркуцій.

Гуркотлівочка, ки, ж. Ласкат.: воркующая. Чи забула, голубонько-гуркотливочко, чого бігла сюди? МВ. II. 114.

Гуркотні́ча, чі, ж. Сильный стукъ, стукотня, грохогъ. Там таку гуркотнечу підняли, що страх!

Гуркотні́я, ві и гуркотні́ява, ви, ж.=**Гуркотнеча.** Черк. у.

Гурма, ми, ж. Толпа. За нею хлопці гурмою ходять. Чуб. V. 215. См. Юрма.

Гурман, на, ж.=**Гуска** 2. Желех.

Гурманка, ки, ж. 1) Большой комекъ

овечьяго сыру Желех. Вх. Зн. 12. 2)=**Гуска** 2. Желех.

Гурманба, нар. Кучей, толпой. Желех.

Гурмом, нар. Толпой, гурьбой. А ззаду, ишли під бунчуком червоним татарами. гурмои. К. МБ. XI. 154.

Гурбок, рка, м.=**Огірок.** Ном. № 6660. Маркев. 153. Ум. Гурбочок. Повна як гурочок. МВ. I. 8.

Гурбочковий, а, е. Одна изъ разновидностей зеленаго цвѣта (о матеріи). Який очіпок до лиця: чи гурбочковий, чи кумачевий, чи квітчастий. Г. Барв. 338.

Гуррикан, ну, м. Ураганъ. І мов той гуррикан ширококрилий я мчусь. К. МБ. XI. 144. Тучі, що вітрами гонить-крутить гуррикан летучий. К. МБ. XI. 142.

I. Гурт, та, ж. 1) Стадо (о скотѣ). По сусіству чужі гурти і отари скрізь паслись. Стор. II. 8. 2) О людяхъ: толпа, собраніе, общество, компания. Женуть гуртами християн у колізей. Шевч. 613. У гурті, то й смерть не страшна. Ном. № 10721. У гурті каша єстесь. Ном. № 10731. Продисмо до гурту. МВ. (О. 1862. Ш. 57). 3) О неодушевленныхъ предметахъ: группа. Кожну зірку нарізно не заприпітиши, а хиба тільки цілий гурт їх. Ком. Р. I. 50. 4) В гурт, до гурту. Въ одно мѣсто, вмѣстѣ. Воюк, медвідь і кабан зібрались у гурт. Рудч. Ск. I. 22. Прощиндрив Солопій горох і просвистав, а за горохом в гурт і жито, і пшеници. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 96). Ходім же до гурту. Стор. II. 21. 5) За гурт. Вмѣстѣ. Бувайте здорові! промовив усім нам за гурт. МВ. II. 132. 6) Гурт на гурт. Всего па всего. Скільки зір гурт на гурт. усіх, — цьому ще ніхто й рапуби не склав. Ком. Р. I. 49. 7) Продавати на гурт. Продавать оптомъ. Сумск. у. Ум. Гурбок. Ном. № 10733.

II Гурт, нар. Много. Употребляется преимущественно съ ограничениемъ: не. Не гурт у мене гроши: так там який карбованецъ лишился. Та й дичини було не гурт-то потраплю піймати. Левиц. I. 122.

Гуртівник, ка, м. Оптовый торговецъ. Шух. I. 271. Желех.

Гуртобранець, нія, ж.=**Гуртолправ.** По-за гаем, гаем, гаем зелененьким там стояли гуртобранці з своїми гуртами. Нп. Александров. у.

Гуртовий, а, е. 1) Совмѣстный, общій, колективный. Святилась гуртова робота

та чортова з'їжа. Ном. № 10733. 2) Оптовый. Гуртовий продаж. 3) Незаконнорожденный (въ насищку). Чий це хлопець?—Це гуртовий Терешко. Гуртові дити.

Гуртóк, тка́, м. Ум. отъ гурт.

Гуртбм, нар. 1) Совместно, общими силами. Гуртом заспівали. Шевч. 61. Піймали щуку молодці, та в шаплиці гуртом до суду притаскали. Глб. 2) Оптомъ. Купуйте все гуртом.

Гуртопráв, ва, м. Гуртовщикъ, пастухъ, гонящій гурт.

Гуртопрáвця, ці, м. = Гуртоправ Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гуртувати, тýю, еш, ил. Соединять, собираль вмѣстѣ, въ одно общество, собраніе, въ одну толпу Желех.

Гурчáння, на, с. Гудъніе, журчаніе.

Гурчáти, чу́, чи́ш, ил. 1) Гудѣть, журчать. Де взялися бурі й вітри,—і стучать, і чурчатъ. Лукаш. 81. Дощ чурчить. МВ. II. 187. 2) Ворковать. На церкві голуб чурче. Гол. IV. 438. 3) Рычать. Іди у ліс, будеш медведьом та й будеш чурчати, поки світа. Гн. I. 69. 4) О свинѣ: имѣть слuchку. Угор.

Гусáк, ка́, м. 1) Гусь самецъ. Гусак гуску кличе. Ни. 2) Языкъ, дыхательное горло и легкія, вмѣстѣ взятые (терминъ мясниковъ), ливеръ. Телячий гусак. 3) Ножная длинная колодка, въ которую заковываютъ вѣсколько. человѣкъ. Ум. Гусачокъ.

Гусаковий, а, е. Относящійся, принадлежащий гусаку 1. Гусакове пір'я.

Гусár, ра, м. 1) Гусарь. Чуб. V. 426. 2) Родъ танца. Ум. Гусарикъ. Чуб. V. 716. 3) Гусари на коні. Родъ дѣтской игры Ив. 31.

Гусáрин, на, м. Гусарь. Не вернулся із походу гусарин-москаль. Шевч. 487.

Гусárка, ки, ж. 1) Жена гусара. Шевч. 487. 2) Родъ теплой женской кофты. Славяносерб. у.

Гусárський, а, е. Гусарский. Левиц. Пов. 147.

Гусárь, ря, м. = Гусар 2. Після сіх други струяли гусаря. Мкр. Н. 30.

Гусачóк, чка́, м. Ум. отъ гусак.

Гусаш, ша, м. = Сороківецъ. Желех. Гол. III. 431.

Гусевиця, ці, ж. Мѣсто, гдѣ хранять гусли. Гусовки шмарте до гусевниці. Гол. II. 57.

Гусельниця, ці, ж. Гусеница. Вх. Пч I 6
Гусельня, ні, ж. = Гусельница. Подольск. г.

Гусениця, ці, ж. = Гусельница.

Гусень, ні, ж, соб. Гусеницы. Саранок окрила ввесь Сипет, налило гусені у поле. К. Псал. 241. Одколи як тепло вже стало, а гусені нема, черви зовсім таї мало. Греб. 365.

Гусеня, ня́ти, с. Гусенокъ. Гуси-гуси, гусенята, візьміть мене на крилята Рудч. Ск. Ум. Гусенятко, гусеняточка, гусенятонько.

Гуси. См. Гусь.

Гусíмєць, мця, м. Раст. Arabis Thaliana. Вх. Пч. II. 29.

Гусíнець, нця, м. Раст. Gagea pusilla Schult. ЗЮЗО. I. 123. См. Гусятник

Гусíвки, вок, ж. мн. = Гусевки. На гусівках грає. АД. I. 38.

Гусíй, я, е = Гусачий. Гуся трава Раст.=Спориш, Polygonum aviculare L. Вх. Уг. 234.

Гусíр, ра, м. = Гусир. Вх. Пч. I. 14

Гуска, ки, ж 1) Самка гуся, гусыня Ном. № 4116. А щоб тебе гуска вбринула. Ном. 2) Соль въ столбикъ, ступка соли. МУЕ. I. 98. Гуска соли. Шух. I. 101. 3) Родъ печевья. Попекли свали гуски. О. 1862. IV. 34. (Нп). На таріллу кладе чарку горівки і гускуabo колач Грин. III. 506. 4) мн. Раст.: Nymphaea alba L., ЗЮЗО. I. 129. См. Лагатя. Ум Гусонька, гусочка. Нароблюють невеличих калачиків довгих (гусочки). О. 1862 IV. 13.

Гусла и гуслі, сөл, ж. мн. 1) Гусли. Ой ти, Давиде, свой гусла стрій! Чуб. III. 384. На гуслі грає, красно співає. Чуб. III. 274. 2) Скрипка. Вх. Уг 234. Въ свадебной пѣснѣ: Гусла гудуть, до двора йдутъ. Наряжайся, дівко Маруся, бо возьмутъ тебе. Мил. Св. 35. Гусла загули.... Гуляє князь, гуляють гости, ревуть палати на помості. Шевч 331. Ум. Гусленки. Грин. III. 473, гуслоньки, гусовки. Та все стиха у гуслоньки грає. Мет. 260. Гусовки шмарте до гусевниці. АД. I. 37.

Гуслянка, ки, ж. Сладкое молоко, сваренное, а потомъ окисшее. Гн. II. 221. Шух. I. 141, 109. См. Ряжанка. ЕЗ. V. 43.

Гусля́р, ра, м. Играющій на гусляхъ, гусляръ.

Гусляти, ля́ю, еш, гл. Игратъ на скрипкѣ. Угор.

Гусник, ка, м. Гусятня, гусиный хлівъ.
Гуснути, ну, неш, гл. Сгущаться, дѣлаться гуще. *А глина все гусне, гусне.* Канев. у. *Кров у жилах гусне, холодіє.* К. МВ. XII. 266.

Гусовки, вов, ж. мн. Ум. отъ гусла.
Гусонька, ки, ж. Ум. отъ гусь, гуска.
Гусочка, ки, ж. Ум. отъ гусь, гуска.
Густинна, ѿ, ж. Чаща, густой лѣсь, зарость.

Густій, ду, деш, гл. 1) Гудѣть. *Грім гуде.* Ном. № 7215. Аж земля гула під ногами. Левиц. I. 378. Голосно ѹ жалібно гув новий дзвін. Левиц. I. 388. Дощечка густиме та гуркатиме. Чуб. III. 99. Шумить, гуде вітер по дуброві. Лукаш. 70. 2) О насѣкомыхъ: жужжать. *Бджоли гудуть. Жук летить і гуде.* 3) О толубяхъ: ворковать. *Ой у лісі на горісі три голубоньки гуде.* Мет. 89. Также о крикѣ и пныхъ птицъ: *Принутень гув.* Св. Л. 211. *Гуде сумно одуд.* Мир Пов. II. 120. 4) Говорить разомъ многимъ такъ, что голоса сливаются въ одинъ общий гулъ. *Гула козацька рада.* Щог. Сл. 33. 5) У кишеної гудé. Пусто въ карманѣ, въ карманѣ свистить. Ном. № 1485.

Густій, а, є. Густой, частый, плотный. *Хилітесь та густій лози.* Мет. 24. *Густа каша дітей не розгонить.* Ном. Густий гребінець. Густий гай. Мет. 66. Густий, як патока. Густее покривало. 2) Плотный, сильный. Густий віл. Каменец у. *Де густа рука, не треба і дрюка.* Ном. № 7361. Густа земля. 3) Многолюдный. *Базарь густий, як ямарок.* Г. Барв. 401. 4) Обильный (объ урожаѣ). *Врожай того літа не густий удався.* Мир. Пов. I. 111. Ум. Густенъкий, густесенъкий.

Густиня, ні, ж. Густота.

Густіръка, ки, ж. Родъ рыбы. Александровск. у. (Стрижевск).

Густіти, гущу, стиш, гл. Сгущать, дѣлать гуще, плотнѣ. Вх. Лем. 406.

Густість, тести, ж. Густота. Желех.

Густіти, тію, еш, густійшати и густішати, шаю, еш, гл. Густѣть. О. 1862. Ш. 33. *Ліс все густішає. Молоко густішає.*

Густо, нар. 1) Густо. *Де густо, там не пусто.* Ном. № 1368. Густо замісила тісто. 2) Обильно. *Густо слози ллються.* Млак. 50. 3) Во множествѣ, много. *Монастир весь богомолиці густо обсту-*

нили. Млак. 46. Людей було не дуже густо. 4) Часто. *Густо дівиться, та рідко бачить.* Ном. № 6608. Часто ѹ густо. Очень часто. *Моя мати часто і густо плаче за мною.* Чуб. I. 250. Таких парубків часто ѹ густо можна зустріти по наших хуторах та селах. Мир. ХРВ. 4. 5)—дзвонити. Звонить во всѣ колокола. Як вийшла вона слідом за попадею, то вже густо дзвонили, аж стара дзвіниця хиталась. Г. Барв. 158. Ум. Густенъко-густесенъко.

Густоволбсий, а, е. Съ густыми волосами. Желех.

Густолистий, а, е. Съ густой листвой. Желех.

Густрик, ка, м. Кукишъ. Борз. у.
I. Гусь, меж. Призывъ для гусей. Kolb. I. 66. Также: гусь-на. Вх. Уг. 234.

II. Гусь, сі, ж. 1) Гусыня. Аж там пливє гусь: *Помагай-біг, біла гусь!* Лукаш. 142. Мудрий мудрець гусю ореть. (Загадка: письмо). Ном., стр. 303, № 473. Чаше употребляется во мн. ч.: гуси—гуси, самки и самцы. Чи то гуси кричать, чи лебеді ячати. Макс. (1834) 5. 2) мн. гуси. Родъ игры. КС. 1887. VI. 482; Ив. 58. 3) Гусей підпушнати. Вратъ, пускать сплетню. Ном. № 13821. Ум. Гусонька. Всі гусоньки на став полетили. Грин. Ш. 628.

Гусю, меж.=Гусь. Вх. Лем. 406.

Гуся, сяти, с.=Гусеня. Ном. № 3411.

Гуся-на! меж.=I. Гусь. Вх. Уг. 250.

Гусар, ра, м. 1) Гусь—гермафродитъ. ЕЗ. V. 173. 2)=Гусятник 1. Вх. Лем. 406.

Гусята, сят, с. мн 1) мн. ч. отъ гуся.
2) Накожная болѣзнь.

Гусятина, чи, ж. Гусиное мясо, гусатина. Снідання дає—все гусятину. Чуб. Ш. 403.

Гусятник, ка, м. 1) Пастухъ гусей. Желех; Вх. Зн. 12. 2)=Гусник. Св. Л. 27. 3)=Гусятница. Кіев. 4) Раст: а) Gagea pusilla Schult. ЗЮЗО. I. 123; б) Potentilla Anserina L. ЗЮЗО. I. 132; в) Желтый птицемлечникъ, гусиный лукъ, Gagea lutea. Константиногр. у.

Гусятница, ці, ж. Родъ большой глиняной кастрюли. Вас. 181.

Гусячий, а, є. Гусиный, гусачий. Беруть кістку з гусячого крила. Чуб. Ш. 99.

Гусячка, ки, ж. 1) Гусиный пометъ. Вх. Лем. 406. 2) Раст. Potentilla anserina. Вх. Лем. 406.

Гута, ти, ж. Стекляный заводъ. *Палає, як у гуті.* Ном. № 14045.

Гутисько, 'ка, гутіще, ща, с. Мѣсто, гдѣ былъ стекляный заводъ. Желех.

Гутіння, ня, с. Крикъ тетерева, токованье. Шух. I. 238.

Гутір, торі, ж. Разговоръ, бесѣда. Мкр. Н. 8. *Всяку гутір піддобраля, мов медком, словами.* Мкр. Н. 22.

Гутірка, ки, ж.=Гутір. Г. Барв. 201, 446.

Гутіти, чу, тиш, іл. 1) Шумѣть, гудѣть, шипѣть. Желех; Вх. Зн. 12. 2) О тетеревѣ: кричать, токовать. Шух. I. 238.

Гутник, ка, м. Мастеръ на стекляномъ заводѣ.

Гуторити, рю, риш, іл. Разговаривать. К. ЧР. 47. *Годі вже вам гуторить про свої смутки.* К. ЧР. 33. *На нашому хуторі по нашему й гутори.* Посл. Зібрались три дівчини на Різдво, гуторять собі. Грин. I. 284.

Гутю! То же, и тю, крикъ на волка. Звенигор. у. *Не раз, не два псами цвали, гутю, гутю викликали.* Грин. Ш. 283.

Гухналь, ля, м.=Ухналь.

Гуц-гùці, гуць-гùці! меж. для выражения подырокиванія. Ном. № 9259 (преимущественно о подбрасываемомъ ребенкѣ).

Гùцати, цаю, еш, іл. Подкидывать на рукахъ дитя. Ном. № 9259.

Гùцул, ла, м. Гуцулъ, житель гуцульщины. Ном. № 4694.

Гуцулія, лії, ж.=Гуцульщина. Желех.

Гуцулка, ки, ж. 1) Жительница гуцульщины. Желех. 2) Родъ народной пѣсни, напѣва. Желех

Гуцулок, лка, м. Маленькая гуцульская лошадь. Желех.

Гуцульський, а, е. Принадлежащий, свойственный гуцулу. Желех.

Гуцульщина, ни, ж. Мѣстность въ Галиціи (уу. Косивскій, Печенижинскій, Надвирнянскій) и Буковинѣ, заселенная гуцулами.

Гуцулак, ка, м. 1)=Гуцулок. Желех. 2) Очень короткій гуцульскій тулупчикъ. Желех.

Гуць. См. Гуц.

Гуцьбок, цька, м.=Гук. З. Вх. Лем. 406.

Гуциюю, меж.=Гуць-гуді. Въ слѣдующей приговоркѣ въ значеніи: дитя. А що мені по конях, по волах, коли въ мене гуциюю на рукахъ. Ном. № 9261.

Гуч! меж., которымъ гонять гусей==Гиля. Вх. Уг. 250.

Гучати, чу, чиши, іл. 1) Звучать, шумѣть, гудѣть. *Порожня бочка чучить, а повна мовчить.* Ном. № 1474. *Через гору високую тихий вітер чучить.* Гол. IV. 515. *Вода чучить.* МВ. (О 1862. III, 77). *Гучить з гармат стріляння людожерне.* К. ЦН. 268. 2) Кричать. Вх. Зн. 12. 3)=Сварити. Вх. Зн. 39.

Гучжá! меж.=Гуджа. Ном. № 4358.

Гучливий, а, е. Гудящій, жужжащий. Хрущи літають чучливі. МВ. II. 78.

Гучний, а, е. 1) Звонкий, громкий, звучный. З себе була висока, ограйна, говірки скорої, гучної. МВ. II. 31, 2) Веселый, шумный. Йї забажалося життя світового, гучного. Левиц. I. 339. *Гучне весілля справили.*

Гучність, ности, ж. Звучность, звонкость. Желех.

Гучніти, вію, еш, іл. Становиться болѣе шумнымъ, звучнымъ.

Гучно, нар. Звонко, громко, шумно. Ком. Р. II. 27. *Говорить гучно.* МВ. (О-1862. III. 72). *Разом усі гучно рушили.* Г. Барв. 205.

Гучбок, чка, л. 1) Заговщикъ при облавѣ. Левч. 135. 2) Игрушка: волчокъ. 3) Особаго рода игрушка изъ кости. 4)=Гупало 2. Вх. Пч. II. 8. 5) Насѣк.=Бурчало. Вх. Пч. I. 7. См. Гук'З знач. и слѣд.

Гушматок, тка, м. Освобожденная отъ кострики волокна ковопли. Шух. I. 147.

Гущ, щі, ж.=Гуща 2. Вх. Лем. 406.

Гуща, щі, ж. 1) Гуща, подонки, осадокъ. *Там тільки на денци.. гуща зосталась.* Рудч. Ск. II. 205. 2) Чаща, густое мѣсто. *Де ліси і гущі—прорубували просіки.* Стор. II. 123. 3) *І він у ту гущу.* И онъ туда вмѣшался. Г. Барв. 336.

Гущавина, ни, ж. Чаща, густо заросшее мѣсто. Левиц. I. 374.

Гущавник, ка, м.=Гущак. Вх. Зн. 13.

Гущак, ка, м. Кусты, густой кустарникъ. НВолын. у.

Гущики, ків, м. мн. Чаща лѣсная. *Несе у ліс, у гущики.* Гн. II. 111.

Гущиня, ві, ж.=Гущавина. Рудч. Ск. I. 133.

Гущовина, ни, ж.=Гущавина. Драг-184. МВ. I. 157. *У гущовині зеленій зникне.* МВ. I. 18.

Г, пред.=К. Ogon, Studien, 189. Добре
у лежачий колоді і огонь класти. Ном.
№ 4623. Їден у лісу, другий у бісус. Ном.
№ 6664.

Габелковий, а, е. Сдѣланный изъ те-
лячей кожи.

Габелок, лка и габель, ля, м. Кожа
молодаго теленка.

Габзувати, зую, еш, гл. Позорить.

Габлі, лів, м. мн.=Каблі.

Гава, ви, ж. 1) Ворона. Драг. 272. Як
гава до Юр'я у житі сховастися,—буде
добре жито. Миж. 157. 2) об. Зъвака,
ротозѣй. Гави ловити. Ротозѣйничать. Він
гав ловив та витрішки продавав. Котл.

Гаве́га, ги, ж. Ув. отъ гава. Миж. 181

Гавеня́, на́ти, с. Вороненокъ. Гава ѹ
говоре: шо хоч візьми, тіко не руши моїх
гавинята. Драг. 272

Гавзун, на, м. Большой горшокъ. Вх.
Зн. 12.

Гавити, ся, влю, ся, виш, ся, г.т.
Ротозѣйничать. (Залюбовск.).

Гавра, ри, ж. 1) Зимняя берлога мед-
ведя. Виглянув, як медвід з гаври. Фр.
Пр. 160. 2) Часть. Желех. Роспустити гав-
ру=Гаврати. Отъ распустив гавру. Вх.
Зн. 13.

Гаврати, раю, еш, гл. Сильно кричать,
орать. Вх. Зн. 12.

Гавячий, а, е. Вороний. Новомоск. у.

Гагати, гаю, еш, г.т.=Гегати. Вх.
Лем. 406.

Гаготати, гочу, чеш, г.т.=Гагати. Вх.
Уг. 235.

Гаджала, ли, ж. 1) Лодыжка. Вх Зн.
13. 2) Зберу тя по гаджалах. Ударю тебя
по ногамъ. Вх. Зн. 13.

Гаджамагати, гаю, еш, г.т. Непонятно

или на непонятномъ языке говорить. Во-
лохи гаджалагают. Вх. Зн. 13.

Гаджело, ла, с. Кубарь, валчокъ. Вх.
Зн. 13.

Гадзұля, лі, ж. Навозный жукъ. Вх.
Зн. 13.

Гáзда, ди, м. Хозяинъ. Желех. Ном.
№ 10101, 11117. Ум. Газдин, газданька,
газдочка. Гол. Ш. 42. Газдику, де ти
ідеси? Гн. II. 22. Газдойко, ту нема ни-
кого? Драг. 309.

Газдінечка, ки, ж. Ум. отъ газдина.

Газдінити, ню, ниш, гл. Быть хозяйств-
кой. Вх. Лем. 407.

Газдінька, ки, ж. Ум. отъ газдина.

Газдіня, ні, ж. Хозяйка. Гол. II. 619.
Ум. Газдінька, газдінечка, газдінонька.
Драг. 407, 412. ЕЗ. V. 28.

Газдівка, ки, ж.=Газдівство. Вх.
Лем. 407.

Газдівний, а, е. Хозяйственный. Желех.

Газдівство, ва, с. Хозяйство. Вх. Лем.
407.

Газдівський, а, е. Хозяйский.

Газдовитий, а, е.=Газдівний. Желех.

Газданька и газдочка, ки, м. Ум.
отъ газда.

Газдування, на, с. Хозяйничанье.

Газдувати, дую, еш, гл. Хозяйничать..
Гн. I. 160. Як я буду газдувати такий
молоденький? Гол. II. 380.

Газдусьо, ся, м., Ласк. отъ газда..
Зіднаці вам, газдусю, бо я сі свужби
глядам. Гн. II. 153.

Гайды, ди, ж. 1) Родъ пастушьей сви-
рѣли. Вх. Зн. 13. 2) Волынка. Вх. Зн. 13.
Ум. отъ 1 и 2 знач. гайдица, гайдичка-

Вх. Зн. 13. 3) Плохая собака Вх. Зн. 13. 4) об. Негодникъ, негодница. Желех.

Гайдаръ, ря, м. Музыкантъ, играющій на волынкѣ. Вх. Зн. 13.

Гайдиця, ці, гайдичка, ки, ж. Ум. отъ гайда 1, 2.

Гайдувати, ду́ю, еш, гл. Играть на волынкѣ. Вх. Лем. 407.

Гала!=**Гайда!** Сів на коня та й **ла-ла** на той плац. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Галаган, иа, м. 1) Искра, головня. Ще же не згасло галаганомъ козацькое сонце. К. Досв. 219. 2) Большой мѣдный горшокъ. Желех. 3) Старинная мѣдная монета въ 4 крейцера. ЕЗ. V. 91. Вообще мѣдная монета. У Марка тилько грошей, шо ним ліку не знати: два слупа золота, два слупа десяментів, а три срібла, а ціла гора галаганів. Драг. 331. 4) Икра изъ бѣлой рыбы. Ноп. 102. 5) Поплавокъ въ рыболовныхъ сѣтяхъ. Браун. 9 и 10. Вас. 186. МУЕ I. 45.

Галамагати, гаю, еш, гл. 1)=**Гаджалагати**. Вх. Зн. 13. 2) Вздоръ говорить. Не буду казать, нічого галамагать язикомъ: не чув, хоч і був тамъ. (Залюбовск.).

Галанки, ків, м. мн. Подштанники. Борз. у.

Галанці, ців, м. мн. Узкие брюки.

Галда, ди, ж. Взятка. Полт. Рк. Номиса.

Галера, ри, ж. 1)=**Галера**. 2) Сбитая изъ досокъ лодка, почти квадратная, для перевозки хлѣба. Черк. у. См. Галяра, галляра.

Галиця, ці, ж. Гадюка черная. Вх. Зн. 13.

Галунок, ику, м. 1)=**Гальон**. Вх. Лем. 407. 2)=**Гальонка**. Вх. Лем. 407.

Гальбя, иу, м. Галунъ, позументъ.

Гальбика, ки, ж. Головной уборъ дѣвшечъ изъ полосы позумента. Убереться до церкви, надіне на голову гальонку, заквічаеться. О. 1862. VIII. 16.

Галюга, ги, ж.=**Галиця**. Вх. Зн. 13.

Галара, ри, ж. То же, что и галара 2. Вх. Уг. 25. См. Галера.

Гамнуті, ну, нёш, гл.=**Гамнути**. Жінка сало гамнула та на кота звернула. Ном. № 4059.

Гандж, джі, ж.=**Ганджа**. Черк. у.

Ганджа, жі, ж. Изъянъ. Кінь з ганджою. Уман. I. 305.

Ганджовитий, а, е Съ изъяномъ, имѣющей изъянъ. Черк. у.

Ганджули. Птица ганджули. Повти на заработки. Лохв. у.

Гандзблля, ля, с. соб. Отрепье, лохмотья. Іде, а гандзблля висить. НВолын. у.

Ганзур, ра, м.=**Канцур**. Солому бе на ганзур. В ганзур шенелю порвали. А зуби ще є?—Де там вам! Усі чисто посходили, до гандзура. Звенигор. у. Д. Эварн.

Ганок, ику, м. Крыльце. подъездъ; балконъ. Ой у Лубнях крутоярих у високим замку, сидить пшикий князь Ярема на тісовім ганку. К. Досв. Ой сидила Марійка на ганку та краяла червону китайку. Нп. Употребл. съ тѣмъ же значеніемъ и во мн. ч.: **Ганки**. Підходило до шинку,—на ганках такого народа збиралося. Г. Барв. 67. Ум. **Ганочок**, ганочки Коло хати, перед ганочками, сидить юрба людей. К. ЧР. 63.

Ганч, чу и чі, м. и ж.=**Гандж** ЕЗ. V. 91. У корови нема ніякої ганчи. Канев. у. Я не можу того вогла купити, бо має в ногах великий ганч. Вх. Зн. 13.

Ганчувати, чу́ю, еш, гл. 1) Браковать, находить недостатки. Котра дівчина вградує з женихами, ганчує та плаче, то з її оттак сміються. Уман. у. 2) Иметь изъянъ, порокъ, недостатокъ. Ганчує на ногу кобила. Канев. у.

Ганя, ні, ж.=**Каня** 2. Вх. Зн. 13.

Гара, ри, ж. 1) Назъ, глубокая, но не сквозная продолговатая желобовина для вставки досокъ (напр. въ столбѣ забора), притесанныхъ брусьевъ и пр. Лохв. у. См. еще навій. Константиногр. у. 2) Повозка съ ящикомъ для возки земли, песку Кіев. у.

Гаргала, ли, ж. 1)=**Гаргало** Вх. Лем. 407. 2) Кружка. Вх. Уг. 235.

Гаргalo, ла, с. Горло. Вх. Лем. 407

Гаргара, ри, ж. Сердитая, бранчивая баба. Стара гаргара. Ном. № 13620 См. Гаргара.

Гаргачки, чок, ж. мн. Крыжовникъ. Вх. Лем. 407. См. Агрус.

Гард, ду, м. То же, что и гард.

Гардувати, ду́ю, еш, гл. 1) Гаить, дѣлать запруду. Черк. у. 2) ? Як зесло гардує, то треба його плазомъ поставити ї перестане. Канев. у.

Гарита, ти, ж. Карета. Посадили її в гариту. АД. I. 312.

Гарлина, ни, ж. Пукъ соломы, приготовленный для крыши. Бѣл. Нос.

Гарнага, ги, ж.=Кривуляка. Нѣжин. у.

Гарбаний, а, е. Имѣюцій пазы. Сестовни вже гарбани,—менше вгайки, швидче складено діловання. (Залюбовск.).

Гарувати, рую, еш, гл. 1) Пазовать, дѣлагъ пазы. Подольск. г. 2)=Герувати. Лубен. у. Мирг. у.

Гахуватися, хулюся, ешся, гл. Франтить, наряжаться, прихорашиваться. Ном. № 11205. Ходила б біло, то кажутъ: гахуетися; ходила б чорно, то кажутъ: линується. Нп.

Гацик, ка, м.=Кажан. Вх. Лем. 407.

Гвалт и гвалт, ту, м. 1) Крикъ шумъ. Аль. 11. Чуб. I. 105. Гвалт і галас. Шевч. 197. А гвалту! а крику! Шевч. 214. 2) Насиліе. Прийшов і взяв гвалтом. АФ. 357. Одняв він гвалтом од убоих козаків і посполитих. О. 1861. VIII. 29. Розумом, а не гвалтом мусимо ми узяке лукавство переважати. К. (О 1861. VI. 33). 3) Восклицаніе: гвалт! Карапуль! Гвалт! рятуйте! Шевч. 139. Ай, гвалт! сама в хаті, не дам ради кошенята. Ном. № 8766. Гвалт, на гвалт кричати. Кричать караулъ. Ном. № 2385. Гукнули як на гвалт. Гул. Арт (О. 1861. Ш. 84). Було ж тобі не любити, а тепер хоч гвалт кричи. Грин. Ш. 159. На гвалт бйти. дзвонити. Бить тревогу.

Гвалтівний, гвалтобний, а, е. 1) Шумный, крикливы. 2) Насильственный. Тиї жаєрзники змовлялись у очевидцьки на гвалтовний учинок. К. ЧР. 96.

Гвалтівне, гвалтобне, гвалтобно, нар. 1) Шумно, крикливо. Чорті об чімсь радились і гвалтобно гомонили. Стор. МПр. 43. 2) Насильственно. Мет. 373. Гвалтобне одібрать. Морд. Іл. 64.

Гвалтувати, тую, еш, гл. 1) Шумѣть, кричати. Гвалтуютъ, сказано, навспрямъ ха цокотухи (жінки). Греб. 379. Чого (собаки) так гвалтуютъ? Стор. МПр. 112. Той чоловік став гвалтувати. Драг. 184. 2) Производить насилие, насиливать. 3) Проявлять тревогу, звать на помощь.

Гвер, ру, м. Ружье. Гол. I. 151.

Гвинт, та, м. Винтъ. А ми це вікно

гвинтом придавим. Канев. у. Ум. Гвинтик. Десь тут гвинтик лежав. Харьк.

Гвир, ру, м.=Гвер. Гн. II. 50.

Ге-гэ-гэ, меж. Подражаніе крику гусей. А гусочка ле-ле-ле! Рудч. Ск. I. 50.

Гевгати, гаю, еш, гл.=Гегати. Вх. Лем. 407.

Гёгавка, ки, ж.=Гоголь. Вх. Зн. 11.

Гегадзи, дз и гегацки, цюк, ж. мн.=Гаргачки. Вх. Лем. 407. Вх. Уг. 235. Ум. Гегадзки. Вх. Лем. 407.

Гёгання, ня, с. Кракъ гусей. Гн. II. 30.

Гёгати, гаю, еш, гл.=Гегекати. Вх. Зн. 11.

Гегекати, каю, еш, гл. О гусяхъ: кричать. Гуси гегекаютъ, качки кахкаютъ. Кв.

Гедз, дза и гедзъ, дзя, м. Oestrus bovis. Гедзъ йогб вкүсив,—на його напаў. Онъ раскалпризничался.—А що це тобі? гедзъ укусив, чи що? Канев. у. Ум. Гедзик. Вкінути гедзика. Сказать что либо съ умысломъ раздражить. Оце вона прийшла та вкінула гедзика,—пана и расходилась. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гедзатися, заюся, ешся, гл. 1) О четверон. животныхъ: бѣгать, мечась изъ стороны въ сторону, подъ вліяніемъ боли отъ укусеній овода. 2) О людяхъ: метаться, бросаться изъ стороны въ сторону. Бідолашний не знаходив собі місця: гедзався, буцим підпалювали його вогнем. Стор. МПр. 18. Кричала, гедзала, качалась. Котл. Ен. V. 60. 3) О людяхъ: капризничать, привередничать.

Гедзел, зла и гедзель, зля, м.=Гедз. Рудан. I. 160. Ном. № 3389.

Гедзень, ня, м. Лѣтнее время, когда скотъ мечется отъ укусеній оводами (іюль мѣсяцъ).

Гедзик, ка, м. Ум. отъ гедз.

Гедзілля, ля, с. Древесные опилки. Черном.

Гедзкатися, каюся, ешся, гл.=Гедзатися.

Гедзло, ла, с. 1) Укушенное оводомъ мѣсто? Уразив козла у гедзло. Ном. № 3390. 2) Задница. Поцілуй мене у гедзло.

Гедзунок, ику, м. Искусство, умѣнье; толкъ. Треба на хитрощі, коли гедзунку не достає. Кіев. г. У сього малого хлопця немає гедзунку бігти. Лубен. у.

Гéдкати, каю, еш, гл.=Лоскотати 1.
Вх. Лем. 407.

Гéдло, ла, с. Приказъ *Розіслав же Іван Рижка ледло по всім селі.* ЗЮЗО. II. 558.

Гезунд, ду, м. Здоровье. *Трудно працювати, як лезунду чорт-ма.* Бердич. у. *Як у чоловіка нема лезунда, то він і клочча не варт хунта, тоді його в гармату та й стріляй за хату.* Ном. № 8130.

Гел! мејс., выражаютъе крикъ гусей. Аф. 357.

Гéлгати, гаю, еш, іл. О гусяхъ: кричать. Аф. 357.

Гелевáч, ча, м. Брюханъ. Угор.

Гéлево, ва, с. Брюхъ. Угор.

Гелéта, ти, ж. Деревянный сосудъ, бочевокъ: Угор. Ум. *Гелéтка. Купують лелетку сиру.* МУЕ. Ш. 40. См. Гелета.

Гелетá, тáти, с. Деревянный сосудъ для молока. Желех.

Гéлка, ки, ж. Шишка, опухоль. *Гріх згадувати на Різдво біб, бо будуть викидати лелки на ший.* ЗЮЗО. II. 381.

Гелкотати, кочú, чеш, гл.=Гелгати. *Гуси з радошів сичали й лелкотали.* Бор. 25.

Гéльгів, гова, м. Орудіе древосѣковъ въ родѣ топора, у которого вмѣсто широкаго лезвія подобіе птичьаго клюва внутрь загнутаго. Части: деревянное топорище, обухъ, пазухи (стѣнки отверстія для топорища), фавда—четырехгранный клювъ съ дзюбкомъ на концѣ; отъ удара дзюбокъ впивается въ конецъ бревна, которое древосѣкъ потомъ тащитъ, держа за топорище. Шух. I. 175, 176.

Гелюх, хá, м. 1) Внутренности, потроха. Угор. 2) Брюхъ. Угор. 3) Брюханъ Угор.

Гемзати, мжу, жиш, гл.=Лоскотати Вх. Уг. 235.

Гензўра, ри, ж. Раст. *Gentiana.* Желех. Вх. Зн. 13.

Гер, ру, м. Раст. *Aegopodium.* Вх. Пч. II. 37.

Гергáвка, ки, ж. Горло. Желех.

Гергелíця, ці, ж. Раст. *Calandra granaria* Вх. Пч. II. 26.

Гергéлі, лів, м. мн. Гуси крупной породы. Александров. у.

Гергéра, ри, ж.=Гаргара. Ном. № 13620.

Гергетати, гечу, чеш, гл. 1)=Гелгати. *Гуси усе лергечуть.* О. 1861. I. 322. 1)=Джерготати.

Гергéтня, ві, ж. 1)=Гегавня. 2)=Джергіт 2. *Жидівська лергетня.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Гергéцки, цок, ж. мн.=Гаргачки. Вх. Лем. 407.

Гергéчинк, ка, м. Кустъ, кусты крыжовника, *Ribes grossularia.* Вх. Лем. 407. См. Агрус.

Герготáния, ня и Герготíния, ня, с. 1) Крикъ гусей, индюковъ. 2) Разговоръ на непонятномъ языке.

Герготати, гочú, чеш, и герготіти, гочú, тýш, гл. 1) Кричать (о гусяхъ, индюкахъ). *Рябко спитать хотів, але Рябків яzik був в роті спутаний, немаче путом з лик і лерготів щось як на сідалі индик.* Г. Арт. (О. 1861. Ш.). 2) Говорить на непонятномъ языке.

Гéрдáн, ну, м. Шерстяная повязка въ формѣ широкой ленты, которую въ Галиции дѣвушки носятъ на головѣ; если же она носится на шеѣ, то на ней нашаиваются разноцвѣтныя бусы; подобною же повязкою украшаются и шляпы парней. Коѣ. I. 38, 40, 36.

Гéре́га, ги, ж. Волчокъ. Вх. Зн. 13.

Гéрлак, кá, м. Овца, зачахнувшая отъ болѣзни. Апаньев. у.

Гéрлáнка, ки, ж. См. Еїр з прутя.

Герувáти и гирувáти, рýю, еш, гл. 1) Править возомъ, лошадьми. Мнж. 181. 2) Направлять возъ, катя его задомъ впередъ, держась за оглобли. 3) Направляться. *Гируемо аж у саму столицу.* Шевч. (О. 1861. X. 3). 4) Срывать, стаскивать. *Хуртовина назад бідаху пре, за поли смикое, відлогу з пліч гирує.* Греб. 376. 5) Запрашиватъ (о дѣвѣ). *Що це він гирує?* *Дорого лерує за вола.* Мнж. 181. См. Керувати.

Гéдатися, цаюся, ешся, гл.=Гедзатися. *Ой із гори та в яр лецився товар.* Каменец. у.

Гзимс, су, ж. Карнизъ. Подольск. г., Волын. г.

Гзýтися, гжýуся, гашся, гл.=Дрочитися (о скотѣ). *Корова лзитса.* Вх. Уг. 235.

Гівка, ки, ж. Hippobosca equina. Вх. Уг. 235.

Гіунс, су, м.=**Глузд.** Вона хоче роботу робить, та хазяйки з неї не буде, бо гіунсу нема. Уман. у.

Гівт, ту, м.=**Ковток.** Вх. Лем. 407.

Гівтати, таю, еш, гл.=**Ковтати.** Вх. Лем. 407.

Гівтнути, ну, неш, гл.=**Ковтнути** Вх. Лем. 407.

Гігнути, ну, нещ, гл. 1) Швырнуть, бросить на землю. Угор. 2) Околеть. Крачець у хвіст руки як умотав, як одпустив (вовкові) три аришки, так возважам трохи й не гігнув. Рудч. Ск. I. 6.

Гілā, лі, ж.=**Вурта 8.** Я на тебе вже нагнав десять гіл. Рк. Левиц.

Гілұн, на, м. Самецъ съ однимъ ядромъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. См. Кишкун.

Гількотіти, чу, тиш, гл. О гусяхъ кричагь. Гількотять гуси. Харьк. г.

Гіргачка, ки, ж.=**Гергавка.** Гя. II. 166.

Гірд, ду, ж. Часть овечьяго стада. Черк. у.

Гірланка, ки, ж.=**Горлянка 1.** Вх. Зн. 13.

Гірліга, ги, ж. Длинная съ клюкой палка овечьяго пастуха. Вистойть чабан сердега всю ніч, обпершись на гірлигу. О. 1862.

Гірувати. См. Герувати..

Гіб, ба, м. Шт. сорокопутъ, Lanius. Вх. Лем. 407.

Гівгач, ча и гівгор, ра, м. Шт. Jupx torquilla. Вх. Лем. 407.

Гіпс, су, м. Гипсъ. Шкіру натираєтъ гіпсом дрібненько меленим. МУЕ. I. 72.

Гірги, мн. Плечи. Вх. Лем. 407.

Гірбожник, ка, м. Разнощикъ товаръ. Вх. Лем. 407.

Гіцкатися, каюся, ешся, гл.=**Лоскотатися.** Вх. Уг. 235

Глēг, га, м. 1)=**Гляг.** КС. 1889. VII. 44. Гол. I. Вступленіе. 700. 2) Весенняя игра, то же, что скляп; состоитъ въ томъ, что играющіе стараются бросаемыми палками сбить воткнутую въ землю палку. Чуб. Ш. 98.

Глēгати, гаю, еш, гл.=**Глягати.** Гол. Вступл. 700.

Глēджити, джу, джиш, гл.=**Глēгати,** глягати. Гв. II. 8. Гол. I. Вступл. 700.

Глēй, глēю, м. 1) Клей вишневый. Харьк. 2)=**глēй.** Набирають коло річки або з болота глēю, привезутъ до клуні, розмочать водою і потім утоптувати (на току). МУЕ. I. 83. (Черніг.).

Глēйт, ту, м. 1)=**Полива.** Вх. Лем. 407. 2) Глазированный горшокъ. Вк. Лем. 407.

Гловень, вня, ж. Доска, которой прикрывается заборъ или частоколь поверхъ ушул.

Глұзи, глузувати=**Глузи, глузувати.**

Гльог', га, м.=**Глēг.** Ном. № 12571.

Гльобати, гаю, еш, гл. Глотать не жевавши.

Глюч, ча, м. Рыба: Cottus, бычекъ. См. Головач, бабецъ. Вх. ІІ. 19.

Гля, пред. Для. Ірви, кумо, ягідки, которі солодкі, а которі гіркі—**гля** моєї жінки. Чуб. V. 614.

Гляг', га, м. **Гляга, ги, ж.** Часть желудка жвачного животнаго, употребляемая для створаживанія молока. (Херс. г.). Створожившееся молоко изъ желудка маленькаго теленка, кусочекъ котораго (молока) бросаютъ въ удой молока, чтобы оно скорѣе створожилось. (Гол. I. Вступленіе, 700). Употребл. также лишь во мн. ч.: **гляги**, ум. **глягушки**. Маркев. 158.

Гляганець, ица, м. **Гляганка, ки, ж.** Створоженное молоко, сладкий творогъ. Аф. 361. Грин. III. 561.

Гляганий, а, е.—сир. Сладкий творогъ

Глягати, гаю, еш, гл. Створаживать молоко. Гол. I. Вступл. 700.

Глягушки, шок, ж. мн. См. Гляга.

Глямати, маю, еш, гл. Съ трудомъ ъсть. Василь заклався з Гарасимомъ, шо ззість 15 булох.... Ззів шось три, взяв четверту та так յлямае, шо неначе вірати збирається. Брац. у.

Гніп, па, м. Короткий сапожный ножъ. Ум. Гніпецъ. Павловскій, Грамматика, 38.

Гвіт, гвота, м. Фитиль, свѣтильня. Святі та божі: свічки поїли, на гнота засіли. Уман. у. Та згоріла лоянчика від гнота до гнота. Нп. Нігнота нема. Нѣть ничего. Лохв. у. Ун. Гнотик. Ув. Гнотище.

Здоровий гнотище. кирасини багато вигоряє. Васильк в.

Гнотя, та, с. Отрепье.

Гóвда, ди, ж. Башка. Подольск. г.

Гóга, гý, ж.= Галиця. Вх. Зв. 13.

Гогбзи, мн. Плоды растений *гогозник*. Лв. 102.

Гогбзник, ка, м. Раст *Vaccinium vitis idaea*. Лв. 102.

* **Гóдло,** ла, с.= Кодло

Гóй, гóя, и.= Гой. О. 1861 Хл. 39, 40

Голдувати. дую, еш, гл. 1)= Голдувати. 2) Владіть недвижимою собственностью. Він голдує сим гаєм. Борз. у Сією греблею голдували черници якісь, чи ніженські, чи Бог іх знає які. Драг. 223

Гóлка, ки, ж. Пшеница, имѣющая колосья безъ остьей. Каменец. у.

Гондзоль, ля, м. и гондзоля, лі, ж. Побрякушка. Ото гіццае оце намисто, ще зуби повибиває тим гондзолем. Уман. у. Ум. Гондзолька, гондзолячка. Ув. Гондзоляна.

Гондзоляк, ка, м. Прыщъ. шишка. Вх. Зн. 13. Ой дівчино, дівчинонько, яка ти файненська: на личеньку гондзоляки як ріпа дрібненька. Вх. Зн. 13.

Гондзоляка, ки, ж. Ув. отъ гондзоль. Ще ссобі зуби повибиває гондзолякою отиж. Подольск. г.

Гондзолячка, ки, ж. Ум. отъ гондзоля.

Гонот. ту, м.= Гонт. Вх. Лем. 407.

Гонт, ту, м., гонта и гонта, ти, ж. Тесь, гонть. Він у нашому селі церкву новим гонтом обшив. МВ. I. 65. Дімок стояв, гонтою вбитий. Св. Л. 215, 216.

Гонталь, ля, м. Желѣзный гвоздь, который прибивается гонть. Хотин. у.

Гонтарь и **гонтарь,** рá, м. Кровельщикъ, покрывающій крыши гонтомъ.

Гонтина. ни, ж. Одна штука кровельного теса. Желех.

Гонтовий и **гонтовий,** а, е. Сдѣланый изъ гонта. К. ЧР. 209. Гонтовий дахокруги церкви. К. Он. 132.

Гонтя, гонта, тя, с.= Гонт. Голова скіпками вшита, борода гонтям побита. О. 1862. IV. 14.

- **Гонтийця,** ці и **гонтарка,** ки, ж. Ель, годная для теса, гонта. Вх. Лем. 407.

Горголя. лі, ж. Сукъ. Вх. Лем. 408.

Горголястий, а, е. Суковатый. Вх. Лем. 408.

Горсéт, та, м.= Керсет. Канев. у.

Госпóда, ди, ж.= Господа. Желех.

Господáрити, рю, риш, гл.= Господарити. Желех.

Господáрів, рева, ве. Хозяйский, принадлежащий хозяину. Господарева мама дістала кожух. Гн. II. 12.

Господáрка, ки, ж., господáрний, а, е, господáрство, ва, с.= Господарка, господарний, господарство. Желех

Господáрський, а, е= Господарський. Жид з гиндлю живе. Він до Господарської роботи не здалий. ЕЗ. V. 200.

Господарь, ря, м. **господарювати,** рюю. еш, гл.= Господарь, господарювати. Желех.

Господíнин, на, не. Принадлежащий хозяїкъ. Господинина мама лізе на піч. Гн. II. 11.

Господíня, иі, ж.= Господиня. Желех.

Гóтка, ки, ж. Самка глухаря, глухого тетерева. Вх. Пч. II. 15. Шух. I. 23. См. Готур, готур.

Гóтур, ра, м.= Готур, *Tetrao urogallus* Вх. Пч. II. 15.

Гóхнути, ву, неш, гл.= Гавкнути. Звісно, краще, як собака е: *гохне*, то почучеш. (Залюбовск.).

Грайцарь, ря, м.= Грейцар. Гн. II. 43. Виняв та ї дав грайцарь. Гн. II. 42.

Грамузляти, ляю. еш, гл. Писать карулями.

Гранат, ту, м.= Граната. Желех.

Гранатовий, а, е= Гранатовий. Окунь перскинувся гранатовим перснем у золоті оправі. Рудч. Ск. II. 113.

Граса, си, ж.= Сана. Острожск. у.

Грасувáти, сýю, еш, и. 1) Раечищать дорожки. 2) Вытаптывать. „Ой березонько, чого ти не зелена?“— Ой як я мою зеленою бути, коли підо мою татари стояли, копитами землю грасували. ЛД. I. 77.

Гратá; ти, ж. 1) Пруть желѣзной решетки, а во мн. ч.: **грати**— желѣзная решетка. 2) Клѣтка (на ткани). Ум. Гратка, гратки.

Гратчáстий, а, е. 1) Рѣшетчатый. 2) Клѣтчатый.

Грати, та, с соб. Старыя вещи, старый хламъ. Вх. Лем. 408

Грацювати, цюю, еш, гл. =Грасувати I.

Грегорій, а, е=Моторний Вх. Зн. 13.

Грэйцар, ра, н. Крейцеръ (монета). Старче божий, чим я тебе обдарю, коли я не маю, хиба два грэйцари проспих Драг. 267.

Грэць, нар.=Грече Так соби гречи размовляли. Гв. I. 181.

Грече, нар. Хорошо, какъ слѣдуетъ Він став біля печі та й почав піднімати півце грече. ЗОЮР. I. 204.

Гречний, а, е. Учтивый, любезныи, милый. Бувай же здоров, гречний молодчес, гречний молодче, Іване-хлопче' Чуб. Ш. 283.

Гречність, ности, ж. Учтивость, любезность.

Гречо, нар. Учтиво, любезно: мило.

Грииджоли, джóл, ж. мн. 1) Маленька сани. Пот. III. 99. Желех. 2) Простыя сани, дровни. Чуб. V. 1138.

Гринджолята, лят, мн. Маленька санки-дровни. Ном. № 10001 Впрягла в гринджолята павичку. Котл. Ен. I. 7.

Грис, су, м. 1) Отруби. Пересіваєся житну муку через сито і остаток грис всипається до баривчини. Гн. I. 100. См. Висівки. 2) Молотый крупно овесъ съ ячменемъ, посыпанный солью; служить для выкорики скота. Нехай нас Бог милує, щоб ми своїм дітям давали грис-ми здуваєм і хлібом вигодувати. Канев. у.

Грівджати, джаю, еш, гл. Шипуть (огусяхъ). Гуски грівджат, як хочут вкусити. Вх. Лем. 408.

Грона, ии, ж. и Гроно, иа, с.=Гроно. Херс.

Грос, су, м. Стадо беременныхъ овець. О. 1862 V. Кух. 32, 37. У Маңкуры: гроси—беременные овцы. Миж. 182.

Грузло, ма, с. Комъ, куча. Грузли снігу. Вх. Уг. 235.

Грулина, ии, ж.=Грулянка. Вх. Уг. 235.

Грульсько, ка, с. Мѣсто, гдѣ растеть или рось картофель. Вх. Лем. 408.

Грульбина, ии, ж.=Грулянка. Вх. Уг. 235.

Груля, лі, ж. Картофель. Вх. Лем. 408.

Груляник, ка, и =Бандурчаник. Вх. Лем. 408

Грулянка, ки, ж. Стебли и листья картофеля Вх. Лем. 408.

Грундалъ, ля, н. Грубый человѣкъ. Вх. Уг. 235

Грундзьбаний, а, е=Грундзюватий. Не яке воно і грундзование, щоб шанованій читець не розборсав його сам, прочитавши картику-дві в книжці. Ном. Од видав. VI.

Грундзювати, дзюю, еш, гл. Крѣпко увязывать, упаковывать.

Грундзюватий, а, е. 1) Узловатый. 2) Переносно: замысловатый.

Грунт и грунт, ту, м. 1) Надѣль, земля, участокъ земли; усадьба. Продав грунт вінчими часами. Ном. № 14064. Ходїн, де твой батьківський грунт. Рудч. Ск. II. 154. Грунта, великі маєтки збуває. АД. I. 95. Осіли на рангових або на магістральских та чернечих грунтах. К. ЧР. 198. 2) Почва. Там добрий грунт—усе як з води йде. 3) Основа, основаніе. Земля не може рушити з грунту свого. Чуб. I. 69. Слово—вітер, а письмо—грунт. Ном. № 10664. Ум. Грунтик, грунтик.

Грунталя, лі, ж. Родъ жгута по верхнему краю четена (см. четен), силененного изъ растевій: или дерези, или Cornus sanguinea О. 1862. V. Кух. 37.

Грунтик, грунтик, ка, ж. Ум. отъ грунт и грунт

Грунтівка и грунтівка, ж. Усадьба. Вона хоча й сирота, а грунтівка і хата своя і поля день п'ять. О. 1862. VIII. 7.

Грунтовій, а, є. 1) Почвенный. 2) Землевладельческій.

Грунтовище и грунтовище, ща, с.=Грунтівка. Жили вони (брати) на однім батьківськім грунтовищу. Грин. I. 287.

Грунтовний, а, є. Основательный, прочный.

Грунтувати, тую, еш, гл. Основывать. Желех. 2) Грунтовать (у художниковъ). Желех.

Грунь, ня, м. Хребетъ горы. Шух. I. 1.

Грявчати и грянчати, чу, чиш, гл. Каркать; крякать. По цілих ночях грявчить том пташок. Вх. Уг. 235. Качка грявчить. Вх. Уг. 235.

Гу́гля, лі, ж. 1) Родъ верхней мужской и женской одежды изъ бѣлого сукна у гуцоловъ. Форма гу́глі: мѣшокъ, распоротый по одной сторонѣ, надѣтый на плечи и связанный на шеѣ шерстянымъ шнуркомъ или мѣдною цѣпью; сшитый конецъ гу́глі служитъ вмѣсто башлыка. Гол. Од. 69. 2)=**Гуля.** Як ударив, так гуля и набігла йому. Новомоск. у. Ум. Гу́голька.

Гу́глюватий, а, е. Покрытый шишками. Новомоск. у. (Залюбове.). Гу́глювата деревина. Кіев. у.

Гу́голька, ки, ж. Ум. отъ гу́гля.

Гуджулай, лая, гуджулей, лея, м., гуджулайка, ки, гуджулея, леї, гуджулейка, ки, ж. Навозный жукъ. Вх. Зн. 14. Ум. Гуджулька. Вх. Зн. 14.

Гудз, дза и гудзъ, дзя, м. 1) Пуговица. Мет. 403. Ціновим гудзем застебнувся. Котл. Ен. IV 26. 2) Шишка отъ ушиба, онухоль. Будував сю хату низького зросту чоловік і двері міряв по собі, то аби съмо гудза не набили. Св. Л. 27. Да якийсь бойчак загилив кизяк, вліпив кизяком, аж гудзъ під оком. Грин. III. 54. 3) Узель на веревкѣ, ниткѣ. Сей батіг був і посмолений, а тепер вже давно обліз, аж рудий та товсний такий! І на кінці гудз як голуб'яче яйце. Св. Л. 74. Ум. Гудзик. Іде по улиці чоловічок, сам мерзсний, мідяні юдзики, на шапці бліяшка з доброго семигривенного. Морд. Оп. 23.

Гудзбла, ли, ж.=Груля. Вх. Лем. 408.

Гудзъ-гудзъ! гудзюсь-на! Призывъ для свиней. Вх. Уг. 271.

Гуз, за, м. Узель (на ниткѣ, веревкѣ) Вх. Лем. 408.

Гузва, ви, ж.=Гуля. Вх. Лем. 408.

Гузелець, лъця, м.=Галиця, Pelias verus. Вх. Лем. 408.

Гу́зий, а, е=Куций. Вх. Лем. 408

Гузулька, ки, ж. Ум. отъ гу́гуля

Гузулья, лі, ж. Круглая шишка (См. Гузва, гуля). Ум Гузулька. *Мат на чесн. гузулику.* Вх. Лем. 408.

Гу́лати, лаю, еш, гл. Быть въ силахъ, въ состояніи. Пирят. у.

Гу́лий, а, е. Безрогій (о волахъ, коровахъ). *Запрієши гулих він,—ну перспіорати.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 94). Гулини віл. Миж. 182.

Гу́лька, ки, ж. Ум. отъ гуля.

Гу́ля, лі, ж. Нарость, шишка. *Набігнула за вухом.* Закр. Ум. Гу́лька. Харьк

Гуна́дза, зи, ж. 1) Большая шишка Миж. 182. 2) Шарообразный свертокъ. Миж. 182.

Гура́льня, ні, ж. Водочный заводъ

Гургúла, ли, ж.=Горголя. Вх. Лем. 408.

Гургúля, лі, ж.=Гуля.

Гуцьбк, цька, м. То же, что и гудзик З. узелокъ на веревкѣ, птиці *Сидів сиви дід і розмотував великий глубок і візав гуцки.* Гп. II. 184.

Гуш, (ша, м.?). Шишка (на тѣлѣ); зобъ Желех. Гуцул. (В. Дорошенко).

Гушуватий, а, е. Покрытый шишками (на тѣлѣ). Желех. Зобастый. Гуцул (В. Дорошенко).

Д.

'Д, пред., сокращ. од. Мене 'д смерти відборонив. Рудч. Ск.

Д, пред.=До. Д мені. Вояк хоче, аби ви д нему вийшли. Федък.

Да, сз. 1)=Та. 2) Пустъ. Ісуса Христа у поміг просимо, да визволить від гріхів чоловіка. Чуб. Іш. 19. 3) Почти. Служила там да зо штирі роки. Вх. Уг. 235.

Да-ба! меж.=Та ба!

Дáва, ви, ж. Эпидемическая горловая болезнь, преимущественно дифтеритъ. Тепер у нас дава давить дітей. Змієвск. у.

Давани, пів, м. мн. М'єсто, гдѣ складываютъ сено и кормятъ имъ скотъ. Шух. І. 172

Дáванка, ки, ж. Кормисіє скота зімой. Вівці тоді саме вийшли на даванку. Новомоск. у.

Давáння, ня, с. 1) Даваніє. Воно ж і даваню кінець с. Мир. Пов. І. 116. 2)=Данні 2. Давання пріше трутізни. Ном.

Давати, даю, даєш, сов. в. дати, дам, даси, дастъ, дамо, дастѣ, дадуть, гл. 1) Давать, вручать, доставлять, ссужать. Чи се тій чоботи, що зять дав, а за тій чоботи дочку взяв? Ни. Давайте, то я вам буде дано. Єв. Л. VI. 38. Було б тобі, моя мати, сіх брів не давати, було б тобі, моя мати, щастя-долю дати. Мет. 108 Не давши оброку, не бий по боку. Ном. Даї мені грошей. Бог дав чоловікові душу і серце.—віру, віри. Вірить. Прощу тебе, даї мі віру, скажу тобі правду щиру. Ни.—гањбú. Хулить, находитъ недостатки. Я парубку ганьби не даю і заміж не пойду. Маркев.—гарбуза. Отказывать жениху — добриденъ, на добриденъ. Желать доброго утра. По воду йде, добриденъ дає. Мет. 71. Раненько встань, свекорку на добриденъ дай. Мет.—догану. См. Догана.—драла, драчки, драпака. дъбу.

Убъгать. До хлопців дала драка. Ном. № 8806. Перелякані жовніри несподіваним нападком.... дали драпака. Стор. МПр. 122.—дуба. а) У овчинниковъ: намазывать, намазать овчину настоемъ дубової коры. Вас. 153. б) Умирать, умереть.—дулі. Показывать кукишъ.—знати. Увѣдомлять, пзвѣщать, давать знать. Як мене не буде, то я пришлю своего товариша дати тобі знать, що мене нема. Чуб. Сідлай, хлопче, сідлай коня, сідлай вароного,—давай знать в третю роту аж до кошового; давай панам знать, давай панам знать, нехай дають порадоньку волів одшукати. Мет.—кару. Наказывать. Яку йому кару дати? Ном. № 8866.—на боже. Жертвовать на церковныя нужды. Пішов до церкви, дав на боже. НВолын. у.—на-віжки, безл. Дало увидѣть. Употребляется въ значеніи предупреждать, преднаменовывать какой вибудь примѣтой что либо. Скоро з двора я виїхав, дало на-віжки, але я все таки пойхав. Черкас. у.—на вік. Предопредѣлять долголѣтіе. Як не дастъ Бог на вік, то воно (дитя) і ростом високе, і розумом як старе. Лебед. у.—на влю. Предоставлять на усмотрѣніе. Мачуха пасинку на волю давала: хоч льолю купи, хоч голий ходи. Ном. № 9377.—на дзвбни. Заплатить, чтобы звонили по умершемъ. Дали на дзвони і панаходу. Мкр. Г. 12.—на пам'ять. Въ выраженіи: Даї, Боже, на пам'ять! Даї Богъ памята. Даї, Боже, на пам'ять,—у вівторок, чи що, се діялось. НВолын. у.—на признаку. Оставлять примѣту. Віти тернові рудайте, по шляху покидайте, мені, брату, пішому піхотинцу на признаку давайте. ЗОЮР. І. 34.—на рбзум. Надоудливать, находить на мысль. Коб йому Бог на розум дав, щоб ударив кого. НВолын. у.—ознаку. Обнаружить, проявить. Квітка ма-

ло не скоротав віку, поки почуся на своїх власних силах і дав добру ознаку свого великого дару. К. Гр. Кв.—покій. Оставлять въ покоѣ.—помочі. Помогать. Або мені помочі дайте, або мене з собою візьміте. Мет. 380.—помочі-порятунку. Помогать и спасать. Нам, гетьмане Хмельницький, батю Зінову Чигиринський, помочі-порятунку дай. Мет. 408.—поради, ради. а) Давать совѣтъ, наставленіе. Час приходить умірати,—нікому поради дати. Макс. (1849) 77. б) Давать помощь, помогать, способствовать. Що все пити та гуляти, да нікому порадоньки дати. Мет. 221. Вже вони ради дадуть. Ном. № 7887. в) Справляться съ чѣмъ. Ой хвалт, сама в хаті, не дам ради кошенята. Нп. г)=давати порядок.—порядок. Распоряжаться, давать порядокъ. Ох і рад же б я, дитя мов, до тебе встати, порядок дати, да сирая земля двері залегла, оконечка заклепила. Мет. 150. —сторчака. Падать внизъ головою.—честь-хвалу. Оказывать почети. І панові нашему честь-хвалу даймо. Чуб.—чолом. Кланяться. У намет уступає, пану Філоненку, Корсунському полковнику чолом даває. Мет. 41. См. Чело. 2) Подавать. Давай вечеряти! Даю коні! Ой дайте ж мені холодної води. Мет. 95.—руку. Подавать руку. Устав, поздоровкаєсь до їх,—дав одному руку, другому. Грин. II. 13. І шапки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною. Мет. 67, 3) Давать, предлагать, сулить. Даю йому за скриню два карбованці, а він править п'ять. 4) Допускать, позволять. Свої люде, не татари,—не дадуть загибати. Ном. Ой хвортuno, хвортунино, що ти учинила? дала серцю спізналися, далі розлучила. Мет. Не дай пропасті на чужині. Шевч. 5) Выдавать замужъ. Не дайте мене за п'яниченьку. Мет. 67. Синів женити, а дочок давать, родичів на весіллє звати. Мет. Тоже значніє и—заміж. Ой дбай, мати, дбай, да дочку заміж дай! Мет. 6) Задавать, давать почувствовать. Я тобі дам! Як дам тобі стиха лиха,—повік не забудеш. Хоч я не дам, хоч я не дам, так дастъ моя мати,—таки тобі лихо йметься із нашої хати. 7) Бить, ударять, ударить. Як дав ногами в дно у бочку,—воно так і вискочило, і горілка витекла. Грин. I. 222. Дав йому, що аж каганці засвітилися. То же значеніе слѣдуючихъ выражений: Дати духопéлу, духопéлків, дýху.—

матланки. Отколотить, отдуть. Ном. № 3639.—пам'яткного. Наказать битьемъ такъ, чтобы помнилъ.—парлá. Трепку дать О. 1862. VI. 45. І овечок у нас була ватага, то й не підходь було воряга, бо вже дамо парлá!—запотілишника, потілишника. Дать подзатильникъ.—прочухáна. Поколотить.—товкачá. Дать тумака.—чосу, швáби, шквáрки. Отколотить. Як дам шкварки, то буде тобі жарко. Ном. № 3617. 8) Давай! Да и ну! Він узяв тую горілку, давай пити її обос. Чуб. Як ухоплю чорта патера за ноги і давай ним, неначе келепом, троощити бісів. Стор. МПр. 47 9) Давай! давай! Будемъ! Ну! Нуте! Даютейти! 10) Даймо. Положимъ. Даюмо, що він і добрий кухарь, але все та-ки.... Брацл. у. Даймо на тéе. Допустимъ, предположимъ. Даюте на тес, що воно було зайць, а хто јс його курей поїв' Мабуть то був вовк, або лис. Бердич. у Даватися, даюся, даєшся, сов. в. датися, дамся, дася, гл. 1) Датися, отдається. А досі покружили її коло Трапезонда: не дався в руки. Морд. Ох, не дамося, панове молодці, ми.... у неволю. ЗОЮР. Сюю конопельки дрібні зелененики, сами не беруться, мені не даються. Чуб. V, 3. 2) Позволить, допустить. Було тобі уродитися, було тобі вдатися, було тобі та її не датися з себе пасміяться. Не давайся кожному вітрові повівати. Ном. № 3840. 3) Быть даннымъ, имѣться. Як би то далися орлиї крила, за синім би морем милого знайшла. Шевч. 27. Коб далося хоч одну годину, як прийшов оце. то б вирятував. НВолын. у. 4) Даюти знати,—у знаки. Дать себя знать, помнить, почувствовать. Ном. № 414. Чи ще ж тобі не далася тяжкала неволя знати. Дума. Було тобі Хмельницького ч вічні часи не здати; бо дався мені гетьман Хмельницький гаразд-добре знати. Мет. 394. Дамся ж я їм у знаки! Стор. МПр. 99. 5)—на підмбву. Дать себя обмануть. Я.... такої (дівчини) жду, щоб ся не дала парубкові на підмову. Федък. Пов. 6)—в тямкі. Дать себя помнить. Мабуть добре Московщина в тямки її далася! Бо укої тілько її знає, що москаля кличе. Шевч 7)—на мбву, на речі. Быть разговорчивымъ. краснорѣчивымъ. Улита чогось на речі не давалася: якась смутна наче зробилася Г. Барв. 218. Друге на речі не даетися, а в неї слово—як струмочок дзюрчиши. Г. Барв. 422. 8)—у вічі. Показатися ч

глаза. Прислух юю до матері, а сами повертались, не дались у вічі матері. ЗОЮР. II. 52. 9)—на явку. Показаться. Це вещь така невидима (чорт), а то якось то він на явку дався. Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Даве́ць, вця, м. Подающий, даватель Від злого давця бери й капця. Ном. № 10640.

Дави́ло, ла, с. Прессъ, нажимъ. Аф. 372.

Дави́льца, ців, с мн. Щинцы для ореховъ.

Дави́на, ни, ж.=Давнина. Ум. Да-виночка. Я собі ізгадаю давниночку. Гол. III. 385.

Дави́ти, влю, виш, одн. в. давнүти, давнү, давнєш, іл. 1) Давитъ 2) Сжимать, стискватъ. Давитъ, як мороз бабу. Ном. № 4003. Ні не дави, туманочку, сковай тілько в поль. Шевч. 95. 3) Выжимать. Сир іззв, а на масло давить Ном. № 12215. 4) Душить, давить. 5) Притиснить, угнетать. Так судили Божа воля, щоб давила нас недоля. К. Досв. 112. 6) Раздавливать, давить. Да як же стерпіти, коли притисном давляти кармазини людей по дорогах. К. ЧР. 193.

Дави́тися, влюся, вишся, іл. Давніться. Не дуже її жеє, так цілком і ковтає, аж давиться. Кв. Трохи бус на смерть не подавився. 1 Петро йому її казе: се тобі, старич, так Бог зробив за те, щоб другому не бажав давтись. Стор. I. 24.

Да́ві, нар. Сегодня утромъ. Вх. Зн. 14.

Давлю́чий, а, е. Трудно проглатывающий (о чицѣ). См. Давучий.

Давні́зний, а, е. Очень древний. Сим робом передано нам сю давнезину пам'ятку писаною слова зо всіма її ушкодинами, перекрутками. К. Іов.

Давнеколи́шній, я, е. Давно когда то бывший, давно прошедший. Давнеколишній та ясний присниться сон мені. Оsn. 1862. V. 3.

Давнене́зний, а, е. Чрезвычайно стары; очень древний. То давненезний дід. Уманск. у.

Давні́м-давнó, нар. Очень давно.

Давнина, ні, ж. Старина, древность. Стали терсени інутъ, давнину згадувати; потрошки-потрошки і розбили свою тучу. Стор. II. 15. Давня давнина. Давно прошедшее время. Давня то давница, а наче вчора дімлось. МВ. Що мені нападала ця пісня? Яку давню давнину пригадала вона мені! І мою молодість, і мою покійницю, і мої літа давні. Левиц. У прич-

так-приказках усма мої отверзу, про давнину тобі я возглаюю. К. Псал.

Давніти, ніо, ніш, іл. Дѣлать давнимъ.

Давнітися, ніоя, ніштися, іл. Дѣлаться давнимъ, старымъ.

Давній, я, е. 1) Давній. Се. може є давній бідний неволиник із неволі утікає. Макс. (1849) 45. Вони не так стари, як давні. Ном. № 8645. В давній дуже жив він вік. Котл. 2) Древній, старинный. Дей церкви,—одна мурвана висока, друга дерев'яна і давнія сильно. МВ. I. 16. В давні времена, як ходив по землі Бог з Петром і Павлом. Чуб I. 56. Давня річ, давня давніна Давно минувше. Рудч. Ск. I. 59. 3) Прежній. Давні пригоди боронять від чикоди. Ном. № 1753. Шапка сива, виступки козачиця настояща, ще давніх козаків. МВ.

Давнісінько, нар. Очень давно. Та вже вона давнісінько моя. Кв. II. 187.

Давність, ности, ж. 1) Давность. Давність земська. Л. Ст. 2)=**Давнина.** Не задавитъ тому серця, чий рід з давності ведеться. К. Досв. 112,

Давніш, нар. 1) Сравнит. ст. отъ давнб. 2) Раннє. На біса щук пускаєш, панобратьє? (у ставок). Усіх лляців позводиш—їх щуки зайдять....— „Даремна річ“,—сказав хазяїн, „жалкую, чом давніш не звів“. Гліб. 42.

Давнішній, я, е. Давнишній. Тільки дс-нс-дс димок над кручию піднімається, та по вітрці, як давнішня слава Синопа, розлітається. Морд. (Млр. л. сб. 92)

Да́вно, на, с. (Употребляется только въ косвенныхъ падежахъ). А тут бур'ян, піски, тали, і хоч би на сміх де могила о давни и давні говорила. Шевч. 378. І батьки наші пазали, що зробив ти в давні давна. К. Псал. З давна, з давнього давна, з давніх давен. Издавна, съ незапамятныхъ временъ. Був собі дід та баба, з давньою давна у ії над ставом єдвох собі на хуторі жили. Шевч. 98. Ви, тітко, кажете, що се Музичині грунт, з давніх давен. Адже ж у давнього Музики було багато степу. Левиц. Пов. 373. Це ще з давніх давен у нас повелося. Харьк. г.

Давніб, нар. Давно. Да вже ж мосї дівчиноньки давно не було. Чуб. III. 149.

Давномину́лий, а, е. Давнопрошедшій.

Давнүти, ніу, неш, іл. См. Давнти. Желех.

Давнішній, а, в. =Давнішній. Давніша знакома. Рудч. Ск. II. 158.

Давонуті, и́у, нéш, ил. Сильно давнугть. Так її давонув, мало що духу не сидавши. Чуб.

Давучий, а, е (Отъ давити). 1) Терпкій (о вкусѣ). 2) Удушливий. Давучий чад. Коасг. у.

Давучка, ии, ж. Терпкій фруктъ. Стане давить отут, паче грушу давучку їси, да здавишся.

Дадакати, каю, вш, ил. 1) Болтать. 2) Гоготать. Гуски дадакаютъ. Вх. Лем. 408.

Дадакач, ча, м. Болтунъ. Вх. Лем. 408.

Даде, нар. Гдѣ нибудь. Вх. Лем. 408.

Дадекой, дадеколи, нар. Иногда. Вх. Лем. 408.

Даджéж, нар. (Вм. да аджеj)=Аджеж.

Дáден. Кто нибудь. Вх. Лем. 409.

Давъ-бі,—Віг, нар.=Дасть-бі. Чи вже не вартилимете галушки оце?—*Ні, серце, бо борошня в нас давъ-бі.* У Гул. Арт. какъ существ.: Як їсти давъбіта та ище й малкими буть. О. 1861. Ш 97.

Дайка, ии, ж. Даляніє. Харьк. Манж.

Дак, сз. 1) Такъ, да, но. Рада б душа в. рай, дак гріхи не пускають. Ном. Ой у полі да криниченка, тілько водиця сло-зиться, не рад чумак да чумакувати, дак не мусить оплатитъся. Мет. 459. „Куди ти, вовче, біжши?“—„До вдови за по-росям.“—„У неї же одно.“—„Дак щоб не було й того.“ Ном. № 10718. 2) То, такъ. Єв. Mr. XII. 19. Оттоді то Барабаш, істинам молодий, як у кума свого Хмельницького дорогою напитку напився, дак у його і спать повалився. Мет. 386. Не ти мені скажеш, дак мати: було б убою не брати. Мет. 48. Дівчино моя Переслосеко, поцілуй же мене, моя ластовко!—Дак що ж, дак ну ж, дак поцілую, да у тую шубоньку да золотую. Мет. 5. „Колядуй, баране!“—„Не вмію, пане.“—Дак лізь у вікно!“—„Дак роти, пане!“ Чуб. Ш. 428: 3) Дак же ні. Да нѣть же. 4) Як нема, дак нема. Нѣть какъ нѣть. А в неділеньку рапо-пораненьку козочки як нема, дак неми. Мет. 229.

Дакоди, нар. Иногда. Вх. Уг. 235.

Дакотрий, а, е. Кто нибудь. Вх. Лем. 408.

Дакус, нар. Немного. Вх. Лем. 408. Ум. Дакусчик. Вх. Уг. 235.

Далда, дý, ж. Далда-балда въ загад-лѣ—свиња. Ном., стр. 294, № 122.

Далé, сз.=Алé.

Далебі, далебіг, пар. Ей-ей, право. Далебі, що правда. Макс. Ой не смійся, дівчинонько, далебі не смійся! Я у тебе молодої отрутні наївся. Мет. 90. Ей, шануйся, коли хоч, бо далебі колись тму-мно-здо-тло спишу на спині. Ном. № 3600. А мої (діти) вже й геть то живучі. Такого їх, такою їх, що далебі не знаю, що її діяти. Левиц. I. 139.

Далебо, пар.=Далебі. Чуб. V 342.

Далéж, сз.=Алеж.

Далéзний, а, е. Очень далекій

Далéзно, пар. Очень далеко.

Далека. Употребляется какъ существ., но безъ имен. пад. *Не боїться ніякого далека. Забачив Бог і з далека, та ще з далекого далека.*

Далéкий, а, е. 1) Далекій, дальний. До любой небою нема далекої дороши. Ном. № 8759. Чи то іраки, чи то галич, чи хижі дейнеки роспускають по Вкраїні загони далекі. К. Досв. 242. Доріжка, доріжка та широка і далека. Мет. 241. 2) Отдаленный, далекій. Степ широкий, край далекий, тихою не бачу. Мет. 64. По далекому Дунаю злая буря вихожає-виступає. В далекому краю в чужу землю.... заховають. Шевч. 73. Кою ж їй любити? Ні батька, ті пісніки, одна, як та пташка в далекім краю. Шевч. 27—82. Ум. Далечéнький. Тепер нічка темненка, доріженка далеченька. Чуб. V. 873.

Далéкість, кости, ж. Даль. Он те місце!—промовила Тодозя, леіенько кивнувши носом на сизу далекість. Левиц. I. 442. Вона все дивиться пильно-пильно в сині далекості. МВ I.

Далéко, пар. 1) Далеко. На Чорнес море.... далеко поглядає. ЗОЮР. I. 28. Добре далеко чутко, а ледаче ще далі. Ном. № 4451. Далеко, як оком сянеши. Ном. № 7745. 2) Долго. Ой високо соколові до неба літати, ой далеко козакові до осени ждати. Мет. 7. Ум. Далечéнько. Далеченько одійшла од своего села. Кв. II. 226.

Далекогляд, ду, м. Телескопъ. Ся труба телескоп або далекогляд. Ком. I. 89.

Далеч, чі, ж. Даль. Він любив у той час довго, довго дивитись на чорний чорніловський бір, на сизу далеч, неначе там запущана була його доля. Левиц. Пов. 331.

Далечéнний, а, е. Очень далекій

Далечéнький, а, е. Ум. отъ далекий.

Далечёнъко, нар. Ум. отъ далеко.
Далечиня, ні, ж. Даль. Не яка там
 далечил. Согну, чакну в далечині, всякий
 день уміраю. Гол. III. 367.

Далечінь, ні, ж. Большая даль. Куди
 їхні за один день обйти таку далечину,
 що має 900 милійонів верстов. Ком. I. 25.

Далешній, я, е. Прибывшій издалека.
 Чи ви далешні? Лохв. у. Слов. Д. Эвари.

Далина, ні, ж.—Далечиня.

Далити, лю, ліш, ил. Отдалить

Далитися, люся, лишся, ил. Огда-
 ляться:

Далі, далій, нар. Сравн. ст. отъ далеко.
 В дурня до Юр'я, у розумного далі. „Стар-
 че, село горить!“—„А я за суму та далі
 посуну“. Ном. № 4992. 2) Потомъ, посль.
 Гомоніли люди на селі, а далі й розій-
 шлися. МВ. I. 106. Ой, хвортуно, хвор-
 туно, що ти учинила? Дала серцю
 спітатися, далі розлучила. Мет. 63.
 2) Вскорѣ. Далі прийде. Степан вже дали
 прибіжить за сокирою. Вже далі вечір..
 Вже далі хліба не стане. Далі-далі. Ско-
 ро, въ скоромъ времени. Ви вже далі-
 далі онучат дружитимете, а в мене ще
 ѹ діти мої спріточки на в'язах висять
 4) Подальше. Ти, дівчино, ти, подобна, не
 здавайся на підмову, бувай добра; бо дво-
 рянин то поїаний: як ізрадив дівчину, а
 сам далій. Млр. л. сб. 5) Далі-подалі.
 Спустя вѣкоторое время. Винен був icroши
 і не віддавав, а далі-подалі віддав. Харьк. у.

Далічко, нар. Далеко. Пасіка ії ді-
 лічко від хати. Федък.

Даль, лі, ж.—Далечиня. Кв. (Желех.).

Дальниня, ні, ж.—Далина. Як би
 допомогти оку людському прозирнити за
 далеку дальнину. Дещо.

Дальній, я, е. Дальній, отдаленный.
 Та болить серце й головонька, бо чужа,
 далека сторононька. Бал. 39. Дальні пе-
 чери. Левиц. Пов. 348.

Дальнозоркий, а, е. Дальнозоркій. Гай-
 синск. у.

Дальбо́кий, а, е. Дальнозоркій. Ко-
 зелецк. у.

Дальш, даліше, нар. 1) Сравнительная
 степень отъ далеко. Вони тікають відъ
 мене, а я мов помслом їх мету та все
 дальш, та все дальш у пекло нру та нру.
 Стор. МПр. 47. 2)=Далі 2. 3) Прочь. Да
 лі й цілкового не хочу; цур' тобі поїаний,
 далек! Кв.

Дальший, а, е. 1) Сравн. ст. отъ да-

лекий. 2) Слѣдующій. Мушу сьюодні і
 завтра, і далішого дня ходити. Єв. Лук.
 XIII. 33.

Дамка, ки, ж. Шашка. Павл. 33. Гу-
 ляти въ дамки. Игратъ въ шашки. В хлю-
 ста, в пари, в візка іграли і дамки по сто-
 лу совали. Котл. Ен. Ум. Дамочка.

Дамниця, ці, ж. Шашечница. Павл. 33.

Дамочка, ки, ж. Ум. отъ дамка.

Дан, ву. м. Столъ, стоянъ Чуб. VII.
 575.

Данина, ни, ж. Дань Єв. Л. XX. 22.
 І нсхай йому данину принесуть іарі фе-
 реїські. К. Псал. 164.

Данка, ки, ж. То, что дано, даяніе.
 Обіцянка, а не данка—дурному радість.
 Ном. № 4515.

Данна, нбї, въ видѣ сущ. ж. Данная.
 письменный актъ на владѣніе недвижи-
 мымъ имуществомъ.

Дання, ня, с. 1) Отрава вообще, въ
 частности же яйца насекомыхъ, брошен-
 ныя въ водку, которую подносять тому,
 кого хотятъ отравить. Кіевск. г. Як мену
 було йти на весілля, коли Солов'ха от-
 ройла б мене з своїх рук, дала б дання
 в чарці горілки, як би могла. Левиц. Пов.
 342. 2) Заговорное питье. Дання ірше
 трутини. Ном. Се вжсс так, з дання
 причини. Чуб.

Данок, нку, м. Даяніе, даръ, пожало-
 ванье. Ум. Даночок.

Данцівник, кá, м. Танцоръ. Шух. I. 33.

Данцувати, цу́ю, -еш, ил. Танцоватъ.
 Шух. I. 33.

Дань, ні, ж. Дань. Колись був у Кийві
 якийсь князь, лицар, і був коло Кийва змій,
 і кожного юду посылали йому дань: дава-
 ли або молодого парубка, або дівчину.
 ЗОЮР. II. 27. Дізнались турки, злі пе-
 дозвірки, підписалися до Почайва що-юду
 дань давати. Чуб. I. 161.

Дар, ру, м. 1) Даръ, даяніе. Ні дар, ні
 купля. Ном. № 7619. Що ж нам за дар ве-
 зутъ? Срібло та золото. Чуб. III. 39. Вий-
 мив дари та й роздав. Федък. Пов. Ви
 знаете добрі дари давати дітям вашим.
 Ев. Лук. XI. 13. Божий дар. Св. Грича-
 стіє. До Божого дару з чортовими ногами
 Ном. № 136. 2) Дарованіе, талантъ, даръ.
 Незвичайний дар розмови і оповідання.
 Левиц. Пов. 146. Квітка.... дав добру оз-
 лаку свого великого дару. К. Г. Кв. 18.
 Ум. Даронько. Мл. л. сб. 218.

Дара, ри, ж.—Дар. Що сьому паняті
 за дару дати? Ад. I. 19.

Дара, рі, ж. 1) Антидоръ. 2) Причастіє. *Не говівши дару ковтнув.* Ном. № 5752.

Дара́ба. би, ж. Шлотъ изъ сплавного лѣсу. Шух. I 181, 182. *Пливе дараба, а керманич на берії поглядає.* Млак. 4.

Дара́бчик, ка, м. Кусочекъ. *Зайубив я дарабчик свічки.* Гол. IV. 498. *Дарабчик хліба.* Вх. Зн. 14.

Дарбенний, а, е. Дарственний. У нас земля дарбенна, ми живемо на дарбеній землі, що поміщик наділив. Павлогр. у. (Залюбовск.).

Дарёвний, а, е = Даремний. Тому і світ великий, кому хліб даревний. Ном. № 1418.

Дарёмне, дарёмно, нар. 1) Дарочъ, безвзмездно. Умер той, що даремне давав. Ном., стр. 90. 2) Напрасно, тщетно. *Даремне його дожидався,—не прийшов.* 3) Безъ пользы, даромъ. *Ой місцю! світиш, та не үріш, тільки даремне в Бога хліб їси.* ЗЮР. I. 148.

Даремний, а, е. 1) Даровой, безвзмездный. Даремному кому в зуби не залядаютъ. Ном. 2) Напрасный, тщетный. *Горбатого лічити—то, брате, даремна праця. То даремна річ,—духовний не так написано.* Левиц. Пов. 82.

Даремнісінько, нар. 1) Совершенно даромъ. 2) Совершенно напрасно. *Даремнісінько ви, панночко, боялися.* КС. 1883. II. 467.

Дарёмно. См. Даремне.

Даремшина, ни, ж.=Дарівшина

Дарýти, рю, риш, ил.=Дарувати 1 и 2.

Дарýця, ці, ж. Подарокъ. *Всім дівчатам запродував, а своїй Паулиці •даром давав, даром, даром, дарицею.* Чуб. Ш. 210.

Дарівник, ка, м. Даритель. Такъ называється и дарящій новобрачнымъ на свадьбѣ. МУЕ. Ш. 168.

Дарівщина, ни, ж. Подаренное. *Ми на дарівщині житимемо.* Харьк. г.

Даріжний, а, е. Подаренный, даровой. *Пан дав йому десятишу землі навічне, подарував йому.* Так він на тій даріжній землі розвів садок.... *Той садок його, бо земля даріжна.* Полт. г.

Даріння, на, с. Дареніе.

Дарла, нар. 1) Ни за что, напрасно, понапрасну *Тоді б не сердився дárма.* Ком. II. 2) Ничего не значить, пускай его, ну его, нужды не быть, ничего. *Дарма—ярма, аби б воли були.* Ном. „*Тату! лізе чорт у хату!*“—„*Дарма, аби не мос-*

кало. Ном. № 809. *Мо' то її не ваше, та дарма, беріть уже.* 3) Не хуже чѣмъ, не уступаетъ. *Вітряк мелє дарма водяного млина.* НВолын. у. *Таке солодке зілля, дарма патоки.* НВолын. у. 4) Дарма що. Не смотря на то, что; не взирая на то, что; хотя. *Одітував Оврам і каже:* *Ой зважився б я сказати щось добродієві мо сму, дарма, що пил і попіл.* І. Св. II. *Дарма, що голий, да в під'язках.* Посл. *Дáрма-гáрма.* Ни съ того, ни съ сего. *Причепився дарма-гарма, задивився, що я гарна.* Нп.

Дармо, нар.=Даремне. Ном. № 6120. *Знепавідми мене дармо.* Св. I. XX. 25

Дармовій, а, е=Даремний 1.

Дармовіс и **дармовіс**, су, м. 1) Безполезно висяць вещь. 2) Пелерина въ шинели. 3) Брелокъ, подвеска, подвесное украшение. Шух. I. 127, 299. 4) Лишній участникъ въ дѣлѣ, человѣкъ, присутствующій безъ надобности. *Чого тут виснеш, дармовісе?* 5) Phallus impotentis. 6) мн. ч Связь, перекладина между двумя кольями.

Дармоїд, да, м. Дармоїдъ, тунеядецъ. паразитъ. *Одичепися, дармоїде, бо до мене крацій їде.* Нп. *Тут дай Боже самому з сем'ю пропитатись, а він ще й дармоїдів набірає.* Кв. Пов. II. 20.

Дармоїдка, ки, ж. Дармоїдка, тунеядка

Дармоїдний, а, е. Даромъ ъдящій, тунеядный.

Дармоїдня, ні, ж. Дармоїдство, тунеядство.

Дармоїдство, ва, с. 1) Дармоїдство, тунеядство. *Пахло ницюю та хижим дармоїдством.* К. Дз. 40. 2) Соб. Тунеядцы. *Усюди посно в його дармоїдства, лежачими хлібом набивають пузо.* К. Ісал 82.

Дармоїжки, жок, ж. мн. Тунеядство Піти на дармоїжки. Пойти на хліба къ кому.

Дармоїжкувати, кую, куеш, ил. Дармоїдничать, тунеядствовагъ.

Дармоїжний, а, е=Дармоїдний.

Дармоїжник, ка, м.=Дармоїд.

Дармоїжниця, ці, ж.=Дармоїдка.

Дармой, мбю, м. Рѣшето съ большими отверстіями. Гайсин

Дарморос, су, м. Раст.. лицій, Lycium barbarum. Ани., 202.

Дармування, вя, с. Пребываніе бозъ упогребленія.

Дармувати, м'ю, еш, іл. 'Быть безъ употребленія. Чи в тебе ця сокира дармує? поэзії її на час. Нема нікде кавал землі, аби дармувала. Гол. III. 41.

Дарна неділя. Фомино воскресенье.

Дарник, ка, м. Артось. Іду я з дарником і з паскою, до мене пани з доброю паскою. Чуб. I. 95. Ум. Дарничок.

Дарбваний, а, е. Подаренный. Дарованому один кинець. Ном. № 4614. Дарованому коневі в зуби не дивляться. Ном. № 4616.

Даровізна, ни, ж. Подаренная вещь. Оне свита—даровизна. Черкас. у.

Даровізно, нар. Даромъ, въ подарокъ. Він дав даровизно музикам землі. Верхнеднѣпр. у.

Даровий, а, е. Даровой.

Даровина, ні, ж Жертва. І обернувась Господь до Авеля і до його даровини. К. Св. П.

Даровитий, а, е=Даровий.

Даровіця, ці, ж. Даровос, доставшееся даромъ.

Даровище, ща, с. Родъ дѣтской игры, въ которой попавшій палкой по палкѣ противника кричитъ. „Дарую коня! дарую вола!“ и т. д. КС. 1887. VI. 472.

Даровний, а, е. Даровой. Хиба ж у нас дрова даровні?

Даром, нар. 1) Даромъ, безвозмездно. Віді дівочкам роспіродає, Галочій даром дас. Мет. 302. Поймайте мені перловий вінок, я вам, молода, даром не схочу: первому рибалочці—перловий вінок, другому рибалочці—щирозолотий перстень. Чуб. III. 305. Ті вже повімрали, що даром давали, давно їх нема. Ном. 4626. 2) Напрасно, попусту; безъ пользы. Вже не даром Левко каже. Кв. II. 249. Нехай таки я не даром житиму на світі. Кв. I. 158. Се щось не даром. Это что то не спороста. 3) Даромъ що=Дарма що. Ном. № 405.

Дарома, нар.=Дарма. О. 1861. VI. 62. А ясно, ясно—дарома, що ніп О. 1862. V. 78

Даронько, ка, м. Ум. отъ дар.

Дарування, ня, с Дареніе.

Дарувати, рую, еш, іл. 1) Дарить. Свого не даруй, чужого не бери Ном. № 9671. Вола дарують без ярма Ном. Сестриці, ви порадниці, порадьте ж ви мене, чим тестя дарувати?— Даруй, братко, дари, собі дівочку бери. Мет. 186. 2) Давать, награждать, жаловать. Не все ж

Біг дарує, про що люд міркує. Ном. № 71. Царівну оддав, щастям дарував. Чуб. III. 272. Господь його донею дарус. 3) Жертвовать чѣмъ. Та візьміть мене самого, на Чорне море пустітьс. Нехай я буду на Чорному морі своєю голосомъ дарувати, аж не товариства сердечного незвінні душі терпти. КС. 1882. XII 487. 4) Прощать, извинять. Даруй мені, я вже більше не буду. Що твоя жінка мене обідила,— я їй те дарую. МВ. I. 12. Хто буде сейсон рано і вечір читати, тою буде Господь на страшнім суді, на будущому віку іріхами дарувати. Мил. 15. 5) Дарувати життям, душою. Пощадить жизнь. Став же ви у пана милости прохати: чи не можна, пане, життям дарувати? Лохв. у. Бери гроши, аби дарував душою. Черкас. у.

Даруватися, руєся, рується, іл. Дарить кому. У нас така установка, що родина, як іде, в істці,—дарується. Федък. Пов.

Дарунок, нка, м. Подарокъ. О. 1862. IV. 35. Ой що то мені за такі дарунки: білі перла і коралі білу шию гнули. НП.

Дасть-бі, нар. Т. е. Дасть Біг. 1) Богъ дасть. Обыкновенная форма отказа нищему. 2) Нѣть, не имѣется. Ходити за дасть-бі з тѣрбою. Хлопотать и получать отказы.

Дат, ту, м. Количество молочныхъ продуктовъ, даваемыхъ собственникомъ полонини хозяевамъ пасущагося на ней скота. Шух. I. 189, 197.

Дата, ти, ж. Число мѣсяца.

Датешній, я, е. Платящій подать. Лебед. у.

Дати, ся. Си. Давати, ся.

Датка, ки, ж. Подачка. Нідмізується до панів; звік на датки, то де вже йому до роботи.

Даток, тку, м. 1) Даяніе. Придаток не стоять за даток Ном. № 10590. 2) Подаляніе. Даток убогому вчинити.

Датувати, тую, еш, іл. Датировать.

Дах, ху, ж. Кровля, крыша. Летів птах через Божий дах: „тут мое діло на огни згоріло.“ Ном. № 294. Тріщало, неначе дах зрижало з хати. Стор. МПр. 37. Ум. Дашбк.

І. Даха, хи, ж. Родъ короткой шубы шерстью наружу, съ капюшономъ и широкими рукавами, которые не надѣвались. Тоді став князь у волосяну даху одягаться. ЗЮОР. I 175. Обув ноги не в ремінь, не в ремінь, а в чоботи із сап'яну, із

сап'яну. Шитий черес все шовками—кругом стану. Одяг плећі не в жупан, не в жупан, надів даху, став як пан, став як пан. Вовна зверху так і має, так і має, ззаду кобень так і грає, так і грає, а рука да широкій, широкій: задастъ молод всякий дівонці роботи. ЗОЮР. I. 175.

ДАХА, хи, об.=Давець. Коли даха; так будеш і взяха. Ном. № 10650.

ДАХАРЬ, ря, м.=Давець. Будеш дахарь, будеш і взяхарь. Ном. № 10650.

ДАХОВІЙ, а, є. Кровельный. Сонечко вже по даховому моху красним світом грас. Осн. 1861. IV. 155.

ДАХТО, мъст. Кто нибудь. Як дахто не піде, а довю бавит, то му мовяп.... МУЕ. Ш. 57.

ДАЧА, чі, ж.=Данина. „Годі тобі, пане куме, листи королевські держати, дай мені хоч прочитати!“—„Нащо тобі, пане куме, їх знати? ми дачі не даем, в військо польське не йдем. АД. II. 9.

ДАЧКА, ки, ж. Денежный сборъ, податъяй сборъ. Шух. I. 51.

ДАША, ші, ж. Большое рядно (см.). Борз. у.

ДАШТИ, шу, шыш, ил. Крыть кровлю.

ДАШОК, шка, м. 1) Уменьшил. отъ дах. 2) Знакъ (^) вадъ долгой или перемѣнной гласной: Ѹ, ѿ. 3) Козырекъ фуражки.

ДАЩО, мъст. Что нибудь, сколько нибудь. МУЕ. Ш. 55.

ДАЯК, нар. Какъ нибудь. Вх. Лем. 409.

ДАЯТИ, даю, даёш, ил.=Давати.

ДБАЙЛІВІЙ, а, е=Дбалий. Борз. у.

ДБАЛИЙ, а, е. Рачительный, старательный, заботливый. А тим часом у обалої господині-паніматки вже й обід постій. Левиц. I. 174.

ДБАЛЬСТЬ, лости, ж. Рачительность, старательность, заботливость.

ДБАЛО, нар. Рачительно, старательно, заботливо.

ДБАННЯ, ня, с. Радѣніе, стараніе, заботливость.

ДБАТИ, дбаю, дбаєш, ил. 1) Радѣть, стараться, заботиться. Ев. Л. XII. 11. Ой дбай, мати, дбай, та мене замуж дай. Лавр. 45. Ой, козаки, ви, бідні неволиники, кажу я вам: добре дбайте, в городі християнські утікайте. ЗОЮР. I. 213. Добрій пан: ні б'є, ні лає, та нічим і не дбає. Ном. Панове молодці! Добре дбайте: со-бі гетьмана наставляйте, бо я стар, болю, більше гетьманом не здолю. Макс.

(1849). 78. У пеклі все тепло, а піди в рай, то й дровами дбай. Ном. № 200. 2) Обращать вниманіе. Знаємо, що не дбаси ні про кого, бо не дивішся на лице людей. Св. Мр. XII. 14. 3) Пріобрѣтать. У їх доля дбас, а сироті треба самому приобрѣтать. Шевч. 133. Коли місяць маті, кождий собі дбай. Ном. № 448. 4) Думку дбати. Держать на умъ, на мысли, измышлять. Сидить Сава, листи пише, Сава думку дбає, ой вже Сава, та пан Сава гадку замисляє. Чуб. V. 965.

ДБАТИСЯ, дбаюся, дбаєшся, ил. Заботиться о себѣ, обращать на себя внимание. А п'яниця та не дбається, їде до церкви, не вмишається. Чуб. V. 591.

ДБАХА, хи, об Рачитель, рачительница; пріобрѣтатель, пріобрѣтательница.

ДБАЧ, ча, м. Пріобрѣтатель, рачитель.

ДБАЧКА, ки, ж. Пріобрѣтательница, рачительница.

ДВА, ДВІ, ДВА, ДВОХ, чис. Два, двѣ, два. Палиця два кінці має. Ном. В той час безбожній бусурмані набіали і тих двох братів порубали. Макс. (1849). 24. Усе доводиться робити їм двом. Горох сінь два стручки,— роди, Боже, чотири, щоб його дівчата зносили. Чуб. Ш. 41. Винного двома батогами не бютъ. Ном. № 7474. Ой плавало дві утінки да під млинком. Чуб. Не годиться дві шапки надівати на голову. Чуб. См. Дві.

ДВАДЦЬБІЙ, а, е. Двухдневный. НВолинск. у.

ДВАДЦЯТЕРО, чис. Двадцать душъ, штукъ и пр. Чуб. II. 36. Двадцятеро обізвалось, що бачили все тес і як з грішими злапали Левка. Кв. Нов. Ум. **ДВАДЦЯТРО.**

ДВАДЦЯТИЙ, а, е, чис. Двадцатый. Уже Павлусеві минув і двадцятий, вже б він і на вечорниці пішов, так мати не пуска. Стор. I. 61.

ДВАДЦЯТІРКО, чис. Ум. отъ двадцятеро. Нема і двадцятірка индичат. Борз. у.

ДВАДЦЯТКА, ки, ж. 1) Двадцать, два десятка чего либо. Вас. 150. 2) Гравеникъ (=20 грошей). Подольск. и Волынск. губ. 3) Полотно въ двадцать пасмъ. 4) Рыболовная сѣть, въ $1\frac{1}{4}$ арш. которой помѣщаются 20 ячей и въ длину, и въ ширину. Вас. 187.

ДВАДЦЯТНИК, ка, ж. Двадцать пасмъ.

ДВАДЦЯТОК, тку, ж. Двадцать. До літ двадцятка сяк-так було, а в сім часі і того не стало. Млр. л. сб.

ДВАДЦЯТЬ, ти, чис. Двадцать. Двадцять

дέсять Тридцать. Макс. Двадцять з бком.
Двадцать одинъ.

Двайцять и пр.=Двадцать и пр.

Дванадцятого, чис. Двінадцать душъ,
штукъ; дюжина. Була така жовна, мала
дванадцятеро дітей, тій діти мали всі по
дванадцатеро дітей,—скільки всіх було?
Чуб. I. 139.

Дванадцятиголовний, а, е. Двінадца-
тиглавый, с 12 головахъ. Дванадцятиго-
ловний змій. Миж. 15.

Дванадцятий, а, е. Двінадцатий. Було
вас (беших) одинадцять, а бех дванадця-
тий. Чуб. I. 116.

Дванадцятикрилка, ки, ж. Съ двінад-
цатью крильями вѣдьма. Вона—дванадци-
тикрилка, а я тільки шестикрилка; во-
на всім нам (відьмам) голова. О. 1862.
IX. 33.

Дванадцятка, ки, ж. 1) Чолотно въ
12 пасмъ. 2) Рыболовная сеть, въ которой
на площади въ $\frac{1}{4}$ арш., помѣщается во
всѣ стороны 12 ячей.

Дванадцять, тѣох, чис. Двінадцать. Доб-
ра жінка дванадцять раз на день оду-
ритъ, а як яка, то й без числа. Ном.
№ 9078. У мене єсть кінь з дванадцять-
ма головами. ЗОЮР. II. 70 I пастано-
вив дванадцятьох, щоб були з ним . щоб
посилати їх проповідувати. Ев. Mr.
Ш. 11.

Дванайцять и пр.=Дванадцять и пр.
Двречки, чбк, ж. мн. Ум оть двері.

Дврі, рéй, ж. мн. 1) Дверь. Золотий
обушок скрізь двері відчине: Ном. № 1390.
Як у Бога за дверима. Ном. 2) Деревян-
ная покрышка, которую сверху закрыта
зовушка для лѣсныхъ звѣрей—западница.
Шух I. 235. Ум. Двречки.

Дврник, ка, м. Придверникъ. Жел.

Дврница, ці, ж. Придверница. Петр
же стояв перед дверми ззадору.. Другий
ученик.... сказав дверницї, і ввела Петра.
Ев I. XVIII. 16

Дврці, рець, ж. мн. Маленькая дверь,
дверки. Пристав нови дверці до старої
лазеньки. Ном. № 13295. Треба дощок до-
бувати, хоромину будувати без віконець,
без дверець,—там спить козак юлодець.
Чуб. V. 881. Otto всі посадили на коні,
останній вийшов із дверець і сказав: „Двер-
ці, замкніться!“ I двері замкнулись. Рудч.
Ск. II. 141.

Дверчата, чат, с. мн. Маленькая дверь.
Ум. Дверчата.

Дверчатий, а, е. Дверной.

Дверчата, ток, с. Ум. оть дверчата.
Двиг! меж. для выраженія движенія.
Мамо! чого се в тебе брови тільки двиг-
двиг?—Судорга, синку.

Двигати, гаю, гаєш, одн. в. двігнуті,
гву, гнеш, гл. 1) Двигать. Не зміг двиг-
нугти ні рукою, ні ногою. 2) Носить.
Нашо тобі, пане брате, торбину дви-
гати? Ліпше тобі, пане брате. людей
розбивати. Гол. I. 165

Двигатися, гаюся, гаєшся, одн. в.
двигнутися, гнуся, гнёшся, гл. 1) Дви-
гаться, трогаться, двинуться. Єв. Mr. XI.
23. Та ну, покинь, не двигайся, аже сам
не донесеш. Кіевск. 2) Сотрясаться, со-
трястися. Як ударили з гармати, так
аж церква двигнулась Кух.

Двигіт, поту, м. Сотрясеніе, дрожаніе.
Як пустив батько млин, та як нахо-
пився вихор, та як загуркотить, зато-
рохтит усе; а двигіт такий, що на-
силу на ногах устоїши. Левиц.

Двігнуті, ся. См. Двигати, ся.

Двигоніти, ню, ніш, гл.=Двигатися.
І створив Бог великі кити і всяке живе
твориво, всяке повзюче, що двигонить
у водах. Опат.

Двиготіти, гочу, тіш, гл.=Двигти-
ти. Так весь склеп і задвиготів. Драг.

Двигтіння, ня, с. Сотрясеніе, дрожаніе.

Двигтіти, гчу, тіш, гл. Сотрясаться,
дрожать. Кахидаючи, вони аж двигтили,
а їх товсті щоки дріжали, неначе по-
їх ходила дрібна хвіля. Левиц. Пов. 326.
Змій той лепить,—аж земля двигтиль.
Грин. I. 192.

Двіжати, жу, жиш, гл.=Двигти.
Присуну я да кватирочку, аж кладочка
двигнить, а вже моя милая дівчина по-
воду діжити. Млр. л. сб. 320. Як загра-
ли в стані, станя двіжала. Чуб. Ш.
377. Аж земля двіжиться. О. 1861. XI.
Св. 30.

Двіжжати, ся.=Двигати, ся:

Двіжкий, а, е. Удобоподвижный.

Двіжок, жка, м. Жесть, движевіс.
Черніг. Г.

Двінуті, ну, веш, гл. 1)=Двигнуті.
Ой чи вийду на танець, від—старого бу-
ханець в потилицю, аба в спину, що і
ногами вже не двину. Осн. 1861. XI.
2) Отправиться, двинуться. Сам не знаю,
чи полицю тесати, чи до дівчини на всю-
ніч можати, закину я вражу бардину,

сам до дівчини на всю нічку двину. Чуб. V. 172 *I двинув він* (Оврам) звідтіля в гори. К. Св. П. 3) Вистрільти. *Оти ми поставили перед ними артилерію, та як двинули з гармати, так бісова чернечня вростіч, та тіка, аж не потопнеться.* Черном. 4) Ударить сильно. Я як двину її (собаку) за всього маху на відлі бичем по морді, та вона на місці й перекрутилася. ХС. VII. 451. 5) Вистроити. *На хуторі* (Максим) *зараз жс на перше літо двинув будинок, мов панські хороми.* Мир. ХРВ. 168.

Двіхкати, каю, каеш, гл. Колебаться, трястись.

Двихти, хчу, тиш, гл. 1) Колебать ся. 2) Трястись *Така гладка, як іде, тааж двихти.* Харьк.

Дві, двох, чис. Имен. пад. ж. р. отъ два. Двѣ. *Дві хаті. Дві нозі.*

Двійс, двійя, с.=Двійло.

Двійка, ки, ж. Двойка въ картахъ.

Двійко, чис. Ум. отъ двое. *I їх лиши тільки двійко було.* Федък. Грин. I. 203.

Двійло, ла, с. 1) Бревно, употребляемое при запряжкѣ двухъ или трехъ паръ воловъ вдолъ; имъ соединяются ярма со съднихъ паръ. ЗОЮР. I. 76. 2) Желъзо у сохи съ двойнымъ остріемъ.

Двійловий, а, е. Относящийся къ двійлу.

Двійлячий, а, е=Двійловий.

Двійнесенський, а, е. Ум. отъ двійний. Як проїхав козаченько да повз ворота, ворітчка двійнесенькі, роздвоїтсся. Чуб. V. 776.

Двійний, а, е. 1) Двойной. *Двійна китайка.* 2) Двухстворчатый. Ум. *Двійнесенький.*

Двійник, ка, м. У сусальщиковъ и золотильщиковъ по дереву: листки позолоченного серебра.

Двійник, ка, м. Сортъ миски около семи вершковъ въ діаметрѣ. Вас. 181.

Двійната, нят, с. мн. Двойни, близнецы.

Двійця, ців, с.=Двійната.

Двійчастий, а, е. Раздоенныи. *Тобі любіща моя псальма, ніж віл на жертву круготорогий, ніж тук його серед багаття, і в ратицях двійчастих ноги.* К. Іса. 157.

Двійчай, а, е=Двійчастий.

Двійчи, нар.=Двічи.

Двіліток, тка, м. Двухлѣтній быкъ. Вх. Зп. 14.

Двір, двобру, м. 1) Дворъ, мѣсто подлѣ дома, обнесене заборомъ. *I в хаті не чути, і на дворі не видко.* МВ. II. 8. Ои не по правді, лій миленький, ти зо мною живеш: мимо ми двір, нові ворітчка до іншої йдеш. Мет. 67. *На двобрі.* Внѣ дома, *Приходять тоді брати і Мати Його і, стоячи на дворі, послали до Його, кличуши Його.* Св. Мр. III. 31. 2) Домъ, усадьба. *Не плач, небого, що йдеш за нього: нехай плаче він, що бере лихо в двір.* Ном. *Хоч не сильна, аби двір зачрасила.* Ном. *На конику зайжджає, до двору женичків займає.* Чуб. *Стоять нові вороти, а в тих дворках нові ворота.* Чуб. 3) Дворъ, Высочайшая особы и придворные. *Ось ті, що панують у царських дворах.* Єв. Л. VII. 25. 4) Дворня, дворовая прислуга. *Іде з своїм двором.* Ном. *Двірець, двірбк, двірбчик, двірник, двірбк Там я ходив через річку до своєї дівчини в ней двірок біленький, наоколо тополи.* Чуб. V. 238.

Двірець, рдя, м. 1) Ум. отъ двір *Стань, матінко, край двірця;* іде твої дочки до вінця. Мет. 173. 2) Дворець. 3) Двірець залізничний. Вокзалъ желѣзно дорожный.

Двірка, ки, ж. Женщина, служавця ч помѣщика, дворовая женщина.

Двірня, ні, ж. Дворня. Грин. I. 121 *Деруть Рябка мов пір'я, на галас збиглася двірня.* Г. Арт. (О. 1861 Ш. 82)

Двірняк, ка, м. Дворовый человекъ. Миж. 60.

Двірнячка, ки, ж.=Двірка.

Двірбк, рка, м. Ум. отъ двір.

Двірочок, чка, м. Ум. огъ двір.

Двірський, а, е. 1) Дворовый. *Сільська собака наї ся між двірськії не лішас.* Ном. № 1314. 2) Придворный. *I хилилась уся шляхта під панськую руку, оддавала дітей своїх у двірську науку* К. Досв. 171.

Двіста, чис.=Двісті. *Мал' ми тоді більше як двіста бжіл.* Федък. Пов.

Двісті, двохсот, чис. Двѣсти. Єв. Мр. VI. 37. *Покидаю тобі, молода дівчинко, козаченьків двісті.* Мет. *Вона мене добре знала, на сто рублів повіряла, а на двісті прищипала, сірі воли грабувала* Чуб. V. 1093.

Двіцалівка, ки, ж. Доска въ два дюйма толщиной. МУЕ. Ш. 29.

Двічи, двічі, чис. Дважды. З однії лиши двічи лико не деруть.. Ном.

Двобе, двох, чис. Двоє. Як двос у батька дітей, то як єдно; а як єдно, то як ні єдного. Нои. У його двос діл. Лебед. у. Почав їх (учеників) посылати по двое. Ев. Мр. VI. 7.

Двоєм, нар. Вдвоє. Ще двоєн стільки їхати. НВолин. у.

Двобечко, чис. Ум. оғь двойкб. Промов, серце, словечко, як ми любилися двоєчко. Мет. 53. Ой ми любилися, нас двосико в парці, тепер розійшлися як сонечко в хмарці. Мет. 63.

Двожильний, а, е. Двужильный. Кобила двожильна. О. 1862. IV. 83.

Двоїстий, а, е. Двойной.

Двоїти, двоїб, двоїш, гл. 1) Двоить. 2) Дѣлать или говорить одинъ разъ такъ, а другої—иначе. Він раз каже так, а раз инак: він сам двоїть. Екатериносл. у.

Двоїтися, юся, ішся, гл. Раздаиваться. Зміевск. у.

Двойкó, чис. Двоє, пара. Родилося їх скоро двойко діток—близнята: син і дочка. Рудч. Ск. I. 131. Нас тілько двоїжо в світі. МВ. Худібчину завів і діток сплодив двойко: карапуза хлопчика та скверуху дівчинку.

Двойлéзний, а, е. Съ двумя лезвіями. Черниг. г.

Двойнýти, нýть, гл. безл. Двоитися. Двойнить мені у очіх, та й годі. На віщо не подивлюся я, то все двойнить мені. Харьк.

Двойчатий, а, е=**Двійчастий.** ЗОЮР. I. 263.

Двóкроть, нар. Двукратно. Двокроть до тебе промовляю.

Двоногий, а, е. Двуногий. К. Дз. 138.

Дворáк, ка, м. Дворовый человѣкъ. А чо іовік ваш, небіжчик звідки був родом?—З того села, де.... дворак був. МВ. II. 35. А хто любить сільські хлопці, а я люблю двораки. Грин Ш. 173. Ум. Двораченъко. КС. 1883. IV. 906.

Дворанство и пр.=Дворянство и пр.

Двораченъко, ка, м. Ум. отъ дворак.

Дворéць, рця, м.=**Двірець.** Ой на горі дворець карбований, а в тім дворець хлопець малюваний. Гол. I. 205.

Двбрік, ка, м. Ум. отъ двір.

Двориченько, ка, м.=**Дворяченъко.** Ум. оғь дворяк. Ой поїхав двориченъко на половання, пустив кониченъка на по-пасання... Став двориченъко, та став на поміст, приїжджає до дворика, від мілої вісти. Чуб. V. 774.

Дворище, ща, с. Дворище, мѣсто, гдѣ былъ дворъ, усадьба. Із льохів, будинків, стаєнь, із хлопського трупа на дворищі в Рарохинських стала чорна купа. К. Досв. 183. О, панське дворище! бодай нічого доброго в тебе не вступило. МВ. I. 53.

Дворічнáк, ка, м. Двухлѣтня лошадь. Вх. Лем. 409.

Двбрка, ки, ж.=**Двірка.** Гол. IV. 467. Їден чобіт на обцасі, а другий на корку; а хто хоче биду знати, най ся візьми дворку. Ой чи дворка, чи не дворка, аби в дворі була, уже ж вона, панс брате, робити забула. Чуб. V. 1067.

Дворнáга, ги, ж. Дворовая собака.

Дворóвий, а, е. Дворовый. Стор. МПр. 67. Ой у саду вишня, у саду черешня—нс любите, дівчаточка, дворового лежня. Лавр. 58.

Дворбк, ркá, м. Ум. отъ двір.

Дворочок, чка, м. Ум. отъ двір. Мил. 141.

Дворський, а, е. Дворовый (человѣкъ). Дворський чоловік Кіндрам,—усією як раз сем'єю робить він на пана. О. 1862. VI. 62.

Двору́чка, чок, ж. мн. — пресвятої. Раст. Orchis maculata. Лв. 100.

Дворáдний, дворядóвий, а, е. Въ два ряда, двурядний. Вх. Уг. 235. О. 1861. VII. 2.

Дворáк, ка, м.=**Дворак.** Ум. Дворяченъко. Став двориченъко да став на поміст, прилітає до дворяка вість.—Здоров, здоров, пане зятю, чужий та не наш, бо вже твоїй миленької на світі не маш. Чуб. V. 366.

Дворáн, на, м.=**Дворянин.** Люблю, мамо, дворянина.... пазав дворян—любить буду. Грия. Ш. 656.

Дворяни́н, на, м. 1) Дворовый чоловѣкъ. Дізналися дворяне та панській козаки. Гол. I. 122. Ой мати криминина, чорні очі в дворянина. Мет. 114. 2) Дворянинъ. На безлюдді й Хома дворянин. Ном.

Дворянка, ки, ж. Дворянка.

Дворяни́ство, ва, с. Дворянство. Тим дворянством питаючись, училася шлях-

та, як достатком та гонором переважить брата. К. Досв. 171.

Дворянський, а, е. Дворлянський. Ядвоянського роду, не ходила боса з роду. Чуб. V. 1074.

Дворяченько, ка, м.. Ум. оть дворяк.

Двохліток, тка, м. Двухлітній ребенокъ. Г. Барв. 440.

Двойк, ка, м. Два icroша. Кіев. и Волын. г.

Двойн, на, м. Больше сосновые брусья, отправляемые изъ Полѣсся водою, преимущественно въ Пруссію.

Двужон, на, .и. Двоеженецъ. Мир. ХРВ. 11.

Двуличний, а, е. 1) Двуличный. Язык таихъ, як двуличная китайка. Ном. 2) Двуличный, лицемърный. Було говорю одно, а роблю друге. За се називали мене двуличним. Шевч. 285.

Ддати=Оддати. Ходить Марусенька нерозчесаная, хоче її мати за Івана 'ддати. Мет. 115.

Де, нар. 1) Гдѣ. Де гріх, там і по-кута. Ном. № 124. Сова знає, де кури почують. Ном. № 5739. Де ви ся повертаете, як ви ся масте? Мет. 444. Горо доворові, де корова росказ волові. Ном. За городом левада, де зібралась громада. Ном. Та не дѣ дінеться. Нигдѣ не дѣнеться, не пропадеть. МВ. (О. 1862. Ш. 54). 2) Куда. Сама ж я не знаю, де мій мілий дівся, а чи його звіри звіли, а чи він утопився. Мет. Три царі, де ви йдете? Чуб. Ш. 342. Не було дѣ. Некуда было. Було втікатъ, чорний баране.—„Не будо де, вельможний пане“. Гол. IV. 529. 3) Откуда. Де ся взяв. татарин стидкий, бридкий, поганий: хоче вдову зарубати, собі дитину забрати. Макс. (1849) 97. 4) Когда. Де Христос родився, той день празнуємо. Чуб. Ш. 377. 5) Въ соединеніи съ прилагательными: какой; тотъ, который. Не берε малого, а выбираε, де більший. Де крашого шукає. Де менши між їми, як ті поросята, валялись та грались собі на піску; де набільши—въ „свинки“ поодалі гралися. Сніп. 155. Зде-більшого, з де-більша. Большею частию. 6) Какъ. Де йому її жити було! Вони її росло так, аби слава, а тій виправки та походи силу з його всю выбрали. МВ. 7) Де-б. а) Гдѣ бы; куда бы, откуда бы. І'ять слівъ сказать, і де б взялася поліч. Сніп. б) Вмѣсто того, чтобы. Де б піти

до церкви, а вона потягла у ліс по горіхи. Харьк. г. Де б молитися та в гріхах каятися, а вона ще піку малює та до судських приміляється. Харьк. в) Де б то. Гдѣ бы то, куда бы то. (Козак) не питаетесь, де б то стати, коня, попасти, а питаетесь, де корчма новая. Черніг. г. 8) Де вже! Ну гдѣ таки. Де вже було мені служити! Хата. 164. 9) Де в біса, де в ката! Гдѣ тамъ! Куда тамъ! Кой чортъ! А що, куме, багато заробив грошенят на заробітках?—„Де в біса! тепер не те стало, що колись у старовину. Харьк. Де в біса, які звичайні!... А кажуть люде, добрих батьків діти. Пригляділись старі очі на турка й на брата; на чужу кров і на рідну—та де його в ката! не спочину на родині, отут десь загину. Морд. (Млр. л. сб. 78). 10) Де то. Гдѣ же; куда же. Де то твоя слава подівалася—чубатим козакам досталася. Морд. (Млр. л. сб. 91). Де то моя Катерина? Шевч. 79. 11) Де ж. а) Гдѣ же. Ой де ж мені, моя мила, кожників набрати—по за гаем зелененьким до тебе об'їзжати. Мет. 60. б) Куда же. Ох, погибель же моя! де ж мені тепер діться? К. ЧР. 44. Ой де ж ти йдеш, о, мій синочку?—Їду в гороньки, аж до дівоньки. Чуб. Ш. 290. в) Развѣ. Ні жувати, ні ковтати не можна, ні їде в горло. Се бо був хрін. Де ж його можна їсти. Кв. г) Де ж пак! Какъ же! єщє бы! Може вона за пана хоче? Де ж пак! вона мабуть за царя думає. І пнетися, наче справді велика цяця. Де ж пак! ногі штани справив.. Ном. Злякаються вони! де ж пак! І в горобину ніч приїдуть для такої панночки, як наша. Шевч. 12) Де тобі. Куда тамъ! Вийшов з хати карбівничий, щоб ліс оглядити, та де тобі! таке лихо, що не видно її світа! Шевч. 84. 13) Де хота. Гдѣ угодно. Устаровину такого землі було, щоб кожний де хотя селивсь і кілько хотів, стілько й займав. Харьк. г. 14) Де далі. Чѣмъ далѣ. Де далі, усе стихає, ні травка не колишеться, усе жде чогось великого, страшного. Кв. Пов. Примѣч. Остальныя слова сложныя съ де см. отдельно въ соответствующихъ мѣстахъ алфавита.

Дебеластій, а, е=Дебелій.

Дебеленій, а, е. Огромный, массивный, громадный.

Дебелень, на, м. Крѣпкаго сложенія здоровякъ.

Дебеленькуватий, а, е. Толстенькій, плотненькій.

Дебе́лий, а, е. 1) Дебелый, плотный, толстый. Я вже був (тоді) дебелій парубком. (О 1862. II. 24). Важко рушили з місця дебелі воли. О. 1862. IV. 85. На княжому дебелім тілі глибокій наладо рани. Шевч. 617. Дебеле сукно. Черниг. г. 2) У Шевченка: тяжелый (о грѣ). (Бог) поможет лихо донести і поховать лихе, дебеле в хатині тихій і веселій. Шевч. Ум. Дебеленъкий, дебелесенький, дебельненький.

Дебелина, ні, ж. Толщина, плотность. Вона дебелини оттака буде. Черниг. у.

Дебе́літи, лю, ліш, гл. Дѣлатъ дебелынь. Харьк.

Дебе́лість, лости, ж. Дебелость, плотность, толстота.

Дебе́літи, лію, лівш, гл. Дѣляться дебелымъ, толстеть.

Дебе́ло, нар. Дебело, толсто, плотно.

Дебелува́стий, дебелуватий, а, е = **Дебелькуватий.**

Дебелькуватий, а, е Довольно дебелый, толстый. плотный.

Дебельненъкий, а, е. Ум. отъ дебелий.

Дебельшати, шаю, еш, гл. Толстеть.

Дебеля́ка, ки, об. Дебелый, плотный, толстый.

Дебрине́ць, вія, и. Раст. Geranium sanguineum. Лв. 98.

Дебри́ця, ці, ж. ? Де ся калинойка просла? Там в лісі при дебриці, при студеньній водиці. Нп.

Дебрь, рі, ж. Дебрь. I дебрь-пустиня неполита, сцілющю водою вмита прохинється. Шевч.

Дев'я́сіл, лу, дев'ять сил, лу, и. Раст. Inula Helenium. Девссиль.

Дев'ятденик, ка, м. У жителей галицк. покуття: бранное прозваніе мазуровъ, которые будто бы 9 дней послѣ рожденія бывають слѣпы. Kolb. I. 21.

Дев'ятдеса́т. тьюх, чис. Дев'янносто. О. 1861. XI. 26. КС. 1883. XI. 537. Єв. Л. XV 4.

Дев'я́теро, чис. Девятеръ душъ, штука. Дев'ятеро скоту з кошари на вибір займила. Мет. 416. Ой не сам запорожець іде: дев'ятеро коней веде. Нп. Ум. Дев'ятеро.

Дев'я́тий, а, е. Девятый. Темрява стася до години дев'ятої. Єв. Л. XXIII. 44.

Дев'ятилітник, ку, м. Раст. Astragalus glycyphyllos L. ЗОЮР. I. 113.

Дев'я́тий, тін, ж. мн. Поминки по умершемъ въ 9-й день послѣ его смерти Мил. 171.

Дев'ятирáнський, а, е. Съ девятыю ранами, относящейся къ 9 ранамъ. Встрѣчено въ нар. молитвѣ. На горі на осиницькій, на дев'ятиранцькім зію там Божа Мати спала... приснив ми ся сон дев'ятиранцький, же Суса Христова на муки брали. МУЕ. III. 36.

Дев'я́тірко. Ум. огъ дев'ятеро.

Дев'я́тка, ки, ж. 1) Полотно въ девять пасмъ. 2) Девятка въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. 3) Рыболовная сеть, въ которой на площади въ $\frac{1}{4}$ арш. помѣщаются во все стороны девять ячей. Вас. 187.

Дев'я́тнадцатеро, чис. Девятнадцать душъ, штука. Ум. Дев'яtnadцатирко.

Дев'я́тнадцатий, а, е, чис. Девятнадцатый.

Дев'я́тнадцятірко, чис. Ум. отъ дев'ятнадцатеро.

Дев'я́тнадцять, тьюх, чис. Девятнадцать.

Дев'я́тнайцять и пр. = **Дев'ятнадцать и пр.**

Дев'я́тник, ка, м. Девятый четвергъ послѣ Свѣтлаго Праздника. Радомыс. у.

Дев'яторогий, а, е. Девятирогий. Дивное звірја дев'ятороге. АД. I. 33.

Дев'я́тосіл, лу, м. = **Дев'ясил.**

Дев'я́тосельник, ка, м. Раст. Carlinae. Лв. 97. См. Дев'ятотисина.

Дев'я́тотисина, ни, ж. = **Дев'ятосельник.** Лв. 97.

Дев'я́туха, хи, ж. Гречиха, посъянная на 9-й недѣль послѣ Пасхи. Біл.-Нос.

Дев'я́ть, тьюх, чис. Девять. Дев'ять пар волів. МВ. I. 61.

Дев'я́тдесятій, а, е. Девяностый.

Дев'я́тдесять, тьюх, чис. Девяносто. Як би Сара вродила, що вже її дев'ятьдесят років? К. Св. П. Перша кн. Мус. XVII: 17. I жив Енос дев'ятьдесять років і появив Кайнана. Ibid. V. 9.

Дев'я́тьсот, чис. Девятысотъ. А всього віку Сикового було дев'ятьсот і дванадцять років, і вмер він. К. Св. П. Перша кн. Мус. V. 8.

Дéготь, гтю, м. = **Діготь.** В смолі потопає, в дегтю виринає. Чуб. III. 31.

Дегтárь, ря, м. = **Дігтарь.**

Де-далі, нар. Чѣмъ далѣє. **Де-далі,** де-далі усе стихас, ні травка не колишеться, усе чогось їдє великого, страшного. Кв. *Вона* (турецька цариця) не полодіє, не старіє, а де-далі зліє. Шевч.

Де-де, нар. Кой-гдѣ, то тамъ, то сямъ. I блїдний місяць на ту пору із хмарою-де-де виглядав. Шевч. 26. Утомилася за-вірюха, де-де позіхає. Шевч. 82.

Дѣжма, ми, ж. Извѣстная доля урожая, улова и пр., отдаваемая работающими хо-зяину поля, воды и пр. (отъ молд. „тѣжма“—десятина). Браун. 46.

Де-йнде, нар. 1) Кой-гдѣ. Зімою були велики сніги, так де-йнде закидало, що аршинів у три було. Кв. II. 38. 2) Ку-да нибудь въ другое мѣсто; гдѣ нибудь. *Іди, риндс, де-йнде:* тамъ тебе не знамутъ і риндею не зватимутъ. Ном. № 10360. *Іди ти, мати, де-йнде пробувати, хліба-соли спокійно вживати.* ЗОЮР. I. 20. Давно се діялось.... і не де-йнде, а у нашій таки землі. Грин. I. 287.

Де-йнше, нар. Гдѣ нибудь въ другомъ мѣстѣ. Тепер і у Харькові не найдешъ сього, і де-йнше не згадаши. Сніп. 205.

Дей, меж = **Дій.** Гай, гай! ой дей же ного кату! Еол, насупивши, сказав. Котл. Ен. I. 8.

Дѣйкяти, каю, каєш, гл. Поговаривать. Дейкали люди, що подушис скасують НВолын у. Дейкали, що в нас не буде сього мирового. НВолын. у. Щось люде дейкають, що війна буде. Сквири. у. Укра-дено коні; на селі знаютъ хто, дейкають язиком, а старості не об'являють. Чер-ниг. у.

Дѣйкатися, каюся, каєшся, гл. Изво-дитися, пропадать. Оце у нас падіж був-скот усе дейкався, поки увесь пере-дейкався. Киевск. у.

Дѣйко, меж. Ну-ка, да-ка. Гул Арт. (О. 1861. III. 91). Знаи неборак ганя то в тои, то в сей куток, то зазирне в кур-ник, то дейко до свинок! Гул.-Арт. (О. 1861. III. 94). Ну, дейко до його швидени-ко! Гул.-Арт. (О. 1861. III. 111).

Дѣйнека, ки, м. Словомъ дейнеки впер-вые позванъ пѣхотный полкъ, составлен-ный въ 1657 г. полтавскимъ полковни-комъ М. Пушкаремъ изъ всякоаго сброва, плохо вооруженного. „Пушкарь... собралъ себѣ зъ винниковъ, броварниковъ, пасту-ховъ и наймитовъ людскихъ полкъ пѣхот-ній; наименовавши его Дейнеками; кото-рій то полкъ мало въ себѣ имѣлъ това-

риства зъ добрымъ християнскимъ сумле-ніемъ, и оружіемъ до вояни приличнымъ; но тилко зъ рогатинами, косами і кіями, и изъ сердцами до убийства и разграбле-нія имѣній людскихъ готовими“. (Величко. Лѣт. I. 328). Клобуковская, жалуясь на Подлесного, напавшаго на ея домъ съ тол-пою вооруженныхъ слугъ, представила какъ *corpus delicti*, оружіе отнятое у убитаго Ц., она „прозентовала“ въ судѣ „*agrum album alias Łuk białogrodzki sagittas qua-tuor atque deinekam alias wegierę*“; го-ворила, что Ц. стрѣлялъ „*per fenestram baculo, alias wegiera, extrusam*“. Сопо-ставляя тексты паходимъ, что слова: „дѣй-нека, wegiera и baculum“—синонимы: слѣдъ *dejneka*=дубина, палка, а потому, въ при-мѣненіи къ козацкимъ отрядамъ, слово дейнеки должно было означать толпу, во-оруженную дубинами. КС. 1889. I. 222. (Замѣтка В. А.). Кулишъ, беря это слово въ томъ же значеніи полуразбойничьяго военнаго сброва, употребляетъ его въ по-эмъ „Великі проводи“, относящейся ко временамъ Богдана Хмельницкаго, т. е. до составленія помянутаго полка. *Чи то гра-чи, чи то галич, чи хижі дейнеки рос-пускають по Вкраїні загони далекі?* К. Досв. 242. *Величалися дейнеки будинко-вим лупом.* Ibid. 207.

Дейнѣцтво, ва, с. соб. отъ дейнека. Шкода хижому дейнечтву невод росни-дати. К. Досв. 250.

Дѣйнѣцький, а, е. Относящийся къ дейнекѣ. Защуміли в лузі дуби кучеряви, загукали гадячане на дейнечкі яви. К. Досв. 202.

Дѣжльки, нар. Нѣсколько.

Декларапія, ції, ж. Объявление.

Деклямування, ня, с. Декламированіе.

Деклямувати, м'ю, м'юш, гл. Декла-мировать.

Деколи, нар. Иногда, кой-когда. I с. п.-на курка деколи найде зерня. Ном. № 4909 Не що-дня бридня, деколи й правда. Ном. № 6904. Деколи озеро заблищить, чи річка розливается. МВ. I. 23.

Деколишній, я, в. Иногда, кой-когда бывающій.

Декоторий, дѣкотрий, а, в. Нѣкоторый. К. ЧР. 296. Людей гонили силою на при-сягу, то й батько присягав на Унію. а декоторий не хтіли та ховались. ЗОЮР. I. 137. Не всі сплять, що храпляти, лиши декотрі. Каченеп. у. *Інші гомо-*

ніть, а деякотрі понурі сидять і голів не зводять. МВ. I. 39.

Декрет, ту, ж. Приговоръ, рѣшеніе. *Ирод.* Ирод тес чус, дає декрет і подпись: „нехай ся дитина згине“. Чуб. III. 374.

Декуди, нар. Кой-куда, кой-гдѣ. Так усі декуди ї розішлися. Холера декуди викидається. Екат. г.

Дёлебі, нар.=Далебі.

Дёлі, нар.=Далі.

Деліенька, делійка, ки, ж. Ум. отъ делія.

Делікатний, а, е. Нѣжный. Делікатний як панський хорт. Ном. № 8506.

Делікатність, ности, ж. Нѣжность

Делікатно, нар. Нѣжно.

Делія, лії, ж. Длинная медвѣжья или волчья шуба у галицкаго мѣщанина. Гол. Од. 17. Ум. Деліенька, деліечка Гол. I. 339.

Деменний, а, е. Рулевой.

Демено, на, с. Руль. КС. 1883. I. 46. АД. I. 244. О. 1861. VШ. 99. *Новийте, вітри низовій, да на демени малювані. Ой сидить козак на демені, і він деменом повертає.* Лукаш. 72. Отаман оді-пхнув човна в море і повернув демено. Левиц.

Деменути, ну, нёш, гл. Толкнуть.

Демки, мок, ж мн. Боковая стѣнки дивана.

Демнати, наю, еш, гл. Приглашать къ угощенію. *Брат та ватажки парубки гостенъків усе демнаютъ.* Федък. Пов.

Демократ, та, ж. Демократъ. Не вподобав демократ русин свого давнього панства. Г. Барв. 426.

Демократній, я, е. Демократический. Література ся стала демократньюю. К. ХІІІ. 124.

Демон, на, м. Демонъ. К. ЧР. 93 *Ведеть (Спаситель) від пекла демона.* Чуб. III. 26.

Демонський, а, е. Демонскій.

Денде, нар.=Де-не-де. Та тамъ денде кислицы видно. Екатер. г.

Дендро, ри, ж. Раст. *Datura stramonium.* Л. Дурманъ.

Де-небудь, нар. Гдѣ-нибудь; куда-нибудь. На Подолі, на Діяніях парубки розводять огнище де небудь недалеко од церкви. Ном. № 362. Коли ж ми тїї бусурманщици лякалися? коли ж таки ми од єї де-небудь хovalися? Макс. (1849). 29.

Де-не-де, нар. Кой-гдѣ. Удоєвіта встав-

я ... темно ще на дворі, де-не-де по хатах ясне світло сяє. К. Досв. Тілько де-не-де димок над кучкою золи піднімається та по вітру як давнішняя слава Синопа розлітається.. Морд. (Млр. л. сб. 92).

Денежка, ки, ж. Деньга, ¼ коп. Хоча денежка в кармані та на сто рублів чвані. Ном. № 2534.

Денечко, ка, с. Уи. отъ дно.

Денний, а, е. Дневной. Нічно зозуля денну перекує. Ном № 9088. Як освітить денним світом тїї темні ходи, тоді тілько буде користь із Жовтої води. К. Досв. 202. І зачули вони (Адам та Ева) голос Господа Бога, що ходив по саду денною прохолодою. К. Св. П. І. кн. Мус. Ш. 8.

Денник, ка, м. Дневникъ.

Денница, ці, ж. 1) Раст. *Tormentilla erecta.* Шух. I. 22. 2) ин. Родъ дѣтской болѣзни. КС. 1883: VII. 588.

Дено, нар. Днемъ. Били турка денно, нічно. Мет. 429.

Денце, ця, с. Донышко. Ум. отъ дно

Денцівка, ки, ж.=Сопілка Вх. Зн. 11.

День, дня, м. 1) День. Бодай ти не знов, що сьогодня за день. Ном. Ввесь день весело прогуляли і п'яni спати полягали. Котл. Ен. I. 20. *Дасть Бог днъ, дасть і похиток.* Ном. № 79. Велик-день. Свѣглос Воскресенье. День від дня, день крізь день, день при днѣві (днї). Изо дня въ день. Мнж. 178. День від дня робили на пана. Каменец. у. Сидить даремне день при днєві. Ном. № 10885. День при дні сварки. НВолын. у. День при дні, день при дні робимо. МВ. I. 98. Симій дніями, тимі дніями. Въ єши дні, въ тѣ дні. Сталося тими дніями. Єв. М. I. 9. День-година, із день-години. Съ нѣкотораго времени? Як із день години спинилися велики воїни на Україні. Мет. 385. День за день, день поза день. День за днемъ. День по за день, та й провелося аж до осени. Каменец. у. День у день, по всяк день. Ежедневно. Дб дня. До разсвѣта, предъ разсвѣтомъ. До дня приходив до мене, щоб їхати. Каменец. у. На день добрий, на добрий день давати. Желать доброго дня. На добрий день, серденько. Мет. Боже помогай і днъ вам добрий. МВ. I. 111. Одногб дня. Разъ; въ одинъ изъ дней. Одного теплого дня в неділю Санько та Яків сиділи собі на приязбі. Ком. II. 44 По всяк день. Постоянно, всегда. Свекру-

шини й плахти, і очіпки, і налиста одвічують по всяк день! Кв. Що-дній. Каждый день, ежедневно. Буде ж твоя, молода дівчина, що-дня спина бита. Чуб. Ш. 111. Чéрез цілсінський день. Впродолженіє цéлаго дня. Окроме сухого хліба через цілсінський день нічого не побачить. Кв. II 324. День-дéнички. Каждий день, рѣшительно каждый день Я сама день-денички як голубка гуду. Г. Барв. 276. Що в Ббга день. Ежедневно. Що в Бога день усе голову їсту. Ном., стр. 55. 2) Сутки. Три дні заходу, а день празнику. Ном. № 191. Блудили хлоп'ята, блудили, сім день да по запічку, а чотирі да по пріпічку. Чуб. Ш. 163. 3) Дни, время жизни. Мої дні ісписуйте, мої спасті дочітуйте. Чуб. 1) Мъра поверхности, содержитъ около 1600 кв. саж., подраздѣляется на упруги (см.) Мир. ХРВ. 77. О. 1862. IX. 5. VIII. 1. Вона хоча й сирота, а ґрунтівка і хата своя, і поля день п'ять. Осн. 1862. VIII. 7. Ум. Деньбк. Еней наш плив хоч дуже прудко, та вже ж він плавав не деньок. Котл. Ен. Ой прибав, Боже, ночі на мої карі очі. Укороть, Боже, денька, щоб очі одпочили. Лавр. 26. На деньки. Поденно. Шух. I. 173.

Депутат, та, м. 1) Депутатъ. Од цариці знов приказ: прислати до столиці депутатів. О. 1862. V. 102. 2) Собственникъ полонинки. Шух I. 184.

Дер! меж. 1) Для выражения звука, происходящаго во время разрыванія грави. Дер-р-р! поли у шляфроха як не було. Стор. I. 236. Также для выражения звука отъ царапанія по твердому тѣлу. Дер-дер до діда в двері. Баба прокинулася: дідү, дідү, щось до нас у двері шкряботить. Дід вийшов, коли то ведмідь. Рудч. Ск. II. 15. 2) Крикъ коростеля. Деркач кричить: дер-дер! Грин. II. 313.

Дéрба, би, ж. Дернъ.

Дéрбання, ня, с. Сниманіе дерна.

Дéрбати, баю, еш, гл. Снимать дернъ.

Дербіна, ни, ж. Кусокъ дерна.

Дербовий, а, е. Дерновый.

Дербувати, бую, буєш, гл.=Дербати.

Дéрво, ва, с.=Дерево. Вітер дерево літає. Чуб. V. 946.

Дéрга, ги, ж. 1) Дерюга. Толстая и трубая ткань. Він лежав дергою вкритий. Екатер. г. (Залюбовск.). 2) Попона. Черкас. у. Прикрили (коня) царського дергою. 3) Жeская шерстяная одежда, носимая старыми женщинами вместо плахти, отъ

которой отличается чернымъ цветомъ. КС. 1889. V. Сумц. № 21—22. (Еней) к Сивиллі прихилився, хватав за дергу і тулився, мов от кота в коморі миш. Котл. Ен. III. 30.

Дéргавка, ки, ж.=Дергальна щітка. Kolb. I. 69.

Дéргальна щітка, ки, ж. Щетка круглой формы съ желѣзными зубьями для предварительного расчесыванія пеньки. НВолын. у.

Дéргавня, ня, с. 1) Выдергиваніе. 2) Расчесываніе пеньки. Kolb. I. 69.

Дéргár, rá, м. Каначикъ, занимающійся плетеніемъ канатовъ, шлей изъ пеньки. Дергарі купля' прядіво на мотузи. Каменец. у.

Дéргати, баю, еш, гл. Дергать.

Дéргівка, ки, ж.=Дергавка. Шух. I. 147.

Дéргонутi, ну, нéш, гл. Сильно дернуть, рвануть. Черном.

Дéр-дéр, ру, м., звуконодр. Название дѣтской игры съ трещоткой. Маркев. 76.

Дéревáч, ча, м. 1) Насѣк.: а) Дровосекъ, скриунъ, Сегамбух. Вх. Зн. I. 5; б) Nyctotrupes bajulus. Вх. Пч. I. 6. 2) Дятелъ. Вх. IIч. II 13.

Дéревеніти, нію, еш, гл.=Дерев'яніти.

Дéревенъка, ки, ж. Ум. отъ деревня.

Дéревіна, ни, ж. 1) Отдельное дерево. Щоб було другою вірьовкою прив'язати ще кобилу до дерева!... Бже б таки деревити з корінням не вирвало. К. Оп. 81. Неродюча деревина. О. 1861. XI. Св. 66 Ум. Деревінка, деревіночка. Поїдь та й поїдь, діду, в ліс, вирубай мені деревинку та зроби колисочку. Рудч. Ск. II. 38. 2) соб. Деревья Чи не треба б і там потроху деревину садити? О. 1862. III. 35.

Дéревіченъко, ка, с. Ум. отъ дерево.

Дéревіще, ща, с.=Дубовина. Вх. Зн. 14.

Дéревій, вію, м. Раст.: а) Achilla Millefolium, деревей. Мил. 35; б) Hypericum perforatum. Лв. 99. См. Бождеревок.

Дéревійний, а, е. Относящийся къ деревю.

Дéревінь, ві, ж. Деревянныя части въ плугѣ. Каменец. у. См. Деревня 4.

Дéревля, лі, ж.=Деревня 2.

Деревляний, а, е=Дерев'яній.

Деревлянка, ки, ж.=**Деревянка**. Ум. Деревляночка.

Деревнийк, ку, м. Раст. *Lonicera*. Шух. I. 20. *Achillea*. Шух. I. 20.—**білий**.=Деревій. Шух. I. 21.

Деревня, ві, ж. 1) Лесь, деревья. 2) Срубленные деревья, лесь для построекъ. Чуб. VII. 377. Отто ліс,—щоб же ви мені вирубали його!...—А ти як ухопляться: той руба, той деревню вивозить.... Рудч. Ск. Недавно прислав мені деревні на повітку. Левиц. Пов. 150. 3) Деревянный домъ. Гол. I. 191. Оддай мене, брате, та за міщанина, бо у міщанина новая деревня, новая деревня, великая сем'я. Мег. 281. 4) Съ удар. на послѣднемъ слогѣ: деревня, нѣ=Деревінь. Я купив плуг, лишенъ саму деревню. Каменец. у. Ум. Деревенька. Чїї бжсоли на долині, мої в деревеньці. Мет. 16.

Дерево, ва, с. Дерево. На похиле дерево і кози скачуть. Ном. № 4076. На один раз не зітнеш дерева. Ном. № 5585. Дерево загнati. Занозить занозу. Харьк. г. Ббже дерево =Біжддерево. Вх. Пч. I. 8. Сердёшне дерево =Сердешник 1. Шух. I. 76. Ум. Деревце, деревиченько, деревонько. Грин. Ш. 185. АД. I. 38. Грин. Ш. 10.

Деревоклюй, клюя, м. Дятель. Змієв. у. Деревце ця, с. 1) Ум. отъ дерево. Червоная калинонька, білес деревце. Мет. 64. 2) Часть плуга. 3) Свадебное деревцо. См. Гильце.

Дерев'яка, ки, ж. 1) Отдельное дерево. Уночі щось переносило лучі дерев'я у Антонів сад, уже одна тілько дерев'яка осталась. Чуб. II. 424. 2) Кусокъ дерева, полено. Уч. Дерев'ячка.

Дерев'яний, а, є. 1) Деревянный. К. ЧР. 81. Дерев'яна стiна. Ком. II. 52. 2) Безчувственный. Ой п'яна я, дерев'яна я. Чуб. V. 1135.

Дерев'янник, ка, м. Раст. *Lonicera* ху-*osteum*. Вх. Уг. 236.

Дерев'янниця, ці, ж. Деревяшка. Отоз тієї пори він став ходить на дерев'янниці. Чуб.

Дерев'яніти, нію, еш, гл. 1) Деревяньть. 2) Твердѣть, дѣлаться нечувствительнымъ, коченѣть. Вона почула, що дерев'яніє, холонє, що мороз розливается по всьому тилі. Левиц. I. 496.

Дерев'янка, ки, ж. 1) Деревяшка. Си-*янки* мчуть, дерев'янки везуть, Мартин обертає, ніхто не угадає. Ном., стр. 302, № 411. 2) Деревяжка, искусственная дере-

вянная нога. Я ї покотивсь.... ще як не вбивсь, не знаю. Теперечки хоч плач- не плач, оттак, як бач, на дерев'янці шкандибаю. Гліб. 28. Я колись переганяв і вітра в полі, поки не зсадили з коня на дерев'янку. Хата 121.

Дерев'ячка, ки, ж, Ум. отъ дерев'яна.

Дерев'ячя, ча, с. соб. Деревья. Жел.

Дерегуватий, а, є. Зубчатый? Як отто мережку роблять, так роблять зубцi, так отто воно дерегувате. Луб. у. Слов. Д. Эварн

Дерезá, зí, ж. 1) Раст.: а) *Caragana frutescens*; б) *Lyctium barbarum*; в) *Lyco-podium clavatum*. ЗЮЗО. I. 115, 127. А піди лишень наріж дерези на місли. Черном. 2) Назойливый человѣкъ. Липче як дереза. Росплакалось дитя як дереза. 3) Скора. Дереза в хату вкинулась. НВолынск. у. Ум. Дерéзка, дерéзонька.

Дерезина, ни, ж. Одинъ экземпляр дерези.

Дерéзка, ки, ж. Ум. отъ дереза.

Дерезóвий, а, є. Изъ дерезы, свойственный дерез'ї.

Дерézonька; ки, ж. Ум. отъ дереза.

Дерен, рну, м. Дернъ. Черк. у. Зривая землю, покрив дерномъ, щоб ніхто не бачив, де полягли Гонти дити, голови козачі. Шевч. 204.

Дерéн, рéну, м. Раст. Кизиль, *Cornus mascula*. Могилев. у.

Деренівка, ки, ж. Кизиловая настойка. Пили сикизку, деренівку. Котл. Ен. IV. 32.

Деренка, ки, ж.=Дерéн (дерево и плодъ). Угор.

Деренчання, на, с. Дребезжаніе.

Деренчата, чу, чиш, гл. 1) Дребезжать Г. Барв. 26. 2) Жужжать. Увійшов у омішівник, бжола тільки що чутти деренчить, ну, ще жива. Черниг. у.

Деренчлівий, а, є. Дребезжацій.

Деренъкотати, кочу, чеш, гл.=Деренчати. Як роздитий горнецъ, то завше деренъкоче. Каменец. у.

Дереняк, ку, м.=Деренівка. Могилев. у.

Дéрес, су, м. Раст. Горецъ, *Polygonum*.

Дересень, сня, м. Раст. *Polygonum tenuis*. Вх. Пч. I. 12.

Дересіна, ни, ж. Отдельный экземпляр растенія горецъ. Ум. Дересинка, даресінонька.

Дересовий, а, є. Изъ растенія горецъ.

Дерéча, чі, ж. Порода кислыхъ вишень. Деречі по конотопській, а по нашому давжикові ягоди. Ном. № 14035.

Дéрёш, ша, м. Чалая лошадь, чалий волъ.

Дерешувáтий, а, е. 1) Чалый. НВолынск. у. 2) Дерешувáтий шлях. Дорога, покрытая шероховатымъ съ дырами льдомъ. Черкас. у.

Дéржава, ви, ж. 1) Прочность, крѣпость. *Нашо продовбав таку велику дірку? Мало дéржави буде.* т. е. вслѣдствіе большихъ размѣровъ дыры, окружающее ее дерево будетъ слишкомъ тонко и потому не прочно, не будетъ держать. То же говорится о планкѣ, напр., если ее слишкомъ вытесать въ какомъ-либо мѣстѣ: тогда тамъ „буде мало дéржави“. Кременчуг. у. 2) Помѣстье; владѣнія. *Батько вмер, так він і зостався хазяїном на всій дéржаві.* ЗОЮР. II. 61. 3) Чаще съ удареніемъ на второмъ слогѣ. Государство. 4) Власть. *Хлоп у нас розумів панську волю і силу не так, як тут, на сьому безлюдді. То була дéржава, справді держава.* Хата. 139. За твоєї дéржави як буде—побачимо. НВолынск. у.

Дéржавець, вія, м. Помѣщикъ; владѣтель. Хата, 135. *Городова же козацька старшина за коронного гетьмана, за ста-рост, за державців і їх наїсників і орандарів руку тягla.* К. ЧР. 10.

Дéржавник, ка, м. Государственный человѣкъ. К. Дз. 172.

Дéржаво, ва, ср. То же, что и **держава** 1, а также вообще то, что помогаетъ держаться, удерживаться вмѣстѣ. *Нема соломі держава доброго, тим і сунеться з криші: треба притужити.* Волч. у.

Дéржавський, а, е. Помѣщичій, владѣльческій. *А ворота у Череваня не прости, а державський.* К. ЧР. 5.

Дéржак, ка, м. 1) Рукоять, ручка; эфесь; древко у метлы, вилъ и пр. Миж. 179. Шух. 224, 228. МУЕ. Ш. 30. *Цодай держак од лопати свата привитати.* Лукаш. 133. 2) Нижняя часть куївника. Шух. I. 307. Ум. **Держачок.** Коло скрині лежав замок та держачок від простих ножиць, що овець стрижуть. Екатер. у.

Дéржално, на, с. Рукоятка, ручка. Ном., стр. 287. Мир. ХРВ. 9. У топора—топорице. Сим. 24.

Дéржало, ла, с.=Держално. Ум. **Дéржальце.**

Дéржання, ня, с. 1) Держаніе. 2) Обладаніе, владѣніе.

Дéржанце, ця, с. Ручка у ложки и т. п.

Ужс Катруся ізломила у своїй ложечці держанце.

Дéржати, жу, жýш, гл. 1) Держать. 2) Имѣть у себя, держать. *Нашо, мати, нащо, мати, собаки держати, коли наші сусідоњки уміють брехати.* Млр. з соб. 68. 3) Содержать, держать въ извѣстномъ состояніи. *Держи відерце що-день біленьке, да й водицю повненьке.* Мет. 224. 4) Удерживать, держать. *Язиком що хоч кажи, а руки при собі держи.* Ном. № 3819. 5) Соблюдать, охранять, исполнять. *I рече Бог до Овrama: оце же ми сини ти мій завіт держати.* К. Св. II. I. кн. Мус. XVII. 9. *Князя Вишневецького держали православну віру.* Стор. М. Пр. 62. 6) Терпѣть, выносить. *Великі гріхи Бог держав.* 7) Останавливать бѣгущаго. *Держи злодія!* 8) Содержать въ аренду. *Він держить цю землю вже п'ятий рік.* 9) Содержать, держать. *Дівка Ориночка перевіз держала, свягтий вечір!* *Перевозила царів та панів, та отецьких синів.* Мет. 333. 10) Быть женатымъ на. *Іван держить Степанову сестру.* Борзенск у. 11) **Держати грбші.** Имѣть чын деньги на процентѣ. *Він держить гроши отії пани, та думка була затахлувати, так ні, віддав.* Лебед. у. 12) **Держати одкáз.** Отвѣтить. *Я сам б буду одказ держати.* МВ. I. 133. 13) **Держати страж.** Быть на часахъ. *Лк стояли ми в Гийові, то я з другими страж держав.* ЗОЮР. I. 77. 14) **Держати у голові рóзум добрий.** Быть благорозумнымъ, разсудительнымъ. *Не потурай, дівчинонько, моїй розмовонці, держи сама розум добрий в своїй головонці.— Держала б я розум добрий да впустила в воду, не вповала на худобу, а на його вроду.* Мет. 83.

Держатися, жуся, жýшся, гл. 1) Держаться. 2) Придерживаться, держаться. *Держись берега!* Ном. № 3359. *Держися війська все середнього.* Чуб. Ш. 271. *Наперед не вириваєся, ззаду не зоставайся.* середини держись. Ном. № 5862. *Держися за землю!* Ном. 6643.—**хати.** Бывать, быть дома. *Я для тебе недобром був чоловіком:* як не лежав, то ходив, або й хати не держався. Св. Л. 97—98. *Дітвора й хати не держалась—розбрелись, хто куди попав.* Св. Л. 175.—**голові.** Удерживаться въ головѣ. *Антосько служав сю мову, а вона їому й голови не держалась.* Св. Л. 191. 3) Не отступать, не сдаваться, держаться. *Держись, козаче, отаманом будеш.*

Ном. 4) Поддерживаться, имѣть опору. *Пани мужиками тільки ѹ держутъся.*
5) Находиться, пребывать. *Зімою риба держиться на дні.* Держатися купи. Быть вмѣстѣ. Такé, что ѹ купи не держитъся. Не-сообразность. *Вигадаєте таке, ѹ купи не держитъся.* Левиц. Пов. 186.

Держачка, ки, ж. Перила. Угор.

Держачок, чка, м. Ум. отъ держак.

Держиво, ва, с. Иждивеніе, содержаніе. *Мати живе на його держиві.*

Держівно, на, с. 1)=**Держално.** Шух. I. 164, 214, 166. 2) Часть мотовила. Шух. I. 150. 3) Часть ботелева. Шух. I. 215. 4)=**Держак** 2. Шух. I. 148.

Держкий, а, є. 1) Щѣпкій, липкій. *Глина держска, добра для муру.* Міус. окр. 2) Стойкій, устойчивый; о суднѣ также: поднимающій много грузу. *Це держкий човен: хоч би ми й усі посидали, то здер-житъ.* Харьк. г.

Дерзкий, а, є. Упругій, жесткій. *Трава держка, трудно тепер її косити.* Сквир. у.

Дерілюд, да, м. Обдиратель, грабитель. Рѣ. Левиц.

Дерінник, ка, м. Раст. *Rubus caesius.* Лв. 101.

Деріхвіст, хвоста, м. Хвастунъ, задира, фатъ. Сквир. у.

Дерізний, а, є. Задеристый.

Дерій, рія, м. 1)=**Дерун.** *Бога ради!* I в Харькові в палаті добрі дерій. Харьк. 2) Напильникъ. Черном. 3) Тотъ, который деретъ овечью шерсть.

Деріння, на, с. Рваніе. НВолын. у.

Деркач, ча, м. 1) Коростель (птица). *Rallus cœph.* А в очерті та держач дере, пусти, мати, на юлицю, бо аж плач бере. Лавр. 32. 2) Вѣнникъ безъ листьевъ, голикъ. Баба вловила, в міх положила, держачем била. Ном. № 9627. 3) Название вола тонкаго и высокаго, съ подтянутымъ животомъ. КС. 1898. VII. 46. 4) Трещетка вѣтряная или ручная для спугивания птицъ въ огородѣ или саду. Части ручн. держача: пальки, карбваний валбн, фіст. Шух. I. 112, 166, 167. 5) Родъ игры съ трещеткой. Ив. 43. Ум. **Деркачик.**

Деркача, чати, с. Птенецъ коростель. Ум. **Деркачако, держачаточко.**

Деркачик, ка, м. Ум. отъ держач.

Деркачиня, нати, с.=**Деркача.**

Деркачитися, чуся, чишся, гл. Истираться (о вѣнникѣ). Уже віник держачиться.

Деркій, а, є. Шероховатый. Вх. Зн. 14.

Деркотіти, кочу, чеш, гл. Издавать звукъ дер-дер. *Держач держоче.* Колесо въ возѣ держоче. *Деркотили держачі.* Стор. МПр. 2.

Дерніна, ни, ж. Кусокъ дерна. Стор. МПр. 111. *Неси оци дві дернині.* Кіев.

Дерніння, на, с. 1) Мѣсто, поросшее дерномъ. 2) Торфъ. Черкас. у.

Дерніця; ці, ж. 1) Четвероугольникъ вырѣзанного для корма маленькихъ гусей дерна. 2) Доска. *Ой і казав пан Коньовський дерниць накупити, молодої Бондарівні домовину збити.* Чуб. V. 428.

Дерновий, а, є. Выложенный дерномъ.

Дернувати, ную, еш, гл. Обшивать дерномъ, выкладывать дерномъ. Рѣ. Левиц.

Дернуті, ну, нёш, гл. одн. в. отъ дерти. 1) Рвануть. 2) Взять лишнее. *Мусили вдаватись до сусідських попів.* А чужий панотець, як чужий пан, як дerne, то аж пальці знати. Св. Л. 126. 3) Сильно побѣжать *Насилу живий вирвався! Як дerne!...* Рудч. Ск. I. 3.

Дернюка, ки, ж.=**Дернина.** НВолын. у.

Дернія, на, ж.=**Дернина.**

Деронуті, ну, нёш, гл.=**Дернути.** Як скоплю борону, та за ним дерону. Харьк. г.

Дерріна, ни, ж. Въ Херсонской и Екатеринославской губ. выражение для означения кустарниковъ, состоящихъ изъ терновника, боярышника, шиповника и ежевики. Закр.

Дерти, деру, рош, гл. 1) Разрывать на части, дратъ. *Так дере одежду, ѹ страх.* Харьк. у. 2) Сдирать, срывать. З одного вола двухъ шкур не деруть. Ном. № 7472. 3) Грабить. *Гайдамаки дерли народ ро-ків, може, з десять, аж мандебурія стала.* ЗОЮР. 135. 4) Требовать лишнее; брать взятки. У поліції деруть і тепер так, як дерли і перше. 5) Дратъ, царать. *Проханий кусок горло дере.* Ном. 6) Дерти горобців, ластовенят и пр. Разорять гнѣзда воробьевъ, ласточекъ и пр. А ти б хотів, щоб інститутки горобців дерли та учились мужичих казокъ! Левиц. Пов. 151. 7) **Дерти грло.** Сильно кричать. 8) **Дерти крупі.** а) Превращать зерно въ крупу посредствомъ жернововъ. б) Рождественская игра. О. 1862. IV. 87. 9) **Деркач дерé.** Коростель кричитъ. 10) **Дерти бчі.** Лѣзть въ глаза. Як сниться хто з помершихъ, то треба на часточку да-

ти, щоб очей не дерло. Ном. № 287.
 11) *Дерти пір'я.* Обрывать бородки перьевъ.
Усю зіму пір'я дерла—так надокучило,
за те підушки м'які будуть. Васильк. у.
 12) Обдирать кору деревьевъ. *Лика дерти.* *Ой як підемо у щирі бори да берестоньку дерти.* Мет. 466. 13) *Дерти голову.* Задирать, поднимать голову. (Ківъ)
дере вгору головоньку. Нп. 14)—*вбіну.*
Чесати шерсть щеткой съ проволочными
крючками. Вас. 152. 15)—*мур.* Приходить
 въ отчаяніе. *Мати мур дере, в землю*
вбивається: „*Утопила я й твою, й свою*
головоньку. Г. Барв. 264. 16) *Бъжать*
 сильно. *Я берегом деру.* Г. Барв. 314.

Дертися, деруся, рёшся, гл. 1) Разрываться на части, рваться, драться. *У матері пазуха дереться дітям ховаючи,*
а в дітей пазуха дереться од матері
ховаючи. Ном. № 9225. 2) Карабкаться.
Дереться на стіну. Васильк. у. *Дратися на гору.* Мет. 167. 3) О кошкѣ: царапаться. *Кішка на мішок дереться—на*
вітер. Грин. I. 11,

Дертиця, ці, ж. 1)=**Драніця.** 2)=**Тертица.**

Дертичний, а, е. 1) Изъ драницы.
 2) Дощаной.

Дерть, ти, ж. Крупно смолотая мука для корма скота. Миж. 166. *Сіль дають*
у нас вівцям весною раннєю, мішають з
борошном, або дерто з ярого жита, а
як нема, то її озиме жито годиться.
 О. 1862. V. Кух. 35.

Дерта́ний, а, е. Изъ дерти.

Дерун, на, м. 1) Грабитель. *Піп-дерун*
дере і з живого, і з мертвого. Чуб. *То*
такий дерун, що з Христа зняв би. Ном.
 № 7409. 2) Взяточникъ. 3) Чесальщикъ шерсти. Вас. 152. Ум. *Дерунець.* Чуб. V.
 1164.

Деручкій, а, е. Ум'ющій ловко вскарбливаться. Константиногр. у.

Дерчак, ка, м. Насъкомое изъ породы кузнечиковъ.

Дерчання, на, с. Дребезжаніе. Харьк.

Дерчати, чу, чиш, гл. Дребезжать, трещать. Харьк.

Дерюга, ги, ж.=Дерга. Пропила дереву на Мусійову наругу, а Мусій кучеряв та дерюгу викупляв. Ном. № 12553.

Дераба, би, м. Пт. Соя, Corvus glan-darius. Ум. *Дерябонька.*

Дерябка, ки, м. Раст. Подмаренникъ, Galium aparine.

Дерябонька, ки, ж. Ум. отъ деряба.

Десбіч, нар. По правую сторону. Закр.
Десбічний, а, е. Направо лежащий. Желех.

Десна, ии, ж. Десница, правая рука.
Не дарма звав її свою десною. Стор. МПр. 97.

Десний, а, є. Правый.

Деспот, та, м. Деспотъ. *Вони брати*
і християне, а ти собака, людоїд, деспот
скажений. Шевч. 606.

Деспотизмъ, му, ж. Деспотизмъ. Левиц. Пов. 12, 67.

Деспотичний, а, е. Деспотический. *Натура.... груба, дика й дуже деспотична.* Левиц. Пов. 7.

Деспоцтво, ва, с. Деспотизмъ. К. Кр. 17, 31. К. ХП. 10. *Біда, як дика сила*
деспоцтва та викличе з пекла дику силу
рабства. К. ХП. 39.

Десь, нар. 1) Гдѣ-то; куда-то; откуда-то. *Десь моя дитина на чужій стороні, та*
нема од неї вісти. Нп. *Смерть з морозом танцювала, танцювала і співала, і*
за море десь почвалала. Чуб. III. 180.
Ой берегом плавала лебедочка з лебедем.
Десь ся взяла чорнявая воду брати, взяла
тїї лебедята заганяти. Чуб. V. 7.
 2) Вѣроятно. должно быть. *Десь ти мене,*
моя мати, в церкву не носила, що ти
мені, моя мати, долі не впросила. Млр.
 л. сб. 313. *Йому десь кислиці сняться.*
 Ном. № 8795. *Що то десь розумний!*
Кв. Батьку козацький! десь ти сам боїшся
і нас козаків страшишся. Макс. (1849).
 45. *Ой, матоньку, мій голубчику, десь я*
тобі да докучила. Мет. 155. 3) *Десь-то.*
Вѣроятно. *Ангели десь-то, не люде, засвітили так всюди.* Чуб. III. 329.

Десь-їнде, нар. Гдѣ-то въ другомъ мѣстѣ *Десь-їнде живе, і не побачиш її.* Сим.

Десь-не-десь, нар. 1)=**Де-не-де.** Чисте місце, тільки десь-не-десь порости-циювані вишеньки та квітки. Сим. 202.
 2) Гдѣ-то. *Десь-не-десь є на чистому полі, на роздоллі криниця води.* ЗОЮР. II. 53.

Деся, нар. Гдѣ ни, откуда ни. *Деся*
взялася да із моря синя хвиля. Мет. 101.

Десятеро, чис. Десять душъ, штукъ. К. Св. П. I. кн. М. XVIII. 32. *У-десятеро.*
Десятерицею, въ десять разъ. *У-десятеро*
їм відплатимо за наші біди. Сніп. 48.
Може в-десятеро більш, ніж вони були
винуваті. ЗОЮР. I. 285.

Десáтий, а, е, чис. Десятый. Через десяте-п'яте. Съ пропусками. Ном. № 7536.

Десáтина, ни, ж. 1) Десятая часть. *Тоді Оврам дав йому (Мельхиседекові) десятину з усього. К. Св. П. Ви даєте десятину з м'ятої. Єв. Л. ХІ. 42.* 2) Десятина, м'єра земли—2400 кв. саж. Стор. I. 20. Ком. I. 1. Ум. **Десáтина.**

Десáтинець, нця, м. Крестьянинъ, обрабатывающій чужую землю по договору отъ десятины. Херс.

Десáтина, ки, ж. Ум. отъ десятина.

Десáтиний, а, е. Относящійся къ десятинѣ. Десятинний мед. Десятая часть съ продаваемаго меда. Закр.

Десáтинський, а, е. Принадлежащій десятиню.

Десáтка, ки, ж. 1) Десятка въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. 2) Полотно въ десять пасмъ. Чуб. VII. 408. 3) Талька пряжи для сътей въ 10 пасмъ. Вас. 187. 4) При счетѣ денегъ: а) 10 копѣекъ. О. 1862. II. 42; б) 10 рублей (преимущ. въ одной ассигнаціи или монетѣ). *Піайди да зароби десятку, дак і будемо держати, буде защо и поховати.* Г. Барв. 508. 5) Кучка въ десять споновъ. Рк. Левиц.

Десáтковий, а, е. Десятичный.

Десáтник, ка, м. 1) Десятникъ. 2) Десятский, помощникъ старосты въ деревняхъ. Стор. I. 92. *А десятник до мене ні разу не заходив і не загадував об подушному.* Кв. 3) Десятка трефъ при игрѣ въ цигана. КС. 1887. VI. Ум. **Десáтничок.** 466.

Десáтниківна, ни, ж. Дочь десятника.

Десáтникувати, кую, еш, гл. Быть десятникомъ.

Десáтницький, а, е. Принадлежащий десятнику.

Десáтничка, ки, ж. Жена десятника.

Десáтничок, ча, м. 1) Ум. отъ десятник. 2) Монета въ 10 коп. *А сіртук у бідолахи...—кожний юдзик іначий... той як десятничок завбільши, а другий більш гривні.* Св. Л. 168. Рудан. I. 81.

Десáток, тку, м. 1) Десятокъ, десять штукъ. *Скільки б їх у неї не було, чи десятком Бог благословив, чи тілько одним-одно, для неї рівні.* Кв. I. 155. 2) Десять человѣкъ, состоящихъ подъ надзоромъ одного выборного десятника, десятокъ. *Могущого чоловіка з десятку не викинеш.* Ном. № 13467. Ум. **Десáточок.**

Десáтоліта, літ, с. мн. Десятилѣтній

возрастъ. Встрѣчено у МВ. *На десятогодіях взяли мене в двір.* МВ. (О. 1862. III. 34).

Десáтолітній, я, е. Десятилѣтній. Збагатилось (козацтво) за десятолітню війну з ляхами. К. ЧР. 4.

Десáтоліття, тя, с. Десятилѣтіе. Желех.

Десáтострунний, а, е. Десятиструнныи. *У псалтирь десятострунний та у гуслі вигравати.* К. Псал. 214.

Десáточок, ча. Ум. отъ десяток.

Десáтчаний, а, е. Изъ холста въ 10 пасмъ. АФ. 375.

Десáтчина, ни, ж. =**Десáтина 1.** Ум. **Десáтчина.**

Десáть, ти и тьóх, чис. Десять. Один дурень камінь у воду кине, а десять розумних не витягне. Ном. № 6178. *Журбані ввечері оголосувались десятьма вулицями.* Левиц. Пов. 174. *Десятома рублями не одбудеш весілля.* НВолын. у.

Дé-хто, мъст. Кой-кто; нѣкоторые. *Не стало й Богдана! Як віл під яромом схилилась громада од Божої кари, і плакали де-хто.* Млр. л. сб. 51. *От трошки эгодом вернулись до Бруса де-хто і посадили край його.* Кв. Так він не стерпів, позирає де-хто та й учинив против яхів трівогу. Сніп.

Дé-чий, чия, чие, мъст. Кой-чей.

Дешéвий, а, е. Дешевый. *Дешева рибка, погана юшка.* Ном. № 10535. Дешéва Простая водка. *Пій на дешеву.* Отправиться въ кабакъ. *Лакей раз пішов на дешеву та й каже:* „*От я буду танцювати.*“ Рудч. Ск. I. 215. Ум. **Дешевéнький** и дешеве(i)сенький. а, е. *Було й пиво кабацьке, таке дешевеньке для всякого росходу.* Кв.

Дешевина, ни, ж. =**Дешевня.**

Дешевýти, влю, вýш, гл. Дешевить кого, что.

Дешевінь, ні, ж. =**Дешевня.** Херс. у.

Дешевість, вости, ж. =**Дешевня.**

Дешевіти, влю, еш, гл. Дешевѣти становиться дешевымъ.

Дешевнá, ні, ж. Дешевизна. *Тоді була дешевня, а тепер дорожнста.* Харьк.

Дéшево, нар. Дешево. Ум. **Дешевéнько.**

Дешéвнати, шаю, еш, гл. Становиться дешевле. Харьк. *Коні дешевшають, не поведу свого на ярмарок.* Чернig. у.

Дешéвшe, нар. Сравн. ст. отъ дешево. Дешевле.

Дешёвши́й, а, е. Сравн. ст. отъ дешёвий. Болѣе дешевый. *Та коли б же то шукати, де хліб дешевший.* Кв. II. 22.
Дешперувати, ру́ю, еш, гл. Отчаяваться. Закр.

Дешпіт, поту, м. Дебошъ, скандалъ. *Удався моторний на всякий дешпіт.* Полт. Аби йому погуляти та поспівати, наробити дешпоту. Мир. ХРВ. 348.

Дещиця, ці, ж. Кой-что, нѣчто. О. 1861. XI. Кух. 23. *От ми хочемо росказати дещицю про місяць.* Дешо. 59. *Не вважайте собі на те, що ми невидющи люде, письма не читаємо, а й ми собі дещицю знаємо.* Екатериносл. г.

Дешо, мѣст. Кой-что, нѣчто. Я маю дещо братові переслати. МВ. I. 28. В селі давго говорили дечого багато. Шевч. 74. *Погомонили де про що і розіхались. Хата.*

Деяк, нар. Кой-какъ. Торік ще деяк жили, а тепера ї осі без хліба зостанемось. Екатерин. г.

Деякий, а, е. Кой-какої, нѣкоторый. *Інший легко робить та хороше ходить; а деякий робить, то й піт кріавий його 'бліває, нічого не має.* Ном. № 1691. Забравши деяких троянців, осналиних як гиря ланців, п'ятами з Трої накивав. Котл. Ен. I. Сонечко позлизує сніг де з яких горбиків на піску. Кв.

Дѣ, меж. Восклицаніе, которымъ останавливаютъ бодающагося вола. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Дедик, ка, м. Ум. отъ дѣдьо.

Деди́на, ни, ж. Село. *Піде Марта, піде на другу дедину.* Гол. IV.

Дѣдьо, дя, м. Отецъ. Ум. Дедик. Ой прийшла я до дедика, дай но, дѣдю, воли. Гол. Ш. 378.

Дж! меж., выражающее звукъ отъ взмакивания розгой, хлыстомъ.

Джа! меж. 1) Цыцъ! Смирно! Їжте, гости, а ви, дити, джа! 2) Подражаніе звуку розги при ударѣ, а потому употребляется въ разговорѣ съ дѣтьми въ значеніи удара розгой Аф. 376.

Джаворок, рка, джаворонок, ика, м.=**Жайворонок**. Вх. Лем. 409.

Джавур, ра, м. Гяуръ. К. МБ. X. 10. К. Бай. 149.

Джарка, ки, ж.=Чарка. А я йому джарку вина, меду дві. Гол. II. 579.

Джбан, ну, м. Жбанъ. Червоной міді джбан.... зостав на варенуху. Г. Барв.

179. **Хоч на мені жупан дран**, есть у мене грошай джбан. Млр. л. сб. 254.

Джвякati, каю, еш, одн. в. **джвякнути**, ну, неш, гл. 1) Чавкатъ. 2) Ударить сильно. Я його як джвякнув!... Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Джвякнутися, нуся, нешся, гл. Упастъ сильно, хлопнуться, удариться при паденіи. Оце так джвякнулась, трохи кісток усіх не поламала. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Джгут, та, м. 1) Платокъ или чтонибудь другое свернутое на подобіє веревки, жгутъ. Макс. (1849) 60. 2). Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 471. *Гуляти у джгута.* Ум. Джгуток.

Джгутовий, а, е. Жгутовый.

Джгуток, тка, м. Ум. отъ джгут.

'Дже, нар. сокращ. възъ адже. Вѣдъ. Употр. преимущественно послѣ а: Та 'дже ж у старого Лемішкі с брати. Левиц. Пов. 329.

Джегерь, ря, м. Хватъ, щеголь. Харьк. (А. Павловъ).

Джегеролі, ль, ж. мн.=Джегерелі. Джегерелі і дрібушки ще не поросли тались, тільки довга коса ... позлипалась запеклою кровю. Стор. МШр. 9.

Джеджелуха, хи, ж.=Дженджеруха. Е, у неї в хаті там так чисто та славно. Вона така джесіжслухи, що на все село. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Джеджобра, ри, ж. Соя, сойка, *Soyus glandarius*. Вх. Зн. 14.

Джеджулитися, люся, лишся, гл. Кокетничать, хорошиться.

Дженгáлити, лю, лиш, гл. Кусать (о комарахъ). Об спасівці не можна через мухи заснуть, бо дуже кусаються, а тепер через бісової віри комарі: так дженгалить—аж-аж-аж! Конотоп. у.

Дженджерувати, ру́ю, еш, гл.? А то, поїзд скоро піде?—Е, ні, не скоро.—А то ж якийсь біла.—Та то він дженджерує. (Говорилось о маневрировавшемъ поездѣ). Харьк. г. Слов. Д. Эварн.

Дженджеруха, хи, ж. Чистуха, щеголиха, франтиха. Ой за гаєм, гаєм, гаєм. зелененьким, там орала дженджеруха воликом чорненьким. Чуб. V. 1112.

Джéндžик, ка, м. Франтикъ, щеголь. Чортів дженджик. Ном. № 3556.

Дженджурістий, а, е. Щеголеватый, кокетливый. Цур тобі, пек тобі, яка дженджуриста: я купив їй лицман, ще хоче її памиста. Чуб. V. 105.

Джéнчик, ка, м. Насéк.—Дрік. Миж. 178.

Джер, ру, м. Пойло. Закр.

Джéрга, ги, ж. То же, что и запаска, но изъ неокрашенной шерстяной ткани натурального цвета. Вас. 171. См. Дерга.

Джéрга, ги, ж. Родъ подушки. *Ослінчи ліжко застелені постелю: сіном, ліжниками, а в головах є джерга* (підклад з ліжника або сіна). Шух. I. 98.

Джéргати, гаю, єш, ил. Болтать, поговаривать. *Почали вже люде джергати, що то він сам підпалив хату*. Волч. у.

Джéргіт, готу, ж. 1) Сильное щебетание птицъ. 2) Быстрый и крикливы разговоръ на непонятномъ языке (о евреяхъ, напр.).

Джерготати, гочу, чеш, джерготіти, гочу, тýш, ил. 1) Сильно щебетать, чиркать. *Щебечуть і джерготять пташки, та шурхають ящірки в траві*. МВ. I. 156. Так же о крикѣ гусей. См. Джерготати. 2) Говорить на непонятномъ для слушателя языке

Джерготня, ні, ж.—Джергіт. Жидівська джерготня. К. Псал. 15.

Джерегéля, лі, ж. 1) Коса на головѣ, сложенная вѣнкомъ. Котл. Ен. Словарь 8. Сплетенная изъ трехъ полосъ коса. Вас. 204. Встрѣчается преимущ. во мн. ч. *Тут заплітали ѡжерегелі, дробушечки на головах*. Котл. Ен.

Джерелáтий, а, е—Джерелатий. Кипящая меди по кубкахъ джереластихъ. К. МБ. II. 123.

Джерелáтий, а, е Съ большимъ отверстиемъ, съ большимъ жерломъ. К. ЦН. 246 *I заревли тоді гармати джерелаті*. К. Дз. 70. См. Жерелатий.

Джéрёлó, ла, с. 1) Источникъ, родникъ, ключъ. *У сей день роздявились усі джерела в безодні і повідчинялись небесні хлябі*. К. Св. П. I. кн. М. VII. 11. 2) Кипящая ключемъ вода, кипень. *У горщику вгору джерело вискаює, як наче вода у кринici*. Волч. у. 3) Жерло. *Джерело гармати*. 4) Кратеръ вулкана. Ум. Джерельце.

Джерéловий, а, е. Относящийся къ джерелу.

Джерéльний, а, е. Ключевой. *Е! у цій кринici була славна джерельна вода, та серед літку така холодна, що й губами не доторкнися*. Харьк. г. Лебед. у.

Джерельце, ця, с. Ум. отъ джерело.

Джерелáний, а, е—Джерельний. Джереляна вода здоровша, піж річна. Харьк. у.

Джерелáтий, а, е. Богатый источни-

ками, родниками. *Джерелястий, криничний ставок*. Г. Барв. 136.

Джеркотáня, ня, с.—Джергіт. Птаства джеркотання. К. Дз. 214.

Джеркотати, кочу, чеш, джеркотіти, кочу, тýш, ил.—Джерготати. Яка маювана та штучна птиця! вертиться, джеркотить, по дереву скака. Греб. 391. Грин. II. 340. Все тяжлють, джеркотять, як гуси по піменці. Греб. 388. Жиди джеркочуть тілько та дурять людей хрещених. Стор. МПр. 170. Греб. 367. К. Дз. 147.

Джерлó, лá, с.—Джерело. А в сій горасі, глянь, грязюка ущерть джерло сповнила. Черномор.

Джермáла, мал, ж. мн. Щипчики, которыми чабаны вычищаются червей у овецъ. О. 1862. V. Кух. 37. Чабани мусятъ за сим пильнувати: черву витягаютъ джермалами, засишаютъ рапицу синім каменем і мажутъ дьютем, щоб муха не сідала. Кух. (О 1862. V. 33).

Джермáри, рів, с. м. мн.—Джермала.

Джермеліти, лю, ліш, ил. Очищать рану животныхъ отъ червей посредствомъ джермел.

Джермелітися, лося, лішся, ил. Очищаться отъ червей въ ранахъ джермелами.

Джермéло, ла, с.—Джермала. Иногда только во мн. ч. джермёла. Ум. Джермельце.

Джермелувáти, лóю, єш, ил. Очищать рану животныхъ отъ червей посредствомъ джермел.

Джермéльце, ця, с. Ум. отъ джермело.

Джéря, рі, ж.—Джер.

Джéмори, мн. Густой кустарникъ. Воли пасуться низом.... джеморами,— гущавинами з корчів. Шух. I. 211.

Джигáло, ла, с.—Джогáн. Черк. у.

Джýгати, гаю, єш, одн. в. джигнýти, нý, нéш, ил. 1) Хлестать, хлестнуть, ударять, ударить розгами. 2) Кусать, куснуть (о насекомыхъ).

Джýгатися, гаюся, єшся, ил. 1) Биться розгой. 2) Кусаться (о насекомыхъ).

Джигнýти. См. Джигати.

Джигонýти, нý, нéш, ил. 1) Сильно хлестнуть, ударить. 2) Сильно ужалить. Дрік як джигоне ту кобілу. Миж. 56. Джигонула здоровово гадюка. Харьк. у.

Джиг! меж., выражющее звукъ, происходящий при взмахѣ розгами или хлыстомъ. *Джиг!* Марутика, з перцем юшка. Ном. № 6380.

Джігавка, ки, ж. Родъ муhi, сильно жалящей. *Джигавка або спасівська муха.*

Джиге́ли, гел, ж. мн. Ляжки.

Джигиря, рi, ж. Горло съ легкими и печенью у овцы. О. 1862. V. Кух. 37.

Джигра, ри, ж. Ржавчина.

Джигун, на, м. 1) Повѣса; ловеласъ. *Ой джигуне, джигуне, який ти ледацо.* Лавр. 61. *Ой джигун, джигун, джигунець, який гарний молодець.* Чуб. V 1125. 2) Родъ кушанья изъ сирівцю. О. 1862. VI. 43. *Зварила менi мати джигуна, наївсъ, та все пити хочеться.* О. 1862. VI. 43. 3)=**Джоган**. Св. Л. 40. Ум. *Джигунець.* Чуб. V. 1125.

Джигуха, хи, ж. 1) Все хлещущее или жалящее: розга, кнутъ, насѣкомое. 2) Раст. Крапива, *Urtica dioica*. Черниг. г. Ум. *Джигушка. Пужска-джигушка,—вставай, дівка Марушка.* Ном. № 11341.

Джиджу́літи, лю, ліш, ил.=**Чепурити**. *Джиджу́літи хату.* Сим. 185.

Джиджу́літися, люся, лішся, ил.=**Джиджу́ритися**. Ном. № 11177.

Джиджу́луха, хи, ж.=**Джиджуруха**. Сим. 182.

Джиджу́рітися, рюся, рішся, ил. Принаряживаться, кокетничать.

Джиджу́руха, хи, ж. Кокетка, франтиха. См. Чепуруха.

Джижчати, чу, чиши, ил. Жужжать. *Летять яничари на конях скажених. Як бджоли джижчати їх кулі.* Морд. (Мдр. л. сб. 89).

Джилé! меж. Крикъ на собакъ въ Черноморії.

Джинджигілáстий, а, е. Кокетливый, вертлявый, франтоватый.

Джинджор, ру, м. и **джинджора**, ри, ж. Раст. *Gentianae.* Лв 99.

Джинджурістий, а, е. Кокетливый, франтовской.

Джирчати, чу, чиши, гл. Дребезжать. *А голос такий у його був, як з бочки, аж вікна джирчати.* Сгор. I. 131.

Джіворонок, нка, ж. Пт. *Coracias garnula.* Шух. I. 23.

Джінджура, ри, ж.=**Джінджор**. Вх. Зн. 14.

Джміль, меля, ж. Насѣк. Шмелъ, *Bombylius apis terrestris.* Джмелів слухати. Лежать отъ удара кулакомъ и пр. *Дав юму лупня добре-довю буде джмелів слухати.* Ном. № 3986. См. Чміль.

Джоболда, дi, ж. ? Ач, як сторчака дикиться! Хоч би він коли небудь по люд-

ськи подивився на тебе, або посидів з тобою, чи погомонів би то там,—тільки її зна, куди б повіяться, куди б швидче побрести. *Ні, не в батька покійного він удавсь,—це якась джоболда.* Екатериносл.

Джога́н, на, м. Цалка съ желѣзнымъ наконечникомъ, употребляющаяся при бѣганіи на нартах (родъ коньковъ). Св. Л. 40.

Джайка, ки, ж. Ум. отъ джоя.

Джолго́нути, ну, нéш, ил.=**Джигонути**. От одна (оса) як джолгоне йою. Миж. 113.

Джоло́, ла, с. Жало. Борз. у.

Джоломія, мії, ж. Свирѣль. См. **Жоломійка**. *Грас в джоломію.* ЗЮЗО. I. Вересай, 35.

Джблонка, ки, ж. Дятель. Чуб. VII. 575.

Джонва, ви, ж. Дятель. Вх, Зн. 14. См. **Жонва**, I Жовна.

Джорелістий, а, е. Богатый источниками.

Джорелітися, люся, лішся, ил. Бить ключемъ, струиться.

Джорело, ла, с., и пр.=**Джерело** и пр.

Джоя, джой, ж.=**Джеджора**. Ум. Джойна. Вх. Зн. 14.

Джуга́н, на, м.=**Джоган**.

Джу́гля, лі, ж. Зимняя шапка. Вх. Зн. 14.

Джуклити, клю, лиш, ил. Жадно пить. *Оце риби наївся, а потім джуклив, джуклив воду.* Кіевск. у.

Джу́лій, а, е. Безухій. *Джулі вівці.* О. 1862. V. Кух. 37.

Джумáк, ка, м.=**Чумак**. Чуб. I. 178.

Джумачіха, хи, ж. Жена чумака. Рудч. Чп. 122.

Джумýга, ги, ж. Осадокъ на днѣ со суда съ водой, на днѣ самовара. *Вже нема води в самоварі, на дні сама джумига.*

Джумиха, хи, ж.=**Джумачиха**. *Пішов джумак топитися, а джумиха дивитися.* Чуб. I. 178.

Джунджóвий, а, е. ? *Божая Мати в положі лежит, в положі лежит, сина повиват: ей повивачоїки з самого золота, а пеленочки та джунджовий.* Гол. II. 39.

Джупельце, ця, с. Ум. отъ джупло.

Джуплб, ла, с. Дырочка въ чемъ нибудь мягкомъ. Ум. Джупельце. АФ. 376.

Джур, ру, м. Кушанье: непросъянную овсянную муку разводятъ водой и ставятъ на ночь, что-бы вскисло, затѣмъ варятъ и щедать съ коноплянымъ масломъ. НВолын. у-

жс. 1885. VII. 419, 1889. VII. 43. Kolb. I. 52. Каламутна вода як кисіль, як джур. Ном. № 12420.

Джура, ри, м. Козацкій слуга-товарищъ, оруженосецъ, ходившій вмѣстѣ съ козакомъ въ походы и битвы. Тоді ж то не могли знати ні сотники, ні полковники, ні джури козацькії, що наш пан гетьман Хмельницький.... задумав. Мет. 391. Ой сідлай, джуро, ой сідлай, малий, мені буланого, гобі ж сідлай другого—тідого старого. Мет. 401. Ой як оглянеться та Перебий-чіс на джуру малого, й аж кладе (=бьеть, враговъ) джура, кладе малий щелуче від йою. Мет. См. Чура. Ум. Джуронька.

Джурга, ги, ж. Множество (людей, скота на дорогѣ). Шух. I. 84.

Джурджа, жі, ж. Муть, густая мутная жидкость. Миж. 179.

Джуронька, ки, м. Ум. отъ джура.

Джурчати, чу, чиш, чл.=Дзюрчати. А між юрами тими узеніка річка про-зоря й ґлубока джурчить. МВ. II. 74.

Джусь! меж. Прочь!

Джут, та, м.=Джгут. Кота. Ен. I. 23.

Джуфф, фá, м. Царень, хорошо играю-щій на губахъ. Шух. I. 33.

Джáворонок, ика, м.=Жайворонок. Вх. Пч. II. 8.

Дзбай, ну, м.=Джбан. У мене ірошив дзбан. Чуб. V. 920.

Дзбано́к, ику, м. Банкъ. Біда велика в тім, що немає дзбанків для позички, де б можна було у всяку пору без великого кломоту і на малий процент позичати іроши. Осн. 1861. VІІ. 89.

Дзвеніння, ня, с. Звукъ (звенящій). Мелодії лилися як слози, то тихо, ти-хо, то разомъ заливали всю залу й сповіляли її дзвенінням гарного рояля. Левиц. Пов. 264.

Дзвеніти, вю, ніш, ил. 1) Звенѣть, звучать. Тілько дзвеніло школо у вікнах. МВ. I. 132. Голос дзвенитъ. МВ. I. 110. Чи буде лад, чи не буде: в якому у мене усі дзвенитъ? Ном. № 13397. 2) Жужжать. Дзвенять трутні. Черкас. у

Дзвенкач, ча, м. Іт. Зеленушка, *Gingilla chloris*. Вх. Пч. II. 10.

Дзвенячий, а, е. Звенящій, звонкій. Чутно її голосок дзвенячий. МВ. I. 97.

Дзвіннути, ну, неш, ил. 1) Взизгнути. Він улучив камінцем у собаку, а та аж дзвінкула. 2) Ударить. Як дзвінну тебе, так перекотишся не раз.

Дзвічати, чу, чиш, чл. Жужжать (о пчелахъ, стрѣлахъ, волчкахъ и пр.).

Дзвія, дзвіну, ж. 1) Колоколь. Бубонів, як міський дзвін. МВ. I. 105. У неділю рано задзвонили в дзвони. Мет. 95. 2) Звонъ. Дати на дзвіни. См. Давати. 3) Родъ дѣтской игры. О. 1861. XI. Св. 37. 4) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 37. Ум. Дзвінок, дзвінникъ:

Дзвінечъ, иця, м. Раств *Rhinanthus minor* и R. major. Вх. Пч. I. 12. Шух. I. 20.

Дзвініця, пі, ж. 1) Колокольня. Як в Київі на дзвіниці черци в дзвони дзвонятъ, так в Полтаві перекупки на місті гуторять. Ном. № 13445 2)=Вежа З. Гол. I. Объясн. къ рис. 21. О. 1861. XI. Св. 36. Ум. Дзвінічка.

Дзвінічний, а, е. Относяційся къ колокольнѣ. Дзвіничний хрестъ. Васильк. у.

Дзвінка, ки, ж. Бубновая масть въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. Йому дзвінка світить. Ему везеть.

Дзвінкій, а, е. Звонкій, звучный. Горщик дзвінкій. Черкас. у. Голос дзвінкій Черкас. у. Дзвінкій речіт такий чути. що так і роскочується. МВ. II. 182.

Дзвінківий, а, е. Бубновый.

Дзвінкоголбій, а, е. Звучный. К. МХ. 40.

Дзвінний, а, е. Колокольный.

Дзвінник, ка, м. Колокольный мастеръ. Н Волын. у.

Дзвінок, ика, м. 1) Колокольчикъ, звонокъ. Греб. 361. Сама як схопить дзвінок--по всіх покоях дзінь-дзінь. МВ. I. 14. 2) мн. **Дзвонкі**. Раств. *Convolvulus sepium* ЗЮЗО. I. 119. 3) Название рослаго красиваго веселаго вола. КС. 1898. VII. 46 4)=Дзвенкач. Вх. Пч. II. 10. Ум. Дзвіночек.

Дзвінчок, чка, м. 1) Ум. отъ дзвінок О. 1861. XI. 10. 2) мн. **Дзвінчки**. Раств. *Linaria genistaefolia* Mill. ЗЮЗО. I. 126.

Дзвонаріха, хи, ж. Жена звонаря.

Дзвонарів, рёва, ве. Звонаревъ.

Дзвонарівна, ни, ж. Дочь звонаря.

Дзвонарський, а, е. Относяційся къ звонарю.

Дзвонарь, ря, м. Звонарь. Чуб. V. 1154 Ум. Дзвонарчикъ.

Дзвінечъ, иця, м. 1)=Дзвінок 1. 2)=Дзвенкач. Вх. Пч. II. 10.

Дзвінок, ка, м. 1)=Дзвінок въ 1 знач. Коні помчали, дзвоники задзвеніли. Кв.

2) мн. Дзвіники. Раст. Колокольчики, *Campanula persicifolia*, *Campanula trachelium*, *Convolvulus sepium* L., *Linaria genistaefolia* Mill. См. Дзвінок, дзвіночок. Ум. Дзвіничок. Ком. II. 81.

Дзвоніти, ню, виш, ил. 1) Звонить. *Ще не дзвонено до церкви*. Г. Барв. 156. *Буркочутъ-говорять, мов у дзвони дзвонять*. К. Дось. 127. 2) Звенітъ, брядатъ. *Іще таки і послі Хмельницького не раз дзвонив старий Шрам шаблею*. К. ЧР. 14. *Ой клочи мої, срібні зломі, ой не дзвоніте, не голосіте*. Чуб. 3) Разглашать. *А жіночки лихо дзвонять, матері глузують, що москалі вертаються та в неї почують*. Шевч. 67. 4) Дзвоніти по кому, —по душі. Звонить по усопшему. Ном. № 8322. *По дівчинопці дзвонили* Мет. 96.

Дзвоніця, ці, ж., и пр См. Дзвіниця и пр. К. ЧР. 84. Чуб. Ш. 22.

Дзвоничок, чка, ж. Ум. отъ дзвоник. **Дзвіга**, ги, ж.=Звяга.

I. **Дзвіяк**, ку, ж. Металлический звукъ.

II. **Дзвіяк!** меж. для выражения металлического звука. *Було тільки сонця краєчок засвітитъ, уже їй бряк і дзвіяк по селу*. МВ. I. 44.

Дзвіякало, ла, с. Чавкающій человѣкъ.

Дзвіякати, каю, касш, одн. в. дзвіякнути, ну, неш, ил. 1) Звякать, звякауть. *Дзвякнув дзвонок*. МВ. I. 52. 2) Чавкать. *Їж бо вже та піс дзвіякай*. 3) Произносить звукъ дз. *Кортнть літвина, поки не дзвіякне*. Ном. № 5012.

Дзвіякнутися, нуся, нешся, ил. Упасть на землю, шлепнуться, брякнуться.

Дзвіякотіти, кочу, тиш, ил.=Дзвіякати. МВ. (О. 1862. III. 41).

Дзеленіць, ніця, ж. Зеленый (о вѣнкѣ). *Віншуємо ті (дівчину) вінцем-дзеленцем*. Kolb. I. 106.

Дзелений, а, е=Зелений. Подольск. г.

Дзеленка, ки, ж. Насѣк.=Зеленяк. Вх. Пч. I. 5.

Дзелені! меж. для выражения звона. *Коли трохи годом дзвонок дзелень, дзелень!* Рудч. Ск. I. 76.

Дзеленіката, каю, еш, ил. Звенітъ. Угор. *Як үрюкне үрім; то аж вікна дзеленікають*. Каменец. у.

Дзеленікотіти, чу, тиш, ил. Звенітъ.

Дзеленічата, чу, чиш, ил.=Дзеленіката. Зміев. у. Новомоск. у.

Дзенгель, лю, ж. Раст. *Archangelica officinalis* Hoffm. ЗЮЗО. I. 112.

Дзендулик, ка, м. Въ загадкѣ. плазя фитиля. *Червоний дзендулик, чорна піточка (каганець)*. Чуб. I. 309.

Дзендуля, лії, ж. Раст. Золототысячникъ. *Erythraea Centaurium*. ЗЮЗО. I. 122.

Дзень! меж. для выраж. звона. О. 1861 VШ. 8. *Тут, тут ніженькаши! Дзень, дзень, підківками!* Нп. *Червінці дзелень-дзелень.. так і поспались*. Грин. II. 184.

Дзенікати, каю, еш, одн. в. дзенікнути, ву, неш, ил. Звонить, звенітъ, преимущественно прерывисто, звякать. *Ото же мабуть, тоді ключик упав, як я казала, що щось дзенікнуло*. Новомоск. у.

Дзеня, ні, ж. Все, что звенитъ, преимущественно деньги (дѣтск. слово). О 1862. XII. 119.

Дзерпу, ж. Сыворотка (молочная). Шух. I. 213.

Дзера, ри, ж.=Дзер. Вх. Зн. 24.

Дзеренчати, чу, чиш, ил.=Деренчати Мир. ХРВ. 68.

Дзверівний, а, е. Относящийся къ молочной сывороткѣ. Шух. I. 213.

Дзёркало, ла, с. Зеркало. Кв. Ном. № 5227. Ум. *Дзёркальце*. Ком. II. 41 МВ. I. 25.

Дзеркальний, а, е. Зеркальный. *Дзеркальні вікна*. Мир. ХРВ. 68.

Дзеркальня, ні, ж. Зеркало. Здохла ѹ його кобила: буде з шкури спідниця; а ребер карета возить дівок до пекла, а голови лихтарня, а із... дзеркальня. Чуб. V. 1163.

Дзёркальце, ця, с. Ум. отъ дзеркало

Дзерно, на, с., и пр См. Зерно и пр. **Дзекало**, ла, с. Название белорусса, по причинѣ употребленія имъ въ своей рѣчи звуковъ дзе.

Дзекання, ня, с. Употребленіе дз€ вместо де.

Дзекати, каю, еш, одн. в. дзекнути, ну, неш, ил. Говорить дз€ вместо де (о белорусахъ). *Ну, а літвінок, хиба лиxo його нападе, щоб не дзекнуе*. Г. Барв. 329.

Дзёма, ми, ж. Кушанье: отварь картофеля, фасоли и бобовъ, въ который кладутъ кусочки обыкновенного или кукурузного клѣба. Шух. I. 142.

Дзаз! меж., кыражающее жужжаніе.

Дзібнутi, ну, неш, ил. Ударить, хватить. *Він як дзібнув мене по руці, то я й не стянисс* Полт. г.

Дзиг, меж. Правильнѣе: дзиг' (см.). Выражаетъ быстрое движеніе; у МВ. употреблено какъ существ. Я за нею.... а вона в мене попід рукою дзиг знов у хату, та на дзигу шторх мене у плачі. МВ. (КС. 1902. X. 148).

Дзиготіти, чу, тиш, гл Стрекотать, жужжать Гудуть бжілки, дзигочутъ кошки. О. 1862 VI. 90.

Дзиг! меж. Звукоподражаніе свисту кнута, волчка, тиканью часовъ.

Дзіга, ги, ж. 1) Волчекъ, юла. Крутиться як дзига. Ном. № 5756. Біла як дзига. ЗЮОР I. 147. 2) Верглявый, рѣзвый человѣкъ, непосѣда. Ум. Дзижка.

Дзигар, ра, м.=Годинник Чаше въ уменьшил. формѣ дзигарок (см.).

Дзигарі, рів, м. мн. Часы стѣнныя или башенные. Черк. у. Котл. Ен. (Слов.). **Дзигарі б'ютъ**=Сердце стучитъ отъ испуга. Ном. № 4350

Дзигармайстер, дзигармайстер, стра, м. Часовой мастеръ. Котл. Ен. (Слов.)

Дзигарний, а, е. Часовой. Дзигарна стрілка. Біл.-Нос

Дзигарок, рка, дзигар, ра, м.=Годинник. Чаше во мн. ч: дзигарки. Знає ти високу з дзигарками дзвиницю. К. ЧР. 81.

Дзигати, гаю, еш, дзигатися, гаюся, ешся, гл. Юлить, вергеться. Годі тоби дзигати. Староб. у. Що ти тут дзигатися — іеть відсіля Староб. у.

Дзиглик, ка, м. Стуль, табуретъ, трехожникъ. Одяну тебе, обую, посажу як паву на дзиглику, як іетьманшу та ѹ дивитись буду Шевч. 144 Царя на дзиглик посадили. Котл. Ен. Ум. Дзигличок.

Дзигликовий, а, е. Относятійся къ стулу, табурету.

Дзигличок, чка, м. Ум. отъ дзиглин.

Дзигльбаний, а, е. Кокетливый, бойкий. Дизильованій парубок, дівка. Черкас.

Дзиглятко, ка, с. Стульчикъ. Ум. Дзигляточко.

Дзигяути, ну, нéш, гл Прожужжать.

Дзидзікати, каю, еш, гл. Говорить, какъ выговариваютъ евреи. Бо ѹ правда, ѿ сей Юдун, дзидзикав мов справжній жид. Кв. II. 172.

Дзижчання, дзижчати. См. Дзижчання, дзижчати.

Дзиз, за, м. Оводъ. Січеться вічі дзизом. Він дівиться на мене дзізом. Онъ волкомъ на меня смотрить, непріязненно смотритъ. Чи не наробив я часомъ якого беш

кету в хати під п'яну руч, бо щось дзизом усі дивлються на мене. Гриц. II. 179

Дзижкучий, а, е. Жужжацій.

Дзізнути, ну, нeш, гл. О полетѣ пули, камня: издать звукъ, свиснуть. Камінь поуз голову дзизнува. МВ. (О 1862. I. 86).

Дзижчання, дзижчання, ня, с. Жужжаніе.

Дзижчати, дзижчати, чу, чиш, гл. Жужжать. Бжоли, метелики, оси, бабки, чмелі гудуть, дзижчати. Осн. 1862. VІІІ. 15.

Дзінгель, ля, м. 1) Рт. щегелекъ, Fringilla carduelis. Вх. Пч. II. 10. 2) Раст Angelica silvestris. Вх. Пч. I. 8 См Дзенгель.

Дзіндзик, ка, м Висящая и качающаяся кисточка или что либо подобное.

Дзіндзікати, чу, чeш, гл.=Дзижчати. Желех.

Дзіндзообкій, а, е. Близорукій. Та в нас дівка була дзіндзоока. Полт у.

Дзінчати, чу, чиш, гл.=1) Дзижчати. 2)=Вразчати. Голосно дзінчали чарочки. Мир. Пов. II. 61

Дзирчати, чу, чиш, гл.=Деренчати. У коміні цуло, вікна дзирчали, у хати все ходором заходили. Стор. МІр. 37.

Дзичати, чу, чиш, гл.=Дзижчати. Комаръ дзичить. Харьк. у.

Дзігерай, раю, м.=Нежить. Вх. Зн. 15.

Дзіндзівер, ру, м. 1) Раст. Malva tauritiana. ЗЮЗО. I. 128. 2) Дзіндзівер-зух. Удалецъ, хватъ. Стор. I. 184. *Бо Турн і сам дзіндзівер-зух!* Коли чи н'e—не пропиває, коли чи б'e—то вже влучає. йому людесії давить—як мух. Котл. Ен.

Дзіндзора, ри, ж.=Джінджура Вх. Зн. 14.

Дзміїв, ва, ве=Зміїв.

Дзмій, .мія, м. дзміїха, хи, ж.=Змій, зміїха.

Дзуга, ги, ж. Крючекъ, удерживающій навій на ткацкомъ станкѣ. Вас. 165.

Дзудзуриха, хи, ж.=Джиджурча. МВ. (КС. 1902. X. 147).

Дзус, дзуски! меж. 1) Прочь! Пошелъ! Нельзя! А дзуски, поганий! Кв. II. 268 Правда, ѹ туди вашому брату.... дзус. К. ЧР. 243. А дзуски не хочеш? Козелецъ. 2) Брысь! (на кошечъ).

Дзъоб, дзъобати и пр.=Дзюб, дзюбати и пр. НВолын. у. Харьк. г. Дзъбом сѣсти. Остаться на мѣстѣ, не подвижнуться Дзъбом сидиш,—ни за що рук зацепити,

ніде заробити. Кролев. у. В кою є худібка, до той якось виборсається, того й на заробітки пустять, а колиши все таки дзъобом сяде. О. 1862 IV. 106.

Дзъобавка, ки, ж. Родъ каши изъ пшеницы, которую ёдятъ съ медомъ, сахаромъ. Шух. I. 143.

Дзъобань, ня, м. =**Оскард** (съ острыми концами). Мик. 481.

Дзъобенка, ки, ж. =**Дзъоблинка**. Kolb. I. 36. Гол. Од. 68.

Дзъоблинка, ки, ж. Сумка (четырехугольная шерстяная) у гудуловъ, родъ котомки, надѣвають черезъ плечо. Федък.

Дзъобня, ні, ж. =**Дзъоблинка**. Шух. I. 124. Гол. Од. 68.

Дзъобро, ра, м. Ребро. *Коп'ем дзъобро прорубали*. Чуб. Ш. 408.

Дзъопа, пи, ж. 1) =**Дівчина**. Юж дзъопа оддата. Вх. Лем. 409. Вх. Уг. 236. 2) Старый платокъ. Вх. Лем. 409.

Дзъоркач, ча, м. =**Дзенкач**. Вх. II. 10.

Дзъоха, хи, ж. О женщинѣ: вертушка? болтуны? Се вже мабуть тобі та дзъоха набрехала. Новомоск. у.

I. Дзюб, ба, м. Клювъ. Угор. Ум. Дзюбик, дзюббк.

II. Дзюб! меж., выражющее клеваніе. На маковці сиділа, дрібен мачок дзюбала: дзюб, дзюб, дзюбанець! Маркев. 74.

Дзъоба, би, ж. Дѣвшка съ лицомъ, изрытымъ оспой. А що кому до того, що я дзюбу люблю; а я дзюбі, моїй любі, чеснечки куплю. Нп. Ум. Дзъобка.

Дзюбак, ка, м. =**I. Дзюб**. Вх. Лем. 409.

Дзюбанець, нця, м. См. **Дзюб II**. Маркев. 74.

Дзюбаний, а, е. 1) Поклеванный. 2) Рябый отъ оспы. *Дзюбана дівка*. Ум. Дзюбаненъкий.

Дзюбань, в'я, м. =**Дзюбатий**.

Дзюбастий, а, е. =**Дзюбатий**.

Дзюбати, баю, еш, одн. в. дзюба́ти, ну, неш, ил. Клевать, клюнуть. Пишици не дзюба, водици не п'є. Бал. 82. *Пане-господару, на вашім дворі да три юзуби пишицию дзюбати*. Чуб. Ш. 417. *Дзюбати насіння*. Вилущивая, єсть съмячки (о людяхъ).

Дзюбатий, а, е. 1) Съ большимъ клювомъ. Яструби дзюбаті. К. Досв. 99. 2) =**Дзюбаний**. *Дзюбата дівка*. Був русявий, вусатий, дзюбатий. Св: Л. 275. Г. Барв. 447.

Дзюбик, ка, м. Ум. отъ I. Дзюб.

Дзюбка, ки, ж. 1) Клювъ. Борз. у. 2) Ум отъ дзюба.

Дзюбнуты. См. **Дзюбати**.

Дзюбок, бка, м. 1) Ум. отъ дзюб. 2) Су Гельгів. Шух. I. 175.

Дзюбун, на, м. Клюющій.

Дзюндза, зі, ж. Vulva? Ходила я в рицьку по раки, викусили дзюндзю собаки. Нп I. Дзюр, ра, м. Ключъ, источникъ.

II. Дзюр! меж. Звукоподражаніе для выражения теченія струи. Чарочко серебренка, в тобі горілочка солоденька. А ні сучка, а ні задирочка, як дзюр, так дзюр до донечка. Чуб. V. 1096. Хоч дзюр, та не кап! — казав циган, як заховавсь від дощу під дерево. Мнж. 115.

Дзюра, ри, ж., и пр. =**Діра** и пр. То так потрібне, як дзюра в мості. Ном. № 9817. Ум. Дзюрочка.

Дзюрити, рю, риш, ил. Течь тонкой струей. Рудч. Чп. 247. *Кров дзюритъ, буликотить з стини*. Ном. № 8173. Рудч. Чп. 247. Так за шию й дзюритъ. О. 1862 VI. 57.

Дзюркнути, ну, неш, ил. Полниться струей. Раз цюкнув, кров дзюркнула. Млр л. сб. 229.

Дзюрком, нар. Струей. Уман. у. *Вода біжить дзюрком*.

Дзюркотати, чу, чеш, дзюркотти, чу, тиш, ил. Течь съ шумомъ, журчать. Дзюркотіла з гори вода, збігаючи ринвою між кущами. Левиц. Пов. 276. *А срібная хвиля.... дзюркотить*. К. Досв. 70.

Дзюркотлайвий, а, е. Журчащий. А ти, содо дзюркотлива, течи із ставка. К. Досв. 159.

Дзюркотонька, ки, ж. Журчащая вода Передай їй, дзюркотонько, плач довічини мій. К. Досв. 160.

Дзюрочка, ки, ж. Ум. отъ дзюра.

Дзюрчання, ня, с. Журчаніе.

Дзюрчати, чу, чиш, ил. Журчать. Дзюрчить біжить криниченка, наповнила ставок. К. Досв. 157.

Дзяб, би, ж. =**Зяб**.

Дзябканістий, а, е. Пестрый, пѣгій. Вх. Зн. 15. .

Дзябра, бер, мн. =**Зябра**. Угор.

Дзяв! меж. Звукоподражаніе для выражения лая щенка: Тявъ! Сюди гав, туди дзяв. Ном. № 3018. Собачка лежить на присті та: дзяв, дзяв!.. Ручд. Ск. II. 67.

Дзяўкало, ла, с. Постоянно лающей щенокъ.

Дзяўкання. ня, с. Лай щенка, тявканіе.

Дзя́вкати, каю, єш, одн. в. дзя́вк-
нути, ну, неши, і. Тя́вкатъ, тя́вкнуть.

Дзя́вкотіти, чу, тýш, іл.=**Дзя́вка-
ти**. Сучечка біло коло хати та й дзя́вко-
титъ. Чуб. II. 101.

Дзя́вкув, вá, м.=**Дзя́вкало**

Дзя́волити, лю, лýш, іл.=**Дзя́вкати**.
Чи чувте, цуценя дзя́волить? Г. Барв. 7.
Ой не ходи коло хати та не дратуй цу-
ценяти, бо цуценя дзя́волить. Мил. 103.

Дзя́ма, ми, ж. Говяжій отварь. Угор.

Ди, сокр. диви. А ди-но. Смотри-ка.
А ди-но, який пеc побі. Каменец. у. См.
Дивитися.

Диб! меж. отъ глаг. дивати. Говорится
маленьkimъ дѣтямъ, когда они становятся
на ноги. **Диб, диб, дою!** Харьк. у. Так-
же и о взрослыхъ. **Я на місті була, я**
зорілку пила: диб, диб на село, киев, морг
на його. Ном.

Ди́ба, нар. Дибомъ Як скочить Лев —
аж диба стала грива. Гліб. 21.

Ди́бання, ня, с. 1) Хожденіе на хо-
дуляхъ. 2) Медленное и неловкое хожде-
ніе (о людяхъ съ длинными ногами или о
дѣтяхъ).

Ди́бати, баю, (блю), баєш, (блеш), іл.
1) Ходить на ходуляхъ. 2) Ходить медленно
и неловко; ходить, вытягивая ноги (о лю-
дяхъ съ длинными ногами, о дѣтяхъ и
пр.) **Близько видати**, далеко дивати. Ном.
№ 11423. **Диба**, мов, муха по сметані.
Ном. **Диба**, мов журавель. Ном. Та мала
пташка, та невеличка по билинці див-
ле. Лавр. На дворі під тополями дивали
два журавлі. **Диба**, мов не своїми ногами.
Стор. II. 44.

Ди́би, бів, ж. мн. 1) Ходули. Левиц.
Пов. 90. 2) Колодки, деревянныя бревна
съ отверстіями внутри, куда вкладываются
ноги арестантовъ. КС 1885. X. 231. За-
били їх у діби. Рудч. Ск. I. 210. **Будем**
літо літувати в Стапікові на риночку,
в тяжких дібах, в зелізочку. Ум. **Дибки**,
дібці, дібці: К. Досв. 107. Ой дубові діб-
ки, залізні кайдани! по стенах ви, по ко-
мишах наших розтаняли. К. Досв. 107.
Ой на ноги діби, на руки дібци, — оце то-
бі, вражай сину, славні молодиці. Лавр. 61.

Дибітися, биться, безл. Стaновиться
дибомъ. Волосся почало дивитись.

Дибіці, біць, ж. мн. Ум., отъ діби.

Дибка, ки, ж. 1) Ножка у стола.
2) Подставка подъ, что-нибудь. 3) мн. Ум.
отъ діби.

Дибка, нар.=На дыбы. **Дибка** став.
Ном. № 3392.

I. Дибки, нар.=**Дибка**. **Даї бабі ри-
бки**, стала баба дібки. Ном.

II. Дибки, дібоп'ки, дібуні, дібун-
очки, дібусі, дібусеньки. О дѣтяхъ
ходить (=дивати) О. 1862. IX. 119.—
стаги. ходити. О дѣтяхъ: стать, ходить; о
взрослыхъ: стать, ходить на цыпочкахъ.
Івась або Василько прилізе, стає дібки
коло матері, спинається її на руку. Мир.
ХРВ. 71 **Инша скочить та почне вистри-
бувати дібки-дібки**, щоб пані не почула.
МВ (О. 1862. Ш. 35).

Дибом, нар. Дибомъ. Бувало покійний
Охрім як стане росказувати, царство йому
небесне,—дак волос дібом становиться.
Рудч. Ск. I. 24. Пропадає, мов порошини
з дула, тая козацька слава, що по всьому
світу дібом стала. Макс. (1849) 59. Си-
виллу тут замордовало і очі на лоб по-
пняло, і дібом волос став сідий. Кота. Ев.

Дибошкі. Въ выражениі: На дібошках.
На цыпочкахъ. **Підходить на дібошках**,
щоб не чутъ було. Екатер. у. См. II. **Дибки**.

Дибу, дібу, меж. Прип'євъ въ п'єснѣ.
Ой пас вівці да на Бондарівці, положив
бурдюкъ да на могильці. **Дибу, дібу!** Чуб.
V. 1086.

Дибулі, нар.=I. **Дибки**. Даї бабі ци-
булі, стане баба дібулі. Лубен. у.

Дибуль, меж., выраждающее, что че-
ловѣкъ медленно идетъ. **Ох я з корчми ді-
буль, дібуль, бочулочку тимуль, тимуль**
Чуб. V. 1088.

Дибуляти, ляю, єш, гл. Ідти очень
медленно. **Ондечки старий дібуля**. Чер-
ниг. г.

Дибуні, дібуночки, дібусеньки, ді-
бусі. См. II. **Дибки**.

Дибці, ців, ж. мн. отъ діби.

Див, ва, м. ? Щоб на тебе див прий-
шов. Ном. № 3743. КС. 1890. X. 58.

Диван, ну, м. Диванъ, турецкій госу-
дарственный совѣтъ. **Іде султан, поки-
нувши в'дивані башів та визирів широ-
комовних**. К. МВ. XII. 269.

Дивачія, ції, ж. Удивлініе, диковина.
Кіевск. г.

Дівдерев, ва, м.=**Дівдерево**. Лв. 98.

Дівдерево, ва, с. Раst. Дурчанъ, Da-
tura stramonium. ЗЮЗО. I. 121.

Дивенний, а, е. Очень удивительный.
Желех.

Дівенъ, вня, м. Хлѣбъ въ видѣ тол-
стаго кольца; его пекуть на свадьбу для

нев'сты, которая должна сквозь него посмотретьъ на гостей. Полт.

Дивідло, я, с. Видъ? Славний козак Максим Залізняк славного дивидла,—не буде на Україні. ні ляха, ні жида. Лукаш. 54.

Дивізія, зій, ж.=**Диво**, дивовиж. Оттака дивизія! Лебедин. у. Дивізія та й годі. Удивительно! Осн. 1862. IX.

Дівій, а, е. Дикій. Ніби дивиць звіра зубами скреготали. Чуб. I. 180.

Дивина, ні, ж. 1) Удивленіе, диковина. Бач, якої дивини наросло на отій вербі. Лохв. у. 2) Раств. Царський жезль, Verbasinii Lychnitis. ЗЮЗО. I. 140.. Да посадю я дивину, да зеленую єліну, червоную калину. Чуб. Ш. 321. Сім миль мосту, а на кінці мосту дивина, а на тій дивині цвіт на весь світ. Ном., стр. 290, № 14. Ум. **Дивінка**.

Дівіти, влю, виш, гл.=**Дивувати**. Хто дивить, нехай собі так чинить. Ном. № 7814.

Дивітися, влюся, вишся, гл. Смотрѣть, глядѣть. Треба якось у очі дивитися. Ном. № 3177. Дивиться, як кошеня в каганець. Ном № 9242. Тепер і хата її дивиться якось сторч. Хата. 103. **Дивіно**. Смотри-ка. **Дивіно**, вже сонце сідає. Ном., стр. 289, № 10057.

Дівка, жи, ж. Диковина. Въ выраженні: Нема дівки. Не удивительно. Нема дівки на свої гроши, а чужі все важкі. Ном. № 4811.

Дівній, а, е. 1) Удивительный, дивный, чудный. Скажу я тобі диво дивнос, що о Істрі Дунай замерзав. Чуб. Ш. 317. 2) Странный. Дивній чоловік Хведь! Чи він планетник; Бог його знає. Каменец. у. То представиться Алкану-пашаті, трапезонському княжаті, молодому паняті, сон дивен, барзо дивен на прочуд. Макс. (1849). 33. Ум. **Дивненький**, дивнеський. Приснився мені сон дивненький, що приїхав мій миленький. Чуб. V. 3. Приснився козакові дивнесенський сон. Млр. л. сб. 212.

Дівніця, ді, ж. Удивленіе. Дивніця кому. Удивительно кому. Otto мені дивниця, що де воно з хати ся поділо. Каменец. у.

Дівно, нар. Удивительно, странно. Дивно мені та чудно. Якось так дивно ся називає. Каменец. у. **Дівно** здаватися. Казаться страннымъ, удивительнымъ. Дивно тільки здалось йому, що Черевань про-

те а ні гадки. К. ЧР. 103. Ум. **Дивненько**.

Діво, ва, с. 1) Диво, чудо; странное, удивительное или рѣдкое явление. Кілько світа, тілько ѹ дива. Ном. № 2385. Такі дива руками його робляться. Єв. Мр. VI 2. Таку пісню чорнобрива в степу заспівали: зілля дива наробило—тополею стала. Шевч. 18. Велике диво—опеньки! Ном. № 5536. Там дива такого на ярмарку, що ѹ за тиждень не передивишся. Лебедин. у. **Діво!** Удивительно. Диво, що добре вбраєся, коли такий багач! На діво. На диво, на удивленіе. На диво була в Череваня дочка. К. ЧР. 48. Не в діво. Не въ диковину. Твое пиво та ѹ не в диво, дивні мені слова твої. Лавр. 111. **Дівом** дивуватися. Сильно удивляться, изумляться. Драг. 3. То тоді то у городі у Лебедені царі і князі великим всі дивом дивували. Макс. (1849). 88. Тоді б кругом уста веселі піснями Бога прославляли, а чужеземний народи великим дивом дивували. К. Псал. 294. То всі тоді козаки дивом дивували, що по якому Чорному морю, по бистрій хвилі потопали, а ні одного козака з межи війська не отеряли. Макс. (1849). 52. 2) Родъ хоровода. Грин. III. 114. Ум. **Дивце** О. 1862. X. 31.

Дивовижка, жі, ж. 1) Замъчательное зрѣлице; замъчательное или странное явление. Уман. у. Чого ти, затю, на мій двір поглядаєш? На моїм дворі ніякої дивовижкі не маєш. Рк. Макс. 2) Диковина. Чумаки усе слухали дивовижсу московську да аж роти роззявляли. Рудч. Ск. II. 172. **На-в-дивовижу**. На удивленіе. Що вжсс за хороше дівча було, всім на-в-дивовижсу. Васильк. у. **В дивовижу**. Въ диковину, удивительно. В дивовижу була їм ця загадка. Грин. II. 274. Не в дивовижу. Не въ диковину. Йому не в дивовижу дівчат цілувати, мов оріх лускати. Кв.

Дивовіжний, а, е. Удивительный, странний. Казки дивовижні казали. К. МХ. 14.

Дивовізія, зій, ж.=**Дивовижка**. Харьк.

Дивовисько, ка, с. 1) Зрѣлице. З іншими приятелями на дивовисько пішов 2) Удивительное явленіе.

Дивоглядний, а, е= **Дивовижний**. Величезний, дивоглядний замок ся простер. Млак. 68.

Дивоглядъ, ді, ж.=**Дивовижка**. Як ни дивоглядъ, дивлються на мене. Каменец. у.

Дивосіл, лу, м.=**Дев'ясил**.

Дивбта, ти, ж. 1) Удивленіе. 2) Уди-

вительна вещь. То не дивота, що до чарки охота.

Дивування, ня, с. Удивлені. Описко не показував дивування. Левиц. Пов. 233. Ум. Дивуваннячко.

Дивувати, в'ю, еш, гл. 1) Удивлять. 2) Удивляться. Ви йому не дивуйте: в його така повичка. НВолын. у. Нема чого дивувати, така була її мати. Мет. 235. **Дівом дивувати.** См. Диво.

Дивуватися, в'юся, ешся, гл. Удивляться. Кв. II. 324. Довго, довго дивувались на її уроду. Шевч. 30. Хто величного не бачив, той і малому дивується. Ном. № 4908. Від дурня чую, то ся не дивую. Ном № 6280. Багатий дивується, як убогий годується. Ном. № 1606. **Дивуватися з чбого.** Удивляться чemu.

Дивцё, ця, с Ум. отъ диво.

Дик, ка, м. Дикий кабанъ. Чуб. Вч. Пч. II. 7.

Дикарь, ря, м. Родъ камня. Камінь-дикарь. Славяносерб. у.

Дікий, а, е. Дикий. На пічерській горі росла тоді дика пуща. К. ЧР. 91. Обізветься хлопство дикими степами. К. Досв. 25. **Дикий кабан.** Рудч. Ск. I. 186. **Д. бузина.** Раст. Бузина. *Sambucus nigra*. ЗЮЗО. I. 135. **Д. вишня.** Раст. Дикая вишня, *Prunus Chamaecerasus*. ЗЮЗО. I. 132. **Д. глуб.** Цт. Горлица, *Columbus turcic*. **Д. грúша.** Раст. Ієсная груша. *Pyrus communis*. Зайшли вони на такий пустырь, що бур'яни аж у чоловіка, і на тім пустырі стоять дика груша, а на ній груші та такі терпкі. Рудч. Ск. II. 24. **Д. коноплі.** Раст. *Stachys recta*. ЗЮЗО I. 168. **Д. льон** Раст. *Linum perenne*. ЗЮЗО. I. 129. **Д. цибуля.** Раст. *Allium oleraceum*. ЗЮЗО. I. 168. **Д. чорнушка.** Раст. *Nigella arvensis*. ЗЮЗО. I. 129.

Дікість, кости, ж. Дикость.

Диковіна, ня, ж. 1) Дикое място, не обрабатываемое. На збогі жито краще, ніж на диковині. НВолын. у. 2) **Диковина=Дивовіжа.** Яка диковина, що собака некованана. Ном. № 5541.

Диковинний, а, е=Дивовижній. Сталось щось надзвичайне, диковинне, таке, чого ніколи не буває. Ном., стр. 288. № 7910.

Диктувати, т'ю, еш, гл. Диктовать. Левиц. Пов. 226.

Диктура, ри, ж. 1) Диктюка. Проклята в диктюру дещицю. Ном. Од видавця I. 2) Вата, положенная въ червильницу, что-

бы не разливались червяла. Чорнила просить Навіть „диктюрою“ не відмовишся.. Шоб не розливалось чорнило, дітвора напиха бавовни в каламар і вже робить пером, що видушишь, наче б і вмочив Отсе ї єсть „диктюра“. Св. Л. 164.

Дікція, ції, ж. Дикція, чтеніе. Розмовляв Шевченко широко про свою поему „Ів. Гус“, почітуючи гарною дикцією свою деякі місця. К. ХП. 21.

Диль, ля, м. Имѣеть и множ. число (дилі), но употребляется и какъ собираят. Толстые брусья, изъ которыхъ складываютъ стѣны хаты, колодца и пр., пластины. НВолын. у. МУЕ. Ш. 31. КС. 1883. I. 216. **Ой у полі криниченька дильом дильована.** Чуб. V. 157.

Дилювати, ляю, еш, гл. Строить изъ бревенъ. **Ой у полі корчма дильом дильована.** НП.

Дим, му, и. Дымъ. Стид не дим, очей не виєсть. Ном. № 3206. **Хто вітру служить, тому димом платять.** Ном. № 7166. **Намітка як димою ноненька.** МВ. I. 122. **По за лугами дими стовпами.** **Ой то не дими, то з коней пара.** Чуб. Ш. 308. **Димом пішлоб** (Ном. № 1904),— взялбся. Сгорѣло. Взялись дими и гостроверхі шляхецькі будинки, виглядають із за печиць білі хатинки. К. Досв. 123. Ум. **Димбок, димбочок.** К. ЧР. 235. Чуб. V. 704. **Вітер повіває, димок пошибає, а між тим димочком ластівка літає.** Чуб. V. 1026.

Діма, ми, ж. Родъ тонкой прозрачной полосатой ткани, канифасъ. Чуб. VI. 114, 403. Гол. Од. 21. Ум. **Дімка.**

Димаї, ну, м. 1) Раст. *Betonica officinalis*. ЗЮЗО. I. 114. 2) Названіе вола темно-коричневаго цвѣта. КС. 1898. VII. 41.

Димановий, а, е? **Нью, ньо, урагова!** нью, ньо, диманова! О. 1862. VI. Кост. 63.

Димарéвий, димарній, а, е. Относящийся къ дымовой трубѣ.

Димарик, ка, димаричок, чка; м. Ум. отъ димарь.

Димаръ, ря, м. Печная труба. Грин. II. 158, 102. **А Максим на пожарище та на попелище подивився.. Нема ради!** Тілько вітер свище у димарі та в комені. Шевч. 590. Ум. **Димарик, димаричок.**

Дімати, маю, еш, гл. Дуть мъхомъ. Як піджарити треба, то ковалъ кричить: димай! димай! НВолын. у. За циганом, за його сином тра рано встати. мішко и димати. Гол. II. 688.

Діміниці, ць, ж. мн. Родъ опухоли.
Димівець, аця, м.=**Димаръ**. Вх. Зн. 15.
 въ паху, подъ мышками Каменец. у. См.
Діменица.

Димитися, млюся, мішся, гл. Дымиться.

Діміти, млю, міш, гл. Дымить, испускать дымъ.

Дімка, ки, ж. 1) Ум отъ дима 2) Выбойчатая полосатая юбка. НВолын. у. Чуб VII. 429. Гол. Од. 49. 3)=**Димна**. Вх Лем. 410..

Дімкарь, ря, м. Выбойщикъ, набивающій выбойку. Гол. Од. 58.

Дімковий, а, е. Сдѣланый изъ димки

Дімна, ни, ж. Родъ небольшихъ круглыхъ сливъ. Вх. Лем. 410.

Дімвій, я, е. 1) Дымный, курной *Не видно було ні димних печей, ні бочок, ні возів з припасами*. К. ЧР. **Димна** хиж. Курная изба. Вх. Лем. 410. 2) Дымчатаго цвѣта. *Мак повний усакий: червоний, перистий і димний*. О. 1862. IV 72.

Дімник, ка, м.=**Димаръ**.

Дімніця, ці, ж. 1)=**Димаръ**. 2)=**Димна**. Ум. **Димничка**. Вх. Лем. 409, 410.

Дімно, нар. Дымно. *Не топила, не курила,—по сінечках димно*. Мет. 16

Дімоватий, а, е. Дымный, задымленный. **Димовата кузня**. Г. Барв. 21.

Дімбій, а, е. 1) Дымовой. *Що се, що серед пустині стовпом димовим знялося?* К. МБ. Ш. 254. 2) Сдѣланый изъ дими. *Що я приїду пишино та красно, а ти ще краще—сивою паровицею у намітках димових*. МВ. I. 89.

Дімовище, ща, с. Пожарище, цепелище.

Дімбок, мкў, димочок, чку, м. Ум. отъ дим.

Дімтянка, ки, ж. Проститутка.

Дімувати, мую, ёш, гл. Дымиться. *Принизь, о Господи, ти небо над землею, зайди, коснися гір, нехай горять, димують*. К. Псал. 319. *В руках його мушкет димує*. Греб. 354.

Дінда, ди, м. Шатунъ.

Діндати, даю, еш, гл. 1) Шататься 2) Каچать ногами.

Дінддерево, ва, с.=**Дивдерево**. Бердич. у.

Діндиліндати, даю, еш, гл.=**Теліпатися** 1. Вх. Зн. 14.

Дінище, ща, с. Мѣсто. засѣянное дынями.

Дінник, ка, м. Грядка съ дынями.

Діня, ві, ж. Раст. Дыня. Cucurbita Melo. ЗЮЗО. I. 120. *Бодай твої кавуни та побили табуни, бодай твої дині та поїли свині*. Чуб. V. 1177. Различн. породы дынь: дрислівка, дубівка. Кв. II. 239, зімівка, качанка, ліпівка, татарка (см.). Ум. **Дінька**. Рудч. Ск. II. 9. *I як що есть було насіннячко, ягідки які, динька,—посипле, положить на могилу*. Сим. (Хата, 215).

Діняка, ки, ж. Большая дыня.

Дінітко, ка, с. Маленькая дыня. Ум. **Дініточко**.

Дінячий, а, е. Дынный. **Діняче бадилля**. Левиц. Пов. 370. **Дінячі кабачки**. Мж. 170.

Діпоть, птю, м. Ударъ. **Діти діпто**. Поколотить. *Дав доброго дипто: одвохтив добре*. Ном. № 3961.

Діптанка, ки, ж.=**Димтявка**. Мандрюхи, хльорки і диптанки, що продають себе на час. Котл. Ен.

Дірза, зи, ж. Раст. Bromus arvensis.

Дірзина, ни, ж. Одинъ өгзезяплярь раст. дирзи. Ум. **Дірзінка**, дірзінонъка.

Діркало, ла, с. Родъ трещетки, употребляющейся при игрѣ въ деркачâ. Ив. 43

Діркати, каю, еш, гл.=**Дирчати** 2 **Деркач диркає**, дирчить: дир, дир. Вх. Пч. II. 10.

Діркатися, каюся, ешся, гл. Спорить, противорѣчить. *Шо ж він, диркає?—Ні, так віддав. Шо там йому диркатись, як він скрізь винен*. Мирг. у. Д. Эварн.

Диркач, ча, м.=**Деркач**.

Дірліга, ги, ж.=**Гирліга**.

Дірчати, чу, чиш, гл. 1)=**Деречати** **Коли слуха,—щось дирчить за стіною**, оглядуетесь: затичка (у шабці) так і лізе на двір, тягне, видно, хтось. Сим. 215. 2) О коростелъ: кричать. Вх. Пч. II. 10.

Діскос, су, м. Дискосъ.

Дістанція, ції, ж. ? **Нехай би де у дистанції так розташувались**, дали б їм зараз перцю, хоч би й перечорт був. Кв.

Дитина, ни, ж. 1) Ребенокъ, дитя. **Тоді мама біду знає, коли малую дитину має**. Ном. № 9189. *Він мені за дитину рідну став*. МВ. I. 22. **Знайти дитину**. Родить дитя. **Нарядити дитину**. Родить дитя — преимущественно помимо брака. 2) Сынъ или дочь, хотя бы и взрослые. *Чи я в тебе, мати, не твоя дитина, коли моя муха тобі дуже мила*. Мет.

70. Батькова дитина. Ном. № 7485, ма́мина дитина. Любимчикъ отца, матери. 3) Продавати дитину. Родъ игры. О. 1861. XI. 30, 51. Ум. Дитинка, дитиночка, дитиночко. Аби дружинка, даеть Бог дитинку. Ном. № 9181. Ой кіт буде воркотати, дитиночка буде спати. Макс. (1849). 103.

Дитинець, ніця, м. 1) Родимчикъ, дѣтская болѣзнь. 2) Деревянный полъ; ящикъ изъ дѣвъ колодца. Борз. у.

Дитинин, на, не. Принадлежащий ребенку

Дитинитися, нюся, нинся, гл. 1) Ребачиться, корчить изъ себя дитя. Лебед. у. Ось не дитинься та приймай гроши за теля. Каменец. у 2) Впадать въ дѣтство.

Дитинка, ки, ж. Ум отъ дитина.

Дитинний, а, е. Дѣтскій, рябячий.

Дитинник, ка, м. Матка, Uterus. Каменец. у.

Дитиночка, ки, дитиночка, ки, ж. Ум отъ дитина.

Дитинський, а, е = Дитинний.

Дитинча, чати, с = Дитиня. Грин. II. 314.

Дитиня, віти, с. Ребеночекъ. Дитина вмерло. Каменец. у. Ум. Дитиняточко, дитиняточко. Мкр. Г. 22.

Дитинячий, а, е = Дитячий.

Дитя, тяти, с. Як дитя не плаче, у матері думки нема. Ном. № 4481. Ум. Дитяточко, дитяточко, дитятенко, дитятонко. О. 1862 IV. 29, 35. Пастушки з ягнятком перед тим хлоп'ятком навколошки пропадаютъ, Бога вихваляютъ. Чуб. Ш. 330.

Дитяточко, ка, с. Ум. оғъ дитя.

Дитячий, а, е Дѣтскій. Згадали наши забавки давні, дитячі,—пригадали ї дівочі безсумні часи. МВ. II. 179. На дитячий розум перейшовъ. Впалъ въ дѣтство. Ном. № 6248.

Дихавиця, ці. ж. 1) Удушье, одышка. 2) Запалъ у лошадей. 3) Болотистое место. Вх. Лем. 410.

Дихавичний, а, е. 1) Удушливый, страшающій одышкой. Дихавичний человік. НВолын. 2) Большой запаломъ (о лошади). Дихавична конячка. НВолын. у.

Дыхало, ла, с. Дыхательное горло. Ум. Дихальце.

Дыхальний, е, е. Дыхательный.

Дыхальце, ця, с. Ум. отъ дихало.

Дихання, на, с. Дыханіе. К. Псал. 329. I создав Господь Бог человіка із пи-

лу і ввітхнув йому в ніздра дихання жизні; і став чоловік душа живи. К. Св. II. I. кн. М. II. 7.

Дихати, хаю, еш, а также: дышу, дышеш, гл. 1) Дышать. Гадина въого сло вах дихас. Ном. № 2932. Мозчи та диш! Ном. Над ним воли своїм духом дихали. Чуб. Ш. 323. Горе же мені на чужині, — аж мій дух не дишє. Мет. 78. Важким духом дихати на кого. Злобствовать, имѣть непріязненныя чувства къ кому либо. МВ. (О. 1862. Ш. 48). Важким духом дишє. Ном. № 3360. Міцане вже давно на городове козацтво да на старшину важким духом дихали. К. ЧР. 68. 2) Вѣять. Ой у полі вітер дишє, билину колише. Гол. I. 12.

Дыхи, хів, м. мн.=Здуховиша. Вх. Зн. 14.

Дихнуті, ну, нѣш, гл. 1) Дохнуть. Мороз—дуже старий человік; віч як дихне помалу, то ї мороз не великий. Чуб. I. 32. 2) Повѣять. Ні вітер не дихне, і ніцио не колихнеться. Кв. II. 305.

Дихтіти, чу, тищ, гл. Скоро и тяжело дышать (въ жаркое время). Дихтять вівci. НВолын. у. Дихтить человік НВолын. у. Пес вивалив язик і зачав дихтити. Вх. Лем. 410.

Дихтувати, тую, еш, гл. Составлять (о письмѣ, офиц. бумагѣ и пр.). Испор. диктувати. Черниг. у.

Дича, чі, ж. Дикарство, одичалость, дикие, одичалые люди. Ваші замки, займища ї осади козацька дича під мечем держала. К. ЦН. 188. Замчано кобзаря на край світу, між азіяцьку дичу. К. ХП. 130.

Дичавіти, вію, еш, дичати, чаю, еш, гл. Дичать.

Дичак, ка, м. Дикий звѣрь. На людей позира як дичак який. Св. Л. 262.

Дичина, ні, ж. Дичь. Не ловилася, бач, мені риба, та ї дичини, було, не гурт то потраплю піймати.

Дичка, ки, ж. Дикое плодовое дерево. Каменец. у. Угор.

Дичкб, ка, м. Дикий конь. Тут сього дичка, то було встаровину! Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Дичок, чка, м. 1)=Дичка. 2) Залетѣвшій изъ чужого ичельника и собранный въ улей рой пчель. 3) Дикая лошадь. О. 1862. I. 17. 4)=Вісюг. Вх. Лем. 410.

Дышель, пля, м. Дышло. НВолын. у.

Без дишля, без дуги. куди захочем, туди й поїдем—я і ти. Ном., стр. 302. № 431

Дишельний, а, е. Дышельный.

Дишкант, ту, м. Дискантъ.

Дишкулá, ли, ж.=Дишкант.

Дишлевий, а, е=Дишельний Чуб VII. 401.

Диявол, ла, м Дьяволъ А в третій день Христос із труни устав і нам жизнь вічну дарував і сам диявол посортманий став Чуб. III. 25

Дияволéнний, а, е Дьявольскій, чертовскій **Дияволенний сину!** Черкас. у. (Брань).

Дияволів, ова, ве. Привадлежащій дьяволу. **Не по правді, дияволів сину, живеш ізо мною.** Черкас. у.

Диявольський, а, е. Дьявольскій. Тоді повів Ісуса дух на спокусу дияволську. Єв. Мт. IV. 1. **Бачить диявольський син,** що бісова баба гаразд таки засмутила чоловіка. Стор. I. 3.

Диякон, на, м., и пр.=Дякон и пр. Оглядівся—стоїть диякон, книгу розшипає і по книзі слово Боже голосно читає. Млр. л. сб. 55.

Діямéнт, ту, м.=Діамант.

Діамáнт, ту, м. Алмазъ. Ум. **Діамáнтик.**

Діамáнтовий, а, е. Алмазный.

Діб, добý, ж. 1) Время, пора. А молодиця наша саме у цю діб... постерегла злодія. Кіев. г. **Тепер нічна діб,—не дорого збитися з шляху.** Кіев. г. **Вже оця діб береться, мало не північ,** а його љ досі нема. Кіев. г. **На всяку діб.** Во всякое время. 2) Возрастъ, лѣта. **Сей чоловік у вашу діб.** Этотъ человѣкъ вашихъ лѣтъ. Лебедин. у. **Коли старий чоловік,—буде мені батьком;** коли середній,—буде мені братом, а коли у мою діб,—буде мені милий. Миж. 51. См. **Доба**

Дібрівка, дібрівонька, ки, ж. Ум. отъ діброва.

Дібрóва, ви, ж. Дубрава. **Ой почують чумаченьки в степу край дороги,** роспустили сірі воли по зелені діброві. Бал. 28. Ум. **Дібрівка, дібрівонька.** Чуб. V. 4. **Ой зелена моя дібровонька,** ой бідна ж моя головонька, ой рано ж тебе спустошено, на сіно траву покошено. Чуб. **Шунить,** гуде дібрівонька. Чуб. V. 4

Дібрóвистий, а, е. Богатый дубравами.

Дібрóвний, а, е. Дубравный, относящийся къ дубравѣ.

Діва, ви, ж. Дѣва. Послав Бог ангела

до діви. Єв. Л. I. 27. **Вибраv діву чорнобриву.** Мет. 171. Ум. **Дівонька, дівочка.** **Шиши, дівонько?**—**Шию.**—**А пороти скоро будеш?**—**Тільки ниточки дошию.** Ном. № 10435. **Виляй—не виляй,** молодая дівочко, виляй—не виляй, по рушничку дають. Мет. Ум. **Дівака, діваха.** **Дівака здорова.** Змісв. у.

Дівасенька, ки, ж. Ум. отъ дівася.

Дівася, сі, ж. Ласк. отъ діва. Ум. **Дівасенька.**

Дівáти, вáю, еш, сов. в. **діти, діву,** дінеш, гл. Дѣвать. Рудч. Ск. II. 142. **Бандуро моя мальована,** де ж мені тебе діти? Млр. л. сб. 122. **I де вони гроши дівають?** Васильк. у.

Дівáтися, вáюся, ешся, сов. в. **діти-**ся, иуся, нешся, гл. Дѣваться, дѣться **де той хміль дівався!** Дитя мое, де дінусь з тобою? Шевч. 87. **А маненький брат зостався,** та не знаю, де дівався. Млр. л. сб. 134. **Великий 'світ,** та чема де дітися. Нос. № 2101. **Не де дінеться!** Не пропадетъ! цѣло будеть.

Дівáха, хи, ж. Ум. отъ діва.

Дівéнна, ни, ж. Раст. Verbasium thapsus. Лв. 102. См. **Гадинник.**

Дівер, ра и діверъ, ря, м. Деверь, мужинъ братъ. **Живе баба за дівером,** лиха прикупивши. Ном. № 7507. Ум. **Діверко.** Ой як мені діверка братіком назватъ. Мет. 159.

Діверів, рева, ве. Принадлежащий деверию, деверинъ.

Діверка, ки, ж. Жена девера.

Діверко, ка, м. Ум. отъ дівер.

Дівина, ни, ж. Раст. Oenothera biennis. Лв. 100.

Дівин-вечір, чора, м.=Дівич-вечір. Мет. 156.

Дівіця, ці, ж.=Дівчина. Зоря зоряніця, красная дівиця. Ном., стр. 292, № 53. **Пішов у світлицю** даc знашов дівицю Лавр. 21. **Озвався царь до дівици.** Св. Мр. VI. 22.

Дівич-вечір, чора, м. Дѣвичникъ. Чуб. 99. КС. 1883. II. 372. **Невеселий дівич-вечір у нашої молодої.** МВ. I. 41.

Дівич-вечірòвий, а, е. Относящийся къ дѣвичнику. Крім цихъ пісень співають ще на оченашії девякі з дівич-вечірових. Грин. III. 479.

Дівіще, щі, ж.=Дівчище. Желех.

Дівка, ки, ж. Дѣвка, дѣвушка. Гарна

дівка, як засватана. Ном. № 4816. *Тихо, тихо Дунай воду несе, а ще тихше дівка косу чеше.* Мет. 14. *Дівка у заплітках, — у бобтицях.* Взрослая дівушка, могущая уже выходить замужъ. Шух. I. 32. 2)=раст. *Медунка.* Вх. IIч. I. 10. 3) Одно изъ созвѣздій. Мнж. 148. Ум. *Дівонька, дівочна.* Мет. 125. Ув. *Дівчище.* Ач, яка здоровенна дівчище! Екатер. г.

Дівиян, ну, м. Раст. *Ononis hircina* Лв. 100.

Дівойник, ка, м. Раст. *Onobrychis sativa*. Лв. 100.

Дівока, ки, ж. Раст. *Cephalanthera bifolia*. Лв. 97.

Дівонька, ки, ж. Ум. отъ діва.

Дівоснуб, ба, м.=**Дівошлюб.** „Посредники эти въ дѣлахъ жениха получаютъ названіе... старостъ, бояръ, пословъ, дівоснубовъ“. Чуб. IV. 56.

Дівоснубний, а, е. Относящійся къ сватовству. **Дівоснубний сир.** Обрядовое кушанье во время сватовства въ Єльскомъ у. Сѣдл. губ. Чуб. IV. 64. См. **Дівоснуб.**

Дівбта, ти, ж. соб. **Дівушкї.** Сим. 23;

Дівόха, хи, ж.=**Дівуля.**

Дівоцтво, ва, с. 1) Дівичество; дівство. Левиц. Пов. 45. *I дівоцтво своє, і худобу хочеш занапастити за таким харцизякою.* Кв. II. 210. *Кохалась я з одним козаком і заприсягалась нікому більш, як йому одному віддати мое дівоцтво.* Стор. I. 34. 2)=**Дівота.**

Дівоцький, а, е=**Дівочий.** Грин. Ш. 224. Жаль мені русої коси і дівоцької краси. Мет. 152.

Дівочий, а, е. Дівичій. Єсть серце єдине, сердсенько дівоче, що плаче, сміється, як він того хоче. Шевч. 133. Проливав кров червону річками То не кров, аж дівоча краса. Чуб. V. 7. *Дівочий монастирь.* Шевч. *Дівча гімназія.* Женская гімназія. О. 1861. I. 321. *Дівчата з дівочої гімназії.* О. 1862. II. 52. *Дівча кров* Раст. *Amygdalus nappa L.* ЗЮЗО. I. 111.

Дівчити, чу, чиш, гл.=**Дівувати.** I я навчусь по сюмій дитині дівочити. Ном. № 5301. Св. Л. 79, 128. Ном., стр. 102. *Дівочили удвох з Мариною.* Каменец. у

Дівочка, ки, ж. Ум. отъ діва.

Дівошлюб, (дівослюб), ба, м. 1) Сватъ. 2) Названіе обряда сватовства въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ, напр. въ Кобр. у. Гродн. губ. Чуб. IV. 658. *Дай мені, Боже, од батенька вийти, до свекорка прий-*

ти,—бо вже мені докучили частії дівочі люби столи устілаючи, кубочки сповняючи. Рк. Макс. См. **Злюбини.**

Дівощина, ни, ж. Имущество, пріобрѣтенное во время дівичества. **Дівощина** зосталась. Черкас. у.

Дівування, ня, с. Дівичество, дівичья жизнь. А жаль мені дівування, дівоцького прибрання. Чуб. V. 42. *Дівування здавати.* Покидать дівичество, выходить замужъ. Маркев. 133. *Ой у садочку, у садочку там голубка гуде, ой там Маруся дівування здає: Нате ж вам, дівочки, дівування мое!* А вже ж я піду въ жіночу раду, жінкам на пораду. Мет. 231. Ум. **Дівуваннячко.** Г. Барв. 40. Грин. Ш. 478.

Дівувати, вую,вш, гл. Дівствовать, жить въ дівствѣ. *Дідова дочка пішла заміж, а бабина і досі дівує та гордує.* Рудч. Ск. II. 61.

Дівуля, лі, ж. Груболаск. **Дівушка.** Не для тебе я зросла красная дівуля. Гол. I. 209.

Дівунка, ки, ж. Раст. *Gallium verum* Лв. 98. См. **Бобачик.**

Дівуся, сі, ж. Ласк. отъ діва.

Дівуха, хи, ж.=**Дівуля.** Купила Оле на сережечки зелені: як уділа у вуха—славна була дівуха.

Дівця, ці, ж.=**Дівчина.** У мене гарна дівця. НВолын. у.

Дівчá, чати, с. Молодая дівушка; дівочка. Св. Mr. V. 39. Грин. Ш. 176. Сидить дівча край віконця при великім смутку: покидає козак дівча, як голуб голубку. Мет. 41. Ум. *Дівчáтко, дівчáтонько, дівчáточко.* Мн. *Дівчáта, дівчáтка, дівчáтонька, дівчáточка.* Дівушки, дівочки. *Що по нас, пане, старі баби стануть в полі свистити; а по тобі, пане, молодий дівчата зачнутъ голосити.* Макс. (1849). 61. Коли родяться більш хлопчики, ніж дівчатка—війна буде. Ном. № 13407.

Дівчáчий, а, е=**Дівочий.** Чого ж голосиш тамъ? чого няявши дівчачим голоскомъ? Свіп. 21. *Ой хлоп'яча біда—у некрутни брати, а дівчача біда—нерідная мати.* Чуб. Ш. 892. *Дівчáчий бог.* Шуточное названіе аиста. Лохв. у.

Дівчин, дівчийн, на, не. Дівушкинъ. *Що любив і кохав, собі дівчину мав як зіроньку ясну, та за дівчиними та за ворогами покидаю нещасну.* Мет. 24. *Ой ішов же я через дівчинині сіни.* Чуб. Ш. 174.

Дівчина, ни, ж. 1) Дівица, дівушка, дівочка. Під тією жалиною стоять ко-зак з дівчиною. Мет. 79. Дівчина моя зарученая, чого ж ти така засмученая? Мет. 72. Погуляла дівчиною років зо три. МВ. I. 7. 2) Також: Красна дівчина. Названіе дівушки, стоящої около матері въ игрѣ въ врона. Маркев. 71. 3) Дівчина з відрами. Одно изъ созвѣздій. Дещо. 37. Ум. Дівчинка, дівчиночка, дівчиненька. Грин. ІІІ. 388. Ой у полі криниченька,— орли воду п'ють, а вжсс же мою да дівчинку до шлюбу ведуть. Чуб. Кохав ко-зак дівчинонику, як батько дитину. Мет. 78. Мн. ч. не имъеть, а въ необходимыхъ случаяхъ употребляется мн. ч. отъ дівча: дівчата (см. Дівча).

.Дівчинка, ки, ж. Дівочка. Г дитинка в іх була, дівчинка як ясочка, свіжка й повна як сурочок. МВ. I. 8.

Дівчище, щі, ж. Ув. отъ дівка.

Дівчур, ра, м. 1) Волокита, любитель дівушекъ. Харьк. 2) Гермафродитъ женского рода. Е. З. VIII. 112.

Дігнати=Догнати.

Діготь, гтю, м. Другъ. Лучше пропить, ніж дігтю купити. Ном. № 11718. К. Аз. 120.

Дігтевай, дігтяний, а, е. Дегтарный.

Дігтяр, ра, м. Дегтарникъ Дігтяр і смердить дігтем. Ном. № 7161.

Дігтярено, ка, ж. Сынь дегтарника.

Дігтярівна, ни, ж. Дочь дегтарника.

Дігтярка, ки, ж. 1) Жена дегтарника. 2) Торговка дегтемъ.

Дігтярня, мі, ж. Дегтарный заводъ. У бору була дігтярня, де наш чоловік дъбготъ гнав. Харьк.

Дігтярство, ва, с. Промыселъ и торговля дегтемъ.

Дігтярувати, рую, еш, гл. 1) Заниматься дегтарнымъ промысломъ. 2) Торговать дегтемъ.

Дігтярчук, ка, ж. Мальчикъ лавочникъ у торговца дегтемъ.

Дід, да, м. 1) Дѣдъ. То же мій дід—материн батько. Васильк. у. 2) Старикъ. Стор. МПр. 77. Чуб. ІІІ. 109. Сердилась баба на діда, а дід того не знов. Ном. № 3473. Вѣжливость сельская требуетъ, чтобы всякий молодой и среднихъ лѣтъ человѣкъ называлъ дідомъ каждого старика. Чуб. VII. 355. 3) Нищій. Захтів у діда випроситъ хліба. Ном. № 4792. 4) Чуче-

ло на огородахъ, чтобы отпугивать птицъ; то-же баштанний дід—на бахчѣ. Сим. 200. 5) Родъ танца. Дай хліба—поскачу діда. Ном. № 12296. 6) Раст. Cirsium lanceo-latum Scop. 7) Снопъ соломы или камышу, сложенный такъ, что половина вершиками въ одну сторону, а половина въ другую. О. 1862. V.. Кух. 29, 37. МУЕ. ІІ 56. 8) Родъ кушанья, приготовляемаго изъ пшеницы и муки; то-же, что и лемішка изъ рожаной муки. О. 1862. V. Кух. 37. 9) Дідій: а) Прядки, дѣды; б) Шоминовніе усошиихъ на Фоминой недѣлѣ; в) Тѣни, по угламъ комнаты. Невеселі ті коротеньки пилипівчані дні... День похожий на всір, а вечір на ніч. По закуткахъ зрана до вечора стоять діди. Левиц. Пов. 42 Связанные попарно початки кукурузы, висящіе, какъ украшеніе, въ гуцульскихъ хатахъ подъ образами. Шух. I. 100. Ум. **Дідби, дідочок, дідунь, дідуньо, дідунечко, дідусь, Шевч.** 206, дідусик, дідусьо, дідусечко. Ув. **Дідіще, дідуга, дідуган.** Енсі заснув і бачить сніще: пред ним стоять старий дідіще. Котл. Ен. V. 7.

Дідізна, ни, ж. Имѣніе, наслѣдованное отъ предковъ; въ частности—наслѣдство отъ дѣда. Дідизни було доволі—вічний покій предкам і дідам. ЗОЮР. I. 65. (Дворяне) кидають отчизну і свою дідизну, свої пасіки і левади. АД. II. 48.

Дідізний, а, е. 1) Унаследованный отъ предковъ, родовой. Що же було за добрѣ, що ж було за любо у старій дідизній Морозовій хаті. К. Досв. 126. 2) Очень старый. А той Грива був єстарий дідизний чоловік. К. Орися. (ЗОЮР. II. 201)

Дідик, ка, м. 1)=Дідунь. 2) Ручная метелка изъ соломы, травы, стружекъ и т. п. 3) Раст. Крестовая трава. 4) Насѣк Медвѣдка обыкновенія. Gryllotalpa vulgaris. Ум. Дідичок.

Дідінець, іця, м. Дворъ А взяв я її за рученьку, взяв я її за обі, запровадив чрез дідинець до покою к собі. Гол. Ш. 26.

Дідич, -ча, м. Помѣщикъ, владѣтель. Коли хочеш дідичем на Вкраїні сидити, то перве всього вези сюди огненну броню да сип замочекъ кругомъ будинків. Хата. 136. Оттам стояв дворецъ красний, а въ ньому роскоші, там жив дідич дуже добрий—все раздає грощі. ЗОЮР. II. 85.

Дідичка, ки, ж. Помѣщица, владѣтельница.

Дідичний, а, е. Доставшійся отъ дѣда, наследственный, помѣщичій. К. ЦН 290.

Дідичок, чка, м. Ум. отъ дідок
Дідіше, ща, м. Ув. отъ діц.

Дідів, ова, ве. Дѣдовъ, принадлежащий дѣду. Дідова дочка. Дідового сусіда молотники. Ном. № 9350. Пан глянув на дідів город. Чуб. Зробила дідовій дочці так, щоб вона козою побігла. ЗОЮР. II. 24

Дідівський, а, е. 1) Дѣдовскій, предковскій. Спом'яни на них дідівську, преддідівську славу. Хата. 108. Твій рід на срібло проміняв звичай дідівський, старосвітський. Сніп. 98. 2) Нищенскій

Дідівщина, ии, жс. 1) Дѣдовщина, наслѣдіе, оставшееся послѣ дѣда. 2) Время, въ которое жили дѣды. Свідок слави дідівщини з вітром розмовляє, а внук косу несе в росу, за ними співає. Шевч. 48

Дідко, ка, м.=Дідько. Нехай тебе не несе дідко, де людей рідко. Ном. № 5894

Дідо, да, м. 1) Дѣдъ. 2) То-же, что пёсик въ ткацкомъ станкѣ. МУЕ. III 24 Ум. Дідоњко.

Дідовá, ви, жс. соб. 1) Старики. 2) Нищіе.

Дідови́н, на, м. Нищій. За дідовином, за його сином тра рано вставати, торби латати. Гол. II. 688.

Дідові́д, вóда, м. Тотъ, кто водить слѣпыхъ нищихъ. НВолын. у. Шух. I. 33.

Дідовníк, ку, м. Раст. Arctium Lappa L. ЗЮЗО. I. 112. Cirsium lanceolatum Scop. ЗЮЗО. I. 118.

Дідóк, дка, м. 1) Старичекъ. Рудч. Ск. II. 108. Чуб. I. 155. 2) Жгутъ соломы, обмотанный валом и прибиваемый по краямъ дверей отъ холода. Миж. 179. 3) Деревянный шаръ, величиною въ куриное яйцо, употребляемый въ игрѣ, которая также называется дідок. Ив. 25. Ум. Дідбочок. Чуб. V. 844. Задумав дідочок, задумав жениться. НП.

Дідоњко, ка, м. Дѣдушка. Ум. отъ дідо. Ой, дідоњку, дідоњку, шовкова борода. НП.

Дідбочок, чка, м. Ум. отъ дідок.

Дідувати, ду́ю, еш, гл. 1) Быть дѣдомъ; жить дѣдомъ. Ми будемо дідувати по пасіках тихо. К. Досв. 125. 2) Нищенствовать. 3) Быть сторожемъ на бахчѣ. Оце ти дідуеш у Грицька на бах-

чи? Волч у Оце я на баштані діду. Лебед. у.

Діду́га, гý, діду́ган, на, м. Ув. отъ дід. Ой ти—старий дідуга, ізігнувся як дуга. Ни. Старий ужсе був дуже дідуган той Грива. К. Орися. (ЗОЮР. II. 201) Зустрічає по дорозі діда Такий сивий дідуган, а борода зовсім біла аж до пояса. Рудч. Ск. II. 79.

Дідúнь, дідúньо, ия, м 1) Дѣдушка. Св. Л. 274. Помолись, дідуню, за умершого татуя Чуб. Ш. 28. Ум. Дідунечко. Чуб. V. 1130. 2) Дідúнь Насвік. Dorcadion holosericeum. Вх Зп. 78

Дідúсенько, дідúсечко, дідúсик, ка, м. Ум. оғь, дідусь.

Дідусів, сéва, ве. Дѣдушкинъ.

Дідúсь, дідúсьо, ся, м.=Дідунь К. ЧР. 4. Ном. № 5677. Дідусь ще гуляє, а батько вже вмер. Шевч. 205 Ум Дідусенько, дідусечко, дідусик. Мет. 472.

Дідúх, хá, м., или дідúха, хи, ж. 1) Солома, которую стелять въ хатахъ на канунѣ Рождества Христова. О. 1861. XI. Св. 60. Чуб. I. 44. III. 437. 2) Фитиль, напитанный остатками отъ перечистки воску. 3) Пробка изъ соломы. 4) Связка тростника или соломы, употребляемая для загородки или обшивки стѣнокъ куреня и т. п. Чуб. VII. 379.

Дідчий, а, е. Чертовъ, чертовскій. Гол. Ш. 343. I. 252. Санна ізда—ангельська ізда, але дідчий виворот Ном. № 11433. Дідчая мати видала, щоб сова зайця имала. Ном. № 6889. Дідче ребро. Раст Valeriana officinalis L. ЗЮЗО. I. 140.

Дідько, ка, с. Чортъ, дьяволъ, домовой. Грин. III. 385. Дівчиноньно, принес тебе дідько, ролсіяв я пшениченку рідко. Мет. 28. Який би враг примусив мене жартувати із гетьманом, коли б сани куцій дідько не засів мені в серці. К ЧР. 164. Дідько не дідько, а ти людей таких рідко. Козел. у. Дідька мати. Не имъ вичего. Вкішені дідька має. Рудч. Чн. 122

Дієвій, а, є. Дѣйствующій. Дієві особи, д. любде. Дѣйствующія лица въ сценическихъ произведеніяхъ. К. Вай. 5.

Дієписáння, ия, с.=Дієпись.

Дієпíсний, а, е. Исторический.

Дієпісъ, сі, ж. Исторія. Закр.

Діёта, ти, ж. Ландтагъ, рейхстагъ (въ Венгрії). Гол. Ш. 261. Повідают люде, же діёта буде.... Найясніший краль наці

рачил дозволити, жеби всі народи зинилися радити. Гол. III. 257.

Діж, жа, м. Кадка, имѣющая нечетное число клепокъ. (Кадка съ четнымъ числомъ ихъ называется діжою). Славяносерб. у. Купуючи діжку лічуть троєтки, кажучи на першу: „діжс“, на другу: „діжса“, на третю знову: „діж“ і так усі переберуть. Як на останню прийдеться сказати: „діжса“, то купують, бо хліб добрий буде, а як „діж“, то не купують. Славяносерб. у.

Діжá, жí, ж. 1) Квашня, кадка, въ которой приготовляютъ тѣсто. Хоч і діжу э тѣсто и oddай, то ще буде клясти, що важко нести. Ном. № 4831. Питай, чи діжу замісити. Мет. 238. Діжу виробляти. Валять хлѣбы. Мнж. 179. 2) Круглая ямка въ землѣ, вырываемая среди другихъ меньшихъ при дѣтской игрѣ въ місяць. Ив. 36. Ум. Діжка. А мій мілий діжку місить, а він мене і тим тішить. Грин. III. 314.

Діждати, ся См. Дожидати, ся.

Діжечка, ки, ж. Ум. отъ діжка.

Діжайстий, а, е. Похожій на діжу.

Діжка, ки, ж. 1) Ум. отъ діжа. 2) Кадка. Який батько, такий син—викрав з діжки сир. Ном. № 7137 Ум. Діжечна. К. ЧР. 273, Вас. 145. См. Діж, діжун.

Діжковий, а, є Относящійся къ кадкѣ.

Діжкуватий, а, е. Кадкообразный; толстый. То діжкуватий чоловік.

Діжма, ми, ж. Извѣстная доля урожая, улова и пр., отдаваемая работающими хозяину поля, воды и пр.

Діжвіця, ці, ж. Небольшал діжá О 1862. V Кух. 37

Діжун, на, м.=Діж. КС. 1884. IV. 698.

Діжчина, ни, ж. Плоховатая кадка, п. квашня. Дівчина як дівчина, а черево як діжчина. Посл.

Дізнавати, наю, еш, сов. в. дізнати, наю, еш, гл 1) Узнавать, разузнавать, привѣдывать. Коби моя матінка не дізнала, бо як моя матінка дізнає, то зараз мене за нелюба віддає. Чуб. V. 391. 2) Узнавать, извѣдывать, испытывать. Єв. Mr. V. 25. Дізнає злющий злой муки. К. Ісал. 8. См. Дознавати.

Дізнаватися, юся, ёшся, сов. в. дізнатися, наюся, ешся. гл. Узнавать, узнать. Грин. II. 117. А як ся дізнали,—пану

дали знати. Гол. I. 62. Дізnavся я про землю. Ком. I. 18. См. Дознаватися.

Дізвріти. См. Дозирати. Вх. Лем. 410

I Дій! меж. Выражаетъ удивленіе и досаду. Дій його батькові! Хата. Дій його честі! Дій його кату! Котл. Смотри, пожалуйста! Экая диковица! Усе свої люде, а с між нами злодій! Дій його честі! на кого б то подумати? Кв. II. 281.

II. Дій, дбю, м. Доеніе, удой. Чи буде ж у нас корова добра, як запрягати її? От німець держе корову для дою тики, то її добра буде. Канев. у.

Дійво, ва, с. 1) Удой. Корова добра на дійво. Ромен. у. Полт. г. 2) Молоко, молочные продукты. Хата. 182. Дитина з колиски випаде,—дивись! Дай її дійва. Екатер. г. Ум. Дійвечко.

Дійка, ки, ж. 1) Сосокъ у коровы. 2)=Дійница. Як надійла повну дійку, взяла з неї молока і позамазувала корові дійки. ХС. VII. 452.

Дійливо, ва, с.=Дійво 2. Я коло дійлива ходила. Г. Барв. 259, 369.

Дійма, ми, ж. Предчувствіе, вѣсть, догадка? Венгер Руса не боявся, не мав тої дійми, бо він не чюв, шо їде москаль вороними гіньми. Гол. II. 461.

Діймати, маю, еш, сов. в. дійнati, (дойнati), діймú, меш, гл. 1) Донимать. Його а ні пуга, ні кій не діймають. Гань бою не візьмеш, так силою діймеш. Ном. № 3893. 2) Понимать. Торочши йому, аж піт тобі котитъ, а він нічого не діймас. 3) Добирать, добрать, дополучать, дополучить Сам купив кобилу за шістдесят, а продав за сорок,—цилих двадцять рублів не дойняв. Кобел. у. См. Донімати. 4) Діймати віри, прауди. Вѣрить, довѣряти. А козак добре дбає, на жінку не потурає, жінці віри не діймає. ЗОЮР. I. 216. Хиба ти йому доймаєш правди? Полт.

Дійна, прил. Дойная. Купити.... дійну корову з телям. Кв. II. 163. І дійна корова у роскоші купається. Шевч. 103.

Дійнарка, ки, ж. Загорода, гдѣ доять коровъ, овецъ, козъ. Вх. Зя. 15.

Дійнік, ку, м. 1)=Дойняк. Шух. I. 109, 212. 2)=Дійница. Вх. Лем. 410.

Дійніця, ці, ж. Подойникъ. Грин. I. 146. Щоб дійница не тежла, а хазяйка весела була; щоб хазяйка не засипала, до корови рано вставала: щоб корова сто-

яла та багато молока давала. (Замочування дійниці в Петрівку, в 1-й понеділок). Ном. № 254. Ум. Дійнічка. Ном.

№ 334.

Дійнáти, гл. См. **Діймати**.

Дійсне, нар. Дійствительно, именно.

Дійсний, а, е. Дійствительный.

Дійсність, ности, ж. Дійствительность.

Дійсно, нар.=**Дійсне**.

Дійтý, ся, гл. См. **Доходити**, ся.

Дійсплий, в, е. Зрълый, созрѣвшій. Ще ти дитя молоде, розумом не дійшли. Мет. 419.

I. **Діл**, дóлу, м. 1) Низъ, долина. Як лєтіла ворона догори, то ѹ кракала, а як на діл, то ѹ крила опустила. Ном. Неси мене, сивий коню, горами, долами. Грин. Ш. 677. 2) Цоль земляной. Сим 2. Як мертвa на діл повалилась. Шевч. 72. До-долу. На полъ, на землю, до земли. Зсади хлопця до-долу. До-долу верби гне високі. Шевч. 26. Склонив головочку низько до-долочку. Чуб. Крикнув Швачка та на осаулу: ю коней до-долу! ЗОЮР. Долина глибока, калина висока, аж до-долу віття гнеться. Мет. Ісус, нахилившись до-долу, писав пальцем. Єв. I. VIII. 6. Ум. Долбк, дблонько, дблочко.

II. **Діл**, лу, м. Часть, доля. В дил Матвієві пішла пасіка. Черниг. у.

Ділання, ня, с. Дійствіе.

Ділати, лаю, еш, гл. 1) Дійствовать. 2)=**Діяти**. Бог знає, що ділас. Ном. № 33.

Діленіна, ни, ж. Ділежъ. МУЕ. Ш. 169.

Ділеñця, ці, ж. Часть, пай, доля. См. **Дільниця**. К. Св. II. I. кн. М. XIV. 24. Господь—пай мій, займанщина, ділениця моя чиста. К. Псал. 30.

Ділётка, ки, ж. Мѣра хлѣба, четверикъ. Вона свої сороківці ділеткою міряє. Федък.

Ділечко, ка, с. Ум. отъ діло.

Ділýна, ни, ж. Половица, доска въ полу или въ заборѣ.

Ділýти, лю, лиш, гл. 1) Ділить. Нам батьківщини не ділить. Ном. № 3313. 2) Сдавать карты. Ось я ділитиму, а ти здймай. Лубенск. у.

Ділýтися, лося, лишся, гл. Ділиться. Як пожали вони просо, то почали ділиться, да ѹ не помирились. ЗОЮР. II. 31.

Ділій, лія, м. Выборный отъ обществ-

ва для совершения раздѣла общественного сънокоса. На луках ділїй ділять трапу. Волч. у.

Ділівня, ня, с. Дѣленіе, раздѣленіе.

Ділвий, а, е. Раббчій, занятый. Ділний час тепер. Тепер живиа, времія ділне. Лебед. у.

Ділнік, ка, м. Дѣлецъ. Ділника і діло боїться. Ном. № 10418.

Ділніця, ці, ж. Рабочая женщина.

Діло, ла, с. 1) Дѣло, работа. Діла не робиш і од діла не 'дходиш. Ном. А в черничях добре жити, діла не робити. Лавр. 46. Діла не смъки! Немного дѣла. 2) Поступокъ. Добре діло вчинила на мені. Єв. Mr. XIV. 6. Терпів єси рани за діла чоловіка. Чуб. Ш. 16. 3)=**Справа**. 4) Надобность, нужда. Є дільце, дядечку, до вас. Гліб. 77. До діла, у діло. Какъ слѣдуєть; кстати; къ дѣлу. ХС. IV. 18. Хиба він постелеть як до діла? Де упає, там і заснув. Мнж. 8. Жупаница по коліна, пошита до діла. Мет. Так до діла, як свиня штаны наділа. Ном. Отся річ до-діла. Кв. Я твоїй ненци не вгожу:... Помажу комін-- не біло, помию ложки—не в діло. ХС. III. 37. Ум. Ділечко, дільце. Чом не хочеш, паняночко, ділечка робити? Нп. Хто в мене по синечках ходив? Хто в мене ділечко поробив. Мет. 232.

Ділбовання, ня, с. Зaborъ. К. ЧР 424. Двір у його обгорожений ділованням. Новомоск. у. Ой ти дівчина, мое мальовання, подай мені ручку через діловання. Чуб. V. 1204.

Діль, лі, ж. Пучекъ нитокъ (для сѣтей). Стрижевск.

Дільбá, бý, ж. Ділежъ.

Дільний, а, е. Низменный.

Дільніця, ці, ж. 1) Надѣль. Наші дільниці отам над шляхом: Червиг. у. 2) Отдѣленная часть для работы въ полѣ. Черк. у. 3) Полевые ворога за деревнею на выѣздѣ (Уманск. у.), а также канава вокругъ села для отдѣленія царини. Лохв. у. Слов. Д. Эварн. О. 1861. X. Св. 47. 4) Канава пограничная.

Дільце, ця, с. Ум. отъ діло.

Дільчий, а, е. Раздѣльный. Дільчий акт, реестр.

Ділá, пред.=**Для**. Бога діля.

Діланіця, ці, ж. Ділежъ. Рк. Левиц.

Ділянка, ки, ж.. 1) Половина мички льну, пеньки. 2) Часть, участокъ. **Ділянка в лісі.**

Дім, дому, м. Домъ. Згода дім будує, а незгода руйнує. Ном. № 3280. **Бжий дім.** Церков. б. Чужі, брате, сестри з дому Божого йдуть. Макс. (1849). 10. **До-дому.** Домой. Ум. **Дімбк, дбмін, домбк, дбмичок, домбочок.** Мав собі домочок і садок. МВ. I. 17. **Домичок в неї біленький.** Чуб. V. 328.

Діменіця, ці, ж. Нарывъ подкрыль-цовой впадины. Екатер. у. Слов. Д. Эвар. См. **Диминиці.**

Дімок, мка, м. Ум. отъ дім.

Діниця, ці, ж. Огорожа. I. 73, 76, 187.

Діправди, нар. Въ самомъ дѣлѣ. Чи Калина любить діправди моего братиа? Федък. Пов.

Діттіанка, ки, ж. Проститутка. **Мандрьохи, хльорки і діттянки,** що продають себе на час. Котл. Ен. Ш. 48.

Діра, рі, ж. Дыра. Забий діру—собака не поліз. Ном. № 5903.

Діравай, а, е. Дыръвый. **Дірава** верета все поле закрила. Ном., стр. 300, № 371. **Діравого горшка не налєш.** Ном. № 4756.

Діравити, влю, виш, гл. Дырявить.

Діравка, ки, ж.=Друшляк 1. Вх. Уг. 236.

Дірка, ки, ж. Дырка. Будь мудрий. налатай маленьку латку на велику дірку. Ном. № 9909. Ум. **Дірочка.** Мст. 298. Без мене і дірочки малої нікому затулить. Ном.

Діркуватий, а, е. Им'ющій много дыръ, дырчатый, ноздреватый. НВолын. у. **Дуже діркуватий хліб з сеї муки,—не знати,** чого воно так. Каменец. у.

Дірочка, ки, ж. Ум. отъ дірка.

Дірчавіти, вію, еш, гл. Ноздреватъть. Сніг мнікашає, лід дірчавіс.... весною дишє. МН. ХРВ. 292.

Дір'вий, а, е=Діравий. Пазуха була дірява. Грин. Ш. 655. Рудч. Ск. I. 153.

Діскуватися, куюся, ешся, гл. Искать, хлопотать. Пропав віл, не дуже за ним і діскуютися. Черкас. у.

Дісне, нар.=Дійсне. (Дійствительно, именно). Так вони дісне єсть, як вони тобі сказали. МВ. II. 12.

Дісний, а, е=Дійсний.

Діставати, таю, ёш, сов. в. дістати, таю, неш, гл. Доставать, достать, добывать, добыть. **Найшла відьму і трупії дістала.** Шевч. 22. **Не дістане він язи-ка.** Ном. № 6547 **Ой перестань до менс ходити!**—**Ой не перестану, доки не дістану білих рукъ, чорних брівъ, дівочого стану.** Каменец. у. 2) Получать, пріобрѣтать. **Дістati жінку.** Взять жену. **Дістav собi добру жінку.** Каменец. у. **Дістati в лицé.** Получить ударъ по лицу. **Сьогоднe йому i не наводи таки нічо, бо можеш ще й в лицe дістати.** Федък Пов. **Дістati ласки** Пріобрѣсть, найти расположение, милость. **Сеї ласки-я i в жида дістану** Ном. № 4768. **Такої ласки дістану i в Параски.** Ном № 4770

Діставатися, юся, ёшся, сов. в. дістаться, нуся, нешся, гл. 1) Доставаться, достаться. **Закаблукам лиха дам,** дістаниеться й передам. Шевч. 2)—до. Добираться, добраться, доѣзжать, доѣхать. **Через вороги тяжко до пекла дістatisя** Ном. Як би його дістatisя додому? Могил. у.

Дістati, ся. См. **Діставати, ся.**

Дітвá, ві, ж. соб.=Дітвora. К. ПС. 48

Дітвáк, кá, м. Мальчуганъ. **Мн. Дітвакі** Дѣтишки. Нема у нього дітваків. Лебед. у

Дітвáччя, чя, с. соб. Подростки, дѣтвора. Вх. Зн. 15.

Дітвóра, рі, ж. соб. Дѣти, ребятишки. К. Досв. 158. **Лихо, з дітворою та що з малою.** Васильк. у. Дітвора сокоче, дітвора плекоче, а мати раденька дітвори маленький. Хата. 19.

I. **Діти, тóй, с. мн. отъ дитя.** Дѣти. діти! Добре з вами в літі, а зімувати—горювати. Ном. № 557. **Прийми, мила, хоч малій діти!**—**Ой не хочу я дітей приймати, будеш, милий, і сам годувати.** Мет. 266. З дітей виходить. Выходити изъ дѣтского возраста. **Діла небагато в Насті:** ще тоді вона з дітей виходила МВ. II. 36. Ум. **Дітки, дітоньки, діточки.** Твої дітоньки плачуть, їстоњки хочуть. Ном. № 337. **Дітки, ще короткий час я з вами єв.** I. ХШ. 33. **Клопочуся, бідкаюся з ночі до ночі, ніколи гаразд діточками втішатися.** МВ. II. 17

II. **Дітя, ся.** См. **Дівати, ся.**

Дітєн, тóк, с. Ум. отъ дти.

Дітквутись, нуся, нешся, гл. Дотриватися. **Думаю собi: приступлю до неї,—**

не смію діткнутися ручки білої. Гол. I. 365.

Дітлахі, хів, м. мн.—Дітвахи. Мвж 179. Св. Л. 198.

Дітолюбний, а, е. Любящій дітей.

Дітоньки, ньок, діточки, чок. Ум. отъ діти.

Дітонько, діточко, ка, с. Ласк. отъ дитя. Діточка. Захотілось мосину діточку.... Ном. № 9302.

Дітопродавець, вця, м. Продаючій дітей. Нехай Бог тебе поб'є, дітопродавець. Шевч. 292.

Дітчий, а, е=Дитячий. А як я се ба й оженив, та став сі журити: треба лижки, треба миски, дітчей колиски Шух. I. 204.

Дітчий, а, е=Дитячий.

Діхтар и пр. См. Дігтар и пр.

Дітство, ва, с.=Дитинство. МВ I. 14. Левиц. Пов. 174.

Діцький, а, е. Дітський. Повідбрав худобу і її й діцьку. Кв. I. 17. Ой роди, Боже, сю пшениченку яру, на діцькую долю, а на людську славу. Іссі, Ятрівка. 101.

Дія, дії, ж. 1) Дійствіе, діяніє. 2) Актъ, дійствіе (въ драматическомъ сочиненіи).

Діакон, на, м.=Дякон. Священники-діакони повелять дзвонити, тоді об нас перестануть люди говорити. Чуб. V. 152.

Діяльний, а, е. Діятельный.

Діяльність, ности, ж. Діятельность. Г. Барв. 347.

Діяльно, нар. Діятельно.

Діянка, ки, ж. Діловое время, время дійствія.

Діяніе, ния, с. Діяння св. апостоловъ. Ударили в великий дзвін до церкви на діяние. Кв. II. 177.

Діяння, ня, с. Діланіє.

Діяти, дію, еш, гл. Ділать. Що тут у Бога діяти? ЗОЮР. I. 291. Не зрять Бога над собою, не знають, що діють. Шевч. Живе слово ви сієте,—якс же лихо тим дієте! К. Досв. 128. Що ж я буду, бідний, діяв, що я жита не посіяв. Гол. I. 214.

Діятися, гл. безл. 1) Ділаться, происходить. Не так то діється все скоро. Котя. Ен. Чудно якось діється між нами.

Шевч. 102. Давно колись те діялось у нас на Вкраїні. Шевч. 19. То ще тоді діялось, як шкуряні гроши були. Ном. № 6855. Дійся божа воля! Что Богъ дастъ! Какъ Богу угодно! Федък. 2) Длиться, тянутися. Лягаймо спати, бо вже давно вечір діється. Лебедин. у. Чи давнѣ діється? Рано еще или уже поздно? Ном., стр. 149. 3) Добре діється. Хорошо живеться, хорошо на душѣ. Кону добре діється, той і співає. Ном. 4)—чим. Зависѣть отъ чего, происходит отъ чего. Що орутъ гарно, те діється че скотиною, а справою. Харьк. у. Богъ його святый знає, чим воно діється, що земля, здається б, однакова, а жито росте не однакове. Волч. у. Не багатством тут діється. Г. Барв. 349.

Діяч, ча, м. Діятель. Левиц. Пов. 119.

Дле, пред.—Віля. Ой, чи можно, тести, дле Марусі сісти? Лавр. 148.

Длубати, баю, еш, гл. 1) Ковырять. Чого ти все в носі длубаєш? 2)=Длубатися 2.

Длубатися, баюся, ешся, гл. 1) Копаться въ чемъ-либо. 2) Медленно ділать что, копаться. Коло чого він трам длубається?

Для, пред. 1) Для. Любисточок—для дівочок, василечки для пахощей, а м'яточка—для любоців. Мет. 311. Не для пса ковбаса, не для кицьки сало. Ном. № 4721. Для малого монастиря, мала й милостина. Ном. № 4537. 2) По. Діти тяли, кров ілляли для росказу твоєго. Чуб. Ш. 378. 3) Потому, поэтому. Ти думаєш, що ти красна і для того така щасна. Млр. л. сб. 325.

Длятися, дляюся, ешся, гл. М'ешкати, возиться. Ми й не длялися: днів через три й прислали. Г. Барв. 183.

Дмухання, ня, с. 1) Дутье. 2) Пыхтініє.

Дмухати, хаю, еш, одн. в. дмухнуті, ну, нёш, гл. 1) Дуть, подуть. Не дмухай проти вітру. Ном. № 1100. Хто спарився на окропі, той і на холодну воду дмухне. Ном. № 5792. Попіл в вічі дмухати. Не дам у кашу собі дмухати. Не позволю вибішиватися въ мое дѣло. МВ. (КС. 1902. X. 147). 2) Только въ несов. в. Пыхтініє. Россердився та так дмуха, що й не приступай. Черкас. у. Въ слѣдуючихъ значеніяхъ употребляется только однокр. в.: 3) Ударить, хватить. Як дмухнув мене по пиці, так у мене й голова замакітрилась. Лебедин. у. 4) Выпить

осушить. Дмухнув чарчину мов тую водою. Екатерин. г. 5) Побѣжать, поѣхать, махнуть. Дмухнім лиш братці, ми до неї. Котл. Ен. Буйволи на сонці помліли; як угляділи воду, так до води і дмухнули. Драг. З. Дмухнуті драла. Быстро уйти, удрать. Ном. № 4413.

Дмухач, ча, м. Вѣтеръ. Дмухача дати. Удрать. Ном. № 4413.

Дмухнуті, см. Дмухати.

Дмухонуті, ну́, нéш, гл Сильно подуть, ударить, побѣжать. Дмухонув на вesse рот. Ном., стр. 285, № 3151.

Дмúчка, чи, ж. Скопленіе вѣтровъ въ животѣ, запоръ. Новомоск. у. Слов. Л. Эвари.

Днéвник, ка, м. Загородка въ полѣ для загона овецъ во время жары.

Днедавній, я, е. Очень давній. I вдвоях тихенько заспівать ту думу сумнью днедавно про лицаря того гетьмана, що на огні ляхи спекли. Шевч. 551.

Днесь, нар.=Сьогодня. Днесь мені, а завтра тобі. Ном. 2360. Ум. **Днeська, днeськи.** Гол. Ш. 453. Вх. Зн. 15. Я днеська берізка зелена, а завтра буду зрубана. Гол.

Днeшній, я, е. Сегодняшній. Вх. Уг. 236.

Днiна, ни, ж. День. Г. Барв. 246. Грин. Ш. 302. Яка весняна днiна, а вiн цiлий день не їв. Камснец. у. Ой не хвалися, не ти юкожка: кохала ненька старенька ясного сонця против віконця, ясної днини против кватири. Чуб. Ш. 299. Ум. **Днiнка.** В суботу на годинку, в недiлю на всю днинку. Гол. П. 99.

Днiти, двю, дниш, гл. Вставлять дно. Сумск. у. Як би той бондарь, що торік днiв. Могилев. у.

Днiця, цi, ж. Поперечная доска въ колесъ водяной мельницы,—такими досками покрыта вся внутренняя часть обода колеса. Галиц. Мик. 480.

Днiще, ща, с. 1) Ув. отъ дно. 2) Донце, дощечка, на одномъ концѣ которой садится пряха, вставляя въ другой гребень или кудель. Побiгла до сусіди, позичила веретено, гребінь, днище, прийшла додому і давай прясти, аж веретено хурчитъ. Рудч. Ск. I. 178. Ум. **Днiщечко.**

Днiти, днiв, гл. безл. Свѣтать. Стало вже днiти, як ми рушили. НВолын. у. Іде козак од дівчини—починає днiти. Чуб. У. 53. Уже днiв. НВолын. у.

Днiпер, Днiпрó, прá, м. Рѣка Днѣръ. Роби, як Днiпер робить. Чуб. I. 217. **Днiпро-батько.** Ном. № 725. Ой як будеш же ти, серденято мое, Днiпро-водою плисти. Мет. 24.

Днiпрóвiй, дiiпряnskий, a, e. Днѣпровскiй. К. Досв. 179. Ой рики ви, каже, рики низовий, помошницi Днiпрови. Мет. 380. **Днiprянськi пороги.**

Днiprянщина, ni, ж. Мѣстность при Днѣрѣ.

Днiстер, Днiстрó, strá, m. Рѣка Днѣстръ Мет. 392. К. Досв. 102. А ти прощай, Днiстер, ой ти рiчко мутная, вже ж нам бiльше з тебе води не пити. Грин. Ш. 603. Ум. **Днiстрочок.** Чуб. V. 82

Днiстрóvий, дiistrянсьkий, a, e. Днѣстровскiй. Над сагою днiстровою лежить Хведiр безрiдний. Мет. 440.

Днiстробочок, чка, м. Ум. отъ Днiстер

Днiстрянщина, ni, ж. Мѣстность при Днѣстрѣ.

Дно, дна, с. Дно. Ходить, як лин по дну. Ном. № 3238. Ой там плавало судно, позолочуване дно. Лавр. 145. Ум. **Денце, денечко.** Сопіочка з барвiночку, калинове денце. Гол. Там тiльки на денци.. гуща зосталася.... пiв чарочки. Рудч. Ск Ой у полi та озеречко, там плавало ти вiдеречко, сосновi клепки, дубове денечко. Мет. Ув. **Днiще.**

Днiовання, я, с. Дневаніе.

Днiовáти, днiю, єш, гл. Дневать, проводить день. По-пiд тинню сiромаха і днюс ѹ nocte. Шевч. 7. Там будете днi днiовати. Лукаш. 116. **Днiвáли собi?** Привѣтствiе, равносильное выраженнiемъ: Какъ провели день? Какъ ваше здоровье? Также и въ болѣе полномъ видѣ: Чи здоровi днiвали? О. 1862. V. 81.

I. До, пред. 1) До. Не учишся розуму до старости, але до смерти. Ном. № 6003 **Верболiз б'є до слiз.** Ном. **Дiйшов до села.** До меду ласий. Грин. I. 141. 2) Къ Говори до стовпа. Ном. **Пїти до головы по розум.** Ном. № 5831. **Пїду до рiченky.** Мет. **Вiн пiшов до Остапа.** До хреста понестi (дитину). Понести крестить (ребенка) Г. Барв. 276. **До душi сказати.** Съ большою искренностью, съ чувствомъ сказать. Г. Барв. 362. **Пити до кбgo.** Пить за чье здоровье. Не до тебе п'ють, не кажи: дай, Боже, здоров'я. Чуб. I. 271 **Поздоровкатись до кбgo.** Обратиться къ кому съ привѣтствiемъ, сказать кому: здравствуй. Чоловiк їхав i поздоровкає до мене. Рк.

Левиц. 3) Въ. *Ходи зо мною до кімнати.* Мет. *Приймати до рук.* Ішов до церкви. Грин. I. 153. Запріг до плуга волів. ЗОЮР. II. 30. Своїй матері ріднењькій, удові старенъкій до ніг упадімо. Мет. 346. Хмельницькому кролевські листи до рук добре oddав. Мет. 388. 4) На. *Половину* козаків до опачин посади. Дума. *Важкий* до ходу НВотин. у. 5) Для. *Слова до ради,* руки до звади. Ном. *Любі,* милі до розпові. Мег. *Дам тобі пораду до життя.* Шейк. 6) Съ. *Цвіт калину ламала та в пучечки в'язала, до личенъка рівняла.* Лавр. 1. *Тим на світі хліб не родить,* що брат до сестриці не говорить. Чуб. *До панів — пан,* до мужиків мужик. Ном. № 5879. 7) За. *Узялися до роботи.* *Бояре до шабель!* Грин. Ш. 546. *До науки бралися.* О. 1861. I. 322. 8) *До въ соединеніи со многими словами образуетъ выраженія, означающія неопределенно большую количество.* До біса (Ном. № 12304), до стобіса, до стобісової батька, догаслида, до гемона, до гречя, до злідня, до ката, до лихойгодини, до напости, до праца, до сина (Млр. л. сб. 81), до хрена, до чорта и т. д. Очень много. Тут їх до стобіса. Шевч. 178. Та вас до стобісової батька набереться, а вас годуй! В мене ім'я не одно, а есть їх до ката. ЗОЮР. У нашій слободі москалів до напости. Екатер. г. Та в нас, паничу, до праца ції жидови. Павлогр. у. 9) *До ажаж.* До невозможности терпѣть, до высшей степени. 10) *До-віку.* Пов'єкъ, никогда. Трудяща копійка годус до-віку. Ном. № 9941. До віку її до-суду тебе не забуду. Не сподіваїсь, мати, сина з походу до-віку. II. 11) *До-гурту.* Ко всімъ осталынъ. Знашу свою копійчину до гурту. Кв. 12) *До-діла.* Какъ слѣдуетъ, кстати. Так до-діла, як свиня штаны наділа. Ном. 13) *До душі.* По душѣ. Той мені не до душі, що приходив у коїусі. Лавр. 4. 14. *До загіну.* До смерти. К. Досв. 121. Будем битись до загину. К. Досв. 130. Любить до загину. Млр. л. сб. 59. 15) *До грунту.* Совершенно, до основания. 16) *До крихти.* До крошки, все рѣшительно. Попсип курчаїпам пшінця, не пропаде, — вони до крихти все визбирають. Васильк. у. 17) *До-купи,* *до-купки,* *до-купонъки,* *до-купочки.* Въ одно мѣсто; вмѣстѣ. Хоч чорт лапти подрав, та до-купи зібрає. Ном. № 9023. Усе військо своє до-купи у громаду скликають. Макс. *Вершечки до-*

купи схилились. Млр. л. сб. 215. Зібратися до-купи. От раз, до-купонъки зібралися,... вони згадали.... 18a) *До-ладу.* Кстати. До-ладу, як ложечка по меду. 18b) *До любви:* а)=*До сподоби.* Весілле одгуляли тихо, да до любови. Г. Барв. 96; б) Съ любовью. Кріпко до любови поцілувались. Г. Барв. 80. 19) *До міри:* а) Помѣркѣ. Оті вікна пороблено до однії міри. Лубен. у.; б) Умѣренно. Як питимеш до міри, то її гаразд буде. Лубен. у. 20) *Доміста.* Въ одно мѣсто. 21) *До ноги.* Дочиста, совершенно. Вкупі з жидами до ноги вирізували. К. Хм. 60. 22) *До-нізу.* Внизъ. Одно долонями до-гори, а друге до-нізу. Чуб. Ш. 103. 23) *До пâри.* Цодъ пару; подъ стать. МВ. I. 7. 24) *До посядку.* Окончательно, до конца. 25) *До-прикладу.* Кстати. Не до-ладу, не до-прикладу. Ном. № 13066. Не до-прикладу хавчитъ. Гліб. 36. 26) *До-путя.* Какъ слѣдуетъ. 27) *До-рёшти.* Окончательно, совсѣмъ, совершенно. Сховайте, бо вони дoreшти поламаютъ. 28) *До сподоби.* По вкусу, по сердцу 29) *До цурі.* До тла, до основания, до послѣдняго кусочка. Усе згоріло до цури. Харьк. Усе позабіралі до цури. 30) *До цяти.* До малѣйшей подробности. 31) *До часу.* На время. Багацтво до часу, а бідність до-віку. Ном. № 1450. 32) *До-чміги.* По вкусу, кстати. Тобі там буде не до чміги, як піднесуть із оцтом фіги, то зараз вхопить тебе лунь. Когл. Ен. 33) *До-щенту.* До основания. Недостаюція здѣсь выраженія подобного образованія см. на коренное слово.

II. До, съ.=To. Ой як прийду додомоньку, до всі мене лають Мет. 85. Як прийде пора, до я вийду сана. Лавр. 33. *До-б=* То-б. Як би я не манила, до-б я боса ходила. Лавр. Коли б мені, да Господи, повечоріло, до-б на моєму серденъку по-здравіло. Чуб.

Доба́, бý, ж. 1) Сутки. Угор. *Дві добі лезав я в ліжку.* Як я умру, до вільмені мене на три доби до церкви, і як нехай три ночі читас надо мною псалтиру. Чуб. I. 201. 2) Пора, время. Нічної доби з неволі утікали. Дума. Ув обідню добу там і опинивсь. Стор. В таку добу під горою щось біле блукав. Шевч. 26. 3) Возрастъ. Два молодці так ватої доби. Зміев. у. См. *Діб.*

Доба́вити. См. *Добавляти.*

Доба́вка, ки, ж. Прибавка. Без добаеки і борщ не смашний. Ном. № 10589.

**Добавляти, ляю, єш, сов. в. добави-
ти, влю, виш, гл. Добавлять, добавить,
прибавлять, прибавить.**

**Добавжатися, жаюся, ешся, гл. Же-
лать до тѣхъ поръ, пока....**

**Добавзарувати, рулю, єш, гл. Окончить
торговать на базарѣ.**

**Добавзаруватися, рулюся, ешся, гл. До-
торговаться на базарѣ до чего.**

**Добавлакати, қаю, єш, гл. Договорить.
Чи ти вже свое добавлакав? Харьк. у.**

**Добавлакатися, қаюся, ешся, гл. Догово-
риться до чего. Бач, до чого добавлакавсь!
ізлякав справді бідну дитину К ЧР.
129.**

**Добавсуватися, суюся, ешся, гл. До-
беситься, доиграться.**

**Добавати, чаю, єш, сов. в. добавичти,
чу, чиш, гл. Видѣть, увидѣть, замѣтать,
замѣтить, примѣтать, примѣтить. Старі
очі не так добавачаютъ, як бачили давно
колись. Млр. л. сб. 77. А Катря стойть
коло стіни.... бачу—зомлівас Добавас
те й мати. МВ. II. 148. Не добавати.
Дурно видѣть; не замѣтать Г ноги не дер-
жууть, і не дочуваю, і не добавачаю. Стор.
I. 135. А зо мною зустринутися, мов
не добавачаютъ. Шевч. Ти, як дитина,
свого лиха не тямини, не добаваси! МВ
II. 81.**

**Добавнѣкетувати, тую, єш, гл. Допи-
ровать.**

**Добавнѣкетуватися, туюся, ешся, гл.
Допироваться.**

**Добаверегати, гаю, єш, сов. в. доберегти,
режу, жёш, гл. Приберегать, приберечь;
досматривать, досмотрѣть. Тепер уже до-
берегайте одно 'дного. Г. Барв. 515.**

Добавявня, на, с. Добиваніе.

**Добавати вяю, єш, сов. в. добити,
б'ю, б'еш, гл. 1) Добивать, добить. Не до-
бити нам сього вола й обухом. К. ЧР.
278. 2) Домолачивать, домолотить хлѣбъ.
3)—віку. Доживать, дожить. Так то я й
добиваю свого чоловіка підкошеного віку.
Г Барв. 60**

**Добавятися, вяюся, ешся, сов. в. до-
биться, б'юся, б'ешся. гл. 1) Добиваться,
добиться. достигать, достигъ чего либо.
Багато й Юрусь погубив земляків, доби-
ваючись того права, щоб над обома бе-
ргами гетьманувати К ЧР. 396 Як
з биком не битися, а все молока не до-
биться. Ном. № 2664. 2) Добираться, до-
браться; доходить, дойти; достигать, достичъ
чего. До просвященного добийтесь, то буде-**

i в вас благочестие. ЗОЮР. I. 262. До-
бився він до раю. Чуб. I. 218. *Не загине
наша слава, доб'ємося до Варшави.* К
Досв. 130. *Міст тріщить, лист оси
пається: змій додому добивається.* Миж
16. I аж в середу у Хрестці к вечери,
добились. Мкр. Н. 39.

Добавити, ся. См. Добавати, ся.

**Добавок, тку, м. Грабежъ, добыванії.
А гайдамаки приїхали з добитків, аж
нема того чоловіка; дуже вони юзвуви-
лись. Рудч. Ск. II. 148.**

**Добавих, ху, м. Встрѣчається въ слѣдую-
щемъ выраженіи: Він вернувся не з доби-
хом Онъ возвратился не добившись (в
его, безъ добычи. Зміев. у.**

**Добавич, чі, ж. 1) Добыча. Рудч Ск. I
145. Мкр Г. 14. Ми з тобою, Лебедини-
ку, пили та гуляли, ми з тобою, Л
бединьку, одну добавич мали. Чуо V 962
2) Скотъ Желех. Ум Добиченька Мак-
(1849). 30**

**Добавичник, ка, м. Разбойникъ. А
байраку сорок і чотири добавичников виї
дило. Чуо. V 1052.**

**Добавиччаний, а, в. Скотный, скотскии
МУЕ. Ш 45. Як воробець напаєся в Іо
ведению в добавиччаним сліду води, то с
напасе худоба до Ір'я трави. МУЕ III 51**

**Добавігати, гаю, єш, сов в добавігти
біжу, жиш, гл. Добавгать, дооїжати.
Швидкий сам добавіжти, а смирного Бу
донесе Ном. № 1968. 2) Добавіти чого
Пріобрѣсти что, добыгъ что, о болѣзні
захватиъ Мабуть чи не сухоти добаві-
ла й кровъ стала хрякати Г Барв
454.**

**Добавігатися, гьюся, ешся, гл. Добаві-
гаться. Добавітися чого. Достичъ чего. Борз. у.**

Добавігти. См Добавігати.

**Добавігтися, біжуся, жишся, гл. Добаві-
жать Хто біжити, той і добавіжитися
Ном № 7090**

Добавіддя дя, в. Дообѣденіос времѧ.

Добавідній, я, в. Дообѣденный

Добавіліти, ся См. Добавіляти, ся.

**Добавіляти, ляю, єш, сов. в. добавіліги.
лю, лиш, гл. Добавливать, добѣлигъ**

**Добавілятися, ляюся, ешся, сов. в. до-
білітися, лісся, лишся, гл. Добавливаться
добѣлиться. Добавляютися полотна роз-
стягненіи по землі МВ II. 134**

Добавір, бору, м. Отборъ; подборъ

Добавірання, на, с. Подираніе, выби-

раніє. З таким добіранням ти нічого не купиш.

Добірати, рायю, еш, сов. в. **добрата**, беру́, рёш, іл. 1) Добирати, добрать. Коло броду беру воду, не доберу до dna. Грин. Ш. 61. Як послала мене мати по рудую глину, а я глини не добрала,—привела дитину. Чуб. „Іди, невісточко, в поле обрати льону. не вибереш льону,—не вертайсь додому!“ Ой, брала, брала, да її не добрала, у чистому полі тополею стала. Чуб. V. 705. Треба добрати трьох аршин на спідницю. 2) Подбирать, подобрати, вибирать, выбрать. До роти добрав (ложку), та в миску не ввійде. Ном. № 12221 Водять уже до його із простих дівчаткою вже він полюбить. Водили вже їх там, водили..., —не доберуть Рудч. Ск. I. 81. Добірає що найприхідних слів Не добре Самсониха невістки до мислив. Мил. 98. 3) Доїдати, доєсть. Добірайте кашу! Змієв. у. Достав телятини, поспідав, аж цілу чвертку зразу вбрає, на другий день ще пообідав, на третій вже теля добрав 4) Догадуватися, догадатися, соображати, сообразити. Я не питала його і сама не добрала, як він прочитував ти книжки чи раз тільки, чи усю на пам'ять. Павлогр. у. Добірати розуму, умá. Сmekать, соображати, додуматися. Не добре розуму. Москали умні, москалі розумні—розуму добрали. їй наперед Швачку із осаулою до-купи зв'язали. ЗОЮР. I. 135. Не доберу свою ума. К. ПС. 121. Добрати спосіб. Изъскывать, находить средство. К. Гр. 31. Добрали спосіб, як без коней їздити. Кањев. у. Якою б способу добрати, щоб ізнов усе до згоди довести? Г. Барв. 336. Добрати хисту. Ухитритися, умудритися. Е, пі! ти добери хисту при великому дристу, щоб штанів не закаляти.

Добіратися, рাযюся, ешся, сов. в. **добрatisя**, беруся, рёшся, іл. Добираться, добраться. Ой я з броду беру воду, — не доберусь до dna. Лавр. 111. Ось добираться він до Сомкової илибки. К. ЧР. 393 Хто добресться до мосї дочки і зніме з неї перстинь. Грин. I. 175. Йому літ до двадцятка добіралося. Ему було близко двадцяти літъ. Мир. ХРВ. 4.

Добірний, а., е. Отборный. Добірними словами дорікає. Черном. Та се же добірна пшениця. Кіев. у. Там п'ють молодці все добірній О. 1861. XI. Св. 55

Добромя, ия, с. Выборъ. А вона, ма-

мо, добрала собі найкращого намиста в коробейника і найкращих серег та скіптячик.—Нікчемне то, дочки, побрання!

Доблагати, гаю, еш, іл. Допроситися, упросить, умолить. Благав Бога, щоб дічину хоч свою побачити,—не благав Шевч. 1883. 33

Доближатися, жаюся, ешся, сов. в доблізитися, жуся, жищся, іл. Приближаться, приблизиться **Доближається до клуня**. Г. Барв 278

Доборотися, рюся, решся, іл. Оковичи боротися,—борьбу. Доборолась Україна до самого краю. Шевч. II 69

Добре, нар. Хорошио; порядкомъ. Добре тому дати, хто це хоче брати, а той хто бере, як по душі дере. Ном. № 4710. На Водохрищі риба табунами ходить, то на рої добре буде Чуб. Ш. 4. Бийте його добре киями, щоб знає, по чому ківши лиха Ном. № 4954. Добре побив. Циган уже їсти добре хоче. Грин. I 120 Добре каже. Дѣльно говорить, красно говоритъ. Каменец у. Гаражд-добре. Достаточно, вполнѣ хорошо. Будем радитися, чи та разд добре на славній Українѣ проживати. Мет. 381 Ум. Добренко, добречко

Добре́зний, добре́зний, а, е. Очень добрый, хороший, очень вкусный и пр. См **Добрий**. Така добре́зина патеріца з срібною головкою Миж. 107

Добре́сті, бреду́, дёш, іл. Перейти черезъ воду. Бреди, старий, за Дунай по калину, як не добредеш, на твою душу згину. Чуб. V. 846

Добре́хати, брешу́, шеш, іл. Довратъ Або перебрехати, або не добрехати. Кв II 221.

Добре́хатися, брешу́ся, шешся, іл. Доврагься До такої добрешишь. Ном **Нехай брешутъ, нехай брешутъ, добрешишься лиха**. Мет. 16.

Добре́чко, нар. Ум. отъ доброе.

Добре́вичір, добри́день, добри́досвіто. См. **Добрий** 9, 10 и 11

Добрий, а, е 1) Добрий, благий **Дуже се добре діло**. Добре словом до його оживався. Лихий доброму попсує. Ном. № 5983. Говорить добре. Ном. № 5829 2) Добрий, отличаючися добротой (о человекѣ). Добрий дуже чоловікъ: кожному запоможе, пособить. Будь для того, мати, добра, що я полюбила. Метл. 3) Хороший. Він добрий був син і щирій козак. К. ЧР. 234. Темного луцу калина, доброю рою дитина. Нп. 4) Хорошій, доброкаче-

ственинnyй. Кожне дерево, що не дає доброю овочу зрубують та й в огонь кидають. Єв. Лк. III. 9. Добрі чоботи. Добраjurлка. 5) Искусный. Злодіяка був добрий. Єв. II. 193. Добрый я його ковалъ. 6) Вкусный. Та ї спрівець добрий,—аж губи злипаються. Полт. I тою, було, не єсть, і того не п'є. Все хотілося її ласенъкою та добренькою. Левиц. Пов. 113. Доброю борщу паварила,—в так попоїв. 7) Благонріятный (о времени) Ой добрая же юдинонька, не цуралась родинонька. Нп. В недобру час-годину почав се. 8) Порядочныхъ размѣровъ, большой. Цей кухлик з добру джеску. Гайку, гайку, дай гриба ѹ бабку! Сироїжку з добру джеску, красною головцем з доброю молодця. Ном. № 370. 9) Добрый-вечір! (привѣтствіе). Добрый вечеръ! Ой прийтсов він під віконце, добри-вечір, серце! Чуб. Ш. 154. 10) Добрый-день! (привѣт.) Добраго дня! Добраго утра! Добри-день же, тату, в хату. Шевч. 129. Давати на добрый-день. Здороваться, желаятъ доброго утра. Шапку зняти, на добри-день дати. Умшн. у. По воду ѹде, добриденъ дає, з водою ѹде, жалю завдає. Бал. 98. 11) Добри-дбсвіток! Добраго утра! Привѣтствіе, употребляемое только раннимъ утромъ, на разсвѣтѣ. Основа. 1861 51. Сам. 148. 12) Добре мило. Всякое туалетное мыло. Лебедин. у. 13) Добре на-мисто. Кораловыя мониста. Чуб. VII. 426. Усі груди так і обнізані добрии намистом з червінцями. Кв. I. 6. 14) Добра-ніч, на добра-ніч. Доброй ночи. спокойной ночи. (У) добра-нич, широкое поле, жито ядренес. Мет. 322. На добра-ніч, усі блоги на піч! Снать до півночи витріщивши очі. Ном. (Шутка). 15) Доббрый розум. Здравый смыслъ. Да хоч хожу пізнесенъко,—добрий розум мат' ой я же тому лячому віри ис дойман. Чуб. Ш. 141. Держи сама розум добрий в своїй голо-вонці. Метл. 16) Доброго здоров'я зічу (жичу). Желаю здравствовать. Боярину, красний·паничу! Доброю здоров'я жичу. Мет. 202. Доброю здоров'ячка, пані! Ном. № 6417 17) З доброго діва Ни съ того, ни съ сего, на здорово живешь. Виляв ні з доброго діва Васильк. у. Ум. Добренький, добресянький, добріненький. Чоботи ще добрісеньки. НВолын. у.

Добринá, нý, ж. Хорошее качество. Купуйте, добродію, дрова, тут така добрина

Добрýти, рю, рýш, гл. 1) Задабривать.

А вона вже і всміхається до його і стра-вою що найкращою його добритъ, так ні сидить, насупивши, мов той сич Зміев. у. 2) Хвалить. Тільки ѹ добритъ, що той, світ, ніби вже в сьому світови нема ні добра, ні краси. МВ. I. 44. 3) Удобрять. Ні вже, коли ґрунт пісковатий, то хоч чим, мовляв, добри, а хліба не єстимеш. Зміев у

Добрýтися, рюся, рýшся, гл. 1) Под-дабриваться, подлащиваться. Як стали мужики-лизуни добритися до панів та навчати ѹ хазяйнуванні, то у панів стало погано жити. Волч. у. 2) Уда-ваться, хорошо идти. От таки мені не добритися: ізнов поковзнулась і впала. Це сьогодні вже в друге. Черниг. у. 3) Щось мені не добриться. Чго то плохо себя чувствуя. Волч. у.

Добрі, нар. Едва. Добрі мене собаки не з'гли. Гол. Ш. 407.

Добріненький, а, е. Ум. отъ добрый

Добрість, рости, ж. Доброта. На, та зной мою добрість! Ном. № 4531 Добрості і милосердію Його і міри нема Кв. II. 1. Я по добрості даю тобі. НВо лын. у. Мати добрість: Быть добрымъ. А вже в нас отець і мати все добрість со-бі мали б та в чистее поле вони вихо-жали б. Мет. 439. У добрості жити з ким-Быть въ хорошихъ отношеніяхъ. Мировий у добрості живе з паном. НВолын. у. По добрости. Добромъ. Почала його по добрости просить Грин. II. 100

Добріти, рю, еш, гл. Становиться доб-рымъ, добрѣть.

Добрішти, шаю, еш, гл. Ставовигъся добрѣє.

Добрó, рá, с. 1) Добро, благо. Лихо не без добра. Ном. № 4900. Добра твого (Боже) яzik переказати не може. Чуб Ш. 17. За мое добро—штовх мене в ребро. 2) Имущество. Заснув він смачно так, як сплять всі добрі люде, що щиро стережуть добра своїх панів. Г.-Арт. (О. 1861. Ш). Стали пани-ляхи способом прибрати: од козацьких, од мужицьких комір ключі одбирали, над козацьким над мужицьким добром господарувати Макс. (1849) 75. Мн. Добра. Имънія. Не мас привлачвати добр військових. Не осягли мої варязькі добра князькі підли-зи. К. Бай. 28. 3) Довольство. Ой мандрував молодий козак та мандрував зти-

ха: він не з добра, не з роскошів, а з великого лиха. Нп. *В добрі ся не чує*. З тобе добра не буде. Изъ тебя ничего хорошаго, порядочнаго не выйдетъ. Ой казали мені люде, що добра з тебе не буде. Ном № 2907.

Добробут, - ту, м. Благосостояніє. І. XII. 7 *Буде на сторожі добробуту народного стояти* К. Бай. 64

Добровільний, а, е. Доброжелательный Да чи він (батько женихів) добрий, да чи добровільний, да чи такий, як мій рідний Мет 147

Добровільно, нар. Доброжелательно.

Доброглásний, а, е. Благозвучный Страдання мученика Степана прославляємо, у тимпані доброгласнім пісньюому воспіваємо. Чуб Ш. 180

Доброгráй, рáя, м. Хорошій музикантъ.

Доброгráйка, ки, ж. Хорошая музикантша

Добродбáй, бая, добродбáч, ча, м. Стяжатель имущества.

Добрдіечко, ка, м. Ум оть добродії.

Добрдіечка, ки, ж. Ум. оть добродіїна

Добрдіїй, дія, м. 1) Благодѣтель. Писало і нікому, ані своему добродієві, не показувало Хата. 63. Т. Шевченко—наш перший добродіїй народній. К. (О 1861 VI. 32). 2) Сударь (титулъ). *Правда, правда, добродію мій любий*: К. ЧР. 6. Кланяюсь, прошу: не оставте ласкою вашою, добродію, і моїх синів. МВ. II 113. 3) Господинъ (извѣстное лицо). Добрдіїй Н написав нову повість. 4) Шамбваний добродію! Високоповажний добродію! Милостивый государь! Правда. 1867. № 10. Лист. П. Куліша. Уи. Добрдіечко. А де ж він, добродіечку? Кв

Добрдіїка, ки, ж. 1) Благодѣтельница 2) Сударыня. „Так ти на тім світі була?“—Була, моя добродійко — „Що ж ти там бачила?“—Усе бачила, добродійко, що діється з іншими душами. ЗОЮР I. 304. 3) Госпожа Добрдіїка Н сими дніями виїхала звідси. 4) Шамбвна добродійко! Високоповажна добродійко Милостивая государыня! Ум. Добрдіечка.

Добрдіїний, а, е. Благодѣтельный.

Добрдіїство, ва, с. 1) Благодѣявіє. Ой виходьте в поле, велиможне жовнірство! Буде вам велика дяка за все добродіїство. К. Досв. 26. 2) Соб. Господа! Милостивые Государи! Я повинен сказать, любс добро-

діїство земляки, що се останя річ моя К. Ваше добродіїство. Ваша милость. Якби то, ваше добродіїство, ви нам своїми руками милостиню подали. ЗОЮР. II 76

Добродіяти, дію, вш, тл. Благодѣтельствовать.

Добрóваска, ки, ж. Сортъ кислосладкихъ яблокъ. Вх. Зн 15.

Добромóвний, а, е. Краснорѣчивый.

Добросéрдий, а, е. Благодушный, добросердечный. І ви ще, одолівши нас, як добрі нас милуете. О, ви добросерді. Сніп. 87

Добросéрдо, нар. Благодушно, добросердечно.

Доброслбвнє, нар. Миролюбиво. Ми ділимося з сестрою без суда добрословие. Подольск. г.

Добростлївий, а, е = **Добротливий**. Пане милостивий, пане добростливий, пожертуйте! Черк. у

Доброта, ти, ж. Все хорошее, хорошія свойства, доброкачественность. *Доброта* поибла, а чорзна що осталось. Мил. 13. Освіти мене, рабу Божу, перед усім миром добром, красотою, любощами і милощами. Чуб. I. 93. Въ слѣд. свад. пѣснѣ. доброта—добрая нравственность новобрачной, сохранившей до замужества дѣвство: *Будем гулять і в середу, а за твою, Парасютко, добруту розійдемося в суботу*. Мил. 164.

Добротврещъ, рця, м. Благодѣтель.

Добротлївий, а, е. Добродушный, благодушный.

Добротлївість, вости, ж. Добродушіе, благодушіе.

Добротлїво, нар. Добродушно, благодушно.

Добротний, а, е. Прочный, плотный, надежный. Чоботи шкапові добромі. Добротна кожушина. Черном

Добротвість, вости, ж. Хорошее качество, прочность, плотность, надежность. Черном. и Прилуц. у.

Добротно, нар. Прочно, плотно, надежно.

Доброхітний, а, е. Добровольный.

Доброхіть, нар. Добровольно. Не підеш доброхіть—силою поведемо. МВ. I. 73. А він то (Сомко) не таківський, щоб oddав доброхіть булаву. К. ЧР. 329.

Доброчіянець, нця, м.=**Добродій** 1. Нів світа сходи,—другою такою доброчинця не надібаєш. Кост. 7. 80.

Доброчинити, вю, нині, іл. Благодѣтельствовать, благотворить.

Доброчінний, а, е Благодѣльный, благотворительный.

Доброчінність, ности, ж. Благодѣяніе, благотворительность. За мою доброчинність така мені дяка НВолын. у

Добряга, ги, м. Добрый человѣкъ, добрякъ. А сії добрі люди найдуть тебе всюде: і на тім світі, добрали, тебе не забудуть Шевч. 539

Добряче, нар. Очень хорошо. Усе воно було собі добряче, тілько що ж? жінка сього чоловіка вередлива була. Рудч. Ск. II. 174.

Добрячий, а, е Очень добрый, очень хороший. Всі царства Божогой йомці жадають, такий добрячий був чоловік. МВ. I. 27. Добрячі були люде покійнички. МВ. I. 15. Каміння ще добряче. Добрячий таки ярмарок був. Добрячу таки бійку сили.

Добрящий, а, е=Добрячий. Що за добрячи колеса. Левиц. Пов. 195

Добуванка, ки, ж=Добування. 1) „А як твоя, сину, добуванка в батька?“—Еже, ляща по потилиці дав Черном. 2) Та не легка її добуванка. Двадцять літ служив-проклиав, а ся п'ятолітня добуванка, так ірша од пекла здається. Черном.

Добування, вя, с. 1) Добываніе, пріобрѣтеніе. Піти на добування. Чорном. 2) Доживаніе, ложитіе до строка.

Добувати, вяю, єш, сов. в. добути, бу́ду, деш, іл. 1) Добывать, добыть; доставать, достать, пріобрѣтать, пріобрѣсти. От лисичка змерзла, то її побила е село воїню добуватъ, щоб витопитъ. Рудч. Ск. II. 6. Чи у свахи сорочки немає, чи чобіт добуває? Мет. Панували, добували і славу, і волю. Шевч. 48. Буде з нас,—не діти в нас; а діти будуть, то сми добудутъ. Ном. № 9898. 2) Брать, взять (городъ во время войны). Добувати міста. 3) Внимать, вывать (саблю изъ пояса). 4) Доживать. дожить до строка. Мушу году добути. Г. Барв. 247. Іще тиждень добуду. Вона вже останній години добуває дома. Добувати віку. Доживать.

Добуватися, вяюся, єшся, сов. в. добутиса, бу́дуся, дешся, іл. 1) Добываться, добыться, быть добываемымъ, быть добытымъ. Золото добувається з землі. 2) Добираться, добраться, стараться войти, проникнуть. МВ. (О. 1862. III. 56). Злодій добуваєсь до хати, до комори, до скрипці.

НВолын. у. Щоб вийшов з хати хто не будь, у двері стукав, добувався Котл. Ен Пухова Миниха хліб і все в стрісі в хлівці, щоб собаки не добулисі. Сим. 203 3) Раздобывать, раздобыть, добывать, добыть. Він бідний чоловік на заробітках добувається. Лебедин. у. Грошай бо нема, не добувся. Кв. З палыця меду не добувається. Ном. Добувася, як швед під Полтавою. Ном. № 1796.

Добудитися, жуся, лишся, іл. Добудитися. Сонливіо добудишся, лінівого спишися. Ном. № 10842.

Добудча, чати, с Незаконнорожденный ребенокъ. Черкас. у.

Добути, ся. См. Добувати, ся.

Добутній, а, є. Благопріобрѣтенный Добутний чоловік. Незаконный мужъ. Та то не її чоловік, то добутний: вона десь його патибала, та її живе з ним. Лебедин. у. Добутна дитина. Незаконнорожденный ребенокъ. Лебед. в.

Добуток, тку, ж. Пріобрѣтеніе. Добутки Приплодъ (ягнята, телята). Шух. I. 36

Добуття, тя, с.=Добування. Черном

Довада, ди, ж. Досада, тоска. Та коли б ти знала, мамо, яка то довада, то ти б мене її оженила щоб була одрада. Чорном.

Довадити, важу, диш, іл. 1) Досадити. До того мені довадив, що вже її вадити більш ні в чім. Зміев. у. 2) Пріучить Довадив хлопця до шрілки. Харьк.

Довадливий, довадний, а, е. Досадный, тошный.

Довадно, нар. Досадно, тошно. Як усе недоладно, то її жити довадно. Зміев. у.

Доважити. См. Деважувати.

Доважок, жку, ж. Довѣсокъ.

Доважувати, жую, єш, сов. в. доважити, жу, жиш, іл. Довѣшивати, довѣсить, оканчивать, окончить взвѣшивати Важили до заходу сонця, та ще її смерком доважували. Чорном.

Довалити, ся. См. Довалювати, ся

Довалювати, люю, єш, сов. в. довалити, лю, лиш, іл. Приваливать, привалити.

Довалюватися, лююся, єшся, сов. в. довалитися, люся, лишся, іл. 1) Добираться, добраться, дотаскиваться, дотащиться. Коли б же нам до города довалятися, ой час тому отаману поклонитися. Чуб. V. 1011. Як нам до пекла довалитись? Котл. Ен. 2) Набрасываться, наброситься па ъду. Ото доваливсь до

жиски, як свиня до корита. Доваливсь, як віл до брати. Ном. № 12199.

Доварити, ся. См. **Доварювати, ся.**

Доварювати, рюю, еш, сов. в. доварити, рюо, риш, ил. 1) Доваривать. доварить. *Доварити борщ треба, а то сприй.* 2) Придѣлывать, придѣлать (о кузнечной работе). *Адже ви знаєте Олексіл? — Якого се? — „Коваля.... що доварив вам кочергү, а оце недавно чаплію зробив.* Кв.

Доварюватися, рююся, ешся, сов. в. доваритися, рюся, риша, ил. Довариваться. довариться. *Доваритися сироті в животі.* Ном. № 10706.

Довба, би, об. Рябой. *Дівка вже давня була, погана. ряба ... її довбою звано.* Оsn. 1862. VШ. 8.

Довбáло. ла, м. 1) Долбящій что нибудь. Черном. 2) Дятель. Вх. Пч. II. 13.

Довбáльня, ві, ж. Станокъ для выдалбливанія въ ступицѣ дыръ для спицъ. Сумск. у.

Довбáння, ня, с. Долбленіе.

Довбáти, баю, еш, ил. 1) Долбить. *Вода і камінь довба.* Ном. № 1097. 2) Ковырять. *Довбати в посі.*

Довбáтися, баюся, ешся, ил. 1) Ковыряться. 2) Копаться, рыться. *Все в кишенні довбавсь.* Кв. I. 9.

Довбáч, ча, м. 1)=**Довбало 1 и 2.** Вх. Пч. II. 13. Шух. I. 23. 2) Человѣкъ, твердяпій одпо и то же. Черном.

Довбéнька, ки, ж. Ум. отъ довбня= Довбешка. Довбенькою выбойщикъ прибивасть намазанную краской форму къ полотну. Гол. Од. 58.

Довбéха, хи, довбéшка, ки, ж. 1) Колотушка. Чуб. III. 13. Вас. 175. *Пристань, пристань до вербунки. будеш їсти з маслом булки; будеш їсти. будеш пити, довбешкою воні бити.* Ном. № 12511. 2) Тупица, тупая голова.

Дóвбиш, ша, м. Литаврщикъ. Серед базару став коло стовпа довбии та й почав бити в буйни. К. ЧР. 373.

Дбвбишка, ки, ж. Жена литаврщика.

Довбіння, ня, с.=Довбания.

Довбня, ні, ж. Большой деревянный молотъ. *Носиться, як дурень з довбнею.* Ном. № 2592. *Ідіть по довбню,—нехай іде волів бити, бо не хочуть води пити.* Рудч. Ск. I. 47.

Довбийк, ка, ж. Болванъ, глупый, какъ довбня. Черном.

Дбвбом, нар. Долбя. *Узяв ніж та так довбом і б'є у голову чоловіка.* Волч. у.

Довбтý, бу, ббш, ил.=Довбати. Нужда і камінь довбе. Ном. № 9770.

Довбтýся, буся, ббшся, ил.=Довбатися.

Довбúн, на, м.=Довбач.

Довг, гу, м. Долгъ. *Узяв його дідъко за старий довг.* Ном. № 8314. *Голод мутить, а довг крутить.* Ном. № 10654. Ум. Довжок. Чуб. V. 1095.

Довгáвий, а, е=Довгастий. Вх. Лем. 411.

Довгáль. ля, м. 1) Высокій и худой человѣкъ. Черном. 2) Кузнецкій молотокъ съ острымъ и длиннымъ носомъ.

Довганáстий, а, е=Довгастий.

Довгáнь, на, м.=Довгалъ 1.

Довганя, ні, ж.=Веретільник. Вх. Пч. II. 16.

Довгáстий, а, е. Продолговатый. *Довгастий кінь.* НВолын. у. Ум. *Довгастенький.* *Довгастенъкі груші.* Черк. у.

Довгáсто, нар. Продолговато.

Довгéла, ли, довгéля, лі, об.=Довгаль 1. Черном.

Довгелéзний, а, е=Девжезний.

Довгелючий, а, е=Довжелезний. Харьк. у.

Довгéнний, а, е. Очень длинный. *Довгінні вуси.* К. С. 1883. XI. 500.

Дбвгий, я, е. 1) Длинный. *У вола язик довгий, та говорить не може.* Ном. № 5388. *Чще довгі коси.* Шевч. 25. 2) Долгій, продолжительный. *Не за довгий час це зробилося.* НВолын. у. *Дай дні довгі нам жити, щоб тебе хвалити.* Чуб. Ш. 332. *у віку дбвгий.* Долговѣчный. *Да бувай же здоров і у віку довгий не сам собою, з своєю женою.* Мет. 330. **Дбвга лоза.** Игра мальчиковъ. состоящая въ прыганіи черезъ товарищей. О. 1861. XI. 35. (Св.). Ив. 66. *Скакати в довгій лозі.* Левиц. *Дівбча довга лоза.* Родъ хороводной игры. О. 1861. XI. С. 35. Ум. **Довгéнький, довгéсенький.** Лесвич. Пов. 11.

Дбвгість, гости, ж. Долгота, длина.

Дбвго, нар. 1) Длинно. 2) Долго, продолжительно. *Добро довго пам'ятається, а зло ще довгше.* Ном. № 4434. Ум. **Довгéнько.** I *довгенькo ви жили з ним.* МВ. II. 35.

Довгобрáзий, а, е. Длиннолицый. Левиц. КС. 4. *Лице довгобраз.* Мир. ХРВ. 4.

Довгбвастий, довгбватий, а, е. Продолговатый. Канев. и Черкас. у. *Ставочок довговастий.*

Довговій, вія, вів. Съ длинными рѣсницами.

Довговік, ка, м. Долговѣчный, много-лѣтній. Дуб-довговік. Ном., стр. 292, № 59.

Довговічний, довговішний, а, е. Долговѣчный, долголѣтній. МВ. II. 174. НВолын. у. *Буде довговішний і на війні щасливий.* К. ЧР. 41.

Довговічно, нар. Долговѣчно, долговременно.

Довговівний, а, в. Длинношерстный (объ овцахъ).

Довговоло́сий, а, е. Длинноволосый.

Довгову́сий, а, в. Длинноусый. Обізваветься Гуня довговусий. К. Досв. 110.

Довгов'язий, а, е. Длинношерстный. Харьк. у.

Довгогривець, вця, м. Конь съ длинной гривой. *На довгогривця сила і поїмала.* Млак. 105.

Довгогривий, а, е. Долгогривый. Сідмай мені, пан кошовий, коня мою довгогривого. К. Досв. 181.

Довгоклю́гий, а, е. Съ длиннымъ остріемъ (о копъѣ). Спис довгоклюгий. К. Іов. 94.

Довголітній, я, в. Долголѣтній. Будьте щасливі і довголітні. Черниг. у. *Нехай їй вічне царство, мені же довголітнє панство.* Котл. Ен.

Довголіття, тя, с. Долголѣтіе, много-лѣтіе. Блаюсловила мене мама на довголіття. Стор. I. 260.

Довгомуд, да, м. Сказочное существо. По одной сказкѣ—полу-звѣрь, полу-человѣкъ: „Довгомуд—це колись такі люди були: чоловік—не чоловік, воєк—не воєк: руки у нього були такі, як і в чоловіка, а тіло усе в волоссі, а на голові шапка—хто її зна, якої масти. Чуб. II. 95. Летить довгомуд. Чуб. II. 96. По другой сказкѣ: хорь. Мнж. 1. Ум. **Довгомудник.**

Довгомудиків, кова, ве. Принадлежащій довгомудикові. *Довгомудикова хатка.* Мнж. 1.

Довгомудів, дова, ве. Принадлежащий довгомудові. *Прийшли вони всі до довгомудової хати.* Чуб. II. 96.

Довгоніг, нога, м. Длинноногий. Черном.

Довгоногий, а, в. Длинноногий. Довгоногий як чапля. Ном. № 8622.

Довгоносій, а, в. Длинноносый. Полетіли мов ті іуси до ирія чайки довгеноосі. Млр. л. сб. 64. Ум. **Довгоносенький.** Харьк. г.

Довгоносик, ка, м. Насек. Носатикъ. Закр.

Довгополий, а, е. Длиннополый. Довгополий сіртук. Левиц. Пов. 30.

Довгоп'я́тий, а, е. Длинноногий. Хотила мене мати за п'ятою дати, а той п'ятий—довгоп'ятий. Гол. III. 473. Узяв би я ворону, так довгоп'ята. Мет. 469.

Довгота, тý, ж. Долгота. Тислича літ, як дня довгота супротив вічного живота. Чуб. III. 19.

Довготелесій, а, е. Длинногольный. Черном. Высокій человѣкъ. Яких я бачив там звірюк, довготелесих та страшних гадюк. Гліб. 44.

Довготелесість, состя, ж. Длинногольность. Черном.

Довго́усий, а, е.=**Довговусий.** Старий, довговусий дідулан. К. ЧР. 223.

Довго́ух, ха, м.=**Засець.** Вх. Пч. II. 6.

Довгохвостий, а, в. Длиннохвостый.

Довгохвостя, ті, ж. Длиннохвостое существо. У гості до довгохвості (=до червяки). Ном. № 14106.

Довгочху́н, на, м. Долго чихающій.

Довгошерстий, а, в. Длинношерстный.

Довгоши́й, шия, 'шия. Длинношерстный. Васильк. у.

Довгоши́й, шия, м. Съ длинной шеей.

Довгоши́йка, ки, ж. Съ длинной шеей. Там така довгошийка! Як у үуски шия. Васильк. у.

Довесті. См. **Довозити.**

Довеликий, а, в. Подростокъ. Як ми були довеликі, то в нас була земля, а як повиростали, то мати продала. Переясл. у.

Довенідитися, джуся, дишся, ил. Домъшкаться. Уже ладналась, ладналась іти, та бач до чого довенідалась.

Довередуватися, ду́юся, ешся, ил. 1) Добиться капризами чего. Та вона же не панянка! Нехай вже ті вередують, поки довередуються своего. Кв. 2) Докапризничаться.

Довернутися, и́уся, нешся, ил. Поворотиться, повернуться до известной степени. Не довернешся—б'ють, перевернешся—б'ють. Ном. № 8050,

Довершити. См. **Довіршувати.**

Довесті, ся. См. **Доводити**, ся.

Довечерювати, рюю, еш, сов. в. Довечеряти, ряю, еш, ил. Оканчивать, окончить ужинъ. Аф. 378.

Довж, жі, м. Встрѣчается въ выражении: У всю довж. Во всю длину. *На ви-*

сокому чолі морщина у всю довж ляла.
МВ. II. 166.

Довжанка, ки, ж. 1) Продольная вспашка. 2) Высокий горшокъ, молочный горшокъ, молочникъ. Угор.

Довжéзний, довжелéзний, довженéзний, довжéнний, а, е. Очень длинный. Довжинний цибух. Левиц. Пов. 150.

Довжикóві ягоди=**Деречі.** Деречі по копотопській, а по нашому довжикові ягоди. Ном. № 14035.

Довжинá, нý, довжинá, нí, ж. Длина. Гоней троє довжини.

Довжиником, нар. Въ длину, вдоль. Мол десятина йде довжиником відсі. Лебедин. у.

Довжити, жу, жиш, гл. 1) Длить, удлинить. Старе, старе, що само й з міста не звесеться, а ще йому Бог віку довжисть. Черном. 2) Довжити. Проходить ралом по нивѣ въ длину ся. Нѣжин. у. НВолын. у. Чуб VII. 400.

Довжнíк, кá, м. 1) Должникъ. Єв. Л. VII. 41. Довжник весело бере, а смутно віддає. Ном. № 10623. 2) Раст. Euphrasia officinalis. Лв. 98.

Довжок, жкý, м. Ум. оғъ довг. **Довивáти, вáю, еш, сов. в. довýти, в'ю, в'еш,** гл. Довивать, довить, окончить вигъ, свивать. Ой прошу вас, дружечки, до хати моїй донечці віночок довивати. Грин. Ш. 458.

I. Довід, воду, м. 1) Доказательство, довѣдь. Доводами доведений. Що казати перед громадою, які доводи давати. Мир. Пов. I. 160. Тиха Кирилова мова, щира та тепла порада, розсудливі доводи не раз спиняли гіркі батькови скорботи. Мир. Пов. II. 42. 2) Довід дати чому. Управитися, сладить. Не дав доводу ділові. Черк. у. Він готовому доводу не дав, а то щоб прибав ще. Черк. у.

II. Дбвід, ду, м.=Довідки. Поїхав на довід. НВолын. у.. Та й пустивсь слідком за нею на розгляд. і довід. Мкр. Н. 11.

Довідати, ся. См. Довідувати, ся.

Довідки, док, ж. мн. Развѣдки. Піду на довідки, що там вони роблють. Харьк. г. Оце саме під чергу на Чорноморію йти. Піду туди на довідки: роздивлюся, розбачусь, як там. Черк. у. Прийшов же я на довідки, чи дівчина дома. Мил. 102.

Довідвє. См. Довідво.

Довідний, а, е. Доказательный.

Довідно, довідне, нар. Навѣрное. Довідно ніхто не скаже, що дав йому. Каменец. у.

Довідувати, дую, еш, сов. в. довідати, даю, еш, гл. Навѣщать, навѣстить, провѣдывать, провѣдать. Зайшов гостей довідати. Шевч.

Довідуватися, дуюся, ешся, сов. в. довідатися, даюся, ешся, гл. 1) Узнавать, узнать, разузнавать, разузнать. Рудч. Ск. II. 12. Ой питаетесь, довідуетесь від батька. Лукаш. Піди ти до тієї хати та довідайся, хто там живе. Чуб. Тепер же я довідалась, яке мені горе. Довідавшись, що довгий час нездужає, рече. Єв. I. V. 6. 2)—до чбго. Навѣдываясь, навѣдаться, приходить, прийти, узнавать, узнать. Мир. ХРВ. 9. Тілько ік Спасу там, чи що, довідуетесь до меду, аж йому пчоли наносили ще менше. ЗОЮР. II. 41. 3) Навѣдываться, навѣдаться, навѣщать, навѣстить. До сусід я не вчащаю і до мене одна Катря частіш довідуетися. МВ. А довідаюсь до Химки—чи жива вона? Рудч. Ск. I. 57.

Довіжуватися, жуюся, ешся, гл.=Довідуватися 1. Вже я довіжуся, прочуваю, добродію мій! Якесь хороше та веселе діло маємо. МВ. (О. 1862. I. 94).

До-віку, нар. Повѣкъ. См. До.

Довікувати, кўю, еш, гл. Дожить. Не довікуши ти так віку. Хата. 165.

Довільний (ній), а (я), е (е). 1) Довольный. Я довільний вашим словом, кохані судци. НВолын. у. 2) Доступный для пользовання каждому.—“Чи можно з цієї криниці коня напоїти?”—Чому ж не можно: вода довільна. Харьк. 3) Имѣющійся въ достаточномъ количествѣ. Довільні дрова у нас. Харьк. у. 4) Произвольный.

Довільно, нар. 1) Всѣмъ доступно для пользованія. 2) Въ достаточномъ количествѣ. Тут таки й на землю довільніш, та й хлопцям буде кращий заробіток. КС. 1885. VI. 345. 3) Произвольно. Він поводиться собі довільно,—як заманеться йому. Бердич. у.

Довінчати, чаю, еш, гл. Довѣнчать.

Довірити. См. Довіряті.

Довіритися, рюся, ришся, гл. Навѣрное узнать. Так от батько вже довіривсь, хоч люде й кажуть, що нема. Грин. I. 32.

Довіршовувати, вую, еш, сов. в. довіршувати, шую, еш, гл. Дописывать, дописать стихи, дописать стихами.

Довіршування, ня, с. Выведеніє верха (стога, крыши и пр.).

Довіршувати, шую, еш, сов. в. довершити, шу, шиш, гл. Заканчивать, закончить верхъ (стога, крыши). *Довіршујть ужє стіжок.* Черн. у.

Довіряний, а, е. Дознанный, испытанный, несомнѣнныи. *Що с відьми—се довіряна річ.* НВолын. у.

Довірня, ня, с. Довѣріє.

Довірти, ряю, еш, сов. в. довірити, рю, риш, гл. 1) Довѣрять, довѣрить. К. Псал. 178. *І батькові не довіряє.* Котл. Ен. 2) Испытывать, испытать. *Я довірив попа, який він.* НВолын. у.

Довірятися, ряюся, ешся, сов. в. довіритися, рюся, ришся; гл. Довѣряться, довѣриться. *І той, хто хліб мій їв, кому я довірявся;* приятель щирій мій підняв п'яту на мене. К. Псал. 100.

Довічний, а, е. Вѣчный, которому конца не будетъ. *Щастя дочасне, а злідні довічні.* Ном. № 1450. Засни, серце, довічним сном! К. Досв. 50. *Довічня отрутa.* Мет. 89.

Довічно, нар.=Доочне.

Девіяти, вію, еш, гл. 1) О вѣтрѣ: достигнуть, долетѣть. *Туди вітер не довів і сонечка не догріс.* Мил. 182. 2) Окончить вѣять. Коли б Біг помог довіяти сьогодні ячмінь. Харьк. у.

Довколо, нар. Вокругъ. *Обступили ковані коні довколо.* О. 1862. IV. 31.

Довмітися; доумітися, илюся, мишася, гл. Додуматься, сообразить, смекнуть. Коли б оуло не довмився, що робить, то тяжкое б лихо сталося. Лебедин. у. Він довмився, що посіяти: Черк. у. Добре ви собі довмілися. НВолын. у.

Довбдаць, дця, м. Доказатель.

Довбження, ня, с. Доказатѣльство, доказываніе. Каменец. у.

Довбдити, джу, диш, сов. в. довестій, веду, деш, гл. 1) Доводить, довести. *От як раз дід довів гайдамаку до тиї хати.* Рудч. Ск. II. 149. 2) Допускати, допустить, доводить, довести. *Нехай Господь скарає того, хто довів до того.* Ном. № 4109. *Бог його зна, до чого мене Бог доведе.* ЗОЮР. I. 11. А чи довго матір та ще

й добру довести до того, що повіритъ усьому, що її стануть росказувати. Кв. **Не довестій.** Не допустить, не привести **Не доведи мене до сього, Господи!** К. ЧР. 267. 3) Только несов. в. Предводительствовать. *Швачка їми доводів* ЗОЮР. I. 135. 4) Доказывать, доказать. Галілей став довоючи, що Коперник не дурень і не єретик. Ком. I. 56. *А я йому довожу,* що все одно. МВ. *Прокіп мене розважає,* доводить мені, що се лихо дочасне. МВ. (О. 1862. Ш. 76). 5) Довестій до згуби. Погубить, довести до гибели. *Одарка заплакала слізьми та ї почали росказувати все:* як її замикали на ніч саму у горницю, як страхали і били, як до згуби довели. МВ. I. 72.-6)—до краю, д. краю. Окончить, довести до конца. *Доведу ужє до краю, доведу,—спочину.* Шевч. 206. Треба краю доводити. Шевч. 7)—до пуття. а) Сдѣлать какъ слѣдуєтъ. б)=Доводити до розуму. *Не довів тебе до пуття.* Св. Л. 99. 8) Довбдити до розуму. Воспитывать. Батько щоб навчав та до розуму доводив. Кв. *Не той тато;* що сплодив, а той, що до розуму довів. Ном. № 7236. 9) Довестій свого. Поставить на свое мѣсто. *Мене б він таженьки не обійшов:* я б йому довела свого, побачив би він. МВ. Ш. 80. 10)—сорома. Надѣлать сраму, пристыдить. *Се чужа сторона доведе сорома.* Мет. 196.

Довбдитися, джуся, дишся, сов. в. довестійся, дуся, дешся, гл. 1) Приходиться, придтися, слuchаться, слuchиться, выпадать на долю (безлично). *На довгім вику* усього доведеться. Ном. № 9893. *Не довелось свині на небо дивитися.* Ном. № 5329. Так нам довелося. НВолын. у. Чує, чує материне серце, яка доля доні доведеться. К. Досв. 121. Чаруй, чаруй, дівчинонько, коли довелося,—уже твое біле личко з моїм понялося. Мет. 12. *Доведеться ледачому всю правду сказати.* Чуб. V. 28. 2) Слѣдовати (къ полученію). Заплатив два рублі, а ще доводиться йому шість. 3) Доставаться, достаться. А її довелась запаска гарна. Сама, дівчи, не вгадала, кому доведешся. Грин. Ш. 212. Чуб. I. 246. 4) Приходиться, придтися, стоить. *Бідна козацька голово!* Отак то завсегда довидиться нам та честь та слава! Збоку дивляться люде, дивуються, що блищить, сияє, а в серце ніхто не загляне. К. ЧР. 312. 5) Только несов. в. Приходиться (какимъ либо родственни-

комъ). А Сомко.... доводиться Юрасеві дядьком. К. ЧР. 28.

Доводливий, а, е. Доказательный, убѣдительный.

Доводливість, вости, ж. Доказательность, убѣдительность. Черном.

Доводливо, нар. Доказательно, убѣдительно. Та вже так доводливо викладає. Черном.

Доводний, а, е=Довідний.

Доводник, ка, м. Доносчикъ; доказатель. См. Доводець.

Довозити, вожу, виш, сов. в. довезти, зу, зеши, гл. Довозить. Найнявся мужик довезти двох жидів у містечко на ярмарок. Рудч. Ск. II. 193.

Доволити, лю, ляш, гл. Довольствовать, содержать въ довольствї.

Доволі, нар. Довольно, достаточно. Доволі буде з тебе й карбованця. НВолын. у. I вовк на волі та й вис доволі. Ном. № 1328. На волі—плачу доволі. Ном. № 1332. А дідизни було доволі,—вічний покой предкам і дідам. К. ЧР. I. 65. У Мирн. употреблено какъ сущ. въ значенії: довольство. Мир. ХРВ. 331. Замолоду на терпівся всього,—поживи хоч за мною в доволі. Мир. ХРВ. 347.

Доволікати, каю, виш, сов. в. доволохти, чу, чеш, гл. Доволакивать, доволочь, дотаскивать, догацить. Ледве ноги доволік. Шевч. 532. Насилу доволік шкуру до криницї. Рудч. Ск. II. 189.

Доволочити. См. Доволочувати.

Доволочитися, чуся, чиша, гл. Доплатиться. Було собі дві волоцюги і доволочились до того, що вже їсти нічого. ЗЮОР. II. 96.

Доволочувати, чую, виш, сов. в. доволочити, чу, чиш, гл. Оканчивать, окончить бороновать поспѣшна. Коли б, Господи, до дощу доволочити. Харьк. у.

Довольний, а, е. Удовлетворенный. А що ви, свати, довольні?—Ні, не довольні. Мет. 190.

Довольнити, вю, вим, гл. Удовольствовать пищей и питьемъ. Спасибі, довольнися нас кум. Черк. у.

Довольнитися, вюся, вимся, гл. Удовлетворяться вообще, а также въ частности пищей и питьемъ. Та вже ми й довольнилися у свата. Черк. у. I тим сердега доволнивсь (що бачив), як Чорне бовваніло море. Мкр. Г. 11. Ти часто їв у нас і пив, татусь у тебе доволнився. Мкр. Г. 33.

Довольність, ности, ж. Довольствіе, довольство, удовлетворенность. Чого ж, чого, Домашенько, од пана втікаєш? Чи ти собі довольності ніякої не маєш? Грин. Ш. 615.

Доволяти, ляю, еш, гл.=Доволити.

Довоміна, ни, ж.=Домовина. Зроби... довомину, а я піду до попа, щоб прийшов завтра поховати. Чуб. II. 541.

Довоюватися, воюся, ешся, гл. Довоеваться. Вони воювали, та й довоювались, що ляхам та недоляшкам в неволю достались. К. Досв. 11.

Довшати, шаю, еш, гл. Удлиняться, становиться длиннѣ. Великі світлиці (здавалось у сні) ширшали, довшали. Левиц. Пов. 539.

Довше, нар. 1) Длиннѣ. 2) Дольше. Скрипуче колесо довше ходить. Ном. № 8157. Ум. Довшенко. Я б і довшенко посидла, так мати лаятимуть. Васильк. у.

Довший, а, е. Ср. ст. отъ дѣгий. Хороша (пісня), коли б трохи довша. Ном. № 13854. Ум. Довшенкій.

Дов'язати. См. Дов'язувати.

Дов'язувати, зую, еш, сов. в. дов'язати, жу, жеш, гл. Оканчивать, окончить связывать. Ми дов'язували сьогодні писеницю.—А ми свою ще вчора дов'язали. Змієв. у.

Дога́вкатися, каюся, ешся, гл. Долаяться.

Дога́д, ду, м. Догадка. Аби погад, то вийде й догад. Посл. Не в догад. Невдомекъ. І не в догад йому, що святий отець думав, мабуть, заробити собі яку сотнягу. К. ЧР. 26. На догад знати. Догадываться. Ще соколонько не долітає, а батенько на догад знає. Мет. 150. На догад казати. Говорить намеками. На догад давати. Намекать. Дає тому на догад. Мнж. 109.

Догадати, даю, еш, гл. Догадаться. А Кішка Самійло чогось догадав, за бідного невольника ланцюгами втрое себе приняв, полуночної години дожидав. Дума.

Догадатися. См. Догадуватися.

Догаджати, джаю, еш, гл. Угождать. Подольск. г.

Дога́дка, ки, ж. Догадка. Треба якось одвернути оці його догадки. Рудч. Ск. I. 133. Ум. Догадочка. МВ. II. 99. См. Догад.

Дога́дливий, а, е. Догадливый, смѣтливый. Тогді ляхи, мостиши пани, да-

гадливі бували, усі по лісах, по кущах постікали. ЗОЮР. Оттоді то вдова недогадлива бувала, ще у другого козака правди питала. Мет. 423.

Догадочка, ки, ж. Ум. отъ догадка.

Догадуватися, дуюся, ешся, сов. в. догадатися, даюся, ешся, гл. 1) Додумуватися, додуматися, думатися. Вкупі працювали, брат із братом брався; що одна в нас мати, ти не догадався. К. Досв. 137. На злес не учи нікого,— і сам догадається. Ном. № 2873. 2) Догадуватися, догадатися, смекать, смекнуть, сообразжать, сообразить. Мела хату, мела сіни, да й засміялася, вийшла мати соди брати, да й догадалася. Мет. 72. *Ой вийду я та гукну я, а ти догадайся: як зачуєш мій голосок, хутшій поспішайся* Чуб. Ш. 148.

Догайти, гаю, єш, гл.=Догаяти. Сами себе до ночі догайте. Грин. ІІ. 432.

Догайтися, гаюся, ешся, гл.=Догаятися.

I. Догай, ну, м.=Догана. К. Псал. 106.

II. Доган, ну, м.=Дуган. Желех. Ум. Доганець. Желех.

Догана, ни, ж. 1) Порицаніє, хула; упрекъ. Догана мудрого більше стойть, як похвала дурного. Ном. № 5686. 2) Недостатокъ, порокъ. А що мені за догана, що я руда та погана—за те мій батько багач. Чуб. V. 1139. **Догану дати.** Осудить, охулить, упрекнуть, найти недостатокъ. Козаченько за дівчину та три коши дав та щоб її ніхто не займав, нічого не займав, за ручку не взяв, перстеня не зняв і догани не дав. Мет. 317. **Що Луценька у батенька дитина була, усім вона парубочкам догану дала.** Чуб. V. 1157. **Світа добра, ніхто догани не фась.** Борз. у. Ум. **Доганка, доганонька, доганочка.** Любить тебе отець, любить тебе мати, тільки тобі доганочки, що ти небагатий. Чуб. V. 118. **Тільки тобі доганочки, що ти не чорноброда.** Чуб.

Доганець, нця, м. Ум. отъ II. Доган.

Доганка, доганонька, доганочка, ки, ж. Ум. отъ догана.

I. Доганяти, наю, еш, сов. в. догнати, доженіу, нéш, гл. 1) Догонять, догнати, нагонять, нагнать. Запрягайте коні в шори, коні вороний; доганяйте літа мої, літа молодий. Мет. 106. **Швидко іди ти,—доженеш лихо; іди тихо,—тебе дожене лихо.** Ном. № 8048. 2) Догонять, догнати, пригонять, пригнати. Та як до-

гнав до Смілянської греблі, вони й вскочили у Смілу. ЗОЮР. I. 135. 3) Въ какой либо работе, сопряженной съ прохождениемъ пространства (напр. косьба): доходить, дойти до конца. **Батько не догнав постаті, занедужав.** Г. Барв. 232.

II. Доганяти, наю, еш, гл. Укоряті, находить недостатки, порицать. **Горнець котлові доганяє, а обое смільні.** Ном № 8006.

Догарикатися, каюся, ешся, гл.=Догарюкатися. Ніяк не догарикаєшся, щоб прибив защіпку до дверей. Богод. у.

Догарцюватися, цююся, ешся, гл. Допрыгаться, доскакатися. **А що, догарцювався, що й ногу вибив!** Харьк. у.

Догарювати, рюю, еш, гл. Догорати. Одно перегарує, а друге не догарує. НВолын. у.

Догарюкатися, каюся, ешся, гл. Любить чего частымъ напоминаніемъ.

I. Догарати=Догорати.

II. Догаряти и договоряти, ряю, еш, гл. 1) Интересовать, сильно занимать, затрагивать. **Дівка засватана, то її не догаряють вечерниці.** Звягел. у. **Більш никому не догоря, як тобі, родичеві.** Новемирг. 2) Допекать, донимать. **Йогоничого не догаряє, то що йому.** НВолын. v. **Жінка йому цупко догаряє за свою худобу.** Волын. г.

Догаяти, гаю, еш, гл.—когб. Задержать до известного времени. До вечора мене догаяв і таки не віддав грошей. Харьк. г

Догаятися, гаюся, ешся, гл. Замедлить до известного времени. **Догаяєся, що вже й ніч.** Харьк. г.

Догибання, на, с. Догибаніє.

Догинати, наю, еш, сов. в. догнүти, ву, нёш, гл. Догибать, догнуть.

Догідний, а, е. Пригодный, годный. Таке догідне, що тільки на смітник пожихати. Ном. № 6548.

Догін, гону, м. Погоня. **Що сили в їх стало, побігли в догін.** Сніп. 161.

Догладжувати, джую, еш, сов. в. догладити, джу, диш, гл. Доглаживать, догладить.

Догледати, доглядіти=Доглядати, додглядіти. Стор. I. 258. **Вона і зробить все і догледить усього.** МВ. II. 19. **Або ти не мав часу догледіти?** НВолын. у.

Догледатися, доглядітися=Доглядатися, доглядітися.

Доглúпатися, паюся, єшся, гл. Съ трудомъ сообразить, понять что либо.

Дóгляд, ду, м. Присмотръ, надзоръ, попеченіе, уходъ. Чуб. I. 271. Левиц. Пов. 119.

Догляда́ння, на, с. Присматриваніе. Ум. Догляданнячко. Грин. III. 279.

Догляда́ти, даю, єш, сов. в. **доглядіти, джу, диш и доглянути, ну, неш, гл.** Присматривать, присмотрѣть; надзирать, стеречь; заботиться, позаботиться о чёмъ. *Будеш ти в мене хату помітати, малих діток доглядати.* Мет. 346. Господи мої доглядає Елизар із Дамаска. К. Св. II. I. кн. М. XV. 2. *Нащо вас кохав я, нащо доглядав?* Шевч. 3. *I я цілу ніч не спала та його доглядала, та її не доглянула: побіг мов божевільний.* Рудч. Ск. II. 152. *Дітки дрібненькі,—треба його доглядіти.* Хата. 102. *де оком не доглянеш, там калиткою доплатиш.* Ном. № 9969. **Догляда́ти душі, догляда́ти смерти.** Присматривать за умирающимъ и совершая все въ этомъ случаѣ необходимо. *Ой я буду, брате, в степу помірати, та нікому буде, брате, смерти доглядати.* Мет. 447. *Занедужав чумаченко, задумав умерти, та нікому чумакові доглядати смерти.* Мет. 458. *Ой не дай же, Боже, в поході умерти, там нікому доглянути жовнірської смерти.* Чуб. V 1006.

Догляда́тися, даюся, єшся, сов. в. **доглядітися, джуся, дишся, гл.** Присматриваться, присмотрѣться, досматриваться, досмотрѣться. *Як до дна доглядатися, так за Дунай убіратися.* Ном.

Догляда́ч, ча, м. Надзиратель, надсмотрщикъ.

Догляда́чка, ки, ж. Надзирательница, надсмотрщица. Левиц. Пов. 123, 254. *От портова доглядачка! Таки її вздріла.* Кв.

Доглядіти. См. **Доглядати.**

Доглядник, ка, ж.=Доглядач. Доглядник древній будівлі. К. ПС. 16.

Доглянути. См. **Доглядати.**

Догмáт, ту, м. Догматъ. *I нам сліпим передали свої догмати.* Шевч.

Догнáти. См. **Доганяти.**

Догніва́ти, вáю, єш, сов. в. **догнýти, нию, єш, гл.** Догнівать, догнить. *Над ним і хрест зогнувшись стойть, догниває.* Млр. я. сб. 96.

Договíр, вóру, м. 1) Договоръ, условіе, *Напишемо листи, вічні договори, гостри-*

ми шаблями.

К. Досв. 153. 2) Попрекъ. *Я ж тобі сказала при твоєму роду, щоб не було послі мені договору, бо в мене худоби не буде, візьмутъ мене, серце, і так люде.* Мет. 47.

Договíрний, а, е. Заключаюційся въ договорѣ, причитающійся по договору.

Договорíти, ся. См. **Договорювати. ся.**

Договбрювати, рюю, єш, сов. в. **договорýти, рю, риш, гл.** Договаривать, договорить, оканчивать, окончить рѣчь. *Ще він не договорив слова.* К. Іов. 4.

Договбрюватися, рююся, єшся, сов. в. **договорýтися, рюся, ришся, гл.** Договариваться, договориться. *Хто мовчить, той двох навчитъ, а хто говорить, той договориться.* Ном. № 5954. *Договорились до синього пороху.* Ном. № 13092.

Догóда, дя, ж. 1) Угодливость, угощденіе. Вона все сподівалась, що свою покірностю, своею догодою чоловікові і його гостям вона верне його любов. Левиц. I. 501. 2) Удобство, довольство. Рк. Левиц.

Догоджати (догожати), джаю (жаю), джаеш (жаеш), сов. в. **догодйті, джú (жú), дáш, гл.** Угождать, угодить. *Вернулось бурлацтво шляхті догожати.* К. Досв. 25. *Господь не може людім догодити: то дощу просять, то кажуть—багато вже.* Каменец. у.

Догодýти. См. **Догоджати.**

Догодýтися, жуся, дишся, гл. Догоджать. *Не день, не два, як панові, Міниті годила.* Догодилася титарівна до самого краю. Шевч. 570.

Догóдливий, а, е. Угодливый, услужливый.

Догóдкé, нар. Удовлетворительно, какъ скъдуєтъ; удобно. Вона нічого не вміє, а ні плаття вигладитъ, а ні вслужити дого́дне. МВ. I. 25.

Догóдний, а, е=Догідний.

Догодóувати, вую, єш, сов. в. **догодувáти, дую, єш, гл.** 1) Докармливать, докормить. *Догодуй бжолу до Івана* (19 апр.), то вона наряде тебе як пана. Ном. № 432. 2) Довоспитывать, довоспитать. *А мене пан взяв дого́дувати.—Я виросла, викохалась у білих палатах.* Шевч. 356.

Догожáння, на, с. Угожденіе.

Догожати=Догоджати.

Догождáти, даю, єш, гл.=Догоджати. Догождає, як чирякові на роті. Ном.

Догбїти, гóю, юш, гл. Долѣчить, заживить рану, нарівъ и т. п.

I. Догонити, ню, ниш, гл.=I. Доганяти. 1) *Ой ти зоре та вечірняя, чом нерано ізіходила, чом місяця не догонила?* Лавр. 2. *Вже погоня її догонила.* Млр. л. сб. 283. 2) *От став той хлопець гнатъ козу Тілько що став до воріт догонити, а вже стоїть той дід на воротях* Рудч Ск. I. 43.

II. Догонити, ню, ниш, гл.=II. Доганяти *Ніхто нічим тобі не дожене.* Як узяв мені догонить. Черк. в. *Він кожному догонить.* Каменец. у. *Він не почине догонити.* Каменец. у.

Догонь, ні, ж.=Догін. Змій як прокинеться, як пішов у догонь; нагнав, одняв. Рудч. Ск. I. 86.

Догоня, ні, ж.=Догонь. Рудч. Ск. I. 88.

Догорі, нар. Вверхъ. Як летіла ворона догори, то її крякала; а як на діл, то її крила опустила. Ном. № 1462. Колос повний до землі гнеться, а пустий догори стирчить. Ном. № 2472. **Догорі ногами.** Вверхъ ногами. Ном., стр. 63. **Догорі чéрева.** Навзничъ. Крутнчесь догори чéрева. Ном. № 1833. **Лягті догорі чéрева.** Лечь на спину. *Підеш собі у сад, ляжеш долі догори чéрева під грушю.* Греб. 402.

Догорілий, а, е. Догорівшій.

Догоріти. См. Догоряти.

Догорювати, рію, еш, гл. Дожить съ горемъ пополамъ. *I коли вже я свого віку гіркого догорюю?* Славянoserb. у.

I. Догоряти, ряю, еш, сов. в. догоріти, рію, ріш, гл. Догорать, догорѣть. Дес. 60. *Сосонка горить, дівчина говорить; сосна догоряє, дівчина вмірає.* Чуб. V. 394.

II. Догоряти. См. Догаряти.

Добрабки, ків, мн. Конецъ среbанія, уборки сѣна. Вх. Лем. 410.

Догравати, граю, єш, сов. в. дограти, граю, еш, гл. Доигрывать, доиграть. *Дід до вечора дограв, а увечері став іти додому.* Грин. II. 59.

Дограватися, граїся, єшся, сов. в. догратися, граюся, ешся, гл. Доигрываться, доиграться.

Дограбти, ся. См. Дограбати, ся.

Дограбати, баю, еш, сов. в. догребті, бу, беш, гл. Догребать, догресть.

Дограбатися, баюся, ешся, сов. в. догребтися, буся, бешся, гл. Догребаться, догресться.

Догрівати, ваяю, еш, сов. в. догріти,

грію, еш. гл. Достигать, достигнуть своимъ тепломъ. *Та хатонька (труна) без дверей і без віконець: туди вітер не довіє і сонечко не добріє.* Мил. 182.

Догріматися, маюся, єшся, гл. Докричаться на кого нибудь. *Догрімаєши ти, що й я на тебе грімну.*

Догріти. См. Догрівати.

Догрома́джувати, джую, еш, сов. в. догрома́дити, джу, диш, гл. Оканчивать, окончить сгребать (сѣно).

Догрома́джуватися, джуюся, єшся, сов. в. догрома́дитися, джуся, дишся, гл. Сгребать, догрести до чего либо.

Догра́катися, каюся, єшся, гл. Достучаться, а въ переносномъ смыслѣ: добиться, достичь, добыть. *Де ж то він догрякає?* Бач, прохав. і таки здобувся. Екатериносл. у. Слов. Д. Эвари.

Догука́тися, каюся, єшся, гл. Дозваться, докричатися. *A ні достукаєшся, а ні догукаєшся.* Кіев. *Насилу догукається хлопця.* Васильк. у.

Догу́лювати, люю, еш. сов. в. догуляти, ляю, еш, гл. Догуливать, догулять *Що у батька да її одна дочка, да не дали люде да догуляти, русою косою да дамяти.* Грин. III. 122.

Догу́люватися, лююся, єшся, сов. в. догулятися, ляюся, єшся, гл. Догуливаться, догуляться. *Вже козачка в корчмі догулялась, що шинкарка в потилицю виганяла.* Догуляються так до четверга. Грин Ш. 453.

Догулáти, ся. См. Догулювати, ся.

Догуркatisя. См. Догуркуватися.

Догуркотітися, чуся, тýшся, гл.=Догуркatisя.

Догуркуватися, куюся, єшся, сов. в. догуркatisя, каюся, єшся, гл. Достукиваться, достучаться. *Їде мілій на коні, під вікно він підїжжає та її достукується, та її догуркується.* Лавр. 26.

Дóга, ги, ж.=Клепка (въ деревянной посудѣ). Шух. I. 249.

Догéдзатися, гаюся, єшся, гл. Докаризничаться.

Догléбати, баю, еш, гл. Доплестись, доташиться. *Осе нам треба ще якосъ доглебати додому, ще верстив буде з п'ять.* Брацл. у.

Додавання, на. с. Прибавленіе.

Додавати, додаю, єш, сов. в. додати, дам, дасій, гл. Прибавлять, прибавить. Добавлять, добавить; придавать, придать. *До-*

цього кожуха він мені додає п'ять карбованців. Сей мені хміль не буде заважати, а буде моєму серцю сміlosti додавати. Макс. (1849). 85. **Додавати** **ради**. Сов'єтovаться. Стали ради додавати, відкіль *Варни* доставати. Гол. I. 3.—рéшту. Доконати. Піп йому додав решту: аж у *Сібір* завдано. Лебедин. у.—рук. Употребить усиліе, приложитъ стараціе. Додай рук, то вимиеш до-діла. Псалт. у.—словами. Дониматъ рѣчами. *Нажене Немерівну*, то її не б'є, та все її словечками додає: чи ти в мене служаночки не маєш? Чуб. V. 894.

Додаватися, даюся, ешся, сов. в. додáтися, дамся, дасіся, гл. Прибавиться, приложиться. *Лучче шукайте царства Божого, а се все додастися вам.* Св. Лк. XII. 30.

Додавйтися, влю́ся, вишся, гл. Давя, дойти до кого, чего. Въ сказкѣ. *Кіт давай зараз миші давити, давай давити, та додавивсь до самого їхнього (мишачого) царя.* Миж. 56.

Додаткóвий, а, є. Прибавочный.

Додаток, тку, м. Прибавленіе, добавленіе, прибавка *Нум мінятися на коні!* Кілько додатку хочете? Каменец. у. В додаток. Въ додачу; къ тому же, при томъ. Удався він високий, здоровий та ще в додаток був великий характерник. Стор. I. 97. Ум. **Додаточок**. *I* курочку дарую, а півничка в додаточку—люби мене, мій батечку. Млр. л. сб. 345.

Додбáти, бáю, еш, гл. Дополнить. *Ніхто його не додбає, а ні розруйнє.* Шевч.

Додéржати, ся. См. **Додéрживати**, ся. **Додéрживання**, ня. с. Соблюденіе.

Додéрживати, жую, еш, сов. в. додéржати, жу, жиш, гл. 1) Додерживать, додержать, придерживать, придержать. *Ой десь же ти, дівчинонько, з китаечки звіта, що ти мене додержала з вечора до світа.* Мет. 45. 2) Соблюдать, соблюсти. *Фарісей і всі жиди, поки по локіть не помилють рук, не їдять, додержуючи пепреказу старих.* Св. Мр. VII. 3. 3) Придерживаться, придержаться. *Додержуй корчми!* (Иронія). Ном. № 11666. 4) Додéржати слова. Сдержать слово. *Додержав таки Кирило Тур свого слова, що все хваливсь тою чорною горою.* К. ЧР. 417. *Постіль буде шовкова, додержисть ляшок слова.* Мет. 9. 5) **Додéрживати** вірности. Оставаться вѣрными. *Додержав ій вірности 24 роки.* К. МХ. 5. 6) **Додéрживав-**

ти варти. Сторожить, быть на часахъ, держать сторожу. *Бенькетує шляхта, іграючи в карты, а козаки лейстровики додержують варти.* К. Досв. 10.

Додéрживатися, жуюся, ешся, сов. в. додéржатися, жуся, жишся, гл. 1) Сохраняться, сохраниться. *Додержалося до нашого часу воно.* 2) Соблюдаться, соблюстися.

Додзвонйтися, нюся, нишся, гл. Дозвониться.

Додзвоббати. См. **Додзвобувати**.

Додзвобувати, бую, еш, сов. в. додзвоббати, баю, еш, гл. Доклевывать, доклевать. *Грушку додзвобав.* К. Дз. 140.

Додібати. См. **Додибувати**.

Додібатися, баюся, ешся, гл. Ходить (о старикѣ), пока случится бѣда.

Додібувати, бую, еш, сов. в. додібати, баю, еш, гл. Доходить, дойти съ трудомъ. *А я ледве додибала до вашої хати.* Шевч. 112.

Додивлятися, ляюся, ешся, сов. в. додивйтися, влю́ся, вишся, гл. 1) Присматриваться, присмотрѣтъся. *А дячки додивляються, читать книги помиляються.* Чуб. V. 1166. 2) Досматриваться, досмотрѣтъся, замѣтать, замѣтить. *Ольга додивилась, що на тому молодому лиці не видко було й сліду сміху.* Левиц. Пов. 137.

Додівчити, чу, чиш, гл. Сохранить дѣвственность, пробыть девушкой до самаго выхода замужъ. Вх. Лем. 410.

Додільна сорочка. Рубаха цѣльная изъ односортнаго полотна безъ підточкы. Чуб. VII. 426.

Додлятися, дляюся, ешся, гл. Домеддить, домѣшкаться. *Додлялись таки, поки дощ пішов.* Черниг. у.

Додмúхатися, хаюся, ешся, гл. Дуть до чего нибудь, до какого нибудь случая.

Додмухнутi, хнý, нéш, гл. Додутъ до чего-либо.

Додблу. Св. I. VIII. 6. См. **Діл**. Ум. **Додблку**, додблоньку, додблочку. Чуб. V. 364.

Додомку, додблоньку, додблочку, нуr. Ум. отъ додому.

Додблу, нар. Домой. *Іде додому мій миленький.* Мет. *Прихожу я додому,— нема моего пана.* Чуб. V. 1. *Уже сонце на лану, я додому полену.* Чуб. III 248. Ум. **Додомку**, додблоньку, додблочку.

Вернись, сину, додомоньку, змію тобі головоньку! Бал. 30. Кличе мати сина з коршми додомочку. Чуб. V. 33. Вони напасутсья, водиці нап'ються і додомку притрясуться. Мил. 41.

Додрібушитися, шуся, шіпся, гл. Дѣлать быстро слѣдующія одно за другимъ движенія до какого либо времени, случая. Взяв москаль ціпа і почав швидко-швидко ним дрібушити.... Добрібушився москаль, що батьків бич та зачепив москалевого Грин. II. 207.

Додріжбити, блю, биш, гл. Пребыть дріжбою (см. Дріжба во 2-мъ знач.) до какого либо случая. І ти дружбо, і я дружбо, оба съмо сі дружби, ой вже ми ся додружбили вояцької служби Гол II. 803.

Додумати, ся. См. Додумувати, ся.

Додумувати, мую, еш, сов. в. додумати, маю, еш, гл. 1) Окончить думать. Ще ї не додумала Христя своїх думок Мир. Чов. I. 1586. 2) Придумывать, придумать. Пішов.... додумати, як би то скувати кайдани на римлян. Шевч. 642.

Додумуватися, муюся, ешся, сов. в. додуматися, маюся, ешся, гл. Додумуватися, додуматься. Думаю, не додумаюсь Г. Барв. 390.

Дожартуватися, туюся, ешся, гл. Дожутися. От ви ї дожартувалися з своею унією. Хата. 154.

Дожати, ся. См. Дожинати, ся.

Дождати, ждү, деш, гл.=Діждати Ой як дождеш до осени, буду я твоя Чуб.

Дождатися, ждуся, дешся, гл.=Діждатися. Ждав, ждав з.ній, та ї не дождався. Рудч. Ск.

Дожжвріти, рію, еш, гл. Дотлѣть, доторѣть безъ пламени

Доживати, ваяю, еш, сов. в. дожити, живу, веш, гл. 1) Доживать, дожить. Бог його зна, як мені ї віку доживати. ЗОЮР I. 9. 2) Доживать, дожить до чего, дождаться. Може доживу я, що на Україні людську воленъку побачу К. Досв. 168

Доживатися, ваяюся, ешся, сов. в. дожитися, живуся, вешся, гл. Доживаться, дожиться Бачимо, бачимо, вразъкий сину,—дармо, що ти гетьман,—до чого ми в тебе дожилися. К. ЧР. 375.

Дожидання, ная, с. Ожиданіе. Вранці у їх весіллячко, кінець дожиданню. Млр з сб. 145. Помертвіють люде від страху та дожидання. Єв. Л XXI. 26.

Дожидати, даю, еш, сов. в. ді(о)жда-ти, ждү. деш, гл. Дожидать, дождаться, ожидать, поджидать Добре роби, доброго й кінця дожидай. Ном. № 7178. Ой я тебе, козаченьку, цо-дня дожидаю. Мет. 7 Щоб ти не діждав сонечка праведного побачити! Ном. № 3770 Не діждути во-ни свого, невірні душг' і чр

Дожидатися, даяся, ешся, сов. в ді(о)жда-ти, ждуся, дешся, гл. Дожидаться, дождаться, ожидать. Дожидайся ж мене, серденятко мос, гей, та до себе в гости. Мет. 23. Ой діждуся я вечорини, та ї піду я до дівчини Лавр. 144 Коли б Марка діждатися! Шевч 112

Дожин, ну, м Конецъ жатвы

Дожинання, ная, с. Дожинаніе

Дожинати, наю, еш, сов. в. дожати, дожнү, нёш, гл. Дожинагъ, дожать. Та щоб дожать до ланового, ще копу дожинати пішла. Шевч

Дожинатися, наюся, ешся, сов. в. дожатися, жнуся, нёшся, гл. Дожинатъ, дожать до известнаго предѣла Пішла в поле жать Дожалася до долини,—спала спочивати Грин Ш. 314

Дожираватися, руєся ешся, гл. Дожалиться. Дожиравалися, що ї миску з столу звалили Харьк г.

Дожити См. Доживати.

Дожитися См Доживатися

Дозбирати, раю, еш гл Окончигъ со-бирасть Підоїсди, ось дозираю остатні яблука, то ї підсемо

Дозвідуватися, дуюся, ешся, сов. в дозвідатися, даюся, ешся, гл Навѣды-ваться, навѣдаться, посѣщать, посѣтить. Сивий орле, сивий орле, пши всюди ля таєши, ачей ти ся до чилю моего дозві-дасши. Гол III 391

Дозвіл, волу, м Позволеніе, разрѣше-ніе. То прошу јк у вас дозволу бувати в гостях у ваших рідних. Левиц. Пов 329

Дозвілля, ля, с. 1) Досугъ, свободное время Троянці покоялом лежали і на дозвіллі добре спали Котл Ен Так на дозвіллі добре виспавсь Черк. у. 2) Приволье. У лісі на дозвіллі, то добре волам пастись Черк у

Дозвільний, а, е. Привольный.

Дозволити См Дозволяти.

Дозвоління, ная, с.=Дозвіл. Левиц. I 310. За господським дозволінням, за риб'я-

чим приказаним, щоб було гризище, кіслице і булан хліба. Рудч. Ск. II. 86.

Дозволати, ляю, еш, сов. в. дозволити, лю, лиш, гл. Позволять, позволить, дозволять, дозволить, разрѣшать, разрешить. *Не дозволяв говорити бісам.* Єв. Мр. I. 34. *Не дозволю кров людськую марне розливати.* К. Досв. 218.

Доземний, а, е. Длиной до земли. *Борода, коси та доземна одежина вже свідчили, що не проста людина йде, а батюшка.* Св. Л. 10.

Дозирати, раю, еш, сов. в. дозріти (дізріти), рю, рýш, гл. 1)=**Доглядати, доглянути.** Вх. Лем. 410. *Не будеш діток моїх дозирати.* Мет. 351. Треба пильно тих лукавих ходів дозирати. К. Досв. 201. 2) Видѣть, увидѣть. Вх. Уг. 236.

Дозиратися, раюся, ешся, гл.=Доглядатися. Г. Барв. 523. *Набере та й несе: хто там хиба дозирається.* Лебедян. у. *Ти до моєї пелени не дозираєся.* Черніг. г.

Дозімувати, мýю, еш, гл. 1) Дозимовать, дожить зиму. 2) Докормить до конца зимы скотъ. *Шкапина здихає і нічим дозімувати,—позичте хоч в'язку сіна.* Грин. II. 208.

Дозір, зору, м. Досмотръ, присмотръ, надзоръ. Стор. МПр. 70.

Дозірній, я, е. Бывающій до зари, ранній. *Я вмивала свое личко раннєю дозірнюю росою.* Левиц. I. 37.

Дознавання, ная, с. 1) Узнаваніе, разведываніе. 2) Испытаніе, изслѣдованіе.

Дознавати, наю, єш, сов. в. дознáти, наю, еш, гл. 1) Узнавать, узнать, разузнавать, разузнать. *Треба пти до кузні дознати, чи віз уже готовий.* Зміев. у. *Ніхто не може дознати Божої тайни.* Чуб. III. 366. *Ой коли б же я дознала свою гірку долю, не пішла б же я і заміж, не пішла б ніколи.* Мет. 307. **Дати мудрості дознати.** Исполнить мудростью. *Святого Бога просить-хвалить, щоб дав їм мудрості дознати,—гетьмана доброго обрати.* Шевч. 234. 2) Узнавать, узнать, испытывать, испытать, извѣдывать, извѣдать. *Дознавали наші предки тяжкої наруги.* К. Досв. 16. *Ми родимось турботи дознавати.* К. Іов. 11. *Під час пригоди дознати приятеля.* Ном., стр. 289, № 9528. **См. Дізнавати.**

Дознаватися, наюся, єшся, сов. в. дознáтися, наюся, ешся, гл. Узнавать, узнать. *Ледве лихо дозналося, де люде*

живутъ. Ном. № 2009. *Думав, що вона його любить так, як він її.* А далі й дозвавась, що вже щось непереливки з жінкою. Рудч. Ск. I. 172. См. Дізнаватися.

Дозоліти. См. Дозволати.

Дозолотити. См. Дозолочувати.

Дозолочувати, чую, еш, сов. в. дозолотити, чу, тиш, гл. Оканчивать, окончить позолоту. *На дворі просо молотят, а в хаті косу золотят; на дворі домолочують, а в хаті дозолочують.* Грин. III. 509.

Дозолати, ляю, еш, сов. в. дозоліти, лю, лиш, гл. Допекать, допечь комунибудь. *Хиба я не знаю, як їм (вівцям) оцей дощ дозоля?* Мир. ХРВ. 51.

Дозорець, рця, м. Наблюдатель, надсмотрщикъ, дядька.

Дозорний, а, е. Наблюдающей, надсматривающей.

Дозорця, ці, м.=Дозорець.

Дозрівати, ваю, еш, гл. Видѣть, узрѣвать. *І сонця правди дозрівать в німецькі землі, у чужий претеся знову.* Шевч. 211.

Доїдати, даю, еш, сов. в. доїсти, їм, їсі, їсть, їмо, їстé, їдатъ, гл. 1) Доїдатъ, доѣсть. 2) Ёсть въ достаточномъ количествѣ, насыщаться. *Чого ізмарніло твоє личенько? Чи не допивала, чи не доїдала?* Чуб. V. 928. *Як не доїси, то й святого продаси.* Ном. № 9803. *Нá ж тобі, милий, вечеру з обідом, не доїси страхою, то намагай хлібом.* Чуб. III. 127. 3) Наскучать, наскучить, досаждать, досадить. *Ну та й доїда клята корова, що все втікає.* Каменец. у. *Мені найбільше доїдає Рутульський Турн, собачий син.* Котл. Ен. *Чи я тобі, матінко, доїла, що я в твоїй світлонці сиділа.* Свад. п. *Также и безлично.* *Виведь мене сд батенька: вже мені у батенька доїло.* Свад. п.

Доїдливий, а, е. Докучливый, надоѣдливый. Слухати доїдливих річей. Мир. Пов. II. 53.

Доїжний, а, е. Сытный.

Доїжно, нар. Сытно, достаточно їды. *Чи доїжно, чи доліжно тобі?* Ном. № 10387.

Доїзджати, джáю, еш, гл.=Доїздити.

1) *Ой став коник приставати, до дівчини доїжджати.* Нп. 2) *Пан-отець у нас доїжджає, а живе на парафії вдовиця.* Св. Л. 193.

Доїздити, джú, дáш, сов. в. доїхати, іду, деш, гл. 1) Доїзжать, доїхать, подъїзжать, подъїхать. *Не доїздячи верстов зо дві чи зо три до Києва, взяли вони у ліву руку К. ЧР. З Не доїздячи Солобків, коршма стоїть. Св. Л. 169.* 2) Наїзжать, наїхать. *Ой як узяли наші чумаченky з під байраку виходити, ой як узяли вражі здобишники частом до нас доїздити. Мет 454.* 3) Доїхати кінця. Насолить. А вже я тобі доїду кінця! Ном № 3651

Доїльниця, ці, ж. Доильница Така з неї доїльниця, що боїться її до корови приступитись, а не то щоб потягти як слід Харьк. у

Доїння, ня, с. Доснів. Змів у.

Доїсти. См. **Доїдати**

Доїстися, імся, ісіся, гл. Доскориться. Зпершу почали жартувати, а потім доїлися до того, що один другому і очі захаркали

Доїти, дою, іш, гл. Доити. Дівка пішла корови доїти Рудч. Тоді іде Петручик, як доють овечки. Чуб. Дій ти корови, що од батька нагнала Мет 49

Доїтися, доюся, ішся, гл. Доиться. **Приспоряй**, Господи, Божу росу, щоб коровки доїлися Ном № 11577

Доїхати. См. **Доїжджати**

Доїда, ди, ж. Охотнича собака, ип'єйка. Закр. Лис хвостом виляє, як дуже доїда налягає Котл. Ен IV. 10

Доїка, ки, ж. Мамка, кормилица въ Угорщинѣ Вх Уг 236

Доймати, маю, еш, сов. в. **Дойняти**, доймú, мéш, гл. =**Діймати**.

Дойна. прил. =**Дійна**.

Дойник, ку, м. =**Дойняк** Гол

Дойніця, ці, ж. =**Дійниця**. Мет. 212 Мар. л. сб 269 Мег 341 Ум. Дойничка

Дойняк, ку, м. Дойный скотъ. Та ще к тому убогий сорок тисяч дойняку, яловнику без ліку Чуб V 415

Дойняти. См. **Доймати**.

Дойнячка, ки, ж. Коробва-дойнячка. Дойная корова. О 1861. X. 133.

Дойок, йка, м. =**Дійка** I Шух. I. 193, 194.

Дойтý, дý, деш, гл.=**Дійти**.

Дойчити, чу, чиш, гл. Быть кормилицею, кормить грудью. Угор.

Док. См. **Доки**.

Доказ, зу, м. Явная улика, обвиненіє.

Доказ маю, хто вкрав. Каменец. у. *На кого маєте пеню,—скажіть; я брата рідного не пожалію, аби б по правді доказ був,—так сказав голова. Кв. По доказу то було трусить горілку, а нападом справник не дозволяв трусити так здря, ні, було за це її дрюка. Харьк.*

Доказати. См. **Доказувати**.

Доказка, ки, ж. Оговоръ. *Раз тільки був на допросі по доказці. Екатер. г.*

Доказування, ня, с. 1) Договариваніє до конца. 2) Дѣланіе, ссовершеніе чого либо. 3) Понреки.

Доказувати, зую, еш, сов. в. **доказати**, жú, жеш, гл. 1) Договаривать, договорить. „*Оттут з муштри виглядала, оттут розмовляла, а там... а там... сину, сину!*..“ та її не доказала. Шевч 69 2) Показывать, показать, дѣлать, сдѣлать, продѣлывать, продѣлать. Котл. НІ. 388 К. ЦН 219 О. 1861. XI. 104. МВ (О 1862 Ш 41). Дай нам, мати, доказати, що ми—рідні діти тих великих, що за правду гинули на світі! К. Досв. 33. Чого прозьба не доказе, те доказуть буки. Ном. *Бачить Бог, що москаль такі штуки доказує над смертю, —велів йому іти, куди хоче. Чуб. I. 319.* 3)—кому Укорять, укорить кого; попрекать, попрекнуть; грубо говорить, грубо сказать *Коли б мені на чужині хоч одна людина,—ніхто б мені не доказав, що я сиротина.* Мет. 58. *Було старий і стани доказувати жінці: на яку ми його (сина) радість вигодували?* Який з його хазяїн буде? Стор. I. 60. *Вона мені щодня добре доказе. Того ж бо я її тужу: твоїй матері не вложу.. Постелю постіль—не ляже,—моєму серденку доказе.* Мет. 264. 4) Обвинять, обвинить, уличать, уличить. „*Що ж роблять у Білій Церкві наши гетьмані Потоцький та Калиновський?*“—*Одібрав і од їх листи. один на другого доказує,—видко, що нема між ними доброї згоди.* Стор. МІр. 89 5) Быть въ состоянії, умѣть, съумѣть сказать, разскaзать, пояснить. *От про камінь тики я не доказу, чи взяв його хто, чи він тали. Драг. 11. Чи на цiй худобi жив, чи, може, її на другiй,—съого тобi не доказу.* О. 1861. X. 26.

Доказчик, ка, м. Уличитель. Хоть його і під суд oddадуть, та як доказчиків нема, то так він і надіється, що йому все так і минеться. Кв.

Доказчиця, ці, ж. Уличительница.

Доканати, наю, еш, гл. 1) =Доконати.
2) Окончиться. *Ет, вісім доканає літ, як часто, часто цілі ночі без сну мої морились очі.* Мкр. Г. 58.

Докандыбити, блю, биш, гл. Дотянуть до извѣснаго времени, скупо пользуясь чѣмъ. Чи стане, чи не стане нам хліба докандибити? Зміев. у.

Докатати, таю, еш, гл. Спѣшно окончить что-либо дѣлать. *Докатав до самого краю.* Ном. № 1823.

Докачати. См. **Докачувати.**

Докачувати, чую, еш, сов. в. докачати, чаю, еш, гл. Докатывать, докатать бѣлье.

Доквасити, ся. См. **Доквашувати, ся.**

Доквашувати, шую, еш, сов. в. доквасити, шу, сиш, гл. Доквашивать, доквасить. *Треба доквасити огурки.*

Доквашуватися, шуюся, ешся, сов. в. докваситися, шуся, сишся, гл. Доквашиваться, докваситься.

Докѣпкатися, каюся, ешся, докенкуватися, куюся, ешся, гл. Дошутиться, доиздѣваться до того, что ...

Доки и док, нар. 1) Доколѣ, до какихъ поръ. *Доки тобі пустувати?* Доки буду мучить душу і серцем боліти? Шевч. 2) Поїда. Доти лях мутив, доки не наївся. Ном. Доти-ж я тебе вірно кохала, доки-ж нещирість твою дознала. Чуб. V. 386. Доки теплий. До полусмерти (бить). (Бив) доки теплий. Св. Л. 161. Не доки. Не безъ конца же. „Пора буже їх в хату звати“, — сказав я старостамъ своимъ, — „та молодих за стіл сажати, — не доки тут стояти їм!“ Добре було нашим батькам на Вкраїні жити, доки не знали наші батьки панщини робити. Гол. I. 20

Докійдати, даю, еш, гл. Добросать.

Докидати, даю, еш, сов. в. докійнути, ну, неш, гл. Добрасывать, добросить. Кругленьким, маленьким до неба дскинеш Ном., стр. 297, № 228

Докісати, саю, еш, сов. в. докіснути, ну, неш, гл. Докисать, докинуть.

Доків. нар.=Докіль. Доків була п “мамочки, куди йшла,—співала. Гол. I. 122

Докіль, докіля, нар.=Доки. Децо 119. Вражса ж тебе мати знає, докіль тебе, молодиче, ждати. Чуб. V. 549.

Докінчаяння, на, с. Окончавіс, довершеніє.

Докінчати, таю, еш, гл.=Докінчите. Чи мені по тобі сумомъ сунути, чи

твою роботу взяти докінчати? *Докінчачо, брате, не загину марне!* К. Досв. 137. А докінчав Бог днія сьомого діло своє, що зробив. К. Св. II. 1 кн. М. II. 2.

Докінчйти. См. **Докінчувати.**

Докінчувати, чую, еш, сов. в. докінчйти, чу, чиш, гл. Оканчивать, окончить. К. (О. 1861. VI. 33).

Докір, юру, м. Укоръ, укоризна. *Докір тому, хто при лихові вдається до шинку.* Ном. № 922. Докором серця не вражає. В словах її почувся докір. Левин. Чов 69

Докірливий, а, е Укоризненный.

Докірливо, нар. Укоризненно.

Докірний, а, е=Докірливий.

Докірник, ка, м. Укоритель.

Доклад, ду, м. Докладъ, добавочные материалы. Як добрий доклад до тіста, то й паляниці добрі будуть. Лебедин. у. Нема докладу, тим і не роблю.

Докладання, на, с. 1) Докладываніе.
2) Прибавленіе. 3) Изложеніе. 4) Насмѣшка.

Докладати, даю, еш, сов. в. доклади, ду, деш, гл. 1) Докладывать, доложить, прилагать, приложить. Докладати праці, докладати рук. Прилагать трудъ, прилагать старанія. Люде, що в науці кохаютися, що звикли не тілько очима дивитися, а ще й докладати розумної праці, щоб вияснити себі все те, на що дивляться. Дешо. 17. Докладати вбза Отколотить, убить. Ном. № 13185. Солдатъ. Бываетъ и на старуху проруха. Не потачь, хозяинъ у каждого есть свои блохи. (О жепѣ Михайла Чупруна). Михайло. Борони, Боже! як би я свою підстегу в чім,— тут би їй і доклав воза. Котя. Моска Чар., явл. X. 2) Прибавлять, прибавить, дополнять, дополнить. Інчий розважає, а інчий тугу докладає. Чёрк у. До книжок докладає свос розумне слово. 3) Излагать, изложить обстоятельно, съ доказательствами. (О терпимыхъ отъ великої и среєвъ притесненіяхъ). Козаки ї музики у неділю рано, Богу помолившиесь, листи писали, і в листах добре докладали, і до пана Хмельницького у Полонне посилали. Дума. Начне їй докладать, бо розумна таки ї голова була у його. Стор. М. Пр. 153. 4) Докладати кому. Насмѣхатися надъ кѣмъ. Чує, як сміються з його, чус, як докладаютъ йому. Кв.

До́кладка, ки, ж. Острота насышка: Стіпний на докладки. Ном. № 12899. Пону.... глузувати.... Вже на докладки я лихий. Кв.

До́кладнєнько, нар. Ум. оть докладно.

До́кладний, а, е. Обстоятельный, подробный, точный.

До́кладність, ности, ж. Обстоятельность, точность; подробность въ изложениі.

До́кладно, нар. Обстоятельно, подробно, точно. Ум. **Докладнєнько.** Він на все докладнєнько з ласкою одвітував. Г. Барв 151.

До́клáсти. См. **Докладати.**

До́клика́тися, чуся, че́сся, гл. Дозваться. Кликала батенька, не докликалася. Чуб. У. 101.

Дбáля, нар. Пока. Не женися, Шугайку, доклясь молоденъкій. Гол. Ш. 403.

До́ковувати, вую, еш, сов. в. докува́ти, куй, ёш, гл. 1) Доковывать, доковать. 2) Оканчивать, окончить кукованье (о кукушкѣ).

Докбли, нар.=Доки. Доколи, Господи, забудеш мене в напасті до кінця. К. Псал. 26.

До́коли́шній, я, е. По какое время существовавшій; когда то бывшій.

До́колінници, ниць, ж. мн. Родъ длиныхъ чулокъ у гуцоловъ. Гол. Од. 72.

До́колінчи́тися, чуся, чи́сся, гл. Побить до того, что.... Колінчив я, колінчив дурне порося. да ѹ доколінчивсь, що та и здохло. Г. Барв. 315.

До́коло́ти, ся. См. **Докелювати, ся.**

До́клювати, люю, еш, сов. в. доко́лоти, лю, леш, гл. Докалывать, доколоть. ЗОЮР. I. 76.

До́клювати́ся, лююся, ешся, сов. в. доколо́тися, лю́ся, лешся, гл. Докалываться, доколоться.

До́компоновувати, вую, еш, сов. в. докомпонувати, вýю, еш, гл. Оканчивать, окончить сочиненіе, произведеніе. Я докомпонував „Чорну Раду.“ К. XII. 10.

До́кона́ти, на́ю, еш, гл. 1) Довести до послѣдней крайности, доканать. Я знаю, братці, рознеслась чутка, що вороги Лисенка доконали, закатували голodom в темниці. Сніп. 45. 2)—свого. Добиться, достигнуть какой либо цѣли. Та вже бим рабки ліз, а свого доконав. Ном. № 3332. **Муши доконати свого.** НВолын. у. 3)—сво́гó слова. Сдержать свое слово. А чому же ти своего слова не доконала? Казала, що

зробиш та ѹ ні. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. **Ти, Марусю, неправду сказала, своего слова та ѹ не доконала.** Грин. Ш. 235.

До́кона́тися, на́юся, ешся, гл. Убѣдиться, испытать. Я вже цім доконався. НВолын. у. Я вже тебе доконався, який то ти. НВолын. у.

До́конéчне, нар. Обязательно, непремѣнно. А той доконечне щоб співати. Чуб. Та він доконечне був у селі. Уман. у. Доконечне треба. О. 1861. VI. 77.

До́конéчний, а, е. Обязательный, непремѣнныи.

До́контетувáти, тую, еш, гл. Докормить, прокормить до какого либо времени. Віл той, що встав, каже.... „Хазяїн наш щось дуже мало паші має. До весни ще далеко,—чим він нас доконтетує до весни? Драг. 3.

До́кончáти, чаю, еш, гл.=Докінчati.

До́кончe, нар=Доконечне. Дешо. 99. Доконче привезу (книжок). Левиц. Пов. 209.

До́кона́ти, ся. См. **Доконувати, ся.**

До́ко́пувати, пую, еш, сов. в. докопа́ти, паю, еш, гл. Докапывать, докопать. Ями докопаю. Мет. 2.

До́ко́пувати́ся, пуюся, ешся, сов. в. докопа́тися, паюся, ешся, гл. Докапываться, докопаться. Силою води не доконаєшся. Ном. № 1088.

До́кобра, ри, ж.=Докір. Мир. ХРВ. 269.

До́кори́ти, См. Докоряти.

До́корище, ща, с. Упреки, укоры. Канев. у. От як опізниться прийти, то вже ѹ есть йому докорище од батька. Як зачнутъ: ти до гульні проворний, а до роботи так ні. Та всяко, всяко. Пирят. у.

До́коротáти, таю, еш, гл. Дотянуть, довлачить. Насилу ніч ту докоротала. Де мені смерти своеї дождати, альбо віка свого докоротати. Мет. 349.

До́корáння, на, с. Укоры, упреки; упреканіе. Грин. Ш. 383.

До́корáти, ряю, еш, сов. в. докори́ти, рю, ри́ш, гл. Укорять, укорить, упрекать, упрекнуть. Як будеш ти мені сими словами докоряти, не зарікаюсь я тобі самому з пліч голову як галку зняти. Мет. 390. Прийшов докорити світові за гріх. Єв. I. XVI. 8.

До́корáтися, ряюся, ешся, гл.=Докоряти. Тепер докоряється, що не роблю нічого. НВолын. у.

До́коси́ти, ся. См. **Докошувати, ся.**

Докотити, ся. См. Докочувати, ся.
Докохатися, хаюся, єшся, гл. Любя достичь желанного. *Ой він її кохав, та не докохався,—вона його осудила, він не сподівався.* Мет. 78.

Докбчувати, чую, єш, сов. в. докотити, чу́, тиш, гл. Докатывать, докатить, прикатывать, прикатить.

Докбчуватися, чуюся, єшся, сов. в. докотитися, чу́ся, тишся, гл. Докатываться, докатиться, прикатываться, прикатиться. Мил. 214. *Не докотивши, застигали слози.* К. ХП. 52.

Докошувати, шую, єш, сов. в. докосити, шу́, сиш, гл. Докашивать, докосить. З одного кінця докошували, а з другого гребці гребли. Г. Барв. 146.

Докошуватися, шуюся, єшся, сов. в. докоситися, шу́ся, сишся, гл. 1) Докашиваться, докоситься. 2) Косить до чего-нибудь. *Докосивсь до ночі.* Докосивсь, поки й косу увірвав. Аф. 382.

Докравати, вяю, єш, сов. в. докраляти, ряю, рясш, гл. 1) Докраивать, докроить. *Крають, шевці, крають, та вже й докравают.* Чуб. V. 1086. 2) Доръзывать, доръзать.

Докрасуватися, суюся, єшся, гл. Докрасоваться.

Докраювати, краюю, єш, гл.=Дократи.

Докраяти. См. Докравати

Докривати, вяю, єш, сов. в. докріти, крію, єш, гл. Оканчивать, окончить крыть. *Докривши клуні, вернувсь я до діда.* Г. Барв. 178.

Докрійти, крію, кріш, гл.=Докраяти.

Докрутити. См. Докручувати.

Докрутитися, чуся, тишся, гл. Довергтеться, докружиться, докрутиться.

Докручувати, чую, єш, сов. в. докрутити, чу́. тиш, гл. Докручивать, докрутить, доверчивать, довергтеть.

Докувати. См. Доковувати.

Докуватися, куюся, єшся, гл. 1) Докованяться. 2) Докуковаться.

Докуди, нар.=Доки. Закр.

Докука, ки, ж. Досада, хлопоты, недоволливость. *Докука мені з дітьми.* Черк. у. *Докука з свинями—допіру погодувала,—знов кричать.* Черк. у.

Докуль, нар.=Докіль. *I докуль чорт очі зав'язав, то дубину приготовив.* Рудч. Ск. I. 64.

I. Докупати. См. Докупувати.

II. Докупати, пяю, єш, сов. в. докупити,

плю, пиш, гл. Докупать, купить, прикупить. *Трохи не стане деревні на хату, треба докупити.*

Докупатися, пяюся, єшся, гл. Докупаться. *Докупався до того, що мало не втопився.*

Доку́пи, нар. Вмѣстѣ. Ком. I. 50.

Докупити. См. Докупати.

Докупитися, плюся, пишся, гл. Употребляется преимущественно съ отриц. не. Не иметь возможности купить. Таке все дороже стало,—не докупиши. Васильк. у. Тяжка-важка чужса сторона: сіна-вівса не докупиши, хліба-соли не допросиши. Грип. Ш. 627.

Докупляти, ляю, єш, гл.=Докупувати.

Докуповувати, вую, єш, гл. Докупать, прикупать.

Доку́пувати, ную, єш, сов. в. докупати, пяю, єш, гл. Докупывать, докупать.

Докурити, ся. См. Докурювати, ся.

Докурювання, на, с. Докуривані.

Докурювати, рюю, єш, сов. в. докурити, рю, риш, гл. Докуривать, докурить.

Докурюватися, рююся, єшся, сов. в. докуритися, рюся, ришся, гл. Докуриваться, докуриться.

Доку́ча, чі, ж.=Докука. Стали раду радити, кого в некруті взяти; взяли би-съмо багача, буде пану докуча. Чуб. V. 977.

Докучаяння, ва, с. Надоѣданіе, неоступныя просьбы. За-для докучання його вставши дастъ йому. Ев. Л. XI. 8.

Докучати, чаю, єш, сов. в. докучити, чу, чиш, гл. Надоѣдать, надоѣсть, докучать, докучить, досаждать, досадить. Шевч. 448. *Мухи йому не докучають, бо тоді ще ніяка нужа не буває.* Оса. 1862. V. A старший хлопчик лазить, голосить та докуча матері. Кв. *Та вже ж мені та докучила та чужая та сторононька.* Лукаш. 11. *Біда докучила.* Мет 66. Я стала докучати своїй матері, щоб дала мені їсти. Рудч. Ск. I. 79. Также безлично. Чуб. V. 10. *Повернусь на другий бік, або що, бо вже докучило одним боком лежати.* Рудч. Ск. II. 92.

Докучливий, а, є. Надоѣливый, причиняющій беспокойство. Мир. Пов. I. 134. *Докучливі діти у Григора.* Каменец. у. *Докучливе допитування.* Мир. Пов. I. 140.

Докучливо, нар. Надоѣливо. МВ. II. 196.

Долагоджувати, джую, єш, сов. в.

дола́годити, джу, диш, гл. Оканчивать, окончить починять что, долаживать, доладить. *Чи ти скоро долагодиш воза?*

Дола́джувати, джу, еш, сов. в. дола́дити, джу, диш, гл.=Долагоджувати.

Дола́дне. См. Доладно.

Дола́дній, я, е. 1) Пристойный, красивый. *Який Микола доладній парубок.* Васильк. у. *Багатих та доладніх уборів.* Чевиц. I. 430. 2) Порядочный. *Доладній чоловік.* 3) Разумный, подходящий, хороший. *Доладня рада.* Гліб. 52.

Дола́дно, дола́днє, нар. Красиво, порядочно, разумно, хорошо, основательно. *Чи то ж можно того назвати християнином, хто не знає навіть доладне про життя й діла Христові?* Дещо. 9. Отак буде доладній. НВолын. у.

Доладу́, нар. Какъ слѣдуетъ, кстати. *Доладу, як ложечка на меду.* Ном. № 6476. *Що зробите, то все не доладу.* МВ. I. 25. *Казати доладу.* Говорить дѣльно, толково. *Хто каже доладу, то ухо наставляй, а хоч і без ладу, то й тож не затикий.* Ном. № 6119.

Дола́жувати, жую, еш, гл.=Доладжува́ти.

Дола́зити, лáжу, зиш, сов. в. долі́зти, зу, зеш, гл. 1) Долазить, долѣзть. 2) Добираться, добираться, дотаскиваться, дотащиться. *От і долізла до якогось писарчука у тяжиновому халатику.* Кв. Як хан долізе до Криму. Ном. № 5635.

Дола́пти. См. Долапувати.

Дола́пувати, пую, еш, сов. в. дола́пти, паю, еш, гл. Дощупываться, дощупаться. *Полапають його за боки: чи багато поросло сала; як до маслака долапають, то значить худий.* Драг. 2.

Дола́сити, ся=Доласувати, ся.

Дола́сувати, сую, еш, гл. Долакомиться.

Дола́суватися, суюся, ешся, гл. Долакомиться.

Долатати. См. Долатувати.

Долататися, таюся, ешся, гл. Ставить заплаты до известного предѣла. *Долатався до того, що латка на латці.* Пирят. у.

Дола́тувати, тую, еш, сов. в. долата́ти, таю, еш, гл. Дочинивать, дочинить, оканчивать, окончить нашиваніе заплатъ. *Долатати кожуха.* Лубен. у.

Долега́ти, гаю, еш, гл. 1) Донимать, досаждать. См. долігати. 2) Наставивать, упрятать на. *Дак старий же долегав на те, щоб мерщій одружити сина.* Черном.

Долéгливий, а, е. Донимающій, настойчивый. См. долігливий.

Долéгливість, вости, ж. Досада, непріятность.

Долéжати, ся. См. Долежувати, ся.

Долéжка, ки, ж. Плодъ, которому необходимо нѣкоторое время полежать, чтобы дозрѣть.

Долéжува́ння, ня, с. Долживаніе.

Долéжува́ти, жую, еш, сов. в. долéжати, жу, жиш, гл. Долживатъ, долежать. *Тепер ніч довга, як до ранку долежати, то й боки заболять.* Черниг. у.

Долéжува́тися, жуюся, ешся, сов. в. долéжатися, жуся, жишся, гл. 1) Долживаться, долежаться. *Долежалаась таки торбина, настала й їй щасливая година: хазяїн взяв, повнісінку червінцями й напхав.* Гліб. 47. 2) Дозрѣвать, дозрѣть отъ лежанія на солнцѣ, будучи уже сорваннымъ (о яблокахъ, грушахъ).

Долéмзати, заю, еш, гл. Доплестись. Така моя хідня: *насильу долемзала до вас.* Богодух. у.

Дóлењька, дóлечка, ки, ж. Ум. отъ доля.

Долетіти. См. Долітати.

Долива́ння, ня, с. Доливаніе.

Долива́ти, ваю, еш, сов. в. долі́ти, доллю, ллéш, гл. Доливать, долить. *Не до пивай, не доливай—не будеш п'яний.* Ном. № 11449. *А моторна господиня кухлів доливбє.* К. Досв. 113.

Долива́тися, ваюся, ешся, сов. в. долі́тися, ллюся, ллéшся, гл. Доливаться, долиться.

Долига́тися, гаюся, ешся, гл. Доѣсться, дожраться до чего либо.

Долиза́ти, ся. См. Долизувати, ся.

Долі́зувати, зую, еш, сов. в. долиза́ти, жу, жеш, гл. Долизывать, долизать.

Долі́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. долиза́тися, жуся, жешся, гл. Долизываться, долизаться.

Долíна, ни, ж. Долина. Мет. 79, 69, 102. Ев. Л. Ш. 5. *Ой по горах, по долинах, по широких українах, ой там козак похожає, у бандуру виграває.* Мет. 73. Ум. *Долінка, долінонька, доліночка.* Ном. № 14228. Стор. I. 89. Мет. 79. Шевч. 262.

Долі́нистий, долі́нча(с)тий, а, е. Низменный.

Долі́нка, ки, ж. Ум. отъ доліна.

Долинкува́тий, а, е=Долинистий.

Долінний, доліновий, а, е. Относящийся къ долинѣ.

Доліночка, доліночка, ки, ж. Ум. отъ долина.

Долінуті, ну, неш, гл. Долетѣть.

Долинник, ка, м. Житель долинъ.

Долити, ся. См. Доливати, ся.

Дблище, ща, с. Увел. отъ доля? Чи таке долище, чи таке дворище? Ном. 2134.

Долі, нар. Внизу, на землѣ, на полу. **Долі посидали.** Млр. л. сб. 83. Хоч долі, аби въ своїй волі. Ном. № 8915. **А гайдамаки положили Дригу долі та насипавши йому на голу спину пороху, запалили і драли греблом.** ЗОЮР. I. 248.

Долів, нар. 1) На землю, внизъ. **Нераз мі ся долів оком слози покотили.** Гол. IV. 453. 2) Внизъ по течению. **Ой пустимо ж ся на тихий Дунай, долів Дунаєм під Царгород.** АД. I. 1.

Долівка, ки, ж. Земляной полъ, вымазанный глиною. Вас. 194. Сим. 2. Чуб. VII. 383. **Скриня... одчинена, розбитий замок лежить коло неї на долівці.** Кв. Ум. **Долівонька, долівочка.**

Долівльць, нар. =Долілиць. Шух. I. 211.

Долівонька, долівочка, ки, ж. Ум. отъ долівка.

Долігати, гаю, еш, гл.=Долегати. Кінь знає, як му сідло долігає. Ном. № 2358. До кого долігає, там рукою сягає. Ном. № 9750.

Долігливий, а, е=Долегливий. А вже батько у позивах долігливий: поти гроши тратить, поти пнетесь, поки свого доб'ється. Черном. **Нужда долілива, що їсти нічого.** Валк. у.

Долігливість, вости, ж.=Долегливість.

Доліжно, нар. Возможно вволю лежать. Чи доліжно, чи доліжна тобі? (питає наймичка наймичку). Ном. № 10387.

Долізти. См. Долазити.

Долілиць, нар. Лицомъ къ землѣ, внизъ.

Долініж, нар. Ногами внизъ къ землѣ.

Доліпіти. См. Доліплювати.

Доліплювати, люю, еш, сов. в. доліпіти, плю, пиш, гл. Оканчивать, окончить лѣпить. Тим часом пирогів доліпили. Г. Барв. 158.

Доліський, а, е. Нижній, внизу находящійся. Kolb. I. 92. Шух. I. 36.

Долітати, таю, еш, сов. в. долетіти, чу, тиš, гл. Долетать, долетѣть. Хоть високо, невисоко, треба долітати. Мет. 7 **Долетити до сонця.** Ком. I. 23.

Долітцé, ця, с. Ум. отъ долото.

Долічити, ся. См. Долічувати, ся.

Долічувати, чую, еш, сов. в. долічйти, чу, чиш, гл. Досчитывать, досчитать. Пас волів та все лічив (зорі), а перед світом заснув, то й не долічив. ЗОЮР. I. 231.

Долічуватися, чуюся, ешся, сов. в. долічиться, чуся, чишся, гл. Досчитываться, досчитатьсяся. Однієї дружечки, однієї квіточки, однієї маківочки та й не долічаться. Г. Барв. 208.

Долішній, я, е. Внизу лежацій, нижній. См. доліський.

Долляти, ляю, еш, гл.=Долити. Що надцидять, то й долляютъ. Херс.

Долник, ку, м. Мѣра жидкости въ двѣ осьмушки. Мнж. 179.

Длов, нар. Низомъ. Оп долов. долов на полонинѣ. Гол. II. 38.

Доловити. См. Доловлювати.

Долоблювати, люю, еш, сов. в. доловити, влю, виш, гл. Долавливать, доловать.

Доложити, жу, жиш, гл. 1)=Докласти. Рук добре доложить. Ном. № 9959. 2) Доложить. Щоб туди люде не ходили, із криниці води не носили, Івася та й не розбудили і батеньку та й не доложили. Бал. 68.

Долоќ, лку, м. Ум. отъ I. діл.

Доломіна, ни, ж.=Домовина. Чуб. II. 69. Мил. 168.

Долбничка, ки, ж. } Ум. отъ долбня.
Долбњка, ки, ж. }

Долонько, ка, м. Ум. отъ I. діл.

Долоньковий, а, е. ? Долоньковий табак. Черкас. у.

Долоня, ні, ж. Ладонь. Свербить долоня против чогось. Ном. № 306. Тоді, як на долоні волосся поросте. Никогда. Ном. № 5489. Ум. **Долбничка, долбњка, долбшка.** I в долонічки вже плеще. МВ. I. 98. Вони такі раді, що аж у долонки плещуть. Федък.

Долото, та, с. Долото. Ув умілого і долото рибу ловить. Ном. № 6019. Довбах долотом на дриветні. Левиц. Пов. 150. Покочу я долото, всі дівочки в болото. Млр. л. сб. 351. Ум. долітцé. Шух. I. 277, 284.

Дблочко, ка, м. Ум. отъ І. діл.

Долбка, ки, ж. Ум. отъ долбня.

Долубай, баю, м., и **Долубайка**, ки, ж. Огурецъ, выѣденный курами. НВолын. у.

Долубати, баю, еш, гл. = **Длубати**. *Почав долубатъ. Продолубав таку вже дірочку, шо й кулак улізе.* Грин. Ш. 336.

Долубатися, баюся, ешся, гл.=**Довбатися**, длубатися.

Долузати, заю, еш, гл. Долущить (семечки). *Долузати насіння.* Васильк. у.

Долупати, паю, еш, гл. Окончить отковыриваніе, отдѣленіе слоевъ или отламываніе чего.

Долупатися, паюся, ешся, гл. Окончиться—объ отковыриваніи, отдѣленіи слоевъ или отламываніи чего.

Долупити, плю, пиш, гл. Окончить сдираніе чего-нибудь.

Долупитися, плюся, пишся, гл. Дешелушиться.

Долупувати, пуюся, ешся, сов. в. *долупатися, паюся, ешся, гл.* Доискаваться, докапываться. Люде ї не долупуються, куди то гроший йдуть. Каменец. у.

Долучати, чаю, еш, сов. в. **долучити**, чу, чиш, гл. Прибавлять, прибавить.

Долущити, ся. См. **Долущувати**, ся.

Долущування, ня, с. Окончаніе вылущиванія.

Долущувати, щую, еш, сов. в. **долущти**, щу, щиш, гл. Оканчивать, окончить вылущиваніе. *Осъ квасолі долущу та ї піду.* Богодух. у.

Долущуватися, щуюся, ешся, сов. в. **долущитися**, щуся, щишся, гл. Оканчивать, окончить вылущиваться, шелушиться.

Дольній, я, в. Нижній. *Рад я жить над горою, кину дольну перстъ.* Чуб. Ш. 18.

Долюблювати, люю, еш и **долюблати**, ляю, еш, гл. Долюбливати. *Е, не долюблала жидова тих казенних.* Стор. I. 237. *Не долюблав тільки батько удови.* МВ. II. 79.

Доля, лі, ж. 1) Участь, удѣль, жребій, судьба. *Моя доля терпти.* Така тобі, доно, доля судилася. Метл. *Горе же мені, горе, нещасная доле,—виорала дівчинонька мислоньками поле.* Чуб. V. 6. 2) Счастливая судьба. *Поили йому, Господи, щастя ї долю.* К. ЧР. 67. В того доляходить полем, колоски збирає, а моя десь ледаціця за морем блукає. Шевч. 41. *Нема йому щастя, долі.* Мет. 461. 3) Раст. *Sempervivum globiferum.* L. ЗЮЗО. I. 136.

Ум. **Доленька**, длечка. Чуб V. 555. *Бідна моя головонька, доленька нещасна!* Мет 65. *А я, доленько, в неволі помолюся Богу* Шевч.

Дом, му, м.=**Дім**. Чуб. Ш. 177.

I. **Дома**, ми, ж.=**Дім**. Своя дома. Рк Левиц. *Занесені до моїї доми.* Грин. II 81. *Прийшов.... до своїї доми.* Грин. Ш. 369.

II. **Дома**, нар. Дома. Чом не хочеш ти робити і дома сидти? Чуб. Ш. 148 *Батько ї мати поїхали до родичів.* дома зосталися хлопці. Ком. II. 68.

Домагання, ня, с.=**Домогання**.

Домагатися, гаюся, ешся, гл.=**Домогатися**. Ном. № 5342.

Домазати. См. **Домазувати**.

Домазувати, зую, еш, сов. в. **домазати**, жу, жеш, гл. Домазывать, домазать. *Осъ долівку домажу та ї піду.* Харьк. г

Домальбувати, вую, еш, сов. в. **домалювати**, люю, еш, гл. Дописывать, дописать красками. Шевч 196.

Домалюватися, лююся, ешся, гл. Дописать красками до чего нибудь.

Доманіти, вю, ниш, гл. Приманить *Ніяк теляти до рук недоманиш.* Черк. у.

Домарити, рю, риш, гл. Быть, находиться дома. *Чи єс сама домарила, чи єс мала гості?* Шух. I. 201.

Домаритися, рýться, гл. безл. Находиться дома. Як сi донарило? Шух. I. 201.

Домаръ, ря, м. Хозинъ, домохозяинъ. Вх. Зн. 5. Шух. I. 217, 218.

Домаха, хи, ж. 1) Жилище, домъ, жестопребываніе (у рыбаковъ). Браун. 43. 2) Первый уловъ, ближайшій къ стоянкѣ рыбаковъ. Левиц.

Домацатися. См. **Домацуватися**.

Домацуватися, цуюся, ешся, сов. в. **домацатися**, паюся, ешся, гл. Дощупываться, дощупаться. *Ти така гладка стала, що мабуть і ребер не домацася.* Васильк. у.

Домашній, я, в.=**Домовий**. Домашнього злодія не встережешся. Ном. № 11096. Левиц. I. 173.

Домаювати, маю, еш, сов. в. **домяти**, маю, еш, гл. Оканчивать, окончить развѣваться, колыхаться и пр. См. **маяти**. *Що у батька да ї одна дочка, да не дали люде да догуляти, русою носою да домаяти.* Грин. Ш. 122. (Конопелькам) да не дали вітри да достояти, зеленошулистю да домаяти. Грин. Ш. 122.

Домéлювати, люю, еш, сов. в. **домо-**

ЛОТИ, мелю, мёлеш, гл. Домалывать, домолоть.

Доместі. См. Домітати.

Домéць, мцá, м. Дворецъ. *І чув, що у Київі доисець царський стройтися. Лубен. у.*

Домивати, вáю, еш, сов. в. домýти, мýю, еш, гл. Домывать, домыть. *Ще трохи писениці не домула. Богодух. у.*

Домиватися, вáюся, єшся, сов. в. домýтися, мýюся, ешся, гл. Домываться, домыться, быть въ состояніи вымыть, вымыть до чиста. *Огірки збирала, а тепер рук не домуюся. Богодух. у. Невісточка так запустила діжу, що мию, мию, та й не домуюся. Богодух. у.*

Доминáти, наю, еш, сов. в. домнáти и дом'áти, мну, нéш, гл. 1) Доминать, домять, оканчивать, окончить мяТЬ. 2) Оканчивать, скончигъ растирать, измельчать. *Доминай бо швидче перечъ! Кіев. у. 3) Доѣдатъ, упсывать. Кухарь кота лає, а він курча уминає.*

Домирýти, рю, риш, гл. Окончить миРить.

Домирýтися, рюся, ришся, гл. ПомниRтися.

Домисел, слу, м Догадка, предположеніе.

Доміслитися. См. Домислятися.

Домісловатися, слююся, єшся и до-мислятися, ляюся, єшся, сов. в. **домý-слитися, люся, лишся, гл.** Догадываться, догадаться. *Сама собі домислююсь що мені робити Г. Барв. 234. Усяке зараз домислялось, куди вони простують. К. ЧР. 3.*

Домýти. См. Домивати.

Домичок, чка, м. Ум. отъ дім.

Домишлятися, ляюся, єшся =Доми-слятися.

Домíв, нар.=Додóму. *Жид з порожніми бербеницями верне домів. Федък.*

Домівка, ки, ж. 1) Домъ—не въ смыслѣ зданія, а въ смыслѣ вообще жилья. *Бідна вдова, старая жона у своїй домівці з дітточками маленькими гомоніла. Мет. 345. Чуже дитя клене-проклинає... за хліб, за сіль нарікає, з домівки зганяє. Чуб. V. 849.* 2) Мѣсто жительства. *Де твоя домівка?—У Красному. Наступив 1650 рік; посунули пани з Польщі до домівок, почали свої добра осягати, почали людей на роботу кликати. К. Хмельн. Ум. Домівонька, домівочка.*

Домівнíк, кá, м. Домочадецъ. *I перед власними домовниками моїми. Закр.*

Домівнíця, ці, ж. Домочадецъ-женщина. *Ти у нас в хаті не домівниця, нашому добру не кукібница. Нп.*

Домівство, вá, с. Домъ. *Там домівства повибудовано такі, що ну! Каменецъ. у. Здибуоть мяя кумове і зо мнов ся вітають, і за жену питаютъ: „Ми то собі кумівство, — ходім трохи в домівство!“ Гол. I. 216.*

Домівський, а, е. Домашній, домовой.

Домізкуватися, кўюся, єшся, гл. Додуматься, сообразить. *Домізкувалися, що у вдови Загірньої суть не один син, а іменно... два. К.*

Доміркуватися, кўюся, єшся, гл. Додуматься. *Ком. I. 48.*

Домірний, а, е. Соразмѣрный. Чerk. у.

Домітати, таю, еш, сов. в. доместí, мету, тéш, гл. Дометать, домести. *Не домела до порога, і кинула сміття серед хати.*

Домлівáти, вáю, еш, сов. в. домліти, лію, еш, гл. Довариваться, довариться. *М'ясо домліває.*

Домнáтн, ну, нéш, гл.=Дом'яти.

Домóвій, а, е. Домашній. *Домового злодія не встережешся. Ном. № 11096. На домовій раді в гетьмана. К. ЧР. 27. Збували... скот і рухомость домовую. Мкр. Г. 62. Господарь домбвий. Хозяинъ дома. Сидять музкні эконі, господаруї домові. Рк. Макс. Домовій дідко =Домовик..*

Домовíе, кá, м. Домовой. *Стука раз по-раз, мов його домовик душить. Ном. № 3142.*

Домовíна, ни, ж. 1) Гробъ. Шевч. 47. *Ой же казав пан Каньовський дерниць накупити, молодої Бондарівні домовину збити. Чуб. V. 428.* 2) Гробница. *Стойть в селі Суботові на горі високій домовина України широка, глибока. Шевч. Ум. Домовинка. От уже і домовинку привнесли новеніку. МВ. I. 101.*

Домовини, вин, ж. мн. Обрядовый предъ свадьбой уговоръ относительно числа свадебныхъ гостей, подарковъ и пр. Чуб. IV. 560. Мет. 165.

Домовінка, ки, ж. Ум. отъ домовініа.

Домовити, ся. См. Домовляти, ся.

Домовляти, ляю, еш, сов. в. домбви-ти, влю, виш, гл. 1) Договаривать, договорить. *Сльози лились, лилися козацькі,*

тігу **домовляли**. Шевч. 56. 2) Договаривати, договорить, нанимать, ванять. 3) Укорять, укорить, упрекать, упрекнуть. „Не сором тобі в коршмі сидіти? Маєш ти дома жінку і діти“.—„На, пий горіаху та не домовляй, або іди к бісу, нас не забавляй!“ (Говорить п'яница укоряющей его женѣ). Чуб. V. 1099. *Бач, ти об мені й не думаси!*—домовля йому. МВ. (О. 1862. Ш. 47).

Домовлятися, ляюся, ешся, сов. в. **домовитися**, влюєя, вишся, гл. 1) Договариваться, договориться до чего. 2) Договариваться, договориться, уславливаться, условиться, наниматься, наняться. Може домовиться, коли за рушниками прислати. Кв. *Тілько домовся з нею так, щоб вона про мене не знала*. Шевч. 301.

Домовний, а, е. Условленный.

Домовник, ка, м. 1)=**Домівник**. 2)=**Домовник**. Відьма не ходить туди, де єсть домовник: він її зараз укладе. ЗОЮР. II. 37.

Домогання, на, с. Требование, домогательство, притязание на что.

Домогатися, гаюся, ешся, сов. в. **домогтися**, жуся, жешся, гл. Требовать, добиваться, добиться, настойчиво просить. Поки було доможемось молока у пана, або тарані, то краще сами собі купимо. Лебедин. у.

Домодержавець, вця, м. Домовладелець, домохозяинъ. Съому домодержавцю хазяйну і хазяйці подай, Боже, на много літа! Мет. 395.

Домолити, лю, лиш, гл. Умолить. Не домолив його: хоче таки правити довг

Домолітися, люся, лишся, гл. Домолиться. Та вже вдова Богу домолилася. синів поженила і дочок заміж пооддавала. Мет. 349.

Домолоти. См. **Домелювати**.

Домолоти. См. **Домолочувати**.

Домолочувати, чую, еш, сов. в. **домолоти**, чу, тиш, гл. Домолачивать, домолотить. (Просо) на дворі домолочуют. Грин. Ш. 509.

Домонтарство, ва, с. Сидѣніе дома, хозяйственное дома. Краще... було Грицькові домонтарство з любим його подружжям. Г. Барв. 146.

Домонтарь, ря, м. Домосѣдъ. Будуть мене козаки за хліб, за сіль позажати, тільки будуть мене, мати, на підпітку гречкосіем, домонтарем величати. Дума.

Доморбний, а, е. Домашняго издѣлія.

Доморблій, а, е. Доморощеный, дома выросший. НВолын. у. *Простий собі був (півень) доморослий*. Сим. 211. Та се лоян кобила, навіть усі скажуть, що вона доморосла, а не купована. Кіев. у.

Доморядник, ка, м. = **Доморядця**. Посл. Кор. I. IV. 1.

Доморядця, ці, м. Домоправитель.

Домостіти, ся. См. **Домощувати**, ся.

Домотканн, а, е. Домашнаго ткання. Сим. 227. *Домоткане полотно*.

Домотур, ра, м.=**Домонтарь**. Будуть мене пани й козаки на підпітку зневажати, полежієм, домотуром, гречкосієм узивати. Мет. 415.

Домочити. См. **Домочувати**.

Домочок, чка, м. Ум. отъ дім.

Домочувати, чую, еш, сов. в. **домочити**; чу, чиш, гл. Домачивать, домочить. Своїх конопель домочу та й вам трохи помогу. Славяносерб. у.

Домощувати, щую, еш, сов. в. **домостіти**, щу, стиш, гл. Домашивать, домостить.

Домбщуватися, щуюся, ешся, сов. в. **домостітися**, щуся, стишся, гл. Домашиваться, домоститься.

Домування, на. с. Пребываніе дома

Домувати, мую, еш, гл. 1) Быть, находиться дома. *Наша пані домує, вечеряти готове*. Чуб. III. 235. 2) Домосѣдничать, сидѣть дома. *Годі вам, панове-молодці, домувати! ідите ю мною на Черкень-долину гуляти*. Макс. (1819). 82.

Домуватися, муюся, ешся, гл.=**Домувати** въ 1-мъ знач. Сини въ його чумакуютъ, а старий домується собі Харьк.

Домудуруватися, друюся, ешся, гл. Додуматься до чего-либо, выдумать. Хитрий жидокъ мудрував та й домудурувався. Рудан. I. 63.

Домуруювати, вую, еш, сов. в. **домурувати**, рую, еш, гл. Достраивать, достроить каменную постройку. Чи вже домурована ваша церква? Васильк. у.

Домурбуватися, ровуюся, ешся, сов. в. **домуруватися**, руюся, ешся, гл. 1) Достраивать, достроить до чего. 2) Быть достраиваемымъ, достроеннымъ.

Домчати, чу, чиш, гл. Домчать, быстро довезти, донести. *Кінь як поніс, як поніс,—домчав*. Миж. 35.

Домчатися, чуся, чишся, гл. Домчаться.

Дом'яти. См. **Доминати**.

Дон, на, м.=Донець. Якийсь дон кату міша в казанах ложкою. О. 1862. I. 76.

Доненіка, ки, ж. Ум. отъ дбня.

Донесті. См. Доносити.

Донехочу, нар. По горло, досыта. *Будо що їсти й пити донехочу.* Ном. № 11888.

Донець, иця, м. Донской козакъ. Лавр. 145. Ум. Дбнчик, дончикок. Молодая удова двох дончиків любила. Чуб. V. 921. Став дончикок розмовлять. Чуб. V. 952.

Донечка, ки, ж. Ум. отъ дбня.

Донігатися, гаюся, епся, гл. Умориться, устать до известной степени, доходить до утомления. *Оце так донігається, що аж тіло трусиється.* Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Донімати, маю, еш, сов. в. доняти, діймуй, меш, гл.=Діймати. Він тошу віри не донімає. ЗОЮР. Я б старість продала,—цини не доняла, молодість купила,—цини б доложила. Г. Барв. 411

Донін, на, не. Принадлежацій дочери

Донка, ки, ж. Дочь донского козака Черк. у.

Донбсити, нόшу, сиш, сов. в. донесті, сү, сеши, гл. 1) Доносить, донести до какого-либо места. *Ложки до рота не донесе.* Ном. № 11742. **Донесті ряду.** Окончить потчівать водкою рядъ гостей. *Ряду... донести не стало,—доляйте пляшку.* 2) Сообщать, сообщить. *I було після цих прилук, що донесено Оврамові так: он і Мелха породила сини братові твоєму Нахорові.* К. Св. Пис., кн. I. Мус. XXII 20. **Донесті вісти.** Пзвѣстить. *Ох пошлімо галку, ой пошлімо чорну аж до Січі рибу їсти, ох нехай донесе, ох нехай донесе до кошового вісти.* ЗОЮР. I. 136. **Донесті у вуха.** Довести до свѣдѣння. *Як (хто) донесе татові у вуха, то зараз її смерть.* Уман. у.

Доносити, ся. См. Доношувати, ся.

Доношати, шаю, еш, гл. 1)=Доношувати. 2) Приносить, подавать. *Казав його до келії взяти, казав слугам їсти доношати.* Мет. 360. *Ой вже ж тобі, галко, а вже ж тобі, чорна, вісти та ї не доношати.* Доношана дитина. Своевременно родившіся ребенокъ. НВолын. у.

Доношатися, шаюся, ешся, гл.=Доношуватися.

Доношіння, ня, с. Поднесеніе, подаваніе. *Встаньте, бояре, встаньте, честь, хвалу дайте, наперед Богу і господарю,*

і куховарці за хліба поставління, за страви доношіння. Рк. Макс.

Доношувати, шую еш, сов. в. доносити, нощу, сиш, гл. 1) Донашивать, доносить, оканчивать, окончить вощеніс. Це ще материну юпку доношую. Черніг. у. 2) Донашивать, доносить, износить одежду. *Віночка доносити Сохранить дѣвство.* *Либонь, козаченку, віночка не доношу!...* Треба, козаче. три серпанки купити: одним серпанком мале дитя сповити, другий серпанок бабусенці дати, а третьїй серпанок самій треба надіти. Лавр.

Доношуватися, шуюся, ешся, сов. в. доноситися, шуся, сиша, гл. Обнашаться, обноситься. Доносилась до того, що зв'язує рубець Рудн. Ск. I. 176.

Дончик, ка, дончиков, чка, м Ум. отъ донецъ.

Дончичя, ці, ж. Донская козачка

Донщіха, хи, ж.=Дончиця **Донщижа** *їтла в Ярусалим* Черк. у.

Донька, ки, ж. Ум. отъ дбня.

Доньчин, на, не Принадлежацій дочери.

Донюхатися. См. Донохуватися.

Донюхуватися, хуюся, ешся, сов. в. донохатися, хаюся, ешся, гл. Донохуваться, донохаться. *Собаки донохались та ї ззіли.* Стор. Г. 27.

Доня, ні, ж. ласк. Дочь. *Не стій, дою, з нелюбим, не дай ручки стискати.* Чуб. Ш. 36. *Іди, доню!* каже мами, не вік діувати! Шевч. 14. Ум. **Донька, доненька, донечка.** У сусіда доньок сім, та ї є доля всім,—у мене сдна, та ї тій долі нема. Ном. № 1738. **Доненько моя, рідная моя!** Мет. *Там тобі.... добре буде, як тій донечці у матінки.* Мет. 301.

Доняти. См. Доімати.

Доіатися, доймуся, мешся, гл. Дотронуться, прикоснуться. *Болить палець, не можна донятись.* НВолын. у.

До-обід, нар. До обѣда. *До-обід ложка, а після обід не треба.* Ном.

Дообідати. См. Дообідувати.

Дообідній, я, в. Бывающій до обѣда. *Дообідня година.* О. 1862. I. 81.

Дообідувати, дую, еш, сов. в. дообідати, даю, еш, гл. Дообідувати, дообідати. *Дообідуйте бо швидче!* Богодух. у.

Доокіла, нар. Вокругъ. *У сине море*

сонце ясне тоне і свое світло, ніби кров червоне, по всій країні доокола сіє. Федък.

Доорати, ся. См. Доорювати, ся.

Добрювати, рюю, еш, сов. в. доорати, рю, реш, гл. Допахивать, допахать. Чи доорете сьогодні?—Дооремо. Харьк. г.

Добрюватися, рююся, ешся, сов. в. дооратися, рюся, решся, гл. Допахиваться, допахаться. Доорався до сухого лану. Чуб. V. 365.

Доостанку, доостану, нар. Вконець, совершенно, окончательно. Не було добра змалку, не буде й доостанку. Ном. І сам я, хлопці, перестану, коли поб'ю всіх доостану. Сніп. 188.

Добче, нар. Лицо, самолично. Полт. г.

Допадати, даю, еш, сов. в. допасті, паду, деш, гл. 1) Захватывать, захватить. 2) Очень желать, пожелать. Безличн. Коли допадає вам,—загубіть мою душу. МВ. (О. 1862. I. 104). 3) Допасті коня. Вскочить на лошадь.

Допадатися, даюся, ешся, сов. в. допастися, дуся, дешся, гл. Набрасываться, наброситься на что-либо съ жадностью. Допався як муха до меду. Ном. № 4836.

Допалати, ляю, еш, гл. Догорѣть. Четверта свічка допала, нім договорили. Гол. I. 62.

Допалити, ся. См. Допалювати, ся.

Допалювати, люю, еш, сов. в. допалити, лю, лиш, гл. 1) Дожигать, дожечь. 2) Докуривать, докурить.

Допалюватися, лююся, ешся, сов. в. допалитися, люся, лишся. гл. 1) Дожигаться, дожечься. Зліпили довгу свічку і почали палити осичину. Допалились до половини. Грин. I. 70. 2) Докуриваться, докуриться. 3) Догорать, догорѣть.

Допаніти, нію, еш, гл.—до чого. Сдѣлаться бариномъ до того, что..., стать такимъ бариномъ, что.... Допаніли до того, що й хати підмости не зумієте. О. 1862. V. 47.

Допанувати, нію, еш, гл. 1) Окончить барствовать. 2) Окончить царствовать.

Допануватися, ніюся, ешся, гл. Дожить бариномъ до разоренія, до несчастія. Годино моя нещаслива! До чого ж се я допанувалася? Хата. 155. Позводилося панів багато: хотять панувати, та ні з чого, бо допанувалися до краю. Змів. у.

Допарок, рж, м. Принадлежащий парѣ, одинъ изъ пары. Ум. Допарочек.

Допарувати, рую, еш, гл. Подобрать пару. Могил. у.

Допасати, саю, еш, сов. в. допасті, су, сёш, гл. Оканчивать, окончить пасти.

Допасатися, саюся, ешся, сов. в. допастися, суся, сёшся, гл. Оканчивать пасться.

I. Допасті, ся. См. Допасати, ся.

II. Допасті. См. Допадати.

Допастися. См. Допадатися.

Допатрати, раю, еш, гл. Окончить оципывать птицу. Допатруй швиденько курчатка. Васильк. у.

Допашкувати, кую, еш, гл. Окончить вздорные рассказы.

Допашкуватися, куюся, ешся, гл. Договоригься до чего-либо, говоря вздоръ. Допашкувалася, поки батько з хати вигнали. Харьк. г.

Допевне, нар. Навѣрное, точно. Желех.

Допевненя, ня, с. Увѣреніе

Допевнити, ся. См. Допевнати, ся.

Допевніти, няю, еш, сов. в. допевнити, ню, ниш, гл. Увѣрять, увѣрить.

Допевнітися, няюся, ешся, сов. в. допевнитися, нюся, нишся, гл. 1) Удовствовѣться. 2) Домогаться, добиваться, добиться, требовать. Грин. I. 293. Г. Барв. 368 Нá два золоті і більше не допевняйся. НВолын. у. Допевняйся, плати. НВолын. у. Іди допевняйся, нехай тобі віддастъ. НВолын. у. 3) Добиваться, добиться, достигать, осуществлять. I рече Господь: ось один народ і одна в його мова; оце почали вони свою роботу і ніциоїм не перебиває допевнитися усього, що задумали. Св. Ш. 1 кн. Мус. XI. 6.

Допектн. См. Допікати.

Доперати, рапю, еш, сов. в. доперти, пру, рёш, гл. Дотаскивать, дотащить. Ішона мішок... коли б хто поліг доперти до хутора. К. ЧР. 356.

Доператися, рапюся, ешся, гл. Домогаться. Іван доперається землі. НВолын. у.

Доперво, нар.=Допіро.

Доперти. См. Доперати.

Дспертися, пруся, прёшся, гл. Дотащиться.

Допивати, ваяю, еш, сов. в. допити, п'ю, п'еш, гл. 1) Допивать, допить. Не допивай, не доливай,—не будеш п'яній. Ном. № 11449 Чом ви.... пива не допиваєте? ЗОЮР. I. 224. 2) Пить сколько хочется. Сестро ж моя, сестро, перепеличенко, чого ізмарніло білее личенъко? Чи не допивала, чи не доїдала, чи тем-

ної нічки та її не досипляла? Чуб. V. 928. Сама не зість і не доп'є,— його на-
гадує. Шевч. 105.

Допиватися, вайся, єшся, сов. в. до-
пітися, п'юся, п'єшся, гл. Допиваться,
допитися. Допився вже..., що усю чисто
худобу пропив. Рудч. Ск. II. 21.

Допильнівувати, новую, єш, сов. в.
допильнувати, н'ю, єш, гл. Досматривать,
досмотрѣть, достерегать, достеречь. До-
пильний діток моїх. Знають німці, як
хутче збирати збожжя і як допильну-
вати його. Десцо, 11.

Допілювати, люю, єш, сов. в. до-
пілти, ляю, єш, гл. Допиливать, допилить.

Допинання, ня, с. Дотягуваніє.

Допинати, наю, єш, сов. в. допнуть і
доп'ясті, пн'ю, н'єш, гл. 1) Окачувати,
окончить натягуваніє. 2)—чогб. Добиват-
ся, добиться чого. 3) Тибрить, стибрить,
красть, украсть. А таки допне щось. НВо-
лын. у. 4) Допекать, донечь, притискивать,
притиснуть, поставить въ безвыходное по-
ложение. Сю весну як доп'яло, так і не
дай Боже! Нема ні кlapтя сіна й ку-
пити ніде. Волч. у.

Допинатися, наюся, єшся, сов. в. до-
пнутися і доп'ястися, пн'уся, н'єшся, гл.
1) Дотягуватися, дотянутися до чого-либо.
Пнетися, пнетися та її допнулось руч-
кою до квітки. 2) Домогатися, добиватися,
добиться. Попоп'явшиесь добренъко, свого
можна таки доп'ястись. О. 1862. 1. 69.

Дбасі, су, м. Кореспондент.

Дописати. См. Дописувати.

Дописувати, сую, єш, сов. в. до-
пісати, пиш'ю, шеш, гл. 1) Дописувати, до-
писать. 2) Кореспондировать.

Дописуватися, суюся, єшся, сов. в.
дописатися, шуся, шешся, гл. Допису-
ваться, дописаться. Приходить він у пекло і
давай хрести писати та до того допи-
савсь, що усіх чортів ув один куток
збив. Миж. 129.

Дбасіт, ту, м. Допросъ. І силою, і
правдою великий, нікому він на допит
не відкаже. К. Іов. 83..

Допитати, ся. См. Допитувати, ся.

Допіти, ся. См. Допивати, ся.

Допитки, ків, м. мн. Вопросы. Тоді пі-
тай, відказувати буду, або мені на до-
питки відказуй. К. Іов. 29.

Допітливий, а, е. Пытливый. Мати
все те бачила допітливим оком. Левиц.
Пов. 257.

Допітливо, нар. Пытливо.

Допитувати, тую, єш, сов. в. до-
пітати, таюся, єшся, гл. 1) Допрашивать, до-
просить. 2) Разспрашивать, разспросить.
Глухий не дочує, так допитає. Ном
№ 8565.

Допитуватися, туюся, єшся, сов. в
допитатися, таюся, єшся, гл. 1) Узна-
вать, узнать, выспрашивать, выспросить.
Царь допитується: чого ти, дочки, жу-
ришися? Рудч. Ск. II. 32. Допитатись слоба.
Узнать рѣшеніе. Поїхали до свата слова
допитатися. НВолын. у. 2) Находить,
найти кого либо при помощи разспросовъ
Скоро козак нетяга Насті Горової, ка-
башниці степової допитався, зараз у
світлицю вбраєся. ЗОЮР. I. 201. До-
питався до того багатого купця. Грин. II.
326.

Допів- Полу-.

Допівзруйнований. Полуразрушенный

Допізна, нар. До поздней поры. Він
сидів допізна.

Допікáти, каю, єш, сов. в. допекти,
чу, чéш, гл. 1) Допекать, дожаривать.
Допікати хліб, курку. 2) Допекать, дони-
мати, досаждать. Чумак чумака таранюю
допіка, а сам у його з воза потягув ча-
бака. Ном. № 13571. А ніхто мені так
не допікав, як та капосна баба Палаж-
ка Солов'їха. Левиц. Пов. 336. Щирій і
незлобивий був рицарь, да вже як допе-
чуть йому, то спережист тоді кожен.
К. ЧР. 311.

Допірання, ня, с. Досгираваніє бѣлья.

Допірати, раю, єш, сов. в. допрати,
перу, реш, гл. Достирывать, достирать
бѣльє. Поможіть мені сорочок допрати.
Славянсерб. у.

Допіро, допіру, нар.. Теперь только,
лишь только, только что. Драг. 44, :45.
Грин. Ш. 360. Чуб. II. 45. Чого я тужу,
чого я нажуся? Чого я допіро плакати
учуся? Чуб. 450. Радий, наче допіро на-
родився. Рудч. Ск. II. 160. Повів їх до
клуні і дав їм по копі: Богові копу, Пет-
рові копу і Павлові копу, та її допіру
дає їм пообідати. Чуб. Ш. 157. Ми оце
допіро приїхали. Уман. у.

Доплазувати, зую, єш, гл. Доползти.
Доплазував до самого верха. Черк. у.

Доплатити. См. Доплачувати.

Доплачувати, чує, єш, сов. в. до-
платити, чу, тиш, гл. Доплачивать, до-
платить, приплачивать, приплатить; Де оком

не долянеш, там калиткою доплатиш.
Ном. № 9969.

Доплентатися, таюся, ешся, гл. Добраться, дотащиться, доплестись. Харьк. у. Я міркував собі їдучи, поки доплентавсь до хатини. Шевч.

Доплесті. См. Доплітати.

Доплив, ву, м. Притокъ. Желех.

Допливати, ваю, еш, сов. в. допливти и доплисті, пливу, веши, гл. Допливать, доплыть. Чуб. V. 345. *Пливе, допливає, руки простягає.* К. Досв. 70.

Доплігувати, гую, еш, сов. в. доплігнути, ну, неши, гл. Доскакивать, доскочить, допрыгивать, допрыгнуть. Розгнівався кінь, як стрибнув,—на сажень до царівни не доплігнув. Грич. I. 173.

Доплітати, таю, еш, сов. в. доплесті, лету, теш, гл. 1) Доплетать, доплесть. 2) Довязывать, довязать, надвязывать, надвязать. *Допліта панчішку.* І.

Доплуганитися, ниюся, нишся, гл. Дотащиться, добраться. Ледве доплуганився до міста.. Ком. I. 52.

Доплутатися, таюся, ешся, гл.=Доплентатися. Аж опівночи хиба додому доплутася. К. I. 4.

Допніти, ся. См. Допннати, ся.

Доповзати, заю, еш, сов. в. доповзти, зу, зеши, гл. Доползать, доподзти. Мов рабки доповзла до города. Кв.

Доповідати, даю, еш, сов. в. доповісті, вім, вісій, гл. 1) Оканчивать, окончить рассказывать. 2) Сообщать, сообщить, докладывать, доложить. Скоро ввиділи, пану доповіли. АД. I. 36. Наймичка доповіла їй, що се все *Тупотун* так веселить беседу. Г. Барв. 311.

Доповідно, нар. Основательно, точно. Були у нього гроши, але доповідно не можу сказати скільки. Ольгоп. у.

Доповісті. См. Доповідати.

Доповнити, ся. См. Доповняти, ся.

Доповнювати, нию, еш, гл.=Доповнити. Усього достачає і хлібом святим доповнюю. Г. Барв. 180. Вам і чаїні не доповнюю. Грич. Ш. 147.

Доповніти, нию, еш, сов. в. доповнити, нию, ниш, гл. Дополнять, дополнить. З тії хвари дощик накратає та синього моря доповнє. Мет. 446. АД. I. 99. Слизми моря не доповніши.

Доповнітися, ниюся, ешся, сов. в. доповнитися, ниюся, нишся, гл. Дополнятися, дополниться.

Допівчити, чу, чиш, іл. Достроинъ, дополнить. Хата виведена була по вікна, а то вже я її укую обила й допівчила. Харьковъ.

Допоки, нар. До тѣхъ поръ цюка. Не оженося, допоки вік віков. Гол. I. 344. Співатиму йому допоки віку, допоки тху хвалитиму на струнах. К. Псал.

Допомагати, гаю, еш, сов. в. допомогти, можу, жеши, гл. Помогать, помочь. Вже й сини Шрамови підросли і допомагали батькові у походах. К. ЧР. 14. Як міг, так допоміг. Ном. № 4540. Роби, небоже, то й Бог допоможе! Ном. № 68.

Допомагатися, гаюся, ешся, гл. Добиваться, домогаться. Пише було син, що йому не дуже добре допомагатися за дохід з наслідства. Левиц. I. 68.

Допоминання, я, ср. Домагательство.

Допоминати(ся), наю(ся), еш(ся), гл. Добиваться, домогаться. Хто припомнить, той, допоминає. Ном.

Допоміжний, а, є. Вспомогательный.

Допомога, ги, ж. Помощь, пособіє. Грич. II. 38. Тильки озвешся, руку потягне і допомогу дастъ. К. ЧР. 398. Я тобі буду в допомозі. Грич. II. 32.

Допомогті. См. Допомагати.

Допорати, раю, еш, гл. Докончить прибирать. Тут усе недопоране, завтра святахи, а вона хурк! пішла до матері--опі і добре! Канев. у.

Допотиль, нар. До сихъ поръ, до этого мѣста. Вх. Лсм. 411.

Доправди, нар. Дѣйствительно. Я таки доправди дуже втомилася. Чуб.

Доправити. См. Доіравляти.

Доправляти, ляю, еш, сов. в. доправити, влю, виш, гл. 1) Дослуживать, дослужить церковную службу. Пін доправив службу. 2) Доправити довг. Взыскать долгъ. 3) Доводить, довести. Одведи отцих людей та гляди мені, прямо доправ до красної дівиці--ясної зірниці. Миж. 19.

Доправлятися, ляюся, ешся, гл. 1) Требовать, добиваться Свого доправляйся, роду не чужайся. Ном. № 9033. 2)—за що. Требовать уплаты. Стажова жінка доправляється за курчата. НВолын. у.

Доправуватися, вуся, ешся, гл. Требовать. І горівки ся напиває, і їсти ся доправує, і на войну ся збирає. Гол. I. 11.

Допрати. См. Допрати.

Допрівати, ваю, еш, сов. в. допріти, прію, еши, гл. Свариваясь, свариться вполнѣ. Каща пріла, не допріла. Мил. 72.

Допрік, *ку*, *м.* Упрекъ, укоръ. Якими допріками палкими, якими гіркими його дорікала. МВ. II. 144.

Допрікати, *каю*, *еш*, *гл.* Упрекать.

Допріти. См. Допрівати.

Допроваджувати, *джую*, *еш*, *сов. в.* допровадити, джу, диш, *гл.* Доводить, довести. К. ЧР. 380.

Допрбшуватися, *шуюся*, *ешся*, *сов. в.* допросітися, шуся, сиша, *гл.* Допрашиваться, допроситься. I не допрошуйся до мене в хату, бо не допросишся.

Допрядати, *даю*, *еш*, *сов. в.* допрясти, ряду, деш, *гл.* Допрядывать, допрясть. Ось допряду мички, та її будемо вечеряті. Харьк. у.

Доптати, *пчӯ*, *чеш*, *гл.*=**Топтати**. Грин. Ш. 518. Взулася в черевички та її по хаті допче. Чуб. V. 156. Ми півроку допчено, нім осьмак найдемо. Гол. I. 128.

Допускати, *каю*, *еш*, *сов. в.* допустити, щу, стиш, *гл.* Допускать, допустить. Боже, як прийде час умерти, не допускай довго лежати—кажи прийти смерти. Ном. № 8304. Тільки допусти його до коша, а сам не рад будеш. Ном. № 4840.

Допускатися, *каюся*, *ешся*, *гл.* Допускаться.

Допуст, *ту*, *м.* Попущеніе, допущеніе. Перш було, як ідуть некрутити, а просто їх жид іде: взяли роспягли коней і віз перевернули й пропало. От який допуст був. Каменец. у.

Допустити. См. Допускати.

До-путтѧ, *нар.* Какъ слѣдуеть.

Допхатися, *хаяюся*, *ешся*, *гл.* Дойти съ трудомъ, дотащиться. Сяк-так до словідки хоч з горем допхався. Сніп. 162.

Доп'ясті, *ся*. См. Допинати, *ся*.

Дорá, рý, ж.=Паска. Шух. I. 106, 251.

Дорадець, *дця*, *м.* Совѣтникъ.

Дораджувати, *джую*, *еш*, *сов. в.* додрати, джу, диш, *гл.* Совѣтовать, посовѣтовать. Дорадила вражса вдова, як жінку забити,—тепер порадь, вражса вдово, где єї подіти. Чуб. V. 630.

Дорадниця, *ці*, *ж.* Совѣтница. Мати моя, дорадниця в хаті, дорадила, як жінку карати, тепер дорадь, де її сковать. Чуб.

Добраз, *доразу*, *нар.* Сразу. Той і стихнув доразу. МВ. I. 133. А мати як ся дознала, дораз на гору біжала. Гол. II. 712.

Доразісінько, *нар.* Вдругъ. Гадка прояснилася мені доразісінько.

Дорахуватися, *хуюся*, *ешся*, *гл.* Досчитаться.

Дорвáти, *ся*. См. Доривати, *ся*.

Дореготатися, *гочуюся*, *чешся*, *гл.* Дожохотатися.

Дорекання, *ня*, *с.* и пр.=**Дорікання** и пр. Занедвали паненята дорекання моего брата. К. Досв. 48.

Дорéчі, *нар.* Кстати.

Доривання, *ня*, *с.* Дорываніе. Богодух. у.

Доривати, *ваю*, *еш*, *сов. в.* **дорвáти**, *вў*, *веш*, *гл.* Дорывать, дорвать. **Дорву відра** (вишень) та її ітиму в хату. Богодух. у.

Дориватися, *вáюся*, *ешся*, *сов. в.* **дорвáтися**, *вўся*, *вешся*, *гл.* Дорываться. дорваться.

Доріпатися. См. Дорипуватися.

Доріпуватися, *пуюся*, *ешся*, *сов. в.* **доріпatisя**, *паюся*, *ешся*, *гл.* Отворять и затворять дверь до тѣхъ поръ пока... Дорипався, що зовсім вихолодив хату. Харьк. у.

Дорібок, *робку*, *м.* Заработка, прибытокъ. Щоб ти дорібку не мав. Чуб. Ш. 89.

Дорід, *роду*, *м* Урожай.

Дорідливий, *а*, *е*=**Дорідний**. Сльози такі дорідливі, як дощ перед щлядом. Св. Л. 98.

Дорідний, *а*, *е*. 1) Урожайный. Хвалить Бога, тепер дорідний год на всячину. Васильк. у. 2) Родлый, крупный. Дорідне жито. Канев. у. 3) Прирожденный, врожденный. Дорідна відьма, а есть відьми роблені,—мати дочці так поробе, що вона її відъмою стане. Александрийск. у. Слов. Д. Эварн.

Доріженъка, *доріжечка*, *ки*, *ж.* Уилть дорога.

Доріжка, *ки*, *ж.* 1) Уч. отъ дорбага. 2) Родъ узорной рѣзьбы, которой украшается ярмо. Чумак у дорозі, гуллючи, вирізує (на ярмі) складаним ножем то доріжки, то кривульки, то зубчики. Чуб. VII. 406. Также у гончаровъ - узоръ при раскраскѣ мисокъ: трехцвѣтная, полоска. Вас. 184.

Доріжний, *я*, *е*. Дорожный.

Дорізати, *ся*. См. Дорізувати, *ся*.

Дорізування, *ня*, *с.* Дорѣзываніе.

Дорізувати, *зую*, *еш*, *сов. в.* **дорізати**, *ріжу*, *жеш*, *гл.* Дорѣзывать, дорѣзать. Сніп.

161. *Барило дорізував тих, що ще хропіли.* Стор. М. Пр. 123.

Дорізуватися, зуся, ешся, сов. в. до-
різатися, жуся, жешся, іл. Дорізуватися,
дорізаться.

Дорікання, ня, с. Укоризна, упреканіє, упрекъ. Сміливі дорікання і горді про-
тести Іова здавались би сучасникам Ездри
і Неемії богозневагою. К. Іов. VII. Було
не витерне єї дорікання за ту горілочку
і надає їй бебехів. Стор. М. Пр. 153.

Дорікати, каю, еш, сов. в. дорікти,
речу, чёш, одн. в. дорікнuty, ну, нéш, іл.
Укорять, укорить, упрекать, упрекнуть.
З світу Божого жене, дорікає, що я бать-
кова дочка. МВ. I. 123. *Дорік парубок*
ірко. Фед'к. *Мені за вас люде дорікають.*
Миж. 104. А ворохи мої буяютъ, ірким
докором дорікають. К. Псал. 230. „*Кат-ре!*”—дорікнула мати. МВ. II. 120.

Дорікливий, а, е. Укоризненный.

Доріливо, нар. Укоризненно.

Дорікнuty. дорікті. См. Дорікати.

Дорнінка, қи, ж. Топоръ на длинномъ
топорицѣ для срубыванія деревьевъ, на-
званный по мѣсту (Дорна-Ватра) изъ ко-
тораго такие топоры доставляются. Шух
I. 175.

Доробити, ся. См. Доробляти, ся.

Доробквий, а, е. Заработанный. *Бать-ко нічого нам не лишив, ніякої дідівщини,*
зосталося од матери доробкове, зароблене.
Могил. Под.

Дороблювати, люю, еш, іл. = Доро-
бляти.

Доробляти, ляю, еш, сов. в. доробити,
блю, биш, іл. 1) Додѣлывать, додѣлать.
Ішов робитъ, доробляти, щоби дали ве-
черлти. Чуб. V. 1014. 2) Дорабатывать,
доработать, доканчивать, докончить *Не*
ївши і дия доробив. Миж. 127.

Дороблятися, ляюся, ешся, сов. в.
доробитися, ляся, биша, іл. 1) Дора-
батываться, доработаться. *Доробився, що й*
рукі не зведе. 2) Пріобрѣтать, пріобрѣсть
работой чо-нибудь. Чуб. I. 272. *Роблю,*
роблю, та й не можна ніяк доробитись.
НВолын. у. *Хто робить, той ся доро-*
битъ. Ном. № 9951. *Силуваним конем не*
доробишися. Ном. № 1086. *Чужим волом*
не доробитися. Ном. № 9663. *Злиднями*
не доробишся. Ном. № 1579.

Дорб. ва, ве. Сокращенное изъ здоровъ!

Здравствуй! Грин. II. 178. *Доров був, дядь-ку!* Рудч. Ск. II. 154.

Доробга, ги, ж. 1) Дорога, путь. В по-
ход у дорогу славні компанії до схід со-
нечка рушали. Шевч. *Смерть—неминуща*
дорога. Ном. № 8243. *Проста до Христа*
у світі дорога. Чуб. Ш. 17. *Божа дорбга*
(Ном. № 8229), чумачька дорога. Млечный
путь. Бути на бжій, останній дорбзі. Быть
при смерти. Г. Барв. 361, 434. Куди вам
дорбга? Куда вамъ путь лежить? 2) До-
рога, путешествіе. Ой ти, козаче, ти, хре-
щатий, барвіночку, хто ж тобі постелс
у дорозі та постілочку. Мет. 81. 3) Въ
гончарной печи арка, образуемая козлом
и стѣнной печи. Вас. 180. 4) У ткачей:
а) то-же, что и сказ. МУЕ. Ш. 20; б) въ
основѣ: мѣсто, сквозь которое продѣвається
челнокъ. Шух. I. 258. Ум. *Дор(б)жка,*
дор(б)женка, дор(б)жечка, дорбжайка. Мет.
32, 22, 229. К. Досв. 19. Чуб. Ш. 240.

Дорогій, а, ё. 1) Дорогой. Де ж твої,
допю, дороті коралі? Чуб. Ш. 144. 2) До-
рогой, любимый. Любовь дорогая,—розлука
тяжкая. Мет. 93, З доробю душёю. Очень
охотно, отъ всего сердца. Невже ви хо-
чете, щоб за вашего війтенка отець си-
лував одним одну дочки?—Який.... враг
просить його силувати? вона з доробою ду-
шею тійде! К. ЧР. 297. Сравн. ст. дорбг-
ший и дорбжий, дорбжий. К. ЧР. 57.
Грин. III. 595. Ум. *Дорогéнький, дорогé-*
сенький. Г. Барв. 363. *Моя порадниця до-*
рогесенька. Мил. 204.

Дорогісінъкій, а, е. Въ высшей сте-
пени дорогой. *Моя й матінко, моя й до-*
рогісінъка. Мил. 200.

Дорого, нар. Дорого. Ном. № 10500.
Тепер усе дороже стало. МВ. I. 112.
Дорожше очей нема нічого в світі. ЗОЮР.
II. 100. Ум. *Дорогéнько, дорогéсенько.*

Дороготова, ви, ж. Дорогая цѣна. Для
дороготови і батька продать готови. Ном.
№ 10518.

Дорогоцінний, а, е. Драгоценный. Ка-
мінка дорогоцінне. Рудч. Ск. II. 32.

Дорогшати, шаю, еш, іл. = Дорожчати.
Дородний, а, е = Дорідний 2. Макс.
(1849), 84.

Дороженъка, ки, } Ум. отъ дорога.
Дорожечка, ки, }

Дороживій, нар. Ближе дорогой, більше
по дорогѣ, съ руки. Я живу по цей бік
села, так мені й дорожиній, як би й пай-
ка по цей бік випала. Черниг. Г.

Дорожити, жу́, жи́ш, іл. Цѣнить. Нас дорожят більш, аніж їх, дарма, що вони пани. Харьк.

Дорожитися, жу́ся, жи́шся, іл. Дорожиться, дорого запрашиватъ. Грин. II. 333. *Будьте ласкаві, не дорожтися: адже ж і горілка відрями дешевша, як квартами Стор.* I. 240.

Дорожнёта, ти, дорожнёча, чі, ж Дороговизна. Ото дорожнета на рибу, — не докупишся. Харьк.

Дорожник, ка, м. Раст. Plantago lanceolata. ЗЮЗО. I. 131.

Дорожній, я, в. Дорожный, находящійся въ дорогѣ.

Дорожнá, нí, ж. — Дорожнета. Теперки дорожни на всім стала Каменец. у.

Дорожчати, чаю, еш и дорожшати, шаю, еш, іл. Дорожать. Усе вже дорожшає на базарі. Чернig. у.

Дорозуйтися, міюся, ешся, іл. Додуматься, сообразить, догадаться. Дещо. 32 *Дорозумівся і я як зробить.* Черк. у.

Дорозумовуватися, вуюся, ешся, сов в. дорозумуватися, міюся, ешся, іл. (=Дорозумітися). Додумываться, додуматься, сообразить. Усяке по своему дорозумовується. О. 1862. X. 115. Чи ти зажурився, чи ти загадався, — хто ж би то по тобі дорозумувався? К. Досв. 149.

Дорослий, а, в. 1) Взрослый. Вже дівчина доросла, а хороша та пишина, як королева. МВ. I. 136. 2) Дорослий. Доросле жито. НВолын. у.

Доростати, таю, еш, сов. в. дорости́, тý, тéш, іл. Дорастать, добрасти. *Ric, ric, не доріс, своїй ненци води не приніс.* Чуб. III. 183. Дорости́ літ. Достичь совершенно-літтія. Менша сестра літ не доросла. Мет. 32.

Дорубати, ся. См. Дорубувати, ся.

Дорубити См. Дорублювати.

Дорублювати, люю, еш, сов. в. дорубити, блю, биш, іл. Оканчивать, окончить обрубать (въ шитьѣ). *Ти ще й рубця не дорубниш, я вже й звернусь.* Кв.

Дорубувати, бую, еш, сов. в. дорубати, баю, еш, іл. Дорубывать, дорубить. *Дорубай оті дрова та повкідай у хлівці, щоб не мокли на дощі.* Харьк. у.

Дорубуватися, буюся, ешся, сов. в. дорубатися, баюся, ешся, іл. Дорубуваться, дорубиться. Сокира своего дорубається. Ном. № 4090.

Доручати, чаю, еш, сов. в. доручити, чу, чиш, іл. Поручать, поручить.

Доручення, на, с. Порученіе.

Дорщ, щу, м., и пр. — Дощ и пр. Грин. Ш. 390. *Не проси у Бога дорщу, а проши урожаю.* Ном. № 7270. Ум. Дбрщик. МУЕ. Ш. 118.

Досада, ди, ж. Непріятность, досада. Чужа хата — велика досада. Ном. № 9626. Досада скребе, як кішка лапою. Ном. № 3665. Ум. Досадоњка. Чуб. V. 418.

Досадити. См. Досаждати.

Досадний, а, в. 1) Непріятный. Досадний звістки. Грин. Ш. 588. 2) Вредний. Поганому животу досадній пироти. Харьк. Ум. Досадиенький.

Досадно, нар. Непріятно. МВ. I. 24. Ум. Досадиенько. *Шо в черницях добре жити, легче ділечко робити, тілько, ненько, досадненько, що в черні ходити.* Грин. Ш. 376.

Досадоњка, ки, ж. Ум. отъ досада.

Досаждати, даяю, еш, сов. в. досадити, джу, диш, іл. Досаждать, досадить. Скільки ворогів запеклих мені досаждають. К. Псал. 4. „Так чим же я вам досадив?“ янятко, плачуши, титає. Гліб. 34.

Досватати, таю, еш, іл. Досватать.

Досвáтатися, таюся, ешся, іл. Досвататься до чего нибудь.

Досвід, ду, м. Опытъ. Знаючи з історичного досвіду, як уставали нації. К. ХП. 131.

Досвідчáти, чаю, еш, сов. в. досвідчити, чу, чиш, іл. 1) Свидѣтельствовать, посвидѣтельствовать, засвидѣтельствовать. 2) Испытывать, испытать, узнавать, узнать по опыту. (Шевченко) добре на самім собі досвідчив усього, що сердечний люд терпів під тим яром. Передм. до Кобз. Шевч. 1867. 3) Доказывать, доказать.

Досвідчáтися, чаюся, ешся, сов. в. досвідчитися, чуся, чишся, іл. Ссыльаться на чье либо свидѣтельство до какого либо времени. Досвідчився циган жінкою й дітьми, поки забрали всіх у тюрму. Васильк. у. 2) Убѣждаться, убѣдиться по опыту; узнать. Перемагала свій жаль як тільки моїа, щоб люде не досвідчились. Г. Барв. 168.

Досвідчення, на, с. Убѣженіе.

Досвідчити, ся. См. Досвідчати, ся.

Досвіт, ту, м. Разсвѣть. І прийшов я із панщини вже перед досвітом. Грин. Ш. 633. Увікно полився тихий досвіт. Левиц.

I. 463. У-досвіта. На разсвѣтѣ, передъ разсвѣтомъ. У-досвіта встив я.... темно ще на дворі; де-не-де по хатах ясне світло сле. К. Досв.

Досвітковий, а, е. Предразсвѣтный. Темнота досвіткова. Левиц. I. 271.

Досвіткування, на, с. Пребываніе на досвітках.

Досвіткувати, кую, еш, ил. Быть на досвітиах.

Досвітній, я, е. Предразсвѣтный. Моя зэр досвітняя. Шевч. 240.

Дбсвіток, тку, м. Предразсвѣтное времѧ. Чорт бы й не отдав, та на лихо йому досвіток захватив. Рудч. Ск. II. 25. Темним досвітком усі троє вийшли з села. Г. Барв 543, У дбсвіток. До разсвѣта. 2) Во мн. ч. Досвітки. Вечернія собранія неженатой молодежи осенью и зимой, посидѣлки. Чуб. VII. 451. КС. 1889. Х. Сумцовъ. № 89. Ой маеш ти, моя мами, іще дочок п'ять: не пускай їх на досвітки, нехай дома сплять. Чуб. V. 891. Сестри дома немає, на досвітках гуляє. Млр. л. сб. 343.

Досвітчаний, а, е. 1) Предразсвѣтный. Сим. 185. 2) Сдѣланый во времѧ дбсвіток. Це ранішня робота, а це досвітчана. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Досвітчана магі. Женщина, въ домѣ которой собираются досвітки. Борз. у.

Досвітчанин, на, м. Парень, ходящій на досвітки. Досвітчане. Парни и дѣвушки, ходящіе на досвітки. Константиногр. у.

Досвітчапка, ки, ж. Дѣвушка, ходящая на досвітки. Торішньої зими аж три досвітчанки ходило до нашої баби на по-прядки, на досвітки. Васильк. у. Саме глупої ночи пішли ми з підотаманчим досвіток разігнати, але на досвітках було тільки чотири дівчат досвітчанок та її годі. Васильк. у.

Досіджувати, джую, еш, сов. в. досидіти, джу, диш, ил. Досиживать, досидѣть. Досидили трохи не до півночи. Левиц. Пов. 278.

Досіджуватися, джуюся, ешся, сов. в. досідітися, джуся, дишся, ил. Досиживаться, досидѣться. До того досиділась, що її сорочки на хребті нема. Рудч. Ск. I. 177.

Досилати, лаю, еш, сов. в. дослати, плію, леш, ил. Досылать, дослать. Коли він мені дошле решту? I козацьке на Вкраї-

ні серце залунало і луну із серце аж до нас дослало. К МБ. XI. 142.

Досиніти, ся. См. Досинювати, ся Досінювання, на, с. Досинуваніе.

Досінювати, нюю, еш, сов. в. досинити ню, ніш, ил. Досинивать, досинить.

Досінюватися, нююся, ешся, сов. в. досинитися, нюся, нішся, ил. Досиниваться, досиниться.

Досипання, на, с. Досыпаніе.

I. Досипати, пяю, еш, сов. в. досипати, плію, плеш, ил. Досыпать, досыпать Досип мішка, щоб повний був. Харьк.

II. Досипати, пяю, еш, сов. в. досипати, плію, піш, ил. Досыпать, доспать. Чи не допивала, чи не доїдала, ци темної нічки та її не досипала. Чуб. V. 928. А вже ж мої очі не доспали ночі. Нп. Млр. л. б. 277. Доспав до обід.

I. Досипатися, пяюся, ешся, сов. в. досипатися, пллюся, пішся, ил. Досыпаться, досыпаться.

II. Досипатися, пяюся, ешся, сов. в. досипатися, пллюся, пішся, ил. Досыпаться, доспаться. До білого волоса доспався. Стор. I. 67. Ой поспи, поспи, красная дівко, та доспіши до горя. Грин. Ш. 262.

Досіпка, ки, ж. Досыпка. Ум. Досіпонька.

Досипляти, ляю, еш, ил.=II. Досипати. Молоди дівчина нічки досипле. Мет. 362.

Досіпонька, ки, Ум. отъ досіпка.

Досіпувати, пую, еш, ил.=I. Досипати

Досіта, нар. Досыта. Ми їмо з корита, та до сита, а ви з блюда, та до худа. Ном. № 1614.

Доситішати, шаю, еш, ил. Пожирѣть, потолстѣть. Я все буду пастись, та її доситішаю. Рудч. Ск. I. 1.

Досить, нар. Достаточно, довольно. Мудрій голові досить дві слові. Ном. № 5912. У мене добра досить. Борз. у.

Досихання, на, с. Досыханіе.

Досихати, хаю, еш, сов. в. досихнути и досхнуті, досохти, схну, неш и схнү, неш, ил. Досыхать, досохнуть. Хліб уже досихає. Васильк. у. Викинъ сорочки на тин, нехай досохнутъ. Харьк. у.

Досі, нар. 1) До сихъ поръ, до этой поры. Чужі люде полудніуютъ, ми її досі не їли. Мет. 321. 2) Уже, въ настоящее времѧ. Та годі сидити та пора летіти, досі плачуть та маленькій діти. Мет. 257. Я думав, що досі вже її пороблено все. 3) До сего мѣста.

Досівання, ня, с. Досъваніе.

Досівати, ваю, еш, іл=**Досіювати.**
Досіль, нар.=Десі.

Досіпати, паю, еш, гл. 1) Додергать.
2) Достать, добыть. *А що, синку, досіпав
де грошенят?—Досіпаеш!.. таке тепер
і стало!* О. 1862. IX. 5.

Досіпатися, паюся, ешся, гл. Додер-
гаться.

Досіювання, ня, с., и пр.=Досівання
и пр.

Досіювати, сію, сіюеш, сов. в. до-
сіяти, сію, еш, гл. Досъвать, досъять.
Не досіяв писениці до краю. Мет. 27.

Доскакати. См. **Доскакувати.**

Доскакувати, кую, еш, сов. в. доска-
кати, каю, еш, гл. Доскакивать, доска-
катъ. *Доскакує Сомко із Шрамом до про-
валля.* К. ЧР. 169.

Доскіпатися. См. **Доскіпуватися.**

Доскіпуватися, пуюся, ешся, сов. в.
доскіпатися, паюся, ешся, гл. 1) При-
дираться, придраться. *Він доскіпувався
до неї:* то чому вона не хоче... те та
друге. Мир. ХРВ. 392. 2) Дорываться,
дорваться, наброситься. *Доскіпаетися до
горілки,* що й не встане. Зміев. у.

Досклепіти, плю, пиш, гл. Окончить
арку, сводъ. „*А що досклепили?*”—*Ні,
ще й на завтра до обід осипалось.*

Доскональй, а, е. 1) Совершенный.
2) Настоящий, действительный. *Хто тут
досконалий хазяїн?* Черк. у.

Досконалість, лости, ж. Совершенство.

Доскональний, а, е=**Досконалий** 2.
Звісно, той там у школах, потім у
віську, хазяїна досконального нема. Сим.
217.

Доскоробджувати, джую, еш, сов. в.
доскородити, джу, диш, гл. Оканчивать,
окончить бороновать передъ посѣвомъ.

Доскоцький, а, е. Прыткій, уміючій
добывать. *Бач, який доскоцький, перший
вихопився.*

Доскочістий, а, е. Живой, веселый (о
музыке). *А ну йому марш!*—*I втяли
такого доскочістого, аж волосся їжиться.*
Св. Л. 231.

Доскочити, чу, чиш, гл. 1) Подпрыг-
нуть до, допрыгнуть. *Не доскочиш, бо
дуже високо.* *Доскоче конем до царівни*
(а царівна сиділа у високому терему).
Грин. I. 171. *Свого одбіг, чужого не до-
скочив.* Г. Барв. 92. 2) Дойти, достигнуть.

**По чарці, по другій, та так може й до
десятика, чи й лучче, доскочило.** Грин. II
179. 3) Достать, приобрѣсть, взять въ до-
бычу. *Оттоді то й Черевань доскочив
собі нечисленного скарбу.* К. ЧР. 4. Доб-
ре, кажуть, що шовкові брови удались,
хода павлина да вид королівський,—даж
і козака доскочила. Оsn. 1862. VШ. Вов-
ка... живцем доскочили. К. ДС. 7.

Доскребті. См. **Доскрабати.**

Доскрипіти, плю, піш, гл. Доскрипѣть
А що, доскрипіло, поки не луснуло: я
казав, що обід лясне.

Доскрабати, баю, еш, сов. в. доскrebті,
бý, бéш, гл. Доскrebывать, доскrestъ, до-
скабливать, доскоблить.

Доскрабувати, бую, еш, гл.=**Доскраби-
ти.**

Доскрабуватисл, буюся, ешся, гл. До-
скребуватися, докапуватися, добираться
Він доскрабується вже до мене.

Доскромаджувати, джую, еш, сов. в.
доскромадити, джу, диш, гл. Доскrebать,
досkrestъ. *А ми вже доскромадили буря-
ків.* Богодух. у.

Дослати. См. **Досилати.**

Дослатися, дошлюся, шлóшся, гл.
Быть въ состояніи послать. *Сонливого до-
будишися, лінівого дошлешся.* Ном. № 10842.

Дослід, ду, м. Изслѣдованіе. *Лінівий*
до історичного досліду розум.

Досліджувати, джую, еш, сов. в. до-
слідити, джу, диш, гл. Изслѣдоватъ.

Дослідник, ка, м. Изслѣдователь. *Вель-
ми поважний дослідник польської старо-
свіщины.* К. XII. 65.

Дослужити, ся. См. **Дослужувати, сл.**

Дослужувати, жую, еш, сов. в. до-
служити, жу, жиш, гл. Дослуживать, до-
служить. *Дослужу місяця та й піду до-
дому.* Васильк. у.

Дослужуватися, жуюся, ешся, сов. в.
дослужитися, жуся, жишся, гл. Дослу-
живаться, дослужиться. *Дослужитись до
великого чина.* Левиц. I. 66. *В кого жс
ми ся, рідні браття, цього дослужили?*
Бал.

Дослухати, ся. См. **Дослухувати, ся.**

Дослухатися, хаюся, ешся, гл.=**До-
слухуватися.** *Еней похнюопивсь, дослу-
хався—Сивила що йому верзла.* Котл. Ен.

Дослухувати, хую, еш, сов. в. дослў-
хати, хаю, еш, гл. 1) Дослушивать, до-
слушать до конца. *Диво та й тільки,*

каже гайдамака, дослухавши сотниківну. Стор. I. 35. 2) Слышать, услышать. **Що дослуха**—наче крізь воду проточну. МВ. (О. 1862. I. 81). Як річ таку суддя дослухав, низенько поклонивсь, потилицю почухав. Греб. 380.

Дослухуватися, хуюся, ешся и дослухатися, хаюся, ешся, сов. в. дослухатися, хаюся, ешся, гл. Прислушинуваться, прислушаться. Цесе... засичав Загнібіда, і знову почав дослухатись. Мир. Пов. II. 73. Прочитав батюшку відруге. **Баба дослухалася і вгадала, що так воно ї єсть.** Левиц. I. 70

Досмалити. См. Досмалювати.

Досмалювати, люю, еш, сов. в. досмалити, лю, лиш, гл.=**Дошмалити**

Досмеркатися, каюся, ешся, гл. Досидеться въ гостяхъ до сумерекъ. От я и досмеркалася. Гадяч. у.

Досмикати, каю, еш, сов. в. досмікати, каю, еш, гл. Додергивать, подергать

Досмікатися, каюся, ешся, гл. Додергаться.

Досмікування, ня, с. Додергивание.

Досмікувати, кую, еш, гл.=**Досмікати.**

Досмолити. См. Досмоловати.

Досмолитися, люся, липся, гл. Досмолиться.

Досмоловати, люю, еш, сов. в. досмолити, лю, лиш, гл. Досмаливать, то смолить.

Доснітися, снюся, снішся, гл. Окончиться сну. Сей сон мені, Заїро, не доснівся. К. МБ. XI. 145.

Доснідати. См. Доснідувати.

Доснідатися, даюся, ешся, гл. Дозавтракаться.

Доснідувати, дую, еш, сов. в. доснідати, даю, еш, гл. Оканчивать, окончить завтракать. Доснідуй ужс швидче, бо день не стойть. Харьк.

Досновигати, гаю, еш, гл. Доплестись.

Досновигатися, гаюся, ешся, гл. Дослються, дошататься.

Досніувати, ную, ёш, гл. Окончить основу (въ тканьѣ).

Досніуватися, нуюся, ёшся, гл. Оканчиваться основѣ (въ тканьѣ). 2)=**Досновигатися.**

Досбвдати(ся), даю(ся), еш(ся), гл.=**Досовкатися.**

Досбвкатися, каюся, ешся, гл. До плестись, добратися. Та вже и нерано.

Поки то досовкаюся додому. Осы. 1862 VI. 31.

Досоліти, ся. См. Досолювати, ся.

Досолбджувати, джу, еш, сов. в. досолодіти, джу, діш, гл. Добавлять добавить сладкаго куда нибудь.

Дособлювати, люю, еш, сов. в. досоліти, лю, лиш, гл. Досаливать, досолить Не досолить,—не доєсть. Ном. № 12379 Треба досолити огірки. Васильк. у.

Досолюватися, люся, ешся, сов. в. досолітися, люся, лишся, гл. Досаливаться, досолиться.

Досох(ну)ти. См. Досихати.

Доспати, ся. См. Досипати, ся.

I. **Доспівати.** См. Доспіувати.

II. **Доспівати, вяю, еш, сов. в. доспіти, пю, еш, гл.** Дозрѣвать, дозрѣть. **Доспіла еси, моя ясочки, як повний колос на ниві.** К. Ория. (ЗОЮР. II. 200). **Нехай цвіте, нехай тим часом доспіває.** Г. Арт. (О. 1861. Ш. 96).

Доспіувати, вую, еш, сов. в. доспівати, вяю, еш, гл. Донѣвать, допѣть.

Доспілий, а, е. Спѣлый, созрѣвшій **Доспіле яблуко.** Левиц. Шов. 290.

Доспіти. См. II. Доспівати.

Доспіх, ху, м. Успѣхъ, успѣшность. А в ділі все нема доспіху.—куди ні глянеш,—все не те. Алв. 9.

Доспорожнітися, няюся, ешся, гл. Все опорожнить до того, что... **Доспорожнялася ужє: затого і на кашу нічого.**

Дѣста, нар.=**Досить.** Гол. Ш. 219.

Доставати, стаю, ёш, сов. в. достасти, ну, неш, гл. 1)=**Діставати.** У такого ї чорт ладану не достане. Ном. Ой хто мені царь зілля достане, той зо мною на рушничку стане. Мет. 104. Ідіть зо мною на Черкеню долину гуляти, слави лицарства козацькому війську доставати. Макс. (1849). 82. Над річкою над Дунаем орли загравали, а козаки отамана з неволі достали. Мет. 429. У неділю города достали. 2) Доставать, достать, достигать, достичь. **До пліч достати.**

Доставатися, стаюся, ёшся, сов. в. достастися, таюся, нешся, гл.=**Діставатися.** 1) **Пішла душа по руках, та ї чортові досталася.** Ном. № 8836. **Не попущу тебе, мила, іншому достатися.** Мет. 40. 2) **Стоять над морем: ніяк на острів не достанеться.** Рудч Ск. Як

достанусь у столицю, то я вас нагороджу. Рудч. Ск. II. 160. ЗОЮР. II. 28.

Доставляти, влажо, еш, гл. Доставлять. Під тую свічку шість волів запрягли, під Почаївську гору в монастир доставляли. Чуб. I. 162.

Досталь, нар.=Доволі. Черк. у.

Достарчати, чаю, еш, гл. Доставлять. Коням достарчали вволю сіна й вівса. Левиц. I. 504.

Достаточність, ности, ж. Достаточність, достатокъ. Достаточність показує статечність. Ном. № 1363.

Достатне,—ньо, нар. 1) Достаточно, за житочно. У роскошах жили, не так щоб уже дуже, а достатньо таки. Лебедин. у. 2) Вдоволь. У його усього достатньо. НВолын. у.

Достатній, я, е. Достаточный, зажиточный. На все достатній і на лихо не жаден. Ном. № 2013. Достатня одежда. Шевч. (О. 1861. X. 4). 2) Обильный. Достатня паша. Ішук. I. 78.

Достаток, тку, м. Достатокъ, довольство, изобиліе, средства. Достаток чинить статочъ. Ном. Тоді любва бере, як достаток є. Ном. № 8921. Він при достатку. Черк. у. Достаток добрий у його. Черк. у. Як би у мене достатки, то я б учився. Ромен. у. Хто буде ховати (мерця)? На які достатки? Мир. Пов. II. 115. У достатку живé. Живеть безб'ядно. Въ твор. пад. употребляется въ видѣ нарѣчія, въ значеніи: достаточно, вдоволь. Аби хліба було достаткомъ, а про яблука жити можно. Каменец. у. Ум. Достаточок. Сим. 227.

Достача, чі, ж. 1) Часть, слѣдуемая мельнику за помоль? 2) Изобиліе. 3) Необходимый для работы материалъ. Аби вана достатча, а ми хоч який віз, то зробим.

Достачання, ия, с. Доставка, поставка. Достачати, чаю, еш, сов. в. достачити, чу, чиш, гл. 1) Доставлять въ нужномъ количествѣ. Аби достачали, я зроблю як слід, А мед-вино поплачу, сіновес достачу. Мет. 46. А ви думали, грошай у мене нема? Достачу, не бйтесь! Лебедин. у. 2) Быть достаточнымъ, доставать. Не достача на сорочку.

Достачування. См. Достачання.

Достачувати. См. Достачати.

Достеменісінський, а, е. Точнехонько

такой. Достеменісінсько такий віл, як у мене. Черк. у.

Достеменісінсько, нар. Точнехонько такъ.

Достемено, нар. Точно, точь въ точь. Достемено так робиш, як той баран. Рудч. Отак достемено і у нас. Шевч. (О. 1861. X. 5).

Достерегті. См. Достерігати.

Достерігати, гаю, еш, сов. в. достерегті, режу, жеш, гл. Слѣдить, выслѣдить, наблюдать. Я достерігаю всяку річ. НВолын. у. Таки достериг вовка. Радомисл. у. Я достеріг, де вони дівається. НВолын. у. Про що мене що дня достерігати і цілิตись на мене що години. К. Іов. 17.

Достигати, гаю, еш, сов. в. достигти, гну, неш, гл. Созрѣвать, созрѣть. Надійшли жнива, достигла Василева пшениця. МВ. I. 124.

До-сто-біса, нар. Очень много. См. До-

До-сто-бісового батька = До-сто-біса. См. До.

Достогнатися, гнуся, нешся, гл. Достонаться.

Достойний, а, е. Достойный. Чи достойні ж сі вспри Дніпровій, щоб трактувати з ними по людськи? К. ЧР. 336.

Достойність, ности, ж. Достоинство. Башт. 12.

Достойно, нар. Достойно. За віру християнську достойно і праведно стати. Мет. 418.

Достотній, я, е. Точь въ точь, совершенно похожій.

Достотно, нар. Точно, точь въ точь. Черк. у.

Достоту, нар. Точь въ точь. Вона дивилась на жовте й підсінняне батьківське лице.... і злякалась, думаючи, що колись такий достатоту буде її чоловік. Левиц. Пов. 279.

Достювання, ия, с. Доставаніе.

Достювати, тою, еш, сов. в. достояти, тою, іш, гл. 1) Доставать, достоять. І в церкві достояла мов спокійна. МВ. I. 102. 2) Дозрѣвать, дозрѣть. (Конопелькам) не дали вітри да достояти. Грин. III. 122.

Достоятися, юся, ішся, гл. Достояться. Достоялася з кумою, що вже й корова з череди прийшла. Чернig. у.

Дострибати. См. Дострибувати 1.

Дострибатися, бáюся, вшся, гл. Допрыгаться.

Дострібувати, бую, еш, гл. 1) сов. в. дестрибати, бяю, еш, гл. Допрыгивать, допрыгать до чего либо. 2) сов. в. дестрибнуты, биу, неш, гл. Допрыгивать, допрыгнуть до чего либо.

Достригати, гаю, еш, сов. в. дестригти, жу, жеш, гл. Достригать, достричъ Стрижже стрижій чоловіка, дестриг до вуха. Миж. 121.

Достригатися, гаюся, ешся, сов. в. дестригтися, жуся, жешся, гл. Достригаться, достричъся.

Достругати, ся. См. **Достругувати**, ся.

Достругувати, гую, еш, сов. в. дестругати, гаю, еш, гл. Достругивать, достругать.

Дострігуватися, гуюся, ешся, сов. в. дестругатися, гаюся, ешся, гл. Достругиваться, достругаться.

Достукати, ся. См. **Достукувати**, ся.

Достукування, ня, с. Достукиваніє.

Достукувати, кую, еш, сов. в. дестукати, каю, еш, гл. Достукивать, достучать.

Достукуватися, куюся, ешся, сов. в. дестукатися, каюся, ешся, гл. Достукиваться, достучаться. Під вікно він підїзжує та й достукується. Лавр. 26.

Доступ, пу, м. Доступъ. Прозьба достула має. Ном., стр. 286, № 4466.

Доступати, пяю, еш, сов. в. деступити, плю, пиш, гл. Приступать, приступить, подходить, подойти. Що мені тепер на світі робити? Як мені тепер до жінки доступити? Хата. 69. Відьми скільки будуть мучитися..., а до тебе не доступлять. Грия. I. 69.

Доступатися, пяюся, ешся, сов. в. деступитися, плюся, пишся, гл. Доступатися, доступиться, подходить, подойти, добираться, добраться, приближаться, приблизиться. Чого зблідла? Чого бойшся? Сюди не доступляться. К. (Хата. 165). Обридло вже мені жити на селі. Надумавсь я до царя доступитись: хочу подивитись на царя й на царицю. К. (О. 1861. IV. 39). Коли б мені знайти оселю Божу, і до його престолу доступитись. К. Іов. 51.

Доступний, а, є. 1) Доступный. Люде живуть доступні такі, привітні. МВ. II. 96. 2) Уміючій легко ко всякому проникнуту, втереться въ довѣріе. Се провідала та Катря, облетавши села: жінка хитра, доступная, гарна і весела; хотіть до кого підлеститися і що хоче

знає, тайну з серця, слово з рота, відбажа, виймає. Мкр. Н. 7—8.

Достягати, гаю, еш, сов. в. дестягти, гнú, неш, гл.—**Досагати** 1—3. АД. I 258. КС. 1883. II. 391. Грин. II. 113 1) Коло броду беру воду, не достягну дна Чуб. V. 224. 2) Нехай найменшии брат добре дбає, хоч навколошки встави і військову суренку в головах достяга! Макс. (1849), 18.

Досування, ня, с. Придвиганіє.

Досувати, баю, еш, сов. в. досунуты, ну, неш, гл. Додвигать, додвинуть.

Досуватися, ваяся, ешся, сов. в. досунутися, нуся, нешся, гл. Придвигатися, придвищуватися.

Досу́гий, а, е. Престарѣлый. Це дуж досуга жінка: літ з вісімдесят. Кременч.

Досукати. См. **Досукувати**.

Досу́кування, ня, с. Досучиваніє.

Досу́кувати, кую, еш, сов. в. досукати, каю, еш, гл. Досучивать, досучить. (Че сяду та ниток досукаю. Богодух. у.

Досу́нути, ся. См. **Досувати**, ся.

Досушити, ся. См. **Досушувати**, ся

Досу́шувати, шую, еш, сов. в. досушити, шу, шиш, гл. Досушивать, досушить.

Досу́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. досушитися, шуся, шишся, гл. Досушиваться, досушиться.

Досхнуты. См. **Досихати**.

До-схожу, нар. Вволю, сколько угодно. Ком. I. 21.

Досхті. См. **Досихати**.

Досягати, гаю, еш, сов. в. досягти, гнú, неш, гл. 1) Доставать, достать до чего, хватать, хватить до чего. І кривими руками мене ловлять, досягають. К. Псал. 133 Бють так, як і велики паничі, аби рука досягла. МВ. I. 99. Один чумак сало став їсти, із лаганця досягши, а другий люльку запалив. Рудч. Ск II. 171. 2) Достигать, достичь чего. 3) Достать, брагъ, взять. 4) Доставать, достать, добывать, добыть. Молока досягти.

Досяяти, сяю, еш, гл. Окончить сіять. Що і у батька да і одна дочка, да не дали люде да догуляти, русою косою да домаяти, червоним косничком да досяяти. Грин. III. 122.

Дотанцюбувати, вую, еш, сов. в. дотанцовати, цюю, еш, гл. 1) **Дотанцовывать**, дотанцовывать. „Твій батько вмер!“—Постій трохи, дотанцюю. Ном. № 10078.

·2) Дойти, танця. *Дотанцював аж до брами.* Шевч. 270.

Дотанцюватися, цюю, ешся, гл. 1) Танця дойти до чого. 2) Дотанцоваться до чого.

Дотарабанити, ию, ниш, гл. Дотащить, донести. *Насилу дотарабанила мішок,— дуже важкий.* Богодух. у.

Дотарабанитися, нюся, нишся, гл. Доташтися. *Очі завидючі: назбирала кислиць стільки, що всилу дотарабанилася з їми додому.* Богодух. у.

Дотаскати, ся. См. *Дотаскувати*, ся.

Дотаскувати, кую, еш, сов. в. **дотаскати**, каю, еш, гл. 1) Дотасківать, доташтіть. Мнж. 40. *Насилу дотаскав його, такий великий.* 2) Истасківать, истаскать, донашивати, доносить (объ одеждѣ).

Дотаскуватися, куюся ешся, сов. в. **дотаскатися**, каюся, ешся, гл. Дотасківаться, доташтися, съ трудомъ доходитъ, дойти.

Дотекти. См. *Дотікати*.

Дотеп, шу, м. Остроуміє, искусство.

Дотепа, пи, ж. 1) Способность, умъннє. *Гуляти часто до півночі в пісні, в пари, у лави, в жгут; кому ж із них була дотепа, то в гроши грали в сім листів.* Котл. Ен. 2) Способный человѣкъ.

Дотепер, нар. До настоящаго времени, до сей поры. *Бідив я, та й дотепер біду.* Каменец. у. Як тримав я пойдінка (11 десятин) тоді, та й дотепер тримаю. Каменец. у.

Дотепний, а, е. Способный. *Дотепна до всякого діла.* Шевч. 296. *А в нас такого дотепного коваля ізроду не було.* К. ЧР. 331.

Дотепник, ка, м. Способный мужчина, дока, молодецъ.

Дотепниця, ці, ж. Способная женщина.

Дотепність, ности, ж. Способность, дарование. *Так даремне потратив свої силы человік з науковою, з широю охотовою, та й не без дотепності.* Драгом. Передм. Пов. Федък. *Не було дотепності самому додуматись.* Ком. І. 48.

Дотено, нар. Способно, искусно.

Дотепре, нар.=Дотепер.

Дотерпти. См. *Дотерплювати*.

Дотерплювати, плюю, еш, сов. в. **дотерпти**, плю, піш, гл. 1) Вытерпливать, вытерпѣть. Я знаю, він не дотерпить. НВолын. у. 2) Выносить, вынести, претер-

пѣвать, претерпѣть. *Дотерпіла лиха в походах.* Левиц. Пов. 24.

Дотерти, ся. См. *Дотирати*, ся.

Дотесати, ся. См. *Дотісувати*, ся.

Доти, дотиль, дотіль, нар. До тѣхъ поръ, до того времени. *Доти лях муртив, доки не наївся.* Ном. № 876. *Доти ходив, доки не наклав головою.* Ном. № 10050.

Дбтик, жу. Осязаніс.

Дотика, ки, ж. Укоръ.

Дотикання, ня. с. Прикосновеніе.

I. **Дотикати**, каю, еш, сов. в. **доткнути**, тнú, неш, гл. 1) Дотрагиваться, дотронуться, прикасаться, прикоснуться. 2) Колоть, уколоть, уязвлять, уязвить словами.

II. **Дотикати**, каю, еш, сов. в. **доткнати**, тчú, чёш, гл. Дотыкатъ, доткать, оканчивать, окончить тканіе. Уже небагато дотикать Ярошинсі.

I. **Дотикатися**, каюся, ешся, сов. в. **доткнутися**, нуся, нешся, гл.=**Дотикати** 1. Єв. Л. XXIV. 39.

II. **Дотикатися**, каюся, ешся, сов. в. **доткніти**, тчуся, чёшся, гл. Дотыкатъся, доткаться.

Дотинати, наю, еш, сов. в. **дотнути** и **дотяті**, тнú, неш, гл. 1) Дорѣзывать, дорубливать. 2) Досаждать, допекать, пилить. Він мені дотинає за матір. НВолын. у. Хоць ти не скажеш, то скаже твоя мати да буде мені що ранку дотинати: „вставай, невістко, бодай ти здорована не встала.“ Чуб. І. 696. Він почав дотинати моєму чоловікові, що мене треба в острог за те, що я колись дотинала його жінці чамайданом. Верхнеднѣпр. у. (Залюбовск.). Словом дотина. К. Бай. 49.

Дотинатися, вяюся, ешся, гл. Дослоняться, дошататися.

Дотирати, ряю, еш, сов. в. **дотерти**, трý, трéш, гл. Дотирать, дотерѣть.

Дотиратися, ряюся, ешся, сов. в. **дотертися**, трўся, решся, гл. Дотираться, дотерѣться.

Дотичний, а, е. Касающійся чого.

Дотікати, каю, еш, сов. в. **дотекті**, течу, чёш, гл. 1) Дотекать, дотечь, оканчивать, окончить течь. 2) Дотекать, дотечь до какого либо мѣста. 3) Хватать. У вас на це толку не дотече. Зміев. у. 4) Сравниваться, сравниваться. Харків против Кийва не дотече, бо менший. Зміев. у.

Дотіль, нар.=**Доти**.

Дотіпати, ся. См. *Дотіпувати*, ся.

Дотіпувати, пую, еш, сов. в. дотіпáти, паю, еш, гл. Дотріпувати, дотрепать, оканчивать, окончить очистку льна или пеньки отъ кострики.

Дотіпуватися, пуюся, ешся, гл. Оканчиваться очисткой (о льнѣ, пенькѣ).

Дотісувати, сую, еш, сов. в. дотесáти, тешу, шеш, гл. Дотесывать, дотесать.

Дотісуватися, суюся, ешся, сов. в. дотесатися, тешуся, шешся, гл. Дотесываться, дотесаться.

Доткáти. См. II. **Дотика́ти**.

Доткéльвий, а, е 1) Рѣзкій, говорящій колкости, обидная ветпи. Усе робила і слухалась як матір рідну (свекруху); дотклива вона була, да що,—думаю,— мені з їм жити, а не з нею. Г. Барв. 60. 2) Колкій, рѣзкій, обидный (о словахъ).

Доткlyvіstъ, вости, ж. Колкость.

Доткlyvo, нар. Колко, рѣзко, обидно. Не кажеть бо так доткливо, пані, не говоріть так згрізна до мене. Г. Барв. 344.

Доткнення, ня, с. Прикосновеніе.

Доткнутi, ся. См. **Дотикати**, ся.

Дотлівати, вай, еш, сов. в. дотліти, лію, еш, гл. Дотлівать, дотлѣть. Тліла іскра, тихо дотлівала на роспутті широкому, та й гаснути стала. Шевч. 236.

Дотля, нар.=**Доти**. Дотля собі погуляю, поким молоденка. Гол. II. 410.

Дотовкти, вчу, чёш, гл. Дотолочь.

Дотовктися, вчуся, чёшся, гл. 1) Дотолочься. 2) Довозиться.

Дотовп, пу, м. Доступъ. Дтовпу немає. За тѣснотой, давкой нельзя прописнуться, пробраться. Черк. у. А далі, далі, спасибі людям, як розвередувались та розібрались добре та пустили на всі заставки, так і дотовпну нема в пеклі. Кв. II. 187.

Дотбвпитися. См. **Дотовилюватися**.

Дотбвлювання, ня, с. Дотискиваніе.

Дотбвлюватися, лююся, ешся, сов. в. дотбвпитися, плюся, пишся, гл. Протискиваться, прописнуться, пробираться. пробраться: Дивіться на його сьогодня, бо завтра не дотовпитеся. Ном. № 9238.

Дотовплáтися, ляюся, ешся, гл.=**Дотовлюватися**.

Дотопти, ся. См. **Дотоплювати**, ся и **дотопляти**, ся.

Дотблювати, юю, еш, сов. в. дотопти, плю, пиш, гл. 1) Оканчивать, окончить расплавку чего на огнѣ. 2)—піч. Оканчивать, окончить топить въ печкѣ.

Дотоплюватися, лююся, ешся, сов. в. дотопйтися, плюся, пишся, гл. 1) Оканчиваться, окончиться (о расплавкѣ). 2) До тапливаться, дотопиться (въ печи).

Дотоплáти, ляю, еш, сов. в. дотопйтія, плю, пиш, гл.=**Дотоплювати**.

Дотоплýтися, ляюся, ешся, гл.=**Дотоплюватися**.

Доторгувати, гую, еш, гл. Доторговать. окончить торговлю.

Доторгуватися, гуяся, ешся, гл. 1) Доторговаться. Доторгувався, що вже ні краму, ні грошей нема. Харьк. 2) Сторговаться.

Доторкáти, каю, еш, сов. в. доторкнúти, ну, нéш, гл.=**Доторкatisя**. Перенесу ключі не побрязкаючи, пробужу мілого не доторкаючи. Мет. 26.

Доторкáтisя, каюся, ешся, сов. в. доторкнúтisя, нуся, нéшся, гл.—чбго, до чбго. Доторгиваться, дотронуться, касаться, коснуться, прикасываться, прикоснуться. Колесо бурчить і льоду не доторкається. Св. Л. 40. Ходи тихо, як лин по дну, що ні до кого не доторкається. Ном. № 3285. Кінь його несе повище комишу, так що до землі не доторкається. Рудч. Ск. I. 107. Я й не доторкнуся до тебе. МВ. I. 30.

Дотбркуватися, куюся, ешся, гл.=**Доторкatisя**. Левиц. Пов. 433.

Доточити, ся. См. **Доточувати**, ся.

Дотбчка, ки, ж. Кусокъ чего-либо (ткани, веревки, доски и. пр.), прибавляемый для удлиненія. Рк. Левиц.

Дотбчувати, чую, еш, сов. в. доточити, чу, чиш, гл. 1) Дотачивать, доточить (о жидкости), доцѣлить. 2) Прибавлять, прибавить, увеличивать, увеличить. Чим Бог світлость доточив?—Огнем. Ном. № 403. Як почав я лізти і короткий мотузок не сягав аж до землі, то я візьму вгорі урву, а внизу доточу. Чуб. I. 215.

Дотбчуватися, чуюся, ешся, сов. в. доточитися, чуся, чишся, гл. 1) Дотачиваться, доточиться (о жидкости). 2) Прибавляться, прибавиться.

Дотримати. См. **Дотримувати**.

Дотримувати, мую, еш, сов. в. дотримати, маю, еш, гл. Додерживать, додержать.—слова. Сдерживать, сдержать слово. Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримає. Ном. № 4520. Перестань, ми-лий, долі нарікати, старайся тільки слова дотримати. Гол. I. 344.

Дотулити, лю, лиш, гл. Приставить.

Доту́літися, ло́ся, лишся, гл. Прижаться коснуться. *А я дуба перескочу, що й не дотулюся.* Грин. Ш. 210.

Дотьопати, паю, еш, сов. в дотьопка-ти, каю, еш, гл. Добрести. Поки то дотьопкається до села.

Дотяга́ти, га́ю, еш, сов. в. дотягти, гнú, неш, гл. Дотягивать, дотянуть, дотаскивать, дотащить.

I. **Дотяга́тися**, га́юся, ешся, сов. в. дотягти́ся, гнúся, нешся, гл. Дотягива-ться, дотянутися, дотаскиваться, дота-щиться.

II. **Дотяга́тися**, га́юся, ешся, гл. 1) До-тягаться, тянуть, тащить до какого либо времени, до какихъ либо послѣдствій. *Тя-гав на собі важке та й дотягався, що тепер лежить.* Харьк. у. *Він усе їх* (гроши з гамана) *тягав і дотягався, що коло їх і вмер.* Грин. I. 88. 2) Дотаскаться

Дотягти, ся. См. **Дотягати**, ся.

Дотáти. См. **Дотинати**.

Доúмитися, млюся, мишся, гл.=**Дорозумітися**.

Дохазяйнува́тися, нýюся, ешся, гл. Хозяйничать до какого либо времени, до какихъ либо послѣдствій. *Дохазяйнувались до такого, що в хаті й ишматка хліба не було.* Грин. II. 253.

Дохапáтися, паюся, ешся, гл. Дохва-таться.

Дóхід, хóду, м. 1) Плата, заработка. *Вставай та дохід давай, бо вже ти, ко-заченку, зовсім здоров.* (Слова знахарки націєнту). КС. 1882. X. 28. 2) Вознагражде-ніе (натурай или деньгами), даваемое колядникам. *Виносьте дохід паляницю й хліб.* Грин. III. 32. Боже, дай вечір добрий та давайте дохід довгий. Мет. 333. См. **Недохід**. 3) Платье и обувь для слуги (наймита). НВолын. у.

Дóхлий, а, є. Дохлый. Стор. I. 66.

Дохлýна, ии, ж. Дохлятина.

Дохнути, ну, неш, гл. Изыхать, дох-нуть. *Під стогом вовки дохнуть.* Ном., стр 299, № 308.

Дохнýти, нý, неш, гл. Вздохнуть. Подививсь на мене, дохнув і його не стало. Чернig. г.

Доховáти, ваю, еш, гл. Сохранить, сберечь.

Доховáтися, ваюся, ешся, гл. 1) Пря-таться до чего либо. Усе ховавсь та й доховавсь, що далі вже й нікуди. 2) Вско-мить, воспитать. З чужого чортяті не до-ховаєшся своєго дитяті. Чуб I. 302.

Доходжáти, джаю, еш, гл.=**Дохожати**.

Дохóджувати, джу, еш, гл. 1) Кон-чать, кончить хожденіе. 2) Донашивати. *Доходювали свої сіртуки, то що, щоб по-живах* (=по екзаменах у семинарі) *на-діти рясу й підрясник.* Св. Л. 130.

Доходíтелька, ки, ж. Всезнайка, опыт-ная. *Вона така доходителька: все у го-роді знає, то й мені показувала.* Зміев. у.

Дохóдити, джу, диш, сов. в. дійтý (дойтý), діайдý, деш, гл. 1) Доходить, дойти, подходить, подойти. *Став (вовк) дохо-дити до лисичиной хатки.* Чуб. Щоб ти туди не дійшов і назад не вернувся (брань). Ном. № 3766. *Дохбдити до серця.* Трогать. I чую, що говорять, і бачу їх, а до серця ніщо мені не доходить МВ. II. 12. *Дійтý до зробсту.* Вырасти. Рудч Ск. I. 99. 2) Приходитъ, прійти, заходить, зайти къ кому. Чом ти ніколи до нас не дійдеши? Харьк. *Доходили молодиці зна-комі навідати.* МВ. (О. 1862. I. 81). 3)—чогб. Достигать, достигнуть чего либо. *Святоого він дійти заміру хоче.* К. ЦН. 259. От був мій пан-отець князь, вели-кого чину дойшов. МВ. II. 32.—добrá. Быть счастливымъ, добиться счастья. *Дай тобі, Боже, щоб ти добра дійшла.* Св. Л. 114.—кінця. Оканчивать, окончить. *To сяк, то так і дійшов кінця.* Св. Л. 134.—літ. Вырастать, вырасти. Тільки що діти літ стали доходити, що вже матері і стіха, і поміч. МВ. I. 45. *Маши сина, брате, я—дочку едину; як дійдуть літ, іспаруй їх у добру годину.* К. Досв. 105.—рóзуму. Созрѣвать, созрѣть умственно. ЗОЮР. I. 20. *Став розому доходити,— сам побачив, що треба робити.* Мир. ХРВ. 46. Яка ще з нею мова? вона ще дурна,—нехай перше розуму дійде. МВ.—рúчки. Кончать покосъ. Г. Барв. 145.—соромá. Осрамляться, осрамиться. *Ой там чужая сторона,—щоб нам не дійти со-рома.* Мет. 181. 4) Добиваться, добиться, узнавать, узнать, вникать, вникнуть, из-слѣдоватъ, выслѣдить. *Вони доходять по книжках що від чого взялось.* Ромен. у. *Знайшли пупта у Семена та по тому й дійшли, хто коня вкраї у Івана.* Волч. у. Чи не дійдемо, які там у неї думки. МВ. (О. 1862. Ш. 36). *Він до всього дохбдє.* Онъ во все вникаеть. Харьк. 5) Кончаться, кончиться. *Через тиждень мені місяць дійде, як тут живу.* Пирят. у. 6) Кончаться, кончиться, умирать, умереть. *Там лежить такий хворий, що*

скоро мабуте дійде. Лебед. у. Уже дохode дитина. Лебед. у. Як би були води не дали, то я б дійшов уже. (Стрижевск). Із лошими її дійшла кобила. НВолын. у.

Дохбдитися, хόджуся, дишся, сов. в. ді(о)йтися, дійдуся, дешся, гл. 1) Приходить, прійти, доходить, дойти до чого, кого. Дійде́ться ряд. Придеть чередъ. Константиногр. у. 2)—до кого. Дойти, доходить до св'єд'вня кого. До царя те дійшлося. Рудч. Ск. I. 82. 3) безл. Приходиться. Як мені доходилося—він знає. Черк. у. Побки там ще до чого дійде́ться! Пока еще что будетъ. Кв. II. 100.

Доходитися, джуся, дишся, гл. 1) Доходитися. Доходить, що її хвоста збувся. Ном. № 8780. 2) Находиться, уходиться. Доходились ніжки, доробились ручки. Ном. № 8234. 3)—чого. Доходиться до бѣды, нажить бѣду.. Не ходи, мій синоньку, доходитися лиха. Млр. л. сб. 339.

Дохожалій, а, е. Взрослый, въ лѣтахъ. О. VII. 39. *Дохожалий таки був парубок, та її умер. Канев. у. Дівка вже дохожала, не сьогодня—завтра заміж піде.*

Дохожалість, лости, ж. Пожилая лѣтга. *Не вважаючи на свою дохожалість, вона любила молодитись.* Левиц. Пов. 168.

Дохожати, жаю, єш, гл.=Дохбдити. 1) *Нехай би нас стали козаки зачувати, до нас дохожати, смрти нашої дрглядати.* Макс. (1849), 18. 2) *Я до тебе, дівчинонько, я до тебе дохожав, я до тебе, серце мое, чорну стсіжку уппоптав.* Млр. л. сб. 310. *Слічна панна да там дохожала, злото пазірала, золотару дала.* Чуб. Ш. 391. 3) *До розуму дохожати.* Созревать умственно. Сталі тії сини до розуму дохожати, стали собі молодії подружжя знакожати. Мет. 347.

Дохождати, даю, єш, гл.=Дохожати. *До отця; до матки дохождати.* АД. I. 120.

Дохóжий, а, е=Дохожалий. *Дівка вже дохожа, пора сватати.* Борз. у.

Дохóжувати, жую, єш, гл.=Дохожати.

Дохтор, ра, м. *Доктор, врачъ. Добристир, паке доктор, я то з жінкою приїхав; срок рублів положу, викуруй мі, я тя прошу.* Чуб. V. 1085.

До-хúда, нар. Їсти до худа. Єсть такъ, чтò щда не идетъ вирокъ. *Ми їмо з коринтою доситіа, ви же їстє з блюда до-худа.* Ном. № 1614.

Доцарювати, рюю, єш, гл. Доцарство-

вать. *По всьому царству постинать малих дітей, а то погані нам не дадуть доцарювати.* Шевч. 638.

Доцикатися, каюся, вшся, гл. Договориться ци (зовъ козы). Употреблено въ вертепной драмѣ въ слѣд. сценѣ: *Клим Ци-ци! Коза: Меее! Клим: Ци-ци! Коза Меее!* Прячется подъ Иродовъ тронъ. *Клим Отеж доцикався! її козу, загубив.* Маркев. 63.

Доціджувати, джую, єш, сов. в. доцідити; джу, диш, гл. Доціживать, доцідити.

Доціджуватися, джулюся, вшся, сов. в. доцідитися, джуся, дишся, гл. Доціживаться, доцідиться.

Доцупити. См. **Доцуплювати.**

Доцуплювання, ня, с. Дотаскиваніе какого-либо предмета.

Доцуплювати, люю, єш, сов. в. доцўпiti, плю, пиш, гл. Дотаскивать, дотасичть чо-либо.

До-цурí, нар. Все до-цурí. Все рѣшительно. Згорло до-цурí. Сгорѣло до тла. Харьк.

Доця, ці, ж. Ласк. отъ дочки. *Ox, доцю, ти моя голубко!* Котл. Ен. I. 13.

Доцяцьковувати, вую, єш, сов. в. доцяцькувати, кую, єш, гл. Оканчивать, окончить разукрашиваніе чего.

Доч, дочері, ж.=Дочка. Жени сина, коли хоч—коли можеш, давай доч. Ном. № 9330.

Дочапати, паю, єш, гл. Добраться, волоча ноги, съ трудомъ. *Присмерком дочапали до хутора.* МВ. (О. 1862. Ш. 52).

Дочапатися, паюся, єш, гл.=Дочапати. Ходити ще не вміє, а до помийниці як дочапастися, дак так і вихлюпоще всю. Г. Барв. 6.

Дочасний, а, е. Временный. *Щастя дочасне, а злидні довічні.* Ном. № 1450.

Дочасність, ности, ж. Временность.

Дочасно, нар. Временно.

Дочастовувати, вую, єш, сов. в. дочастувати, тую, єш, гл. Оканчивать, окончить погчівати.

Дочастуватися, туюся, єшся, гл. Доугощаться.

Дочвалати, лаю, єш, гл. Доплестися, добрести. *Вулкан, до кузні дочвалавши, будить зачав всіх ковалів.* Котл. Ен. V. 20.

Дочекання, ня, с. Ожиданіе. *А не дочекання твоє, щоб я тобі кланявся.* Волын. г.

Дочекати, каю, еш, гл. Дождаться. Бодай ніхто не дочекав в чужім кутку сидти. Ком. № 1867. Щоб усі святки пересвяткували, другого року дочекали з миром, покоем, добрым здоров'ям. Чуб. Ш. 356.

Дочекатися, каюся, ешся, гл. Дождаться. Так тяжко добра дочекатися, як з каміння. Ном. № 2028. Коли то того дочекається. Ном. № 5622.

Доченька, ки, ж. Ум. отъ дочки.

Дочер, рі, ж.=Дочка. Коли б я знат, чий то син воював, то б я за його свою дочер oddав. Чуб. Ш. 278.

Дочесати, ся, См. Дочісувати, ся.

Дбечка, ки, ж. Ум. отъ дочки.

Дочимчикувати, кую, еш, гл. Дойти куданибудь скоро.

Дочиста, нар. Совершенно все. Ззили цілого кавуна дочиста. Левиц. Пов. 229. **Накинемо злишку по копі, чи ї по рублю, то, ей, розберуть дочиста.** Кв. II. 13. **Забрав усе дочиста.**

Дочистити. См. Дочищати.

Дочитати, ся. См. Дочитувати, ся.

Дочитувати, тую, еш, сов. в. дочитати, таю, еш, гл. Дочитывать, дочитать. Той, стоя перед образом, дочитував своїх молитов. К. ЧР. 53. **Дочитавши, Еремія зобгав у жмені лист.** Стор. М. Пр. 88.

Дочитуватися, туюся, ешся, сов. в. дочитатися, таюся, ешся, гл. Дочитываться, дочитаться. Стійте у церкві та слухайте: ніч не довга, не забарятися до Христа дочитатись. Кв. II. 179.

Дочісувати, сую, еш, сов. в. дочесати, шу, шеш, гл. Дочесывать, дочесать. Оттаке щастя було і в батька,—промовила Ганя, вертаючись у хату і дочісуючи косу. Левиц. I. 196.

Дочісуватися, суюся, ешся, сов. в. дочесатися, шуся, шешся, гл. Дочесываться, дочесаться.

Дочки, ки, ж. Дочь. І появив він (Адам) сини і дочки. К. Св. П. I. кн. М. V. 4. **Вона князька дочка.** МВ. II. 32. **Не веліла мати одновиній дочки брати.** Мет. 81. **Ум. Дбченка, дочечка:** Чуб. II. 69. Кв. I. 15. **Встань, моя дочеко, встань, мож галочко.** Млр. л. сб. 125.

До-чміги, нар.=До-шміги. Тобі там буде не до-чміги. Котл. Ен. Ш. 17.

Дочувати,чувáю, еш, сов. в. дочути, чую, еш, гл. Хорошо слышать, хорошо услышать. Кличу тебе серденятком, ти

не дочуваси. К. Досв. 131. **I ноги не держутъ, і не дочуваю, і не добачаю.** Стор. I. 135. **Глухий не дочує, то вигадає.** Ном. № 8564.

Дочуватися, вяюся, ешся, сов. в. дочутися, чуюся, ешся, гл. Слышать, услышать. Рудч. Ск. II. 206. К. ЧР. 138. ЗОЮР. I. 116. **Уранці дочуваемся, аж коні наші у пана: на житі занято.** НВолын. у. Як дочується старшина, що ми його ласмо,—буде нам. Волч. у. **Нептун дочувсь в скляних будинках, що прорубу закричав Еней.** Котл. Ен.

Дочумакувати, кую, еш, гл. Окончить чумачество.

Дочумакуватися, куюся, ешся, гл. Заниматься чумачествомъ до какого либо времени, до какихъ либо послѣдствій. Отак чумак дочумакувався. Ном. № 1756.

Дочути, ся. См. Дочувати, ся.

Дочутний, а, е. Чуткій. Які ви дочутні! Новомоск. (Залюбовск.).

Дочухна, ни, ж. Дочь.

Доччин, на, не. Дочерній, дочеринъ.

Дошарувати, рую, еш, гл. Домыть (мочалкой). Чи вже дошарувала підлогу? Васильк. у.

Дошаруватися, руюся, ешся, гл. Домыться (о вымываніи при помощи тренія щеткой, мочалкой и т. п. твердой поверхности, напр. стола).

Дошвондяти, даю, еш, гл. Добрести. Не вам кажучи, нагрів трохи чуба, поки дошвендяв до вас. Кв.

Дошвондятися, даюся, ешся, гл. Добродить, дошляться до какого либо времени, до какихъ либо послѣдствій.

Дошептати. См. Дошіптувати.

Дошивати, вяю, еш, сов. в. дошити, шию, еш, гл. Дошивать, дошить.

Дошиватися, вяюся, ешся, сов. в. дошитися, шиюся, ешся, гл. Дошиваться, дошиться.

Дошімрати, рапю, еш, гл. Докопаться, добраться, узнать, догадаться. Та я се тільки вам призналась, що не знаю, а чужі зроду того не дошімрають, нехай хоч цілий день питаютъ. МВ. (О. 1862. Ш. 37).

Дошіптувати, тую, еш, сов. в. дошептати, ччу, чеш, гл. Дошептывать, дошептать.

Дошка, ки, ж. 1) Доска. Не тра, ма-ти, не тра, мати, попа турбузати: чтирі дошки, сажень землі, то ї буду.

лежати. Чуб. Ш. 154. 2) Родъ скамъи въ водѣ возлѣ берега, на которой женщины моютъ бѣлье и пр. *Ой на ріцї та на дощечці, там дівчина та полошеться.* Мет. 118. 3) Лопасть руля у плота. См. **Керма.** Шух. I. 181. 4) Судна дбшка? *Пам'ятатиме до нових вінків і до судної дошки, покуль аж пороху на очі насиплють.* Ном. № 3645. Ум. **Дощечка.** Ном. № 5227.

Дошкандивати. баю, еш, гл. Дойти, хромая.

Дошкандиватися, баюся, ешся, гл. Доходить, хромая, до известного времени, до какого либо случая.

Дошкварити. См. **Дошкварювати.**

Дошкварювати, рюю, еш, сов. в., **дошкварити,** рю, риш, гл. Дожаривать, дожарить (о жирѣ).

Дошкrebти, бу, бёш, гл., и пр.=**Доскребти** и пр.

Дошкулити. См. **Дошкуляти.**

Дошкулький, а, ё=Дошкульний. *Нагаечка-доротяночка не вельми дошкулька: де ударить та по тілі,—розсядеться шкурка.* Рк. Макс.

Дошкульний, а, ё. Доимающій, дающій себя чувствовать. *Дошкульний вітер.* Чerk. у.

Дошкульно, нар. Больво. Так, братця, б'є дошкульно, що коли б були не держали, то сам був би не відержал. Ном. № 2346 на стр. 284.

Дошкуляти, ляю, еш, сов. в. **дошкулити,** лю, лиш, гл. Донимать, донять, допекать, допечь. Коли б було знаття, що гаспідська дрючина так дуже дошкуля, то песька я дитина, коли б я так робив. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 110). *Що ти з ними (запорожцями) вдієши? коли живого не дошкулиш, а то щоб мерлого.* Стор. I. 110. **Дошкулив,** мов пузою по воді. Ном. № 3938.

Дошкуркий, а, ё=Дошкульний. Я ж думала, що нагаечка не дошкурка,—як ударить, то разсядеться тіло й шкурка. Чуб. V. 598.

Дошмалити, ся. См. **Дошмалювати, ся.**

Дошмалювати, люю, еш, сов. в. **дошмалити,** лю, лиш, гл. Оканчивать, окончить обжиганіе, опаливаніе.

Дошмалюватися, лююся ешся, сов. в. **дошмалитися,** люся, лишся, гл. Обгорать, обгорѣть до конца.

До-шміги, нар. Кстати, къ дѣлу, умѣсто (употребляется преимущественно съ

отрицаніемъ). Тут щось не до-шміги. Здѣсь что то да не такъ.

До-ширу, до-ширя, нар. Совершено, дочиста. *Усе до-ширу збрали у двері.* Вона видрала з-за нігтя все до шири, все йому рассказала. Полт. См. **Шнір.**

Дошпаровувати, вую, еш, сов. в. **дошпарувати,** рюю, еш, гл. Домазывать, домазать при обмазкѣ хаты глиной, при замазываніи щелей. *Дошпаровуй уже швидче, а то ж воно висхне.* Харьк.

До-шпенету, до-шпенту, нар.=**До-щенту.** *З'їла худоба до-шпенту.* Вх. Лсм. 411.

Дошигівуватися, вуюся, ешся, сов. в. **дошигуватися,** гуся, ешся, гл. Доискаваться, доискаться, добраться, довѣваться. *Оце ледві дошигувавсь, де воно ділося.* Кіев. у.

Дошукаатися. См. **Дошукуватися.**

Дошукуватися, куюся, ешся, сов. в. **дошукатися,** каюся, ешся, гл. Доискаваться, доискаться. *Заховає кінці так, що ні жоден чоловік не дошукаеться до правди.* Кв. 279. *Що ти гріхи мої перебіраси, переступу дошукуючися грізно.* К. Іов. 22.

Дош, щу, м. Дождь. З малої хари великий дош буває. Ном. № 3842. *Мокрый дошку не боїться.* Ном. № 1477. Червона калино, чого почорніла: чи вітру боїшся, чи дошку бажаеш? Мет. 93. **Дош** аж пишти, дош як відром ілле, дош як з'ябновки. Сильный дождь. Миж. 164. Ном., стр. 13. **Дош**—як крізь сіто. Мелкій дождь. Миж. 164. Курячий дош, з сбнцем дош, свинячий дош, сліпий дош. Дождь сквозь солнце. Ном. № 570. Ум. **Добщик,** добщичок. **Дошику,** дошику! зварю тобі борщику в новенькому горщику, поставлю на дубочку: дубочок схитнувся, а дощик линувся—цебром, відром, дійничкою над нашою пашничкою: Ном. № 334. *Ой дошику-накрапайчику, накрапай!* Ном. № 13389. Ук. **Дошище.**

Дощаий, а, ё. Досчатый. Шавлор. у. **Дощана криша.** О. 1862. I. 76.

Дошевий, а, ё=Дошовий 2.

Дошево, нар. Дождливо. На дворі дошево та холодно Шух. I. 189.

До-щенту, нар. До основавія, до тла, совершенно. О. 1862. VI. 63. *I тілько що простяг свое в багаття рило, а полом'я його до-щенту обсмалило.* Греб. 386. *Налетить; як той вихор нагальній, до щенту викорчує.* МВ. I. 138.

До-щерця, нар. До дна, до остатка. **До-щерця повибірали воду в колодязі.** Харьк. I що взнаю, добродій, все до-щерця росказжу. Сніп. 107.

До-щети, нар.=До-щенту.

Дощечка, ки, ж. 1) Ум. оть дошка. 2) Инструментъ у ткачей: дощечка съ рукоятю и съ просверленными въ равныхъ разстояніяхъ отверстіями, сквозь которыя проходятъ нити при снованіи ихъ па снувалку. МУЕ. Ш. 16.

Дощик, ка, дощичок, чка, м. Ум. оть дощ.

Дощина, ни, ж. Небольшая доска, дощечка. Ум. Дощінка. Мик. 480.

Дощистий, а, е=Дощуватий.

Дощіще, ща, м. Ув. оть дощ.

Дощовий, а, є. 1) Дождевой. За хмарами дощовими горить, сяє ясне сонечко. К. Досв. 181. Заміж іти—не дощову годину перостоять. Ном. № 8851. А як стане дощик накрапати, то знай, що твоя жінка дощовою росою умивається. Рудч. Ск. II. 102. 2) Дождливый. Дощове літо. Кролев. у. Вода дощова не солона. Ком. I. 16.

Дощовитий, а, е=Дощуватий. Цей місяць увесь дощовитий. Зміев. у.

Дощомір, ру, м. Дождеміръ.

Дощуватий, а, е. Дождливый. Дощувате літо. Черк. у.

Доюн, на, м. Удої? По два доюни їдуть. Ном. № 13739. Такий доюн, що куди. Ном. № 1628.

Доянка, ки, ж. Время доспія.

Дояр, ра, м. Доильщикъ овецъ. Херс. г.

Доярка, ки, ж. Доильщица. Стала за доярку до корів. Св. Л. 322.

'Дп'ерти, ся, гл. Сокрапц. изъ одп'ерти, ся при предшествующей гласной.

Драб, ба, м. 1) Оборванецъ, бѣднякъ, босовикъ, боякъ. Мене малка годувала, в папер обвивала, за богача 'ня спроїла, а за драба дала, за пана си обіцяла,—за жебрака дала. Гол. Ш. 233. 2) Раст. *Viola arenaria* Dec. ЗЮЗО. I. 141.

Драбастий, а, е=Драбинчастий 2. Оддав Чіпці старого-старого драбастого гусарського коня. Мир. ХРВ. 364.

Драбина, ни, ж. 1) Переносная лѣстница. Вас. 195. Чуб. VII. 388. Нема тій драбини, щоб до неба достала. Ном. № 394. 2)=Драбки. Чуб. VII. 402, 403. Кол. I. 67 Занедужав чумачинко, на

драбину похилився. Мёт. 458. 3) Рѣшетка возлѣ яслей. Ум. Драбинка, драбиночка.

Драбинастий, а, е=Драбинчастий.

Драбинник, ка, м. Кузовъ телъги, обѣ драбини. (Залюбовск.).

Драбинчастий, а, є. 1)=Драбчастий. **Драбинчастий віз.** Чуб. VII. 404. 2) Въ переносн. смыслѣ о скотинѣ: худой до такой степени, что видны ребра. Мені віддаите тільки отту драбинчасту кобилу. Стор. I. 39.

Драбиняк, ка, м. 1)=Драбчастий віз. КС. 1882. IV. 93. 2) Очень худая лошадь. НВолын. у.

Драбинастий, а, е=Драбинчастий.

Драбкій, ків, м. мн. Рѣшетки, составляющія боковыя стороны телъжного ящика и имѣюція видъ небольшой лѣстницы.

Драбчастий, а, е. О возѣ: драбчастий віз. Возъ, въ ящикѣ котораго боковыя стороны состоять изъ драбків.

Драгва, ві, ж. Топъ, топкосъ мѣсто. См. Дрягва.

Драгленикій, а, е. Ум. оть драглий.

Драглий, а, е. 1) Студенистый. 2) Церепоскоп: слабый, безсильный. Ум. Драгле́нкий. Як маєш у руці що драгленьке, то пустити мусіш. МВ. (О. 1862. I. 85).

Драглина, ні, ж. Топъ, трясина. См. Драгва.

Драглинастий, а, е. Топкій. Драглинаста луга. Васильк. у.

Драглі, лів, м. мн. 1) Студенистое вещество. Драглами взялбсь. Отъ разложнія превратилось въ потужидкую массу. Картопля зімрою померзла, а на весну так драглями і взялась. Мир. Цов. II. 88. Той самий туман угорі видастися нам хмарою, а не так, як думають, що ніби то хмара схожа на драглі. Дешо. 2) Кущаць: студень. Чуб. VII. 444. 3) Раст. *Tremella mesenterica* Retz. ЗЮЗО. I. 139.

Драгліти, лію,вш, гл. 1) Превращаться въ студенистое вещество, дрожать подобно студенистому веществу. 2) Нависнуть (о тучахъ). Чи не буде снігу: там таї білі хмари драгліютъ. МВ. II. 121.

Драгні, на, с. Грязь, болото. В сіни раз-у-раз вода з стелі напікас, там же тає драгно. Черк. у.

Драговина, ні, ж.=Дряговина. Там колись болото було, а тепер така драговина, аж страшно, як ідеш. Канев. у.

Драголюб, ба, м. Раст.:а) *Mentha arven-*

sis, полевая мята; б) *Lycopus europaeus* L. ЗЮЗО. I. 127. Ум. **Драголюбчик**. Мил. 96. *Tu, Одарко, ти, голубко моя, що ти мені та за зілля дала? Дала тобі драголюбчику, ти Іванку, мій голубчику.* Чуб. V. 34.

Драгоман, на, м. Переводчикъ при посольствѣ, миссії. *A такжे пхнув він драгомана і до латинського султана.* Котл. Ен

Драгонія, нії, ж. Наємна конница, служившя въ Польшѣ. *Наряжайте драгонію, лаштуйте гармати.* К. Досв. 145.

Драгуля, лі, ж. Въ загадкѣ: лоціадь. *Хороша драгуля біжитъ як куля.* ХС. III. 65.

Драгун, на, м. Драгунъ. Чому рано не була? — Боялася драгуна. Чуб. Ш. 102.

Драгунський, а, е. Драгунокій. У їх драгунська совість. Ном. № 3170.

Дражливий, а, е. Щекотливый. У сьому дражливому ділі спустись на мене. К. ХП. 17.

Дражніти, нію, ниш, гл. Дразнить, сердитъ. *Пусти мене, моя мати, на юлиці погуляти; пусти мене, моя мати, я не забарюся, тілько хлопців подражню да й назад вернуся.* Мет. 302. Собак дражнили на дворах. Котл. Ен. 2) Прозывать, называть. *Пішли ми вп'ять по сліду і як раз у се село зайшли, як його дражнить,—не знаємо.* Шевч. 288.

Дражнітися, ніося, нишся, гл.—з ким. Дразнить, подразнивать кого. Він дражнився з Лекерою Петровною. Левиц. Пов. 237.

Дракон, на, м. Драконъ. А ти були фараони, кесарі—то погань! Погань лютая, безъ Бога, сказано,—дракони. Шевч. II. 169. **Дракон огнекрилатий**. К. МБ. II. 137.

Драла, нар. Бѣгомъ. Так я від його драла, одбіг з півгонів та й став. Стор. I. 148. Оттут то вітря скаменулись, і ну всі драла до нори, до ляса, мов ляхи, шатнулись. Котл. Ен. I. 11. **Драла дати**: Убѣжать, удратъ. Дав од неї драла не оглядаючись. Стор. I. 54. I до плуга, і до рала, і до хлопців дала драла. Ном. № 8807: **Драла дмухнути, дряпнути**. Удрать. Спалив оселю у Калиновського та й дряпнув драла. К. ЦН. 172.

Драли, лів, м. мн. Шутливо: заячі ноги. Вх. Пч. II. 6.

Дралімбона, нар.=Драла. Харьк.

Драма, ми, ж. Драма. „*Колиї. Українська драма*“. Хата, 113.

Драматичний, а, е. Драматический.

Драмованій, а, е. У Кулиша: драматический. *Драмована трилогія.* К.

Драмувати, мую, еш, гл. Драматизировать, сочинять драмы. *Драмована історія жизні обох поетів.* К. ХП. 21.

Дранджоли, жол, м. мн. Салазки, полозьями для которыхъ служать двѣ доски. Ум. *Дранджолята.* Чуб. VII. 575. См. Гринджоли.

Драненъкий, а, е. Ум. отъ драний.

Дранець, нця, м. Оборванець.

Драній, а, е. 1) Драный, порванный, въ дырахъ. *Пізнають хлопці і в драній сорочці.* Ном. № 11245. *Шинкарочко молода! Повірь меду й вина. Не повірю, не продам, бо на тобі каптан дран.* Чуб. V. 201. 2) Ободранный, облупленный. Я хоза ярая, пів бока драная, пів бока луплена. Ном. № 9267.

Драніця, ці, ж. Драница, тонкая доска отколотая или отщепленная отъ дерева (употрбл. для кровель и пр.). Ум. **Дранічка**.

Дранічина, ни, ж.=Драніця. Задачка. *Дранічина хоті яку купу звалить.* Черниг. Губ. Вѣд. 1859, № 29, стр. 209.

Дранічка, ки, ж. Ум. отъ драниця.

Дранка, ки, ж. 1) Извошенное бѣлье, изношенная одежда. Сорочечка-дранка. Грин. I. 79. *Била мене мати зранку, що порвали хлопці зранку, а я сіла та й латаю, та й на хлопців поглядаю.* Мил. 103. 2)=Драніця. Вх. Лем. 411. Ум. **Драночка**. *Не було в його ні хати, нічого, тільки сорочка-драночка на хребті.* Г. Барв. 353.

Дранія, на, с. соб. Лохмотья. Чуб. V. 1092.

Дрант, ту, м.=Дрантя. Вх. Лем. 411.

Дрантавій, а, е =Дрантивий. Гол. II. 466.

Дрантівій, а, е. 1) Изорванный, рваний. 2) Дрянной, негодный. *Дрантіва коновка. Дрантіва свита. Дрантіві колеса.* Каменед. у.

Дрантіна, ни, ж.=Дранка. *Лежить Ганна на старій дрантині, прикрита старою рядиною.* Левиц. I. 75.

Дрантогуз, за, м. Оборвашъ. *На годі кукуруза; нема мого дрантогуза, нема його і не буде, він поїхав межилюде.* Чуб. V. 1180.

Дрантя, тя, с. 1) Ветошь, старая вещь, хомотья. Св. Л. 91. *Ні в'їв, ні впив, а дрантям світить.* Ном. № 1869. Жид на же: „ти не знаєш, що купуеш“, і справді жид замість доброго—дрантя продає. Ном. № 10519. Яка там свита—дрантя саме. Канев. у. 2) Дрань, негодная вещь. *Ет, дрантя ті колеса!* Старі. Побіжси, то й розсиплються. Каменец. у. Як би добра хобила, то б варт дати 30 карб., а то дрантя. Каменец. у. Ум. **Дрантячко.** Отой жид, що дрантячко збирає, купує. Каменец. у.

Дрань, ні, ж. 1)=Дрантя. Як люде дрань, то така їх Ордань. Ном. № 7126. 2)=**Драниця.** Левиц. І. 92.

Драп, меж. См. **Дряп.**

Драпак, ка, м. См. **Дряпак.**

Драпати, драпнутi, драпонутi, гл. См. **Дряпати** и пр.

Драпатий, а, е. О вышивкѣ: драпаті уставки. Kolb. I. 48.

Драпач, ча, м. Шерстобой, употребляющий для очистки шерсти проволочная щетка. Вас. 202.

Драпачка, ки, ж. Звіздаті драпачки. Родъ вышивки. Kolb. I. 48.

Драпіжник, ка, м. 1) См. **Драпіжник.** 2) У гуцоловъ: ночной церковный сторожъ. Шух. I. 119.

Драпіка, ки, об.=Дряпіка. О. 1861 Хл. 28.

Драпкати, каю, еш, гл.=Дряпати. Вх. Уг. 237.

Драпкатися, каюся, ешся, гл.=Дряпатися. Вх. Уг. 237.

Драпуста́н, ну, м. Раст. Asalea pontica L. См. **Штанодран.** ЗЮЗО. I. 113.

Драпщем, нар.— побігти. Скоро побѣжать, скоро убѣжать. Вх. Зн. 16.

Драпцовати, цюю, еш, гл. Удирать. Вх. Зн. 16.

Дратा, ти; ж. Притѣсненіе, поборъ. Закр.

Дратва, ви, ж. Дратва. ЗОЮР. II. 92. *Що шилом приколе, дратвою прив'яже.* Грин. Ш. 300. Ум. **Дратвиця, дратовка.** Загадав швець шевчисі дратовки спрясти. Чуб. V. 818.

Драти, деру, рещ, гл.=Дерті.

Дратися, деруся, рещся, гл.=Дертися.

Дратливий, а, е. Раздражительный.

Дратливість, вости, ж. Раздражительность.

Дратованій, а, е. Раздраженный.

Дратовка, ки, ж. Ум. отъ дратва.

Дратування, ня, с. Раздраженіе.

Дратувати, тую, еш, гл. Раздражать, дразнить. К. ЦН. 179. *Буде з вас, що шляхту дурно дратували і з лукавим Острянином в степи повтікали.* К. Досв. 203. *Кожен лист, що читав він, дратував його.* Стор. М. Пр. 88.

Дратуватися, туюся, ешся, гл. 1) Дразнить. Та ну вже не дратуйся: давай дитям гостинця, а мені очіпка. Рудч. Ск. II. 168. 2) Раздражаться.

Драч, ча, м. 1) Шомполъ. Ромен. у. 2) Пильщикъ. Уже драчи поприходили з лісу від драчки. Волын. г. 2) Обдирало, сборщикъ податей. Воно б добре живлось, та драчи прокляти: двадцять п'ять карбованців за п'ять душ подушного заплати. Лебед. у. 4) Колючій кустарникъ. (Добруджа). КС. 1883. I. 59. 5) Родъ удочки для крупной рыбы при ловлѣ зимой: оловянная гирька съ крючкомъ на шнуркѣ. Вас. 189.

Драча, чі, ж. 1) Обирательство, вымогательство, поборы, взятки. *Нема життя: великі драчі.* Лебед. у. КС. 1882. IX. 568. 2) Скоры. Як менший брат оженився, то почалась між ними драча за худобу. Екатериносл. у.

Драчка, ки, ж. 1) Лѣсопильный заводъ. (Примѣръ см. при словѣ драч 2). 2) Доска. Драчу рѣзати. Пилять доски. Волын. г. 3) Плотн. инструментъ: ресмусъ. 4) Расположеніе къ ссорѣ. *Оттак і посердились, неначе хто між їми драчку вкинув.* Кіев. у.

Драчкувати, кую, еш, гл. Обивать стѣны нового дома передъ обмазкою драницами. Рк. Левиц.

Древіна, ни, ж.=Деревина. Шевч. 436.

Дрёвко, ка, с. Ум. отъ дрѣво. Деревцо. Чуб. V. 850.

Дрёвній, я, е. Престарѣлый, старый. Сим. 230. *Була то жена вельми древня і немошна.* МВ. II. 74.

Дрѣво, ва, с.=Дерево. Грин. III. 690. *А зузуля стрепенула, в темний луг полинула, сіла собі на високім древі.* Мет. 256. *Над водою посажене дерево зеленіє.* Ум. **Дрёвко.** *Помости гнізdecко й у садочку, на високім древку, на яворку.* Чуб. V. 850.

Древоруб, ба, м. Сарай для дровъ. Шух. I. 106.

Драглі, лів, м. мн.=Драглі. Вх. Зн. 16.

Дрёгло, ла, с. ? Всякое дрёгло, разные квіти. Чуб. Ш. 336.

Дрёгнүти, ну́, нéш, гл.=Дремнути. А наймит справді мов божевільний дрёгнув із поля додому. Не гледів і дороги. Г. Барв. 198.

Дреготá, тý, ж.=Дрігота. Все на бідного дрегота. Ном. № 1577.

Дрéгес, са, м.=Дригез. Він кладе дрежес за губу.

Дременути, ну́, нéш, гл. Быстро побіжать, уйти. Мир. Пов. I. 1586. А кобила як дремене, аж курява встала. Рудч. Ск. I. 1.

Дрёмлик, ка, м. Раст. *Orchis morio*.

Дремлюга, ги, ж. Птица козодой, *Carpimulgus europaeus*. Черк. у.

Дрénути, ну, нéш, гл.=Дременути. До корчми дренув. НВолын. у.

Дренчáти, чý, чáш, гл.=Деренчати. Голос їй дренчить. Св. Л. 103. Паночець давно хріп, аж вікна дренчали. Св. Л. 13.

Дрепенути, ну́, нéш, гл.=Дременути.

Дрешпáк, ка, м. У овчинниковъ: когтебообразный желѣзный гребешокъ, которымъ расчесываютъ шерсть на обработанной уже овчинѣ. Вас. 153.

Дрýвётня, дривётня, дривбтня, нí, ж.=Дрівітня. Чуб. VII. 387.

Дрýвотень, тня, м.=Дрівітня. Екатериносл. у. (Залюбовск.).

Дригавиця, цí, ж., и пр.=Дрігавиця и пр.

Дриглі, лів, м. мн.=Драглі. Вх. Зн. 16.

Дригтіти, гчý, тýш, гл.=Драгліти. О. 1862. VIII. 49.

Дриг', меж., выражаютъе быстрое одноразовое движение ногой. *Дриг ногою! круть ріжками!* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 104).

Дрýгáвка, ки, ж. Руль. Ровен. у. Волын. Г.

Дрýгáння, вя, с. Быстрое движение ногою; судорожное подергивание членовъ.

Дрýгáти, гáю, еш, одн. в. дригнúти, ну́, нéш, гл. Дѣлать быстрое движение ногою; судорожно подергиваться. *Тут уміра, а ногою ще дрига.* Ном. № 3340. Не радлях, що взяв по зубах, а він ще і ногами дригає. Ном. № 868. А Потоцкий ще гірш сміється: аж ніжками дрига та рягочеться. Стор. I. 192. I старому собаці дригають жили. Ном. № 8695.

Тепер вони сплять з перепою, не дригне ні один ногою. Котл. Ев.

Дрýгáтися, гáюся, ешся, гл. Дѣлать судорожные движения, содрогаться. Заризав барана,— і не дригався. НВолын. у.

Дрýгéз, зу, м. Изгарь табачная, остающаяся въ трубкѣ и которую потомъ кладутъ себѣ за нижнюю губу.

Дригнúти. См. Дригати.

Дригонути, ну́, нéш, гл. То-же, что и дригнти, но обозначаетъ движение болѣе сильное. „*Бісові груші!* пробудожитъ: які спілі і над самісінькою головою висять, а ні одна ж то не впаде у рот!“ I що б то дригонуть ногою та штовхнуть об цівку, то і поспались би. Стор. I. 63.

Дригúлька, ки, ж. Фигура, сдѣланная ногами, какъ бы въ тапцѣ. Задере голову (шівень)... і витупцювуеть витупцювє дригульками! Ніби її справді танцює. (им.)

Дриженéць, нцá, м.=Драглі 2. Вх. Зн. 16.

Дриженýна, ни, ж.=Дриженець. Желех.

Дрижифіст, фостá, м. Пт. горихвостка, *Phoenicurus*. Вх. Зн. 16.

Дриз, за н зу, м. Хворость. Нема ні дриза, зу. Нѣть ни прутика. Миж. 179; нѣть ничего. Миж. 162.

Дриза дати. Побѣжать, убѣжать. Як дав дриза, дак так тілько п'ятами залопотів.

Дризнúти, ну́, нéш, гл. Побѣжать, удрасти. Злякається Хома.... та кинувши москаля (що вів на мотузці), як дризне, так тілько й бачили Хому. Рудч. Ск. II. 176.

Дриль, ля, м. Снарядъ для сверленія.

Дрилювати, любю, еш, гл. 1) Сверлить дрилем. 2) Очищать крыжовникъ, смородину и т. п. отъ косточекъ.

Дрýля, лí, ж. Дырка, просверленная дрилем.

Дрýмба, би, ж. 1) Пружинный музикальный инструментъ изъ желѣза: его во время игры держать въ зубахъ, производя звукъ ударами пальца. 2) Неряха. 3) Женщина легкаго поведенія.

Дрýмбати, баю, еш, гл. Танцевать, подплясывать. Найду собі цимбали, щоб ніженеки дримбали. Чуб. V. 1155.

Дрýндати, даю, еш, гл. О лошади: бѣжать рысью. Вх. Уг. 237.

Дрýндом, нар. Рысью. Дриндом іде кінь. Вх. Уг. 237.

Дрýпи, пів, м. мн. и дрýп'я, н'я, с.

Тряпье. Ти б свое дріп'я узяв, нехай не валається отут.

Дрискуля, лі, ж.=**Дрислівка 2. Желех.**

Дрислівий, а, е. Часто страдаючій поносомъ.

Дрислівиці, виць, ж. мн.=**Дрисля**
На твого сина плаксивиці, дрислівиці.... і вся нечистота, а на мою дочку чистота, красота зо всіх сторон. Чуб. I. 118.

Дрислівка, ки, ж. 1) Дыня, имѣющая много жидкости въ срединѣ и вообще мягкая. 2) Слива скороспѣлка. Аф. 394.

Дрысля, лі, ж. 1) Понось. Забр. 2) Расг. См. Пшінка. Лебед. у.

Дрыслявка, ки, ж.=**Дрислівка 2. Желех.**

Дрислічий, а, е. Относящійся къ поносу.

Дриснá, ні, ж.=**Дрисля.**

Дристати, щу, щеш, гл. Страдать поносомъ.

Дристокбóз, зу, м. Раст. Crocus reticulatus ЗЮЗО. I. 120.

Дристун, на, м. 1) Страдаючій поносомъ. 2) Раст. Polygonum lapalifolium. Шух. I. 22. Ум. Дристунець, дристунчик.

Дристуха, хи, ж. 1) Страдающая поносомъ. 2) Разжиженный слой земли, встречающійся при копанії, напр., колодца на большой глубинѣ. 3)=**Дрислівка 1.**

Дрись! мож., выражающее звукъ при испражненіи поносомъ.

Дришля, лі, дришня, ві, ж.=**Дрисля.**

Дріб, дробу, м. 1)=**Дрібок.** Чуб. V. 1158. 2) Дробь ружейная. Аф. 394. 3)=**Дробина.** 4) Недойныя овцы. Шух. I. 190.

Дрібен, прил.=**Дрібний.** А не піде дрібен дощик без чорної хвари. Мет. 85.

Дрібка, ки, ж.=**Дрібок.** Соли дрібка. Рк. Левиц. Дрібку. Немного. Дрібку постонти і поговорити. Вх. Зн. 16.

Дрібкбвий, а, е. Большими крупинками, въ кусочкахъ (о соли и т. п.). См. Дрібчатий.

Дрібний, а, е, усъч. форма: дрібен. 1) Мелкій, дробный, небольшой, маленький. Дрібні речі у кошик поклада. НВолын. у. А я ж тую дрібну ряску зберу у запаску. Мет. 8. Заганяла дрібні пташки до бору. Чуб. Ш. 231. Сю конопельки дрібні зелененькі. Нп. Шкода як уще, бо дрібні діти має. Каменец. у. 2) Мелкоузорчатый. Вийди, вийди, дівчинонько, під

вербу густую, нехай же я подивлюся на плахту дрібную. Мст. 241. 3) Густой, частый. Дрібен дощик іде. Нп. За дрібними слізоньками світеньку не бачу. Мет. 21. Когда говорится о слезахъ, существительное часто опускается. **Дрібними** вмисляется. Покотились дрібненькі з очей. О 1862. X. 2. Дрібний лист. Мелко и густо исписанное письмо. Грин. Ш. 677. Ум. **Дрібненький, дрібнесьенький, дрібнюній.** Та й знов мережить захожусь дрібненьку книжечку. Шевч. 549. **Листячко дрібнессеньке.** Кв. II. 163. **Дрібнюні, як пшено, червоні квіточки.** Константиногр. у.

Дрібністий, а, е=**Дрібний.**

Дрібніти, ню, ніш, гл. Рѣзать, крошить, разбивать, раскалывать мельче, чѣмъ нужно. **Не дрібни бо так сахарю:** хай більші грудочки будуть. Харьк. **Не дрібни локшини:** я дуже дрібної не люблю.

Дрібнітися, ніся, нішся, гл. Раздробляться, измельчаться. **Сахаръ дрібниться на маленькі грудочки.** Кролев. у.

Дрібніця, ці, ж. 1) Мелочь, пустякъ. 2)—**плáхта.** Мелкоузорчатая плахта. **Вийди, вийди, молодище, з відром по водицю,** нехай гляну, подивлюся на плахту дрібницю. Чуб. V. 675. **Виткала молода дівчина дві плахти дрібниці.** Лавр 162. 3) мн. **Дрібніці.** Мелко заплетенные косы. Св. Л. 2. **Росчесала русу косу, заплела в дрібниці.** Гайсин. у. 4) Родъ сѣти для ловли рыбы въ Днѣстрѣ. Браун. 12. Ум. **Дрібнічка, дрібніченка.** Ном. № 14029. **Ой плахотка-дрібниченька по тростинці** червцю. ЗЮЗО. II. 241.

Дрібнісінький, а, е. Очень мелкий, очень маленький, очень густой и пр.

Дрібнісінько, нар. Очень мелко, очень густо, очень подробно и пр

Дрібніти, нію, еш, гл. Мельчать.

Дрібно, нар. Мелко; густо, часто. **Понадивано каміння дрібно-дрібно,** неначе горохолг вислано. Стор I 146. **Багатий дрібно крає.** Ном № 1451. **Бий та й дрібно,** щоб знали, чий син. Ном. № 9297 на стр. 289. Як музика дрібно грає,—я слухати люблю. Гол. VI. 447. 2) Подробно. Потім все дрібно рассказала, кого до пекла провожала. Котл. Ен. Ш. 37. Ум. **Дрібненько, дрібнесьенько.** **Дрібно, дрібнесьенько русу косу заплела.** МВ. I. 134. **Дрібненько ходити.** Ходить мелкими шажками. **Може ти, мамо, сватать, що дрібненько ходить?** Мет. 238.

Дрібногляд, ду, м. Микроскопъ. *Мікроскоп по нашему можна назвати дрібногляд.* Ком. II. 88.

Дрібноголовий, а, е. Пустоголовый, ограниченный. *Дрібноголове панство кепкує з рідної мови.* К.

Дрібнолистий, а, е. Мелколистый. *Дрібнолиста груша.* МВ. II. 74

Дрібнота, ти, ж. Мелюзга, мелочь. *Тоді то вже орда значних людей у полонъ залюбки брала, а дрібному панів без жалю стинала.* К. Хмельн. 66. *Дрібна дрібнота.* К. Кр. 23. Ум. *Дрібнотка, дрібнотонька.*

Дрібній, я, е. Ум. отъ дрібний.

Дрібняжі, ків, м. мн. Мелкія деньги. Вх. Зн. 16.

Дрібок, бка, м. Кусочекъ, кручинка (о соли, напр.). *I не раз, і не два траплялось, що в хаті не було ні дрібка соли, ні сухого сухаря.* Левиц. I. 73. Ум. *Дріббочек.*

Дріботання, ия, с. Неразборчивая болтовня скороговоркой. *Таке якесь дріботання в його, що я й не розберу, що він і росказує.* Новомоск. у.

Дріботати, бочу, чеш и дріботіти, бочу, тиш, гл. 1) Говорить очень скоро. *Оце було й дивиться він на тебе і дріботити тобі, а дума певно о чимсь другим.* Сим. 199. *Мовчки слуха, що дріботить йому вона.* Греб. 357. 2) Мелко ступать, частить ногами. Цей кінь щось не дурно ногами дрібоче. *Як було вдарять музики в струни, Марина не встотить і не втерпить!* Вже й б'є тропака і дріботити. Левиц. I. 12.

Дріботун, иа, м. Говорунъ, много и быстро говорящій, болтунъ. *Дивиться він на тебе й дріботити тобі (дріботун був старий).* Сим. 199.

Дріботуха, хи, ж. Говорунья, болтуња. *Що вже й дріботуха вона, то й Боже! Усе дрібоче, усе дрібоче!* Новомоск. у.

Дріббочек, чка, м. Ум. отъ дрібок.

Дрібошити и дрібушити, шу, шаш, гл. Дѣлать быстро слѣдующія одно за другимъ движенія. *Взяв москаль ціпа і почав швидко-швидко ним дрібушити.* Грин. II. 207. Поэтому дрібошити=дріботати 2. Кінь... дрібошив ристю. Левиц. I. 484.

Дрібушечки, чок, ж. мн. Ум. отъ дріушки.

Дрібушити. См. Дрібошити.

Дрібушки, шок, ж. мн. 1) Родъ игры:

берутся вдвоемъ за руки и поставивъ носки къ носкамъ, кружатся, приговаривая: „*дрібу-дрібу, дрібушечки!*“ 2) Танецъ, также мелкая па въ танцахъ. *Ti „дрібушки“ танцювали, ті садили гопака.* Сніп. 136. *Настя вийшла у танець.... виробляла дрібушки.* Левиц. Пов. 111. 3) Мелко заплетенные косы. Гол. Од. 60. *Поплела коси у самі маленьки дрібушки і вінком на голову поклала.* Кв. I. 50. *Не плести кісональки утроє, заплести кісональку в дрібушки* Мет. 205. Ум. *Дрібушечки.* Ив. 77.

Дріблювати, цюю, еш, гл. Дѣлать мелкія па, частить танцуя. *Який там він прудкий?* Дроблює й ноги вкупі, і тілько гупотитъ, товче мов просо в ступі. О. 1861. VIII. 50.

Дрібчатий, а, е. Большиими крупинками (о соли и т. п.). Рк. Левиц. См. Дрібковий.

Дріб'язкій, дріб'язківий, а, е Мелочной

Дріб'язок, зку, м. 1) Мелочь, мелкія вещи. *Оце забув купити олії.* Стілько дріб'язку було, що як його й не забути купи соли, купи риби, меду, мила, олії,— от і забудеш що небудь, випаде з голови. Кіев. у. 2) Маленькия дѣти. *Там тогодріб'язку повен запічок.* 3) Мелкій скотъ. В мене овець ватага, а дійнику без ліку, а дріб'язку як піску. Лавр. 77. 4) *На дріб'язок, на дріб'язки побити.* Побить на мелкие кусочки. Грин. II. 243.

Дрівітня, дрівотня, дрівутня, ні, ж. Бревно, на которомъ рубятъ дрова, а также и мѣсто, где оно находится. *Хлопці щось робили та і покинули сокиру, устромивши у дрівотню.* Косг. (О. 1862 VI. 46). *На дрівітні дров ні поліна.* ЗОЮР. I. 220. *А турки, що тріски на дрівітні, валяються кучами.* ЗОЮР. I. 291. *Чи пересуне що, чи переложить, а сама зирк із комори на дрівотню.* Кв. II. 160.

Дрівця, ве́ць, с. мн. Ум. отъ дрова.

Дрігавиця, ці, дрігва, ві, ж. Студенистая масса или что либо подобное ей. *Ще за старих панів вівці такі вже сі ті були, що як ідуть—аж дрігавиця дріготить.* Лубен. у. *Там і вівці сипі, як дрігва, аж шкура ходором ходе.* Лубен. у.

Дрігота, ти, ж. Дрожь.

Дріготіти, чу, тиши, гл. Дрожать. *Дріготиш, як зімою хорт.* Ноч. № 651.

Дріжакій, ків, м. мн. Дрожь. **Дріжаки** істі. Трястись оть холода. *Пархім ходить та, голодний, дріжаки єсть по холодній зорі, не маючи у віщо й одягтись.* Кв. О, та й змерз же я цупко!... Та й дріжаків найвся! Кв. I. 5. **Дріжакій скачуть** у душі. Страшно становится, нападает страхъ. *Йдуть хлопці.... в душі дріжаки скачуть, Господи, Господи! що та буде?... Кожному в голові був той екзамен.* Св. Л. 215

Дріжання, на, с. Дрожаніє, дрожь. Ком. II. 34. *Насупляні брови, чорні, гострі очі, твердий погляд, товстий голос,— все те обсипало її спину дріжанням.* Левиц. I. 332.

Дріжати, жу́, жи́ш, гл. Дрожать. Стор. I. 84. *Дріжить як мокрий хорт, зубами знай цокоче.* Греб. Гей як вискочив козак Нечаєнко сам кониченъка сідлати, гей під кониченъком, гей під вороненъки и стали ніженьки дріжати. Нп.

Дріжджити, джу́, джи́ш, гл. Класть дрожди (въ тѣсто и т. п.). Загадав Іван ся женити, з м'якини пиво варити, пропивою хмелити, а глиною дріжджити Рк. Макс.

Дріжджі, джів, дріжчі, чів, м. мн. Дрожди. *Росте, як на дріжджах.* Ном № 8611. *Пішов, як рак по дріжджі.* Ном № 10981. *Пухла така, наче на дріжчах зійшла.* МВ. I. 113. *А тут, не тобі ка-жучи, ростуть дочки як на дріжчах.* Левиц. I. 140.

Дріжова, ви, ж. Трясина

Дріжчі. См. Дріжджі.

Дрізд, дроздá, м.=Дрозд. Вх. Пч. II. 15.

Дрізки, зок, мн. Щепки, черенки, кусочки, дребезги. Ум. **Дрізочки.** Строїти на дрізочки. Ном. № 3866.

Дрійнúти, ну́, нéш, гл. Толкнуть, лягнуть. *Не підходить до коня близько, а то ногою дрійне.* Херс. у.

Дрік, дробу, м. 1) Раст. дрокъ, *Genista tinctoria.* Лв. 99. *А в городі чисто-колі два кущики дроку.* Мет. 70. *Оци квіточка так, каже, звуться, а оци тра-виця так.... оце березка, оце чебрець, оци дрік.* Сим. 2) Оводъ.

Дріма, ми, ж. Родъ весенней хороводной игры.

Дрімак, ка, м. Соня. З дрімаком ся вітає. *Онъ дремлетъ, спить.* Вх. Лем. 411.

Дрімання, на, с. Дреманіє. *Хилив її*

сон якийсь, якесь невспокійне дрімання МВ. (О. 1862. I. 91).

Дрімати, маю, еш, гл. Дрематъ. Як спить, то не єсть, а як єсть, то не дрімає. Ном. № 5742. *Зирнув місяць ти-хесенько з-за чорної хмари: дрімай, дрі-май, Туреччино, до нової кари.* Морд. (Млр. л. сб. 66). *Стали спочивати, став* Марко дрімати. Мет. 100.

Дріматися, маєтися, гл. безл. Клонитъ ко сну. *Став кунь вороний спотикатися, мені молодому да дріматися.* Млр. л. сб. 242. *Дрімається мені.* Федък.

Дрімки, ків, мн. Дремота. *Соньки-дрімки в головонъки.* Мил. 36.

Дрімлівий, а, е. Наводящій сонъ. Мил. 37. *Ой спи, дитя, без сповиття, поки мати з поля прийде та принесе три квіточки: одна буде дрімливая, друга буде сонливая, а третя щасливая.* Макс. (1849), 95. *Вітрець дрімливий якийсь паше.* МВ. II. 78.

Дрімлівиці, виць, ж. мн. Расположение къ дремотѣ, дремота. *На мого сина дрімлівиці, сонливиці і сплячки.* Чуб. I. 112.

Дрімлюх, ха, м.=Дрімух. Подольск. г См. Дремлюга.

Дрімлючий, а, е Сонливый, расположенный къ дремотѣ.

Дрімнівиці, виць, ж. мн.=Дрімливиці. Мил. 34.

Дрімніці, ніць, ж. мн.=Дрімки, дрімлівиці. *А соньки в головонъки, а дрімници в очиці.* Мил. 36.

Дрімота, ти, ж. Дремота. Левиц. I. 9. *Ой ходить сон коло вікон, а дрімота коло плота.* Мет. 2. *Ой на кота воркота, на дитину дрімота.* Макс. Цвіти ж собі, живи собі самотою, самотою, втішай себе солодкою дрімотою, дрімотою К. Досв. 49.

Дрімұх, ха, м. Пт. Козодой, *Caprimulgus europaenus.* Вх. Пч. II. 9. См. Дрімлюх.

Дрімұчий, а, е. Объятый, дремотой, дремлющий. *Тихенъко дрімучий Прут далі тече.* Млак. 3.

Дріпа, пи, ж.=Задріпа? Уродиться ж дріпа, мов червива *pipa.* Ном. № 8499.

Дріпло, ла, с. об. Дрянь, оборвиль. *Ми робимо, ми жнемо, ми в коломазѣ, а вони, не робивши вихорошуються; старе дріпло—і тे шубу яку напірить.* Г. Барв. 33.

Дріт, дроту, м. Проволока. Вас. 199. *Есть у мене нагаєшка з кінця дротом шита.* Млр. я. сб. 337. Ум. Дротик. Драг. 79. Дротчок. Я ж думала, що нагаєшка з платочка, аж то вона із проклятого дротонка. Нп.

Дрітарь, ря, м. Проволочникъ. Вх. Уг. 237.

Дрітовач, ча, м. =Дрітарь. Вх. Уг. 237.

Дріть, дроти, жс. Силетеная вдвое м'едная проволока, употребляющаяся въ гуцульскихъ издѣліяхъ. Шух. I. 275, 312.

Дрічний, а, е =Гречний. Lntskay, Grammatica slavoruthena, 168. Вх. Уг. 237. *Ой дівчата, ой сестриці, приходят м'ясниці, як нас возьмуть дрічні хлопці,— будем молодиці.* Гол. II. 431.

Дробелява, ви, ж. =Дрібнота. Вх. Лем. 411.

Дробелячів'я, в'я, с. соб. Овцы и козы. Вх. Лем. 411.

Дробинá, нí, жс: соб. 1) Домашня итици. Сим. 137, 142. К. Дз. 214. 2) Мелкія пресмыкаються, также черви. *Хай йсму дробинá сниться!* — нехорошое пожелание мертвому. Мнж. Ск. 179. 3) Дрова изъ тонкихъ ѿтокъ. Каменец. у. 4) Мелкія вепци. НВолын. у. 5) Мелькія деньги. НВолын. у. 6) Мелкія куски. *Посікли Іннатка, посікли братка на.... дробину.* Молодик. (1843). 141.

Дробинник, ка, м. 1) Пастухъ гусей. 2) Дворъ и хлѣвъ, гдѣ содержать домашнюю итицу.

Дробинница, ці, жс. Женщина, присматривающая за домашней птицей.

Дробити, блю, биш, ил. Рѣзать на мелкія куски. *А мій милий тісто дробить, а я рада, що й то робить.* Грин. Ш. 314. 2)=Дріботіти 2. Шух. I. 80.

Дробитъко, ка, м. Говорящій скоро и невнятно.

Дробівніця, ці, жс. Дробница (мѣшокъ или сосудъ для храненія дроби). *I пистоль, і дробівниця, і мушкет важучий.* Щог. В. 98.

Дробовик, ка, м. Охотничье ружье. Аф. 394. Ум. Дробовичок.

Дробуватий, а, е. Большими кручинками (о соли и т. п.). *Дробувата сіль.*

Дроб'ята, б'ят, с. мн. Овцы. Желех. Шух. I. 84.

Дрбва, дрів и дров, с. ми. Дрова. У пеклі все тепло, а пойди в рай, то й дровами дбай. Ном. № 200. Ум. Дрівця. Рудч.

Ск. II. 7. *А ну, синку, роскидаймо хлівець та нарубаймо дрівець.* Ном. № 10289. *Василь на всі празники нарублює дрівець.* Кв. II. 160.

Дровіна, ни, жс. Полѣно дровъ. Треба, шоб гола пін ніколи не була, класти на ніч у неї. дровину. ХС, Ш. 50.

Дровиняка, ки, жс. Большое полѣно дровъ, бревно. *Дві дровиняки, чотирі коляки, восім дір, дев'ята щіль.* (Загадка: ярмо). ХС. Ш. 64.

Дровітик, ка, м. Дровникъ. Радомысл. у. (Рк. Левиц).

Дровітня, ні, жс. =Дрівітня. *Пішов дрова рубати, на дровітню літ спати.* Нп. *Як тріски літають-скачутъ з під сокири на дровітні, розсипають лихі люде наші кості беззащитні.* К. Псал. 315.

Дровнік, ка, м. Дровянной сарай.

Дрбво, на, с. =Дровина. Вх. Лем. 411.

Дровоєз, за, ж. Рабочникъ на сахарномъ заводѣ, возящій дрова. НВолын. у.

Дроворуб, ба, м. Дровосѣкъ.

Дроворубня, ні, жс. Мѣсто, гдѣ рубятъ дрова. Міус. окр.

Дров'яний, а, є. Дровяной, изъ дровъ. *Дров'яний жар у печі.* Константиногр. у.

Дрожачка, ки, жс. Раст. Briza media Шух. I. 20.

Дрозд, дя, м. Пт. Дроздъ, Turdus vulgaris.

Дроковистий, а, е. Капризный, раздражительный.

Дроковиця, ці, жс. Жаркое врѣмя въ маѣ и іюнѣ, когда скотъ подвергается нападенію оводовъ и мечется изъ стороны въ сторону (дрочиться). *Чою ти головою крупиши, мов той цап у дроковицю?* О. 1861. XI.

Дропак, ка, м. Родъ танца, трепака. *Ой пішла б я на музики.... да вдарила дропака.* Нп. Дропака дати. Убѣжать. Чим дуж дав відтіль дропака. Котл. Ен. II. 16.

Дротик, ка, м. Ум. отъ дріт. 2) Прутокъ чулочачий. МВ. (1862. I. 40).

Дротіна, ни, жс. Проволока.

Дротівий, а, е =Дротяний. Доротова струнка. КС. 1882. VІІІ. 282.. *Нагайка дротовая, чорним шовком шита.* Чуб. V. 621.

Дротчок, чка, м. Ум. отъ дріт.

Дротяненький, а, е. Ум. отъ дротяний.

Дротяний, а, є. Проволочный. Рудч Ск. I. 60. *Озъми, сину, дротяний віжки, з'важи милій рученьки і ніжки.* Млр. я.

сб. 209. **Дротянá запásка.** Запаска съ вогтаний въ нее канителью. Шух. I. 132. Ум. **Дротянéнький.** Наїаечка дротяненъка, а я молоденъка, у тіло вліпас, кров'ю заливає. Чуб. V. 494.

Дротя́нка, ки, ж. **Наїа́йка дротя́нка.** Наїаїка, сдѣланная изъ проволоки. Не піттайся, брате, чи дужса-здорова, запитайся, брате, яка моя доля: шовкал хусточка в руках моїх стліла, наїаїка-дротянка кров'ю обкипіла. Мет. 281. 2) Раст. Juncus trifidus. Ів. 99. Ум. **Дротяночка.** Чг. 26. Наїаечка-дротяночка у три дроти звита. Чуб. Ш. 111.

Дрохвá, вý, ж. Драхва. Грия. II. 158, 157. О. 1861. XI. 100. Зосталась цариня серед степу однім одна. Однак не покида її Господь: підійде до неї фіка коза, отвона подоїть молочка та й нап'ється; почалітають до неї дрохви, хохітва і напесуть лєчок. Стор. I. 74. По кущах між дерезою ходять дрохви табунами. Щог. В. 53.

Дрохвенá, нáти. с. Драхва-дѣтенышъ. Ум. **Дрохвенятко.** Аф. 394.

Дрохвíн, дрохвíний, а, е. Принадлежащій драхвѣ, относящійся къ драхвѣ. **Дрохвіт лийя.** Сим. 233.

Дрохвíч, ча, ж Самецъ драхва. Стор. II. 23.

Дрохвíчка, ки, ж. Самка драхва.

Дроchіти, чу, чиш, ил. Дразнить, сердить, раздражать. **Бога не гніви, а чорта не дрохи.** Ном. № 5871. Пусти мене, маши, я й не забаруся, тільки хлопців подрошу та й назад вернуся. Лавр. 32.

Дроchітися, чуся, чишся, ил. 1) Мечтаться изъ стороны въ сторону отъ укусовъ оводовъ (о скотѣ). 3) Сердиться, бѣситься, капризничать. **Оханися ж, не дроchіся, не басуй, Панаску!** Мкр. Н. 9. 3) Дразниться. **Ги дроchітися з мене.** Драг. 51.

Дроchлівий, а, е. Легко раздражаемый укусами оводовъ и мечущійся подъ вліяніемъ ихъ (о скотѣ). См. Дроchітися. Як корова отелиться, то принісши теля у хату, зараз затуляють одежзою, або чим друшим, пічку, щоб не дроchливе було після. Чуб. I. 50.

Друбáк, ка, ж.=Гробак. Шух. I. 23.

Друбéн, бна, не=Дрібен. В полі, мати, друбек дощик іде, ой той мені раноники промис. Чуб. V. 876. Ум. **Друбнéнький.** Бодай же вам, панове-молодцове, да три літа боліти, а що ви мене посиротили і друбненъкі діти. Млр. л. сб. 191.

Друбóк, бка, м.=Дрібок. Мені небагацько треба: соли друбок, хліба шматок та горілки чарка. Ном. № 12175. Ум. **Друббочок.** Несма соли друбочки. Чуб. V. 496.

Друбúшки, шок, ж. ми.=Дрібушки. З. Стор. М. Пр. 9.

Друг, га, мн. дрúзі, ж. 1) Другъ. Без вірного друга велика тута. Ном. № 9021. Годі тобі жити за тихим Дунаєм: ми на тебе, другже, давио вже чиаем. К. Досв. 28. Разом, друзі! крикнув Карпо. Левиц Пов. 350. Не так тії сто братів, як сто друзів. Ном. Рече Христос до Івана, свою друга. Чуб. Ш. 21. 2) Мужъ (в п'есняхъ). Ой пайду я, не берегом—лугою: чи не зострінуся з несуксеним другом. Мет. 94 Слала Маруся до Юрочки: мій Юрассенку, мій другже вірний! (Свад. п'есня о новобрачныхъ). Мет. 184. Ум. **Дружок.** Чуб V. 1004.

Другáк, ка, м. 1) Теленокъ или жеребенокъ на второмъ году жизни 2) Второй рой, вышедший въ то-же лѣто изъ одного и того-же улья.

Дрúгий, а, е. 1) Другой; иной. Один сидить конецъ столу, мес-вино кружкає, другий сидить біля його, па скрипичку грає. Мет. 8. Але він тут собі другий, піж у пашому селі. Кв. II. 296 В жісті обре тілько кому небудь калац купувати, а не що друге. Ном. № 10484. 2) Второй. Уже й другого сина діждали собі. Харьк. Другого дня. На другой день. Каменец. у

Другіня, ні, ж. Подруга. За царинко другині до царя в юспину серед радісів весільних як голубки линуть. К. Псал. 110.

Другорáдний, а, е. Второстепенный. Желех.

Другár, ра, м. Рукоятка рулеваго весла у плota. См. Керма. Шух. I. 181.

Дружба, би, 1) ж. Дружба. Услужите мені службу, покажіте дружбу. Кв. I. 34. 2) об. Одинъ изъ супруговъ; замужняя женщина или женатый мужчина. Позбірались судді-сенатори, присудили йому женитися, тому молодому князеві, і їде він шукати собі дружби, а за їм великий поїзд. ЗЮР. II. 61. I ти дружба, і я дружба,— оба 'сьмо сі дружби, ой вже ми ся додружбили вояцької служби. Гол. II. 803. Въ одній сказкѣ употреблено въ устахъ дѣвшекъ о молодомъ царевичѣ повидимому въ смислѣ: молодой человѣкъ, могущій быть женіхомъ: Приходить він до будинок, аж вийде три дочки тиєї баби на рундуки....

Який ти, кажуть, дружбо, хороший, да уб'є тебе наша мати. ЗОЮР. II. 51—52.
3) **м.** Товарищ жениха на свадьбе, приглашенный им из числа парней; шаферъ. Чуб. IV. 95—96. Иногда это значит то же, что и дружко. Чуб. IV. 182. Гол. IV. 432. Ум. Дружбонько, дружбіненько. Маркев. 132. Грин. Ш. 498. *Поїляні, Марусю, на поріг: то йде дружбонько ворітвій, та песс коровай на віці, білее заливало на тарілці.* Мет. 207.

Дружбарт, та, м. Родъ игры въ карты. *Давай різати в мар'яша, в дружбарта, а хто і просто в візка.* Св. Л. 222.

Дружбіненько, ка, м. Ум. отъ дружба.

Дружбити, блю, биш, гл. Быть дружбою, шаферомъ на свадьбѣ. Вх. Лем. 411. *Було б тобі не дружбити, було б тобі свині пасти.* Насмѣшл. свад. пѣсня. Рк. Макс.

Дрўжбів, бова, ве. Принадлежащий дружбѣ. Грин. Ш. 506. *Дружска за столом надіває дружбову шапку.* О. 1862. IV. 18.

Дружбонько, ка, м. Ум. отъ дружба.

Друженька, дружечка, ки, ж. Ум. отъ дружна.

Друженько, ка, м. Ум. отъ дружко.

Дружина, ни, 1) об. Каждый изъ супруговъ—какъ мужъ, такъ и жена. *Да поможи, Боже, на рушничку стати: тоді не розлучить ні батько, ні мати, ні чужая чужкина, коли судилася дружина.* Мег. 53. *З великою худобою битись да сваритись, з хорошиою дружиною на світі нахистись.* Мет. 83. *Ой як буду, моя матусенько, да я в війську помірати, приймай мою вірную дружину да за рідну дитину.* Мет. 241. *Чоловіче мій, дружино моя, завіз ти мене, де роду нема.* Мет. 246. 2) **ж.** Товарищи, дружина, слуги. *Хвалиться стрілкою перед дружинкою: да нема у дружини такої стріли, як у самого пана Івана.* Чуб. Ш. 288. Ум. Дружинка, дружинонька, дружиничка. Чуб. Ш. 288. Маркев. 136. Грин. Ш. 429. Мил. 205. *Що біла лебедина Дунай сколотила, невірная дружинонька жалю наробила.* Чуб. Ш. 137. *Негідняя дружиничка молодому світ зав'яже.* Чуб. V. 31. *Борейкова дружинонька волає долами; один каже до другого: „Вже пана не мами“.* Гол. I. 14.

Дружити, жу, жиш, гл. 1) Дружить. *З москалем дружси, а камінь за пазухою держси.* Ном. № 819. 2) Поступать по дру-

жески. *Другу дружси, а другого не гніви.* Ном. № 9531. 3) Женить или отдавать замужъ. Мил. 218. *Тому сина женити.. тому дочку дружити.* О. 1861. XI. Св 30. 4)—собѣ. Брать въ жены. *В тебе сини в царя служать, царівочку собі дружити, в царя дочку заручили та й додому пригостили.* Гол. IV. 551. Ум. Дружитоньки. *Мої любі вечерниченьки! Вже ж бо мі на вас не ходитоньки, з панянками не дружитоньки.* О. 1862. IV. 4.

Дружитися, жуся, жишся, гл. 1)=
Дружити 1. Слабий з дужим не борись, голий з багатим не дружись. Ном. № 1417. 2) Жениться. *Не хтів а ні дружитись, а ні дома жити—чумакував.* МВ. I. 65.

Дружитоньки. Ум. отъ дружити.

Дружка, ки, ж. 1) Молодая девушка изъ приглашенныхъ невѣстой быть на свадьбѣ; одна изъ дружок носить название старшої. *Завтра заплети кісоньку в дрібушки, та вже ж тобі не ходити в дружки!* Мет. 206. *Ой брязнули на дворі цимбалі, озвалися у сінях бояри, заспівали дружки у світлиці, забилося серце у вдовиці.* К. Досв. 120. 2) Подруга. *Ой хвалилася гречна панна своїми косами перед дружками.* Чуб. Ш. 299. Ум. Друженька, дружечка. Грин. Ш. 496, 433, 476. *Сідайте скуди, дівчата... от же вам і ложечки, брусыйте, друженіки, брусыйте.* Кв. *Есть у мене служечка, старшая дружечка.* Мет. 193. *Усі дружечки плавах сили, а Ганнуся на посаді.* Нп.

Дружків, ківа, ве. Принадлежащий дружкові.

Дружко, ка, м. Приглашенный родителями жениха женатый мужчина; онъ распоряжается свадьбой. МУЕ. Ш. 93. Сим. 11. КС. 1883. II. 380. *На тарілку положать рушник і дадуть дружкові, піддружому і старостам.* Мет. 190. *Аж ось крикнув дружко: „старости, пани підстарости! благословіте молодих вівесті з хати на двір погуляти.* Кв. I. 14. Ум. Друженько, дружонько. Грин. Ш. 436. *Одчиняйте сватам хату, друженькам пивницю.* Нп.

Дружкувати, кую, еш, гл. Быть дружкомъ или дружкою на свадьбѣ. Грин. Ш. 437. Алв. 64, 96. *Було б тобі, дружжу, не дружкувати, було б тобі свині пасти.* Грин. Ш. 457. *Чи ти вже дружкувала коли?* Полт.

Дружній, я, в. 1) Дружественный,

дружній. Г. Барв. 138. *Дружня розмова.* К. Досв. 93. *Дружній чреді вовк не страшний.* Ном. № 10747. 2) Принадлежащий другу. *Дружню жінку взяв до себе.* Ум. *Дружненький.*

Дружність, ности, ж. Дружная жизнь, дружелюбие. *Та то тільки кажуть, що у них дружність, а вони дома їдяться, як ті собаки.* Канев. у.

Дружво, нар. Дружво, въ согласії. З хазяїном я жив дружно. Стор. I. 228. Ум. *Дружненько.* Жили дружненъко ті дві жінки, мов би нуми або ятровки. Сній. 207.

Дружконько, ка, м. Ум. отъ дружко.

Дружити, чу, чиш, гл. Быть дружкою. *Дружечка пишненька.... не дружчила нікому, перший раз ся придало і то ся не вдало.* О. 1862. IV. 6. См. *Дружкувати.*

Дружки, (ків? м.), мн.—Дрізки. Галери в друзки порозлітались. К. Бай. 93.

Дру́зь, зя, м.=Друг. Чи не вб'єте або чи не скараєте вірного моого друга. Мет. 403.

Дру́зя́ка, ки, м. Другъ, пріятель, услужливый. Що, як би таких друзяк приплило хоч дві чайки до Кермана, як я пропадав там. у неволі? К. ЧР. 7. Є ви товариші, друзяки? Собаки, а не товариші. Мир. ХРВ. 276. Парень молодий, друзяка, роботяцій, смирний, не п'ющий і вже ні з ким не заластися. Кв. I. 167.

I. Друк, ку, м. Печать, печатаніє. Подали до друку у „Основу“. К. (О. 1862. III. 30). Писав, щоб я слав йому до друку. А що тепер не перейшло через редакцію до друку, мусить зоставатись до іншого часу. Передм. до Кобзаря Шевч. вид. Кожанчикова, стр. 1.

II. Друк, ка, дручок, чка, м.=Дрюк, дрючок. Бив, бив, та ще й друк кинув. Ном. № 4023. Вирубав дручка та й подає чортові в яму, щоб його.... витягти. Рудч. I. 57. Ум. *Дружяга.*

Друкáрня, ві, ж. Типографія. Позбрав, що було у мене писаного по нашому... одніс у друкарню, -- от вам і книжка. Греб. 407. Ось нехай лиш Господь нам допоможе зложити докупи обидва береги Дніпрові, тогді ми позаводимо усюди правнії суди, школи, академії, друкарні, — піднімемо Вкраїну вгору. К. ЧР. 132. А при школах споружалися друкарні, щоб і книжками свою віру боро-

нити, а унію і католицизмо зневажати К. Хмельн., 47.

Друкáрський, а, е. Типографскій.

Друкáрь, рá, м. Типографщикъ.

Друкваниця, ці, ж. Юбка изъ синей выбояки. Вх. Лем. 411.

Друківля, ля, с. Шрифтъ? Як се ті книжки друкують? Там є друківля таке, що його прикладають, чи що? Врацл. у.

Друкованій, а, е. Печатный. Друкована словесність. К. ХП. 114. Як же піднялися братства церковні свою.... віру од Унії науково церковною, книжками друкованими та школами братськими боронити. К. Хмельн. 123. 2) Ученый (иронично). Такі, бачте, люде: все письменні, друковані, сонце навіть гудять. Шевч. 122. Люде письменні й друковані. К. (О. 1861. II. 230). Иногда употребляется умышленно въ двузначномъ смыслѣ: можно понять, что дѣло идетъ и о тѣлесномъ наказаніи друкомъ (дрюкомъ) — т. е. палкою. Вченій, та не друкованій (друкованій) т. е. недоученный—подразумевается: при помоціи дрюна, шалки, почему въ вариантахъ этой пословицы бываетъ и такъ: вченій, та не довченій,—не провченій,—не товченій. Ном.

Друкування, на, с. Печатаніе.

Друкувати, куо, еш, гл. Печатать

Друкуватися, куося, ешся, гл. Печататься. Друкуеться тепер усе, що можна було знайти і надрукувати. Передмова до Кобзаря Шевченкового вид. Кожанчикова, стр. 1.

Дру́лити. См. *Друляти.*

Друлівник, ка, м. Инструментъ, которымъ гуцульськіе мосяжники вырѣзываютъ при орнаментировкѣ металла круговыя линії. Части: цилиндрический стержень быво, въ нижнемъ концѣ стержня вставленъ стальной писачокъ съ двумя (какъ въ вилахъ) остріями, при прорѣзываніи круга одно изъ нихъ—сердешник—находится въ центрѣ, другое—околичник—очерчиваетъ окружность; выше стержень проходитъ сквозь горизонтально лежацій дискъ,—ючало, а еще выше сквозь планку—валокъ, отъ которого идетъ веревочка—мотузокъ, выше проходящій сквозь стержень; движенисмъ валка вверхъ и внизъ приводится во вращеніе стержень, а потому и писачокъ. Шул. I. 277.

Друляти, ляю, еш, одн. в. дру́лити, лю, лиш, гл. Толкатъ, толкнуть. Милють-

ся люде і друляють одні других в воду.
МУЕ. ІІ. 39.

Дрұхва, ни, жс = **Дружка** Любл.

Друхвіти, нію, еш, гл = **Трухніти**.
Вх. Зи. 16.

Дручина, ни, жс = **Дрючина**.

Дручбк, чка, м Ум. отъ друк.

Дрӯчча, ча, с. соб. = **Дрючча**.

Дручага, ги, жс. Ув. отъ II. Друк.

Друшляк, ка, м. 1) Родъ металлическаго или глинянаго ситца, сосудъ съ дырочками въ днѣ, чрезъ который сдѣживаютъ воду съ варениковъ, лапши, макаронъ и т. п. 2) Родъ шубки-безрукавки или дливнаго суконнаго жилега. Вх. Лем. 412.

Дрюк, ка, м. Толстая палка, дубина. Ном. № 7094. *Ой ви хлопці, ви добре молодці, та беріте дрюни в руки, бийте, бийте і в'яжите, на нові вози кладіте.* Мет. 453. *Кинувсь ляшок до канчуга, а козак до дрюка:* „оце же тобі, вражий сину, з душесю розлука“. Нп. Ум. Дрючбк, дрючечок. Ув. Дрючиче. Чуб. V. 1124.

Дрюкарня, дрюкований, дрюкування, дрюкувати = **Друкарня**, друкований, друкування, друкувати

Дрючечок, чка, м. Ум. отъ дрюк.

Дрючина, ни, жс. Дубина. *Ой хапайте, браття, хто кий, хто дрючину на велиможну спину!* *Вирятуймо, браття, з тяжкої неволи свою рідину Україну.* К. Досв. 175. *Добра каша: крутина за крутиною гониться з дрючиною.* Ном. № 12321

Дрючиче, ща, с. Ув. отъ дрюк.

Дрючок, чка, м. Ум. отъ дрюк. *Та ти тебе ждуть — з двома дрючками за двери на порози.* Ном. № 14263. **Дрючок** ваговий. Рычагъ, которымъ, опирая его на „важницу“, подымаютъ тяжело нагруженный козъ. Чуб. VII. 404.

Дрючча, ча, с. соб. Толстяя палки. *Щоб тебе на дрюччі вінесли!* — Пожеланіє смерти. Г. Барв. 225.

Дрябчак, ка, м. Раст. *Cirsium lanceolatum*.

Дрягва, ві, жс = **Дряговина** Вас. 207. См. **Драгва**.

Драглий, а, е. Ветхій, подгнившій, изношений. *Дерсво драгле.* Грубка дрягла. Лубен. у. См. **Драглий**

Драгнути, ну, неш, гл. Присыхать, высыхать. Угор.

Дряговина, ві, жс. Болотистое мѣсто,

трясина, болото. Сторож (Желех). Левиц Пірші к. князі, 5. См. **Драговина**.

Дряготіти, гочу, тіш, гл. Дрожать. Як біжить хто конем по греблі, то аж дряготить гребля вся. Волч. у. См. **Дрягти**.

Дрягтіти, гчу, тіш, гл.=**Двигтіти**, дряготити. Ходять сім коров по піску і такі симі, що сало на їх тає і дрягтить. Мил. 4.

Дряп! меж. 1) Царапъ! А кішка дряп іого кігтями, тає і передрала щоку. Харьк. 2) Хватъ! Брат собі драп, сестра собі несла. Ном.

Дрâпа, пи, жс. Родъ проволочной неподвижной щетки для расчесыванія обѣнне шерсти. Шух. I. 151.

Дряпак, ка, м. 1) Царапина. 2) Машина-экстрипаторъ. 3) Истремавшійся вѣнникъ. 4) мн.=**Ожина**. Шух. I. 18.

Дряпаніна, ни, жс. 1) Царапанье. Говорится преимущественно о плохомъ писанъѣ. 2) Грабежъ. Черкеси.... йдуть скоріше на дряпанину О. 1862 II 64.

Дрâпання, ня, с. Царапавіе.

Дряпати, паю, еш, гл. 1) Царапать. Штовхають її, дряпають, щипають. МВ. I. 76. *Дивись, кіт як дряпає.* Харьк. (Собаки) заскіглили і стали дряпяти папами. Стор. М. Пр. 112. 2) Царапать, плохо писать.

Дряпatisя, паюся, ешся, гл. 1) Царапається. 2) Карабкаться. Аж страшно було дивитись, як та дика степова животина дряпаетися копитами на кручу. К. ЧР. 92. *Дряпatisя на гору.*

Дряпач, ча, м. 1)=**Дряпак**.

Драпець, пця, м. Хорошо, легко вскарабкиваюшися на высоту. *Нехай він лізе на вишню — він драпець.* Елисаветгр. у.

Дряпіжний, а, е. Хищный, разбойничій. Стор. М. Пр. 26.

Дряпіжник, ка, м. 1) Хищникъ, грабитель. Стор. М. Пр. 29. 2) Взяточникъ, обдирало. Мир. ХРБ. 85.

Дряпіжство, ва, с. 1) Хищничество, грабительство 2) Лихомство, взяточничество.

Дряпіка, ки, м. Обдирало, лихомецъ. Ум. **Дряпичка**. *Нептун іздавна був дряпічка.* Котл. Еп. I. 10.

Дряпійший, а, е = **Дряпучий**.

Дряпнутi, ну, неш, гл. Царапнуть.

Дряпня, ві, ж 1) Царапаніє. 2) Сдираніє, обдираніє.

Дряпонуты, ву́, нéш, гл. 1) Сильно царапнути. Веднідь як дряпоне його. Миж 112. 2) Сильно поб'жать, удрать. Отож дряпонув! аж потилиця лиска! Ном.

Дряпота, ти, ж. Обдираніє

Дряпотіти, чу́, тýш, гл. Царапати (говориться тільки о звукѣ). Зміев. у.

Дряпúга, ги, об.=Дряпіка

Дряпучий, а, е 1) Любляцій царапатися. Кіт дряпучий. 2) Задорливий. Ти його тільки займи—він такий дряпучий, що зараз і битися буде. Кіев. у.

Дráп'я, п'я, с.=Дрантя.

Драсен, ну, м. Раст. Polygonum hydropiper. Вх. I. 12

Драсувати, сúю, еш, гл. Топтать. Ой як же вийшла Божая мати да на кріжові стала: кулі вертала, піни ми драсувала, воювати не дала. Млр л. сб. 188. См. Грасувати

Дуб, ба, м. 1) Раст. дубъ, Quercus robur. Як ми з тобою спознавалися, сухі дуби розвивалися. Мет. 69. Ой ти, дубе кучерявий, голля твоє рясне. Мет. 107. 2) Большая лодка, выдолбленная із дерева. Вас. 150. Описаніє ея: Миж. 179. Чоловік десять їх плило по Дніпру та й пристали дубом коло Черкас. ЗОЮР. 260. Я раз стояла на тім камені і брала воду, а гетьман їхав дубом. Левиц. Нов. 268. Ой пустились наші запорожці через море дубами. КС. 1883. I. 43. 3) Дубильное вещество, жидкость изъ тертої дубовой или вербовой коры, употребляемая для чинки кожи. Вас. 158. См. Дубило. Я шевчика не люблю, за шевчика не піду: шевчик шкури чиняє, а він дубом воює. Чуб. V. 1087 4) Названіє одного изъ играющихъ въ игрѣ стовп. Ив. 48 5) Зелений дуб. Родъ дѣтской ігры. Ив. 68. 6) Високий дуб. Родъ игры въ мячъ. Ив. 28. 7) Горю-дуб. Игра въ горѣлки. Гуляти в горю-дуба. 8) Дуба дати. Умереть. Дав Іому дуба. Убиль сго. 9) Дуба ставати: а) Становиться на дыбы. Кінь дуба стає. Каменец. у.; б)--стati. Остолбенеть. См. Дубала, дубора. 10) По сей дуб міля. Дальше ни шагу, конецъ дѣлу. Ум. Дуббк, дуббочк, дубонько, дубчик, дубичок. Аби дубки, а берізки будуть (аби парубки, а дівчата будуть). Ном. № 8868. Ой у лісі на дубочку зозуля кувала. Гол. Сидить голуб на дубочку. голубка на

вишиг. Мет. 62. Я присилив кониченка до дубинька зеленого. Чуб. V. 947. Ой не видко його дому, тілько видко дубчик Мет. 7. І спинається він та на дубчик і зриває з дубка м'ягке листячко Свіп. 102. Ув. Дубице. Чуб. V. 1169.

Дубалá, нар. Дыбомъ, вверхъ ногами Дубала стати. См. Дубора

Дубárь, рá, м. Большой дубъ. Дубаргтовстелезні. Константиноір у.

Дубас, са, м. Большой вожъ. Вх. Уг. 237.

Дубасити, шу, сиш, гл. Дубасить, колотить.

Дубелець, лъця, м.=Туболець НВолын. у.

Дубельт, та, ж. Бекасъ, дупель, Scotorrhynchus majog. Вх. IIч. II. 14.

Дубельтівка, ки, ж. Двустволка Пан Цибульский... в одній руці держав пенькову люльку, а в другій дубельтівку, у ногах вертівся пудель і гавкає на сільських собак. Стор. I. 233.

Дубéць, бцá, м. 1) Молодой дубъ. Йи у лісі під дубцем стоять дівка з молодцем. Грин. III. 168. 2) Пругъ, палочка Треба назламувати дубців з усякого дерева. Грин. I. 180. Поэтому также—розга. Не дубцем, так лозиною. Ном. Треба його дубцем бить. Грин. Ш. 553 Ум. Дубчик, дубичок.

Дубíло, ла, с. а) Дубильное вещество. б) Отварь ольховой коры и пр., въ которомъ вымачиваютъ сукно или чинки. Шух. I. 152, 254. См. Дуб 3.

Дубíна, ни, ж. 1) Дубовое дерево. Сюди туди дубину стрепену,— поспались жолудички в пелену. Чуб. Ш. 176 От кріпка дубина,—сокира як од заліза одскакус. Харьк. 2) Дубовый лѣсъ. Сим. 26. КС. 1883. I. 34. Ой з-за гори високї та з зеленої дубини ідути ляхи на три шляхи за півтори мили. Ни. Як були ми молодими, то ходили по дубині у червоних запасках і сивиця на висках. Ном. № 8709. 3) Дубовая палка. От козаки до його з дубинами. ЗОЮР. 284. Ум. Дубінка, дубіночка, дубіночка. Грин. Ш. 682. Сим. 26. Між дубинки та ліщинки шматок шкурatinки.. Ном., стр. 301, № 379. Ой піду я в дубіночку спати. Млр. л. сб. 346. Пойду в ліс, вирубаю дубинку. Ном., стр. 295, № 155.

Дубити, блю, биш, гл. 1) Дратъ, сдирать (о деньгахъ). Сучас живова за кожну службу по півдесята влотих дубить

Сніп. 18. 2) Вымачивать сукно въ отварѣ ольховой коры. Шух. I. 152. 3) Дубить, выдѣлывать кожу. Вх. Лем. 412.

Дубитися, блюся, бишся, гл. 1) О репіс: быть въ эрекціи. Радом. у. 2) Коро битися.

Дубаще, ща .и. Ув. отъ дуб.

Дубівка, ки, ж. 1) Родъ дыни. *Пішов на свій базаръ, купив хліба, огірків, піше нички, диню дубівку.* Кв. II. 293. 2) Червильний оръшекъ Каменец. у. Вх. Лем. 412.

Дубіти, бію, еш, гл. Коченѣть отъ холода. Желех.

Дубкати, каю, еш, гл. Топать, производить тошаньемъ шумъ. Вх. Зн. 208.

Дубленець, нця, м. Выдѣланная дубленая кожа. Вх. Уг. 237.

Дубленій, а, е 1) Вымоченный въ дубілі. Шух. I. 254. О кожѣ: выдѣланый. 2) Одеревенѣлый, окоченѣлый. *Один тільки лови між їми не вів, нікуди и не гляне, зовсім лов дубленій.* Сніп. 160. *Не ворог, хто уже дубленій, не супостат, чий труп нікчесний на полі без душі лежить.* Котл. Ен.

Дубленістий, а, е. Красножелтоватый, цвѣтъ дубленой кожи. *Квіток дубленістий* Вх. Уг. 237.

Дубля, ля, с. соб. Дубъе, дубы. *Там дубля таке, що одна деревина варт шість карбозанців.* Каменец. у.

Дубнік, ка, м. 1)=Дубняк. 2) Чань для дубленія кожъ. Вас. 157. Ум. Дубничок. Мег. 196

Дубнати, ню, ніш, гл.=Дубкати. *Кінь дубнити ногами.* Вх. Зн. 16.

Дубняк, ка, м. Дубовый лѣсъ. *Роскинули тенета, загавкали собаки, коли ж і леплять у тенета карасі, окуні, щуки,— так із дубняка й сплють.* ЗЮОР. II. 37. Ум. Дубничок. *Йшла баба дубнячком* Ном. № 12535.

Дубовий, а, е. Дубовый. *Щоб тобі дубовий хрест.* Ном. № 3783. *Високим валом воно (село) обсипалось і по валу дубовими паліями опарканилось.* К. Хмельн. 97. Дубова лапа. Раств. *Sticta pulmonacea.* ЗЮЗО. I. 137. Дубові листки. Родъ вышиванья на женскихъ сорочкахъ. Чуб. VII. 427.

Дубовик, ка, м. 1) Хозяинъ лодки дуба. 2)=Вернидуб Гринн. I. 181.

Дубовина, ни, ж.=Домовина.

Дубок, бка, м. Ум. отъ дуб.

Дубом, нар. Дыбомъ. *Дубом спає волов.* Чуб. III. 328.

Дубоніти, ню, ніш, гл.=Дубкати. Вх. Зн. 16.

Дубовъко, ка, м. Ум. отъ дуб.

Дубонька, ки, ж.=Дубочка.

Дубора, нар. Дыбомъ. *Волосся на голові дубора пішло.* Стор. См. Дубала.

Дубочка, ки, ж. То же, что и дубъ. *Що під дубом та під дубочкою сидів голуб із голубочкою.* Чуб. V. 1122. См. Дубонька.

Дубочок, чка, м. Ум. отъ дуб.

Дубрівка, ки, ж. Ум. отъ дуброва.

Дубрівний, а, е=Дібрівний. Вона мов квітка та дубрівна, що тільки стала розцвітати. Греб. 318. *Цурбровна за зуля.* Гол. У самій гущавині дубрівній, там, де липина і горобина і дуб кучерявий поспілталися вітами зеленими. МВ. II. 97.

Дубрівник, ка, м. Раств.: а) *Tormentilla erecta.* Лв. 102; б) *Tormentilla vulgaris.* Лв. 102.

Дубрівонька, ки, ж. Ум. отъ дуброва

Дубровъ, ви, ж. 1) Дубовий лѣсъ. Шух I. 177. 2)=Дібрівна. Ум. Дубрівка, дубрівонька. *На дубрівці пасу вівці, в долині не був єм.* Гол. IV. 456. *Зеленая дубрівонько! чого в тебе пеньку много, зелено го да ні одного?* Мет. 155

Дубровина, ни, ж.=Дуброва 1. Шух. I. 177.

Дубувати, бую, еш, гл. Мерзнуть отъ холода. Встрѣчено только въ пѣснѣ о Палиѣ, повидимому фальсифицированной. *Той, душу заклавши, свиту, бач, гаптує, а той по Сібіру мов в лузі дубує.*

Дубцовати, цюю, еш, гл. Колотить, бить.

Дубчак, ка, м.=Дубецъ 1. *Бив мене муж три рази юкс з віника дубчаком.* Чуб. V. 1140.

Дубчик, ка, м. 1) Ум. отъ дуб. *Ночувала нічку під дубчиком з тобою, козаче, голубчиком.* Мил. 91. 2) Ум. отъ дубецъ Ум. Дубчик.

Дуб'я, б'я, с. соб. Дубы. *Наворочав її повну яму дуб'я.* Миж. 4.

Дуб'як, ка, м.=Дубняк? Гайдя, гайдя, дівча, гайдя! де же я тебе звітра знайду чи в дуб'яках, чи в кропиві? Чуб V 97 Ум. Дуб'ячок. Рк. Макс.

Дуб'янці, ців, м. мн Родъ кожаныхъ лаптей изъ дубленой кожи Вх. Зн. 72.

Дуб'ячок, чка, м. Ум отъ дуб'як.

Дуван, на, м. Дѣлежъ, раздѣль Ум. Дуванець.

Дуванити, ню, ниш, гл. Дѣлить. Мкр. Г. 60. Орли грають, орли клекчуть, ко-зака дуванято: чорні очі козацькії з лоба винімають. Морд. (Млр. л. сб. 112).

Дуванитися, нюся, нипся, гл. Дѣлиться. А інші вже за воєнні лупи та-тарські змагаються, як то вони в та-тар рабунки пподнімають і як мають їми дуванитись К. Хмельн. 65.

Дуга, гý, ж. Дуга — согнута линія или согнутий дугою предметъ, часть различныхъ снарядовъ Шух I. 98, 199, 221, 225, 228, 278. Такоже дуга въ уприжі Ой ти старий дідуга, ізогнувся ік дуга Нп. Гне з лози дугу. Дід за дугу, а баба вже й на возі. Ном. № 5768. Ум. Дужка, дужечка

Дуган, ву, м Соргъ табау Желех. Вх. Лем. 428.

Дуганчак, ка, м = Кисет. Вх. Лем 412

Дуганар, рá, м Торговецъ табакомъ Вх. Лем. 412

Дуда, дн, ж. Пошлина за право окре-стить дитя. Піднялися за оранди, за жи-дівські дуди, що терпіли — не стерпіли убогій люді. К. Досв. 13.

Дуда, дý, ж. Музикальный инструментъ, родъ свирѣли. Біда як дуда. куди йде, то реве. Ном № 2369. Ні швець, ні мнєць, ні в дуду грець Ном. № 2965. Заграй мені, дуднику, у дуду Чуб Ш. 176 Ум. Дудка, дудочка.

Дударенько, ка, м. Ум. отъ дударь. Дударик, ка, м. Ум отъ дударь.

Дударитися, рюса, риша, гл. Чва-виться. Прил. у

Дударка, ка, ж. Чванливая. Вона та-ка дударка, що і ні приступу. Прил. у.

Дударський, а, е Относяційся къ ду-дарю 1 и 2. Подай дударськии рогомъ проісте гасло К. Ісал. 149.

Дударчик, ка, м. Ум. отъ дударь.

Дударь, рá, м. 1) Мастерь, дѣлающій дудки. 2) Играющій на свирѣли 3) Родъ хороводной игры. Ив. 70. Ум. Дударик, дударчик, дударенько. Заграй мені, дуда-рику, на дуду, тепер же я свое горе за-буду. Чуб. V. 1110. Доњку видала за дударчика. Гол. Ш. 463. Ой сину, мий дударенку, ти ж було селомъ ідеш, ти було в дуду граеш. Чуб. V. 1143.

Дудва, вý ж. 1)=Дудла. Вх. Лем. 412. 2) Раст.: а) *Sonium maculatum* L. Вх. Зн. 16; б) *Chaerophyllum*. Вх. Зн. 16.

Дудек, ка, м. 1) Назває старинной польской монеты (18 коп.). 2) Шлаг въ давней Польшѣ арендатору отъ поселявъ при рожденіі дѣтей.

Дуделька, ки, ж. Ум. отъ дудла.

Дуди, дуд, ж. мн. Обшлага на рукавахъ рубахи. Гол. Од. 13, 20 Шух. I. 153, 161.

Дудик, ка, м. Небольшой камешекъ въ глинѣ. Ця глина, то вона нездобна на цеглу, — в ній дудиків багато. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Нехай дудика ззість=Хай дулю ззість. Мир. ХРВ. 374.

Дудило, ла, м. Пр. ударь.

Дудина, ни, ж. ? Гей ти, коршимо, ти, дудине! праця моя в тобі гине ЗЮЗО. II. 595.

Дудити, джú, дёш, гл. Играть на сви-рѣли. Дудити на сопілці. О. 1862. VIII. 18.

Дудиця, ці, ж. 1) Соломинка изъ пше-ници или ржи для плетевія шляпъ. Уман. у. 2) мн =Дуди Гол Од 20, 57.

Дудка, ка, ж. 1) Ум. отъ дуда. Наши козачки танцювали під польську дудку. К. ЧР. 219. 2) Трубка. 3) Стебель, стволъ растенія, полый въ срединѣ. Як чорт улізе в очерет, то в котру скоче дудку грас. (тор. М. Пр. 154).

Дудко, ка, м.=Одузд. Вх. Лем. 412.

Дудла, лá, ж.=Дудло. Вх. Лем 412. Ум. Дуделька. Вх. Уг. 237.

Дудлавий, дудлівий, а, е=Дуплавий Дудлаве дерево. Вх. Лем. 412.

Дудлик, ка, м =Дудник. Заграй ме-ні, дудлику, на дуду. Чуб. V. 1110

Дудлти, лю, лиш, гл. Пить съ жад-ностю. Оце дудлить! аж у горлі клеко-тить. Ном. № 14127. Як допавсь до во-ди, так і дудлить. О 1861. V. 70.

Дудлб, лá, с.=Дупло. Вх. Лем. 412

Дудник, ка, м.=Дударь 1 и 2. За три коці жолудики продала, а за копу дудника наняла: заграй мені, дуднику, у дуду. Чуб. Ш. 176. Ум. Дудничок. Заграй, дудничку, — танцюй, дурничку. Ном. № 12519.

Дудніти, ню, ниш, гл. Гудѣть, гре-мѣть, шумѣть. Доков була у мамочки дівкою, то греміла, то дудніла земля підо мною. Гол. I. 222. На довгогривця сила і погнала....Шлях дуднити Млак. 105. Камінь буде дудніти. Гол.

Дудо́к, дка, м. = Одуд. Вх. Пч. 15
Який дудок — такий чубок. Ном. № 7110

Дудо́чка ки, ж. Ум отъ дудка. 1) Маленькая сирень. Вийди, Грицю, на улицю і ти, коваленку, заграй мені у дудочку спіха помаленьку. Чуб. III 125. Воні всі в одній дудочці грають. Всі однімъ заняты, всі одніаковы. Грин. I. 233 2) Трубочка. У тоненку скляну дудочку.... налиймо води і нагріймо її, то вода підійде вгору. Денц. 54. 3) Родъ танца. Алв. 21. Тут інші журавля скакали, а хто од дудочки потів. Котл. Ен. I. 23

Ду-ду! Припівъ въ п'єснѣ. Сидить голубка і нарікає, лихого орла проклинає, що через нього пари не має: „ой ду-ду, ду-ду, як же я буду?“ Нп. Ду-ду ду, ду-ду, ду-ду, вродилася на біду. Пи.

Дудуватий, а, е. Им'юцій толстий стебель. Дудувате жито.

Дудуритися, рюся, риша, гл. Топыртися, упираться со страху. Вх. Зн. 16

Дуж, жа, же. 1) = Дужий. Ном. № 8792 2) Чим-дуж На сколько силь хватить. Другий раз як трісне, то чим-дуж тікай у вівтар Чуб. I 202.

Дужак, ка, и. Силачъ Там і дужак отої чумак не швидко б з моці збивсь. Іубен. у.

Дужатися, жаюся, єшся, гл. Боротися Вх. Зн. 16

Дуже, нар. 1) Очень Да чиста панна сина породи га, да в Офлайловим місті дуже рано. Чуб III 328. Ні, братця, тепера дуже і дуже лучче стало на шому братові. Харьк. 2) Сильно, очень. Ой, милий друже, люблю тебе дуже. Мет. 239. І росли води, і прибували дуже на землі. К Св II 1 кн Мус VII 18 Його дуже вдарено Харьк.

Дуженвий, а, е. Очень сильный

Дужень, ня, м = Дужак Харьк. у. Слов. Д. Эвари

Дуженъкий, а, е. Ум отъ дужий. Що вольно сильный

Дуженъко, нар. Ум отъ дуже. До вольно сильно.

Дужечка, ки, ж. Ум отъ дужка.

Дужий, а, е. 1) Сильный, мощный. Не дужий б'с, а сміливий. Ном. № 7259. Ой Дніпре, мий Дніпре, широкий та дужий! Шевч. 165. Дужий, не дужий зробити щось. Въ состояні, не въ состояні сдѣлать что либо. Криве дерево не дуже випрямитись. Ном № 3216. 2) Здоровый

Дужим ис треба лікаря. Єв. Мг. IX 12
Ум Дуженъкий.

Дужінь, жені, ж = Дужість. Вх Зн. 16
Дужість, жости, ж 1) Сила, мощь 2) Здоровье.

Дужка, ки, ж. 1) Ум отъ дуга. 2) Ушко у сосуда. 3) У ведра, лагунки: веревка или металлический прутъ, которымъ соединены его уши. Сим 250. 4) У корзины — ручка, соединяющая ея бека. 5) Анаключица. Терск. обл. 6) Напиться по дужку. Напиться вволю, до невозможности еще пить Я сам, напившия по дужку, гукнув.. Алв. 42. Ум. Дужечка. Ой я в броду воду беру, вода не береться, яворовий коромисел у дужечку гнететься. Мет. 50.

Дужний, а, е. Дугообразный, сводообразный. Дужна стеля. Радом. у.

Дужо, нар 1) Сильно, мощно. 2) Здорово.

Дужчати, чаю, еш, гл 1) Дѣлаться сильно 2) Выздоровливать, оправляться. Черк. у

Дужче, нар. 1) Сравн. ст. отъ дуже Сонце тепер дужче гріє на землю, ніж зімою. Ком. II. 45. Хто вище злізе, — дужче пада. Посл. 2) Громче. Кажуть дужче — не чую. Полт. На музику знай покрикує, щоб дужче грала. Кв. II. 233 Ум. Дужченко. Немного сильно.

Дуймом подуті. Быстро побѣжать Вх Зн. 16.

Дуйний, а, е. Сильно дуюцій (о вѣтрѣ). Дуйні вітрове, дрібні дожджове. Гол. II. 3.

Дуйнүти, ну, нёш, гл. одн в. отъ дуни = Дмухнути и въ значеніи подуть, и въ значеніи побѣжать. Ой а в той час матуненъка заснула, — Мариненъка з Івасем дуйнула. Гол. III. 17.

Дук, ка, м. 1) Яика, вырытая въ земль для игры, которая тоже называется дук. Ив. 14. 2) Огражденное пространство, где находится кругъ въ видѣ стола, вокругъ которого парни собираются съ девушками весной. Мил 59

Дука, ки, м. Князь, знатный господинъ, богачъ. ЗОЮР I 21. Пани ї панята, дуки, княжата зіхались труну провожати. К. Досв. 141. Аж ніхто не радиться, не поражається на славную Україну гуляти, тільки радяться три дуки сребраники до Насті кабашної между да оковитої горілки підпивати: перший дука сребраника ніженський Вой-

тенко, а другий черніговський Попаденко, а третій Грицько Коломієць. Мет. 383.

Дука́рь, рá, м. Богачъ. Такому дукареві бувши, та не зарятуватъ чоловіка грішми. Лубен. у.

Дука́т, та, м. 1) Червонецъ. От тоби сто дукатів. Рудч. Ск. II. 202. Набив дукаташи гаман. К. МБ. Ш. 241. Як доживе було которий запорожецъ до великої старости, що воювати більш не здужає, то наб'є через дукатами.... да іде в Київ банкетувати. К. ЧР. 84. 2) Жетонъ или монета, носимая женщины на шеѣ. Гол. Од. 22.

Дука́ч, ча́, м. 1)=**Дукарь.** К. Псал. 22. Іде багач, та йде дукач, п'ян вальється, з козацького отамана насміхається: за що тая голотонька напи-ваеться? Мет. 449. Чужі пани дукачи держать людей до ночі. Чуб. Ш. 237. 2)=**Дукат 2.** Чуб. VII. 426. Гол. Од. 22. Сим. 10. Ум. **Дукачик.** І внучатам із клуночкою гостинці виймала: і хрестики, і дукачки, і намиста разочок Ориночці. Шевч. 112.

Дукасти, саю, еш, гл. Бить, пихать кулаками въ бока и грудь Як почала вона мене дукасти, та все не б'є по голові, або по морді, а все дукає в груди Екатериносл. у.

Дулéвина, ни, ж. Сильно закаленная сталь. КС. 1887. Ш. 584. Нічого, другже, не журися. в дулевину себе закуй. Шевч 581.

Дулéй, лéя, м. Подстилка или логовище, которое мостится въ мокрую осень вокругъ стада овецъ, чтобы собаки звали свое мѣсто. Отара на ніч тирлується, а круг ней по дулеяхъ розміщаються собаки; добре як найдеться з чого поробити дулеї. О. 1862. V. Кух. 31

Дуле́чка, ки, ж Ум отъ дуля

Дулéвка, ки, ж. 1) Наливка на грушахъ-дуляхъ. Була ї вишнівка, і тернівка, і дулевка. Кв. II. 184. Набалакавши за дулевкою і медом, вже брався він за шапку. Стор. I. 239. 2) Родъ плахты. Черніг. у. Ум. **Дулевочка.** Поліз у поргіб я дулевки ще вточти, дулевочка-первак така смашина була. Глб. 44.

Дуло, ла, с. Дуло К. Досв. 215. Пронаде, мов порошина з дула, тая козацька слава. Макс. (1849). 59.

Дульєти, (ст?, ж.) мн Родъ женской одежды. Були в свитках, були в охватах,

були в дульєтах і капотах. Були всі грішні жіночки. Котл. Ен. Ш. 51.

Дулька, ки, ж. Ум. отъ дуля.

Дуля, лі, ж. 1) Порода грушъ. 2) Кукишъ. тиши Ти думаєш, дурню, що я тебе кличу, а я тобі, дурню, круж тин дули тичу. Чуб. V. 1114. Ум. **Дулька, дульечка.** Грин. Ш. 224. Сидів голуб на дубочку, голубка на дульці. Лавр. 133. Хоть минулися в саду яблучка, не минаються дульки. Мет. 12.

Дум, му, м. Мысли. **Думу, думу** в його було, як того шуму на морі, та все об дівчині. МВ. (О. 1862. I. 76). Чого се ти все думаєш? Коли вже ти перестанеш того думу? МВ. (О. 1862. I. 97). Не прийде мі на дум. Вх. Уг. 237.

Дума, ми, ж. 1) Мысль, дума. За думою дума росм вилітає, одна давить серце, друга роздирає, а третя тихо, тихесенько плаче у самому серці—і ніхто не бачить. Шевч. 2) Эпическая п'есня, исполненная подъ звуки кобзы или бандуры; отъ прочихъ народныхъ украинскихъ п'есенъ отличается неравном'ернымъ стихомъ (отъ 4 до 40 слоговъ), преимущественно глагольной рилемъ и простымъ нап'евомъ—мелодическимъ речитативомъ.

Думання, вя, с. Мышленіе. К. Кр 34.

Думати, маю, еш, гл. Думать, полагать; предполагать. Ном. № 8880. Коника сідлав і думки думав, бо їхав далеко аж за гіроньки. Чуб. Ш. 290. Ох не думали же мої старі очі вбачати пана Шрама. К. ЧР. 7. Вони думали, що се мара. Єв. Мр. VI. 49. Що ти, милий, думаси-гадаєш, либонь мене покинути маєш. Мог 282.

Думатися, еться, гл. безл. Так я міркував, так думалося мені про усе отсе. Ком. I. 20.

Думка, ки, ж. 1) Мысль; нам'реніе, замиселъ. Рукою (на молитві) махаєш, а дуликою скрізь літаєш. Ном. № 177. А думка край світа на хмарі гуля. Шевч. 9. Така в його думка була, щоб дівчина пому жінка була. Мил. 97. На думці стояти. Не сходить съ ума, быть на умѣ. На думку спасти. Пridти въ голову. Стор. М Пр. 51. Думка б. Предполагается. Думка б завтра вже їхати. Думка така, що... Можно думать, что... Думку взяти. Вознам'бриться, рѣшить. Узяла собі таку думку покину їх. МВ. I. 10 На мою думку. По моему мнѣнію 2) Родъ

лирического стихотворення (элегического характера). Ум. Дұмныңка. Голос як сур-
монаңка, т'але ж чортова домонаңка. Ном.
№ 2984. Слова твої прекраснії, превра-
жая думка Мет. 107.

Дұмний, а, е. 1) Задумчивый, мысля-
щий. *I дұмнең өзінде оған жүрді.* Шевч.
(1883) 127. 2) Гордый. Чого ж ти така
дұмна? Чого ти погорджаси поповичами?
Св. Л. 124.

Дұмно, нар 1) Задумчиво. *Шкода здо-
ганятии, шукати, гүкати!* Пішла луна
по гаеві сумно. *Ніхто не озвався, а ні
засміялася, зоставсь козак сам собі думно*
К. Досв. 67. 2) Гордо.

Дұмныңка, қи, ж. Ум. отъ думка.

Дунәенько, Дунәечко, ка, м Ум отъ
Дунай.

Дунай, наю, м. 1) Разливъ воды, во-
обще большое скопление воды. *Ой за го-
рами вода дұнаями, ой там козаченько
коня напувае.* Чуб. V. 760. *По-над дуная-
ми вода стоянами, ой там козаченько
коня напувае* Чуб. V. 329. 2) Рѣка Ду-
най. О. 1862 V. 103. Ум Дунәенько. Ду-
нәечко. *Течуть річенъки, текуть бист-
ренъки із тихого Дунәеньку.* Грин. Ш.
526. *Текла вода з Дунәечка, а другая з
моря.* Грин Ш. 558.

Дұндýк, қá, м. 1) Индѣйскій пѣгухъ
2) Насмѣшл.. старый хрычъ. Но сей пла-
чу того байдуже, на прозьби уважав не
дуже: злий з сина був старий дундук
Котл. Ен. III 33.

Дұнути См. Дути.

Дұпа, пи, ж. Задница. Вх. Уг. 237
Хорошенько в три брези по дупах за-
тинайтс. ЗОЮР I 320. Ум. Дұпка.

Дұпельце, қа, с. Ум. отъ дупельце

Дұпельце, ця, с. 1) Ум. отъ дупло.
2) Задній проходъ, Netur loch. *Поцілуй*
мене в дупельце, мое серце. Ум. Дұпельчико.

Дұпка, қи, ж. 1) Ум. отъ дупа. 2) Кү-
рячі дұпки. Раст. Anchusa officinalis. Вх.
Пч. I. 8.

Дуплáвий, а, е. Дуплистый. Дуплавий
берестск. Дуплаза груша. Каменец. у.

Дуплáстий, а, е=Дуплинастий.

**Дуплинáвий, дуплиниáстий, дуплина-
тий, а, е.** Дуплистый. О. 1862. XI. 71.
Грин. II. 310 *Великий дуб, та дуплина-
тий, порохнею напхатий.* Ном. № 6342.
Чому дуба не рубати, бо дуб дуплина-
тий. Чуб. V. 901. *Вона ї сила коло вер-
бового кореня дуплинастого.* МВ. I. 144.

Дуллó, лá, с. Дупло. Чуб. II. 72. *Тю!*

з дупла того дуба сич вилетів. Ном
№ 13067. *Заснула Вкраїна, бур'янном
укрилась, цвілью зацвіла, в калюжі, в бо-
лоті серце прогноїла і в дупло холоднс
гадюк напустила.* Шевч. 668.

Дуплувáтий, а, е=Дуплавий. Вели-
кий дуб, та дупловатий. Ном. № 5409.
Був він (дуб) дуже товстий, дупловатий.
Стор. М. Пр. 105.

Дуплák, қá, м. Дуплистое дерево. Вх
Уг. 237.

Дұпнáй, а, е. Задпепроходный. Дұпна
нишка. Вх Уг. 239.

Дупчáстий, а, е=Дуплинастий. Сто-
яв дуб дупчастий. Мнж. 151.

Дур, ру, м. 1) Глупость. З великого
розуму у дур заходить. Ном. № 6359.
Панський дур. О. 1861. XI. 109. 2) Одур-
еніе. До дуру всі тоді пили. Котл. Ен.
Дур напав від хмелю. Мкр. Н. 36.

Дурáк, қá, м.=Дуренъ. Піди ж ти,
чумак, піди ж ти, дурак, піди ж та
проспесь, із умом ізберись. Мет. 459.

Дуракувáтий, а, е. Дураковатый, глуп-
оватый. Один дуракуватий *челядник* рос-
казував, що як він іздив у Крим по сіль,
дак хоча ж і соли наївсь увollo. Грин.
I 230.

Дуранлáси, сів, м мн. Глупости, глуп-
ые поступки. Цурланяси виробляє. Рудч.
Ск. I. 75.

Дұрбас, са, м. Дуракъ. Черк. у. *Дур-
бас! мабуть очі в його випали із лоба*
Мкр. Н. 21.

Дұрénъ, риꙗ, м. 1) Дуракъ. Скоріш
дурень одурить разумного, як разумний
дурня на разум наведе. Ном. № 6155.
Ти думаеш, дурню, що я тебе люблю, а
я тебе, дурню, словами голублю. Чуб. V.
1114. *Xто скажс. „дурню“, на того буде
огонь пекельний* Св. Мт. V. 22. Умань-
ський дуренъ. Человѣкъ себѣ на умѣ.
Уманьський дуренъ: в чужого воза бере
та на свій кладе. Посл. З дурнем зчепит-
тись,—дурнем зробитись. Съ дуракомъ свя-
жись,—самъ дуракомъ будешь. Ном. № 6170.
2) Дурачки, родъ игры въ карты; разно-
видности: прbstий дуренъ, неврнй, підкід-
нй. КС. 1887. VI. 465.

Дурéпа, пи, ж. Дура, дурища. КС. 1883.
II. 389.

Дурéць, рцá, м. Раст. Lolium tem-
pentum. Шух. I 21.

Дурíло, ла, м 1)=Дуренъ. Харьк г.
2) Раст. Angelica archangelica.

Дурíлюд, да, дурíлюдок, дка, м.

1)=**Дурнісвіт** 1. 2) Пг. Красношайка. Вх. Пч. II. 12.

Дуріна, ии, ж. Приду́ръ. Чи він трохи бу́ва не з дуриню? Харьк. Дуріну строїти=Дурнину строїти. Константиногр. у.

Дурнісвіт, та, м. 1) Обманщикъ. шарлатанъ. Ком. I. 29. Грин. I. 212. 2)=**Дурилюд** 2. Вх. Пч. II. 12.

Дурнісвітка, ки, ж. Обманщица.

Дурнісвітство, ва, с. Обманъ; шарлатанство. Та тепер скрізь таке дурнісвітство! Нема й по судах правди. Лебед. у.

Дуріти, рю, риш, гл. Обманывать, дурачить. Що день Бога хвалить і що день людей дуритъ. Ном. № 3060. Не дуріте дітей ваших, що вони на світі на те тільки, щоб пануватъ. Шевч. 212.

Дурість, рости, ж. Глупость. См. Дурощі.

Дуріти, рю, еш, гл. 1) Глушесть, дѣляться дуракомъ. Як волося сивіє, то чоловік дуріє. Ном. № 8692. Як парубкував,—поведе чорними бровами,—дівчата сохнуть і дуріють. МВ. I. 108. 2) Дѣлять глупости, шалить. А дуріти нам негоже. МВ. I. 88. Чого ти дурієш? де твій разум? Шевч. 298.

Дурк, ку, м. Стукъ. Вх. Уг. 237. **Дурки робити**=Дуркати. Вх. Лем. 412. См. Түркіт.

Дурка, ки, ж. Глупая, дурочка.

Дуркати, каю, еш, гл. Стучать. Вх. Лем. 412.

Дурман, иу, м. Раст. *Datura stramonium*. **Об'ївся дурману**. Ошаліль. Запінилась, посапаніла, неначе дурману іzzila. Котл. Ен.

Дурнас, са, м.=**Дурбас**. Вх. Лем. 412

Дурнечча, чі, об. Дуракъ, дура. Чи ти принесеш нам таганки, чортова дурнечча? Чуб. II. 491.

Дурний, а, є. 1) Глупый. Заткне тебе за шапище, за дурную головище. Чуб. III. 146. Хто дурнішний—чи пани, чи прості люди?—Пани сами по собі дурні, а ми самі—по собі. Ном. № 13473. Лучче з розумним згубити, як з дурнин знати. Посл. Да дурна була дівчинонька, що так ісказала. Чуб. V. 7.

Дурний рбзум. Глупость; глупая голова. Дурний свій розум проклинаю, що дався дурням одуритъ. Шевч. Ти, козаче молоденький, дурний розум у тобї. Мст. 15. З дурніфо рбзуму. По глупости. Дурнє баляка. Глупости говорить. Зміев. у. Дурнє кблесо. Весенняя игра. Маркев. По дур-

ному. Напрасно. 2) Бѣшеный (о собакѣ). Грин. II. 20. Дурна собака наших собак покачала. Харьк. у. Ум. **Дуренéнький**, дурнёсенький. Раденький, що дурнєсенький. Ном.

Дурник, ка, м. Дурачекъ; шутъ. **Брат був дурник**. Чуб. Пошився у дурники. Ном. № 6245. Яким передражнював бабу так химерно, що всі потішались із його, як із дурника. Левиц. I. 523. **Що ти з мене смієшся та підманюєш**, мов дурника якого? Рудч. Ск. II. 131. Ум. **Дурничок Заграй**, дудничку,—танцюй, дурничку. Ном. № 12519.

Дурніна, ии, ж.=**Дурниця** 1 и 2. Хиба тільки горілкою вп'єшся? Дурнину можно зробити її з вина. Зміев. у. Лежить цюра в дубині, не кланяється дурнині. Грин. Ш. 608. **Дурнину строїти**. Говорить или дѣлать чепуху. Зміев. у.

Дурніця, ці, ж. 1) Пустяки, вздоръ Він дума, що дурниця се. Се дурниця, що мара сниться, а перехрестись та певно її спи. Ном. № 5155. А чоловік дивиться на жидівську щирість, що вони так просяять, укінув тій дурниці у голову, про все забувся, сидить собі та мед горілку попиває. Рудч. Ск. II. 130. 2) Глупый или нехорошій поступокъ. Не хапайсь дурниці,—не будеш сидів у темниці. Ном. № 7068. Чоловіка вік любила, не неслась в дурницю. Мкр. II. 35. Ой Грицю, Грицю, Грицю, не вдавайся у дурницю, бо дурниця тебе зрадить, що її матінка не порадить. Чуб. V. 1118. 3) Даровщица. **Дурніцею**, дурнічками, на дурніцю. На даровщинку, даромъ. Що перш дурніцею доставалось, то тепер або випросити треба, або купити. Котл. НШ. 348. Йому б все дурнічками. Ном. № 4632. **Ізвик на дурніцю**. Ном. № 4631. 4) Раст. *Vaccinum Myrtillus*. ЗЮЗО. I. 740. Ум. **Дурнічка**. Дурнічки (какъ нарѣ чіє). 1. Попусту, безъ дѣла. **Наймити вештались у дворі**, одникували од роботи, все длялись дурнічки, а воли дурнічки, стояли в загороді Левиц. НПО II. 221. 2. Даромъ. **Найдялтися, нап'янутися дурнічки**. КС. 1883 XI. 505

Дурнісінъкій, а, є. Совершенно глупый. Рудч. Ск. II. 174. **Дурний дурнісінъкій**. До крайности глупый.

Дурнісінъко, пар. 1) Совершенно глупо. 2) Совершенно напрасно. Так дурнісінъко вилаяла мене Харьк. 3) Совершен-

но даромъ. Утік панич, викормивши коні дурнісінько. Хата. 95. Оце помиллася, не перемірна добре різи та й нажала отій ірапині дурнісінько півкопи жита. Левиц. Пов. 337.

Дурність, ности, ж. Глушоть. *А все то дурність робе. Каменем. у. Молодість—буйність, а буйність—дурність.* Ном. № 8717.

Дурніти, нію, еш, ил. Глупѣть.

Дурнішати, шаю, еш, ил. Дѣлаться глупѣє. О. 1861. VI. Слов.

Дурно, нар. 1) Даромъ, безплатно, безвозмездно. Усім дівкам продас, своїй Домні дурно дає. Чуб. Ш. 210. 2) Напрасно, даромъ. Жаль мені дівчинопъки, що журутися дурно. Мет. 22. *Не дурно Івася Вдовиченка кінь по стпену гуляє, видно наївою первого лицаря на світі немає.* Мет. 421. Ум. Дурнінько, дурнёсенько.

Дурноверхий, а, е. Глупый, полуумный. Та й жахається вночі, мов дурноверхий. Черк. у.

Дурновіс, су, м.=Дармовіс 2. О. 1862. VIII. 33.

Дурноголобій, а, е=Дурноверхий.

Дурнолобець, бця, м. Дуракъ. Сказани—святі отці карбованці: з дурнолобція зроблять розумовця. Харьк.

Дурнолáп, па, м. Говорящій наобумъ, не подумавъ.

Дурнолáпський, а, е. Глупый, высказанный наобумъ. Дурнолапські речі шкода й слухать.

Дурнов'ян, ну, м. Раст. Datura stramonium L. ЗЮЗО. I. 121.

Дурносміх, ха, м. Сміющійся безъ по-вода. Константиногр. у

Дурнота, ти, ж. 1) Глушоть. 2) Соб. Дураки. Аж там сліпа дурнота сидить по застіллю та горілку п'є. Коли ж орда про тебе брехні меле, ти на дурну дурноту мовчики плюй. К. Дз. 107.

Дурнóха, хи, ж. Нервная лихорадка, тифъ. Вх. Зн. 16.

Дурнувати, нýю, еш, ил. 1) Дурачиться, шалитъ. Люде до божого дому йдуть, а ми дурнуємо та пустуємо. Харьк. 2) Быть безъ употребленія. Яке любе місце, та й дурнує: віддали б кому на ґрунт. Каменец. у.

Дурнуватий, а, е. Глуповатый. Желех. Чому дуба не рубати, бо дуб дулинатий; чому хлонців не дурити — вони дурнувати. Чуб. V. 901. Ум. Дурнуватенький.

Дурнáчка, ки, ж.=Дурноха. Желех. Вх. Зн. 16.

Дуросвітка, ки, ж.=Дурисвітка. Серце радіє, бо оживас в йому дуросвітка-надія. Мир. Пов. II. 41.

Дуросвітство, ва, с.=Дурисвітство. К. ПС. 8. К. ЦН. 287. *Мое добрь брехнею руйнували, мені в'язали дуросвітством руки.* К. Дз. 200.

Дуросвітщина, ни, ж. 1)=Дуросвітство. К. ПС. 30. 2) Соб. Обманщики, шарлатаны. Хотів би правду людям говорити,—ведмедем дуросвітщина реве. К. Дз. 196.

Дуроші, щей и щів, ж. мн. Глуности. Йому все дуроші в голові. Ном. № 10804. З серця чоловіка виходять дуроші. Св. Мр. VII. 22.

Дурувáння, вя, с. Сумасбродство, глупое поведение. *Не Боже карання—свое дурування.* Ном. № 7044.

Дурчáти, чу, чиш, ил. Урчатъ, бурчать. *I отесу можна в кишку затягнуть, аби не дурчала.* Ном. № 12172.

Дусатися, саюся, ешся, ил. Дуться, сердиться. Отю вже та Параска: сказала їй трохи правди,—вже й дусається і не дивиться на тебе.

Дусеня́, нати, дусеня́тко, дусеня́точко, ка, с. Ум. отъ дуся.

Дуся, сі, ж. Душка, душенька. Чг. 33. Марусю, дусю, мийся, чешися. Ном. № 11261. *A в Марусі дусі чотирі подусі.* Чуб. V. 11.

Дутель, ля, м. Пустой орехъ. Дутеля взяв. Черк. у. Дутеля ззсти. Умереть. Палант Евандревич пасжоком як раз Гібсона і пасів, шпинув в висок над правим оком, Гібсон і дутеля із'їв. Котя. Ен. VI. 27.

Дуты, дму, дмеш, одя. в. дунуты, ву, нéш, ил. 1) Дуть, дунуть. Як такий (горішній) вітер дме по снігу або з снітом—ото хуга. Черном. Дунув вітер по-над ставом. Шевч. 88. 2) Только несов. в. Надувать, пучить. Мовчанка.... черева не дме. Ном. № 1117 Багатство дме, а нещастя не. Ном. № 1592. Си. Дуйнути.

Дутися, дмуся, дмёшся, ил. 1) Надуваться, дуться. „I де вже, сестро, нам (жабам) рівняться (до вола)“, казать їй друга почала. А та не слуха.... дметися.... дметися.... Гліб. Дмись—не дмись, волом не будеш. Ном. № 2506. 2) Слюсивиться.

Багатая, губатая вона к чорту дметься, а єбога хороша хоча засмітесь. Грин. Ш. 186. **Ой як мені не дутися, що півощо обутися.** Радом. у. **Дметься, як шкура на огні.** Ном. № 13533.

Дух, ха и ху, м. 1) Воздухъ. **Паланняця як пух, як дух, як милес щастя.** Ном. № 12332 2) Запахъ. **Курівсь для духу яловець.** Котл. Ен I. 19. **Дух вовчий обиши.** О. 1861 VI. 164. 3) Теплота. Шух I. 263. **Тепера солома—ні духу з неї, ні що.** 4) Духъ, дыханіе. **Глянула, усміхнулася,—та й духу не стало.** **Ї мати вмерла, в одній ямі обох поховали.** Шевч. **Захопило дух.** Так йому дух затягне, дишне, дишне, поки оддихнеш. **Ото мороз, аж дух захвачує.** Ном. **Над ним воли своїм духом дихали.** Чуб. Ш. 323. **Боюся твог б сина й дýху.** Очень боюсь твоего сына. Грин. I. 149. **Дух лéдві звідити.** Едва дышеть. Мкр. Н. 5. **Важким дýхом дýхати на кого.** Гнівиться, сердиться на кого. Ном. № 3360. **Нечистим дýхом дýхати на кого.** Быть неискреннимъ къ кому, обманывать кого. **Король на нас нечистим духом дишіше, універсалі езутські пише.** К. ЦН. 180. **Що дýху.** Изо всѣхъ силъ. **Пан, що було в його духу, пригнався.** МВ. (О. 1862. Ш. 70). **Що духу є зіпáе.** Кричить во все горло. Без дýху прибгти. Запыхавшись отъ быстрого бѣга, испугавшись сильно, прибѣжать. Драг. 48. **Дýхом.** Мигом. **Духом збїгає і принесе.** Васильк. у. **Кинумись духом і, не спривиши нічого, похапцем звінчалися, щоб ще не розлучила нас памі.** МВ. (О. 1862. Ш. 68). 5) Духъ, мужество, смѣлость. **Набравшися духу, мовляв.** Нагнati духу. Нашугать. Ном. № 4181. 6) Духъ, душа. **Малі тілом, та великі духом.** Ном. № 7332. **Немá ні дýха.** Нѣтъ рѣшительно никого, ни души. Миж. 31. **Нема нікого, аж ні духа, а ні тобі лялечки.** Миж. 130. 7) Духъ. **Із Отця, із Отця Дух святий виходить.** Чуб. Ш. 11. **I Дух Божий вітав над водами.** К. Св. П. I кн. Мус. I. 2. 8) Духовъ день (праздникъ). **До Духа не знімай кожуха.** Ном. 9) Прорубь для ловли рыбы, закрывающаяся конусообразною кучею снѣга. Сим. 146. 10.—**земляний.** Паутіна, которой земляные пауки выстилаютъ свои норы. Миж. 156. Ум. **Душбк.**

Духан, на, м.=Духспел. **Духанів я їм надаю.** Константиногр. у.

Духати, хаю, еш, одн. в. духнúти, и́у, и́еш, ил. Дуть на что нибудь, подуть,

дунуть. **Вітер як духнув Рудч. Ск.** II. 126. **Ходім, каже, товаришу, ще до моря: хто більше води видме.—Ходім.** От пішли. **От Прало як духнє, то чутъ риби за хвоста не вхватитъ—аж до сухого.** Рудч. Ск.

Духвалий, а, е. Самонадѣянный, самоувѣренный. **Який ти дуже духвалий.** Кіев. г.

Духвати, хваю, еш, ил. Надѣяться, полагаться. **Він духває на своє багатство.** Та й на дядька не дуже духвайте. Св Л 248.

Духівніця, ці, ж Духовное завѣщаніе. Мил. 165.

Духівня, ні, ж=Духівница. Екатериносл. у. (Залюбовск)

Духнúти, См. Духати.

Духовенство, ва, с. Духовенство. Левиц. КС. 6.

Духовий, а, е. Духовный, къ духу относящийся. Якась незвичайна сміливість і духовна міць Мир ХРВ. 4.

Духовик, ка, м. Ливерь. Ком. II. 3.

Духовна, ни, ж. Незамерзающее мѣсто на прудѣ или на рѣкѣ. Черк. у.

Духовитий, а, е. Душистый, ароматный.

Духовний, а, е. 1) Духовный, къ духовенству относящийся. **Духовний стан.** Св. Л. 104. **На кою не млянь, хоч на панів, хоч на духовних, то такої праї не побачиш.** О. 1862. IV. 57. 2)=**Духовий.** **Ваш образ духовний через мое слово никогда не забудеться.** К. Оп. 125. **Боронючи народню Гіппокрену, духовну зброю без устанку носим** К. Бай. 7.

Духовниця, ці, ж.=Духівница. Г. Барв. 169.

Духопéл, лу, м Улотр. въ выражениі: **духопéлу давати, дати.** Бить, поколотить. Такого духопелу дам. Ном. № 3639. **Як почала давати йому духопелу, то він уже й не встав: понеребивала руки й ноги.** Грин. II. 126. У Мирнаго ум. **духопéлик** въ знач. ударъ рукой. Мир. ХРВ. 34.

Духопéлити, лю, лиш, ил. Бить, дубасить.

Духóта, ти, ж 1) Звой, жара, духота. **А сонце все пече та нече.** духота душитъ, сохне в горлі, в роті, в грудях. Левиц. I. 83. 2) Спертый воздухъ.

Дўча, чі, ж.=Дучайка. Мик. 481.

Дучай, чаю, м.=Дучайка. МУЕ. Ш. 54.

Дучайка. ки, ж. Отверстіе въ верхнемъ мельничномъ жерновѣ. Мик. 481.

Дучейка, ки, ж. Дыра въ бочкѣ, сквозь которую льется пиво. Вх. Зн. 16.

Дучечка, ки, ж. Ум. отъ дучка.

Дучайка, ки, ж.—**Дучайка**. Вх. Зн. 16.

Дучка, ки, ж. Вообще дыра, отверстіе, ямка. Ном. № 14006. Чуб. Ш. 107. Небольшая ямка въ землѣ при различныхъ дѣтскихъ играхъ: въ свинку, въ масла, въ гльбога. Ном. № 12570. Ив. 14. Лунка, въ которой вращается конецъ веретена въ гончарномъ кругѣ. Вас. 179. **Дучки**—мелкія отверстія въ сводахъ гончарной печи для пропуска огня. Вас. 180. **Дучка**=**дучайка**. Вх. Зн. 16. Ум. **Дучечка**.

Дучковий, а, е,—**м'яч**. Родъ игры въ мячъ, иначе: земляний м'яч, високий дуб. Ив. 28.

Душа, ші, ж. 1) **Душа**. *Тіло потирається, як чоловік зап'є, а душа погибає.* К. ЧР. 44. *Чує щось душа, та мені не каже.* Ном. Любли як душу. Мет. 62. **Богу душу віддати**. Умереть, отдать Богу душу. За час, за годину милосердному Богу душу отдав. Макс. (1849). 22. З душі. Искрено. *Ой чорнявую з душі люблю,—на біляву залищаюся.* Лавр. Сам душою. Одинъ однешенекъ. Ном. № 10680. **Лежала собі сама душою**. МВ. (О. 1862. I. 81). Чого душа забажає. Чего бы на захотилось,—все. Кв. II. 331. По душі дзвонити. Звонить по мертвомъ. 2) **Человѣкъ**, душа. Заберез собою приятелів душ тридцять або й сорок, да й іде з ними въ Київ бенкетувати. К. ЧР. 84. *Йому треба над п'ятьма душими бути ураз, то тепер йому ніколи.* Лубен. у. *Вони у дві душі робили.* Кролев. у. 3) Въ скрипкѣ: душка, подставка внутри, распорка. *Здоров, скрипалю!*—*Здоров, чорт!*—*Ну, давай душу!*—*А скрипаль трісъ об дуба скрипку, та й дав чортові душу з скрипки.* Грин. I. 41. 4) Мѣсто внизу горла спереди. *Не застебнулася до ший, мені й надуло в душу.* Рк. Левиц. 5) Опухоль на шеѣ. ЗЮЗО. П. 389. 6)—татарська Шт. Чайка. Вх. Цч. II. 15. Ум. **Душка**, душенька, душечка, душеняточко, душеняточко, душниця. Кромѣ послѣдняго слова, употребляются преимущественно какъ ласкательные имена для любимыхъ, дорогихъ людей. *Ой кріп та ролен та петрушечка... кучерявий Іван, моя душечка.* Ни.

Душарка, хи, ж. и **душарь**, ря, м. Въ заговорѣ отъ душі (опухоли на шеѣ) повидимому въ значеніи душительница, душ-

шитель. *Мав душаръ дсв'їт синов, малх душарка дсв'їт доњок.* ЗЮЗО. II. 389.

Душевний, а, е. **Душевный.** Тепер я тебе рішена, радість моя душевна' Чуб. Ш. 15.

Душенина, ни, ж. Душеное мясо. *Душенини доволі і їсти ніколи.* Чуб. V. 1081.

Душенька, душечка, ки, ж Ум. отъ душа.

Душевяточко, душеняточко, душеняточко, ки, с. Ум. отъ душа.

Душистий, а, е =**Духовитий**. Душистий богун. Раст. Daphne Cneorum. ЗЮЗО. I. 121. **Душисті васильки**. Раст. Ocimum basilicum. ЗЮЗО. I. 129. **Душисті гвоздики**. Раст. Dianthus Caryophyllus. ЗЮЗО. I. 121. **Душистий горбшок**. Раст. Lathyrus odoratus. ЗЮЗО. I. 126. **Душиста нѣхворощ**. Раст. Artemisia annua. ЗЮЗО. I. 112. **Душиста фіалка**. Viola odorata. ЗЮЗО. I. 141.

Душити, шу, шиш, ил. 1) **Душить**, давить. 2) **Давить**, жать. *Взяла за маленький палецъ та й душить його помаленьку.* 3) **Давить**, притиснить. *Поки ляхи да недоляшки душили Україну, туди (на Запоріжжа) втікав щонайкращий люд зъ городів.* К. ЧР. 89. 4) **Душити копійчину**. Беречь деньги, скучиться. *Батьки в іноворичів народ все скученький, що душить копійчину.* Св. Л. 136.

Душитися, шуся, шишся, ил. **Задыхаться**.

Душіца, ці, ж. Ум. отъ душа.

Душівка, ки, ж. Полоса земли въ надѣлѣ, приходящаяся на одну ревизскую душу. Нѣжин. у.

Душіти, шу, шиш, ил. Издавать запахъ, нести запахомъ. *Любисточку ввірвали,—у голови положу, щоб душіло.* Г. Барв 80. *Вона чорт зна чим і душить.*

Душка, ки, ж. 1) Ум. отъ душа. Ном. № 4573. Кв. II. 237. 2) Плате для дѣвочекъ—безъ рукавовъ, съ прорѣхой назади, зашнуровывающейся на спинѣ. Гол. Од. 23.

Душкувати, кую, еш, ил. Объ овцахъ: во время жары, сбившись въ кучу, тяжело и усиленно дышать. *Вівці душкують.* Каменец. у.

Душман, ей, м. Притиснитель, угнетатель. К. ПС. 70. *Пресвітлій клязю, ши всюю не знаєш, що в тебе коли душманни козацькі... бо дуки ці юлоту зобиждяють.* К. Бай. 57.

Душний, а, б. Жаркий, знойный, душ-

я́й. Але б душне літо не було, а роскидай цю солому, то зараз де не возьметься і мороз, і сніг. Рудч. Ск. II. 81. Літом день гарячий, душний. МВ. II. 14. Ум. Душненький.

Душно, нар. јарко, душно. Ном. № 10288. Душно мене,—ходи, дочка, до ставка купатись. Шевч. 22. Ум. Душненько.

Душогуб, ба. м.=Душогубець.

Душогубець, бця, м. Душегубець, убійца. Твій рід хороший і величний не плодив ні злодіїв, ні душогубців. МВ. I. 27. Перш було як лкий грішний попаде сюди, так і то павдивовижу; та й то бували все то душогубці, то харцизяки. Кв. II. 187. Той був душогубець. Єв. I. VII. 44.

Душогубка, ки, жс. 1) Душегубка, убійца. Ой помалу, малу, душогубко, грай, да не врази ж мою серденька вкрай: ти же мене, сестро, з світу зрубила, піж у серденько да й устромила. ЗОЮР. II. 22 2) Маленька лодка, преимущественно выдолблена изъ одного дерева. Вас. 152. Сим. 152.

Душогубний, а, е: 1) Убійственний. 2) Душу погубляючий. Ради душогубної користі. К. ПС. 15.

Душогубник, ка, м 1)=Душогубець. 2) Душу погубляючий. (Сатана) душогубник. К. ПС. 75.

Душогубниця, ці, ж.=Душогубка 1
Душогубниця віна К. Дз. 94.

Душогубство, ва, с. Душегубство. Багато там людей погубля свої душі то лайкою, то скіаростю, то душогубством безбожним. ЗОЮР. 311. З серця.... виходять лихі фумки, перелюб, душогубство. Єв. Мр. VII. 21.

Душо́к, шка, м. Ум. оть дух.

Душохват, та, м. Уловляючій душу. К. ПС. 52. Не попусти мене в тяжку зарупу лихому душохвату сатані. К. ПС. 87.

Дуяві́ця, ці, ж=Завірюха. Вх. Лем. 412.

Дхнути, дхну, дхнеш, іл. Дохнуть См. Тхнути. Такий був лицар, що тільки дхне, то од самого духу не встоїш на ногах. ЗОЮР. I. 141.

Дхнутися, дхнеться, іл. безл. Вздохнуться. Нехай мойму миленькому ляссенюко дхнетися. Чуб. V. 570.

Дъгнути, гну, неш, іл. Толкнуть, колнуть. Дъгнуло в серце. Вх. Зн. 14.

Дъготь, гтю, м.=Діготь Тхне смолою ти фюгтен. Левин.

Дъгтьовий, а, є=Дігтевий. Люде болики фюгтьови палютъ. Грин. II. 234.

Дъгтар, ра, м.=Дігтар. Дъгтар = смердить фюгтен. Ном.

Дъокул, ла, и. Дятель. Вх. IIч. II. 13.

Дъор, ру, м. Въ выражениі: дъбуру дати. У дратъ. Кв.

Дъбрка, ки, жс. Въ выражениі: дъбрки дати=дъбуру дати. Іх звелів ще кріпше держати, щоб не дали бува дъорки. Мир. ХРВ. 248.

Дъюндзя, зі, жс. Раст. Malva mauritiana См. Дзіндзівер. ЗЮЗО. I. 128.

Дюдінька, дюдічка, дюдька, ки, жс. Ум. оть дюда.

Дюдя, ді, жс. Дѣтск. холодъ, холодно. О. 1861 VII. 8. Ум. Дюдька, дюдінька, дюдічка.

Дюк, ка, м. Гусеница насекомаго deilephila euphorbiae. Вх. IIч. I. 6.

Дюрка, ки, жс.=Дірка. Юрку, Юрку, наплюй в дюрку. Ном. № 12718.

Дя, меж. Дѣтск. Благодарить, поклониться головой. О. 1862. IX. 119.

Дябель, бля, м.=Дявіл. Ти його медом масти, а він дяблем воня. Ном. № 7292.

Да́віл, дяволенний, дяволів, дявольський=Диявол, дияволенний, дияволів, дияволъський.

Дявола́ка, ки, м. Ум. оть дявлі.

Дягель, лю, м. Раст.: а) Angelica sylvestris. ЗЮЗО. I. 111; б) Archangelica officinalis. ЗЮЗО. I. 112.

Дя́глиця, ці, ж. Раст.=Яглиця? У неділю по шевелю, в понеділок по барвінок, а в вівторок снопів сорок, а в середу по череду, а в четвер по щавель, а в п'ятницю по дмитрю, у суботу на роботу. Ном. № 14137.

Дядечко, ка, м. Ум. и ласк. оть дядько.

Дайдик, ка, м. Отецъ. Гол. I. 198. Ум. Дядичок. Желех.

Дядина, на, не=Дядьків. Дядин двір. Чуб. Ш. 429.

Дядина, ни, ж. Жена дяди, не рідная тетка. Чуб. Ш. 476. Бодай чорт у дядька служив, а до дядини за платою ходив. Ном. № 7614. Ум. Дядина, дядиночка. Чуб. Ш. 429.

Дядині, дія, ж. мн. Вторникъ на первой недѣлѣ послѣ пасхи, въ который поминаютъ дядей и тетокъ. Екатериносл. у. (Залюбовск.).

Дядинин, на, не. Принадлежащий дядині. Г. Барв. 87.

Дядинка, дядиночка, ки, ж. Ум. отъ дядина.

Дядьків, кова, ве. Дядинъ. Справа коло дядькового воза. Ном. А в дядька и у нас коробка ковбас. Дядькові поїмо, своїх не дамо. Чуб. Ш. 436. Дядькова хата. Тюрьма. Грин. I. 112.

Дядько, ка, м. 1) Дядя. 2) Человѣкъ среднихъ лѣтъ. Изъ уваженія малороссияне называютъ такъ всякаго старшаго себя лѣтами. Чуб. VII. 355. Не впадає москаля дядькомъ звати. Ном. № 850. 3)--собачий. Волкъ. Як собаки гавкають! Чи не пробирається до овець собачий дядько? О. 1861. V. 71. 4) Дядька накласти. Пере путать основу во время снованія. А я слухаю, что вона балака, та и наклада дядька. Оксана в мене сьогодні снуvala, так аже двох дядьків наклада. Одного же я змотала, а другий зостався. За дядьків ткачи лають, як направляють полотно. Чернig. у. Ум. Дядечко. Охріме дядечку! будь ласкав схаменись! Хата. 54. Що же мені, дядечку, по тих ірошах? МВ. I. 107.

Дядьо, дя, м. 1) Дядя (дѣтск.). О. 1862. IX. 119. 2) Отецъ. Желех.

Дядьчин, на, не=Дядьків.

Дядоюсь, ся, м. Ум. отъ дядя.

Дядюшка, ки, м.=Дядько. До Дмитра дівка хитра, а по Дмитру то стріне собаку та и питає: „дядюшка, чи ви не з сватами?“ Ном. № 497.

Дядя, ді, м. Дядя. Біла теличка та з березиничка та до дяді в двір. „Дай, дядю. пирі!“ Чуб. Ш. 479. Зробив дядя, на себе глядя. Ном. № 10429.

Дяк, ка, м. Дьячокъ. Прийшли поти — почитали, прийшли дяки — поспівали. Чуб. Ш. 442. Притайлісь поти и дяки, що панству служили і по панській пепільменну голоту дурили. К. Досв. 212. Ум. Дяченко. Ой мандрували два дяченки з никільської школи. О. 1861. XI. Ніс, 9.

Дака, ки, ж. 1) Благодарность. Не сподівайся дяки від приблудної псаю. Ном. № 4604. Дяку віддавати. Приносить благодарность, благодарить. Пішов.... Богу дяку oddавати, що жив у ворога зоставсь. Мкр. Г. 23. 2) Охота, желаніє. Як маш дяку, то зроб. Вх. Лем. 413.

Даків, кбва, ве. Принадлежащий дьячу, дьячковской. Оттак чини, як я чиню: лю-

би дочку аби чию, хоч попову, хоч дякову, хоч хорошу чужикову. Нп.

Даківна, ни, ж. Дочь дьячу. Ном. № 7079.

Даківнин, на, не. Принадлежащий дочери дьячу.

Даківня, ні, ж. Домъ дьячу. Угор.

Даківство, ва, с. 1) Должность дьячу. 2) Соб. Дьячки. Наїхало до попа того даківства та попівства повен двір. Рк. Левиц.

Даківський, а, е. Свойственный дьячу. Не кидавсь даківської натури. Кв. II. 213.

Дакон, на, м. Діаконъ. Морд. (Млр. л. сб. 124).

Даконенків, кова, ве. Принадлежащий сыну діакона.

Даконенківна, ни, ж. Внучка діакона.

Даконенко, ка, м. Сынъ діакона.

Даконенченко, ка, м. Внукъ діакона.

Даконенчиха, хи, ж. Жена сына діакона.

Дакониха, хи, ж. Жена діакона.

Даконішин, на, не. Принадлежащий женѣ діакона.

Даконів, нова, ве. Принадлежащий діакону.

Даконівна, ни, ж. Дочь діакона.

Даконівнин, на, не. Принадлежащий дочери діакона.

Даконувати, ную, еш, ил. Діаконствовать.

Дакончача, чати, с. Ребенокъ діакона. Ум. Дякончачко, дякончачочко.

Дакування, ня, с. Благодареніе, благодарность. Яке частування, таке дякування. Ном. № 7121.

Дакування, ня, с. Пребываніе дьячкомъ.

Дакувати, кую, еш, ил. Благодарить. Дякує красно. АД. I. 16. Дякую тобі, мати, да що ти породила, тілько не дякую, що не оженила. Чуб. Чого сидиш, Марусянько, чо и не дякуєш батеньку? Мет. 225. Ой не дякуй мені, брате. К. Досв. 84. Дякувати Господеві. Благодаря Бога.

Дакувати, кую, еш, ил. Быть дьячкомъ. При понірській церкві щось довго і дякувало. О. 1861. X. 30.

Дятел, тла, м. Дятель. Чорт би дятла знов, як би не його ніс. Чуб. I. 250.

Дятини, тин, ж. мн., также ум. дятинки. Обычай: на третій день Христова Воскресенія, послѣ обѣдані раздавать бѣд-

нымъ куски освященныхъ пасхіг, мяса, колбасъ и яйца. О. 1862. I. 55. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Дятліна, ни, ж. = **Дятловина.**

Дятлів, лова, ве. Принадлежащій дяту.

Дятловина, ни, ж. Раст. трилистникъ, *Trifolium pratense*. ЗЮЗО. I. 139. *Сіно — сама чиста дятловина та зелене, зелене.*

Дячёнків, кова, ве. Принадлежащій сыну дьячка.

Дячёнківна, ни, ж. Внучка дьячка.

Дячено, ка, м. Сынъ дьячка.

Дяченко, ка, м. Ум. отъ дяк.

Дячевя, пяти, м. Ребенокъ дьячка. Мкр. Н. 25. *Душенини доволі, а їсти ніколи: потерпіте, дяченята, до божої волі.*

Чуб. V. 1081.

Дяченятин, на, ве Принадлежацій ребенку дьячка.

Дячити, чу, чиш, іл. = **Дякувати.** Не знати, чим дячитъ сироту. Мкр. Г. 22.

Дячиха, хи, ж. Жена дьячка. *Ой, пропо! Очіпка хочу!... Пробі такою хочу, як на дячисі.* Ів. II. 328.

Дячишин, на, ве. Принадлежацій же-нѣ дьячка.

Дячків, кова, ве. Принадлежацій дьячу. А я хлонець, дячиків син. Грин. Ш. 169.

Дячно, пар. Охотно, съ радостью. Угор.

Дячок, чка, м. Дьячокъ. А ти, дячку учений, над ішколами вибраний, скажи мені, дячку, що то єсть їден? Чуб. V. 1080.

Е.

Е, меж. Э. *Е, ні, пані, не дам.* Рудч Ск. I. 68. *Е, вже на мене зуби гострять.* Ном. № 9557.

Егё, нар. 1) Да. *Віддав ти їй? — Егё.* Ес, як би то так. Ном. № 5372. 2) Вѣдь. *Егё, ти прийдеш до нас сьогодні ввечері?* Еге, так? Вѣдь такъ? У вас, здається, піперед собою, пі за собою? Егё, так? Левиц. Кож. 49. 3) Да, какъ-бы не такъ. „Оце, каже, увесь скот зланяю та поб'ю та ёсти буду.“ — Та буде з нас і одною, — змій йому каже. — „Егё! ти наїсся, а я т“ . Рудч. Ск. II. 189. „Ходім, Рябко!“ — Егё, ходім! Не дуже квака, сам принеси сюди! Г. Арт. (О 1861. Ш 84). 4) Выражаеть тщетность ожиданія чего либо или удивленіе по поводу обнаружившагося. Егё, побілилі вже кози в лозі! Ном. № 1942. Егё, ся на обидві ковані. Ном. № 3326.

Егёкати, каю, еш, іл. Говорить еге Мир. ХРВ 181.

Едек, ку, ж. Длинная бичева, которой, при безвѣтрії, тянутъ лодку вдоль берега. МУЕ. I. 50. (Добруджа). *Наловили риби руснаки, тягнуть її в човнах на сідку, йдучи берегом.* МУЕ. I. 35.

Ей, чеж. 1) Выраженіе неудовольствія и угрозы. „Ей, Хведьку вчись! ей, схаменись!“ Так панотець казав свой дитини: „Шануйсь, бо, далей, колись тму, мну, здо, тло спишу на спині!“ Г. Арт. (О. 1861. Ш. 109). 2) Эхъ, нѣтъ. Ей, де там! Желех. Оттепер же я тебе з'їм, кобило! — Ей, вовчику, голубичку, не їж мене! Рудч. Ск. I 7. 3) Эй. Ей, путе, беріться! Ном. № 10892.

Екзамен, ну, м. Экзаменъ. Левиц. Шов. 265.

Екзаменувати, ную, еш, іл. Экзаменовать. Шевченко заходився екзаменувати її з рідних пісень. К. XII. 25.

Економ, ма. м.=**Оконом.** Посінака економ.... нарід катував. Гн. II. 174.

Економічний, а, в. 1) Экономический. Великий экономичний кризис. О. 1861. XI. 107. 2)=**Окономичний.**

Економія, мії, ж. 1) Экономія. 2)=**Окономія.** Грин. II. 257. Одвозив з економії у город до панів индики, качки і усяку всячину. О. 1862. I. 41. Стоїть така превелика економія. Він увіходить у двір у економію. Грин. II. 122.

Елегія, гїї, ж. Элегія. Як би ви знали, паничі, де люде плачуть живучи, то ви б елегій не творили. Шевч. II. 152.

Електрика, ки, ж. Электричество. Покрутив за ту корбу, шо там є електрика і спустив електрику дротом до них Гв. II. 227.

Електрія, рїї, ж.=**Електрика.** Переясл. у.

Емблéма, ми, ж. Эмблема. К. Бай. 105. Коли б ужє мені заманулось такої емблеми, то з малював би я собі двоглавого, або хоть укоропованого орла К. XII. 33.

Емблемувати, мую, еш, іл. Изображать въ видѣ эмблемы, символически. Коли вже емблемувати Росію.... К. ХП. 33.

Епітафія, фїї, ж. Эпитафія. Шрам, ро плядуючи ту горорізбу да читаючи епітафії, засмутився душою. К. ЧР. 101.

Ерлéць, ця, м. Клеймо на ухѣ скотини. вырѣзка въ ухѣ въ видѣ прямого угла. Екатериносл. у. (Залюбовск.). Черк. у. То-же въ видѣ острого угла. Мнж. 182.

Естик, ка, м. Часть борони: каждый изъ поперечныхъ брусьевъ, въ мѣстахъ скрещенія которыхъ съ продольными забиты зубы борони. Шух. І. 166.

Ет, меж. 1)=**Ат!** Посидьте, каже чоловік, у мене на лаві, поки я хоч з жінкою та з дітьми попрощаюсь. — **Ет,** ще вигадав прощатися! Ходім! Рудч. Ск. П. 23.

2) Вѣдь, вогъ. *Ет* вісім доканає літ,
як часто, часто цілі почі без спу мої
морились очі. Мкр. Г. 58. *Ет* тямши же,
як я і ти, що тут стежски і всі дорогої
чертеські обняли залози. Мкр. Г. 25.

Етнограф, фа, м. Этнографъ.

Етнографичній, я, в. Этнографический.
Позирали скрива на етнографичню Украї-
ну. К. XII. 125.

Етнографія, фії, ж. Этнографія.

Етнографувати, фую, єш, іл. Зани-
маться этнографієй. Як вільно ще було

етнографувати проміж народом на Вкраї-
ні, я записав її (пісню) в рідній околиці
Хмельницького. К. Кр. 21.

Ех! меж. Эхъ! *Ех*, іворить, мало! Хоть
би ще трошки дали. Рудч. Ск. II. 83.
Чого ти, жінко, плачеш?—*Ех*, чоловіче,
чого я плачу! А зробиш мені те, що я
тебе буду просити? Рудч. Ск. I. 80. *Ех*,
як би то!... Та що її казатъ! Кебети не
можу. Шевч. II. 3.

Еч! меж.=Ач. *Еч*, який гарний! Сам
їсть, а мені не дас. Хар'к.

Е.

Є. З-е лицо ед. ч. н. вр. отъ гл. бути.
Есть. *Є в мене криниця під перелазом.*
Лавр. 35. Добро у кого є господа, а в тій
господі є сестра, чи мати добрая. Шевч.
439.

Єва, ви, ж. Іт. Иволга. Вх. ІІч. ІІ. 13.

Євангеліє, лія, с. и євагелія, лії, ж.
Евангеліє. Не змоглись на євангелію, ци-
луйте псалтирю. Ном. № 12026.

Євангельський, а, е. Евангельский. Стор.
ІІ. 153.

Євдошка, ки, ж. Рыба Umbra Krame-
гі. Браун. 29.

Євза, зи, ж. Въ заговорѣ: лихорадка.
*На золотому мосту три свзни.—Куди ж
ви йдете?—На мир хрещений.... сипать
і кидать, і трясти, і пекти, і знобить,
і глобить.* Мил. М. 64.

Єврінці, наць, ж. мн.=Порічки.
Шух. І. 109.

Євка, ки, ж. Пт. Іллюочка. Вх. Зн. 14.

Європа, пи, ж. Європа. Ми кланяємо-
ся новим гуманним ідеям, які давно ро-
зійшлися по Європі й ледві оце добі-
гаються до нас. Левиц.

Європеець, пейця, м. Европеець. Ми
вже стали європейцями. Левиц.

Європейський, а, е. Європейской. Євро-
пейська культура. К. Європейські ідеї.
Левиц.

Єгерь, ря, м. Стоянъ въ построикѣ.
МУЕ. І. 86. (Черниг.). См. Стоян.

Єгипет, шту, м. Египетъ.
Єгипетник, ка, м. Египтянинъ. Пере-
носно: притѣснитель, подобный египетскимъ
притѣснителямъ евреемъ. Панич ... об'явив.
що як козачка за його крестянина пій-
де, то на панщину не ходитиме; так і
то не йдуть. Думка така: поки ти жив,
так добре, а як часом помреш, да якому
небудь єгипетнику достанемось, тогді—
що? О. 1862. V. 109.

Єгіпетський, а, е. Єгипетскій. Пере-
носно: злой. Єгипетська баба, єгипетська
мума. Злая баба. Ном. № 2901, 2902.

Єгия и пр. См. Ягня и пр.

Єдамашка, ки, ж.=Адамашка. А де ж
твої, пане Саво, сукні-єдамашки, що ти
нажив, вражий сину, з козацької ласки?
Чуб. V. 966. Знімали з себе жутани-лу-
дани, блаватаси ї єдамашки. К. ЧР. 358.

Єдамашковий, а, е = Адамашковий.
Царичя ж сіла на ослоні в єдамашко-
вому шушоні. Котл. Ен. IV. 26.

Єдамашок, шку, м.=Адамашок.

Єдваб, ба и бу, м. Родъ шелковой мате-
рий. Ладна баба без єдваба. Ном. № 7516.
Оксамитом шляхи стеле і єдвабом за-
стилає. Шевч. 368.

Єдвабний, а, е. Изъ єдваба, шелковый.
Ой возьми, мати, єдвабну хустиноньку.
Гол. III. 144. Панчішечки єдвабний. Чуб.
Ш. 212.

Єдеман, на и ву, м. Родъ шелковой тка-
ни?=Єдамашок. Іхоторій козаки, то і му-
жики не хотять по ролі спотикати,
жовтого саф'яна каляти, чорного єдема-
на пилом набивати. Лукаш. 37.

Єдін, една, не, числ.=Один. Єдин
гроши складає, а другий мішок шис. Ном.
№ 1696.

Єдинак, ка, м 1) Единственный сынъ,
то-же, что и одинак, одинецъ 1. Засмути-
ла мене мати, єдинака-сина. Гол. І. 305.
2) Старый дикий кабанъ, живущій въ оди-
ночествѣ. Вх. ІІч. ІІ. 7. См. Одинецъ 3.
Ум. Єдиначок.

Єдиначка, ки, ж. Единственная дочь,
то-же что и одиначка 1. Нехай дочка-
единачка трохи погуляє. Нп. Рк. Макс.
Пещена була така, бо, сказано.—єди-
начка. МВ. І. 130.

Єдине́ць, наця, м.=Єдинак 1. Ум.
Єдиничок, єдинчик. КС. 1882. XII. 513.

Бодай же море не процвітало, вічними часи висихало та що моого сина единичка, единичка у себе взяло. АД. І. 246.

Єдіний, а, в. Одинъ, единий, единственный. Покидаю тебе, серденята моє, гей единому Богу. Мет 23. Друже мій єдиний! К. Досв. 108. Іого єдиная дитина покинутъ хоче. Шевч. 251.

Єдиниця, ці, ж. Единственная дочь, то-же, что и единица 2. Ой у вдови єдиниця та ще не віддана. Чуб. V. 363. Ум. Единичка.

Єдиничок, чка, м. Ум. отъ єдинецъ.

Єдіність, ности, ж. Единство. Двох церков єдиності служити. К. ЦII. 207. Стояли на сеймах опіром против політичної системи єдиности віри в Польщі. К. ХII. 115.

Єдиноматерій, я, в. Единоутробный. Вони прийшли з Веніамином, його єдиноматерім братом Он. 77.

Єдінчик, ка, м. Ум. отъ єдинецъ

Єдинчук, ка, м.=Єдинак 1. Оба багацькі сини, оба єдинчики. Федък.

Єднак, нар.=Однак. Боже, єднак не маєш що робити, то хоць тепер зроби світ. Чуб. I. 142.

Єднакий, а, в=Однаковий. Приїхали два козаки, обидва єднакі. Чуб. V. 103. Раду радили не єднакую, не єднакую, а троїскую. АД. І. 1.

Єднаків, кова, ве и єднаковий, а, в=Однаковий. Хоч я піду і за Краків, всюда буду я єднаків. Гол. I. 364.

Єднаково, нар. 1)=Однаково. 2) Однаково: На Олімпських положися, вони все злеє oddalaть.... єднаково ж сам не плошається, з аркадянами не братайся;—вони латинцям вороги. Котл. Ен. V. 8.

Єднанка, ки, ж. 1) Примирені. Вх. Зн. 84. Також и во мн.: їднанки. Шух. I. 34.. 2) Возваграждєві за причинений убlyтокъ. Желех.

Єднання, ная, с. 1) Соединеніе, соглашеніе.. 2) Договариваніе.

Єднацьна, ни, ж. Мировая, моторичъ при мировой сдѣлкѣ. Рк. Левиц.

Єднати, наю,вш, гл. 1) Соединять, объединять. Єднай, батьку, Україну. К. ЧР.. 299. I єднає людські князі з ізраїльським родом. К: Псал. 112. 2) Склонять къ себѣ, пріобрѣтать чье расположение, соглашаться. Таки у нашому селі назнав я дівчину. Вчащаю і матір удову єднаю. Шевч. Гетьманс Потоцький, що в тебе розум жіноцький: ти за дорогими напитками,

бенкетами угажаєши—чом ти Хмельницького не єднаєш? АД. II. 104. Ісус учеників єднає. Єв. I. IV. 1. Стала мати гадати та зятя єднати. Шевч. 268. 3) Договариватъ. Не страшно женитись, а страшно попа єднати. Ном. № 7260.—за кого дочки. Уговариваться о выдаче дочери замужъ за кого. „Чого в'янеш, моя доню?“ мати не спитала,—за старого, багатого нищечком єднала. Шевч. 11.

Єднатися, ваяюся, вшся, гл. 1) Соединяться. I прийшли ви єднатись з ним чистою словою. О. 1861. Ш. 12. 2) Договариваться, подряжаться. А що, Опанасе,—єднайся на год!

Єдність, ности, ж. Единство, единесіе. Кожен сам про собе дбає. Немає єдності. Мир. ХРВ. 87.

Єднорал, ла, м. Генераль. Раді ж ми сп додому вернути, нас єднорал не пускає. Чуб. V. 999. Вийшли муштруватись перед паном єдноралом, Федък. Ш. 121.

Єдноральський, а, в. Генеральскій. Раді ж ми ся додому вернути, нас єднорал не пускає. Ей не так єднорал, як єдноральська мати. Чуб. V. 999.

Єднус, са, м.=Дукач 2. Поверх таної то шиї, на чорній бархатці, широкій, так, що пальців може у два, золотий єднус, і у кольці зверху камінець червоненький. Кв. І. 6.

Єзвіро, ра. с. Глубокая рѣтвина въ горахъ, наполненная водой, глубокая водоемина въ горахъ. Шух. I. 178, 210.

Єзуїт, та, м. Езуить. Болить серце, як згадаєши: старих слав'ян діти спились кров'ю. А хто винен? Ксьондзи, езуїти. Шевч. 175.

Єзуїтство, ва, с. Езуиты, а также образъ дѣйствій, подобный езуитскому. К. ЦС. 8. Волів лучше тихо попувати, ніж з ляхами бучно панувати, езуїтству в ноги себе слати. К. МБ. X. 2. Та се же гірше того езуїтства проклятого. Морд. Ш. 124

Єзуїтський, а, в. Езуитскій.

Єй, меж. Ей. Ей Богу, ей же Богу, ей же ти Богу! Ей Богу. Ей Богу немає. Шевч. 137. Він усе не дає діла робити, ей же Богу. МВ. II. 22.

Єлечко, ка, с. Ум. отъ єльце.

Єліна, ни, ж., и пр.=Ялина и пр. МУЕ. Ш. 75.

Єлиніця, ці, ж. Названіе воды въ з-

говорѣ. Помагай Біг, водице-єлинице. ЕЗ. V. 99.

Єлівникъ, ка, м. Хлѣвъ, помѣщениe для молодого и недойнаго рогатаго скота. Шух. I. 185.

Єловѣгъ, ги, ж. Двухлѣтняя овца, не имѣющая ягнятъ. Вх. Зн. 7.

Єломъ, му, м. Конической формы баранья шапка. Канев. у. Чуб VII. 413.

Єлочёр, ра, м. 1) Настухъ барановъ и недойныхъ овецъ. Шух. I. 190. 3)=**Єлівникъ.** Шух. I. 185.

Єльцѣ, ця, с.=Вильце. Ум. 'Єлечко. I де же наше єлечко, что в п'ятницю види? Мет. 210.

Єма, ми, ж.=Яма. См. Яма 3 и 4.

Ємкій, а, є. 1) Хваткій. Желех. 2) Ловкій, проворный, быстрый, скорый.

Ємко, нар. 1) Хватко 2) Ловко, проворно, быстро, скоро. 3) 'Ємко йсти. Жадно бѣть. Желех.

Єнералъ, ла, м. Генералъ. Там сидятьколо неї пани-єнерали. Чуб. V. 778.

Єнеральний, а, є. Генеральный.

Єнеральство, ва, с. Генеральство. Желех.

Єнеральський, а, є. Генеральский. Желех.

Єніченько, ка, м. Ум. оть яничар? Турки-єніченьки. АД. I. 148.

Єнчий, єнчий, а, є=Інший. Желех. Ой чув же я через люде, что єнших хохаеш. Грин. Ш. 228.

Єпархія, хії, ж. Епархія. Викарій іздив по єпархії. Левиц. I. 148.

Єпархіальний, а, є. Епархиальный. Левиц. I. 155.

Єпіскопъ, па, м. Епископъ. Хто приїхав?--рознеслось по залі.--Ректор акаademij! епіскопъ! митрополіт. Левиц. Пов. 317.

Єпіскопія, пїї, ж. Епископство.

Єпіскопський, а, є. Епископский.

Єрэмъ, ерма, м. 1)=**Ярмо.** Шух. I. 165. 2)=**Ключ 5.** Шух. I. 194. 3) Часть ступи походючої. Шух. I. 162. 4) Часть самотки. Шух. I. 150. 5) Часть мельницы. См. Млин. Шух. I. 103, 104, 113.

Єрапудъ, да, м. Малорослый, но тяжелый человѣкъ.

Єрапудинъ, на, не. Бранное слово: плохой, проклятый. Я же так ухоркался, по-

ки выбрався із ерапудиной балки, что аж сорочка мокра. О. 1862. II. 38.

Єресъ, сі, ж. Ересъ.

Єретённий, а, є=Еретичий. Єретенний сину! КС. 1883. I. 46.

Єретикъ, ка, м. Еретикъ. Констанський еретик великий. Шевч. 239. Клене олимпських, еретик. Котл. Ен.

Єретицтво, ва, с. Ересъ. К. Кр. 19.

Єретицький, а, є. Еретический.

Єретиця, ці, ж. Еретичка. КС. 1883. VII. 586.

Єретичий, а, є. Еретический. Бранное слово. Єретичий син, еретича дочка. Чуб. V. 1052. Єретичі черкеси. О. 1861. XI. Кух. 9.

Єретичка, ки, ж.=Еретиця. Полт.

Єрікъ, ка, м. Небольшой и узкий протокъ рѣки или озера. Браун. 6. КС. 1883. I. 39. Небольшой каналъ (шириною отъ 4 до 6 метровъ) между небольшими лиманами, болотами, плавнями. МУЕ. I. 41. (Добруджа).

Єрка, ки, ж., єрчѣ, єрчукъ и пр. См. Ярка и пр. Шух. I. 210.

Єрусалимъ, ма и му, ж. Іерусалимъ. Як іти, каже, у Ерусалимъ, то буде тобі море велике. О. 1862. V. 78.

Єрусалимський, а, є. Іерусалимской. Всі святій київські, печерські, почаївські, єрусалимські. Чуб. I. 134.

Єсій (есь), есть, естѣ, гл. Отъ гл. бути и вр. 2 и 3 лица ед. ч. и 2 лицо мн. ч. Добре еси робиш. Шевч.

Єтіръ, ра, м., єтіро, ра, с. а) з прутя=верша. Шух. I. 226. б)—з крилами=ятіръ. Шух. I. 226, 227.

Єхіда, ди, ж. 1) Змѣя ехидна. 2) об. Ехіда, злой и лукавый человѣкъ. Єхіда! Аби підвести человіка, аби шкоди другому наробити. Мир. Пов. II. 71.

Єхідкуватий, а, є. Ехидненный, злой и лукавый. Хто врозуміє єхідкувату простоту. Греб. 323.

Єхідний, а, є. Ехидный. -К. Бай. 137. К. Кр. 12, 27.

Єхідно, нар. Ехидно. Єхідно усміхачись. Стор. М. Пр. 104.

Єхідство, ва, с. Ехидство. Мкр. Н. 37. К. Бай. 89.

Єщіръ, ра, м. Зоол. Salamandra maculata. Шух. I. 22.

Єщірка, ки, ж.=Ящірка. Шух. I. 22.

Ж.

Ж, сз. Употребляется посљ предыдущей гласной. *Горе ж мені, горе, нещасная доле!* Чуб. V. 1.

Жаба, би, ж. 1) Лягушка; жаба. *I жаба риба, бо в воді сидить.* Ном. № 8249. *Пнетися, як жаба на купу.* ЗОЮР. I. 147. Жаба ціцьки дастъ (кому). Утонетъ, вообщѣ—умретъ (кто). Грб. 336. Ум. Жабка, жабонька, жабочка. Ув. Жабище.

Жабалұха и **жабелұха**, хи, ж. Большая лягушка. Аѳ. 399.

Жабарь, рá, м. Лужа или болото, гдѣ водится много лягушекъ.

Жабеня́, нáги, с. Лягушенокъ. *Туди,—аж там жабенята.* Грин. I. 32. Ум. Жабеня́тко, жабеня́тко.

Жаберина, ни, ж. 1) Лягушечья икра. Угор. 2)=**Жабуриння** I. Вх. Лем. 413.

Жаберовина, ни, ж.=**Жаберина**. Вх. Уг. 237.

Жабини, бин, ж. мн.=**Жаберина**. Вх. Лем. 413.

Жабиний, а, е=**Жаб'ячий**.

Жабинський, а, е=**Жабиний**. Роди-ла вона. Баба.... сина золотокудрика взяла, укинула в криїнку, а жабу пудкинула. Іде царевич додому, а вона і спрічає. Кажала.... що буду синів золотокудриків водитъ, а тепер привела жабинського. Чуб. II. 42.

Жабище, ща, с. Ув. отъ жаба. Сидить жабище на пні, як копиця. Ворон. г. Мов жабище з багна, на світ вона дивилась. К. Дз. 46.

Жабій, б'я, б'є=**Жаб'ячий**. Вх. Лем. 413.

Жабійка, ки, ж. Порода грибовъ. Вх. Уг. 237.

Жабка, ки, ж. 1) Ум. отъ жаба. А це скаке жаба та ѹ каже: Хто, хто у цій рукавиці?—Я мишка шкряботушка, а ти хто?—А я жабка скрекотушка. Рудч.

Ск. II. 2) Регуляторъ въ плугѣ, служацій для подниманія и опусканія леміша. Вас. 199. „Съ передней стороны между градіем и чепігами подкладываютъ дощечку—жабку; это дѣлается для того, чтобы граділь не опускался внизъ“. Чуб. VII. 398.—Часть рала. „Чтобы кописть не подвигалась лостовбъ къ жерткѣ, между ними вставляется изъ крѣпкаго дерева распорка, которая называется жабка“. Чуб. VII. 400. 3) Въ блокѣ: двѣ щеки, между которыми обращается каточекъ, колодка съ вырезомъ для каточка. Полт. г. Шух. I. 256, 162. Подобный же снарядъ въ гончарномъ кругѣ: между щеками помѣщается веретено круга. Шух. I. 260—262. 4) Палочка, употребляемая въ дѣтской игрѣ того же имени. Ив. 35. 5) Название одного изъ играющихъ въ крѣймашки. Ив. 39. 6) Ракета. К. ЦН. 175.

Жабник, кá, Раст.: а) *Caltha palustris*. Вх. Пч. I. 9; б) *Alisma plantago*. Вх. Уг. 237.

Жабнá, нí, сооб. Лягушки.

Жабовина. нý, ж. и **жабовиння**, на, с.=**Жабарь**.

Жабоїд, да, м. Аистъ. *Жабоїд прилетів—щастя приніс, геть піднявесь—горе ввалило.* Донск. обл.

Жабоклець, лъця, м. Коляцій жабъ. Употребляется какъ насмѣшка дѣвушекъ надъ парнями въ купальской пѣснѣ: *Наші хлопці—жабокольці: скололи жабу на колодці.* Чуб. Ш. 221.

Жабокряківка, ки, ж. Болото, наполненное жабами. В жабокряківці як на ярмарці,—тут жінки бубонять, а там жабки скрекочуть. Ворон. г.

Жабовіти, ню, нýш, гл. Разговаривать, перешептываться тихо и невнятно, подобно неопределенному шуму, произво-

димому иногда лягушками (безъ громкаго кваканья). Говорится преимущественно о женщинахъ.

Жабонька и **жабочка**, *ки*, *жс.* Ум отъ жабы.

Жаборіння, *ня*, *с.*=**Жабуріння**.

Жабра, *рів*, *жс.* Жабры. *Риба зітхнула жабрами і простяглася.* Левиц

Жабрик, *ка*, *м.* Раст.=**Жабрій лісовий.** ЗЮЗО. I. 123.

Жабрій, *рія*, *м.* 1) Раст.: а) жабрій, *Galeopsis ladanum* L. ЗЮЗО. I. 123. и лісовий жабрій. G. tetralit. ЗЮЗО. I. 123; б) осотъ, *Cirsium arvense?* ЗЮЗО. I. 118. 2) Жадный? прожорливый? Вони такі жабрії, що ніколи не наїдяться. Зміев. у.

Жабський, *а*, *е*=**Жаб'ячий**. Желех.

Жабу́ка, *ки*, *жс.*=**Жабалуха**.

Жабуніти, *нію*, *ніш*, *гл.*=**Жабоніти**.

Жабур, *ріу*, *м.*=**Жабуріння**. (Болого) порожавило, від жабуру зелене. Греб. 369.

Жабуріння, *на*, *с.* 1) Водоросль: водяной мак, *confervia*. 2) Лягушечья икра. 3) Внутренности дыни.

Жаб'ячий, *а*, *е*. Лягушечий; жабій Попитий із самих жаб'ячих спинок. Ном. № 5713. Жаб'яча губа. Родъ несъѣдобного гриба. Ж-ча цибуля. Раст. *Scirpus Tabernae montanae* Gmel. ЗЮЗО. I. 135 — зімля. Раст. Лютикъ, *Anemone ranunculus*.

Жавкій, *а*, *е*=**Жалкий** 2. Обізвався милий з глибокої долини жасними словами до своєї дівчини. Чуб. V. 131.

Жавряти, *ряю*, *вш*, *гл.*=**Жевріти**.

Жага, *гі*, *жс.* 1) Жажда. 2) Горячее желание. До жаги приспіло. Нои. № 5026.

Жагнуті, *ніу*, *ніш*, *гл.* Ужалить. Чорненькє маленьке увесі світ жагнуло (заг: блоха). Нои., стр. 295, № 149.

Жада, *ді*, *ж.* Жажда желаніє.

Жаданий, *а*, *е*. Желанный. Наступив довго жаданий день. Стор. Пани мої кохані та жадані! НВолын. у. Е, мій жаданий, де ж я візьму стілько прошай? Камен. у.

Жаданка, *ки*, *жс.* Желанная. Да не віхно наша жаданка, да не вік яи тебе жадали, за один вечір діждали. Рк. Макс.

Жадання, *ня*, *с.* Желаніє. Коли б Господь сповінів мое жадання і дав мені, чого я сподіваюсь. К. Іов 13. Прийшла у наш монастир і зоспалася, маючи велике жадання черницю бути. МВ. II.

164.

Жадано, *нар.* Желанно.

Жадати, *даю*, *вш*, *гл.* Желать. жаждать. Не той убогий, що мало має, а той, що багацько жадає. Ном. № 1617. Вставай, вірний козаче, давно мое сердечко тебе жадає. Чуб. V. 54.

Жадатися, *дається*, *гл.* безл. Желаться. Сумно мені було і перемовити щире слово жадалось. МВ. II. 34.

Жаден, *дна*, *е*=**Жадний**.

Жаден, *дна*, *é*=**Жадний**. Не жаден кі хліба, не жаден ні грошей. НВолын. у. На копійку не жаден. Св. Л. 188.

Жадібка, *ки*, *ж.* Ум. отъ жадоба. 1) Жажда. Циган з великої жадібки съорбнув шевськаго квасу. Ном. № 934. 2) Желаніє. У жадібку, не в жадібку (кому) хочется, не хочется (кому). Чи побачимо ми там Чайченка?... А в жадібку його побачили МВ. II. 94. Се вам не в жадібку. Этого вамъ не хочется. Ном. № 4534. 3) Жадностъ.

Жадібний, *а*, *е*. 1) Жаждущій. 2) Желаючій, вожделючій. Хто спогляне на жінку жадібним оком, той уже вчинив перелюб. ЄБ. Мт. V. 28.

Жадливість вости, *жс.*=**Жадання**.

I. **Жадний**, *а*, *е* 1) Каждый, всякий. Та ми тут жадне літо літуємо. Любен. у. Жадний свації по повасці. Ном. № 3528 Звенигород був колись козачий город: од жадного двора козак виходить. ЗЮОР. I. 105. 2) При огрицательныхъ выраженияхъ: Никакой. Жадна пташка без товарини не пробуває. Ном. № 8859. Паскаве телятко дві матки ссе, а лихе жадної. Ном. № 3302. Пані не має жадного права на нас. МВ. II. 46. Жадним способом, побитом, жадною мірою. Никакимъ образомъ, отнюдь не, никакъ. Не можна було жадним побитом прописнитись. К. ЧР. 337. Ні жадним способом не можно. Рудч. Ск. I. 78. Жадною мірою не вдергши їх. К. ЧР. 84.

II. **Жадний**, *а*, *е*. 1) Желаючій, жаждущій. У сусіда доньок сім, та її доля всім, у мене одна, та її долі жадна. Ном. № 1739. Убогий чоловік на тихо не жадний. Ном. № 1609. 2) Жадний.

Жаднісінський, *а*, *е*. 1) Рѣшительное каждый, каждый безъ исключений. Хиба ж не життя попогі? Жаднісінський йому несс ї везе. Єкаг. у. 2) Рѣшительное никакой.

Жадність, *ності*, *ж.* Жадность.

Жадно, нар. 1) Желательно. *Що жа людях видно, то і собі жадно.* Ном. № 4804. 2) Жадно. *Ні, не плаче: змія лута жадно випиває його слози.* Шевч. 178.

Жадоба, би, ж. 1) Жажда, сильный аппетитъ. *Десь у жадобу ззів та води напивсь, та з того ї сталося.* Черк. у. 2) Желаніе. *Все вона світом нудить, все ні до чого у ней нема єхоти, ні до чого жадоби.* МВ. II. 158. *Велика жадоба у простих людей до освіти.* О. 1862. Ш. 30. *О несистая жадоба старшинування! тепер та я побачив тебе в вічі.* К. ЧР. 186. 3) Жадность. *До ласоців жадоба наглая напала.* Мкр. Н.

Жадота, ти, ж. =**Жадоба.**

Жаждивий, а, е=**Жадібний.** Гол III. 523.

Жаждувати, дую, еш, гл.=**Жадати.** *Хворий жаждує того ї того.* Черк. у.

Жайвір, вора, м.=**Жайворонок.** Вх. IIч. II. 8.

Жайворінка, ки и жайворінок, нка, м. Жаворонокъ. Миж. 172. *Собака жайворінка ловив, та її господаря загубив.* Ном. № 14149. Ум. **Жайворіночок.**

Жайворін'ячий, а, е=**Жайворонків.** Аф. 399.

Жайворонків, кова, ве. Принадлежащий жаворонку. *Згори лине жайворонкова пісня.* Мир. ХРВ. 3.

Жайворонник; ка, м. Клѣтка для жаворонковъ. Харьк.

Жайворонок; нка; м. 1)=**Жайворонок.** *Цоле зеленіло, як оксамит зелений, сонечно зіходило, жайворонки співали.* МВ. Ш. 9. 2) Испеченная изъ тѣста булочка въ видѣ птички,—такія булочки несутъ въ день сорока мучениковъ (9 марта), когда, по народному повѣрю, прилетаютъ жаворонки, предвестники весны. Маркев. 2.

Жайвороня, няти, с. Птенецъ жаворонка. Ум. **Жайворонятко.**

Жайворонячий, а, е=**Жайворін'ячий.**

Жак, ку и ка, м. 1) Расхищеніе, грабежъ, расхватъ. *На жак кидати.* 2) Работа всѣмъ обществомъ при условіи, что каждый получаетъ добываемаго продукта (напр. сѣна при косьбѣ общественнаго сѣнокоса) столько, сколько за одинаковое для каждого время успѣеть добыть. *Косять, було, так: от як поспіс трава.... осавула.... з вечора того дня, що мається бути хосовиця, дає повістку.... Тоді вже гді висипатися.... Інчий лепити чутъ світ*

на громадський жак.... Кожний норовив так спрашитъ косу як бритву, щоб не треба було вже завтра клепать, бо там так: одвихнись на саму малу годину, вже й програв, звичайно, як на жаку. Драг. 243. 3) Школьникъ, бурсакъ. К. ПС. 70: *А такъ какъ школинки въ то же времѧ и пѣли въ церковномъ хорѣ, то отсюда у лемковъ жак—церковный пѣвчій.* Вх. Лем. 413. Отсюда-же и выраженіе: *бйтій жак*—бывалый человѣкъ, терпкий калачъ. О, то битий жак! Ном. № 5704. *Продастъ і викупить і гроши пощитає (битий жак).* Ном. № 13740. 4) Рыболовный снарядъ, разновидность ятіра. *Жак на обручах, крил сажень два, три п'яла на крило.—Жак-полежак:* положить (Його рибалка), а сам і ляже спать, а за стіжкою вже не буде спать. Черн. Губ. Вѣд. 1853, № 9, стр. 62. 5) Насѣкомое=Бомокъ. Вх. IIч. I. 7.

Жаків, кова, ве. Принадлежацій школьніку, пѣвчemu. **Жакова хіжа**=**Жаківка.** Вх. Лем. 413.

Жаківка, ки, ж. Помѣщеніе для церковныхъ пѣвчихъ: Вх. Лем. 413.

Жакування, ня, с. Разграбленіе, расхищеніе. *Збагатили хижу силу жакуванням-лупом.* К. МБ. X. 13.

Жакувати, кую, еш, гл. Грабить, расхищать. *Зараз і почали вози своїх старшин жакувати.* К. ЧР. 345. *Прийшли москалі Січ жакувати.* ЗОЮР. I. 141 *Пожакували всі крамні коморі, як жакували з ним у бусурман.* К. ПС. 102.

Жалі́ва, ви, ж. Крапива, *Urtica urens* L., *Urtica dioica* L. Каменецъ. у.

Жалити, лю, ліш, гл. Жалить, кусать. *Як пішла я у кропиву спати, пожалила собі літки й п'яти.* Нп. Їх твала жалила як гостра кропива. Левиц.

Жалитися, люся, лишся, гл. 1) Жаловаться. *Ніколи не жалитися, і не бачила зроду я, щоб вона плакала.* МВ. II. 151. **Жалься, Боже!** Сохраян, Богъ! Помилуй, Богъ! Будъ милостивъ, Боже! **Жалься, Боже,** чого доброго. Ном. № 7602. **Жалься, Боже,** старенької ненъки, що з дочкою ще не наїжилася, слізоньками гірко облилася, що дочкою ще не навтішалася, сиротою у хаті зосталася. К. Досв. 2) Съ измѣнен. удар.: жалитися. Жалитися, жалить. *Кропива жалиться.*

Жалиця, ді, ж. Насѣк. **Жигалка, Stomoxys.** Вх. IIч. I. 7.

Жаліб, лобу, м. Скорбь. *Стали в тум-*

зі її питати: *Ой чи не приймети гостей до хати? Вона ж каже: Жаліб великий, що ся не хоче вже знати з никим.* Чуб. V. 238.

Жалібний, а, є. 1) Жалобный, грустный, тосливый. Вдова твоє забачала, жалібні слова промовляла. Макс (1849), 87. За співали вони тих жалібних пісень, що молода прощається з чорною косою, дівочою красою, з батьком та матіррю. Левиц. I. 21. 2) Минорный (въ музыкѣ). КС. 1892. III. 384. Ум. Жалібенъкій, жалібенесенькій. *Ой ти, соловей, ти, манесенькій.... а на голосочек жалібнесенькій.* Чуб. V. 759.

Жалібник, ка, м. Сострадательный чловѣкъ. Та байся, коню, вибивайся, та до моего братіка-жалібника. Чуб. V. 799. Як нездужасеш.... тоді ніхто тебе не бачить, а як на помер душі, дак назбігають; де тій жалібники, де тій родичі візьмуться! Г. Барв. 435.

Жалібніця, ці, ж. Сострадательная женщина. І жалібниці, і порадниці обралися, покинули Марусю: нехай же терпить, коли така. МВ. II. 181. Это слово является въ поэзіи обычнымъ эпитетомъ любящей матери или сестры. Братчики роздѣгли Кирила Тура, а в Петра аж мороз тійшов по-за шкурою, як побачив він білу його сорочку, що сестра-жалібница шила й мережила, усю в прові, ще й поприкипала до ран. К. ЧР. 281. Та батькові її ненькі поклоняйся, та моїм же братікам-порадничкам, та моїм же сестрицям-жалібницям. Чуб. V. 370. Матері-жалібниці у його не було. Г. Барв. 453. Ум. Жалібнічка. До отця, до неньки покланяйся.... до моїх сестричок-жалібничок. Чуб. V. 316.

Жалібно, нар. Жалобно, грустно. І дуже жалібно стогнав. Котл. Ен. II. 24. Княгиня зйшла з рундука назустріч гостям, веселенько всміхаючись, тільки дивилася якось так жалібно, що аж чудно усім здалось. К. ЧР. 211. Ум. Жалібенъко, жалібенесенько. Сама стала, подумала, жалібенъко заплакала. Чуб. V. 43. Сива зозуленъко, не куй жалібенъко. Мет. 251. Смутненъко-жалібнесенько гравиграває. ЗОЮР. I. 188.

Жалізвий, а, є и пр.=Залізвий и пр. I. Жаління, на, с. Жаленъе.

II. Жаління, на, с. 1) Сожалѣніе, болѣзнованіе. Усі до Марусі молодиці

з питаннями та з жалощами, усі старі баби з радами та з науками. Тільки Маруся на усі питання і на ради усі: „він мені добрий і любий....“ МВ. II. 181. 2) Жалоба. Як став підростати, так уже не дуже й докучав жалінням Горпині, а тілько було все, їїві росказує, що він страждає. Кв.

Жаліслівець, вдя, м.=Жалібник. Найдутъ люде, найдутъ жалісливці і поховають як слід. Мир. Пов. II. 115.

Жаліслівий и жалісний, а, є. 1) Сострадательный, сердобольный. Матусенька жаліслива добре пестувала мене. Кв. 159. Оком жалісним на них дивитись стали. К. Псалт. 247. 2) Жалобный, грустный. Жалісливі пісні. КС. 1882. Х. 185. 3) Возбуждающій сожалѣніе, достойный сожалѣнія. (Продови воїни) діти стинали, ні жодному не пробачали. Жалостний матки плачуть. Чуб. Ш. 374.

Жалільво, жалісно, нар. 1) Сострадательно, сердобольно. 2) Жалобно, грустно. Сидить голубка, жалосно гуде. Чуб. V. 310. Ум. Жалісненъко. (Зозуленъка) жалісненъко закувала. Чуб. V. 756.

Жалісний. См. Жалісливий.

Жалість, лости, ж. 1) Состраданіе, жалость. В їх нема ні трохи жалости. К. ЧР. 252. 2) Грусть, тоска. Куди піду, повернуся, не маю радости, тільки в очах зависе слози, а в серці жалости. Чуб. V. 476. Твоя мила лежить дома із жалости хора. Гол. III. 391. Ум. Жалостонъка. Желех.

Жаліти, лію, еш, гл. 1) Жалѣть, сожалѣть. Хто любить ревне—жаліє певне. Ном. № 8781. Жалій мене, мій батеньку: милий покидає. Чуб. V. 99. 2) Беречь, хранить, жалѣть. Не жалій ухналя. бо підкову загубиш. Ном. № 4674. Хто чужого не жаліє, той і свого не іміє. Ном. № 14053.

Жалітися, ліюся, ешся, гл. Жаловаться. Жалітися молодиці, що ти шкоду робиш. Мет. 240. Ніколи її не жалітися, щоб що в неї боліло. Стор. Оп. II. 37.

Жалка, ки, ж.=Жатка. НВолын. у. Жалкий, а, є. 1) Жалящий, жгучій, рѣзкій. І на жалку кропиву мороз бував. Ном. № 3824. Жалка кропива. Ном. № 3363. Жалкий батіг. Жалкий вітер потягає. Могилев. у. 2) Жалобный. Плач жалкий та болезний. МВ. I. 100.

Жалко, нар. 1) Жаль, жалко. В ма-

тері дітки—нарівно жалко. Ном. № 9217. Як поїдеш в України, буде комусь жалко. Мет. 39. 2) Жгуче, больно. Як же жалко укусила мене муха. Ср. ст. Жалчше.

Жалкування, ня, с. Сожалініє. МВ. (О. 1862. I. 91). *I прийде час німого жалкування.* К. ПС. 151.

Жалкувати, к'ю,вш, гл. 1) Сожаліть, жаліть. *Возьми, а то будеш послі жалкувати,* ЗОЮР. Н. 45. Дав я тебе до школи, та й жалкую: між панськими дітьми і ти, бачу, нахапався панського духу. Левиц. I. 252. 2)—за ким, чим. Оплачувати кого, что, сожаліть о потері кого, чого. *Вона жалкує ще й досі за змієм.* Рудч. Ск. I. 129. 1) що то жалкували за ним і хазяїн, і всі! А що вже дівчата, так і міри нема. Кв. 287. 3)—на кого. Пенять, с'товати на кого. *Живи ж, доню, в свою волю, так, як полюбила, не жалкуй на свою матку, що тебе згубила.* Мет. 72. Не жалкуй, куме, на Бога: од квасу діти померли. Ном. № 933. 4) Жаліть, беречь. Свого доброго та не жалувати. Ном. № 10779.

Жалкуватися, к'юся,вшся, гл. 1) Жаловаться. *Жалкується на ногу.* НВолын. у. Де ти, синку, ходиш? що ти, синку, робиш? жалкуються молодиці, що ти шкоду робиш. О. 1861. II. 7. *Жалкується Лиман морю, що Дніпр робить свою волю.* Макс. (1834). .131. 2) Плакаться, с'товати. *От як стала вона жалкуватись: що мені робити?* Нема слуги. МВ. II. 33. *От життя мое!* жалкується. МВ. II. 43. 3) Пенять. *Будуть на мене жалкуватися люде.* Н.-Волын. у.

Жаллівий, а, е=Жалкий 1. *Oй ти, кропивко* жалливая, у мене свекруха журливая. Чуб. V. 707.

Жалля, ля, с.=Жаль. Батько бив, батько бив, нагай увірвався, а я низом по-під хмизом в зілля заховався. Батько йде, батько йде, на грудку споткнувся, а я з жалля, з запечалля з батька усміхнувся. Чуб. V. 653.

Жалнощі, щей и щів, ж. мн.=Жалощі. *Жалнощі* узяли його. Черк. у.

Жалб, ла, с. 1) Жало насъкомаго, языкъ у змѣй. *I гади з гострими жалами шипили, корчились, повзли.* Котл. Ен. 2) Остріє иголки. 3) Лезвеє ножа, топора, косы. Сим. 24. Я різонув, дак жало так і завернулось. Ум. Жальцे.

Жалоба, би, ж. Трауръ, траурная одежда. Гоя. Од. 27. *По правді, нам би слід одяг-*

тиесь у жалобу.

Левиц. I. 451. Сестрам
Мася також жалобу посправляла. Св. Л. 113.

Жалоба, би, ж.=Скарга.

Жалобний, жалобно=Жалібний, жалібно.

Жалобний, а, е. Траурный.

Жалосливий, жалосливо=Жалісливий, жалісливо.

Жалосний, жалосно=Жалісний, жалісно.

Жалосник, ка, м.=Жалібник. Ном. № 4823.

Жалостонька, ки, ж. Ум. отъ жалість.

Жалощі, щей, и щів, ж. мн. 1) Скорбъ, печаль. Приими, матінко, віночок з ярої руты, з сердечок.—За жалоющими не прийму, за слізоньками не бачу. Свад. н. Никла трава жалоющими, гнулось древо з туги: дознавали наші предки тяжкой наруги. К. Досв. 2) Соболѣзвованіе, со-жалініє. Тоді усі до Марусі: молодиці з питаннями та з жалоющими, усі стари баби з радами. МВ. II. 181.

Жалування, ня, с. 1) Сожалініє, со-болѣзвованіе. Питання та жалування було доволі в дому, а ще більш вбожества та суму. МВ. Ш. 107). 2) Заботливость, выражение любви. 3) (Съ великорусск.). Жалованье. Царь йому жалування дав. Рудч. Ск. II. 185.

Жалувати, лую,вш, гл. 1) Жаліть, сожаліть о комъ, чемъ. А мати і спи-няє, ї жалує спиняти сина. Левиц. I. 64. Ой поїхав мій миленький за буковину,—ой чую ж я через люде—жалую за мною. Чуб. V. 383 2) Жаліть кого, состраданіе къ кому чувствовать. Шрам

Павлоцький, жалуючи згуби паволочан, сам.... приняв усю вину на одного себе. К. ЧР. 411. А то ж я з чого тсе говорю, як не з приязні моєї?... Тебе жалуючи говорю, тебе люблячи. МВ. II. 81. Жалуй мене, подружечко: жених покидає. Чуб. V. 182. 3) Относиться къ кому съ заботливостью, съ любовью, любить, ласкатъ. Ой ідеши ти, доню, між чужії люде: ой хто ж тебе, доню моя, жалувати буде? Макс. (1849). 113. Батько наш був дуже добрий: жалував нас обох рівно, і брата й мене. МВ. I. 7. От баба свою дочку ї жалує, а дідову все лає, все лає. Рудч. Ск. II. 43. Чи добре тобі тут, синку? Чи жалують тебе? Левиц. I. 61. Лихого нічого жалувати. Ном. № 3889. Був у чоловіка собака; покіль-

молодим був, дак він його і жалував, а як ізстарівсь, дак він його проганяє. Рудч. Ск. I. 13. Кинулась нас цілувати, жалувати Катря. МВ. II. 100. 4) Жалѣть, беречь, скupиться. З чужої торби хліба не жалують. Ном. № 4618. Біжи, біжи, королевичу, не жалуй коня. Чуб. V. 767. Ганна грошей не жалувала. Левиц. I. 57.

Жалуватися, лукося, єшся, гл. Жаловаться. Чоловік якось побив жінку—от вона ї побігла до сопника жалуватись. Рудч. Ск. I. 189. Живи, дочки, на чужині, не жалуйсь мені. Чуб. V. 333.

I. **Жаль**, лю, м. 1) Скорбь, горе, горесть. Ой настала жаль туга да по всій Україні. К. ЧР. 20. Такий уже сум мене візьме, такий жаль обійме, що й світ мені не милій. МВ. I. 8. Ой тепер наше Запорожжя у великому жалю. Нп. Піду до річенки, з жалю утоплюся. Мет. 17. **Жалю** завдавати, завдати, наробити, начинити, жаль чинити, робити. Причинять, причинить скорбь, печаль, горе. Тепер мене покидаєш, серцю жалю завдаваєш. Мет. 15. Як я тебе в військо дам, собі жалю я завдам. Макс. (1849). 96. Ой Галю, Галю, не роби жалю! Мет. 84. Молодій да козаченьки да жалю начинили. Лукаш. 68. 2) Жалость, состраданіє, сожаліннє. I до мого горя ти жалю не маєш. Котл. Н. Полт. Ти не маєш жалю до рідної своєї дитини. Шевч. 293. Панська ляхівська сокира без жалю облучила, обголила милі гори нашої України. Левиц. I. 203. Жаль берё, взяв, обняв. Охватали скорбь, жалость, сожаліннє. Берре живий жаль, як згадаєш старовину. Ном. № 680. Взяв її жаль, як почула вона, що Ганна плаче. Левиц. I. Візьме матір жаль, вона ї пошиле останні гроші (синові). Левиц. I. 68. Жалю по кісілю! Пустяки! не стоить жалѣть. Ном. Ум. Жальбк. Ой ішов я лісом темненъким, надибав мене жальок тяженький. Гол. I. 295.

II. **Жаль**, нар. Жаль, жалко. Жаль багатому корабля, а бідному кошелю. Ном. № 4716. Ой не так мені жаль за півста кіньми, ой як мені жаль за моїм конем. Чуб. III. 289. Жаль його та ї на його, що таке погане діло вчинив.

Жалько, нар.=Жалко. От тоді хоч і жалько було йому свого лошаčка, та нічого робить. Рудч. Ск. I. 90.

Жальній, а, є. Печальний, грустный. Желех.

Жалъно, нар.=Жаль. Мені городини жальнії, як твого сала. Рудч. Ск. I. 194. Сина жаль, а дочки ще жальніше. Харьк.

Жалънощі, щей и щів, ж. мн.=Жалоші. Желех.

Жальбк, лъкў, м. Ум. отъ жаль.

Жальце, цѧ, с. Ум. отъ жало.

Жальчливий, а, е = Жалісливий. Жальчивий народ ці жінки: ужв п'ятнадцять год, як умер (козак), а вони ї досі оплакують. Куб. обл.

Жаля, лі, ж. Жница. Желех.

Жалъчка, ки, ж.=Жалива. Желех.

Жандар, ра, м. Жандармъ. Там жандари ходили, Марусеньку водили. Чуб. V. 981. Ум. Жандарик. Як побігла Бондарівна темними лугами, а за нею жандарики з гострими шаблями. Грин. III. 613.

Жандарка, ки, ж. Жена жандарма.

Жандарський, а, е. Жандармский.

Жар, ру, м. 1) Жарь. Тілько що ввійшли вони в баню, аж жар такий, що не можна. Рудч. Ск. Н. 84. Так мене жар ухопив. Ном. № 8192. 2) Раскаленные тлъюще угли. Одсадила, мов горщик од жару одставила. Ном. № 3506. Так, як на мене жаром сипнуло. Ном. № 4388. Зося сиділа червона, як жар. Левиц. I. 312. Ум. Жарок, жарбочок.

Жара, рý, ж.=Спека. Сонце світило стиха, без жари. К. ЧР. 4.

Жарений, а, е. Жареный. Не вставай ще ізза обіду, ще в печі долото жарене. Ном. № 5557.

Жареня, ні, ж. Жаркое. Да заглянув я на три голубочки, да і уб'ю царю на вечерю і на печеню, на жареню. Грин. III. 583.

Жариво, ва, с. Тлъюцій костеръ. Кіев.

Жарина, ви, ж. Раскаленный уголекъ. Кадив, кадив (шіп), а це якось жарина з кадильниці ї упала да попові в халяву. Рудч. Ск. II. 197. Ум. Жаринка. Став ти жаринки вигрібать. Миж. 139.

Жаристий, а, е. Тлъюцій, горящій безъ пламени. Желех.

Жарити, рю, риш, гл. 1) Жарить, печь, жечь. Жарять в печахъ. Хата. 188. Як піднялось сонечко, що то вже жарило. Кв. 305. 2) Быстро бѣжать. Як же він прудко жаре на гнідолу. 3) Сильно бить, съчь. Давай діда жарити поліномъ. Рудч. Ск. II. 184.

Жаріння, ня, с. Тлъніе, горѣніе безъ пламени. Що росте без коріння, а що

цвіте без насіння, а що горить без жариння? Чуб. Ш. 315.

Жаркий, а, е. 1) Жаркій, горячій. День був дуже жаркий. Стор. Оп. II. 17. **Не жарке вугілля**. Черк. у. 2) Алый. **Ой коли б я такая, як калина жаркая**. Нп. 3)=**Жалкий** 1. Кропива така жарка,— аж дим іде після дощу,— я думаю — се од жаркості.— **По слідочку жарку кропиву садила**. Чуб. V. 488. Ум. **Жаркенький**. **Накладу я вогню жаркенського та наварю я пива п'яненького**. Чуб. V. 916.

Жаркість, кости, ж. Жгучесть? **Кропива така жарка, аж дим іде після дощу,— я думаю — се од жаркості**.

Жарко, нар. 1) Жарко, горячо. **Жарко горить у печі**. Харьк. у. **А змій як огонь горить,— так йому жарко**. ЗОЮР. II. 30. 2)—хропті. Сильно съ испугу и пр. храптіть (о лошаді). (Кінь) заглянувши в провалля, як там рине вода, аж затрусились да й посунув назад, жарко хропучи й вовючи очима. К. ЧР. 162.

Жарлівий, а, е=**Жалкий** 1. **Ой у полі кропивушка жарливая**. Чуб. V 707.

Жарлівість, вости, ж. Жгучесть?

Жарнівка, ки, ж. Раковый жерновокъ.

Жарок, ркӯ, жарбочок, чку, м. Ум. отъ жар.

Жарбта, ти, ж. Жара, зной. Вдень жарота припікала. Мкр. II. 27. **Спасівська жарота**. Стор. М. Пр. I.

Жарт, ту, м. Шутка. З жарту і біда часом бувас. Ном. № 12665. Як не прийме Бог гріха за жарт, то буде шелесту багато. Ном. № 108. Смішками та жартами і одновились, а правди не сказала. МВ. I. 89. Казати на жарт, жартом. Говорить въ шутку, шутя. Да я жартом на вас казав, а ви справді подумали. Чи ти жартом, чи навспражски так говориш? Котл. М. Ч. (1874). 387. Не в жарт. Не на шутку. Деякі тужати не в жарт. Г Барв. 207. Ум. **Жартик**. Желех.

Жартівлівий, а, е. Шутливий. Н.-Волын. у. **Вигадували витребеньки, бо жартівліві вже собі повдавались**. О. 1862. IX. 71.

Жартівліво, нар. Шутливо.

Жартівник, кá, м. Шутникъ.

Жартівниця, ці, ж. Шутница.

Жартлівий, а, е=**Жартіливий**. Яз з Петром моїм щаслива і весела, і жартлива. Котл. Н. Полт. 345.

Жартлівість, вости, ж. Шутливость. **Дівоцька жартливість**. Мир. Пов. I. 145.

Жартліво, нар.=**Жартіливо**.

Жартовлівий, жартовліво=Жартіливий, жартіливо. МВ. II. 19.

Жартовне, нар. Шутливо, шутя. Бер

Жартовник, жартовниця = Жартівник, жартівниця.

Жартування, ная, с. Шутки. Оддала ж мене мати, учинила мою волю, тепер мені жартування з великою бідою Чуб. V. 606.

Жартувати, тую, еш, гл. 1) Шутить. З Богом нічого жартувати. Ном. **Москаль любить жартуючи, жартуючи кине**. Шевч. 65. 2) Проявлять любовныя ласки. **Жартувала дівчина до зорі, поки стало видно вже на дворі**: „Іди, іди, козаченку, додому, не хвалися, серденько, нікому.“ Нп. **Коли любиш—люби дуже, а не любиш—не жартуй же!** Мет. 69. **Стала вона ночувати коло його, він давай з нею жартувати**. Рудч. Ск. I. 211.

Жартуватися, туюся, ешся, гл. Шутить другъ съ другомъ. Ідуть дівчата, парубки, співають, жартуються. Рудч. Ск. II. 157.

Жартун, на, м.=**Жартівник**.

Жартушки, ків, м. мн. Шутки. Кому жартушки, а миці смертушки. Ном. № 2351.

Жаруха, хи, ж.=Жалива. Желех.

Жарьбха, хи, ж. Трецка, цобои. Алв. 86.

Жас, су, м.=Жах. Желех.

Жасати, саю, еш, гл. Пугать. Вх. Зн. 17.

Жаско, нар. Страшно. Бояся, бо вже ніч,—жаско мёні буде додому йти. Ковельск. у.

Жасмін, ну, м. Жасминъ, *Philadelphus coronarius* L. ЗЮЗО. I. 131. **Цвіли кущі рожі, бузку, жасмину**. Левиц. Пов. 20.

Жасмінний, а, е. Жасминный. **Жасмінними пахощами пахне**. МВ. Ш. 52.

Жасний, а, е. Страшный. Желех.

Жасно, нар.=Жаско.

Жаснүти, ну, нёш, гл. Пугнуть. Вх. Зн. 17. Желех.

I. **Жати, жну, жнеш, гл. Жать**. Пога, мати, жито жати,— колос похилився. Мег. 21. **Жало два женці**. Ном., стр. 298, № 256. **Жати на один сніп**. Жити въ согласії. Забудь свою кривду і сим робом нахилиши свою сем'ю до одного діла, до одних думок і будете всі жати на один сніп. Г Барв. 343.

II. **Жати, жму, жмеш, гл. Жать, сжи-**

мати. Як є, так жму, а нема, так жду.
Ном. № 13744. Снопочек нажала, к сер-
денъку прижала. Жми, жми, мое сер-
денъко. Чуб. Ш. 250.

Жатий, а, е. Сжатый (серпомъ). Ой де
буде жито жате, то там будем ночувати. Чуб. V. 191.

I. Жатися, жнуся, жнёшся, гл. Жать-
ся. быть пожиаемымъ. Рутульці з кри-
ком в город пруться, як од серпа колосся
жнуться. Котл. Ен.

II. Жатися, жмуся, жмёшся, гл. Жать-
ся, скиматься. Жметься, гнеться,—як
кургозий дядько. Ном. № 3053.

Жатка, ки, ж. Жатвенная машина.
О. 1861. IX. 178.

Жаття, тя, с. Жатіє, скинані, жатва.
Од жаття рука болить. Канев. у. Пі-
шов дощ та вже й по жаттю. Каменец. у.

Жах, ху, м. Ужасъ, страхъ. Тоді ла-
тинців жах напав: утратили і дух, і
силу, побігли, хто куди попав. Котл. Ен
VI. 63. Стара мати сливе що стра-
тила розум з горенька та з жаху, з
ляку. МВ. Ш. 21.

Жаханка, ки, ж.=**Жахання?** Харьк. г
Жахання, на, с. 1) Пуганіе. 2) Страхъ,
испугъ. Чуток було чимало для нашого
жахання і сподівання. МВ. II. 163. Я
пізнаю з їх жахання, що ти, Боже мій,
зо мною. К. Псал. 129.

Жахати, хяю, еш, гл. 1) Пугать, стра-
шить, ужасать. Твій гнів мене жахає.
К. Псал. 203. 2) Вырываться (о пламени).
Полум'я так і жахає з коміна. Жахну-
ло полум'я з груби.

Жахатися, хяюся, ешся, гл. 1) Пу-
гаться, страшиться. Жахається і втікає,
ні слова не сказавши парубкові. Кв. I. 23.
Про Київ не жахайсь, Волиня пригор-
тайсь, а Покуття тримайсь. Ном. № 722.
Отець жахається, як жид Христа. Ном.
№ 4371. 2) Съ испугу вздрогнуть, особен-
но во снѣ. Зо сну жахається. Ном.
№ 11352. I страху не раз набрався, аж
крізь сон жахався. Св. Л. 37. Улюбився
у дівчину, що й зо сну жахаєсь. Чуб. V. 25.

Жахливий, а, е. Пугливый. Яка ж
ти жахлива, Меласю, каже Михайло,
всміхаючись. МВ. Ш. 142. Ум. Жахли-
венький.

Жахливість, вости, ж. Пугливость.

Жахливо, нар. Пугливо. Озираючись
жахливо, вибігла його дівчина. МВ. (О.
1862. I. 92).

Жахний, а, ё. Страшный. Харьк. Ум.
Жахненький.

Жахно, нар. Страшно.

Жахнүти, ну, нёш, гл. Одн. в. отъ
гл. жахати. 1) Пугнуть. 2) Броситься, по-
бѣжать. Вовк так і жахнув у лозняк,
Тоді запорожці як жахнули! так чисто
все забрали, а татар на гамуз поруба-
ли. КС. 1882. XII. 591. 3) Вспыхнуть,
вырваться (о пламени). Солома в сінях
так і жахнула. Г. Барв. 458.

Жахнүтися, нуся, нёшся, гл. Одн. в.
отъ жахатися. Вздрогнуть, кинуться съ
испугу. Ой мені лишечко! жахнулась
Катря обік мене. МВ. II. 90. Пані так
і жахнулась, аж одскочила, ніби вколо-
лась, або опеклась. Левиц. I. 334. Се твій
прийшов до тебе батько, то не споло-
хайсь, не жахнись. Котл. Ен. 53.

Жахота, ти, ж. Ужасы, страхи.

Жахтіти. хчу, хтиш, гл. Пышать,
испускать сильный жарь, раскаляться,
рдѣть. Купа жару, та аж жахтить,
червонис. Г. Барв. 458. Натопив піч, аж
жахтить. Харьк. А серденько, немов той
жар, жахтило. К. Бай 15. Не знаю, як
 вам і сказати, паніечко, про своє ді-
воцтво. Цвіло воно—аж жахтило. Г. Барв.
526.

Жачка, ки, ж.=**Жатка.** Це кошено
жачкою: бачите, як одмітно од того, дс
косою кошено. Полт. г.

Жбан, ну, м.=Джбан. До пори жбан
воду носить. Ном. № 7771. Усип мені
меду жбан, а я тобі заплачу як пан.
Чуб. V. 921. Ум. Жбанець, жбанок, жбан-
чик, жбаничок.

Жбановий, а, е=Джбановий.

Жбанок, нка, жбаничик, ка, жбаничи-
чок, чка, м. Ум. отъ жбан.

Жбанячий, а, е=Жбановий.

Жбир, ру, м. Скала, гора, возвышен-
ность. Вх. Лем. 413. См Жбирь.

Жбирь, рі, ж. 1) Наносъ въ рѣкѣ,
мель. Миж. 180. 2) Сънокось, поросшій
кочками и кустами. Вх. Зн. 17.

Жбурити, рю, риш и жбурлати, ляю,
вш, одн. в. жбури́ти, ну, нёш, гл.=
Шпурляти, шпурнути. Жбуруляє чорт
дідьком. Посл. Як жбурне книжкою під
поріг. Св. Л. 230.

Жбух! меж., обозначающее вливаніе
чего-либо сразу въ большомъ количествѣ.
Желех.

Жбухати, хаю, еш, одн. в. жбухнути.

ну, неш, гл. Сразу много вливати, влить, наливати. Желех.

Жвавий, а, е. Живой, бойкий, різкий, подвижной, энергичный, бравый. *Жвавий Савка, аж шкура на йому горить.* Ном. № 5765. Такий жвавий, як рак на греблі. Ном. № 10995. Жвавий, як ведмідь до корита. Ном. № 6550. Жвавий, як рибка в річці. Ном. № 5761. Запанував над ляжами Понятовський жвавий. Шевч. 123. Ум. Жвавенький, жвавесенький. I Галя своїми жвавенькими оченяточками у їх питалася: чи її правда. МВ. Ш. 84.

Жвавість, вости, ж. Живость. Зоя дивувалась, де набралось стільки жвавости, спритности в того Тараса. Левиц. I. 353. Вимучили всю жвавість з дитини. Св. Л. 159.

Жваво, нар. Живо, подвижно. Жваво метнулись до роботи. Полт. г. Дивиться жваво. МВ. II. 81. Ум. Жвавенько, жвавесенько.

Жвавота, ти, ж.=Жвавість.

Жвака, ки, ж.=Жуйка.

Жвакання, ня, с. Чавканіе, жеваніе.

Жвакати, каю, еш, гл. Чавкати, жевати.

Жвакнути, ну, неш, гл. Брякнутися, шлепнутися.

Жвакота, ти, ж. Жеваніе, чавканіе.

Жвакування, ня, с. Глоданіе.

Жвакувати, кую, еш, гл. 1) Глодать. Вовки сіроманці набігали, тіло козацьке рвали, по балках, по тернах жовту кістю жвакували. Макс. (1849). 23. 2)=
Жвакати.

Жвакун. ня, м. Чавкаюцій, чавкунъ. Ум. Жвакунець.

Жвакуня, вяти, с. Маленький чавкунъ. Ум. Жвакуняточко.

Жвати, жую, єш, гл. Жевати. Угор.

Жвахтати, таю, еш, гл.=Жвакати.

Жвачка, ки, ж. Згарь изъ трубки, которую жуютъ во рту или кладутъ за губу.

Жвакати, каю, еш, гл.=Жвакати.

Жвахіти, хчу, тиш, гл. Объ обуви: шлепать, будучи наполненнымъ водой. Жвяхти мокрі личаки. Котл. Ен. V. 53.

Жгут, та, м.=Джгут.

Жгринджа́тися, джаюся, ешся, гл. Скориться. Жгринджа́тися отець і мати. Вх. Лем. 413.

Жгут, та, м.=Джгут.

Жданій, а, е. Ожидаемый. На жданого гостя багато треба. Ном. № 11922.

Жданіки, ків, м. мн.=Жданки. Ном. № 5627.

Жданки, ків, м. мн. Ожиданіе. Чи таки ви сами не бачите, що мені не до жданків, не до обітниць. МВ. II. 133. Жданки розгубити, поїсти. Не дождаться. Ждали, ждали, та й жданки розгубили.... поїли. Ном. № 5627.

Ждання, ня, с. Ожиданіе. Ждали, ждали, та й ждання погубили. Ном. № 5627.

Ждати, жду, ждеш, гл. Ждать, ожидать, чаять. Бог не рівно ділить: жде, щоб сами ділилися. Ном. № 81. Якого прасунка ждатимеш. Ном. № 5623. Не жди свого миленького із чужого краю. Мет. 77. Я щастя ждав,—на злигодні здобувся: я світу ждав,—у темряві зостався. К. Іов. 65. Ждати на ібго. Ждать кого. Ждав ужс на нас увесь рід Ілашів, Федьк. Пов. 29. Час не жде на нас. Св. Л. 295.

Жджок, ка, м. Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 413.

Же, сз. Же. Употребляется послѣ предыдущей согласной и й. Та й дурний же який ти, пане брате. Ном. № 6215. См. Ж. 2)=Що. Добре того страшить, же ся боїть. Ном. № 4401. Та такій а ні же. Цоложительно ничего, никакъко. Ном. № 4971.

Жеб, жёби, сз. 1)=Щоб. Чоловік не ангол, жеб не согрішив. Ном. № 100. Немає злого, жеби на добре не вийшло. Ном. № 4899. 2) Если-бы. Жеби, вибачайте. свині роги, то б усіх поколола. Ном. № 3827.

Жебоніти, ню, ніш, гл. Лепетать. Будено жебоніти, як маленькі діти. Чуб. V. 37.

Жебрак, ка, м. Ницій. Не пішла дівка за козака, тілько пішла за жебрака. Чуб. V. 915.

Жебран, на, м.=Жебрак. Жебран ходить, хліба просить. Чуб. V. 433.

Жебраний, а, е. Нищенскій, добытый нищевствомъ, выправливаніемъ. Піти на жебраний хліб. Обнищать, сдѣлаться ницімъ. Врешті пан той пішов на жебраний хліб, а через кого? Через жида. Подольск. г

Жебранія, ни, ж. 1) Нищенства, выправливаніе. 2) Милостыня. Желех.

Жебрати, раю, еш, гл.=Жебрувати.

Жебрацтво, ва, с. 1) Нищенство. 2) Соб. Нищіе. Желех.

Жебрацький, а, е. Принадлежащий ищему.

Жебрачий, а, е.=**Жебрацький**.

Жебрачка, ю, ж. Нищая. Де що було в мене, то позабірала—добра жебрачка! Черк. у.

Жёбри, рів, м. мн. Нищенствованіе, попрошайничество, прошеніе милостыни. Піті на жёбри. Пойти нищенствовать. *Пішов дід на жебри, та не мав у що хліба класти.* Ном. № 9871.

Жебрій, рію, м. Раст. *Galeopsis versicolor*. Вх. Пч. I. 10. См. **Жабрій**.

Жебрувати, рую, еш, гл. Нищенствовать, просить милостыни. Радом. у. *Пішов уже жебрувати.* Ном. № 14292.

Жевжик, ка, м. 1) Воробей. 2) Вътренникъ, вертопрахъ. Чортів жевжик. Ном. № 3256. *Жевжики, що дівчат обдурювали.* Кв. II. 421. Ум. **Жевжичок**.

Жевжиковати, кую, еш, гл. Вътрогонить. Харьк. г.

Жевжичок, чка, м. Ум. отъ жевжик.

Жеврій, рію, м. Синее пламя надъ горящими угольями.

Жевріти, рію, еш, гл. Горѣть безъ пламени, рдѣть. *Жар* червоним золотом жевріє. Г. Барв. 458. *Зоря жевріє.* Там зроду жевріє любов.

Жеврітися, ріюся, ешся, гл.=**Жевріти**.

Жегнанна, ня, с. Прощаніе.

Жегнати, наю, еш, (кого), гл. Прощаться съ кѣмъ. *Тещенька зятя жегнала, колдрами двір застилала.* Гол. VI. 290.

Жегнатися, наюся, ешся, гл. Прощаться.

Жежель, ля, м. Мѣсто, открытое для вѣтра Борз. у. *I сів же на жежелі.* Прилуц. у.

Жежко, нар. Горячо, жарко. Їдуть, вже недалеко ѹ пекло... „Ей, каже вуйт, вертаймось, чоловіче, додому, мені вже дуже жежко“. Чуб. II. 403.

Жезл, ла, м. Жезль. I Божий жезл минає окаянних. К. Іов. 46.

Жезло, ла, с.=**Жезл**.

Желізний и пр.=**Залізний** и пр.

Желіпалоб, ла, м. 1) Медленно ядущій. 2) Крикунъ.

Желіпання, ня, с. 1) Медленная ъда.

2) Крикъ, оранье.

Желіпати, паяю, еш, гл. 1) Медленно ъсть. 2) одч. в. **Желіпнути**, ну, ңеш. Сильно закричать, заорать. *Бач, трясця його ма-*

тер!—желіпнув *Грицько.* Мир. Пов. I. 156.

Жёлонка, -ки, ж. Дятель. Змів. у. См. **Жовна**.

Жельман, на, м. Родъ игры, родъ весенняго хоровода. *А ми як колись малими гуляли з вами і в жельмана, і веснянок співали.* Левиц. Пов. 106.

Жемеріння, ня, с. Жмыхи.

Жемчуг, гу, м. Жемчугъ: *Ой там Ганночка гуляла, жемчуг намисто перевала.* Чуб. Ш. 188. Ум. **Жемчужбк**.

Жемчужина, ни, ж. Жемчужина.

Жемчужний, а, е. Жемчужный: *Золотое коріннячко, жемчужнее насіннячко.* Чуб. Ш. 125.

Жемчужбк, жка, м. Ум. отъ жемчуг.

Женавий, а, е. Живой, проворный. Вх. Зн. 37.

Женайло, ла, м. Насмѣшиво: парень, котораго пора женить. Сим. 177. *To таке жеснило аж під стелю.* Рудч. Ск. II. 107.

Женити, ню, ниш, гл. Женить. *Женити би вас, щоб не брикали.* Ном. № 10229. *Ой стара нене, чом не жениш мене?* *На що тебе, сину, молодим же-нити?* Макс. (1849). 160.

Женитися, нюся, нишся, гл. Жениться. *Як сироті-женитися, то й ніч ма-ла.* Ном. № 10699. *Чи такому ж брид-ку, як ти, женитися з Марусею?* О. 1861. XI. Кух. 15. *Не хочу я женити-ся з тією, що ви мені засватали.* Грин. II. 188. *Оженився з Палажчиною дочкою.* ПЙО. Левиц. I. 366.

Женіх, хá, м. Молодой человѣкъ, ухаживающій за, дѣвушкой и пользующійся ея взаимностью; это название имѣеть мѣсто только до формального сватовства, послѣ котораго онъ называется уже **молодим**. *Жалуй мене, подружечко; жених поки-дає.*—*Не журсися, подружечко;*—*рутата зе-лененька,—сей покине, другий буде, ще й од сього крацій.* Мил. 81. *А я тобі, подружечко, жениха дарую.*—*Брешеш, брешеш, подружечко, як ти подаруваш, що ти його вірно любиш і з ним поман-друєш.* Мил. 79. *Мій первый женише!* Мил. 68. *А дівчина листи пише: приїдь, приїдь, мій женише.* Чуб. Ш. 466. Ум. **Женишенько**, женишбк. *Стривай, мати, погуляю: женишки настigli.* Чуб. V. 10. *Ой то мені женишенько, що три годи ходить.* Мил. 72. Ум. **Женишще**.

Женихання, ня, с. Ухаживанія (любовныя). *Чи Бог не дав, чи сам не взяв, чи*

зрали люде, ой щось з моого женихання нічого не буде. Нп. *Не жаль мені вишивання, як вірного женихання.* Чуб. V. 796. Ум. *Жениханнячко. Ой хто не знає того жениханнячка, той не знає лиха.* Чуб. V. 197.

Женихатися, хаюся, вшся, гл. Ухаживать. Часто ходив, вірно любив, вірно женихався. Мет. 85. *Чи се тая дівчинонька, що я женихався?* Мет. 69.

Женихівський, а, е. Относящийся къ жениху. *Не один запитувався займати її, так знаєте, на женихівське діло.... так куди ж!—ні приступу!* Кв. II. II. 101.

Женихливий, а, е. Любящій ухаживать за женщинами. Гол. II. 254.

Женихливість, вости, ж. Наклонность къ ухаживанию за женщинами. Желех.

Женишенько, ка, м. Ум. отъ жених.

Женишина, ии, об. Одинъ изъ двухъ любящихъ: дѣвушка или парубокъ. *Та чогось моя женишина смутна, невесела.* Мет. 98. *Ой є в мене женишина не до тебе чорта.* Чуб. Ш. 161. *I на шлях теплицький справив сина Опанаса, щоб побачив і сподобав любу женишину.* Мкр. Н. 39. *Лежить моя женишина як квітка в'яла.* Мет. 98.

Женишще, ща, м. Ув. отъ жених.
Женишок, шка, м. Ум. отъ жених.

Женіння, ия, с. Женитьба. Миж. 164. *Продам кобилу на женіння та куплю горілки.* Лебед. у. Ум. *Женіннячко.* В мено брати—на женіннячко. Грин. Ш. 27.

Женничка, ки, ж. Жатвенная машина. Борз. у. Нѣжин. у.

Жентиця, ці, ж. Сыворотка (молочная). Шух. I. 37.

Жентичник, ка, м. Употребляющій въ пищу сыворотку. Вх. Зн. 17.

Женців, цёва, ве. Привадлежащий женеву.

Женчик, ка, м. Ум. отъ жнецъ.

Женчиха, хи, ж. Жница. НВолын. у.
Женчуг, гу, м.=Жемчуг.

Жень, ні, ж. Сжинъ, ужинъ. *Мої же ні спонів не дали.* Канев. у. *Жень не пов'язана, покидана гуком лежить.* Г. Барв. 233. 2) Снарядъ, посредствомъ котораго взлѣзають на дерево для осматривания бортей. Радом. у.

Женкіння, ні, ж.=Жниця. Вх. Лем. 414.

Женъчар, ра. м.=Жнецъ. Вх. Лем. 413.

Женъчарка, ки, ж.=Жниця. Вх. Лем. 413.

Женъчуги, гів, м. мн. (вместо: жемчуги). Бѣлые стекляные бусы у гудулокъ. Гол. Од. 71.

Жербій, бію, м. Раст.: а)=Осот, *Cirsium arvense* Scop. ЗЮЗО. I. 118; б) *Cirsium sapum*. ЗЮЗО. I. 118.

Жерва, ви, м. Злая собака. Шух. I. 107.

Жерделя, лі, ж. Абрикосъ.

Жердина, ни, ж.=Жердка. Ум. Жердинка.

Жердка, чаще жертика, ки, ж. 1) Вѣшалка для платья въ сельскихъ хатахъ: жердь, за оба конца веревками подвѣшенная къ потолку вдоль задней стѣны надъ полом (нарами для спанья). Жердка бываетъ и въ коморѣ. Вас. 192. Чуб. 382, 386. *Я музикантів для простору на піл під жертку помістив.* Алв. 22. Стала доставати собі въ коморѣ з жертки щомали кращого про велике свято. Г. Барв. 165. 2) Часть ткацкаго станка. МУЕ. Ш. 16. См. Верстат. 3) Въ ралѣ: жердь, къ переднему концу которой прикреплено ярмо, а къ заднему (съ разсохой)—колода съ зубьями. Чуб. VII. 400. Ум. Жердочка.

Жердь, ді, ж. Дышло въ вѣтряной мельницѣ, которымъ ее, поворачиваютъ. Полт. г.

I. **Жердя, ді, ж.** Жердь.

II. **Жердя, дя, с. соб.** Жерди. Поклав же жердя все срібнее. Грин. Ш. 11. Суть то росохи, на росохах кадовбець, на кадовбці драбинка, на драбинці гірка, а на гірці жерддя, по тім жерддю дикі пташки літають, але крилець не мають. (Загадка на человѣка, жердя—волоса). Ном., с. 297, № 220.

Жердяний, а, е. Относящийся къ жерди.

Жереб, ба, м. 1) Жребій. Ходім, браття, у ліс темний, вирубаєм три жереби та положим в три городи: кому, браття, припадеться. Чуб. V. 984. Ум. Жеребок. Гей зібрались в город наші парубки до призову розбирати жеребки. Щог. 2)=Жеребецъ. Прилетить нечистий... а ти тпрукнеш,—і він зробиться жеребом. Грин. II. 120. 3) Раст. *Pinus pumilio*. Шух. I. 18.

Жеребецъ, бця, м. Жеребецъ. *Ірже наче жеребецъ на стані.* Ном. № 8843. Ум. Жеребчик.

Жеребитися, блося, бішся, гл. Рожати (о кобылѣ). Кобила жеребиться..

Жеребна, прил. Жеребая (о. кобылѣ).

Жеребцовати, цюю, еш, гл. Быть жеребцомъ. Употреблено Котляревскимъ въ разсказѣ о превращеніи различныхъ народовъ въ животныхъ. Звіркує шведин вовкомъ там, датчанин добре жеребцюе. Котл. Ен. IV. 12.

Жеребчик, ка, ж. Ум. отъ жеребецъ.

Жереб'я. яти, с. Жеребенокъ. Іхала Пречиста Мати на осляті, Сус Христос на жереб'яті. Грия. II. 35. Ум. Жереб'яtko. Чуб. III. 452.

Жереб'ячий, а, е. Жеребиный.

Жерелатий, а, е. Съ большимъ отверстіемъ, съ большимъ жерломъ. То же словста нитка,—намисто на ней не налізе.—Налізе: воно жерелате дуже. Черн. у.

Жерело, ла, с., и пр.=Джерело и пр. Під горою криниченька, там жерело б'є Нп. Ум. Жерельце.

Жерелуха и **жерлуха**, хи, ж. Раст. *Lepidium Sativum*.

Жерельце, ця, с. 1) Ум. отъ жерело. 2) Горышко бутылки. Черниг. у.

Жереп, пу, м. 1) Родъ горной сосны, *Pinus mugho*. З жерепу роблять ручки до кіся. Вх. Зн. 17. 2) Можжевельникъ, *Juniperus communis*. Вх. Зн. 17.

Жерепник, ка, м. Лесь изъ жерепу. Вх. Зн. 17.

Жеретій, тія, м. Обжора, ненасытный. Аф. 401. Ув. Жеретійка. Чоловік зажеракувати: йому все мало. Жерстяка!

Жеретія, тії, ж. 1) Обжора. Аф. 401. 2) Змія лазящая по деревьямъ. Неначе холодна жеретія обвилася і здавила йошу серце. Стор. М. Пр. 5.

Жеретійка, ки, м. Ув. отъ жеретій.

Жерех, ха, м. Мелкій ледъ на рѣкѣ. Ворон.

Жерецький, а, е. Жреческій.

Жерібна=Жеребна.

Жерлига, ги, ж. Большая удочка.

Жерлістий, а, е=Джерелистий.

Жерлó, ла, с.=Жерело. Знахарі жерло забили у криниці—тепер нема де напитись холодної водиці.

Жерлянка, ки, ж. Родъ маленькой рыбки. Циссь, Ятр. 39. Ум. Жерляночка. Лети, лети до озера, а в озері жерляночка. бері її вражу дочку, щоб не пила води-роси. Циссь, Ятр. 38.

Жерніця, ці, ж.=Стерня. Новели їх по жерниці, а жерница ніжки коле. Ад. I 85.

Жернівка, ки, ж.=Жарнівка.

Жерства, ви, ж. 1)=Жорства. 2) Родъ змії? Шух. I. 232.

Жерстяна, ви, ж. Листъ жести. Ум. Жерстянка.

Жерстити, рщу, стіш, гл. Покрывать жестью.

Жерсть, ти, ж. Жесть.

Жерстяний, а, є. Жестяной. Купив собі самуварчик отої білій жерстяний. Харьк. Затрубили у жерстяний ріг у гетьманській дворі. Мег. 436.

Жерстянка, ки, ж. Жестянка. Харьк.

Жертува, ви, ж. Жертва. Звелів з бичні волів пригнати, цапів з вівцями готовати—Плутону в жертуву принести. Котл. Ен.

Жертувати, вую, еш, гл. Жертвовать.

Жерти, жеру, реш, гл. Жратъ, пожирать. Церться горло—чи би спало, чи би жерло. Ном. № 11316. I вороги нові роскрадають як овець нас і жеруть. Шевч. 230.

Жертівна, ні, ж. Жертвеникъ К. Псал. 195.

Жертка, ки, ж. См. Жердка.

Жертвник, ка, ж. Жертвеникъ (въ алтарѣ). Черк. у.

Жерть, ти, ж.=Жердь.

Жерухá, хи, ж. 1)=Жерелуха. 2)—лінá. Раст. *Bursa pastoris*. Лв. 97.

Жерцем, нар. Алчно. Ненавидять, гонять, б'ють, жерцем пожираютъ. Чуб. V. 448.

Жерайвій, а, е. Горяцій, наляцій, пламінний. Угор.

Жестер, ру, м.=Жостір.

Жес, жесати и пр.=Жас, жасати и пр.

Жибець, бця, м. Раст.

Жибрій, рію, м.=Жабрій. ЗЮЗО. I. 168

Жив! меж. Звукоподраж. чириканью воробьевъ. Ном. № 10260.

Живати, вайо, еш, гл. Поживать. Праведно в миру живали. Котл. Ен.

Живетéнь, тня, м. Подпочва. Любеч. См. Живець 2.

Живéць, вця, м. 1) Сила, жизненная сила. Ще есть для всякой незгоди живець у всякая твого. Мкр. Г. 35. 2) Мо-

лодоє, дикорастуще деревцо, викопанное для окулировки; также новые побеги, отростки садового дерева. Канев. у 3) Въ деревѣ: живая древесина. 4) Источникъ, ключъ. 5) Пульсъ. 6) Живая мелкая рыба, которую надѣваютъ на удочку, какъ приманку. 7) Подпочва. Не можна дуже глибоко пускати плуга, бо можно живицю достати. Винниц. у. 8) Отличающійся въ разрѣзѣ темнымъ цвѣтомъ, плотный слой выдѣланной на подошвы кожи. 9) Ремешокъ съ деревянной налочкикой на концѣ. Онь прикрѣпляется къ нѣводу и свободнымъ концемъ съ палочкой накручивается на канатъ, когда его нужно тянутъ. Як тілько мережа наближалась до берега, ті, що стояли на кінці кодоли, роскручували живиці. Левиц. 10) Ремешекъ, около котораго плегется кнутъ. Миж. 180. 11) Желѣзное кольцо посерединѣ верхней части ярма,—въ него проходитъ дышло экипажа, плуга. Шух. I. 165.

Жі́вжик, ка, м.=Жевжик.

Живжиковати, ку́ю, еш, гл.=Жевжиковати.

Живій, а, є. 1) Живой. Не кидай живого, не шукай мертвого. Ном. № 5847. **Лучче живий хорунжий, ніж мертвий сотник.** Пом. № 7291. Чи живѣ-здорбві? Какъ ваше здоровье. (Обычная форма привѣтствія). До живихъ печіонк допекті (Рудч Ск. II. 55); вразити до живого. (Федък.). Сильно допечь, досадить. **Живій жаль берé.** Очень, въ высшей степени жаль. **Живий жаль бере,** як згадаеш про старовину. Ном. № 680. **Веяна живá душá.** Каждый. **Всяка жива душа з гаю, з поля пішла до села, або прилягла на спочинок під зорямій.** Левиц. I. 207. **Ні живбї душї.** Рѣшительно никого. Час пшеницию жати; а женців не видно нігде, нігде ні живої душї. Левиц. I. 82. **В живїй бчі брёше.** Прямо въ глаза вретъ. Ном. № 6950. **Живе зблля.** Бальзаминъ. **Живе срібло Ртуть.** Живе срібло зразу збіжиться. Дещо. 66, 45. **Скѣжій, недавній.** Дивилась, пока не осталось живого сліду на воді. Шевч. Ум. **Живенійкий, живесенький.**

Живіло, ла, с. Оживляющее средство. **Не плачте, я вам його оживлю.** в мене е живило. Рудч. Ск. II. 184.

Живіна, на, ж. Животное, животина. Вх. Лем. 413. **Зосталам ся нещаслива, як живина в полю.** Гол. I. 297.

Живіти, вліб, віш, гл. 1) Оживлять, оставлять живымъ. **Мов свята небесна си-**

ла, вона серце нам живила. К. Досв. 115 **Тих куркоїдів, як живідів, не живили.** Ном. № 874. 2) Читать, кормить, продовольствовать. **Хазяйське око товар живитъ.** Ном. № 9972.

Живітися, вліся, вишся, гл. 1) Пи-таться, кормиться. **Багатий дивиться, як убогий живиться.** Ном. № 1606. **Коло віттару служивши, з віттара й живися.** Ном. № 10422. **Три дні не живися, а красно дивився.** Ном № 12567. **Летить орел сизокрилий у поле живиться.** Мет. 42. 2) Живиться, поживляться, пользоваться. **Те іде молиться, а та живиться (красти).** Ном. № 171.

Живіця, ці, ж. 1) Живица, смола выступающая отъ жары на соснѣ. 2) Канифоль. 3) Названіе водки. **Вареники, знаєте, парують на столі..** От і живицю привнесли. Св. Л. 222. Чаше: ледація живиця. **А охрипну—чарочку, другу тій ледації-живиці, як то кажуть, та й знову.** Шевч. 160. Ум. **Живічка.**

Живічний, а, е. 1) Смолинный 2) Канифольный. Желех.

Живичуватий, а, е Смолистый **Живичувата сосна.** Миж. 180.

Живісінький, а, е. Совершенно живой.

Живісінько, пар. 1) Очень живо. 2) Очень быстро. 3) Точь въ точь, какъ разъ такъ. Таки що вздритъ, так з його патрет і вчеси, хоть би тобі відро, або свиня,—таки живісінько воно й є. Кв. I. 123.

Живіт, ватá, м. 1) Животъ. Живіт товстий, а лоб пустий. Ном. № 6358. **Берé, хапає за живіт.** Говорится о боли въ животѣ, а также и для обозначения зависти, скупости, горя обѣ утратѣ и пр. Ном № 8159. **Бере як баатого за живіт.** Ном. № 13886. **Будь здорбва з животем!** Привѣтствіе отца дочери, когда она придетъ къ ней на родину. Мил. 21. **Бабини животі.** Трясина, болото. Ном. № 13430. 2) Жизнь. **Даруй мене животом.** Черк. у. За живота. При жизни. **Даю ще за живота свого на діти дещо з худоби своєї.** Те станеться за нашого ще живота. К. ХІІ. 14. **Мати ббга в животі.** Имѣть совѣсть. **На таку людину хто ж таки стане ремстуватъ, коли вона має Бога в животі.** Хата. 184. **Чи в тебе Бога в животі нема, що.... ти все по тих шинках тягаєшся?** Рудч. Ск. II. 22. **К животу зволити.** Пощадить, не убить. **Дам я тобі...**

старшого сина на послугу,—він тобі колись приходився за те, що ти мене (вовчіцю) к животу зволив. Рудч. Ск. I. 134. Ум. **Животик, животок, животчик.** Ув. Животище.

Живіття, та, с.=Життя. Поки й живіття м'яю—не забуду. Пом № 4088. За живіття=За життя.

Живкий, а, є. Живой, проворный, энергический. Ярош живкий чоловік. Н. Волын. у.

Жівко, нар. Живо, проворно, быстро. Вх. Зн. 17.

Живло; ла, с. Все живое, живущее. За сонцем все живло прокинулось. Мир ХРВ. Все живло трепетило його духу. Мир ХРВ. 359.

Живлющий, а, е=Живущий. Тільки де не де зостається пам'ять живлюща. МВ. III. 41.

Жывість, ности, ж. Пища, продовольствие, припасы. Мкр. Н. 31. Як полетів старий сокіл на чужу україну живности доставати. КС. 1882. XII. 493.

Живняк, ка, и. Щетина, собранная съ живыхъ свиней. Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Жыво, нар. 1) Живо. Давно ти діялось..., а здається—неначе вчора минуло,—так воно живо перед очима. Сгор. II. 2) Быстро, скоро. Було як вшиле пас четверо жати, дак живо пиву знесено. Хата, 103. Ум. Живенько, живесенько. Став у Марусі на дворі живенько. Грип III 235.

Живоїд, да, м. Живъемъ съѣдающій,—говорится о злому, безжалостномъ человѣкѣ. Чому мене не віддали куди інше, а в сю прокляту свинарію, під сю живоїдів? Св. Л. 261.

Живокіст, кісту, м. и живокість, кости, ж. Раств.: а) Оконникъ, *Sympitum officinale* L. ЗІОЗО I. 168; б) *Trifolium ochroleucum*. Шух. I. 22 Пахучча берізка коло сухого дуплинатого пенька повилася і сліпий живокіст, і кружево червоної смілки. МВ. I. 157.

Живолуй, па, м. Живодерь (ругат)

Живопіхом, нар. Сильво спѣша, насильно. Ми пірки збрали яко мога швидче, живопихом. Новомоск. у.

Живопліт, плоту, м. Живая погородь. Желех.

Живоробка, ки, ж. Рѣчка-живоробка Сказочная чудотворная рѣчка Чуешь у казака—то эмії, то річки були живоробки,

то цілюща, то мертвяща вода. Рудч. Ск. I. 130.

Живосилом, нар. Насильно. Схопив мене, моя матінко, живосилом на обережмо та ї потаскав у кущі. Харьк. Я вже живосилом одволокла Катрю од дверей хатніх. МВ. II. 111. Живосилом не повінча.

Животвір, твіру, ж. Живая природа, все имѣющее жизнь. І тут безоднія животвору, і тут премудрість без кінця К. XII. 110.

Животвори, ріб, риши, іл. Оживлять.

Животврний, а, є. Животворный, оживляющий. К. (О. 1861. III. 6).

Животик, ка, м. Ум. отъ живіт.

Животина, ни, ж. 1) Животъ. 2) Животное. Кінь пасся на волі окружу хати. Розумна була животина: зараз прибігла, зачувиши хазяйський посвист. К. ЧР. 248.

Животяник, ка, м. Гуртовщикъ, скупщикъ скота на убой. Із крамарами, із щеститниками, із животинниками балакаеш. Греб. 406.

Животіння, ная, с. Внутренности. Здині треба викинути животиння. Лебед. у

Животище, ща, м. Ум. отъ живіт.

Животіти, тію, еш, іл. Жить, быть живымъ, существовать. Чую, чую, мої діти, що мені не животіти. Ном № 5300. Так мой Марусі не животіти?—аж скрикнув Наум. Кв I. 95. Прощаєш з ким хочеш: вже тобі не животіти. Рудч. Ск I. 99.

Животок, тка, животочок, чка, ж Ум. отъ живіт.

Живоття, та, с.=Живіття. До животя. До смерти, пожизненно. Це вже земля до животя її буде. Н.-Волыв. у

Живті, живу, веши, іл.=Житі. Тут колись добре було живти нашим батькам, а нам уже ніколи не прийдесться живти так. Кобел. у

Живучий, а, є. Живучий. Невіамовані, живучі діти Ізраїля і в воді не тонуть, і в отці не горять. Левиц. I 92.

Живучість, чости, ж. Живучесть. Желех.

Живушечка, ки, ж. Живое существо. Живая живушечка на жизії колодочки живе м'ясо єсть Заг: днія и грудь матери. Ном. с. 297, № 248

Живущий, а, є 1) Живой, живущий. Такенки тижні сходили, що вона, живуща, була наче мертвва МВ II 147. Трохи одночила стара мати недобита;

живущу силу сила попі оживила. Шевч. 615. 2) Оживляючій, живоговорний. Було там дерево живуще, таке, що чоловік, годуючись його овоцями, не вмер би ніколи. Онат. 6. Живуща й сцілобща водя. Сказочная живая и мертвава вода. Ох піднялив дрова, паймита спалив.... угину сприснув живущою водою,—наймит знов ожив. Рудч. Ск. II. 109. І пемощну мою душу за світ посилаю сцілющої й живущої води пошукати. Шевч. 263. 3) В'ично живой. Ус тінь минуща, одна рід живуща: світ з Богою. Ном. № 393.

Живцем, нар. Живъемъ. Живцем у яму лягай. Ном. З плих головку як галку зняв, жону його й дітей живцем забрав. Мег. 390. Скажу соколові живцем вас поїсти. Чуб. V. 35.

Живчик, ка, м. 1) Ум. отъ живецъ 2—5. 2) Рѣзвый мальчикъ. Веселий (або стрибкий) як живчик. Ном. № 8470.

Жигавка и **жигалка**, ки, ж. Крапива, *Urtica dioica*,—*urens*. ЗЮЗО. I. 140. Вх. IIч. I. 13. Жигалков напарена. Гол. IV. 530.

Жигало, ла, с. Желѣзный прутъ для прожиганія отверстій въ деревѣ. А він як роспече жигало, так і штрика у вічі. Запаливсь купецъ, нѣмов його жигалом штипуши. Чуб. II. 666. Ум. Жигальце.

Жигаль, ля, м 1) Сухая жила. Вх. жила. Вх. Уг. 238. 2) Въ капустномъ листѣ: листочный нервъ. Вх. Уг. 238.

Жигальце, ця, с. Ум. отъ жигало.

Жигун, на, м.=Джигун.

Жигучка, ки, ж.=Жигавка. Вас. 140.

Жид, да, м. 1) Евреи, жидъ 2)=насък. Гук. Вх. Пч. I. 7. Ум. Жидон, жидочки, жидунъ, жидик. Ув. Жидюга. Шевч. 133. Жидяка. Миж. 147.

Жидва, вій, ж.=Жидова

Жидел, дла, м. Мѣра жидості въ Галиціи. Подъ до карими, напіймеся! палву вина, жидел пива. Гол. Ш. 244.

Жиденя, нати, с. Жиденокъ. Жиденята і жидди так і хватаютъ та їдять, аж за ушина ящиць. Рудч. Ск. II. 128.

Жидик, ка, м. Ум. отъ жид.

Жидів, дова, ве. Приналежаній еврею.

Жидівка, ки, ж. Еврейка, жидовка. А хто хоче меду піти—ходім до жидівки, а в жидівки чорні брівки, високі підківки. Макс. (1849). 32. Ум. Жидівонка, жидівочка.

Жидівочка, ки, ж. 1) Ум. отъ живівка. 2)=Птица Синюк. Вх. IIч. II. 13.

Жидівство, ва, с. Еврейство, жидовство.

Жидівський, а, е. Еврейскій, жидовскій. Попихач жидівський, виріс у порогу; а не кіене долі, людей не займа. Шевч. 133. Жидівське богомілля. Молитвенные приналежності евреевъ. Жидівські грûші. *Rhus Alkekengi* L. ЗЮЗО. I. 131. Жидівські яйця. *Alkekengi chalicocubus*. Жидівські лепехи. *Acorus calamus*. ЗЮЗО. I. 109.

Жидівча, чати, с.=Жиденя. Жидівчата, висипали купою, інші зовсім голі.

Жидівчин, на, ие. Еврейкинъ.

Жидова, вій, ж. соб. Евреи. Стала жидова ліси рубати, Христа шукати Чуб. Ш. 343.

Жидовій, на, м.=Жид. Іила Марія прутим бережком, зостріло її три жидовини. Чуб. Ш. 343.

Жидовіна, ни, ж.=Жидівка. Ой жид іде, коня веде, а за жидом жидовина. Чуб. Ш. 181.

Жидовіти, вію,вш, ил. Ожидовливаться. Жидовіти нам.... иі, се не по нашій матурі. К. (О. 1861. I. 312).

Жидок, дбá, м Ум. отъ жид. Жидки сидять та крашють руками швидкими та сухими як кість. Левиц. I. 95. 2) Птица *Lusciola tithys*. Вх. IIч. I. 12. 3) Насък. *Harpalus ruficornis*. Вх. IIч. I. 6. 4) Муравей маленької породы, свѣтлый, водяний въ домахъ. К. С. 1883. Ш. 669. 5) ик Жидкій. Раст. *Agaricus vegetalis*.

Жидолюбець, бдя, м. Другъ евреевъ, юдофилъ. Желех.

Жидбочок, чка, м. Ум. отъ жид.

Жидувати, дўю,вш, ил. Быть евреемъ, жидовствовать. Покинъ, жидде, жидувати, ходім хліба заробляти. Нп.

Жидюга, гý, м. Ув. отъ жид.

Жидюк, ка, м. Жидокъ, еврейчикъ.

Заклинاء жидюка. Рудан. I. 62.

Жидя, дяти, м. Еврейскій ребенокъ, жиденокъ. Ідуть малечи-жидки-з свінками і по боках вулиці тож жидлата. Св. Л. 294.

Жижка, жі, ж. 1) Все горячее и горячее (дѣтск. сл.). Дитина хукає па живжу. Котл. Ен. VI. 25. З онем не жартуй, бо то живжа. Ном. 2) Возбужденіе, пыль. Тут саме живжа така, що ну! Сказано, живінки молоді, а він старий, аж сідій. Лебед. у. Ум. Жижка.

Жижакі, ків, м. лін.=Дріжака.

Жижель, лю, м.=Жежель. Я буду в кибітці, а він на жижелі.

Жижка, ки, ж. 1) Ум. отъ жижка. 2) Подколбонок, поджилка. Як глянув на неї од, то аж жижки в його затрусились. Стор. I. 101. Аж жижки фріжати. Ном. № 5040. В обох підковки забряжчали, жижки до танців задріжали. Когл. Єн. I. 20. Кресати в жижку. Танця, пяткою касаться икры. Ном. № 14133. 3) Раст.=Жигавка. ЗЮЗО. I. 140.

Жижкати, каю, еш, 2л. Жити, существовати. Не довою вже мені жижкати, не сьогодня—завтра смерть. Черк. у.

Жижкий, я, є. Жгучий. І на жижку крапиву мороз буваве. Ном. № 3825.

Жижло, ла, с. 1)=Жигало 2. 2) Палка, которой мышаются солому, когда смалять кабана.

Жижуха, хи, ж.=Жерелуха.

Жизний, а, є. 1) Жизненный. 2) Плодородный, плодоносный. Жеби земля була жизнайа, і збожжа великий достаток родила. А де очерети, там люде сідали, а де жизни поля—москалі стояли. Гол: I. 27.

Жизність, ности, ж. 1) Жизнь, жизненность. Не попустимо ляхові Польщі, поки нашої жизністи. Мег. 400. Мені казав один чоловік, що в цім году буде кінець жизністи, а як інакше сказати—страшний суд. Грин. Изъ усть, 205. 2) Плодородность, плодоносность.

Жизнь, ві, ж. 1) Жизнь. Ой, Боже, Боже! яка моя жизнь тяжка! Мия. 223. 2)=Життя. Хто ляшка робатиме, той козацьку жизнь знамиме. Ном.

Жизняний, я, є. Жизненный. Се воля жизняних непохібних законів, що сила силою із віка в вік була. К. Дз. 177.

Жиля, ли, ж. 1) Жила, кровеносный сосудъ. Будьмо живі, щоб з наших ворогів повитягало жили. Ном. № 11580. Жила кідається. Бьется пульсъ. Береться лікарь за руку, — ото дивиться, чи ще кідається жила. Полт. г. 2) Сухожилі. Нап'ясті жили. Понатужиться. Троєниці нап'яли всі жили та всі проломі і заложили. Котл. Ен. 3) Жила минеральна, жила воды подземная. В землі вода тече по жилях, як в чоловікові тече кров. Дещо. 80. 4) Стяжагельный человѣкъ, скряга. Ум. Жилька, жілонька, жілочка. Жінка як жилка: коли скоч—потягнеш. Ном. Усяка жилочка неначе слухає, а він сердешний і дух притайв. Кв.

Жилявий, а, є. 1) Жилистый, муску-

листый. Жилава рука. Левиц. I. 302. 2) Твердый, жесткий. Жилавий хліб. Жилавий тиждень. Первая недѣля великого поста.—понедѣлок. Первый день великого поста. Драг. 22.

Жильвіти, вію, еш, 2л. Дѣлаться тутимъ, жесткимъ, жилистымъ. Желех.

Жилба, би, ж. Житье. Добра жилба, коли сварки нема. Ном. № 3277. Ум. Жилбонька.

Жилётка, ки, ж. Жилетъ. Ковнір по уши, жилетку надув (джиджуиться). Ном. № 11177.

Жиліще, ща, с. Мѣсто жительства. Отъ гайдамаки узяли того баатира і понесли на свое жилище. Рудч. Ск. II. 147.

Жилька, ки, ж. Ум. отъ жила.

Жилля, ля, с. Заселенное мѣсто, мѣсто, занятое поселенiemъ. У полі дорога добра ще, а як по жиллю, то не добре. Волч. у

Жилляр, ра, м. Крестьянинъ-земледѣлецъ, не имьюцій земли, бобыль. Угор.

Жиллярити, рю, риш, 2л. Жить въ чужомъ домѣ. Угор.

Жілний, а, є. См. Жилавий. В жилний четвер купаються від чорної хороби. Ном. № 8407. См. Жилник.

Жілник, ка, м. Первый понедѣльникъ великого поста. Як прииде жилник, то не міне й винник. Волын. г. См. Жилавий, жилний.

Жило, ла, с.=Жало.

Жілочка, ки, ж. Ум. отъ жила.

Жілуватий, а, є=Жилавий 1. Н.-Волын. у.

Жілявий, жіляний, а, є=Жилавий.

Жіляник, ка, м. Прѣсный коржъ изъ ржаной муки на водѣ, который пекутъ въ первый понедѣльникъ великого поста. Харьк. и Кіев. г.

Жім, му, и.=Задава 2. Миргор. у. Слов. Л. Эварн. Драг. 22.

Жимоїдник, ка, м. Обжора. Вх. Зн. 17.

Жімолость, ти, ж. Раст. жимолость, Lonicera Xylosteum L. ЗЮЗО. I. 127.

Жинзівер, ру, м.=Дзіндзівер и Зінзівер.

Жир, ру, м. 1) Жиръ. То з жиру ду ріютъ; собаки з жиру казяться. Ном. № 10800. 2) Коръ, пропиганіе, добыча (у дикихъ звѣрей). Качки полетіли на жири. 3) Орѣшки изъ дерева букъ. Каменец. у. 4) Трефовая масть (въ картахъ) К. С. 1887. VI. 463. Ум. Жирби.

Жиркувати, вію, еш, 2л. Пастись,

вормиться (объ уткахъ и гусяхъ). *Місця, де дики качки жиркують.* Черк. у.

Жирненъкий, а, е. Ум. отъ жирний.

Жирний, а, е. Откормленный, жирный. Диво, що жирний бик до роботи привик. Волын. г. Ум. Жирненъкий.

Жирно, нар. Жирно. Сі в сірці і є смолі кипіли за те, що жирто дуже їли. Котл. Ев. Ш. 48.

Жирнечий, а, е. Очень жирный. Жирточі та сливяви губи. Мир. Пов. П. 66.

Жирбаний, а, е. 1) Избалованный, шалунъ. 2) Инкрустированный.

Жирбане. См. Жиравання.

Жиро́вій, а, є. 1) Незаконнорожденный, прижитый. Миж. 180. Жаль хлопца доброго, вінъ жироу бере дощу. 2) Трефовый (о масти въ картахъ). К. С. 1887. VI. 466. Очі витріщив, як жироий туз. Ном. № 6596.

Жиро́вітий, а, е. Прожорливый. Жироитий чоловік. Н.-Волын. у. Корний жироитий — сам цілий хліб згість. Н.-Волын. у.

Жиро́віця, ці, ж. Муха, надваемая на удочку для приманки. Жировичу памкнеся на удку і ловит пеструти. Вх. Зн. 17.

Жиро́віна, ни, ж.=Журавлина. Пожав мій мілій по журавлині, погубив коники, Боже мій мілій! Чуб. V. 257.

Жиро́їд, да, м. Кровопійца, живодеръ. Нівчили мене прокляти жироїди, поки не виперло з мене духу. Стор. I. 154.

Жи́рувáння, ня, с. 1) Кормежка (дикіхъ животныхъ). 2) Шалости, заигрыванье парней съ дѣвушками и наоборотъ. 3) Въ формѣ: жирбване. Инкрустация, инкрустование металломъ. Шух. I. 273, 280.

Жи́рувати, рўю, еш, ыл. 1) Добывать пищу (о дикихъ животныхъ). Зайці на зорі жиравуть. Найкраще бити качок, як вони жиравуть. 2) Шалить, дурачиться, играть. Не жирий з ведмедем, а то він тебе задавить. Ном. О парняхъ съ дѣвушками: заигрывать. Посходились на улицю дівчата й хлопці, зачали жиравати. Грин. I. 69. Забравсь до дівчат під п'яну руку та й жириє з ними. Харьк. 3)=Роскошувати. Жиравали та панували пани. Зміев. у. Коли жиравати, то жиравати: бий, жінко, друге яйце в борщ. Ном.

Жи́руватися, рўюся, ешся, ыл. Роскошевовать. Жираветься, як нірка в салі. Ном. № 1722.

Жи́рун, на, м. Шалунъ.

Жи́руха, хи, ж. Шалунья.

Жи́руха, хи, ж.=Жерелуха.

Жи́рушка, хи, ж.=Жоряївка 2.

Жи́тво, вá, с. Мѣсто жительства, жилье. Мир. ХРВ. 143.

Жи́тельний, а, е=Жи́тianий. Да зрабила пужску жительну. Грин. Ш. 49.

Жи́тець, тця, м. 1) Житель, обитатель. Німі та мовчазні вони (оселі) не жажуть.... чи щасна доля долядає сон їх-житців. Мир. Пов. I. 127. 2) Раст. *Brotius mollis* L. Ап. 71. Як уродить в житі метлиця, так буде хліб і паляниця; а як уродить житець, так і хлібу конець. Ном. № 10138.

Жи́течко, ка, с. Ум. отъ жито.

Жи́течний, а, е. Житейскій. Ведуть размову про хазяйство, про свої втрати та користі,— завсідні житечні турботи. Мир. ХРВ. 350.

Жи́ти, живу, вёш, ыл. 1) Жить, существовать. Добре в світі жити попові, лікареві та котові. Ном. № 8069. Живи привдою святою. Ном. № 14193. 2)—з чого. Жить чымъ, имѣть средства къ существованію. *Піп живе з олтаря, а писар з каламара.* Ном. 3) Жить, обитать. Ой не видно його дому, тілько видно дубчик, коло його недалеко живе мій голубчик. Мет. 7. 4)—з ким. Жить съ кѣмъ. Він з братом добре живе. Ой не по правді, мій миленький, ти за мною живеш. Мет. 67. Скажуть воріженьки, що я жив з тобою. Мет. 93. Жити як риба з водбою. Согласно жити. Я б жив з тобою, як риба з водою. Ном. № 9526.

Жи́тіна, ни, ж. 1) Ржаной стебель. Миж. 145. Бач, житини як добра очертіна. 2) Ржаное зерно. Вязь на сірках забільшики з житину. Черк. у. Запорожив око житиною. Г. Барв. 315.

Жи́тися, живеться, ыл. безл. Житься. Як йому живеться? Рудч. Ск. I. 192. Усім людям хороше живеться. Чуб. V. 525.

Жи́тка, ки, ж. Образъ жизни. Хиба ти на його житку завидуеш. Радом. у.

Жи́тлб, лá, с. 1) Житъе, жительство. Не буде тобі ні добра, ні житла. Ном. № 13633. Чорноморці на житло пішли себі, чи їх погнали, на границию. Черк. у. Ідути люде на житло в степ. Київ. г. Кіоротке сватаннї! Таке й житло швидке й коротке: як шитка порвалось ув один мент. Г. Барв. 434. 2) Жилье, жилище, обитель. В глухій глухій пошукати, там де людського житла, а ні садиби не знай-

ти. МВ. Ш. 63. Осядеться чужий в. його наметі, його житло засипле з неба сірка. К. Іов. 40. *O, пом'яни, мій Боже, їх у житлах праведних своїх.* Щог. Сл. 90.

Житний, а, е. Ржаной. Житне барошно. Житна солома.

Житник, ка, м. 1) Жукъ, появляющійся, когда наливается рожь въ колосѣ. 2) Человѣкъ, крестьянинъ (въ загадкѣ): *Підбіла лепетя: вставайте, житники, сідайте на вівсяники, дочиняйте шурду-бурду, однімайте штрики-брики (собака, люде, коні, вовк, вівця).* Ном. № 294, № 122.

Житницко, ка, с.=Житнище. Вх. Зн. 17.

Житниця, ці, ж. Ржаная солома. Н.-Волин. у.

Житнище, ща, с. Поле, гдѣ была посѣяна рожь. Вас. 196.

Житняк, ка, м. Ржаной хлѣбъ.

Житняний, а, е=Житний. Вх. Лем. 413.

Житнянка, ки, ж. Ржаная солома. Вх. Лем. 413.

Жито, та, с. Рожь. *Не вважай на врожай, а жито сїй, то хліб буде.* Ном. № 5845. **Житá**. Всходы, засѣянныя рожью поля. *I появляється геній поміж житами, тільки шапка та поверх колосся.* Хата. 179. *Іде полями та житами до матері в гості.* Рудч. Ск. I. 209. Ум. **Житечко**, житце. Запали в клуню поросючку і восьмеро поросят, там і житцем їх підгодовуємо. Г. Барв. 244.

Житов'я, в'я, с. 1) Житье. Левч. 40. 2)=Жилище. *На усю садибу їх, на усе житов'я пала пустичя.* МВ. (О. 1862. I. 97).

Життєвій, а, е. Жизненный. Желех. **Життєпис**, су, м. Біографія.

Життєписний, а, е. Біографический. Желех.

Життєчко, ка, с. Ум. отъ житя.

Життя, та, с. Жизнь, житье. Чи годиться в суботу житте спасати, чи погублити. Св. Мр. Ш. 4. *Звання козаче, а життя собаче.* Ном. № 790. Яке життя, така її смерть. Ном. № 7101. *За життѧ=За живота.* У Люборацьких він таки не раз був,— ще за життя покійного о.. Герасія. Св. Л. 117. Ум. **Життєчко**. Болить серце в животочку на чужому життєчку. Чуб. V. 463.

Житцё, ця, с. Ум. отъ жито.

Житяний, а, е. 1) Сдѣланый изъ ржаной соломы. Дала йому мати житяниую

пужку. Чуб. Ш. 321. **Житяна квітка.** Букетикъ изъ колосковъ ржи. КС. 1897. VII. 79. 2) Съ прямъсью ржи. *Гарна була в його пшениця (на полі), тільки житяна.* Черк. у.

Жіхлий, а, е. Подобный, похожий. Вх. Зн. 17.

Жижунéць, иця, м. Раст. чистотель, Chelidonium majus L.

Жéця, ці, ж.=Ложка. Вх. Лем. 413. Ум. Жичка. Вх. Лем. 413.

Жичати, чаю, еш, гл.=Позичати. Угор.

Жічечка, ки, ж. Ум. отъ I Жичка.

Жичити, чу, чиш, гл.=Зичити. Тим не жичу тобі лиха, роскажи, будь ласкав, зтиха. Ном. *Боярину, красний паничу, доброго здоров'я жичу.* Мет. 202.

I. **Жічка**, ки, ж. 1) Красная мерстяная нитка, нитка гаруса. *Побачивши перший цвіт на огірках, або на гарбузах, перев'язують червоною жичкою, з пояса висмикнутою.* Ном. 2) Шерстяная или гарусная тесемка, ленточка. Гол. Од. 47, 54. Ум. Жичечка.

II. **Жічка**, ки, ж. Ум. отъ жиця.

Жичливий, а, е=Зичливий. Доле мої нещаслива, коли будеш мі жичлива Гол. Ш. 396.

Жичливість, вости. ж.=Зичливість Желех.

Жінка, ви, ж. соб. Женщины, бабье. У тому *Кодакі* (слобода) жінва так чирінами й сидить.

Жінка, ки, ж. 1) Женщина. Жінки довге волосся мають, а розум короткий. Ном. № 9034. I жінка одна була у кроваті років дванадцять. Єв Мр. V. 25. 2) Жена. Єсть у мене батько і рідная мати, єсть у мене жінка і малій дити. Мег. 94. Ум. Жіночка, жіночка. А жіночки лихо дзвонять, матері глузують. Шевч. 67.

Жінота, ти, ж.=Жіноцтво I. В останню чверть жінота ні за віщо ні садитиме нічого, ні сіяти не. Ном. № 13148.

Жінотва, ви, ж.=Жінота = Жінва. Волч. у.

Жінбтво, ва, с. соб.. 1) Женщины. Жіноцтво щебече, усі разом росказують і ні одна не слухає. Кв. I. 138. 2). Замужняя жизнь. В жіноцтві вона зовсім не така стала, як була дівкою.

Жіноцький, а, е=Жіночий. Гетьма-

не Потоцький, що в тебе розум жіночий. Мет. 41.

Жіночий, а, е. Женскій. Жіноча річ коло припічка. Ном. № 9039. Нате вам, дівочки, дівування мое! А вже ж я піду в жіночу раду. Мет. 231. Жіночі прики. МВ. I. 38.

Жіночка, ки, ж. Ум. отъ жінка.

Жіночина, ни, ж. соб.=**Жінота**. А государиня,— сказано жіночина,— вона йо.иу, те і простила. ЗОЮР. I.

Жінчин, ка, ке. Женин', принадлежащий женѣ. Він в жінчиних мотнувсь патинках. Котл. Ен. Хома з того часу зарікся коней купувати та жінчине вередування сповняти. Рудч Ск. II. 177

Жлостання, ня, с., и пр.=**Жлуктання** и пр

Жлуктання, ня, с. Питье воды съ жадностью.

Жлуктати, кчу, чеш, гл. Пить съ жадностью.

Жлуктечко, ка, с Ум. отъ жлукто.

Жлуктити, кчу, тиш, гл. Бучить бѣлье въ жлукті.

Жлуктій, тія, м. Пьющий съ жадностью. Аф. 402. Ув. Жлуктіка.

Жлуктійка, ки, ж Пьющая съ жадностью.

Жлуктійка, ки, м. Ув. отъ жлуктій.

Жлукто, та, с Родъ кадки, выдолблениій изъ цѣльного дерева, какъ улей— безъ dna; служить для бученія бѣлья или полотна. XC. IV. 55. Жінка приводить його (чорта) до жлукта та й каже: „ставай раком у жлукто!“ Чорт уліз у жлукто. Рудч. Ск. I. 56. Ум. Жлуктечко.

Жмак, ка, м. Охапка, пучекъ. Дай, хлопче, жмак сіна коневі. Жмакем, жмачком. Въ скомканномъ видѣ. Жмачком ки-нув одежду. Черк. у. Жмачком не з'язуй. Черк. у.

Жмакання, ня, с. 1) Жеваніе. 2) Комканіе.

Жмакати, каю, еш, гл. 1) Жевать. 2.=**Жмакувати** 2.

Жмаки, ків, ж. мн. Выжимки. Жмаками з буряків добре годувати худобу.

Жмакувати, кую, еш, гл. 1)=**Жвакувати**. Одна мис, друга шис, а третя втирає, а четверта пече, варить. п'ята жмакує. Гол. I. 253. 2) Мять, комкатъ.

Жмоя, ні, ж. 1) Горсть, часть руки. Лучче саниця в жмені, ніж журавель

в небі. Ном. № 7295. Сім'ю свою треба хазяїці так тримати, як мак у жмені. МВ. II. 84. 2) Пригоршня, горсть, количество сыпучихъ тѣль, пеньки, льна и пр., которое можетъ помѣститься въ горсти. Вас. 200. Чуб. VII. 408. Саме менше, а жмінь шість (конопель) пропало. ЗОЮР. I. 11. Візьми, сестро, піску жменю. Макс. Висипав їй жменю дукатів. Стор. М. Пр. 41. Укинув попелу жменю. Рудч. Ск. I. 106. 3) Какъ обозначеніе малаго количества: немного, малость. За старого Хмеля (Богд. Хмельницкого) людей було жменя. Ном. № 666. Оглянувся Сомко, аж при йому тілько зо жменю старшини. К. ЧР. 340. Стоїть хатина, ко ло ней жменя города. Левиц. I. 100. 4) Часть полотика, полольщицкой кирки: желѣзная треугольная пласгинка,— посредствомъ уха она надѣвається на рукоять Шух. I. 164. Ум. Жмёнька, жмінька, жмінечка. Чуже візьмеш жмінькою, то чорт твоє міркою. Ном. № 9677. Ув. Жменище

Жмикати, каю, еш, гл.=**Жмакати** 2. Жмикати сорочку. Вх. Уг. 238.

Жмікрут, та, м. Кулакъ, скряга

Жмікрутня, ні, ж. Кулачество.

Жмікрутський, а, е. Кулаческій.

Жміток, тка, м.=**Жмуток**. Угор

Жміхи, хів, м. мн. Выжимки изъ свеклы на сахарныхъ заводахъ. См. Жмаки.

Жміль, ля, м.=**Джміль**. Грин. Ш 203.

Жмінечка и жмінька, ки, ж. Ум. отъ жменя.

Жморнуті, ну, нёш, гл. Швырнуть. Аби тобов під лаву жморнуло. Гол.

Жмуком=**Жмаком**, См. Жмак. Жмуком кинув свиту. Н.-Волын. у

Жмурі, рів, м. мн. Мелкая зыбъ (на водѣ) образующаяся если бросить что-либо въ воду, а также пузырьки, вскакивающіе при этомъ на водѣ или получающіеся при взбалтываніи жидкости. Плигнув у воду — тільки жмури пішли. Борщ, — аж жмури встають. Плохой борщъ. Мвж. 164. Ум. Жмурки. Тільки жмурки встають, як камінь кинши у воду. Екатер. г.

Жмурити, рю, риш, гл. Шурить. Рання пташка зубці теребитъ, а пізня очії жмурить. Ном. № 11309.

Жмуритися, рюся, рышся, гл. 1) Шуритися. 2) Играть въ жмурки. Щетину із свиней смалили, або жмурились позутках. Котл. Ен.

Жмурки, ків, м. мн. 1) Ум. оть жмури.
2)=Ліжмурки. Вх. Зн. 17.

Жмуркоб, ка, м. Человѣкъ, постоянно
щурящій глаза.

Жмут, та, м. Пучекъ. пачка, охапка.
От вам цілий жмут соломи. Уман. у.
На тобі жмут веретін та напряди всі.
Грин. I. 48. *Держав у руці жмут грошай* (шаряпих). Новомоск. у. *Шовку*
жмут. Мкр. Н. 19. Ум. **Жмутик**, жмуток.
Дикий хміль начіпляється за те коріння
і комишається кудлатими жмутками.
К. Орися. (ЗОЮР. II. 203).

Жмуття, тя, с. соб. оть жмут. Округ
мене багато в'ялих квіточок жмуттям
лежить. Г. Барв. 352.

Жнець, женця, зв. женче, м. Жнецъ.
Ой на горі та женці жнунть. Макс. 105.
Ум. **Женчик**. *Наша пані пишина проти*
женчиків вийшла.

Жнива, жив, ж. мн. 1) Жатвенный
сборъ. Тільки зворуши землю упіючи да
посій до ладу, будуть колись добрі жни-
ва на Вкраїні. Хата. XV. 2) Жатвенная
пора. В жнива швець шиє, а зона хо-
дить на поле жать. Рудч. Ск. *У жнива*
той чоловік і жінка вийшли у поле
жать. Рудч. Ск. 3) Доходное время. Те-
пер у мірошника жнива: води багато по
дощеві, є чим молоти. Каменец. у.

Жниварь, ря, м.=Жнецъ. Вх. Лем.
414. Ум. **Жниварик**.

Жнивний, а, е. Жатвенный.

Жниво, ва, с. Жатва. Ой вже ж бо
ни біле личко запалили. ой ходячи ра-
несенько та на жнива. Чуб. Ш. 251.

Жнивовий, а, е.=Жнивний. Жниво-
вого часу тяжко у нас наняти женців.
Н.-Волын. у.

Жниця, ці, ж.=Жнія. Ум. **Жнична**.
МВ. I. 125.

Жнійка, ки, ж. Ум. отъ жнія.

Жнія, жнії, ж. Жница. Крешиуть, мов
бліскавиця, серпи у добрих жній. Ном.
№ 14106. Приберися, наша господинько,
перед нами жніями. Чуб. Ш. 236. Ум.
Жнійка. Вже сонечко зійшло, росиця опа-
ла, а моя жнійка не бувала. Чуб. Ш. 241.

Жовдак и пр.=Жовнір и пр.

Жовклий, а, е. Пожелтѣвшій.

Жовклак, ка, м.=Жовтяк. Ум. Жов-
клячок.

Жовкніти, нію, вш, гл.=Жовкнуті.
Ой у саду на горбочку трава все жовкніє.
Гол. I. 267.

Жовкнуті, кну, неш, гл. Женутъ,
становиться желтымъ. Без милого дієча
жовкне як трава без роси. Чуб. V. 298.

I. **Жовнá**, ній, ж. Пт: а) Иволга. Ле-
бед. у.; б) Дятель зеленый. Вх. Пч II. 13;
в)—зелёна. Дятель зеленый. Вх. Лем. 414;
г)—тарчасла. Пестрый дятель. Вх. Лем.
414; д)—чорна. Черный дятель. Вх. Лем
414.

II. **Жовна** и **жовни**, с. мн. Опухоль
железъ на шеѣ, желваки, антиноміозъ.
Росхристана, простоволоса і як в на-
мисті вся в жовнах. Котл. Ев. Ш. 11.
Обсіли його жовни, то й поваляєся мало
не два роки. Св. Л. 303. **Жовна** викла-
даються. Богод. у.

Жовнір, ра, м. Солдатъ. Про їхного
жовніра війна буде. Ном. № 833. *Цілою*
мілий в жовніри, я я іду в черниченьки.
Чуб. V. 54. Ум. **Жовнірник**, жовніроњко,
жовніроочек.

Жовнірство, ва, с. соб. Солдаты. При-
їхав до Січі, аж там стойть жовнір-
ством і бере од козаків десяту рибу. ЗОЮР.
I. 275.

Жовнірський, а, е. Солдатскій. Ніко-
му доглянути жовнірської смерти Чуб.
V. 1006

Жовнірування, ня, с. Солдатская
служба.

Жовнірувати, рую, вш, гл. Служить
солдатомъ.

Жовнірщина, ни, ж. Солдатчина.

Жовнуватий, а, е. Большой антиномі-
козомъ, желвастый. Св. Л. 303.

Жовнáний, а, е. Относящийся къ жовні.

Жовнір, ра, м., и пр.=Жовнір и пр.

Жовтавий, а, е. Желтоватый. Желех.

Жовтачка, ки, ж.=Жовтаница. Вх.
Уг. 238.

I. **Жовтень**, тня, м. Сентябрь. Съ
этимъ значеніемъ въ словаряхъ Левченка,
Уманца і Спілки, Тимченка, въ „Основѣ“
1862, № 9, въ новѣйшихъ календаряхъ:
„Рідного Краю“ на 1907, „Просвіти“ на
1908, „Промінь“ на 1908. У галичанъ—
октябрь, а для сентября у нихъ—вересень.
Желех.

II. **Жовтень**, ві, ж. У гончаровъ: жел-
тая краска для раскрашиванія посуды.
Шух. I. 264.

Жовтізна, ни, ж.=Жовтица.

Жовтій, а, е. Желтый. Ходім, свистро,
степами, розсіємось цвітами! Ой ти бу-

деш жовтії цвіт, а я буду синій цвіт. Чуб. V. 201. **Посадили Морозенка на жовтім пісочку.** Мет. 75. **Жовтиє воски Богу на свічку.** Чуб. III. 39. **Тоді орли налітали, з лобу очі висмикали, тоді ще й дрібна птиця налітала, коло жовтої кості тіло оббрала.** Мет. 12. **Голови старих жидівок і жидів з страшеними худими жовтими обличчами.** Левиц. I. 90. *I* вже мені не подоба по рілях сиотикати, жовтих чобіт каляти. Мак. (1849). 83. **Висока молодиця в жовтім очіпку.** Левиц. I. 100. **Жовта акáція.** Раст. *Caragana arborescens* L. ЗЮЗО. I. 115. **Жовтий буркун.** Раст. *Melilotus officinalis* Lam. ЗЮЗО. I. 128. **Жовті глóчики.** Раст. Водяные кувшинчики, *Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129. **Жовті зозульки,—зязульки,** Раст. *Surguregium Calceolus* L. ЗЮЗО. I. 120. **Жовта лілія.** Раст. *Hemerocallis fulva* L. ЗЮЗО. I. 124. **Жовта лобода.** Раст. *Atriplex gortensis* L. ЗЮЗО. I. 113. **Жовтий хробуст.** Раст. Осотъ желтый, *Cirsium oleraceum* Scop. ЗЮЗО. I. 118. **Жовтий чистик.** Раст. Чистотель. *Chelidonium majus* L. ЗЮЗО. I. 116. Ум. **Жовтéнкий, жовтéсеній.**

Жовтіло, ла, с. 1) Раст.: а) *Anthemis tinctoria* L. ЗЮЗО. I. 111; б) *Serratula coronata* L. ЗЮЗО. I. 136; в) *Statice tarica* L. ЗЮЗО. I. 137. 2) Желтая краска, приготавляемая изъ коры дикой яблони, для окраски пасхальныхъ яицъ. Н.-Волынск. у.

Жовтіна, ні, ж. Желтизна.

Жовтінці, ців, м. мн. Сапоги изъ желтаго сафьяна. Чоботи одні жовтінці, а другі юхтові. Мкр. Н. 19.

Жовтіти, тію, тіш, гл. Желтить, окрашивать въ желтый цвѣтъ. **Жовтять яйця на Великдень.** Н.-Волын. у.

Жовтільниця, ці, ж.=1) Жовтаниця. Вх. Зн. 17. 2) Раст. *Scabiosa arvensis*. Вх. Пч. I. 12.

Жовтісінський, а, е. Совершенно желтый, очень желтый.

Жóвтість, тости, ж.=Жовтіна.

Жовтіський, а, е=Жовтісінський. Желех.

Жовтіти, тію, віш, гл. Желтить. Від Лиману до Есмані жовтіє пшениця. К. Досв. **Мати дивиться на неї, од зlosti nіmіє, то жовтіє, то синіє.** Шевч. 21.

Жовтішати, шаю, віш, гл. Дѣлаться

болѣє желтымъ **Жовтішає листя на дереві.**

Жóвтка, ки, ж. Желтая краска. Писанки кидають спочатку в жовтку, а потім по жовтому і пишуть.

Жовтковіна, ні, ж. Желтокъ въ яйцѣ. Хиба пісну їдять без соли страву і що за смак в яйці без жовтковини? К. Досв. 13.

Жовтлáвий, а, е=Жовтівий.

Жовтлáк, кá, м.=Жовтіяк. Огірки-жовтляки Грин. III. 102.

Жовтнéвий, а, е. Сентябрьский.

Жóвто, нар. Желто. Сади роскішні, доріжки помеж деревом ніби жовто по малювані. Левиц. I. 214. **Голова морочиться, в очах мені жовто.** Левиц. I. 73.

Жовтобóкий, а, е Желтобокій.

Жовтобрюх, ха, м. 1) Родъ змѣи. 2) Цт. Желтая стрепатка, золотой подорожникъ, *Emberiza citrinella*. Вх. Пч. II. 10. Ум. **Жовтобрюшок.**

Жовтобрюха, хи, ж. Пт. Желтобрюшка, осянка, *Motacilla citreola*. Ум. **Жовтобрюшка.**

Жовтобрюшок, шка, м. Ум. отъ жовтобрюх.

Жовтогарячий, а, е. Оранжевый. Веселка.... має такі цвіти: червоний, жовтогарячий, жовтий, блакитний, синій і вишневий. Дещо. 96.

Жовтогарячка, ки, ж. Раст.=**Жовтушка.** ЗЮЗО. I. 124.

Жовтогрудий, а, е. Желтогрудый.

Жовтогрудка, ки, ж. Пт.=**Жовтобрюх** 2. Вх. Пч. II. 10.

Жовтоjár, ру, м. Оранжевый цвѣтъ.

Жовтозелéний, а, е. Желтозеленый.

Жовтозілля, ля, с. Раст. *Seneio erucaefolius* L. Апп. 326.

Жовтóк, тка, м. Желтокъ. **Жовте, як жовток.** Ном. № 13155.

Жовтокрилій, а, е. Желтокрылый. Ой не ходи коло води, жовтокрилій кобче. Чуб. V. 266.

Жовтоліцій, а, е. Желтолицій.

Жовтоногій, а, е. Желтоногій. Ой не ходи ж ти до мене, жовтоногий кобче. Нил.

Жовтопúз, за, м.=Жовтобрюх 1.

Жовтóцвіт, ту, м. Раст. Желтоцвѣтъ, *Adonis vernalis?* Польові пахощі: чебрецъ, жовтоцвіт. Мир. Пов. II. 76.

Жовточeрéвий, а, е. Желтобрюхій. Кохочить, як Бойко жовточeревий. Ном. № 1289.

Жовтобничіця, ці, ж.=**Жовтяниця** 2. ЗЮЗО. I. 116.

Жовтушка, ки, ж. Раст. *Helichrisum arenarium*. ЗЮЗО. I. 124.

Жовтих, хá, м. Шт. *Lusciola rubecula*. Вх. Пч. II. 12.

Жовтявий, а, е. Желтоватый. Жовтяве якесь полотно.

Жовтák, ка, м. 1) Переэрълый огурецъ: *Огірки жовтяки—збрайтесь патрубки*. *Огірочки зелененькі—збрайтесь молоденці*. Ни. Ум. **Жовтячок**. Ув. **Жовтячче**. 2) Человѣческое испражненіе. Вх. Зп. 17.

Жовтяни́ця, ці, ж. Желуха (болѣзнь). Мил. 32. Та чого се ви такі на виду жовті? Чи не жовтяниця? МВ. II. 203. 2) Раст. *Chrysosplenium alternifolium* L. ЗЮЗО. I. 116.

Жовтячíще, ща .и. Ув. отъ жовтяк.

Жовтячок, чка, м. Ум. отъ жовтяк.

Жовч, чі. ж. Желчь. На мід, не на жовч люде мих ловлять. Ном. № 3083.

Жовчок, чка, м.=**Жовток**. Вх. Уг. 238.

Жóден, жбдний, на, не= **Жаден**, жадний 1. Ту пишению жаден год старцям і роздавали. ЗЮЗО. II. 283. Поділились так, шо жадному упало кожного звіра по одному. Мнж. 31. 2) *Ніколи ні жадної душі не обідв*. ЗЮЗО. I. 307.

Жолдáк, ка, м., и пр.=**Жовадк** и пр.

Жолдашня, ні, ж. соб. 1) Солдаты. 2) Мальчики. Жолдашня біга. Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Жóліб и **жóлоб**, ба, м. 1) Желобъ, желобокъ. 2) Корыто. Шух. I. 185. Бізьме тебе за повода і приведе до жолоба, ой дастъ тобі вівса-сіна. НП. Жолоби винесли з нової комори. Шевч. 112. Насипали три жолоби грошей. Рудч. Ск. II. 142. 3) Выдолблений дубовый пень, въ который вдѣлано дно, но въ днѣ пробиты дыры; вставляется въ полевой родникъ: вода изъ послѣдняго проходитъ сквозь дыры въ днѣ и стоитъ въ пнѣ, не смѣшиваясь съ иломъ. Черниг. у. 4) Въ ручной мельницѣ гончара: желобокъ, по которому размолотый материалъ падаетъ изъ подъ жернова. Шух. I. 261. 5) Въ терлиці: пространство между боками въ которое опускается мечик. Шух. I. 147. 6) Глубокая и узкая долина. Йдмо жолобом. Н.-Волын. у. Ум. Жолобокъ, жолобчик. Кринички-жолобки. Левиц. I. 197. Уко-

морі стоять три жолобки. Рудч. Ск. II. 142.

Жблоб, ба, м. См. **Жоліб**.

Жолобéць, бдá, м. Желобокъ. Шух. I. 357, 280.

Жолобина, ни, ж. Долинка между двумя бозвышеніями. Лубен. у. Шух. I. 178. Ум. Жолобинка. См. **Жоліб** 6.

Жолобитися, блюся, бишся, гл. Коробиться.

Жолобиця, ці, ж. Продолговатое углубленіе, желобокъ, выемка. Шух. I. 94

Жолобкуватий, а, е= **Жлобуватий**.

Жолобница, ці, ж. Желобина, продолговатое и узкое углубленіе. Шух. I. 91.

Жолебóвий, а, е. Относящійся къ жолобу.

Жолобóк, бка, жолобчик, чка, м. Ум. отъ жолоб.

Жолобуватий, а, е. Выемчатый, желобчатый.

Жолобчастий, а, е. Желобчатый, въ видѣ жёлобка. Жолобчасте долото.

Жоломі́га, ги, ж. Шутл. *vulva*. Вх. Зв. 17.

Жоломійка, ки, ж. Ум. отъ жоломія.

Жоломійковий, а, е. Относящійся къ свирѣли, сыгранный на свирѣли. Чутні козацький жоломійковий марш. К. ЦН. 185.

Жоломія, мії, ж Свирѣль. Гусак грає въ жоломію возвораний музика. НП. Ум. Жоломійки. У труби ковані трубіте, у жоломійки грайше. К. Псал. 225. Бойові жоломійки. К. ЦН. 181. А тут ускди въ труби та въ жоломійки жалібно виграваютъ. ЗЮЗО. I. 121. Въ барабани да позививали, въ жоломійки да погигравали. Чуб. V. 151.

Жолопати, паю, еш, гл. Жратъ. Коли ти найсися вже? Од самого ранку все жолопає та й жолопає.

Жолудdя, дя, с. соб. Желуди.

Жолуденька, ки, ж.= **Жолудь**. Летіла соя въ кінець села, упустила жолуденьку: „рости, рости, дубе, тонкий, високий“. Чуб. Ш. 473.

Жолудук, ка, м. Ум. отъ жолудь.

Жолудистий, а, е. Изобилующий желудями. Дуб жолудистий. АФ. 403.

Жолудбvий, а, е. Желудовый. Жолудосий персток.

Жолудь, дя, м. Желудь. Сюди-туди дубину стрепену—посипались жолуді въ пе-

лену. Нп. Ум: **Жблудяк.** Мж. 1. Ув. Жолудяка.

Жонá, нí, ж. 1) Женщина. 2) Жена. Чужі жони хороши як макув цвіт. Чуб. V. 215. Ти не будеш мені мужем, я тобі жонкою. Мёт. 70. 3) Названіе хороводної веселій ігри. Грин. Ш. 104. Ум. **Жонухна.** Ой жоно ге моя, жонухно, ревівє серце мое. Гчн. Ш. 105.

Жонва, ви, с — 1 **Жовна**

Жонíх, хá, л. = **Жених.**

Жонбта, чи, ж. = **Жінота.**

Жонóха, хи, ж. = **Жінка.** Взяв я жонуху — чисту водоху, взяв я сватове — з моря ракове. Чуб. Ш. 116.

Жонóцький, жонéчий а, е = **Жіночий.**

Жонúхна, нí, ж. Ум. отъ. жона.

Жорéнця, ців, с. ж Ум. отъ жорна.

Жоржíна, нí, ж. Раст георгіна, Dahlia variabilis. ЗЮЗО. I. 120. Мил. 13. Нема цвіту світлішого над жоржину. Чуб. V. 440.

Жерілка, ви, ж. Кружокъ изъ сплетеной лозы, служащий ошейникомъ для телять, а также связью на воротахъ. Пора теля узять на жерілку. Сосн. у.

Жóрна, рен, с. мн. См. **Жорно.**

Жорнáвка, ки, ж. = **Жарнівка 2.**

Жорнівка, ки, ж. 1) = **Жарнівка 2.** 2) Часть ручной мельницы. См. **Жорно.** Шух. I. 261. См. **Млин.**

Жбрно, на, с. Ручная мельница. В їх було жорно. Рудч. Ск. I. 35. О, які ж зуби! Усе молола ними як жорном добрили. МВ. П. 200. Болѣе употр. во мн.: жбрна. Добрі жорна все перемелють. Ном. № 12015. Мав жорна, що руками хліб мелють. Чуб. П. 382. Части жренен: лаби — ножки (4), поддерживающія колоду — толстую доску, на которой въ углубленіи лежить спідник — неподвижный жерновъ, а на немъ, въ обичайці, — поверхній — верхній жерновъ; надъ нимъ перекладина на двухъ столикахъ (въ видѣ буквы П), что называется юсна; сквозь отверстіе перекладины проходитъ погбнач — шесть, упирающійся нижнимъ концемъ въ каганець — круглую ямку въ верхнемъ жерновѣ, — погоначем вращаютъ жерновъ; зерно всыпается въ прогорнице — круглую дыру въ центрѣ верхняго жернова, мука проходить мучником изъ подъ жернова и падаетъ въ корито. Что-бы верхній жерновъ хорошо вращался на нижнемъ, черезъ послѣдній проходитъ желѣзное воретено, конецъ котораго вхо-

дить въ углубленіе (каганець) поркліці — полосы желѣза, проходящей черезъ центръ прогорници и утвержденной концами въ верхнемъ жерновѣ. Шух. I. 146. Въ гончарскихъ жорнахъ лѣтъ лаб и колоди, а ма-мінь лежить въ обичайці, надъ нимъ юсна и жарнівка (=погонач), масса всыпается въ горло (=прогорница) и выходитъ изъ подъ жернова жлобомъ. Шух. I. 261, 264. См. еще **Млин ручний.** Ум. **Жоренця.**

Жорнóвий, жорнáний, а, е 1) Отда-сящійся къ ручной мельницѣ. 2) — хліб. Хлібъ изъ муки, смолотой на ручной мельницѣ. Желех.

Жоростъ, чи, ж. Бревно, употребляемое для связки плота. Радом. у.

Жорствá, вý, ж. Гравій. Скрізь до-ріжки жорствою висипано. Черк. у.

Жорсткíй, á, é. Жесткій Загортает плахту, щоб не намулив щоки об жорсткую одежину. Стор. Чуб жорсткого волосся. См. **Шорсткий.**

Жорсткíй, а, е 1) Жестокій, свирѣпый. А іпервий імператор такий жорстокий був, що тілько збреши, то й голову зніме. ЗЮЗО. I. 124. О, голови сліпії і жорстокі.... заводите кріаві чвари. К. ЧР. 299. 2) Рѣзкій, язвительний. жесткій. Слово жорстоке возвигає гнів. Ном. № 3300. Чи вже скінчив жорстокі речі? К. Іов. 35. 3) Страшный. Йому приснівсь сон жорстокий Чуб. V. 768.

Жорсткість, кости, ж. Жестокость, свирѣпость.

Жорстко, нар. 1) Жестоко. Помстись над дуками сріблляниками, помстись над їх заступником жорстоко. К. Бай. 129. 2) Язвительно, рѣзко.

Жбстíр, ру, ж. Раст. крушина, Rhamnus cathartica. Мил. 35. ЗЮЗО. I. 133.

Жбсть, чи, ж. Раст. Ligustrum vulgare.

Жребувати, було, еш, гл. Метать жребій. Поділили моє плаття, про одежду жребували. К. Псал. 52.

Жрець, жерцá, м. Жрець. Жерці і ликтори стоять. Шевч. 607.

Жриця, ці, ж. Жрица. А жриця Киприди, оргії царія, поникла. Шевч. 605.

Жубелиця, ці, ж. Навозный жукъ, Scarabaeus stercorarius. Вх. Зв. 17.

Жубовіти, вію, еш, гл. Жужжать.

Жубровíй, а, е. Зубровый. Третя трубоњка та жубровая. Чуб. Ш. 291.

Жувати, жую, єш, гл. Жевать. Жи-

**вутъ хліб жують, постолом добро но-
сять.** Рудч. Ск. II. 43.

**Жуватися, жуюся, єшся, гл. Щось
цей хліб не жується,—черствий.** Харьк.

Жугало, ла, с.=Жигало.

**Жўжелитися, люся, лишся, гл. Да-
бать нагаръ. Свічка.... неясно горіла: знай
гніт нагоряв—жужелився.** Мир. ХРВ.
408.

**Жўжелиця, ці, ж. Окалина, шлакъ.
Це не камінь, а жужелиця.** Екатерино-
даръ.

**Жўжель, лі, ж.=Жужелиця. Земля
така суха, як жужель.** Радом. у.

**Жўжмитися, млюся, мищся, гл. Ком-
каться. Не купуйте полотна (застилати
підлогу), бо воно за ногами тягнеться і
жужмиться, а купіть дві плахти: рос-
порете та й будете застилати.** Кіевъ.

**Жўжмом, нар. Скомкавши. Так жуж-
мом і поклав одежду, не хоче гаразд згор-
нути.** Черк. у. Переносно: безпорядочно.
**Ну бігать, голоніть, гайнувати, аж усе
ніде жужмом.** МВ. II. 10.

**Жўйка, ки, ж. Жвачка. Тихо в оборі,
худоба лягла на спочивок, жує собі жуй-
ку.** Драг. З. **Віл жуйку жує.** Н.-Волын. у.

**Жук, ка, м. 1) Жукъ, Scarabeus. Жуки
у головѣ (у кбго).** Глупъ. **Нехай, дурні, со-
бі пустують; у них, видно, жуки у го-
лові.** Гліб. 2) Кличка черной собаки. Аф.
403. Ум. **Жучки, жучечок.** Ув. Жучище.

Жуковіна, ни, ж.? *Ой через воду, та й
через Дунай.... стоят мостоньки кали-
новії, калиновії, покошенії, покошенії жу-
ковинами.* Гол. II, 27—28.

Жукуватий, а, е. Очень смуглый. МВ.
II. 31, 32.

**Жўмрати, раю, єш и жўмрти, рю,
риш, гл. Ёсть, уплетать, жевать.** (Коняка)
почала на ввесь рот жумрати, аж за
ушима лящить. Грин. II. 210.

Жупа, пи, ж. 1) Соляная копъ. Галиц.
2) Связка соломы для кровли. Угор.

**Жупан, на, м. Кафтанъ, верхняя муж-
ская одежда.** Гол Од. 16. КС. 1893. V.
280; XII, 447. **Хоч і надів жупан—все
не цурайся свитки.** Ном. № 1274. Ум.
**Жупанник, жупаничок, жупаніченко, жупа-
нок, жупанбочок, жупанчик.** Де узя вся кò-
заченько на вороному кониченку та в
голубому жупаниченку. Мил 91. Одяг-
нущий він був у китайчатий синій жу-
панок. Стор.

Жупанець, нця, м. Кафтанишко. Жу-

панець на юому блакитній китайки, ле-
даченький. О. 1862. IX. 60.

**Жупаніна, ни, ж. Кафтанишко. Ход-
ить панич по долині в червоній жупа-
нині.** Ном., с. 296, № 179. Ум. Жупанінка.

Жупаніченко, ка, м. Ум. отъ жупан.

Жупанний, а, е. Носящий жупан. (Пи-
сарь) все поглядає, як кіт на сало, тіль-
ко на жупанних. Кв. II. 208.

Жупання, на, с. соб. отъ жупан. На
що ж ти, моя доню, вважала, що ти
того запорожця сподобала? **На жупання,**
моя мати, на жупання. Чуб. V. 340.

Жупанік, нка и жупанічок, чка, м.
Ум. отъ жупан.

Жупанчик, ка, м. Ум. отъ жупан.

Жўпел, ла, м.=Джупел.

**Жўпити, плю, пиш, гл. Крыть крышу
связками соломы.** Угор.

**Жўпище, ща, с. Яма, где была соляная
копъ.**

Жупнок, ка, м. Куль, снопъ соломы..
Угор.

Жур, ру, м.=Джур. *Мати жар вар-
ила.* Гол. П. 197.

Жўра, ри, м.=Джура. *Сідлай, журо,
коня вороного, а під мене гнідого старого.*
Мет. 403.

Журá, рý, ж.=Журба. *Мамі на жу-
ру взяли сина у москалі.* Камен. у. *Мис-
лять люде, що я не журуся, а я таку
журу маю—лиш не подаюся.* Гол. II.
759. Ум. Жўрка. Вх. Зн. 17.

Журáбки, ків, м. Шерстяные носки.

Журáв, ва, м. 1)=Журавель 1. Жу-
рав грає, журав грає, журавочка скаче.
Чуб. V. 52. 2)=Журавель 2. Вх. Лем. 414.
Ум. Журавчик.

Журавéль, вля, м. 1) Журавль, Grus.
Лучче синиця в жмені, ніжж журавль в
небі. Ном. № 7296. 2) Очепъ, подъемный
рычагъ у колодца. КС. 1883. IX. 223.
*Стеся пішла, а я за журавля, щоб ви-
тягти води.* Г. Барв. 382. 3) Грудные
внутренности. 4) Родъ танца. *Тут інші
журавля скакали, а хто од дудочки по-
тів.* Котл. Ен. I. 23. Ум. Журавлик, жу-
равличок. Ув. Журавлище, журавлюна.

Журавéць, вця, м. 1)=Журавель.
Вх. Лем. 414. 2) Раст. Hypericum per-
foratum L.

Журавіна, ни, ж. 1)=Журавель 2.
2)=Журавлина. ЗЮЗО. I. 130. Ум. Жу-
равіночка. Я не царівна, не королівна:
батькова дочка як ягодочка, матчина
дочка журавиночка Чуб. III. 396.

Журавка, *ки*, ж. Самка журавля. *Над річкою, над бистрою там журавка купалася.* Мет. 447. Ум. **Журавочка**. *Був собі журавель та журавочка.* Г. Барв. 38.

Журавлевий, а, е=Журавлинний.—горошок. Раст.=Журавлинний горох. ЗЮЗО. I. 126.

Журавлик, *ка*, м. Ум. отъ журавель. **Журавліна**, *ни*, ж. Раст. Клюква. **Журавлінний**, а, е. Журавлинный. **Журавлінний** а, е. Клюквенный. **Журавліця**, *ці*, ж.=Журавка. **Журавличок**, *чка*, м. Ум. отъ журавель. **Журавліще**, *ща*, м. Ув. отъ журавель. **Журавлюка**, *ки*, м. Ув. отъ журавель. **Журавочka**, *ки*, ж. Ум. отъ журавка. **Журавчик**, *ка*, м. Ум. отъ журав. **Журат**, *та*, *и* Судья. Угор.

Журах, *ха*, м. Испорченное жура. См. Журашин. АД. II. 63.

Журахвіна, *ни*, ж.=Журавлина.

Журашік, *на*, м.=Журах. *Ой гужнув же та козак Нечай та й на журашина:* „*Та сідлай, журах, та сідлай, малий, коня вороного.*“ АД. II. 63.

Журба, *бý*, ж. 1) Печаль, кручина, горесть, грусть, тоска; забота. **Журба** не матінка. Ном. № 2259. **Журба** сорочки не дастъ. Ном. № 2260. Уже лужечки, бережечки вода поняла, младую Марусю журба обняла. Мет. 135. *От журба юому твій кінь.* Н.-Волын. у.. Ой е в мене, матери, три журби у хаті: перва журба—дитина малая, друга журба—свекруха лихая, третя журба—милый покидає. Нп. Козак журби не має. Ном. № 717. **Журба** сього світу і інші жадоби входять і глушять слово. Єв.. Мр. IV. 19. 2) Траурный платокъ (черный съ бѣлыемъ). Борз. у. Ум. **Журбонька**, журбочка. З стариимъ життя—сухота моя, з малимъ життя—журбонька моя. Чуб. V. 700.

Журбовий, а, е. Печальный. Хиба же (сватання) журбова річ? Г. Барв. 312.

Журбита, *ти*, ж.=Журба. *Нехай спить, нехай лежиши, та нехай не встане, нехай твоя бідна головонька од журботи одстане.* Чуб. V. 624.

Журбочка, *ки*, ж. Ум. отъ журба.

Журіна, *ни*, ж.=Жур. *У селянина борщу нема, а в міщанина з перцемъ журіна.* Чуб. Ш 472.

Журити, *рю*, *риш*, гл. Печалить, озабочивать. *Не лихо журить, а чужа сторінка та невдала жинка.* Чуб. *Не журь мене, кажу, моя матінко, моя квіточко!*

Ти бачиш, я й сама в журбі потопаю. Г. Барв. 527.

Журитися, *рюся*, *ришся*, гл. Печалиться, грустить, сокрушаться. *Не журися, дівчинонько, ще ж ти молоденка.* Мет. 26. Журилась матери, плакала дуже жінка, а нічого робити: провели свого Трохима аж у губернню. Кв. 289. Як дівчині не журитися,—козак покидає! Мет. 79. **Журитися** ким. Заботиться о комъ, принимать къ сердцу чью участъ. *Ой ти, братіку-жайворонку, не журися ти на ми:* годует Господь малі мої діти дрібними кришечками. Подол. г. **Журитися** за ким, по комъ. Грустить, печалиться по комъ. *Tи не знаєш, моя матери, за ким я журюся.* Нп. *Ой умру я, умру, та буду дивитися, ой чи будеш, мій миленький, по мені журитися?* О. 1862. VI. 35. *Ой чи журитися отець-мати по мені?* Мет. 450. **Журитися** за чим,—чим. Заботиться о чемъ, хлопотать о чемъ. *Журиється за м'ясом*, а *м'ясо само йде.* Рудч. Ск. I. 124. *Дурень нічим ся не журить:* горілку п'є і люльку курить. Ном. № 6207. *Не журітися життям вашим.* Єв. Мт. VI. 25.

Журіця, *ці*, ж.=Жура, журба. Вх. Зн. 17.

Журіння, *ня*, с. Печаль, тоска. *Єсть у мене, братіку, із хмелю похмілля,—коло моого серденька велике журіння.* Мет. 249.

Журіка, *ки*, ж. Ум. отъ журба.

Журлівий, а, е. 1) Склонный къ печали, часто грустящій. *Я собі вдалася журлива, а Параска ніколи не зажуритьсь, все рягочеться.* Славяносерб. у. 2) Печальный, грустный. *A Настя йде біла як хустка, ні журлива, ні весела,—от мов з каменю.* МВ..II. 52. 3) Заботливый, постоянно заботящійся. *Гей не журлівав та не клопотливав бурлацька голова!* Куди гляну, подивлюся: все чужая чужина. Канев. у.

Журлівість, *вости*, ж. Склонность къ грусти, печали. Желех.

Журліво, нар. Печально, грустно. *Важко, сумно, журліво.* Мир. ХРВ. 298. *Всї журліво дивились на Кобзу, куди поділись жарти й сміхи.* Стор. М. Пр. 53.

Журнал, *лу*, м. Журналъ, периодическое изданіе. *При університеті почав іздаватись журнал „Украинскій Вѣстник“* К. Гр. Кв. XIV.

Журналист, *та*, *и*. Журналистъ, авторъ, пишущій въ журналахъ. *Глузува-*

ли журналистиц незгірше ї над Шевченком. К. Гр. К. ХХІ.

Журнальний, а, е. Журнальный. З ради приятелів, писав романы на китайском языке журнальных. К. Гр. Кв. XVIII.

Журний, а, е. Печальный. Вона не сердита, а така вона журна. Сама вона журна дуже, а Катрю вговоряє: „Не печалься“. МВ. II. 121.

Журно, нар. Печально, грустно. Чудно мені те, що пита він ні журно, ні весело, наче за хліб-сіль подяку складає. МВ. II. 115. Журилася увівонька, журилась журно. Нп.

Журоведъ, відъ, м.=Журавель 2.

Жученія, нати, с. Маленький жукъ.

Жучина, ни, ж. Ходъ, проточенный въ деревѣ жукомъ? Самка жука? Желех. *A hraj gisczy ro gisczéni, a gisczyna ro doléni.* Колв. I. 156. Ходить жучок по жучинѣ, а жучина по деревинѣ. Чуб. III. 80.

Жучиха, хи, ж. Жукъ-самка. Як поїхав жук по сіно, а жучиху щось насіло. Чуб. Ш. 164.

Жучище, ща, и Ув. отъ жук.

Жучок, чка, м. Уч. отъ жук.

Словарь українського языка
под редакцией Б. Д. Грінченко

*Друкується за постановою вченого ради Інституту мовознавства
Академії наук Української РСР*

Зам. № 543 Вид. № 179 Тираж 30 000. Формат паперу 60×92 $\frac{1}{16}$. Друк аркушів 31,5.
Обл.-видавн. аркушів 55,2 Паперових аркушів 15,75. Підписано до друку 7.V 1958 р.
Ціна 11 крб

Друкарня Видавництва АН УРСР, Київ, вул. Рєпіна, 2.